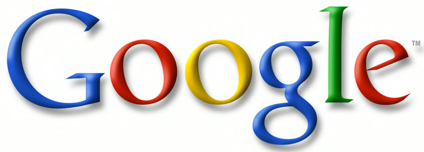
Google

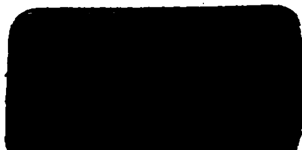

BRUNNEMANNI
COMMENTARIUS
IN CODICEM
JUSTINIANEUM

In quatuor Tomos distributus.

JOANNIS BRUNNEMANNI JURISCONSULTI COMMENTARIUS IN CODICEM JUSTINIANEUM

QUO

Singulæ Leges & Authenticæ, breviter & succincte explicantur, Quæstiones in Academiis & Foro frequentatæ resolvuntur, Axiomata ab Interpretibus subinde proposita examinantur, & alia ex ipsis textibus Notabilia eruuntur, quæque alias ad Analysin pertinent, per Compendium quasi dilucide traduntur.

Inserto hinc inde, quid de jure tam communi novissimo, quam Saxonico, nec non Marchico, aliisque Provincialibus Juribus, obtineat.

OPUS THEORETICO-PRACTICUM

CUI PRÆTER INDICEM RERUM ET VERBORUM LOCUPLETISSIMUM ACCESSIT EX EJUSDEM AUCTORIS COMMENTARIO AD PANDECTAS, NOTABILIUM, QUÆ CIRCA LEGES AFFINES IMBI COMMENTATUS EST,

CONTINUA ALLEGATIO.

EDITIO PRIMA NEAPOLITANA

AB INNUMERIS MENDIS REPURGATA; NOVIS AC NECESSARIIS ADDITIONIBUS, UT ET SUMMARIIS DENUO LARGITER AUCTA.

TOMUS PRIMUS.

NEAPOLI MDCCLXXVIII.

EXPENSIS ANTONII CERVONII.

SUPERIORUM PERMISSU.

#75.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

B aliquot annis, Benevole Lector, Commentarium meum in Codicem publici Juris feci. Ex eo tempore animus quidem mihi non fuit, augere eundem aut locupletare. Cum vero Doctis Viris hunc meum qualemcunque laborem non displicuisse adverterem, multis tamen Erratis Typographicis eundem scatere observarem, tantis quidem, ut ipse contextus non saltem turbaretur, sed & sensus genuinus haud raro immutaretur, de aliqua quadam Editione cogitandum mihi fuit, quo nauseam illam Lectori ex tot mendis subortam tandem tollerem. Hac de causa ad manus sumpsi iterum Commentarium, eundemque ab Erratis, quibus scatebat innumeris, purgavi. Cum vero hinc inde plura notatu digna adhuc deesse observarem, illa quoque superaddere, & ita Commentarium hunc multis in locis, non sine Lectoris commodo, ut spero, locupletatum prælo committere placuit. Insuper accessere ad hanc Editionem Summaria, quo ita uno obtutu Benevolus Lector videre possit, quid sub unaquaque Lege tractetur. Utere ergo hoc labore meo, B. L. feliciter, & bona intentione a me scripta interpretare. Vale.

PRÆFATIO PRIMÆ EDITIONIS
AD LECTOREM.

CUm *Præfatione honoris Te*, *LECTOR BENEVOLE*, *prius compellare volui*, *facti mei rationem expositurus*, *nonnullaque moniturus*. *Explicavi* ante circiter 16. annos *nonnullis Dñis Studiosis* Novem Libros Codicis Justinianei, *hac methodo*, *ut cujusque legis sensum*, *&* *rationem brevissimis exponerem*. *Et cum eundem Codicem anno* 1646. *publice explicare juberer*, *addidi succinctam Explicationem Legum* in tri-

bus

bus libris posterioribus. *Et cum hic labor meus nonnullis placeret; famam accepit forte re majorem, ideoque ab Amicis per literas sæpe monitus sum, ut fœtum hunc augerem, atque Altero Tanto, præsertim Practicarum Quæstionum decisionibus, auctiorem ederem. Quod suscepi quidem agendum; sed temporis & valetudinis vicissitudines, imprimis aliorum negotiorum moles, ita me constrinxerant, ut interdum etiam animum desponderim. Sed cum mihi otium ab aliis negotiis daretur, iterum animum resumpsi, & prioris propositi tenax tandem ita has Commentationes revidi, emendavi atque auxi, ut e re literaria fore putaverint Amici, si meos hos qualescunque labores publici juris facerem. Propositum autem meum fuit principale, quia leges Codicis interdum ob verborum prolixitatem obscuriores sunt, quam ut earum sensus cuilibet statim occurrere posset, singulas ita illustrare, ut* argumentum, casus & decisio, nec non decisionis ratio *pateret; & quia in Facultate Juridica jubemur* ad Praxin *deducere Juventutem, (nam Practicæ Disciplinæ non felicius unquam nisi cum Praxi cognoscuntur,) in singulis fere legibus, quem locum in foro qualibet teneat, digito ostendi, & ad quid probandum a Doctoribus allegari soleat. Nec tamen id præterire possum, quod alicubi ex sententia Doctorum ex textu* colligatur, *simpliciter exposuerim, nulla adhibita ἐπικρίσει, interdum vero quid de una & altera quæstione sentiam, alibi tradiderim, quod æquus rerum Arbiter in æquiorem interpretabitur partem, nec illico contradictionem statuet, si eandem quæstionem dissimilibus verbis reperiat agitatam aut decisam. Ceterum incuria eorum, qui has Commentationes descripsere, & qui descripta Exemplaria reviderunt, & partim etiam Typographi festinatione factum, ut bene multa sphalmata irrepserint, adeo ut interdum sensus reddatur obscurior, interdum omnino vitiosus, ut quæ affirmative legi debeant, legantur negative, & vice versa, quæ omnia, quantum potui, accurate emendavi. Studio cavi, ne ullum immodestius verbum vel in eos, qui mecum in Religione unanimem non fovent sententiam, vel in eos, a quibus in una & altera quæstione dissensi, vel incogitanti in calamum incideret. Quod igitur ego in aliorum scriptis legendis facere soleo, eam ab aliis humanitatem expecto. Quilibet humanæ fragilitatis memor sit, & quibus Legibus vivamus, aut certe vivere debeamus. Vale.*

CLARISSIMO ATQUE EXCELLENTISSIMO

DN. AUTORI,

Quondam Præceptori suo, omni honoris & amoris cultu æternum prosequendo, Codicem a multis hactenus in salutem Rei judiciariæ maxime desideratum feliciter edenti.

SUave Decus Patriæ, libros de Codicis usu
Volvere Doctorum, non integra sufficit ætas;
Ergo substituis mira brevitate Libellum,
Cujusvis tituli Leges, qua lege sequuntur;
Et qua conveniant, harum quis sensus & usus,
Ex multis aliis Majorum lege revolutis
Monstrantem Cupidis, jungisque Theorica Praxi,
Ne steriles Leges, nec Practicus audiat exlex.
Te prodesse Scholæ referunt Tua Scripta, rotanti
Te prodesse Foro, Processus uterque recenset,
Quem modo Tractatus alii comitantur iisdem,
Accedit Codex quo te meruisse fatemur,
Ut de laude tua sub Divo Codice Codex
Carmina continuet non interitura. Valeto.

Ita cum Voto omnimodæ prosperitatis accinebat

IMMANUEL PLACOTOMUS
Comes Palatinus Cæsareus.

AD

AD MAGNIFICUM NOBILISSIMUM

DN. AUCTOREM

JCtum & Legum Antecessorem in Academia Viadrino-Brandeburgica famigeratissimum,

JURIS LUCERNAM *Bartolum* quondam sua
Vocavit ætas. Si quid e vero auguror,
Te, BRUNNEMANNE, grata Posteritas volet
FONTEM vocare Juris, idque Nominis
Non tam *Tui* ex valore, quam merito LIBRI;
Quo vasta Juris irrigas Pomœria,
Opusque comples inchoatum pluribus,
Non absolutum. Quos tamen si Gloria
Non indecoris fert in astra laudibus,
Quo *Te* metallo buccinabit PERPETIS
SCATEBRAM FLUENTI, *nullius voto imparem*;
Seu sensa Legis erui subtiliter
Poscat *Cathedra*, sive gravibus in *Foro*
Sternendus armis veniat Adversarius?
O FONS BEATE, JUGIS O SALVE MIHI
LOCUPLESQUE VENA! DEQUE INEXHAUSTO SINU
SUBINDE SITIENS DEMERERE SECULUM!

Gratulabundus & debitæ observantiæ ergo LIPSIÆ misit

(*David Muller*,) J. U. D.

INDEX

INDEX
TITULORUM CODICIS
ORDINE ALPHABETICO DIGESTUS.

Ne teneatur Studiosus revolvere singulos Tomos pro investigando quocunque Titulo, quem reperire optat, præ oculis habere oportet quot, & quales Libros & Titulos Codicis unusquisque Tomus complectatur, ut recto tramite petitum Titulum in proprio Tomo inveniat, quapropter seriem Librorum hic describendam censemur.

Tom. I. Libros I. II. III. & priores Titulos XXII. IV. Libri autumo.

Tom. II. posteriores Titulos a XXIII. usque ad finem Libri IV. necnon Libros V. & VI.

Tom. III. Libros VII. VIII. & IX.

Tom. IV. demum Libros X. XI. & XII.

Prior numerus Librum, posterior Titulum Codicis indicat.

B

C

De Con-

D

E

De His

I

L

M

N

Ne

O

P

De Præ-

Quibus

R

S

De Spor-

T

V

Finis Indicis Titulorum.

I. N. D. N. J. C.

JOANNIS BRUNNEMANNI JURISCONSULTI COMMENTARIUS IN CODICEM.

Ad Tit. de Novo Codice faciendo.

SUMMARIA.

Ante Justinianum tres Codices existebant: Gregorianus Hermogenianus & Theodosianus. 1.
Codex Justinianeus. 2.
Ejusdem Compilatores. 3.
Methodus & Ordo. 4.
Ex prioritate scripturæ probatur prioritas ordinis. 5.
An Constitutionum sine Die & Consule editarum vel ad certas personas rescriptarum par cum ceteris auctoritas? 6.
An Constitutiones ex Codice Theodosiano & Fragmenta Ulpiani recte allegentur? 7.
De usu ac utilitate Codicis Theodosiani, remissive. 8.

1 ERant ante Justinianum tres Codices, in quos varia Imperatorum Rescripta erant relata, ut I. Gregorianus, a Gregorio collectus, & complectebatur Constitutiones Imperatorum ab Adriano usque ad Valerianum & Gallienum. II. Hermogenianus, ab Hermogene JCto compositus, complexus Claudii, Aureliani, Probi, Cari, Carini, Diocletiani & Maximiani Constitutiones. III. Theodosianus dictus a Theodosio Auctore, qui continebat Constitutiones a Constantino & sequentibus Imperatoribus Christianis editas usque ad ipsum Theodosium.

2 Ex his tribus Codicibus, ut & sequentium Imperatorum Constitutionibus Justinianus compilari curavit primum suum Codicem, quem de suo nomine voluit nominari Justinianeum, in quo continebantur tam ipsius Justiniani tunc temporis novæ, quam Antecessorum Constitutiones.

3 In §. 1. Recensentur nomina JCtorum quibus conficiendi Codicis labor impositus.

4 In §. 2. Continetur mandatum Justiniani, ut resecent compilatores, 1. inutiles Legum præfationes. 2. similia, i. e. si quæ leges ejusdem argumenti fuerint, & 3. Contraria, nisi juris alia divisione adjuventur, i. e. nisi distinctione aliqua conciliari possint. Dat simul Imperator potestatem aliquid adjiciendi iis Constitutionibus, vel aliquid, si opus, mutandi, declarandi. Præscribit etiam ordinem quo leges Codici inserendæ, sc. ut secundum rationem temporis, quo editæ sint Constitutiones, ordinentur & disponantur; quod procul dubio eo fine factum, ut sciatur, quid de prioribus correctum, quid non.

5 Unde colligunt DD. ex prioritate scripturæ

[illegible] *Trobat. conclus.* 1177. *nu.* 16. *conf. Menoch. lib.* 6. *praes.* 4. nisi de contraria voluntate scribentis appareat, *Alex. cons.* 161. *nu.* 3. *vol.* 7. & *Card. Tusch. Concl.* 19[illegible]. & quos allegat *A. Barbos. locuplet. lib.* 13. *cap.*
6 30. *axiom. ult.* Demum iis Constitutionibus, quæ sine Die & Consule editæ, vel quæ ad certas personas rescriptæ, parem cum ceteris Constitutionibus auctoritatem tribuit. Cui videtur obstare *l. lib.* 2. *C. de LL.* Sed respondetur post alios a *Salyc. hic n.* 7. quod *d. l.* 2. intelligenda de iis legibus, quæ non in corpore Juris continentur, nec eo animo publicatæ, ut generale jus faciant.

In §. 3. & *ult.* jubet, ut ex nullo alio Codice, nisi ex hoc Justinianeo allegentur Constitutiones Imperatoriæ in decidendis
7 controversiis. Ergo ex hoc colligitur male Constitutiones ex Codice Theodosiano, male fragmenta Ulpiani allegari, nisi hoc fiat declarationis causa, si verba in nostro Corpore extent dubia, vel ut sciamus, quid mutaverit Tribonianus; quo fine a
8 nonnullis allegari solent. Alias Jurisprudentia satis sua mole laborat. Videri tamen poterit de usu ac utilitate Codicis Theodosiani Anton. Marvillius *in præfatione præfixa Commentario Jacobi Gothofredi in Codicem Theodosianum*, ubi prolixe utilitatem ejus extollit.

De Justinianeo Codice confirmando.

SUMMARIA.

Cur cura Legum cum cura Armorum conjungenda? 1.
Compilatorum Codicis Justinianei instructio & nomina. 2.
Duo requisita legum. 3.
Cur multæ leges Mosaicæ forenses nostræ Reip. non conveniant? 4.
Per novas leges quatenus aboleantur veteres? 5.
Leges abrogatæ in corpore Juris adhuc extantes quatenus allegari possint? 6.
Legum sine Die & Consule editarum vel ad certas personas rescriptarum auctoritas. 7.
Quibus Constitutionibus extra Corpus Juris positis fidem derogarit Justinianus? 8.
Lex superveniens quatenus tollat privilegium, vel consuetudinem locorum specialem? 9.
An lex generalis tollat privilegia in ea materia aliquibus specialiter concessa? 10.
Quatenus dispositio generalis comprehendat personas privilegiatas? 11.
Clausula: nullo obstante privilegio, effectus. 12.
Privilegia, quæ in Contractum transeunt, non facile revocantur. 13.
An error in Indictione a Notario in instrumento commissus illud vitiet? 14.

1 *In pr.* monet, curam Legum cum cura Armorum esse conjungendam, alterum enim alterius auxilio semper eguisse, & tam militarem rem Legibus in tuto collocatam esse, quam ipsæ Leges Armorum præsidio servatæ sint.
2 *In* §. 1. repetit instructionem Compilatoribus *tit. præced.* §. 2. datam. In §. 2. recenset nomina eorum JCtorum, qui operam suam in conficiendo Codice Justinia-
3 neo impenderunt. Et notanda sunt in fine §. 2. duo requisita Legum: 1. ut prosint rebus communibus i. e. ut Cives omnes bene vivant, *Nov.* 77. *pr.* & ut illæsi serventur, *Nov.* 80. *pr.* : 2. debent Leges Rei-
4 publicæ convenire. Exinde duplex requisitum Legum colligitur: debent enim *primo* æquitati naturali congruere, & 2. Statui Reipublicæ nostræ; hinc multæ Leges Mosaicæ forenses nostræ Reipublicæ non conveniunt, *Zepper. de legib. Mosaic. lib.* 1. *c.* 8.

In §. 3. Prohibet Imperator, ne Advocati in Judiciis sub pœna criminis falsi
5 alias allegent Constitutiones antiquas. Unde hic recte colligit *Castrensis num.* 4. per novas Leges non aboleri veteres, nisi id
6 expressum fuerit. Si tamen Leges abrogatæ in Corpore Juris adhuc contineantur, eæ pro declaratione Juris allegari possunt, *l. auctoritate, de Contes. prob. l.* 6. *Gutierrez in auth. sacramenta puberum n.* 75. *C. si*
7 *adversus vendit. Barbos. hic n.* 5. Deinde eas Leges, quæ sine Die & Consule editæ sunt, sicut eas quæ ad certas personas sunt directæ, parem cum aliis vult habere auctoritatem, non secus ac si cum Die & Consule editæ & generales ac Pragmaticæ essent sanctiones, de quo dictum *in* §. 2.

tituli

tituli praecid. Prohibet etiam, ne Constitutiones forte mutatae aliter allegentur, aut legantur, quam in Codice Justinianeo habentur; Dicit enim Imperator, se dedisse Compilatoribus mutandi & corrigendi, aut detrahendi facultatem.

8 §. 4. Explicat se Imperator, quibus Constitutionibus extra Corpus Juris positis, illum deroget, scilicet, quae in vim Juris communis antea publicatae erant, eas dicit se abolere; minime vero suam non esse, quod derogare velit Privilegiis specialibus a Principe concessis, modo non adversentur Constitutionibus Justinianeis, i. e. ab eisdem reprobentur; Deinde dicit, se nolle abrogare statuta Judiciorum, quae de expensis Judiciorum aliisque titulis ad publicum pertinentibus condita sunt. Colige ex textu *ut & l. 3. pr. infra de sen-*

9 *tentiis lib.* 12. Legem supervenientem non tollere Privilegium, nisi de eo faciat mentionem, nec tollere consuetudinem specialem locorum, nisi hoc exprimat Lex. *Bald. in hac l. un. n. 3. Castrens. n. 5.* Ge-

10 neralis enim Lex nunquam videtur tollere privilegia in ea materia aliquibus specialiter concessa, etiamsi adversentur Legi generali, licet Lex feratur ob publicam utilitatem; ita *Matthes. sing. 39. P. Barb. in L. 1. p. 1. num. 5. ff. sol. matr.* nisi ex

11 circumstantiis appareat, voluisse Legem omnes personas etiam privilegiatas complecti, nam tunc alia Doctorum regula est, quod generalis dispositio comprehendat etiam Personas Privilegiatas, *arg. l. in fraudem §. fin. ff. de Test. milit. Menoch. conf. 74. n. 21. & conf. 190. num. 11. Fusar. de*

12 *substit. c. 393. nu. 57.* Sed quando utitur clausula: nullo obstante Privilegio, tunc videtur derogasse Privilegio, scilicet quando Privilegium illud concessit ex mera

13 gratia nullo excepto; *Castrens. n. 6.* nam Privilegia, quae in Contractum transeunt, & ultro citroque aliquo dato, data, non facile revocantur. *Vid. Georg. Adac. Kuenkel. Baro de privil. lib. 3. c. 8.*

§. ult. Praefecto Praetorio Menna mandat Imperator, ut Codicem hunc Justinianeum in singulas Provincias mittat, & instantibus feriis septimae Indictionis legi curet; qua occasione quaerunt hic Interpretes, an si in

14 Indictione error a Notario commissus in instrumento, error hic vitiet instrumentum:

Quod recte negant, licet omissio vitiet. *Bald. hic q. 4. Castrens. n. 9. Conf. Covarr. l. 1. resol. 4. 13. in fine. Petrus de Ubald. in tract. Notariat. vol. 11. Tractat. tract. princ. n. 148.*

De Emendatione Codicis.

S U M M A R I A.

Codex Justinianeus antiquatus. 1.
Codex repetitae praelectionis. 2.
Quinquaginta Decisionum Justiniani character. 3.
Authentica quid? 4.
Imerius *Authenticarum auctor.* 5.
Earum auctoritas. 6.
Unde dicta? 7.
Leges Codicis an derogent Digestis? 8.
An quinquaginta Decisiones cum legibus Pandectarum conciliari possint? 9.
Quinquaginta Decisiones, quaenam? remissive. 10.
Quasnam leges Auctor hoc in Tractatu explicet. 11.
Graecae Constitutiones in foro nostro non sunt receptae. 12.
Jurisprudentia mole laborat sua. 13.

1 Codex, de quo in praecedentibus titulis dictum, erat Codex Justinianeus vetus; Sed cum Imperator nonnullas novas Constitutiones post editionem prioris Codicis edidisset, quibus veteris juris prolixitatem, subtilitatem & interdum iniquitatem correxit, quae extra Codicem vagabantur, ideo Imperator, qui omnes suas animi curas rebus communibus avidissime impendebat, *in pr. h. l.* eas constitutiones in suos titulos redigi, & Constitutiones veteres denuo recognosci & emendari curavit. Ideoque antiquato priori Codice, quem in posterum allegari vetuit §. 5. Novum hunc

2 Codicem edidit, quem *repetitae praelectionis* vocavit, quo etiam hodie utimur. At in hac editione Constitutiones plures, quae in priori editione erant, limavit, detraxit, mutavit, ampliavit, multas insuper inseruit & addidit, cum suas tum alienas suas,

3 inquam, Decisiones Juris controversi numero quinquaginta, quae sunt subscriptae *Lampadio & Oreste Consulibus, vel post eorum consulatum. Alciat. lib. 6. parerg. c. 14. Duar. ad inscript. pand. cap. 3. & hos allegans Hill. ad Don. l. 1. cap. 12. lit. K.* quamvis haec

 nota

nota possit esse communis etiam Constitutionibus novis, nam per has emendavit Jus vetus, per Decisiones decidit Jus controversum. *Cujac. in C. h. t.* Ideoque in hoc Codice repetito non tantum continentur 50. illæ Decisiones Juris controversi, sed & aliæ complures Constitutiones novæ, & reservavit sibi Jus, ut posset deinceps post hanc posteriorem Codicis sui editionem alias novas Constitutiones facere, si videretur e Republ. quod & sine reservatione jure summæ potestatis licuisset, prout postea ab anno Imperii sui undecimo usque ad annum quadragesimum præstitit, & certas Constitutiones, ob varias causas emergentes, sententiasque decisas conscribi mandavit, quarum Constitutionum argumenta
4 nonnulla legibus hujus Editionis interdum sub nomine Authenticarum subjecta sunt.
5 Monendi autem sumus hic obiter, *antiquum Glossatorem Irnerium* vel *Wernerum*
6 illa argumenta Novellarum Legibus, quibus per Novellam derogatur, vel additur, subjecisse, sed non optima semper fide, ut vult *Rittershus. in Nov. in proœ-*
7 *mio c. 5. n. 3.* & alii. Quicquid sit, certum hoc est, quod Authenticæ illæ (quas ita ratione originis & dignitatis Novellarum putarim dictas, licet aliter *Gudelin. de jure Noviss. lib. 1. cap. 1. nu. 4.*) fidem non mereantur, nisi congruant cum textu Novellarum: Ideoque ad fontem semper est recurrendum, quoties de intellectu Authenticæ dubium occurrit, *Rittershus. d. lib. & p. 7. c. 14. circa finem.* Collige etiam ex §. 3. præcipue & ex toto ti-
8 tulo ac Lege: Leges Codicis omnino derogare Digestis, quæ sententia communiter recepta & verissima per verba Textus, *cum nemini venit in dubium &c.* item per §. 4. *ibi: non ex priore compositione, sed ex repetita prælectione &c.* & ex §. 5. *ibi: sed quod in præsenti.* Et licet viros nonnullos Magnos reluctari sciam, sed tutior tamen communis & olim receptior sententia; imo dixerim, non esse absurdum dicere: Constitutiones Constantini vel aliorum antiquiorum Imperatorum, qui ante Justinianum vixerunt, derogare Legibus Digestorum, v. gr. *l. 28. C. de Adult.* contradicere videtur *l. 2. pr. & l. 5. ff. eod. tit.* Aliud exemplum *l. 46. & 68. C. de Decur. l. 7. & 11. C. de proximis sacr. scrin.* Potuit enim facile fieri, ut Constantini, Theodosii vel alterius Imperatoris Constitutio non fuerit in usu, & cum Codex emendaretur, in Codicem fuerit relata, & ita in usum revocata. Potuit etiam a Compilatoribus emendari & mutari, ita ut longe aliter lecta fuerit ante nostri Codicis edi-
9 tionem. Quod autem 50. illæ Decisiones Legibus digestorum derogent, nullum est dubium, & frustra harum cum illis conciliatio tentatur, ut ait *Don. in l. ult. C. un-*
10 *de vi.* Quæ autem illæ 50. Decisiones sint, de eo videatur *Cagnol. in l. fin. n. 5. C. de*
11 *Pactis.* Monendus autem lector est, esse a me explicari solum leges, quæ ut Authenticæ in foro ac in judiciis merentur
12 allegari; Græcas enim Constitutiones, quia in Imperio nostro non receptæ, & vix ullam in Imperio nostro Romano Germanico fidem merentur, nec in foro receptas, insuper habemus cum *Gilken. ad l. 2. n. 1.*
13 *C. de sportulis.* Cum præsertim Jus nostrum alias legum mole & multitudine laboret & omnes boni novum Justinianum, qui leges spinosas & inutiles amputet & resecet, exoptent.

IN NOMINE JESU.

CODICIS JUSTINIANEI LIBER PRIMUS.

TITULUS I.

De Summa Trinitate & Fide Catholica, & ut nemo de ea publice contendere audeat.

Rubr.

SUMMARIA.

Potissima juris publici pars est jus sacrum. 1.

Frustra carpitur Justinianus, quod de rebus Sacris & Ecclesiasticis leges tulerit. 2.

Auctoris Tractatus de jure & regimine Ecclesiastico. 3.

1 Potissima Juris publici pars est Jus Sacrum: Cæsarei enim muneris est, ut non solum pacifice, sed & pie subditi vivant, ut ait *Theodosius in epist. ad Cyrillum.*

tur. Vis enim summæ potestatis ambitu suo Sacra quoque includit. *Hug. Grot. in tr. de Imperio summarum potestatum circa*
2 *sacra, cap.* 1. Licet enim nonnulli Romano-Catholici, & inter eos *Baronius ad annum Christi* 558. & 565. referente *Dn. Thabone in tract. elegantissimo de Regimine Imperantium Ecclesiastico, th.* 4. aliique Justinianum carpant, quod de rebus Sacris & Ecclesiasticis Leges tulerit; praxis tamen Regum Israeliticorum, Monarcharum Babyloniorum, Persicorum, Christianorum Imperatorum Justiniano antiquiorum & ipsæ Sacræ Literæ hanc curam rerum sacrarum Majestati tribuunt, per tradita *Dn. Thaboris d. th.* 4. & *seqq.* & *Grotii d. l.* qua de re aliquando si DEUS velit, speciali tractatu de jure & Regimine Ecclesiastico aliquid dicturus sum. *Auctor ad L.* 1. §. 2. *ff. de Just. & jur. n.* 5. *seqq.* Ideoque de eo primum agit Imperator.

L. Cunctos Populos. 1.

S U M M A R I A.

Fides ab omnibus Imperio Romano subjectis amplectenda quænam? 1.
Catholici quinam? 2.
Materia de statutis, quousque ea forenses obligent, minus recte h. l. tractatur. 3.
Universitas quatenus statuta condere possit? 4.
An statuta ligent subditos extra territorium delinquentes, vel contrahentes? 5.
An non subditos in territorio contrahentes? 6.
An quis alibi defunctus quam in loco domicilii suam hereditatem deferat juxta statuta loci, ubi commoratus, an vero juxta commune jus, quod viget in loco originis? 7.
Statuta Principum &c. in eorum territoriis juri communi derogant. 8.

1 Primo jubent Imperatores, ut omnes populi Imperio Romano subjecti, amplectantur de Deo & Sacro-Sancta Trinitate eam Fidem, quam Petrus Apostolus Romanæ tradidit Ecclesiæ, & quam Pontifex Romanus Damasus & Petrus Alexandriæ Episcopus tunc amplectebantur. Postea in specie exprimitur, quæ sit illa Fides Apostolica sc. ut Patris & Filii & Spiritus S. unam Deitatem, sub pari majestate & sub pia Trinitate credamus. Et hanc
2 fidem amplectentes Catholicorum nomine ab Hæreticis voluit discriminari, quibus hæreticis etiam vindictam divinam, & pœnas sæculares cum infamia comminatur. Atque hanc veteris Romanæ Ecclesiæ confessionem etiam nos, quos illi, qui a veteri fidei Catholicæ simplicitate in nonnullis capitibus defecerunt, hæreticos male vocant, amplectimur. Posset hinc colligi, Petrum fuisse Romæ & doctrinam catholicam ibidem docuisse, & difficile est, tot Scriptoribus fidem derogare. Sed utinam Romana Ecclesia in Apostolica simplicitate mansisset! Atque hic Doctores
3 solent tractare materiam de statutis quousque ea forenses obligent, sed, ut puto,
4 loco alieniore. Alias certum est, statuta a qualibet Universitate condi posse, sive magna, sive parva, & quidem indistincte, si statuta concernunt administrationem bonorum Universitatis, sed si concernant Decisionem Causarum, non possunt condi statuta contra Jus publicum, nisi Superiore consentiente expresse vel tacite, sed præter Jus commune statuere omnino aliquid possunt, sine confirmatione Superioris. Sed
5 quæritur: An statuta ligent subditos extra territorium delinquentes vel contrahentes; vel: an ligent non subditos in territorio contrahentes? Circa primum decidi solet, subditum extra territorium delinquentem statuto hujus territorii non obligari. *Covar. ad C. Alma Mater p.* 1. §. 10. *n.* 3. &
6 *Christin. vol.* 2. *Decis.* 2. *n.* 2. Circa alteram quæstionem distingui solet, utrum statutum in rem sit conceptum, & de re subjecta statuenti disponat, an vero tantum de persona, ut illa quamvis forensem obligent, qui rem in hoc territorio possidet, non hæc. *Vid. Coler. de process. execut. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 216. *Arnold. Reiger. olim Vice-Cancell. Elect. Brand. in voce statutum num.* 86. *Dn. Richter dec.* 3. *Roland. a Valle cons.* 24. *num.* 18. *vol.* 3. & *cons.* 53. *num.* 40. *vol. eod. Sund. cons.* 257. *Cravett. cons.* 201. *num.* 15. & *seqq. Klock. cons.* 28. *vol.* 1. *n.* 434. & præcipue *Decian. l.* 2. *tract. crim. c.* 35. & alii multi. Sed illa difficilis hic ab in-
7 terpretibus movetur quæstio: An quis alibi defunctus quam in loco domicilii suam hereditatem deferat juxta statuta loci, ubi commoratus, v. g. ut præsidium Cæsari; an vero

vero juxta commune Jus, quod viget in loco originis? Et cum Castellanus officii ratione alicubi degens non videatur ibi domicilium constituere. *Zang. de Except. p. 1. cap. 1. num. 52. & seq. Carpz. l. 2. Resp. 22.* ideo putaverim juxta Jus commune illi succedere proximos ratione originis, cum *Carpz. p. 1. Decis. 1.* licet hic DD. an locus mortis attendendus sit, an non, varie concertent. Conferatur etiam *Tiraq. de jure primog. cap. 46. & Alb. Brunus de statuto exclud. fœmin. art. 8. n. 125. seqq.* Cæte-
8 rum Principes Imperii nec non Comites ac Barones regalem dignitatem habentes in suis territoriis & provinciis per sua statuta juri communi derogare & contraria statuta facere posse communiter videtur receptum. *Lud. Schrader. de Feud. part. 9. pr. sect. 10. num. 30.* ubi plures allegat. *Petr. Anton. de Petra de Jure quæsito non toll. c. 3. qu. 4. numer. 74. & seqq. Georg. Acac. Enenkel. de privil. l. 1. c. 4. n. 10.* Conferri possunt in hanc legem Repetitiones editæ a *Signorolo de Homodeis, Jo. Bapt. de S. Severino & Petr. de Bella Pertica*, quæ habentur *in vol. 7. repet. jur. civ.*

L. Nullus. 2.

SUMMARIA.

An Congregationes hæreticorum seu Conventus ad celebranda sacra sua debeant permitti? 1.

Quinam sint Nicænæ Synodi assertores & Catholici, de quibus h. l.? 2.

An Imperatores in processione Spiritus S. solius Patris mentionem facientes hæresin notent? 3.

Meretrix an ex viciniis expelli possit? 4.

Praxis purioris Ecclesiæ Catholicæ nil habet de hæreticis ob solum errorem supplicio afficiendis. 5.

1 Hæc lex quæstionem tractat: An congregationes Hæreticorum s. conventus ad celebranda sacra sua debeant permitti? Et respondetur negative: additur *in pr.* ratio, Ne talibus congregationibus potius obstinentur in errore suo, & ut Nicænæ Synodo sua constet auctoritas. Ampliatur hæc decisio, ut etiam tunc locum habeat, si rescriptum ab hæreticis per fraudem esset impetratum, *pr. hujus Legis*; quia si Lex deroget Rescripto expresse, [illegible] Lex per Rescriptum tolli, *Gl. hic, & Castren. n.* 3. Ubi enim lex actum impetrandi prohibet, minime valet concessio, *Bart. in l. quisquis C. de petit. bon. sublat. Georg. Acac. Enenkel. de Privil. lib. 1. c. 6. n. 19.* Sed quæ-
2 ritur in §. 1. Quinam sint Nicænæ Synodi assertores & Catholici, de quibus Lex hæc loquitur? Et Resp. Eos esse Catholicos, qui Deum & Filium Dei pariter confitentur, & Christum ceu Deum de Deo, Lumen de lumine; qui fatentur etiam Spiritum Sanctum a Patre procedere, & in veneranda ac Sacro-Sancta Trinitate *ὁμοούσιον*, i. e. indivisam profitentur substantiam. Id quod ex Symbolis Nicæno atque Athanasiano per se liquet. Sed notatur hic *a Gl. & DD.* quod in processione
3 Sacro-Sancti Spiritus solius Patris mentionem faciant Imperatores, quibus verbis Græcorum errorem de processione Sacro-Sancti Spiritus incrustari suspicantur; Quamvis rectius dicat *Cujac. in π.* quia tunc in Ecclesia nulla fuit lis de Processione Spiritus S. hæresin nullam hic notari debere.

In §. 2. redeunt Imperatores ad hæreticos, eosque Catholicos, sed a sectæ nomine nominandos esse monent, jubentque abstinere ab Ecclesiis Orthodoxorum, nec illicitas intra oppida congregationes agere debere, Ecclesias etiam Catholicæ Ecclesiæ ademtas restitui jubent. Imo si hæretici per factiones quid tentaverint, ex oppidis debent exterminari. Quæ omnia tranquillitatem publicam, & ne Hæreses latius serpant, constituta esse nemo non scit.
4 Ex argumento §. 2. autem colligunt: meretricem ex vicinia expelli posse, *Petr. Caball. resol. crim. tom. 1. casu 184. n. 1. Menoch. lib. 2. A. Q. casu 78. n. 11. & casu 328. n. 14* & quos allegat *hic Barbos. num.*
5 6. Et ex hac lege discimus, aliisque, quantum discesserit Romanæ Ecclesiæ praxis, a praxi purioris catholicæ Ecclesiæ: nam ne hic, nec alibi quicquam habetur de hæreticis ob solum errorem supplicio afficiendis.

L. Nemo clericus. 4.

SUMMARIA.

Pœna in disputationem revocantium, vel retractantium ea, quæ de fide Christiana semel recte judicata ac disposita sunt. 1.

An prohibitæ per hanc legem Disputationes Theologicæ publicæ? 2.

Max

5 [illegible], qui Chalcedonensem Synodum convocaverat, vetat revocari in disputationem, aut retractari ea, quæ de fide Christiana semel recte judicata ac disposita sunt, & in contemtores hujus Legis, & hujus criminis reos gravissimas constituit pœnas pro diversitate personarum delinquentium, Clericis remotionem, militibus privationem Cinguli, liberis hominibus aliis exilium, servis corporale supplicium. Rationes severitatis recenset ipse Imperator has, quia I. ex his disputationibus perfidiæ & tumultus occasio oritur. II. Injuria fit reverendissimo Concilio & Patribus. III. Per hujusmodi certamina profanatur fides Christiana, & quasi deridenda propinatur Paganis & Judæis, & IV. Ita nullus esset certaminum finis. Sed quid de Disputationibus hodiernis Theologicis judicandum, an & hæ hoc loco prohibitæ? Negatur. Nam hic Disputationes eæ

6 prohibentur, quæ ad catholicam fidem subvertendam, aut tantum in dubium revocandam moventur, non quæ pro stabilienda Christiana religione instituuntur. Præsertim prohibentur tum Clerici tum Laici publice turbis coadunatis, h. e. tumultuose disputare, *Dn. Thabor. d. tr. de Reg. Ecl. th. 25.* Otiosas etiam, spinosas & ad pietatem nihil facientes quæstiones suscitare prohibentur Clerici & Laici, de quo *Ernest. Cothman. ad h. t. num. 43.* Interim non debent ea, quæ semel ab Ecclesia universali approbata, temere in dubium revocari: multo minus omnia dogmata pro fundamento fidei venditanda. Merito autem nimia licentia disputationum Theologicarum, quæ interdum scommatibus scatent, inutiles quæstiones fovent, pietatem & caritatem Christianam extinguunt, refrenanda est.

L. Inter alias. 7. aliis 8.

S U M M A R I A. 1

[illegible] *Joannis II. Pontif. ad Imp. Justinianum insertæ hujus ad Pontif. Epistola.* 2

Pontifex nomen suum Imperatori postponit. 3

An rescriptum hoc, itemque præcedens Imp. Justiniani Epistola pro adulterinis habenda? 3.

1 Continet Rescriptum Joannis [illegible] Pontificis ad Justinianum Imperatorem. Nam Justinianus scripserat prior ad Pontificem, quæ Literæ Rescripto Pontificis sunt insertæ, in quibus literis Justinianus Confessionem suam de persona Christi edit, & Symbolum Nicænum approbat, & in specie duas naturas diversas contra Eutychen defendit ac statuit. Christum esse passibilem carne, impassibilem Deitate, & contra Nestorium defendit, non esse alium Filium Dei & alium Filium Mariæ, & ipsam sanctam ac gloriosam virginem Mariam proprie & veram Dei Matrem vocat contra Nestorium. Contra Arrium etiam profitetur, Christum esse unum Sanctæ & Consubstantialis Trinitatis, coadorandum & conglorificandum Patri & Spiritui Sancto. Approbat etiam Imperator religiosissimus quatuor Œcumenica Concilia & eorum decreta, quæ etiam apud Evangelicos in magna sunt auctoritate, ut 1. Nicænum, contra Arrium a Constantino Magno. 2. Constantinopolitanum, contra Macedonium a Theodosio Seniore. 3. Ephesinum, contra Nestorium a Theodosio Juniore: & 4. denique Chalcedonense a Marciano contra Eutychen convocatum & celebratum. In principio autem literarum Imperatoris habetur causa literarum, quod omnes orientales Ecclesias, Imperatori [illegible] subjectas, voluerit unire ac [illegible] 2

[illegible] Ecclesiæ Romanæ, seu capiti, [illegible] primæ ac dignissimæ. Certum [illegible], quod Romani Episcopi illis temporibus [illegible] Doctrinam sanam de Christo contra præfatos hæreticos defenderint. [illegible] igitur, quod [illegible] Ecclesiæ Romanæ [illegible] unitæ [illegible]. De Africanis [illegible] Ecclesiis [illegible], nam [illegible] Pontifici [illegible] subjectas, ut [illegible] Epistola Concilii Carthaginensis [illegible] scripserunt ad Cœlestinum Papam Romanum, in qua [illegible] ne in posterum judicium in [illegible] Ecclesias sibi sumat, aut Appellationes ex Africa recipiat, quæ Epistola habetur in *Tomo* 1. *Concil.* [illegible] *Carthaginensis* [illegible] *cap. 9. pag. 870.* [illegible] Concilio [illegible] etiam interfuit Augustinus. [illegible] Imperatoris [illegible] benigne respondet [illegible]

2 tificem id hodie non facturum putat) nomen suum Imperatori postponit, damnat etiam prefatos hæreticos, resipiscentes benigne in gratiam recipiendos esse monet.
3 Has epistolas *Hotomannus* adulterinas esse vult, quem refutat *Fachin. l. 8. c. 1.* Quicquid sit, satis pia sunt hæc Rescripta. Et hanc ipsam fidem, quam profitetur Justinianus in hac Lege & Joannes Archi-Episcopus Sedis Romanæ, ore & corde Nos etiam profitemur, in ea per Dei gratiam usque ad extremum vitæ halitum perseveraturi.

TITULUS II.

De Sacrosanctis Ecclesiis, & de rebus & Privilegiis earum.

L. Habeat. 1.

SUMMARIA.

Ecclesiæ sua bona relinquere quatenus licitum. 1.
Libera cuique testandi voluntas. 2.
An testator sine omni solemnitate juris Civilis ad pias causas aliquid relinquere possit? 3.
Respublica Veneta ad pias causas bona sua transferendi facultatem restrinxit. 4.

1 Ante Constantinum, cum adhuc Ethnici essent Imperatores, illicitum fuit aliquid relinquere Collegio alicui Catholicorum, verbi gratia, Monasterio; quasi Collegio improbato, *argument. leg. Collegium 8. Codic. de hered. instit.* Vel; si licitum fuit aliquid Ecclesiæ relinquere, non tamen omnia quis Ecclesiæ relinquere potuit. Sed abrogato hoc Jure constituit Constantinus, ut Ecclesiæ sua bona quilibet relinquere libere possit, addita ratione, quod nihil sit, quod hominibus magis de-
2 beatur, quam ut supremæ seu ultimæ voluntatis, postquam jam aliud velle non possunt, liber sit stylus, & libera testandi voluntas. *Klock. consil. 42. numer. 323.* [illegible] Sed hoc recte intelligunt ita, si persona sit habilis alias ad testandum, nam quæ inhabilis est, per hanc legem non habilitatur. *Glos. in §. testamentum quæst.* [illegible] *Tiraquell. de* [illegible] *num. 26.* & [illegible] in filiofamilias habente peculium adventitium pleno jure aliud statuat, *Cephal. l. 3. consil.*
3 423. *n. 21.* Sed quæritur: An juxta hanc Legem Testator sine omni solemnitate Juris civilis ad pias causas aliquid relinquere possit? Et hoc affirm. hic *Bart. num. 5. & seq. Castrens. n. 7.* propter verba (liber sit stylus) Sed verius est, jure civili omnino in testamento etiam ad pias causas requiri solemnitates non tantum Juris Gentium, sed etiam Juris Civilis, per *l. generali 13. infra h. t. l. Si quando 35. C. de inoff. Testam. Clar. in §. Testamentum quæst. 6. Petr. Gilken hic nu. 6. Zoesius ad hunc tit. quæst. 1.* Sed jure Canonico in relictis ad pia loca omnino sola Solemnitas Juris Gentium requiritur, per *cap. relatum X. de Testament. Tiraquell. de Privil. pia causæ privil. 1. Zoes. dict. leg.* Quam dispositionem etiam in foro sæculari obtinere communiter placuit; *Gilken. hic n. 7. & Dn. Carpzov. part. 3. Jurispr. sua Con. 4. def. 43.* etiamsi sine omnibus Testibus per solam scripturam ad pias causas quid relictum sit, si heres eam a Testatore scriptam esse fateatur, *Mantica de conject. ultim. volunt. l. 6. titul. 3. n. 9. 10. & 14.* Conf. repetitio hujus legis *Andr. de Beffetis vol. 7. repet. jur. civil.* Nonnunquam tamen hanc ad pias causas transferendi facultatem re-
4 strinxerunt Respublicæ, ut de Veneta constat, ne successu temporis pleraque bona publicis oneribus eximantur; sed hac prohibitione apud nostrates opus est.

L. Nemo. 2.

SUMMARIA.

Duo hujus legis intellectus celebres. 1.
An corpora defunctorum in ipsa æde sacra sepeliri debeant? 2.
An Contractus in æde sacra institui, judiciumve ibidem exerceri possit? 3.

1 Inter alios hujus Legis intellectus duo sunt celebres. Quidam enim ita intelli-
2 gunt, quod corpora defunctorum in cœmeterio quidem, seu atrio Ecclesiæ, sed non in ipsa æde sacra sepeliri debeant. Quamvis id Jure Can. concessum videatur, *in c. quibus 16. & c. non æstimemus 19. caus. 13. quæst. 2.* Sed ab Interpretibus, quamvis prior sensus verbis sit convenientior, communiter alius traditur intellectus,

sc. nul-

si nullum Contractum in æde sacra institui, nec ullum judicium ibidem exerceri posse, id quod ampliant, ut negotium de
3 facto ibidem institutum, ipso jure sit nullum, quod in citatione exprimit *Valasc. decis.* 81. & in laudo *Vig. dec.* 102. quos laudat *Jo. Al. Rioc. dec. coll.* 628. Principalis autem decisio limitanda, nisi 1. quis ad Ecclesiam confugerit, & alibi tuto versari non possit, *l. præsenti* 5. *C. de his qui ad Eccles. confug.* 2. Nisi actus sit voluntariæ Jurisdictionis, ut manumissiones & emancipationes similesque, qui pietatem præ se ferunt, per *l.* 1. & 2. *C. de his qui in Eccl. manumitt. Gilken. hic n.* 6. & 7. Imo & Contractus ipso jure irritos non esse, qui in Ecclesia celebrantur, volunt DD. per *c. decet* 2. *de immunitate Eccles.* licet contrahentes peccent, *Vinnius d. dec.* 102. & *comm. opin.* 166.

L. Nemo. 3.

SUMMARIA.

Quid h. l. per vocem: Martyres, intelligatur? 1.
Reliquiæ Martyrum commercio hominum exemta. 2.
Eas amovens sacrilegium committit. 3.
Vendens sine amotione punitur extra ordinem. 4.

1 Reliquiæ Martyrum (quæ hic per vo-
2 cem Martyres intelliguntur, *Don. l.* 12. *c.* 20. *l. C.*) commercio hominum, ut res sacræ, merito sunt exemptæ per *l. inter stipulantem* 83. §. *Sacram* 5. *ff. de Verb. Oblig.* adeo, ut si quis eas vendat, non tantum nihil agat, sed etiam extra ordinem puniatur, licet non amoveat, nam
3 ipsa amotio esset Sacrilegium, *l.* 9. §. 1.
4 *ff. ad L. Jul. pecul.* Ipsa tamen venditio etiam sine amotione non debet esse impunita, ut *Gl. hic in verbo* distrahat *tradit* & *Fulgos. n.* 2. & *Gilken. n.* 2. Quia autem pœna non est hic expressa, ideo est extraordinaria. vid. *Menoch. lib.* 2. *arb. qu. casu* 282. *Farin. qu.* 172. *n.* 6. & *seqq. Card. Mantic. de tac. & ambig. convent. l.* 4. *tit.* 5. *n.* 9. & *Barbos. hic.*

L. Non plures. 4.

SUMMARIA.

Lex hæc localis est & tria dicit. 1.
In Ecclesia non debet esse major numerus quam patiantur facultates ejus. 2.
Supernumerarii non debent amoveri. 3.
Favore potentiorum supra numerum constituti non fruuntur Privilegiis eorum, qui sunt intra numerum. 4.
An privilegia Clericis concessa Ecclesiæ sint concessa. 5.
Civibus relictum Civitati relictum videtur. 6.

1 Lex hæc localis est, & tria dicit: 1. In Ecclesia Constantinopolitana non plures 950. Decanis i. e. Canonicis esse recipiendos. 2. Si plures sint hactenus constituti, quod nulli funerum Curatores debeant eligi aut substitui, donec redeant ad istum numerum. 3. Quod illi, qui sunt supra numerum, non gaudeant Privilegiis
2 eorum, qui intra numerum sunt. Sed generaliter multa ex hac Lege eliciuntur, ut quod 1. in Ecclesia non debeat esse major numerus, quam patiantur facultates ejus, & Episcopus plures ordinans teneatur iis ex suis reditibus & patrimonio suo providere, *cap.* 2. 4. & 12. *X. de*
3 *prabendis*, &c. Si sint supernumerarii, non debeant amoveri, sed quod eorum mors expectanda, & loco eorum non debeant
4 alii substitui. Et 3. Si qui favore potentiorum supra numerum constituti sint, quod illi non debeant Privilegiis ceterorum, qui intra numerum sunt, frui, quod infra sæpius recurret. Et 4. Quod Privilegia Cle-
5 ricis concessa Ecclesiæ concessa videantur, *Gl. hic & Bart. Bald. Salyc. & Castr.* quam-
6 vis de hoc dubitari possit. Nam licet Civibus relictum, Civitati relictum videatur per *l.* 2. *ff. de rebus dub. Hill. ad Don. l.* 8. *n.* 6. *lit. C.* aliud tamen videtur in Canonicis, vel Clericis, *Covar. in c. requisivisti, n.* 19. *X. de Testam. Hier. de Cavalk. in spec. qu.* 278. *per cap. per exceptionem de Privil. l.* 6. Nam cives universi repræsentant Civitatem, sed non soli Canonici Ecclesiam, & aliud est de Ecclesia, aliud de Canonicis loqui, & sic aliud est de Ecclesia, aliud de Clericis loqui. Sed potest salvari opinio Doctorum, quod Privilegia quidem solis Clericis competant, ast non intuitu personarum, sed intuitu officii, & sic etiam Ecclesiæ.

L. Placet. 5.

S U M M A R I A.

A quibus muneribus Ecclesia debeat esse immunis? 1.
Tributa extraordinaria, indicta & superindicta quid? 2.
Res transit cum suo onere. 3.
Contra Privilegia Ecclesiæ delinquentium pœna. 4.
An unum delictum duplici plectendum pœna? 5.

1 Quæritur: A quibus muneribus Ecclesia debeat esse immunis? Et habita diligenti ac matura deliberatione, statuunt Imperatores, Ecclesiam debere esse liberam 1. a muneribus personalibus & sordidis, v. g. angariis, parangariis, de quibus in *l.* 1. §. 2. *ff. de muner. & l. maximarum* 13. *C. de excusat. muner.* 2. Ecclesiam debere immunem esse ab extraordinariis tributis (i. e.
2 quæ non sunt indicta per constitutionem scriptam, sed per motum Superioris) & ab superindictis i. e. ab augmentis ordinariorum indictionum vel collationum. 3. Esse immunem Ecclesiam a pœna non inferentium tributa, in verbis: *nulla translationum sollicitudine*. Qui enim tributa debebant, si suo tempore illa non inferrent, horum prædia publice vendebantur; *l. fin. C. de censib. & censit. lib.* 11. & ab hac pœna liberat Ecclesiam Imperator. Ratio horum est, ut Ecclesiæ ministris ab his oneribus liberis de subsidiis vitæ liberalius provideretur, & ut tanto ferventius in rem divinam incumberent. Sed a tributis ordinariis s. canonicis collationibus, quæ sc. ecclesiasticis prædiis, antequam ea ad Ecclesiam devenerint, imposita erant, Ecclesia libera non est, *hic & c. si tributum* 20. *C.* 11. *qu.* 1. *& c. tributum* 22. *caus.* 23.
3 *qu.* 8. Ratio est, quia res transit cum suo onere. Vid. (*Rosenthal.*) *de feudis. c.* 5. *concl.* 80. *n.* 3. *Gail. l.* 2. *observat.* 52. *n.* 12. *Floren. Diaz de Mena.* 2. *q.* 21. *n.* 9. *Thom. Sanchez l.* 2. *cons. mor. c.* 4. *dub.* 57. *Gaudenz. l.* 2. *pract. quæst.* 3. *Aug. Berous cons.* 170. *n.* 10. *volum.* 3. *Molin. de J. & J. tr.* 2. *disp.* 672. *n.* 8. *Klock. de contrib. cap.* 19. *n.* 140. Neque immunitatem habet Ecclesia ab his, quæ extra ordinem quidem, sed ob publicam & repentinam necessitatem indicuntur, ut *hic & lib.* 1. *C. h. t.* & sic Clerici urgente necessitate hospites recipient, nec ab angariis excipientur, nec a custodia murorum, in vero scil. casu necessitatis, *c.* 2. *X. de immun. Eccles. Gudelin. de jur. noviss. l.* 6. *c.* 13. & hunc citans *Christin. dec.* 9. *n.* 2. *vol.* 2. *Conf. Klock. cons.* 20. *n.* 50. *vol.* 1. In eos, qui contra Privilegia Ecclesiæ
4 delinquunt, sanxit Imperator pœnam 1. sacrilegii, & 2. deportationis, ubi simul quæ-
5 runt Interpretes: An unum delictum duplici plectendum sit pœna? Sed hoc in jure nostro non infrequens est, præsertim si una pœna delicto sit minor, vid. *Gilken. hic in fin.* Conferatur *Cavall. in specul. quæst.* 417. *& Carpz. pract. crim. qu.* 132. *Marta lib.* 2. *Dig. tit. de pœna num.* 34. 35. *&* 48.

L. Omni. 6.

S U M M A R I A.

Illyrici ad antiquorum Canonum observantiam revocantur. 1.
Ejus est interpretari legem, cujus est condere. 2.
An judex secularis ex Canonibus ecclesiasticis possit judicare? 3.
Suspecta per hanc legem redditur l. 6. C. de SS. Trin. 4.

1 Gens Illyrica circa Canones Ecclesiasticos, vel etiam circa ea, quæ in regimine Ecclesiastico a Patriarcha Constantinopolitano constituta erant, (quamvis prius sit Textui convenientius) innovaverat quædam, quam innovationem Imperatores prohibent, & ad antiquorum Canonum observantiam Illyricos revocant, & si quid dubii emerserit, non ipsi id decidant, sed causam ad Constantinopolitanum Patriarcham, cujus Ecclesia Privilegiis Romanæ Ecclesiæ fruitur, referant decidendam. Notetur ex hac
2 lege 1, ejus esse interpretari legem cujus est condere, *Hippol. Riminald. cons.* 399. *n.* 81. *Casp. Klock. cons.* 3. *n.* 48. *vol.* 1. Quod hic de interpretatione canonum sacro-
3 rum dicitur, exinde non inferendum, quasi judex secularis ex canonibus ecclesiasticis clarum sensum habentibus non possit judicare, tradit *Jo. Igneus in l. necessarior. §. non alias ff. ad SCt. Silan. n.* 14. Obiter
4 notetur ex verbis: *quæ veteris Romæ prærogativa lætatur*, suspectam reddi *leg.* 6. *C. de*

& SS. Trinit. nam hic prærogativa Sedi Constantinopolitanæ tribuitur, quod veteris Romæ prærogativa lætetur.

L. Ad instructiones. 7.

S U M M A R I A.

An Ecclesia de suis prædiis eas indictiones solvere teneatur, quæ ad refectionem pontium vel itinerum indicuntur? 1.

An ad reparanda vel noviter extruenda mœnia, reparandosve puteos communes? 2.

Immunitas a Collectis alicui data intelligitur de currentibus eo tempore. 3.

Quænam requirantur, ut ecclesiastica prædia in casibus concessis collectentur? 4.

An huic legi per Auth. item nulla communitas, *derogatum?* 5.

1 Quæstio est: An Ecclesia de suis prædiis eas indictiones solvere teneatur; quæ ad refectionem pontium, vel itinerum indicuntur? Videtur quod non, ob *L. 5. h. t.* qua eximebantur ecclesiastica prædia omnibus oneribus sordidis. Sed deciditur, quod sic. Prima ratio est, quia hoc munus non est sordidum, imo nec personale onus, sed reale. Secunda ratio est, quia Ecclesia utitur commodo itineris & pontium, ergo etiam incommodum ferre debet, *arg. l. 10. ff. de Reg. Juris*, *l. 1.*
2 *§. fin. de aqu. pluv. arc.* Eandem Decisionem ad reparanda mœnia, vel noviter extruenda, nec non reparandos puteos communes similesque necessitates extendunt *hic Doctores, Bald. num. 3. Salyc. num. 3. Castr. num. 2. Gilken. n. 9. & seq. Vid. Gutierrez d. l. 1. quæst. 3. Guid. Papæ decis. 78. Tiraq. de Nobil. cap. 20. n. 167. Molin. tr. 2.*
3 *disp. 672. n. 4. concl. 1.* Notetur etiam ex hac lege, immunitatem a collectis alicui datam intelligendam esse de collectis, eo tempore currentibus, *Castr. hic n. 3.* Ergo non comprehenduntur collectæ ob novam causam indictæ, & supervenientem necessitatem, *Gail. lib. 2. obs. 52. n. 26. Menoch. cons. 1108. n. 36.* quos aliosque citat *Klock. de Contrib. c. 16. Sect. 1. n. 109.* nisi scilicet verba nimis expressa hanc restrictionem respuant, *Klock d. l. n. 111. & seq.* Sed in his rebus attendenda consuetudo locorum. Ecclesiæ nostræ vix pares sunt istis
4 oneribus ferendis. Ut autem Ecclesiastica prædia collectentur in casibus concessis, duo præcipue requiruntur. 1. Ut utilitas principaliter clericos ac laicos concernat. 2. Ut non fiat collectatio per modum præcepti, sed per modum conventionis, ut Clerus seu & populus conveniat & desuper deliberent, aut Clerus a Superiore suo compellatur, *Franc. de Clapperiis caus. 96. quæst.*
6 *un. per totam.* Ceterum nonnulli existimant, huic legi ut & *legi 3. C. de quib.*
5 *muner. nem. &c.* derogatum esse *per Auth. item nulla communitas C. de Episcop. & Cleric.* Sed male & sine ratione, imo contra rationem, ut ait *Dn. Mevius p. 6. decis. 127.* & plurimos DD. refert *Klock de Contrib. c. 12. num. 224.*

L. Sacrosancta 8.

S U M M A R I A.

Romani certum tributum indicebant hominibus Ruri degentibus, vel bestiis. 1.

Capitatio quid? 2.

Privilegium Ecclesiæ Thessalonicensis in puncto hujus tributi. 3.

Abusus hujus privilegii prohibitus. 4.

Privilegium non debet excedere personas privilegiatas. 5.

Non competunt ea Privilegia bonis Clericorum patrimonialibus, quæ Ecclesiasticis. 6.

1 Romani certum tributum indicebant vel hominibus ruri degentibus, v. g. pro mare pubere ut solveretur aureus, pro fœmella
2 dimidius; vel etiam bestiis, quod tributum
3 vocabatur Capitatio. Ab hoc onere Ecclesia Thessalonicensis erat exempta per
4 privilegium. Sed, ut fit, sub prætextu Ecclesiæ, eo privilegio abutebantur etiam alii Clerici, vel Laici etiam, quod hic prohibet Imp. Nam Ecclesia sub prætextu Ecclesiæ alios a muneribus eximere non de-
5 bet, & privilegium non debet excedere personas privilegiatas, *l. 68. & 196. de R. J.*
6 Et non competunt eadem privilegia bonis Clericorum Patrimonialibus, quæ Ecclesiasticis, *Matth. Coler. de process. execut. p. 1. c. 3. n. 193. Menoch. cons. 800. n. 47. Klock. de contrib. c. 12. n. 69.*

L. Qui sub prætextu. 9.

S U M M A R I A.

Decani & Canonici curandis funeribus præpositi habebant immunitatem a muneribus

personalibus. 1.
Decani titulotenus quinam? 2.
An tales immunitate ista veraeum Decanorum frui debeant? 3.
Titulus solus nemini privilegium tribuit. 4.
Studiosi non frequentantes Lectiones Professorum sese reddunt indignos Privilegiis Studiosorum. 5.
An Clericus non serviens indignus fit privilegiis Clericorum? 6.
Nobilitatus exercens mercaturam nobilitatem iterum amittit. 7.
Studiosus Advocati vel Procuratoris amanuensem agens non amittit Studiosorum privilegia. 8.

1 Decani ac Canonici, qui curandis funeribus præpositi esse dicuntur, habebant immunitatem a muneribus personalibus, v. g.
2 argentariorum & aliis. Ut ergo multi hac immunitate fruerentur, curabant se referri in album Decanorum seu Collegiatorum, non ut eo munere laboribusque Decanorum fungerentur, erant enim tantum Decani titulotenus, sed tantum ut immunitate fruerentur. Quæritur: An tales etiam
3 immunitate ista frui debeant? videtur quod sic; cum Reverentia Ecclesiæ hoc postulet, ut qui Clerici semel facti, vel Ecclesiæ adscripti, non compellantur ad munera civilia. Sed Imperatores id negant, addita ratione: quod pariter iniquum sit, & Reipublicæ perniciosum, si quis a publicis & civilibus muneribus prætextu alterius muneris, quod tamen non administrat, se velit abstrahere. Titulus certe solus nemini pri-
4 vilegium tribuit. Imo talem Decanum titularem volunt esse degradandum & alium in ejus locum surrogandum, qui muneris istius labores expedire possit, ita tamen, ut in surrogando ejus Abbatis, vel Primatis, seu Præpositi requiratur consensus. Collige ex h. L. cum DD. hic communiter:
5 Quod Studiosi non frequentantes Lectiones Professorum sese reddant indignos Privilegiis Studiosorum *per h. l. & L. in honoribus 8. ff. de vacat. mun.* quod latius hic explicat *Gilken. n.* 16. *& Christin. v.* 2. *dec.* 10. Idem dicendum de Clerico non serviente,
6 quod tamen per distinctionem utrum sit Privilegium, quod datur ordini ob reverentiam, an vero singulis ob laborem, explicat *Salyc. hic n. 4. Conf. P. Barbos. in L* 1. *ff. de solut. matrim. part.* 7. *n.* 62. *Masc. de probat. concl.* 1297. *n.* 10. *Ang. Barbos. hic n.* 4. Ex eodem hoc textu inferunt, eum qui impetravit beneficium Nobilitatis, si
7 exerceat Mercaturam, nobilitatem amittere, tanquam cum mercatura incompatibilem *L. milites, C. de Re milit. Christin.*
8 *vol.* 2. *dec.* 10. ubi notat *n.* 4. Studiosum, si Advocati vel Procuratoris amanuensem agat, non amittere Studiosorum privilegia.

L. Jubemus. 10.

SUMMARIA.

Navis Ecclesiæ rescripto Principis munita, quatenus ab onere ferendæ embolæ sit libera? 1.
Embola quid? 2.
Necessitas atque utilitas Reipublicæ commodo & privilegio præponderat. 3.
Quomodo delictum Prælati Ecclesiæ præjudicare possit? 4.
Quomodo Contractus ejusdem? 5.
An violenta invasio rei alicujus facta a Prælato præjudicet Ecclesiæ quoad amittendam proprietatem? 6.
Prælatus quatenus confitendo quid in præjudicium Ecclesiæ eidem noceat? 7.
Rescripta contra publicam utilitatem elicita ipso jure sunt nulla. 8.

1 Sententia Legis hujus est: quod Navis Ecclesiæ, etiamsi Rescripto Principis munita sit, si tamen bis mille modiorum capax sit, non possit se subtrahere ab onere ferendæ embolæ, i. e. transvectionis annonæ ex provinciis, sub pœna publicationis
2 navis. Cujus ratio in eo consistit, quod necessitas atque utilitas Reipublicæ commodo
3 & Privilegio præponderet; quam regulam communiter tradunt DD. quamque sententiam hic pluribus tuetur *Gilken. n.* 4. *& seq.* & de privilegiis a privatis impetratis contra utilitatem publicam hanc legem intelligit *Klock. de Collect. c.* 16. *sect.* 2. *n.* 117. Sed quæritur: Quomodo hic delictum Prælati Ecclesiæ præjudicare possit? Et quamvis varii varie distinguant, ipseque *Gilken.* hic moderationem adhibeat, placet tamen
4 distinctio *Pauli Castrensis hic n.* 7. Et certum est Prælatum (ut & Tutorem & Procuratorem) contrahendo Ecclesiæ præjudicare non posse, nisi observet formam contractus debitam, *l. jubemus infr. h. t.* Dein-
5 de

5 de potest Ecclesiæ præjudicare in non acquirendo & negligendo, *arg. l. fin. C. de acquir. possess.* v. g. non petendo bona Ecclesiæ, adeo ut præscribantur: nam Prælatus cum Capitulo potest sua negligentia nocere Ecclesiæ, *Alciat. resp.* 12. *n.* 8. *Menoch. cons.* 653. *n.* 16. Quod ad delicta autem attinet, distinguendum: Utrum pœna, quæ certo crimini constituta est, cadat in Prælatum, an non; Si cadat, Prælatus ipse puniendus, non Ecclesia; Si non cadat, ut hic præjudicat Ecclesiæ. Nam subtractæ navis pœna erat confiscatio navis ob summam Annonæ & transvectionis necessitatem, qua in re totius populi vel exercitus, imo Imperii salus vertebatur. Hæc pœna non cadebat in Prælatum, quia Prælati propria navis non est, Ergo Ecclesiæ præjudicat Prælatus, sed ita tamen; ut Ecclesiæ damnum resarcire teneatur, *Conf. Afflict. in cap.* 1. §. *& iterum de capit. Corad. n.* 1. *Cacheran. decis.* 138. *n.* 27. *Barbos. hic remiss.*
6 *n.* 9. Et ideo quæritur: an violenta invasio rei alicujus facta a Prælato præjudicet Ecclesiæ quoad amittendam proprietatem? Et negative hanc definit *Menoch. rem.* 9. *recup. poss. n.* 101. ita tamen, ut Ecclesia restituere rem teneatur, *arg. c.* 2. *X. de ord. cogn.* licet non amittat proprietatem, & Ecclesia ad vitam Prælati carere debeat utilitate dictæ rei, *Menoch. d. remed.* 9. *n.* 113. *&* 120.
7 *& cons.* 39. *n.* 55. Sic verius est, Prælatum in iis casibus, in quibus est legitimus administrator Ecclesiæ & quidem in judicio nocere posse Ecclesiæ, si aliquid confiteatur in præjudicium Ecclesiæ, *tradit. Masc. de probat. concl.* 367. *n.* 3. *&* 22. *Rom. cons.* 389. *Klock. cons.* 10. *n.* 96. *vol.* 1. Notetur etiam
8 ex textu Regula: quod rescripta contra publicam utilitatem elicita, ipso jure sint nulla, quæ sæpius in Codice recurrit.

L. Neminem. 11.

S U M M A R I A.

Regulæ in L. 5. *h. t. exceptio.* 1.
Utilitas publica favori Ecclesiæ præjudicat. 2.

1 Dictum est *in L. placet* 5. *h. t.* Ecclesiam a muneribus personalibus sordidis exemptam esse, ita ut ea de fundis suis munera ea, v. g. angarias & parangarias, solvere non teneatur. Ejus regulæ exceptio hic habetur: Nisi Imperator iis servitiis ad propriam expeditionem opus habeat; Tunc enim cessare debet omne Privilegium prædiorum ecclesiasticorum. Ratio est in publica utilitate, & quia tales expeditiones Majestatis Cæsareæ etiam in Ecclesiæ utilitatem redundant, *L.* 10. *ff. de Reg. Jur.* Et recte *Gilken. hic n.* 6. etiam decisionem hanc ad custodes corporis Cæsaris extendit. Et sic utilitas publica favori Ecclesiæ præjudicat. Et sic Ecclesia immunis non est ab his, quæ respiciunt publicam utilitatem, & ita conferre
2 debet pro excubiis Civitatis, *And. Isernias in c.* 1. §. *illicitas de pace juram. firm. Luc. de Penn. in L. ult. C. de Exact. Tribut.* Sic Ecclesia ligatur iis statutis, quæ saluti publicæ provident pro aeris salubritate, *Ripa de peste, de remed. ad conserv. ubert. n.* 234. *& Men. cons.* 800. *n.* 18. Et obligatur Ecclesia Edicto Principis, quod non plus certo pretio detur pro annona. *Vincent. Franch. dec.* 9. *n.* 3. *& Men. d. l. n.* 27.

L. Privilegia. 12.

S U M M A R I A.

Ecclesiæ incommodis ex bellis Gothicis, Vandalicis, Hunnicis & aliis obviam sunt Impp. 1.
Principis est egenis prospicere. 2.
Ambitio petitioni interveniens robur & firmitatem privilegiis derogat. 3.
Leges in casu repugnantiæ quatenus Canonibus cedant. 4.
Generalis confirmatio Privilegiorum an & quatenus ad revocata referenda? 5.
An dispositiones in favorem pauperum & Ecclesiæ facta possint revocari? 6.
Privilegium in non subditum collatum non potest revocari. 7.
Quatenus sequendum jus Canonicum? 8.
Quæstio jure Civili dubia an ex jure Canonico decidenda? 9.
Æquitas juris Canonici. 10.
Incertitudo quantitatis an vitiet legatum ad pias causas? 11.

1 Ex bellis Gothicis, Vandalicis, Hunnicis & aliis, Ecclesia etiam sua senserat incommoda. Nam 1. Ecclesiæ Privilegia occasione belli admodum erant imminuta. 2. Civitates & Magistratus contra prærogativam Ecclesiæ, & Privilegia ecclesiastica, pragmaticas sanctiones occasione belli, importunitate, donis, gratia, aliaque ratione eli-

elicuerant, & demum Salaria & pia legata subtrahebantur & obtentu belli, ut fit, non exsolvebantur; illis incommodis obviam eunt Impp. hac *L. in pr.* Omnia Ecclesiæ Privilegia denuo confirmant *in* §. 1. omnes pragmaticas Sanctiones aut Constitutiones
2 Principum Canonibus Ecclesiasticis oppositas abrogant, & *in* §. 2. Salaria Ecclesiis inconcussa conservanda esse disponunt, cum Principis sit, egenis prospicere. Ex §. 1.
3 colligunt ambitionem petitioni intervenientem, robur & firmitatem Privilegiis derogare, *hic & L. 7. C. de Palat. Sacr. largit. & L. Ambitiosa 4. ff. de decret. ab ord. fac. Georg. Acac. Enenk. Baro de Priv. l. 1. c. 6.*
4 *n.* 22. Ex §. 2. colligunt hic DD. quod si inter Leges & Canones sit repugnantia, quod tunc Leges Canonibus cedant; quod in rebus ecclesiasticis verum est, & si Canones cum Jure divino congruant. Colligit etiam ex *pr. &* §. 1. *Bald. & Salyc. n.* 1.
5 generalem confirmationem Privilegiorum non referendam ad ea, quæ erant revocata, nisi specialiter dicat contrarium. Et ex hac Lege infert *Tiraq. Privil. pia causa* 159. dispositiones in favorem pauperum & Ec-
6 clesiæ factas, ne quidem per ipsos statuentes revocari posse, quia Privilegium in non
7 subditum (hic Ecclesiam) collatum revocari non potest. Et ubi agitur de peccato vitando, vel ubi ex Juris civilis rigore ma-
8 nifesta resultaret iniquitas, sequendum esse jus Canonicum, *Gilken. hic n.* 11. *Prukman. vol.* 1. *cons.* 20. *n.* 38. *& vol.* 2. *cons.* 3. *n.* 111. *Rebuff. ad Constit. Reg. proœm. gl.* 5. *n.* 120. *Gail. l.* 2. *observat.* 18. *n.* 10. *Christin. tom.* 2. *decis.* 54. *n.* 1. Sicut etiam quæstio dubia Jure Civili quæ in Jure Canoni-
9 co decisa, ex hoc decidenda etiam in Politicis, quia præsupponitur æquitas Juris Can. *Gilken. hic, Gail. l.* 2. *Obs.* 121. *n.* 5. *Mynſ. c.* 1. *obs.* 41. *Blanc. de Compromiſſ. q.* 2. *n.* 47. *Carpz. lib.* 3. *Resp.* 106. *n.* 2. & hoc in ca-
10 su contrario etiam verum, *Christin. d. decis. n.* 3. Colligunt etiam post Gl. hic DD. quod incertitudo quantitatis non vitiet le-
11 gatum ad pias causas, quod non invitus concedo, cum etiam annuum legatum non vitietur per *l.* 14. *ff. de ann. leg. Surd. de alim. l.* 8. *privil.* 17. *n.* 2. Sed nulla hic videtur incertitudo, dum ad consuetudinem sit Relatio.

Auth. Cassa.

SUMMARIA.

Fridericus II. in gratiam Honorii III. constitutionem tulit. 1.
Tenor hujus Authenticæ. 2.
Cassum & irritum hic sunt synonyma. 3.
Quæ sint statuta cum libertate Ecclesiæ pugnantia? 4.
Authenticæ huic derogatum sæpius. 5.
Ecclesiæ privilegia & libertas ecclesiastica apud Evangelicos valde sunt concisa. 6.

1 Fridericus II. cum ab Honorio III. coronaretur, in gratiam ejus constitutionem tulit, quæ habetur post usus feudi, cujus
2 particula hic subjecta est & continet tres partes, 1. irritæ declarantur omnes Constitutiones, consuetudines aut statuta contra libertatem Ecclesiæ & clericorum introdu-
3 cta. Ubi notetur vocabulum *cassandi* vel *cassum esse denunciamus*, vel *irritum esse declaramus*, hic Synonyma dici posse. Nam licet verbum *cassandi* præsupponat habitum seu actum validum per *L.* 5. *ff. de injust. & irrit. Testam. Vant. de Nullit. tit. quot & quibus modis nullitas proponi possit, n.* 47. *Menoch. cons.* 522. *num.* 133. *& seq.* Interdum tamen ad actum nullum refertur improprie, & tunc *cassari* dicitur, quod de facto processit. *Decius ad hanc Auth. n.* 7.; 2. Prohibetur, ne imposterum talia fiant; 3. Auctores mulctantur, nam jurisdictione sunt privandi, locus debet anno Imperiali subjectus esse, judices ea statuta non irrita pronunciantes sunt infames. Quod si autem per annum in ista contumacia perseverarint, bona eorum ab omnibus possunt occupari & jure Can. ab Honorio III. Pœna excommunicationis additur
4 in *c. noverit* 49. *X. de sent. excommun.* Sed quæ sunt statuta cum libertate Ecclesiæ pugnantia? Resp. communiter DD. quod ea statuta pugnent cum libertate Ecclesiæ, quæ tollunt Privilegia ab ipso Imperatore & Pontifice Clericis data, sive Jure communi, sive singulari. Quæ vero ex Privilegio data sunt Privilegia, vel quæ Privilegia sunt dubia, contra ea si statutum condatur, non impugnatur Libertas Ecclesiæ, *Castrens. num.* 4. *Salyc. num.* 3. *& alii.* Putarem etiam statuta contra particularia Privilegia imperatoria facta non esse

se hic intelligenda, P. *Barbos. in l. alia*
5 *§. eleganter ff. solut. matr. n.* 22. Sed huic
6 authenticæ sæpius derogatum. Valde concisa sunt Ecclesiæ Privilegia & libertas Ecclesiastica apud Evangelicos.

L. Generaliter. 13.

SUMMARIA.

Virgines Deo dicatæ an liberam habeant testamenti factionem, & præsertim an ad pias causas quid legare possint? 1.

Personæ religiosæ non debent esse deterioris conditionis quam aliæ. 2.

1 Virgines DEO dicatæ, an liberam habeant Testamenti factionem, & præsertim, an ad pias causas quid legare possint, quæritur? Et videtur quod non, eo quod se & sua omnia Superioris arbitrio subjecerint,
2 per *c. non dicatis* 11. *caus.* 12. *q.* 1. Sed affirmarunt hic Imperatores, forte ex ea ratione, quod personæ religiosæ non deberent esse deterioris conditionis quam aliæ. Et legem hanc generaliter intelligunt Doctores, ut non tantum in legatis piis, sed & aliis ultimis voluntatibus locum habeat. Sed juri huic derogatum in Authenticis sequentibus.

Auth. Ingressi.

SUMMARIA.

Ingressus Monasterium qui dicatur? 1.

Quatenus possit de bonis suis testamentum condere? 2.

An possit, si ante ingressum reservet sibi proprietatem bonorum? 3.

In quibus personis locum habeat Authentica? 4.

An patre habente usumfructum bonorum filii, ad Monasterium transeunte, usufructus ad Monasterium transferat? 5.

1 Quæritur hic: An ingressus Monasterium, i. e. qui ad leges monasticas solemni voto obligavit, si nihil de bonis suis expresse dixit, possit de bonis suis testamentum
2 condere? Quod hic & *Nov.* 5. *c.* 5. & *N.* 76. negatur ex hac ratione; quia ipso ingressu se suaque Deo dedicat. Et non est amplius Dominus rerum, & per consequens testari de bonis jam alienis nequit.
3 Corrigit ergo *hac Auth.* Legem præcedentem. Sed quæritur: Si quis, antequam ingrediatur Monasterium, servet sibi potestatem testandi de bonis, & adeo proprietatem? Qua de quæstione videatur hic *Gilken. n.* 10. *& seqq.* qui negat cum aliis *Capriol. de success. ab intest. in præfat. nu.* 229. *Barry de success. l.* 1. *tit.* 7. *n.* 11. *Rittershus. in Nov. p.* 1. *cap.* 6. *nu.* 55. Recte
4 autem hanc Authenticam ad eos, qui Religionem jam professi sunt, adstringit, not in iis, qui probationis tantum causa in Monasterio degunt, locum habere tradit *Christin. dec.* 1. *ad auth. h. t. n.* 3. *Zoes. ad hunc tit. qu.* 2. *in fin.* Sed quid si pater ha-
5 bens usumfructum bonorum filii, transeat ad Monasterium? Resp. Communiter, ad Monasterium etiam usumfructum transire, per *hanc auth. & ibi Gl. Bart. Guid. Papa dec.* 477. *n.* 4. *& dec.* 495. & hunc referens *Pinel. ad l.* 1. *pag.* 1. *C. de bonis mat. n.* 94. *& Zoes. hic qu.* 2. Hoc omne vero in eo Monasterio locum habet, quod bonorum capax est.

Auth. Si qua Mulier.

SUMMARIA.

Tenor hujus Authenticæ. 1.

Liberos habentes non possunt eos defraudare legitima. 2.

An ingressus in Monasterium omnia bona sua liberis possit distribuere? 3.

Quid juris, si talis intestatus decedat? 4.

Major favor est liberorum quam Ecclesiæ quoad successionem paternam. 5.

An si quis testamentum condidisset, id ingressu Monasterii, veluti agnatione posthumi, rumpatur? 6.

Monachus testari potest ex indulgentia Pontificis. 7.

Testamentum, quod ante Monachismum fecit, postea mutare non potest. 8.

Varie derogatum huic juri moribus. 9.

In Gallia Religiosus non succedit suis parentibus, nec Monasterium. 10.

1 Continet hæc Auth. quæ ex *Nov.* 123. *c.* 38. sumta est exceptionem Authenticæ præcedentis. Nam Auth. præcedens de iis intelligenda est personis, quæ liberos non
2 habent: Nam quæ liberos habent, non possunt legitima defraudare liberos, sed debent ad minimum legitimam liberis relinquere, facit *c. quicunque* 43. *caus.* 17. *q.* 4. & quod liberis non relictum, Monasterio

sterio adquiritur. Sed quid si omnia bona
3 sua velit liberis distribuere? Resp. Hoc posse fieri, modo testator sibi portionem filialem reservet, quæ postea remanere de-
4 bet penes Monasterium. Sed si intestatus decedat ille, qui Monasterium ingressus est? tunc filiis debetur legitima, & uxori vel ejus hæredibus Dos, reliqua substantia Monasterio addicenda, *hic & c. 9. c. 10. q. 3. Dauth. de Testam.* §. 176. *Rittershus. in Nov. p. 7. c. 20. n.* 1. Nam major favor
5 est liberorum, quam Ecclesiæ, quoad successionem paternam, *d. c. quicunque, Rit-*
6 *tershus. ad Nov. part.* 1. *cap. 6. n.* 62. Sed quæritur: An si quis Testamentum condidisset, id ingressu Monasterii, veluti agnatione posthumi, rumpatur? Et distinguunt DD. an cogitatione Monasterium ingrediendi testamentum fecerit, an vero ea de re nihil statuisset, ut hic testamentum rumpatur, ibi vero minime, *arg. Nov.* 5. *cap.* 5. *Gilken. hic n.* 12. absolute vero negat rumpi *Covarr. in c.* 2. *X. de Testam. n.* 10. Sed sententia Doctorum videtur communiter esse recepta. *Vid. Vasq. de success. lib.* 2. *paragraph.* 10. *num.* 29. *Clarus* §. *Testamentum*, *n.* 28. *Dauth. de Testam. tit. de Instit. heredum* 346. Conf. etiam *Rittersh.*
7 *in Nov. part.* 1. *cap.* 6. *n.* 54. Deinde Monachus testari potest ex indulgentia Pontificis, si credimus *Covarr. ad Rubr. de Testam.*
8 *n.* 47. Et hoc Testamentum, quod ante Monachismum fecit, postea mutare non potest. Vid. *Thesaur. p.* 2. *qu.* 56. *Gutierrez p.* 2. *pract. quæst. cap.* 1. *n.* 36. *Cavall. q.* 63.
9 *Covarr. in c.* 2. *X. de Testam. n.* 10. Sed huic Juri varie derogatum esse moribus putat *Gudelin. de jure Noviss. lib.* 6. *c.* 10. *quem laudat Christin. dec.* 173. *n.* 12. *& seq. vol.* 5.
10 in Gallia Religiosus non succedi suis parentibus, nec Monasterium, *Fr. Barry de succ. lib.* 18. *tit.* 6. *n.* 6.

L. Jubemus. 14 pr.

S U M M A R I A.

Œconomus quis? 1.
An prædium Ecclesiæ alienari vel cedi possit? 2.
An Accessoria? 3.
Adscriptitius quasi portio fundi est. 4.
An Annonæ Civiles Monasteriorum possint alienari? 5.
Annonæ Civiles quid? 6.
Quare referuntur inter immobilia. 7.
Remuneratoria donatio valde favorabilis. 8.
An prædium Ecclesiæ remunerandi causa donari possit? 9.
Diversa in h. pr. lectio. 10.
An per donationem totum patrimonium alicujus in Ecclesiam conferri possit? 11.
Quamnam divisionem hic intelligant Impp.? 12.
Ecclesia Constantinopolitana fidei ac religionis mater perpetua. 13.
Unde tamen Primatus ejusdem non probatur. 14.

In pr. prohibent Imperatores, ne ullus Archiepiscopus Constantinopolitanus aut
1 Œconomus, i. e. Dispensator & admini-
2 strator bonorum Ecclesiasticorum, prædium Ecclesiæ urbanum, vel rusticum, quod semel Ecclesiæ sive per contractum inter vivos, sive per ultimam voluntatem qualemcunque; sola nuncupatione dicatum, alienare, imo ne quidem cedere i. e. transigere, de eo possit. Sed tantum potest colere, augere & dividere fundum cum alio communem. Ampliatur ea decisio I.
3 Ut etiam in accessoriis locum habeat, ut
4 colonis, seu adscriptitiis & mancipiis, unde probatur hominem adscriptitium seu fundo alicui adscriptum esse quasi portionem fundi, *hic & l.* 3. *ff. de div. & temp. præscript. & c. nulli* 5. *X. de reb. Eccles. non alien. & ibi Panormit. in secundo notab. & Tiraq. de Retr. conseng.* §. 1. *gl.* 7. *n.* 119.
5 & quos allegat *A. Barb. hic n.* 5. II. Ut idem obtineat in Annonis civilibus i. e. certis fructuum præstationibus, quæ Monasteriis ex certis prædiis erogabantur, unde etiam
6 notetur, annonas civiles seu præstationes ex prædiis certis solvendas esse inter im-
7 mobilia referendas, *Tiraq. d.* §. 1. *gl.* 6. *n.* 4. *& quos citat A. Barbos. n.* 8. quod intelligo, si perpetuo debeantur, cum *Gail. l.* 2. *obs.* 10. *Carpz. p.* 1. *Const.* 5. *def.* 16. III.
8 Quamvis remuneratoria donatio valde sit favorabilis, prædia tamen Ecclesiastica, &
9 quæ his annexa sunt, remunerandi causa donari non possunt; Ratio est, quia non sunt donantis, sed Ecclesiæ IV. Et hæc alienatio est irrita, licet omnes Clerici consentiant, nam sunt tantum usufructua-
10 rii, licet veteres legerint: *beneficii colorati*, quam lectionem etiam videtur approbare Glossa, dum a contrario sensu vult pro-

probare ob remunerationem beneficii non colorati, sed vere exhibiti, licere Prælato donare rem Ecclesiæ immobilem; Et solent allegare *c. per tuas X. de Donat.* Et sic etiam sentit *Garsias de Donat. remunerat. n. 14. & n. 30. & seq. & Tiraq. in repet. Legis ff. nunquam in verbo donatione largitus C. de Revoc. donat. n. 27.* & quos hic allegat *A. Barb. n.* 13. Sed hi omnes sequuntur vulgatam lectionem. Sed videtur Florentina lectio concinnior, & *c. per tuas*, præsupponit consensum Pontificis. Ideoque melius sentire videntur alii. Conferatur *Arias Pinell. in l. 1. C. de bon. mat. p. 3. n.* 60. quantum quidem ad Prælatum
11 attinet. Ex principio etiam hoc colligitur, posse per Donationem totum patrimonium alicujus in Ecclesiam conferri: *Tiraqu. priv. piæ caus.* 100. *Covarr. in Rubr. de Testam. p. 2. n. 13. & quos in Collect. allegat hic Barbos. n.* 7. Et demum in fine pr. additur ratio regulæ, & omnium harum ampliationum generalis: Sicut Ecclesia Religionis & Fidei mater perpetua est, ita & patrimonium Ecclesiæ, quod in prædiis Ecclesiasticis consistit perpetuum esse
12 oportet. Sed quæritur: quam divisionem hic intelligant Impp.? Et videntur DD. hic intelligere eam divisionem s. partitionem, quæ est fundi Ecclesiæ cum alio communis. Si enim provocetur Ecclesia ad divisionem, eam recusare non potest. Licet enim Divisio alias sit alienatio, hoc tamen loco non est, ut vult *Rittersh. in Nov. parte 1. c. 8. n.* 49. seu est equidem alienatio, sed necessaria, quæ regulariter est permissa, *l. pen. C. de præd. minor. Gil-*
13 *ken. hic n.* 8. Ex fine principii notetur, Ecclesiam Constantinopolitanam hic fidei ac religionis matrem perpetuam vocari, ex quo elogio tamen non probatur Pri-
14 matus hujus Ecclesiæ, & quod sit aliarum caput potestatis ratione.

§. 1.

SUMMARIA.

Pœna emtionis titulo prædium Ecclesiasticum comparantis. 1.

Quæ contra leges fiunt pro infectis habenda. 2.

Pœna amissionis pretii &c. ad b. f. emptorem non pertinet. 3.

Quid si pretium in utilitatem Ecclesiæ sit versum? 4.

Qua Consuetudine introduci possit, ut alienatio rei Ecclesiasticæ sine solemnitate facta valeat? 5.

Res alienatæ ab ipsis alienatoribus possunt vindicari. 6.

H. l. quis proprium factum impugnare & propriam turpitudinem allegare potest. 7.

1 Hinc continet pœnam ejus, qui emtionis titulo, vel simili comparavit prædium Ecclesiasticum. Nam Emptor 1. amittit fundum cum accessionibus, mancipiis, instrumentis & fructibus medio tempore perceptis, quæ omnia, ut nulliter acquisita, restituenda sunt Ecclesiæ, *Redoan. de reb. Eccl. non alien. quæst. 77. cap. 5. num.* 2. &
2 quos citat hic *Barbos. num.* 18. Ratio additur: quia quæ contra leges fiunt, pro infectis habenda sunt, *l. 5. infra de Legibus.* 2. Emptor amittit etiam pretium ob malam fidem & Privilegium rei emptæ, quæque munera forte Œconomo dedit: hæc enim omnia non lucro cedunt Œconomi vel alterius qui alienavit, sed Ecclesiæ: vide tamen limitationem in *Auth. Hoc Jus*
3 *porrectum.* Sed quod de amissione pretii hoc loco dictum, ad b. f. emptorem non pertinet, sed tantum ad m. f. emptorem, *Auth. qui res C. h. t.* Sed quid in pretio non soluto, sed promisso? *Gl. & DD.* &c quidem recte hic idem esse asserunt. Sed
4 quid si pretium in utilitatem Ecclesiæ versum probetur? Resp. eo casu Ecclesiam pretium restituere debere, cum Ecclesia sit cultrix justitiæ, & injuriam neque in se neque in aliis pati debeat, *Alex. cons. 4. n. 4. lib. 1. Christin. dec. 11. n. 3. vol.* 2. Quando vero non restituitur pretium, emptor contra venditorem habet regressum, *Christin.*
5 *d. dec. 11. n.* 7. Et quidem consuetudine introduci potest, ut alienatio rei ecclesiasticæ sine solemnitate facta, modo non adeo Ecclesiæ damnosa, valeat, *Camill. Borell. 1. decis. 1. 15. n.* 58. Cujus exempla in Gallia & Mechliniensi curia allegat *Christin.*
6 *vol. 2. decis. 12. n. 5. & seq.* Colligunt etiam ex hoc §. DD. quod res alienatæ ab ipsis
7 alienatoribus possint vindicari. Et sic hoc loco aliquis proprium factum impugnare potest, & propriam turpitudinem allegare, *Panorm. in c. 6. X. de Reb. Eccles. non alien. n. 4. & 12. Card. Tusch. Concl. 509. lit. P. Vinc. Fusar. de subst. quæst. 717. n. 2. & seq.*

§. Oeconomus autem. 2.

S U M M A R I A.

Pœna Œconomi alienantis prædium Ecclesiæ, vel alienationi ejusmodi consentientis. 1.
An ipso jure officio suo exuatur? 2.
Res Ecclesiæ alienari possunt. 3.

1 Pœna hic dictatur Œconomo non tantum, qui alienavit prædium Ecclesiasticum, sed etiam qui alienationi consensit. Obligatur autem 1. ad pœnam, nam deponendus est. Et 2. ad restitutionem damni Ecclesiæ dati, ad quam etiam ipsius hæredes obligati manent.

2 Sed quæritur, an ipso jure suo officio exuatur Œconomus? Et resp. *Gl. Bart. Bald. Castr. Gilken.* hic, quod requiratur sententia, idque colligunt ex verbo futurum tempus denotante (*privetur*) Consentit *Tiraq. in rep. l. si unquam C. de Revoc. donat. in verbo Revertatur n. 176. & seq. Card. Tusch. Concl. 719. n. 8. lit. T, &* quos laudat *Barb. hic num.* 26. Res viles alienari posse tra-

3 dit *Tiraq. de judic. in rebus exiguis exemplo* 23. *Christin. dec.* 13. *vol.* 2. *n.* 4.

§. 3. & 4.

S U M M A R I A.

Pœna Notarii super vetita prædii Ecclesiastici alienatione instrumentum conficientis. 1.
Pœna Judicis alienationem approbantis. 2.
An Judex ipse Notariatus officio fungi possit? 3.
Pœna Notariorum super vetitis Contractibus instrumenta conficientium, remissive. 4.

1 Tabellio vel Notarius super vetita hac alienatione instrumentum conficiens perpetuo exilio plectitur; Judices vero qui hu-

2 jusmodi alienationes sua auctoritate approbant, amissione dignitatis & confiscatione

3 bonorum omnium plectuntur. Disputant autem hic DD. An Judex ipse Notariatus officio fungi possit? Quod colligi videtur ex §. 4. Et concedunt DD. id hic communiter in actibus voluntariæ jurisdictionis, non item contentiosæ, nisi sit causa brevis & levis momenti, *Castr. n.* 10. *Gilk. n.* 18. *seq. Panorm. in c.* 3. *n.* 11. *X. de Probat. Gasp. Valasc. in repet. l. Imperium. ff. de Jurisd. n.* 265. *Tiraq. in tr. de judic. in rebus exiguis ferendo, exempl.* 20. Qua pœna autem

4 afficiantur Notarii super vetitis contractibus instrumenta conficientes, videatur *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 581. *Farin. quæst.* 154. *pr. Guid. Papæ dec.* 434.

§. Sane ne omnis. 5.

S U M M A R I A.

Exceptio regulæ in pr. legis proposita. 1.
Œconomus potest facere cum alio precariam. 2.
Precaria quid? 3.
Precaria de Canon. de quinquennio in quinquennium renovanda. 4.
Ex contractu vitioso aut prohibito nec dominium, nec possessio civilis transit? 5.

1 Hic §. continet exceptionem Regulæ in principio legis propositæ. Concedunt enim

2 Œconomo, ut possit facere cum alio precariam seu cessionem ususfructus, i. e. ut

3 possit rem immobilem dare homini locupleti sub lege utendi fruendive ad vitam accipientis vel ad tempus concisius, quo finito res in usum data, pleno jure ad Ecclesiam redeat, & ut accipiens mox aliam rem immobilem æquivalentem, & quæ tantundem, si non amplius, fructum proferat, Ecclesiæ pleno jure cum colonis & mancipiis concedat, finito sc. jure usufr. & hoc ab initio promittat, quæ videtur esse precariæ, *vid. Ritter sh. p.* 1. *Nov.*

4 *c.* 8. *n.* 50. Quamvis jure Canonico hoc etiam addatur, ut tales precariæ, de quinquennio uno in aliud renoventur, *c.* 1. *X. de precar. Redoan. de Rebus Eccles. non alienand. q.* 2. *cap.* 24. Quæ renovatio tamen non facit, ut singulis quinquenniis nova precaria fiat, sed ne illa res per oblivionem pereat, *Molin. de J. & J. tr.* 2.

5 *d.* 298. *circa fin.* Ex §. ult. in fine probatur, quod ex contractu vitioso & nullo aut prohibito non tantum dominium non transeat, sed nec possessio civilis quoad effectus juris civilis, *Dn. Mev. p.* 5. *dec.* 394.

Auth. Hoc Jus porrectum.

S U M M A R I A.

Divisio Authenticæ. 1.
Prohibitio alienationis ad omnia pia loca extendenda. 2.
Et ad contractum pignoris. 3.
Per oppignorationem ad alienationem devenitur. 4.

Alie-

Alienatio immobilium in rebus a Principe donatis prohibita. 5.
Deficientibus mobilibus Creditori immobilia Antichresin dantur, & quomodo? 6.
Subhastatio in vim paratæ executionis pro judicato, vel Instrumento exequibili fit. 7.
Quid juris, si Creditor nolit accipere? 8.
Si emtor non inveniatur? 9.
Creditor hic saltem probare tenetur creditum cessisse in utilitatem Monasterii. 10.
Idem est in eo, qui mutuo dat Civitati. 11.
Causæ alienationis rerum Ecclesiasticarum permissæ. 12.
Authentica hæc canonizata. 13.
Hodie solemnitates hujus Auth. exacte non observantur. 14.
Quænam hodie ad alienationem rerum ecclesiasticarum requirantur? 15.
Si Ecclesiæ evidens adsit utilitas non curandum est de solemnitate. 16.
Ecclesia sola de nullitate opponere potest, non alius. 17.
Ecclesia, si ob defectum solemnitatum obtinuerit, debet restituere pretium. 18.

1 Hæc Auth. habet septem partes. I. est quod prohibitio alienationis, quæ est in
2 *l. 14. pr. h. t.* extendenda ad omnia pia loca, cum omnium eadem sit ratio, *Pet. Gudelin. de jure novis. l. 6. c. 14. n. 39.* &
3 ad contractum pignoris, nam in *l. 14. pr.* tantum de venditione & donatione dixerat, sed alienatione prohibita regulariter
4 etiam oppignoratio, per quam ad alienationem devenitur, videtur prohibita, *L. fin. C. de reb. alien. non alien. Auctor ad l. 101. ff.*
5 *de legat. 3.* II. Simpliciter alienatio immobilium prohibetur in rebus a Principe Ecclesiæ donatis per *Nov. 120. c. 7. pr.* Eorum autem immobilium, quæ a Principe non donantur, alienatio permittitur urgente
6 te necessitate. III. Deficientibus mobilibus Creditori dentur immobilia in antichresin, ut tamen fructus computentur, in sortem primo, & postea in usuras, contra *l. 1. C. de solut.* eæque minimas, tria pro centum.
7 Unde obiter quasi probatur, subhastationem in vim paratæ executionis pro judicato vel instrumento exequibili fieri per *hanc auth. junct. l. 2. C. si in causa rei judic. Color. de proc. exec. p. 3. cap. 9. n. 72. Thom. Michael in tom. 2. consil. Klock. vol. 2.*
8 *consil. 84. n. 19.* IV. Si creditor nolit ita accipere, debent vendi, sed præcedente 1. Subhastatione, ut plus licitanti dentur, ubi licitatio intra 20. dies fieri debet, unde idem in omni subhastatione bonorum Ecclesiæ vel Minorennium esse putant *Men. l. 2. de A. J. Q. casu 129. n. 3. Damhoud. de subhast. c. 5. n. 1. Rol. a Vall. cons. 33. n. 14. lib. 1. & Fab. Monte de Vend. q. 5. n. 86.* &c. 2. Juramento Abbatis cum consensu majoris partis Capituli coram Episcopo præstito, quo affirmabit debitum esse contractum & ex mobilibus solvi non posse. Et 3. scriptura interveniente, in qua scribatur nihil esse factum in detrimentum Eccle-
9 siæ. V. Membrum, Emtore non invento Creditori detur æstimata res in solutum, ut decima pars pretii pretio addatur cum consensu Capituli. VI. ea res vendatur, quæ non sit maxima, sed mediocris. VII.
10 Creditor saltem præsumptive probare tenetur creditum cessisse in utilitatem Monasterii, quod hic speciale est, *Hartm. Pistor. l. 1. q. 27. n. 30. Masc. concl. 1160. num. 1. & 2. Klock. consil. 84. num. 43. vol. 2. Redoan. de reb. Eccl. non alien. q. 36.* & quos ibi
11 allegat *Barb. n. 14.* Idem in eo qui mutuum dat Civitati, *l. Civitas 27. ff. de rebus creditis*, sicut & quintum & sextum membrum hic speciale est, cum aliud aliud pro alio solvi nequeat, & Creditori detur electio. Jure Can. non tantum ob necessi-
12 tatem, sed etiam causa utilitatis, item pietatis, permittitur alienatio, *c. Apostolicos 13. c. sacrorum 15. c. sine exceptione 32. c. terrulas 53. c. si quis 56. c. aurum 70. caus. 12. qu. 2. Men. consil. 114. n. 1.* Item in-
13 commoditas, nam hæ quatuor causæ numerantur alienationis rei Ecclesiasticæ licitæ, scil. 1. Necessitas 2. Utilitas insignis. 3. Pietas. 4. Incommoditas. *Cothman. l. 1. consil. 62. n. 26. & per totum.* Confer *Riminald. lib. 3. consil. 233. per totum.* Licet autem hæc Authentica canonizata *in c. 2.*
14 *C. 10. qu. 2.* Hodie tamen eas solemnitates, quæ hic requiruntur, exacte non observari, post *Rotam Rom. decis. 135.* [illegible] *Christin. decis. 173. n. 27.* [illegible]
15 nam requiritur hodie: 1. Cognitio causæ. 2. Necessitatis probatio vel evidentis Utilitatis. 3. Decretum Superioris &c. In quo præcipua solemnitas consistit, *Redoan. de reb. Eccl. non alien. q. 24. n. 10. & seq. Tiraquell. lib. 3. tit. de rerum alienat. q.* [illegible]

nu. 19. *& Klock. conf.* 35. *&* 50. Et si sit
16 Ecclesiæ evidens utilitas, eaque negari non curandum esse de solemnitate, post *Anchar. Felin. & Dec. in c. qua in Ecclesiarum, notab.* 5. *X. de const.* notat. *Men. conf.* 817. *nu.* 11. *ac Christin. d. d.* 173. *n.* 23.
17 Et Ecclesia sola de nullitate opponere potest, non alius, *Mantic. de tac. & amb.*
18 *convent. lib.*25. *t.* 9. *n.*48. *& seq.* 4. Et si Ecclesia ob defectum solemnitatum obtinuerit, debet tamen restituere pretium, *argum. l. non solum* 4. *C. de præd. min. Everhard. in loco à pupillo ad Ecclesiam* 68. *n.* 4. *Menoch. conf.* 888. *n.* 4.

Auth. multo magis.

SUMMARIA.

Monasterii ipsius alienatio prohibita. 1.
Propter quod unumquodque tale, illud magis est tale. 2.
Dubium quo jure sustineri profanatio Monasteriorum possit. 3.

1 Hæc Auth. absolute prohibet ipsius Monasterii alienationem, ne revertatur in antiquum statum secularem: & colligunt DD. propter quod unumquodque tale, illud
2 magis tale, *Klock. conf.* 51. *n.* 304. *Hartm. Pist. p.* 1. *qu.* 15. *n.* 60. *& q.* 49. *n.* 17. *We-*
3 *semb. conf.* 43. *nu.* 470. Dubium igitur quo jure sustineri profanatio Monasteriorum possit.

Auth. Quibuscunque.

SUMMARIA.

In casibus permissis non fiat alienatio rerum Ecclesiæ in Œconomum ejusque cognatos. 1.
Simile est in tutore & magistratu. 2.
Pœna contra facientium. 3.
Alia ratio est beneficiorum & concessionum Ecclesiæ ad tempus. 4.

1 In casibus permissis non fiat alienatio in Œconomum ejusque cognatos, ne quidem per personam interpositam, *Nov.* 120. *cap.*
2 6. *& c.* 7. §. 1. Simile est in Tutore, *l.* 34. §. *ult. de contr. emt.* Simile in Magistratu, *l.* 1. *infr. de contract. judic. & l.* 33. *ff. si certum pet.* Ratio *in l.* 46. *& 26. ff. de contrah. emt.* & in periculo læsionis, & quia suam utilitatem Ecclesiæ & pupillorum utilitati
3 postponere debent, *Rittersh. in Nov. p.* 1. *c.* 8. *n.* 45. Additur hic pœna, quod contra facientium bona post mortem eorum per-
4 venire debeant ad Ecclesiam. Sed aliam rationem esse volunt beneficiorum & concessionum Ecclesiæ ad tempus, *Castrens. & DD. hic*; nam *Auth.* loquitur de tali alienatione, quæ est damnosa Ecclesiæ. Sed si v. g. prælati pauperibus cognatis beneficia Ecclesiastica conferant, aut in feudum vel emphyteusin dari solita, hic nulla Ecclesiæ læsio timenda est, *Fachin. l.* 7. *cap.* 31. *Camill. Borell. tom.* 1. *decis.* 33. *num.* 133. *Redoan. in tr. de reb. Eccles. non alien. q.* 60. *n.* 11. *Jo. Petr. Surd. conf.* 249. *n.* 15. *& seqq.* Licet de Œconomis dubitent DD. quia de Prælato magis confidunt, & putarim Prælatum beneficia infeudari solita ratione conscientiæ teneri magis conferre cognatis, si sint idonei & non adeo potentes, ut Ecclesiæ graves esse queant, quam alii.

Auth. Qui res.

SUMMARIA.

Pœna rem Ecclesiæ contra LL. præcedentes titulo oneroso comparantium. 1.
Donatarii. 2.
Creditoris pignori, vel Emphyteusin accipientis talem rem. 3.
An hac Authentica de m. f. emptore, vel acceptore intelligenda? 4.
Dolus administratoris dolo emptoris præponderat. 5.
An quod hic de Emphyteutico Canone solvendo dicitur, id etiam de futurorum annorum canone intelligendum sit? 6.
Discrepat authentica hac cum suo fonte. 7.

1 Quatuor hujus Auth. partes: I. Qui contra LL. præcedentes rem Ecclesiæ comparat, titulo non gratuito, sed oneroso, rem cum fructibus perceptis Ecclesiæ restituit, & id quod dedit non ab Ecclesia, sed eo, qui alienavit v. g. administratore repetit, ut his segnior fiat
2 circa venditionem, *Nov.* 7. *c.* 5. II. Donatarius rem cum fructibus & tantundem re-
3 stituit. III. Creditor etiam, qui rem ecclesiasticam pignori accepit, pignus restituit, creditum ab Ecclesia non repetit, sed a pignoris datore seu administratore lo-
4 ci. IV. Si emphyteusin vero acceperit, & rem emphyteuticam restituit, & canonem solvit. Sed quæritur: *I. An hac Auth.* *de*

de m. f. emtore, vel acceptore intelligenda? Quod negant plurimi, de quo tamen præsertim in tertio membro dubito, nam. b. f. emtorem, vel Creditorem pignus accipientem ita plecti durum nimis esset, & quod hic contra administratorem detur regressus acceptori, forte exinde fit, non quia acceptor in bona fide est, sed odio alienatoris, *Cravett. conf.* 272. *n.* 18. & quia dolus administratoris dolo emtoris præponderat.
5 Et *Cristin. post alios per c.* 25. *Cauf.* 12. *q.* 2. *& c. ad audientiam X. de rebus Ecclesiæ, &c.* etiam malæ fidei hunc regressum tribuit, *dec.* 173. *n.* 27. *vol.* 5. quæ sententia verbis textus originalis admodum juvatur: nam in *Nov.* 7. *c.* 5. hæc verba habentur: *emere præsumserit, & in fin. princ. ut metu suæ substantiæ, etsi non propter Dei timorem, tamen segniores circa venditionem fiant, & in* §. 1. *suam sentiat malignitatem, & in* §. 2. *subjacent pœnæ*. Hoc tamen certum, si alienator non sit solvendo, vel nihil habeat, in subsidium bonæ fidei emtori teneri Ecclesiam, quatenus hæc facta locupletior, ut *Gl. hic in verbo eum, Borell.* 1. *decis. tit.* 15. *n.* 70. *Cravett. conf.* 272. *nu.* 19. & quos laudat hic *Barb. in coll. nu.* 5. II. Quæritur: *an*
6 *quod hic in quarto membro dicitur de Emphyteutico Canone solvendo, id etiam de futurorum annorum canone intelligendum sit?* Quod quamvis post *Boer. dec.* 309. *n.* 1. *& seq. hic velit Barbos. nu.* 8. id tamen negat *Salyc. nu.* 3. quia durius plecteretur quam Emtor, qui tamen magis deliquit, & in Emphyteusi perpetua *hæc Auth.* locum non
7 haberet. Quamvis autem verba hujus Authenticæ in futurum tempus directa sint, aliter tamen, legitur in originali in ipsa *Nov.* 120. *c.* 11. nisi hic sensus possit esse, quod durante Emphyteusi canon solvatur; eo tempore quo emphyteusis consistit. *Vers. ult.* continet verba *Irnerii*, & habent duplicem sensum: 1. quod ad ultimum casum de Emphyteusi pertineant, & hoc videtur velle, non teneri Emphyteutam ad Canones futuri temporis, sed ipso jure nullam esse emphyteusin, & sic possumus eam concedere, vel 2. non de ultimo tantum casu, sed etiam de primo intelligit, non deberi dari actionem acceptori ut m. f. possessori. Sed sic *gl. Irnerii ex nulla Nov.* probatur, quin potius *Novellæ* 7. contradicit, & primo casu datur actio contra administratorem in ejus pœnam, ut ex *Nov.* 7. *cap.* 5. apparet. Colligunt tamen ex hac parte DD. ex voce *omni modo*, quod ipso jure aliquid detur, vel ipso jure re negotium sit nullum, ut *Rom. sing.* 1. *Matthesil. sing.* 111. *& Tiraq. in rep. l. si unquam, verba revertatur, n.* 88. *C. de revoc. donat. & hos in Collect. referens a. Barbos. in fine.*

Auth. Si quas ruinas.

SUMMARIA.

Casus Authenticæ. 1.
An Ecclesia ruinosas ædes possit in emphyteusin perpetuam dare? 2.
Quatenus res Ecclesiæ possit in emphyteusin dari? 3.
Quis canon hoc casu solvendus? 4.
In ædibus potest constitui Emphyteusis. 5.
Modus, quo ædes ruinosæ, vel fundi deserti &c. in Emphyteusin dari possint ab Ecclesia &c. 6.
Barbosa notatur. 7.

1 Casum hic formo talem: Habet Ecclesiæ ædes ruinosas, ex quarum habitationibus adhuc stantibus pensionis loco recipiebat 60. thal. has ædes vult in emphyteu-
2 sin dare perpetuam. Quæritur an possit? Resp. Quod sic, per hanc *Auth. & Nov.* 120. *c.* 1. §. *ult.* Si modo ruinosæ ædes ab Ecclesia reædificari & reparari non possint, quæ conditio habetur in *Nov.* 120. *cap.* 1.
3 unde Auth. sumpta est. Et sic nota, hoc casu rem Ecclesiæ posse dari in emphyteusin, *Guid. Papæ dec.* 58. *& Christin. dec.* 58. *& Christin. dec.* 173. *n.* 25. *vol.* 5. *Covarr. l.* 2. *resol. cap.* 17. *n.* 4. aliosque referens
4 *Barb. hic n.* 2. Sed quis Canon erit solvendus? Resp. Electio datur Emphyteutæ, ut vel tertiam partem quotannis solvat i. e. 20. thal. die constitutæ emphyteuseos, aut prius reficiat & reædificet, atque demum a tempore reædificationis solvat dimidiam
5 partem, i. e. 30. Collige ex hac Auth. etiam in ædibus posse constitui emphyteusin contra *Donell. lib.* 9. *Comm. cap.* 13. *Va-*
6 *lasc. de jure emphyteut. q.* 12. *nu.* 1. Collige etiam modum, quo ædes ruinosæ, vel fundi deserti, vineæ incultæ in emphyteusin dari possint ab Ecclesia, Monasterio, Ptochotrophio, imo etiam Academia & simi-

similibus, scil. ut vel statim solvat tertiam partem pensionis, quæ percipi poterat,
7 vel dimidiam a die refectionis, *Barbosa hic* in materiam renovationis emphyteuseos excurrit, sed alieniore loco.

Auth. perpetua.

SUMMARIA.

Sensus Authenticæ. 1.
Quatenus fundum integrum in Emphyteusin dare concedatur Ecclesiæ? 2.
Emphyteutæ non fit remissio mercedis propter sterilitatem. 3.
Fit tamen simplici Conductori. 4.
Gl. DD. & Barbosa notantur. 5.
Quatenus in ædibus pro parte integris licita Ecclesiæ Emphyteuseos constitutio? 6.
Quatenus in rebus Ecclesiæ parum, aut nihil pensionis præstantibus? 7.
An in perpetuum data Emphyteusis etiam in extraneos transeat heredes? 8.
Quænam pensio sive æstimatio justa dicatur? 9.

1 Sensus est: In tribus aliis casibus, etiam conceditur Ecclesiæ fundum in Emphyteusin dare: I. In fundis integris, quos sc. Œconomus & administratores elegerint,
2 modo 1. Episcopus & Clerici, & quorum interest juraverint, hunc contractum non lædere Ecclesiam. 2. Sexta pars pensionis tantum diminuatur, v. g. quæ dabat 60. Canon ejus statuatur 50. Cujus ratio est,
3 ut compensetur damnum, quod Emphyteuta potest sustinere, quia ipsi non fit remissio mercedis propter sterilitatem, *Clarus §. Emphyt. quæst.* 8. *n.* 7. *Valasc. de Emphyt. quæst.* 27. *n.* 7. & 10. *Gail. l.* 2. *obs.* 23.
4 *n.* 23. *Carpz. l.* 1. *Resp.* 91. *n.* 5. quæ tamen fieret simplici Conductori, *L. si merces* 25. *§. vis major ff. locati*; quamvis autem *Glos-*
5 *sa & DD. & Barb. hic n.* 6. hanc diminutionem sextæ partis ad casum sterilitatis adstringant, non video tamen hoc ex textu probari. Sed probabilius est, hanc sextam partem diminuendam esse regulariter, quia Canon Emphyteuticus ob periculum minor esse solet, sicut intelligit etiam hoc *Klock. d. l.* Licet referat *Cavalc. p.* 1. *dec.* 46. *n.* 246. velle hæc jura esse abrogata,
6 quod non puto admittendum. II. In ædibus non quidem ruinosis, de quibus est præced. Auth., sed pro parte integris; pro parte diminutis, canon statuatur, prout pensio præsenti tempore solvi potest, i. e. ut tantum præstetur, quantum percipi nunc possit, si nunc esset locata, & addatur medietas pensionum adjectarum per reædificationem ruinosarum ædium. *Auth. si quas ruinas h. t.* III. In rebus Ecclesiæ parum, aut nihil pensionis præstanti-
7 bus subtiliter res æstimanda est, an aliquam utilitatem quacunque in re præstare possint, ita ut subtilitas summariæ cognitioni opponatur, ut *l.* 1. *C. ut in possess. le-*
8 *gat.* Sed quæritur, *an in perpetuum data Emphyteusis etiam in extraneos transeat heredes?* Et recte hic aff. *Gl. in prima opin. Castr. hic n.* 4. *Covar. part.* 2. *var. resolut. cap.* 17. *n.* 5. *vers. quarta conclusio. Caval. quæst.* 194. & *Vivius decis.* 496. quamvis in utramque partem disputet *Clarus §. Emphyteusis, quæst.* 28. *num.* 6. Demum
9 Glossa in verbo *justa*, justam eam constituit pensionem, quæ per 20. annos collecta veram rei æstimationem continet. Et sic justa æstimatio erit, quæ ex 20. annorum pensionibus colligitur, *Tiraq. de retr. lign. §.* 1. *gl.* 6. *n.* 10. *Covar. lib.* 3. *resol. c.* 9. *n.* 5. & *Molin. de J. & J. d.* 452. *n.* 2. & quos hic habet *Barb. n.* 7.

Auth. Sed & permutare.

SUMMARIA.

Quatenus Imp. cum Ecclesia fundum permutare possit? 1.
An Imp. hac prædia ex permutatione accepta in privatum transferre possit? 2.
An Authentica præsens ad alias personas aliosque casus extendenda? 3.

1 Permutare potest Imperator cum Ecclesia fundum, si meliorem, vel æquivalentem det fundum, & Reip. utilitas postulet, & pragmatica sanctio accedat, ratio in utilitate Reipubl. & quia Ecclesia non læditur. Communis itaque utilitas tam Reip. quam Ecclesiæ hoc introduxit. *Sed*
2 *an Imperator hæc prædia ex permutatione accepta in privatum transferre potest?* Negatur in *Nov.* 55. *cap.* 1. cui tamen deroga-
3 tur per *Nov. cap.* 10. Sed notandum præsentem Authenticam de Principe loquentem ad alias personas aliosque casus extendendam non esse. *Card. Mantic. de tac. & ambig. convent. lib.* 25. *tit. nu.* 10. Licet generalius hoc intelligat *Redoan. in tr. de rebus*

Ec-

Barbos. non alien. q. 2. *c.* 4. *nu.* 7. Et æquius & rationi juris Canonici convenientius videtur, permutationem, si fiat cum consensu Capituli, nec Ecclesia lædatur, non esse prohibitam, licet Ecclesiasticum prædium postea melioretur. *Redoan. de rebus Eccles. non alien. q.* 20. *n.* 140. *& seqq.*

Auth. Item sibi invicem.

SUMMARIA.

Quatenus Ecclesia una cum alia permutare possit immobilia sua? 1.
Multa quæ alienari non possunt, possunt tamen permutari. 2.
Idem obtinet in Emphyteusi. 3.
Aliud tamen obtinet in Feudo. 4.

1 Ecclesia una cum alia, si neutra lædatur, potest permutare immobilia, cum consensu Administratorum & eorum, quorum interest, quia hic nihil damni metuendum, quod ab aliis impenderet, *hic & Nov.* 129. *cap.* 7. Sed *Castr. hic* notat, se vidisse observari, quod Ecclesia etiam cum aliis v. g.
2 privatis, permutaverit, adhibitis tamen solemnitatibus debitis, ac præcipue consensu Prælati ac Capituli; nam multa, quæ alienari non possunt, possunt tamen permutari, ut fundus dotalis, per *l. ita constante* 26. *ff. de jure dot. & l. fin. d. t.* Idem in Em-
3 phyteusi communiter volunt DD. quos allegat *Card. Mant. de tac. & amb. convent. lib.* 25. *tit.* 4. *n.* 1. *Clarus* §. *Emphyteusis, qu.* 17. modo absit fraus & nihil fiat in fraudem & præjudicium Domini directi, *Clar. d. l.*
4 Sed aliud in Feudo volunt per allegata *Mantica d. t.* 4. *n.* 8.

Auth. Item prædium.

SUMMARIA.

Sensus Authenticæ. 1.
An Ecclesia fundum oneratum multo debito fiscali habens, propterea vendere eundem possit? 2.
Prædia tributaria ad Ecclesiam transeuntia transeunt cum onere. 3.
Talia habere prædia, res est Ecclesiæ minus proficua. 4.
Justa proinde permutationis causa. 5.

1 Sensus est: Habet Ecclesia fundum one-
2 ratum multo debito fiscali, Ecclesia vult liberari a fiscalibus debitis, quæritur, an propterea vendere potest? Resp. Quod sic, idque ne quod in favorem datum in dispendium vergat, *l. quod favore* 6. *C. de LL.* modo serventur solemnitates, & administratores juramentum præstent, quod
3 hac de causa prædium alienetur. Et sic collige, prædia tributaria ad Ecclesiam transeuntia cum illo onere etiam ad Ecclesiam venire, quod hic ex aliis notat
4 *Barbos. nu.* 2. & supra illud ex *Klock.* aliisque confirmavi. Notetur autem rem esse Ecclesiæ minus proficuam, talia habere
5 prædia, ex quibus tributum fisco, vel census Magistratui solvendus sit, & justam hanc esse causam permutationis.

Auth. Qui rem.

SUMMARIA.

Pœna rem Ecclesiasticam conductam, sive in Emphyteusin datam magna deterioratione deteriorantis, vel intra biennium Canonem non solventis quadruplex. 1.
Cephal. *notatur.* 2.
An alii etiam Emphyteutæ ob deteriorationem Emphyteusin amittant? 3.
Quænam ad deteriorationem hic requirantur? 4.
An usufructuarius fundum deteriorans ab usufructu cadat? 5. *&* 9.
Idem obtineat in feudo? 6.
In locatione? 7.
In colonario? 8.
An pugnent inter se, Emphyteusin vindicare ut caducam, & præteriti temporis pensionem petere? 10.

1 Hæc de pœna ejus agit, qui rem Ecclesiasticam conductam, sive in Emphyteusin datam vel deterioraverit, magna scil. notabili deterioratione, *arg. l.* 4. *ff. de in in-*
2 *tegr. restitut.* licet *Cephal. l.* 2. *cons.* 283. *nu.* 35. etiam de modica deterioratione id intelligat, quia non in jure prætorio versamur: Sed pœnæ jam recensendæ modicæ deteriorationi non videntur competere, vel intra biennium Canonem non solverit, cujus quadruplex pœna. I. Cadit jure suo. II. Totius temporis præteriti sc. ut *Gl. Castr. aliique* explicant, pensionem solvit. III. Damnum resarcit. IV. Nec tamen me-
3 liorationes repetit. Sed *an alii etiam Emphyte-*

phyteutæ ob deteriorationem Emphyteusin amittunt? Aff. hic *Castr. n.* 2. *Clar. d.* §. *q.* 26. *Hartm. Pist. part.* 1. *quæst.* 28. *Christin. ff. dec.* 173. *n.* 35. *Don. l.* 9. *c.* 15. *Valasc. tom.* 1. *consult.* 5. quia melioratio est causa finalis, quæ cessat facta deterioratione. Si modo deterioratio facta magna vel levi
4 Emphyteutæ culpa, *Hart. Pist. d. l.* Nam ad deteriorationem hic tria requirunt: I. Ut sic non modica, sed magnæ quantitatis, licet sit in parte fundi, *Dn. Mevius p.* 5. *dec.* 348. *n.* 3. II. Ut ipsa substantia prædii deteriorata sit. III. Non levissima, sed ad minimum levi culpa, *Christin. d. dec.* 173. *n.* 34. *Carpz. P.* 2. *Const.* 38. *def.* 23. Sic &
5 usumfructuarium, si arbores frugiferas cædat, & fundum deterioret, ab usufructu cadere vult, *Garsias de Expens. cap.* 11. *n.* 33. quem laudat *Christin. d. l. n.* 38. idem in feudo. *Gars. d. tr. cap.* 12. *n.* 49. *& Chri-*
6 *stin. d. l. n.* 40. Licet hic culpam latam requirat (*Rosenthal*) *de feudis cap.* 50. *con-*
7 *cl.* 33. *nu.* 30. Idem in Locatione *per l.* 3.
8 *C. locati*, & in Colonario, qui habet (*das Meyer-Recht.*) *Dn. Mev. p.* 5. *dec.*
9 348. De usufructu res videtur magis dubia, quia ob deteriorationem rei in usumfructum concessæ dantur aliæ actiones sc. ex stipulatu, servi corrupti, Legis Aquiliæ, *l.* 66. *ff. de usufr. & l.* 1. §. *usufr. quemadm. cav.* E contrario possumus argumentari cum *Card. Mantica*: Si Emphyteuta, qui plus juris habet, potest ob deteriorationem privari Emphyteusi, utique multo magis usufructuarius, qui minus Juris habet. Sed potest ad hoc argumentum responderi dupliciter, 1. quod finis emphyteuseos sit melioratio, cum qua directo pugnat deterioratio, quod non est in usufructu. Deinde in usufructu habemus aliam actionem ex stipulatu, ex cautione, sed hic nulla cautio &c. Plura de amissio-
10 ne ex deterioratione, *Barbos. hic.* Colligitur etiam ex hac Auth. non pugnare inter se Emphyteusin vindicare ut caducam & præteriti temporis pensionem petere, modo prius animum, quod velit expellere Emphyteutam, declaret, & postea præteriti temporis pensionem petat. Nam præterquam, quod hæc ex diversis causis contingant, cum expulsio fiat ob contumaciam & contemptum, petitio vero pensionum præteriti temporis ex contractu; probatur etiam id ex hac lege ut ex alia ratione. Omnes concedunt, quando cum protestatione Dominus accepit pensionem præteritam, quod tunc possit expellere. At si prius animum declaravit de expellendo, videtur secutam petitionem pensionis ex priori declaratione animi interpretationem accipere. Vid. *Surd. decis.* 317. *n.* 23. *& seq.* & quos hic colligit *Barb. nu.* 20. & præter eos *Menoch. l.* 3. *præs.* 112. *& rem.* 9. *recup. pos. n.* 150. *& seq. Carpz. p.* 2. *Jurispr. forens. C.* 38. *d.* 6.

Auth. Hæc usus præstatio.

SUMMARIA.

An & quatenus aliquis ad necessitatem atque ad vitam uti possit fundo Ecclesiæ? 1.
Sensus verborum: pleno jure. 2.

1 Casus est: Vult aliquis ad necessitatem atque ad vitam uti fundo Ecclesiæ, quæritur an possit? Resp. ita, si alium fundum det Ecclesiæ, qui pares reditus habeat, nec majora pendat tributa, ut finito usu utraque res pleno jure redeat ad Ecclesiam; idque in omnibus Ecclesiis locum habet. Fere est ejusdem argumenti cum §. 5. *l.* 14. *h. t.* nisi quod hic tributorum mentio fiat, quæ in utroque fundo debent esse paria. Quæris, *sed quis hac conditione contraheret cum Ecclesia?* Resp. Propter amœnitatem vel vicinitatem posset quis ita contrahere, vel aliam ob causam, vel posset dici, ut in *d.* §. 5. ita & hic accipientem ab Ecclesia fundum utrumque retinere donec vivat, quem sensum commendare videntur verba *in Auth. hac & Nov.* 120. *c. v. in fine*; utraque res integra & in dominium & in usum in eandem venerabilem domum perveniat, isque videtur planus sensus esse verborum:
2 *Pleno jure* scil. quod tam ususfructus, quam proprietas utriusque fundi ad Ecclesiam revertatur, licet aliter hic *Barb.*

L. Decernimus. 16.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Quænam a Tyrannis statuta per hanc legem antiquata? 2.
Quæ contra Ecclesiam veram fiunt, etiam contra Deum fiunt. 3.

De-

Dominium tyrannicum non præscribitur ? 4.
Restrictio legis. 5.
An tum temporis Primatus R. Ecclesiæ creditus ? 6.

1 Sensus simplex est, quod Imperatores
ea privilegia Ecclesiarum, quæ per ty-
rannidem mutata erant, renovent, anti-
quatis iis, quæ per tyrannidem erant con-
2 stituta. Sed nota ea tantum a Tyrannis
statuta antiquata esse, quæ per modum
legis, aut Privilegii, non quæ per justitiæ
viam fiunt, quæ in legibus sunt fundata.
3 *Castr. hic n.* 1. Collige ea, quæ contra
Ecclesiam fiunt veram, sc. etiam contra
4 Deum fieri, *Castr. n.* 3. Et quod domi-
nium tyrannicum non præscribatur, *Roll.
a Valle cons.* 3. *vol.* 1. *n.* 24. quem laudat
Christin. vol. 2. *dec.* 14. ubi *n.* 2. ita restrin-
5 git hanc legem, ut inter præsentes va-
leant donationes, insinuationes, venditio-
nes, sententiæ, arbitria, pactiones, tem-
pore hostilis occupationis factæ, non item
quæ contra absentes. Notetur autem hic,
Ecclesiam Constantinopolitanam matrem
pietatis nostræ & Christianorum orthodoxæ
Religionis omnium, & ejusdem Regiæ Ur-
bis sanctissimam Sedem, privilegia & ho-
nores omnes super Episcoporum creationi-
bus, & jure ante alios residendi & cete-
ra omnia, &c. ex quibus verbis apparet,
6 Primatum Romanæ Ecclesiæ tunc non fuis-
se creditum, & quam frigida sit *Accursii
interpretatio* in vocabulo *matrem*, ubi hoc
declarat, sc. secundam post Romanam Se-
dem ipsi non dissimulant Romano-Catho-
lici, dum hanc legem ab ipso Acatio,
Constantinopolitano Præside, dictam esse
dicunt.

L. Illud 17. aliis 19.

S U M M A R I A.

Quatenus ante l. pen. C. de Don. *valuerit donatio sine insinuatione ?* 1.
L. pen. C. de don. *est una ex* 50. *Decisionibus.* 2.
An valeat donatio Ecclesiæ supra 200. *solidos sine insinuatione ?* 3.
Valet donatio Ecclesiæ facta usque ad 500. *solidos sine insinuatione.* 4.
In quibus piis causis hoc privilegium obtineat ? 5.
Hospitalia indistincte sunt piæ causæ. 6.
Idem obtinet in Confraternitatibus. 7.
Hodie privato donare possumus usque ad 500. *solidos.* 8.
An beneficium Ecclesiæ hic concessum etiam proportionabiliter extendendum super 500. *solidos usque ad* 800. ? 9.
Annon hodie, Jure Canonico præsertim, nulla donatio in Ecclesiam, vel causam piam facta requirat insinuationem ? 10.
In restringendis piis causis non sequimur LL. sæculares. 11.

1 Ante *l. pen. C. de donat.* quæ est una ex
2 50. decisionibus novis, sine insinuatione vale-
3 bat donatio usque ad 200. solidos per *l.
sancimus* 34. *C. de Donat.* Tunc ergo qui-
dam donabat Ecclesiæ 400. solidos sine
4 insinuatione; Quæritur an valeat? Resp.
Imperator Justinianus quod sic, & consti-
tuit, ut donatio Ecclesiæ facta usque ad
500. solidos valeat sine insinuatione, ul-
tra non, nisi imperialis sit donatio juxta
d. l. 34. *vers. exceptis*: sed tamen id pri-
5 vilegium in certis piis causis vult obtine-
re, ut si quid donet sanctæ Ecclesiæ, vel
Xenodochio i. e. hospitali peregrinorum
vel Nosocomio, seu hospitali ægrorum,
vel Orphanotrophio, i. e. pauperum ho-
spitali Orphanorum, vel Ptchotrophio,
i. e. pauperum hospitali, vel Gerontoco-
mio, i. e. senum hospitali, vel Brepho-
trophio, ubi infantes expositi aluntur, vel
in ipsos pauperes, vel in civitatem ali-
quam, & si alia causa sit his similis. Et
6 quidem hospitalia indistincte esse pias cau-
sas ex hac lege, & quia pietatis opera
ibidem exercentur, tradit post alios alle-
gatos, *Tiraq. in tract. de privil. piæ caus. in
præf.* §. *sed alii indistincte, &c.* licet alii
7 distinguant, utrum auctoritate superioris
sint constituta, an vero propria auctorita-
te, *Ant. Gabriel. lib.* 6. *Commun. concl. tit.
de pia causa concl.* 2. idem in Confraterni-
8 tatibus tenet, *d. l. & Tiraq. & Gabr. concl.*
9 1. *& Christin. vol.* 2. *dec.* 15. Sed cum ho-
die privato donare possimus usque ad 500.
solidos; Quæritur, *an beneficium Ecclesiæ
hic concessum etiam proportionabiliter ex-
tendendum sit super* 500. *solidos usque ad*
800.? quod negat *Schneid. in tit. de dona-
tion.* §. *alia n.* 21. *Carpz. p.* 2. *Jurispr.
const.* 12. *def.* 13. *n.* 6. licet contrarium forte
10 receptius esse videatur ex traditis *Clari in*

§. *Donatio n. 17. q. 1. Sed autem hodie Jure Canonico præsertim, nulla donatio in Ecclesiam vel causam piam facta, requirit in-*
11 *sinuationem?* Ita quidem volunt, quia in restringendis piis causis non sequimur Leges sæculares, *arg. c. relatum 11. X. de Testam. & ibi Panorm. n. 4. Clar. §. Donatio qu. 17. n. 1. Molin. d. J. & J. d. 397. Tiraq. de privil. piæ causæ priv. 124. Perez. in C. de Donat. n. 34.* conferantur DD. congesti a *Barb. hic n. 3.*

L. Sancimus. 21.

SUMMARIA.

Legis divisio. 1.
An vasa sacra emi, vendi vel oppignorari possint. 2.
Res divinæ hominum commercio exemptæ. 3.
Legis ampliatio. 4.
Ubicunque æquum est actionem dari, & non apparet specialis actio, tunc datur actio in factum. 5.
In causa famis & captivitatis vendere, vel oppignorare licet vasa sacra. 6.
Res fideicommisso subjecta ob vitam gravati alienari potest. 7.
De alienandis rebus sacris in causa liberandorum captivorum & famis, remissive. 8.

1 Tres partes habet: I. Est de vasis sa-
2 cris non vendendis, nec emendis, nec oppignorandis, additur pœna amissionis pretii & debiti, pro quo oppignoratum est, quia scil. res divinæ hominum com-
3 mercio sunt exemptæ, §. 7. & 8. *Inst. de Rer. divis.* & ideo ab Episcopo, vel aliis vendicari i. e. evinci, aut a nexibus humanis liberari possunt. Vide *Hill. ad Donell. l. 20. c. 4. l. c.* II. Hoc ampliatur,
4 licet in vasa sint conflata, nihilo minus agitur actione in rem, vel condictione ad
5 pretium, vel actione in factum. Collige: ubicunque æquum est actionem dari, & non apparet specialis actio, ut hoc in casu vasorum conflatorum, quod tunc detur
6 actio in factum, *Castr. hic num. 4.* III. Exceptio traditur in causa Famis & Captivitatis, quia animæ hominum quibuscunque vasis præferendæ, *c. aurum 70. c. gloria 71. causa 12. qu. 2.* vide, quæ allegat *Kloch.*
7 *cons. 35. n. 41. & seq. vol. 1.* Collige etiam, rem fideicommisso subjectam ob vitam gravati alienari posse, per tradita *Surdi de alim. t. 7. quæst. 37. num. 19. & t. 8. privil. 19. nu. 1. Menoch. lib. 4. præs. 151.* & quos allegat *Vinc. Fusarius de substit. qu. 536. n. 1. & Fr. Barry de success. l. 8. c.*
8 *3. num. 42.* Ceterum ut ad materiam nostram revertamur, de alienandis rebus sacris in causa liberandorum captivorum & famis, vid. *Covar. l. 2. variar. resol. cap. 16. num. 7. & seqq. Molin. tr. 2. Disp. 340. nu. 22. Mant. de tac. & amb. convent. libr. 4. tit. 5.* & quos hic habet *Barbos. ac DD. passim.*

Auth. Præterea.

SUMMARIA.

Sensus Authenticæ. 1.
Quatenus Ecclesia vasa superflua alienare possit? 2.
Religioni ita favendum, ut jus suum cuique tribuatur. 3.
Vasa Ecclesiæ integra ne quidem ob necessitatem vendenda. 4.

1 Est limitatio membri primi Legis præcedentis, quoad vasa superflua, ejusque sensus est: Ecclesia si habet superflua va-
2 sa, & debitis gravatur, postea ea integra aliis Ecclesiæ, quæ necessariis destituitur vasis, vendere, vel conflata cuilibet extraneo, sed scriptura interveniente, &
3 cum licentia ac auctoritate Ordinarii, quia Religioni ita favendum est, ut tamen jus suum cuique tribuatur. Sed qui sine necessitate atque sine solemnitate debita res sacras vendit, eisdem pœnis subjacet, qui-
4 bus subjacet ille, qui prædia Ecclesiæ distrahit. Nota, vasa Ecclesiæ integra ne quidem ob necessitatem esse vendenda, sed ea prius destruenda & conflanda sunt, & sic ea non amplius sunt sacra, *Greg. l. 25. syntagm. tit. 7. n. 4.* & quos hic habet *Barb.* & *Steph. Fagundez de J. & J. l. 5. cap. 19. num. 19.* & ita non ipsa vasa laicis vendenda, sed eorum materia conflata.

L. Sancimus. 22.

SUMMARIA.

Non Curialis Curiali succedens, vel ab eo donatum quid accipiens quadrantem debeat solvere Curiæ. 1.
An Ecclesia a Curiali donatum quid accipiens hanc quotam Curiæ solvere teneatur? 2.

1 *Per l. ult. C. de impon. lucrativ. descript.*
non Curialis Curiali succedens, vel ab eis
2 donatum quid accipiens, quadrantem de-
bebat solvere Curiæ. *Curialis autem qui-
dam donationem vel legatum confert in Ec-
clesiam vel pium locum, an hæc teneatur
lucrativum hoc st. quotam inferre?* N. addi-
tur ratio, quia debet esse discrimen inter
res divinas & humanas; & competens præ-
rogativa Cœlesti favori reservanda, & hoc
non tantum in futuris, sed adhuc penden-
tibus in lite negotiis obtinere disponitur
in §. 1.

L. Ut inter. 23.

SUMMARIA.

Lex hæc tria privilegia continet. 1.
*In rebus Ecclesiæ civitati & piis locis re-
lictis, vel donatis venditisve, vel ad
libertatem captivorum datis nulla currit
præscriptio nisi centenaria.* 2.
Spatium hominis vitæ longissimæ 100. *anni.* 3.
Fiscus & Ecclesia regulariter æquiparantur. 4.
*An hæc lex de omnibus acquisitis intelli-
genda?* 5.
*Ob hæc omnia, etiam donata & vendita,
competit rei vendicatio & actio hypo-
thecaria.* 6.
Duo specialia §. 1. *hic continet.* 7.
*Ecclesia acquirit dominium ex nudo contra-
ctu sine traditione.* 8.
Aliud est in nuda promissione ac voto. 9.
*An Ecclesia in rebus, quarum dominium
quæsitum jam est, detur hypothecaria?* 10.
Infinitas vitanda. 11.
Quatenus homo præsumatur vivere 100. *an.?* 12.
*Qui in morte alterius suam fundat inten-
tionem, eam probare tenetur.* 13.
*Melius ex hoc textu probatur, quod homo
non præsumatur ultra* 100. *annos vivere.* 14.
Princeps potest tollere præscriptionem. 15.

1 Notabilis lex hæc continet tria Privile-
gia: I. Quod in rebus Ecclesiæ, civitati
& piis locis vel per ultimam voluntatem
2 relictis, vel donatis, vel venditis, vel ad
libertatem captivorum datis nulla currat
3 præscriptio, nisi Centenaria, quæ est spa-
tium hominis vitæ longissimæ. Cujus rei
hanc reddit rationem: ne res in infinitum
extenderetur, cum aliæ res 10. vel 20.
annis præscribantur, actiones vero 30. an-
nis. Quia autem Civitatibus deterior esse
non debet Fiscus, ideo colligunt etiam
exinde Fiscum & Ecclesiam regulariter
æquiparari, *Gutierrez lib. 2. pract. quæst. c.*
4 8. *n.* 87. & quos hic congerit *A. Barbos. n.*
6. quamvis autem *Pinell. de bon. mat. in
Auth. Nisi tricennalis n.* 57. *vers. infertur*
5 5. *&c.* hanc legem de omnibus adquisitis
intelligat, quem etiam hic sequitur *Bar-
bos. nu.* 8. Verius tamen videtur non sine
mysterio Imperatorem trium tantum cau-
sarum, relictorum, venditorum & donato-
rum mentionem fecisse, ut voluit *Barth.
in Auth. subjecta n.* 2. *Covarr. in c. posses-
sor p.* 2. §. 3. *n.* 15. *vers.* 4. *ex præmissis,
& Bach. ad Tr. v.* 2. *d.* 22. *th.* 3. *lit. R.* II.
6 In §. 1. sc. ob hæc omnia etiam donata &
vendita dat actionem Realem seu Rei ven-
7 dicationem & hypothecariam, qui Para-
graphus duo specialia continet; nam ex
sola venditione vel donatione alias rei ven-
dicatio non datur, *L. si ager* 50. *ff. de Rei*
8 *vind. l. pen. C. eodem.* Sed Ecclesia adqui-
rit dominium ex nudo contractu sine tra-
ditione, *DD. hic & Magon. decis. Lucens.*
39. *n.* 14. *Cam. Borell. t.* 1. *decis.* 2. *n.* 38.
Covarr. l. 2. *Resol. c.* 19. *n.* 2. *Gomez. t.* 2. *c.*
2. *n.* 20. *Molin.* 369. *d. n.* 7. Ubi aliud esse
9 dicit in nuda promissione ac voto, *Tiraq.
priv. piæ causæ* 107. Sed in Belgicis Pro-
vinciis Hispano Regi parentibus id non
10 observari testatur *Christin. dec.* 8. *n.* 4. *vol.*
2. Speciale est, quod in rebus, quarum
dominium quæsitum jam est, detur hypo-
thecaria actio contra *l. neque pignus* 45.
ff. de R. J. Sed dici potest, quod in re
donata habeat dominium; in aliis hypo-
thecam, ut Legatarius.

III. In §. 2. Hoc non tantum in futuris,
sed & præteritis pendentibus litibus seu
11 causis obtinere debere. Collige 1. In-
12 finitatem esse vitandam. Colligunt homi-
13 nem centum annos præsumi vivere, ad
hunc effectum, ut qui in morte alterius
suam intentionem fundat, eam probare te-
neatur, DD. hic commun. præsertim *Gil-
ken. n.* 8. *& seq. Menoch. l.* 6. *præsumpt.*
49. *nu.* 26. *Mascard. concl.* 1074. Sed forte
14 melius probatur ex hoc textu, quod ho-
mo non præsumatur ultra 100. annos vi-
vere, non quod præsumatur usque ad illum
terminum vivere, *Castill. l.* 4. *contr. cap.* 13.
n. 41. *Covarr. l.* 2. *n.* 50. *l.* 27. *n.* 6. *Gabriel
lib.* 1. *tit. de præsumpt. concl.* 16. *n.* 3. *Auctor*

15 *in*, *l. 3. ff. de legibus num.* 2. Collige: etiam Principem posse tollere præscriptionem, quia jure civili data, & eodem jure tolli potest, *Petr. Ant. de Petra de jure quæsito non toll. cap.* 15. *n.* 15. & quos allegat *Klock. conf.* 48. *n.* 57. *vol.* 2.

Auth. Quas actiones.

S U M M A R I A.

Auth. hæc legi præced. derogat. 1.

Actiones reales inter præsentes decennio, inter absentes vicennio, personales triennio præscribuntur. 2.

Actiones Ecclesiæ competentes omnes regulariter 40. annis, etiam contra Ecclesiam, præscribuntur. 3. 8.

Idem est in caussis pauperum. 4.

In sola Romana Ecclesia remansit centenaria præscriptio. 5.

Item in Civitatibus. 6. *& municipiis.* 7.

A quo tempore inchoanda præscriptio Ecclesiæ contra Ecclesiam. 9.

Præscriptio minor longi, vel longissimi temporis præscriptione etiam contra Ecclesiam locum habet. 10.

1 Hæc Auth. legi præced. derogat, cujus
2 hic est sensus: Actiones reales inter præsentes decennio, inter absentes vicennio, personales autem triennio præscribuntur. *Quid autem in actionibus Ecclesiæ*
3 *competentibus?* Hæc omnes seu Reales, seu Personales sint, præscribuntur 40. annis, licet Ecclesia contra Ecclesiam præscribat, *Baldus de præscript. part.* 1. *quint. part. princ. n.* 3. *Carpz. p.* 2. *const.* 5. *def.* 2. *per c. illud.* 8 *X. de præscript.* Idem est in caussis
4 pauperum, *Nov.* 131. etiam pro Temporalibus, modo longius tempus in casu ali-
5 quo non sit præscriptum, ut *c.* 1. *de præscr. lib.* 6. In sola Romana Ecclesia remansit centenaria præscriptio, nec non in Civitatibus, *Br. hic n.* 8. *& Don. l.* 5. *cap. ult. lit. F.*
6 *Fach. l.* 8. *cap.* 3. licet id adhuc dubium esse videatur per tradita, *Hier. de Cavall. qu.* 49. *& Tiraqu. ad l. si unquam in voce libertis, C. de Rev. donat. n.* 45. Sed sententia prior communis. Vid. *Covarr. in c. possessor. p.* 2. *§.* 2. *n.* 9. *Petr. Barbos. in l.* 5. *si constante* 25. *pr. n.* 105. *ff. sol. matr. Aug. Barb. hic in*
7 *collect. n.* 5. quia in Ecclesia ratio est favor Religionis, in Civitate favor publicus, quæ rationes sunt similes in effectu, sed non eædem, *Barb. d. n.* 105. quod de civitate dictum etiam de Municipiis intelligit *Gud. ad l.* 17. *n.* 16. *ff. de verb. sign.* quem refert *Hill. ad Donel. l.* 5. *cap. ult. lit. F.*
8 Collige ex textu hujus Auth. (I) Contra Ecclesiam præscribi actiones regulariter 40. annis, nam alienatio bonorum Ecclesiæ non est prohibita simpliciter; Ergo nec præscriptio, *Bald. de prima parte quin-*
9 *ta part. principal. n.* 2. ubi idem esse dicit, si una Ecclesia contra aliam præscribat, sed hanc præscriptionem post mortem Prælati ejus, qui alienavit inchoandam esse volunt per *c. Sacerdotes* 10. *caus.* 16. *qu.* 3. *Balb. d. l. n.* 8. *Christin. dec.* 173. *n.* 43. *vol.* 5. (II). Collige, minorem præscriptio-
10 nem longi vel longissimi temporis præscriptione, etiam contra Ecclesiam, ut contra privatum, locum habere ut usucapio mobilium per triennium, *Covar. in c. possessor p.* 2. *§.* 2. *n.* 5. *Molin. disp.* 68. *n.* 3. *Peregr. de jur. fisci l.* 6. *tit.* 8. *n.* 44. Item in quadriennii præscriptione, *l. f. C. de præscript. quadriennii.* Item annali præscriptione actionem pœnalium prætoriarum, *Bald. d. l. n.* 12.

TITULUS III.

De Episcopis & Clericis.

L. Juxta Sanctionem. 2.

S U M M A R I A.

Clerici ab extraordinariis muneribus & ab hospitatione militum cum tota familia sunt immunes. 1.

Principis confirmatio privilegia priora, etiam non apparentia, alicui confirmantis valida est. 2.

Falsa demonstratio dispositionem non vitiat. 3.

Coloni & famuli conductitii Clericorum non gaudent horum privilegiis. 4.

An eorum mancipia? 5.

Episcoporum famuli? 6.

Hospitatio est munus patrimoniale. 7.

A patrimonialibus muneribus Clerici non sunt exempti. 8.

Solvitur objectio. 9.

1 SEnsus hujus legis est satis perspicuus, & hoc dicit: Clericos ab extraordinariis muneribus & ab hospitatione militum cum suis

[illegible] municipiis i. e. tota familia esse immunes. Collige, si Princeps privilegium alicui confirmet, etsi priora privilegia, quæ allegat, non appareant, validam tamen esse confirmationem, ut hic probat
3 *Castr. num. 4.* per rationem, quod falsa demonstratio dispositionem non vitiet, *argum. §. 30. Inst. de leg.* Colligitur etiam ex
4 hac lege, Colonos & famulos conductitios Clericorum non gaudere iisdem privilegiis,
5 quibus gaudent Clerici ipsi, sed tantum mancipia eorum, *Thesaur. decis. 22. n. 1. & 5.*
6 *& seq. & dec. 116. n. 8.* videatur tamen *Farin. p. 1. qu. 8. num. 46.* ubi id limitat in famulis Episcoporum. Illud videtur scrupulum
7 movere in hac lege, quod hospitatio sit munus patrimoniale, per *l. 3. §. 14. ff. de Muner. & honor. & l. 3. C. de Mu-*
8 *ner. patrim.* Sed ab his non sunt exempti
9 Clerici per *l. 3. h. t.* Respondet Glossa: Clericos non quidem ab omnibus Patrimonialibus Muneribus, v. g. tributis, ab hoc tamen munere esse exemptos.

L. Omnis. 2.

S U M M A R I A.

Clerici negotiationem honestam exercentes immunes sunt a sordidis muneribus. 1.
Idem obtinet in eorum ministris, conjugibus, & liberis, ut & in omnibus muneribus extraordinariis. 2. 4.
Parangaria quid. 3.
An & quatenus Privilegia alicui concessa, transeant etiam ad familiam? 5.
Quoad jurisdictionem totam familiam privilegio patrisf. frui communiter receptum. 6.
Secus est quoad praxin Nostratium. 7.

1 Si sordida munera imponantur Mercatoribus, vel aliis, ab iis tamen immunes sunt Clerici licet negotiationem, honestam tamen, exerceant, nam id, quod congesserint, æquius est in usum pauperum distribui *per h. l.* hoc extenditur ad eorum mi-
2 nistros. §. 1. Extenditur ad omnia munera
3 extraordinaria §. 2. Idem in parangariis, i. e. sumptibus itinerum, non per viam publ. sed adiorsum susceptorum. §. 3. Ex-
4 tenditur ad conjuges, liberos, ministros. §.
5 4. Nota: quod privilegia alicui concessa etiam transeant ad familiam ipsius, videlicet ad uxorem & liberos, *l. 4. ff. de usu & habitat. l. 12. C. de præt. Sacr.* *Scriniar. Bur. decis. 343. num. 81. Mecat. Enenkel. Baro de privil. n. 2. §. 4. n. 101.* Distinguunt tamen DD. hic & præcipue *Cyn. & Castr. hic n. 6.* quod privilegia competant aut ratione dignitatis, & tunc ad filios etiam post mortem patris transeunt, *l. fœminæ 8. ff. de Senat.* aut ratione officii, & tunc liberis competunt vivente patre, ut hic; aut ratione necessitatis, & non transeunt. Confer. *Card. Tusch. concl. 746. lit. B. & Menoch. lib. 3. præs.*
6 103. quoad jurisdictionem tamen totam familiam, privilegio Patrisfam. frui quamdiu in ea familia degunt famuli, communiter receptum esse videtur, *Christin. vol. 2. dec. 17. n. 9. & seq. vid. hic Bald. &*
7 *Felin. in c. nullus X. de For. comp.* & not. ad *l. 10. infr. de Re milit.* licet aliter apud nos observetur.

Auth. Item nulla.

S U M M A R I A.

Collecta, aut munera sordida Ecclesiæ, aut personis Ecclesiasticis non sunt imponenda. 1.
Pœna contrafacientium. 2.
Invasio rei immobilis Ecclesiæ tripli pœnam meretur, & invasorem foro ecclesiastico subjicit. 3.
An illis legibus, quæ ad murorum refectionem Ecclesiis imponunt collectas, per hanc Auth. derogatum? 4.
Non iniquum est, ut de bonis temporalibus, quando antea collectis subjecta fuerunt, si ad Ecclesiam perveniant, collectæ solvantur. 5.
Universitas ex delicto ad pœnam obligatur. 6.

1 Prohibetur hic, ne Communitas, aut Magistratus, aut privatus collectas aut munera sordida Ecclesiæ aut personis ecclesiasticis imponat, sub pœna Banni Impe-
2 rialis, & Restitutionis Tripli, quæ tamen pœna tunc locum habet, si ter admoniti id emendare neglexerint. Colligunt ex tex-
3 tu, Invasionem Rei immobilis Ecclesiæ Tripli pœnam mereri & invasorem subjice-
4 re foro ecclesiastico. *Bru. & Bl. hic.* Sed an non igitur illis legibus, quæ ad murorum refectionem Ecclesiis imponunt collectas, per hanc Auth. derogatum est? Ita vult *Malosp. tr. 2. de J. & J. 672. n. 4. in prima conclus. in fin. & Jodoc.* aliique laudans *Wesenb. n. 3.*

n. 3. Sed cum Imp. hic utatur verbis generalibus collectarum exactionis, item Angariæ & Parangariæ, non puto per verba hæc illas Collationes intelligi, quæ fiunt ob communem salutem, sed videmus tamen apud nos etiam, talibus ob salutem totius urbis indictis collationibus liberari
5 loca pia & personas ecclesiasticas. Sed non iniquum, ut de bonis temporalibus, quando antea collectis subjecta fuerant, si ad Ecclesiam perveniant, collectæ solvantur. Conf. *Klock. de contrib. c.* 19. *n.* 12.
6 cujus tamen verba omnia non facio mea. Colligitur etiam ex hac Auth. Universitatem ex delicto ad pœnam obligari, de quo *Gail. l.* 2. *de pace publ. cap.* 9. *per tot.* & plures citatis *Farin. qu.* 24. *n.* 109.

L. De his Clericis. 3.

SUMMARIA.

Clerici onera fiscalia de prædiis solvere tenentur. 1.
Onera fiscalia sunt realia. 2.
De quibus prædiis lex hæc intelligenda? 3.
An hodie Clericus de prædiis tributariis tributum solvere teneatur? 4.
Ob mutationem personæ mutatur conditio rei, quæ respicit personam. 5.
Gutierrez & Barbosa *notantur.* 6.

1 Clerici non tantum aliena prædia ab onere Tributorum eximere non possunt, sed & de propriis prædiis solvere onera fiscalia tenentur, alias prædia transferun-
2 tur ad Fiscum. Ratio: quia hæc onera
3 realia, *arg. l.* 7. *tit. præced.* Sed hæc lex intelligenda de prædiis Clericorum propriis, non Ecclesiæ, per *l. placet* 5. *tit. præc. Ca-*
4 *st. in l.* 11. *h. t. n.* 1. Sed quid jure novo? *Tenturne Clericus hodie de prædiis tributariis solvere Tributum? Gutierrez l.* 1. *q. pract.* 31 *n.* 15. & ex eo *A. Barb. hic n.* 3. distinguit, an Princeps imposuit tributum fundo, per modum conventionis initæ cum Privato, & tunc onus impositum durare, licet ad Clericum pervenerit; an vero Princeps jure superioritatis imposuerit fundo
5 tributum, & tunc liberari fundum simul ac ad Clericum pervenerit, quia ob mutationem personæ mutatur conditio rei, quæ respicit personam, per *l.* 90. *ff. de acquir. hered. l.* 9. *§. fin. ff. de Publican. & vectigal.* Sed falsa duplex est hypothesis:
6 1. Quod Imperator imponendo tributum respexerit ad personam. Falsum etiam 2. hoc est, quod Imperator de casu insolito, quasi sc. per conventionem cum privato tributum imposuisset, hic sit intelligendus. Tutius igitur in regula manere, quod res cum vinculo tributi transeat ad Clericum, & non fingere singularem casum cum Gutierrezio.

L. Officiales. 4.

SUMMARIA.

In officio publico constituti, & ad rationes reddendas obstricti non possunt ad Clericatum adspirare. 1.
Pœna secus facientium. 2.
Laicus post perpetratum delictum Clericus factus puniri potest a judice laico. 3.
Propinqui quinam dicantur? 4.

1 Qui in officio publico sunt, & ad rationes reddendas obstricti, non possunt ad Clericatum adspirare; si fecerint, retrahen-
2 di sunt ad priorem conditionem: & si clandestinis artibus fecerint, duæ partes bonorum ipsis auferantur, & liberis aut propinquis, aut si propinquive defuerint, officio in quo militant, applicentur, tertia tantum pars ipsius relinquatur; Sed si reddiderint rationes & vitæ sint probatæ, inter Clericos possunt recipi. Ratio prohibitionis est, quia Clericatus hic in fraudem ob-
3 ligationis assumptus est, & hinc concludunt DD. Si quis Laicus delinquat & postea, ut se pœnæ subtrahat, Clericus fiat in fraudem, quod tunc a Judice Laico puniri possit. Videantur allegata apud *Farinac. in pr. crim. q.* 8. *n.* 104. Sed dispositionem legis hujus ita limitat *Escobar. de Ratiocin. c.* 4. *n.* 4. nisi quis administrasset negotia Ecclesiæ, vel pii loci, vel miserabilium
4 personarum. Sed an liquidum sit hujus fundamentum, dubito. Colligi etiam potest, quinam propinqui dicantur; scilicet sanguine juncti, qui ad successionem adspirare possunt, usque ad 10. gradum *hic & in l.* 3. *C. de incest. nupt. & l. un. C. unde vir & uxor, Tiraq. de Retr. lign. l.* 9. *nu.* 9. *Card. Tusch. concl.* 914. *lit. P, & Barb. hic n.* 4.

Auth. Sed neque.

SUMMARIA.

Curiæ adscriptus, vel officialis nullo modo potest fieri Clericus. 1.
Limitatur 2.

Cu-

Curialis Clericus factus, si uxorem iterum ducat, aut ad secularem vitam sponte relapsus, dignitate privatus Curiæ redditur. 3.
Quæ de Curiæ adscriptis in jure habentur, ab usu recesserunt. 4.
Licuit in minoribus ordinibus constituto Clerico uxorem habere. 5.
Apud Græcos & Germanos indistinctè licuit. 6.
Licuit Monachis ad secularem vitam redire. 7.
Non tantum rigorem agnovit Ecclesia prisca, quam Pontificia Romana servat. 8.

1 Curiæ adscriptus, vel Officialis nullo modo Clericus potest fieri, ne Clero fiat injuria, vel molestia, si vero de facto fiat,
2 revocetur ad priorem statum, nisi Curialis prius monasticam vitam fuerit amplexus per quindecim annos, nam tunc potest fieri Clericus; quod favore Religionis placuit, sed sibi tantum retinet quartam partem, reliquis curiæ, vel fisco applicatis. Nec hic injuria fit curiæ, quæ sat temporis habuit ad eum retrahendum.
3 §. 1. Agit de Curialibus qui Clerici facti sunt, uxorem iterum ducant, quamvis in eo gradu sint, ut uxorem ducere possint, tamen ad curiam retrahendi, & quicunque ad secularem vitam sponte relabuntur, dignita-
4 te privati Curiæ reddantur. Sed quæ de Curiæ adscriptis in hac Auth. alibique habentur, ab usu recesserunt. Interim note-
5 tur ex *hac Auth. & Nov.* 123. *cap.* 15. li-
6 cuisse in minoribus ordinibus constituto uxorem habere; sicut apud Græcos & Germanos indistinctè licuit. Deinde probatur
7 licuisse Monachis ad sæcularem vitam re-
8 dire, nec tantum rigorem agnovisse Ecclesiam priscam, quam Pontificia Romana servat.

L. Si quis, non dicam rapere. 5.

S U M M A R I A.

Rapiens & attentans etiam matrimonii causa virgines sacras capitaliter punitur. 1.
Jovinianus etiam oculos impudicos in sacras virgines conjicere prohibuit. 2.
In delictis atrocioribus punitur conatus non secus ac delictum consummatum. 3.
Limitatur, si pœnitentia ductus sponte a contractu resilierit. 4.
Apud nos lex hæc, quod ad matrimonium attinet, non observatur. 5.
Pontifex sæpe dispensat, ut Moniales nubant. 6.
Auctoris de tali matrimonio sententia. 7.
Erronea hujus legis subscriptio, remissive. 8.

1 Statuitur pœna capitalis in eum, qui non tantum rapuit, sed attentavit etiam matrimonii causa virgines sacras. Auctor
2 hujus legis Jovinianus etiam oculos impudicos in sacras Virgines conjicere prohibuit, teste *Nicephor. Calixt. l.* 10. *hist. Eccl. c.* 39. quem refert *Menoch.* 2. *A. Q. cas.*
3 260. *n.* 54. Colligo ex hoc textu: In delictis atrocioribus puniri conatum, non secus ac delictum consummatum, quod recte Gl. hic limitat: nisi pœnitentia ductus sponte a conatu resilierit, *arg. L. qui falsam*
4 19. *ff. ad L. Corn. de falsis*, quam Glossa communiter approbata, scilicet conatum, cum scil. ad actum processit. Raptor (v. g. si quæsitam non reperit, vel ablatam relinquat persequentibus) ordinaria pœna plecti, secus si ipsum facti pœnituerit, & noluerit eam cognoscere cum potuisset, *Men. l.* 2. *A. Q. cas.* 291. *n.* 37. *& cas.* 360. *n.* 37. *& Farin. q.* 145. *n.* 290. licet *Decian. l.* 8.
5 *c.* 7. *n.* 34. in casu attentatæ Monialis non videatur hanc distinctionem recipere. Et
6 apud nos Lex hæc, quod ad matrimonium attinet, non observatur, præsertim si votum factum non exploratis viribus;
7 Et Pontifex ipse sæpe dispensat, ut Moniales nubant. Non tamen suaserim tale matrimonium, nam eum continentia non sit, quæ voveri possit, ceteris paribus, si satis quis exploraverit vires suas, si quis eam ducat, procul dubio occasionem præbebit
8 voto solvendo. Sed hæc ab aliis dicenda. Erroneam hujus legis subscriptionem arguit *D. Thabor in Armament. tit. de Examinatione c.* 20. §. 10.

L. Presbyteros. 6.

S U M M A R I A.

Lex hæc ampliatio est legis 2. *h. t. n.* 1.
Per Clericos omnes intelliguntur, qui sunt in sacro ministerio & ordine. 2.
Barbosa notatur. 3.

1 Hæc Lex enim Presbyteros & inferiores Clericos, etiam eos, qui non sunt in sacris ordinibus, a personalibus eximit muneribus,

neribus, v. g. a tutela vel cura. Est ergo
2 go ampliatio legis secundae h. t. scilicet per Clericos omnes intelligendos esse qui sunt in sacro Ministerio & ordine. Ex quo
3 infert hic *Barbos.* omnes Clericos esse immunes a tributis, cum tamen Imp. diserte de personalibus privilegiis loquatur.

L. Nec honore. 7.

S U M M A R I A.

Episcopus non debet compelli ad testimonium ferendum a judice laico. 1.
Nisi veritas aliter haberi non possit. 2.
Ubi coram judice ecclesiastico examinandi Clerici. 3.
Praxis Fori Gallici, Belgici & Germanici. 4.
Compelli possunt Clerici a judice ecclesiastico, ut in judicio seculari deponant. 5.
Vel coram Commissariis. 6.

1 Episcopus non debet compelli ad testimonium ferendum a judice laico, cum & persona ipsius gravetur, & dignitas officii ita prostitui videatur; quod intelligunt DD. nisi veritas aliter haberi non
2 possit, nam tunc coram judice ecclesiasti-
3 co omnino sunt examinandi Clerici, *Gail. l. 1. obs.* 100. *n.* 16. *Carpz. p.* 1. *c.* 16. *def.* 69.
4 Conf. *Farin. de testibus q.* 61. *n.* 93. *& q.* 78. *n.* 77. *& n.* 108. Et ideo in Gallia, Belgio & Germania nostra Episcopos & Clericos ad dicendam veritatem compelli posse tra-
5 dit *Christin. dec.* 17. *n.* 8. *& seq.* Imo etiam ad requisitionem judicis saecularis a suo ecclesiastico judice compelli possunt Clerici, ut in judicio saeculari deponant, *Cristin. d. dec.* 17. *n.* 10. *Donell. l.* 25. *c.* 14. *lit. I*, *Gail.*
6 *d. obs.* 10. *n.* 16. vel coram Commissariis, ut saepe fieri solet, de quo *Carpz. in jurispr. Eccles. l.* 3. *def.* 14.

Aut. Sed Judex.

S U M M A R I A.

Auth. hac legem praeced. declarat. 1.
An Episcopus testis debeat jurare. 2.
Notatur Irnerius. 3.
Solemnitas tangendorum Evangeliorum Episcopis remissa. 4.
Testis debet dicere omnia quae novit, & sic pro utraque parte deponere. 5.
In Criminalibus jurat testis de dicenda veritate super tota causa. 6.
Clerici juramentum declinare non possunt. 7.
Quatenus hoc procedat? 8.

1 Haec legem praecedentem declarat & statuit: Ut Judex mittat ministros, coram quibus Episcopus propositis Evangeliis dis-
2 serat veritatem: Sed *an debet jurare?* Negat hoc Irnerius, eumque sequitur *Rittershus. in Nov. p.* 1. *c.* 7. *n.* 82. Sed in origina-
3 li textu non habetur, videtur Imp. tantum solemnitatem tangendorum Evangeliorum remisisse, non juramentum, *Donell. ad l.* 9. *C. de testibus n.* 5. quod & hic probare
4 videtur *Castr. Dom. & Carpz. d. def.* 69. *&*
5 *lib.* 3. *Jurisprud. Eccl. d.* 22. Collige, testem debere dicere omnia quae novit, & sic deponere pro utraque parte, *DD. hic* praecipue, si juramentum praestitit de veritate
6 dicenda super tota causa, quod in criminalibus fieri assolet, aut si quae extra articulos referat, sint connexa iis, quae in ar-
7 ticulo referuntur; aut ad ea declaranda faciant; videatur *Masc. de probat. concl.* 1372. porro collige, Clericos juramentum declinare non posse, *Carpz. d. ll.* & in *decis. il-*
8 *lustr.* 77. ubi tamen id temperat, ut examinatio fiat coram Magistratu Ecclesiastico, nec nisi in gravissimis causis.

L. Presbyteri. 8.

S U M M A R I A.

Testis vacillans, mentiens & fallens tormentis subjici potest, si veritas aliter haberi non possit. 1.
Secus est in presbytero vacillante. 2.
In inferioribus Clericis jus commune servatur. 3.
Salva partibus querela falsi contra Presbyteros, si veritatem suppresserint. 4.
Spe impunitatis delinquens delinquit gravius aliis. 5.
Quatenus dignitas crimen augeat? 6.
Clericum nihil magis dehonestat quam mendacium. 7.
Nobilem perjurium, proditio, stuprum violentum aut incestus. 8.
Nobiles defensionem sexus imbecillioris profitentur. 9.
Non eadem poena nobili & plebejo dictanda. 10.
Contra testem falsum parti datur actio in factum ad interesse. 11.
Clericus falsum testimonium dicens hodie a judice laico non potest puniri. 12.
Falsus testis est qui verum supprimit. 13.
Limitatur. 14.

1 Li-

1 Licet testis vacillans, mentiens, *vid. auctor. in l.* 11. *ff. de interrog. in jure fac. n.* 98. & fallens tormentis subjici possit, *l.* 21. §. 2. *de testib.* si veritas aliter haberi non possit, de quo aliisque requisitis, dixi *in tr. de inquisit. c.* 8. *membr.* 2. *n.* 76. & *seq.*
2 Presbyter tamen testis, licet vacillet in di-
3 ctis suis, non torquetur. Aliud in inferioribus Clericis, ubi jus commune servatur.
4 Prius declaratur, quod salva tamen sit partibus querela falsi contra Presbyteros, si veritatem suppresserint: nam tunc pœna falsi tenentur, additur ratio; multo magis enim pæna digni sunt, quibus cum plurimum honoris tributum est, si occulto in-
5 veniantur in crimine. Cujus ratio est, quia spe impunitatis in hac specie videtur deliquisse, & sic gravius aliis, *arg. c.* 5. *X. de Cleric. excomm. c. fin. X. de immunit. eccl. Georg. Enenkel. Baro in tr. de privil. l.* 1. *c.* 6. *num.* 23. *Covar. l.* 2. *resol. c.* 20. *num.* 15.
6 *Clar.* §. *fin. q.* 30. *num.* 15. Vel etiam dici potest dignitatem augere crimen, quando crimen cum dignitate & professione maxi-
7 me pugnat, sic Clericum nihil magis de-
8 honestat, quam mendacium; Nobilem, quam perjurium, aut proditio, aut stuprum violentum, aut incestus, quia contrarias virtutes, scilicet fidem & constan-
9 tiam & defensionem sexus imbecillioris profitentur, *Tiraq. de Nobilit. c.* 20. *n.* 1180. Vel dici potest, in omnibus crimen augeri per dignitatem, sed ex eo non sequi,
10 eandem pœnam Nobili & Plebejo dictandam, sed quæ major sit nobili, quam ea pœna, quæ dictatur alias plebejo; juxta
11 proportionem Geometricam. Nota: Contra testem falsum parti dari actionem in fa-
12 ctum ad interesse. Hodie tamen Clericus falsum testimonium si deponat, non potest a judice Laico puniri, Vid. *Farin. de*
13 *test. q.* 67. *n.* 56. Deinde notes ex hac lege: Quod falsus sit etiam ille testis, qui non tantum falsum fingit, sed etiam verum supprimit, ex verbis *vera suppresserit*, *Tiraq. de pœn. temp. caus.* 44. *n.* 15. *Meno-*
14 *ch. l.* 2. *A. J. Q. cas.* 310. *n.* 14. quod tamen intelligendum, si fuerit super eo interrogatus; aut generale Juramentum præstiterit de veritate dicenda & sic nihil debuit supprimere, juxta tradita per *Mascard. concl.* 1372. & *Farin. d. q.* 67. §. 6. *n.* 220. & *seqq.*

Auth. Presbyteri.

SUMMARIUM.

Circa pœnam falsi distinguendum inter Presbyteros, Diaconos, ac inferiores Clericos.

Agit de pœna falsi testimonii; & distinguit inter Presbyteros ac Diaconos ac inter inferiores Clericos: In illis subdistinguit inter causam pecuniariam, ubi truditur, si verum dissimulet in causis Criminalibus, Presbyter falsus testis per triennium in monasterium, Clericatus honore exutus, legitimis Laicorum pœnis exercetur; Sed pœna verberum sine delectu ac discrimine causæ, sive civilis sit, sive criminalis, statuitur Clericis Diacono inferioribus; quod idem repetitur in *c.* 3. §. *presbyteri* 5. *q.* 6. & *conf. can. si Episcopus. Dist. Far. in q.* 67. *n.* 7.

L. Nulla. 9.

SUMMARIA.

Fœmina quando Diaconissa fieri possit? 1.
Diaconissæ mulieres quænam? 2.

1 Fœmina non fiat Diaconissa, nisi 50. annos nata. Idem habetur *in Nov.* 6. *c.* 6. Sed 1. *Tim.* 5. 60. annorum fit mentio.
2 Erant Diaconissæ mulieres, quibus cura pauperum, peregrinorum, ægrorum, vinctorum, aliaque pietatis officia commendabantur.

Auth. Presbyterium.

SUMMARIA.

Ætas ordinandorum Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & Lectoris. 1.
Requisita Episcopi, remissive. 2.
Presbyteri vocabulum ab ætate derivatum. 3.
Ad Ecclesiæ regimen quales personæ admittendæ. 4.
Concilii Tridentini, ut in schismate celebrati, auctoritas non curanda. 5.
Apud nos Ecclesiæ præficiuntur juvenes imberbes ex Academico pulvere evocati. 6.

1 Ordinari non debet Episcopus & Presbyter minor 35. annis, Diaconus 25. annis, nec Lector 18. annis minor. Ratio
2 in Episcopis est hæc, quia horum requisita, quæ habentur 1. *Tim.* 3. *v.* 2. & *seq.* & *ad Tit.* 1. *v.* 6. & *seq.* vix cadunt in juvenem,

3 nem, & Vocabulum Presbyteri ab ætate derivatum. Indecorum autem est, ut isti debeant Ecclesias regere, qui non nove-
4 runt gubernare se ipsos, cum ad Ecclesiæ Regimen tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præemineant & morum fulgeant honestate, *c. indecorum* 3. *X. de ætate & qualitate*. Aliam ætatem præscribit *Clem. fin. de ætate, qualitate & ordine*
5 *præficiendorum*. Aliam *Concilium Tridentin.* Sed hujus, ut in Schismate celebrati auctoritatem, non curamus. Melius forte fuerit, decisionem Justinianeam sequi. Sed vi-
6 demus apud nos, Ecclesiis præfici juvenes imberbes ex Academico pulvere evocatos, & præesse sæpe aliquem aliis multo grandioribus, quod an cum commodo Ecclesiæ fiat, ambigo.

Auth. Diaconissam.

SUMMARIA.

Corrigit hæc Auth. L. 9. h. t. *n.* 1.
Prohibetur Diaconissa ordinari, quæ ad secunda vota transiit. 2.
Abbatissa eligi potest completo anno trigesimo. 3.
Item Episcopus. 4.
Non præcise ætas, sed magis discretio & vita eligendi considerari debet. 5.

1 Hæc corrigit l. 9. & prohibitionem istam
2 ad 40. annos restringit, ac simul prohibet Diaconissam ordinari, quæ ad secunda
3 Vota transiit; Jure Can. Abbatissa eligi potest, quæ complevit annum trigesimum.
4 *c.* 43. *de Elect. lib.* 6. Sic & Episcopus ejusdem ætatis eligi potest, *cap.* 7. *X. de Elect.*
5 Nec ergo præcise ætas, sed magis discretio & vita eligendi considerari debet.

L. Si quis in hoc genus. 10.

SUMMARIA.

Divisio legis in tres partes. 1.
Pœna in Ecclesias irruentium & Ministris V. D. sacra facientibus vim inferentium. 2.
Quæ ad hoc, ut pœna dicta locum habeat, requirantur? 3.
Præjudicium Rostochiensis Facultatis remissive. 4.
Scabinorum Lipsiensium. 5.
Accusatio in hoc crimine omnium est. 6.
Omnis injuria facta in Clericum crimen publicum est. 7.
Injuria interdum publicum crimen est, & in sacrilegium incidit. 8.
Species sacrilegii est vis illata in personas Clericorum. 9.
Sacerdotum maxima est dignitas. 10.
Gloria & honos Episcopi est remittere injurias & delicta. 11.
Non decet Episcopum pœnam conventionalem exigere ab aliis. 12.
Vis sacris personis & rebus illata, est mixti fori. 13.

1 Tres habet Partes: I. Statuitur pœna
2 Capitalis in eos, qui in Ecclesias irruentes Ministris verbi sacra facientibus vim in-
3 ferunt: ad quod tamen nonnulli quatuor requirunt: 1. Si Episcopus, vel Clericus offendatur non verbis tantum, sed etiam verberibus. 2. in loco Ecclesiæ. 3. Tempore eo, quo Sacra tractant, & 4. ut per hoc Sacra turbentur, *Math. Coler. dec.* 178. *n.* 1. & 4. *part.* 1. *Dn. Carpz. Jurisprud. Consist. lib.* 3. *tit.* 8. *def.* 95. *n.* 11. & *seqq.*
4 Quamvis Rostoch. Facultatem aliquem ad supplicium condemnasse ex *Cothmanno* referat *ib. Carpz. n.* 7. qui adversus Pastorem Ecclesiæ injurias evomuerat & S. S. Cœ-
5 nam impedierat. Et a Scabinis Lips. aliquem ad supplicium condemnatum, qui ministrum ad sacra in alio peragenda commeantem vulneraverat ex insidiis, & ita Eucharistiam impedierat, refert *Berlich. p.* 4. *conclus.* 20. *n. fin. conf. c. si quis suadente* 28. *caus.* 17. *q.* 4. II. Non expectandam es-
6 se querelam Episcopi, sed accusationem esse omnium, velut in crimine publico.
7 Nam omnis injuria facta in Clericum dicitur publicum crimen, & quilibet potest accusare, & Judex ex officio debet inquirere, *Marant. p.* 6. *tit. & pervenitur aliquando per viam inquisit. n.* 142. *Decian. in tract. crim.* 6. *c.* 24. *n.* 3. III. Si multitudo se defendat, auxilio militum oppugnandi sunt
8 omnes. Ex hac lege collige: 1. Injuriam esse interdum publicum crimen & incidere
9 in sacrilegium: Nam & species sacrilegii, quamvis generalius dicti, est vis illata in personas Clericorum, *Men. l.* 2. *de A. J. Q. cas.* 389. *n.* 15. Ratio autem est, quia gravius videtur delictum esse commissum in personam quam in rem, ex *Thom. Decia-*

nus

mus tract. crim. lr 6. c. 26. num. 1. & Sa-
10 cerdotum maxima est dignitas, *Decian. d.*
11 *l. 6. num.* 9. q. 2. Gloriam & honorem Epi-
scopi esse, remittere injurias & delicta,
12 & non decere Episcopum, pœnam conven-
tionalem exigere ab aliis, *Menoch. cons.*
13 143. *n.* 12. Collige 3. viam sacris personis,
& rebus illatam esse mixti fori, *Vid. Rol.*
a Valle cons. 24. *vol.* 2. *n.* 2.

Auth. Sed novo Jure.

S U M M A R I A.

Intellectus Authentica. 1.
Injuriam realem Clerico inferens verberatione vel exilio punitur. 2.
Sacra ministeria simul turbans, capitaliter. 3.
Injuria illata Clerico atrox est, & totam Ecclesiam tangit. 4.
Jure Canon. anathematis pœna statuitur inferenti manus Clerico. 5.
Litania non facienda sine Clericis. 6.
Praferre imaginem Christi crucifixi pia olim fuit ceremonia, sed hodie in abusum tracta. 7.

1 Hæc *ex Nov.* 123. *c.* 13. sumpta Legem
2 præced. declarat & distinguit: Utrum tan-
tum injuria realis Clerico sit illata, &
pœna statuitur verberationis, vel exilii,
3 aut utrum simul Sacra Ministeria (v. g.
Liturgia, aut Litania) turbata sint, &
4 celebrari prohibita, & statuitur pœna ca-
pitalis, quia injuria illata Clerico atrox
est per *l.* 4. *C. de Injur.* & totam Eccle-
siam tangit, *Marant. d. l. n.* 143. *Farin-*
nac. q. 105. *n.* 195. *Decian. tr. crimin. l.* 6.
c. 24. *n.* 9. Vid. *Carpz. lib.* 3. *Jurispr. Eccl.*
5 95. Jure Can. pœna Anathematis statuitur
illi, qui Clerico manus intulerit, *Can. Si*
quis suadente c. 17. *q.* 4. Et ipsi gentiles
hanc habuerunt atrocem injuriam, *d. l.* 4.
C. de Injur. Conf. *Menoch. l.* 2. *casu* 389.
6 *n.* 15. *& seqq.* Subjungitur Descriptio Li-
taniæ, quod non sit facienda sine Clericis.
Apparet autem ex hac *Auth. & Nov.* 123.
c. 32. Processiones solemnes tunc factas fuis-
se & prælatam imaginem JESU CHRI-
7 STI Crucifixi, quæ tum pia Ceremonia
fuit; sed postea, ut fieri solet, in abu-
sum tracta est.

L. In Ecclesiis. 11.

S U M M A R I A.

In Clerum adsciscendi non debent ex alieno vico esse. 1.
Capitationis onus Clericis impositum ibi, ubi Ecclesiam esse constat, sustinere debent. 2.
Pro jumentis vicaneis capitationes indici solebant. 3.
Certus debet esse Clericorum alicujus loci numerus. 4.
Originarii peregrinis praferendi. 5.

1 In Clerum adsciscendi sunt, non qui ex
2 alieno vico sunt, sed ex eo ubi Eccle-
siam esse constat, & ibi etiam capitatio-
nis onus, si quod Clericis imponatur, su-
3 stinere debent. Nam pro jumentis solebant
vicaneis capitationes indici, de quo infra
4 suo loco. Episcopus autem cum consen-
su Patroni debet numerum Clericorum ali-
cujus loci ordinare, ut scilicet ratio ha-
1 beatur cœtus curandi & redituum Eccle-
5 siæ. Collige obiter: originarios peregri-
nis esse præferendos. Conf. *Mynsing. c.* 4.
obs. 30. *Roch. de Curte, de jure Patron.*
verbo Honorificum n. 45. *& seqq. Covarr.*
q. pract. 35. *n.* 5. *Cavall. q.* 693. *n.* 33.
& seq. & alii, quos conglomerat hic *A*
Barb. n. 3.

L. Si quis Curialis. 12.

S U M M A R I A.

Abrogat hæc lex l. 56. & l. 104. C. Th. de Decur. 1.
Curialis de facto Clericus factus ad pristinam sortem mox revocandus. 2.
Is qui ad aliquid personaliter faciendum obligatus est, cessione bonorum se non liberat. 3.
Quamdiu quis facti præstandi facultatem habet, semper solvendo esse intelligitur. 4.

1 Abrogat hæc Lex *l.* 56. *& l.* 104. *Cod.*
Theodos. de Decur. Secundum quas curiæ ad-
scriptus, si cederet bonis, poterat Cleri-
2 cus fieri: Has Leges abrogat, inquam,
hæc nostra, & mandat judicibus, ut Cu-
rialem de facto Clericum factum q. inje-
cta manu ad pristinam sortem mox revo-
cent, ne molestetur Ecclesia a Curia, &
ne hæc necessariis officiis destituatur. Col-

3 lige ex hac Lege: Eum qui ad aliquid personaliter faciendum obligatus est, cessione bonorum se non liberare, *Bald. hic n. 2. Salyc. hic n. 1. per l. 5. C. de cess. bon. l. 16. pr. ff. de muner. P. Greg. lib. 22. Synt.*
4 *c. 10. n. 2.* Quamdiu enim facti præstandi facultatem habet, semper solvendo esse intelligitur, *Bald. ad l. 1. infra qui. bon. cedere. Schneid. ad §. fin. Inst. de Act.*

L. Si Venerabilis. 13.

S U M M A R I A.

Pœna violatorum & neglectorum privilegiorum Ecclesiæ. 1.
[illegible] lex alias leges pœnam specialem continentes non abrogat. 2.
Pœna hujus legis Ecclesiæ cedit. 3.
Jure Canon. pœna violatoris immunitatum Ecclesiæ. 4.

1 Hæc Lex quinque librarum auri pœnam statuit in violatores & neglectores privile-
2 giorum Ecclesiæ; verum hæc Lex non abrogat alias leges continentes pœnam spe-
3 cialem, ut recte hic notat *Baldus*, qui cum *Castrensi* pœnam hujus Legis Ecclesiæ adjudicat, *arg. l. 3. ff. de Litigios.* ju-
4 re Can. violator immunitatum Ecclesiæ nongentos solidos Episcopo solvere jubetur, *c. si quis contumax caus. 17. quæst. 4.*

Auth. Item quæcunque communitas.

S U M M A R I A.

Authentica pœnam violatorum libertatis Ecclesiasticæ extendit. 1.
Appellatione personæ non comprehenditur universitas. 2.
Limitatur. 3.
Ab anno Imperii nemo absolvendus, nisi cum parte læsa in gratiam redierit. 4.
An propter delictum Universitatis tota Universitas excommunicari possit? 5.

1 Extendit pœnam violatorum libertatis Ecclesiasticæ, sive sint singulæ personæ, sive totæ Universitates; nam alias appel-
2 latione personæ non comprehenditur Universitas, nisi in materia favorabili, *Card. Tusch. concl.* 318. *n. 2. & 3. Puteus lib.*
3 *1. decis.* 84. *n. 2.* Quando autem violatores excommunicati sunt, & intra annum non obtinuerunt absolutionem ab Ecclesia, ipso jure banno Imperiali subjacent,
4 donec cum Ecclesia in gratiam redeant. Hoc enim tanto magis in Ecclesia locum habere debet, cum etiam a Banno Imperii nemo alias absolvendus sit, nisi cum
5 parte læsa in gratiam redierit, *Gail. de Pac. Publ. l. 2. cap. 18. n. 16. Mynf. cent. 5. obs. 111.* Sed quicquid hic dicant de Excommunicatione totius universitatis, vel urbis, non possum videre æquitati esse consentaneum, ut propter delictum universitatis tota universitas, in qua multi innocentes, adulti & impuberes, possit excommunicari ob periculum salutis animarum, ut Pontifex agnoscit *in c. Romana. 5. de sent. excom. lib. 6.*

L. Quicunque residentibus. 14.

S U M M A R I A.

Intellectus legis. 1.
Olim Episcopi & Clerici sub jurisdictione Imperatoris fuerunt. 2.
An hodie exempti? 3.

1 Episcopus quidam ob delictum erat a concilio depositus, vel degradatus; Sed ille ut gradum recuperet, molitur aliquid contra quietem publicam, adit etiam Imperatorem, & per subreptionem Rescriptum impetrat. Hic respondetur, centum milliaribus procul ipsum ab eo loco esse abigendum, & Rescripta ab ipso sub & obreptitie impetrata irrita esse debere: & indignationem Cæsaris defensoribus ejus imminere. Quam severitatem meruerunt tum
2 Episcoporum ambitiosa litigia, quæ sæpe in bella eruperunt. Et collige ergo, tunc temporis Episcopos & Clericos sub jurisdi-
3 ctione Imperatoris fuisse. Sed hodie exemptos se judicant, idque non possunt nisi jure humano defendere.

Auth. Si quis Episcopus.

S U M M A R I A.

Sensus Authenticæ. 1.
Conciliatio l. 14. h. t. *cum* hac Auth. *n.* 2.
Monasteriorum usus. 3.

1 Agit de Episcopo deposito & in exilium misso, qui si revolet, Monasterio includendus est. Casus est: Depositus est in Synodo Episcopus & excedere urbe jussus ac proficisci in Galliam, hic tamen de facto revertitur. Resp. Includendum ipsum esse

esse Monasterio in alia regione sito, ut ea, quæ in sacerdotio deliquit, in Mona-
2 sterio corrigat. Supra l. 14. loquitur de Episcopo tantum deposito, hac Auth. de Episcopo deposito & in exilium misso, quæ omnia placuerunt ad conservandum
3 vigorem Disciplinæ Ecclesiasticæ. Notetur hic usus Monasteriorum, in quibus exorbitantes Clerici & Laici ad viam salutis reduci poterant, *per c. 6. & ibi Panorm. X. de pœnis.*

L. Conventicula. 15.

S U M M A R I A.

Conventus Clericorum illiciti & ad tumultum, vel schisma spectantes prohibiti. 1.
Collegia ac conventicula regulariter sunt prohibita. 2.
Particula: Etiam, *est implicativa.* 3.
Non valet argumentum a contrario sensu quando inde resultat absurdum. 4.
Item quando a contrario sensu non rationis, sed literæ argumentamur. 5.

1 Conventus Clericorum illiciti & ad tumultum vel schisma spectantes prohibentur, & si Domino ædium consentiente facti sunt, publicatur domus & Fisco ap-
2 plicatur. Ratio est, quia Collegia ac conventicula regulariter sunt prohibita, *l. 3. §. 1. ff. de colleg. Menoch. cas. 597. n. 1. Afflict. in tit. Feud. de pac. jur. fir. §. Con-*
3 *venticula n. 1. Tholos. l. 15. cap. 32. nu. 10.*
4 Colligunt *ex hac lege DD.* particulam: *etiam*, esse particulam implicativam, & non valere argumentum a contrario sensu, quando inde resultaret absurdum, v. g. non valet, Extra Ecclesiam non licet con-
5 venticula agere, ergo in Ecclesia. Et argumentum hoc non procedit, quando a contrario sensu non rationis, sed literæ argumentamur, *Everhard. in Top. loc. 82. num. 21.*

L. Quisquis censibus. 16.

S U M M A R I A.

Adscriptitius colonus non potest, invito Domino, Clericus fieri. 1.
Quatenus Domino volente? 2.
An Vasallus per substitutum servire possit? 3.
Servitia feudalia sunt personalia. 4.
Solvitur Objectio. 5.

1 Adscriptitius colonus invito Domino non potest, neque in illo vico ubi degit, neque alibi, fieri Clericus, & quidem Do-
2 mino volente non aliter, nisi (r). Dominus ipse capitationis i. e. tributi ordinarii onus loco ascriptitii Clerici jam facti, in se recipiat, & (s) obsequia ruralia adscriptitius Domino præstet per surrogatum substitutum; Si tamen certa quædam capitationis, seu tributi species talibus clericis vel Ecclesiis remissa fuerit, ab hac capitatione Dominus & Clericus liberi sunto.
3 Colligunt ex textu DD. quod Vasallus per substitutum servire possit, *Gl. Salic. Bald.*
4 *hic.* Sed contrarium communiter receptum, quia servitia feudalia sunt personalia certæque alicujus personæ industria electa censentur, *Hartm. Pist. lib. 2. q. 33. n. Schneidewin. in epit. feud. part. 6. cap. 2. prino. Rosenthal. de feudis cap. 7. conclus. 29. nu. 2.*
5 *& cap. 8. conclus. 23.* Et respondetur ad hanc legem, quod volente Domino hic per substitutum serviat.

L. Placet. 17.

S U M M A R I A.

Clerici abstinere debent a forensibus actionibus & Curia ac spectaculis publicis. 1.
Idem ad Parabolanos extensum. 2.
Parabolani qui? 3.
Limitatur regula. 4.
Pœna secus facientium. 5.
Excipiuntur causa miserabilium personarum & Ecclesiæ. 6.

1 In Princ. habetur prohibitio, ut Clerici abstineant a forensibus actionibus & Curia ac spectaculis publicis. In §. 1. extendi-
2 tur I. prohibitio ad Parabolanos i. e. eos, qui ad curanda ægra debilium corpora deputati, atque ad id voto sancto se obstrin-
3 xerant. II. Restringitur & excipiuntur qui propriam causam agunt, aut a toto cor-
4 pore Syndici constituti sunt. III. Additur
5 pœna, ademptio muneris & pœna extraor-
6 dinaria. Ratio totius legis sumitur *ex 2. Tim. 2. v. 3. 4.* Sed & excipiuntur causæ miserabilium Personarum *c. defensionis 2. dist. 88.* item causæ Ecclesiæ, *Gl. ad c. cum sacerdotis 3. in verbo, pro se ipso, X. de postul. Panorm. in c. 2. n. 2. & 4. X. ne Cleric. vel Monach. secul. negot. se immisc. &*

Vall.

Valla ac Zoes. ad dict. tit. Conf. Radoan. de Spoliis Eccles. c. 2. per tot.

Auth. Interdicimus Sanctissimis.

S U M M A R I A.

Sensus Authenticæ. 1.
Nullus Clericus debet ad tabulas ludere, aut spectaculum accedere sub certa pœna. 2.
Etiam Venationes Clericis interdictæ. 3.
Detrusio in monasterium est pœna correctoria. 4.
Ludus ingenii, vel ob exercitium corporis, licitus. 5.

1 Sensus est: Nullus Clericus debet ad
2 tabulas ludere, aut ad quodlibet spectaculum videndi gratia accedere, contra faciens, per triennium suspendendus, & illi pœnitentia agenda in Monasterio, quod tempus tamen ab Episcopo potest abbreviari. Ratio prohibitionis est in Lege Patrum veteri, quod a mundi voluptatibus alieni esse debeant, & a vulgari vita seclusi per *c. His igitur* 3. *dist.* 23. Ideo Clerici præsentes esse non debent, quando ludi theatrales exercentur, vel comœdiæ, *c.* 12. *& pen. X. de vita & honest. Cleric.* sed debent secedere, *c.* 36. *&* 37. *de consecr. dist.* 5. *Camill. Borell. t.* 1. *decis. tit.*
3 11. *num.* 34. Ideo etiam Venationes Clericis interdictæ, *cap.* 1. *distinct.* 35. Conf. *Farin. q.* 109. *Gutierrez lib.* 1. *cap.* 7. *Thom. Sanchez lib.* 1. *cons. moral. cap.* 8. *dubit,*
4 29. *&c.* Quod autem secuta pœnitentia abbreviari tempus possit, ratio est, quia detrusio in Monasterium est pœna correctoria; si ergo ante lapsum triennii correctum se esse ostendat Clericus, abbreviari
5 pœna debet. Quod de ludo hic dicitur, limitandum est, nisi sit lusus ingenii, vel ob exercitium corporis, *Panorm. in c. pen. X. de vita & honest. cler. n.* 4. Conf. *Gutierrez, Sanchez & Farin. in locis cit.*

L. Parabolani. 18.

S U M M A R I A.

Lex hæc certum numerum statuit Parabolanorum plebejorum, Medicorum, Hospitalium famulitio dedicatorum. 1.
Alexandriæ Medica Facultas olim floruit. 2.
Mortuo Parabolano qualis substituendus? 3.

1 Lex hæc localis est, & certum numerum statuit Parabolanorum plebejorum, medicorum, Hospitalium famulitio dedica-
2 torum, scil. Sexcentorum ab Episcopo Alexandriæ, ubi Medica facultas florebat, eligendorum, cui etiam debent esse subje-
3 cti: mortuo autem Parabolano, talis substituendus, vel subrogandus, qui ab initio ad id munus vocari potuit & cum defuncto ejusdem est conditionis.

L. Eum qui probabilem. 19.

S U M M A R I A.

Qualem fœminam Clericus secum habere possit. 1.
Scævi vel sævi criminis suspicionem necessitas sanguinis excludit. 2.
Jus Canonicum circa hanc materiam plura distinguit. 3.

1 Si ii, qui in sæculo vivunt, sub prætextu Sororiæ conversationis aliquam fœminam in ædes inducant, dehonestantur; multo magis a Clericis hoc esse debet alienum; matrem tamen, nec non filiam ac germanam, imo etiam eam, quam uxorio olim prosecutus est affectu, secum habere potest. Hujus ratio est, quod nihil mali suspicandum de ea, quæ dignum sa-
2 cerdotio virum suum effecit. Illius ratio, quia scævi vel sævi criminis suspicionem
3 necessitatis sanguinis excludit. Sed hac de re plures habentur distinctiones in Jure Canonico, ut *in cap.* 24. *&* 26. *dist.* 81. *c.* 2. *&* 4. *& t. t. X. de cohabitat. clericor. & mulier.*

Auth. Multo magis.

S U M M A R I A.

Omnes Clerici abstinere debent a Conjugiis. 1.
Limitatur in Cantoribus & Lectoribus. 2.
Cantores & Lectores secundas nuptias contrahentes ad sacerdotii gradum adspirare non possunt. 3.
Olim conjugium Episcopis liberum. 4.
Gratianus *notatur.* 5.
Prohibitio Juris Canonici tantum ad Romanam Ecclesiam pertinet, & est juris mere positivi. 6.
In matrimonio est honestas. 7.
Vidua nubendo non amittit, quod ipsi sub conditione: si caste vixerit, *relictum.* 8.

Con-

Continentia in Clericis secularibus non est de substantia ordinis. 9.
Ecclesia potest permittere Clericis ex voto speciali non obligatis matrimonium. 10.
Taxatur impietas Abbatis in c. 3. X. de cohab. Cler. *n.* 11.
Clericus ad abjurandum Concubinam non debet compelli. 12.

1 Omnes Clerici abstineant a conjugiis,
2 exceptis Cantoribus & Lectoribus; qui ipsi
3 tamen, si secundas nuptias contrahant, ad
4 Sacerdotii gradum adspirare non poterunt.
Sed olim Episcopis ipsis conjugium erat
liberum, juxta *Canones Apostolorum*, *can.*
21. *caus.* 12. *q.* 1. id quod ad Episcopos
5 Orientales, sed male, restrinxit Gratianus
can. 24. *d. q.* 1. Sane de S. Hilario, Episcopo Pictaviensi ita canit Mantuanus, lib. 1. in fastis:

Non nocuit tibi progenies, non obstitit Uxor
Legitimo conjuncta thoro, non horruit illa
Tempestate DEUS thalamos, cunabula, tædas.

6 Ideo prohibitio Juris Canonici tantum
ad Romanam Ecclesiam pertinet & est juris mere positivi, non Divini, *Panorm. in*
c. 15. *de vita & honest. clericor. n.* 5. Et in
7 matrimonio est honestas; ideo vidua non
8 amittit nubendo, quod ipsi hac conditione relictum, si caste vixerit, *Panormit. d.*
l. & c. 3. *n.* 3. *Vasq. de succ. progr. l.* 3. §.
9 27. *n.* 29. Et continentia in Clericis secularibus non est de Substantia ordinis, *Pa-*
10 *norm. in c.* 6. *de cohab. cleric. n.* 5. Et Ec-
11 clesia potest permittere Clericis ex voto
speciali non obligatis matrimonium, *Panormit. d. n.* 5. Illud vero impium, quod
d. Abbas in c. 4. *X. de cohab. cler.* scribit,
Clericum in sacris constitutum Ordinibus
magis peccare contrahendo matrimonium,
12 quam committendo adulterium. Et suave
est, quod *in c.* 3. *d. t.* prohibetur, ne Clericus ad abjurandam concubinam compellatur, scilicet ob periculum perjurii.

Auth. Episcopo nullam.

S U M M A R I A.

Fons Authentica. 1.
Prohibetur hac Auth. *Episcopus matrem ac sororem, item quam olim affectu maritali prosequebatur, secum habere.* 2.
Episcopus magis debet vacare ab omni suspicione, quam alii Clerici. 3.
Notatur Imp. Justinianus. 4.

1 Hæc Auth. sumpta non est ex *Nov.* 6.
sed Nov. 123. *cap.* 29. *Rittershus. in Nov.*
p. 107. *n.* 66. & corrigit *l.* 19. ut quæ per-
2 mittebat Episcopo, etiam matrem ac sororem secum habere, item quam olim affectu maritali prosequebatur. Hoc hæc Auth. plane prohibet, quia Episcopus magis debet vacare ab omni suspicione, quam alii
3 Clerici. Debet enim esse typus gregis,
4 *Rittershus. d. l. nu.* 68. Sed poterat hæc
contra Justinianum urgeri, quia Episcopum a talibus suspicionibus liberat præsumptio juris, ergo non facile in suspicionibus liberat præsumptio juris, ergo non facile in suspicionem vocandus, ut alii Clerici; Sed hoc & alia multa suo loco relinquamus.

L. Si quis Presbyter. 20.

S U M M A R I A.

Quatenus bona Clericorum & Religiosorum intestatorum ad Ecclesiam deferantur? 1.
Bona Rectoris Ecclesiæ huic tacite sunt obligata. 2.
Ecclesia juri alterius non vult præjudicare. 3.
Est cultrix justitiæ ac æquitatis. 4.
Etiam heredes administratoris tenentur reddere rationem. 5.
Potior est ratio Ecclesiæ, quam Curiæ & Patroni. 6.
Ecclesia & fiscus a pari procedunt. 7.
Quando bona alicujus ob delictum, vel aliam causam applicantur fisco, datur actio contra fiscum illi, cujus negotia gessit. 8.
Si tacitum fideicommissum in fraudem legis reliquisset Clericus & heres fidem suam accommodasset, an bona ejus ut indigni applicentur fisco, an Ecclesiæ? 9.

1 Bona Clericorum & Religiosorum ab intestato decedentium, post liberos, nec non alios sanguine adjunctos, & uxorem, excluso fisco, *Tiraq. in Tr. le mort saisit le vif p.* 2. *dec.* 15. *num.* 7. *Franc. Barry de success. l.* 18. *t.* 5. *n.* 8. ad Ecclesiam deferuntur, salvo semper jure Curiæ, si sit Curialis, & jure Patronatus, si erat Libertinus (ubi debe-

debetur tertia pars, & jure Domini, si erat adscriptitius; & heres hujus, seu etiam Curia & Patronus tenetur, si defunctus Ecclesiæ ex aliquo negotio obligatus
2 obierit. Not. I. Bona Rectoris Ecclesiæ ipsi esse tacite obligata, *Bl. hic*, quia di-
3 cit, ex gestis negotiis aliquem Ecclesiæ obligari, *Neguz. de pign. p. 2. m. 4. n. 120. Carpzov. p. 1. Const. 28. def.* 115. II. Ecclesiam juri alterius non velle præjudicare,
4 *Bl. hic*, est enim cultrix justitiæ & æquita-
5 tis, *Menoch. cons.* 322. *n.* 22. III. Etiam heredes administratoris teneri reddere rationem, *Gl. hic* per *l.* 3. §. 7. *ff. de negot. gest. Schurff. cent.* 1. *cons.* 65. *n.* 6. *& Wesen-*
6 *bec. cons.* 47. *n.* 4. IV. Si fuit obligatus Ecclesiæ, potior est hujus ratio, quam Cu-
7 riæ & Patroni, quia Ecclesia & fiscus a pari procedunt, *c.* 1. *X. de rest. in int. Me-*
8 *noch. cons.* 39. *n.* 4. V. Quando bona alicujus ob delictum, vel aliam causam applicantur fisco, quo illi, cujus negotia gessit, detur actio contra fiscum, *arg. l.* 2.
9 *C. de vi publ. & l.* 5. *C. de bon. damnat.* Sed *Quid si tacitum fideicommissum in fraudem Legis reliquisset Clericus, & heres fidem suam accommodasset, an bona ejus ut indigni applicantur fisco, an Ecclesiæ?* Prius affirmat *hic Baldus*, sed conferatur *Gomez. in leg. Tauri quæst.* 129. qui distinguit: *An heres, qui fidem suam accommodavit, sit Laicus, an vero sit Clericus*, ut tunc deferantur Ecclesiæ, quando hæres est Clericus, secus si Laicus. Nam licet priori casu bona sint Clerici, quia tamen semel delata Laico, licet indigno, jam non ut Clerici, sed ut Laici bona considerantur; secus ergo, si non capaci deferantur, ubi Ecclesiæ deferrentur bona, *Farin. p.* 1. *fragment. in voce Fiscus n.* 4. *& seqq. Covarr. de Sponsal. pr. c.* 8. §. 5. *n.* 10. *Thesaur. p.* 3. *q.* 66. *n.* 2. *& seqq.*

Auth. Nunc autem.

SUMMARIA.

Corrigit hæc Auth. legem præced. quoad Monachos. 1.

Monachus ante Monachismum recte testatur. 2.

Monacho ante Monachismum nil testante, quænam post mortem monasterio acquirantur. 3.

Ingressus monasterii omnia dedicat monasterio. 4.

Limitatur. 5.

An Monachus testamentum ante ingressum factum mutare post ingressum possit? 6.

1 Hæc Auth. præcedentem Legem quoad Monachos (non quoad Presbyteros) cor-
2 rigit, & sensus est: Quando Monachus an-
3 te Monachismum nihil testatus est, (quod alias facere posset, *Nov.* 5. *c.* 5.) tunc omnia acquiruntur monasterio, sed quarta, sive legitima tamen liberis debetur, in quam etiam propter nuptias data & similia computantur; & si minus quarta habent, supplenda illa, dos tamen uxori etiam debetur, & quæcunque aliis debebat
4 Creditoribus. Nota: Ingressum Monasterii
5 omnia dedicare Monasterio, sed salvo testamento prius facto, & salva liberorum
6 legitima, & salvo Creditorum jure. *Sed si ante ingressum testatus esset, hocne testamentum post ingressum mutare potest?* Negant *DD.* communiter: *Cavall. quæst.* 63. *in fin. Thesaur. l.* 2. *q.* 56. *Covarr. c.* 2. *X. de testam. n.* 16. *Gutierrez l.* 2. *c.* 1. *n.* 26.

L. Ad similitudinem. 23.

SUMMARIA.

Species facti. 1.

An Curiæ adscriptus illustri dignitate a Principe honoratus possit in posterum servire? 2.

Substituens quatenus teneatur ex facto sui substituti? 3.

Quando is qui a vasallo substitutus servitia non exhibet, vasallus punitur. 4.

Dignitas superveniens facit, ut quis per substitutum servire possit, & quatenus procedat? 5.

Clericus ad feudum non admittendus. 6.

Limitatur. 7.

1 Species facti hæc est: Curiæ adscriptus illustri dignitate honoratus est a Principe,
2 quæritur, an possit in posterum inservire Curiæ per substitutum? Hoc aff. sed periculo suo. Ratio decidendi, quia idem in Clericis, si ex Curialibus in Clerum legi-
3 time eligantur. Colligitur I. substituentem teneri ex facto sui substituti, præsertim si delinquat in non serviendo vel non præstando id, ad quod substitutus, sicut quando is, qui a Vasallo substitutus, servitia non

4 non exhibet, Vasallus punitur, *Kohl. de servit. feudal. p. ult. n.* 186. *Rosenthal. cap.*
5 10. *concl.* 8. *n.* 10. & 11. Dignitatem supervenientem facere, ut quis per substitutum servire possit, sed suo periculo: nam alias nec Curiæ, vel Reip. simul provideretur.
6 Sed Clericum ad feudum admittendum non esse putant, licet per substitutum servire velit: *Rosenthal c.* 7. *concl.* 29. *n.* 2. *Hartm. Pist. l.* 2. *quæst.* 33. *n.* 3. *& seq.* & quos allegat *Schultz. in Synops. feud. cap.* 8. *n.* 92. li-
7 cet, si dominus sciens aliquem Clericum esse, eum investiat, servire is per substitutum possit, *H. Pist. d. l. n.* 27.

L. Si qua per calumniam. 22.

SUMMARIA.

Pœna Episcopum per calumniam falso accusantis. 1.
Confirmatio Privilegiorum Ecclesiæ concessorum. 2.
Clerici religionis causa peregrinantes sine literis commendatitiis suorum Episcoporum, non sunt habendi pro Clericis. 3.
Portans literas præsumitur esse ille ipse, qui literis nominatus. 4.
Origo dist. 71. 5.
Non præsumitur aliquis Clericus, nisi hoc literis testimonialibus probet. 6.

1 Princ. h. L. dicitur, qui per calumniam Episcopum falso accusaverit, 30. pondo auri fisco inferendis mulctabitur.
2 §. 1. Confirmat tantum Privilegia Ecclesiis & confugientibus ad eas, & Clericis antea concessa.
3 §. 2. Jubetur, ut Clerici religionis causa peregrinantes cum suorum Episcoporum commendatitiis literis, seu formatis adveniant, alias pro Clericis non sunt habendi.
4 Colligitur: Portantem literas præsumi il-
5 lum ipsum esse, qui literis nominatus, *Castr. hic n.* 3. *& Bald.* Atque ex hac lege originem traxit tota *dist.* 71. quæ prohibet, ne Clericus sine talibus literis commendatitiis recipiatur, aut ordinetur. Col-
6 ligitur etiam: non præsumi aliquem Clericum, nisi hoc literis testimonialibus probet. *Mascard. de probat. conclus.* 303. *n.* 9. *Menoch. l.* 6. *præs.* 76. *n.* 1. *& seq.* quod hic pluribus allegatis exornat *Barbosa*.

Auth. Nullus Episcopus.

SUMMARIA.

An Episcopus invitus ad judicem sæcularem trahi possit? 1.
Jure Canonico Clerici ne volentes quidem judicis sæcularis Jurisdictionem agnoscere possunt. 2.
Episcopi tempore Justiniani in temporalibus Imperatori fuerunt subjecti. 3.
Pontifices ipsi Imp. præcepta se observaturos promittunt. 4.

1 Episcopus invitus non trahitur ad judicem sæcularem, nisi Principe jubente, si contra fiat, judex & executor dignitate cinguli privandus, & præterea judex 20. libris auri Ecclesiæ illi, cujus est Episcopus, inferendis, mulctatur, atque executor in exilium deportatur. De Clericis ceteris dicitur *in l.* 25. *& l. omnes* 33. *h. t.* Sed
2 jure Can. id generale est in omnibus Clericis, adeo ut ne volentes quidem judicis sæcularis jurisdictionem agnoscere possint,
3 *c. si diligenti* 12. *X. de foro compet.* Apparet ergo, quod tempore Justiniani Episcopi etiam Imperatori fuerint subjecti in tem-
4 poralibus, per *l.* 25. *&* 33. *C. h. t.* & Pontifex ipse Leo IV. Imperatoris LOTHARII aliorumque Imperatorum præcepta se observaturum esse promittit, *c. de capitulis dist.* 10. quod & fecit *JO. XII. c. Vides* 10. *cum seq. dist.* 10. & antea dictus LEO IV. de crimine læsæ Majestatis delatus coram Imperatore LUDOVICO causam dixit, *c. Nos si competenter, c.* 2. *q.* 7.

L. Quoniam. 23.

SUMMARIUM.

Lex hæc Flaviani Episcopi Constantinopolitani memoriam restituit, & Eutychetis memoriam damnat.

Fabiani, seu potius Flaviani Episcopi Constantinopolit. orthodoxi, per injuriam condemnati memoriam h. L. restituit, Eutychetis vero Hæretici, qui Naturas in Christo confundebat, & Chalcedonensi Synodo damnatus erat, memoriam damnandam esse dicit & abolendam. Origo autem damnandæ memoriæ hæc erat, quod Catholicorum Episcoporum nomina diphtheris inscriberentur, & inter sacra recitarentur,

rentur, haereticorum vero nomina delerentur, *Menoch. cons. 99. n. 55. Rubeus ad l. pen. §. ad crimen n. 85. ff. de publ. judic. in repet.*

L. Id quod pauperibus. 24.

S U M M A R I A.

Incertis personis nil potest legari. 1.
Explicatur §. 27. I. de legat. 2.
An valeat institutio, si pauperes in genere heredes sunt instituti? 3.
Pauperes instar Collegii se habent. 4.
Collegium vicem personae repraesentat. 5.
Pauperibus institutis DEUS videtur institutus. 6.
Cur Doctores hic materiam Executorum testamenti ex professo tractent? 7.
An Executor incertus dari possit in testamento? 8.
An abolita haec lex? 9.

1 Certum est, incertis personis legari nil
2 posse, *Auctor in l. 4. ff. de reb. dub. n. 1.* quod allegatum nec simpliciter reprobatum *in* §.
3 27. *Inst. de Legat.* Jam quidam pauperes in genere instituerat heredes. Videtur nulla esse institutio, ob dictam rationem; Sed hic respondetur contrarium tum favore piae
4 causae, tum quia pauperes instar Collegii
5 se habebant, quod vicem personae reprae-
6 sentat, tum quia DEUS videtur institutus, qui certus est, tum quia, si quae incertitudo hic sit, ea per Executorem Episcopum tolli & certa persona designari potest. Vid. *Covarr. in c. cum tibi 13. n. 21. X. de testam. Tiraq. privil. 56. piae causae, Barry de Success. l. 1. tit. 4. n. 14. Card. Mant. de conject. ult. volunt. l. 8. tit. 5. Auctor in l. 24. ff. de legat. 2.*
7 *n. 1.* Et ideo Doctores hic materiam executorum testamenti ex professo tractant.
8 Sed an executor incertus dari poterit? Affirm. hic *Salycet. n. 6.* qui differentiam constituit inter Tutorem & Executorem: Nam dum executorem constituit, eum suis
9 tantum bonis dat, non ita Tutorem. Ceterum hanc legem de non legando incertae personae alias non esse abolitam, tradit *Hill. in Donell. l. 6. c. 17. lit. X.*

L. Cum Clericis. 25.

S U M M A R I A.

Coram quo judice Clericus Constantinopolitanus litigare potuerit. 1.
Reo plura fora habente in dubio Actoris est electio. 2.
Potuit Clericus sub Christianis Impp. conveniri apud judicem Civilem, vel ipsum Imp. 3.
Clericus coram judice Ecclesiastico conventus appellare poterat ad superiorem civilem. 4.
Exemptio Clericorum solo humano ac positivo jure nititur. 5.
Clerici conventi qualem dent fidejussorem. 6.
Talis fidejussor suo nomine non cavet. 7.
Si plures Clerici conveniantur, & causae conjunctae 50. auri libras excedant, pro residuo Clerici suae fidei sine juramento committuntur. 8.
Clerici minores sportulas quam Laici solvunt. 9.

1 *Lex in Princip.* hoc dicit, Clericum Constantinopolit. posse volente Actore vel Praefectum Praetorio, non apud alium judicem litigare. Sed hoc postea per Authenticas mutatum, ut videbimus. Nota:
2 Cum reus habet plura fora, in dubio est electio Actoris. Vid. *c. Dilecti 17. de foro comp. Covarr. l. 1. resolut. c. 18. n. 6. Donell. l. 17. c. 19.* & quos ibi allegat *Hillig. lit.*
3 *A.* Colligitur ex hoc loco: potuisse Clericum sub Christianis Imperatoribus conveniri apud judicem civilem, vel ipsum Im-
4 peratorem, & licet possent coram judice Ecclesiastico conveniri, salva tamen erat Appellatio ad superiorem civilem judicem, & sic tunc temporis omnimodam exemptionem non habebant, *Alvar. Valascus* 4. 1. *cons. 100. n. 8.* & quos laudat *Klock.*
5 *cons. 51. n. 228. & seqq.* & sic exemptio Clericorum solo humano ac positivo jure, non divino nititur, *Valasc. d. l.*
6 §. 1. I. Quum Clerici conveniuntur, dant Oeconomum majoris Ecclesiae fidejussorem, qui de judicio sisti fidejubeat usque
7 ad 20. auri libras. II. Ipse autem Oeconomus, quia alieno nomine fidejubet, & quia Principalis ejus solvendo esse praesumitur, suo nomine cavere non tenetur.
8 III. Si plures Clerici conveniantur & causae conjunctae dictam summam excedant, pro residuo Clerici suae fidei sine juramento committuntur.
9 §. 2. Disponitur, minores sportulas a Clericis quam a Laicis solvendas esse.

Auth.

Auth. Sed hodie.

S U M M A R I A.

Quid Clericus nomine sportularum solvere debeat? 1.
Episcopus pro rebus Ecclesiæ conventus nil præstat. 2.
Sanctio pœnæ. 3.

1 I. Determinatur hic, quid Clericus nomine sportularum solvere debeat, scilicet quatuor siliquas, aut quando jussione Principis ad alias Provincias evocatur, non
2 plus solido. II. Episcopum pro rebus Ecclesiæ conventum nihil præstare, quod Ecclesiæ favore constitutum esse constat. III.
3 Sanctio pœnæ additur 1. generalis, Restitutio dupli. 2. Specialis, in milite ademptio cinguli, seu dignitatis, in Clerico Degradatio, si quis contra hanc constitutionem exegerit, quæ omnia sunt plana, sed moribus nostris non congruunt.

Auth. Generaliter.

S U M M A R I A.

Divisio Authenticæ. 1.
Quam cautionem præstare teneatur actor antequam reo libellus porrigitur, & is sportulas solvit? 2.
Cautio pro reconventione & expensis etiam apud nos usitata. 3.
Apud nos reconventio cum conventione simul procedit. 4.
Actor fidejussores non inveniens juratoriam cautionem præstat. 5.
Quoties qui ex necessitate cautionem præstare tenetur, & credit se fidejussorem reperire non posse, ad juratoriam admittitur. 6.
Quod a quibusdam limitatur. 7.
Auctoris judicium de hac limitatione. 8.
Quando cautio juratoria non habeat locum? 9.
Pœna contra facientium. 10.
Exceptio a regula. 11.
Non præstanda cautio, nisi petatur. 12.
Auth. hæc in Camera Imp. & Electorali Brandenburgica adhuc observatur. 13.
Item in Foro Hispanico. 14.
Abusus hujus cautionis longe maximus. 15.
Unde præstaret hanc cautionem abolere. 16.
Quibus casibus judex exceptionem satisdationis minime attendere debeat? 17.

1 Notabilis hæc *Authentica generaliter* 4.
2 continet membra: I. Quam cautionem præstare teneatur Actor antequam Reo libellus porrigatur, & is sportulas solvat; debet scilicet fidejussorem exhibere & promittere 1. se intra bimestre contestaturum litem, 2. quod usque ad finem persequi litem velit per se vel procuratorem. 3. Quod decimam partem quantitatis petitæ, si succubuerit, sumptuum nomine velit solvere, *Nov.* 112. *c.* 2. sed in usu tantum est, ut de expensis & reconventione caveat Actor, *Carpzov. part.* 1. *constit.* 5. *defens.* 1. *Treutl. Vol.* 1. *Disput.* 5. *th.* 3. *litt. G. &*
3 *ibi Bachov.* quæ cautio etiam apud nos usi-
4 tata, nam licet apud nos reconventio una cum conventione simul procedat, reconventio tamen, quæ ex eventu causæ principalis dependet per *leg. siquidem Cod. de injuriis*, non potest simul institui, & de hac usitatam nobis reconventionem, de expensis & reconventione in Marchia intelli-
5 gendam esse puto. II. Si fidejussores invenire non possit, admittitur ad Juratoriam
6 cautionem; quoties enim quis tenetur ex necessitate præstare cautionem, admittitur ad Juratoriam, si, se non posse reperi fidejussorem, credat, de qua *Wesenbec. in* *ff. h. t. de his, qui satisdare num.* 10. *Donell. & ibi Hilliger. lib.* 23. *cap.* 9. & alii multi hic a *Barbosa* allegati, *it. Auctor in leg.*
7 *fin. ff. qui satisd. cogant.* Quidam tamen limitant, si ad juratoriam cautionem se admitti petens sit vitæ integritate conspicuus & probatæ existimationis, ut *Carpz. in proc. tit.* 9. *art.* 5. *num.* 30. *Thom. Sanchez de ma-*
8 *trimon. L.* 10. *disput.* 13. *num.* 38. Sed utut hoc in cautione usufructuaria concedam, hic tamen exitum non habere videtur; nam si quis non bonæ famæ, non spectatæ fidei litem justam moverit, & fidejussores nullos habeat nec pignora, a judicio plane repellendus esset, quod non puto juri convenire, cum & his jus reddendum
9 sit. Non etiam habet locum juratoria cautio fidejussoria pro executione sententiæ, aut ad substantiam contractus requiritur
10 *Thes. l.* 1. *quæst.* 87. *num.* 5. *& seqq.* III. Si contra ea, quæ superius dicta, fiat, judex 10. libris auri, executor autem publicatione bonorum & exilio mulctandus. IV.
11 Exc. nisi consensu partium remittatur cau-
12 tio, quia concernit interesse partis, imo præ-

præstanda non est, nisi petatur, *Joann.*
23 *Petr. Surd. decis.* 57. Et hanc Authenticam in Camera Imperiali & Electorali Brandenburgica adhuc observari testatur *Pruck-*
24 *man. cons.* 9. *vol.* 1. *num.* 86. & *seqq.* Idem de suo Hispanico Foro testatur *Petr. Barbos. ad l. divortio §. interdum ff. soluto ma-*
25 *trimon.* Sed abusus hujus cautionis longe maximus, ut fere ob abusum frequentiorem,
16 præstaret hanc exceptionem abolere. Cer-
17 to ubi judex prospicit, etsi actor succumbat, tamen ob justam litigandi causam non fore condemnandum in expensas, nec de causa, cur reconveniatur, apparet, Judex hanc exceptionem satisdationis super reconventione & expensis attendere minime debet, juxta admonitionem *Dn. Mevii part.* 2. *decis.* 26. & *p.* 3. *decis.* 22. & *decis.* 248. & *p.* 4. *decis.* 166. *p.* 5. *decis.* 9. & *ad jus Lubec. l.* 5. *tit.* 3. *artic.* 3. *n.* 24. *Auctor. ad Rubric. Tit. Digest. qui satisd. cog.*

L. Decernimus. 26.

SUMMARIA.

Quo in loco collocandæ Crux & Sanctorum reliquiæ? 1.
Crucis imago in dedicatione Ecclesiæ solleniter figebatur. 2.
Crucifixi Christi imaginem etiam aliis locis, voluptatibus non consecratis, habere licet. 3.

1 Agit hæc Lex de Cruce & Sanctorum reliquiis non in loco profano, theatro, aut curia, sed Ecclesia judicio Episcopi collocandis, quod procul dubio de Crucis
2 imagine intelligendum, quæ in dedicatione Ecclesiæ solemniter figebatur, de qua
3 in *Novell.* 5. *c.* 1. & *Novell.* 67. *c.* 1. Nam crucifixi Christi imaginem etiam aliis locis habere licet, modo locus non sit voluptatibus consecratus, cui imago Crucifixi non congruit.

L. Quisquis emensis. 27.

SUMMARIA.

Miles emeritus in Clerico esse non prohibetur. 1.
Excipiuntur primipilares. 2.
Primipilares quinam fuerint? 3.
Primipilares Præfecto prætorio perpetuo erant subjecti. 4.

1 Miles emeritus & quicunque debitis ratione conditionis perfunctus officiis defunctus est, in Clero esse non prohibetur, exce-
2 ptis primipilaribus. Quinam autem hi fue-
3 rint, adhuc est dubium. Probabilis autem & vulgaris est sententia, primipilum fuisse eum, qui militari annonæ curandæ præpositus erat, cujus cura & administratio, ut & rationum redditio, omnibus rebus potior & antiquior esse debet; unde exceptionis ratio facile colligitur; siquidem
4 primipilares Præfecto Prætorio perpetuo subjecti esse debebant. Conf. *Alciat. in Rubr. C. de primipil. Covarr. l.* 1. *resol. c.* 16. *num.* 7. *Donell. de pign. c.* 4. *Menoch. lib.* 2. *præsumpt.* 72. *num.* 25. & *seq.*

L. Nulli licere. 28.

SUMMARIA.

An legatum ad redemptionem captivorum valeat? 1.
Quis talis testamenti executor? 2.
Piorum legatorum Executores regulariter esse debent Episcopi. 3.
Officium executoris talis. 4.
Quis executor sit in casu, ubi defuncti patria incerta, vel is Barbarus? 5.
Quicquid est intra Principatum, vel territorium, illius pars & sequela esse videtur. 6.
Cuilibet tale legatum pium denunciare licitum. 7.
Imo omnes tenentur denunciare. 8.
Alius executor testamentarius, alius legitimus. 9.
Hic DD. tractare solent de Executoribus testamentorum. 10.
Executor Testamento datus non potest suas partes alteri mandare. 11.
Limitatur. 12.
Vicus est quasi pars civitatis. 13.
Auctores qui de Executoribus testament. ex professo tractant. 14.

1 In princip. L. casus hic est: Reliquit aliquis legatum ad redemptionem captivorum. Quæritur: *An legatum, quamvis incerta personæ relictum, valeat?* Aff. Ratio eadem, quæ in *L.* 24. *h. t.*
2 §. 1. Executor istius testamenti, atque exactor legati captivis relicti sit vel is, quem testator designaverit, vel hoc deficiente Episcopus loci, unde testator oriundus,

3 dat, cum plurium legatorum Executores regulariter Episcopi esse debeant.

4 §. 2. Executor actis intervenientibus coram Præside, & summam pecuniæ acceptam & post annum, in quem usum expensa sit, manifestare debet, ita, ut quando expensæ sint minutæ, stetur juramento Executoris, eaque omnia gratis sine ullis expensis judicialibus, vel extrajudicialibus, quia hæc ex officio peragit & pietate.

5 In §. 3. & 4. hoc dicitur, si defuncti patria dubia sit, vel is fuerit Barbarus, adeo ut nullus sit in patria Episcopus, tunc Episcopus loci ubi defunctus est, executor sit, vel is, cujus sub diœcesi vicus est.

6 Unde probatur, quicquid est intra principatum vel territorium, partem & sequelam illius esse videri, *Masc. de probat. concl.* 217. *n.* 1. & quod allegat *Klock. consil.* 41. *n.* 272. *vol.* 1.

7 §. 5. Cuilibet tale legatum pium denunciare licitum, nec dehonestandus est delatoris titulo. Omnes ergo quicunque

8 norunt, ad pias causas quid relictum esse, sed ab heredibus id supprimi, hoc denunciare tenentur, ne in societatem criminis Sacrilegii, quo alius se polluit, veniant.

9 Collige ex textu: alium Executorem esse

10 testamentarium, alium legitimum. Unde hic *DD. de Executoribus* tractare solent *testamentorum*. Ex §. 1. *Ibi; pro sua conscientia*, colligunt, quod executor testa-

11 mento datus non possit suas partes alteri

12 mandare, nisi certum aliquod & speciale negotium, atque in nudum ministerium al-

13 teri committat. Item ex §. 4. Vicum es-

14 se quasi partem civitatis. De Executoribus Testament. ex professo tractat *Jacob. a Canibus in pecul. tract. Fr. Barry de succes. lib.* 11. *tit.* 20. *& alii.*

Auth. Licet Testator.

SUMMARIA.

Episcopus potest exigere & exequi voluntatem defuncti, licet defunctus prohibuerit. 1.

Testator non potest derogare potestati Episcopo competenti circa executionem ultimarum voluntatum. 2.

Locum habent sub n. 1. dicta, etiamsi alius Executor datus a testatore. 3.

1 Est duplex amplitudo ejus quod in §. 1. dictum legis præcedentis, quod scilicet Episcopus possit exigere & exequi voluntatem defuncti, licet defunctus prohibuerit. Ratio in *l. nemo potest* 55. *de Legat.* 1. *& c. tua nobis X. de Test. & ibi Covarr. n.* 10.

2 quod testator non possit derogare potestati Episcopo competenti, circa executionem ultimarum voluntatum, *Didac. Spino in Spec. Testam. gl. n.* 40. Deinde & tum idem

3 locum habet, licet alius Executor datus a testatore, si is semel vel bis monitus, defuncti voluntatem exequi neglexerit, adeo ut hoc casu lucrum, quod executuri relictum, Episcopo cedat; quorum omnium causa in favore pietatis, & quia de Episcopo melius præsumit Imperator quam de aliis.

L. Si quenquam. 31.

SUMMARIA.

Simonia prohibetur. 1.

Indignus Sacerdotio est, qui non fuerit invitus ordinatus. 2.

Pœna ejus, qui pretio corruptus quem ordinat, ut & ordinati. 3.

Quos facinus inquinat æquale, eos eadem debet manere pœna. 4.

Simonia est crimen publicum & atrox. 5.

Ingressuri monasteria suo modo licite pro ingressu aliquam pecuniæ summam solvunt. 6.

1 Lex hæc de Simonia loquitur, & prohibet, ne quis sacerdotium seu Episcopatum venalitate mercetur; adduntur rationes; nullus enim locus tutus esse poterit, si venerandа DEI templa pecuniis expugnentur, si auri sacra fames in veneranda penetralia proserpat; Non pretio sed precibus ordinandus Episcopus; Non æstimandum, quantum dare quis possit, sed quanta sint ejus merita; a sacris adytis, repellendum piaculare flagitium, imo tantum abest, ut quis pretio obtinere possit Episcopatum, ut etiam ille eligi Episcopus debeat, non qui ambit, sed invitus & qui

2 recusat. Indignus enim Sacerdotio est, qui non fuerit invitus ordinatus; Quod iis observandum, qui gratia & precibus se ingerunt. Additur etiam pœna ejus, qui pre-

3 tio corruptus alium ordinat & qui ordinatur; ut scilicet uterque deponatur & infa-

4 mis

mis fiat. Colligo: quod facinus inquinat æquale, eos eadem debet manere pœna: & pœna par constringit consentientem, cap.
5 notum 10. caus. 2. quæst. 1. Et Simoniam esse crimen publicum & atrox. *Redoan. de Simon. p. 1. c. 3. Decian. lib. 4. Pract. crim. c.*
6 85. Sed ingressuri monasteria, solent aliquam pecuniæ summam solvere pro ingressu, veluti dotem, ob portanda onera matrimonii spiritualis, quod adeo iniquum non est, modo id ab omnibus, pauperibus scilicet non postuletur.

Auth. Quod pro hac causa.

S U M M A R I A.

Pœna alia Simoniæ, 1.
In fonte eadem pœna Mediatoribus etiam & Laicis dictatur. 2.

1 Hæc continet pœnam aliam, ut quod datum est, restituatur Ecclesiæ, cujus Sacerdotium voluit comparare. In Novella
2 ipsa 123. cap. 2. §. 1. hæc eadem pœna dictatur etiam Mediatoribus & Laicis; qui hoc fine aliquid accipiunt, qui etiam duplum restituere debent.

L. Orphanotrophos. 32.

S U M M A R I A.

Qui orphanotrophiis præpositi, vel hospitalarii, non tenentur satisdare in judicio. 1.
Exemplo Tutorum & Curatorum. 2.
Ecclesia non cavet, & semper solvendo esse præsumitur. 3.
Debent vero Inventarium conficere. 4.
Possunt res orphanorum ob urgentem causam alienare. 5.
Nec tenentur ad rationes reddendas orphanis, sed Episcopo. 6.
Inventarium vel coram Notariis, vel coram judice fieri potest. 7.
Electio hoc casu est ejus, qui vult fieri. 8.

1 Qui Orphanotrophiis præpositi, vel Hospitalarii, non tenentur satisdare in judi-
2 cio, Exemplo tutorum & curatorum, si pupilli bona immobilia possideant, *leg.* 15.
3 §. 5. *ff. qui satisd.* Nam bene sperandum de iis, qui propter timorem Dei parentibus atque substantiis destitutos minores sustentare atque velut affectione paterna educare festinant. Et alias Ecclesia non cavet, & semper solvendo esse præsumitur. Hanc enim
4 hæc enim divitem Patronum in cœlo. De-
5 bent vero Inventarium facere. Possunt etiam res orphanorum ob urgentem causam alienare, de quo *præced. titul.* nec tenentur ad rationes reddendas orphanis, scilicet ut tutores, sed a rationibus reddendis liberi sunt, quia eos affectione velut pa-
6 terna educare festinant. Tenentur tamen ad rationes reddendas Episcopo, *Novell.*
7 123. *cap.* 23. Colligitur ex hac Lege: Inventarium vel coram Notariis, vel coram judice & apud Acta fieri posse, & sic
8 electionem esse heredis, vel alterius, qui ad Inventarium faciendum obligatur.

L. Omnes 33. & Auth. Causæ quæ; nec non Authentic. sequentes.

S U M M A R I A.

Clericus apud Præsidem Provinciæ conveniri, nec extra Provinciam evocari debet. 1.
Monachi coram Episcopo conveniendi in civilibus. 2.
Judicis & executorum contra facientium pœna. 3.
Decanica loca quid? 4.
Quod de Monachis dictum, ad omnes Clericos extenditur. 5.
Quid juris, si aut non possit, aut non velit Episcopus cognoscere? 6.
In actionibus, ubi de re immobili est, Clerici judex competens est judex rei sitæ. 7.
In Criminalibus distinguitur. 8.
Fridericus Barbarossa Imper. in omnibus causis Clericum ad forum seculare trahi prohibet. 9.
Pœna actoris & judicis contra facientium. 10.
Item judicis, qui tertio requisitus justitiam Ecclesiasticis personis denegaverit. 11.
Clerici beneficio Impp. exempti sunt jurisdictioni secularis judicis. 12.
Clerici Constantinopolitani coram Præf. Pr. conveniendi. 13.
Clerici tempore Justiniani tantum Imperat. & eos qui vice Imperat. constituti erant, ut superiores recognoverint. 14.
Repetitio eorum, quæ in l. 25. §. 1. h. t. de satisdatione Clericorum habentur. 15.
Ecclesiæ interest Clericos litibus non distringi. 16.
De fidejussione peregrinorum Clericorum Constanti-

1 *Princip.* prohibetur, ne Clerici apud alium judicem conveniantur, quam apud Præsidem Provinciæ, nec extra Provinciam evocentur. Sed *Novell.* 79. *& Auth. causa h. t.* ut & *Novell.* 83. *& Novell.* 123. pro-
2 hibentur Monachi conveniri, nisi coram Episcopo in causis civilibus, adeo ut judex contra faciens deponatur, & una cum
3 officio suo 10. libris auri mulctetur: Executores autem contra facientes in Decani-
4 ca loca id est, carceres monasterii detruduntur; per *Auth. Causa*; quæ quidem tan-
5 tum de Monasticis personis loquitur, sed id extenditur *in Auth. Clericus*, ad omnes
6 Clericos. Quod si non possit, aut non velit Episcopus cognoscere, tum cognoscat judex Politicus, Præses, Præfectus Præt-
7 In actionibus, ubi de re immobili est, plerique tradunt, judicem Laicum, sub quo res sita, judicem etiam Clerici esse, cum eo casu non Persona, sed Res in judicium trahatur, *Gail. de pignor. observ.* 7. *n.* 2. *Covarr. pr. qq. c.* 35. & quos allegat *Kloch. consf.* 10. *n.* 178. *vol.* 1. *Gerhardus Theologus in loco de Magistratu polit.* §. 440. *Carpzov. l.* 3. *Jurispr. Eccles. def.* 7. *Rosenthal. de*
8 *feudis* 12. *conclus.* 3. *num.* 24. In Criminalibus vero distinguitur inter Crimina Politica & Ecclesiastica, ut in his sit Episcopus judex, in illis Politicus, superior tamen, scilicet Præfectus Prætorio vel Præses, non vero municipalis Magistratus; lis tamen debet intra duos menses terminari, nec Clericus puniendus, nisi ab Episcopo degradatus, idque proponitur in *Auth. Cle-*
9 *ricus.* Demum Frider. Barbarossa Imperator in omnibus causis Clericum ad forum
10 sæculare trahi prohibet, actor contra faciens amittit causam, Judex amittit juris-
11 dictionem, quæ pœna etiam illi judici imminet, qui tertio requisitus justitiam Ecclesiasticis personis denegaverit, per *Auth. statuimus h. t.* desumptam ex Constitutione, quæ subjecta est usibus feudalibus. Conferatur *Rittersh. in Novell. part.* 1. *c.* 6. *n.* 75. *& seq.* Quæ omnia favore Ecclesiastici Ordinis & ob ejus dignitatem sunt in-
12 troducta. Et ita verum est, Clericos beneficio Imperatorum esse exemptos jurisdictioni judicis sæcularis, & coram Principe jura Episcopalia exercente.
13 §. 1. Loquitur tantum de Constantinopolitanis Clericis coram Præfecto prætorio conveniendis. Ex quo apparet: Clericos
14 tempore Justiniani tantum Imperatorem & eos, qui vice Imperatoris constituti erant, scilicet Præfectum Prætorio & Præsidem, ut superiores recognovisse.
15 §. 2. Repetitur id, quod supra *leg.* 25. §. 1. *h. t.* dictum, quod scilicet Clerici, orthodoxi tamen, conventi Œconomum suum fidejussorem dare, & ita cavere possint, addita hac ratione, ne dum de fidejussoribus, an idonei sint, vel non, disputatur, lis differatur & interim innocens pauper
16 sumptibus fatigetur; quia Ecclesiæ interest, Clericos litibus non distringi, sed eorum litigia ocyus absolvi, quod non fieret, si in præliminaribus de satisdationis sufficientia diu litigare haberent necesse.
17 §. 3. Peregrini Clerici & Constantinopoli reperti & ibi conventi, vicariis fidejussoribus contradandi, id est, admittendi, ut pro se invicem fidejubeant, solemniter tamen per stipulationem, aut nudæ promissioni committendi, aut obligationibus bonorum, id quod necessitas introduxit:
18 nam Ecclesia Constantinopolitana pro peregrinis non fidejubebit, peregrini autem Clerici alium fidejussorem non reperient.
19 §. 4. Agit de Provincialibus Clericis & disponit, ut quando Clericorum aliquod collegium, vel Ecclesia convenienda, Œcono-

œconomus seu dispensator pauperum ab Episcopo electus, litem suscipiat, & si ab ipso satisdatio exigatur, Defensor, seu Patronus Ecclesiæ fidejubeat. Ratio hic eadem est quæ in §. 2.

20 §. 5. Agit de sportulis, quæ dandæ Executoribus erant, moderandis, quæ hodie nullius sunt usus. Illud utilius est, quod
21 *Bald. Castrens.* & alii ex hoc §. colligunt, quod citatio verbalis in alio territorio fieri possit, modo in citantis territorio sortiatur citatus forum, quum scilicet uterque locus uni Principi subjectus, ut hic limitat *Gothofred. & Bart.* laudatus *a Jason. in l. fin. ff. de jurisdict. n.* 24. *Wurmser. tit.* 6. *obs.* 9. *Cavall. in specul. q.* 59. *n.* 3. a quibus dissentit *Ilic. Umm. ad Process. disput.* 5. *n.* 60. Sed illa opinio, quæ ex textu colligitur, communior videtur.

22 §. 6. Agit de apparitore citante Clericum, quod a contumeliis debeat abstinere, contra faciens cingulo & patrimonio mulctandus: cujus ratio est manifesta, in dignitate scilicet citandi.

23 §. 7. Clericorum privilegia & in specie immunitates a muneribus confirmantur. Ex
24 quo probatur, successores prædecessorum privilegia confirmare, & sic jura subditorum tueri teneri, *Enenk. de Privileg. lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 3. *Afflict. dec.* 17. *n.* 5. *Carpzov. dec.* 88. *num.* 11.

25 §. 8. Illi qui Clericos convenerint & succubuerint, ad expensas litis restituendas
26 condemnantur, quia ex qualitate Personæ
27 calumnia præsumitur. Solent enim Laici multi calumniari Clericos & odio prosequi, nam quia Clerici tenentur inquirere in vitia plebis; & errantes reprehendere, non possunt omnibus complacere: Hinc odia, ut in simili dicit *August. Dulcet. in tract.*
28 *de Syndicat. q.* 10. Non bene conveniunt, vitia mundi taxare, & tamen placere.

L. Sacrosanctæ. 34.

S U M M A R I A.

Filiifamil. Clerici occasione officii acquisita instar peculii Castrensis possident, & de iis pro arbitrio disponunt. 1.

Clericus cœlestis militiæ miles dicitur. 2.

Ea quæ filius ex Clericatu non adquisivit, non sunt ipsius propria, sed patri competit in iis usus fructus, nec potest filius de iis disponere. 3.

1 Filiifamilias Clerici, quæ occasione officii adquirunt, instar peculii Castrensis possident, & sibi adquirunt; & de iis disponunt pro arbitrio sive mortis causa, sive inter vivos, nec ea fratribus sororibusve
2 coguntur conferre. Ratio horum est: quia Clericus cœlestis militiæ miles dicitur, & per consequens, quod ex ista militia acquirit, peculii Castrensis instar se habet.
3 Unde a contrario sensu probatur, ea quæ filius non acquisivit ex Clericatu, non esse propria ipsius filiifamilias, sed Patri competere in iis, ut in adventitiis, usumfructum, nec filium de iis disponere posse. *Pinell. de bonis mat. in l.* 1. *p.* 1. *n.* 43. *Surd. de aliment. tit.* 9. *q.* 20. *n.* 34.

Auth. Sed Episcopalis.

S U M M A R I A.

Episcopi patriæ potestati exempti sunt. 1.

Alias emancipato filio & postea mortuo avo nepotes in patris potestatem non recidunt. 2.

Secus est in Episcopi liberis. 3.

Sola Electio in Episcopum prædictum effectum operatur. 4.

In sacro ordine, etiam Presbyteratu, non idem. 5.

Quatenus Episcopatus patriam potestatem tollat? 6.

Non tollit jus Suitatis. 7.

Omnis dignitas a Curia liberans etiam a patria potestate liberat. 8.

1 Hæc Auth. Episcopos eximit patriæ po-
2 testati, adeo, ut quamvis alias emancipato filio & postea mortuo avo nepotes in patris potestatem non recidant, *pr. Inst.*
3 *quib. mod. jus patr. potest.* In Episcopo tamen secus, dum Episcopi liberi mortuo Avo in Patris potestatem redeunt. Et ad
4 hunc effectum sufficere videtur sola Electio in Episcopum, licet nondum Episcopatum administret, *Molin. tr. de Just. &*
5 *Jur. disp.* 229. *n.* 8. non autem in sacro ordine, etiam presbyteratu, idem *Covarr. in c. quia nos* 9. *X. de testam. n.* 5. *Mol. d. l.*
6 Superius autem quod de Episcopatu dicitur, quod patriam potestatem tollat, id
7 intelligendum de effectibus gravantibus, non favorabilibus, ut jure Suitatis, *Tiraq. de Nobilit. c.* 6. *n.* 50. *Molin. d. l. nu.* 10.
8 *Covarr. d. l. n.* 6. Nota ex hoc textu Regu-

gulant: quod omnia dignitas, quæ liberat a Curia, liberet etiam a potestate patria.

Auth. Licentiam. & seq.

S U M M A R I A.

Emendatur per hanc Auth. l. 34. h. t. n. 1.
Quatenus Episcopus de iis, quæ ante Episcopatum probatus fuerit habuisse, vel a cognatis usque ad quartum gradum adquisivisse, per ultimam voluntatem disponere cum effectu possit? 2.
An Episcopus vivus ea, quæ expenderat in utilitatem Ecclesiæ, repetere possit? 3.
Quod de quæsitis ab Episcopo ante dignitatem, vel post eam dictum, extenditur ad administrationem loci religiosi. 4.
Mortuo intestato Episcopo succedit Ecclesia. 5.
Legitima parentibus & liberis Episcopi omni casu salva est. 6.
Quæcumque Clericus possidet, ea præsumitur in officio adquisivisse. 7.
Contrarium hic alleganti incumbit probatio. 8.
Moribus Galliæ & aliorum locorum Pontificiorum lex hæc non observatur. 9.
Sed Episcopi acquisita libere alienant. 10.
An Clericus de acquisitis ex officio testari possit? 11.

1 Quod in *l.* 34. dictum, posse scil. Clericum etiam in extraneum sua bona alienare, id hic emendatur; nam Episcopo
2 conceditur licentia, ea demum, quæ ante Episcopatum probatus fuerit habuisse, vel quæ a cognatis usque ad quartum gradum acquisivit, transmittendi ultima voluntate in quemcunque voluerit; si tamen prius, quam moreretur, ea bona in utilitatem Ecclesiæ consumpserit, irrita redditur dispo-
3 sitio; posse tamen Episcopum vivum ea quæ expenderat Episcopus in utilitatem Ecclesiæ repetere, putat *Pruckman. v. 1. cons.* 20. *num.* 40. & de contrahendi potestate hic non agi, sed testandi, dicit *Fr.*
4 *de Caldas de Empt. c. 8. num.* 63. Quod autem antea de quæsitis ante dignitatem & post eam dictum, id hic extenditur ad ad-
5 ministrationem loci religiosi: si vero inte-
6 status moriatur, succedit Ecclesia, omni tamen casu legitima parentibus & liberis manente salva, per *Auth. seq. Presbyteros*, & per *c.* 1. *X. de pecul. Clericor. & Pauperm. Brunnem. in Codicem. Tom. I.* *ib. num.* 3. *Covarruv. in cap. X. de Testam. Camill. Borell. Tom.* 1. *decis. tit.* 6. *n.* 35. *Menoch. lib.* 3. *præsumpt.* 53. Nota: Quæcunque
7 Clericus possidet, ea præsumitur in officio
8 adquisivisse, quoniam hic contrarium qui
9 allegat, debet probare. Sed moribus Galliæ non tantum, sed locorum etiam aliorum, ubi Auctoritas Pontificia viget, hæc
10 lex non observatur, sed possunt Episcopi adquisita libere alienare, *Christin. decis.* 174.
11 *n.* 19. Tradunt etiam Clericum de adquisitis ex officio testari non posse, nisi consuetudine id sit receptum, de qua consuetudine passim DD. testantur, vid. *Christin. d. dec.* 19. *vol.* 9. *Barrius de success. l.* 1. *t.* 7. *n.* 14. *& seq.*

L. Omnia Privilegia. 35.

S U M M A R I A.

Lex hæc Privilegia piorum locorum confirmat. 1.
Successor in regno Privilegia a Prædecessoribus data non confirmans, injurius videtur & iniquus. 2.

1 Confirmat tantum Privilegia piorum locorum, & in specie Orphanotrophiorum, omniaque Privilegia Majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ ipsis tribuit. Ex quo etiam
2 colligunt: Successorem in Regno, si privilegia a prædecessoribus data non confirmet, injurium videri & iniquum, vid. not. *ad l.* 33. §. 7. *h. t.*

L. Jubemus. 37.

S U M M A R I A.

Adscriptitii quinam? 1.
Non debent invitis Dominis Clerici, vel Monachi fieri. 2.
Ecclesia nemini adimit quod suum est. 3.
Est cultrix & amatrix justitiæ. 4.
Servi prius non manumissi Clerici fieri prohibentur. 5.
Episcopi Præsidum Jurisdictioni subjiciuntur. 6.
Derogatum huic in Auth. 7.

1 *Princ.* Adscriptitii i. e. coloni, certæ
2 terræ ac fundo adscripti, non debent sine expresso consensu Dominorum suorum vel Clerici creari, vel in monasteria recipi?
3 Ratio est: quia Ecclesia nemini adimit

4 quod

4 quod. summ est, quæ sit cultrix & amatrix justitiæ.
5 §. 1. Prohibentur servi Clerici creari, nisi prius manumittantur, cujus ratio partim eadem, quæ in princ. partim in dignitate ordinis Clericalis consistit.
6 §. 2. Imperator Episcopos ipsos Præsidum jurisdictioni subjicit, adeo ut illi hos sequi teneantur, non hi illos; sed huic
7 derogatum in Authenticis, de quibus supra.

Auth. Adscriptitios.

SUMMARIUM.

Adscriptitii invitis Dominis quatenus Clerici fieri possint?

Concedit hæc adscriptitiis, ut eo in loco, cui adscripti sunt, invitis etiam Dominis, Clerici fieri possint, dum alium agricolam surrogent & substituant. Ratio est, quia ita Dominus lædi non videtur.

Auth. Si servus.

SUMMARIA.

Cum servus ab Episcopo Clericus eligitur, domini scientia habetur pro consensu. 1.
Sola scientia dominio aliquem non privat, nec jus pignoris adimit. 2.
Ignorante domino facta electione repeti servus intra annum potest. 3.
Servus semel electus ad secularem vitam rediens libertatem amittit. 4.
Consensus favore certæ causæ datus commensuratur fine suo. 5.

1 Quum servus ab Episcopo Clericus eligitur, Domini scientia habetur pro con-
2 sensu, ut in *l.* 18. *ff. Mandat.* quod hic tamen speciale: nam sola scientia ut Dominio aliquem non privat, ita nec jus pignoris adimit. Vid. *Negus. de pign. n.* 3.
3 *part.* 6. *num.* 23. *Mascard. de Probat. conclus.* 1179. *n.* 25. alias si ignorante Domino facta electio, Dominus repetere potest in-
4 tra annum; si vero servus semel electus ad sæcularem vitam redeat, amittit etiam
5 libertatem per hanc *Auth.* Collige: consensum favore certæ causæ datum commensurari fine suo; nam hic libertas data erat propter clericatum & hujus favore; sed quando hic finis desinit, etiam libertas, *Tiraq.* & quos ibi allegat *in Tr. de* [illegible] *Regula: Cessante causa &c. n.* 48. *& seq. & n.* 210.

L. Servis. 38.

SUMMARIA.

Lex hæc Auth. præced. *ad Monachos etiam applicat.* 1.
Immunitas alicui concessa contemplatione certæ causæ finalis tamdiu durare intelligitur, quamdiu causa finalis durat. 2.

1 Quod præcedens Auth. de servo in Clericum sciente Domino electo dixerat, id *hæc l.* ad Monachos etiam applicat, scil. quod servus, qui sciente Domino Monasticam vitam profitetur, libertate fruatur durante vita Monastica; Nam si Monasticum habitum deponat, cessat libertas. Ra-
2 tio in præcedente Auth. allegat, & quod immunitas alicui concessa contemplatione certæ causæ finalis tamdiu durare intelligatur, quamdiu causa finalis durat.

Auth. Episcopalis Ordo.

SUMMARIA.

Episcopatus liberat a conditione servili atque adscriptitia. 1.
Non vero a Curia. 2.
Curiæ per substitutum serviri potest. 3.
Discrepat paulo Auth. hæc *a suo fonte.* 4.
Curiales Episcopi esse non poterant. 5.
Talia Curialia onera non amplius habemus. 6.

1 Episcopatus liberat a conditione servili
2 atque adscriptitia, non vero a Curiæ ne-
3 xu, cui per substitutum serviri potest; Sed
4 in ipsa *Nov.* 123. *cap.* 4. paulo aliter hæc se habent; nam ibi Episcopi esse non pos-
5 sunt nisi a Curiæ oneribus liberi sint, nam Curiales Episcopi esse non poterant. Videatur *Rittershus. in Novell. part.* 1. *cap.* 7.
6 *n.* 20. *& seq.* Sed talia curialia onera non amplius habemus.

Auth. Verum & si.

SUMMARIUM.

Incertæ conditionis persona monachismum profiteri volens per triennium prius probanda.

Quando aliquis, qui incertæ est conditionis,

nis, Monachismum vult profiteri, non debet protinus recipi, sed debet per triennium probari. Triennio exacto debent veste Monastica indui, & licet servilis conditionis essent, liberi tamen erunt; si enim ob civiles causas interdum servi libertatem merentur sine voluntate Domini, quomodo non prævalebit Divina gratia talibus eos absolvere vinculis? ut dicit Imp. *in Nov.* 5. *c.* 2. ex qua hæc Auth. sumpta.

L. Repetita. 41.

SUMMARIA.

Insinuatio testamentorum apud personam Ecclesiasticam fieri non potest. 1.
Probrosum est Clericis velle se peritos ostendere rerum forensium. 2.
Legum scientia Clericos ornat & in multis adjuvat. 3.
Sicut JCtos scientia juris Divini. 4.
Admonitio Aucloris circa ll. h. seqq. 5.

1 Prohibetur hic ne insinuatio testamentorum fiat apud personam ecclesiasticam, sed
2 apud Magistrum census; quia probrosum Clericis, si velint se peritos ostendere rerum forensium, *l.* 23. *C. de testament.*
3 Sed legum tamen scientia Clericos ornat &
4 in multis adjuvat, sicut JCtos scientia Ju-
5 ris Divini. (Hic omittuntur nonnullæ leges: loquuntur enim de Electionibus Episcoporum, & iis, quæ in Jure Canonico melius proponuntur; nec hæ Leges sunt Authenticæ, sed a recentioribus restitutæ & latinitate donatæ, quæ in decisionibus causarum non admittuntur).

L. Si quis ad declinandum. 49.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An testatore captivos, vel pauperes suorum bonorum heredes instituente, ne, si heredem alium scriberet, ille captivis detraheret Falcidiam, talis institutio procedat? 2.
Incertis personis nil potest relinqui. 3.
Favor pietatis, seu piæ causæ etiam ad alimenta extenditur. 4.
Cui in proposita n. 1. facti specie testamenti debeatur executio? 5.
Officium executoris ejusmodi. 6.
Executor ab ipso testatore datus præfertur Episcopo. 7.
Qui in proposita facti specie ad bona admittendi? 8.
Quatenus mutata hæc lex per Nov. 1. *c.* 2.? 9.
Jure novo Falcidia prohiberi potest. 10.

1 Casus hic est: Volebat testator captivos, vel pauperes suorum bonorum heredes instituere, ne, si heredem alium scriberet, ille captivis detraheret Falcidiam: quæritur igitur: I. *An procedat talis insti-*
2 *tutio?* II. *Cui debeatur executio testamen-*
3 *ti?* & III. *Qui ad bona admittendi?* Ad 1. respondetur in *princ.* & §. 1. quamvis incertis personis alias nil relinqui possit,
4 præsentem tamen institutionem valere & quidem favore pietatis seu piæ causæ; quem favorem etiam extendunt ad alimenta, *Tiraq. priv. piæ causæ* 55. *& seqq.*
5 *Surd. de aliment. tit.* 8. *privil.* 17. Ad 2. quæsitum resp. §. 2. & 4. executionem scil.
6 incumbere Episcopo, vel Œconomo, ita tamen, ut executor nullum lucrum, ne quidem Falcidiam expectet, ne cœlestem iracundiam provocet. Ad Executorem etiam spectat actiones hereditarias excipere &
7 movere. Conferatur *l.* 28. §. 1. *& seqq. h. t.* Sed hoc intelligendum, nisi testator executorem dederit; Nam hic omnino præferendus esset Episcopo, per *cap.* 3. *X. de*
8 *Testam. Menoch. l.* 4. *præsum.* 125. *n.* 3. De 3. quæsito agitur in §. 2. 3. 5. *seqq.* Nam si certi captivi certum Xenodochium est institutum, res est plena; si vero in genere pauperes instituti, & nullum est in eo loco Xenodochium, mendicantibus debetur hereditas & pauperibus omnibus, sin vero nulli ibi sint, vicinis debebitur. *Menoch. l.* 2. *A. J. Q. casu* 22. *n.* 4. Sin unum est Xenodochium, illi debetur; si plura, debetur pauperrimo. Confer hac de materia, *Menoch. l.* 4. *præsumpt.* 125. *per tot. Man-*
9 *tic. de conject. ult. volunt. l.* 8. *tit.* 5. Observa autem, hanc legem fuisse quodammodo mutatam per *Nov.* 1. *c.* 2. non quidem in hoc, quod captivi non possint institui,
10 sed quod hic præsupponatur, non posse Falcidiam prohiberi, quæ jure novo prohiberi potest, *Auth. sed cum testator C. ad L. Falcid. Menoch. cons.* 374. *n.* 17.

Auth. Si captivi.

SUMMARIA.

Sperans hereditatem sive legitimam, sive tester.

testamentariam, testatorem captivum ex suis, vel captivi bonis non redimendo successione cadit. 1.
Captivus heredis contractum talem ratum habere *tenetur*. 2.
Cui hoc casu competat successio? 3.
An quod de captivi herede sperato dictum, extendatur etiam ad incarceratos? 4.
Limitatur regula textus in herede minore 18. *annis*. 5.
Ut qui restitutione in integrum juvatur. 6.
Delicta in omittendo consistentia levius coerceri solent. 7.
Valet testamentum ejusmodi in aliis capitulis praeterquam in institutione. 8.
Quando locum habeat hec Auth. *n.* 9.

1 Sperans hereditatem alicujus ex testamento, vel ab intestato, si captivum testatorem redimere ex suis, vel captivi bonis
2 (tenetur enim captivus talem contractum ratum habere) neglexerit, privatur omni
3 successione, & bona deferuntur Ecclesiae
4 in redemptionem captivorum, sed hoc ad incarceratos etiam extenditur a *Gratian. tomo* 1. *disc. for. cap.* 108. *n.* 5. & aliis,
5 quos allegat, *Tiraq. de LL. connub. gl.* 8. *n.* 288. verior tamen est sententia negans, *Tiraq. d. l. n.* 289. Sed limitatur regula textus, nisi ille, qui neglexit redemptionem,
6 fit 18. annis minor; nam licet minor 18. annis ipso jure incurrat poenam, juvatur tamen restitutione in integrum, quia omit-
7 tendo tantum peccavit, *Sfort. Oddus de Restit. p.* 2. *q.* 82. *art.* 1. qualia delicta le-
8 vius coerceri solent, *Tiraq. de poen. temp.*
9 *caus.* 44. Testamentum tamen in aliis capitulis valiturum est. Et locum etiam habet Authentica haec tantum in eo casu, quando in captivitate mortuus. Nam si reversus fuerit, quia testari potuit & non fecit, videtur proximo deferre hereditatem, *Christin. dec.* 174. *in fine vol.* 5.

L. cum lege. 50.

SUMMARIA.

Clericorum filiorumfam. testamentum super peculio quasi Castrensi valet, nec querelae inofficiosi subjacet jure Cod. 1.
Secus jure Nov. *quoad legitimam parentum*. 2.
An testamentum Clerici ob praeteritionem, vel injustam exheredationem rescindi debeat? 3.
DD. hic tractant quaestionem: an legitima filiis, vel parentibus jure naturae debita possit tolli, vel minui? 4.
Monitum Auctoris circa subscriptionem legis: post Consulatum Lampadii & Orestis. 5.

1 Clericorum filiorumfamilias testamentum super peculio quasi castrensi valet, nec sub-
2 jaceat querelae inofficiosi testamenti; Sed hoc posterius mutatum per *Nov.* 123. *c.* 19. *& Auth. Presbyteros, supr. h. t.* Nam Pa-
3 rentibus salva debet esse legitima. Plures tamen putant, testamentum Clerici ob praeteritionem, vel injustam exheredationem rescindi non debere, sed legitimam tamen peti posse. Doctores allegat, *Covarr. in c. quia nos* 9. *de testam. num.* 7. *& seqq. Valasc. consult.* 108. *num.* 11. Doctores hic *ut Bald. Castr.* & alii tractant quaestionem: an legitima filiis, vel parentibus jure naturae debita possit tolli, vel minui? Illud diffi-
4 cilius statuendum, praesertim si statutum non habeat probabilem causam. Vid. Doctores, quos pro utraque opinione recenset *Paul. Christin. p.* 1. *decis.* 285. Auctor *ad l.* 7. *ff. si tabul. testam. null. extat n.* 4.
5 *&* 5. Hinc in textu Authentico se offert nobis subscriptio legis: post *Consulatum Lampadii & Orestis*, quo designatur annus 530. nam cum ejus Anni consules perduellionis in crimine periissent, nomina eorum ex Fastis fuere deleta & annus 530. ita describi coeptus: *Ex Cuspin. ad Annum dictum Dn. Thabor. de Alt. Tant. p.* 3. *art.* 13. §. 23.

L. Si quis. 51.

SUMMARIA.

An valeat pactum Episcopi vel Clerici, non usurum sese in casu, ubi coram seculari judice conveniri eum contingat, exceptione judicis incompetentis? 1.
Quilibet favori pro se introducto licite renunciat. 2.
Objectio. 3.
Solvitur. 4.
Recensentur casus alii, quibus Clericus coram seculari judice conventus exceptionem incompet. judic. opponere non possit. 5.

1 Episcopus vel Clericus pactus est, si coram saeculari judice conveniatur, se non usu-

usurum exceptione judicis incompetentis; Quæritur: an valeat hoc pactum? Resp.
2 quod sic. Ratio additur in textu; quod quilibet his, quæ in sui favorem introducta sunt, renunciare possit, per hanc legem, cui contradicit *c. si diligenti X. de*
3 *foro compet.* quo prohibetur Clericis, ne in judicem sæcularem consentire possint, quia si per judicia sæcularia vagarentur Clerici, aut a judicibus sæcularibus paulo durius tractarentur, ut est nonnullorum in Clericos livor, hoc in omnium Clericorum
4 ignominiam tenderet. Verum defendunt nostri constitutionem Imperatoris & impietatis accusant Pontificis decretum, dum etiam juratam renunciationem non admittit, *vid. Hillig. in Donell. l.* 17. *cap.* 10. *lit. y. Rittershus. in diff. lib.* 5. *c.* 4. Et sic est 1. exceptio privilegii Clericorum: 2. est in actione reali, vide not. ad *l. fin. C. ubi*
5 *in rem*: 3. exceptio est, si Clericus vendiderit rem, & debeat defendere emptorem, nam tunc defendere tenetur reum in judicio Laici, *Mynf. c.* 1. *observ.* 22. *n.* 7. *Boer. decis.* 69. *n.* 27. *Christin. vol.* 1. *dec.* 280. *n.* 17. & *vol.* 2. *decis.* 19. *n.* 10.: 4. Si Clericus succedat Laico & controversia contra defunctum sit inchoata, *Gail.* 1. *obs.* 37. *n.* 8. *Mynf. c.* 3. *obs.* 45. *Cov. c.* 8. *pr. q.* 1. *Christ. d. l.*: 5. Reconventione, *Farin. q.* 8. *n.* 99. *Hill. in Don. l.* 17. *c.* 18. *M. lit.*, *P. Barb. in l.* 29. *n.* 82. *ff. de judic.* Alias except. vid. apud *Mynsing. c.* 2. *obs.* 67. & *alios*.

L. Generaliter. 52.

Clerici ab aliorum tutela & cura sunt immunes. 1.
Nisi vagantes sint & desides. 2.
Causa privilegii cessante ipsum privilegium cessat. 3.
Praxis fori Gallici & Belgici quoad domesticos tenet contrarium. 4.

1 Eximuntur hic Clerici ab onere tutelæ pupillorum, & curæ adultorum ac furiosorum, ut, aliis omnibus derelictis, DEI omnipotentis ministeriis eo diligentius vacent, *c. ult. dist.* 88. & *c. Cyprianus caus.* 21.
2 *q.* 3. quod tamen locum non habet in va-
3 gantibus & desidibus Clericis; quia causa privilegii cessante, ipsum privilegium cessat, *Tiraq. Tr. cessante caus. n.* 210. *Enenkel Baro de privil. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 6. Hoc ubique
4 valiturum Imperator in fine confirmat: Sed in Gallia & Belgio hanc exemptionem quoad domesticos non observari ex *Bugnio* refert *Christin. vol.* 2. *dec.* 17. *n.* 8.

Auth. Presbyteros.

SUMMARIA.

An Episcopi & Monachi huic immunitati (a tutela & cura) renunciare possint? 1.
Paulus Montanus *notatur*. 2.
An huic Auth. *Jure Can. derogatum?* 3.
Quatenus ceteri Clerici tutores legitimi fieri possint? 4.
Tutores legitimi non tam ab homine, quam a sanguine ad tutelam vocantur. 5.

1 Episcopi & Monachi huic immunitati Ecclesiæ renunciare & ita tutores esse nequeunt, nisi essent personæ miserabiles, de quarum tutela, aut cura agitur, *Gutierrez de tutel. l.* 1. *c.* 1. *n.* 30. & *seq.* Et hoc in tutelis legitimis etiam locum habere ostendit præsens. *Auth.* ut mirer, *Pau-*
2 *lum Montanum de tutelis c.* 35. *n.* 194. hanc prohibitionem ad dativam & testamentariam restringere: nisi dicamus cum *Gl. in*
3 *c. ult. dist.* 86. quod per illud *c. ult. Au-*
3 *thentica huic* derogetur, quod merito reprobat, *Molin. de J. & J. Disp.* 221. *n.* 8. Ceteri vero Clerici, si lege vocentur, tutores esse possunt, si intra quatuor menses apud judicem competentem voluntatem suam in scriptis declararint, se scil. spon-
5 te suscipere velle tutelam. Ratio est in *l.* 51. *h. t.* & quia non tam ab homine, quam a sanguine ad hanc tutelam vocantur.

L. Raptores. 54.

SUMMARIA.

Mulieres Deo dicatæ non habent voluntatem. 1.
Pœna eorum qui tales rapiunt. 2.
In tali raptu incestus, adulterium, raptus & sacrilegium videntur concurrere. 3.
In hoc crimine etiam conatus punitur. 4.
Hæc lex aliis juris text. quodammodo derogat. 5.
Nov. 123. *c.* 43. *non mutatur per* Nov. 143. *n.* 6.

1 Mulierum dedicatarum DEO, etiam volentium (nam sunt sub potestate Abbatissæ, & sic non habent voluntatem, *Farin. q.* 145. *n.* 220.) raptores capite puniuntur,

tur, bonaque eorum, quod proprietatem
2 Monasterio, vel Ecclesiæ applicantur, usufructu mulieribus relicto, possuntque etiam a judice incompetenti puniri, vel a proximis cognatis impune occidi. Socii eadem pœna tenentur, & capitale supplicium etiam conſciis, ac ministris irrogandum. Ratio gravissimarum harum pœnarum est, quod hoc delictum non tantum ad injuriam hominum, sed etiam ipsius DEI irreverentia committitur, & quia hic incessus, adulterium & raptus videntur concurrere, imo
3 & sacrilegium, *Mencch. l. 2. A. Q. casu*
4 389. *n.* 22. *& seqq.* & speciale est in hoc crimine, quod etiam Conatus hic puniatur, *l.* 5. *h. t. Decian. Pract. crim. l.* 8. *c.* 8.
5 *n.* 7. Quod de bonis raptorum Monasterio, vel Ecclesiæ applicandis dicitur, id quodammodo derogat *l. unica C. de Raptu*, & repetitur *Novell.* 123. *c.* 43. nec muta-
6 tum per *Nov.* 143. *Vid. Ant. Matth. ad lib.* 48. *Digest. tit.* 4. *c.* 2. *n.* 14.

L. DEO nobis. 56.

SUMMARIA.

Permissum sponsis & conjugibus, relicto statu sæculari, ad vitam monasticam adspirare, citra amissionem arrharum, vel duplici restitutionem. 1.
Solvitur hoc casu matrimonium consummatum etiam quoad vinculum. 2.
Superstes ad alia vota transire potest. 3.
Nec eo casu maritus donationem propter nuptias, nec uxor dotem amittunt. 4.
Quid is, qui non ingreditur Monasterium, sed in sæculo manet, lucretur? 5.
Mors civilis æquipollet naturali. 6.
Quatenus hoc procedat? 7.
Consummatum per copulam matrimonium ne quidem quoad thorum ob votum alterius, altero dissentiente, separari potest. 8.
Jus Canonicum prohibet votum continentiæ conjugibus altero invito. 9.
Secus est, ubi uterque consentit. 10.
An lex hæc per Jus Can. abrogata? 11.
Parentes liberos suos, qui ad Monachismum, vel Clerum, etiam invitis parentibus, sese contulerunt, exheredare ob id non possunt. 12.
Monachi parentibus ab intestato mortuis succedunt. 13.
Filius per Monachismum jura Suitatis non amittit. 14.
Quatenus ea ad monasterium transmittat? 15.
Franciscani habentur pro mortuis. 16.
Pœna remeantium ad vitam sæcularem relicta monastica. 17.
Bona monasterio per ingressum semel quæsita facto monachi adimi non possunt. 18.
Judæus, vel infidelis Christianum mancipium habere non potest. 19.
Mancipia infidelis per professionem Catholicæ Religionis liberi fiunt. 20.
Quid juris circa Judæum mercimonii causa mancipium ementis, remissive? 21.

1 L. hujus *Princ.* permittitur Sponsæ & Sponso, Marito vel Uxori, relicto statu sæculari ad vitam monasticam adspirare, ut nec Sponsus arrhas amittat, nec Spon-
2 sa duplum restituat. Et hoc casu matrimonium nondum consummatum solvitur etiam quoad vinculum, *P. Barbos. in Rubr. ff. sol. matrim. p.* 2. *n.* 73. & superstiti per-
3 mittitur ad alia vota transire, *cap.* 2. *&* 7.
3 *X. de conversion. conjugator.* Idem etiam permittitur conjugatis, ut nec maritus donationem propter nuptias, nec uxor do-
5 tem amittat. Sed qui non ingreditur Monasterium, sed in sæculo manet, lucratur id lucrum, quod in casum mortis in pactis dotalibus ipsi promissum fuerat, quod etiam de lucro statutario intelligit *Mantic. l.* 12. *de tac. & ambig. convent. c.* 33. *num.* 23. ex verbis princ. legis in fin. *quod de-*
6 *buit legitime.* Unde colligunt regulam: quod mors civilis æquipolleat naturali, *Riccius coll. dec.* 531. & quos hic allegat
7 *Aug. Barb. in collect.* Sed limitatur ea Regula, quod locum habeat in casibus jure expressis, & ubi mors civilis operatur eundem effectum quoad casum, de quo agitur, quem operatur mors naturalis, *P. Barb. in l.* 2. *pr. p.* 1. *num.* 154. *ff. sol. matrim. Barb. locupletatus lib.* 11. *c.* 51. *axiom.*
8 1. Sed consummatum per copulam matrimonium etiam ob votum alterius, altero dissentiente, non potest ita separari, ne quidem quoad thorum. Nam quos DEUS conjunxit, nemo sub voto separare potest:
9 imo ipsum Canonicum jus prohibet, ne maritus invita uxore, vel contra, continentiam voveat, in *can. una sola, caus.* 33. *quæst.* 3. ubi Augustinus addit elegantem rationem: neque enim DEUS exigit, si quis ex alieno aliquid voverit, sed potius usur-

consentiant vetat alienum. Sed si mutuo fiat consensu, & superstes uxor ipsa ingrediatur Religionem, aut si Senior sit & in manus Episcopi promittat castitatem, potest maritus ingredi Religionem salvo tamen
11 vinculo. Hæc igitur lex si de conjugibus sine mutuo consensu separatis loquitur, abrogata est per Jus Canonicum, aut de mutuo consensu intelligenda est: Conf. *Valens. in tit. de convers. conjug. Sanchez l. 1. de Matr. dist. 43. & seq. Barb. d. l.*
12 §. 1. Parentibus interdicitur, ne liberos suos, qui ad Monachismum, vel Clerum se contulerunt, exheredent, licet invitis parentibus id fecerint; sed tenentur ipsis
13 liberis legitimam relinquere. Si autem intestati decedant Parentes, ab intestato succedunt liberi, licet Monachi sint. Ergo
14 non amittit Filius per Monachismum jura Suitatis, sed ea ad Monasterium transmit-
15 tit; quod intelligendum, si tale sit Monasterium, quod capax sit bonorum, & si statuto admittatur, de quo *Franc. Barry de Success. l. 16. tit. 6. n. 6.* Ideo Francisca-
16 ni pro mortuis habentur, *Gail. l. 2. obs. 122. in fin.* Ceteri autem Monachi per ingressum non amittunt jus Suitatis aut successionis, *Tiraq. de Nobil. c. 26. n. 9. Barry. d. Tr. l. 18. t. 6. n. 1.*
17 §. 2. Continetur pœna eorum, qui Monastica vita relicta ad secularem remeaverint, quod scil. omnes eorum res ad mo-
18 nasterium pertineant. Ratio est: quia bona semel Monasterio quæsita per ingressum, facto Monachi adimi non possunt, *Auth. Ingressi tit. præced.*
19 §. 3. Prohibet Imp. ne Judæus, vel infidelis seu gentilis Christianum mancipium habeat, & hoc privilegium concedit man-
20 cipiis infidelibus, quod licet in gentilium vel Judæorum sint potestate, si tamen Catholicam velint profiteri Religionem, quod tunc propterea libertatem acquirant; licet Dominus etiam postea Christianam adquirat Religionem. *Molin. de J. & J. d. 39. n.*
21 4. Sed si Judæus mancipium mercimonii causa emerit, de eo peculiaris Jur. Canon. constitutio *in c. ult. X. de Judæis. Confer. tit. infra: Ne Christianum mancipium, &c.*

TITULUS IV.

De Episcopali Audientia.

Rubr.

SUMMARIA.

Episcopi notio proprie jurisdictio non est, sed vocatur Audientia. 1.
Eam Episcopi primi habebant ex prorogatione fidelium. 2.
Post ex gratia Principum ex audientia jurisdictio quasi facta. 3.

1 Episcopi notio non est proprie Jurisdictio, sed tantum vocatur Audientia, quam habebant Episcopi primi tempore
2 Ethnicorum ex prorogatione fidelium, postea Episcopi ex gratia Principum confe-
3 cuti sunt, ut ex audientia paterna & arbitraria jurisdictio quasi sit facta, *v. Dn. Thabor. de reg. Eccles. th. 28. Pacian. de Probat. l. 2. c. 28. num. 135. Thom. Merckelbach. cons. 14. inter cons. Klockii v. 1. n. 6. & seqq.*

L. Negotiatores. 1.

SUMMARIA.

Episcopi est I. providere, ne mercatores modum mercandi excedant. 1.
Et compellere mercatores, ut res ad vitam hanc necessarias, quando earum est inopia & caritas, vendant. 2.
Compelli quoque ad id per mandata pœnalia a Magistratu seculari eo casu possunt. 3.
Idem intelligendum de panno & habitationibus domorum. 4.
II. Ne captivi redempti in lytro laedantur. 5.
III. Ut pauperibus prospiciatur de alimentis. 6.
Unde? & quomodo? 7.
In piis causis Episcopus etiam in Laicos habet jurisdictionem. 8.
Interdum compelli possunt ad Eleemosynas. 9.
Ad Episcopum pertinet cura oppressorum. 10.

1 Episcopi est providere I. Ne mercatores
2 modum mercandi excedant. Et ideo Episcoporum est per censuram Ecclesiasticam compellere mercatores, ut res ad vitam hanc necessarias vendant, quando earum rerum

rerum est inopia & caritas; sicut a Principe sæculari, aut Magistratu sæculari eo
3 casu per mandata pœnalia compelli possunt, *Bartol. hic, & Covarr. l. 3. res. c. 14. n. 3. Surd. de alim. tit. 1. quæst. 77. & tit. 8. privil. 94. Afflict. in prælud. Const. Neapol. q.*
4 *3. n. 9.* Quod etiam de panno & habitationibus domorum intelligendum, *Bart. hic Steph. Fagundez de J. & J. lib. 5. cap. 28. n.*
5 *8.* II. Neve captivi redempti in lytro lædantur, i. e. ne mercatores captivos sub specie pietatis redimentes, lytri nomine
6 plus ab ipsis exigant captivis. III. Et ut pauperibus prospiciatur de alimentis: & hoc ultimum fieri potest vel ex proventibus Ecclesiæ, quorum quarta pars Jure
7 Canon. solet deputari ad alimenta pauperum; vel potest Episcopus compellere diœcesanos ad eleemosynas faciendas admonitio-
8 nibus & censuris; nam in piis causis Episcopus etiam jurisdictionem habet in Laicos, ut ex hac lege probat *Tiraq. de priv.*
9 *piæ causæ* 149. & interdum compelli possumus ad Eleemosynas, *Covarr. d. c. 14. n.*
10 *5.* Ratio horum est, quia ad Episcopum pertinet cura oppressorum, *c. 1. & 2. dist. 84. c. non satis 14. dist. 86.*

L. Si Clericus. 2.

SUMMARIA.

Clerici ante definitivam frustratorie appellantis pœna. 1.

Regulariter eadem pœna Laicorum & Clericorum. 2.

Clericus litigans coram Laico potest appellare ante sententiam, nisi in causis ante sententiam appellabilibus. 3.

1 Clericus ante definitivam frustratorie appellans quinquaginta libris argenti punitur, ut Laicus *l. 5. C. quorum appell. non recip.* Sed hic pœna pauperibus distribuenda:
2 Ratio prioris, quia regulariter eadem pœ-
3 na Laicorum & Clericorum; & Clericus litigans coram Laico non potest appellare ante sententiam, nisi in casibus, in quibus jura admittunt appellationem ante sententiam, *Panormit. in c. Ecclesia. S. Mariæ n. 25. X. de Constit. Scacc. de appell. q. 18. n. 3.*

L. Nemo deinceps. 3.

SUMMARIA.

Quatenus tempore Paschatis carceri mancipati debeant vinculis relaxari? 1.

Hoc diu non observatum adhuc observandum putat Clarus. 2.

Gratia criminis a Principe impetrata, si illud sit iteratum, & hoc in precibus non sit narratum, nulla est. 3.

Supplicans Principi omnia debet referre, quæ eum a concessione gratiæ deterrere verosimiliter potuissent. 4.

Quinam a gratia excipiantur? 5.

Minora delicta iterata gravius sint punienda. 6.

Ex aliquot actibus infertur consuetudo. 7.

1 Tempore Paschatis omnes carceri mancipati debent vinculis relaxari, præstita tamen cautione, se finitis feriis in carcerem redituros, aut alias interim custodiendi sunt, ne ii, qui ob civile debitum eos incarcerari fecerunt, lædantur, *Menoch. l. 2. A. Q. cas. 303. n. 38.* & hoc non attento, quod
2 diu ita observatum non sit, adhuc observandum esse putat, *Clar. 2. §. fin. q. 46. n. 9.* Conf. *Farinac. q. 33. n. 77.* Gratia tamen
3 criminis a Principe impetrata, si illud sit iteratum, & hoc in precibus non sit nar-
4 ratum, nulla est, quia supplicans Principi debet omnia referre Principi, quæ cum a concessione gratiæ deterrere verosimiliter potuissent, ut, quod semel jam antea gratiam criminis consecutus fuerit, *Clar. §. fin.*
5 *q. 59. n. 9. Farin. qu. 6. n. 46.* Excipiuntur a gratia I. qui ob crimina graviora carcerati, ut ob adulterium, stuprum, incestum, parricidium, violationem monetæ, violationem sepulchrorum & similia. Ratio est, quia talibus criminibus polluti potius contaminant gaudia lætitiamque com-
6 munem, si dimittantur. II. Minora delicta iterata, quia remissionem veniæ crimina nisi semel commissa non habent, &
7 quia ex aliquot actibus infertur consuetudo, ideo gravius sunt punienda, *Farin. qu. 22. n. 10. & Wesenb. in π. tit. de pœn. n. 8.*

L. Tres tantummodo. 3.

SUMMARIUM.

Lex hæc ad hunc titulum non pertinet, nec loquitur de materia nobis practica.

Lex hæc ad hunc titulum non pertinet, & loquitur de Prætorum numero & officio & ordine, & ideo non loquitur de materia nobis practica.

L. Mi-

L. Mimæ. 5.

SUMMARIA.

Personæ infami professione victum quærentes non debent uti habitu monialium. 1.
Habitu differant, qui vitæ genere differunt. 2.
An ex hoc textu probetur, meretricibus certum vestimenti genus posse imponi? 3.
Statuta hac de re existentia non servantur. 4.

1 Personæ, quæ infami professione victum quærunt, ut mimæ & prostibula, non debent uti habitu Monialium; Ratio: ut habitu
2 etiam differant & distingui possint, qui vitæ genere nimium quantum differunt.
3 Quamvis autem nonnulli ex hac lege probare velint, meretricibus posse imponi certum vestimenti genus, ut dignoscantur ab aliis, *Menoch. l. 2. A. Q. casu* 535. *n.* 18. *Tholos. lib.* 10. *Syntagm. c.* 2. *n.* 38. id tamen ex hac lege non probari putat *Bened. Ægid. de Privil. honest. art.* 8. *de meretr. n.* 15. quem hic laudat *Barbos. n.* 5. quia dum monalium
4 vestitus negatur alii conceduntur. Et licet hac de re sint statuta alibi, ea tamen non servantur. Vid. *Carpan. ad Stat. Mediol. p.* 2. *cap.* 374. *n.* 2. & forte plus periculi subesset, si impudicæ mulieres habitu ipso sceleratum vitæ genus profiteri cogerentur.

L. Archigerontes. 6.

SUMMARIA.

Qualia officia fuerunt horum, de quibus in textu fit mentio? 1.
Talibus officiis Christianos vult præfici Imp. 2.
DD. hanc legem comm. de Confessariis ad captivum in carcerem mittendis intellexerunt. 3.
Gothofredus *de officialibus urbis Alexandrinæ hoc intelligit.* 4.
Ut his officiis Christiani præponerentur, Episcoporum cura erat. 5.

1 Quamvis quæ fuerint horum, de quibus in textu mentio fit, officia, sit maxime dubium, fuisse tamen Sæcularia, du-
2 bium non est. Talibus officiis Christianos vult præfici Imp. sed quid ad hoc of-
3 ficium Episcopi? Ideoque Doctores communiter hanc l. de Confessariis ad captivum in carcerem mittendis intellexerunt. *Gomez. l.* 3. *res. cap. ult. n.* 6. *Carpz. Pract. Brunnem. in Codicem Tom. I.*
4 *Crim. q.* 137. *n.* 39. Confert hic *Gothofredus*, qui de officialibus Urbis Alexandri-
5 næ hoc intelligit. Ut autem his officiis Christiani præponerentur, Episcoporum cura erat.

L. Additos supplicio. 7.

SUMMARIA.

Qui damnatus ad pœnam corporis afflictivam, non debet per Clericum, vel alium familiæ judicis eximi. 1.
Pœna contra facientium. 2.
Episcopus hoc suis Monachis prohibere debet. 3.
Non debent Clerici carceratos invitare ad ea, quæ confessi erant, revocanda. 4.
Graviter in Majestatem peccant, qui confessos & condemnatos reos pœna eximunt. 5.
Pro condemnato quilibet appellare potest. 6.
Omnium interest, ne de insonte supplicium sumatur. 7.

1 Qui damnatus est ad pœnam corporis afflictivam, non debet per Clericum, vel alium familiæ judicis eximi, sed si contra
2 fiat, judex arbitrarie hoc punit sub pœna
3 30. librarum auri, & id ipse Episcopus prohibere debet, suis præsertim Monachis.
4 Ex quo facile colligi potest, non debere clericos invitare carceratos ad ea quæ confessi erant, revocanda (*Peinl. Hals-Ger. Ordin. art.* 103. *Carpz. Pr. crim. d. q.* 137. *n.* 86. *& seqq. Gomez. l.* 3. *res.* 1. 13. *n.* 31. &
5 graviter in Majestatem peccare, qui confessos & condemnatos reos pœnæ eximunt, *l.* 4. *in fin. princ. ff. de crim. Majest. Clar. §. fin. qu.* 68. *n.* 10. *& quos copiose allegant Farin. q.* 32. *n.* 2. *& Jo. Aloys. Riccius coll.*
6 *dec.* 586. Quilibet tamen pro condemnato appellare potest, *l. Non tantum* 6. *ff. de Appell.* Ratio in *l.* 19. *ff. de pœnis*, & quia
7 omnium interest, ne de insonte supplicium sumatur, & terra innocente sanguine polluatur, *Gomez. d. n.* 31. *Farinac. q.* 101. *n.* 23. *& seqq. Scacc. de Appell. q.* 5. *n.* 43.

L. Si qui. 8.

SUMMARIA.

Laici compromittere possunt in Episcopum tanquam in arbitrum. 1.
Episcoporum notio velut jurisdictio est. 2.

Prorogatio in causa criminali locum non habet. 3.

An merum imperium speciali concessione legis competat? 4.

Judex prorogatus non potest alia jurisdictione uti in prorogantes, quam posset exercere in subditos. 5.

1 In Episcopum tanquam in arbitrum possunt Laici compromittere, seu Jurisdictionem prorogare; quamvis enim Episcopi
2 jurisdictionem non habeant, notio tamen eorum velut jurisdictio est, & fere solo nomine distat: & hoc etiam a contrario sensu probatur, *ex c. significasti X. de foro competent. Barbos. ad lib. 1. ff. de judic. art. 3. numer. 132. & seqq. Cacher. dec. 78. num.*
3 *2. Vivius dec.* 125. Colligitur etiam ex hac lege, prorogationem in causa criminali lo-
4 cum non habere, quia merum imperium speciali concessione legis competit, & sic sentiunt *Vult. ad l. 1. C. de jurisdict. num. 80. Matth. Steph. de jurisdict. p. 1. c. 8. num. 56. & c. 24. n. 5.* quos sequitur *Hill. in Don. l. 17. c. 16. litt. B*, licet alii dissentiant. Soleo ita dicere, in criminalibus non habet locum prorogatio, si vellet aliquis se submittere cognitioni ejus criminali, qui nullam habet jurisdictionem criminalem, & sic intelligo dictos Auctores; sed habere locum, si quis se submittit jurisdictioni ejus, qui habet jurisdictionem criminalem, licet in se, i. e. prorogantem, nulla facta prorogatione non haberet potestatem, & sic intelligo *Ant. Matth.*
5 *in l. 48. tit. 13. c. 5. n. fin.* Judex enim prorogatus non potest alia jurisdictione uti in prorogantes, quam posset exercere in subditos, *Petr. Barb. ad l. 1. art. 1. n. 77.* ubi in *seq.* alia exinde deducit & varios refert, *& art. 4. n. 10. ff. de judiciis.*

L. Episcopale. 9.

SUMMARIA.

Ab Episcoporum sententiis vel laudis appellare non licet. 1.

Judices compelluntur sententias Episcoporum executioni tradere. 2.

Episcopos Praefecto Praet. voluit aequiparare Imp. 3.

Hodie potest appellari ab Episcopi sententia. 4.

Ratione legis mutata, lex ipsa mutata videtur. 5.

Episcopus sententiam ex prorogatione latam non potest exequi. 6.

Quoad Laicos nullum habet territorium. 7.

Sententia ab uno lata ab alio executioni tradi potest. 8.

Magistratus oppidani Magistratibus Academicis familiam suam commodare tenentur. 9.

Invocatio brachii saecularis quid? 10.

1 Tribuitur hic ea Auctoritas Episcoporum sententiis, vel laudis, id est, arbitriis, ut appellare ab iis non liceat, ut-
2 que judices sententias Episcoporum executioni tradere compellantur. Ex priori colligitur: Ab Episcopi sententia appellari non potuisse, quod speciale esse existimant multi, quos refert *Petr. Barb. ad l. 1. art. 5. n. 17. ff. de judic.* qui tamen desiderat rationem specialitatis *n.* 18. quae tamen
3 obscura non est, quia Episcopos Praefecto
4 Praetorio voluit aequiparare. Sed quicquid sit, hodie potest appellare ab Episcopi sententia non tantum subditus, sed & is, qui prorogavit, ut quod hodie mutatum quoad veros subditos per *Nov.* 123. *c.* 21. *c. t. Auth. seqq.* pariter debeat videri mutatum, quoad prorogantes Episcopi jurisdi-
5 ctionem, cum ratione legis mutata, & ipsa lex mutata videatur, *Barbos. d. l.*
6 *num.* 21. Ex fine legis colligitur: Episcopum sententiam ex prorogatione latam
7 non posse exequi, quia Episcopus quoad Laicos nullum habet Territorium, *Barb. d. art. 5. num. 30. & seqq.* Porro Nota: Sen-
8 tentiam ab uno latam ab alio executioni tradi posse, praefertim quando Judex, qui sententiam tulit, familiam, seu ministros non habet, qui sententiam exequi possint, vel quando Judex est prorogatus, ut hic, qui sententiam suam exequi non potest, *Marant. in spec. suo p. 4. dist. 12. num. 19.*
9 Quemadmodum etiam Magistratus Oppidani Magistratibus Academicis familiam suam
10 commodare tenentur. Et haec vocatur invocatio brachii saecularis, quando scilicet Episcopus omnia fecit, quae facere potuit, *Gail. l. 1. obs. 115. Mind. de Proc. l. 2. c. 65. num. 12. & seqq. Umm. Disp. 23. n. 6. Covarr. pr. q. 10. n. 1.*

Auth.

Auth. Si quis.

SUMMARIA.

Sensus Auth. n. 1.
Quoties sententia a qua, confirmatur a judice ad quem, toties ad hunc executio spectat. 2.

1 Quando quis coram Episcopo contra Clericum egit & pars aliqua appellat ad Præsidem, tunc hic aut confirmat Sententiam, & tunc Præses exequitur; Unde
2 colligunt Regulam: Quoties sententia a qua confirmatur à judice ad quem, toties ad hunc executionem spectare, *Scac. de Appell. q.* 11. *n.* 162. *& seq. Myns. c.* 4. *observ.* 94. *Coler. de process. p.* 2. *c.* 1. *n.* 97. *Farin. q.* 34. *n.* 115. *Gutierrez l.* 1. *pr. q.* 97. *Cavall. q.* 617. Nec vero locus est ulteriori appellationi; aut reformat & ulterius licet appellare. Si vero delegatam Episcopus jurisdictionem habeat, appellatur ad delegantem. Ex quo apparet, per hanc Authenticam corrigi legem præced. Nam si veri subditi a Sententia Episcopi appellare possunt, multo magis etiam illi, qui prorogarunt jurisdictionem Episcopi, ab Episcopi sententia appellare poterunt, *post Salyc. & Castr. hic P. Barbos. ad l. art. ult. n.* 21. *ff. de judic.*

L. Judices. 10.

SUMMARIA.

Officium Episcopi circa producendos & sustentandos singulis diebus Dominicis reos. 1.
Captivorum cura ad neminem magis, quam ad Episcopum atque judices locorum spectat. 2.

1 Episcopus debet providere, ut Judex singulis diebus Dominicis productos reos de custodia videat, ne Commentarienses durius eos tractent; debet ipsis quoque captivis de alimento providere; additur etiam in textu pœna judicis, scil. 20. librarum auri cum discrimine officii. Et cu-
2 ra incumbit Episcopo, ut judices huic legi obtemperent, quia captivorum cura ad neminem magis quam ad Episcopum atque judices locorum pertinet.

L. Mathematicos. 11.

SUMMARIA.

Pœna superstitiosorum Mathematicorum. 1.
Quales Mathematici hic intelliguntur? 2.
De Mathematicis & vanitate Astrologiæ judiciariæ, remissive. 3.

1 Agit hæc Lex de superstitiosorum Ma-
2 thematicorum pœna; Nam Mathematici, qui scilicet ex astris, vel aliis signis futuros eventus consiliorum, aliaque, quæ a providentia Divinâ dependent, volunt prædicere, aut debent abjurare errorem, & libros superstitiosos concremare, aut urbe depellendi sunt; Quod si redeant, debent deportari: quia scilicet Christiana religio cum superstitione ista simul consistere nequit. Unde in Actis Apostolicis Ephesii, quia curiosa exercuerant, libros comportatos in omnium conspectu exussisse leguntur, *Act. c.* 19. *v.* 19. Confer de Mathematicis *Farin. q.* 20. *n.* 111. *& seq. Bachov. ad Treutl. Vol.* 2. *Disp.* 32. *th.* 7. *lit. c. & Perez. ad tit. C. de Mathem. n.* 5. *Mart. Delrio l.* 4. *Disquis. Magic. c.* 3. *q.* 1. per totum,
3 ubi vanitatem Astrologiæ judiciariæ plena manu tractat, & denudat *Sixt. ab Hemminga in peculiari tract. Astrologiæ confutata, Petr. Greg. l.* 34. *n.* 5. *& seqq. Decian. lib.* 5. *cap.* 42. *n.* 6.

L. Christianos. 12.

SUMMARIA.

Cura & officium Episcopi circa reversos ab hostibus. 1.
Magnus in utroque jure captivorum favor. 2.
Ecclesiæ necessitas captivorum utilitati postponenda. 3.
Postliminio reversi habent de Jure Civ. restitutionem in integrum. 4.
Quid juris de redemptis, remissive? 5.

1 De reversis ab hostibus agit hæc Lex, & Episcopo hanc curam imponit, ut curet, ne ii, qui ex hostium captivitate redeunt, prætextu aliquo detineantur, aut
2 injuriis afficiantur: magnus enim in utro-
3 que jure captivorum favor, adeo, ut etiam Ecclesiæ necessitas captivorum utilitati postponenda sit, *Can. sicut* 16. *caus.* 12.
4 *quæst.* 2. Et jure civili etiam, qui ab hostibus capti sunt, si revertantur, habent pa-

paratum beneficium restitutionis in integrum, ex tit. *ex quib. caus. major.* per *l.* 1.
5 *ff. d. t. Sfortia Oddus de restit. q.* 7. *art.* 6. 7. *&* 8. Sed loquitur hæc Lex de Reversis, quid autem de Redemptis juris sit, alibi dicitur in *l.* 2. *C. de postlim.* ubi vid. not.

L. Si lenones. 13.

SUMMARIA.

Officium Episcopi circa filias & ancillas, quibus pater, vel dominus peccandi licentiam imponit. 1.
Pœna istiusmodi lenonum. 2.
Episcopus delicta impedire debet. 3.
Notatur Tholosanus. 4.
Habent pœna hæ locum etiam in filia naturali, vidua &c. 5.
Hodie lenonum pœna effecta est capitalis. 6.

1 Episcopus filias aut ancillas, quibus Pater vel Dominus peccandi licentiam imposuit, potest liberare ab hac misera neces-
2 sitate, ita ut Lenones isti non tantum amittant patriam potestatem, vel herilem, ob abusum hujus juris; sed etiam exilii pœna sint plectendi, vel in metallum damnandi. Conf. *l. ult. C. de Spect. lib.* 11. *tit.* 40. Ratio hujus legis est in §. *ult. Inst.*
3 *de his qui sui &c.* & in eo, quod Episcopus delicta impedire debeat. Et ideo non opus est, hanc legem de persuasione,
4 allegatam vero legem de coactione interpretari, ut facit *Tholos. Synt. lib.* 6. *c.* 11. *n.* 6. nam utraque pœna concurrit, *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 534. *n.* 6. *& seq. Farin. q.*
5 144. *n.* 53. *& seq.* Et hæ pœnæ etiam locum habent in filia naturali, vidua, &c. *Menoch. n.* 9. *& seq. Farin. n.* 64. *& seq.*
6 Et cum hodie lenonum pœna sit effecta capitalis per *Nov.* 14. de quo *Farin. d. q. n.* 9. & gravius sit delictum hoc commissum in filias, quam extraneas, ideoque dicere possum, hodie parentum pœnam esse capitalem cum *Farin. d. q.* 144. *n.* 56. *& seq.*

L. Decernimus. 14.

SUMMARIUM.

Quis Clericorum Constantinopolitanorum judex competens?

De Clericorum Constantinopolitanorum judice agit, qui debet esse Archiepiscopus, vel Præfectus Prætorio, quem actor elegerit, sed de hoc *in tit. præced.* dictum fusius.

L. Nemo 15.

SUMMARIA.

Advocati sub certa pœna jubentur esse orthodoxi. 1.
Pœna judicum Advocatos admittentium. 2.

1 Advocati jubentur esse Orthodoxi, addita pœna Advocatorum, scil. proscriptionis perpetuæ & judicum scil. publicationis dimidiæ partis bonorum, quæ imminet
2 Præsidibus & pœna centum librarum auri, quæ Officio Præf. Præt. imminet, si Advocatos non Christianos admittant, quod procul dubio favore Religionis introductum, & quia Advocatis etiam de calumnia jurandum, quod nisi Nicænum Symbolum credant, non præstare possunt, & qui vere sunt Christiani, cautelis improbis non utentur, alioquin non tam re, quam professione erunt Christiani, vel catholici, & justissime illis dicetur cum Augustino: Contra veritatem stetisti, iniquitati adfuisti, judicem fefellisti, justam caussam oppressisti.

L. Si legibus. 16.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Quatenus propter religionis diversitatem sponsalia rescindantur? 2.
Carpzovius *notatur cum aliis.* 3.
Licite rescinduntur sponsalia propter metum contagii corporis. 4.
Alia ratio videtur esse matrimonii consummati. 5.
Licet DD. Catholici hic quoque divortium concedant. 6.

1 Quædam virgo sponsalia contraxerat cum juvene: sed postea illum vult repudiare ex ea causa, quod esset Arrianæ impietati addictus; juvenis non recusat, modo Virgo arrhas duplicatas reddat per *l.* 5. *C. de Sponsal.* in qua est ratio dubit. Imperatores hic distinguunt, utrum virgo sciverit, eum Arrii partes sequi, cum Sponsalia contraheret, aut nescîverit: si illud, sibi hoc debet virgo imputare; si hoc, arrhas

rhas simplices tenetur restituere non duplicatas: quia non delinquit virgo decepta, si talia Sponsalia cum homine hære-
2 tico nolit consummare. Nota: propter religionis diversitatem sponsalia rescindi, si
3 si altera pars hoc prius ignoraverit. Et ideo non possum simpliciter concedere opinionem Carpzovii *l.* 2. *Jurisp. Consistor. def.*
4 7. *n.* 10. *& seqq.* & aliorum. Et cum ubi metus contagii corporis est, licite rescinduntur Sponsalia, ut ipse Carpz. *d. l.* 2. *def.* 180. majus certe periculum est ani-
5 mæ contagii. Sed alia ratio videtur esse matrimonii consummati, *Gerhard. de con-*
6 *jug.* §. 387. *& seqq.* licet qui Romanam sedem sequuntur, & hic divortium concedant, vid. *Thom. Sanchez de Matrimon. lib.* 10. *disp.* 15. *per tot.* & quos ibi allegat.

L. Jubemus. 19.

SUMMARIA.

Defensores Civitatum prius jurare coram Episcopo debent se esse orthodoxos. 1.
Non potest alius quam Episcopus melius de religione judicare. 2.
Statuta satis rationabilia sunt, quibus in juramento præstando præsentia Clerici requiritur. 3.

1 Defensores civitatum constitui non possunt, nisi juraverint coram Episcopo, se
2 esse Orthodoxos. Cur autem coram Episcopis hoc fieri debuerit, ratio in aprico est, quod non possit alius melius de religione judicare, aut technas, quibus uti solent Heterodoxi, detegere, aut animos
3 eorum explicare, quam Episcopi. Collige Statuta satis rationabilia esse, quibus juramento præstando præsentia Clerici requiritur, ut in *Ordin. judicii Solm. tit.* 22. idque suadet *Auctor Parthen. litig.* 12. *c.* 6. *n.* 24.

Auth. Præsides.

SUMMARIA.

Defensores quinam? 1.
Qui, a quibus & quomodo eligendi? 2.
In honoribus publicis deferendis Nobilitatis & Opum habenda est ratio. 3.
Electus defensor officium sub certa pœna declinare nequit. 4.

1 Quia in lege præced. de defensoribus Civitatum egerat, ideoque Imerius, *Nov.* 5. *cap.* 1. *& seqq.* de Defensorum electione aliquid inspergit, quod scilicet Defensores i. e. Magistratus, vel judices urbium, vel Tribuni, debeant eligi ab Episcopo, Cle-
2 ro & honoratioribus civibus, & debent eligi Nobiliores, & qui honestæ famæ sunt,
3 ex quo colligitur: In honoribus publicis deferendis Nobilitatis & Opum habendam esse rationem, *Tiraq. de Nobil. cap.* 20. *n.* 1. ubi plures allegat, & per circulum, ita, ut unus per biennium administret & omnia judicis officia expleat, &c. idque, quod de electione dictum, procul dubio propterea constitutum, ne facile defensor civitatis eligi possit, qui hæreseos labe esset
4 conspersus. Prohibetur etiam electus defensor civitatis declinare officium, aut recusare sub pœna 5. librarum auri ad opera civitatis impendenda.

Auth. Statuimus.

SUMMARIA.

Auctor, fons, & summa Auth. h. n. 1.
Magistratus locorum debent jurare, se bona fide & pro viribus exterminaturos hæreticos. 2.
Quod tamen cum duplici cautela intelligendum. 3.
Græca Constitutiones hic inserta in judicando non attenduntur. 4.

1 Hæc Auth. Friderici II. est, & desumpta ex Capitulatione, quam cum Pontifi-
2 ce iniit & in fine librorum feudalium vulgo reperitur, & constituit „quod Magistra-
3 tus locorum debeant jurare, se bona fide & pro viribus exterminaturos hæreticos. Sed cum duplici cautela hoc intelligendum: I. Si modo constat, qui vere sint Hæretici, & ab Ecclesia in Concilio Œcumenico rite damnati. II. Si satis admoniti hæreses tamen disseminare non cessent,
4 de quo alibi. Hic inseruntur Græcæ constitutiones, quæ in judicando non attenduntur.

L. Si præsens. 21. aliis 18.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
Quomodo & coram quo in proposita facti specie exceptio non num. pec. proponenda? 2.
Exceptio hæc in defectu aliorum judicum coram

coram Episcopo per modum querelæ, vel protestationis interponi potest. 3.
Etiam post biennium, si probationem in se suscipere velit debitor. 4.
Idem obtinet in interruptione præscriptionis. 5.

1 Confessus sum, me accepisse a te centum flor. titulo mutui, vel etiam dotis, vide *l.* 14. §. 1. *& seq. C. de except. non num.*
2 *pecun.* Sed nihil accepi: interim eligeris Præses vel Defensor civitatis. Quæritur, *quomodo exceptionem non numeratæ pecuniæ debeam proponere & coram quo?* Nam si coram ipso, Judex erit in propria causa; si coram Imperatore, majores requirentur sumptus, quam ipsa causa principalis est. Constituit igitur Imperator hoc casu coram alio judice, forte loci contractus, vel alio concurrente, si ad manus sit, aut si non sit, coram Episcopo hanc exceptionem non numeratæ pecuniæ proponi pos-
3 se. Sed de hac Exceptione plura infra.
4 Interim hoc notetur: Exceptionem non numeratæ pecuniæ in defectu aliorum judicum coram Episcopo per modum querelæ vel protestationis interponi posse & quidem etiam post biennium, si probationem in se suscipere velit debitor ex communi sententia, *Mantic. de tac. & ambig.*
5 *convent. l.* 18. *tit.* 2. *n.* 31. *&* 35. Idem in interruptione præscriptionis, *l.* 2. *C. de Ann. except.*

L. Nemini. 24. aliis 19.

SUMMARIA.

Expositi infantes, etiam ex servis nati, ingenui sunt & sibi acquirunt. 1.
Afflicto non est addenda afflictio. 2.
Per educationem status hominis non mutatur. 3.
Suum dicere non potest, quem pereuntem contemsit. 4.
Ad quem infantium expositorum cura pertineat, remissive? 5.
Tales infantes legitimi habentur. 6.
Homo proprius a domino desertus, cum ei opitulari posset, liberatur a vinculo. 7.

1 Expositi infantes, licet ex servis nati, pro liberis tamen habendi, nec possunt ab iis, qui eos recollegerunt, pro servis haberi, sed sunt ingenui & sibi adquirunt.
2 Ratio est; quia afflicto non est addenda
3 afflictio, & per educationem status hominis non mutatur: imo licet servilis conditionis homo esset infans expositus quando tamen exponitur & ab alio colligitur, fit
4 liber. Ratio *in l.* 2. *C. de infant. expos.* Suum
5 enim dicere non potest, quem pereuntem contemsit. *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 396. *n.*
6 9. Ad quem infantium expositorum cura pertineat, de eo *Thesaur. decis.* 118. imo eos infantes legitimos, non spurios haberi vult *Paleot. in Tr. de Nothis c.* 63. &
7 hunc laudans *Menoch. d. l. in fin.* Ex hac lege colligi posset: hominem proprium a Domino desertum, cum ei opitulari posset, liberari a vinculo, quod ita judicatum memini.

L. De Creationibus. 27.

SUMMARIA.

Divisio textus. 1.
Quænam attendenda in constituendo Curatore furiosi? 2.
Testamento Curator non datur. 3.
Datus in testamento cogi ad administrationem non potest. 4.
Confirmandus tamen est. 5.
Quomodo intelligendi Auctores, per hanc legem Curatorem testamento dari posse furiosis statuentes? 6.
Furiosi filius hodie ejusdem Curator legitimus fit. 7.
Quæ Curatori agenda? 8.

1 Duo sunt hujus L. membra: I. Quan-
2 do Curator furioso constituendus, videri debet 1. an quis testamento constitutus, qui confirmandus erit sine satisdatione:
3 nam licet testamento curator non detur, *Auctor in l.* 13. *ff. de Curator. furios. n.* 1. &
4 & ideo curator in testamento datus cogi non possit administrare curatelam, *l.* 1. §. *ult. ff. de conf. tutor.* §. 1. *Instit. de Curat. l.*
5 *Curatorem C. de Negot. gest.* confirmandus tamen est talis, qui testamento datus est, quia Pater eo ipso eum idoneum pronun-
6 ciavit, *Hering. de fidej. c.* 5. *n.* 28. Et sic videntur intelligi debere Auctores, qui dicunt, Curatorem testamento dari posse furiosis, per hanc legem & *l.* 7. §. 5. *de curat. fur. Pitgg. de tut. & curat. q.* 2. *n.* 16. *Gutierrez de tut. p.* 1. *c.* 12. *n.* 8. *Schrader. de Feud. part.* 10. *Sect.* 19. *n.* 125. *Auctor in d. l.* 13.

7 *l.* 13. *de Curat. furiof.* 2. Videndum, an legitimus sit curator agnatus, non tamen olim filius, licet hodie fecus *per l.* 1. §. *ult. & l.* 2. *ff. de Curat. furiof. Pinell. p.* 1. *legis prima C. de bonis mat. n.* 64. *Paul. Mont.*
8 *de tutel. c.* 28. *n.* 13. His deficientibus eligatur a Præside, Episcopo & tribus primatibus. II. Quæ agenda fint Curatori. 1. Debet juramentum præstare, se scil. omnia cum utilitate furiosi gesturum, nec omissurum utilia. 2. Inventarium conscribere. 3. Cavere sub Hypotheca bonorum suorum: nam hæc curatoribus cum aliis tutoribus, aliisque administratoribus sunt communia, de quibus suo loco.

L. Tam dementis. 28.

SUMMARIA.

Quatenus filia furiosi nuptias contrahere possit, & quis ei dotem constituat? 1.
Sine consensu patris nuptiæ nullæ. 2.
Curatoris filiæ hoc casu dati consensus supplet defectum consensus paterni. 3.
Hoc casu expensæ nullæ debent fieri ex bonis furiosi. 4.
Notarius judicii, sive tabellio publicus a paupere pro confecto instrumento salarium postulare non debet. 5.

1 Filia furiosi potest nuptias contrahere & curator debet ei constituere dotem ab Episcopo, vel Præside determinandam, *hic & l.* 25. *C.* 25. *de Nupt.* nisi adsit alius Parens i. e. Avus, *l.* 9. *ff. de Nupt.* Ratio du-
2 bitandi; quod sine consensu Patris nuptiæ
3 nullæ. Ratio decidendi in eo, quod Curatoris consensus supplet defectum consen-
4 sus paterni. Expensæ autem nullæ debent fieri ex bonis furiosi, scil. si quæ in determinationem dotis facienda sunt, nam ex bonis furiosi parentis filia omnino do-
5 tanda est. Unde ex hac lege colligunt: a paupere Notarium judicii, sive Tabellionem Publicum salarium pro confecto Instrumento postulare non debere, sed gratis eum expedire teneri, *Covarr. in Pr. qq. c.* 6. *nu.* 4. & per tradita *Camill. Borell. T.* 1. *decis. tit.* 66. *n.* 77. ubi de Procuratoribus quidem loquitur, *Tiraq. de Nobilit. q.* 29. *n.* 41.

Auth. Liberi.

SUMMARIA.

Furiosorum parentum curam negligentes liberi indignos se reddunt successione paterna. 1.
Quibus hoc casu deferenda furiosi bona? 2.
Idem est, quando parens furiosum filium negligit. 3.
Quid juris, si nemo furiosos susceperit? 4.

1 Qui furiosorum Parentum curam negligunt, indignos se reddunt successione paterna, adeo ut a Parentibus, si resipuerunt, exheredari possint, licet ante furo-
2 rem scripti sint heredes. Si autem non resipuerint, extraneus aliquis videns eum a suis heredibus relictum, si monuerit filios parentis furiosi, ut curam ejus agerent, & hi ita moniti eorum non susceperint curam, bona deferenda sunt illis, qui furiosum susceperint & ejus curam habuerint,
3 testamento in aliis punctis valituro. Idem est, quando Parens furiosum filium negli-
4 git. Sed quid, *si nemo furiosos susceperit?* Reip. hic Gl. Liberos furiosi quidem fore heredes, sed hereditatem illis indignis auferendam & Fisco applicandam, *argum. l.* 3. *ff. de his quæ ut indign. Molin. de J. & J. Tr.* 2. *Disp.* 176. *n.* 31. *M. Ant. Peregrin. de Jure Fisci lib.* 4. *tit.* 3. *n.* 17. *Franc. Barry l.* 1. *tit.* 9. *n.* 4. *Petr. Greg. in Synt. lit.* 45. *tit.* 10. *n.* 11. Conf. *Mascard. Concl.* 1287. *n.* 134.

L. Sancimus. ult. aliis 31.

SUMMARIA.

Quomodo possim interrumpere præscriptionem in casu absentis, vel furiosi adversarii. 1.
Sufficit protestatio ad ostendendam diligentiam. 2.

1 Quando adversarius meus est absens, vel furiosus, possum libellum porrigere Præsidi, vel Episcopo, & ita interrumpere præ-
2 scriptionem, quia sufficit protestatio ad ostendendam diligentiam, & quod animus sit perficere actum, si possem, *hic & l.* 9. *C. de annal. præscript. Boer. decis.* 40. *n.* 6.

TITULUS V.

De Hæreticis, Manichæis & Samaritis.

L. Privilegia, 1. & Auth. seq.

SUMMARIA.

Privilegia intuitu religionis Catholicis data hæreticis denegantur. 1.
Beneficium legis amittit, qui in legem committit. 2.
Justum non est æqualibus cum orthodoxis hæreticos frui privilegiis. 3.
Quod n. 1. dictum, ad privilegium SCti Vellejani extenditur. 4.

1 Privilegia intuitu religionis Catholicis data hæreticis denegat, *l. 1. h. Decian. libr.* 5. *Pract. Crimin. c.* 43. *n.* 1. *Tholosan. lib.* 33. *Syntagm. c.* 8. *n.* 8. quia in his cessat
2 ratio legis, vel Privilegii, scil. favor religionis, & beneficium legis amittit, qui in legem committit, *l.* 37. §. 1. *ff. de Minor. l.* 15. *C. de Judic.* quod in *Auth. seqq.*
3 exemplo prælationis dotis & tacitæ hypothecæ declaratur, vel potius extenditur, quamvis hæc intuitu religionis non data sit, hujus tamen ratio *in Novell.* 109. *cap.* 1. ex qua Auth. hæc desumta, cum justum non sit, æqualibus cum orthodoxis hæreticos dignos frui privilegiis, *Christin.*
4 *dec.* 179. *n.* 2. *vol.* 5. Atque hoc ad privilegium SCti Vellejani extendit *Jo. a Rojas sing.* 136. *n.* 2.

L. Omnes. 2.

SUMMARIA.

Hæreticis omnibus silentium hac lege imponitur, nec permittitur ipsis ut Episcopos aut ministros habeant, vel ministros creent. 1.
Minister qui non est, aliis ministerium demandare non potest. 2.
Hæreticus quis? 3.
Hæresis pertinaciam requirit. 4.
Non tam error, quam scissura unitatis & vinculi Ecclesiæ ejusque membrorum hic consideratur. 5.
Ab Ecclesia idolatriam aliosque errores docente recedens, hæreticus non est. 6.
Romanenses inaniter titulo Catholicorum superbiunt. 7.
Non omnia credit Ecclesia Catholica, quæ interdum ipsi tribuuntur. 8.

1 Hæreticis omnibus silentium hac lege imponitur, nec permittitur ipsis, ut Episcopos aut ministros habeant, vel mini-
2 stros creent. Minister enim qui non est, aliis ministerium demandare non potest.
3 Hæreticus autem est, qui vel in levi articulo fidei ab Ecclesia vere Catholica per-
4 vicaciter dissentit. Nam hæresis pertinaciam requirit, *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 372.
5 *n.* 9. Unde apparet non tam errorem quam scissuram unitatis & vinculi Ecclesiæ ejusque membrorum hic considerari. Oportet autem hic præsupponere Ecclesiam illam, a qua aliquis recedit, esse orthodoxam.
6 Nam si Ecclesia idololatriam atque alia peccata, vel alios errores doceat, non est Hæreticus, qui a tali Ecclesia recedit, sed illi potius hæretici sunt, qui a simplicitate veteris Catholicæ Religionis recesserunt; ut Romanenses, qui inaniter titulo Catho-
7 licorum superbiunt. Non omnia credidit Ecclesia Catholica, quæ interdum ipsi tribuuntur, vid. *Dn. Thabor. de Metat. p.* 3. *sect.* 2. *c.* 2. *n.* 4. *& seqq. & in Armamentar.*
8 *tit. de Exarmat. cap.* 4. *n.* 16. Interim unitatem Spiritus colimus cum illis, qui etiam sub illis in simplicitate fidei veteris Catholicæ Deo serviunt.

L. Cuncti. 3.

SUMMARIA.

Loca sacra sacrique conventus hæreticis sunt interdicti. 1.
Omnia conventicula ipsis sunt prohibita. 2.
Litaniæ aliaque exercitia ipsis noctu diuque interdicta. 3.
Pseudo-Concilium & partiale Tridentinum Œcumenicum Concilium non est. 4.

1 Loca sacra sacrique conventus hæreticis sunt interdicti, licet etiam in privatis ædi-
2 bus, vel Decanicis i. e. carceribus velint convenire; nam omnia conventicula ipsis prohibita per *l. conventicula* 15. *supra de*
3 *Episc. & Cler. Tholos. l.* 33. *c.* 9. *n.* 1. & ideo Litaniæ aliaque exercitia ipsis noctu diuque interdicta, quia scil. talia dogmata in
4 Œcumenicis Conciliis damnata, quale non est Pseudo-Concilium & partiale Tridentinum.

L. Ma-

... in Manichæos. 4.

SUMMARIA.

Manichæi & Donatistæ in publico erant crimine. 1.
Quod in Religionem Divinam committitur, in omnium fertur injuriam. 2.
Blasphemia in omnium fertur injuriam. 3.
Tales bonorum publicatio manet. 4.
Excipiuntur bona, quorum non habent directum dominium. 5.
Bona clerici ad Ecclesiam devolvuntur. 6.
Non habent isti hæretici testamenti factionem activam, vel passivam. 7.
Testamenti factio activa & passiva quid? 8.
Nec habent ullam Contractuum communionem. 9.
Obligare tamen se possunt. 10.
Crimen hoc morte non finitur. 11.
An etiam in humata talium hæreticorum cadavera sævire liceat? 12.
Hoc ab omni humanitate alienum. 13.
Mortuo hæretico inquiri potest, ut ejus memoria deleatur & hæresis non disseminetur. 14.
Liberi eorum resipiscentes ab errore paterno possunt parentibus succedere. 15.
Hic pœnitentia delicti tollit pœnam. 16.
Alias regulariter secus est. 17.
Crimen hoc, vel simile ab Ecclesiastico judice lenius punitum, a judice Politico adhuc puniri potest. 18.
Hæretici moderate & quiete viventes non sunt asperius tractandi 19.

1 Manichæi & Donatistæ in publico erant
2 crimine: additur ratio: quia quod in Religionem divinam committitur, in omnium fertur injuriam, *Klock. consf.* 51. *num.* 250.
3 *vol.* 1. Unde regulam constituit *Gomez T. 3. resol. c.* 1. *num.* 1. & subsumit blasphemiam, *num.* 2. *Menoch. d. l.* 2. *cas.* 375. & *Molin. Tr.* 3. *disp.* 44. *n.* 1. *Decian. lib.* 5.
4 *cap.* 20. *n.* 1. & ideo bonorum publicatio
5 eos manet, exceptis iis, quorum non haberent directum dominium, de quo *Decian. lib.* 5. *c.* 44. *n.* 2. & *seqq. Menoch. lib.*
6 2. *A. Q. cas.* 374. *num.* 3. & 5. Bona vero
7 Clerici ad Ecclesiam devolvuntur, *Covarr.*
8 *l.* 2. *resol. c.* 9. *num.* 12. Nec habent isti hæretici testamenti factionem activam, vel passivam, i. e. non possunt alios heredes instituere, nec aliquid ex aliorum testamentis capere, nec ab intestato, licet testator sit miles, vel filium habeat, *Decian. l.* 5. *c.* 44. *n.* 17. *Tholos. l.* 33. *c.* 8. *n.* 11.
9 nec ullam contractuum communionem, i. e. non possunt bona sua donare, vendere, vel per ullum contractum alienare, aut alio modo in suam utilitatem contrahere;
10 bene tamen se obligare possunt, *Decian.*
11 *d. l.* 5. *cap.* 44. *num.* 43. Nec crimen hoc
12 morte finitur, quod eo extendunt, ut etiam in humata cadavera sævire liceat, *Molin. Tr.* 3. *de J. & J. Disp.* 43. *n.* 2. *vers.*
13 *Secundum est.* Sed hoc ab omni humani-
14 tate alienum esse non dubito. Sed mortuo tamen hæretico inquiri potest, ut ejus memoria deleatur & hæresis non dissemi-
15 netur. Liberi tamen eorum resipiscentes ab errore paterno, possunt parentibus suc-
16 cedere. Adeoque hic habemus exemplum, ubi pœnitentia delicti tollit pœnam, *Me-*
17 *noch. l.* 2. *casu* 393. *n.* 1. & 2. alias regulariter secus, *Axiom. Barbosæ locupletata lib.*
18 14. *tit.* 42. *axiom.* 2. Si vero crimen hoc, vel simile ab Ecclesiastico judice lenius punitum, a judice Politico adhuc puniri
19 posse putat *Christ. dec.* 176. *n.* 15. *v.* 5. Hæreticos tamen moderate & quiete viventes asperius tractandos non esse, apparet ex *Nov.* 129. *c.* 1. *Naurath. ad Zoes. hic.*

Auth. Si vero Dominus.

SUMMARIA.

Fons Authenticæ. 1.
Vasallus, qui monitus intra annum purgare ab hæreticis terram suam neglexerit, amittit feudum, idque a Catholicis occupandum, & quatenus. 2.
De quibus hæreticis intelligenda Auth. n. 3.

1 Est & hæc Authentica excerpta ex constitutione illa Friderici II. & ejus summa:
2 Vasallus, qui monitus intra annum purgare ab Hæreticis Terram suam neglexerit, amittit feudum, idque a Catholicis occupandum, salvo tamen jure directo penes Dominum manente, nisi & ipse Catholi-
3 cos impediverit. Sed hæc intelligenda de veris hæreticis, qui a vera Catholica Ecclesia discesserunt & ab Œcumenico, non partiali Concilio damnati sunt.

Auth. Credentes.

S U M M A R I A.

Fons Authentica. 1.
Summa ejusdem. 2.
Sua securitati Pontifex Romanus prospexit, ne quis Sedi Romanae in ullo puncto contradicere auderet. 3.

1 Est & haec Friderici II. & summa brevi-
2 ter haec est: Haereticorum receptatores & fautores, si, postquam ob id excommunicati fuerint, satisfacere intra annum neglexerint, sunt infames, neque ad testimonium perhibendum, aut ad officium publicum adhiberi possunt, intestabiles, active & passive, atque omnium dignitatum expertes, nec possunt alios convenire, bene tamen conveniri ut excommunicati, & si Tabellio sit, instrumenta ab eo effecta careant effectu. Causa decidendi hic fuit favor Romanae Sedis, ut principium hujus
3 constitutionis ostendit. Ex quibus omnibus apparet, quam suae securitati Pontifex Romanus prospexerit, ne quis Sedi Romanae in ullo puncto contradicere auderet.

L. Ariani. 5.

S U M M A R I A.

Catalogus haereticorum. 1.
Poena eorundem. 2.
Manichaeorum in specie. 3.
Quae haereticis ullo modo donantur, ea Ecclesia sibi vendicat. 4.

1 Haeretici recensentur, quorum dogmata
2 percensere instituti nostri non est. Horum poena est, quod omnis liberalitatis sive ex donatione, sive ex ultima voluntate ea descendat, sint incapaces & prohibeantur
3 conventicula. Manichaeis vero specialiter exilium, vel ultimum supplicium dictatur
4 quae vero haereticis donantur ullo modo, ea Ecclesia sibi vindicat.

L. Damnato. 6.

S U M M A R I A.

Nestorianis a nomine Christianorum abstinere jubentur. 1.
Libri Nestoriani comburi debent. 2.
Inhibentur eorum conventicula. 3.
Ex eo, quod quis haereticorum libros habeat, quibus illi haereses suas defendunt, nisi alius finis doceatur, suspicio haeresis praebetur. 4.

1 In hac lege Impp. jubent, ut Nestoriani I. a Christianorum nomine abstineant, & se Nestorianos vocent, quia Nestorii scelus in deserendo DEUM sunt imitati.
2 II. Ut libri Nestoriani nec habeantur, nec legantur, sed comburantur, & Nestoria-
3 norum conventicula inhibeantur. Collegi-
4 tur ex textu: Ex eo, quod quis haereticorum libros habeat, quibus illi haereses suas defendunt, nisi alius finis doceatur, suspicionem haeresis praeberi, *Mascard. de Probat. concl. 746. n. 10. & concl. 863. per tot. Menoch. l. 2. A. Q. casu 374. n. 12.*

L. Curiales. 7.

S U M M A R I A.

Haeretici a nullis oneribus sunt exempti. 1.
Non beneficium, sed poenam merentur. 2.
Poena non tribuit immunitatem. 3.

1 Haeretici a nullis oneribus sunt exempti,
2 quia non beneficium, sed poenam meren-
3 tur, & poena non tribuit immunitatem.

L. Quicunque. 8.

S U M M A R I A.

Haec lex directa contra Eutychianos & Apollinaristas in dogmate convenientes. 1.
Quaenam his prohibita? 2.
Haeretici milites esse non possunt. 3.

1 Haec lex directa contra Eutychianos & Apollinaristas in dogmate convenientes.
2 Hi ut haeretici damnantur, Episcopos & Clericos habere, nec non conventicula instituere prohibentur, addita poena, ut si in cujus aedibus, consensu ejus, illa celebrata, aedes illae Ecclesiae vindicentur, vel si est conductor, qui consensit, aliis poenis coerceatur: Et haeretici illi, nec militiam exercere, nec in patria, nec in ulla civitate Metropolitana possunt commorari. Graviter etiam interdicitur, ne quid contra Chalcedonensem Synodum doceatur sub poena supplicii, aut tales libri habeantur, nec de iis, quae in Concilio conclusa sunt, ulla ratione disputetur, ne quidem discendi studio, quorum omnium ratio est.
3 Colligitur ex hac lege: Haereticos milites esse non posse, *Decian. lib. 5. c. 48. n. 4.*

L. Si qui orthodoxæ. 10.

SUMMARIA.

Orthodoxi prædia, in quibus oratoria sunt constituta, hæreticis vendere sub pæna confiscationis prohibentur. 1.
Principis est curare, ut templa DEI per omnia sæcula incontaminata conserventur. 2.
Item ne Oratoria damnati hæretici habeant. 3.
Oratorium cum consensu Episcopi construendum. 4.
De Oratoriis remissive. 5.
Oratorium quilibet habere potest consensu Episcopi. 6.

1 Orthodoxi prædia, in quibus oratoria sunt constituta, hæreticis vendere sub pœna confiscationis prohibentur, quia Prin-
2 cipis est curare, ut templa DEI per omnia sæcula incontaminata conserventur, & ne
3 Oratoria quidem damnati hæretici habeant,
4 quod fieret si prædia, in quibus Oratorium Paterfamilias cum consensu Episcopi construxit, etiam hæretico vendere posset. De
5 Oratoriis vid. *Panormit. in c. Auctoritate ult. X. de Censibus, Menoch. consil.* 382. *n.* 15.
6 Et quod Oratorium quilibet habere possit de consensu præsertim Episcopi, *Jo. de Selva in tr. de Beneficio qu.* 6. *p.* 1. *n.* 2. *in verbo construxit n.* 17.

L. Cognovimus. 19.

SUMMARIA.

Quales liberi parentibus hæreticis succedant? 1.
Quænam parens hæreticus liberis orthodoxis præstare tenentur? 2.
Mater hæretica indistincte, & non in subsidium tenetur dotare filiam orthodoxam. 3.

1 Parentibus hæreticis succedunt quidem liberi, vel agnati; nulli tamen nisi Ca-
2 tholici; alias Fiscus: & tenetur Parens hæreticus liberis orthodoxis præstare dotem, alimentum, donationem propter nuptias pro modo facultatum, ne orthodoxi liberi ob divini amoris electionem, paren-
3 tum provisione defraudentur. Colligunt exinde; Matrem hæreticam indistincte, & non in subsidium teneri dotare filiam orthodoxam, *Palilla in Auth. Res quæ n.* 61. *C. commun. de Legat. Surd. de Alim. tit.* 1. *q.* 14. *n.* 17. *Barbos. in L.* 1. *part.* 4. *n.* 82. *ff. sol. matr. Menoch. l.* 4. *præs.* 1. 89. *n.* 33.

Auth. Idem est.

SUMMARIA.

De successione Nestorianorum & Acephalorum passiva. 1.
Filii orthodoxi parentum hæreticorum possunt succedere parentibus & consanguineis. 2.
Lenius hic in parte agitur cum reo Criminis læsæ Majestatis Divinæ, quem cum reo humanæ. 3.
Fructus ante restitutionem eorum, qui resipuerant, perceptos filii orthodoxi restituere non tenentur. 4.
Restitutus ex gratia fructus interim ab alio perceptos non recuperat. 5.
Bona orthodoxis deferuntur sub conditione tacita, nisi privati resipiscant. 6.

1 Hæc Sententiam legis præcedentis transfert ad Hypothesin, scil. ad Nestorianos & Acephalos, qui si liberos reliquerint diversos, alios Orthodoxos, alios Hæreticos, horum portio illis accrescit; nisi re-
2 sipiscant. Ex quo apparet: Filios orthodoxos Parentum hæreticorum posse succe-
3 dere Parentibus & consanguineis, & ita lenius agi in hac parte cum eo, qui crimen læsæ Majestatis divinæ committit, quam qui humanæ, *Molin. de J. & J. tr.* 2. *disp.* 658. *n.* 19. licet dissentiat *Barb. ad*
4 *l.* 1. *p.* 4. *n.* 8. *ff. sol. matr.* Fructus autem ante restitutionem eorum, qui resipuerunt, perceptos filii orthodoxi restituere non te-
5 nentur; quia restitutus ex gratia fructus interim ab alio perceptos non recuperat, de quo *Farin. q.* 6. *n.* 28. *& seqq. Dec. inl. in condemnat.* 173. *ipsi l.* 13. §. 1. *n.* 2. *&*
6 *Christin. decis.* 176. *n.* 4. *vol.* 5. & ita bona orthodoxis deferuntur sub conditione tacita; nisi privati resipiscant, *Fortun. Garcias in rep. l. Gallus* §. *idem credendum n.* 250. *ff. de liber. & posthum. vol.* 3. accedit delictum hæreticorum ante resipiscentiam.

Auth. Gazaros.

SUMMARIA.

Pœnæ hæreticorum generales. 1.
Longe gravius est æternam, quam temporalem offendere majestatem. 2.
Quatenus suspicione hæreseos laborantes ei-

 dem

dem cum hæreticis pœna plectendi? 3.
Hæ pœnæ non feriunt Evangelicas Ecclesias religiosa pace fruentes. 4.
Liberis orthodoxis damnatorum etiam hæreticorum bona ex lege debentur. 5.

1 Hæc continet in genere pœnas Hæreticorum: I. Infamiam juris. II. Bannum Imperiale. III. Confiscationem bonorum,
2 ob hanc rationem: quia longe gravius est æternam quam temporalem offendere Ma-
3 jestatem; iis etiam, qui suspicione tantum laborant, eadem pœna plectendis, nisi intra annum se purgaverint. Cujus severitatis eadem fuit causa, quæ superiorum Constitutionum, quæ ex eadem constitutione Friderici in gratiam Romanæ Sedis, sumptæ sunt. Vid. *Klock. vol. 1. consf.*
4 *24. n.* 35. Sane hæc non feriunt Ecclesias Evangelicas a confessione Romanæ Sedis in nonnullis dissentientes Religiosa pace
5 fruentes; & liberis orthodoxis damnatorum etiam hæreticorum bona ex lege deberi tradit *Coras. in rep. l. qui liberos* 19. *num.* 111. *ff. de Rit. nupt. vol.* 2. & per ea, quæ tradit *Klock. d. l. n.* 37.

L. Quoniam. 21.

SUMMARIA.

An hæreticus possit esse testis? 1.
Hæreticus contra orthodoxum pro teste non accipitur. 2.
Item Judæus contra Christianum. 3.
Limitatur in crimine excepto, & si veritas aliter haberi non possit. 4.
Hæreticus contra hæreticum testis esse potest. 5.
Restringitur. 6.
In testamentis & contractibus hæretici testes admittuntur. 7.
In hæresi dantur gradus. 8.
Probationum facultas non est tempore angustanda. 9.

1 Agit de testimoniis Hæreticorum, & distinguitur inter judicialia & extrajudicialia: In illis repellenda sunt illorum testimonia, quando alteruter litigantium orthodoxus,
2 alias non. Nam hæreticus contra orthodoxum pro teste non accipitur, sed repellitur, *Farin. q.* 56. *num.* 206. *Decian. lib.* 5.
3 *cap.* 43. *n.* 2. sicut & Judæus contra Christianum non admittitur, *c.* 23. *& seq. caus.*
4 2. *qu.* 7. *vid. Nov.* 45. *c.* 1. nisi tamen sit exceptum, & veritas aliter haberi non
5 possit, *Farin. d. q.* 216. *& seqq.* Sed hæreticus contra hæreticum potest esse testis, quod tamen ad eos, qui eodem cum producto, seu cum eo, contra quem produ-
6 cti sunt, morbo laborant, non est extendendum, *Hill. ad Don. l.* 25. *c.* 9. *lit. P.* Sed in Extrajudicialibus admittuntur, v. g. in
7 Testamentis & Contractibus, idque propter utilitatem necessarii usus, *Decian. d. l. Farin. d. q. n.* 221. *& seqq. Petrus Greg. d.*
8 *c.* 8. *n.* 15. Et inde recte colligitur, in hæresi dari gradus, *Decian. in tr. crimin. l.* 5.
9 *cap.* 19. *n.* 10. Collige probationum facultatem non esse temere angustandam.

L. Divinam. ult.

SUMMARIA.

Militare testamentum in multis privilegiatum. 1.
Ex eo tamen hæreticus capere nil potest. 2.
Nec militi licitum agere quicquam in præjudicium Christianæ Religionis. 3.

1 Quamvis militare testamentum sit in
2 multis privilegiatum, ex eo tamen hære-
3 ticus capere aliquid non potest; cum nec militi licitum sit agere quicquam in præjudicium Christianæ Religionis, *Farin. de Hæresi qu.* 190. §. 7. *num.* 95.

TITULUS VI.

Ne sanctum Baptisma iteretur.

SUMMARIA.

Prohibetur rebaptizatio vere baptizatorum sub certa pœna. 1.
Pœna rebaptizantium a nullo judice remittenda. 2.
An ignorantia justa rebaptizatus irregularitatem contrahat? 3.
Qui simulate se baptizari curant, compellendi a Magistratu, ut in professione Christianæ Religionis maneant. 4.
Pœnitentia hic conceditur. 5.

1 Prohibetur in *hoc tit.* ne Catholici ab hæresi conversos, modo vere in nomine SS. Trinitatis baptizati sint, rebaptizent, neve id tentent hæretici, sub pœna ultimi supplicii, & si rebaptizatus fa-
ctum

tum non dotulerit, exilio ac 10 librarum auri mulcta plectitur, & fit intestabilis, quæ pœna rebaptizantem manet, per *l.* 2. *h. t.* Antistes autem rebaptizans (nisi faciat hoc, quod baptizatus non potuerit docere, se fuisse baptizatum) de-
2 ponendus est, *l.* 1 *h. t.* Et pœna rebaptizantium a nullo judice remittenda est, *l.* 3. *h. t.* Uterque etiam fit irregularis & ad sacros ordines admitti nequit; quod in
3 tantum nonnulli extendunt, ut etiam illum, qui ignorantia justa rebaptizatus est, irregularitatem contrahere putent, quos tamen refutat *Covarr. in Clem. si furiosus p.* 1. *princ. n.* 8. Conf. *Zasius lib.* 1. *conf. ult.*
4 *num.* 1. Colligunt exinde: Qui simulate se baptizari curant, ut facere interdum solent Judæi, compellendos esse a Magistratu, ut in professione Christianæ Religionis maneant, *Christin. v.* 2. *dec.* 38. Colligitur
5 etiam *ex l.* 3. Quod pœnitentia hic concedatur.

TITULUS VII.

De Apostatis.

L. Si quis lege. 1.

SUMMARIA.

Apostasia vel fidei, vel obedientiæ, vel religionis est. 1.
De qua hic sermo? 2.
Pœna ad Judaismum prolabentium. 3.
Apostatæ hereditas liberis & cognatis defertur. 4.

1 Apostasia triplex est: I. Fidei, quando quis a fide plane recedit, transiens ad Paganos, vel Judæos: II. Obedientiæ, quæ est in quocunque peccato: III. Religionis, quæ est ab Ordine Religiosorum, quem quis ingressus est, defectio, *Decian. l.* 5. *c.* 71. *n.* 1. *& seqq. Christ. vol.* 2. *dec.* 39. *n.* 8.
2 De prima hic sermo & statuitur hic pœ-
3 na in eos, qui ad Judaismum prolabuntur, scil. confiscatio bonorum; quod de casu, ubi contra viventem Apostatam agitur, intelligendum; nam ubi ille fatis con-
4 cessit, hæreditas ejus liberis & cognatis defertur, per *l.* 3. *C. h. t.* quæ melior solutio quam *Clar.* §. *fin. q.* 78. *n.* 4. *& Menoch. l.* 2. *A. J. Q. cas.* 546. *n.* 19.

L. Si quis defunctum. 2.

SUMMARIA.

Accusatio Apostatæ post mortem usque ad quinquennium licita. 1.
Sufficit judicium inchoare intra quinquennium. 2.
De crimine hæreseos post mortem intra quinquennium agi potest. 3.
In quibus casibus hoc verum? 4.

1 Permittitur hic etiam post mortem accusatio Apostatæ usque ad quinquennium,
2 & sufficit judicium inchoare intra quinquennium. Ratio est in textu; quod exemplo querelæ inofficiosi testamenti se hoc con-
3 stituisse afferat. Collige: de crimine hæreseos post mortem intra quinquennium agi posse, diutius non, *Roman. sing.* 436. *Ant. Gomez l.* 3. *cap.* 1. *n.* 81. *Clar.* §. *fin. q.* 51. *n.*
4 14. *in fin.* Idque verum esse testantur dicti Auctores in omnibus casibus, ubi ad confiscationem post mortem agitur, *Molin. tr.* 2. *d.* 73. *n.* 5. *Peregr. de jure fisci l.* 14. *t.* 5. *n.* 33. *Guazzin. in tr. de confisc. concl.* 19. *n.* 2. *& seq.*

L. Hi. 3.

SUMMARIA.

Apostatarum & hæreticorum pœna communis. 1.
Flagitium Apostatarum neque pœnitentia obliteratur. 2. 4.
Differentia inter Apostatas & Hæreticos. 3.
De qua pœna hæc lex intelligenda? 5.
Pœna Canonica Apostatarum per pœnitentiam tollitur. 6.

1 Statuit in Apostatas pœnam cum Hæreticis communem: hoc vero hic speciale,
2 quod flagitium eorum neque pœnitentia obliteretur: quia crimen hoc hæresi longe
3 gravius est. Nam hæretici in nonnullis punctis tantum a Christiana fide recedunt, sed Apostatæ penitus Christianam Religionem ejurant, *Clar.* §. *fin. qu.* 78. *n.* 4. Et Apo-
4 stasiæ crimen non aboletur per pœnitentiam, per *hanc l.* 3. Sed hæc lex de pœna
5 temporali intelligenda: nam Canonicam per pœnitentiam tolli volunt per *c. quidam X. h. t.* DD. quos allegat *Barbos. hic n.* 9. *& Menoch. d. cas.* 546. *n.* 19. *Decian. lib.* 5.
6 *c.* 72. *in fin. Gondissalv. in tr. de hæret. qu.* 20. *n.* 2.

nu. 2. *& seq. in tract. v.* 2. *Christin. v.* 2. *dec.* 39. *n.* 6.

L. Apostatarum. 4.

SUMMARIA.

Omnibus publica accusatio Apostatarum conceditur, nullo finienda tempore. 1.
Facultas testandi, donandi, contrahendi Apostatis adempta. 2.

1 Omnibus publica accusatio Apostatarum conceditur, nullo finienda tempore, adeo, ut etiam post mortem possit institui, in-
2 tra quinquennium tamen post mortem: facultas etiam testandi, donandi, contrahendi Apostatis adimitur, quia sunt intestabiles, & eorum, si vivant, bona fisco adducuntur, secus si mortui, ut dictum supra ad *l.* 2.

L. Eum. 5.

SUMMARIA.

Ad apostasiam quem traducens capite plectitur. 1.
Hoc delictum homicidio frequentius & facilius, ut & atrocius. 2.
Duplex scelus est. 3.
Violentia & persuasio æquiparantur. 4.
Persuadere plus est, quam compellere. 5.

1 Qui servum, vel ingenuum ad nefandam Apostasiam, vi, vel persuasionibus tradu-
2 xit, capite plectitur, quia scil. hoc delictum homicidio frequentius & facilius, ut & sua natura atrocius: nam duplex scelus
3 est; dum primo talis ipse Divinam Majestatem lædit, & deinde alium in societatem criminis pertrahit, *Petr. Greg. in synt. lib.* 2. *tit.* 2. *n.* 2. *& l.* 33. *tit.* 8. *num.* 17. Col-
4 lige hic: Violentiam & persuasionem æquiparari. Imo alibi, ut in *l.* 1. §. *persuadere*
5 3. *ff. de servo corr.* dicitur, persuadere plus esse, quam compellere, quia animus etiam corrumpitur, *Cravett. cons.* 10. *n.* 17. *& cons.* 192. *num.* 12. *Petr. Placea in ep. delict. lib.* 1. *cap.* 17. *Menoch. cons.* 175. *n.* 4. *cons.* 406. *n.* 95. *Castill. l.* 3. *contr.* 61. *num.* 128.

L. Eos. 6.

SUMMARIA.

Pœna Clericorum & Monachorum ad hæresin prolapsorum specialis. 1.
Ratio specialitatis. 2.

1 In specie Clericis & Monachis ad hæresin prolapsis pœna exilii dictatur; quia
2 in his metus est, ne alios corrumpant, quod in aliis non metuitur, & sic in aliis exilium locum non habet, per *l.* 3. *h. t. & ibi Glossa.*

TITULUS VIII.

Nemini licere signum Salvatoris Christi humi vel in silice, vel in marmore aut sculpere, aut pingere.

SUMMARIA.

Sensus h. tit. manifestus est ex rubrica. 1.
Ex rubricis integrum sensum & perfectam orationem habentibus, ducitur argumentum, atque ex lege. 2.
Quod fieri solet, quando rubrica incipit a particula ut, *vel* ne. 3.

1 Sensus hujus tituli manifestus est, & in-
2 teger in Rubrica reperitur, ut sunt aliæ etiam nonnullæ Rubricæ, quæ integrum sensum habent & perfectam orationem, ex quibus ducitur argumentum, tanquam ex lege, v. gr. *Ut nemo invitus agere, vel accusare cogatur.* Item: *Quod quisque juris in alium statuit, eo ipse utatur*, & sim.
3 id quod fieri solet, quando Rubrica incipit a particula UT, vel NE. Vid. *Everhard. in Top. loc.* 29. *n.* 2. *& Gail. de pignorat. c.* 4. *n.* 2.

L. Cum sit nobis. un.

SUMMARIA.

Indignum videtur Crucem Domini pedibus conculcare. 1.
Crux Domini Christianorum summa semper fuit gloria. 2.
Aggressuri aliquid cruce Domini frontem & pectus munimus. 3.
In primitiva Ecclesia honor sine superstitione imagini Crucifixi exhibebatur. 4.
Imago Crucis in instrumento pro fide & subscriptione cedebat. 5.
Collatione Crucis consecrabantur loca sacra. 6.
Crux in Litaniis publicis præferebatur. 7.
Hæc lex non observatur. 8.
Profuit hæc lex Tiberio II. Imp. 9.

1 Ratio Legis est: quia indignum videtur
2 crucem Domini, quæ Christianorum sem-

3 per

3 per summa fuit gloria; qua aliquid aggressuri, frontem & pectus muniunt, sive ejus imaginem, qua, sicut Hieronymus ait & Augustinus, frontem terimus & nos
4 præmunimus, pedibus conculcare. Nam apud Veteres in primitiva Ecclesia exhibebatur honor exterior tamen, & sine superstitione, imagini Salvatoris nostri Cru-
5 cifixi. Nam imago crucis in instrumento pro fide & subscriptione celebat, *l. ult.* §.
6 2. *C. de jure delib.* Collatione Crucis consecrabantur loca sacra, *l. ult. C. Theodos. de*
7 *pag. sacrif. Nov.* 5. & 65. & in Litaniis publicis præferebatur, *Nov.* 123. *Rittersh. in Tr. de Asylis cap.* 3. *n.* 33. ut testatur Tertullianus in libro de corona militis, ad omnem actionem, aditur, progressum, crucis signo se muniebant, atque ex vera fide Jesu Christi crucifixi memoriam recolebant & hunc, quem colebant, imitabantur. Nolebant igitur hanc imaginem ho-
8 nore dignam pedibus conculcare. Sed videmus hanc legem non observari; multa enim monumenta humi posita & imagine Crucis non tantum, sed & Crucifixi Salvatoris insignita, videri, & eam non observari testatur ex. *Tuld. Christin. decis.*
9 41. *vol.* 2. Quantum autem profuerit hæc lex Tiberio II. Imp. historia notissima testatur, dum thesaurum ingentem sub tali monumento eruto reperit.

T I T U L U S IX.

De Judæis & Cœlicolis.

L. Quod Cornelia. 1.

S U M M A R I A.

Judæorum universitati nihil in testamento legari potest. 1.
Judæorum Collegia tolerata potius, quam probata. 2.
Judæo legatum ipsi debetur. 3.
Judæis magis favetur, quam Hæreticis. 4.

1 Judæorum universitati nihil in testamento legari potest; Ratio *ind. l. Collegium*
2 *C. de hered. instit.* & quia horum collegia potius tolerata quam probata, *Carpz.*
3 *P.* 3. *const.* 13. *d.* 36. *n.* 18. Sed si Judæo legetur, huic debetur legatum, ut est communis sententia, teste *Decian. in tr. crim. l.* 5. *tit.* 13. *n.* 16. licet ipse recedat. Unde etiam *Molin. de J. & J. Disp.* 134. *n.* 11. tantum Collegii Judæorum facit mentionem & *Carpz. p.* 3. *c.* 13. *def.* 36. expresse sententiam communem defendit. & *Marq. de Susannis intr. de Judæis p.* 2. *cap.* 5. *n.* 24. Sed
4 absurdum videtur, Judæo posse legari, & tamen non Hæretico; verum sæpe Judæis magis favetur, quam Hæreticis, etiam pro talibus falso habitis.

L. Judæis. 3.

S U M M A R I A.

Pœna Judæorum & Cœlicolarum conversum Judæum realiter injuriantium. 1.
Ratio severitatis. 2.
Furoris indicium est, lapides projicere. 3.
Judæus alicujus conversionem impediens dicitur committere contra fidem Catholicam & potest puniri. 4.

1 Si quis Judæorum vel Cœlicolarum, Judæum conversum, saxis petere, vel alio furoris genere attentare ausus sit, sustineat
2 vivi comburium cum complicibus; Cujus severitatis ratio: ne conversio Judæorum impediatur. Ex verbis, (*alio furoris ge-*
3 *nere*) colligunt DD. furoris esse indicium, lapides projicere, *Mascard. conclus.* 817. *n.* 32. *Mantic. de conject. ult. vol. l.* 2. *tit.* 5. *n.*
4 12. Et ideo si Judæus alicujus conversionem impedierit, dicitur committere contra fidem catholicam & potest a judice puniri, *Christin. dec.* 40. *n.* 5. *vol.* 2.

L. In Synagogam. 4.

S U M M A R I A.

Synagoga Judæorum religiosa domus est. 1.
Hospitationi militum non subjacet. 2.
Judæorum religio superstitio potius dicenda. 3.
Milites in quibus locis jus hospitandi habeant. 4.
Non omni ea parte concedendum, quod Judæorum Synagogæ nulla habeant privilegia. 5.
Permittendæ synagogæ Judæis, ubi tales habere consueverunt. 6.
Ratio concessionis, sive permissionis. 7.

1 Synagoga Judæorum, quia religiosa do-
2 mus est, hospitationi militum non subja-
3 ceat, quamvis ipsorum religio superstitio potius dicenda esset, per *l.* 3. §. *fin. ff. de*

4 Decur.

4 *Decur.* Ideo milites habent jus hospitandi in privatorum ædibus, non vero locis quali-
5 tercunque religiosis. Ergo non omni ex parte concedendum, quod Judæorum Synagogæ nulla habeant privilegia. Collige:
6 permittendas esse Synagogas Judæis, ubi tales habere consueverunt, *Christin. d. l. num.*
7 6. quod procul dubio concessum, ubi haberent Christiani occasionem cum eis conversandi eosque convertendi.

L. Jussio. 5.

SUMMARIA.

Immunitas a personalibus muneribus Curiæ Judæis data rescindenda est. 1.
Quatenus procedat? 2.

1 Immunitas a personalibus muneribus Curiæ Judæis data rescindenda est, hic *& d.*
2 *l.* 3. *§. fin. ff. de Decur.* Distinguendum tamen videtur: An personalia, vel etiam curialia munera cum honore conjuncta an vero non. Ab his non habent immunitatem per *hanc legem*; ad illa tamen non admittuntur, per *l. ult. h. t. Card. Tusch. concl.* 371. *n.* 67. *& seq. lit. I.* Dici enim potest, eos immunitate indignos esse, sed invitos compelli posse, si aliarum personarum sit penuria.

L. Ne quis. 6.

SUMMARIA.

Conjugium Christiani cum Judæa tanquam adulterium est prohibitum. 1.
Omnibus hic concessa accusatio. 2.
Quatenus pœna mortis locum habeat? 3.
Secus observatum in primitiva Ecclesia. 4.
Superior tale matrimonium ob spem probabilem permittere potest. 5.

1 Conjugium Christiani cum Judæa tan-
2 quam adulterium est prohibitum, & accusatio omnibus concessa; quod etiam Jure Canon. *c. cave, caus.* 28. *q.* 1. statutum, & pœnam mortis infligendam esse putat *Covarr. de Matrim. p.* 2. *c.* 6. *§.* 11. *num.* 3. Conf. *Marq. de Susann. in tr. de Judæis p.* 2. *c.* 3. *n.* 15. *Menoch. cas.* 290. *num.* 1. *&* 2. *Farin. q.* 139. *n.* 39. *Tulden. ad tit. ne Chri-*
3 *stianum mancipium num.* 2. Si tamen extra matrimonii figuram, non tamen expresse in contumeliam Christiani nominis, (vid. *Farin. d. q.* 39. *n.* 26.) sed causa libidinis & per lasciviam Judæus Christianam corrumpat, pœna non mortis, durior tamen quam alterius fornicationis, *Farin. d. l. n.* 8. *& seqq. Menoch. d. l. n.* 9. *Carpz. Pr. crim. qu.* 69. *n.* 43. *& p.* 4. *Const.* 26. *def.* 4. *Clar.*
4 *§. fornicatio num.* 26. Secus tamen quoad matrimonium in primitiva Ecclesia observatum fuisse apparet ex 1. *Cor.* 7. *v.* 12. *& seqq.* quod spes esset a fideli conjuge infidelem converti posse, 1. *Petr.* 3. *v.* 1.
5 1. *Cor.* 7. *v.* 16. Non tamen est dubitandum, Principes potuisse talia matrimonia prohibere, & putarem Superiorem tale matrimonium ob spem probabilem permittere posse.

L. Nemo Judæorum. 7.

SUMMARIA.

Gradus in nuptiis Christianorum prohibiti, prohibiti etiam in nuptiis Judæorum. 1.
Polygamia Judæis etiam prohibita. 2.
Judæi sunt Cives Romani. 3.
Legibus uti debent Romanis. 4.
Judæus bigamus, ut Christianus, mortis pœna afficiendus. 5.
Limitatur. 6.
Judæi etiam in Germania sunt Cives Romani. 7.
Ubi tolerantur, utuntur Privilegiis Civium. 8.

1 Quicunque gradus in nuptiis Christianorum sunt prohibiti, illi & prohibentur in
2 nuptiis Judæorum: & Polygamia etiam Ju-
3 dæis prohibita est. Ratio est: quia sunt cives Romani & vivunt in Romano Im-
4 perio, ejusdem legibus uti debent, per *l.*
5 *seq.* Et ideo Judæum bigamum, ut Christianum, mortis pœna ex Constitutione Carolina puniri posse tradit *Decian. l.* 5.
6 *cap.* 12. *n.* 3. sed si repudiata prima aliam duxerit, quia hoc eis lege Mosaica concessum, pœna locum non habebit, *Tiraq. de Primog. q.* 66 *n.* 25. *Decian. l.* 5. *c.* 14. *n.* 7. *Farin. p.* 2. *fragment. lit. I n.* 652. Col-
7 lige: etiam Judæos in Germania esse cives Romanos, *Mynsing. c.* 3. *obs.* 6. Confer. *Addit. vol.* 5. *cons.* 75. *n.* 9. *Mascard. concl.* 945. *n.* 23. *Tusch. concl.* 377. *lit. I.* Et ubi tolerantur, utuntur privilegiis civium, *Rimin. vol.* 2. *cons.* 275. *n.* 23. *& seqq. vol.* 2. *cons.*
8 119. *n.* 4. *& seqq.* Eorum autem receptio in numerum inter regalia numeratur, *Arn.*

Bull.

Bull. tit. 9. in fin. Ordin. Polit. de Ann. 1548. §. *Item (nach dem) Sixtin. de regal. t. c.* 5. *n.* 19.

L. Judæi. 8.

SUMMARIA.

Judæi debent legibus Romanis parere, & judices civiles adire, etiam in causis ad eorum ceremonias spectantibus. 1.
Compromittere inter se possunt in Judæum in Civilibus. 2.
Judæi præstare debent juramentum de calumnia. 3.
Ut & necessarium. 4.
Praxis Cameræ Spirensis. 5.
De solemnitatibus circa juramentum Judæi observandis, remissive. 6.
Lis inter Judæos ipsos ex lege Mosaica decidenda. 7.

1 Judæi debent legibus Romanis parere, & judices civiles adire etiam in causis ad
2 eorum cæremonias spectantibus; compromittere tamen inter se possunt in Judæum in civilibus, *Blancus de compromiss. q.* 2. *n.* 20. Idem habetur in *l.* 14. *h. t.* Et decisio hujus legis tam in iis, quæ ad processum pertinent, quam in ipsis causarum decisionibus, vera est, *Farin. d. p.* 2. *n.* 621.
3 *Marq. de Susann. d. tr. p.* 2. *c.* 6. *n.* 16. Sic Judæi etiam præstare debent juramentum de calumnia, *Wurmf. tit. de juram. obs.* 6.
4 ut & necessarium, *Mynf. c.* 5. *obs.* 6. & 20.
5 Sed in Camera Spir. hoc receptum, Judæum non posse juramentum præstare per Christianum Procuratorem, *Wurmf. tit. de procurat. obs.* 4. *Wehner. in obs. tit. Judæi*, ubi
6 plura de solemnitatibus circa juramentum observandis, *Ordin. Camer. tit.* 86. Confer.
7 *Cornel. a Lapide in c.* 5. *Levit. v.* 1. Si tamen inter ipsos Judæos lis, ea ex lege Mosaica decidenda, *Mast. concl.* 190. *n.* 8. *Farin. d. p.* 2. *n.* 641. & *seq. Decian. d. tr. l.* 5. *c.* 6. Conf. *Tusch. concl.* 369. *lit. I.*

L. Nemo exterus. 9.

SUMMARIA.

Christiani vetantur Judæis statuere pretia, quibus res suas vendant. 1.
Magistratus certis rebus certum pretium statuere potest. 2.
Non tamen certis personis, præsertim earum odio. 3.
Judæi, ut Christiani, non possunt compelli ad res suas vendendas. 4.
Contractus ad justitiam commutativam pertinent? 5.
In Contractibus personarum respectus non habetur. 6.

1 Christiani vetantur Judæis statuere pretia, quibus res suas vendant. Ratio in *l.*
2 *In re mandata* 21. *C. Mandat.* Quamvis enim Magistratus certis rebus certum pretium
3 constituere possit, certis tamen personis, præsertim earum odio, id constitui nequit.
4 Et sic Judæi etiam non possunt compelli ad res suas vendendas, sicut nec Christiani, nisi in casibus specialibus, de quibus
5 alibi. Ratio autem horum est: quia contractus ad justitiam commutativam perti-
6 nent, in quibus respectus personarum non habetur.

L. Quicunque. 10.

SUMMARIUM.

Judæi a Curiæ muneribus non sunt immunes.

Judæi immunitatem a Curiæ muneribus non habent, sicut dictum in *l.* 5. *h. t.*

L. Judæos. 11.

SUMMARIA.

Judæi sub amissione permissorum jubentur ritus suos citra contemptum Christianæ Religionis observare. 1.
Amittit beneficium, qui concessa sibi abutitur potestate. 2.
Quatenus Judæorum Synagogæ non tolerandæ. 3.
Præstaret semper aliquem Christianum linguæ gnarum Synagogis eorum quasi inspectorem habere. 4.

1 Judæi jubentur ritus suos citra contemptum Christianæ Religionis observare, alias amissuri permissa, nisi ab illicitis, tempe-
2 raverint. Nota: Eum amittere beneficium, qui concessa sibi abutitur potestate, *c. privilegium* 63. *cap.* 11. *qu.* 3. *c. ut privilegia* 24. *X. de privil.* Unde apparet non
3 tolerandas esse Synagogas eorum & conventus, si in iis Salvatorem mundi exe-
4 crentur, & maledicant Christiano nomini, ideo

ideoque præstaret semper aliquem Christianum linguæ gnarum in Synagogis quasi Inspectorem habere.

L. Cœlicolarum. 12.

SUMMARIA.

Cælicolæ quinam? 1.
Pœnæ eorum. 2.

1 Cœlicolæ, qui cœlum venerabantur, iis-
2 dem pœnis tenebantur, quibus Hæretici & templa eorum vindicanda sunt Ecclesiæ.

L. Die Sabbathi. 13.

SUMMARIA.

Judæi in suis festivitatibus & Sabbathis non possunt conveniri, nec Christianos convenire. 1.
Nec Judæi lædendi sunt prætextu hæresis eorum atque superstitionis. 2.
Hoc casu quod in favorem alicujus constitutum in ejus odium retorquetur. 3.
Litigantium una debet esse conditio. 4.

1 Judæi in Sabbathis suis aliisque festivitatibus non possunt conveniri, nec Christianos convenire; additur in textu ratio: cum ceteri dies quinque tam causis publicis, quam litigiis privatorum vacare pos-
2 sint; nam nec Judæi lædendi sunt prætextu hæresis eorum atque superstitionis, *Decian.*
3 *l. 5. c. 11. n. 7.* Collige: hoc casu quod in favorem alicujus constitutum in ejus odium
4 retorqueri, quod ideo fit, quia litigantium una debet esse conditio. Conf. *Marq. de Susan. d. tr. p. 1. c. 3. n. 17.*

L. Nullus tanquam. 14.

SUMMARIA.

Nemo Judæos offendere, aut eorum bona invadere debet. 1.
Nemo sibi ipsi permittere valet ultionem. 2.
Judæi injuriis sunt alieniores a fide christiana. 3.
Inimicos juvare, non lædere jubemur. 4.
Occidens Judæum ordinaria pœna plectitur. 5.
Judæi securitate hac ad insolentiam abuti non debent. 6.
An in favorabilibus constitutionibus Judæi comprehendantur, remissive? 7.
Rigor debet in iis servari, & ad eos non trahenda dispositio favorabilis. 8.

1 Nemo Judæos offendere aut eorum bona invadere debet, quia idcirco judiciorum vigor, jurisque publici tutela in me-
2 dio constituta videtur, ne quisquam sibi
3 ipsi permittere valeat ultionem, & injuriis sunt alieniores a fide christiana, &
4 inimicos juvare, non lædere jubemur,
5 *Marq. de Susann. d. tr. p. 1. c. 2. n. 31.* Ideoque occidens Judæum ordinaria pœna plectitur maxime ob regulam & ob imaginem DEI, & spem conversionis, *arg. c. Clericum dist. 50. Marq. de Susan. d. tr. p. 1. c. 12. Decian. in tr. crim. p. 1. c. 16. n. 12. Thesaur. lib. 2. q. 36.* ubi *ad c. 1. de Homic. lib. 6.* respon-
6 det. Judæi tamen hac securitate ad insolentiam abuti non debent. Ratio prioris est in *l. præced.* posterioris in *l. 10.* An au-
7 tem in favorabilibus constitutionibus Judæi comprehendantur, vid. *Farin. d. p. 2. n. 602.*
8 *& seq.* Imo rigorem debere in iis servari, & ad eos non trahendam dispositionem favorabilem, tradit *Lancell. de attent. p. 2. c. 12. limit. 11. n. 8. & seqq.*

L. Si qua. 15.

SUMMARIA.

Judæi non debent habere proprios judices suos. 1.
Nec propriam remp. 2.
Sunt subditi & servi Imperii Romani. 3.
Præstaret eos ita tractare, ut sentirent se servos esse. 4.
De tolerantia Judæorum remissive. 5.

1 Judæi non debent habere proprios judices suos, scil. Seniores, sed adire debent
2 ordinarios judices: Non enim ipsis permittendum est, ut propriam Remp. habeant,
3 sed sunt subditi & servi Imperii Romani.
4 Præstaret igitur eos ita tractare, ut sentirent se servos esse. Conferantur ea, quæ
5 *Balduin. l. 2. c. 6. casu 5. de tolerantia Judæorum* habet, & alii, & quæ dicta sunt supra *ad l. 8.*

L. Judæi. 16.

SUMMARIUM.

Pœna Judæi Christianum circumcidentis, vel ad Judaicam Religionem trahentis.

Quicunque Judæus Christianum circumciderit, vel circumcidi mandaverit, pro-

ſcriptione bonorum & perpetuo exilio mulctabitur, *l.* 16. *h. t.* Eadem pœna, imo etiam corporalis, imminet iis, qui Chriſtianum, ad judaicam religionem traxerint.

L. Judæorum. 17.

SUMMARIA.

Primates Judæorum quinam? 1.

Anniverſarium canonem pro ſingulis Synagogis ſuo periculo ſolvere debent Palatinis. 2.

Aurum Coronarium quid? 3.

1 Primates Judæorum, ſeu qui in Synago-
2 gis eorum primas partes obtinent, anniverſarium Canonem, quem ſingulæ Synagogæ quotannis ſolvunt, Palatinis debent ſuo pe-
3 riculo ſolvere. Et hoc Aurum Coronarium dictum: vide notata infra de *Auro Coron.* & quos allegat *Klock. v.* 1. *conſ.* 31. *n.*14. *& ſeq.*

L. Hac valitura. ult.

SUMMARIA.

Prohibentur Judæi ne defenſoris officio, nec patriæ honore fungantur, nec poteſtatem habeant de ſacris perſonis judicandi. 1.

Corrigitur per h. l. l. 3. §. ult. ff. de Decur. *n.*2.

Prohibentur Judæi novas exſtruere Synagogas. 3.

Pœna contra facientium. 4.

Collapſæ Judæorum Synagogæ non iterum erigendæ. 5.

Quatenus reficere liceat eas? 6.

Jus Can. novam exſtruere Synagogam, ubi vetus collapſa, concedit. 7.

De Judæis remiſſive. 8.

1 Prohibentur Judæi, ne defenſoris officio, nec Patriæ honore fungantur, nec poteſtatem habeant de ſacris perſonis judicandi;
2 & ſic per hanc legem videtur corrigi *l.* 3. §. *ult. ff. de Decur.* nam quod quidam putant, intelligi poſſe illam *l.* 3. §. *ult.* de Chriſtianis Judaicam ſuperſtitionem ſequentibus, id plane non eſt probabile, cum tales Apoſtatæ majori odio digni, & dicta conſtitutio *in l.* 3. §. *ult.* eſt Imperatorum Gentilium, *Azorius p.* 1. *mor. inſt. lib.* 8. *cap.*
3 22. *qu.* 10. Prohibentur etiam novas exſtruere Synagogas, & poſſunt tantum veteres
4 fulcire; quod ſi vero quis novam Synagogam fabricaverit, mulctandus eſt 50. libris auri, §. 2. *h. l.* deinde proſcribendus, vel etiam capitali ſupplicio afficiendus; Videtur enim rebellionem movere & ipſa Synagoga Eccleſiæ addicenda, *d.* §. 2. *in fin.*
5 Exinde colligitur, ſi collapſæ ſint Synagogæ, eas iterum erigi non debere, quia hoc
6 eſſet novas ædificare; ſed nec ita reficere licet, ut eæ ampliores, capaciores, aut magnificentiores reddantur, ſed veteri tantum formæ reſtituantur per hanc legem & *arg. l.* 65. §. *fin. ff. de Legatis* 1. quamvis jus
7 Can. in *c. conſuluit X. hoc tit.* novam exſtructionem, ubi vetus Synagoga collapſa, concedat; licet *Panormit. in d. c. conſul. n.* 3. de partibus Synagogæ corruentibus intelligat, & *Marq. de Suſan. de Judæis p.* 1. *cap.*3. *n.* 10. *& ſeqq.* & *Azorius Inſt. moral. p.*1.
8 *l.* 8. *c.* 22. *quæſt.* 10.: plura de Judæis videantur apud *Marquard. de Suſann. d. tr. & Decian. lib.* 5. *cap.* 12. *& ſeq.* nec non *Wehner. in obſerv. Tit. Judæi.*

TITULUS X.

Ne Chriſtianum Mancipium Hæreticus, vel Judæus, vel Paganus, (i. e. Gentilis) habeat, vel poſſideat, vel circumcidat.

L. Judæus. un.

SUMMARIA.

Sententia legis & rubricæ eadem. 1.

Nefas eſt religioſiſſima mancipia impiiſſimorum inquinari dominio. 2.

Judæi ſervum Chriſtianum circumcidentis pœna. 3.

Chriſtianum mancipium quatenus Judæo legari poſſit? 4.

Legati ſine fideicommiſſo mancipii Chriſtiani Judæo nec æſtimatio præſtanda. 5.

Adſcriptitium Chriſtianum Judæus habere poteſt. 6.

Adſcriptitius fundo, non perſonæ, ſervit. 7.

Jure Canon. Judæus Chriſtianum mancipium 27. *ſolidis vendere jubetur.* 8.

Per pœnam capitalem etiam exilii intelligitur. 9.

Statuta proprie intelligenda. 10.

1 Sententia Legis & Rubricæ, eſt eadem. Ratio additur in *l. ult. Cod. Theodoſ. h. t.*
2 quia nefas eſt religioſiſſima mancipia impiiſſimorum inquinari dominio; Servis libertas

3 bertas donatur, & si Judæus servum Christianum circumciderit, capitali supplicio af-
4 ficiendus. Conf. *l.* 19. *tit. præced.* Posse autem Christianum mancipium legari Judæo cum fideicommisso, ut hic Titio Christiano id restituat, quia ita contra prohibitionem non peccatur, tradit *Donell. enucl. lib.* 8.
5 *c.* 9. *post litt. I.* Alias enim si legaretur sine fideicommisso, nec æstimatio mancipii præstaretur, *Menoch. remed.* 9. *recup. possess. n.*
6 292. Adscriptitium tamen Christianum Ju-
7 dæum habere posse, quia fundo, non Judæo servit, patet ex *c.* 2. *X. de Judæis*;
8 *Marq. de Suss. d. tr. p.* 2. *c.* 5. *n.* 21. Quid autem Jure canon. vid. *c.* 1. & *ult. X. de Judæis*, ubi Judæus mancipium Christianum, licet Judæum conversum, 27. solidis vendere jubetur. Ex hac lege collata cum *l.* 15.
9 *tit. præced.* colligunt: per pœnam capitalem etiam exilii intelligi, *Menoch. l.* 2. *d. A. J. Q. cas.* 316. *n.* 10. *Farin. q.* 19. *n.* 3. *Carpzov. in*
10 *crim. q.* 128. *n.* 10. Sed alia ratio statutorum esse videtur, quæ proprie intelligenda.

TITULUS XI.

De Paganis & Sacrificiis & Templis.

L. Placuit. 1.

SUMMARIA.

Lex claudi jubet omnia templa paganica. 1.
Prohibet sacrificia Ethnica. 2.
Pœna Præsidis conniventis. 3.
Non debet ansa delinquendi dari. 4.
An Judex ad crimina connivens eadem cum delinquente plectendus pœna? 5.

1 Claudi jubet hæc L. omnia templa paganica, seu paganorum, qui penitus
2 extra Ecclesiæ pomœria constituti; prohibet omnia sacrificia Ethnica sub pœna gla-
3 dii & proscriptionis. Eadem pœna Præsidi
4 conniventi imminet: non enim debet ansa delinquendi dari. Unde ex hac *l.* ut & *l.* 8. *C. de vi publ.* & *l.* 2. *C. de commerc.* colli-
5 gunt; judicem ad crimina conniventem eadem pœna, quæ delinquenti imminebat, esse plectendum, *Tiraq. de pœn. temp. in præfat. n.* 8. & *seq. Farin. q.* 17. *num.* 6. *Clar.* §. *fin. q.* 85. *n.* 10. *Menoch. l.* 1. *A. Q. qu.* 96. *n.* 11. & hos allegans *Carpzov. in Pr. crim. p.* 3. *q.* 140. *n.* 16. Idem probatur ex *l. ult. C. ne sacr. iter. baptism. l.* 2. *C. de commerc.* Sed an ex his casibus specialibus Regula fieri possit, dubito.

L. Ne quis mortalium. 2.

SUMMARIA.

Prohibetur jecoris & viscerum inspectio, & futurorum exploratio. 1.
Hæc est Magiæ Diabolicæ species. 2.
De magia Diabolica remissive. 3.
Tales artes explorandi occulta, vel medendi per certas formulas capitali supplicio non plectendæ. 4.

1 Prohibetur jecoris & viscerum inspectio, & execranda exploratio futurorum sub pœ-
2 na acerbi supplicii: nam hæc est Magiæ
3 Diabolicæ species, de qua plura *Martin. Delr. in Disquis. Mag. part.* 4. *cap.* 2. *qu.* 7.
4 *sect.* 1. & *Theologi passim.* Tales Artes explorandi occulta, vel medendi per certas formulas, inferunt quidem pactum cum Diabolo, sed tacitum, ideoque ab expresso pacto multum differunt, nec capitali, multo minus ignis supplicio plectendæ.

L. Sicut. 3.

SUMMARIA.

Zelo intempestivo operum ornamenta non debent destrui. 1.
Boerius *notatur.* 2.

1 Solebant nonnulli Christiani ex zelo intempestivo delubra gentilium destruere, & publica ornamenta evertere, qua ratione irritabant potius gentiles, quam convertebant, quod tristissimum Episcopi Audæ nimis audacis docuit exemplum. Ideo hæc Lex prohibet, quo minus zelo intempesti-
2 vo operum ornamenta destruantur. Suave autem est, quod *Boer. dec.* 292. *n.* 2. ex hac lege colligit, quod si alter detineat Instrumentum falsum, quod possim illud propria auctoritate eripere & lacerare, cum tamen hic Imp. non de privata auctoritate, sed judicum publica, proprie loquatur.

L. Ut profanos ritus. 4.

SUMMARIA.

Spectacula licita. 1.
Odiosa sanctis Patribus. 2.
Num honesta, vel inhonesta sint, judicium est Ecclesiastici judicis? 3.

Ho-

Hodie per Comœdias plerasque juventuti scelera ac luxuria instillantur. 4.

1 Spectacula L. hæc & Voluptates populorum ipsis permittit, honestas scil. nec enim Bachanalia hic intelliguntur, cum profanos ritus jam salubri lege submotos
2 & prohibitos dicat Imperator. Quam odiosa autem Sanctis Patribus spectacula fuerint, videatur *Petr. Greg. l.* 39. *Syntagm.*
3 *per tot.* Et num honesta, vel inhonesta sint spectacula, judicium est ecclesiastici judicis, *Menoch. l.* 2. *qu. cas.* 69. *num.* 42.
4 Dolendum sane est hodie per Comœdias plerasque juventuti scelera ac luxuriam instillari, dum delicta carnis, quæ ne nominari quidem debebant inter Christianos, quasi per jocum proponuntur. Verendum, ne nobis DEUS spectacula cruoris plena exhibeat.

L. Omnia loca. 5.

S U M M A R I A.

Quatenus loca sacra paganorum ad Principem devolvantur? 1.
De quibus templis hæc lex intelligenda? 2.
Ad quem templa ab hæreticis vero DEO consecrata, item Synagogæ novæ a Judæis exstructæ pertineant? 3.
De profanatione bonorum Ecclesiasticorum, remissive. 4.

1 Loca sacra paganorum devolvuntur ad Principem, nisi is ea in Ecclesiam contu-
2 lerit, vel alium: Notetur autem hic de paganorum templis sermonem esse, nam
3 quæ ab Hæreticis vero DEO consecrata sunt, imo etiam Synagogæ novæ a Judæis extructæ, non ad Fiscum Imperatoris, multo minus ad privatum pertinent, sed potius ad Ecclesiam, per *l.* 3. *C. de Admin. bon. ad civit.* & *l. ult. C. de Judæis*; *Tul-*
4 *den. hic n.* 3. ubi invehitur in profanationem Bonorum ecclesiasticorum, & *Cothmann. vol.* 2. *cons.* 110. *per tot. præcipue n.* 33. & *seqq.*

L. Christianis. 6.

S U M M A R I A.

Christiani Judæis, vel Paganis quiete viventibus vim inferre prohibentur. 1.
Pœna Præsidis ad hoc conniventis. 2.
Ob religionem nemini quiete viventi vis inferenda. 3.
Bellum adversus infideles ob hoc, quod a fide nostra alieni sint, juste indici non potest. 4.
Pœna dupli, de qua hic, de mobilibus loquitur. 5.
In immobilibus locus est l. 7. *C.* unde vi. n. 6.

1 Prohibet Christianis ne Paganis, vel Judæis quiete viventibus vim inferant, sub
2 pœna restitutionis dupli: similis pœna Præ-
3 sidi conniventi imponenda: nam ob Religionem nemini, qui quiete agit, vis inferenda. Exinde colligunt hic *DD.* & *Covarr.*
4 *in Reg. Possessor. p.* 2. §. 10. *n.* 1. Bellum adversus infideles ob hoc, quod a fide nostra alieni sint, juste indici non posse, licet dissentiat *Tulden. hic*, distinguens inter paganos Imperio nunquam subjectos & qui olim subjecti fuerunt, & *Christin. vol.* 2. *decis.* 45.
5 Superior autem pœna dupli loquitur de mo-
6 bilibus; nam si immobilia occuparentur, locum haberet, *l. si quis in tantam* 7. *C. unde vi*, *Menoch. remed.* 9. *recup. poss. n.* 335.

L. Nemo venerandi. 7.

S U M M A R I A.

Sacrificia paganica & omnes ritus cultusque Gentilium prohibentur. 1.
Pœna contrafacientium etiam consciis hujus criminis imponenda. 2.
Pœna Præsidis negligentis. 3.
Legis ratio. 4.

1 Sacrificia prohibentur hic paganica & omnes ritus cultusque gentilium, ut adoratio simulacrorum, neque templa debent
2 sertis redimiri & similia. Additur pœna, scilicet proscriptio bonorum & supplicium ultimum, etiam iis, qui tantum conscii sunt hujus criminis, imponenda. Et Præses
3 negligens cum officio suo mulctatur, ille
4 50. libris auri, & hoc totidem. Ratio horum omnium est in *l. seq.* 8. *seu ult. h. t.* quia crimen publicum est.

L. Nemo ex. 8.

S U M M A R I U M.

Non commodanda domus ad impia Gentilium sacra sub certa pœna.

Prohibet hæc L. ne domus commodetur ad impia gentilium sacra sub pœna confiscationis ædium, & amissionis dignitatis, si ta-

si tamen sciente Domino id fiat, vel etiam pœnæ corporalis, seu fustigationis, si sit persona vilis, & post fustigationem ad opera Metallorum talis perpetuo condemnanda, quia scilicet crimen est publicum, & Deo vero invisum & abominabile.

TITULUS XII.

De his, qui ad Ecclesiam confugiunt, vel ibi exclamant, & ne quis ab Ecclesia extrahatur.

L. Judæi. 1.

SUMMARIA.

Adimuntur Judæis Privilegia ad Ecclesias confugientium. 1.
Etiamsi velint Christianam religionem amplecti. 2.
Lex præsumit de tali Judæo, quod Religionem profiteatur coacte & simulate. 3.
Judæus ob spem impunitatis baptismum petens, ob hoc non debet consequi immunitatem à pœna. 4.

1 ADimit Judæis privilegia eorum, qui ad Ecclesiam confugiunt, forte si ære alieno pressi, vel ob scelus, carceri
2 sunt mancipandi; atque hoc extenditur, etiamsi velint Christianam Religionem amplecti: Rationem assignat *Panorm. in c. inter alia 6. num. 6. X. de immunit. eccles.* quod
3 Lex præsumat de tali Judæo, quod religionem profiteatur coacte & simulate, *Marq. de Susan. de judæis p. 1. c. 8. n. 1. Clar. §. fin. q. 30. n. 17. & Georg. Rittershus. de Asylo*
4 *c. 6. n. 2.* Sicut etiam Judæum ob spem impunitatis, si baptismum petat, ob hoc non debere consequi immunitatem à pœna, tradit *Speckhan. vol. 1. cent. 2. q. 17. Rittersh. d. l. n. 3.*

L. Fideli. 2.

SUMMARIA.

Qui confugientem ad Ecclesiam vi retraxerit, criminis læsæ Majest. reus est. 1.
Hoc casu Divina Majestas læsa. 2.
Hoc jus asyli Gentilibus usitatum. 3.
Hæc asila jure Civili homicidis, adulteris, virginum raptoribus, aliisque facinorosis denegantur. 4.
Jure Canonico hoc abolitum. 5.
Nos Jus Civile hic sequimur. 6.
Homicidis & assassinis parcere non est Ecclesiæ, nec ullius hominis. 7.
Casus quibus confugiens ad Ecclesiam, hujus immunitate non debet frui, remissive. 8.
Auctoris de eo judicium. 9.
Tutius asylum omnium Jesus Christus est. 10.
Jus asyli tribuitur etiam Academiis. 11.

1 Qui confugientem ad Ecclesiam vi retraxerit, criminis læsæ Majestatis reus est,
2 quia Divina Majestas læsa, *Petr. Greg. l. 33. cap. 21. n. 2. Tusch. concl. 8. n. 2. & 4. lit.*
3 *E. Christin. dec. 46. n. 15. vol. 2.* Atque hoc jus Asyli fuit etiam gentilibus usitatum, & postea in honorem Dei à Christianis Principibus ad templa DEI VERI applica-
4 tum: sed hæc Asyla Jure Civili, homicidis, adulteris, virginum raptoribus, aliisque facinorosis denegantur, per *Nov. 17. cap. 7. Vid. Rittersh. de Asylis cap. 6. n. 7.*
5 *& seq.* Quod quamvis Jure Canon. per *cap. Inter alia 6. X. de immunit. Eccl. & c. 1. de Homic. lib. 6.* videatur abolitum, dum in dictis textibus tantum publici latrones & nocturni depopulatores ac homicidæ proditorii excipiuntur, unde colligitur, reliquos homicidas simplices, etiam dolosos, sub regula contineri, *Covarr. l. 2. resol. cap.*
6 *20. n. 7.* Nos tamen posthabito hac in parte Jure Canon. quod cum verbo DEI hic
7 pugnat, Jus Civile sequimur. Nam homicidis parcere & assassinis non est Ecclesiæ, nec ullius hominis, *Bodin. lib. 1. de Republ. Rittershus. in Tr. de Asylo cap. 4. n. 6. Vid. idem c. 6. n. 19.* Conf. *Cristin. dec. 46. n. 6.*
8 *vol. 2.* ubi in sequentibus casus recenset, quibus confugiens ad Ecclesiam non de-
9 beat frui immunitate Ecclesiæ, & putarim, an confugiens dignus sit hac immunitate, Magistratum politicum dijudicare
10 debere. Sed longe securius tutiusque Asylum nostrum omnium JESUS CHRISTUS est, quo nemo unquam peccatorum repulsus est. Hoc fruuntur omnes, qui ad hoc Universale Asylum confugiunt, de quo Asylo *ad h. t. n. 93.* agit *Cothmann.* ubi *n. 40.*
11 jus Asyli etiam tribuit Academiis, a quibus cives Academici sine permissu Rectoris abduci non possunt, quod, si recte memini, Lovaniensis Academia aliquando ursit, cum Principis Arausionensis filius abduceretur.

L. Si

L. Si Servus. 4.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Immunitati loci, non armis fidere debent. 2.
Iniquum est loci religione tutum esse eum, qui in armis præsidium collocat. 3.
In Ecclesiis, vel Cœmeteriis deliquens immunitate hac indignus est. 4.
Iniquum videtur quod de servo impune interficiendo hic habetur, 5.

1 Servus quidam inopinato armatus in Ecclesiam se proripuit, hunc immunitate Ecclesiæ frui non debere, sed Domino resti-
2 tui deciditur. Ratio; quia immunitati loci, non vero armis fidere debent, *Ritter-*
3 *shus. d. Tr. cap. 7. n. 5.* Et in Ecclesiis cum pace & tranquillitate competit vota celebrari, & iniquum est loci religione tutum esse eum, qui in armis præsidium collocat,
4 & qui in ipsis Ecclesiis delinquit, vel in cœmeteriis, sive spe immunitatis delinquat, sive non, immunitate hac indignus est, *c. fin. X. h. t. Rittersh. d. tr. c. 6. nu. 8. Clar. §. fin. qu. 30. n. 15. Covarr. d. l. n. 15. Boer. dec.*
5 *109. n. 3. Christin. d. dec. 49. n. 12.* Quod in fine vers. *nulla erit ejus noxa*, de impune interficiendo servo isto habetur, iniquum videtur, *Covar. l. 2. resol. c. 20. n. 14. Menoch. remed. recup. 8. n. 40.*

L. Denunciamus. 5.

SUMMARIA.

In Ecclesia seditiones, conclamationes, tumultus, & conventicula contra quietem Ecclesiæ instituta cessare debent sub pœna capitali. 1.
In Ecclesiis cum pace & tranquillitate vota competit celebrari. 2.
Is qui timet, ne ab aliquo offendatur, petere potest a judice, ut aliter præstet cautionem de non offendendo. 3.
Tutius est violatorem securitatis publicæ, seu salvi conductus, aut salvæ guardiæ, arbitrarie puniri. 4.

1 In Ecclesiis seditiones, conclamationes, tumultus, & conventicula contra quietem Ecclesiæ instituta, cessare debent sub pœna capitali. Ratio hic habetur, quæ etiam
2 in preced. L. allegata, quia in Ecclesiis cum pace & tranquillitate vota competit celebrari. Ex vers. *nam si quis aliquid, &c.*
3 Colligunt: Eum qui timet, ne ab aliquo offendatur; petere posse a judice, ut alter præstet cautionem de non offendendo. *Gail. l. 1. de Pac. Publ. cap. 2. n. 1. Farin. quæst. 107. n. 14. Carpzov. p. 4. Jurispr. for. Const. 13. def. 5. & seqq. Christin. decis. 50. n. 1. & 2. vol. 3.* Qui autem securitatem publicam violat, an ita puniendus sicut is, qui immunitatem Ecclesiæ violat, alibi di-
4 scutitur, quamvis tutius sit, violatorem securitatis publicæ, seu salvi conductus, ac salvæ guardiæ arbitrarie punire, *Menoch. l. 2. A. Q. casu 336. Carpzov. in pract. crim. qu. 112. n. 80.* conf. *Christin. dec. 49. vol. 2.*

L. Præsenti lege. 6.

SUMMARIA.

Describit lex hæc processum circa eos, qui ad Ecclesiam propter debita confugiunt. 1.
Qui tales conati fuerint extrahere, capitaliter puniendi. 2.
Per nudam cogitationem atque tractatum hic actus aliquis extrinsecus intelligitur. 3.
Fines hic qui? 4.
Confugæ quomodo citandi? 5.
Quid cum latitantibus faciendum? 6.
Qui privilegio Ecclesiæ non fruuntur, etiam a Judice Laico, inconsulto Episcopo, extrahi possunt. 7.
Verborum: ad modum debiti; *intellectus.* 8.
Speciale jus in uno inducit jus commune in alio. 9.
De rebus in Ecclesia occultatis. 10.
De servis huc confugientibus. 11.
Defensoris Ecclesiæ & Œconomi his casibus officium. 12.
In Tributis privilegium Clericorum cessat. 13.

1 Hæc Lex processum describit circa eos, qui ad Ecclesiam, debitorum causa, confugiunt, de quibus *Covarr. d. c. 20. nu. 14. princ.* prohibentur expelli ex Ecclesiis, ipsis jubentur dari alimenta, & in Ecclesia quie-
2 scere ipsis concedendum est, adeo ut, qui illos tantum conati fuerint extrahere, pœ-
3 na capitali sint afficiendi. Nam per nudam cogitationem atque tractatum, quorum textus meminit, merito actus aliquis extrinsecus intelligitur, *Menoch. l. 2. A. Q. casu 360. n. 68. Decian. lib. 6. cap. 27. n. 5. Farin.*

4 qu.

4 *qu.* 28. *n.* 4. Fines autem, quorum hic fit mentio, sunt 40. passus circa Ecclesiam matricem, 30. vero circa aliam, *c. sicut antiquitus & c. definivit caus.* 17. *quæst.* 4. *Covar. d. c.* 20. *n.* 5. *Christin. decis.* 47. *n.* 3. *vol.* 2.

5 §. 1. Si confugæ appareant, debent publice citari a Judice, quia Ecclesia nemini quod suum est aufert: quæ citatio necessario in Ecclesia fieri debet, cum alibi non reperiantur.

6 §. 2. Si vero latitent, per personas ab Episcopo electas debent investigari, & inventi præsentari, quod tamen de personis, quibus hæc immunitas competit, accipien-
7 dum: nam qui isto privilegio non fruuntur, etiam a Judice Laico inconsulto Episcopo extrahi possunt, *Covarr. d. cap.* 20. *n.* 18. *Clar. d. quæst.* 30. *n.* 20. quam communem sententiam esse dicit *Christin. dec.* 49. *n.* 16. *vol.* 2. Licet tutius esse dicat compellare Episcopum.

§. 3. Ut tamen in civilibus in arbitrio ipsius sit, vel per se vel per Procuratorem competente judice litem excipere; quod tamen de civili judicio intelligo.

8 §. 4. Quod si tergiversetur, in immobilia decernitur possessio, ac mobilia distrahuntur, secundum ordinem juris & ad modum debiti fit distractio, ita enim verba (*ad modum debiti*) hic intelligit *Gl.* & non dissentit *Hilliger. in Donell. L.* 3. *cap.* 11. *lit. R*; & *Glossa* hic habet Regulam:
9 Speciale jus in uno, inducere jus commune in alio, *Georg. Ac. Knenk. de priv. l.* 1.
10 *cap.* 3. *num.* 2. Quod si autem quasdam res in Ecclesia occultaverint, per Ecclesiasticas personas hæ investigandæ & exhibendæ. Idem in fidejussoribus.

11 §. 5. Servi sunt Domino ab Episcopis restituendi, qui si frivole confugerunt, puniendi; si non frivole, offensa remittenda a Domino, præstito prius juramento, de quo *Rittershus. dict. tract. capit.* 7. *num.* 9. & *seqq.*

12 §. 6. Defensor Ecclesiæ & Œconomus personas & causas confugientium ad Ecclesiam diligenter exquirere, & judices in-
13 struere debent. In Tributis autem privilegium Clericorum cessare voluit *Boer. dec.* 109. *princ. Alber. de Rosate in tr. de statut. l.* 1. *q.* 39. *in fin. Christin. dec.* 46. *n.* 14. *vol.* 2.

TITULUS XIII.

De his qui in Ecclesiis manumittuntur.

SUMMARIA.

Primitus manumissi non statim fiebant Cives Romani. 1.
In Ecclesia manumissus, Jus Civitatis Romanæ consequebatur. 2.
Extensum hoc ad omnes manumissos a Clericis. 3.
Juris testis & interpres hic quis? 4.
Hodie omnes manumissi Cives Romani fiunt. 5.
Et ingenui. 6.

1 HIC tria tempora distinguenda; nam primitus manumissi non fiebant Cives Romani, nisi per vindictam, vel cen-
2 sum, vel testamentum. Sed *l.* 1. *h. t.* constituit Imp. Constant. ut omnis qui in Ecclesia coram Episcopo & plebe manumittetur, jus civitatis Romanæ consequatur:
3 Quod *l.* 2. ad omnes extendit, qui a Clericis quocunque loco manumittuntur etiam
4 sine juris teste & interprete. Per judicem vel tabellionem intelligere possumus, ut scilicet ad manumissiones expediendas, neque Magistratus auctoritas necessaria sit, neque consilium præberi oporteat, *l.* 1. *pr. ff. de Consul.* neque tabellionem, qui rei hujus conciliator sit, adhibere, ut interpre-
5 tatur *h. l.* 2. *Cothman. ad h. t. nu.* 4. Deinde Justinian. id ad omnes manumissos extendit *l. un. C. de dedit. libert. toll.* Demum Ju-
6 stinianus etiam jus ingenuitatis manumissis tribuit, salvo tamen Jure Patronatus, *Nov.* 78. *cap.* 1. & 2.

TITULUS XIV.

De Legibus, & Constitutionibus Principum, & Edictis.

L. Inter æquitatem. 1.

SUMMARIA.

An judex rigorem legis possit temperare? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Ratio decidendi. 3.
Rigorem in casu singulari expressum mitigare solius est Principis. 4.
A generali judici ob circumstantias facti speciales recedere licet. 5.
Quatenus servanda lex dura? 6.

Quan-

Quando consulendus ejusdem auctor? 7. 9.
Quando & quatenus JCtus & judex legem interpretari possit? 8.
Duritiem leg. prospexit §. 1. ff. qui & a quibus manum. *temperavit Justin. in* l. 32. C. de adult. *n.* 10.
Ex hac lege inferre non licet supremis tantum tribunalibus æquitatem in ferenda sententia esse sequendam. 11.
Latior tamen supremis Tribunalibus competit facultas. 12.
Sicut judex non potest Imp. leges authentice interpretari pro lubitu, ita nec Princeps DEI leges. 13.
Ut se habet judex ad Principem, ita se habet Princeps ad DEUM. 14.

1 PRomulgaverat Imperator legem specialem, quamvis duram: quæritur, *an judex possit temperare hunc rigorem?* Vide-
2 tur quod sic, propter *l. placuit* 8. *C. de Ju-*
3 *dic.* Sed hic negatur; aliud enim est si ri-
4 gor in casu singulari sit expressus, quem mitigare solius est Principis, ut hic dici-
5 tur: aliud si rigor generalis, a quo judici recedere licet, ob circumstantias facti speciales, per *d. l.* 8. Vid. *Treutl. & Bachov. vol.* 1. *disp.* 3. *th.* 2. *lit. B, & Donell. lib.* 1.
6 *cap.* 13. *lit. F, Hillig. lit. E.* Vel si verba legis sint clara adeo & aperta legis vo-
7 luntas, servanda lex, licet dura, quod si voluntas legis sit in thesi dubia & obscura, consulendus est legis auctor, Impera-
8 tor; quod si in hypothesi dubium, an casus præsens ad legem pertineat, interpretatio est Jurisconsulti & Judicis, cujus tamen non est, mentem legis egredi. Confer. hic *Perez. nu.* 16. *& seqq. Christin. dec.* 60. *n.* 3. *& seqq. vol.* 2. *& Donell. l.* 26. *cap.* 2. *lit. F, Struv. Synt. jur. civ. Exerc.* 2. *th.*
9 47. ideo, si verba legis æquam interpretationem respuant, adeundus est Princeps per *l.* 26. *§. fin. & l. seq. ff. de fideicomm. libert. Ant. Fab. l.* 18. *conject. c.* 12. *in fine.* Sic
10 duritiem *l. prospexit* 12. §. 1. *ff. qui & a quib. manumiss. liber. non fiant*, temperavit. Justin. *in l. in adulterii* 32. *C. de Adult. Coth-*
11 *man. ad titul. de Legibus n.* 178. Sane ex hac lege inferre non licet, supremis tantum tribunalibus æquitatem in ferenda sententia esse sequendam, ex *Gudelin. de jur. nov. l.* 5. *cap.* 2. *Christin. decis.* 62. *nu.* 16. *vol.*
12 4. licet latior supremis Tribunalibus facul-
13 tas competat. Collige etiam: Sicut judex non potest Imperatoris leges authentice interpretari pro lubitu, ita nec Princeps Dei
14 leges. Nam ut se habet judex ad Principem, ita Princeps ad Deum, *Bart. in l.* 1. *ff. de J. & J. Georg. Acac. Enenk. de privil. l.* 1. *cap.* 3. *n.* 11.

L. Quæ ex relationibus. 2.

SUMMARIA.

Privilegia a Principe data ad alias personas, vel negotia non extendenda. 1.
Sunt jura specialia contra jus commune introducta. 2.
Limitatur n. 1. *tradita regula.* 3.
Nemo privilegia alterius per rescripta contraria sub-et obreptitie impetrata retractare, vel aliter interpretari præsumat. 4.
Privilegia priora per posteriora non tolluntur. 5.
Pœna judicis sub ambiguitatis colore ad Principem referentis in præjudicium ejus, qui Privilegium impetravit. 6.

1 I. Prohibet hæc L. ne quisquam Privilegia a Principe data, ad alias personas vel negotia extendat. Ratio *in* §. 6. *In-*
2 *stit. de J. N. G. & C.* quia Privilegia sunt jura specialia contra jus commune introducta, *Enenk. Baro de privil. l.* 1. *c.* 3. *n.* 2.
3 Non tamen simpliciter omnis extensio his prohibetur, sed quæ fit contra intentionem ejus, qui privilegium dedit: Nam non omnem extensionem hic prohiberi dicendum videtur ex iis, quæ tradit *Enenk. Baro d. tract. de privil. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 4. *& seqq.* Conferantur notata ad *l. fin. C. de sum-*
4 *ptib. & litium expensis.* II. Nec quisquam privilegia alterius per Rescripta contraria sub-et obreptitie impetrata retractare, vel aliter interpretari præsumat, sub pœna infamiæ, & præterea impetrati rescripti ca-
5 reat fructu, præsertim, cum etiam alias privilegia priora per posteriora non tollantur, *Enenk. d. tract. cap.* 5. *n.* 3. *& seqq.*
6 III. Nec judex sub ambiguitatis colore, ad Principem referat sub pœna 30. auri librarum, si scilicet hoc faciat animo frustrandi partem, quæ privilegium impetravit.

L. Leges ut generales. 3.

SUMMARIA.

Quænam Constitutiones sint generales? 1.

Interlocutiones & privilegia ad alias causas non extendenda. 2.
In interlocutionibus non tam matura est deliberatio necessaria, quam in definitiva. 3.
Interlocutoria in corpus juris relata jus facit? 4.
Cur Privilegia extensionem non patiantur? 5.
An, sicut sententia definitiva a Principe lata jus facit, hoc etiam ad aliorum summorum Tribunalium sententias sit extendendum? 6. 9.
Sæpe Tribunalia summa variant sententias & vota mutatis temporibus. 7.
Princeps iis non permisit, ut legem facerent, sed ut juxta leges judicarent. 8.

1 Hæc lex declarat, quænam Constitutiones generales; harum constituit VI. species.

I. Responsum ad Senatum.

II. Si edictum vocetur, quacunque occasione id publicetur.

III. Si per omnes populos judicum programmatibus promulgetur.

IV. Si Princeps sententiam definitivam tulerit.

V. Si vocaverit legem generalem.

VI. Si ad omnes jusserit pertinere.

2 Interlocutiones vero & Privilegia ad alias causas extendenda non sunt. Illius
3 ratio: quia in Interlocutionibus non est tam matura deliberatio necessaria, quam
4 in definitiva, si tamen Interlocutoria in Corpus Juris relata, omnino jus facit per
5 *l. 9. §. 3. ff. quod met. caus.* Privilegia cur extensionem non patiantur, ratio est in
6 *l. praced.* Sed quæritur: *An sicut sententia definitiva a Principe lata jus facit, hoc etiam ad aliorum summorum Tribunalium sententias sit extendendum?* Quod non indistin-
7 cte admittendum: Nam sæpe Tribunalia summa variant sententias & vota mutatis
8 temporibus, *Vivius dec. 401. n. 24.* neque Princeps hoc eis commisit, ut legem facerent, sed ut juxta leges judicarent, vid.
9 & *Christin. dec. 51. n. 6. & seq.* Putarem igitur, tunc hoc locum habere, quando Tribunal jus controversum decidit, non quando contra jura pronunciat. Vid. *Christin. dec. 63. n. 5. vol. 2. & dec. 65. n. 4.*

L. Digna vox. 4.

SUMMARIA.

Lex hæc de Principis spontanea submissione & observantia legis loquitur. 1.
Aliter alii hanc legem interpretantur. 2.
A dictamine rationis Princeps solutus non est. 3.
Princeps ex Contractu obligatur. 4.
Tenetur ex legibus, quas se observaturum promisit. 5.
DD. hic notantur. 6.
Princeps in sua causa judex esse non potest. 7.

1 Lex hæc Principem ipsum legum observantiæ subjicit, sed de spontanea submissione & observantia loquitur, *Fachin. lib. 1. controv. c. 2. Vasq. l. 2. Illustr. Controvers. c. 26. n. 13. Treutl. & Bachov. vol. 1. disp.*
2 *1. th. 6.* Licet alii de jure positivo, naturalem æquitatem sapiente, hanc legem intelligant, quos sequitur, *Men. de A. Q. lib. 1. qu. 7. n. 71.* Alii vero inter vim directam & coactivam distinguunt, ut *Covarr. in c. Alma mater c. 1. §. 1. n. 5. Christin. vol. 2. de-*
3 *cis. 53. n. 7.* alii aliter. Certe a dictamine rationis Princeps solutus non est, *Felin. ad c. 1. de constit. n. 31.* quem laudat *Chri-*
4 *stin. d. dec. 53. n. 1.* Et quia nemo sanæ mentis homo negabit, Principem ex contractu obligari, *Auctor in l. 31. ff. de LL. n.*
5 *4. 5.* nemo etiam negabit, Principem teneri ex legibus, quas se observaturum promisit, *Auctor in d. l. n. 31.* Qui plura hac
6 de re legere cupit, evolvat Doctores, quos conglomeravit *Hill. in Donell. l. 1. c. 7. lit. A.* Multi inter hos confundunt Legem & Contractum; Nam qui contrahit, hoc ipso se ad observantiam Contractus obli-
7 get, secus in Lege. Colligunt etiam ex hac *l. 4.* Etiam Principem, in sua causa, judicem esse non posse, *Klock. cons. 52. n. 135. vol. 1.* de quo alibi. De qua quæstione *vide auctorem in l. 10. ff. de jurisd. n. 1. seqq.*

L. Non dubium est. 5.

SUMMARIA.

In legem committit, qui contra voluntatem & rationem legis facit. 1.
Distinguendum: inter offendere legem & ejus verba, fraudem facere legi, & committ-

mittere in legem. 2.
Quot modis fraus legi fieri possit, remissive? 3.
Quod ita contra legem gestum, nullum habet effectum. 4.
Ex maleficiis oritur obligatio ad pœnam. 5.
Quatenus contractus prohibente lege factus ipso jure nullus sit? 6.
Lex pœnam imponens simpliciter, regulariter non censetur actum ipsum annullare. 7.
Limitatur. 8.
Sublimitatur. 9.
Quod per leges Imp. semel damnatum, per inferiorum statuta & consuetudines induci non potest. 10.
Juramentum actui prohibito additum potestate legis una cum actu annullatur. 11.

1 I. Definit, eum etiam committere in legem, qui contra voluntatem & rationem legis facit. Exemplum est in *l.* 8. §. 3. *ff.*
2 *ad SCt. Macedon.* Sunt enim hæc tria distinguenda: 1. Aperte offendere legem & ejus verba. 2. Fraudem facere legi, i. e. non verba, sed mentem legis offendere. 3. Committere in legem, quod est generale ad duo præcedentia. Ex *Bart. hic Fa-*
3 *rinac. p. 2. fragment. lit. L num.* 173. Fraudem autem legi fieri posse multis modis notat *Zoesius ad l. contra legem 29. ff. h. t.* scil. de re ad rem, de persona ad personam, de contractu ad contractum & sim. Confer. *Donell. & ibi Hillig. l. 1. cap. 14. lit. E, Auctor in l. 29. ff. de LL. per tot.* Quando vero ita commissum est in legem, tunc
4 II. dicunt Impp. quod ita contra legem gestum est, nullum habere effectum, (in
5 commodum scil. facientis, alias ex maleficiis oritur obligatio ad pœnam) licet legislator ipse non declaraverit, inutile fore, quod factum fuerit contra legem, per allegata, *Farin. d. l. n.* 170. licet Lex non prohibitive, sed dispositive tantum loquatur, *Vasq. p. 2. controv. c. 10. & seq. Tiraq.*
6 *de LL. connub. gl. 4. n.* 6. Imo & quod deinde subsecutum est, nullum est, omnisque contractus prohibente lege factus ipso ju-
7 re nullus est, quando scil. Lex aliquid vetat nulla pœna adjecta, *Donell. lib. 6. cap. 3. lit. D, & ibi Hillig.* quia Lex pœnam imponens simpliciter, regulariter non censetur actum ipsum annullare, de quo pluribus, *Farin. d. p. 2. fragm. lit. L num.* 59. *& seqq. Vantius de Nullitat. tit. quot &*
8 *quibus modis nullitas &c. n.* 54. nisi cer-
9 ta forma negotio esset a Lege præscripta, & sic intelligo *Tiraq. d. l. n.* 5. de qua materia multis agit *Alderan. Mascard. de interpr. stat. concl. 9. n.* 41. qui limitationem jam positam sublimitat, si annullatio actus tenderet in præjudicium tertii. Colligitur
10 etiam ex hac l. 5. Quod per leges Imperatoris semel damnatum per inferiorum statuta & consuetudines induci non possit,
11 *Klock. v. 3. cons.* 81. *n.* 11. & quod juramentum actui prohibito additum potestate legis una cum actu annulletur, *Bacch. ad tit. quod metus caus. c. 4. pag.* 1006. *conf. Gutierrez ad Auth. sacramenta puberum C. si advers. vendit. n.* 14.

L. Quod favore. 6.

SUMMARIA.

Non debet aliquid in eorum odia detorqueri, quod eorum favore constitutum. 1.
Verbum potius superflue positum præsumitur, quam ut quicquam operetur in ejus læsionem, in cujus favorem positum est. 2.
Limitatur regula. 3.

1. Lex hæc regulam juris continet: non debere scil. aliquid in eorum odia detorqueri, quod eorum favore constitutum, hic *& c. quod ob gratiam 6. de Reg. jur. in 6. & casus est in l. Non eo minus 14. C. de Procurat. & in l. 19. C. de fide instrument.* Et
2 verbum potius superflue positum præsumitur, quam ut quicquam operetur in ejus læsionem, in cujus favorem positum est, *Mantic. de tac. & amb. convent. c. 12. n. 27.* Exempla hic varia tradunt DD. Confer. *Surd. dec. 195. n. 5. Scaccia de judiciis l. 2. c.*
3 *3. n.* 177. Limitatio Regulæ est, nisi culpa sua retorqueatur. Vid. DD. qui allegantur *in Axiomat. Barb. l. 6. c. 11. ax. 3. in l. 25. ff. de LL. ubi plures limit.*

L. Leges & Constitutiones. 7.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
Leges futuris negotiis formam dant, non præteritis. 2.
Limitatur. 3.
Valet regula etiam quoad effectus actus præteriti. 4.

Quatenus nova Constitutio trahatur ad præterita negotia? 5.

1 Hodie filiofamilias mutuo do pecuniam, cras fertur Senatus-consultum Macedonianum: Quæritur, num meus contractus sit invalidus? quod neg. hic, quia divinari hodie non potui, id cras prohibitum iri; *Ex Connano Hillig.* *l.* 1. *c.* 5. *lit. F*; ideo-
2 que recte se habet Regula: Quod leges futuris negotiis formam dent, non præteritis, nisi hoc in lege diserte dictum, v.g.
3 quoties nova constitutio aliquid circa negotii ordinationem disponit, tunc semper leges & consuetudines, quæ tempore contractus extiterunt, attendendæ sunt; *Gail. l.* 2. *obs.* 9. *n.* 3. *Berlich. p.* 2. *dec.* 159. *n.* 6.
4 *& seq.* Et valet hæc regula etiam quoad effectus actus præteriti, & executionem illius in futurum expectatam, *Farin. d. p.* 2. *fragm. lit. L n.* 20. Sed nova constitutio trahitur ad præterita negotia, quando disponit super ordinatione judicii, *Farin. d. l. n.* 35. *Mascard. de interpr. stat. concl.* 13.
5 *n.* 493. Sic etiam in præteritum obligat, si jus antiquum declaret, *Alder. Masc. d. tr. concl.* 13. *num.* 48. *& seq.* Conf. *Tusch. concl.* 264. *Axiom. Barbos. locupletat. lib.* 10. *cap.* 20. *ax.* 11. *Jo. de Platea in l.* 65. *C. de Decurion.* Prolixe hanc quæstionem tractat *Jo. Philipp. in Usu Pract. ad Instit. Eccl.* 10. *per tot.*

L. Humanum esse. 8.

SUMMARIA.

Nova lex quomodo ferenda? 1.
Notatur Justinianus. 2.
Firmiora sunt quæ fiunt cum consilio Prudentium. 3.
Quomodo Reges Galliæ olim leges suas sanciverint? 4.
In Rege absoluto honestatis potius hoc esse videtur, quam necessitatis. 5.
Communis hujus Legis intellectus. 6.
Ex verbis honoris causa prolatis nulla oritur obligatio. 7.
Auctoris de hujus legis intellectu judicium. 8.
Juri naturæ conveniens est bono Principi leges publicas ferre ex consilio Consiliariorum. 9.
Si Princeps in sacris quid constituat, consilium & intercessio Sacerdotum non est excludenda. 10.

Omnes leges principaliter beatitudinem Imperii respicere debent. 11.

1 Quoties antiquum jus corrigendum est, vel si nova lex ferenda sit, id prius a Consiliariis Aulicis, & toto Senatu deliberandum est; quod si placeat Lex nova, ea dictanda est, & revidenda & relegenda coram Senatu & Consiliariis, & si omnes, vel plerique consenserint, tunc demum
2 publicanda: hoc si observasset Justinianus, tot Novellas non haberemus. Collige: ea
3 firmiora esse quæ fiunt cum consilio Pru-
4 dentium. Reges Galliæ olim nullam legem, nisi habita deliberatione cum Parlamento, sanxivisse narrat *Tiraq. de Nobil.*
5 *c.* 28. *num.* 26. Sed in Rege absoluto hoc honestatis potius esse videtur, quam necessitatis, per tradita *Cavall. qu.* 645. *Valasc. l.* 1. *consult.* 148. *num.* 35. *& seq.*
6 ideoque communiter hanc legem de humanitate & honestate intelligunt, indeque in-
7 ferunt: Ex verbis honoris causa prolatis nullam oriri obligationem, de quo *Cuno in tract. de Pactis cap.* 24. *n.* 107. *& seqq.*
8 Quamvis & de necessitate possit intelligi, cui se subjicere voluerunt Imperatores, a qua tamen successores recesserunt, *Cuno d. c.* 24. *num.* 126. *&* 129. Collige tamen:
9 juri naturæ conveniens esse bono Principi leges publicas ferre ex Consilio Consilia-
10 riorum. Et si Princeps in sacris quid constituat, consilium & intercessio Sacerdotum non est excludenda, *Dn. Thabor. de Regimin. Imperant. Ecclesiast. th.* 24. Collige
11 item: omnes leges principaliter beatitudinem Imperii respicere debere.

L. Leges Sacratissimæ. 9.

SUMMARIA.

Reges ad sui scientiam omnes obligant. 1.
Quibusdam personis in quibusdam casibus exceptis. 2.
Mantica *&* Mascardus *notantur.* 3.
Etiam doctissimi JCti non omnia, quæ juris sunt, assequuntur. 4.
Lex hæc vult neminem ob præceptum ignorantiæ excusari. 5.
Limitatur. 6.
Si legis sententia sit obscura, vel quando ab æquitate impugnatur; ejus explicatio a Principe petenda. 7.

Se-

Secus est, si agatur de jure ad similia producendo. 8.

1 Leges ad sui scientiam omnes obligant,
2 quamvis quædam personæ in quibusdam casibus excipiantur, ut rustici, minores, milites, mulieres, *Gail. l. 2. obs. 48. n.*
3 22. *Myns. c. 6. obs. 47.* Quamvis autem nonnulli, ut *Mantic. de conject. ult. vol. 6. tit. 6. n. 6. Mascard. concl. 640. n. 1.* ex hac lege præsumptionem colligant, quasi quivis jura scire videatur, id tamen ex hoc textu non colligitur & experientiæ evidenter ad-
4 versatur, cum etiam Doctissimi JCti non omnia, quæ juris sunt, assequantur, *Pinell. ad l. 2. C. de resc. vend. p. 1. c. 2. n.*
5 31. sed vult tantum neminem ob prætextum ignorantiæ excusari, quando faculta-
6 tem habuit alios peritiores consulendi, nisi jus sit dubium & obscurum, *Mascard. d. concl. 640. n. 19. Tusch. concl. 320. n. 28. & seq. lit. E. Sfort. Oddus de Restit. qu. 8. art.*
7 8. *n.* 44. Et si legis sententia sit obscura, vel quando ab æquitate impugnatur, ejus
8 explicatio a Principe petenda, secus est, si agitur de jure ad similia producendo, *L. 32. pr. ff. ad L. Aquil. ut in l. seq.*

L. Cum de novo. 11.

S U M M A R I A.

Legis novæ interpretatio, si ex consuetudine ea non possit sumi, a Principe petenda. 1.
Qualis interpretatio hic intelligenda? 2.
Quatenus JCti & Judices legem interpretari possint? 3.

1 Legis novæ Interpretatio, si ex consuetudine ea non possit sumi, juxta *L. 37. ff. h. t.* a Principe petenda est, quod de au-
2 thentica interpretatione intelligendum: & de ea, quæ legis latæ mentem egrediatur,
3 *Christin. dec. 62. n. 15. vol. 2.* Alias etiam JCti ac Judices, de vero legis obscuræ sensu disputant, & probabiliter & salva potestate Principis etiam interpretantur. *Vid. Valasc. t. 1. consult. 42. num. fin.*

L. Si Imperialis. 12.

S U M M A R I A.

Sententia Imp. definitiva facit jus in similibus. 1.
Idem de sententiis Senatus ejus, qui loco Principis summi judicat. 2.
Mutatis personis Consiliariorum & temporibus mutari solet Stylus Curiæ. 3.
Interpretatio Constitutionis dubiæ & obscuræ soli Principi competit. 4.
Cujus leges est condere, ejus etiam est interpretari. 5.
Quatenus hoc procedat? 6.

1 *Princ.* Dicitur Sententiam Imperatoris definitivam facere jus in similibus, quia hæc præcedente causæ cognitione plenaria facta præsumitur & ideo receptum: Sententiam Principis, seu legis jus facere, *Afflict. de-*
2 *cis. 96. in fin.* Idem de sententiis Senatus ejus qui loco Principis summi judicat, *Afflict. dec. 169. in fin. & decis. 190. in fin. Vinc. de Franc. dec. 82. n. 2. & decis. 190. n. 5. Camill. t. 2. decis. tit. 130. n. 363. & seqq.* Sed id simpliciter asserere periculo-
3 sum, quia mutatis personis Consiliariorum & temporibus, mutari solet & stylus Curiæ, vid. notata ad *L. 3.*
4 §. 1. Interpretationem Constitutionis dubiæ & obscuræ soli Principi competere. Ratio in versic. *Si enim in præsenti, &c.*
5 Cujus scilicet est leges condere, ejus etiam est interpretari, scilicet ita, ut mutetur jus per interpretationem, & quasi novum jus condatur, *Donell. lib. 1. c. 13.* vel solus Princeps habet potestatem interpretandi leges authentice, scilicet ut ea interpreta-
6 tio omnes obliget, ut supra innui. Ejus enim est interpretari, cujus est condere, *Menoch. conf. 3. n. 22. & consil. 160. & seqq. Jo. Aloys. Riccius vol. dec. 2718. Acac. Enenkel. Baro tr. de privil. l. 2. c. 3. n. fin. &c.*

TITULUS XV.

De Mandatis Principum.

L. Si quis. 1.

S U M M A R I A.

Qui allegat Rescriptum vel Mandatum Principis, ei credi non debet, nisi mandatum in originali producat. 1.
Idem asserendum de judicibus delegatis. 2.
Ordinaria Jurisdictio quasi naturalis est. 3.
Favorabilis creditur & facile præsumitur. 4.
Delegata est odiosa, nec præsumitur, sed ab allegante probanda. 5.

Limitatur. 6.
Non sufficiunt hic testes. 7.
Non creditur referenti, nisi constet de relato. 8.
Cessat regula legis hujus in Cardinali, vel Episcopo asserente sibi commissionem datam esse vivæ vocis oraculo a Pontifice. 9.

1 QUi allegat Rescriptum, vel Mandatum Principis, ei credi non debet, nisi mandatum in Originali producat, *Mascard. concl.* 846. *Menoch. l.* 2. *A. Q.*
2 *casu* 48. *n.* 5. Quod etiam de Delegatis
3 judicibus asserendum: nam cum Ordinaria
4 Jurisdictio sit quasi naturalis, etiam favorabilis creditur, ut adeo facile præsumatur;
5 sed Jurisdictio delegata est odiosa, & ideo non præsumitur, sed ab allegante est probanda, *Menoch. l.* 2. *præsumpt.* 5. *Mascard.*
6 *de probat. concl.* 492. *n.* 5. nisi adsint præsumptiones, de quibus *Mascard. concl.* 393.
7 Neque testes sufficere putant, qui subordinari possent, *Tulden. h. t. n.* 2. *Christin. dec.* 64.
8 *n.* 1. *vol.* 2. In summa: non creditur referenti, nisi constet de relato, *Klock. cons.*
9 50. *n.* 208. *vol.* 1. Sed regulam hujus legis cessare volunt in Cardinali, vel Episcopo asserente sibi commissionem datam esse vivæ vocis oraculo a Pontifice; post *Salycet. hic aliosque. Riminald. vol.* 3. *cons.* 298. *num.* 24.

TITULUS XVI.

De Senatus-consultis.

L. Quamvis. un.

SUMMARIA.

Pœna impetrantis Rescriptum contra SCta vel leges per obreptionem. 1.
Hodie non observatur. 2.
Voluerunt Impp. Romani speciem libertatis atque auctoritatis Senatui conservare. 3.
Ea quæ a Consilio Status, Principem repræsentante, statuta, pro lege sunt observanda. 4.

1 STatuitur, ut qui Rescriptum contra Senatus-consulta, vel leges impetravit per obreptionem, puniatur confiscatione partis tertiæ bonorum & infamia, quæ sua
2 luce patent: quæ tamen hodie non observatur, cum si observaretur, plurimorum
3 bona jam diu fiscus occupasset. Nam voluerunt Impp. Romani, licet omni potestate ad se translata, speciem tamen libertatis atque auctoritatis Senatui conservare. De sub- & obreptitiis precibus infra
4 plura. Interim notetur hac *lege un.* Ea quæ a Consilio Status, Principem repræsentante, statuta, pro lege esse observanda. Conf. *Christin. vol.* 2. *dec.* 65.

TITULUS XVII.

De veteri Jure enucleando & de Auctoritate Jurisprudentium, qui in Digestis referuntur.

L. Deo Auctore. 1.

SUMMARIA.

Lex hac Rhetorico stylo est publicata. 1.
Commendatio Exordii. 2.
Non armis, nec robore humano, nec astu, sed precibus Imperium conservatur. 3.
Scopus Imperatoris hic. 4.
Res desperatæ a DEO donantur & consummari possunt & solent. 5.
Tribonianus Digestorum architectus. 6.
Summa mandati Triboniani. 7.
50. *Libri Digestorum*. 8.
Quid respicere debuerint Compilatores? 9.
Unius auctoritas sæpe multorum JCtorum opinionibus, ob meliores rationes, quibus nititur, debet prævalere. 10.
Minimi votum sæpe præstantioribus prævaluit. 11.
Bonus JCtus opinionem communem libenter sequitur, nisi legibus & æquitati sit contraria. 12.
Omnia ea, quæ in Digesta referuntur, sua fecit Imp. 13.
Actus non tribuendus est exequenti, sed præcipienti & ordinanti. 14.
Is, qui auctoritatem rei accommodat, ipsam rem fecisse videtur. 15.
Prohibitæ antinomiæ. 4. & 16.
In Codice decisum in Digestis non repetendum. 17.
Quæ leges in Pandectas referendæ? 18.
Leges abolitæ pro legibus habendæ non sunt. 19.
An leges contraria consuetudine vel desuetudine aboleri possint, remissive? 20.
Totum jus in Pandectis & Codice continetur. 21.

Pro-

Prohibiti Commentarii in leges. 22.
Permissa paratitla. 23.
Forma scribendi Codicis. 24.

1 LEx hæc prolixa est Rhetorico stylo
2 publicata: *Princ.* Pium exordium est, quod Imperator omnes victorias & res bene gestas ad DEUM referat, & omnem spem in posterum ad solam referat Sum-
3 mæ Trinitatis providentiam. Collige: Non armis, nec robore humano, adde nec astu, sed precibus Imperium conservari, quod multi Politici non credunt, aut certe factis non testantur.
4 §. 1. Cum leges Romanæ essent admodum confusæ & fere infinitæ, ideo Imperator Constitutiones Principum in ordinem redigere constituit, & præcavere voluit, ne eadem res sæpius repetatur, vel Antinomia facile occurrat.
5 §. 2. Reliquum etiam Jus Romanum confusum, ope Divina & Jurisperitorum ministerio adjutum, se in compendium retulisse narrat Imperator: & notandum est: Quod Imperator dicat, res desperatas a Deo donari, & consummari posse & solere, id quod sæpius omnes experti sumus.
6 §. 3. Dicit se hoc commisisse Triboniano, ut ille assumptis aliis Jurisperitis Jus Civilem in volumen unum redigeret.
7 §. 4. Habetur summa mandati Triboniano & Collegis dati, ut Jus Romanum in unum Volumen redigerent, nulla legum similitudine, vel discordia, quantum possibile est, relicta.
8 §. 5. Omne jus antiquum in 50. libros fuisse digestum scribit.
9 §. 6. Compositores Juris non debent respicere auctoritatem JCtorum, sed potius veritatem dictorum: Et notetur ex hoc §.
10 quod unius auctoritas sæpe multorum JCtorum opinionibus, ob meliores rationes quibus nititur, debeat prævalere, *Prukman. vol.* 1. *cons.* 50. *n.* 3. *& seqq.* & minimi vo-
11 tum sæpe præstantioribus prævaluit, *Tiraq. in L.* 11. *connubialium gl.* 1. *part.* 11. *n.* 4. Conjunge tamen *Novicanicam Sylvam*
12 *nuptialem, lib.* 5. *n.* 1. *& seq.* Bonus JCtus opinionem communem libenter sequitur, nisi legibus & æquitati sit contraria: Et Notabile est, quod hoc loco dicit Impe-
13 rator, quod omnia ea, quæ in Digesta referuntur, sua fecerit.

§. 7. Imperator tribuit compositoribus potestatem corrigendi jura antiqua, adeo ut nemo ex comparatione litterarum antiquarum, scripturam vitiosam arguere possit, cum Imperator omnia sua faciat, & habeat potestatem vetera jura abrogandi. Et Juris novatoribus opponendum. Ex quo
14 obiter colligunt: Actum non tribuendum esse exequenti, sed præcipienti & ordinanti, *Tiraqu. d. L.* 11. *connubi. gl.* 1. *num.* 1. *Vaj. Surd. de alim. tit.* 8. *privil.* 56. *num.* 88. Et
15 Eum, qui auctoritatem rei accommodat, ipsam rem fecisse videri, *Klock. consil.* 4. *n.* 78. *vol.* 1.
16 §. 8. Prohibet, ne aliqua Antinomia relinquatur in legibus Digestorum. Utinam! hoc non factum!
17 §. 9. Prohibet, ne id, quod in Codice decisum habetur, in Digestis repetatur, cum Auctoritas Imperatoriæ Constitutionis sufficiat.
18 §. 10. Eas leges referendas sunt in Pandectas, quæ non sunt desuetudine abolitæ:
19 nam leges abolitæ pro legibus habendæ
20 non sunt: An autem leges contraria consuetudine, vel desuetudine aboleri possint, de eo agitur infra *in l.* 2. *C. quæ sit longa consuet.*
21 §. 11. Dicit totum jus in Pandectis & Codice contineri, quamvis ad rudiora ingenia informanda Elementa seu Institutiones juris adhuc promittat.
22 §. 12. Prohibet, ne JCti Commentariis
23 in leges scribere præsumant, sed Paratitla tantum conficiant; Sed ea prohibitio jamdiu in desuetudinem abiit, quamvis prolixiores Commentarii potius jus conturbaverint quam explicaverint.
24 §. 13. Prohibet, ne Codex per signa, vel numeros scribatur, vel litteras initiales, quod Veteres facere solebant, sed integris omnia scribant litteris, ne in lectione error oriri possit.

§. *ult.* Conclusio & admonitio continetur ad edendos & promulgandos libros Pandectarum.

L. Tanta. 2.

S U M M A R I A.

Lex hæc confirmationem Digestorum continet, & lectionis tantum est. 1.
Digestorum in septem partes Divisio. 2.
Imp. veterum libris & Codici Theodosiano omnem

omnem auctoritatem abroget. 3.
Dig. divisio in Vetus, Infortiatum & Novum. 4.

1 Lex 2, continet confirmationem Digestorum, & lectionis tantum est: Notandum
2 autem ex ea: Digesta artificiali divisione in VII. partes dividi. I. Pars continet τὰ πρῶτα, in libris primis quatuor: II. Pars Judicia realia, in *libris* 7. III. De Rebus creditis, contractibus & judiciis personalibus, *a lib.* 12. *ad* 20. exclusive: IV. De Hypothecis constitutis, vel per contractum, vel ipso jure, per nuptias, sive tutelas; *lib.* 20. *usque ad* 18. exclusive: V. De Testamentis & Legatis, *a lib.* 28. *usque ad* 37. VI. De bonorum possessionibus atque aliis judiciis prætoriis, *a lib.* 37. *ad lib.* 45. exclusive, & pars VII. de Verborum obligat. delictis & judiciis extraordinariis, *a lib.* 45. *usque ad finem*. In reliquis §§. commendat hoc suum opus Justinianus, quamvis multa in ipso opere passim desiderentur, & ipse Imperator in §. 14. imbecillitati humanæ aliquid adscribendum esse concedat. Et ex §. 19. Notandum:
3 Quod Veterum libris atque adeo etiam Codici Theodosiano omnem auctoritatem abroget. Hæc omnia prolixius Justinianus prosequitur, quæ ulterius prosequi e re non est. Et Interpp. hunc titulum Historicum potius, quam Juridicum, sicco pede
4 præterire solent. Est & alia Divisio Digest. in *Vetus*, *Infortiatum & Novum*. *Zas. in Comm. Digest. Proœm. n.* 7.

TITULUS XVIII.

De Juris & Facti Ignorantia.

L. Quamvis. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Jus omnes scire oportet. 3.
Quæ exceptiones post sententiam opponi possint? 4.
Exceptio, quæ ex R. I. de anno 1654. *debitoribus datur, sententiam non impugnat, sed moderamen executionis intendit*. 5.
Exceptiones, quæ contra primam actionem opponuntur, regulariter post sententiam non opponuntur. 6.
Ratio decidendi. 7.
Militi non obest ignorantia juris. 8.
Casus ejusmodi, remissive. 9.
Præsumitur in milite ignorantia juris. 10.
Miles omissam ante sententiam exceptionem post sententiam ipso jure opponere potest. 11.
Limitatur legis decisio. 12.
Privilegium hoc etiam nostri temporis militibus competit. 13.
Non rusticis peritiores consulendi copiam habentibus. 14.
Nec militibus togatis. 15.
Nec militibus juris non ignaris. 16.
Nec post executionem. 17.

1 Conventus est miles, & ex ignorantia Juris non opposuit Exceptionem, postquam vero conveniretur actione judi-
2 cati, opponit eam Exceptionem; videtur quod male, cum ante sententiam oppo-
3 nere debuisset, quod jus omnes scire opor-
4 tet, ob *l.* 9. *C. de LL.* Quamvis enim quædam Exceptiones post sententiam opponi possint, scilicet quæ contra ipsam sententiam, quod nulliter lata, vel contra ipsam executionem opponuntur; qualis est
5 illa, quæ ex *Recessu Imperii de anno* 1654. debitoribus datur, quæ sententiam non impugnat, sed moderamen executionis intendit, & ita post sententiam in executione admittitur, *Dn. Mev. l. 6. decis.* 133. *num.* 3.
6 eæ tamen Exceptiones, quæ contra primam actionem opponuntur, regulariter post Sententiam non opponuntur, nisi originem habeant post sententiam, de quo
7 alibi fusius: Hic tamen dicitur, quod hæc ignorantia juris militi non obsit, quia milites non oportet scire leges, sed armis
8 exercitari: Nota: Quod militi non obsit
9 ignorantia juris. Casus illos concessit *Sfort. Oddus de Restit. in integr. quæst.* 10. *num.* 44. *& seqq. Tusch. concl.* 13. *num.* 23. *& seq. lit. I*, præsertim ubi de damno agitur.
10 Ed ideo præsumitur in eo ignorantia juris, *Mascard. concl.* 640. *n.* 15. *Farinac. p.* 2.
11 *fragment. lit. I. num.* 277. Et nota: quod miles omissam ante Sententiam Exceptionem post Sententiam opponere queat, sine ope restitutionis, ipso jure, ut hunc textum intelligunt *Odd. d. l. num.* 46. *Hilt.*

12 *in Donell. l. 22. cap.* 8. *lit. L.* Sed limitatur decisio hujus legis, si miles alienam causam defendit, vel per Procuratorem litigasset, vel ex certa scientia juris & facti neglexisset Exceptionem, de quibus limitationibus *Trentac. lib.* 2. *tit. de Except. re-*
13 *sol.* 1. *num.* 41. *& seqq.* & competit Privilegium hoc etiam nostri temporis militibus,
14 *Trentac. d. l. num.* 46. non vero rusticis, qui copiam habent peritiores consulendi,
15 *Trentac. d. l. num.* 46. *& Hill. d. l.* Nec militibus togatæ militiæ, *Trentac. & Hill. dd.*
16 *ll.* nec militibus juris non ignaris, nec
17 post executionem sententiæ, *Cothmann.* 17. *ad h. t. n.* 47. *& seqq.*

L. Cum ignorantia. 2.

SUMMARIA.

Majorenni maternæ hereditati errore juris renuncianti non subvenitur. 1.
Aliud in hereditate paterna. 2.
In paterna hereditate filius est heres suus, in materna extraneus. 3.
Objicitur l. 6. §. 1. ff. ad SCt. Tertull. *n.* 4.
Solvitur objectio. 5.

1 Qui majorennis maternæ hereditati renunciat errore juris, illi non subvenitur,
2 aliud in hereditate paterna per *l. fin. C. de repud. hered.* Differentiæ ratio: quia in
3 paterna hereditate Filius est heres suus, in materna tantum est extraneus, & ita conciliant hos textus *Caldas ad l. si curatorem, verbo: læsis n.* 4. *C. de restit. minor. & Valasc. in tr. de partitionibus cap.* 15. *n.* 58.
4 Sed fortius obstat *l.* 6. §. 1. *ff. ad SC. Tertull.* quam nonnulli non de vera repudiatione, aut certe de repudiatione extrajudiciali intelligunt; alii vero de successione ab intestato, ubi extensio temporis; hanc vero de successione ex testamento intelli-
5 gunt. Sane hic duplex ratio decidendi, 1. Error juris, 2. lucrum, quæ ambo *in d. l.* 6. §. 1. non concurrunt, vid. *hic Padillam & confer Christin. vol.* 2. *dec.* 67. *n.* 4.

L. Si emancipata. 3.

SUMMARIA.

Ratio dubitandi. 1.
In legitima filius quasi Creditor parentum. 2.
Ratio decidendi. 3.
Bonorum possessio pro lucro habetur. 4.
Error juris in lucro, vel quasi lucro non prodest. 5.
Solvitur objectio ex l. fin. C. de repud. hered. *n.* 6.
Id, quod quasi debitum, pro lucro reputatur, secus in vero debito. 7.
Legitima & dos quasi debita sunt. 8.

1 Casus planus est. Ratio dubitandi in hac lege est; quia filia videtur certare de damno & de re sua amittenda per *l.* 15. *ff. de*
2 *posth. hered. instit.* & in legitima Filius quasi creditor parentum. Ergo per *l.* 7. *ff. h.*
3 *t.* juvabitur. Sed ratio decidendi *in l.* 10. *ff.*
4 *de bon. poss.* quia bonorum possessio pro lu-
5 cro habetur, error autem juris in lucro, vel quasi lucro non prodest, *l.* 1. *&* 4. *ff. h. t. Costa in tr. de juris scientia & ignor. inspect.* 96. *num.* 3. *Wesenb. in tr. ff. t. h. t. n.* 4.
6 Intelligenda autem hæc Lex de filio emancipato, ne obstet *l. fin. C. de repud. hered.* & loquitur de eo casu, ubi quis peritiores consulere potuit, propter *l.* 10. *ff. de bon.*
7 *poss.* Colligitur autem ex textu juncta glossa: Quod id, quod quasi debitum, pro lucro reputetur, secus in vero debito; Le-
8 gitima vero, ut & dos quasi debita est, *Tiraq. l. si unquam, verbo: susceperit, n.* 113.

L. Si post divisionem. 4.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Ex imperfecto testamento oritur obligatio naturalis. 3.
Ex qua si quid solvitur per errorem juris, non repetitur. 4.
Ratio decidendi. 5.
Non obstat l. 36. ff. famil. ercisc. *n.* 6.
Error consensum excludit. 7.
Obligatio naturalis constat inter heredem & legatarios, non vero inter coheredes. 8.
Coheredum quisque a se capit hereditatem. 9.
Divisio errore facta, errore detecto, potest retractari. 10.
Testamentum in dubio præsumitur perfectum & solemne, & contrarium allegenti incumbit probatio. 11.

1 Parens meus moritur, post mortem testamentum exhibetur, in quo alius scriptus coheres, dividimus inter nos hereditatem, sed postea apparet testamentum esse vitio-

2 ſum; Quæritur: an dimidiam hereditatem
ut indebitam repetere poſſim? Videtur
quod non, ob *l.* 36. *ff. fam. erciſc. l. Non*
3 *dubium* 16. §. 1. *C. de teſtam.* & quia ex im-
perfecto etiam teſtamento oritur obligatio
4 naturalis, ex qua ſi aliquid ſolvitur per
errorem juris, id non repetitur per *l.* 7. *C.*
de condict. indeb. Sed reſpondetur hic affir-
5 mative, quia ſine judice facta diviſio, &
6 ideo non obſtat *l. cum putarem* 36. *ff. Fam.*
erciſc. & approbatum hic teſtamentum ab
7 errante: Error autem conſenſum excludit,
8 & obligatio naturalis conſtat inter here-
dem & delegatarios, non vero inter co-
9 heredes, quorum quiſque a ſe capit here-
ditatem, & quorum alter alteri nil debet,
10 & ideo diviſio ex errore facta, errore de-
tecto poteſt retractari, *Surd. dec.* 130. *n.* 1.
Menoch. conſ. 320. *n.* 11. nec vero heredi
hæc diviſio, cum putativo herede facta
præjudicat, *Gutierrez de juram. confirm. p.* 3.
c. 7. *n.* 1. Ubi in ſeqq. limitat *Gail. l.* 2.
obſ. 139. *n.* 4. *Jo. Bapt. Plotus de jurejur. in*
litem §. 19. *n.* 6. *Cavalcan. dec.* 27. *n.* 14. *p.*
1. *Merkelbach. inter Conſ. Klock. vol.* 2. *conſ.*
11 67. *n.* 1. Colligit ex hac lege *Accurſius*,
quem *DD.* ſequuntur, Teſtamentum in du-
bio præſumi perfectum & ſolemne, ac con-
trarium alleganti hoc eſſe probandum,
Mantic. de conject. ult. vol. l. 2. *tit.* 9. *Dn.*
Mev. p. 4. *deciſ.* 12.

L. Cum falſa. 5.

SUMMARIA.

Falſa confeſſio circa proprietatem rei mihi non præjudicat. 1.
Species facti. 2.
Matri a patre facta donatio invalida in jure. 3.
Ratio dubitandi. 4.
Ratio decidendi. 5.
In quibus quis confitendo ſibi præjudicare non poſſit? 6.
Per meum affirmare, vel negare non poteſt immutari rerum veritas. 7.
Quatenus confeſſio præjudicet ingenuitati? 8.
Qui fatetur alium eſſe dominum, non præjudicat ſibi in re ipſa. 9.
Tenetur tamen probare contrarium. 10.
Recognoſcens in Emphyteuſin rem ſuam non transfert dominium directum. 11.
Confeſſio in liberando præjudicat. 12.
Per confeſſionem ſolam non fit alienatio. 13.
Ignorantia facti non nocet. 14.

1 Summa eſt: Falſa confeſſio circa pro-
2 prietatem rei, mihi non præjudicat. Spe-
cies facti eſt: Convenisti me ob debitum
maternum, & inſtituis Hypothecariam
actionem in fundum paternum, quem ego
extra judicium ſive errore facti, ſive erro-
3 re juris (quia forte a patre matri dona-
tus, quæ donatio invalida in jure) mater-
4 num eſſe confeſſus ſum: Quæritur, an mi-
hi præjudicaverim? Videtur quod ſic, ob
5 *l.* 2. *ff. de Confeſſ.* Sed negatur propter ra-
tionem hic poſitam, & quia extra judi-
6 cium facta eſt, & quia confitendo præju-
dicare mihi non poſſum, ſcil. in his, quæ
ſola mea voluntate effici nequeunt, ut hic
7 eſt translatio dominii: nam per meum
affirmare, vel negare non poteſt immuta-
ri rerum veritas, *l.* 6. *ff. ad mun. Menoch.*
conſ. 107. *n.* 29. *& ſeq.* nec aliquid per id
mutatur in re, *Tiraqu. de Conſtit. poſſeſſ. p.*
8 2. *ampl.* 2. *n.* 3. Et ideo confeſſio non di-
citur præjudicare ingenuitati, ſcilicet ut ob
hoc quis ſervus conſtituatur, per *l.* 24. *C.*
de lib. cauſa; ſed præjudicat tamen ad id,
quod ex hac confeſſione præſumptio reſul-
tet per *l. pen. C. de lib. cauſa*, ut hic con-
9 ciliat *Padill. in fin.* Sic qui fatetur alium
eſſe dominum, ſibi non præjudicat in re
ipſa, proptereaque non mutatur dominium,
ut multis auctoritatibus probat *Menoch.*
conſ. 91. *n.* 38. præjudicat tamen ſibi, dum
10 tenetur probare contrarium, *P. Barboſ. in*
11 *l. ſi alienam* 12. *n.* 73. *ff. ſoluto matrim.* ſic qui
recognoſcit in emphyteuſin rem ſuam non
transfert dominium directum, ſed error
præſumitur, *Barboſ. d. l. n.* 90. Secus autem
12 eſt in liberatione. Confeſſio in liberando
13 præjudicat, & per Confeſſionem ſolam non
fit alienatio. Colligitur igitur regula: Quod
14 ignorantia facti non noceat; quam regu-
lam cum apparatu tractat *Gabr. l.* 6. *con-*
cluſ. comm. tit. de R. J. concl. 6. *A. Barb. lo-*
cuplet. l. 9. *c.* 3. *axiom.* 12. *Auth. ad l.* 2.
ff. h. t.

L. Si non tranſactionis cauſa. 6.

SUMMARIA.

Facti ſpecies. 1.
Quatenus promiſſum ob errorem facti condici poſſit? 2.
Prius condicitur liberatio, quam debitum ipſum ſolvatur. 3.

1 De-

1 ¹ Debeo ex testamento vinum, sed stipulanti tibi promisi vinum cum oleo omni; possumne condicere oleum tanquam promissum sine causa? Affirmatur per *l.* 3. *ff. de Condict. sine caus.* modo non transactionis causa promissum sit oleum, tum enim non esset error: hoc ipso enim, quod a lite receditur, videtur ob causam datum,
2 *l.* 2. *C. de condict. indeb.* Ergo promissum propter errorem facti condicitur, nisi sit promissum ex causa Transactionis; nam ex hac, tanquam nova causa, quod antea in-
3 debitum erat, jam fit debitum. Et collige ex textu: quod prius condicitur liberatio, quam debitum ipsum solvatur. Nam qui aliquid petit, debet prius a sua parte, quod ipse debet, solvere.

L. Error Facti. 7.

SUMMARIA.

Error facti non nocet ante sententiam, sed semper revocari potest. 1.
Confessio erronea non est confessio. 2.
Sensus verborum ut nulla sit actoris captio. 3.
Limitatur regula dupliciter. 4.
Error facti post rem judicatam revocari nequit. 5.
Tunc non nocet error, sed sententia. 6.
Quatenus hoc procedat? 7.
Minus nocebit error dolo adversarii admissus. 8.
In criminalibus confessio post sententiam revocari potest. 9.

1 Partis leges duæ sunt: I. Error facti, sive in judiciali, sive extrajudiciali confessione, non nocet ante sententiam, sed semper revocari potest, *l. de ætate* 11. §. *fin. ff.*
2 *de interrog. in jur. fac.* quia confessio erronea non est confessio, *Hillig. l.* 20. *cap.* 6.
3 *lit.* O; ut tamen nulla sit actoris captio i. e. ut ratione expensarum indemnis servetur adversarius, *d.* §. *fin.* Exemplis hoc de-
4 clarat *Jo. Aloys. Riccius decis. coll.* 174. Li-
5 mitatur tamen hæc Reg. Si 1. Confessio facta fuerit super tali facto, cujus pœna per inficiationem crescit, per *l.* 4. *ff. de confess.* Nisi 2. contra confitentem militet præsumptio juris & de jure, ut in casu *l. fin. C. arbit. tut.* II. Error facti post rem judi-
6 catam revocari nequit; tunc enim non nocet error, sed sententia, si scilicet super ipsa ignorantia facti, an ea erratum sit,
7 nec ne, controversia decisa, v. g. in condictione indebiti, an solverit per errorem, nam tunc obstat exceptio rei judicatæ, *Do-*
8 *nell. lib.* 1. *cap.* 20. Sed si error facti non nocet, multo minus nocebit, si error dolo adversarii admissus, *l. fin. C. de reb. cred.*
9 *l.* 1. §. *fin. quand. act. de pecul. annal. est.* In Criminalibus etiam confessionem post sententiam revocari posse, tradunt DD. quos allegat *Farin. qu.* 81. *n.* 327. *& Ægid. Bossius in tit. de Confessis.*

L. Cum Testamentum. 8.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ut approbatio actum aliquem confirmet, necesse est, ut approbans plenam habeat actus illius notitiam. 2.
Errantis nullus est consensus. 3.

2 Fecit Titius testamentum, in quo Eroti relicta libertas. Heres, qui ab intestato alias succedere poterat, putat esse testamentum validum, & profitetur, Erotem esse servum Orcinum ipsius defuncti: Quæritur, an hæc confessio heredis præjudicet heredi? quod hic nec negatur: nam ut
2 ut approbatio actum aliquem confirmet, necesse est, ut approbans plenam habeat actus illius notitiam, *Tiraqu. ad LL. Connu-*
3 *bial. gl.* 8. *n.* 183. & errantis nullus est consensus, quæ reg. ex hac *l.* 8. *& seqq.* vulgo solet probari, & pluribus allegatis ornatur in axiomatibus *Barbosæ locupletati lib.* 5. *cap.* 16. *axiom.* 17.

L. Non idcirco. 9.

SUMMARIA.

Species facti. n. 1.
Verba enunciativa per errorem emissa non disponunt. 2.
Verba enunciativa nil probant. 3.
Nedum per errorem emissa. 4.

1 Contraxi cum servo meo, ceu cum homine libero. Quæritur, an possim non obstante hoc contractu, si per errorem feci, quæstionem status illi movere? quod affirm. ex dicta ratione in *l. præced.* Exinde
2 colligunt DD. Verba enunciativa per erro-
3 rem emissa non disponere, cum alias verba enunciativa nihil probent, de quo *Dn. Tha-*

Thebor. in d. tr. de axiom. lib. 5. c. 13. axiom.
4 1. nedum per errorem emissa. Conf. *Mantic. de tac. & amb. convent. l. 2. tit. 6.*

L. Cum quis. 10.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
Error juris non admittit repetitionem. 2.
Excipiuntur minores, mulieres, milites. 3.

1 Hæc Lex loquitur de debito naturali, non civili: v. g. Solvo omnia legata, non detracta Falcidia, quia Falcidiam mihi non competere existimo, vel solvo legata in testamento imperfecto relicta, quia per errorem juris puto testamentum subsistere: in utroque casu erro in jure, utroque casu cessat repetitio: Et ideo ex hac lege con-
2 firmatur sententia eorum, quia dicunt, errorem juris non admittere repetitionem, quam tuetur & multis auctoritatibus confirmat *Harp. in §. 1. Inst. de Oblig. quæ re contrah. nu. 54. & seqq.* licet dubitet *Carpz. p.*
3 *3. Const. 15. def. 42.* Excipiuntur vero minores, *l. Regula 9. pr. ff. h. t.* & mulieres, *l. 9. C. ad Vellej.* & milites, *l. 1. supra h. t.* de quibus *Harp. d. l. n. 73. & alii.* Secus, si in facto errassem, v. gr. si ampliorem hereditatem credidissem, si ignorassem unum testem esse inhabilem, &c.

L. Quamvis in lucro. 11.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
In lucro captando nec mulieribus succurritur. 2.
Minor ob lucrum amissum potest restitui. 3, 7.
Hæc lex fœminæ non succurrit ut fœminæ, sed ut minorenni. 4.
Major favor ætatis. 5.
Fœmina ad lucrum amissum non restituitur ut talis. 6.

1 Fœmina ætate minor errans in jure, quia forte quinquennium sibi datum esse existimat, voluit possessionem bonorum petere post annum: Respondetur, non posse ob *l. 10. ff. de bonor. possess. & l. 31. ff. de*
2 *Usucap.* quia in lucro captando nec mu-
3 lieribus quidem succurritur: Sed restitui posse, ut minorem, qui etiam ob lucrum amissum potest restitui, *l. 44. de minorib.*
4 *l. 2. C. de restit. minor.* Nota: quod hæc lex fœminæ non succurrat ut fœminæ, sed ut
5 minorenni. Ergo major favor ætatis, quia
6 fœmina ad lucrum amissum non restituitur, ut talis, *Oddus de restit. p. 1. q. 8. nu. 76.*
7 *seqq.* Minor vero potest, *Covarr. l. 1. resol. c. 5. nu. 2. Tiraq. de retr. consang. §. 35. gl. 2. nu. 7. & 9. & gl. 4. nu. 48.* scil. quando res est integra, *l. 24. §. 2. ff. de Minor. Covarr. d. l.*

L. Constitutiones Principum. 12.

SUMMARIA.

Ignorantia juris & constitutionum Principis est inexcusabilis. 1.
Limitatur. 2.
Scientia juris non ab omnibus requiritur, sed ut tamen peritiores consulant. 3.

1 Ignorantia juris & constitutionum Principis est inexcusabilis, quia aut intelligere debuit, aut peritiores consulere, quod in-
2 tellige de Regula: nam dantur casus, in quibus ignorantia juris non obest, de quibus supra, & prolixe de iis agit *Tusch. concl. 11. lit. I, Mascard. de probat. concl.*
3 *640. & seq.* Nam scientia quidem non requiritur ab omnibus, sed ut tamen peritiores consulant, *l. 9. §. 2. h. t.* de quo *Padilla in l. 6. h. t. n. 18.* Quid si peritiorum copia haberi non possit? vid. *Auct. ad l. 9. ff. h. t. n. 4.*

L. Ne passim. ult.

SUMMARIA.

Fœminis in jure errantibus non succurritur, nisi in certis casibus a legibus expressis. 1.
Casus tales remissive. 2.
Talis casus quando de damno vitando agitur, & de re amissa. 3.
Multo magis, quando de re amittenda. 4.
Limitantur casus hi. 5.
Quod in actis scriptum non reperitur, nec actum præsumitur. 6.

1 Fœminis in jure errantibus non succurritur, nisi in certis casibus, a legibus expres-
2 sis, *Petr. Peck. de testam. conjug. l. 1. c. 34. nu. 1. Christin. dec. 67. nu. 9. vol. 2.* quos casus congessit *Sfort. Oddus de restit. q. 10. art. 2.*
3 Talis autem expressus videtur casus, quando de damno vitando agitur, & de re
4 amissa; multo magis, quando de re amittenda agitur, ut hic non opus sit causam spe-

specialem requirere, *Tiraq. ad l. si unquam C. de revoc. donat. in præfat. num.* 100. *Aug. Berous conf. q.* 3. *n.* 76. *vol.* 2. & *Christin. dec.*
5 67. *n.* 6. Sed casus hos limitat *Mascard. de probat. concl.* 1081. *n.* 5. si scil. non potuerunt reperire peritiores, quod eo casu admittimus, quando aliquid ad formam actus requiritur: nam alias nimis generale hoc
6 esset. Colligunt etiam ex hac lege: Quod in Actis scriptum non reperitur, nec actum præsumi, *Fr. Hercul. de probat. negat. n.* 776. *Thom. Merckelbach. inter cons. Klockii cons.* 68. *n.* 5.

TITULUS XIX.

De Precibus Imperatori offerendis, & de quibus rebus supplicare liceat, vel non.

L. Licet. 1.

SUMMARIA.

Regulariter preces servorum non recipiuntur. 1.
Servi Jure Civili pro nullis habentur. 2.
Necem domini vindicaturi audiendi. 3.
Idem est in accusatione servorum. 4.
An & quatenus liceat judici ex causa transgredi legem? 5.
Etiam lex dura servanda. 6.

1 Regulariter non recipiuntur preces ser-
2 vorum: Ratio videtur esse, quia servi de Jure civili habentur pro nullis; sed
3 quando necem Dominorum vindicare volunt, eo casu omnino audiendi sunt, & eorum fides laude digna: Et ideo partim atrocitas delicti, partim exemplum fidei
4 rationem dedit legi huic & idem in accusatione, ob rationis identitatem esse, vult *Decian. tract. crim. l.* 3. *c.* 8. *num.* 11. Quamvis vero *Jason hic*, & ex eo *Menoch. cons.*
5 228. *nu.* 41. ex hac lege inferant, licere judici ex causa transgredi legem, id ita generaliter vix applausum meretur, nisi causa ipsa sit in lege, vel alibi expressa,
6 nam alias etiam lex dura servanda est, per *l. prospexit* 12. §. 1. *ff. qui & a quib. manum. lib. non fiunt.*

L. Quoties. 2.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
Ratio decidendi. 2.
Exceptio peremptoria in gratiam actoris tolli potest. 3.
Quænam usuræ tempore moratorii currant? 4.
An exceptio moratorii rescripti etiam ad fidejussores accomodari possit? 5.
Salgado notatur. 6.
Quibus debitis non possit opponi hoc beneficium? 7.
Declaratio summi Principis non trahitur in præteritum ad præjudicium ejus, cui antea jus erat quæsitum. 8.

1 Obtulit quis supplicem libellum Principi & in eo petiit, ut propter bellicas clades sibi daretur Rescriptum, ne quicquam solveret, vel ut creditores parte debiti contenti esse cogerentur, aut saltem intra tempus non molestaretur. Respondetur, in ultimo ipsi Principem gratificaturum, in prio-
2 ribus non: Ratio in *l.* 4. *C. de emancip.*
3 Exinde infert Imperator, nec Exceptionem peremptoriam in gratiam Actoris tolli pos-
4 se. Unde non potest negari tempore moratorii currere adhuc usuras, quæ antea currere incœperunt, quia mera hic dilatio, non ullius sive sortis, sive accessionis ablatio, *Salyc. in hac l. num.* 3. *M. Ant. Cuchus in tr. de morator. præscript. num.* 148. *A. Fab. l.* 1. *Cod. tit.* 9. *def.* 8. & *Trentac. l.* 3. *tit. de solution. res.* 1. *nu.* 2. & *Hillig. in Donell. lib.* 22. *cap.* 9. *lit. H*; licet dissentiat *Carpzov. in asyl. debit. c.* 4. *num.* 39. & *Manz.*
5 *decad.* 4. *qu.* 9. *nu.* 110. Sunt nonnulli, qui hanc Exceptionem moratorii Rescripti etiam ad fidejussores accommodant, *ut Matth. Steph. l.* 2. *de Jurisd. p.* 1. *c.* 7. *num.* 394. & *Carpz. in Asyl. debit. d. c.* 4. *nu.* 43. ne debitor principalis per indirectum hoc beneficio fraudetur. Sententia tamen hæc merito negatur per §. *ult. Instit. de Replic. L.* 2. §. 8. *ff. de obl. & act. L.* 12. *ff. judic. solvi, Bald. & Salyc. hic, Cuch. d. tr. num.* 122. & *seq. Trentac. d. l. num.* 25. *Manz. d. l. num.* 113. *Hering. de fideiuss. c.* 27. *p.* 5. *nu.* 77. *Donell. & ibi Hill. lib.* 22. *c.* 9. *lit. Bb*, *Salgad. in Labyr. cred. p.* 2. *c.* 30. *n.* 31. & *seq.* ubi tamen *nu.* 43. & *seqq.* limitat, nisi si fidejussor cum effectu conveniretur, hoc noceret debitori, qui Moratorium indultum accepit: pone, debitorem in assecuratione fidejussori data renunciasse beneficio huic,
6 *Gratian. discept.* 12. *num.* 4. & *seqq.* Quando vero *num.* 44. *Salgado* idem esse dicit, si fi-

si fidejussor beneficio cedendarum non renunciavit, id non capio, nec meum fa-
7 cio. Nonnullis autem debitis non posse opponi hoc beneficium volunt, ut debitis juratis, alimentorum, pupillorum, Ecclesiæ, & simil. de quibus *Cuch. d. tr. passim*, *Carpzov.* dictis locis, *Hill. & Aug. Barbos. in hac l. n. 7. seqq.* Colligitur etiam
8 ex hac *l.* 2. Declarationem etiam summi Principis non trahi in præteritum, ad præjudicium ejus, cui antea jus erat quæsitum, per allegata *Klock.* 1. *vol. cons.* 51. *n.* 301.

L. Nec damnosa. 3.

SUMMARIA.

Quæ a Principe petuntur, non debent damnum inferre fisco. 1.
Non petenda juri contraria. 2.
Non valet rescriptum juri Communi contrarium. 3.
Limitatur. 4.

1 Quæ a Principe petuntur, non debent damnum inferre Fisco: nam si hoc etiam impetraretur, Rescriptum tamen sub-et obreptionis vitio laboraret, & esset nullum; cujus rei exemplum in *l. in frau-*
2 *dem* 7. *C. de Annon.* & alibi. Deinde ea non petenda, quæ sunt juri contraria, per *t. t.*
3 *C. Si contra Jus* &c. Et non valebit rescri-
4 ptum juri communi contrarium, nisi expresse juris dispositioni derogatum fuerit, *Christin. vol.* 2. *dec.* 70. *nu.* 4.

L. Universa Rescripta. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Gravatus in uno creditor in alio debet relevari. 2.
Ratio decidendi. 3.
Debitor, qui moratorium rescriptum impetravit, ad instantiam Creditorum satisdationem præstare debet de debito post tempus moratoriæ dilationis elapsum solvendo. 4.
Limitatur. 5.
An & quando hoc casu sufficiat juratoria cautio? 6.
Notatur Carpzovius. 7.
Moratorium rescriptum etiam ob incommoditatem dari potest. 8.
Tale privilegium interdum datur universis hominibus territorii alicujus per bellorum cladem oppressis. 9.
Debitor hoc beneficium petens omnia ea narrare debet, quæ retrahere possent Principem a concessione gratiæ. 10.

1 Impetravit quidem Debitor moratorium Rescriptum, creditores autem petunt, ut satisdationem præstet de debito solvendo, post tempus moratoriæ dilationis elapsum.
2 Et resp. quod recte petant; quia gravatus in uno creditor, in alio debet releva-
3 ri. Ratio in *l.* 12. *ff. de Judic.* Vid. *Gail. lib.* 2. *obs.* 46. *num.* 14. *Anton. Faber in Cod. lib.*
4 1. *tit.* 9. *def.* 6. Et hanc cautionem seu satisdationem debet præstare debitor, licet
5 Princeps eam remiserit, nisi appareat enixa voluntas Principis, quod voluerit derogare juri communi, ex clausula *non obstante*; per ea, quæ tradit *Salgado in Labyr. p.* 2. *c.* 30. *num.* 6. & 7. Sed necesse est ut a creditoribus petatur, *Salgad. d. l. num.*
6 9. Sufficere tamen volunt juratoriam cautionem in subsidium, si fidejussoria præstari nequeat ob paupertatem, *Benincas. de privil. pauper.* 8. *num* 34. & *Hill. d. c.* 9. *lit. N*, *Barbos. hic num.* 10. *Christin. vol.* 1. *decis.* 70. *nu.* 6. quod probare etiam videtur *Trentac. d. res.* 1. *n.* 9. imo fidejussores hodie non requiri post *Ordin. Polit. Ann.* 1548. *tit. von verdorbenen Kaufleuten*, putat *Zang. de Ex-*
7 *cept. p.* 2. *c.* 12. *nu.* 4. licet Carpz. *in d. c.* 4. *n.* 32. circa cautionem juratoriam dubitet, eo, quod omnes tales dilationes ob paupertatem dentur; sed præsuppositum hoc
8 negandum, cum moratorium Rescriptum etiam ob incommoditatem dari possit, ut, post *Benincasium* ex communi distinctione tradit *Hill. d. l.* & pauper interdum fidejussores reperit; sed nos de casu loquimur,
9 ubi fidejussores reperire nequit. Et tale privilegium interdum datur universis hominibus territorii alicujus per bellorum cladem oppressis, *Afflict. dec.* 377. *Christin. d. l. num.* 8, Quod etiam Sereniss. Elector Brandenburg. non semel Statibus suarum
10 provinciarum clementissime concessit. Debet autem debitor petens hoc beneficium omnia ea narrare, quæ retrahere possent Principem a concessione gratiæ; alias Rescriptum esset subreptitium, quod in specie persequitur *Salgad. d. c.* 30. *n.* 13. & *seq.*

L. Si

L. Si quis. 5. & Auth. seq.

SUMMARIA.

Summa legis & Auth. seq. n. 1.
A sententia Præfecti Prætorio appellari nequit. 2.
Per supplicationis viam potest ejus sententia retractari. 3.
Eo tantum casu datur supplicatio, quando appellatio est prohibita ob excellentiam judicis. 4.
Idem obtinet in sententia Principis. 5.
Non habet locum supplicatio, quando appellatio est prohibita ex natura causæ. 6.
Non datur supplicatio, nisi semel. 7.
Per supplicationem sententia non suspenditur. 8.
Quatenus sententia hoc casu executioni mandari possit? 9.
An satisdatio juratoria hic sufficiat? 10.
Aliud loco satisdationis suggeritur remedium. 11.
Depositio æquipollet satisdationi. 12.
Post decendium intra biennium potest Imp. supplicari. 13.
Ibi victor satisdatione non oneratur. 14.
Appellatio suspendit executionem, secus atque supplicatio. 15.
Limitatur. 16.

1 Agunt de beneficio supplicationis; nam
2 a sententia Præfecti Prætorio appellari ne-
3 quit, *l. un. C. de Sent. Præf. Præt.* Sed
per supplicationis viam potest ejus senten-
4 tia retractari per *l.* 5. *h. t.* & ideo, eo tan-
tum casu datur supplicatio, quando appel-
latio est prohibita ob excellentiam judicis,
Jason. in Auth. hac n. 6. *Sigism. Scacc. in tr.*
5 *de Appellat. q.* 13. *remed.* 3. *num.* 2. quod etiam
in sententia Principis admittit *Christin. vol.*
6 2. *dec.* 177. *num.* 8. *& seqq.* Quando autem
appellatio est prohibita ex natura causæ,
non habet locum supplicatio, *Scacc. d. l.*
num. 4. *Trentac. tit. de supplicat. res.* 1. *nu.* 4.
Hillig. in Donell. lib. 28. *c.* 6. *lit. Y*, quam-
vis & hic per viam gratiæ supplicationem
7 concedat *Scacc. d. l. n.* 21. non tamen datur
supplicatio, nisi semel per hanc *l.* ut ta-
men utrique parti liceat semel supplicare,
Scacc. d. rem. 3. *num.* 23. Si modo supplica-
tio porrigatur Præfecto Prætorio, vel offi-
8 cialibus intra decem dies; non tamen per
supplicationem suspenditur Sententia, sed
9 executioni mandatur, præstita a Victore
satisdatione in casum succumbentiæ, de
restituenda re cum usuris, adeo, ut si hæc
cautio non præstetur, executio sit nulla,
10 *Scaccia d. l. nu.* 27. Saltem satisdatione ju-
ratoria, *Guid. Papæ dec.* 189. quæ tamen
moderatio pluribus displicet, cum satisda-
tio hic tanquam requisitum substantiale &
11 quasi forma supplicationis proponatur. Sed
solent aliud remedium suggerere, ut Vi-
ctor possit in deposito, vel sequestro col-
12 locare rem solutam: quæ depositio æqui-
pollet satisdationi, *Apostilla ad Guid. Pap.*
d. d. & quos magno numero refert *Salgad.*
13 *in Labyr. p.* 1. *cap. ult. n.* 149. Sed post de-
cendium intra biennium potest supplicatio
14 fieri ad Imperatorem, ubi vero Victor sa-
tisdatione non oneratur, *hac Auth. & l.*
un. C. de sent. Præf. Præt. Camill. Borell. p. 2.
decis. tit. 34. *nu.* 20. *& seqq. & n.* 35. Nota:
15 Appellationem suspendere Executionem,
supplicationem non, *Nov. cons.* 70. *n.* 1.
Roll. a Vall. cons. 43. *num.* 4. *vol.* 2. *Christin.*
16 *d. dec. num.* 28. nisi forte sententiæ execu-
tio esset periculosa & irretractabilis, *Barbos. ad Auth. hujus loci n.* 6. sicut in simili de
Exceptione nullitatis contra tres confor-
mes Sententias tradit *Ant. Gabriel. tit. de
Execut. rei judic. concl.* 1. *nu.* 21. *& Card. Tusch. concl.* 314. *num.* 9. *lit. R.*

L. Si universalis simul 6.

SUMMARIA.

Facti species cum rationibus dubitandi & decidendi. n. 1.
Servus a Principe non debet aliquid petere. 2.
Valet tamen, quod impetravit, rescriptum. 3.

1 Homo liber per servum vel servus per
alium offert Principi supplicem libellum,
& impetrat Rescriptum; Quæritur, an hoc
valeat? Videtur quod non, *ob l.* 1. *h. t.*
Sed resp. valere, modo, si servus aliquid
petat pro se, id scriverit Imperator, *arg.*
2 *l.* 7. *C. qui admitt. ad bon. possess.* Nota: non
debere aliquid petere a Principe Servum,
3 sed cum aliquid impetravit, valere Re-
scriptum, & non debere attendi, per quem
impetretur Rescriptum.

L. Rescripta. 7.

SUMMARIA.

Rescripta contra jus impetrata non sunt observanda. 1.

Li-

Limitatur in quibusdam casibus. 2.
Publica utilitate exigente etiam jus privatis competens potest a Principe remitti. 3.
Facta tamen compensatione damni. 4.
Si impetratio etiam rescripti prohibita, non valet omnino rescriptum. 5.
Si manifestum est, voluisse quid Principem contra jus commune constituere, de potestate disputandum non est. 6.

1 Rescripta contra Jus impetrata non sunt
2 observanda, nisi concedant aliquid, quod petenti prosit, nemini obsit, ut in *l. ult. ff. de Senat.* vel nisi veniam concedant criminis commissi, non committendi, modo pœna debeatur Reip. non parti, per *l. 2. C. de in jus voc. Chassan. ad Consuet. Burg. Ru-*
3 *br.* 1. §. 5. *n.* 163. Quamvis publica utilitate exigente etiam jus privatis competens
4 possit a Principe remitti, facta tamen compensatione damni, *Chassan. d. l. n.* 165. *Petr. Ant. de Petra in tract. suo de potest. Princ. pas-*
5 *sim, Vasq. l.* 1. *Controv. c.* 1. *Tusch. concl.* 685. *& seq. lit. P, Gail. l.* 2. *obs.* 56. *& seq.* Si tamen impetratio etiam Rescripti prohibita,
6 non valet omnino Rescriptum, per *t. t. C. si nupt. ex rescript. pet.* Ceterum si manifestum sit, voluisse hoc Principem constituere contra jus commune, de potestate disputandum non est, *Menoch. cons.* 270. *num.* 12.

L. Instrumentorum exempla. ult.

S U M M A R I A.

An supplicans referens se ad instrumentum aliquod, illud totum in copia, vel exemplo inserere teneatur? 1.
Si super certorum verborum sensu inter partes dubitatur, verba, super quorum sensu dubitatur, integra scribenda sunt. 2.
Rescriptum non laborat vitio sub- & obreptionis, licet pars tantum instrumenti, de qua quæstio, inseratur. 3.

1 Quæritur in hac *l. fin.* Si supplicans se referat ad Instrumentum aliquod, an illud totum in copia, vel exemplo inserere teneatur? Quod negat Imperator, sed sufficit totius instrumenti verba inserere, ut rem, de qua agitur, cognoscere possit Prin-
2 ceps: Sed si super certorum verborum sensu inter partes dubitetur, verba, super quorum sensu dubitatur, integra scribenda sunt. Et hunc sensum ex *Guid. Panciroll. in thes. var. lect. lib.* 2. *cap.* 185. hic tradit *August. Barbos. n.* 2. Nihilo minus tamen illud, quod ex hac lege notant DD. omni-
3 no ex hac lege probari potest: Voluit enim, Rescriptum non laborare vitio sub- & obrept. licet pars tantum Instrumenti, de qua quæstio, inseratur, quod etiam probatur per *l.* 12. §. 2. *ff. de Edend.*

TITULUS XX.

Quando libellus Principi datus litis contestationem faciat.

L. Dubium non est. 1.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Non videtur in Jus vocare, qui libellum Præsidi dat. 3.
Libellus non sufficit ad perpetuandam actionem. 4.
Ratio decidendi. 5.
Libellus supplex pro impetrando rescripto Principi oblatus, secuto rescripto actionem temporalem perpetuat. 6.
Itemque non transitoriam transire facit ad heredem active, vel passive. 7.

1 Volebam contra Titium intendere actionem injuriarum, vel aliam actionem Prætoriam, scil. annalem seu pœnalem, sive persecutoriam, supplicem Principi libellum porrigo, non quidem libellum conventionis, sed pro obtinendo processu, *Obrecht. de libell. cap.* 18. *num.* 19. ut det Judicem delegatum, & impetro Rescriptum, interim labitur annus, vel adversarius mo-
2 ritur. Quæritur, an nihilo minus post annum etiam contra heredem detur actio in-
3 juriarum? Videtur quod non, quia non videtur in jus vocare, qui libellum Præsidi dat, per *l.* 15. *ff. de in jus voc.* & quia
4 libellus non sufficit ad perpetuandam actio-
5 nem, *l.* 8. *pr. C. de præscript. amor.* Sed affirmatur, quia *l.* 15. loquitur de pœna Liberti, *l.* 3. de actione perpetua, hæc vero Lex in annalibus & prætoriis actionibus in favorem actoris perpetuandis, *Balbus de præscript. p.* 3. *partis* 6. *princ.* §. *quarto prin-*
6 *cipaliter num.* 6. Ergo libellus supplex, pro impetrando Rescripto Principi oblatus, habet hos duos effectus litis contestatæ secuto

cato Rescripto, I. ut ex annali actione v. gr. injuriarum, vel actione ædilitia quanti minoris, item ex actione redhibitoria,
7 quæ tamen sex menses durat, faciat perpetuam, & extendat ad 40. annos: & II. ut eam actionem, quæ alias non transit, transire faciat ad heredem active vel passive.

L. Temporales actiones. 2.

SUMMARIA.

Lex hæc præcedentem declarat, & in quibus? 1.
Si impetrati rescripti tempore adversarius jamdum sit mortuus, libellus hic litis contestationis locum sustinere nequit. 2.
Notatur Carpzovius. 3.
Omnis citatio præventionem operatur. 4.
Quatenus libellus non habeat vim litis contestatæ quoad processum. 5.
Berlichius & Cothmannus *notantur*. 6.

1 Hæc lex declarat præcedentem, & requirit: I. Ut impetratum sit rescriptum. II. Ut Actio sit Prætoria annalis, v. g. injuriarum, vi bonorum raptorum, quod metus causa, *Christin. dec. v. 2. 71. num.* 1.
2 Ex primo colligitur: Si impetrati Rescripti tempore adversarius jamdum sit mortuus, libellus hic locum litis contestationis
3 sustinere nequit: quamvis autem *Carpzovius lib. 2. Resp.* 50. primum requisitum negare videatur, id tamen ex hac *l.* 2. apparet; nec obstat ratio *Carpzovii*, quasi
4 ita nihil novi contineatur, quia omnis citatio præventionem operatur; nam hic de tali Rescripto sermo est, quo Judex delegatur, non quo partes citantur. Quod autem *Br. Bl. in l. 1. h. t. & Berl. p. 2. decis.*
5 232. *num.* 14. dicunt, libellum non habere vim litis contestatæ quoad processum, id hunc sensum habet, quod ad sententiæ validitatem necessaria sit expressa litis con-
6 testatio. Quamvis autem *Berl. d. l.* neget cum *Cothmanno* a se allegato, hoc privilegium in Principibus recognoscentibus superiorem locum habere, si Imperii nostri Principes intelligit, id non admitto. Nam ut alibi demonstravi fusius, quæcunque de Principe superiorem non recognoscente dicuntur in jure, modo jura, privatorum concerniant, de Principibus Imperii recte dici.

TITULUS XXI.

Ut lite pendente, vel post provocationem aut definitivam sententiam, nulli liceat Imperatori supplicare.

L. Licet. 1.

SUMMARIA.

Sententia non retractatur virtute rescripti postea secuti, licet supplicatio fuerit sententia prior. 1.
Supplicatio non suspendit Processum, nec inspiciendum est tempus supplicationis, sed rescripti insinuati. 2.

1 Sententia non retractatur, virtute Rescripti postea secuti, licet supplicatio fuerit sententia prior; ratio: in *l. ult. C. senten. rescind. non poss. & l. 16. C. de trans-*
2 *act.* Collige; supplicationem non suspendere Processum, nec inspiciendum esse tempus supplicationis, sed Rescripti insinuati.

L. Supplicare. 2.

SUMMARIA.

Lite pendente quatenus supplicare liceat? 1.
Non licet supplicare lite per sententiam finita. 2.
Limitatur. 3.
Potest Princeps Jus, quod pars habet ex re judicata, tollere. 4.
Si quid petatur tempore litis pendentis, hujus semper in precibus facienda est mentio. 5.
An vox protinus *idem significet quod* ipso jure? 6.
An hic textus totusque titulus in usu hodie sit? 7.

1 Lite pendente non licet supplicare, nisi copia actorum, vel sententiæ interlocutoriæ, vel definitivæ (si appellatum) de-
2 negetur, nec licet supplicare lite per sententiam finita, sub pœna restituendæ æsti-
3 mationis litis, nisi remedio aliquo suspensivo decisio impugnari & res decisa per jura reformari possit, *Cothman. vol. 4. cons.* 4. *n.* 48. Nec puto peccari, si quis manifestam iniquitatem probare possit & Principem imploret, pro cognoscenda causa,
4 ne sub justo clypeo succumbat, nam posse Principem jus, quod pars habet ex re judicata, tollere, quia saltem ex jure ci-

vili ortum habet, *Cravett. de antiquit. temp. p. 1. in princ. n. 53.* Ratio primi in *l. properandum 13. pr. C. de Judic.* ut lites citius finiantur, neque litigia sint æterna. Ergo non licet supplicare Principi, nisi quando copia negatur, aut Judex est ne-
5 gligens, aut suspectus. Sed si quid petatur, semper mentio litis pendentis in precibus facienda est, quam regulam late tractant *Menoch. A. J. Q. cent. 3. cas. 202. & Lancellot. de Attent. p. 2. c. 4. illat. 7. n. 729. Afflict. dec. 220. num. 13. Christin. dec. 73.*
6 *nu. 6. vol. 2.* Hic autem obiter noto, *Barbosam* hic *num. 3.* notare vocem: *protinus*, significare idem, quod ipso jure: Verum id non possum admittere, cum repugnet naturæ verbi: *condemnari*. Nam si condemnatio requiritur, utique non ipso Jure incurret pœnam, sed ut condemnetur, sicut in terminis, quando vox, *protinus*, additur verbo, *condemnetur*, statuit, eam vocem non idem significare, quod ipso jure, *Tiraq. in l. si unquam C. de revoc. donat.* verbo: *Revertatur n. 123. & Farinac. p. 2. fragment. tit. Lex n. 115.* Ubi in fine Typographi vitio, ut ex allegato Tiraquello apparet, omissa est, & addi debet particula, *non*, hoc modo: *nam tunc non importat ipso jure*, ut ibi per eum: Hoc tamen concedo, particulam, *protinus*, hic significare quod sine processu ordinario, & præcedente tantum summaria causæ cognitione sententia condemnatoria sequi debeat,
7 *Tiraq. d. l. num. 120.* Licet autem *Christin. d. decis. 73. n. 9.* hunc textum totumque titulum in usu esse neget, cum videamus quotidie lite pendente preces offerri & decreta impetrari, modo fiat simplex veritatis expressio, & status judicialis narratio; Sed videndum puto in his abrogatarum legum quæstionibus, non quid fiat, sed quid fieri debeat, & per imperitiam & malitiam hominum non abrogantur leges; Et si Justitiam ulla in parte negligit Judex, aut alia justa causa sit adeundi Principis, nemo negavit, id fieri posse.

L. Qui licitam. ult.

SUMMARIA.

Qui non appellavit, cum potuerit, supplicationis viam eligere nequit. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Pœna ejus, qui contra rem judicatam supplicationis remedium, intentat. 4.
Hodie non observatur. 5.
In iniquitate sententiæ corrigenda Principis potestatem multi Doctores agnoscunt. 6.

1 Qui non appellavit, cum potuerit, sup-
2 plicationis viam eligere nequit. Ratio du-
3 bitandi in *l. un. C. de Sent. Præf. Prat.* Sed ratio decidendi hic, quia aliud est non posse appellare, aliud est si possit, & non appellet, & ita sententiæ acquiescat. Quando sententia a Præfecto Prætorio lata, quis gravatus est, non potest appellare, hic
4 autem potest. Additur hic in fine pœna ejus, qui contra rem judicatam supplicationis remedium intentat, scil. infamia, *Mascard. de probat. concl. 1363. n. 30.* Ex *Re-*
5 *buffo* tamen hic notat *Barbosa*, quod de infamia dicitur, hodie non observari. Et sane levicula esset infamiæ causa, si quis contra rem judicatam, quam pro iniqua non immerito habet, supplicationis reme-
6 dium apprehenderet, præsertim cum in iniquitate sententiæ corrigenda Principis potestatem agnoscant multi Doctores. Cum quibus sentire videtur *Christin. dec. 73. n. 5. vol. 2.*

TITULUS XXII.

Si contra Jus, vel Utilitatem Publicam, vel per mendacium fuerit aliquid postulatum, vel impetratum.

L. Non idcirco. 1.

SUMMARIA.

Quando Princeps alicui delegat causam, licet impetrans nonnulla tacuerit, valet tamen delegatio. 1.
Non opus est in petitione judicis omnes exceptiones adversarii ponere. 2.
Licite in libello omittimus ea, quæ non sunt de substantia rei. 3.
Delegati judicis partes. 4.
Cognitione causæ tantum commissa, nihilominus delegatus judex causa cognita sententiam ferre potest. 5.
Quatenus valeat rescriptum, ubi in precibus aliquid omissum? 6.

1 QUando Princeps alicui delegat causam, licet impetrans nonnulla tacuerit, valet tamen delegatio, quia hoc est Re-

2 Rescriptum Justitiæ nec opus est in petitione Judicis, omnes exceptiones adversa-
3 rii ponere, & licite in libello supplice omittimus ea, quæ non sunt de substantia
4 rei; & delegati Judicis partes erunt, cognoscere causam & alterius partis exceptiones audire, non itaque per talis Rescripti Justitiæ impetrationem præjudicari potest alteri parti, cum cognitio causæ reservetur: nisi impetrans ea suppresserit, quæ si expressa fuissent, Rescriptum non fuisset datum, v. g. si non alleget, sententiam transiisse in rem judicatam. Colligit ex hac le-
5 ge *Jason*: Etiamsi cognitio causæ tantum commissa sit, delegati tamen Judicis esse, ferre sententiam, causa cognita. Quamvis
6 autem *Bart. hic* dicat, Rescriptum valere, licet in precibus aliquid omittatur, id tamen intelligendum est de iis, quæ non sunt de substantia impetrationis; nam alias periculosa esset & non concedenda, *Thesaur. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 9.

L. Præscriptione. 2. & seq.

S U M M A R I A.

Casus legis. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Judex etiam delegatus de sua jurisdictione, an sibi competat, cognoscere & judicare debet. 4.
An judex non obstante exceptione sub- & obreptionis a parte opposita, secundum Rescriptum restitutionem facere debeat? 5.

1 Ad preces Titii falsas, id est falsum affirmantes, & verum supprimentes, quorum tamen neutrum Judicem commoverat, Princeps Rescriptum dederat, mandaveratque, ut delegatus Judex causam cognosceret & supplicanti fundum restitueret: Quæritur,
2 I. *an valeat delegatio?* Videtur quod non *per l.* 5. *C. h. tit. & l. penult. C. de di-*
3 *vers. rescript. & per l.* 26. *ff. de falso*; Sed respondetur affirmative, quia *d. l.* 5. *h. t.* loquitur de Rescriptis gratiosis, hic vero de delegatione Judicis, quæ jure communi conceditur, & conditio, si preces veritate nitantur, non inest Rescripto delegationis, sed in mandata restitutione. Vel, quod fere eodem recidit, si supplicans aliquid taceat, quod ad causæ ipsius merita pertinet, vel aliquid falsum narrat circa causam principalem, non propterea Rescriptum delegati Judicis est nullum, sed omnino Judex delegatus pergere debet in causa principali, & super ipsis meritis causæ principalis sententiam ferre; quia hoc mendacium directo non impugnat jurisdictionem Judicis delegati, & alias occasio daretur sæpius impugnandi delegationem Judicis, & lites extraherentur. Aliud est, si taceat aliquid, quod Processum concernit, v. g. litem alibi pendere, vel falsum aliquod in processu narret, quod si expressisset, vel non expressisset, Judicem Princeps non delegasset, & tunc ipsa datio Judicis delegati ob Rescriptum subreptitium est invalida. Col-
4 ligunt etiam ex textu: Judicem etiam delegatum de sua jurisdictione, an sibi competat, cognoscere & judicare debere, ut DD. quos allegat *Barbos. num.* 6. II. Quæ-
5 ritur, *an Judex, non obstante exceptione sub- & obreptionis a parte opposita, secundum Rescriptum restitutionem facere debeat?* Quod negatur: quippe in veritatem rei inquirere debet, sub pœna 10. librarum auri, si Judex prohibeat inquiri precum veritatem, *l.* 3. *h. t.* Sed utraque quæstio de eo casu intelligenda, quando sine dolo aliquid expressum, vel suppressum, & Princeps Rescriptum dedisset, licet falsitatem scivisset, v. g. si falsum aliquid circa negotium principale narratum, secus autem, si dolo quid factum sit, aut ea quæ falsa sunt, processum concernant, & quæ, si scivisset Princeps, Rescriptum impedivissent, *Cap. super litteris X. de Rescript.*

L. Et si non cognitio. 4.

S U M M A R I U M.

An executor datus a Principe de veritate precum possit cognoscere?

Princeps committit alicui Executionem super negotio nondum excusso, pars opponit Exceptionem falsarum precum: Quæritur, *an executor datus a Principe de veritate precum possit cognoscere?* Et videtur, quod non, ob *l.* 6. *C. de execut. rei judic.* Sed affirmatur, quia hic executio mandata est, non præcedente causæ cognitione vel sententia. Sed si causa per sententiam decisa executio mihi committatur, meum non est cognoscere de meritis causæ princi-

cipalis, licet allegetur ex falsis instrumentis, Sententiam esse latam, vel ex dolo; sed tunc remittenda est causa ad delegantem, *c. de cetero* 5. *X. de re judic.* Sed si super ipsa executione lis incidat, possum ego ut executor cognoscere. Videantur *DD. hic in l.* 4. *& l. a Divo Pio* 15. *ff. de re judic. & in d. cap. de cetero, & Menoch. lib.* 1. *A. Q.* 98. *Pinell. in l.* 2. *C. de resc. vendit. p.* 1. *rubr. c.* 2. *n.* 28. *Panorm. & Felin. in d. c. de cetero.*

L. Et si legibus. 5.

SUMMARIA.

Rescripta sunt vel gratiosa, vel justitiæ. 1. 3.
Gratiosum tollitur per mendacium supplicantis. 2.
Mendax impetrator carere debet petitis, si vel verum tacuit, vel falsum expressit. 4.
Idem obtinet in capitulis separatis. 5.
Limitatur regula. 6.
Cui imponenda hoc casu probatio? 7.

1 Duplicia sunt Rescripta: Alia sunt *Gratiosa*, quæ continent privilegium, vel etiam aliquid legibus non adversum, ut est concessio castri, vel prabendæ ac beneficii:
2 tale Rescriptum tollitur per mendacium sup-
3 plicantis, *h. l.* 5. Alia sunt Rescripta *Justitiæ*, quibus non adversatur falsitas, *l.* 1.
4 *&* 2. *h. t.* Nota: Mendacem impetratorem carere debere petitis, si vel verum tacuit, vel falsum expressit, *Klock. cons.* 6. *n.* 45.
5 *vol.* 2. adeo ut etiam capitulis separatis in eadem supplicatione contentis, circa quæ non est commissum mendacium, idem velint *Panorm. in c. super litteris* 20. *X. de Rescr. n.* 2. ibique *Felin.* & quos hic citat
6 *Barbos.* sed id alii eo casu admittunt, si vitium versaretur circa totum Rescriptum, aut principalem ejus partem, argum. *c. si eo tempore* 9. *de Rescript. lib.* 6. *Decius in d. c.* 20. *notab.* 1. *n.* 7. *&* 8. *Zoes. in Comm. ad tit. X. de Rescript. n.* 30. etsi capitula omnia sint connexa, non separata, *Gail. l.* 1.
7 *obs.* 14. *n.* 4. Sed quæritur: *Cui imponenda probatio?* Id DD. *in l.* 3. *h. t. & Mascard. concl.* 1128. prolixe tractant. Videtur distinguendum, an falsum assertum fuerit, an vero verum suppressum; ut hoc casu excipiens, illo supplicans teneatur probare; nisi pro ipso sit præsumptio. *Conf.* *Zang. de Except. p.* 2. 17. *n.* 18. *Ruland. de commiss. p.* 1. *lib.* 2. *n.* 14. *& alii.*

L. Omnes. 6.

SUMMARIA.

Quatenus rescripta juri communi & utilitati publicæ contraria ipso jure nulla sint? 1.
Sufficit derogatio generalis. 2.
Nisi lex contraria rescriptum prohibeat. 3.
Limitationes h. legis. n. 4.
Non repugnat Cæs. Maj. superioritati, de rescripti justitia quærere. 5.

1 Rescripta juri communi & utilitati publicæ contraria, sunt ipso jure nulla, nisi addatur clausula: *non obstante &c.* ut si quis immunitatem a collectis publicis impetrare vellet, vide *l.* 3. *supra de precib. Im-*
2 *perat. offer.* Volunt autem *Br. ac Castr. hic*, generalem derogationem sufficere, v. g. si
3 dicat Princeps: nulla obstante lege, nisi lex contraria Rescriptum prohibeat, ut *l.* 2. *C. de SS. Trinit. & l.* 1. infra *Si nupt. ex rescript.* Nam hoc casu, ubi lex, vel statutum, contra quod Princeps rescribere vult, munitum est clausula derogatoria, requiritur specialis clausula, ut dicat Princeps, non obstante illa lege se hoc jubere: ut in exemplo statuti prohibentis successionem legitimarum, tradit *Riminald. lib.* 1. *cons.* 79. *n.* 40. *& seq.* DD. plures allegat *Trentac. lib.* 1. *res. tit. de Rescript. resol.* 6. *n.* 12. *vers. in secundo casu, Marta de*
4 *clausulis p.* 1. *claus.* 79. *n.* 11. qui Doctores plures limitationes legis hujus habent, v. g. si Rescriptum contra jus emanet ob publicam utilitatem, *Trentac. n.* 2. vel si per viam privilegii emanet, de quo *Trentac. d. l. nu.* 4. vel si rescriptum emanet ex certa scientia, *Trentac. d. l. n.* 9. & similia: confer. *Gudelin. de jure noviss. lib.* 5. *c.* 2. *Christin. dec.* 74. *nu.* 12. *& seq. vol.* 3. Colligitur tamen ex *hac lege & l. pen. supr. de precib.*
5 *Imp. off.* non repugnare Cæsareæ Majestatis superioritati, de Rescripti justitia quærere, cum hic prohibeantur Rescripta contra justitiam elicita observare, *Klock. cons.* 7. *n.* 7. *vol.* 1.

TITULUS XXIII.

De Diversis Rescriptis, & Pragmaticis Sanctionibus.

L. Si libellum. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
In Rescriptis non tam supplicatio, quam concessio attendenda. 3.
Persona nunquam intelligitur, nisi sit expressa. 4.
Ratio decidendi. 5.
Rescriptum ex supplici libello est declarandum. 6.
Limitatur. 7.

1 EGo & frater meus libellum supplicem offerimus Principi in casu communi,
2 sed quia Princeps in Rescripto tantum mei, non fratris mentionem facit, Quæritur, *An & frater frui possit tali Rescri-*
3 *pto?* Videtur quod non, quia in Rescriptis non tam supplicatio, quam concessio attendenda, *l. 1. supr. ut lite pendente &c.*
4 & Persona nunquam intelligitur, nisi sit expressa, *l. si ita stipulatus 126. §. Chrysogonus,*
5 *2. ff. de verb. obl.* Sed affirm. consorte litis in precibus nominato, sed in Rescripto omisso, prodesse Rescriptum, *Barbos. axiom. recognit. lib. 16. c. 41. axiom. 7. & Klock. vol. 2. cons. 7. n. 1.* partim propter ratio-
6 nis paritatem. Collige: Rescriptum ex supplici libello esse declarandum, *Menoch. l. 2. præs. 29. nu. 2. Surd. decis. 291. num. 1.*
7 Sed limitat hoc *Menoch.* si sit simplex Rescriptum, secus si esset determinatum, cum sæpe fiat, ut amplius roganti Princeps determinate respondeat, *cons. 80. n. 11.* Sic etiam Rescriptum non recipit interpretationem ex precibus, quoties id, quod petitur, specialem jussionem requirit, quale exemplum de petito processu summario habet *Menoch. consil. 120. n. 46. Sed an idem in beneficiis?* Id volunt hic Doctores, præsertim *Ant. de Padilla*, sed aliud in Privilegiis.

L. Falso adseveratur. 2.

SUMMARIA.

An rescripta justitiæ, si non statim judici offeruntur, per lapsum anni amittant vim suam? 1.
Baldus notatur. 2.

1 Hic Quæritur, *an Rescripta justitiæ, si non statim judici offeruntur, per lapsum anni amittant vim suam?* Videtur quod sic, per *l. 1. C. de nund. & c. Si autem 9. c. plerumque 23. X. de Rescript.* Sed negatur, quia nundinæ cum in facto consistant, facilius exspirant quam Rescripta ad agendum, vel excipiendum data, & casus in dictis capitulis sunt speciales. Ergo tum demum Rescriptum per lapsum anni redditur inutile, quando contrarium Rescriptum postea datum elapso anno, *d. cap. plerumque 23. X.*
2 *h. t.* Quamvis enim *Bald.* hac in parte differentiam inter jus Civile & Canonicum constituat, a *Felino* tamen in *c. si autem 9. nu. 1. X. h. t. & Menoch. cons. 100. num. 33.* hoc non admittitur. Sed dicendum potius, legem nostram loqui de solo anni lapsu, qui non tollit Rescriptum; Sed textus allegatus ex jure Canonico loquitur de contrario Rescripto ab altera parte impetrato, quod prius tollit, licet nulla facta in secundo mentio prioris, non ob anni lapsum, sed ob dolum vel negligentiam primi impetrantis, & vigilantiam secundi, ut *Menoch. d. cons. 100. n. 34. & l. 2. A. Q. cas. 204.* Conf. *Tulden. hic n. 2. Christin. dec. 79. nu. 1.* vel lex hæc loquitur de Rescriptis, quæ parti jus tribuunt, vel jus obscurum declarant, de quo vid. *Menoch. l. 2. A. Q. cas. 202. nu. 77. & cas. 204. nu. 2. Christin. d. 78. nu. 1. vol. 2. & dec. 79.* Sed loquitur *d. cap.* de judice dato per Rescriptum, ut ex verbis patet.

L. Sancimus. 3.

SUMMARIA.

Rescripta in originali sunt insinuanda. 1.
Exempla plenam fidem non faciunt, sed Originalia. 2.
Non probant non exhibitis Originalibus. 3.
Limitatur. 4.

1 Lex tertia agit de Originalibus Rescriptis, non vero exemplis insinuandis, quia
2 Exempla plenam fidem non faciunt, sed Originalia. Exempla enim se referunt ad Originalia & fidem ex Originalibus habent.
3 Ergo non exhibitis Originalibus non probant,

4 bant, nisi præsente parte sint collationata, *Christin. d. dec.* 78. *n.* 4. *vol.* 2. vel fide publica sint transsumta & Originale deperditum, vel Exemplum sit antiquum, vel ex archivis publicis depromptum, vel originale publice lectum, si idem Notarius scripsit Exemplum, qui Originale scripsit, &c. De qua materia hic agunt *DD.* fusius & *Mascard. de probat. concl.* 712. *Mynf. centur.* 6. *observ.* 73. *& duabus seqq. Gail. l.* 1. *obs.* 49. *n.* 2. *Barbos. locuplet. lib.* 5. *c.* 29. *Christin. d. dec.* 78. *n.* 5. *& seqq.*

L. Si quæ beneficia. 4.

S U M M A R I A.

An rescriptum sine Die & Consule valeat? 1.
Leges valent sine Die & Consule. 2.
Idem pignora. 3.
Privilegia subjacent periculo obreptionis. 4.

1 Impetro beneficium a Principe & Rescriptum, sine subscriptione Diei & Consulis: Quæritur, an valeat? Videtur quod sic,
2 quia & leges valent sine Die & Consule,
3 *L. un.* §. 2. *C. de novo Cod. faciend.* & pignora, *l. pen.* §. 1. *ff. de pign.* Sed negatur hic,
4 quia alia ratio Privilegiorum, quæ subjacent periculo obreptionis, alia est ratio Constitutionum inclusarum in Corpore Juris, alia etiam instrumentorum, quibus pignus constituitur, in quibus obreptionis periculum non est.

L. Sacrilegii instar. 5.

S U M M A R I A.

Sacrilegii instar est, illum dignum officio non judicare vel eum non potuisse creari, quem Princeps dignum esse judicat. 1.
In quibus licitum de Principis potestate disputare, in quibus contra illicitum. 2.

1 Lex 5. ait, Sacrilegii instar esse, illum dignum officia non judicare, vel eum non potuisse creari, quem Princeps dignum esse judicat, quia videtur Principis potesta-
2 tem in dubium vocare, cum non liceat de Principis potestate disputare in his, quæ juris positivi sunt, cum omnia possit contra ea, quæ meri juris positivi sunt, ut loquitur *Menoch. de A. J. Q. lib.* 2. *cas.* 389. *n.* 19. Secus vero in iis, quæ quidem juris positivi sunt, sed quorum fundamentum est in æquitate naturali, *Cravett. cons.* 241. *nu.* 20. *Menoch. cons.* 250. *nu.* 102. *& cons.* 291. *n.* 2.

L. Sacri afflatus. 6.

S U M M A R I A.

Forma externa Rescriptorum Imperialium. 1.
Pœna formam hanc imitantis. 2.
Abiit hæc forma in desuetudinem. 3.
Rescripta juxta formam receptam & stylum consuetum non exarata pro falsis haberi possunt. 4.

1 Describit Lex hæc formam externam Rescriptorum Imperialium, quod scribi debeant purpureo colore & in membranis habentibus subscriptionem manus Imperato-
2 riæ: & qui formam istam imitatur, supplicio ultimo cum proscriptione bonorum punitur; Vide *Cujac. in Cod. ad hanc ipsam*
3 *legem* 6. Sed hæc forma externa in desuetudinem abiit; interim tamen ex argumen-
4 to legis colligendum est: Rescripta juxta formam receptam & stylum consuetum non exarata, pro falsis haberi posse, de quo *Mascard. de probat. concl.* 1279. v. g. si negotium causæ cognitionem desideret, & Princeps de eo rescribat, idque ad Apparitorem dirigat, *Christin. dec.* 80. *num.* 4. *vol.* 2.

L. Universa Rescripta. 7.

(*quæ notabilis.*)

S U M M A R I A.

In quolibet rescripto addi debet clausula: si preces veritate nitantur. 1.
Jure Pontif. eadem subintelligitur. 2.
Excipiuntur certi casus. 3.
Qualis citatio in puris & sine clausula mandatis ejusmodi additur? 4.
Pragmatica sanctio ad instantiam universitatis fertur. 5.
In hac etiam de veritate precum quærendum. 6.

1 In quocunque Rescripto debet addi clau-
2 sula; *Si preces veritate nitantur.* Jure Pontificio hæc clausula subintelligitur, *cap.* 2. *de Rescript. Alexand. Trentac. l.* 1. *tit. de Rescript. res.* 7. *n.* 2. ubi differentiam inter Jus Civile & Canonicum agnoscit in hoc puncto, *Christin. decis.* 76. *n.* 1. *vol.* 2. *& dec.*
3 79. *nu. fin.* Excipiuntur autem certi casus, in

In quibus dantur mandata sine clausula; ut quando aliquid prohibetur, quod omni jure est prohibitum, verbi gratia, ne me in possessione turbet, ne via facti sibi jus dicat, & simil. de quibus: *Gail. l. 1. obs. 4. & l. 1. de Pac. publ. c. 2. n. 15. & seqq. & passim. Minsin. de Process. l. 2. c. 10.* Sed in
4 his tamen puris & sine clausula Mandatis, quamvis non addatur citatio ad allegandum causas, quare parere non teneatur, ut in mandatis justificatoriis & cum clausula, additur tamen citatio ad docendum de paritione, vel si minus, de videndo audiendoque in pœnas mandati contemti se incidisse declarari, *Mind. d. c. 10. num. 5.* ut in fracta pace, vel spolio & similibus, de quibus *Gail. Myns.* & alii passim. §. 1. Di-
5 citur de Pragmatica Sanctione, quod ea non ad instantiam privatorum, sed univer-
6 sitatis, sive collegii feratur, & in hac tamen de veritate precum quærendum sit.

Auth. Gloriosissimi.

S U M M A R I A.

Requiritur in rescriptis subscriptio Cancellarii, & expressio judicis litigantium, & ejus qui jussionem perferendam accepit. 1.
Quæstor olim quis? 2.
Praxis hodierna. 3.

1 Requirit hæc Auth. tantum subscriptionem Quæstoris seu Cancellarii, non negatur tamen necessaria esse subscriptio Principis, quam quærit *l. 6. hoc tit. Rittershus. in Nov. p. 2. c. 1. nu. 11.* Requiritur etiam expressio personarum, inter quas causa agitatur, & judicis & ejus, qui jussionem
2 perferendam accepit. Quæstor autem olim appellabatur, qui hodie Cancellarius, *Rit-*
3 *tersh. d. l. num. 12.* Fatendum tamen, hæc omnia non requiri hodie in foro, sed sufficere subscriptionem Principis. Vidi tamen Pomeraniæ Duces non tantum subscripsisse, sed etiam Consiliariorum mentionem in Rescriptis factam esse, qui præsentes fuerint.

TITULUS XXIV.

De Statuis & Imaginibus.

L. Si quis. 1.

S U M M A R I A.

Erigebantur Impp. statuæ. 1.
Item Præsidibus aliisque judicibus. 2.
Quod posterius prohibitum. 3.
Omnis honor nimius servo exhibitus, domino suspectus est. 4.
Adulatores in jure invisi. 5.
Criminis læsæ Maj. reus judicabatur, qui statuas, aut imagines jam consecratas conflaverit, vel aliud quid simile admiserit. 6.

1 ARgenteæ, æneæ, vel marmoreæ statuæ
2 Imperatoribus erigebantur. Quidam etiam Præsidibus aliisque Judicibus adulandi studio erigebant statuas, quod Præsides
3 ex ambitione ferebant, quod prohibet Imperator sub pœna, ut Judex id ferens, vel procurans fiat infamis, & dignitatem amittat, ac quadruplum ejus, quod in Provincia accepit, fisco inferre teneatur, qui eam autem erigit, fit infamis. Ratio le-
4 gis; quia omnis honor nimius, servo ex-
5 hibitus, Domino suspectus est, & adula-
6 tores in jure invisi. Nam & criminis læsæ Majestatis reus judicabatur, qui statuas, aut imagines jam consecratas conflaverit, vel aliud quid simile admiserit, *L. qui statuas 6. ad L. Jul. Maj. Petr. Gregor. lib. 35. Syntagm. cap. 7. nu. 5.*

L. Si quando. 2.

S U M M A R I A.

Modus erigendi Principi statuam. 1.
Lex hæc ab usu recessit. 2.

1 Summa Legis est: Quando Principi erigenda est statua, debet judex adesse, & diem erectionis per Notarium consignare. Debet etiam cavere, ne honor adorationis
2 imagini exhibeatur; Sed hæc ab usu recesserunt.

L. In nostræ Serenitatis. 3.

S U M M A R I A.

Unde sumendi sumtus in erectionem statuarum Principi erogandi. 1.

Prin-

Princeps filiam elocaturus non debet dotare eandem ex subditorum collectis. 2.
Vasquius & Boerius *notantur*. 3.
Gaudium Principis non debet esse luctus subditorum. 4.

1 Provinciales non sunt compellendi, ut sumtus conferant ad erigendam statuam Principi, sed id ex publicis sumi debet, vel ab eo erogari, qui statuam erigi curat, ne honor Principi exhibitus Provincialibus
2 sit luctuosus. Et hanc legem in argumentum trahunt ejus sententiæ, quod Princeps filiam elocaturus, non debeat dotare eandem ex subditorum collectis, ut *Vasqu. lib. 1. controv. cap. 7. nu. 3. Boer. decis. 126. n. 6.*
3 quos citat *Barbos. & Castr. hic.* Sed quomodo id ex textu colligatur, non video; nisi
4 quod gaudium Principis non debeat esse luctus subditorum. Melius hoc concluditur ex silentio legum, de qua quæstione plura videsis apud *Casp. Klock. de Collectis cap. 8. numero vigesimo septimo & seq.* & alios multos. Apud nos possunt subditi collectari ob dotandam Principis filiam, & quia tolerabilis est hæc collecta, non est adeo luctuosa subditis.

L. Et virtutum. fin.

SUMMARIA.

Quomodo cujusque sumtibus statuæ ob virtutem alicujus erigendæ? 1.
Cujus honos est ejusdem debet esse onus. 2.
Quatenus Princeps, quando immunitatem a Collectis alicui tribuit, id ex suo ærario solvere debeat? 3.

1 Quando ob virtutem alicujus statuæ erigendæ sunt, tunc hoc petendum a Principe, quod si impetratum non debet statua erigi sumtibus Provincialium, vel Collegii, quod erigi curat, sed sumtibus ejus, in cujus honorem statua ponitur: 2. Cu-
2 jus enim honos est, ejusdem debet esse onus, *l. 1. ff. ad L. Rhod. de jactu, l. 2. §. 11. ff. ne quid in loco publ. Card. Tusch. concl. 144. numero septimo lit. O., Menoch. cons. 738. num. 8.* adeoque hæc lex continet exceptionem leg. primæ. *Cothmann. ad h. t.*
3 *num. 14.* ex hac l. colligit, Principem, quando immunitatem a collectis aliis tribuit, debere id ex suo ærario solvere; quod intelligo, si id faciat ex mera voluntate sua; aliud si causa immunitatis sit, quod exemtorum conversatio civibus ceteris sit proficua.

TITULUS XXV.

De his qui ad statuas confugiunt.

L. Qui ad statuas. un.

SUMMARIA.

Quatenus statuæ Impp. confugientibus ad easdem securitatem præbuerint? 1.
Statua Principis malitiæ hominum non debet opitulari. 2.
In usu hic titulus esse desiit. 3.

1 HÆ Imperatorum statuæ iis, qui ad illas confugiunt, securitatem præbebant, sed non semper, verum eo tantum casu, quando quis injuria ab aliis oppressus eo se conferebat, si autem sit sceleratus, vel aliis injuriam intulerit, a statua etiam abstrahendus & in vincula conjiciendus est, *l. 28. §. 7. ff. de pœnis, l. 38. ff. de*
2 *injuriis.* Nec enim statua Imperatoris ma-
3 litiæ hominum opitulari debet. Sed in usu hic titulus esse desiit, ut ex aliis notat *Christin. dec. 80. vol. 2.*

TITULUS XXVI.

De Officio Præfecti Prætorio Orientis, & Illyrici.

Rubric.

SUMMARIUM.

Summi post Imp. tempore Justiniani Magistratus Præfecti Prætorio tres.

TEmpore Justiniani post Imperatorem, summus Magistratus erat Præfectus Prætorio; & erant tres Præfecti Prætorio, 1. Orientis. 2. Illyrici. 3. Africæ.

L. Libellus Præfecto Prætorio. 1.

SUMMARIA.

Libellus supplex ad Principem directus annalibus actionibus pro litis contestatione habetur, subsecuto rescripto & judicis delegatione facta. 1.
Si libellus Præfecto Prætor. offeratur, & hic

hic rescribat, & an hoc rescriptum vim litis contestationis habeat? 2.
Quod contra regulas juris in Principis persona constitutum, in consequentiam trahi non debet. 3.

1 Quando libellus supplex ad Principem dirigitur & Princeps rescribit ac delegat judicem, hoc in annalibus actionibus habetur pro litis contestatione, *t. t. supr. quand.*
2 *libell. Princip. datus &c.* Sed quaritur, *si Libellus Præfecto Prætorio afferatur & hic rescri-*
3 *bat, an & hoc Rescriptum vim litis contestationis habeat?* Respondetur quod non, quia discrimen aliquod interesse debet inter Principem & Præfectum Prætorio, & quod contra Regulas juris in Principis persona constitutum, in consequentiam trahi non debet.

L. Formam a Præfecto. 2.

SUMMARIA.

Forma h. l. quid? 1.
Quatenus formam promulgare potuerit Præf. Prat. 2.
Non habebat potestatem ferendæ legis. 3.
Hæc soli Principi competit. 4.
Inferior contra legem superioris non potest illud statutum condere. 5.
Statuta facere contra jus Commune supremæ est jurisdictionis. 6.
Praxis hodierna. 7.

1 Præfectus Prætorio verbi gratia, Orientis poterat formam, i. e. Edictum ex bono & æquo editum, *Hillig. in Donell. l. 28. c. 6. lit. V*, promulgare in suo di-
2 strictu, v. g. in Oriente valituram. Sed tamen duæ cautelæ hic adduntur: I. ut illa forma, hoc est Constitutio Præfecti non sit juri contraria. II. Imperator poterat novis constitutionibus talem formam tolle-
3 re: Nam non habebat Præfectus potestatem ferendæ legis, *Christin. decis.* 80. *nu.* 1.
4 *vol.* 2. quæ ut superius jus Majestatis soli Principi competit. Ex quo communiter
5 colligunt, inferiorem contra legem superioris non posse ullum statutum condere, *hic & cujum inferior de Major. & obed. Tusch. concl.* 16. *lit. T*, & quos allegat *Merckelbach. inter consil. Klock. vol.* 1. *consl.* 20. *nu.* 145.
6 Et statuta facere contra jus commune, supremæ est jurisdictionis, *Car. de Graffis de Except.* 1. *n.* 6. *& Merckelbach. d. consl.* 20. *num.* 156. & quos hic allegat *Barbos. num.*
7 3. Sed hoc vix hodie recipitur; cum multoties statuta contra jus Commune recepta videamus, quæ tamen expresse, vel tacite a superioribus approbata.

L. Si quos judices. 3.

SUMMARIA.

Poterat Præfectus Prætorio judices Provinciarum & locorum ab administratione removere & punire non expectato Principis rescripto. 1.
Ob negligentiam judex, vel officialis jure deponi potest. 2.
Boerius & Menochius *notantur.* 3.
Absque causa legitima nemo debet privari officio suo. 4.
Vacat officium morte, resignatione & ob delictum. 5.
De negligentia judicis punienda remissive. 6.

1 Ad Præfecti Prætorio officium etiam hoc pertinebat, quod posset judices Provinciarum & locorum, ob negligentiam, vel perpetuam invalitudinem, vel furtum, vel aliud turpe facinus ab administratione removere, & sontes pœnis subjicere, non expectato Principis Rescripto. Unde colli-
2 gitur, ob negligentiam Judicem, vel Of-
3 ficialem jure deponi posse, licet *Boer. decis.* 153. *num.* 20. *Menoch. de A. J. Q. casu* 341. *num.* 5. requirant, ut ex ea negligentia aliquis mortuus sit, de eo tamen hic
4 nihil habetur. Et absque causa legitima nemo debet privari officio suo, sicut probat *Boer. dec.* 149. *num.* 11. *& seq.* præsertim
5 *n.* 14. ubi dicit tribus casibus vacare officium: morte, resignatione, & ob delictum, *Papon. l.* 4. *Arrest. t.* 11. quem laudat ac sequitur *Christin. dec.* 80. *num.* 2. *& seq.*
6 *vol.* 2. Plura de negligentia Judicis punienda, *Farin. q.* 111. *art.* 15. *num.* 396. *& seqq.*

L. De Ordinario Judice. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Præfecti Prat. erat de judicum causis cognoscere, quando conveniuntur. 2.
Actor forum Rei sequitur. 3.
Usus hujus legis modernus. 4.

1 Ordinarius Judex, vel Præses fecerat injuriam realem alicui Tribuno militum. Hic volebat judicem, a quo læsus erat, ad tribunal militare pertrahere. Sed respon-

2 dent Impp. Praefecti Praetorio esse de Judicum causis cognoscere, quando conveniun-
3 tur: nam actor forum rei sequitur, *l. 2. infra de jurisdict.* Potest haec lex citari, quando milites, vel aulici, vel venatores ad suum judicem volunt alios pertrahere, quod
4 saepissime fit. Nam quoties injuria illata militi gregario, etiam volunt hoc vindicare Tribuni militum, vel Judices militares, sed male & contra fundamenta juris.

L. Ult.

SUMMARIUM.

Provincialis gravatus Principem adire potest: sed Princeps rescriptum suum ad Praef. Praet. diriget.

Qui in Provinciis oneribus transvectionum, vel angariis nimis gravatum se esse putaverit, ille, si velit, Principem quidem adire potest; sed Princeps Rescriptum suum ad Praefectum Praetorio diriget. Quod videtur datum honori Praefecti Praetorio, & simul consultum securitati Provincialium: nam ne hi a Praesidibus Provinciarum opprimerentur, cura erat Praefecti Praetorio, & huic cognitio super ea re & immoderatioribus exactionibus incumbebat.

TITULUS XXVII.

De Officio Praefecti Praetorio Africae.

L. Quas gratias. 1. & L. In nomine Domini. 2.

SUMMARIA.

Imp. Justinianus Africam a Vandalis liberavit. 1.

Orthodoxi, quibus ab Arrianis linguae praecisae, tamen loquebantur. 2.

Officium Magistratus. 3.

Poena Judicum modum sportularum excedentium. 4.

Officia militum. 5.

Trajectum h. l. quid? 6.

Confinia in dubio probantur ex custodia locorum. 7.

Magistratus ratione officii ex culpa levissima obligatur ad satisfactionem & ex quasi delicto. 8.

Ei competit signatum, cui competit signum. 9.

Officium Capitaneorum in exercendis militibus. 10.

Capitaneus tenetur de delictis militum suorum. 11.

1 Postquam Imperator Justinianus Africam a potestate Vandalorum, qui Arriani erant & Catholicos acriter persecuti fuerant, liberaverat, DEO ob id prolixas agit gratias & dicit, se constitutorum quae ad Reip. gubernationem, & militiae dispositionem faciant. Illa in *l. 1.* haec in *l. 2.* Leges sunt per se planae & prolixae. Notanda itaque quaedam excerpimus, & I.
2 quidem notandum, quod Orthodoxis ab Arrianis linguae praecisae essent, qui tamen loqui potuerunt, quo miraculo DEUS Ecclesiam suam ab Arrianis afflictam erigere voluit, id quod Ecclesiasticae Historiae mul-
3 tis testantur. Notandum II. est officium Magistratus ex §. 5. quod non debeat esse cupiditati deditus, nec avaritiae, nec vim aliis inferat, aut ab aliis inferri patiatur, sed justitiam colat & veritatem. III. In
4 §. 7. durissima poena infligitur Judicibus, qui modum sportularum a Principe statutum excesserint, scil. poena 30. librarum auri, vel etiam dignitatis ac substantiae
5 ademptio. IV. In *l. 2.* prolixe militum officia describit, quod debeant ab omni hostium incursione provinciales tueri illaesos, & nocte dieque DEI implorare auxilium, civitates & castra defendere, terras colere, semper in armorum exercitiis versari, feroces erga hostem, mites erga provinciales, & similia. Ex *l. 2.* §. 2.
6 notetur, quanta diligentia Imperator trajectum, per quem fretum seu angustiam maris Gibraltar intelligo, custodiri & milites cum Tribuno & aliquot dromones ibi collocari jubeat, quod miror hodie non fieri. Ex §. vero 3. communiter probant,
7 confinia in dubio probari ex custodia locorum, ut qui locum aliquem militari praesidio teneat, videatur possidere totum illum districtum, &c. de quo *Mascard. de probat. conclus. 400. n. 1. & Menoch. cons.* 147. *num.* 17. & quos allegat *Barbos. num.*
8 18. *& Masc. d. l.* Ex §. 4. porro probant, Magistratum in officio exactissimam & summam diligentiam adhibere debere, & sic ex culpa levissima obligari ad satisfactionem, & ex quasi delicto, *Thoming. cons.* 18. *num.* 101. *Casp. Klock. cons.* 72. *nu.* 38.
9 *vol. 2.* Et ex eodem §. 4. concluditur, ei competere Signatum, cui competit Signum, per verba textus: *sicut ex clausuris & burgis &c. Oldend. cons. 6. Klock. cons. 16.* vol.

110 *vol.* 1. *num.* 11. Ex paragraph. 10. notandum officium Capitaneorum in exercendis militibus per ea, quæ tradit *Klock. conf.* 1120. *num.* 63. *vol.* 1. Ex §. 11. collige Capitaneum, qui milites sub se habet, teneri de delictis a militibus perpetratis, præsertim si occulte perpetrari non potuerunt, *Mart. Laudensis in tr. de milite qui reperitur vol.* 12. *tract.* 19. *ult. Christin. dec.* 82. *n.* 4. *vol.* 2.

TITULUS XXVIII.

De Officio Præfecti Urbi.

L. Studentibus. 1.

SUMMARIA.

Præfectus urbi annonæ curam habebat. 1.

Post peculiaris præfectus rei annonariæ constitutus. 2.

An Præf. U. cura annonæ adempta? 3.

Imp. inferiori aliquid gerendum mandans non videtur superiorem privare voluisse sua potestate, aut sollicitudine. 4.

Licet in concessione addatur dictio taxativa: Solus. 5.

Per exclusivam omnes alii exclusi, præter illos, quibus antea competebat generalis jurisdictio in iisdem causis. 6.

Limitatur. 7.

Quando quis potestatem alicui confert, in dubio potius cumulative, quam privative contulisse præsumitur. 8.

Jurisdictio, nisi in feudum concedatur, potius cumulative data videtur. 9.

Concessa jurisdictione in certo genere causarum non adimitur potestas alterius judicis. 10.

Si jurisdictio specialis concedatur per viam privilegii in favorem certarum personarum, credendum est, jurisdictionem datam fuisse privative ad alios judices. 11.

Idem videtur, si sint plures judices ordinarii & generales, & uni ex illis certum genus causarum specialiter committatur. 12.

Inferior Judex non potest punire superiorem in jurisdictione delinquentem. 13.

1 Officium Præfecti urbi inter alia erat annonæ curam habere, sed ex necessitate 2 temporum postea peculiaris Præfectus rei an-3 nonariæ præfectus: unde quæritur: *An Præfecto Urbi cura annonæ adempta?* Respondetur quod 4 non; quia Imperator, dum inferiori aliquid gerendum mandat, non videtur superiorem privare voluisse sua potestate, aut sollicitudine, quod extendunt nonnulli, li-5 cet in concessione addatur dictio taxativa: Solus, *Hier. Verius in l. ex facto* §. 1. *num.* 9. *de vulg. & pupill. subst.* & quos refert *P. Barbos. add. l.* 1. *art.* 4. *num.* 9. *q. ff. de judic.* & 6 ideo per exclusivam omnes alii exclusi præter illos, quibus antea competebat generalis jurisdictio in iisdem causis, *Barbos. d.* 7 *l. num.* 104. qui limitat notabiliter *num.* 123. nisi constaret ea ratione Magistratum specialem constitutum esse, quia generalis propter multitudinem negotiorum non poterat illa commode expedire; nam tunc specialis videbitur datus privative ad generalem, quia aliter non esset succursum necessitati publicæ, propter quam creatus 8 est: exemplum in *l.* 2. §. *& cum placuisset ff. de Orig. juris.* Collige: Quando quis potestate alicui confert, in dubio potius cumulative quam privative eum contulisse præ-9 sumitur. Et ideo nisi jurisdictio in feudum concedatur, potius cumulative data videtur jurisdictio, *Mynsing. c.* 6. *obs.* 99. *Covarr. in c. alma mater p.* 1. §. 12. *nu.* 3. *& quos allegat* 10 *Barbos. in hac l.* 1. *num.* 15. Et sic concessa jurisdictione in certo genere causarum, non adimitur potestas alterius Judicis, *Afflict. dec.* 41. *num.* 1. *Rol. a Valle conf.* 80. *vol.* 2. *Merckelbach. inter conf. Klock. vol.* 1. *conf.* 14. *num.* 102. Licet *Menoch. l.* 2. *præsumt.* 18. *nu.* 26. *& seqq. & Hillig. in Donell. l.* 17. *cap.* 9. *lit. N*, velint, id hic ideo fieri, quia reservata est expresse cura annonæ Præfe-11 cto urbi. Verum si jurisdictio specialis concedatur per viam privilegii in favorem certarum personarum, tunc ut privilegium aliquid operetur, credendum est jurisdictionem datam fuisse privative ad alios judices, *arg. l. nec quisquam ff. de Offic. Proconf. P. Barbos. d. art.* 4. *num.* 134. Idem videtur, si 12 sint plures judices ordinarii & generales, & uni ex illis certum genus causarum specialiter committatur, nam tunc videtur privative concessum respectu Collegarum, 13 *P. Barbos. d. l. num.* 143. Notant etiam, inferiorem Judicem non posse punire superiorem in jurisdictione delinquentem, *Christin. dec.* 82. *n.* 2. *V.* 2.

L. Quod promulgatis. 2.

SUMMARIA.

An & quatenus Præfectus Urbi etiam ex Provinciis aliquos citare possit? 1.
Inquisitio procedere non debet, nisi fama præcesserit. 2.
Qualis fama esse debeat? 3.
Quilibet judex habet jurisdictionem in suos officiales in officio delinquentes. 4.

1 Quæritur hic, *An Præfectus urbi etiam ex Provinciis aliquos citare possit?* Respondetur negando, nisi in duobus casibus: I. Quando eos evocat e Provinciis, qui sunt Præfecti urbi officiales. II. Quando quidam seditionis in urbe excitatæ sunt complices & ex urbe profugerunt: hos enim etiam ex Provinciis evocare potest,
2 alios non. *Hac ex lege* colligunt: Inquisitionem procedere non debere, nisi fama præcesserit, quod tamen ex textu non col-
3 ligitur. Qualis autem fama esse debeat, de eo prolixe agit *Farin. qu.* 9. Soleo distinguere inter famam ab honestis personis ortam & incertam, ut illa existente, in specie possit inquiri; hac vero tantum in genere super ipsa fama. Colligunt etiam ex
4 hac lege: Quemlibet Judicem habere jurisdictionem in suos Officiales; si scilicet in officio delinquant, *Boer. dec.* 9. *num.* 4. *& seqq.* & ex *Papon. Christin. d. d.* 82. *num.* 3.

L. Præfectura urbis. 3.

SUMMARIA.

Omnes Magistratus in urbe Præf. U. sunt subjecti. 1.
In dubio jurisdictio cumulative concessa præsumitur. 2.

1 Omnes Magistratus in urbe Præfecto urbi sunt subjecti, & si sine detrimento honoris alieni fieri possit, etiam illorum curam gerere potest, quæ reliquis Magistratibus specialiter mandata. Ex hac lege melius
2 argumentum sumeretur, quod in dubio jurisdictio cumulative concessa præsumatur: Sed & hic responderi potest, præsupponi hic usurpationem & possessionem curatum totius urbis.

L. Omnia Corporatorum. 4.

SUMMARIUM.

Præfecto U. subjecta Collegia & Senatores Urbis. 1

Omnes Cives non tantum, sed & omnia Collegia in urbe Præfecto urbis sunt subjecta, imo ipsi etiam Senatores.

L. Primicerius. 5.

SUMMARIA.

Præfecto U. adjungebatur Primicerius. 1.
Primicerius quis? 2.
Hujus officium biennale. 3.
Biennio elapso curam epistolarum suscipiebat. 4.
Mortuo, vel exauctorato succedebat in matricula proxime inscriptus. 5.
In Officiis locus est successioni, ut proxime receptus extraneis, vel ultimo receptis præferatur. 6.

1 Præfecto urbis adjungebatur Primicerius seu
2 primas, prior & antiquior adjutorum officii urbicariæ præfecturæ, forte Præfecti ur-
3 bis Vicarius. Hujus officium biennale tan-
4 tum erat, quo tempore biennii elapso, Primicerius curam Epistolarum suscipiebat, ut probabiliter hanc legem emendat *Cujac. lib.* 3. *obs. cap.* 1. vel mortuo vel alias
5 exauctorato, proximus succedebat, qui erat in matricula proxime inscriptus. Notetur,
6 in officiis locum esse successioni, ut proxime receptus extraneis, vel ultimo receptis non postponatur, sed præferatur & dignitatem sortiatur secundum ordinem in matricula descriptum. Qua de re infra, præsertim in *lib.* 12. plura occurrent.

TITULUS XXIX.

De Officio Magistri Militum.

L. Viri illustres. 1.

SUMMARIA.

Magistri militum quinam? 1.
Prohibitum his, ne in provinciales ullam exerceant potestatem. 2.
Præfectus Pr. non habet potestatem in milites. 3.
Comparantur cum Præf. Pr. 4.
Princeps aliquem exercitui præficiens, ipsum hoc ipso nobilitat. 5.

Magistro militum in Gallia æquiparant Contestabilem, sive Comitem stabuli. 6.

1 MAgistri militum erant Judices militares, qui curam exercitus habebant & inter milites cognoscebant in civilibus & criminalibus. Sed quoniam contingebat sæpe, ut Magistri militum in paganos, sive provinciales potestatem suam exercerent, ideo Impp. hac lege prohi-
2 bent, ne Magister militum in provinciales ullam exerceat potestatem, ex hac ratio-
3 ne, quia Præfectus Pretorio non habet potestatem in milites, ergo nec Judex mi-
4 litaris in provinciales. Ex qua comparatione sequitur, illustrem fuisse Magistrorum militum dignitatem; ut qui cum Præfecto Pretorio comparentur, ut non male dicat
5 *Tiraq. de Nobilit. c. 8. nu. 15.* Principem, si aliquem exercitui præficiat, ipsum hoc ipso
6 nobilitare. Magistro militum in Gallia æquiparant Contestabilem sive Comitem stabuli, *Petr. Greg. lib. 47. c. 18. nu. 5. & Rebuff. ad l. 37. pag. 420. de V. S.*

L. Apparitores. 2

S U M M A R I A.

Magistrorum Militum apparitores qui sint? 1.
Subjecti erant Magistro militum. 2.
An officialis Episcopi fori privilegio gaudeat? remissive. 3.

1 Ut milites, ita etiam Apparitores, id est, Magistratuum militarium ministri,
2 viatores & lictores iisdem, Magistris scil. militum & eorum jurisdictioni sunt subjecti, qua de re sæpe *lib. 12. tit. de Apparitor. Magistror. milit. & eor. privileg.* pluribus
3 agitur. *An autem Officialis Episcopi fori privilegio gaudeat?* Vide *Jo. Aloys. Riccium decis. coll.* 2856.

L. Eos. 3.

S U M M A R I A.

An Magistrorum militum apparitores supernumerarii jurisdictioni Magistri militum subjecti, præsertim cum quæstio esset de tributis, quæ solvere debebant fisco ex suis prædiis? 1.
Supernumerarius Collega, qui est ultra statutum numerum, non gaudet privilegiis Collegii. 2.
Nec eorum, qui in numero constituti. 3.

1 Apparitores quidam erant a Magistro militum electi ultra numerum consuetum, & ideo erant supernumerarii. Quæritur, *an etiam hi jurisdictioni Magistri militum subjecti, præsertim cum quæstio esset de tributis, quæ solvere debebant fisco ex suis prædiis?* Et respondet Imperator, quod non; quia, qui non sunt in numero apparitorum statuto, eorum privilegio frui non debent; quod confirmat etiam ea ratione Imperator, quia & alii apparitores militares seu milites, qui prædia possident, in causis tributorum, reliquis Judicibus non
2 militaribus sunt subjecti. Colligitur facile ex textu, supernumerarium Collegam, qui est ultra statutum numerum collegii, non gaudere privilegiis collegii, *l. 12. §. 1. C. de*
3 *Collegiat. lib. 11.* nec iis privilegiis, quibus gaudent ii, qui in numero constituti, *l. fin. infra de apparitor. Magistr. milit. C. lib. 12. Boer. dec. 260. n. 21.*

L. Milites. 4.

S U M M A R I A.

Quatenus milites sine Cæsaris consensu ex uno loco in alium transferendi? 1.
De quibus militibus lex hæc loquatur? 2.
Præsidiariorum militum translatio ac mutatio periculosa. 3.

1 Summa hujus L. est, quod milites sine Cæsaris auctoritate & consensu non sint transferendi ex uno loco, ubi constituti, in alium, nisi adsit necessaria causa, quam Magister militum ad Principem referat, ut ille super causa ea cognoscat: additur ra-
2 tio in textu. Procul dubio autem hæc lex loquitur de præsidiariis militibus, quorum
3 mutationem sæpe periculosam esse & translationem ac mutationem exitio fuisse, historiæ veteres & novæ docent, nisi urgens causa aliqua urgens, ut suspecta fides militum, &c.

L. Cum propitia. 5.

S U M M A R I U M.

Lex hæc localis est, & merito una cum similibus expungenda.

Imperator hac lege in Armenia & Ponto Polemoniaco novum Magistrum militum constituit. Ideoque hæc lex localis est, & merito hæc & aliæ similes leges locales & forte plures expungendæ fuissent.

TITULUS XXX.

De Officio Quaestoris.

L. Tertius. 1. & L. Omnes. 2.

SUMMARIA.

Laterculi minoris Curam habebat Quaestor. 1.
Laterculum quid & quotuplex? 2.
Cura haec a Theodosii praedecessoribus in Magistrum militum translata, Quaestori restituitur. 3.
Cura fuit Impp. habere rationem antiquitatis. 4.
Securissime regnum antiquis artibus conservatur. 5.
Antiquitatis mos est retinendus. 6.
Explicatio verborum: nihil antiquius fuit Romanis. 7.
Antiquis temporibus feliciora fuerunt Imperia, cum suum cuique tribueretur. 8.

Historicae sunt hae leges: Summa ea-
1 rum est, quod laterculi minoris cu-
2 ram habeat Quaestor. Laterculum erat Codex, in quo Magistratuum nomina & officia, item administrandi ratio & leges continebantur. Et aliud erat majus, quod arcanius & apud Principem servabatur sub cura Primicerii Notariorum; aliud minus,
3 de quo hic lex 1. Et haec cura jam ante tempora Theodosii ad Quaestorem pertinuerat; Sed a praedecessoribus Theodosii cura haec ad Magistrum fuerat translata. Sed Theodosius eam curam Quaestori restituit in *l.* 2. Ex qua & aliis legibus ap-
4 paret, curae fuisse Imperatoribus, habere rationem antiquitatis & voluisse eos antiquum morem, licet postea mutatum, in usum revocare; quod etiam propositum
5 debet esse Regentibus: & securissime Re-
6 gnum antiquis artibus conservari; & antiquitatis morem esse retinendum probat
7 *l. testamenta* 18. *C. de testam.* Unde Latini, quando dicunt, *nihil antiquius* Romanis *fuisse*, per id intelligunt *potius*, *utilius*, *venerabilius*, *nobilius* &c. *Tiraq. de*
8 *jure primogen. in praefat. n.* 84. Et sane antiquis temporibus feliciora fuisse Imperia constat, cum suum cuique tribueretur.

L. Officia. 3.

SUMMARIA.

Officia quaestorum in Provinciis Principis subscriptione & confirmatione conferebantur. 1.
Poena hoc negligentium. 2.
Quaestoris cura primo fuit pecuniaria. 3.
Quaestor sacri Palatii Cancellarii munus gerebat. 4.
Alia erant officia Quaestorum in exercitu, alia in Provinciis. 5.

1 Officia Quaestorum in Provinciis, ut intelligo, Principis subscriptione & confir-
2 matione conferebantur: quod si quis negligat, ipse publicatione bonorum, officium vero Praesidis, quod talem ambitum committi permiserit, tribus libris auri puni-
3 tur. Nam certum est ex historiis, Quaestoris curam primo fuisse pecuniariam;
4 quamvis autem Quaestoris sacri Palatii officium dignitate creverit, adeo, ut Cancellarii munus gereret, & Rescriptis sub-
5 scriberet, manebant tamen alia officia Quaestorum in Exercitu, & alia in Provinciis, qui proprie circa pecuniarum curam occupati erant: Et hi a solo Principe eligebantur, qui intelligebant pecuniam esse nervum rerum agendarum. De ambitu in lib. 9. suo loco agetur.

TITULUS XXXI.

De Officio Magistri Officiorum.

L. Privilegiis. 1.

SUMMARIA.

Agentes in rebus quinam? 1.
Quinam Principes agentium in rebus? 2.
His postea officia Praefectorum conferebantur. 3.
Magister officiorum quis? 4.
Quid ducenarius (sive ducena,) Centenarius, Biarcha? 5.

1 Agentes in rebus erant, qui vel in aula Principis, vel Provinciis speciebus annonariis, seu frumentis, quae fisco praestabantur, vehendis & imperandis praeerant, de quo *Calvinus in Lexico*. Ad hoc officium nemo suffragiis emendicatis, sed labore, virtute animi, vigilantia ac testimonio

2 monio morum proveniebat. Principes autem agentium in rebus erant, qui post continuæ militiæ tempus veluti pro præmio la-
3 boris exacti constituebantur, quibus postea officia Præfectorum conferebantur, *Cujac.*
4 *ad l.* 1. infra *de Princip. agent. in reb.* Magister vero officiorum erat Magistratus omnium agentium in rebus ordinarius, & succedebat in hoc officio Magisterii semper qui erat in matricula proximus, adeo ut receptio & successio fieret secundum ordi-
5 nem Matriculæ. Quid autem fuerit *Ducenaria*, vel *ut Calvinus* vult, *Ducena*, quid item *Centenaria*, quid *Biarcha*, illud adhuc incertum est in specie: in genere scimus, quod fuerint gradus agentium in rebus.

L. Nemo agentium. 2.

SUMMARIA.

Agentes in rebus non debent adscendere per saltum. 1.
Jure Can. successio in Collegiis non fit nisi per gradus. 2.
Prius receptus alteri, licet seniori, præferendus. 3.

1 Agentes in rebus non debent ascendere per saltum, etiamsi Rescriptum Imperiale habeant; sed quo ordine sunt recepti & qui diutius aliis militavit, is debet gradu
2 aliis præcedere. Et ita etiam jure Canon. statutum, ut successio in Collegiis non fiat nisi per gradus, *c.* 1. *& seqq. dist.* 77. *l.* 2.
3 *infra de Primicer.* De eo, quod prius receptus alteri, licet seniori, præferendus,
4 vid. *Mart. tom. 4. digest. decis. tit. prec. c.* 17. *& Riccius p.* 1. *decis.* 131. quod utinam in Ecclesiasticis officiis observaretur, & non statim juvenis inexercitatus præferretur.

L. Scholarium. 3.

SUMMARIA.

Scholæ agentium in rebus sunt favore digna, & earum privilegia augenda. 1.
Comites Scholarum quinam? 2.
Habebant potestatem degradandi, aut verberandi senatores, aut ducenarios. 3.
Ducenarii quinam? 4.
Potestas hæc soli Magistro Officiorum reservanda. 5.

1 Scholæ agentium in rebus sunt favore dignæ & earum privilegia sunt. Et ideo Impp. hic constituunt, ne Comites Scho-
2 larum i. e. agentium in rebus, ad quos Scholarium agentium in rebus gubernatio pertinebat, de quibus infra *lib.* 12. *de Comitib. & Tribun. Scholar. & Calvin. in Lexic.*
3 potestatem haberent degradandi, aut verberandi Senatores, aut Ducenarios, i. e.
4 qui ducentis Scholaribus præerant, sed hæc
5 potestas soli Magistro officiorum reservanda est, quando delictum talem severitatem postulat.

L. Curæ. 4.

SUMMARIA.

Magister officiorum quodammodo etiam curæ rei bellicæ incumbebat, & qualis? 1.
Clausæ, vel Clausuræ quid? 2.
Optandum antiquorum mores in usum revocari. 3.

1 Magistro officiorum non tantum incumbebat cura officiorum, sed etiam quodammodo cura rei bellicæ; nam tenebatur quotannis Imperatori significare, qui esset numerus militum in Provinciis, quomodo
2 castra se habeant, vel limites, sive angustiæ adituum, quæ provinciam aperiunt, quas hodie clausas, vel clusas, olim clausuras vocabant, ut, si quis defectus sit, huic remedium opportunum a Principe quæri posset. Hæc & similia sunt Historica, hodie & mutato Imperii statu tantum non abolita, utilia tamen iis Principibus esse possunt, qui ampliores Provincias pos-
3 sident, & optandum, ut antiquorum mores in usum, quantum fieri potest, revocentur.

L. Jubemus. 5.

SUMMARIA.

Ad militiam Scholarium nemo vocandus est, qui non habeat Principis approbationem. 1.
Singulis quadrimestribus numerus & nomina Scholarium & collationum a Magistro militum Principi transmittenda. 2.

1 Ad militiam Scholarium nemo vocandus est, qui non habeat Principis approbationem: nec enim sine Rescripto Magister officiorum aliquem huic Scholæ adjungere potest, adeo ut nemo alteri sine Rescripto
2 Imperiali surrogari possit. Quoniam autem singulis quatuor mensibus collationes, & ita [illegible] [illegible], pensionibus [illegible]tur,

tur; ideo quadrimenstrui breves Scholarium in laterculo Principis servandi, id est, singulis quadrimestribus numerus & nomina Scholarium & collationum a Magistro militum Principi transmittenda, & in Principis Cancellaria asservanda.

TITULUS XXXII.

De Officio Comitis Sacrarum Largitionum.

L. Palatinis. un.

SUMMARIA.

Officium Comitis sacrarum largitionum. 1.
Largitiones quid? 2.
Thesauri largitionibus exercendis destinati sunt, non avaritiæ causa depositi. 3.

1 HUjus officium erat in provinciis thesaurum Principis curare, aurum exactum ad ærarium mittere, super desidia judicum res fisci negligentium, & privatam tantum utilitatem spectantium, apud Principem conqueri, & eorum nomina ad Principem referre, nec non brevia quadrimenstrua conficere & in iis quantitatem largitionum conscribere & ea ad aulam
2 transmittere. Vocantur hic thesauri Princi-
3 pis largitiones, quia thesauri largitionibus exercendis destinati sunt, non avaritiæ causa depositi; quamvis & in alias plerasque res insumantur, ut ait *Perez. ad hunc titulum.* n. 1.

TITULUS XXXIII.

De Officio Comitis Rerum Privatarum.

L. Unic.

SUMMARIA.

Officium Comitis rerum privatarum. 1.
Bona Principis duplicia. 2.
Fiscalia in quasi dominio Principis sunt. 3.
Patrimonialia in vero dominio ejusdem sunt, & ad heredem Principis transeunt. 4.
De quibus bonis h. l. intelligenda. 5.
Cujacius & Perez. notantur. 6.

1 OFficium Comitis rerum privatarum est gubernare privatam substantiam Principis & eam non minuere, sed augere.
2 Sunt enim bona Principis alia Fiscalia, alia
3 Patrimonialia. Illa in quasi dominio Prin-
4 cipis sunt, sed hæc in vero dominio ejusdem sunt, & ad heredem Principis tran-
5 seunt, & de his intelligunt *l. un. h. t. Cujac.*
6 *in n. h. t.* & eo quoque inclinare videtur *Perez.* Sed litera legis vix hanc interpretationem admittit, dum Præses jubetur, si aliquid commodi fiscalis appareat, ut acta officium rei privatæ, seu ad officium Comitis rerum privatarum transmittat. Hic igitur cura bonorum fiscalium ad Comitis rerum privatarum officium etiam pertinere videtur, licet distinctionem supra positam suo loco relinquamus.

TITULUS XXXIV.

De Officio Comitis Sacri Palatii.

L. Ad Palatinorum. 1. Et L. Si quis. 2.

SUMMARIA.

Quis Comes Sacri Palatii & quod ejus officium? 1.
An hic titulus a priori diversus? 2.

1 ERat hic quasi Procurator divinæ domus, qui Principis Patrimonium dispensabat, & erogabat, Emphyteuticum canonem exigebat, epulas sollicita ordinatione disponebat, omnia sarta tectaque ser-
2 vabat &c. An autem hic titulus a priori diversus, adhuc dubium est, & *Pacius* notat, perperam hic novam rubricam constitui, cum desit in manuscriptis, & video in *L. 2.* hic de Comite rerum privatarum sermonem esse, quod scil. ea, quæ ad Jurisdictionem Comitis rerum privatarum pertinent, non debeant ab ullo Præside vel Præfecto tractari sub pœna 50. librarum auri: Ex quo apparet, hanc legem de Comite rerum privatarum loqui, & sic *ad tit. præced.* pertinere, cum in lege prima, de Rationalibus & Palatinis, seu Officialibus, per quos Comes rerum privatarum patrimonium Principis administrabat, agatur.

TITULUS XXXV.

De Officio Proconsulis.

L. Legati. un.

SUMMARIA.

De ProCOS. officio remissive. 1.

Lege-

Legatus ProCOS. causas criminales audire; non tamen sententiam dicere potest. 2.
Nemo gladii potestatem sibi commissam alii delegare potest. 3.
Habet Legatus ProCOS. potestatem absolvendi. 4.
ProCOS. merum imperium habebat. 5.
Non tamen poterat condemnare, aut punire, nisi jussu populi, vel lege, vel SCto ipsi esset permissum. 6.

1 DE Proconsulis officio videri possunt plura apud *Wesenb. in π. tit. de Offic.*
2 *Proconf. & alibi.* Hoc loco dicitur, Proconsulis Legatum, qui ei semper adjungebatur, posse quidem audire criminales causas, sed sententiam in criminalibus dicere non posse, sed tunc facinorosos ad Proconsulem esse transmittendos, quia gladii potestatem sibi commissam nemo alii delega-
3
4 re potest, *l. 6. pr. ff. h. t.* Sed absolvendi potestatem habet Legatus Proconsulis, & sic absolvere in criminali judicio potest, non vero condemnare per *l. solent 6. pr. ff. h. t. & l. ult. §. 1. C. ubi Senatores, Longoval. in l. Imperium n. 80. ff. de jurisd. Niger in rep. leg. 1. ff. de offic. ej. cui mandat. &c. nu. 118. Menoch. l. 1. A. Q. 43. num. 13. & q. 54. nu. 4. & conf. 715. nu. 3.* Cujus ratio in eo est, quia proconsuli competebat de causis
5 criminalibus cognoscere, cum merum im-
6 perium haberet, non tamen poterat condemnare, aut punire, nisi jussu populi, vel lege, aut SCto ipsi esset permissum, ergo facultatem puniendi in suum Legatum transferre non poterat, *Petr. Barb. ad l. cum prætor §. 1. num. 473. ff. de judic.*

TITULUS XXXVI.

De Officio Comitis Sacri Patrimonii.

L. Officium. un.

SUMMARIA.

Lex titulo non convenit. 1.
Sensus legis. 2.
Multa hic mendosa & corrupta. 3.

1 NEc hic apparet, quomodo Lex titu-
2 lo conveniat. Sensus legis est: Querebatur Præses Hellesponti, sæpe se urgeri ac molestias sibi creari ab Apparitoribus, i. e. ministris vel executoribus Vicariorum, qui Præfecti Pretorio vices in Provinciis gerebant, & petebat, ut imposterum esset sub jurisdictione Proconsulis Asiæ: quod impetrat. Nihil hic de Comite Sacri patrimonii, & localia hæc sunt, & merito expungenda, si Imperator cu-
3 ram revidendi Juris susciperet, & suspicor, hic multa esse mendosa & corrupta.

TITULUS XXXVII.

De Officio Comitis Orientis.

L. Titulos. un.

SUMMARIA.

Oriens ex quindecim Provinciis conficiebatur. 1.
Provinciæ hæ sub cura Comitis Orientis erant. 2.
Ejusdem curæ suberant deputata ludis Alytarchiæ, aut Syriarchiæ. 3.
Curialis ad hoc officium adspirare non poterat. 4.
Oriens jam Imp. nostrum non veneratur. 5.

1 ORiens ex quindecim Provinciis, secundum Cujacium, conficiebatur, Palæstinis scil. tribus, Syriis duabus, Ciliciis duabus, Phœniciis duabus, Cypro, Euphratensi, Osrœna, Mesopotamia, Arabia,
2 Isauria. Hæ omnes Provinciæ erant sub cura Comitis Orientis. Constituit autem
3 hic Imperator, ut quæ Alytarchiæ, aut Syriarchiæ ludis deputata erant, curæ su-
4 bessent Comitis Orientis, nec Curialem ul-
5 lum ad hoc officium adspirare posse. Sed hæc nihil ad nos, cum Oriens jam Imperatorem nostrum non veneretur.

TITULUS XXXVIII.

De Officio Præfecti Augustalis.

L. Omnia. 1.

SUMMARIA.

Cur Augustus Ægypto Præfectum præfecerit? 1.
Qui ob id Augustalis dicebatur. 2.
Ejus officium. 3.
Origo executionis militaris. 4.
Executio militaris in privatis causis interdum jure nostro concessa. 5.

1 AUgustus Imperator, cum videret eum, qui Ægyptum insideret, Italiam fame premere posse, ideo ejus regni peculiarem curam egit & ei Præfectum præfecit. Huic
2 Præfecto, qui Augustalis dicitur ab Impe-
3 ratore Augusto, tribuebat potestatem exigendi Tributa a Rectoribus Provinciarum, adeo ut morosi per militare auxilium seu militari manu ad solutionem compelli pos-
4 sent. Atque inde fluxit procul dubio Executio militaris hodie nimis quam etiam con-
5 tra Provinciales frequentata, imo & in privatis causis interdum jure nostro concessa *per l. qui restituere &c. 68. de Rei Vindic.* de quo *Donell. & ibi Hillig. l. 20. c. 6. lit. G, & Bacchov. in tract. de Act. disp. 7. th. 11.*

L. Præfectus. 2.

SUMMARIA.

Præfectus Augustalis in delicta Præsidum etiam inquirere poterat. 1.

Non tamen habebat potestatem degradandi, vel mulctandi. 2.

Hanc potestatem sibi soli reservavit Princeps. 3.

Alia est potestas inquirendi, alia puniendi. 4.

Similis videtur esse ratio officialium Principis in nonnullis Præfecturis. 5.

Præfecti & Quæstores Provincialium excessus ad Principes referre, vel ad Collegium JCtorum debent. 6.

Nullus Magistratus destituere potest officiales, qui non ab ipsis, sed a Principe acceperunt officium. 7.

Nec patronus destituere potest Pastorem, aut Scholæ Collegam, nisi causa in consistorio probata. 8.

1 Quamvis hujus Præfecti Augustalis amplissima sit potestas, adeo ut in delicta Præsidum etiam inquirere posset, non tamen
2 habet potestatem degradandi, vel mulctan-
3 di: nam hanc potestatem sibi soli reserva-
4 vit Princeps. Sic igitur alia est potestas inquirendi, alia puniendi, ut supra *in l.*
5 *un. de Offic. Proconf.* Similis videtur esse ratio Officialium Principis in nonnullis præ-
6 fecturis. Nonnulli enim Præfecti & Quæstores possunt quidem inquirere in delicta Provincialium, sed ea pro lubitu punire non possunt, sed debent eos excessus ad Principes referre, vel ad Collegium JCtorum. Colligunt ex hac lege: Nullum
7 Magistratum destituere posse Officiales, qui non ab ipsis, sed a Principe acceperunt officium, *Christin. vol. 2. dec. 82. nu. 4.* Et
8 sic nec Patronus destituere potest aut Pastorem, aut Scholæ Collegam, nisi causa in Consistorio probata, licet sibi hanc potestatem arrogare videantur.

TITULUS XXXIX.

De Officio Vicarii.

L. In Civilibus Causis. 1.

SUMMARIA.

Vicarius quis? 1.

Præfecti Prætorio vices gerebat. 2.

Propriam jurisdictionem habebat. 3.

Nonnunquam cum Comitibus rei militaris concurrebat. 4.

Uter in concursu ejusmodi alteri præferendus & cujus votum, seu suffragium alterius voto debeat prævalere? 5.

Hac lege utitur Lanfranginus *in quæstione: an Doctor Militi præferendus? 6.*

Quid in promiscuis actibus judicandum, remissive? 7.

1 VIcarius erat vir spectabilis, Præfecti
2 Prætorio vicem gerens, & quasi substitutus, qui ex mandato Principis in diœcesin aliquam, seu tractum multas Provin-
3 cias habentem mittebatur, & propriam ju-
4 risdictionem habebat. Sed quia nonnunquam cum Comitibus rei militaris, de quibus *Tit. 47.* agetur, concurrebat, ideo
5 quæritur, *uter alteri sit præferendus, & cujus votum seu suffragium alterius voto debeat prævalere?* Et respondet Imp. in Civilibus negotiis præferri debere Vicarium, in militaribus Comitem: nam Vicarius quasi Pro-Præfectus Prætorio est, & ut Præfectus
6 Prætorio vice Principis judicat. Hac lege utitur *Christoph. Lanfranginus* in quæstione an Doctor Militi præferendus, quæ habetur *vol. 2. Tractatus; ubi numer. 46.* distinguit inter actum Militarem, & Doctoralem, ut illic Miles, hic Doctor præferatur, & ita *Alexandrum Imolensem*, in magna concertatione ex hac lege conclusisse narrat *Signorol. de Homodeis dicto tract.*
7 in simili quæstione *nu.* 19. ubi quid in promiscuis actibus judicandum, uberius explicat.

L. Re-

L. Relatione. 2.

SUMMARIUM.

Vicariorum aliorumque administratorum officium requirit, ut frequenter referant ad Principem, si usus tulerit.

Imperator hic Vicariorum aliorumque Administratorum relationes & consultationes in rebus dubiis libenter se auditurum promittit. Ideoque Vicariorum aliorumque officium requirit, ut frequenter referant ad Principem, si usus tulerit.

TITULUS XL.

De Officio Prætorum.

L. Prætori. 1.

SUMMARIA.

Amplissima Prætoris primitus potestas. 1.
Restricta ab Impp. 2.
De quibus negotiis Prætor cognoscere poterat? 3.
Merum Imperium & coercitio facinorosorum ad Præf. U. pertinebat. 4.

1 Amplissima Prætoris, qui jurisdictioni præerat, primitus potestas erat, sed
2 ab Imperatoribus restricta. Nam enume-
3 rantur hic certa negotia, de quibus Prætor cognoscere poterat: nam liberales causas, in quibus de libertate, vel servitute agitur, cognoscebat, decreta promulgabat, atque ita possessionem bonorum petenti decernebat, si quis ex capite minoris ætatis, doli vel similis causæ se læsum poterat probare, hunc in integrum restituebat, pupillis tutores, adultis & aliis curatores dabat, emancipationibus & adoptionibus præerat, formulas agendi litigantibus præscribebat, & jurisdictionem cum mixto im-
4 perio exercebat: Sed merum Imperium & coercitio facinorosorum ad Præfectum urbi pertinebat, *l. 2. §. fin. ff. de susp. tut. & l. 1. §. 7. ff. de offic. præf. urb.*

L. Tres tantummodo Prætores. 2.

SUMMARIA.

Numerus Prætorum admodum variavit. 1.
Tres ab Impp. per senatum constituti in urbe Prætores. 2.
In urbe domicilium habere debebant. 3.
Nec cogebantur inviti ad fabricas urbis, aut voluptatem populi sumtus facere. 4.
In urbe domicilium habentes originis, incolis novis, & hi extraneis præferendi, quando de officiis concedendis agitur. 5.
In nonnullis locis peregrini ex statuto civibus etiam originariis prælati, & quare? 6.
Experientia docet, plerumque peregrinos infauste regimini adhibitos. 7.
Nos merito jus Civile hac in parte sequimur. 8.
Exceptio a regula, remissive. 9.

1 Quamvis numerus Prætorum admodum variaverit, tamen ab Impp. demum consti-
2 tutum, ut tres essent Prætores in urbe, &
3 hi a Senatu constituerentur ex his, qui in
4 urbe domicilium habebant, nec cogebantur inviti ad fabricas urbis, aut voluptatem populi sumtus facere. Collige: Eos
5 qui in urbe domicilium habent originis, incolis novis, & hos præferendos esse extraneis, quando de officiis concedendis agitur. *Vid. Mynf. Cent. 4. obs. 30. Menoch. lib. 5. præs. 12. num. 5. Christin. decis. 83. nu. 1.*
6 *vol. 2. Aug. Barbos. hic nu. 6.* quamvis nonnullis locis, ut in Castellæ Regno, in Italia, & olim in Gallia, peregrini ex statuto civibus etiam originariis prælati fuerint, ex ea ratione, ne cives civibus præfecti aut nimia indulgentia uterentur, aut veteris odii memores sævirent, *Petr. Greg. l. 47. cap. 10. num. 13. Thesaur. decis. 268. Par. de Puteo de Syndic. §. statutum nu. 4.*
7 Sed ratio hæc parum movet, & experientia docet, plerunque peregrinos infauste regimini adhibitos: ideoque merito jus ci-
8 vile sequimur, Originarios & cives hic &
9 alibi præferens: exceptionem tamen habebimus in *l. 3. C. de divers. offic. & Apparitor. lib. 12.* de quo plurimis allegatis *Barbos. ad l. 9. si in fin. C. de offic. Rect. Prov.* Et ideo hæc lis sopiri potest per distinctionem: Utrum officio sit præponendus aliquis in urbe, vel in ea Provincia, ubi præses est superior, an vero in remotis provinciis, ut *Thesauri* opinio hoc casu intelligenda, nostra de illo, *Christin. d. l. 19.*

TITULUS XLI.

De Officio Rectoris Provinciæ.

L. Potest. 1.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.

Judex non valens alias quæstionem aliquam principaliter cognoscere, incidenter tamen cognoscere, & decidere potest. 2.

1 PRæses, si de falso instrumento cognoscat & incidat quæstio de dominio, tunc hanc quæstionem simul decidere potest. Nota: Judicem qui alias quæstionem
2 aliquam cognoscere non posset principaliter, incidenter tamen eam cognoscere & decidere posse, *hic & l.* 1. *C. de ordin. judic.* ubi de ea re, ut in sede ordinaria, pluribus hæc materia excutietur.

L. Præsides. 2. & L. Moderatores. 11.

SUMMARIA.

Cavendum Præsidi, ne tenuiores a potentioribus, vel eorum Procuratoribus opprimantur. 1.

Brachium Imp. aut Præf. Præt. ad hoc implorari debet. 2.

Etiam privatus alium injuria oppressum defendere tenetur. 3.

Officium Præsidis alias est, a malis hominibus Provinciam purgare. 4.

1 Cavendum maxime Præsidi est, ne tenuiores a potentioribus opprimantur, imo nec permittere debet, ut tenuiores a potentiorum Procuratoribus opprimantur, per *l.* 11. *h. t.* imo si tanta potentia nonnullorum, ut in ordinem a Præside redigi, aut tenuiores contra violentiam potentiorum
2 defendi nequeant, brachium Imperatoris aut Præfecti Prætorio implorari debet a
3 Præside, *l.* 2. *h. t.* Ratio est; cum privatus etiam alium injuria oppressum defendere teneatur, ut late tradunt DD. *in l. ut vim* 3. *ff. de Just. & Jure & Damhoud. in praxi rer. criminal. cap.* 80. quanto magis Præses?
4 cujus alias officium est, a malis hominibus Provinciam purgare, per *l. congruit* 13. *ff. de off. præsid.* Quanto magis ab injuria innocentes defendere?

L. Justissimos. 3.

SUMMARIA.

Præses officio suo recte functus publicis acclamationibus & laudibus honorari permittitur. 1.

De male gesto officio accusare Præsidem quilibet Provincialium potest. 2.

Præses deposito officio 50. dies in Provincia manere cogebatur. 3.

1 Si Præses suo officio recte fungatur & laudabiliter, permittit Princeps, ut publicis acclamationibus & laudibus honoretur: nam si acclamationes per clientes Præsidum citra eorum meritum fuerint procuratæ,
2 Princeps hoc inultum non sinet. E contrario si male gesserit officium suum Præses, Præfectus Prætorio, vel Comes Orientis ad Principem hoc referre debent, & cuilibet Provincialium datur Licentia, Præsidum de male gesto officio accusandi, quo
3 fine in *Nov.* 95. constitutum, ut Præses deposito officio 50. dies in provincia manere cogeretur.

L. In Officiales, 4.

SUMMARIA.

Præfectus Prætorio proximus erat post Principem. 1.

Hujus ministri Domini potestate abusi multa contra utilitatem publicam temere gerebant. 2.

Laniare h. l. quid? 3.

An in tales Præses habeat jurisdictionem si in Provinciis deliquerint? 4.

Quatenus pœnam his irrogare potuerit Præses? 5.

Quatenus minor judex majoris judicis officiales, in suo territorio delinquentes punire possit? 6.

Durior hic significatio videtur verbi: vindicare. 7.

In officiales & domesticos Principis Imperii non Magistratus loci, ubi deliquerunt, sed Principis ipsius cognitio est. 8.

Magistratus loci, ubi Academia est, Cives hujus ibidem noctu delinquentes comprehendere quidem potest in ipso facto, sed non inquirere, multo minus eosdem punire. 9.

1 Præfectus Prætorio proximus erat post Prin-

2 Principem. Ideoque hujus ministri, Domini potestate abusi, multa temere gerebant & proterve contra utilitatem publicam, v.
3 g. laniabant i. e. impediebant multis modis cursus publicos, sive postas. Confer. *L.* 13. 17. 18. *& alia infr. de Curs. publ.* Quæ-
4 ritur ergo: *an in tales Præses habeat jurisdictionem, si quid in Provinciis deliquerint?* Resp. quod sic, ut tamen cognoscere tantum, non etiam pœnam irrogare, sed delictum ad Præfectum Prætorio refer-
5 re debeat, aut etiam pœnam irrogare, sed non nisi certiore facto Præfecto Prætorio. Colligunt exinde *Br. hic, & Boer. decis.* 9.
6 *nu.* 6. posse minorem Judicem majoris Judicii Officiales, in suo (minoris scil.) territorio delinquentes punire, ut tamen hoc majori prius significetur. Conf. *Guid. Papa dec.* 32. *n.* 8. Et hoc recte colligitur ex secundo intellectu legis: Sed si priorem se-
7 quamur, ubi tamen durior significatio videtur verbi: *vindicare*, non nisi cognitionem minor haberet; Sed malo sequi posteriorem intellectum. Videmus tamen in
8 multis locis aliter servari. Sic in Officiales & Domesticos Principis Imperii non Magistratus loci, ubi deliquerunt, sed Principis ipsius cognitio est, *Petr. Heig. p.* 2. *q.* 25. *Matth. Steph. lib.* 2. *de jurisdict. p.* 2.
9 *num.* 81. *& seqq.* Magistratum loci ubi Academia est, Cives hujus ibidem noctu delinquentes, comprehendere quidem posse in ipso facto, sed non inquirere, multo minus eosdem punire, certum est.

L. Potioris gradus. 5.

SUMMARIA.

An inferior Magistratus negotia Præsidi incumbentia ab hoc neglecta administrare possit? 1.
Inferior Mag. veritatem investigando nemini facit injuriam. 2.
Non potest aliquid statuere contra superiorem. 3.
Potest inquirere, si superior vindictam Criminis negligat. 4.
Quatenus Judex Originis, vel Domicilii subjectum ob delictum alibi commissum punire possit? 5.
Alterius negligentia potest facere, ut sim judex competens. 6.

1 Præses aliquis in Provincia nonnulla negligit, quæ ad utilitatem Reipubl. videbantur spectare: Quæritur; an inferior Magistratus sese immiscere & negotia Præsidi incumbentia administrare possit? Videtur quod non, quia hoc videbatur pugnare cum reverentia Præsidi debita. Sed aff.
2 Imp. quia inferior veritatem investigando nemini facit injuriam: Si autem Præses hoc pro injuria habeat, & potestate sua abutatur contra inferiorem, eumve alias in expeditione officii impediat, Imperatoris pœnam sentiet. Non tamen ex hac lege
3 colligendum: Inferiorem posse aliquid statuere contra superiorem, sed quod infe-
4 rior, si superior negligat criminis vindictam, &c. inquirere possit. Sic quamvis
5 Judex originis, vel domicilii subjectum non posset punire ob delictum alibi commissum, secus tamen, si Judex loci delicti sit negligens, *Farin. q.* 7. *nu.* 23. *lim.* 3.
6 Sic ergo alterius negligentia potest facere ut sim Judex competens.

L. Civitas Rhodiorum. 6.

SUMMARIA.

Lex hæc localis est. 1.
Sensus legis. 2.
Culpa nautæ est, si tempore hyberno naviget, & sic tenetur de casu secuto. 3.
In maritimis civitatibus hoc culpæ non adscribitur. 4.

1 Lex hæc localis est, & disponit, ut Præsides in urbe Phodiorum, vel ut alii
2 forte rectius, Rhodiorum, aut in alia ex quinque urbibus metropolitanis hybernent, addita pœnæ sanctione. Ex hac lege col-
3 ligunt: culpam nautæ esse, si tempore hyberno naviget, & sic teneri de casu secu-
4 to. Sed id ubique non servari, sed in maritimis civitatibus hoc culpæ non adscribi testatur, *Beneven. Strach. de Nautis p.* 3. *n.* 1. Conf. *Laur. Kirchov. p.* 2. *var. cons.* 2.

L. Qui ordinariam. 7.

SUMMARIA.

Solebant Præsides & Consulares ex futuræ delegationis titulis profligare. 1.
Profligare quid? 2.
Id hic prohibitum. 3.
Quilibet suo salario contentus esse, nihil vero successori præripere debet? 4.

1 So-

1 Solebant forte Præsides & Consulares ex futuræ delegationis titulis profligare i. e. de salario subsequentis & sibi succedentis
2 Præsidis aliquid decerpere. Nam profligare significat exigere, vel extorquere, ut profligare tributa, per *l. Judices* 11. *infr. de Annon. & trib.* de quo *Calvin. in d. verbo.*
3 Prohibent hoc Impp. sub pœna infamiæ & restitutionis de propriis facultatibus. Qui-
4 libet ergo suo Salario contentus esse, nihil vero successori præripere debet, quod ex hac lege colligitur, & ad alia officia temporaria, v. g. officium Rectoris in Academia & similia accommodari potest.

L. Ne quis. 8. & L. Nullum. 10.

SUMMARIA.

Præses in nullis causis militarem virum executorem constituere debet. 1.
Homines militares præsumtione cinguli militaris partibus graves existunt. 2.
Nec potest Præses per hoc tributa exigere. 3.
Palatinis cum Provincialibus nihil est commercii. 4.
Hæc jam inversa videmus. 5.

1 Præses nec in publicis, nec in privatis causis militarem virum, v. g. Apparitorem Præfecti, vel Palatinum, executorem con-
2 stituere debet, ne scil. homines militares præsumptione cinguli militaris, partibus graves existant, per *l. Milites* 31. *infr. Locat.*: adeo ut contra facienti immineat & infamia & mulcta, per *l.* 8. *h. t.* Id ad Hypothesin, seu ad tributa transfertur in
3 *l.* 10. *h. t.* ne Præses exigat tributa per viros militares, vel Præfecti Ministros, aut Palatinos, ob dictam rationem: nam ipsius Præsidis curæ hoc incumbit. Palatini enim Præsidibus quidem imminent, extorquent tributa, ut supra in *l.* 1. *de off. præf. August.*
4 Sed Palatinis cum Provincialibus nihil est
5 commercii, per hanc legem. Sed jam hæc inversa videmus.

L. Nullus. 9.

SUMMARIA.

Prohibetur Præses sine jussu Imperatoris adire sedem Imp. durante officio. 1.
Fines Provinciæ ei non licet excedere. 2.
Episcopus suæ Ecclesiæ præsto esse jubetur. 3.
Periculosius est Reip. si Præses Provinciam deserat. 4.

1 Prohibetur Præses sine jussu Imperatoris adire sedem Imperatoris, durante officio,
2 quia scilicet fines Provinciæ excedere ei
3 non licet *l.* 15. *h. t.* Quemadmodum Episcopus suæ Ecclesiæ præsto esse jubetur, per
4 *tot. tit. X. de Cleric. non residentib.* & periculosius Reip. est, si Præses Provinciam deserat, *Franc. Viv. dec.* 356.

L. Omnes. 12.

SUMMARIA.

An & quatenus Præses in apparitores suos animadvertere possit? 1.
Barbosa *notatur.* 2.
Fustigandi prius exuebantur. 3.

1 Præses in Apparitores suos, si in officio negligentes sint, vel alias insolenter se gerant, atque potestatis limites excedant, animadvertere potest, quin & eos verberibus & fustibus, vestibus prius nudatos, sub-
2 jicere potest. Illud vero suave est, quod *Barbosa* ex hoc textu colligit: Apparito-
3 res olim nudos incessisse; cum sensus tantum sit, fustigandos esse prius exuendos, non quod semper nudi incesserint & ictibus expositi.

L. Si quis. 13.

SUMMARIA.

Ex cohortalium sive apparitorum nomine nemo in Præsidem constitui debet. 1.
Duplex ampliatio hujus. 2.

1 Ex Cohortalium, sive Apparitorum nomine, nemo in Præsidem constitui debet:
2 quod hic dupliciter ampliatur & extenditur: I. ut id etiam locum habeat in cingulo militari, aliaque dignitate. II. Ut idem locum habeat, licet Apparitor proprio motu Imperatoris fuerit electus: nam præsumitur Princeps ignorasse conditionem hominis.

L. Nulli. ult.

SUMMARIA.

Præsides precise in Palatiis, seu Prætoriis habitare compellebantur. 1.
Palatium quid? 2.
Prætorium quid? 3.
Non poterant privatas inhabitare domos. 4.
Ratio hujus. 5.
Quid si in una urbe Palatium & Prætorium

[illegible] reperiatur, Palatium habitationi Præsidis, Prætorium aliis necessitatibus serviet. 6.

1 Præsides præcise in Palatiis, seu Præto-
2 riis habitare compellebantur. Erat autem Palatium domus Imperatoris habitationi
3 consecrata; Prætorium vero pro Præsidibus erat extructum. Vid. *Sixtin. de Regal.*
4 *cap.* 19. *nu.* 4. *&* 5. Nec poterant privatas
5 inhabitare domos. Ratio est: quia in hunc usum publica ista ædificia sunt extructa, & si concederetur Præsidibus, ut publicis relictis, privatas possent inhabitare ædes, tunc reparationi ædium publicarum non providerent, ut experientia testatur: quod
6 si in una urbe tum Palatium, tum Prætorium reperiatur, Palatium habitationi Præsidis, Prætorium aliis necessitatibus serviet.

TITULUS XLII. & XLIII.

Desunt in Authentico textu.

TITULUS XLIV.

De Officio Præfecti Vigilum.

L. Præfecti. un.

SUMMARIA.

Præfecti Vigilum officium. 1.
Cognoscebat de incendiariis, effractoribus, furibus, raptoribus, receptatoribus. 2.
Si capitale supplicium infligendum, ad Præfectum urbi caussam referebat. 3.
Suberat Præfecto Urbi. 4.
Justinianus curam incendii avertendi Prætori populi dedit. 5.
Eundem sibi tantum subesse voluit. 6.
Circa hanc curam qualibet fere Civitas major peculiaria habet statuta. 7.

1 PRæfectum Vigilum Augustus Imperator instituit, ut præesset cohortibus per urbem ad extinguenda incendia, &
2 reprimendas seditiones dispositis. Hic de incendiariis, effractoribus, furibus, raptoribus, receptatoribus cognoscebat, *l.* 3. §.
3 1. *ff. h. t.* Sed si capitale supplicium infli-
4 gendum erat, ad Præfectum urbi, cui suberat, caussam referre debebat. Sed hoc
5 videtur paulo mutatum a Justiniano, qui curam incendii avertendi Prætori populi de-
6 dit, eumque sibi tantum subesse voluit.

7 Circa hanc curam qualibet fere Civitas major peculiaria habet statuta.

Deest & hic Tit. XLV.

TITULUS XLVI.

De Officio civilium Judicum.

L. Honorati. 1.

SUMMARIA.

Civiles judices quinam? 1.
An honoratis viris juxta se sedendi debeant dare potestatem? 2.
Exceptio. 3.
Consultationi de sententia partes ipsas interesse inconveniens est. 4.
Advocati non debent sedere in judiciis. 5.
Secus si non exerceant advocaturam. 6.
Praxis hodierna. 7.

1 CIviles Judices sunt ii, qui civibus domi manentibus jus, paganis jus red-
2 dunt. Sed quæritur: *an Civiles judices honoratis viris, v. g. Illustribus, Clarissimis, & Spectabilibus juxta se sedendi debeant dare potestatem?* quod affirmatur, in *L. ult.*
3 *infra de offic. divers. judic.* Sed hic habetur Exceptio, nisi eo tempore sessionem petant, quo ipsorum honoratorum caussa in judicio ventilantur, & minime omnium, quando Judices de Sententia consultant.
4 Huic enim consultationi partes ipsas interesse foret inconveniens. Exinde colligit
. *Boer. dec.* 222. *nu.* 14. & alii, quos conges-
5 sit *Barbosa*, Doctores Advocatos, non de-
6 bere sedere in judiciis, secus si non exer-
7 ceant Advocaturam; Sed hodie ita observatur in omnibus judiciis, ut honoratiores quidem non assideant judicibus, quando eorum caussa ventilatur, sed in peculiari sella sedeant: quando vero deliberatur de sententia ferenda, etiam honoratiores abscedere oportet.

L. Si quis. 2.

SUMMARIA.

Officium judicum Civilium. 1.
1 *Pœna officium suum negligentium.* 2.
Quatenus exactio tributorum, dum de immunitate cognoscitur, suspendenda? 3.
Quilibet id quod officii ratione facere debet, etiam facere præsumitur. 4.

Judex

Judex pro se habet præsumtionem justitiæ. 5.
Libro officialis de publico ad scribendum deputati plena fides adhibenda. 6.

1 Officium Judicum civilium est, ut in adeundo se faciles præbeant, non tantum in litibus privatorum, sed etiam in casibus publicis, v. gr. si quis se dicat immunem a tributis vel aliis muneribus: hi
2 enim benigne debent audiri, quod si non fiat, Præses 30. libris auri, Apparitor vero 50. libris auri mulctetur. Ex quo in-
3 telligitur: Interim dum de immunitate cognoscitur, exactionem tributorum esse suspendendam, scil. si privilegium immunitatis producatur, tantum quæstio sit de interpretatione, & an ad præsentem casum pertineat; nam tunc, quia interpretatio solius Principis, ut alibi dictum, ad eum causa referenda & interim suspendenda executio. Et ex hoc textu etiam hoc colli-
4 gitur: Quod quilibet id, quod officii ratione facere debet, etiam facere præsumatur ex verbis: *quod non arbitramur, Menoch.* hoc late explicans *l. 2. præsumt. 67. Mascard. concl.* 1006. *nu.* 21. & quos allegat *Barbos. hic, & idem locupletatus lib. 9. tit.* 89. *axiom. ult. & Christin. dec.* 83. *n.* 2.
5 *vol.* 2. & judex pro se habet præsumtionem justitiæ, *Dn. Meup. 1. decis. c. 1.* Et
6 colligunt etiam Doctores libro Officialis de publico ad scribendum deputati plenam fidem adhiberi, *Hier. Magonius dec. Luc.* 59. *num.* 22. *& Steph. Gratian. dec.* 137. *n.* 3. *in fin.*

TITULUS XLVII.

De Officio Militarium Judicum.

L. Nunquam. 1. & L. Præcipimus. 2.

SUMMARIA.

Judices militares Cives, non debent defendere vi armata. 1.
Nec executionem sententiæ facere. 2.
Nec alios non militantes ad suum forum trahere. 3.
Obstat l. 68. ff. de R. V. n. 4.
Respondetur ad hanc legem. 5.
Manus militaris in d. l. *quid?* 6.
Apparitores sententias exequebantur. 7.
Supplenda hæc l. 2. ex l. 5. *infra* de jurisd. n. 8.

1 Judices militares cives, seu paganos non
2 debent defendere vi armata, nec exe-
3 cutionem Sententiæ facere, juxta *l. 2.* nec debent alios non militantes ad suum forum trahere, sub pœna 50. librarum auri
4 *per l. 2.* Sed quid est, quod *in l. 68. ff. de rei vindic.* dicitur, quod res a Reo
5 manu militari sit auferenda? Resp. non
6 inscite per manum militarem ibi intelligi
7 posse ipsos Apparitores, qui instar militum, gladio cincti, sententias exequebantur, qua de re videatur *Don. & ibi Hill. lib. 20. cap. 6. lit. G,* vel dicendum, in *d. l. 68.* contineri casum specialem contumaciæ, quando reus condemnatus, rem vindicatam habet, & potest restituere, nec tamen vult, & actoris interest rem ipsam
8 potius habere, quam æstimationem. Supplenda autem hæc *lex 2. h. t. ex l. in criminali 5. infr. de jurisd.* ubi etiam pœna habetur ejus, qui alium ad vetitum traxerit judicium, & pœna Tribuni, vel Vicarii præbentis vetitam executionem militarem ad capitalem extenditur, si delictum sit perfectum, cum hic de conatu præprimis sermo sit.

L. Nemo. 3.

SUMMARIA.

Miles completa militia Principis agentibus in rebus non societur, nec agendi vices accipiat. 1.
Ratio. 2.

1 Miles completa militia, agentibus in rebus non societur, nec agendi vices accipiat, scil. Principis agentium in rebus, non vero Præsidis, ut intelligit hic *Perez.*
2 Additur hic pœna, quod cur constitutum, quæritur? forte ne præsumtione cinguli militaris aliis sint molesti.

L. Duces militum. ult.

SUMMARIA.

Duces militum ad numerum suum redigant milites. 1.
Quæ porro ad horum spectarint officium? 2.

1 Pertinet *hæc lex ad l. 4. supr. de off. Magistr. officior.* & injungit Ducibus militum, maxime iis, qui barbaris gentibus sunt proximiores, & in ipsis limitibus commorantur, ut ad numerum suum redigant milites,

lites, quo [illegible], i. e. adveniente & jubente Magistro militum, ad numerum
2 milites revocari & lustrari possint; debent etiam assidue in armorum usu milites exercere, castra reficere, ne miles scil. otio torpescat, nam milites assiduo in labore habendi; & his Ducibus cum Principibus castrorum duodecima pars annonae limitaneis militibus assignatae, debetur a magistratu militum distribuenda; quae omnia rationes suas habent in ipsa Politica.

TITULUS XLVIII.

Ne Rei Militaris Comitibus, vel Tribunis lavacra praestentur.

L. Omnem. un.

SUMMARIA.

Differentia inter Magistrum militum & Comites equitum peditumve illustres, item inter Comites minores ac Tribunos. 1.
Quibus balnea privata praestanda? 2.
Adoratio quid? 3.
Ubique fere publica habebantur lavacra. 4.

1 Differentia est inter Magistrum militum, & comites equitum, peditumve, qui illustres sunt, & inter Comites minores ac Tribunos, qui illis inferio-
2 res sunt: nam illis privata balnea in istis locis, ubi commorabantur, praestari debebant, aut ipsi poterant balnea privata sumtibus incolarum sibi exstruere, ad quem
3 finem fiebat adoratio, i. e. contributio & collecta; sed inferioribus haec non sunt concessa, sub poena dupli, quorum ratio est: ne provinciales nimis gravarentur, *l.*
4 *6. C. de Metat.* & quia ubique fere publica habebantur lavacra.

TITULUS XLIX.

De Officio Diversorum Judicum.

L. Nemo. 1. & Auth. seq.

SUMMARIA.

Nullus judicum honestam matronam ob aes alienum in publicum venire, multo minus ex aedibus in forum trahi jubeat. 1.
Poena capitalis in pecuniariam mutata. 2.
Imo nec ob debitum fiscale femina in judicio comparere tenetur. 3.
Quatenus jure novissimo per Procuratorem comparere possint feminae? 4.
Si praesentia feminae necessaria, judex in aedes ejus nuntium mittere debet. 5.
Feminae, si crimen sit gravissimum, mulierum custodiae committendae. 6.
Praxis hodierna. 7.
Verecundiae muliebri non convenit, admisceri coetui virorum. 8.
An privilegium hoc matri etiam tutelam gerenti competat? 9.
Quando necessaria sit specialis renunciatio h. Auth.? 10.
Absolute & omnino eidem renunciari non potest. 11.
Idem obtinet in feminis nuptis non mercantibus. 12.

1 Nullus Judicum honestam matronam, sive nuptam, sive virginem, sive viduam, ob aes alienum in publicum venire, multo minus ex aedibus in forum eam trahi jubeat addita poena gravissima,
2 capitali scil. quae tamen in pecuniariam mutata, *Farin. quaest. 27. nu. 46.* Imo hoc
3 extenditur hic, ne ob debitum quidem fiscale teneri foeminam comparere judicio, *Jo. Gutierrez lib. 2. pract. quaest. 25.* nam
4 jure novissimo per Procuratorem in fiscalibus etiam & criminalibus comparere possunt foeminae, praestita cautione de judicio
5 sisti, adeo ut si praesentia foeminae esset necessaria, Judex tamen in aedes ejus nuntium mittere debeat, *Farin. d. l. n. 49.*
6 *Menoch. l. 1. A. Q. 88. n. 11.* Imo si crimen sit gravissimum, mulierum custodiae com-
7 mittantur. *Hac Auth. & Auth. Hodie C. de custod. reor.* (quamvis ultimum usu non observetur; eo tamen casu mulier in publicum carcerem cum viris quidem trudi non debet, sed opus est alio loco, ut in monasterio vel a mulieribus aliis custodiatur, *Farin. d. l. num. 52. Menoch. d. l. n. 20.*
8 *Clar. §. fin. quaest. 28. num. 3.*) Et horum omnium ratio in pudore sexus; nec enim verecundiae muliebri convenit, admisceri
9 coetui virorum. Et hoc privilegium etiam matri tutelam gerenti competere, licet omni legum auxilio renunciaverit, contra *Bart.* [illegible] *Covarr. l. 2. var. resol. c. 1. num. 3. Vasq. p. 1. lib. 3. contr. cap. 97. Menoch. lib. 1. A. Q. 88. num. 12.* Necessa-
10 ria enim est renunciatio specialis hujus

Authenticæ, si se ad corporis capturam obli-
11 gare velint, *Christin. dec.* 178. *nu.* 2. licet absolute & omnino huic renunciari non posse putem, cum publicæ honestati hoc
12 datum, quod in nuptiis non mercantibus etiam tradit post alios *Christin. d. d.* 178. *n.* 4.

L. Singuli 2. & L. Sciant. ult.

SUMMARIA.

Judices omnes in suis relationibus, subscriptionibus & edictis debitum honorem exhibeant superioribus. 1.
Non debent eos appellare fratres. 2.
Honoratioribus semper pateat ingressus. 3.
Ipsis Consistorium Principis ingredi semper licet. 4.
In salutationibus ipsis honor debitus deferendus. 5.
Et potestas facienda sedendi in judicio juxta judicem. 6.
Nisi cum consultatur. 7.
Gradus honorum non confundendi. 8.

1 Judices omnes in suis relationibus, subscriptionibus, & Edictis, debitum hono-
2 rem exhibeant Superioribus, adeo, ut si fratres eos appellent, hoc inultum ferre non debeant per *l.* 2. *h. t.* eaque reverentia non in verbis tantum consistere debet,
3 sed & in factis, v. g. ut honoratioribus semper pateant ingressus, addita ratione,
4 quod ipsis Consistorium Principis ingredi
5 semper liceat. Sic in salutationibus debitus honor ipsis deferendus, & cum in judicio
6 agunt, sedendi juxta Judicem potestas ipsis
7 facienda per *l. ult. hoc tit.* quamvis cum consultatur, præsentes esse non debeant,
8 *l.* 1. *supr. de Offic. civil. judic.* quorum omnium ratio, ne gradus honorum confundantur.

TITULUS L.

Ut omnes Judices tam Civiles, quam militares post administrationem depositam, quinquaginta diebus in civitatibus, vel certis locis permaneant.

SUMMARIA.

Rubr. & Princ. *habetur argumentum hujus tituli.* 1.
Omnes judices per 50. dies post administrationem depositam in provincia, quam gubernarunt, permanere debent. 2.
Et eo tempore publice versari in omnium conspectu. 3.
Omnibus talem judicem super crimine aliquo accusare permissum. 4.
Judex debet præstare cautionem juratoriam de judicio sisti. 5.
Nil talem judicem excusat. 6.
Contra faciens Crimen læsæ Maj. incurrit. 7.
Similis pœna manet Præsidem novum, qui prædecessorem honeste non retinuerit. 8.
Ratio horum omnium. 9.
Quando Prædecessoris officium expiret? 10.
Quid cum aufugiente ante lapsum illorum 50. dierum administratore faciendum? 11.
Ex fuga officialis, qui ante tempus præstitutum aufugit, oritur suspicio criminis contra eundem. 12.
Imo habetur pro confesso. 13.
Si intra 50. illos dies fuerit lite pulsatus, & lapsis illis 50. diebus lis nondum ad finem perducta, anne finem litis expectare debeat administrator? 14.
Tempus finiendum contra administratorem actionum quarundam. 15.
Possunt Provinciales ipsum Præsidem fugientem detinere. 16.
Et furti actionem coram Episcopo ejus loci intendere. 17.
Syndicatus quid? 18.

1 Rubr. & Princ. habetur argumentum hujus tituli: scil. omnes Judices, qua-
2 licunque in dignitate sint constituti, postquam successor ipsis datus, & hic successor ad Provinciæ fines pervenit, quinquaginta dies in provincia, quam gubernarunt, com-
3 morari debent, eoque tempore publice ver-
4 sari in omnium conspectu, ut omnibus detur facultas, super crimine aliquo talem
5 judicem accusandi, & Judex debet præstare cautionem juratoriam de judicio sisti. Et hoc adeo sancte vult observari Impe-
6 rator, ut nullum rescriptum, nulla etiam necessitas alterius Provinciæ, ab ipso Præside gubernandæ, vel alia causa ipsum ex-
7 cuset. Demum subjicitur sanctio pœnæ, quod contra faciens crimen læsæ Majestatis incurrat & 50. libris auri plectatur, &
8 similis pœna maneat Præsidem novum, qui prædecessorem honeste non retinuerit. Ra-
9 tio horum omnium: ne Administratores, vel Præsides, aut alii potestate sua abute-

ren-

reditur, & ut metu actionis in officio continerentur.

10 §. 1. Licet novus administrator edictum ad Officiales, vel Provinciales transmiserit, prædecessoris tamen officium non exspirat, antequam novus Administrator ad Provinciæ fines pervenerit. Cujus ratio, ne interim Provincia sine Administratore esset, aut interim damnum accipere posset; Cum interim multa in Provincia scandala contingere possint, *Par. de Puteo tr. de Synd. cap. 4. n. 1.*

11 §. 2. Dicitur, si Administrator ante lapsum illum 50. dierum aufugerit, eum hoc casu retrahi debere in Provinciam, quam gubernavit, & adhuc eidem per 6. men-
12 ses in provincia commorandum esse. Colligitur ex textu, ex fuga Officialis, qui ante tempus præstitutum aufugit, oriri suspicionem criminis contra Officialem, *Ma-*
13 *scard. de probat. concl. 822. num. 8.* imo habendum eum esse pro confesso, probatur ex *l. 3. infr. de Adsessor. Clar. §. fin. quæst. 21. num. 29. Christin. dec. 80. num. 4. vol. 2.* Conf. *Par. de Puteo in tract. de Syndic. §. fuga officialis c. 1. & 2.*

14 §. 3. Deciditur quæstio, si intra 50. illos dies fuerit lite pulsatus, & lapsis illis 50. diebus lis nondum ad finem fuerit perducta, anne finem litis expectare debeat Administrator? Et distinguitur inter civiliter intentatam actionem furti, vel injuriarum, & actiones criminales, ut in his commorari necesse habeat, in illis vero relicto Procuratore, & præstita cautione, discedere possit.

15 §. 4. Tempus præscribit istis actionibus, quæ ob furtum, vel aliud crimen contra Præsidem instituuntur a Provincialibus, ut scil. intra 20. dies finiantur sub pœna 10. librarum auri.

16 *Auth. Si vero seq. & Nov. 8. cap. 9. Nov. 95. Nov. 128. cap. 23. & 24. Nov. 161. cap. 1.* potestas videtur concedi provincialibus, ut ipsum Præsidem fugientem possint de-
17 tinere, & furti actionem coram Episcopo ejus loci intendere, qui summarie ex non scripto causam cognoscet, & de causa ad Principem referet. Et hic Doctores agere
18 solent de Syndicatu, seu de judicio contra Officialem ob male gestum officium instituto, de quo pluribus in peculiaribus tractatibus tractarunt *Par. de Puteo*, & alii, quos allegat hic *Barb. in collect. & Christin. dict. dec. 84.*

TITULUS LI.

De Officio ejus, qui vicem alicujus Judicis, vel Præsidis obtinet.

L. In causa. 1.

SUMMARIA.

Vice Præsidum constitutio. 1.
Facti species. 2.
An possint cognoscere causis reip.? 3.
Potest Pro-Præses omnia ea facere, quæ ipse Præses præsens faceret. 4.
Qui vicem alicujus judicis obtinent, propriam consequuntur jurisdictionem. 5.
Eandemque auctoritatem cum judice vero. 6.
Quibus mandata est jurisdictio, proprium nihil habent, sed mandantis jurisdictione utuntur. 7.
Horum vicariorum a superiore constitutorum officium morte Præsidis exspirat. 8.
Potest Resp. per sententiam Pro-Præsidis gravata restitutionem petere, exemplo minorum. 9.
Regis Vicarius ea facere potest, quæ Rex ipse cujus vices gerit. 10.

1 Constituebantur nonnulli ad tempus, qui
2 loco Præsidis, vel alterius Administratoris, gubernarent, cum v. g. Præses defunctus esset, vel morbo, absentia, aliisque impedimentis detineretur. Talis igitur
3 Vice Præses causam cognoverat & dijudicaverat Reip. utilitatem concernentem: Respublica postea illam sententiam ex capite nullitatis impugnat, quasi Pro-Præses non habuerit potestatem cognoscendi causas Reip. sed hoc reservandum esse Præsi-
4 di. Sed respondet Imperator, imo posse Pro-Præsidem omnia ea facere, quæ ipse
5 Præses, si præsens esset, faceret. Qui enim vicem alicujus Judicis obtinent, propriam
6 consequuntur jurisdictionem, atque eandem habent auctoritatem, quam habet Judex,
7 cujus locum tuentur; quibus vero mandata est jurisdictio, proprium nihil habent, sed mandantis jurisdictione utuntur, *l. 13.*
8 *ff. de Offic. Proconf. Perez. hic num. 2.* Et horum Vicariorum, qui non a Præside, sed Superiore constituti, officium morte Præsidis non exspirat, *Molin. de J. & J. T. 5. Disp.*

9 *Disp.* 10. *in fin.* Sed alia ratione Reipubl. consuli posse, si scil. restitutionem petat exemplo minorum, *l. Respublica* 4. *C. quib. ex*
10 *caus. major. &c.* Colligitur ex hac *l.* 1. Vicarium Regis ea posse facere, quæ potest Rex ipse, cujus vices gerit, *Rol. a Valle cons.* 86. *n.* 33. *v.* 1. *Surd. cons.* 281. *num.* 1. *Thomas Merckelbach. inter cons. Klock. v.* 1. *cons.* 37. *n.* 4.

L. Suggerente. 2.

S U M M A R I A.

Pro-Præses omnia potest peragere, quæ alias sunt officii Præsidis. 1.
Potest dare Tutores & Curatores. 2.
Decretum interponere de alienandis rebus minorum, vel Curialium. 3.
Emancipare liberos. 4.
Propriam habet jurisdictionem, non mandatam. 5.

1 Hæc L. Sanctio est generalis, qua dicit Imp. Pro-Præsidem omnia posse peragere, quæ alias sunt officii Præsidis; quod exem-
2 plis declarat, I. Dationis tutorum, vel cu-
3 ratorum. II. Decreti interponendi de alienandis rebus minorum, vel Curialium, juxta
4 *t. t. C. de præd. Decur. &c.* III. Emancipationis liberorum. Ratio in præced. Lege
5 allegata, quia propriam habet jurisdictionem, non mandatam.

TITULUS LII.

De Assessoribus, & Domesticis & Cancellariis Judicum.

L. Studiorum. 1.

S U M M A R I A.

Præsides Adsessores, vel Consiliarios suos non debent metu, vel necessitate ad id compellere. 1.
Compulsio ista est contraria libertati. 2.
Ad officia publica & ad consulendum quis potest compelli? 3.
Regulariter non potest quis assidere in patria. 4.
Præses suæ jurisdictioni non subjectum non potest compellere. 5.
Assessoratus est honor. 6.
Ad eum infames non admittuntur. 7.
Nec illegitime nati. 8.
In puncto tamen juris Civilis contrarium videtur esse defendendum. 9.
Quod secuta etiam quorundam locorum Praxis. 10.

1 PRæsides, qui sibi adsociare volunt Adsessores vel Consiliarios, non debent metu, vel necessitate ad id illos compellere, sed præmiis, vel spe præmiorum &
2 honoris allicere. Additur ratio, quia com-
3 pulsio ista est contraria libertati. Licet enim ad officia publica quis compelli possit, & ad consulendum, *l. sancimus C. de Advoc. divers. judic.* hic tamen non Reip. principaliter, sed ipsius Præsidis versatur interesse, qui suscepit onus humeris suis
4 impar, & cum regulariter non possit quis
5 assidere in patria, non potest etiam Præses suæ jurisdictioni non subjectum compellere: & *d. l. sancimus* loquitur de eo, qui jam suscepit onus Advocationis, *Joan. Bolognett. in Rubr. & l.* 1. *ff. h. t. n.* 11. Col-
6 ligitur ex hac lege: Assessoratum esse ho-
7 norem, & sic merito non admittuntur in-
8 fames, *l.* 2. *ff. h. t.* nec illegitime nati. *Mynss. Cent.* 4. *obs.* 31. *Hill. in Donell. lib.* 18. *c.* 2.
9 *lit. K.* Sed in puncto Juris civilis contrarium videtur esse defendendum per tradita
10 *Hartmann. Pistor. p.* 1. *q.* 30. & Spurios aliquos virtute præditos admissos fuisse testatur *Christin. decis.* 85. *n.* 4.

L. Præsides. 2.

S U M M A R I A.

Adsessores & Consiliarii Præsidum non habent per se jurisdictionem. 1.
Nec debent subscribere libellis. 2.
Officium Adsessoris non consistit in judicando, sed instruendo. 3.
Talis adhæret jus dicenti, sicut ulmus viti. 4.
Judex idiota sine Adsessore est sicut piscis sine aqua. 5.
Adsessorum est curare, ne inepte concepti libelli aut rem inhonestam continentes recipiantur. 6.

1 Adsessores & Consiliarii Præsidum non
2 habent per se jurisdictionem, ideoque nec libellis subscribere debent, sub pœna exi-
3 lii; quia officium Adsessoris non consistit in judicando, sed instruendo, nec habet
4 jurisdictionem; sed adhæret jus dicenti,
5 sicut ulmus viti, & Judex idiota sine Adsesso-

sessore est sicut piscis sine aqua, *Jo. Bo-*
6 *lognett. d. l. n.* 5. & eorum est curare, ne
inepte concepti libelli, aut rem inhone-
stam continentes recipiantur, *l.* 9. §. 4. *ff. de*
Offic. Proconf. Donell. d. l. Bolognett. d. l. 18.

L. Consiliarios. 3.

SUMMARIA.

Consiliarii, Adsessores & domestici Præsidis, vel Judicis deposita administratione per 50. *dies in Provincia commorari debent.* 1.
Pœna talem Adsessorem subtrahentis inquisitioni. 2.
An imperitiæ quoque nomine teneatur Adsessor? 3.
Ubi dolus cessat, cessat etiam injuria. 4.
Magistratus de dolo tantum tenetur. 5.
Officialis, si tempore Syndicatus aufugiat, habetur pro confesso. 6.

1 Quod *tit. Ut omnes Judices &c.* di-
ctum, scilicet Judicem deposita admini-
stratione per 50. dierum spatium in Pro-
vincia commorari debere, id hoc loco ad
Consiliarios, Adsessores, & Domesticos
Præsidis, vel Judicis extenditur, cum & hi
occasionem habeant spoliandi Provincia-
2 les. Additur hic pœna ejus, qui talem
Adsessorem subtrahit inquisitioni, ut scil.
pro confesso habeatur, & quadruplum re-
stituere teneatur, duplum spoliato, alte-
3 rum vero duplum Fisco. Sed quæritur hic:
An imperitiæ quoque nomine teneatur Ad-
sessor? quod affirm. per *l.* 2. *ff. quod quis-*
que juris &c. & ibi *Accurs. Cujac. l.* 32.
obs. 40. *Oldendorp. progymn. class.* 1. *act.* 1.
Matth. Steph. l. 1. *de jurisdict. c.* 35. *nu.* 19.
a quibus dissentit. *Donell. nu. c.* 2. tum, quia
Edictum de Prætore coercendo agit, tum
4 quia ubi dolus cessat, cessat etiam inju-
5 ria: Sed prius negatur, posterius ad Ma-
gistratum, qui de dolo tantum tenetur,
restringitur. Vid. *Hillig. in d. c.* 2. *lit. gg.*
6 Colligitur ex textu: Officialem si tempo-
re Syndicatus aufugiat, haberi pro confes-
so, *Menoch. l.* 2. *præs.* 85. *in fin. Mascard.*
de probat. conclus. 832. *n.* 4.

L. Domesticus. 4.

SUMMARIA.

Domestici quinam h. l.? 1.
Eorum officium. 2.

1 Domestici erant protectores Judicum,
qui latus eorum tegebant: hi negotiis
2 publicis abstinere debebant; eorum enim
officium erat adesse, & comitari, & de-
fendere Præsidem, non vero aliorum pa-
trocinium suscipere, vel aliis actibus pu-
blicis adesse, sub pœna a Judice superiore
infligenda.

L. Nemo. 5. L. Nemo de Domesticis. 6. & L. Liceat. 12.

SUMMARIA.

Cancellarii h. l. quinam? 1.
Qui domestici, vel Cancellarii, Notarii, vel Secretarii officium semel gesserunt, continuationem eius officii petere non possunt. 2.
De venditionibus officiorum publicorum non admittendis remissive. 3.
Præses adsessores sibi eosdem secunda, vel tertia vice adsumere potest. 4.
Qui semel recte cognitus est, non debet ob id, quod semel probatus est, improbari. 5.
Semel approbatus amplius reprobari non potest. 6.
Officialis semel pro idoneo habitus repelli sine causa non debet. 7.
Objectio diluitur. 8.
Donellus *notatur.* 9.
Licuit Præsidi pro lubitu eligere adsessores. 10.
Domesticos & Cancellarios non item. 11.
Hi perpetui erant. 12.
Præses suam imperitiam supplebat per Adsessores. 13.

1 Qui domestici, vel Cancellarii i. e. Scri-
2 bæ, Notarii, vel Secretarii officium semel
gesserunt, continuationem ejus officii pe-
tere non possunt, hoc habetur in *l.* 5. &
6. in qua *l.* 6. habetur sanctio pœnæ, &
in *l. unic. C. de ambitu*, de qua infra, quo
pertinent ea quæ *Barbos. ad l.* 6. *n.* 6. remis-
3 sive habet, de venditionibus officiorum pu-
blicorum non admittendis. Sed in *l.* 12.
4 dicitur posse Præsidem Adsessores sibi eos-
dem secunda, vel tertia vice adsumere,
5 addita ratione eleganti: qui semel recte
cognitus est non debet ob id, quod semel
6 probatus est, improbari. Unde regulam
colligunt; quod semel approbatus repro-
bari amplius non possit, *l.* 9. *ff. de negot.*
7 *gest.* & Officialem semel pro idoneo habi-
tum, repelli sine causa nova non debere.
San-

Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 6. num. 9.
8 *Gevall. q.* 425. *nu.* 16. & alii. Quæ videntur contraria *l.* 5. & 6. Sed de Cancellario in specie loquuntur & de Domesticis. *Donellus* quidem *d. c.* 2. hæc ita conciliat, quod *l.* 5. & 6. loquantur de eadem Provincia, *l.* 12. de diversis Provinciis.
9 Sed divinatoria est responsio: melius ex
10 ipso textu conciliantur hæc; Nam licuit Præsidi pro lubitu eligere Adsessores, ut
11 ex *l.* 1. apparet, non vero domesticos &
12 Cancellarios, per *l.* 8. *h. t.* Hi enim procul dubio perpetui erant. In electione vero Adsessorum negotium vertebatur ipsius
13 Præsidis, qui suam imperitiam supplebat per Adsessores.

L. Velut. 7.

SUMMARIA.

Quidquid Adsessores ex officio, vel salario lucrantur, id ad peculium quasi castrense pertinet. 1.
Horum ratione pro patribus fam. habentur. 2.
Salarium ex publico habuerunt. 3.
Salarium hoc mortuo Præside debebatur Adsessori pro residuo tempore, quod adsessori, dum eligeretur, præstitutum erat. 4.
Quicquid ex salario publico ob officium aliquod percipitur, ad peculium quasi castrense spectat. 5.
Integra salaria defunctorum Consiliariorum & Adsessorum eorum heredibus debentur. 6.

1 Quidquid Adsessores ex officio, vel salario lucrantur, id ad peculium quasi castrense pertinet, & ideo sibi, non parenti-
2 bus acquirunt, & ratione horum pro Pa-
3 tribus familias habentur. Et ideo apparet, ex publico habuisse, per *l. ult. ff. eod.* Et
4 hoc salarium mortuo Præside debebatur Adsessori pro residuo tempore, quod Adsessori, dum eligeretur, præstitutum erat, per *l. diem functo ff. h. t.* de qua lege vide *Bolognet. plurib. d. L.* pertractantem, & *Cagnol. in repetit. d. leg.* & *Hill. in Donell. d. c. lit. Dd.* Ideo generaliter ex hac lege col-
5 ligi potest: Quicquid ex salario publico ob officium aliquod percipitur, ad peculium
6 quasi castrense spectare, *Barb. hic.* Ex hac lege fluxit, quod integra salaria defunctorum Consiliariorum & Adsessorum eorum heredibus debeantur, *Rauchbar. p.* 1. *q.* 25. *Gail. l.* 1. *obs.* 44. *num.* 12. *Carpz. p.* 2. *const.* 5. *def.* 10.

L. Nullus 8.

SUMMARIA.

Quinam Cancellarii, vel domestici, seu secretarii munus apud Præsidem gerere possit? 1.
Non debet Præses talem secum ducere in provinciam. 2.
Domesticorum munus perpetuum. 3.
Cancellarii fidei acta publica sunt credita. 4.
Debent 50. *dies post depositam administrationem in Provincia commorari.* 5.
In caput Præsidis torqueri possunt. 6.

1 Tractat hic Imperator, quinam Cancellarii, vel Domestici, seu Secretarii munus apud Præsidem gerere possit. Nam non
2 debet Præses secum ducere in Provinciam, sed ab officialibus primatum periculo eli-
3 gendi, tum quia eorum munus erat perpetuum, nec potuit sine injuria eripi, ergo Provincialibus relinquendum, ne omnino a Rep. semoti videantur, *Donell. d. l.* tum quia non caret suspicione, si Præses
4 secum duceret Cancellarium, cujus fidei acta publica sunt concredita. Subjungitur
5 in *lege hac*, quod Cancellarii etiam & Domestici post depositam administrationem 50. dies in Provincia commorari debeant,
6 non tantum, ut ipsi accusari possint, sed etiam, ut in caput Præsidis torturæ subjici queant.

L. Si post depositam. 9.

SUMMARIA.

Præsidis ob crimen conventi domestici testes a provincialibus nominati in casu, quando nesciunt, ubi jam degant, ab Ex-Præside judicio sint sistendi. 1.
Tempore syndicatus durante Magistratus suos officiales præsentare debet. 2.

1 Quando Præses deposita Provincia convenitur ob aliquod crimen, & provinciales nominant testes ipsos Præsidis domesticos, sed nesciunt, ubi jam domestici illi agant, tum domestici illi ab ipso Ex-Præside judicio sunt sistendi, quia secum deti-
2 nere debuisset. Et ideo apparet, tempore Syndicatus durante, Magistratum suos Officiales præsentare debere, ex *Capell. Tholos. dec.* 195. *hic Barbos.*

L. In

L. In Consiliariis. 10.

SUMMARIA.

Nulli patria sua administratio sine speciali permissu Principis permittebatur. 1.
Nec potuit aliquis Consiliarium agere in sua patria, nec Præsidi adsidere ultra 4. menses. 2.
Non facilis brevi tempore peccandi occasio. 3.
Limitantur nu. 2. dicta. 4.
Quoad alia officia quæ in administrandis rebus & curis reip. magis, quam exercendis litibus versantur, cives & originarii ceteris paribus præferendi. 5.
Originarii magis callent instituta & mores patriæ. 6.
Pro naturali in patriam amore majori sedulitate & fide administrari censentur. 7.

1 Sicut nulli Patriæ suæ administratio, sine speciali permissu Principis permittebatur, de qua re peculiarem olim fuisse titulum in hoc libro, narrat *Cujac.* ita ne-
2 que potuit aliquis Consiliarium agere in sua patria, & Præsidi adsidere ultra 4.
3 menses, quia non facilis brevi tempore peccandi occasio, & forte non tam cito
4 alii eligi possunt, *Donell. d. l.* nisi haberet speciale Rescriptum Principis; ne scil. quid ex ambitione vel gratia in suorum cognatorum gratiam, vel per calumniam aliquid admittat, ne vel nimia indulgentia illis parcat, vel odio veteri præter modum in illos sæviat, *Hill. d. c. 2. ult. L. & Menoch. l. 5. præs. 12. nu. 9.* & quos *Hillig.* allegat.
5 Plane quoad alia officia, quæ in administrandis rebus & curis Reipubl. magis quam
6 exercendis litibus versantur, cives & originarii ceteris paribus præferendi, cum illi mores & instituta patriæ magis calleant,
7 & pro naturali in patriam amore, majori sedulitate & fide administraturi censentur, *Menoch. d. præs. 18. Mynf. cent. 4. obs. 50. & Hill. d. l. L.* & nota est hac de re dispositio *Cameral. Ordin. p. 1. tit. 4. §.* (*Und an über.*)

L. Non minus. 11.

SUMMARIA.

Adsessores etiam deposito officio immunitatem habent a tutelis & indictionibus. 1.
De quibus adsessoribus hoc intelligendum? 2.
Excipitur casus necessitatis. 3.

1 Adsessores habent hoc privilegium, quod non tantum dum in officio sunt, sed & eo deposito, immunitatem habeant a tutelis & indictionibus, sub 50. librarum
2 auri pœna contra facienti imponenda. Sed hæc de Adsessoribus Præfecti Prætorio, Præfecti urbis, Magistri militum, & Magistri officiorum locum habere tantum vi-
3 dentur, quos etiam in specie hic numerat Imperator; sed nec illis in casu necessitatis favendum. Conf. *Casp. Kloch de contribut. cap. 15. in fine.*

L. Nemo ex his. fin.

SUMMARIA.

Nemo simul Advocatus & Adsessor esse potest. 1.
Ad utrumque festinans neutrum bene peragit. 2.
Nemo pluribus officiis uno tempore præesse potest. 3.
Judex in aliqua causa se pro Advocato gerens suspectum se reddit. 4.
An liceat judici pro personis pauperibus, miserabilibus & patrono carentibus allegare ea quæ facti sunt? 5.
Veteres solebant indefensis dare aliquem ex collegio Scabinorum, & jubebant aliquem fungere, & miserabilem personam defendere. 6.
Nemo sub duobus judicibus eodem tempore adsessor esse potest. 7.
Fraudulenta elusio legis prohibetur. 8.
Non potest aliquis esse judex in ea causa, in qua patrocinium ut Advocatus aliquando præstitit. 9.
Adsessores sua consilia scripta & subsignata præsidibus tradebant. 10.

1 *Princ.* hujus L. prohibetur, ne quis simul Advocatus & Adsessor esse possit, additur
2 ratio: ne, si ad utrumque festinet, neu-
3 trum bene peragat; & nemo pluribus officiis uno tempore præesse potest, *can. 1. dist. 89. Wesenb. in p. ad tit. de Decur.*
4 *n. 3.* Sic ergo Judex in aliqua causa se pro Advocato gerens merito suspectum se reddit, ut si extra Acta pro una parte quid alleget, id quod in facto est, suppleat,
5 vel convitia in alterum dixerit. Sed anne judici, si una persona sit pauper, miserabilis & patrono carens, liceat pro his allegare etiam quæ facti sunt? Resp. tutior est via, si ipsis ex officio detur Advocatus. Veteres

6 testes solebant indefenso dare aliquem ex Collegio Scabinorum, & jubebant aliquem surgere & miserabilem personam defendere, qui fuit mos omni laude dignissimus.

7 §. 1. Prohibetur, ne quis sub duobus Judicibus, eodem tempore, Adsessoris officio fungi possit, propter eandem rationem.

8 §. Prohibetur fraudulenta elusio legis, sub poena deletionis e matricula & 10. librarum
9 auri; ex fine apparet liquido non posse aliquem esse Judicem in ea causa, in qua patrocinium ut advocatus aliquando praestitit, *Menoch. l. 1. A. Q. q. 73. nu. 7. per hunc text.* Sed de eo infra ad *l. 6. C. de postul.* Apparet etiam ex *d.* §. ex verbis: *Signum quod*
10 *solitum est*, Adsessores sua consilia scripta & subsignata Praesidibus tradidisse, ut appareat, quam matura deliberatione Praesides Sententias suas tulerint, nec ita praecipitaverint crudas, sicut nostro aevo interdum fieri solet.

TITULUS LIII.

De Annonis, & Capitatione Administrantium, & eorum Adsessorum, aliorumve publicas sollicitudines gerentium, vel eorum, qui aliquas consecuti sunt dignitates.

L. Omnibus. un.

SUMMARIA.

Constituta per Alexandrum Imp. erant judicibus seu Magistratibus & eorum Consiliariis salaria, annonae & capitationes. 1.
Capitationes quid? 2.
Post pro speciebus pretia consequebantur. 3.
Debebantur salaria secundum justitiam distributivam. 4.

1 Constituta per Alexandrum Imperatorem erant salaria Judicibus, seu Magistratibus & eorum Consiliariis, & omnibus aliis scil. certae annonae, ut panis, vi-
2 num, oleum & similia; & capitationes i. e. pabula in capita, hoc est, jumenta eorum, sicut cuique in particularibus delegationibus seu notitiis, in quibus annonae Praesidi debitae taxantur, constitutum. Pla-
3 cuit autem Impp. in hac lege, ut pro speciebus pretia consequerentur Judices & Adsessores, singuli pro diversa delegatione
4 sive assignatione annonae. Nam pro diversitate officiorum diversa habebatur familia, diversaque debebantur salaria, idque secundum Justitiam distributivam. Haecque Constitutio salutaris lata est, ut Judices a muneribus & donis abstinerent.

TITULUS LIV.

De Contractibus judicum, vel eorum, qui sunt circa eos, & inhibendis donationibus in eos faciendis, & ne administrationis tempore proprias aedes aedificent, sine sanctione pragmatica.

L. Quicumque. unic.

SUMMARIA.

Quatenus Magistratus Urbani emere, vel domos exstruere & donationem accipere potuerint? 1.
Quatenus Provinciales? 2.
Ratio legis metus concussionis. 3.
Cur plus indultum Urbanis Magistratibus, quam Provincialibus? 4.
Urbani ipsum Principem habent inspectorem. 5.
In Provinciis major grassandi copia. 6.
Ampliatio prohibitionis triplex. 7.
Non permittendum una via quod alia via prohibetur. 8.
Leges futuris tantum negotiis formam dant. 9.
An in judicibus perpetuis locum habeat haec prohibitio? 10.
Bacchovius *notatur.* 11.
Emere potest Praeses ad victum & amictum pertinentia. 12.
Item bona avita. 13.
Plures limitationes, remissive. 14.
Materia haec ab usu recessit. 15.

1 Distinguitur hic inter Magistratus Urbanos & Provinciales, ut illi quidem nequeant emere, vel domos exstruere, nisi Principis Rescriptum, quo aliquid horum conceditur, accedat; nequeant item donationem a subjectis acceptare, nisi deposito Magistratu donatoris consensus accedat expressus, & scriptura traditus, vel tacitus, qui colligitur ex silentio 5 annorum a tempore depositi officii inchoando-
2 rum. Sed in Provincialibus simpliciter omnes emtiones, aedificationes ac donationes sunt prohibitae, licet Rescriptum adsit, licet etiam deposito officio donatoris ratificatio
3 accedat. Prohibitionis ratio in genere est: ne per metum impressionis, vel per concussio-

cussiones ac terrores adigerentur subditi, vel vendere, quod vendere noluerant, vel vilius vendere quam proposuerant, *l. si per impressionem* 11. *infr. de his quæ vi metusve caus. &c. l. unic. C. si Rector Provinc. zas. in l. in Principalibus* 33. *n.* 11. *ff. si*
4 *cert. pet. Sed cur plus indultum Urbanis Magistratibus, quam Provincialibus? Resp. Pe-*
5 *rez. in hoc tit. n.*3. quia urbani ipsum Principem habent inspectorem & correctorem,
6 in provinciis autem major grassandi copia, si sua potestate abuti velint. Proindeque durioribus legum vinculis fuerunt coercen-
7 di. Demum Imp. superiorem prohibitionem tribus modis extendit: I. Ut etiam in Domesticis & Consiliariis Judicum locum habeat, *Marc. Ant. Peregrin. de Jure fisci lib.* 4. *tit.* 7. *n.* 7. II. Etiamsi Judex non ipse contrahat, sed per interpositam personam, *Peregr. d. l. n.* 6. *Barbos. hic n.* 7. quarum
8 duarum ampliationum ratio est: ne quid una via permittatur, quod alia via prohibetur, & ne fraus fiat legi. III. Hoc etiam in præteritis negotiis nondum sopitis, vult locum habere, quod hic & in aliis casibus
9 speciale est, cum alias leges futuris tantum negotiis formam dent per *l.* 7. *C. de LL.* Limitatur vero modis pluribus a DD.
10 I. in Judicibus perpetuis, *Cacher. decis.* 144. *n.* 12. *Scacc. de Commerc.* §. 1. *qu.* 7. *part.* 3. *limit.* 17. *n.* 16. *Caldas*, testans, de communi licet dubitans, *tr. de emt. c.* 8. *n.* 60. quos allegatos sequitur *Barbos. hic n.* 13. licet dissentiant *Fachin. l.* 2. *controv. c.* 88. *& Bacchov. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 20. *th.* 4. *lit. B*; pro illis militat *l.* 34. *de reb. credit.*
11 cujus tamen rationem non esse adæquatam putat *Bacchovius*, licet temporibus JCti satis conveniat. Horum fundamentum est quod metus impressionis in perpetuis Magistratibus major sit. Sed vereor, ne illa differentiæ ratio, quam *Bacchov.* statuit inter jus dicentes & Officiales ex omni parte sufficiat. Nam quando Magistratus perpetuus alicubi constituitur, solet potestas ejus magis circumscribi, ne potestate sua ille abuti possit facile. Non tantum igitur Officiales, sed & Judices perpetuos excipiendos esse puto. 2. Quæ ad victum & amictum pertinent, emere etiam potest Præ-
12 ses *hic* §. 2. *& l.* 6. §. *ult. de offic. proconf. Pe-*
13 *regr. d. l. num.* 12. *Scacc. d. l. num.* 16. Avita etiam bona emere, imo potius recuperare potest Præses, cum hic cesset impressionis suspicio & appareat causa vera, scil. amor bonorum avitorum per *l.* 62. *de contrah. emt. Peregr. d. l. num.* 8. *Caldas d. l. n.* 50.
14 Aliæ limitationes videantur apud *Scacc. Peregr. Barbos.* hoc loco. Et sane multa hac
15 de re dici possent, sed materia hæc ab usu recessit, teste *Christin. decis.* 86. *n.* 3. *vol.* 2. *Zas. ad d. l.* 3. & quotidiana Experientia.

TITULUS LV.
De Modo Mulctarum, quæ a Judicibus infliguntur.

L. Mulcta. 1.
SUMMARIA.

Mulcta quid? 1.
Differt a pœna etiam pecuniaria. 2.
Pœna ex delicto famoso inflicta infamiam irrogat. 3.
Mulcta non item. 4.
Est pœna extraordinaria nec semper dolum præsupponit. 5.
Condemnatus per viam inquisitionis de crimine, infamiam per viam accusationis irrogante, evitat infamiam. 6.
Glossa *notatur.* 7.
Si inquisitio succedit directo in locum accusationis publici judicii, tunc inquisitus & damnatus fit infamis. 8.
Ex modo actionis non alteratur pœna. 9.
Barbosa *notatur.* 10.

1 Mulcta est coercitio pecuniaria, quæ arbitrio Judicis irrogatur, & in mul-
2 tis differt a pœna, etiam pecuniaria, quæ certa lege statuta. Vid. *l. aliud fraus* 131. §. 1. *ff. de verb. signif.* de quo vid. *Peregrin. de jur. fisci lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 1. *&* 2. *Barbos. ad l.* 2. §. *fin. ff. de judic. n.* 1. *& seqq.* Inter
3 alia etiam differt, quod pœna ex delicto, quod alias famosum, inflicta infamiam ir-
4 roget, *l.* 63. *ff. de furt.* Sed mulcta non
5 item, quia hæc pœna est extraordinaria, & non semper dolum præsupponit. Colli-
6 git ex hac lege *Barbos. n.* 2. quod condemnatus per viam inquisitionis de crimine, infamiam per viam accusationis irrogante, evitet infamiam, & ea quidem est sententia glossæ *in l.* 3. §. *præterea ff. de*
7 *susp. tut.* Sed glossam eam pluribus refutat *Bartol. in l. infamem* 7. *n.* 7. *ff. de publ. judic.*
8 ubi pluribus tractat, si inquisitio succedat directo in locum accusationis publici Judicii,

cii, quod tunc inquisitus & damnatus reddatur infamis, quia ex modo actionis non
9 alteratur pœna: & sententiam *Bartoli* in foro civili probat *Panorm. in c. inquisitionis 21. X. de accus. n. 2. & Tiraqu. de pœnis temperandis, caus. 53. n. 2.* quem tamen *Barbosa*
10 pro se citat. *Et Boetius a Barbosa allegatus decis. 64. num. 9.* plane de alio agit, scil. an is, qui ob contumaciam condemnatus, infamis fiat, quod ab hac materia est alienum.

L. Procuratores. 2. & L. Curator. 3.

SUMMARIA.

Quibus magistratibus jus mulctandi competat? 1.
Magistratus municipales & Procurator Cæsaris jurisdictionem habent. 2.
Non item jus mulctæ dicendæ. 3.
Limitatur. 4.
Mulctæ dictio est ejus judicis, qui est in Magistratu superiori & habet imperium merum. 5.

1 Non omnes Magistratus, vel Judices jus mulctandi habent, sed tantum majores, quibus adjudicatio data est, *d. l. 131. de V. S.* i. e. qui rem victori adjudicare pos-
2 sunt. Magistratus itaque municipales & Procurator Cæsaris, licet jurisdictionem
3 habeant, jus tamen mulctæ dicendæ non habent, *l. 2. h. t.* & multo minus igitur Curator Reipubl. *per l. 3. h. t.* Sed hæc intelligenda ita, ut minor Magistratus non
4 principaliter mulctare possit, bene tamen incidenter ad defendendam jurisdictionem, quando pars una in alia causa civili est contumax, *l. 1. ff. si quis jus dicenti non obtemper. Peregrin. de jur. fisc. lib. 4. tit. 8. n.*
5 *20.* Alias mulctæ dictio est ejus Judicis, qui est in Magistratu superiori, & habet Imperium merum, *Menoch. l. 1. A. Q. 74. n. 9. & 12. Farin. q. 18. n. 46. Thom. Merckelbach. inter. consil. Klock. cons. 11. n. 106. vol. 1. & cons. 37. num. 24. d. vol. 1.*

L. Illustres. 4.

SUMMARIA.

Quatenus Præfectus Pret. potuerit mulctare? 1.
Mulcta est arbitraria. 2.

1 Præfectus Prætorio, qui proximus erat post Principem, poterat ob gravissima etiam crimina mulctare reos usque ad 50. libras
2 auri. Ex hoc autem similibusque textibus non probatur, non esse arbitrariam mulctam. Nam licet Judex excedere certam quantitatem non possit, infra quantitatem tamen illam res est arbitrii Judicis. Ex *Cujac. hic in 1. Christin. dec. 86. n. 4. vol. 2.*

L. Mulctarum. 5.

SUMMARIA.

Mulctæ debentur fisco Principis. 1.
Pertinent ad Regalia. 2.
Limitatur regula. 3.
Hodie mulctæ de fructibus jurisdictionis sunt. 4.
Barbosa *notatur.* 5.
An mulcta ob solam contumaciam irrogetur? 6.
Mulcta incidenter pro tuenda jurisdictione irrogata cujusvis jurisdictionis est. 7.

1 Mulctæ debentur Fisco Principis, nam
2 ad Regalia pertinent, *cap. unic. quæ sunt*
3 *Regalia, in usibus Feudi.* Sed hoc verum esse dicit Imp. nisi Præses, vel Judex necessitatibus Reip. v. g. cursui publico, vel
4 operibus publicis mulctas deputaverit. Hodie vero mulctas de fructibus jurisdictionis esse, atque adeo ad fiscum non pertinere, statuunt *Wesenb. ad hanc rubr. n. 6. Matth. Stephan. de jurisdict. lib. 2. part. 1. cap. 7. membr. 1. num. 240. Bened. Carpzov. part. 4.*
5 *Jurispr. const. 10. def. 6.* Notat hic & ex
6 textu se colligere putat *Barbos. n. 3.* mul-
7 ctam ob solam contumaciam irrogari. Sed confundere videtur mulctam incidenter pro tuenda jurisdictione irrogatam, de qua hic non agitur, quæ cujusvis jurisdictionis est, etiam non criminalis, *Peregr. d. tit. 8. num. 29. Thom. Merckelbach. d. cons. 11. n. 178.* & mulctam, quæ a Judice merum imperium habente ob facinora irrogatur, de qua mulcta *hic in tot. tit. & præsenti l. 5.* & de illa mulcta incidenter pro tuenda jurisdictione dicta, loquitur *Farin. d. q. 18. num. 51. Alexander* vero eo loco, quem citat *Barbosa*, nihil quicquam hac de re habet.

L. Eos. fin.

SUMMARIA.

Modus præscribitur mulctarum. 1.
Praxis hodierna. 2.
An judex delegatus jus mulctandi habeat? 3.
Quot vicibus judex in uno anno aliquem mulctare possit? 4.

De

De qua mulcta hoc intelligendum? 5.
Sanctio pœna judicis contra facientis. 6.
Habet hoc delictum quasi furti nec manifesti speciem. 7.
Mulcta excessiva jure nulla est. 8.
Gravatus hac nullitatem opponere potest. 9.
Pœna aliorum judicum furtum, peculatum, concussionem &c. admittentium. 10.
Mulcta insonti non imponenda. 11.
Semel indicta sonti non remittenda. 12.
Ob paupertatem mulcta etiam adjudicata a judice potest remitti. 13.
Limitatur. 14.
Qualibet mulcta, vel pœna ob inopiam in corporalem pœnam mutari potest. 15.

1 Hujus L. *Princ.* & §. 1. & 2. Princeps statuit modum, ad quem mulctam indicere possit Magistratus, scil. Præsidem usque ad 2. uncias auri condemnare posse, Proconsulem ad 6. uncias, ceteros ad tres un-
2 cias: Sed hæc ab aula recesserunt. Quod autem ordinarii Juris *in pr.* mentionem
3 facit, ex eo posset colligi, delegatum Judicem jus mulctandi non habere, ut per *l. 2. §. ult. ff. de judic.* ibidem probat *Petr. Barbos. n.* 85. *& seqq. Menoch. l. 1. A. Q. cas.* 74. *n.* 7. *& seqq.* licet plerique excipiant delegatum Principis, quia major est quocumque ordinario, ut ii, quos allegat *Petr. Barbos. d. l. n.* 91. *& Farin. d. l. num.* 49. *& Aug. Barbos. hic n.* 8. licet hæc limitatio ab aliis in dubium vocatur, de quo *Petr. Barbos. d. l. n.* 94. *& seqq. n.* 100. *& seqq.*
4 §. 3. Hoc habetur, quod nullus Judex, ultra tres vices in anno aliquem mulctare possit, ne scil. mulctando privati exhauriantur. Variis enim modis Impp. obviam
5 ire voluerunt tyrannidi Præsidum. Sed hæc de mulcta, ut verba sonant, intelligenda sunt, seu de pœna pecuniaria incerta, arbitraria, & nulla lege definita, ut recte explicat *Sichard. ad l. 4. num.* 36. *infr. de serv. fugit.* & intelligendum etiam est de eadem persona, eodemque delicto, sæpius iterato ac continuato, *Wesenb. hic in pr. num.* 6.
6 §. 4. Habetur sanctio pœnæ, si Judex modum eum supergressus fuerit, tenetur triplum restituere, duplum condemnato,
7 simplum vero Fisco. Nam habet hoc delictum quasi furti nec manifesti speciem.
8 Et mulcta excessiva ipso jure nulla est,
9 & gravatus potest nullitatem allegare, *Viv. dec.* 350. *n.* 3. *Natt. cons.* 294. *n.* 4. & hos citans *Klock. cons.* 11. *n.* 103. *vol.* 1.
10 §. 5. Dicitur eos Judices, qui furtum, peculatum, concussionem aut alia crimina admiserint, non hac tantum pœna condemnationis dupli plectendos, sed eos graviores pœnas expectare debere.
11 §. *Ult.* Dicitur, mulctam insonti imponi non debere, nec tamen remittendam esse sonti semel indictam, nisi ob paupertatem.
12 Collige: ob paupertatem mulctam etiam adjudicatam a Judice posse remitti, per *hanc legem ejusque §. ult.* Confer. *Peregrin.*
13 *de jur. fisci lib.* 4. *cap.* 8. *n.* 19. licet secus esse putet in pœna adjudicata, quæ remitti
14 non potest, sed ante adjudicationem bene. Vid. *Tiraq. de pœnis temp. caus.* 32. *Vasq. p.* 1. *lib.* 1. *contr. c.* 24. 15. *Clar. §. fin. q.* 65. *n.*
15 7. *Christin. dec.* 96. *vol.* 2. Quamlibet tamen mulctam, vel pœnam ob inopiam in corporalem pœnam mutari posse tradit *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 447. *n.* 5. *Christin. dec.* 86. *num.* 6. *& seqq.*

TITULUS LVI.

De Defensoribus Civitatum.

SUMMARIA.

Defensores Civitatum quinam? 1.
De quibus causis cognoscere potuerint? 2.
50. Solidorum summam excedentes causæ ad Præsidem pertinent. 3.
Modica summa est 50. Solidorum. 4.
Rectius arbitrio judicis, quæ summa sit modica, relinquitur? 5.
Hodie Tribunis plebis nulla jurisdictio competit. 6.

1 Defensores civitatum erant quasi Tribuni plebis in municipiis, vel vica-
2 rii Præsidum, hi cognoscere poterant de causis levioribus, v. g. de fuga servorum,
3 vel de summa 50. solidorum; nam quæ sunt majoris quantitatis causæ, ad Præsi-
4 dem pertinent. Nota: Modica summa est 50. solidorum, *hic & l.* 10. *ff. de accus.*
5 quamvis id rectius arbitrio Judicis, quæ summa sit modica, relinquatur, *Menoch. l.* 2. *A. J. Q. casu* 145. Hodie sane Tribunis
6 Plebis nullam Jurisdictionem competere scimus, sicut de Gallia testatur *Guid. Papa*

dec. 626. quam refert *Petr. Barbos. ad l.* 2. §. *fin. ff. de judic. n.* 78.

L. Defensores. 2.

SUMMARIUM.

Ex quibus eligendi defensores Civitatum?

Defensores non sunt eligendi ex Decurionibus & cohortalibus, sed ex Primatibus civitatis, & eorum calculo. Sed hæc ab usu recesserunt.

L. Utili. 3.

SUMMARIA.

Inter quos jus dicat defensor? 1.
Rusticos defendere tenetur. 2.
Menochius & Barbosa *notantur.* 3.
Rustici pro membris civitatis haberi non possunt. 4.
Duo specialia in unam personam cadere non possunt. 5.
Laus rusticitatis. 6.
Rustici favore digni. 7.
De eorum privilegiis, remissive. 8.

1 Defensor civitatis non tantum inter Ci-
2 ves, sed etiam inter Rusticos jus dicit,
3 imo etiam Rusticos defendere & ab injuriis potentiorum tueri debet. Hoc *Menoch. de A. Q. cas.* 194. *n.* 73. & cum eo *Barbos. hic* eo extendunt, ut etiam in causis rusticorum ultra summam in *l.* 1. determinatam Defensores cognitionem habuerint; sed hoc textui vix convenit, quippe hic rusticorum simplicitati hoc conceditur, ut jurisdictioni Defensorum civitatis subsint in
4 prima instantia, licet pro membris civita-
5 tis haberi non possint. Duo autem specialia in unam personam cadere non possunt.
6 Nota: laudem rusticitatis, quod sit inno-
7 cens & quieta, & rusticos esse favore di-
8 gnos, ex hoc textu collige; de quorum privilegiis plura habes apud *Renat. Choppin. de privil. rustic. Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 194. *Gilhaus. in Arb. crim. tit. de except. n.* 86. *& seqq.*

L. In Defensoribus. 4.

SUMMARIA.

Officium Defensorum quinquennale post biennale. 1.
In quibus consistat? 2.
Licentiam habent Præsidem indistincte adeundi. 3.
Judicum procacitati semper salva reverentia occurrendum. 4.

1 Hæc lex officium Defensorum describit, quod erat quinquennale. Sed ex *Nov.* 15.
2 *cap.* 1. biennale. Debent autem Defensores præprimis cives suæ tutelæ commissos paterno amore prosequi, illicitas exactiones a civibus & ruricolis prohibere, Præsidibus, vel eorum Officialibus, ac ministris, debita tamen cum reverentia, resistere, ne hi potentia sua ad opprimendos cives, vel rusticos abutantur; debent etiam cavere, ne ultra quid a civibus exigatur, quam a Principe delegatum, vel mandatum est. In summa: debent cives suos, vel rusticos contra potentiorum vim defendere;
3 quod ut facere possint commodius, licentiam habere debent quocunque tempore Præsidem adeundi & cum eo sermones mi-
4 scendi. Collige: Judicum procacitati semper salva reverentia occurrendum esse, *Dn. Mev. p.* 6. *dec.* 78. *num.* 2.

L. Defensores. 5.

SUMMARIA.

Defensorum munus in quibus consistat? 1.
Non sunt in numero magistratuum majorum. 2.
Magistratibus majoribus solis Jus mulctandi competit. 3.
Defensores merum imperium non habent. 4.
Nec promiscue jus dicunt. 5.
Nec mulctas irrogant. 6.
Nec facinorosos tortura subjiciunt. 7.
Alia ratio Duumvirorum & Decurionum. 8.

1 Defensorum munus in defensione potissimum consistit, & deinde in jurisdictione.
2 Sed quia non sunt in numero Magistra-
3 tuum majorum, quibus solis jus mulctandi competit, per ea, quæ supra ad *l.* 2. *&* 3. *C. de mod. mulctar.* dicta sunt, & quia jurisdi-
4 ctionem criminalem, seu, ut olim voca-
5 bant, merum imperium non habent, ne-
6 que promiscue jus dicunt: ideoque nec
7 mulctas irrogant, nec facinorosos torturæ
8 subjiciunt. Aliam putat esse rationem Duumvirorum & Decurionum. *P. Barbos. ad l.* 2. §. *fin. de judic. n.* 74. nam illis non denegat potestatem mulctandi, quod distinctis titulis tractetur in hoc libro de defensoribus civitatum & de Magistratibus municipalibus, & hi ex corpore Decurionum

num eliguntur, illi vero ex Civibus ditioribus. Hi judicabant ordinarie de causis municipum, illi tantum in causis pauperum contra divites &c. de quo pluribus *Barbos. d. l. n. 75. & seqq.*

L. Per omnes. 6. & L. Defensores. 7.

SUMMARIA.

Defensorum officium est, facinorosis non præbere patrocinium. 1.
De quibus criminibus ipsi cognoscere potuerint? 2.
Facinorosis in criminibus abominandis Patronus non est concedendus. 3.
Praxis moderna. 4.
Quatenus inquisito Advocatus concedendus? 5.

1 Quando in Provincia, vel urbe facinorosi grassantur, vel crimina admittuntur, tunc Defensorum officium est, ut facinorosis non præbeant patrocinium, sed debent esse custodes disciplinæ districtissimi. Ideoque facinorosos debent comprehendere, & in carcerem conjicere, per *Nov.*
2 15. *cap.* 6. §. 1. Si autem de leviore crimine ageretur; poterant ipsi cognoscere & reos castigare, sed in atrocioribus remittebant reos ad Præsides Provinciæ, *d. Nov. & Auth. Præsides supr. de Episc. aud.* & denunciabant crimina cum nominibus accusatorum, & acta simul criminalia omnia transmittebant. Ex eo, quod in *l.* 6. dicitur, removenda esse patrocinia, colligunt DD.
3 facinorosis in criminibus abominandis Patronum non esse concedendum, uti *DD.* allegat *Tiraq. de pœnis temperand. caus.* 49.
4 *n.* 30. & quos allegat *Barbos. num.* 2. Sed usus observat, ut reus quidem respondere cogatur in criminalibus, remoto Advocato, siquidem veritatem tantum dicere cogitur, quæ melius cognita reo, quam Ad-
5 vocato; sed si responderit ad articulos, & postea defensione uti velit, tunc sine distinctione ipsi Advocatum concedendum esse puto petenti, *Christin. dec.* 87. *n.* 3. nisi crimen plane sit notorium, & notorio nulla defensio competat. Sed ne sic quidem petenti patrocinium denegandum puto, nisi appareat, calumniose & protelandæ litis causa id peti. Conf. *Carpzov. pract. crim. q.* 115. *num.* 90. *& seq.* Conf. Consilium Coloniensium JCtorum, quod apud *Cothmann. vol.* 3. *cons.* 30. *num.* 242. ubi plures refert. Cui addo, licet crimen sit certum, moderationem tamen petat reus ex aliqua circumstantia, eo fine, ut non in totum, sed in tantum se purget & ab ordinaria pœna se liberet, admittendum esse Advocatum.

L. Defensores. 8.

SUMMARIA.

De Electione, qualitate & confirmatione Defensorum. 1.
Alius actus electionis, alius confirmationis. 2.
Poterat Defensor quocunque tempore querelas nomine civium deferre ad Præsidem. 3.
Item excessus Præsidum ad superiorem. 4.

1 Hujus L. *Princ.* Agitur I. de electione Defensorum, & horum quidem qualitate, quod debeant esse Christiani, Orthodoxi & Catholici: II. de Eligentibus, quod scil. eligi debeat defensor ab Episcopo, Clericis, Civibus honoratioribus & Curialibus: & III. de Confirmatione, quod confir-
2 mandus a Præfecto Prætorio. Nota: alium actum esse electionis, alium confirmationis.
3 §. 1. Videtur Imp. Defensores armare contra proterviam Præsidum. Poterat Defensor quocunque tempore querelas nomine civium deferre ad Præsidem. Sed interdum Præsides ipsi multa injuriose & proterve faciebant contra disciplinam publicam, contra honestatem & contra utilita-
4 tem civium. Hic igitur opus erit, ut excessus isti a Defensore ad Præfectum Prætorio, vel alium Magistratum Præside superiorem deferantur. Ratio est in *l.* 5. *supr. de Off. Rector.*

L. Jubemus. 9.

SUMMARIA.

Susceptores quinam? 1.
Fraus Susceptorum. 2.
Officium Defensoris civitatis circa fraudem ejusmodi. 3.
Defensorum cum Præsidibus collusio. 4.
Cautela a læsis per ejusmodi collusionem observanda. 5.
Notarii pœnalibus mandatis compelli possunt, ut cuilibet officium suum impendant. 6.

1 *Pr.* Susceptores erant, qui annonis &
2 tributis recipiendis præpositi erant. Hi interdum cogebant Provinciales, ut annonas majo-

majori mensura, vel pondere Fisco per-
3 solverent. Si igitur Defensor civitatis Susceptorem aliquem in tali fraude deprehenderet, debebat eum ad Præsidis judicium trahere, & indicia fraudis Præsidi communicare.

4 §. 1. Defensores sæpe colludebant cum Præsidibus & ad eorum proterviam connivebant. Sæpe enim Provinciales, cum super injuriis & damnis protestari, vel litem contestari vellent a Defensoribus, qui eos adjuvare debebant, impediebantur, denegata copia protestationis, vel querelæ ce-
5 terorumque actorum. Et hoc casu vult Imp. ut læsus suam querelam coram officialibus, qui Defensori aderant, & Notariis & civibus aliquot proponat, & dicit collusionem Defensoris non fore impuni-
6 tam. Ex hoc §. probatur, Notarios, ut cuilibet Officium suum impendant, pœnalibus mandatis compelli posse, *Mev. p.* 2. *dec.* 5.

L. Nulli. 10.

SUMMARIUM.

An & quatenus Defensor Civitatis ante lapsum quinquennii, hodie biennii, officium suum abdicare possit?

Defensor civitatis ante lapsum quinquennii, hodie biennii, officium suum abdicare non potest, citra gratiam a Principe factam Præfecto Prætorio insinuandam. Præses ipsum dimittens 30. libris auri punitur.

TITULUS LVII.

De Magistratibus Municipalibus.

L. Decuriones. 1.

SUMMARIA.

In multis urbibus præter Defensores erant Magistratus Municipales. 1.
Eorum præcipui Duum-Viri. 2.
Magistratuum municipalium electio, præsentatio, confirmatio & creatio. 3.
Tempus præsentationis. 4.

1 IN multis urbibus (sed non omnibus per *l.* 30. *C. de donat.*) præter Defensores erant Magistratus Municipales, scil. Decuriones, vel Curiales, & inter eos,
2 qui præcipui dicebantur Duumviri quasi
3 Consules. Hi autem Duumviri & Decuriones, sive quasi Senatores a ceteris Decurionibus & Clero, civibusque honoratioribus eligebantur, Præsidi præsentabantur, qui eos confirmabat, confirmationem sequebatur creatio, seu introductio. Sed quia hæc onera ab electis sæpe detrectabantur,
4 ideo Imp. hic constituit, ut eo maturius quidem trium mensium spatio citius præsententur, ut interim de causis, ex quibus se electi excusare volebant, cognosceretur.

L. Magistratibus. 2.

SUMMARIA.

Quæ jurisdictionis sunt, facere poterat magistratus municipalis. 1.
Item acta conficere. 2.
Poterant donationes insinuari apud Decuriones. 3.
Non tamen ipsis tributa ordinaria jurisdictio. 4.

1 Quæ Jurisdictionis sunt, ea facere poterat Magistratus municipalis, præsertim in causis levioribus, *arg. l.* 28. *ff. ad Municip.*
2 Ideoque etiam conficere acta poterat juxta
3 *l. hanc* 2. & ideo donationes etiam apud Decuriones insinuari poterant. Sed per id
4 tamen ipsis non tributa ordinaria jurisdictio de omnibus causis, ne par eorum cum Præsidibus jurisdictio, sed de quibus apud eos agi poterat, *Donell. l.* 2. *c.* 26. *lit. H.*

TITULUS ULT.

De Officio Juridici Alexandriæ.

L. Jubemus. un.

SUMMARIA.

Etiam apud Juridicum Alexandriæ Ægypti donationes insinuari poterant. 1.
Habuit hic jurisdictionem & jus conficiendorum actorum. 2.

1 LEx hæc localis est & constituit, ut non tantum apud Præsidem, vel Defensores civitatis, sed etiam apud Juridicum Alexandriæ Ægypti donationes insi-
2 nuari possent. Ex quo colligitur, hunc Juridicum habuisse jurisdictionem & jus conficiendorum actorum.

Finis Libri Primi.

LI-

LIBER II. CODICIS.

TITULUS I.

De Edendo.

L. Ipse. 1.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
An in dicta facti specie rationes exhibendæ. 2.
Judex interdum ex certis caussis rationum editionem reo injungit. 3.
Tales causæ, remissive. 4.
Quomodo mulier argentaria esse potuerit? 5.
Rationes quisque pro se privatim conficere potest, etiam mulier. 6.

1 TItius petebat centum a Seja, tanquam apud eam deposita, & hoc probaturus dicebat, fidem constare posse ex ra-
2 tionibus adversariæ suæ. Quæritur, *an eas rationes exhibere teneatur?* Quod hic ne-
3 gatur, quia non regulariter, sed ex certis caussis Judex interdum ex officio suo rationum editionem Reo injungit, v. g. si Reus argentarius, *Auctor ad l. 4. ff. h. t. num. 1. & l. 10. ff. eod. nu. 1. & seq.* vel Actor Fiscus,
4 *Auctor ad l. 3. ff. h. t. n. 1.* quales causas recenset ex professo *Menoch. l. 2. A. Q. 499. n. 5. & multis seqq. Mindan. de Process. lib. 2. cap. 48. num. 10. Berlich. p. 1. concl. 45. nu. 28. & seqq.* Sed talis hic nulla est. Ergo manet casus sub Regula, quod Rea ratio-
5 nes suas edere non teneatur. Crucem autem sibi figunt Doctores, quomodo mulier argentaria esse potuerit, ut videre est ex iis, quæ habent *Fachin. lib. 11. cap. 85. Menoch. d. l. nu. 14. & Donell. hic* ut & *Jo. de Vicomercato in rep. Rubr. huj. tit. num. 40. & seqq. & Purpur. in rep. huj. l. nu. 34.* ubi multas lecturas hujus legis recenset, & *Ludov. Bologn. in rep. huj. leg. nu. 7. vol. 7. repetitionum*. Repetiit etiam *hanc l. Fr. Purpuratus, & Franc. Curtius d. vol. 7. & Bolognett. in rep. hui. leg.* cum tamen de argentarii officio
6 hic nihil, sed de rationibus tantum, quas quisque pro se privatim conficere potest; etiam mulieri, *Fachin. d. l. in fin.*

L. Is. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Acta publica parti edenda, dummodo petentis intersit. 2.
Judex actionum copiam dare recusans mandatis pœnalibus a superiore, ut edat, compelli potest. 3.
Praxis Cameræ Imp. 4.
Judex de jure acta edere tenetur. 5.
Quomodo contra contumacem judicem procedendum, remissive? 6.
Notarius sine jussu judicis non debet aliquibus communicare acta. 7.
Captivo, quando torturæ est subjiciendus, etiam non petenti copia est danda indiciorum. 8.
Quatenus fisco criminaliter agenti acta sint edenda? 9.
Solvitur objectio. 10.

1 Lex Secunda agit de actis publice edendis a Judice. Casus est talis: Peto a Notario, ut mihi inspicienda præbeat acta, inter me & te ventilata, i. e. instrumenta & tabulas, in quibus acta præscripta: non vult exhibere: imploro officium Judicis, qui debet jubere, ut mihi exhibeantur. Vid. *Fabr. in Cod. lib. 2. tit. 1. def. 8. in princ.*
2 Ratio traditur ibi, quia publica sunt, non solum, quod fidem publicam habeant, sed etiam quod publice & auctore persona publica facta sint, dummodo intersit peten-
3 tis, *Fab. d. l.* Quod si igitur Judex Actorum copiam dare recuset, mandatis pœnalibus a superiore, ut edat, compelli po-
4 test: Et in Camera una cum citatione communiter decernuntur sine clausula ju-
5 stificatoria, quia judex de jure Acta edere tenetur, *Gail. l. 1. obs. 134. n. 2.* ubi in se-
6 quentibus plura, quomodo contra contumacem judicem procedi debeat. Collige:
7 I. Notarium sine jussu Judicis non debere
8 aliquibus communicare acta, & II. Captivo, quando subjiciendus est torturæ, copiam indiciorum esse dandam, *Castrens. hic*, etiam non petenti, *Farin. quæst. 36. nu. 91. Gail. l. 2. de P. P. cap. 7. n. 8. in fin. Zanger.*
9 *de quæstionib. cap. 3. n. 4. & seq.* Sed quia de criminalibus mentionem facit lex, & vero Fisco criminaliter agenti non sunt edenda acta per *l. 2. §. 2. ff. de jur. fisc. & l. 3.*

l. 3. *ff. h. t.* de horum conciliatione quæ-
10 runt DD. Et certum est, Fiscum, quando ex causa criminali agit ad pœnam corporalem, non posse impetrare editionem instrumentorum; sed & id affirmant plerique, licet ad pœnam pecuniariam agat Fiscus, quia de lucro & pœna agit, *arg. d. l.* 2. §. 2. *Hillig. in Donell. lib.* 23. *cap.* 7. *lit. E, Farin. p.* 1. *fragm. num.* 175. Sed in hac lege agitur non de instrumentorum editione ad fundandam actionem petita, sed de editione actorum criminalium accusatione, vel inquisitione instituta formatorum, quæ omnino Fisco etiam edenda sunt. Repetierunt hanc legem *Jo. de Vicomercat. Fr. Purpurat. Franc. Curt. & Gozadin. vol.* 7. *& Bolognett.*

L. Edita. 3.

SUMMARIA.

Lex hac difficilis & notabilis. 1.
Casus legis. 2.
Editio actionis tantum futuræ litis speciem demonstrat. 3.
Quatenus liceat editam actionem emendare, vel mutare? 4.
Emendare actionem quid? 5.
Quid mutare eandem? 6.
Lex hac cum l. un. C. de lit. contest. *eandem habet inscriptionem & subscriptionem.* 7.
An nomen actionis in libello sit exprimendum? 8.
Effectus Clausulæ: Salvo jure mutandi, augendi &c. 9.
DD. hic prolixe agunt de requisitis libelli & de mutatione libelli & cumulatione actionum. 10.
An post litem contestatam liceat mutare libellum? 11.

1 Hujus legis, quæ difficilis & notabilis,
2 casus hic est: Valens petierat partem fundi & actionem ediderat, postea lite nondum contestata cœpit totum fundum petere? Reus vero vult, ut prius de edita actione, i. e. parte fundi pronuncietur, quia hæc tantum in judicium deducta. Sed Impp.
3 removent hanc rationem, cum non per editionem Actionis, quæ tantum futuræ litis speciem demonstrat, sed propter litis contestationem res in judicium deducatur.
4 Ergo licet editam actionem emendare, (scil.
5 ante litem contestatam) i. e. addere, vel
6 detrahere aliquid; vel mutare, i. e. aliud petere, vel alia ex causa, ita tamen, prout Edicti perpetui monet auctoritas, i. e. ut mutata actio, quasi nova, ad deliberandum edatur Reo, vel jus reddentis decernit æquitas, i. e. sumtus Reo dependat, per *l.* 79. *in pr. ff. de judic. & l.* 75. *de R. J.*
7 ita *Donell. lib.* 23. *cap.* 5. qui hanc legem cum *l. un. C. de lit. contest.* conjungit, quæ cum hac nostra eandem habet inscriptionem & subscriptionem. Loquitur enim hæc lex de editione formulæ actionis, quæ fiebat ad requisitionem rei, ut deliberaret, utrum vellet cedere, vel contendere, *Auctor ad l.* 1. *ff. h. t. num.* 1. & ideo cum nondum esset ventum ad judicium, neque lis esset contestata, poterat actor mutare propositum, & novam formam actionis eligere, dummodo ejus editionem faciat reo ad prædictum effectum, *Petr. Barbos. ad l. si debitori* 21. *num.* 11. *ff. de judic.* Quamvis autem ex hujus legis verbis primis nonnul-
8 li colligant, nomen actionis esse exprimendum, alii tamen, & inter eos *Castrens. hic n.* 2. *Bald. n.* 9. *Bachov. ad Treutl. vol.* 1. *disp.* 4. *th.* 10. *lit. C, Umm. ad process. disput.* 6. *th.* 11. *nu.* 51. & plurimi alii, volunt sufficere, si factum certo exprimatur, ut actio exinde colligi possit. Sed quæritur:
9 Quid operetur clausula Advocatorum in libellis consueta, salvo jure mutandi, augendi, &c. Resp. eam parum, vel nihil operari, cum *Bald. hic num.* 59. *& Salyc.*
10 *num.* 17. Nota, hic DD. prolixe agere de requisitis libelli & de mutatione libelli, &
11 cumulatione actionum. Ceterum controversia illa, an post litem contestatam liceat mutare libellum, videtur potius in verbis, quam rebus consistere. Et probabilior omnino sententia est, posse mutari libellum per expressum textum in §. 35. *Inst. de act.* ubi ex testamento petitum, postea ex stipulatu peti potest. Vid. *Bachov. ad Treutl. vol.* 1. *disp.* 4. *th. fin. lit. D, & Wesenb. ad d.* §. 35. *Inst. de act. Ant. Gomez. l.* 3. *resol. cap.* 11. *in fin. Auctor in l.* 4. *ff. de noxal. act. nu.* 13. *seqq.* Sed non est negandum, difficilius hoc concedi & cognito errore & salva editione nova & restitutione expensarum. Conferantur aliquot repetitiones tomo 7. repet. scil. *Jo. de Vicomercat. Philipp. Cornei, Franc. Curtii, Franc. Purpurati,*

purati, *& Ludov. Gozadini*. Et *Bolognet.* in opere suo hanc legem prolixe declaravit: *conf. & Bachov. de actionibus disp.* 1. *th.* 44.

L. Qui accusare. 4.

S U M M A R I A.

An reus instrumenta sua actori edere teneatur? 1. & 8.

Iniquum est compelli quemquam, ut alteri arma in suum necem porrigat. 2.

Actore non probante reus absolvitur, etiamsi nil probaverit. 3.

Actore semiplene probante juramento suppletorio locus fit. 4.

Potest actor reo deferre juramentum judiciale. 5.

Limitatur regula nu. 1. *tradita*. 6.

Quatenus actor reo edere documenta teneatur. 7.

1 Hujus L. Sententia est: Reum sua instru-
2 menta edere Actori non teneri, quia ini-
quum, compelli quemquam, ut alteri arma
in suam necem porrigat, *hic & l. nimis*
grave 7. *C. de testib.* facitque hoc ad mi-
3 nuendas lites, cum Actore non probante,
absolvatur Reus, etsi nihil pro sua inno-
4 centia probet aut praestet. Si vero semi-
plene Actor probet, defertur Actori jura-
mentum suppletorium, *l.* 3. *C. de reb. cred.*
l. admonendi 31. *ff. de jurejur.* Imo etiamsi
5 Actor nihil probaverit, potest Actor Reo
deferre juramentum judiciale, ut est com-
munis opinio, per *l. manifestae* 38. *ff. de jurej.*
l. 9. *C. de reb. cred.* Vid. *Cavall. in specul.*
quaest. 305. *Berl. part.* 1. *concl.* 29. *n.* 8. *&*
alii. Ceterum Regula principalis; quod
Reus non teneatur Actori edere instrumen-
ta, ad fundandam intentionem Actoris,
cujus rationes habet *Menoch. lib.* 2. *Arb.*
6 *quaest. cas.* 499. *in princ.* potest limitari plu-
ribus modis aut per *Men. d. cas.* 499. *Min-*
dan. de mandat. lib. 2. *cap.* 48. *n.* 10. *Donell.*
l. 23. *cap.* 7. inter quas exceptio de Argen-
tariis parum hodie utilitatis habet. E con-
trario Actor Reo ad fundandam ejus ex-
7 ceptionem, si ea meram defensionem respi-
ciat, edere documenta tenetur, de quo
vid. *Hillig.* scite id explicans *lib.* 23. *cap.*
7. *lit. D*, sicut & Reus tenetur edere Acto-
ri ad ejus replicationem fundandam, per
8 tradita *Bart. in l. fin. h. t. n.* 2. & quos col-
Brunnem. in Codicem Tom. I.

legit *Barbos. hic nu.* 6. *& Mind. d. cap.* 48. *nu.* 10. Extat hujus legis repetitio, quae est *Franc. Curtii d. vol.* 7. *& Bologneti*.

L. Non est novum. 5.

S U M M A R I A.

Species facti. 1.

An actor teneatur edere reo Codicem rationum suarum? 2.

Ratio dubitandi. 3.

Ratio decidendi. 4.

Rationes non tantum pro Creditore, sed & pro Debitore scribi solent. 5.

Continet utramque paginam accepti & expensi. 6.

Ad probandam exceptionem rei edere tenetur Instrumenta, quibus usurus non est. 7.

An lex haec restringenda ad rationes? 8.

Rationum appellatione omne Instrumenti genus continetur. 9.

An ad mercatores restringenda haec lex? 10.

1 Species facti: Petis a me centum ex
mutuo; excipio ea esse soluta, idque con-
stare posse ex codice rationum tuarum;
2 quaeritur: *An teneatur Actor illum edere?*
3 Videtur quod non, ob regulam *in l.* 1. §.
2. *ff. h. t. ibi*, *quibus usurus non est*; Jam
4 hic Creditor agit ex Chirographo, non
ex Rationibus suis. Sed Actorem omni-
no hic teneri respondetur: quia ratio-
5 nes non tantum pro creditore, sed &
pro debitore scribi solent, & contine-
6 re utramque paginam accepti & expen-
si, *l.* 6. §. 3. *ff. h. t.* & praeterea hic edi-
7 tio rationum petitur, pro probanda exce-
ptione Rei, ad quam probandam Actor
8 tenetur edere instrumenta, quibus usurus
non est, *Hillig. d. lib.* 23. *capit.* 6. *lit. E.*
Ideoque dubito, an lex haec ad rationes
sit restringenda, cum *Donell. dict. cap.* 6.
9 licet loquatur de rationibus: nam idem vi-
detur esse in aliis documentis, cum & ra-
tionum appellatione omne instrumenti ge-
nus contineatur; *l.* 82. *in fin. ff. de condit.*
& demonstrat. multo magis dubito, an ve-
rum sit illud, quod haec lex ad Mercatores
10 sit restringenda, ut facere videtur *Barbos.*
hic, cum de Mercatoribus non loquatur in
specie, sed de Creditoribus, qui etiam no-
mina activa & passiva consignare solent,
licet Mercatores non sint. Et hanc legem
repetit *Franc. Curt. vol.* 7. *Repetit. Jur.*
Civil.

L. Justum. 6.

SUMMARIA.

Fiscus rationes publicas edere tenetur debitori, vel reo. 1.
Utitur jure privatorum. 2.
Lex hac cum praced. non solum de rationibus, sed & de aliis instrumentis intelligenda. 3.
Limitatur remissive. 4.
Pacianus & Berlichius *notantur.* 5.

Eadem hac in L. facti species, quae in praecedenti, nisi quod hic Creditor & Actor
1 sit Fiscus, quem rationes publicas edere debere Debitori, sive Reo, hic responde-
2 tur, quia Fiscus privatorum Jure utitur,
3 *l. 3. C. de rescind. vend.* Et duae hae *LL.* non tantum de rationibus intelligendae, sed etiam de aliis instrumentis; quae commu-
4 nis sententia limitatur, a *Paciano de probat. lib. 1. cap. 63. nu. 120. & seqq. & Berlich. p. 1. concl. 45. nu. 15. & seqq.* ubi ta-
5 men Limitatio secunda videtur inepta: nam si Actor diceret Reum suam exceptionem aliunde probare posse, fateretur se calumniari: nec quadrat limitatio illa de Reconventione, quia Reconveniens est Actor: nec excipienda est exceptio compensationis. Vid. *Ant. Faber in Cod. h. t. def. 6. & Hillig. in Donell. d. l. lit. F.*

L. Procurator. 7.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Dignior instrumentum commune retinet. 2.
Instrumentum commune petenti socio edendum. 3.
Exempla non probant sine Originali. 4.
Limitatur. 5.
Exceptiones regulae, remissive. 6.

1 Species facti: Emi cum Fisco fundum,
2 quem amissum a tertio peto, instrumentum emtionis retinet Fiscus, ut dignior, per *l. ult. ff. de fid. instrum. Tiraq. de jur. primog. in praef. nu. 127.* Peto ejus editionem.
3 Et hoc aequum est, quia est instrumentum commune; & si adversarius meus exemplo contentus esse nolit, a Procuratore Caesaris ipsum authenticum est exhibendum.
4 Collige: Exempla non probare sine Ori-
5 ginali, nisi exemplum factum sit auctoritate Judicis citata parte, vel ab eodem, a quo Originale est confectum, v. g. a
6 Notario judicii, vel publico. Exceptiones Regulae videantur apud *Mynf. cent. 6. obs. 73. Mindan. de mandat. l. 2. cap. 48. nu. 16. Koppen. dec. 46. num. 20. Barbos. Locuplet. lib. 5. axiom. cap. 29.* Et hanc legem repetiit *Curt. vol. 7.*

Auth. Si quis. 8.

SUMMARIA.

Male DD. hic de Exemplo agunt. 1.
Instrumentum se referens ad aliud, relato non producto, nil probat. 2.
Debitores pupilli ex Inventario, quod mentionem facit Chirographi, non convincuntur. 3.
Limitationes regulae, remissive. 4.

1 Haec Authentica non loquitur de Exemplo, quod illud non probet, nisi Originale exhibeatur, uti DD. hic de exemplo agunt: sed loquitur de duobus Originalibus, quorum unum se refert ad aliud, & illius mentionem facit. Sensus igitur est:
2 Instrumentum se referens ad aliud, relato non producto, nihil probat, quia in relato instrumento potest esse vitium, illud
3 irritum reddens: sic v. g. Debitores pupilli, ex Inventario, quod mentionem facit Chirographi, non convincuntur, *Do-*
4 *nell. enucl. l. 25. cap. 8. circa l. II.* Sed limitationes hujus Regulae vide apud *Coler. de proc. part. 3. cap. 1. n. 56. Berlich. p. 1. concl. 43. & Carpzov. part. 1. Jurispr. For. const. 17. def. 4. Masc. concl. 924. per tot.* & vide unum exemplum limitationis *in l. 5. Cod. de donat.* & quae ibi notata. Conferatur *Curt. in rep. hujus Authent. vol. 7.*

L. Et quae. fin.

SUMMARIA.

Cur Actor Reo, non vero Reus Actori edere teneatur rationes? duplex ratio. 1.
Actor edere nolens rationes in dolo est. 2.
Probatio ex domo Rei sumi non debet. 3.
Quo tempore editio documentorum peti soleat. 4.
An Actor ad replicationem suam fundandam instrumentorum editionem a Reo postulare possit? 5.

1 Rationem haec lex reddit, cur Actor Reo,

Reo, non vero Reus Actori edere teneatur rationes, juxta *l.* 1. *&* 4. *h. t.* Rationes hic duæ ponuntur: I. a fine, quia Reus implorando editionem rationum, facit id coactus, neque ad lædendum alium, sed ad se tuendum; Actor vero petit sponte & ad impetendum Reum. II. a dolo:
2 Actor si rationes suas edere nolit, in dolo est, quia agit contra officium sponte a se susceptum; Reus vero editionem de-
3 negando nihil dolo facit, quia probatio ex domo Rei sumi non debet. Vid. *l.* 125. *de R. J. l.* 47. *de O. & A. l.* 19. *ff. de probat. l.* 5. §. *ult. de dol. mal. except.* Quæri hic so-
4 let: *Quo tempore editio instrumentorum peti soleat?* & resp. *hic Castrens.* Si ad legitimationem personarum pertineant, eam statim ante litem contestatam peti posse, si vero decisionem negotii principalis concernant, post litem contestatam peti posse; nisi in libello eorum instrumentorum
5 facta sit mentio. *Sed-annon Actor ad replicationem suam fundandam instrumentorum editionem a Reo postulare potest?* Quod communiter affirm. Nam cessat hic illa ratio, quod Actor præparatus accedere debuisset; quia exceptionem Rei non potuit scire certo, *Bald. hic num.* 11. *Jas. num. fin. Gilken. num.* 11. Sed aliud, si semiplene tantum probaverit, *Menoch. d. cas.* 499. *n.* 8. Confer etiam *Curt. in rep. h. l.*

TITULUS II.

De in Jus vocando.

L. Sicut. 1.

SUMMARIA.

Uxor Patroni in jus vocanda non est sine venia. 1.
Eidem reverentia debetur. 2.
Reverentia Marito debita etiam ad Uxorem extenditur. 3.
Quatenus pœnalis constitutio ratione Viri etiam ad Uxorem porrigatur? 4.
Reverentiam exhibere est res non adeo magni præjudicii. 5.

1 Uxor Patroni in jus vocanda non est sine venia. Ratio in *l.* 4. *ff. h. t. &*
2 *in hac ipsa lege*, quia reverentia ipsi debetur. Unde duo inferunt DD. quos hic
3 in collectaneis *Aug. Barbos.* allegat. I. Reverentiam Marito debitam, etiam extendi
4 ad Uxorem. II. Pœnalem constitutionem ratione Viri, ad Uxorem porrigi. Utut vero prima regula concedi possit, secunda tamen opinio nimis generalis videtur. Nam ratio, cur hic reverentia ad uxorem extendatur, est procul dubio hæc; quod
5 reverentia exhibere sit res non adeo magni præjudicii, *Petr. Barbos. in l. maritum* 13. *num.* 64. *ff. sol. matrim.* Sed ideo pœnalia ad conjuges extendere velle omnia duriusculum videtur; v. g. Filius Parentem suum necans punitur pœna legis Pompejæ de parricidio; Sed aliud dicendum videtur, si uxorem Parentis sive Novercam suam interfecerit, ut est verior opinio. Vid. *Carpzov. Pract. Crim. quæst.* 8. *n.* 33. *& seqq.*

L. Venia. 2.

SUMMARIA.

An Pœna Patronum sine venia in jus vocanti remitti possit per rescriptum Principis? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Ratio decidendi. 3.
Contra jus naturale delinquens veniam non meretur. 4.
Pœnam parti debitam Princeps tollere nequit. 5.
Nec jus quæsitum parti. 6.
Ignorantia juris naturalis nec Rusticis excusationem præbet. 7.
Princeps pœnam fisco debitam potest remittere. 8.
Non item debitam & applicatam parti & privatum interesse concernentem. 9.

1 In hac lege Quæritur: si quis Patronum sine venia in jus vocaverit, an pœna quinquaginta aureorum per rescriptum Princi-
2 pis remitti possit? Videtur quod sic, per
3 *l.* 7. §. 4. *de Jurisdict.* Sed negatur, 1. quan-
4 do quis contra jus naturale delinquit, non meretur veniam: illa vero *l.* 7. loquitur de
5 Jure Civili. 2. Pœnam Parti debitam, atque
6 sic ipsi jus quæsitum, Princeps tollere ne-
7 quit. Ex qua lege colligitur: I. Ignorantiam juris naturalis, seu ejus quod naturali ratione exigente etiam a superiore constitutum est, nec Rusticis excusationem præbere, *Tiraquell. de pœn. temp. caus.* 11. *n.* 7. quod exemplis declarat *Menoch. remed.*

 9. re-

9. *recuper. possess. num.* 18. *& seqq. Mascard. de probat. conclus.* 640. *num.* 14. *& conclus.*
8 641. *num.* 4. II. Principem pœnam fisco
9 debitam quidem remittere posse, sed non eam, quæ parti debetur, & parti est applicata, *Petr. Anton. de Petra de Potestat. Princip. pag.* 591. *num.* 23. *Menoch. cons.* 185. *num.* 4. quod hic declaratur, ut id verum sit de pœna debita parti ob injuriam illatam, vel ut *Petra* loquitur, de pœna concernente privatum interesse. Vide *Cujac. lib.* 10. *observ.* 10. *& Gilken. hic*, qui putat *n.* 8. non solere quidem remittere Principem, sed posse tamen, cum legis auctoritate inductum sit; quo possent notata referri, an jure civili quæsita a Principe adimi possint, de quo alibi.

L. Qui in potestate Patrum. 3.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An filia emancipata Patrem sine venia in jus vocare possit. 2.
Filii in potestate existentes parentem suum nullo modo in jus vocare possunt. 3.
Habentur pro eadem Persona cum Patre. 4.
Casus speciales, quibus inter patrem & filiumfam. lis esse potest, remissive. 5.
Etiam emancipati reverentiam debent parenti. 6.
Non possunt eum citare sine venia. 7.
Nec matrem. 8.
Valet argumentum a Patre, qui emancipavit filium, ad Matrem. 9.
Filius naturalis parentes sine venia in jus vocare nequit. 10.
Nec Susceptorem. 11.
Jus Canonicum nimium huic cognationi tribuit. 12.
An alumnus nutricem sine venia in jus vocare possit? 13.
Nutritori, vel nutrici non potest opponi exceptio doli. 14.

1 Species facti: Volebat Rosana a Patre emancipata Patrem convenire. Quæritur,
2 an possit? & si possit, an veniam teneatur petere? Respondetur ad utrumque af-
3 firmative: nam filii in potestate existentes parentem suum nullo modo in jus vocare possunt, *hic & l. lis nulla ff. de judic.*
4 Ratio in *l. fin. C. de impub. substit.* quia pro
5 eadem persona cum Patre habentur. Sed interdum tamen inter Patrem & filiumfamilias potest esse lis, quos casus speciales hic congessit *Glossa & in d. l. lis nulla.* & ad hos casus etiam spectat hoc Edictum, *Hillig. in Donell. lib.* 23. *c.* 2. *lit. Y.* Sed præcipue ad Emancipatos pertinet,
6 quia & ipsi reverentiam debent Parenti;
7 ideo non possunt citare sine venia, per *l.*
8 1. *h. t.* & hoc posterius membrum etiam
9 ad Matrem extendit Lex. Collige: Valere argumentum a Patre, quia emancipavit filium, ad Matrem. Et quod hic de
10 Parente sine venia in jus non vocando habetur, extenditur a Doctoribus, quos hic congessit *Barbosa*, ad filium naturalem; *Camill. Borell. l.* 1. *decis. tit.* 45. *nu.* 40. &
11 ad eum, quem ego ex Baptismo suscepi: *Ascan. de patr. potest. eff.* 3. *nu.* 7. *Borell. d. tit.* 45. *nu.* 67. *Speckhan. Cent.* 1. *q.* 52. & quos *d. lit. Y*, congessit *Hillig. p.* 1027.
12 qui Jure Can. nimium huic cognationi tribuente facile obtentum dicit, non obscure de ea ampliatione dubitans: sicut etiam dubitat *Tiraq. ad l. si unquam C. de revoc. dot. in verb. susceperit liberos. num.* 36. Ma-
13 jor dubitatio est circa Alumnum, ut & hic veniam rogare teneatur, si Nutricem velis in jus vocare, quam limitationem
14 proponit *Barbos. hic n.* 8. nec mirum, cum etiam exceptionem doli nutritori vel nutrici opponi non posse velit *Eman. Costa*, allegatus ab *Hillig. l.* 2. *c.* 6. *lit. Aa.* Ceteræ Ampliationes videantur apud *Hillig. lib.* 23. *c.* 2. *lit. Y.* Rubricam & omnes leges *h. t. a Franc. Curt.* repetitionibus exornatas vide sis *vol.* 7.

TITULUS III.

De Pactis.

L. Conditionis. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An valeat pactum in dicta facti specie? 2.
Rationes dubitandi. 3.
Fideicommissum pendente conditione repudiari nequit. 4.
Rationes decidendi. 5.
Spes futuri juris recte donari potest. 6.
Aliud est repudiare, aliud pacisci. 7.
In fideicommisso non gravato, sed testatori succeditur. 8.

Cam-

Causa impulsiva cessante non semper cessat dispositio & Contractus. 9.

Qui remittit spem dubii eventus, modico accepto, non dicitur lædi, qualiscunque eventus sequatur. 10.

Pacto fideicommissum conditionale remitti potest. 11.

Juri futuro, si expressa ejus fiat mentio, renunciari potest parte præsente. 12.

Si Heredi gravato per fideicommissum data sit a testatore facultas eligendi unum, vel plures ex familia, valet inter eos pactum de divisione æquali, non obstante quacumque electione per gravatum facienda. 13.

Si aliquid datum est, ut remittatur quippiam majus, quod incertum est, an futurum sit, nec ne, non revocatur per susceptionem liberorum. 14.

1 Species facti: Titius filium suum Philinum cum alio heredem instituerat,
addito fideicommisso, ut si sine liberis decederet, partem suam restitueret fratri Licinio Frontoni: Philinus non susceptis liberis paciscitur cum fratre, ut accepto sextante (i. e. sexta parte, quæ erat legitima i. e. trientis pars media, de quo pluribus agit *Andr. Barbatias ad l. cum acutissimi C. de fideicomm. n.* 186. 194. *p.* 199. & 120.) remitteret onus fideicommissi: Sed postea filium suscepit sibi cognomi-
2 nem, quem reliquit heredem. Hic filius quærit, anne pactum impugnare possit?
3 Videtur quod sic, quia 1. fideicommissum
4 pendente conditione repudiari nequit, ob
5 *l.* 45. §. 1. *de legat.* 2. Videtur hoc pactum esse de viventis hereditate, & 3. susceptis liberis cessat ratio Pacti. Sed tale pactum omnino valet, quia incertum conditionis est, incertus eventus fideicommissi, *Me-*
6 *noch. lib.* 4. *præs.* 169. *n.* 7. & spes futuri juris recte donari potest, *l.* 3. *C. de donat.* præsertim, cum ita tollatur Votum captandæ mortis, *l.* 11. *tit. seq.* & fratrum concordia ita alatur atque æqualitas, *Gail.*
7 *l.* 2. *obs.* 139. *nu.* 8. & aliud est repudiare, aliud pacisci; illud licet per *l.* 46. *ff. de pact.* Nec hic de hereditate viventis, sed
8 mortui patris agitur: In fideicommisso enim non gravato, sed testatori succeditur, *l. coheredi* 41. §. 3. *ff. de vulg. & pupill.*
9 *subst.* nec necesse est, causa impulsiva cessante cessare dispositionem & contractum, per *l.* 1. §. *sexum ff. de postul. Everhard. in loc. a cessatione rationis* 70. *num.* 4.
10 Collige: qui remittit spem dubii eventus, modico accepto non dicitur lædi, qualiscumque eventus sequatur; imo certum
11 est, pacto fideicommissum conditionale remitti posse, *Vinc. Fusar. de Substit. quæst.*
12 587. *n.* 15. & juri futuro, si expressa ejus fiat mentio, renunciari potest parte præsente, *Tiraq. de retr. Lign.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 124.
13 Sic si heredi gravato fideicommisso data sit a Testatore facultas eligendi unum, vel plures ex familia, valet inter eos pactum, de divisione æquali, non obstante quacunque electione, facienda per gravatum, ut per hanc *l.* 1. probat *Fusar. de subst. q.*
14 810. Eadem ratione, si aliquod datum est, ut remittatur quippiam majus, quod incertum est, an futurum sit nec ne, non revocatur per susceptionem liberorum, cum potuisset contingere, ut non evenisset, idque propter incertum ac dubium eventum, *Tiraq. ad d. l. si unquam verb. donatione largitus* 133. Confer. ad hanc l. *Peregrin. de fideicomm. art.* 28. *n.* 7.

L. Post venditionem. 2.

SUMMARIA.

Summa legis. 1.

Facti species. 2.

Heres venditione hereditatis jus creditorum non potest reddere deterius. 3.

Creditores litem contestando jus suum deterius non reddunt. 4.

Heres vendendo hereditatem id agit, ut emtor cum lucro æs alienum agnoscat & solvat. 5.

Quando quis agit ex certo Contractu, licet inter alios initus sit, illum tamen ratificare intelligitur. 6.

Quatenus hoc procedat? 7.

Tacitum pactum regulariter prodest absenti. 8.

Taciti pacti exempla. 9.

Nemo potest ratificare Contractum sine ejus qualitatibus. 10.

Ecclesia ipsa debet acceptare Contractum cum suis vitiis & causis. 11.

Emtor hereditatis invitus cogi non potest, ut subeat judicium cum Creditoribus hereditariis. 12.

Limitatur. 13.

Rect-

Recipiendo debitum oblatum ab emtore sibi non prajudicat Creditor. 14.

1 Summa hujus L. est: Si creditores hereditarii emtorem hereditatis sponte suscipientem judicium conveniant, censentur fecisse tacitum pactum de non petendo ab he-
2 rede. Species facti hæc: Claudius hereditatem a se aditam cuidam vendidit, & cum emtor sponte susciperet litem, convenitur a creditoribus hereditariis, qui subodorati, illum non fore solvendo, redeunt ad heredem Claudium, & ab hoc exigunt debita
3 sua. Videtur quod id facere possint, quia heres venditione hereditatis jus creditorum non potuerit reddere deterius, *l.* 25. *h. t.*
4 Facit etiam, Creditores litem contestando jus suum deterius non reddere, *l.* 86. *de R. J.* Sed contrarium respondetur. Ratio
5 decidendi in eo consistit; quia heres vendendo hereditatem, id agit, ut emtor cum lucro æs alienum cognoscat & solvat, *l.* 2. §. 9. *& ult. ff. de hered. vendit.* quia ergo Creditores convenerunt Emtorem, appro-
6 barunt hunc contractum. Nota: Quando quis agit ex certo contractu, licet inter alios initus sit, illum tamen ratificare in-
7 telligitur, per hanc *l.* quod tamen tantum in casu nostræ legis, & ubi aliàs jure id expressum, verum esse puto, nec hoc extendendum est ad alios casus, ita ut re-
8 gulariter tacitum pactum prosit absenti, nam hoc plane irregulare est & ad alios casus extendi minime debet, *Franc. Caldas de emt. c.* 23. *num.* 75. Ideoque apparet ratio, cur hic tacitum pactum ter-
9 tio prosit. Nam sunt quidem taciti pacti etiam alia exempla, ut in *l.* 2. §. 1. *ff. h. t. l. si unus* 27. §. 9. *ff. eod. l.* 4. *eod. l. qui in futurum* 57. *eod. l.* 3. *C. in quib. caus. pign. tac. contrah. l. si creditores* 18. *infr. h. t. l. si voluntate C. de dot. promiss. l. qui patitur ff. mandati*, quos casus consarcinavit *Mantic. de tac. & amb. convent. lib.* 1. *tit.* 5. *num.* 4. *& seqq.* Hoc tamen hic speciale est, quod pactum tacitum tertio prosit; cujus ratio esse potest, quod Creditor contractum illum ratum habuit, vel quod creditor petendo ab Emtore videatur cum heredis procuratore in rem suam pacisci, unde utilitas ad heredem transit ceu principalem, ut ait *Bald. de Bartolinis in rep. l.* 1. *ff. sol. matr. n.* 391. *vol.* 3. Habemus quidem etiam exemplum in *l.* 17. §. 5. *ff. h. t.* sed ibi pactum in rem conceptum, cum Sabini tantum sententia referatur, *Bacchov. in Wesenbec. h. t.* Sed propius ad nostram legem accedunt, *l.* 23. *& l.* 25. *ult. ff. h. t.*
10 Collige etiam: Neminem posse ratificare contractum, sine ejus qualitatibus; Imo
11 Ecclesia ipsa debet acceptare contractum cum suis vitiis & causis, *Tiraq. de Retr. convent.* §. 5. *ad fin. tit. gl.* 2. *num.* 6. Colli-
12 ge etiam: Emtorem hereditatis invitum cogi non posse, ut subeat judicium cum Creditoribus hereditariis; quod fallit in eo, qui a Fisco emit, *l.* 1. *C. de hered. vendit.*
13 quod ad Ecclesiam vendentem extendit, *Sich. hic n.* 11. & in eo casu, ubi venditor heres non est solvendo, *l. fin.* §. 1. *ff. de eo per quem fact. Salyc. hic num.* 8. *Sichard. num.*
14 14. Alia exceptio proponitur infra in *l.* 2. *C. de hered. vend.* Sed recipiendo debitum oblatum ab emtore sibi non præjudicare creditorem tradit *Sichard. hic, in fine.*

L. Servus. 3.

S U M M A R I A.

Servus paciscendo jus domino quæsitum reddere deterius nequit. 1.
In jure quærendo Domino prajudicat. 2.
Alias servus in acquirendo dominio potest ei prajudicare apponendo modum & conditionem. 3.
Nec potest dominus acceptare, nisi cum sua forma. 4.
Idem verum in negotiorum gestore & in Syndico Civitatis, aut Consistorii. 5.

1 Servus paciscendo jus Domini reddere deterius nequit, *Auctor in l.* 28. *ff. h. t. n.* 3. 4. quod de jure Domino quæsito, non quærendo, intelligendum, ut ipsa verba
2 indicant; nam in jure quærendo præjudicare Domino potest, *l. fin. C. de acquir.*
3 *hered.* nam alias servus in adquirendo dominio potest ei præjudicare, apponendo
4 modum & conditionem, nec potest Domi-
5 nus acceptare nisi cum sua forma; idem in negotiorum gestore verum, & in Syndico Civitatis, aut Consistorii, *Tiraqu. d. l. num.* 7.

L. Postquam. 4.

S U M M A R I A.

Pacti species. 1.

Aliud

Aliud est, lis seu instantia, aliud ipsa causa principalis. 2.
Pactum, ut a lite recedatur, est favorabile. 3.
Qui liti renunciat, toti causæ renunciasse videtur. 4.
Renunciatio facta præsumitur ex desperatione juris sui & agnitione bonæ fidei. 5.
Qui simpliciter liti renunciavit, ex alio jure litem movere potest. 6.
Habetur speciale beneficium restitutionis in integrum. 7.

1 Species facti: Valeriana litem moverat, cui per pactum gratis postea renunciavit, sed voluntate mutatâ, postea causam pristinam in Judicium vocare volebat, quæritur, an possit? Videtur quod sic, quod Valeriana nihil acceperit ergo, per *l.* 38.
2 *tit. seq.* & quod aliud sit lis, seu instantia, aliud vero ipsa causa principalis, & Valerianæ favet ipse sexus. Sed negatur;
3 ratio decidendi: quia Pactum est favora-
4 bile, ut a lite recedatur, & qui liti renunciat, toti causæ renunciasse videtur, per *Auth. qui semel C. quomod. & quando Judex.*
5 Accedit, quod renunciatio facta præsumitur ex desperatione juris sui, & agnitione bonæ fidei, *Tiraq. ad d. L. si unquam, verb. donatione largitus n.* 206. Interim alter, cum quo litigabatur, non aliquod novum jus consequitur in re controversa, sed adipiscitur tantum receptionem contra acto-
6 rem, *Tiraqu. d. l. num.* 204. Sed si simpliciter liti renunciassem, uti ex alio jure litem movere possum, per tradita *Andr.*
7 *Dalneri de Renunc. c.* 19. *n.* 3. ita nec speciale beneficium restitutionis in integrum videtur exclusum per ea, quæ hic congesta sit. *Barbos. n.* 17.

L. Creditori tuo. 5.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Pars debiti per pactum remissa, si soluta sit, repeti potest. 2.
An Munus Advocationis debeat esse gratuitum? 3.
Advocatus mercedem non inhoneste accipit. 4.

1 Debui 30., 20. solvi, 10. mihi ut remittantur pepigi, ob patrocinium tibi præstitum: hic sum liberatus partim ipso Jure Civili per solutionem, partim per exceptionem pacti, aut doli prætoriam, & addit Imp. si per pactum remissa solverim, me habere condictionem indebiti.
2 Ideo notandum, quod pars debiti per pactum remissa, si soluta sit, possit repeti. Id ideo fit, quia obligatio naturalis per exceptionem est elisa, per *l. si non sortem* 26. §. 3. *ff. de condict. indeb.* Ratio dubitan-
3 di hic videtur esse, quia munus Advocationis videtur esse debere gratuitum, per *l.* 15. *C. de probat.* Sed huic in ipsa lege occurritur. Unde ex hac nostra lege col-
4 ligunt: Advocatum mercedem non inhoneste accipere, *Tiraq. de Nobilit. c.* 29. *num.* 27. de quo postea in *l.* 6. §. 5. *C. de postul.*

L. Pacta. 6.

SUMMARIUM.

Quatenus pacta contra leges &c. concepta sint invalida?

Regula in hac lege, quod pacta contra leges, &c. concepta, sint invalida, intelligenda est, quando lex aliquid disponit ob publicam utilitatem, aut quando actibus privatorum solemnitatem certam præscribit, ut in testamentis per *l.* 3. *ff. de testam.* seu, contra leges pactum est, quando lex ipsum pactum prohibet, aut clausulam annullativam habet: contra bonos mores est, quando cum honestate, vel utilitate publica pugnat, seu quando invitat ad delinquendum, vel publicæ utilitati præjudicat; vel certis ex causis est prohibitum, ut pactum de succedendo, de quo in *l.* 15. *h. t. & l. fin.*

L. Debitori tuo. 7.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
Debitum hereditarium per aditionem confunditur. 2.
DD. hic de confusione agunt. 3.
Vendita hereditate heres id, quod a defuncto sibi debetur, ex æquitate petere potest ab emtore. 4.
Qui adjudicatam sibi hereditatem relinquit adversario, ea conditione videtur tradere, ut sibi satisfaciat. 5.
Si nulla stipulatio intercesserit, præscriptis verbis agendum. 6.
Ex contractu innominato oritur actio præscri-

scriptis verbis. 7.
Quænam requirantur, ut pactum traditione rei fulciatur? 8.
Pacto fieri potest, ne actione hereditatis confundatur Creditum. 9.
Quod tacite fit vendita hereditate. 10.
Heres gravatus fideicommisso, & cui testator aliquam summam pecuniariam debuit, potest tempore restitutionis advenniente sua Credita detrahere & jure retentionis uti. 11.
Idque sive inventarium fecerit, sive non. 12.

1 Species facti: Maximus debitori suo, qui illi centum debebat, heres extitit, sed hereditatem aditam & judicio obtentam possessori victo ea lege reliquit, ut sibi centum illa solveret & ceteris creditoribus satisfaceret, Quæritur an pactum valeat?
2 videtur quod non, quia debitum per aditionem est confusum, *l.* 3. *C. ad L. Falcid.*
3 de qua confusione hic agunt *DD. & Zang. de Except. p.* 3. *cap.* 9. *Hering. de Fidejuss. c.*20. §. 16. *Donell. lib.* 16. *cap.* 4. Sed valet
4 pactum ex æquitate, quia vendita hereditate, heres id, quod a defuncto sibi debetur, ex æquitate petere potest ab emtore, per *l.* 2.
5 §. 18. *de hered. vend.* ita, qui adjudicatam sibi hereditatem relinquit adversario, ea conditione videtur tradere, ut sibi satisfaciat, videtur enim pactum traditione he-
6 reditatis esse vestitum. Ideo si nulla stipulatio intercesserit, præscriptis verbis agendum, quia habita relatione pacti ad traditionem inducitur contractus innominatus,
7 ex quo actio præscriptis verbis oritur. *Mantic. de tac. & amb. convent. lib.* 24. *tit.* 4.
8 *num.* 2. Sed ut pactum traditione rei fulciatur, tria requirit, *Mantic. d. tit.* 4. *num.* 3. 1. ut pactum simul cum traditione fuerit interpositum: 2. & quidem pro eo, qui tradidit: & 3. traditio facta volunta-
9 ria, non necessaria. Nota hic: quod pacto fieri possit, ne aditione hereditatis
10 confundatur creditum, & quod hoc tacite fiat vendita hereditate. Vide *notat. ad d. l.* 2. §. 18. *de hered. vend.* Ex hac lege in-
11 ferunt etiam: si heres gravatus sit fideicommisso, cui testator aliquam summam pecuniariam debuit, quod tunc tempore restitutionis adveniente sua credita detrahere & jure retentionis uti possit, ut qui successit quidem defuncto, sed revocabili-
12 ter, idque sive Inventarium fecerit, sive non, *Morot. cons.* 81. *n.* 10. & *Thesaur. lib.* 3. *q.* 44. *n.* 4. *Peregrin. de fideicomm. art.* 3. *num.* 20.

L. Si pascenda. 8.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
Communicatio fructuum non infert communicationem rei principalis. 2.
Communio vel in re ipsa est, vel in quæstu. 3.
Potest unus socius operam tantum conferre, alter vero pecudes. 4.

1 Species facti: Nobilis quidam pecora sua pastori pascenda tradit hac lege ut loco operæ tertiam partem fœtuum acciperet. An hoc pactum valeat, Quæritur? Videtur quod non, cum nulla sit locatio, nec merces, nulla etiam sit societas, cum grex non communicetur: Sed valere pactum respondetur, quia Dominus implevit contractum tradendo gregem, & pastor cœpit implere suscipiendo gregem. Ergo est pactum vestitum traditione, *Colleg. Argent. ff. h. t. th.* 91. Ergo Judex potest pastorem compellere ad promissa servanda.
2 Collige: Communicationem fructuum non inferre communicationem rei principa-
3 lis, *Sich. hic num.* 9. Est enim communio vel in re ipsa, vel in quæstu. Illa sortis, vel capitalis; hæc interusurii, *Molin. de J. & J. disp.* 411. *n.* 4. *Mantic. de tac. & amb. convent. lib.* 6. *tit.* 3. *num.* 8. Sic ergo
4 planum est, posse unum sociorum operam tantum conferre, alterum vero pecudes, & hujus tres modos refert, *Molin. disp.* 420. *num.* 2.

L. Cum. 9.

SUMMARIA.

Pacta dolo inita ipso jure irrita sunt. 1. & 6.
Pacta sine dolo inita sustinentur ex æquitate. 2.
Species facti. 3.
Licitum est donare. 4.
Limitatur, ubi quis dolo ad id compellitur. 5.

1 Pacta dolo inita valent, & ipso jure
2 irrita sunt. Cujus ratio est, quia pacta sine

ne dolo inita sustinentur ex æquitate, quæ
nulla est, si dolus adsit. Specie[illegible]i:
3 Fœmina quædam servos petierat, & obti-
nuerat causam, sed sui juris ignara cir-
cumvenitur a Reo, ut renunciaret liti sub
pœna centum florenorum, si litem move-
ret: mulier errore cognito, controversiam
movet de servis, sed Titius seu Reus re-
convenit illam ex pacto pœnali & petit,
ut ad 100. illos florenos condemnetur;
Quæritur, an valeat hoc pactum? Respon-
4 detur, quamvis alias licitum sit donare,
5 quæ hic ratio dubitandi, secus tamen est,
quando quis dolo ad id impellitur. Colli-
6 ge: quod Pacta dolo inita ipso jure irri-
ta sint, *hic & l. eleganter* 7. §. *ait Prætor ff. h. t. l. si mulier* 21. §. *si dos* 3. *quod met. caus.* idque multo magis in jure Can. lo-
cum habet, *Fort. Garcia in rep. cap.* 1. *X. de pact. num.* 126.

L. Legem. 10.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An per condictionem sine causa, vel actionem præscriptis verbis dotem cum hoc pacto datam, ut soluto matrimonio danti redderetur, veniente casu ex pacto repetere possit, qui dedit? 2.
Ex nudo pacto nulla actio datur. 3.
Vestitum pactum est, quod vel cohærentia Contractus, vel interventu rei vestitum est. 4.
Valet omne id, quod in rerum traditionibus conventum est. 5.
Nascitur inde actio præscriptis verbis. 6.
Jure Can. & consuetudinario ex omni pacto datur actio. 7.
Praxis Imperii. 8.
Quatenus hoc procedat? 9.
Nec Jure Canonico potest pactum sine causa plus valere, quam stipulatio sine causa. 10.
Stipulatio sine causa jure Civili actionem non producit. 11.

1 Nica dotem dedit pro alumna, cum hoc
pacto, ut soluto matrimonio sibi dos red-
deretur: ergo veniente casu quæritur; An
2 per condictionem sine causa vel actionem
præscriptis verbis repetere eam dotem pos-
3 sit ex pacto? Videtur quod non, quia ex
nudo pacto nulla actio: Sed respondetur
quod sic, quia hic est pactum traditione
dotis vestitum, *Molin. tr.* 2. *disp.* 255.
4 *nu.* 4. Collige: Vestitum pactum esse,
quod cohærentia contractus, vel interventu
rei vestitum est, *DD. hic & Auct. ad l.*
5 6. *ff. h. t.* Valet enim omne id, quod in
rerum traditionibus conventum est, *l. in*
6 *traditionibus* 48. *ff. h. t.* & nascitur inde actio
præscriptis verbis, *hic & l.* 4. *& seqq. de rer. permut.* Sed cessat hodie hæc disputa-
7 tio, cum Jure canonico & consuetudinario
ex omni pacto detur actio, *Garcias in repet. d. c.* 1. *X. h. t.* & *Hillig. in Donell. lib.* 12. *c.* 9. *lit. A*, *Carpz. part.* 2. *Jurispr. consist.*
8 32. *def.* 10. *num.* 9. quod in terris Imperii
etiam sequimur, *Garc. d. c. num.* 117. & DD.
9 jam citati; modo Pactum causam habeat,
10 quia nec Jure Canonico potest pactum sine
causa plus valere, quam stipulatio sine
11 causa; Sed hæc non producit actionem
Jure Civili: ergo nec illud Jure Can. *Gomez. t.* 2. *res.* 11. *num.* 5.

L. Ex conventione. 11.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Maritus fructus dotales jure dominii percipit. 4.
Tum demum actio mihi competit, cum mea interesse non desit. 5.
Objectio solvitur. 6.
Corrigitur l. 1. C. fine Cens. & reliqu. *n.* 7.
Fundus æstimato datus in dotem pro vendito habetur. 8.
Modo non alio fine æstimatio facta probetur. 9.

1 Capitonis Patri uxor secunda in dotem
attulit prædium, creditoribus ratione usu-
rarum obligatum: Maritus paciscitur cum
uxore, ut ipsa usuras solveret, sed mor-
tuo marito quæritur; An filius ejus Ca-
pito ex hoc pacto habeat actionem contra
2 Novercam? Videtur quod sic, quia Pactum
3 traditione fundi vestitum est. Sed respon-
detur, non competere actionem Capitoni,
4 nec ob usuras præteritas, cum enim ma-
ritus perceperit fructus suos jure dominii,
eos repetere non possunt creditores, *l.* 29.
§. 1. *de pign.* nec ob futuras, quia nihil in-
terest Capitonis, cum fundus jam sit re-
stituendus. Sed si fundus æstimatus in do-

tem datus sit, atque ita venditus marito, *l. 10. ff. de jur. dot.* & transeat ad heredes, merito ex vendito aget Capito, ut heres mariti Patris sui, contra Novercam, ut illa usuras solvat creditoribus, quia jam
5 ejus interest. Collige tum demum actionem mihi competere, cum mea interesse non desiit, per *l. hanc, & l. 95. de verb. obligat.* nam etsi antea mea interfuisset, si tamen interesse desinat, nulla mihi debetur actio, licet tempore contractus interesset per *l. si procuratorum* 8. §. *mandati actio 6. ff. mandati, Tiraq. de retr. lignag.* §. 1. *gl.* 2. *num.* 53. *Surd. dec.* 52. *num.* 4. quamvis
6 autem huic legi obstet *l. 1. infr. sine cens. & reliq. &c.* quae tamen eadem est cum
7 hac lege: unde tamen videri potest, particulam NON esse mendosam & expungendam, ut *Donell.* hic & *Gilken.* recte statuunt; & *Hotomann. ad l. 12. h. t.* quod probabile esse fatetur *Bacchov. ad l. 42. ff. de pact.* licet ipse aliter conciliet has leges, & non putet absurdum esse, si dicamus, Tribonianum unam constitutionem plura capitula continentem in duas partes perscripsisse. Et ideo firmiter statuendum, quod
8 etiam communiter receptum, fundum aestimato datum in dotem pro vendito haberi, *hic & l. quoties C. de jur. dot. Covarr. Pr. qq. c. 28. num. 1. Molin. disp. 426. n. 6. P. Barbos. in l. aestimatis 50. n. 3. ff. sol. matrim.*
9 modo non alio fine aestimatio facta probetur, *Molin. d. l. n. 4.*

L. Pacta novissima. 12.

SUMMARIA.

Quatenus pacta novissima derogent prioribus? 1.
Pacta judicialia praevalent extrajudicialibus. 2.
Pactum decreto judicis confirmatum rescindi non potest. 3.
Species facti. 4.
Per pactum de non petendo non perimitur, sed eliditur ipsa actio. 5.
De clausula derogatoria, remissive. 6.
In quibus locum habeat regula hujus legis? 7.

1 Regula in textu duplex est: I. Pacta novissima derogant prioribus, scil. 1. si incompatibilia: nam si ambo consistere possunt, per posteriora prioribus derogatum non censetur, *Carpz. p. 2. Jurispr. consist.* 33. *def. Tusch. concl.* 451. *num.* 1. & 22. *lit.* P, *Klock. cons.* 182. *n.* 345.; 2. utrumque per se sit alias validum, licet in ultimis voluntatibus secus, *Dan. Moller. l. 5. Semestr. diff.* 53.; 3. nisi in priori sit clausula derogatoria: quando enim priora derogant posterioribus expresse, posteriora non possunt derogare prioribus, *Mantic. de tac. & amb. conv. lib.* 3. *tit.* 2. *num.* 27. *Gomez t. 2. res.* 13. *n.* 12. & tale in spiritualibus semper intelligitur *Bart. in l. si quis num.* 15. *ff. de*
2 *legat.* 3. II. Pacta judicialia praevalent extrajudicialibus, *hic & l. Scripturas* 11. *C.*
3 *qui potior. in pign.* Et ideo pactum, decreto Judicis confirmatum, rescindi non posse, tradit *Klock vol.* 3. *cons.* 145. *num.*
4 64. Species facti est: Debeo tibi 100. postea convenit inter nos ne petas: demum contra placuit, ut petere possis: agis ergo contra me: ego oppono exceptionem ex pacto primo, tu replicas primum pactum esse elisum per secundum: Quaeritur, quid juris? Respondetur, secundo pacto esse standum, quia 1. novius est 2. in judicio
5 initum. Collige: per pactum de non petendo non perimi ipsam actionem, sed elidi, *Morla in emp. juris p. 1. tit. 3. in prae-*
6 *ludio num.* 51. Hic agunt *DD.* de clausula derogatoria, de qua videatur *Mart. de clausulis p. 1. claus.* 261. & notata a me ad *l.*
7 22. *pr. de legat.* 3. Et consulentes passim. Regula etiam hujus legis non tantum in pactis, sed & legibus & testamentis locum habet, ut pluribus hic tradit *Barbos. num.* 6. & *seq. Tusch. d. concl.*

L. In bonae fidei. 13.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An idem sit in stricti juris judiciis? 2.
Quid sit: in continenti, aliquid facere? 3.
In continenti fit, quod fit paulo ante, vel post. 4.
Ex quocunque pacto in continenti adjecto duae oriuntur actiones. 5.

1 Exemplum tale esse potest: Contraho venditionem fundi, ex intervallo paciscimur, ut cum fundo simul tradantur instrumenta, (*Vieh, Saat* &c.) hoc pactum non valet, quia non inest contractui. Ergo nudum est, non producens actionem;

rum; sed ea instrumenta tradita sint, & tamen velles ea repetere, tunc mihi datur
2 Exceptio. An idem sit in stricti juris judiciis? videtur *Philipp. Matthaei in l. 27. de R. J. numer. 41. Fachin. l. 2. controv. 99. Gadd. de stipulat. c. 8. num. 74.* qui id cum
3 communi sententia affirmant. Obiter hic notat *Salyc. num. 12. & seq.* quid sit in continenti aliquid facere? Resp. antequam contrahentes ad alia negotia divertant. Consentit *Franzk. ad hunc tit. Digest. num.*
4 96. Vel id in continenti fit, quod fit paulo ante, vel paulo post, *Mantic. de tac. & amb. convent. l. 3. tit. 15. nu. 45.* Et
5 communis est sententia, ex quocunque pacto in continenti addito oriri duas actiones, priorem ex ipso contractu per pactum informato, v. g. Actio venditi; alteram ex ipso pacto per se considerato, scil. praescriptis verbis, *Tiraq. de retr. convent. §. 1. gl. 1. num. fin.* Conf. *Fachin. l. 2. controv. 98. Franc. Curt. in rep. l. petens h. t. num. 22. vol. 7.*

L. Si pacto. 14.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Nudum pactum neminem in mora constituit. 2.
Citra contumaciam immissio in bona statim peti nequit. 3.
Non est inchoandus Processus ab executione. 4.
Non debet attentari executio in iis casibus, in quibus poena ipso jure incurritur. 5.

1 Et tecum nudum pactum de aliquo faciendo, postea convenit de poena, si non praestarentur promissa, & demum subjecta est poenalis stipulatio. Quaeritur, an ad poenam agi possit? Videtur quod non, quia
2 nudum pactum neminem in mora constituit, *l. nulla 88. de R. J.* Sed omnino datur actio in stipulatu ad poenam, quae summo jure commissa est, licet tu, faciendo id quod primo placuit, liberaris, & ita moram purgare possis, *l. 73. §. fin. de V. O.* nam pactum videtur in stipulatione re-
3 petitum. Sed citra contumaciam immissio
4 in bona statim peti nequit: non enim est ab executione inchoandus processus, nec
5 in iis casibus, in quibus poena ipso jure incurritur, ante sententiam declaratoriam executio attentari debet, *c. cum secundum §. fin. de hered. lib. 6. Ziliet. consil. crim. 130. num. 6. t. 1. & Caball. cas. crim. 233. num. 7.* Nam qui consuluerat Imperatorem, nolebat actionem proponere, sed statim immissionem volebat petere, *Marian. Socin. in rep. l. ita stipulatus ff. de verb. obl. num. 187.* an autem si non secuta fuisset stipulatio ex primo & secuto pacto, agi potuisset actione praescriptis verbis, de eo videri potest *Hier. Verius in rep. Rubr. de verb. obl. nu. 128. & Jacob. de Nigris in repet. l. 1. ff. de verb. obl. n. 51. vol. 6.* Sed in
foro parum utilis haec quaestio, conf. *Franc. Curt. in repet. h. l. vol. 7.* 6

L. Pactum. 15.

SUMMARIA.

Casus legis, 1.
Facultas testandi nullo pacto adimi potest. 2.
Nulla dispositione fieri potest, ne nostra voluntas sit ambulatoria. 3.
Pactis non datur hereditas 4.
Promissio facta de non mutando herede non obligat. 5.
Aliud est, si pactum de certis rebus interponatur. 6.
An pactum, de quo hic, juramento jure Canon. confirmari possit? 7.
Forum Canonicum in juramenti materia sequimur. 8.
An consuetudine legi huic derogari possit? 9.
Id, quod contra bonos mores juris Canonici pugnat, ne quidem statuto introduci potest. 10.

1 Elocasti filiam data dote, & simul promisisti te mortuo fore, ut filia cum suis fratribus aequaliter succederet. Quaeritur, an possis non obstante tali pacto, testamentum condere, & inaequaliter, salva legitima tamen, eos heredes instituere? Et videtur quod non, quod hoc pactum annexum sit datione dotis, & vestitum rei traditione. Sed respondetur affirmative,
2 quia nullo pacto fieri potest, ut facultas testandi adimatur, *l. 1. C. de SS. Eccles.* &
3 nulla dispositione fieri potest, ne nostra voluntas sit ambulatoria, *l. 4. & 17. ff. de*
4 *adim. legat.* & pactis non datur hereditas, *l. 9. in fin. h. t.* & continet hoc pactum Vo-
5 tum captandae mortis, hinc promissio facta

de non mutando herede non obligat, *D.Ri-*
6 *chter. dec.26. n.18.* Aliud igitur est, si pactum aliud de certis rebus interponatur, *Gail. l. 2. observ. 126. num. 8. Hottom. cons. 72. num. 38. Poth. vol. 1. resp. 8. n. 109. & idem Bothm. v. 4. cons. 16. num. 25. Richter. d. l. num. 16.* Et hoc pactum, de quo hic, adeo
7 exosum putant esse hic DD. ut ne juramento quidem jure Canon. confirmari possit, quos sequitur *Peregrin. de fideicomm. art. 51. num. 24. Vasq. de success. lib.2. §.18. num. 197. & Vinc. Fusar. de substit. quaest. 308. num. 18. & seqq. Barbos. hic in coll. num. 5.* Sed quicquid sit in foro Civili, certe in
8 foro Canonico, quod in juramenti materia sequimur, tale juramentum omnino observandum puto post *Bl. cum Dec. hic num. 3. & Gutierrez de confirm. juram. p. 1.*
9 *cap. 59. num. 5.* ut mirari liceat, cur, consuetudine legi huic derogari posse concedant Doctores hic allegati a *Barbos. num.* 107. juramento non item, cum tamen id, quod contra bonos mores juris canonici pugnat, ne quidem statuto introduci possit.

L. Cum proponas. 16.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An fratres per patrem onere fideicommissi mutuo gravati, onus hoc sibi mutuo remittere possint? 2.
Pactum de non succedendo invalidum est. 3.
Favori suo renunciare licet. 4.
Talia fideicommissa sunt odiosa. 5.
An, si fideicommissario praesente res fideicommisso subjecta alienata fuerit, fideicommissarius consensisse praesumatur? 6.
Glossa *notatur.* 7.
Item Menochius. 8.

1 Pater in testamento duos liberos suos instituerat, cum onere tamen fideicommissi, ut qui primo sine liberis moreretur, suam portionem alteri restitueret; Quaeri-
2 tur, an fratres hoc onus fideicommissi sibi mutuo remittere possint? Videtur quod non, propter rationes dubitandi in *l. 1. h.*
3 *t.* positas, & quia pactum de non succedendo non est validum, *l. pactum 34. de collat.* Sed respondetur hic, quod possit mutuo remitti, cum liberi, quorum in gratiam fideicommissum a Patre relictum, suo
4 favori renunciare possint, *l. pen. C. h. t.* &
5 talia fideicommissa sunt odiosa, *l. 13. C. tit. seq. Carpz. v. 2. Jurispr. for. cons. 43. def. 2. & seq.* si per pactum id fiat, ut citatis multis *DD.* statuit *Fusarius qu. 587.*
6 *num. 13. & Barbos. hic n. 3.* Sed *An, si fideicommissario praesente res fideicommisso subjecta alienata fuerit, fideicommissarius con-*
7 *sensisse praesumatur. Quaeritur.* Et negant contra glossam hic *Salyc. Castr. Wesenb. & Tiraq. de retr. lign. §. 1. gl. 9. num. 156.* qui dicit eam glossam, si in priori sententia subsistat, communiter ab omnibus reprobari, nisi
8 dolose taceat; & non terreat *Barbosam* auctoritas *Menoch. l. 3. praesumt. 116.* nam ex allegatis auctoribus apparet, non recte Doctorum sententiam a *Menochio* perceptam esse.

L. Pactum quod bona fide. 17.

SUMMARIA.

Pactum sicut & alius contractus, ad sui firmitatem non requirit scripturam, si aliter probari possit. 1.
Exceptiones, remissive. 2.

1 Pactum sicut & alius contractus ad sui firmitatem non requirit scripturam, si aliter probari possit, *Vasq. p. 2. l. 2. controv.*
2 *cap. 16. num. 7. Surd. dec. 277. n. 1.* Certi tamen Casus sunt, quibus ad essentiam seu formam negotii Scriptura requiritur, quos notat *gloss. in c. 1. §. postquam de Cens. lib. 6. Luc. de Penna in l. 5. C. de jur. Fisc.* & *Speculat. l. 2. partic. 2. §. 8. restat. 8. n. 14.* qui 9. numerat, ut & *Riccius in collect. decis. 240.*

L. Si creditores. 18.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Duo correi in solidum obligantur. 2.
Creditor partem accipiendo in residuo sibi non praejudicat. 3.
An petendo & recipiendo partem sibi praejudicet remissive? 4.
Quod si tres correi essent, & Creditor ab uno acciperet portionem ejus, an deducta ea tertia in reliquum in solidum duo caeteri Creditores conveniri possint? 5.
Lex haec pertinet ad omnes in solidum obligatos. 6.

Heim-

Heningius notatur. 7.

Pactum tacitum non prodest absenti, sed solventi tantum. 8.

Non pertinet hac lex ad eos in solidum obligatos, qui non habent beneficium divisionis. 9.

1 Duo correi debendi sunt, quorum unus pro sua parte solvit dimidiam partem, qui expresse dicit, se pro sua parte solvere. Quæritur, *an creditor alteram etiam partem petendo exceptione pacti repellatur?* Vi-
2 detur quod non, quia duo correi in solidum obligantur, *l.* 3. §. *fin. ff. de duob.*
3 *reis*, nec creditor partem accipiendo in residuo sibi præjudicet, *l.* 8. §. 1. *de legat.* 1. & *l.* 51. §. 1. *de fidejuss.* Sed affirm. 1. quia dicit, se pro sua persona solvere, solutioneque partis se vult liberare. Ergo creditor hac lege accipiens, consentire videtur; præsertim, 2. quia non coactus, sed lubens partem acceptat, *Petr. Stella in rep. hujus legis num.* 23. *Ant.*
4 *Fab. lib.* 12. *conject. c.* 1. Sed an petendo ac recipiendo partem sibi præjudicet, vide *H. Pist. l.* 1. *q.* 9. *Koppen. decis.* 56. *num.* 86. & *seqq.* & *Franc. Caldas de emt. cap.* 33. *num.* 56. qui dicit, sola electione sibi non præjudicare creditorem, sed bene per
5 divisionem. *Quid si autem tres correi essent, & creditor ab uno acciperet portionem ejus, an deducta ea tertia in reliquum in solidum duo ceteri creditores conveniri possint?* & *resp. Connan. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 3. affirmando: nam ab eo, cujus portionem accepit, ideo non potest plus petere creditor, quia cum eo pactus videtur, non plus ea parte se petiturum. Sed hoc pactum tertiis prodesse nequit. Declaranda tamen hæc Sententia, ut locum habeat hæc divisio, quando 1. reus solvit præcise suam partem, non plus nec minus. 2. Si expresse dixerit, quod pro persona sua tantum solvat. 3. Si solvit sortem non usuras. 4. nisi creditor cum protestatione & reservatione reliqui debiti acceptet, *Franc. Caldas d. c.* 33. *num.* 57. & *seqq.* & *num.*
6 61. & 62. Et lex hæc pertinet ad omnes in solidum obligatos v. g. Fidejussores, Tutores &c. *Caldas d. l. num.* 65. *Ronchegall. ad l.* 3. *vers. utique num.* 22. *ff. de*
7 *duob. reis n.* 22. Nec puto audiendum *Heningium de fidejussorib. c.* 20. §. 13. *num.* 7. putantem, pro quemquam, quemque legendum esse, vel huic legi derogatum esse per *l. fin. C. de fidejuss.* Confer. *Caldas*
8 *d. l. n.* 87. Notetur autem hic pactum tacitum non prodesse absenti, sed solventi tantum, *Caldas d. c.* 33. *n.* 74. Non ta-
9 men pertinere hanc legem ad eos in solidum obligatos, qui non habent beneficium Divisionis, tradit *Ronchegal. d. l. num.* 25.

L. Licet. 19.

SUMMARIA.

An pactum de futura successione reciprocum inter milites valeat? 1.

Voluntas ultima militum quoquo modo contemplatione mortis in scripturam redacta, vim postremi judicii obtinet. 2.

Pacta ejusmodi sunt revocabilia. 3.

Loquitur lex de casu, quando in vim pacti relinquitur hereditas. 4.

De quibus militibus lex hac intelligenda? 5.

Competit hoc privilegium etiam Ecclesiæ & piis causis. 6.

Ecclesia non potest mori. 7.

An locum habeat hæc lex in Principibus habentibus quidem superiorem, sed simul vim condendæ legis? 8.

Confraternitates Principum occasionem ex hac lege sumserunt. 9.

Usu recepta ab Impp. confirmata sunt. 10.

Nobiles hoc privilegio non fruuntur. 11.

1 Quæstio hic est: *An pactum de futura successione reciprocum inter milites valeat?* Videtur quod non ob *l.* 15. *h. t.* Sed respondetur, inter milites valere ex privilegio hanc voluntatem ultimam. Ratio est
2 in textu; cum voluntas ultima militum, quoquo modo contemplatione mortis in scripturam redacta, vim postremi judicii
3 obtineat: Sed revocabilia ejusmodi esse pacta ex textu colligit *Bened. Carpz. p.* 2. *Jurispr. For. const.* 35. *def.* 20. quia pactum hoc non fit ea conditione, ut unus alterum instituere cogatur, sed ut alter alteri succedat, & pactum hic dicitur valere in vim ultimæ voluntatis; ergo ut alia voluntas ultima est revocabilis, & alias militibus auferret potestatem testandi, *Roderic. Suarez in celebr. repetit. L. quoniam in priorib. C. de inoffic. testam. limit.*

Leg.

Leg. quinta, *num.* 10. *Du. Richter. dec.* 26,
4 *num.* 18. *& seqq.* Deinde notandum, hanc legem loqui de casu, quando in vim pacti relinquitur hereditas; nam si in vim testamenti reciproci se mutuo instituere velint, de eo dubium non est, quin possint. *Suarez d. l. num.* 11. Restringunt commu-
5 niter, ut non habeat locum, nisi milites sint in bello, licet non in actu prælii, *Hartman. Pist. lib.* 4. *q.* 2. *num.* 73. *Carpz. d. def.* 20. *Peregr. de fideicomm. art.* 51. *n.* 83. *Francisc. de Barri tr. de succ. l.* 2. *tit.* 3. *n.* 4. *Fusar. de substit. quæst.* 308. *n.* 42. Et nonnulli putant, restringendam hanc legem esse ad pactum militum reciprocum: Sed cum ratio generalis sit, difficulter hæc limitatio defendi potest, *Hartm. Pistor. d. qu.* 2. *num.* 36. *Vasq. l.* 2. §. 18. *num.*
6 233. *de success. creat.* Ideoque non absurda extensio Doctorum, quod hoc privilegium competat Ecclesiæ & piis causis: nam si reciprocum pactum requireretur, non com-
7 peteret, quia Ecclesia non potest mori; Sed si aliquis conveniat cum Ecclesia, omnino pactum tenet, *Suarez d. l. num.* 10. *Tiraq. privil. piæ causæ* 105. qui quidem in utramque partem disputat, sed tamen in fine se referendo ad tertium notabile in *Dec. in hac l.* videtur pro pia causa concludere. Imo si miles non militi per tale pactum promitteret hereditatem, valeret hoc, quia in favorem militis, cujus pactum pro ultima voluntate habetur,
8 hoc constitutum, *Dec. hic n.* 3. Legem etiam hanc locum habere volunt in Principibus habentibus quidem superiorem, sed simul vim condendæ legis, *Peregr. d. art.* 51. *n.* 34. *Franc. de Barri d. tit.* 3. *num.* 4. *Fusar. de substit. q.* 308. *num.* 40. Sed potest
9 concedi occasionem istius modi Confraternitates ex hac lege sumsisse: nam ex hac lege non possent defendi, cum actu non militent. Quicquid sit, videmus istas Con-
10 fraternitates usu receptas, confirmatas tamen ab Imperatore, qua confirmatione opus non esset, si ex hac lege compete-
11 rent; Sed nobiles non frui hoc privilegio notius est, quam ut probatione egeat, *Hartm. Pist. d. q.* 3. *num.* 37. *Carpzov. d. defin. in fin.*

L. Traditionibus. 20.

SUMMARIA.

Ex nudo pacto sine traditione dominium non transfertur. 1.
De quo dominio lex intelligenda. 2.
Limitatur regula. 3.
De constituto possessorio *integrum tractatum scripsit* Tiraquellus. 4.
Contractus Principis subjacent juri communi. 5.
Gratianus *notatur.* 6.

1 Regula hæc est: Non transferri dominium ex nudo pacto, sed requiri traditionem, Hic ipsa Regula nos docet; non
2 hic agi de transferendo dominio in genere, sed de eo dominio, quod ex consensu duorum transferendum est. Ideoque non opus erat hic monere, etiam aditione hereditatis, vel ex legati agnitione adqui-
3 ri dominium. Sed illa Regula: Non ex nudo pacto transferri dominium, quam multis allegatis *DD.* hic pro more exornat *Barbos. num.* 2. multas patitur exceptiones, ut 1. in constituto possessorio, nam si paciscar, me in posterum tuo nomine velle rem possidere, transfero simul dominium, per *l. quod meo* 10. *ff. de acquir. poss. Guid. Papæ decis.* 268. *Jo. Aloys.*
4 *Riccius dec. collect.* 55. Et de hoc constituto integrum tractatum scripsit locupletissimus scriptor *Tiraquellus*: 2. In donatis Ecclesiæ, vel pio loco, *l. ut inter divinum*, *alias l. ult. C. de SS. Eccl. & ibi DD. Molin. Tr.* 2. *disp.* 3. *num.* 3. In Principe, si velit sine traditione transfer-
5 re dominium; nam alias contractus illius subjacent juri communi, & hæc præsumitur voluntas Principis, *Covarr. l.* 2. *resol.*
6 *c.* 19. *n.* 3. *Molin. d. disp.* 3. *n.* 18. licet indistincte de Principum contractu, sed male, id sentiat *Gratian. disc. forens.* 310. *n. seqq.* Aliæ limitationes dari possunt, de donatione sub modo, de lege commissoria, de aditione in diem, de quibus alibi.

L. Cum proponas. 21.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Transactio non potest allegari ab eo, qui ipse non servat. 2.
Frangenti fidem fides non est servanda. 3.

Ne-

Nemo juvare se potest ex contractu, quem impugnat. 4.
Ex contractu agens prius illum implere debet. 5.
De quibus contractibus h. l. intelligenda? 6.

1 Ago tecum ceu instituto herede, & peto hereditatem, quia testamentum est nullum; transigis mecum, ut ego bona hereditaria, tu alia habeas, Quaeritur: An ex hoc pacto sive placito detur mihi Actio contra te? Respondetur, quod non, quia nudum pactum est, nulla traditione vestitum. Sed alia via mihi consulitur, si enim non possideo, veteri actione possum uti: cui si opponas transactionem, replico de dolo. Sed si possideo hereditatem ex pacto, datur mihi exceptio per hanc legem.
2 Collige: ab eo transactionem non posse
3 allegari, qui ipse non servat, & frangenti fidem, fidem non esse servandam, *Auct. ad l. 16. ff. de transact.* quod exemplo ejus, qui pacem fecit cum altero, hic declarant
4 *DD.* & neminem ex eo contractu juvare se posse, quem contractum impugnat. Et inde fluit Exceptio non impleti contractus, quae opponitur ei, qui ex contractu
5 agit. Nam implere debet contractum ille prior, quicunque ex contractu agit, per *hanc legem, Gail. l. 2. obs. 57. Carpz. l. 2.*
6 *resp. 87. Klock. cons. 39. n. 283. vol. 2.* Quamvis autem *Valasc. consult. 153. n. 15.* hunc textum intelligat de contractibus innominatis, atque ad eos tantum restringat, quem sequitur *Barbos. hic n. 2.* distinguendum tamen inter jus Revocandi, & Retractandi contractum, & inter jus petendi implementum ab eo, qui ex eo contractu agit. De illo verum est, non nisi in innominatis poenitentiam licitam esse. Sed hic de poenitentia non agitur; sed quod is, qui ex contractu convenitur, possit petere excipiendo, ut Actor pro sua parte prius impleat, id quod etiam in nominatis, v. g. venditione, locum habet, *l. aediles 25. §. fin. ff. de aedil. edict. Gail. d. obs. 57. Klock. d. cons. n. 284.*

L. Pactum Curatoris. 22.

SUMMARIA.

Curator liquidum debitum adultae remittere nequit. 1.
Tutores & Curatores exigentes pupillis & adultis debitum, non etiam remittentes, praestant obligationis liberationem. 2.
Liquidum debitum a nullo administratore remitti potest. 3.
Renunciatio sive remissio juris Principalis est donatio, & gratis remittendo donatur. 4.
Quatenus a tutore debita non liquida remitti possint? 5.
Pro pupillo pacem facere potest tutor. 6.
Quod de tutore hic agitur, locum etiam habet in Parochis, Oeconomis, Administratoribus Civitatum & similibus. 7.

1 Curator liquidum debitum adultae remittere nequit, *Auct. ad l. 15. h. t.* Ratio ele-
2 gans in *textu* & in *l. 12. tit. seq.* quod tutores & curatores exigentes pupillis & adultis debitum non etiam remittentes praestent obligationis liberationem. Ex hac
3 lege colligunt DD. liquidum debitum a nullo administratore remitti posse. Licet enim liberam habeat administrationem bonorum, atque sic etiam alienationem, *l. 58. ff. de procur.* in qua etiam hujus legis ratio dubitandi consistit, aliud tamen est
4 alienare utiliter, aliud donare; quia renunciatio, sive remissio juris principalis est donatio, & gratis remittendo donat, *Gutierrez de tutel. p. 2. c. 6. n. 5.* Limitat. *vid. ap. Auctor. ad l. 37. ff. h. t.* Quamvis au-
5 tem etiam debita non liquida a tutore remitti posse neget *Cavall. q. 306.* id tamen Judicis arbitrio secundum facti circumstantias committendum, *Tiraq. ad l. si unquam C. de revoc. donat.* verbo: *Donatione largi-*
6 *tus, n. 96.* sicut etiam pro pupillo facere pacem potest tutor, *Gutierrez. d. p. 2. c. 7.* &
7 quod de tutore hic agitur, locum etiam habet in Parochis, Oeconomis, Administratoribus civitatum & simil. *Gutier. d. l.*

L. Filius. 23.

SUMMARIA.

An filius debitum patris recipiendo, aut paciscendo ipsi possit praejudicare? 1.
Filius, vivo parente, quasi dominus bonorum parentis existit. n. 2. & quatenus hoc procedat. 5.
Potest agere sine mandato Parentis. n. 3. Limitatur. 7.
Alteri per alterum iniqua conditio non debet inferri. 4.

Aliud

Aliud est agere, aliud solutum accipere. 6. *Filio & servo nomine & mandato patris, vel domini contrahenti solvi potest.* 8.

1 Quæritur: *An filius debitum Patris recipiendo, aut paciscendo ipsi possit præjudicare?*
2 Videtur quod sic, quia, vivo Parente quasi dominus bonorum parentis existit, *l. in suis* 11.
3 *ff. de liber. & posthum.* & quia sine mandato Parentis agere potest, *l. sed & hæ* 35. *ff. de Procur.* Quidni ergo solutionem accipiat? Sed re-
4 spondetur negative, quia alteri per alterum iniqua conditio inferri non debet per *l.* 47.
5 *de R. J. l. fin.* 1. *ff. de pact.* & filius dominus bonorum paternorum est in spe, non
6 re, sed tantum per fictionem; aliudque est agere, aliud solutum accipere; imo ne
7 ad agendum quidem admittitur filius, si ea res mandatum speciale exigat, *Tiraq. de retr. lign.* §. 1. *gl.* 10. *num.* 101. quem hic allegat *Barbos. n.* 2. *qui num.* 3. cum *Surdo decis.* 60. *n.* 8. a contrario sensu col-
8 ligit: si filius vel servus contraxit nomine & mandato Patris, vel Domini, eidem & solvi posse; cum enim approbata sit ejus persona ad contrahendum, videtur etiam approbata ad recipiendam solutionem, *Afflict. dec.* 147. *num.* 2. facit huc *l. pen. ff. de reb. cred. & l. si quis servo* 18. *ff. de solut.*

L. Si actionem. 24.

SUMMARIA.

Pactum heredis putativi initum vero heredi non prodest. 1.
Species facti. 2.
Pactum possessoris hereditatis prodest vero heredi. 3.
Pactum cum alia persona initum non prodest aliis, etsi error in persona intervenerit. 4.
Quomodo alii hunc locum intelligant? 5.
Renunciatio facta alicujus personæ intuitu, illa defuncta cessat. 6.
Renunciatio personalis cum persona cessat. 7.

1 Pactum heredis putativi initum, vero
2 heredi non prodest. Species facti: Maritus legavit uxori centum, gesserunt se quidam pro heredibus mariti, quibus vidua remisit legatum; sed comperto errore, contra veros heredes agit ex testamento. Quæritur, an exceptio Pacti illi obstet? Videtur quod sic, quia heredibus remittere le-
3 gatum voluit, & Pactum possessoris hereditatis prodest vero heredi, *l.* 22. *ff. de constit. pecun.* Sed respondetur negative, quia non quid voluerit, sed quid factum sit, attendendum est: non autem cum veris heredibus pacta est, & intuitu putativi heredis pacta est: ergo aliis id non
4 prodest. Collige: Pactum cum alia persona initum, non prodesse aliis, etsi error
5 in persona intervenerit. Alii ita legem intelligunt, quod pactum factum uni heredi, aliis heredibus non prosit, v. g. si uni heredum promiserit legatarius, se legatum non petiturum, id intelligendum de parte heredis, non de toto, ex *Caldas Pereira hic Barbosa num.* 3. Sed id propius
6 accedit, quod renunciatio facta alicujus personæ intuitu, illa defuncta, cesset, quia
7 renunciatio personalis est, & cum persona intercedit, *Barb. hic.* Unde renunciatio filiæ ex *c. quamvis X. de pactis*, facta in favorem fratrum, iis prædefunctis, intercedit, & filiæ renuncianti non nocebit, nisi aliud actum, *Jo. Gutierrez. in c. quamvis in verb. omnino servari debebit, nu.* 2. *& seq. & num.* 14. *Covarr. in d. c. quamvis p.* 3. §. 3. *num.* 5. *& seq.*

L. Debitorum. 25.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Debitorum pactionibus Creditorum petitio nec tolli, nec mutari potest. 2.
Pactum ad alios quam cum quibus est initum, non porrigitur. 3.
Creditor invitus non cogitur mutare debitorem. 4.
An dominus subditos, vel vasallos invitos alienare possit, remissive? 5.

1 Debet mihi Titius centum, cujus heredes ita inter se paciscuntur, ut primus heres totum debitum solvat. Ego pro parte dimidia convenio secundum, hic allegat pactum. Resp. hic per regulam vulgarem,
2 quod debitorum pactionibus creditorum petitio nec tolli, nec mutari possit, quia pactum ad alios, quam cum quibus est initum, non porrigitur, *l. si unus* 27. §. 4. *ff. h. t. & ibi Zasius Tiraq. de retr. lign.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 126. & alios referens *Salgad.* in

in Labyrint. l. 3. *c.* 13. *n.* 1. *& seq. Dn. Mev.*
4 *p.* 1. *dec.* 32. & creditor invitus non cogitur mutare Debitorem, *Gail.* 2. *obs.* 14.
5 *num. fin.* Tractat hic *Barbosa* Quaestionem:
6 *An Dominus subditos, vel vasallos invitos alienare possit?* qua de re alibi, quia hæc materia hic plane aliena videtur.

L. Pacto Successorum. 26.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.
Æs alienum hereditarium ipso jure inter heredes est divisum. 2.
Ex pacto vestito datur actio præscriptis verbis, tanquam ex contractu innominato. 3.

1 Continet hæc L. exemplum *l. præced.*
2 Æs alienum hereditarium ipso jure inter heredes per *l.* 12. *Tabb.* est divisum: Sed quia hæc divisio æris alieni multa incommoda habet, ideo coheredes uni dederunt bonam hereditatis partem, cum aliquot nominibus, ut creditoribus solveret. Quæritur, an hoc præjudicet creditoribus? quod negatur ob *l. præced.* Sed quid si ceteri heredes conveniantur? Resp. quod ceteri heredes contra creditores non possint se hoc pacto defendere; sed agent tamen contra heredem vel ad chirographa communia exhibenda, vel actione præscriptis verbis
3 ad interesse. Nota: Ex pacto vestito datur actio præscriptis verbis, tanquam ex contractu innominato, de quo supra.

L. Petens ex stipulatione. 27.

S U M M A R I A.

Facti species. n. 1. *genuina, remissive.* 2.
Pacta etiam insunt stricti juris judiciis. 3.

1 Convenis, ut mihi servitia annua certa præstares, vel ut fundum tuum mihi vendas, subjicitur stipulatio, vel stipulationi statim subjicitur pactum illud; Quæritur,
2 *An ex stipulatu ad servitia præstanda detur actio?* Affirmatur, quia si præcessit pactum in stipulatione, repetitum videtur, si in continenti sequatur, stipulationi inest.
3 Nota bene: Pacta inesse stricti juris judiciis. *Vid. Gœdd. de stipul. cap.* 8. *n.* 74. *Fachin. lib.* 2. *controv.* 99. *Philipp. Matth. in l.* 27. *de R. J. n.* 41. Confer. *Connan. l.* 5. *c.* 3. *num. fin.* & quos hic congessit *Barbos. n.* 5. Conferri potest de genuina specie facti *Hier. Broslotius in rep. l. lecta ff. si certum pet. n.* 45. *& Bereng. Fernand. in rep. l. pacta conventa nu.* 80. *ff. de contrah. emt. num.* 30. *&* 34. nec non *repetitiones Fran. Curt. Bulgarin. & Gozadin. vol.* 7. *repet.*

Brunnem. in Codicem Tom. I.

L. Si certis annis. 28.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.
Nulla obligatio contrahitur sine consensu. 2.
Qui aliquot annis solvit, hoc ipso se non obligat ad futurorum annorum præstationem. 3.
Si res per se indebita est, ut ea debita fiat, aliquot annorum præstatio non sufficit. 4.
Respondetur ad rationes dubitandi. 5.
Pater approbando Contractum filii ex eo obligatur. 6.
Heres solvendo aliquoties defuncti voluntatem approbare videtur. 7.
Solutio facta etiam per decem annos per se non inducit obligationem pro futuro tempore. 8.
Nisi sit tricennalis. 9.
Quæ non requirit titulum. 10.
An titulus præsumatur ex annua præstatione per 10. *annos continuata?* 11.
Præsumtio cedit veritati. 12.

1 Leontius nudo pacto se obligaverat ad annua decem præstanda: aliquot annis solvit, sed edoctus, ex nudo pacto nullam actionem esse, postea detrectat solutionem: Quæritur, an recte? Videtur quod non, ob *l.* 6. *pr. ff. de usur. & l.* 7. *§. penult. & ult. ad SC. Maced. & l.* 1. *C. de fideic.* Sed
2 affirmatur; quia nulla obligatio contrahe-
3 tur sine consensu, *l.* 1. *§.* 1. *h. t.* qui vero aliquot annis solvit, hoc ipso se non obligat ad futurorum annorum præstationem.
4 Ergo si res per se indebita est, ut ea debita fiat, aliquot annorum præstatio non sufficit. Deinde hic nullus titulus præcessit, *Caldas de emt.* 26. *num.* 57. *& seq.*
5 Ad *d. l.* 6. Resp. ibi usuras fuisse promissas a filio per stipulationem, & cum Pater solverit usuras, præsumitur debitum in ejus
6 versum. Ad l. 7. Resp. Patrem approbando contractum filii, ex eo obligari: approbat autem solvendo partem. Ad *l.* 1. Resp. ex *l.* 16. §. 1. *C. de testam.* quod sc.
7 heres solvendo aliquoties, voluntatem defuncti approbare videtur. Quamvis autem lex hæc, quatenus de pacto nudo loquitur,

vix aliquem usum in praxi habere videatur, adducitur tamen ad id, ut probetur,
8 solutionem factam etiam per decem annos per se non inducere obligationem pro fu-
9 turo tempore, nisi sit tricennalis, quæ non
10 requirit titulum. Ergo ea sola præscriptionem faciet, *Covarr. in c. possessor p.* 2. §. 4. *n.* 3. *Menoch. l.* 3. *præsumt.* 131. *nu.* 51. etiam in forte, *Carpzov. p.* 2. *Jurispr. for. const.* 2. *def. ult.* & hoc multo magis si immemorialis præscriptio, *Covarr. d. l. nu.* 4. *Menoch. d. l. nu.* 3. *Menoch. d. l. nu.* 38. *& seqq.*
11 Sed alia quæstio est, *an præsumatur ex annua præstatione per* 10. *annos continuata titulus?* & tum subdistinguendum, an appareat titulus, sed invalidus, & tunc validus titulus non potest præsumi, ut hic,
12 quia præsumtio cedit veritati: an vero non appareat de titulo, quo præstationes annuæ fuerint solutæ, & tunc in dubio præsumendum est, titulum justum præcessisse & præstantem in futurum etiam obligatum esse, per ea, quæ tradit *Menoch. l.* 3. *præsumt.* 131. *num.* 59. *& seq. Steph. Gratian. in disc. for. c.* 208. *num.* 1. *& seq.*

L. Si quis in conscribendo. 29.

Quæ satis Nobilis.

SUMMARIA.

Privilegiatum forum habens potest renunciare suo foro. 1.
Æquum est pacta servari. 2.
Quilibet suo favori potest renunciare. n. 10. *limitatur.* 11.
Juri publico non licet renunciare. 4.
Nec Privilegio concesso toti ordini Clericorum. 5.
Secus a privilegio Clericis certæ Provinciæ concesso. 6.
Privilegio concesso toti universali Ecclesiæ non potest renunciare aliqua Ecclesia particularis. 7.
Bene tamen concesso Ecclesiæ particulari. 8.
Solvitur objectio. 9.
An ubi ex verbis concessionis colligitur jurisdictionem datam fuisse privative, tunc prorogatio locum habeat? 12.

1 Privilegiatum forum habens suo foro potest renunciare: Rationes duæ sunt *in tex-*
2 *tu: versic. si enim*: I. Quia æquum est
3 pacta servari. II. Quia quilibet suo favori potest renunciare. Atque hic simul respondetur tacite rationi, qua Pontifex in contrarium movetur in *c. si diligenti* 12.
4 *X. de foro compet.* quod scil. juri publico non liceat renunciare: Nam hic agitur de favore non publico, sed cujusvis privato. Verum DD. communiter distinguunt inter
5 privilegium concessum toti ordini Clericorum in honorem Sacri Ministerii, & huic
6 non posse renunciari statuunt; & inter privilegium concessum Clericis certæ provinciæ, cui renunciari possit per hanc le-
7 gem, sicuti privilegio concesso toti Universali Ecclesiæ non potest renunciare ali-
8 qua Ecclesia particularis; sed si particulari Ecclesiæ concedatur privilegium, huic renunciari potest, ita *Petr. Barbos. ad l. alia* 15. §. *eleganter ff. sol. matr. num.*
9 21. *& seq.* Sed videtur legi nostræ in hypothesi obstare *l. si convenerit* 18. *ff. de jurisd.* quas leges ex aliis Doctoribus citatis ita conciliat *Barbosa* hic, quod *lex præsens* de pacto vestito, *lex contraria* de nudo loquatur. Alii aliter, quorum conciliationes vide apud *Hillig. in Donell.* 17. *cap.* 10. *lit. E.* Sed expeditior videtur solutio, quod in *d. l. si convenerit*, non tantum neget paciscens, se ad Judicem suum non revocaturum, sed promittit simul, se alterius jurisdictionem subiturum. Sed ex pacto nudo non est actio. Hic vero paciscuntur de non utendo privilegio adversus forum alias competens, & sic non agitur de obligando, ac ex pacto hoc oritur exceptio, ita *Hillig. d. l.* vel quod idem est, quod l. 18. loquatur de eo, qui plane non est subditus, hæc lex de eo, qui subditus quidem est, sed privilegio munitus, ubi jurisdictio judicis fundata, *Bacchov. ad lib.* 2. *Pand. tit. de prorogata jurisdict. n.* 11. *Ant. Faber l.* 20. *conject. cap.* 7. Ceterum ex hac
10 lege colligitur Regula: quod quilibet suo favori possit renunciare, quam Regulam hic exornat *Barbos.* allegationibus multis, *num.* 7. & exornatur ulterius *lib.* 6. *axio-*
11 *matum cap.* 11. *axiom.* 4. & sane non habet locum, si ipsius renunciantis non tantum intersit. De hac regula habet Exceptiones in nonnullis pactis prohibitis, ut in transactionibus de alimentis, item in *l.* 14. *&* 17. *ff. de pact. dotal.* ut longiore die uxori dos reddatur. Item *in l.* 14. §. 1. *ff. soluto matrim.* Colligitur etiam

ex

ex hac lege, dubiam reddi illorum sen-
12 tentiam DD. qua statuunt, ubi ex verbis concessionis colligitur jurisdictionem datam fuisse privative, v. g Scholaribus, quod tunc prorogatio non habeat locum, *Petr. Barbos. ad l. 1. ff. de judic. art. 4. num. 54. & seqq.*

L. De quæstione. ult.

SUMMARIA.

Pacta de dividenda & communicanda hereditate alicujus tertii viventis adhuc, & ita obventura sunt invalida. 1.
Incivile est viventis hominis bona in sortem & divisionem vocare, & ita quasi ejus mortem voto ac spe præcipere. 2.
Inter quos h. l. locum habeat? 3.
Barbosa notatur. 4.
Privatio præsupponit habitum. 5.
In eum, qui non habet successionis, non cadit pœna privationis. 6.
Locum habet lex, si tertius sit persona certa. 7.
De incerti tertii hereditate, si qua obventura est, pacisci licet. 8.
Ampliatio legis. 9.
Interp. hic agunt de donatione omnium bonorum. 10.
Barbosa *notatur.* 11.
Legitima renunciata extra terminos licitos ad fiscum defertur. 12.
Limitatur regula. 13.
Notantur DD. 14.
Fideicommissarius non gravato, sed testatori succedit. 15.
Potest tale pactum juramento confirmatum stringere unum paciscentium, ut cum altero dividat hereditatem. 16.
Valet etiam pactum, quoniam per id successionis æqualitas inter fratres inducitur. 17.
Æqualitas favorabilis est. 18.
Pactum invalidum non est, si quis sibi successionem protestando reservet. 19.
An cum hac lege pugnet, si parentis permissu testetur filius nulla relicta patri legitima? 20.

1 Casum hujus legis prolixe ipse Imperator proponit. Est ergo decisio clara. Pacta de dividenda & communicanda hereditate alicujus tertii adhuc viventis & ita
2 obventura, sunt invalida. Ratio: quod incivile sit, viventis hominis bona in sortem & divisionem vocare, & ita quasi ejus
3 mortem voto ac spe præcipere: adeoque lex hæc non potest locum habere, nisi inter illos, ad quos jure cognationis alias hereditas erat perventura, *arg. princ. leg. huj. & DD. hic Bacch. in Treutl. vol. 1. disp. 6. th. 8. lit. C,* contra quem disputat *Bar-*
4 *bos. hic num. 6.* qui hanc legem putat locum habere, etiamsi paciscerentur plane extranei, cum *Vasquez l. 2. de succ. creat. §. 18. n. 218.* licet hic de pacto de non succedendo agat. Sed possumus horum sententiam probare, quando a tertio essent instituti heredes: nam si nullam spem successionis haberent, non video quomodo de
5 cessione possent pacisci; nam privatio præ-
6 supponit habitum, & in eum qui non habet spem successionis non cadit pœna privationis successionis, *Cephal. cons. 332. n.*
7 *38.* Declaratur, ut lex locum habeat, si tertius sit persona certa, v. g. si soror fratrum in gratiam renunciet hereditati paternæ cum patris consensu, id validum erit, *Cephal. cons. 46. n. 6.* alias non *vid. Thes. l. quæst. 95. n. 1.* qui in sequentibus plura
8 hac in Lege notanda scripsit: nam de incerti tertii hereditate, si quæ obventura est, pacisci licere patet ex *l. 3. §. 2. pro Socio, Carpzov. p. 2. Jurispr. forens. const. 35. def. 17. Molin. disput. 579. num. 38. Gutierrez de Jurament. confirm. p. 2. cap. 5. num. 4.* & quos hic allegat *Bar-*
9 *bos. num. 7.* Ampliatur regula, ut locum habeat in quavis donatione, hypotheca &c.
10 *fine legis Molin. d. l.* qua occasione Interp. hic agunt de donatione omnium bonorum, de quo alibi. Deinde ampliatur, ut locum etiam habeat, si super certa parte hereditatis vel certis bonis per hereditatem obventuris, conveniatur, quia eadem adhuc ratio militat, *Vasq. d. §.*
11 *18. num. 227.* Et quamvis *Barbos. hic num. 16.* contrarium sentientes multos allegat, puto tamen ipsum confundere quæstiones. Nam aliud est quærere, an possim tecum pacisci successione tuorum bonorum, de qua quæstione loquuntur, *Peregr. de fideicomm. artic. 51. num. 28. sequent. & Fusar. de substit. q. 308. 68.* & alii; aliud autem est de successione tertii pacisci, ubi eadem ratio, quæ in tota he-

reditate, vel ejus quota militat, etiam in rebus singularibus militat: nam & hæc spes improba est. Ratio vero prohibitionis, quæ in priori quæstione militat scil. ut possit testari, in casu hoc cessat, ubi de successione rei certæ paciscor. Et adeo illicitum hoc pactum, ut portio paciscentis ad fiscum deferatur, *l. 2. §. ult. de his quib. ut dign. l. 26. §. 2. de donat. Carpzov.*
12 *p. 2. const.* 35. *d.* 17. Et legitimam renunciatam extra terminos licitos ad Fiscum deferri defendit *Cephal. cons.* 605. *numer.*
13 21. *& seqq.* Sed limitatur in textu regula; nisi tertius ille consentiat & in voluntate sua perseveret, quippe consensus hic tollit præsumtionem voti captandæ mortis, *Roder. Suarez in l. quoniam in prioribus limit. 6. numer. 1. Carpz. d. const.* 35. *def.* 19.
14 Illa certe limitatio non est, quando dicunt, posse fideicommissarium pacisci de obventuris bonis per mortem gravati, *Car-*
15 *pzov. d. const.* 35. *def.* 18. nam hic de viventis hereditate non tractatur, sed mortui, cum non gravato, sed testatori fideicommissarius succedat, *Fusar. de substit. quæ-*
16 *stion.* 309. Collige etiam posse tale pactum juramento confirmatum stringere unum paciscentium, ut cum altero dividat hereditatem. Nam si sine juramento obligatur, si consensus tertii perseveret, cum tamen consensus tertii votum captandæ mortis non excludat, *Covarr. in c. quamvis de pact. lib. 6. p. 2. pr. n.* 8. scilicet in se, sed tamen ratione turpitudinis & effectus, ut explicat *Hartm. Pistor. p. 4. quæstion. 1. num.* 29. quidni cum juramento obligaret? *Azorius*
17 *p. 1. inst. mor. capit.* 7. posse etiam pactum
18 valere, quando per id successionis æqualitas inter fratres inducitur, quia æqualitas favorabilis est, *Cephal. d. cons.* 332. *n.*
19 52. Nec est pactum prohibitum, si quis sibi successionem protestando reservet, *Cothman. vol. 1. cons. 8. num.* 38. ubi *seqq.* hac de
20 re plura. Nec cum hac lege prius pugnare, si parentis permissu testatur filius nulla relicta patri Legitima, tradit *Jo. Gutierrez l. 3. quæst. cap.* 75. *num.* 11.

TITULUS IV.

De Transactionibus.

L. Neque. 1.

SUMMARIA.

Transactio facta cum quibusdam ex tutoribus, vel curatoribus non patrocinatur ceteris, cum quibus non est transactum. 1.
Species facti. 2.
Curatores singuli in solidum tenentur. 3.
Satisfactio pro solutione est. 4.
Unusquisque sui doli pœnam sustinet. 5.
Transactio cum uno correo debendi facta alios non liberat. 6.
Idem est si cum uno administratore in solidum obligato contrahitur. 7.
DD. hic agunt de beneficiis tutorum. 8.
An tutor negans tutelam beneficiis privandus, remissive? 9.
Communiter possideri est pro indiviso possideri. 10.

1 Transactio, facta cum quibusdam ex tutoribus, vel curatoribus, non patrocinatur ceteris, cum quibus non est trans-
2 actum, *Sichard. n.* 1. Species facti hæc est: Habui tres curatores, quorum culpa damnum mihi datur: transigo cum duobus: quæritur, an tertius habeat exceptionem transactionis? Videtur affirmandum:
3 cum enim singuli teneantur in solidum, ideo unius liberatione etiam ceteri liberantur, *l. 15. ff. de tutel. & ration.* præsertim,
4 cum etiam satisfactio pro solutione sit, *l. satisfactio* 52. *de solution.* Sed negatur,
5 quia unusquisque sui doli pœnam sustinet, *d. l.* 15. nec hoc actum, ut tertius liberatur, *§. alteri Institution. de inutil. stipulat. l.* 27. *§.* 4. *de pact.* Collige:
6 Transactionem cum uno correo debendi
7 factam, alios non liberare; idem est, si cum administratore in solidum obligato contrahatur, *Mantic. de tacit. & ambig. con-*
8 *ventio. lib.* 25. *tit.* 4. *num.* 8. *DD.* hic
9 agunt de beneficiis tutorum: item, an tutor negans tutelam sit privandus benefi-
10 ciis, de quo *Jason* hic id negans. Item communiter possideri est, pro indiviso possideri, &c.

L. Cum

L. Cum te proponas. 2.

SUMMARIA.

An valeat transactio, quoniam nulla causa adest? 1.
Timor litis satis causæ est ad transigendum. 2.
An tutor super paterna hereditate pupilli transigere possit? 3.
Si quis sciens adversarium habere justam causam, inducat eum ad transigendum, mortaliter peccat. 4.
Peccatum non dimittitur, nisi restituatur extortum. 5.

1 Cum nulla adhuc esset lis inter me & sororem propter timorem tamen litis transegi. Quæritur, *An valeat transactio, cum nulla adsit causa?* Ergo per *l.* 2. §. 3. *de dol. mal. exception.* videtur sine causa facta promissio. Sed omnino valet 2 transactio, quia timor litis satis causæ est ad transigendum, *l.* 65. §. 1. *de condict. indeb.* Sufficit enim transactionem fieri propter litem, licet non fiat in lite, & sufficit rem esse dubiam, ratione litis motæ, vel movendæ, *Mant. de tac. & amb. convent. lib.* 26. *tit.* 1. *num.* 17. & hoc ampliat *Mantic. d. lib.* 26. *tit.* 8. *num.* 20. licet litem minitans haberet animum calumniandi, quod tamen temperat, nisi evidens esset calumnia, nam tunc dolus ipsi non prodesset, de quo postea, & confer notata, *ad l.* 68. *in summa* §. 1. *num.* 2. *ff. de condict. indeb.* Hinc *Carpz. lib.* 5. *resp.* 66. tra-
3 dit super paterna hereditate pupilli non posse tutorem transigere, quia & heredem eum esse, & pro qua parte sit, in jure certum est, quod concedi potest, si nulla lis probabilis de quantitate, vel testamento, vel aliis incidentibus quæstionibus sit;
4 nam si omnia liquida, cur transigeret? Si quis vero sciens adversarium habere justam causam, mortaliter peccat, si eum inducat ad transigendum, per quod aliquid ei de jure suo detrahitur, *Mantic. d. l. n.* 22.
5 vid. *Aut. ad l.* 11. *ff. h. t.* Ergo peccatum non dimittetur, si non restituatur extortum.

L. Age cum Geminiano. 3.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
Transactio est stricti juris. 2.
Specialis & limitata transactio, licet sequatur generalem petitionem, parit tamen specialem exceptionem. 3.
Transactio specialis non impedit actionem circa alia, de quibus est transactum. 4.
Potest tamen extendi ad dependentia & connexa. 5.
Judex ab actore & reo petere potest declarationem actionis, vel exceptionis generalioris, quoad verba alias obscura. 6.
Limitata causa limitatus sequitur effectus. 7.

1 Tullia litem habebat cum Geminiano curatore de diversis summis, sed de una summa cum eo transegit, Quæritur: an curator, si Tullia de aliis summis litem denuo moveat, exceptione transactionis se tueri possit? Videtur quod sic, quia petitio generalis præcessit, in quo est ratio dubitandi, cum transactio ex præcedenti lite interpretanda videatur, jam vero de multis summis antea agebatur. Sed Resp.
2 Transactionem esse stricti juris, nec extendendam, per *l.* 31. *C. hoc tit. & l.* 17.
3 §. 4. *ff. de pact.* Collige: Quod specialis & limitata transactio, licet sequatur generalem petitionem, pariat tamen specia-
4 lem exceptionem, & transactio specialis non impedit actionem circa alia, de quibus non est transactum, *Molin. disp.* 558.
5 *numer.* 2. licet ad dependentia tamen & connexa possit extendi, *Valasc. consult.* 39. *num.* 5. *Molin. d. l. Auctor ad l.* 9. *ff. h. t.* Notant hic *DD.* ex verbis, *quæret de quanta*
6 Judicem, ut ab actore, ita etiam a reo, petere posse declarationem actionis, vel exceptionis generalioris, quoad verba alias obscura, juxta *l. pen. ff. de interrogat. actio-*
7 *nib. Et Jason* hic tractat Regulam: limitata causa limitatus sequitur effectus, quam Regulam hic exornat *Barbos.* 7. & in axiomatibus *lib.* 3. *cap.* 10. *axiom.* 15.

L. Actione. 4.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Quatenus in proposita facti specie actioni de dolo sit locus? 2.
Dolus in qualibet dispositione videtur exclusus. 3.
De actione doli hic agunt DD. 4.
Quando per orationem præcedentem negatur actus, particula nisi ponit actum quando

do vero per orationem præcedentem negatur potentia, hæc potentiam ponit. 5.
Actio per acceptilationem extincta non reviviscit. 6.

1 Species facti: Majorennis quidem dolo inductus est ad transigendum cum suo quondam Curatore, & quidem non nuda conventione, ubi veteri actioni locus esset, *l.* 15. *C. h. t.* sed per Aquilianam stipulationem & acceptilationem; Quæritur, quomodo ei consulendum? R. actioni de dolo locum esse, *l.* 1. §. 9. *ff. de dol.*
2 nisi de dolo admisso (non committendo) specialiter sit transactum: generaliter enim facta transactio non sufficeret, cum remissa actione non videatur dolus remissus, nisi expressim, vel satis urgentibus clausulis remittatur, aut ex certa remittentis sententia eum remissum esse constet, *l. tres fratres* 35. *ff. de pact.* Covarr. *l.* 2. *resolut. c.* 4.
3 *numer.* 4. *vers. primum &c.* & dolus in qualibet dispositione videtur exclusus, *l.* 60. §. 4. *ff. mandat. Barbos. in axiom. locupl.*
4 *l.* 4. *capit.* 44. *axiom.* 1. Et ideo hac occasione de actione doli hic agunt DD. & de particula NISI, hanc regulam hic
5 format *Bart.* Quando per orationem præcedentem negatur actus, hæc particula actum ponit; quando vero per orationem præcedentem negatur potentia, hæc potentiam ponit per *l.* 59. §. *fin. de manum. testam.* Conf. *Dn. Richter. in Adverb. in part. NISI.* Demum Nota:
6 actionem per acceptilationem extinctam non reviviscere, de quo *Tusch. conclus.* 116. *lit. A. & Barb. locupl.* 1. *cap.* 16. *ax.* 4.

L. Cum te transegisse. 5.

S U M M A R I A.

Ad transactionem non requiritur scriptura, si modo aliunde possit probari. 1.
Transactio a majorenni facta non potest rescindi, modo dolus & manifesta calumnia absit. 2.

1 *Hac lex* ejusdem argumenti cum *l.* 17. *C. de pact.* quod scil. ad transactionem non requiratur scriptura, si modo aliunde
2 possit probari. Collige tamen, transactionem a majorenni factam non posse rescindi, modo, ut dixi, dolus & manifesta calumnia absit.

L. Cum mota. 6.

S U M M A R I A.

Casus legis. 1.
Querela inofficiosi nondum præparata ad heredem non transit. 2.
Non sufficit litem incepisse, nisi perseveres. 3.
Solvitur objectio. 4.
Quomodo intelligendum, quod de actione ex stipulatu hic dicitur? 5.
Aquiliana stipulatio tantum actionem perimit, non introducit. 6.

1 Mater Pomponii testamento Patris sui erat exheredata: movit querelam, sed postea cum instituto herede transegit & mortua est: heres non stat promissis, An contra heredem actio vetus competit? Videtur quod sic, ex *l.* 27. *ff. de inoffic. testam.*
2 Sed negatur, quia querela nondum præparata ad heredem non transit; *l.* 6. *in fi-*
3 *ne d. t.* jam vero non sufficit litem incepisse, nisi perseveres, *l.* 15. §. 1. *d. t.* ergo datur actio ex stipulatu, vel præscriptis
4 verbis, quæ hic utilis dicitur. Quamvis autem admodum dubia videatur conciliatio legis hujus cum *d. l. si quis instituta* 27. *de inoffic. testam. Fachin.* tamen *lib.* 1. *capit.* 10. quem sequitur *hic Barbos.* ex forma transigendi elicit conciliationem. Sed expeditior videtur *Donelli* conciliatio, probata ab eodem *Donell. l.* 19. *c.* 6. *lit. A, Duar. Cujac.* & hos laudante *Hilligero ibid.* ita, ut hic de heredibus, illic de ipso transigente intelligatur. Et ideo si mater contra patris testamentum movit querelam, in ea specie facti procul dubio legi derogatum per *l. si quis filium* 34. *infra de inof-*
5 *fic. testament.* Quod de actione ex stipulatu hic dicitur, procul dubio de stipulatione pœnali intelligendum, non de Aquilia-
6 na stipulatione, quæ tantum actionem perimit, non introducit, *Bacchov. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 7. *th. fin. lit. F.*

L. Transactionis. 7.

S U M M A R I A.

Procuratori ad agendum dato non licet transigere. 1.
Nec potest ei solvi. 2.

Con-

Contraria sunt agere & decidere seu transigere. 3.
Idem videtur dicendum de Procuratore generali. 4.
Procurator omnium bonorum transigere potest. 5.
Adhibenda tamen hic est distinctio. 6.

1 Regula est: procuratori ad agendum dato,
2 non licet transigere, quia nec ei solvi potest, *l.* 13. *pr. ff. de pact.* & contraria sunt
3 agere, & decidere (sive transigere) &
4 idem de Procuratore generali videtur dicendum per *l. mandato* 50. *ff. de Procur.*
5 Sed alia videtur ratio esse Procuratoris omnium bonorum, qui non ad omnes lites tantum ventilandas, sed ad administrationem bonorum constitutus est; hunc enim transigere posse probant *l.* 12. *ff. de pact.* & *l.* 17. §. *ult. ff. de jurejur. Cap. qui ad agendum, de Procur. in* 6. *Molin. disput.* 557. *n.* 19. *Treutl.* 9. *vol.* 1. *disp.* 6. *th.* 2. *lit.* C,
6 *Auct. ad l.* 11. *ff. de pact.* Et quidem puto discrimen constituendum esse, inter Procuratorem generalem omnium causarum, & omnium bonorum. Ille enim, utut universaliter datus sit, datus tamen est ad agendum, non transigendum. Sed qui ad administrandum datus est, liberiorem debet habere facultatem: nam si non potest transigere, libere administrare nequit, *Auct. ad l.* 13. *ff. h. t.*

De Alimentis. 8.

SUMMARIA.

De alimentis testamento relictis futuris transigi non potest. 1.
Limitatur. 2.
Pratoris est cognoscere de causa, modo, & persona transigente. 3.
De præteritis transigi potest. 4.
Nemo in præteritum vivit. 5.
Alia limitatio regulæ. 6.
De alimentis per Contractum debitis transigi potest. 7.

1 Regula est, quod de alimentis testamento relictis (futuris scilicet) transigi nequeat. Ratio: tum in favore alimentorum, ne hæc intercipiantur & alimentarius ad famem adigatur, *Mantic. de tac. & amb. convent. lib.* 26. *titul.* 3. *n.* 9. & ne devorata semel pecunia, mendicare teneatur, *Menoch. l.* 2. *Q. cas.* 170. *numer.* 6. tum in favorem testamenti, ut id effectum sor-
2 tiatur, *Mantic. d. l. numer.* 8. Sed regula illa intelligenda, si deterior reddatur causa alimentorum, ut si quod in singulos annos debebatur, in menses dividatur singulos valeat transactio; nam hac ratione melior fit conditio alimentorum, licet prætoris cognitio, aut decretum non accedat, *Mantic. d. l. numer.* 10. *Surd. de aliment. titul.* 8. *priv.* 56. *num.* 63. *Carpzov. decis.* 157. *num.* 17. & *sequent.* Ratio in *l.* 8.
3 *pr.* & §. 6. *in fin. h. t.* Prætoris autem est, cognoscere de causa, modo, & persona transigente, *l.* 8. §. 8. *h. t.* quod bene ex-
4 plicat *Menoch. d. cas.* 170. At bene de
5 præteritis transigi potest, tum, quia nemo in præteritum vivit, tum, quia alimenta a testatore in futuræ vitæ subsidia sunt destinata. Ergo transigendo contra voluntatem testatoris non pecco, *Surd. d. tit.*
6 8. *priv.* 56. *num.* 94. Alia limitatio est in transactione juramento confirmata etiam in futuris alimentis, *Surd. d. l. num.* 49. & *seqq. Gutierrez de juram. confirm. p.* 3. *cap.* 3.
7 *Fachin. lib.* 3. *cap.* 12. Aliud etiam est, si per contractum debeantur alimenta, quia leges de testamento relictis loquuntur, & ut creditor diligens fuit in adquirendis alimentis, ita etiam in transigendo erit, *Surd. d. l. num.* 84. vid. *Auct. ad l.* 8. *ff. h. t.*

L. Si super possessione. 9.

Species facti. 1.
Transactio sub conditione potest fieri, in qua sufficit aliquid ad transigentem pervenire posse, licet actu non perveniat. 2.
Quando dies & pœna simul additur stipulationi, mora purgatio non admittitur. 3.

1 Species facti: Possideo fundum, quem a me vindicas: transigo tecum, ut si intra mensem viginti mihi des, fundum restituam tibi, si non, in perpetuum retineam. Nihil dedisti, an possum retinere fundum? Videtur quod non, cum nihil a me acceperis. Ergo per *l.* 38. *C. h. t.* nulla transactio est. Sed affirmatur, quia aliquid accipere potuisses, si voluisses, & ego, ut possessor, exceptione pacti me tuebor.
2 Nota: Transactio sub conditione potest fieri, in qua sufficit, aliquid ad transigentem posse pervenire, licet actu non perveniat;

veniat; v. g. Dabo tibi decem, ut a lite recedas, si filius tibi natus fuerit. Filio non nato nihil debetur, transactio tamen est, quia sufficit dari debere potuisse, & conditio non tam ipsi transactioni, quam præstationi addita, *Mantic. lib.* 16. *de convent. titul.* 1. *numer.* 25. *& seqq.* Colligitur
3 etiam ex textu: quando dies & pœna simul additur stipulationi, moræ purgationem non admitti, *hic & l. magnam* 12. *C. de stipul. Sich. hic num.* 3. *& Tiraq. de retr. convent.* §. 2. *gl. un. num.* 4. *Curt. in rep. h. l. num.* 5. *volum.* 7.

L. Fratris tui filiis. 10.

SUMMARIA.

A transactione perfecta non facile recedendum. 1.
Nisi dolus, vel minor ætas accedat. 2.
Hæc exceptio est litis finitæ & ante litem contestatam opponi potest. 3.

1 Regula est, quod a transactione perfe-
2 cta non facile, i. e. nisi dolus vel minor ætas accedat, sit recedendum, ut aliquis
3 sit litium finis. Nota bene: hanc exceptionem esse litis finitæ, quæ ante litem contestatam opponi potest, *hic & l.* 23. §. *ff. de condict. indeb.* cujus rei hic est effectus, ut reus non cogatur litem contestari, sed statim ad probandum admittatur, & impleta probatione reus ab instantia & actione prorsus absolvatur, *cap.* 1. *de litis contest. lib.* 6.

L. De fideicommisso. 11.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
Si plures heredes sibi invicem remittunt fideicommissum conditionale reciprocum injunctum a testatore, valet, nec competit restitutio, licet aliquis eorum sit minor, & in eo sit verificata conditio. 2.
Quando super incerto eventu mortalitatis transactum est, tunc nec minori restitutio datur. 3.
Minor non restituitur adversus mutuam & vicissitudinariam fideicommissi remissionem. 4.
Limitatur. 5.
Quatenus dubii eventus ratione denegetur restitutio? 6.

1 Species facti hic eadem est, quæ in *l.* 16. *titul. praced.* nisi quod hic transactio, ibi nudum pactum, & hic de minore etiam
2 agatur. Et sententia est, si plures heredes sibi invicem remittunt fideicommissum conditionale, reciprocum, injunctum a testatore, valet, nec competit restitutio, licet aliquis eorum sit minor & in eo sit verificata conditio, *Gomez. t.* 2. *resol. cap.* 2. *n.* 34. Ratio dubitandi; quia nihil datum Cajano & læsus videtur, dum fratri succedere potuisset. Sed ratio decidendi. 1. Quia quantum onus dat alteri, tantum vicissim ab eo retinet. 2. Removetur ita votum captandæ mortis, aliturque concordia fratrum. 3. Nec eventus damni, sed inconsulta facilitas restitutionem indulget, *l.* 11.
3 §. 4. *ff. de minor.* Collige: Quando super incerto eventu mortalitatis transactum est, tunc nec minori restitutio datur; &
4 quod minor non restituatur adversus mutuam & vicissitudinariam fideicommissi remissionem, nec ex hoc dicitur esse circumventus propter dubium eventum, licet postea ex eventu lucrum fideicommissi amiserit, quia hujusmodi damnum debet compensari cum utilitate, quam ipse consequi poterat, si eventus aliter cecidisset, *Tiraq. ad l. si unquam C. de revoc. donat.* verbo, *donatione largitus, numer.* 128. & cum jure communi usus sit minor, & fecerit id, quod quilibet diligens fecisset, non datur ei restitutio, *l. fin. C. de restit. min. Sfort.*
5 *Oddus de restitut. quæst.* 85. *nu.* 27. quod limitatur; nisi adesset considerabilis imparitas ex parte minoris, *Fusar. de substit. qu.* 590. *num. fin. Peregr. de fideicommiss. artic.* 52. *nu.* 50. v. g. si alter esset senex, alter
6 adolescens, *Odd. d. l. num.* 28. Igitur dubii eventus ratione denegatur restitutio, *Vasq. p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 98. si modo spes lucri, vel metus ac periculum damni de pari procedant, secus si prudens potius se periculo damni exposuisset, quam damnum pati, *Odd. de restit. p.* 2. *qu.* 66. *art.* 4. *n.* 17.

L. Præses Provinciæ. 12.

SUMMARIA.

Administrator Civitatis & totus Senatus transigere possunt de re dubia. 1.
Non vero remittere jus liquidum. 2.
Administrator Civitatis, vel Provinciæ liberam habet potestatem. 3.
Remittens liquidum non præjudicat civitati,

ti, vel universitati. 4.
Mandatum quantumcunque generale ad casum donationis & perditionis non est extendendum. 5.
Tutor in re dubia transigendo & rem immobilem alienando decretum judicis interponi curabit. 6.
Quatenus Pater super bonis filii adventitiis transigere possit? 7.

1 Administrator civitatis, ut & Senatus
2 totus transigere potest de re dubia, non
vero jus liquidum remittere gloriæ captandæ
causa, quia aliud administrare, aliud
3 donare. Collige tamen: Administratorem
civitatis, vel Provinciæ liberam habere
potestatem, *Trentacinq. lib. 2. resol. 1. titul.
de Procur.* alias enim transigere non posset,
nisi libera esset ipsius potestas, *arg. l. 58.
& l. 60. ff. de procur.* Si vero aliquid vellet
4 Præses, vel Senatus remittere, quod esset
liquidum, non præjudicaret Civitati, vel
Universitati; *l. ambitiosa ff. de decret. ab ord.
fac. Losæus de jur. univers. p. 1. cap. 3. n.*
5 112. Nam mandatum, quantumcunque generale,
ad casum donationis & perditionis
non est extendendum, *Gail. l. 2. obs. 72.*
6 *n. 12.* Eadem ratio tutoris, *Gutierrez de
tutel. l. 2. cap. 6.* qui in re dubia transigendo
& rem immobilem alienando, decretum
Judicis interponi curabit, *Bacchov.*
7 *in Treutl. vol. 1. disp. 7. th. 2. lit. E.* Pater
autem super bonis adventitiis filii transigere
potest si filio emancipato decretum
etiam Judicis, & causæ cognitionem interponi
curet, *l. 7. §. 2. ff. de reb. eor. qui sub
tut. Gail. d. obs. 72. n. 14. Mynsing. centur.
6. obs. 61.*

L. Interpositas. 13.

SUMMARIA.

Quatenus metu extortæ transactiones rescindantur? 1.
De probatione metus remissive. 2.
Dominus cum servo transigere non potest. 3.
Inter eos nullum est judicium. 4.
Ad transactionem lis, vel litis metus requiritur. 5.
Quod si reus opponat plures exceptiones, & unam non satis probaverit, succedit altera, si nec hæc, succedit tertia, & sufficit probare unam. 6.

1 Metu extortæ transactiones rescinduntur,
modo I. sit metus justus, v. g. vitæ &
salutis, *l. 8. ff. quod met. caus.* & cruciatus
corporis, *per hanc legem*. Quando autem
non agitur ad impugnandum contractum
directa actione quod metus causa, sed
actione utili, vel officio Judicis, vel condictione
ex lege, sufficere minorem metum,
quamvis non sit cruciatus corporis, tradit
*Farinac. p. 2. fragm. lit. M num. 86. Wesenb.
in π. quod met. caus. Mantic. d. lib.
26. titul. 8. num. fin.* & II. Si metus aliter
probari possit, quam ex qualitate causæ,
i. e. læsione: nam non sufficit allegare,
se multum remisisse, & parum accepisse,
per *l. 8. C. de rescind. vend. Mantic. de tac.
convent. l. 26. titul. 9. num. 11.* neque sufficiet
allegare qualitatem personæ, quod
fuerit Pater vel Patronus: nam ex sola
qualitate hac metus non præsumitur, nisi
minæ præcesserint, *arg. l. 7. infr. de his*
2 *qua vi metusve caus. Mascard. de probat.
concl. 1055. num. 17.* ubi plura de probatione
metus, de qua etiam *Menoch. l. 3.
præsumpt. 26. & seq.* Deinde dicit Lex, Do-
3 minum cum servo transigere non posse,
4 quia inter eos nullum est judicium, *l. 4.*
5 *ff. de judic.* Nam ad transactionem lis, vel
litis metus requiritur, *l. 2. D. h. t.* Colli-
6 gunt etiam ex hac lege DD. quod si reus
opponat plures exceptiones, & unam non
satis probaverit, succedat altera, si nec
hæc, succedat tertia, quia unam exceptionem
probare sufficit, *Sichard. hic num. 10.
Stiaticus observ. Pr. 22. num. 51. Donell. &
ibi Hillig. lib. 22. cap. 8. lit. D.*

L. Si diversa pars. 14.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
In potestate partium non est finitas lites restaurare. 2.
Debitum licet confusum, pacto tamen resuscitari potest. 3.
A Contractibus si mutuo consensu recedatur, debent omnia ex utraque parte in integrum restitui. 4.
Bacchovius *notatur*. 5.
Interdum partes non expresso verbis consensu, sed contrariis factis a transactione recedunt. 6.
Cur contra judicatum non possit ferri sententia? 7.

Transactio originem habet ex consensu. 8.
Sententia fertur in invitum. 9.
Qui vult impugnare transactionem, debet prius restituere ea, quæ per transactionem accepit. 10.

1 Agis contra me, ego tecum transigo datis tibi decem: Sed postea vis ex integro agere, quasi nulla fuisset interposita transactio: ego me in litem tecum descensurum paratum profiteor, modo decem restituas: Quæritur: An veteri actione mecum agere possis? Videtur quod non, præsertim, si per acceptilationem sit sublata
2 actio vetus, nec in potestate partium est finitas lites restaurare. Sed affirmatur, quia
3 debitum licet confusum, pacto tamen resuscitari potest, *l. 7. tit. præced.* & videtur hic contractus esse innominatus, dum restituis decem, ut litem excipiam, & ut ve-
4 teri actione tibi uti liceat: nam a contractibus si mutuo consensu recedatur, debent omnia ex utraque parte restitui in integrum, *l. ab emtione* 58. *de pact. Sanchez*
5 *de matrim. lib.* 6. *disp.* 23. *nu.* 6. Ex dictis autem patet, dubiam esse sententiam *Bacchovii in Treutl. disp.* 7. *th. fin. lit. B*, hanc legem ad eum casum adstringentis, quando sine acceptilatione secuta transactum, id quod etiam verba: *æquitatis ratio*, non
6 admittunt. Interdum etiam partes non expresso verbis consensu, sed contrariis factis a transactione recedunt, *Mantic. d. lib. 26.*
7 *t. 7. n. 1. Sed cur contra judicatum non potest ferri sententia?* Resp. hic *Gl.* commu-
8 niter approbata, quod transactio originem
9 habeat ex consensu; Sententia autem in invitum feratur. Collige etiam, eum,
10 qui vult impugnare transactionem, debere prius restituere ea, quæ per transactionem accepit, de quo pluribus agit *Menoch. cons.* 644. *per tot.* Nuper autem cum filii cum Noverca divisissent hereditatem patris, & filii vellent Novercam fraudis convenire & juratam specificationem petere contra voluntatem paternam, fuere filii condemnati ad cautionem de eo, quod legitimam excedit, restituendo, & sic admissi.

L. Ut responsum. 15.

SUMMARIA.

Transactione per acceptilationem facta nulla competit actio vetus. 1.
Secus si nuda conventione fuerit transactum. 2.
Nuda conventio actionem veterem non tollit, sed parit tantum exceptionem. 3.
Hodie ex omni pacto datur actio. 4.

1 Hujus L. Sententia est: Transactione per acceptilationem facta, nullam competere
2 actionem veterem: secus si nuda conven-
3 tione fuerit transactum. Nuda enim conventio actionem veterem non tollit, sed parit tantum exceptionem. Et ideo hoc casu nec actor, nec reus possunt jure actionis compelli ad observandam transactionem: sed si actor contra transactionem experiatur, pacti exceptione repellitur. Reus autem si fidem promissam non præstet, veteri actione potest conveniri, & si de transactione excipiat, de dolo replicatur, *Man-*
4 *tic. d. l. 26. tit. 7. n. 15.* Sed ejusmodi tricæ hodie non curantur, postquam ex omni pacto datur actio.

L. Causas. 16.

SUMMARIA.

Transactio legitima Principis Rescripto non tollitur. 1.
Nec potest Princeps salva justitia transactionem jure initam rescindere. 2.
Nec præsumitur id voluisse dando judices delegatos. 3.
Nisi addita clausula: Non obstante transactione. 4.
Aliud est, si transactio cedat in præjudicium superioris, vel domini directi. 5.
Partium de crimine publico transactio Magistratui non præjudicat. 6.

1 Transactio (scilicet legitima) Rescripto Principis non tollitur. Hujus ratio est in *l. ult. supr. si contra jus &c. & l. 4. C. de*
2 *emancip.* imo ne potest quidem Princeps salva justitia transactionem jure initam re-
3 scindere, *Jason. hic*; nec voluisse id præsu-
4 mitur dando Judices delegatos, nisi clausula addita: *non obstante transactione*, *Man-*
5 *tic. d. tit. 7. num. 13.* Aliud vero est, si transactio cedat in præjudicium Superioris, vel Domini directi, de quo *Rosenthal de Feu-*
6 *dis cap. 9. conclus.* 12. nec etiam partium de crimine publico transactio Magistratui præjudicat, de quo *Carpz. part. 3. Pract. crim. qu.* 148.

L. Cum

L. Cum proponas. 17.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Agere non videtur, cui obstat exceptio. 2.
Ex transactione pœnali facta cum clausula: rato manente pacto, *hodie indistincte debetur pœna & principale debitum.* 3.
Ex omni pacto deliberato hodie est actio. 4.
Si sine dicta clausula transactum, alterutrum tantum debetur. 5.

1 Marcellus dedit decem Adversariæ transactionis nomine, hoc addito, ne quid amplius a se peteret, aut si quid amplius a se petat, decem sibi restitueret, rata nihilominus manente transactione: Adversaria contra fidem transactionis petit amplius; Quæritur, An Marcellus exceptione transactionis se tueri & præterea decem re-
2 petere possit? Videtur quod non, quia agere non videtur, cui obstat exceptio, *argum. l. nihil interest* 112. *de R. J.* Sed affirm. quia de conatu actionis videtur cogitatum, cum alias inutilis fieret pactio: si vero in transactione nulla fuit stipulatio, Marcello quidem competit exceptio; sed illa decem ex nudo pacto repetere ne-
3 quit. Colligitur ex lege: Ex transactione pœnali facta cum clausula: *rato manente*
4 *pacto*, deberi hodie indistincte, postquam ex pacto omni deliberato actio est, *Auctor in l. 7. ff. de pact. n.* 5. pœnam simul & principale debitum, per *hanc legem, Auctor in*
5 *l. 16. ff. h. t. n.* 1. Sed si fine hac clausula transactum, alterutrum tantum præstare tenetur Reus, *l. prædia* 48. *ff. de act. emti, Molin. tr. 2. disp.* 56. *n.* 10. *Gutierrez in repet. l. nemo potest, de legat.* 1. *nu.* 42. *& de juram. confirm. p.* 1. *cap.* 60. *num.* 1. *Mart. de clauf. p.* 1. *clauf.* 141. *n.* ubi hac de re plura.

L. Transigere. 18.

SUMMARIA.

Accusator & accusatus de crimine capitali transigere & pacisci possunt impune, ut reus non habeatur pro confesso, nec actor incidat in SCtum Turpillianum. 1.
De quo crimine capitali hoc intelligendum? 2.
An pœna mutilationis membri huc pertineat? 3.
Super Adulterio transigi non potest. 4.
Talis transactio in crimen lenocinii incidit. 5.
Probrosum hoc crimen toti Civitati. 6.
Paucis personis accusatio adulterii permissa. 7.
An hodie transactio in adulterio impune fiat? 8.
Maritus licet super adulterio nulliter transigat, non tamen potest uxorem accusare jure mariti, sed jure extranei. 9.
Non licet transigere super crimine læsæ Maj. 10.
Illud non occultari reip. interest. 11.
Ad scientem non spectat ea crimina ulla parte condonare. 12.
In criminibus non capitalibus transigere non licet. 13.
Publicorum judiciorum persecutiones pactis privatorum non possunt remitti. 14.
Ante cœptum tamen judicium transigere in his licet actori & reo. 15.
Bacchovius *notatur.* 16.

1 Accusator, imo & Accusatus de crimi-
2 ne capitali (cujus scilicet pœna supplicium ultimum, *l. 4. ff. de pœnis*, & per verba
3 in hac lege sequentia, unde pœnam mutilationis membri huc non pertinere putant *Delr. ad hanc legem num.* 44. *Treutl. & Bacchov. d. disp. 7. th. 5. lit. B*, licet contrarium plerisque placeat; cum quibus facit etiam *Padill. hic num.* 8. *& Barbosa n.* 8.) transigere & pacisci potest impune, ut reus non habeatur pro confesso, nec actor incidat in SCtum. Turpill. Ratio: in *l. 1. ff. de bon. eor. qui ante sentent.* & quia de vita hominis hic agitur, non præsumitur Reus fateri delictum, sed periculi gravitate propter dubium litis eventum compulsus. Et ideo sola miserationis ratio, *Bacchov. ad lib. 2. Pand. d. c. 2. Tran-*
4 *sact. object.* 3. *num.* 9. Excipitur Adulterium, de qua exceptione, an ea regulæ conve-
5 niant, disputat *Bacchov. d. c. n.* 14. forte quia hæc transactio in crimen lenocinii in-
6 cideret, & quia hoc crimen probrosum
7 est toti civitati, vel quia paucis personis adulterii accusatio permissa fuit, facile fieri posset, ut admissa transactione scelus impunitum maneret, vel quia ex eo crimine sequuntur gravissima mala dedecoris mariti, occasionis cædium, infectionis clarorum natalium, successionis filii adulterini, sordidumque sit marito & consangui-

 neis

neis adulteræ super hoc crimine transigere, *Molin. tr.* 3. *disp.* 46. *n.* 7. Hodie tamen transactionem in adulterio impune fieri volunt *Heig. pract. quæst.* 29. *num.* 79. *& Carpz. in pr. crim. q.* 55. *nu.* 14. putarem autem distinguendum esse inter simplicem remissionem & transactionem; illam impune fieri, sed hanc non, etiam hodie:
9 & sic distinguit *Molin. d. l. nu.* 11. Maritus etiam, licet nulliter transigat, tamen non potest uxorem accusare jure mariti, quod est speciale jus, sed bene jure extranei,
10 *Barb. ad l.* 2. *pr. n.* 105. *ff. solut. matrim.* Crimen læsæ majestatis etiam excipiunt, ob
11 hanc rationem, quia illud non occultari
12 Reip. interest, & ad scientem non spectat, ea crimina ulla ex parte condonare,
13 *Molin. d. l. n.* 12. In criminibus vero non capitalibus transigere non licet ob cessan-
14 tem miserationis rationem, neve publicorum judiciorum persecutiones pactis privatorum remittantur, non tamen quod reus statim rapiendus sit ad supplicium, sed quod gravi præsumtione se oneret,
15 *Bacchov. d. l. n.* 15. Sed in his tamen ante cœptum Judicium licet transigere Actori & Reo, *l.* 1. §. 3. *ad SC. Turpill. Treutl.*
16 *ad disput. th.* 5. *lit. C*, ubi distingnit *Bacchov.* quæ tamen distinctio textui non videtur convenire. Conf. *Wesemb. in* *pr. ff. h. t. nu.* 5. ab initio *citra falsi accusationem*, quæ verba vel continent exceptionem criminis falsi, vel hunc habent sensum, quod accusator desistens prævaricari & falsum ita committere videatur, *l.* 10. *C. de adult.* Plura hac de re passim apud *Delr. Klock Arum. Padill. in hanc legem, Molin. d. l. & alibi.*

L. Sub prætextu. 19.

S U M M A R I A.

Propter noviter reperta instrumenta non rescinditur transactio rite facta. 1.
Nec judicatum. 2.
Limitatur. 3.
Idem est in minore. 4.
An hæ transactiones ipso jure sint irritæ? 5
Retractatur transactio, si dolo subtracta sint instrumenta. 6.
Solvitur objectio. 7.

1 Regula hic est: Propter noviter reperta instrumenta non rescinditur transactio rite
2 facta, quia idem in judicato, *l.* 4. *C. de*
3 *re judic.* nisi causa sit publica, *l. Imperato-*
4 *res* 35. *ff. de re judic.* Idem in minore, *l. Rempublicam C. de Jur. Reip.* Et in his quidem textibus cum *Morla Barbosa hic*
5 putat, has transactiones ipso jure esse irritas, cum tamen in *d. l.* 35. nonnisi causa cognita detur restitutio, quod bene explicat in *d. l.* 35. *Zas. n. fin.* & de restitutione contra Sententiam ex noviter repertis instrumentis, *Odd. de restit. q.* 73. *& seqq.*
6 Sic etiam retractatur transactio, si dolo subtracta sint instrumenta, ubi si nuda conventione fuerit transactum, vetus actio non sublata, per *l.* 15. *supr. h. t.* imo veteri actioni locus, & exceptio transactionis replicatione doli elidenda. Si vero actio vetus per stipulationem, vel acceptilationem sublata, tum actioni doli locus erit, non furti, *argum. l.* 67. *ff. de furt. Cothm. l.* 2. *cons.* 53. *n.* 160. Nec obstat huic legi *l.* 3. §. 1.
7 *h. t.* quia ibi transactio nulla non inspectis codicillis. Vid. *Zang. de except. p.* 3. *cap.* 18. *n.* 6. *& seqq. & n.* 27. Conferri etiam potest, ad *h. l. Pruckm. vol.* 1. *cons.* 56. *n.* 292. negans hanc legem ad læsionem ultra dimidium restringendam esse.

L. Non minorum. 20.

S U M M A R I A.

Quatenus par virtus transactionis, quæ sententiæ? 1.
Ingenuus fit per sententiam, non per transactionem. 2.
An transactio facta noctu valeat? 3.
Sententia noctu facta non valet. 4.
Transactio nullum tempus in sanæ mentis homine & majorenni excludit. 5.
Quilibet actus extrajudicialis noctu fieri potest. 6.
Notarius nihilominus diem inscribere potest, nulla facta mentione noctis, sine crimine falsitatis. 7.
Quod si quis ultima die compareat ad solvendum pretium, vel aliud, & jam Creditor nolit acceptare, tunc adiri potest judex, ut noctu citetur. 8.
Suspicione interdum laborant, quæ noctu fiunt. 9.

1 Par est virtus transactionis, quæ sententiæ scil. in decidendis & finiendis con-
2 troversiis, non in aliis: ingenuus enim fit per sententiam, non per transactionem, ar-

argum. l. diffamari 5. C. de ingen. manumiss. ideo-
3 que hic Quæritur: *An transactio facta noctu va-*
4 *leat?* Videtur quod non, quia sententiam noctu factam non valere plurimorum calculo est receptum, per tradita *Menoch. lib. 1. A. Q. 62. Vant. de nullit. ex defectu jurisdict. ord. nu.* 132. & aliorum. Sed alia ratio
5 transactionis quæ nullum tempus in sanæ mentis homine & majorenni excludit, per
6 *hanc legem*. Collige: quod quilibet actus extrajudicialis noctu fieri possit; & notat *Tiraq. de retr. lign. §. 1. gl. 11. n. 8.* quod
7 Notarius nihilominus diem inscribere possit, nulla facta mentione noctis sine crimine falsitatis. Ex hoc etiam infert *Chassaneus in consuetud. Burgund. Rub.* 10. §. 1.
8 in verbo: *dedens*, quod qui ultima die comparet ad solvendum pretium, vel aliud, & jam creditor nolit acceptare, tunc possit adire hoc casu Judicem, ut noctu cite-
9 tur, quia jus tempore periturum. Suspicione tamen interdum laborant, quæ noctu fiunt, ut si Commissarii noctu citatieos affigi curent, *Cothm. l. 4. consf. 12. nu.* 132. Sed id universale non est.

L. Cum ea. 21.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Plus valet, quod vere geritur, quam quod simulate concipitur. 2.
Hodie ex pacto in foro datur actio. 3.
Quatenus ex contractu simulato oritur actio? 4.
Traditio ex contractu simulato facta nulla est. 5.

1 Qui fundum a possessore vindicabat, cum eo transegit ita, ut possessor centum promitteret & fundum retineret, factum est etiam instrumentum, in quo scriptum quasi vendidisset fundum centum aureis, ut datur actio. Quæritur, an detur ad promissa centum actio? Videtur quod sic, ob *l. 6. C. si cert. petat.* Sed resp. non dari actio-
2 nem, quia plus valet, quod vere geritur, quam quod simulate concipitur: Quamvis
3 autem hodie ex pacto in foro detur actio, atque sic principalis decisio legis vix usum habeat, colligere tamen ex lege licet, ex
4 contractu simulato non oriri actionem sc. quatenus talis: nam si aliud ageretur, & quidem aliud illud & negotium occultatum esset tale, ut ex illo posset dari actio (quod in hac specie tunc temporis non erat) tunc omnino etiam ex contractu simulato daretur actio, *Bart. in l. emt. 12. ff. de aq. pluv. arc. Donell. ad Rubr. Cod. plus valere &c.*
5 Sic etiam traditio ex contractu simulato facta nulla est, per *l. nuda 55. de empt. Trentac. lib. 1. tit. de simulat. concl. un. nu. 3. Tusch. concl. 265. lit. S, Tiraq. de retr. lign. §. 1. gl. 2. n. 15.*

L. Si major transegisti. 22.

SUMMARIA.

Transactio non rescinditur ob id, si quis protestatus sit, se decipi. 1.
Sola protestatio quod scil. quis metu compellatur, non rescindit contractum. 2.
Inter dolum & metum magnum est discrimen. 3.
Sciens nemo fallitur. 4.
Ex protestatione publice facta præsumitur transactio metu facta. 5.

1 Transactio non rescinditur ob id, si quis protestatus sit se decipi. Est enim protestatio facto contraria. Ex hoc infert *Ban-*
2 *bos. hic*, solam protestationem, quod scil. quis metu compellatur, non rescindere con-
3 tractum. Sed videtur tamen inter dolum & metum magnum esse discrimen; nam
4 qui dicit se decipi, mentitur, quia sciens nemo fallitur: sed qui dicit, se metu saltem reverentiali compelli, non mentitur;
5 ideoque ex protestatione publice facta præsumitur transactio metu facta, *Menoch. lib. 3. præs. 26. n. 23. & præs. seq. n. 16.*

L. Nec intentio. 23.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Satis causæ est, quod a lite discedatur. 2.
Nisi evidens sit calumnia. 3.
Transactio ipsa præbet titulum debiti vel possessionis. 4.
Qui transegit, ut heres cum Creditoribus, is non potest opponere Creditori exceptionem intentionis, vel facti. 5.
Cui denegatur defensio, vel exceptio, illi multo magis denegatur actio. 6.

1 Qui heres non erat ut heres conventus a creditoribus, cum iis transigit dando centum, comperto errore quæritur, an illa

la centum repetere possit ceu indebita, quia sine causa dedit, cum non fuerit he-
2 res? Sed respondetur, satis causae esse, quod a lite discedatur, l. 65. §. 1. ff. de con-
3 dict. indeb. nisi evidens sit calumnia d. §. 1. Et alias si per stipulationem tantum promisisset, illa centum solvere deberet; ex qua ratione ita argumentatur Imperator. Si, qui putabatur heres, centum promissa per stipulationem tenetur solvere, utique ea per transactionem data repetere non potest per d. l. 56. §. 1. ff. de condict.
4 indeb. Collige: I. Transactionem ipsam praebere titulum debiti vel possessionis, de quo in leg. 23. dicetur fusius. Et ideo recte
5 Nevius & DD. colligitur; qui transegit ut heres cum creditoribus, eum non posse exceptionem intentionis, vel facti, si dicat verbi gratia, non sum heres, opponere creditori. Et II. colligere licet Re-
6 gulam ex textu: Cui denegatur defensio, vel exceptio, illi multo magis denegatur actio: nam hic si stipulanti centum promisisset, non posset se defendere exceptione erroris, quasi ut heres promisisset. Ergo multo magis ipsi denegatur actio, seu condictione indebiti. Confer ad illam regulam axiomata Barbos. locuplet. l. 5. cap. 23. axiom. 22.

L. Si quidem. 24.

SUMMARIA.

Species facti. 1.
Transactio stricti juris est. 2.
Solutio partis facta ex causa transactionis inducit liberationem a toto. 3.
Qui transigit pro certa summa, reliquum remittere videtur. 4.
Natura transactionis est, ut nihil amplius petatur. 5.
Ubi factum cum aliqua qualitate narratur, non potest factum ipsum acceptari omissa qualitate. 6.
Limitatur. 7.

1 Victorinus petierat a rea centum, transegit acceptis quinquaginta; pepigitque scilicet se nihil amplius petiturum. Resp. Alia quinquaginta ipsam petere non posse, quia pactum est liberatorium, nisi conventio de non amplius petendo omissa
2 fuerit, cum transactio sit stricti juris, l. 31. C. h. t. nam si nulla mota lite, rea Victorino solverit quinquaginta, dicens se nihil amplius debere, hoc ipso tamen suo cre-
3 ditori non praejudicat. Collige: solutionem partis factam, ex causa transactionis in-
4 ducere liberationem a toto, seu, qui transigit pro certa summa, reliquum re-
5 mittere videtur, quia ea est natura transactionis, ut nihil amplius petatur, per hanc legem, Mantic. d. lib. 26. de tac. & amb. convent. tit. 7. n. 3. Aliud vero est, si sine transactione aliquis diceret, se debere tantum quinquaginta, vel solvat etiam quinquaginta, creditor accipiens quinquaginta, non praejudicat sibi, quo minus reliqua quinquaginta, si probare possit ea deberi, petere possit, Menoch. lib. 2. A. Q. casu 93. n. 34. Mascard. conclus. 983. n. 18.
6 & seq. Quamvis enim, ubi factum cum aliqua qualitate narratur, non possit factum ipsum acceptari, omissa qualitate, Tiraq. de retr. conv. §. fin. n. 9. Menoch. l. 2. A. Q. casu 93. n. 21. Hartman. Pistor. p. 4.
7 quaest. 6. n. 1. secus tamen est, quando actor probatione sua suscepta qualitatem confessionis istius refutare vellet, Hartman. Pistor. d. l. n. 7. Menoch. d. casu 93. n. 37. Pacian. lib. 1. de prob. c. 24. n. 13. & 27. Casp. Klock. cons. 39. n. 135. vol. 2.

L. Si majores. 25.

SUMMARIA.

Nihil prodest ob causam dare, ut causa non secuta datum repetatur, si causa dandi nominatim non sit addita. 1.
Idem est in donatione. 2.
Intentio in mente retenta nullum parit effectum. 3.
Limitatur regula. 4.
Cessante causa promissionis finali, cessat promissio, licet expresse non fuerit adjecta. 5.
Si quis ad transactionem compellitur ob causam finalem, quae alterius culpa cessat, omnino cessare videtur etiam transactio. 6.
Omnis transactio intelligitur, rebus sic stantibus. 7.

1 Nihil prodest ob causam dare, ut causa non secuta datum repetatur, si causa
2 dandi nominatim non addita. Idem est in donatione per leg. 7. de condict. ob caus. dat.
3 Intentio enim in mente retenta nullum parit

4 parit effectum. Sed hoc limitandum, nisi causa fuit ab utroque cogitata tanquam finalis & propter quam facta fuit promis-
5 sio, tunc enim ea cessante, cessat promissio, licet expresse non fuerit adjecta, *l. 1. §. ult. cum l. seq. ff. de excus. tut. Tiraq. in*
6 *tract. cessante caus. limit.* 21. *num.* 3. Imo si quis ad transactionem compellatur, ob causam finalem, quæ alterius culpa cessat, omnino cessare videtur etiam transactio.
7 Vid. *Klock. consil.* 57. *n.* 1. *& seq. vol.* 2. Et huc facit regula: Quod omnis etiam transactio intelligatur rebus sic stantibus, *Tiraqu. ad l. si unquam in praef. n.* 130. *&* 167. *Carpzov. part.* 2. *Jurispr. constit.* 35. *defens.* 23. *Klock. d. l.*

L. Transactione matris. 26.

SUMMARIA.

Status matris transactione immutari non potest. 1.
Transactio non praejudicat tertio, imo nec filio. 2.

1 Loquitur hæc Lex de statu, qui matris transactione immutari non potest; nam mater cum creditore de filiis in servitutem tradendis transegerat, sed transactio hæc invalida per *l.* 36. *C. de liber. caus. & l. non*
2 *debet* 74. *ff. de R. J.* Collige ex textu transactionem non præjudicare tertio, imo nec filio, de quo *Mantic. d. lib.* 26. *tit.* 4. *per tot.* præsertim ratione status liberorum, ita ut ex libero fiat servus, quia a Parente, nedum a matre regulariter mutari nequit, nisi in speciali casu, *t. tit. infr. de patr. qui filios distrax.*

L. Sanum mente. 27.

SUMMARIA.

Sanus mente, licet æger corpore, rite potest transigere. 1.
Transactio solo consensu contrahitur. 2.

1 Sanus mente, licet æger corpore, rite post transigere, *hic & l.* 2. *ff. de testam. l.*
2 3. *C. qui testam. fac. poss.* quia hoc negotium consensu solo contrahitur.

L. Si apud acta. 28.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Optandum ut de jure Communi Civili rescindantur inanes subtilitates & tricæ. 2.

1 Me a te petente fundum, tu transegisti extra judicium, sine scriptura & nudo pacto. Ego ex nuda conventione non ago jure civili, sed intendere possum rei vindicationem pristinam, cui si opponas exceptionem transactionis, replico ego de dolo: dolus enim est, si fundum velles retinere & tamen ea, quæ ob id promissa sunt, dare nolles, aut si persona sit honorata, replicatio in factum datur. Sed hac actione pristina consequor id, ut vel rem in prius judicium deductam restituas, aut id, quod transactum est, præstes. Vid. *Wesenbec. in ff. h. t. n.* 7. & ibi censor ejus
2 *Bacchov.* & quidem optamus cum *Molin. de J. & J. disp.* 556. *n.* 9. *in fin.* ut de jure communi civili rescindantur inanes subtilitates istæ & tricæ, intuitu minuendæ litis introductæ, sed quæ multiplicandis litibus & disputationibus inserviunt, ac reddunt jus civile intricatum.

L. Sub prætextu. 29.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Generalis transactio tollit omnes obligationes & actiones etiam in judicium non deductas. 2.
Sufficit in genere cogitasse de omnibus, quæ sub genere, vel generali locutione comprehendi potuerunt. 3.
Limitatur. 4.

1 Ego hereditatem abs te petii, transigo de tota hereditate; sed postea repeniuntur nonnullæ res hereditariæ apud tertium, quæritur, an non obstante transactione, petere eas possim? quod affirmatur, quia 1. de his non sensi. 2. Transactio inter me & te tantum celebrata non tertium, *l.* 27. *§.* 4. *de pact.* Ergo tertium non ju-
2 vat. Collige: quod generalis transactio tollat omnes obligationes & actiones etiam in judicium non deductas, *Mant. d. lib.* 26. *tit.* 6. *n.* 8. Licet enim dicat actor & probare velit, sed de his speciebus non cogitasse, imo ne cogitare quidem potuis-
3 se, sufficit tamen, ipsum in genere cogitasse de omnibus, quæ sub isto genere, vel generali locutione comprehendi potuerunt, *Tiraq. ad l. si unquam in praefat. n.*

120. Barbos. locupl. l. 18. c. 25. ax. 13. Surd. decis. 185. n. 1. Valasc. consult. 39. n. 6. & 4 seq. Limitatur tamen hoc, nisi species dolo alterius occultatæ, l. tres fratres 35. ff. de pact. Trentac. l. 3. tit. de transact. resol. 2. n. 14. v. gr. si alter inventarium fecit & intuitu ejus transactum, sed postea aliæ res reperiantur, quarum nulla in Inventario mentio, Dn. Mev. part. 6. dec. 149. aut res illæ fuerint apud tertium, cui transactio etiam generalis inter alios inita, nec nocere nec prodesse potest.

L. Transactione finita. 30.

SUMMARIA.

Dolo extorta transactio rescinditur, volente decepto, non deceptore. 1.

Quotiescunque negotium improbatur, tunc id intelligendum est volente eo in cujus gratiam id cavetur. 2.

Quacunque in favorem alicujus introducta sunt, semper habent hanc conditionem si ille voluerit. 3.

Allegans propriam turpitudinem audiendus non est. 4.

1 Si dolo extorta transactio fuit, rescinditur ea, volente decepto, non deceptore. Ratio in *l. 2. §. 3. ff. ad SC. Vellejan.*
2 Collige: quotiescunque negotium improbatur, tunc id intelligendum est, volente eo in cujus gratiam id cavetur, *l. non eo*
3 *minus 14. C. de Procur.* quæcunque enim in favorem alicujus introducta sunt, semper habent hanc conditionem tacitam, si ille voluerit, *l. 2. ff. de L. Commissor. l. Julianus 13. §. si quis a pupillo 29. ff. de act. emt. Menoch. cons. 20. n. 13. & seqq.* Colligitur etiam ex lege hac Regula vulgaris:
4 Quod allegans propriam turpitudinem non audiendus sit, *hic & l. 7. C. de restit. Min.* de qua regula *Jac. Schultes ad Modest. Pist. p. 4. q. 40. num. 9.* & quos hic allegat *Barbos. num. 8.* & in ejus *axiom. locupl. l. 18. c. 33. ax. 5.* nam si deceptor peteret, ut contractus rescinderetur, propriam turpitudinem allegaret.

L. Si de certa re. 31.

SUMMARIA.

Transactio licet generalis sit, quoad verba, ad litem tamen præsentem restringenda. 1.

Limitatur. 2.

Mantica notatur. 3.

An lex hac in aliis Contractibus præter transactionem locum habeat? 4.

1 Transactio licet generalis sit quoad verba, ad litem tamen præsentem restringenda; v. g. Si egi de fundo, & transegi, promiseramque me nihil amplius petiturum, subintelligitur tamen clausula, eo nomine vel causa, & alias res petere non prohibeor. Transactio enim relationem habet ad litem, quæ per transactionem deciditur. Quicquid ergo in lite non fuit, ad id transactio extendenda non est: Ergo se nihil amplius petiturum qui promisit, de lite id intellexit mota: quod ta-
2 men limitandum, nisi salva ratione recti sermonis; v. gr. si egi ex causa mutui, postea transigo, liberando te a debito petito per transactionem *ex quacunque alia causa, quocunque alio debito*: nam tunc non restringitur clausula generalis ad causam illam, quæ in lite versabatur, quia potest etiam causa in lite versans esse specialis, & tamen transactio etiam de aliis causis esse potest, & ita generalior, cum etiam aliorum litium metus esse possit, *Alex. Trentac. l. 3. res. tit. de transact. res. 2. n. 10.* Deinde limitanda regula nostri textus, si præcederent verba generalia, secuta essent verba specialia, & demum transactio facta fuisset per verba generalia, vel si petitio est generalis, prosecutio litis specialis, transactio vero generalis; tunc enim transactio generalis ex petitione prius instituta & verbis generalibus primis esset generaliter intelligenda, *Afflict. dec. 285. n. 4. & Trentac. d. resol. num. 16.* &
3 sic dubia decisio *Manticæ*, quæ videtur his contraria, *d. l. 26. tit. 6. n. 14.* Limitatur etiam in dependentibus, connexis & accessoriis, *l. 2. pr. ff. si quis caut. Trentac. d. l.*
4 *18. & seqq.* In aliis contractibus præter transactionem hanc legem locum habere negat *Menoch. cons. 323. num. 56.* qui aliter hanc legem declarat, *n. præced.*

L. Si causa cognita. 32.

SUMMARIA.

Quatenus super judicato transigi possit? 1.

Per acceptilationem jus quod ex judicato habeo, remittere seu donare possum. 2.

Tran-

Transactio est de re dubia. 3.
Ubi judicatum, ibi dubium nullum est. 4.
Res judicata quid? 5.
Acceptilationi liquidissima etiam debita solvi possunt & aboleri. 6.
Si mihi res sit cum potente & rixoso adversario, & ad liberandum me a vexatione super re decisa transigerem, transactio mihi non præjudicat, quo minus totum petere possim. 7.
An jurata transactio etiam post rem judicatam valeat? 8.

1 Super judicato transigi nequit, nisi dubitetur, vel ignoretur, *l.* 7. *&* 11. *ff. h. t.*
2 *ibique Auct. n.* 2. Potest tamen per acceptilationem jus, quod ex judicato habeo, remitti, seu donari. Ratio prioris est: quia
3 transactio est de re dubia, *argum. l.* 2. *su-*
4 *pra h. t.* Sed ubi res judicata, ibi dubium
5 nullum est. Est enim res judicata sententia, quæ per remedium appellationis, vel aliud non est suspensa: nam alias transigi super sententia posset, *hic & l.* 23. §. 1. *ff.*
6 *de condict. indeb.* Posterioris ratio est, quia acceptilatione liquidissima etiam debita solvi possunt & aboleri, §. 1. *Inst. quib. mod.*
7 *toll. oblig.* Colligitur: Si mihi res sit cum potente adversario & rixoso, & ad liberandum me a vexatione super re decisa transigerem, transactio mihi non præjudicaret, quo minus totum petere possem, quia super judicato non potest transigi, *Molin. de J. & J. tr.* 2. *disp.* 556. *n.* 2. modo scilicet nullum remedium suspensivum, v. gr. restitutionis vel remissionis, nullitatis &c. metui potuerit, *Molin. d. l. Mantic. d.*
8 *lib.* 26. *tit.* 1. *num.* 21. Juratam sane transactionem etiam post rem judicatam valere putant *Gutierrez de juram. confirmat. p.* 3. *cap.* 4. *Auctor in l.* 1. *ff. h. t. n.* 1. licet hoc temperet *Molin. d. l. n.* 3.

L. Si pro fundo. 33.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ob evictionem datur non rescissio transactionis, sed actio præscriptis verbis; ut is qui dedit ex transactione, rem eam præstet liberam, sive ea res sit controversa, sive non. 2.
Quotiescunque ex transactione aliquid datur, dans ad evictionem tenetur. 3.
Transactio est justus titulus possidendi. 4.
Quatenus hoc procedat? 5.
An Vasallus, si feudum controversum apud reum bona fide relinquat transigendo, quia partium jura dubia, alienet feuda? 6.
Dissentit Tiraquellus. 7.

1 Euchrusius fundum petebat, Reus transigit, dando aliud prædium, quod promittit liberum (*Dass es keine* onera *habe*) sed postea reperitur id alii obligatum: Actor litem decisam restaurare nequit, sed aut aget ex stipulatu, aut ex transactione præscriptis verbis, ut liberum præstet prædium. In versic. *Si tamen*, est casus inversus: Si Euchrusio reus fundum restituat, aliudque prædium accipiat, Euchrusio vero fundus evincatur, neganda huic actio, quia non fundus datus est, sed restitutus. Multa colliguntur ex notabili hac
2 lege: I. Ob evictionem datur non rescissio transactionis, sed actio præscriptis verbis, ut is, qui dedit ex transactione rem, eam præstet liberam, sive ea res sit controversa sive non, *Hartm. Pist. obs.* 227. *n.*
3 36. *& Dn. Mevius p.* 5. *dec.* 42. Quotiescunque enim ex transactione aliquid datur, dans ad evictionem tenetur, *Caldas de emt. c.* 31. *n.* 104. *Berlich. p.* 1. *conclus.* 24. *n.* 45. *Mantic. d. lib.* 26. *tit.* 7. *n.* 22. *Hartm. Pistor. obs.* 227. *n.* 36. *& seqq. Carpzov. p.* 2. *Jurispr. const.* 34. *def.* 28. Sed si transigendo non dederim, sed rem penes reum paucis causa reliquerim, non dedi rem, neque dominium transtuli, ut recte, *Alex. hic n.* 5. Ergo de evictione non teneor, *DD. hic comm. Carpzov. d. l. & Hartm. Pist. & Carpzov. in proc. tit.* 4. *art.* 3. *n.* 14. *&*
4 *Dn. Mev. p.* 5. *dec.* 342. Collige II. Transactionem esse justum titulum possidendi, *Gl. & DD. hic*, quos citat *Thom. Michael inter consilia Klockii vol.* 1. *cons.* 29. *n.* 769.
5 *& seqq.* scilicet quando ex transactione rei possessio in alium transfertur, nam quando transigendo res apud aliquem relinquatur, non transfertur titulus, ut ex hoc textu id colligit *Bart. n.* 3. *Curt. n.* 4. *Tiraq. de Retr. consangu.* §. 1. *gl.* 14. *n.* 62. *& quos refert Menoch. cons.* 1236. *n.* 2. *& seqq.*
6 Collige III. Vasallum, si feudum controversum apud reum bona fide relinquat transigendo, quia partium jura dubia, proprie non alienare feuda, *Rosenth. de feud.*

7 *cap. 9. n. 1. conclus. 91. n. 3.* licet videatur dissentire *Tiraq. de retr. lign.* §. 1. *gl.* 14. *n.* 67. *& Cephal. cons.* 133. *n.* 81. cujus sententia potest consistere, si vasalli jura liquida & facile demonstrabilia, & acciperet pretium pro feudo apud possessorem relicto.

L. Cum donationis. 34.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An transactio ob dolum nulla? 2.
Nemo videtur defraudare eos, qui sciunt & consentiunt. 3.
Scire & scire debere æquiparantur. 4.
Promissio de alio herede instituendo non obligat. 5.
An modus impossibilis vitiet contractum? 6.
Scienti non infertur dolus. 7.
Liberatio concessa tibi sub modo, ut me heredem instituas, valida est. 8.
In pari causa potior est causa possidentis. 9.

1 Quidam fratrum suorum tutor erat: cum autem tutelæ actione conveniretur, transegit cum fratribus hoc pacto, ut ipsos heredes institueret, quod non præstitit:
2 Quæritur: *An transactio ob dolum nulla?* Respondetur negando, ob regulam juris in
3 *l. 45. de R. J.* Nemo videtur defraudare eos, qui sciunt & consentiunt; Scire enim debuerunt, tali pollicitatione neminem obstringi, per *l. pactum* 15. *supr. de pactis,*
4 & sic scire & scire debere, hic æquipa-
5 rantur. Et promissio igitur de alio herede instituendo non obligat, per *hanc legem*: & licet ille, cui transactio, vel donatio sub hac lege fit, non impleat conditionem hanc, tenet tamen transactio, *Mant. de tac. & amb. convent. l. 13. c. 43. n. 7.* Si tamen conventio nuda facta, ve-
6 teri actioni locus est, per *l. 28. h. t.* Licet itaque ex hac lege colligant: modum impossibilem non vitiare contractum, sed v. g. transactionem validam esse, licet modus sit inutilis; hoc tamen ita intelligendum puto, ut ille, qui modum de jure impossibilem dixit, ad modum præstandum, vel transactionem rescindendam compelli non possit; si tamen agat ille, qui talem modum promisit, exceptione pacti removeri posset, quia de hoc casu lex præsens non loquitur: sed is casus merito ex *alleg. leg. sive apud acta* 28. decidendus esset. Confer. *Sarmientus l. 2. selectt. cap. 9.*
7 *num. 7.* Collige: Scienti non inferri dolum; de quo *Barbos. locupl. lib. 4. cap. 45. ax-*
8 *xit.* colligit Gl. Liberationem tibi concessam sub modo, ut me heredem instituas, validam esse, cum etiam non se-
9 cuta institutione in pari causa turpitudinis, potior sit causa possidentis, i. e. debitoris, licet liberatio nulla foret, si sub conditione prolata, *Covarr. in c. cum tibi, de testam. n. 13. Castill. lib. 1. controv. c. 18. n. 57.* Confer. *Hartm. Pistor. p. 4. q. 7. n. 26.* qui similem casum inter principes personas ex hac lege decidit.

L. Transactionem. 35.

SUMMARIA.

Amicorum præsentia tollit præsumtionem metus. 1.
Itemque doli ac læsionis. 2.
Limitatur. 3.

1 Amicorum præsentia tollit præsumtio-
2 nem metus. Sic præsentia amicorum & consanguineorum etiam tollit præsumtionem doli ac læsionis, *Boer. decis.* 100. *Petr. Gerhard. sing.* 57. *Dec. cons.* 351. *n.* 6. *Jo. Gutierrez de tutel. p. 2. cap. 15. n. 7. Menoch. l. 2. A. Q. casu* 59. *n.* 10. Late idem *l. 3. præsumt.* 128. *per tot. Farinac. p. 2. fragm.*
3 *lit. M n.* 151. Sed præsumtio hæc excluditur, si vel enormis læsio appareat vel persona transigens amicis etiam sit formidabilis, vel metum allegans eum velit probare, *Alex. Trentac. l. de his quæ vi metusve causa fiunt, resol. 1. n. 21. & seq. Menoch. d. l. n. 9. & seqq.*

L. Si major. 36.

SUMMARIA.

Qua actione utendum contra reum non stantem promissis & transactis, si nuda conventione transactum. 1.
In transactione mora non purgari potest usque ad sententiam. 2.

1 Contra Reum non stantem promissis & transactis, si nuda conventione transactum, veteri actione utendum, *l. 28. C. h. t.* Sed reus sententiam eligere potest seu optionem habet, ut aut stet transactis, aut condemnationem subeat in ea re, de qua agi-

2 agitur. Collige: in transactione moram purgari posse usque ad sententiam, id est, si conveniatur reus, qui transegit actione veteri, licet non steterit promissis, potest tamen se defendere exceptione transactionis, & quidem sive ante, sive post litem contestatam transactio allegetur, ut recte hic *Jason. n.* 3. Ulterius autem reus urgeri non debet, cum semper incolumem habeat transactionis exceptionem, *Wesenb. in tr. ff. h. t. n.* 7. *Card. Tusch. concl.* 377. *n.* 73. *lit. M.*

L. Promissis. 37.

SUMMARIA.

Quando transactioni additur pœna per stipulationem, tunc etiam simpliciter agi potest ad pœnam. 1.

An, si ante litem contestatam, reus ad pœnam conventus, moram purgare velit, & exceptione se tueatur, audiendus sit? 2.

Quid si contraveniens novam causam prætendat, remissive? 3.

1 Quando transactioni additur pœna per stipulationem, tunc etiam simpliciter agi
2 potest ad pœnam. Sed quaritur hic: *An si ante litem contestatam, reus ad pœnam conventus, moram purgare velit, & exceptione se tueatur, audiendus sit?* Et distinguunt cum glossa *DD.* affirmando quando transigentes dixerunt se non petituros, quoniam intelligitur in judicio lite contestata, juxta *l. amplius* 15. *ff. rem ratam haberi*. Secus autem erit, si pœna apposita sit contravenienti, aut quovis modo inquietanti alterum, hic & *l. si quis major* 41. *infr. h. t. Molin. tr.* 2. *disp.* 556. *n.* 11.
3 Quid autem, *si contraveniens novam causam pretendat?* Vid. *Hartm. Pistor. p.* 1. *quæst.* 17.

L. Transactio nullo dato. 38.

SUMMARIA.

Transactio fit aliquo dato, vel promisso vel retento. 1.

Si in instrumento non sit dictum aliquid fuisse datum vel retentum, vel promissum, hoc non præsumitur. 2.

Non valet transactio, ubi dicis causa modicum quid datum. 3.

1 Sententia legis plana est, scilicet tribus modis fieri transactionem, aliquo nimirum dato, vel promisso, vel retento; quod si nullum horum fiat, transactio dici nequit. Reus enim tribuit aliquid actori, ut recedat, ab actione, vel remittat, quod prætendit, &c. Quia, si absque aliqua compensatione unus concederet alteri rem, aut jus, quod circa eam prætendere potest, non esset transactio, sed compositio, condonatio, vel pactio, *Molin. d. disp.* 556. *n.*
2 5. Et si in instrumento non sit dictum aliquid fuisse datum, vel retentum, vel promissum, hoc non præsumitur, & ideo corruit transactio, *Mantic. d. lib.* 26. *tit.* 1.
3 *n.* 23. *Gilhen. hic n.* 5. qui *n.* 3. negat, transactionem valere, si dicis causa modicum quid datum sit, *Mantic. d. lib.* 26. *tit.* 1. *n.* 42. *Beroux conf.* 176. *n.* 18. *lib.* 1.

L. Quamvis. 39.

SUMMARIA.

Pœnitentia etiam mox secuta non tollit transactionem. 1.

Contractus innominatus re adhuc integra, pœnitentiam non excludit. 2.

Vana est pœnitentia illius, qui per exceptionem alterius repelli potest. 3.

1 Pœnitentia etiam mox secuta non tol-
2 lit transactionem; Quamvis enim alias contractus innominatus non excludat pœnitentiam, quando res est integra, per *l. si pecuniam* 5. *ff. de condict. caus. dat. &c.* & ibi DD. odio tamen litium specialiter introductum; ut in transactione pœnitentia locum non habeat, *Cardin. Mantic. de tac. & amb. convent. lib.* 26 *cap.* 1. *n.* 6. etiamsi res adhuc integra, *Bolognet. in Rubr. ff. de V. O. n.* 371. sive agatur in transactione de liberando, an vero de obligando aliquo, *Mantic. lib.* 1. *de tac. & amb.*
3 *convent. tit.* 8. *n.* 38. Et idem *n.* 39. esse dicit in omni contractu innominato liberatorio, quia vana est pœnitentia illius, qui per exceptionem alterius repelli potest, *Card. Tusch. concl.* 998. *lit. C n.* 10.

L. Ubi pactum. 40.

SUMMARIA.

Pacti species. 1.

Quando transactio vallata est Aquiliana stipulatione, & simul pœna contravenienti indicta, si actor nihilominus agat, potest

test reus ante litem contestatam petere pœnam, & repetere data & nihilominus postea opponere exceptionem transactionis. 2.

An ex transactione pœnali pœna & res peti possit? 3.

In quibus casibus res & pœna possit peti? 4.

Ubi actor sine actione agit, is a judice ex officio repelli potest & debet. 5.

1 Titius movit litem Sempronio, postea transegerunt ambo per acceptilationem; Sempronius dedit decem, & subjecta est stipulatio pœnalis, si quisquam contra faceret: Titius contra transactionem movit litem priorem Sempronio, Sempronius potest objicere exceptionem transactionis, sed si velit excipere priorem actionem, id ipsi permittitur, *l.* 14. *C. h. t.* in odium Titii, & jubetur Titius accepta restituere pœnamque conventam solvere ante cognitionem causæ principalis, seu ante litis contestationem, quia, ut vetus actio resuscitetur, promissum prius solvendum, *d. l.* 14. quæ explicatio plana est & simplex, *a Bacchov. in Wesenb. h. t. n.* 7. proposita, & merito ineptam ibidem vocat Wesenbecii explicationem & contortam. Colligitur autem ex hac lege.

2 Quando transactio vallata est Aquiliana stipulatione, & simul pœna contravenienti indicta, si actor nihilominus agat, potest reus ante litem contestatam petere pœnam, & repetere data, & nihilominus postea opponere exceptionem transactionis, qui est communis intellectus legis, teste *Molin. de J. & J. d. disp.* 556. *n.* 13. qui exoptat, idem robur juris dispositione tribui etiam nudæ transactioni pœnali, licet nulla sit Aquiliana stipulatione vallata, quæ hodie raro fit. Et hunc intellectum etiam legis probat *Tiraq. in l. si unquam verbo revertatur n.* 424. *Mantic. d. l.* 26. *tit.* 7. *n.* 19.

3 Ex hac tamen lege non probatur, quod ex transactione pœnali pœna & res possit peti, quippe duo tantum reperiuntur ca-

4 sus, in quibus res & pœna potest peti, scil. cum addita est clausula, *rato manente pacto*, ut *l. penult. ff. de transact. ibique Auctor n.* 1. & 3. alter *in l. si quis major C. h. t.* quia hic pœna quidem exigitur, dum vero data repetuntur, reliquum tantum dimittitur in suo priori statu, *Molin. de Divid. & Indiv. p.* 2. *n.* 578. *& seq. Conf.* potest *Fort. Garcias in rep. l. si unus §. pactus n.* 10. & 241. Colligunt etiam ex gl.

5 juncto textu; ubi actor sine actione agit, eum a Judice repelli posse & debere, *Menoch. l.* 1. *A. Q.* 16. *Tiraq. in d. verbo revertatur, num.* 346. *Tusch. concl.* 109. *num.* 14. *lit. A*, & qui allegantur *a Barbos. hic num.* 5. *& in axiomat. locupl. lib.* 1. *cap.* 16. *axiom.* 6. Hanc legem solemniter repetit *Fr. Curt. vol.* 7. *rep.*

L. Si quis major. 41.

SUMMARIA.

Pœna ejus, qui cùm majorenni legitime & jurato transigit, & transactioni ejusmodi contravenit. 1.

Minores æquiparantur majoribus quoad observantiam juramenti, non quoad pœnam perjurii. 2.

Quænam ad hoc, ut dicta pœna locum habeat, requirantur? 3.

Ampliatur legis dispositio. 4.

In omni contractu jurato qui contravenit, privatur actione sua & jure, quod ipsi antea competebat. 5.

Locum habet lex ex parte contra universitatem quoad privationem commodi contractus, non quoad infamiam. 6.

Idem contra mulierem. 7.

Plures ampliationes & limitationes remissive. 8.

An qui dolo contravenit juratæ transactioni, data repetere, & promissa nondum soluta restituere teneatur? 9.

Facilius conceditur retentio, quam repetitio. 10.

Juramentum habet vim clausulæ: Rato manente pacto. 11.

Excludit purgationem moræ. 12.

An hæc lex hodie observetur? 13.

Si aliter post moram recipiat præstationem, cessant pœnæ hujus legis. 14.

1 Est hic generalis sanctio de eo sive

2 reo, qui cum majorenni (nam minorennes æquiparantur majoribus *in Auth. Sacramenta puberum C. si advers. vendit.* quoad observantiam juramenti, non pœnam perjurii; nec tamen his subvenitur in delicto, sed tantum pœna non statuitur) transigit, nullo metu compulsus, nec dolo circumventus, & quidem addito juramento, sic si con-

si contrafaciat, 1. notatur infamia. 2. Pœnam conventam solvere debet. 3. Commodum transactionis amittit (*hat sich der* Transaction *nicht zu erfreuen.*) 4. Actor ipsa actione cadit, quæ scilicet ante transactionem competebat & super qua fuit transactum, *Mantic. de tac. & amb. convent. lib.* 23. *cap.* 5. *num.* 13. Requiritur tamen,
3 ut, qui transegit, I. sit majorennis. II. Sponte, non coactus transegerit. III. Juramento transactionem confirmaverit. IV. Contraveniat tamen transactioni: & quidem V. ex vero dolo, ut *DD. hic & Menoch. cons.* 1205. *n.* 21. *Cephal. cons.* 265. *num.* 2. quæ Requisita ex hac lege colligit *Berous cons.* 158. *num.* 6. *vol.* 1. *Rol. a Valle cons.* 57. *num.* 2. *& seqq. vol.* 1. *& ex his Thom. Merckelbach. inter consil. Klock. vol.* 2. *cons.* 58.
4 *n.* 18. Ampliatur autem hæc dispositio, ut locum habeat in omni alio contractu his concurrentibus requisitis, quod ex generali vocabulo *Pacti* concludunt, & generalis ratio est a violatione nominis divini desumta, *Rol. d. cons. num.* 15. *Merckelbach. d. cons.* 58. *n.* 12. *Bacchov. in Treutl. disp.* 8. *th.* 5. *lit. K. Mantic. lib.* 4. *tit.* 32. *num.* 86. & quos allegat hic *Barbos. num.* 4. ubi in seqq.
5 id exemplis prolixe declarat. Ideoque in omni contractu jurato qui contravenit, privatur actione sua & jure, quod sibi antea competebat, *Cephal. cons.* 197. *num.* 17. *ubi de communi testatur Riminald. cons.* 124. *nu.* 45. ut in emptione, locatione *Menoch. cons.*
6 372. *nu.* 23. Locum quoque habet ex parte contra Universitatem quoad privationem commodi contractus, non quoad infamiam, *Barbos. hic num.* 11. *& Merckelbach. d. cons. num.* 35. *& seqq.* & plures referens *Menoch.*
7 *cons.* 709. *num.* 4. etiam contra mulierem,
8 *Cano de pactis c.* 10. *num.* 9. Ceteras Ampliationes & Limitationes, quas hic congerunt *DD.* non persequor, remitto lectorem ad eos, qui in hanc legem ex professo scripserunt & præ aliis *Barbosam*,
9 *Cagnolum*, *Bolognettum* & alios. Sed quæritur, an qui dolo contravenit juratæ transactioni, data repetere, & promissa nondum soluta restituere teneatur? Et utrumque negandum, illud quia omnia sua jura
10 amittit, hoc quia facilius conceditur retentio quam repetitio, *Cephal. cons.* 124. *nu-*
11 *mer.* 32. Colligunt I. ex hac lege: Juramentum habere vim clausulæ, rato manente pacto, *Farin. p.* 2. *fragm. lit. I. num.* 1181. *Barbos. hic num.* 20. *& DD. hic communiter*, *Marta de clausulis p.* 1. *claus.* 141.
12 II. Colligunt hic DD. quod juramentum excludat purgationem moræ, *Rimin. cons.* 255. *num.* 15. de quo tamen vid. *Gutierrez de juram. confirm. p.* 3. *cap.* 17. *Bacchov. ad*
13 *Treutl. d. disp.* 8. *th.* 5. *lit. K.* Sed hanc legem non servari dicit *Molinæus d. tr. de Divid. & Indiv. p.* 2. *num.* 578. maxime in terris Ecclesiæ & in Consistorio Principis, *Menoch. cons.* 355. *num.* 2. *Cephal. cons.* 370. *num.* 13. *&* 14. Sed neutrum conceditur; sane prius ad nos non pertinet. Et eam licet duram, servandam esse tradit *Riminald. cons.* 124. *num.* 29. etiam jure Canon. *Riminald. d. l. num.* 44. *& cons.* 255. *num.*
14 19. Sane si alter post moram recipiat præstationem, cessare volunt pœnas hujus legis, *Menoch. d. cons.* 355. *num.* 10. Ceterum fuse hanc materiam tractatam videre licet apud *Ant. Gabriel. l.* 3. *tit. de transact. concl.* 1.

L. Si ex falsis instrumentis. 42.

SUMMARIA.

Quando ex falsis instrumentis judicatum, sententia lata retractatur. 1.
Idem est in transactione, etiam jurata. 2.
Quatenus hoc procedat? 3.
An transactio ejusmodi sit ipso jure nulla, an vero ope restitutionis in integrum retractanda? 4.
Inter testimonia & instrumenta falsa sufficiens ratio differentiæ ostendi non potest. 5.
Gilkenius *h. l. cum* Bartolo *distinguit & quomodo?* 6.

1 Si, quando ex falsis instrumentis judicatum, sententia lata retractatur, *tot. tit.*
2 *C. si ex fals. instrument. &c.* utique etiam transactio, quando scil. falsis instrumentis persuasus quis transegit, retractari potest
3 etiamsi sit jurata. Sed id 1. de iis capitibus tantum intelligendum, in quibus alter falsa instrumenta produxit, nisi sint connexa, *Mantic. d. lib.* 26. *tit.* 9. *n.* 44. II. Nisi super ipso falso fuerit transactum.
4 *An autem transactio sit ipso jure nulla, an vero ope restitutionis in integrum retractanda?* Et posterius communiter placuit
5 per *l. Divus* 33. *ff. de re judic.* neque enim inter testimonia falsa & instrumenta falsa suffi-

sufficiens differentiæ ratio ostendi potest. Vid. *Menoch. l. 2. A. Q. cas.* 15. *Bacchov. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 7. *th.* 6. *lit. C. Odd. de*
6 *Restitut. p.* 1. *q.* 78. *art.* 3. quamvis *Gilkenius hic*, distinguat cum *Bartolo*, an deceptus uti velit exceptione ex hac lege, & hoc ipsum sine petitione restitutionis facere posse; an vero desideret, ut super causa principali pronuncietur, & agat, & tum, si simpliciter sine stipulatione transactum, priori actione agere & excipienti de transactione replicare posse de dolo, quod transactione utatur, quæ ex falsis instrumentis elicita sit; sin vero per stipulationem opus esse restitutione.

L. Jubemus. ult.

SUMMARIA.

Super statu & conditione servili transigere licet. 1.
Quatenus pro servitute transactio valeat? 2.
Status libertatis certus transactione mutari nequit in servitutem. 3.
An super matrimonio transigi possit? 4.

1 Super statu & conditione servili transi-
2 gere licet. Sed *DD.* communiter pro servitute transactionem valere nolunt, nisi in casu dubio, per *l. nec si volens* 6. *C. de*
3 *liber. caus.* Sed si status libertatis certus, in servitutem mutari nequit, *l.* 26. *supr. h.*
4 *t.* Et hic agunt de matrimonio: *An super eo etiam transigi possit?* quod regulariter negandum, quamdiu spes est matrimonium promissum probari, vel ejus certitudinem per recusationem juramenti purgationis erui posse; sed quando illiquidum hoc est, & forte is, contra quem agitur, paratus est præstare juramentum purgationis, vel etiam judiciale, eo casu suaserim transactionem, licet actu sciat, in conscientia sua promissionem esse sibi factam, ne perjurio causam det. Alias de quæstione hac agit *Heig. p.* 2. *quæst.* 16. & *B. Carpzov. l.* 2. *jurispr. Eccl. def.* 333. ubi *in n. ult.* voluit priori loco allegare *l.* 26. *h. t.*

TITULUS V.

De Errore Calculi.

L. Errorem Calculi. un.

SUMMARIA.

Si in calculo erratum, sæpius calculi retractatio fieri potest. 1.
Quod semel placuit, amplius displicere nequit. 2.
Error consensum excludit, & nullum veritati debet creare præjudicium. 3.
Ampliatur regula. 4.
Etiam in deliberando quis potest errare. 5.
Confessio etiam geminata, si erroris causa probetur, revocari potest. 6.
Limitatur regula. 7.
Potest etiam ejus, quod errore calculi promissum est, liberatio condici. 8.
Non obest error calculi, licet quietatio in continenti sequatur calculationem. 9.
Tunc eodem errore censetur secundus actus factus esse, sicut primus. 10.
Si post calculationem sequatur promissio, ea est nulla, si in calculo error. 11.
Sententia exprimens errorem calculi est nulla. 12. 14.
Aliud est, per errorem aliquid pronunciare, aliud super errore. 13.
Error calculi eo ipso probatur, quando probatur, rem aliter se habere. 15.
De errore calculi, remissive. 16.

1 Si in calculo erratum, sæpius calculi retractatio fieri potest, *Auctor in l.* 3. *ff. de adm. rer. ad civit. pert. n.* 1. *Ratio dubi-*
2 *tandi est*; quod semel placuit, amplius displicere nequit. *Sed ratio decidendi*, quod
3 id non placuerit, cum error consensum excludat, & quod error nullum veritati debeat creare præjudicium, *l.* 6. §. *illicitas*
4 *ff. de offic. Præsid.* Et hæc regula in textu ampliatur, licet sæpius calculatio instituta, *DD. hic & Menoch. cons.* 22. *n.* 10. *Berlich.*
5 *p.* 1. *concl.* 84. *n.* 63. quia etiam in deliberando quis potest errare, *l.* 11. §. 8. *ff. de*
6 *interrog. Berlich. d. l.* & confessio etiam geminata, si erroris causa probetur, revocari potest, *Anton. de Padill. in l. error n.* 11. *C. de ignor. jur. Mascard. concl.* 347. *n.* 50. ubi conciliat *Paul. Mont. de tutel. c.* 38. *n.*
7 164. nisi super ipso errore calculi transactum,

Quin. vel judicatum: si scil. super errore calculi lis, vel dubium præcesserit, & hæc lis per transactionem, aut sententiam sopita? *Petr. Heig. p. 1. quæst. 20. n. 27. Montan. d. cap. 38. n. 138. seq. Auctor in l. 8. ff. de admin. rer. ad civit. pertin. n. 2.* Et idem dicendum, si jurassent se non impugnaturos calculum, *Montan. d. l. n. 160. Ayrer. in hac l. n. 68. Petr. Heig. d. q. 20. n.*
8 23. Potest etiam ejus, quod errore calcu-
9 li promissum est, liberatio condici: neque obest error calculi, licet quietatio in continenti sequatur calculationem, *l. 19. §.*
10 *diversum ff. de novat.* quia tunc eodem errore censetur secundus actus factus esse,
11 sicut primus, *Montan. d. c. 38. n. 173.* Et si post calculationem sequatur promissio, ea est nulla, si in calculo error, *Cephal.*
12 *cons. 562. n. 15.* & sententia exprimens errorem calculi est nulla, *l. 1. §. 1. ff. quæ*
13 *sentent. sine appell.* quia aliud est, per errorem aliquid pronunciare, aliud super er-
14 rore: Sententia per errorem calculi lata nulla est, non vero, si super errore, *Pacius cent. 7. quæst. 73. Hillig. lib. 27. c. 73. lit. C.* Idem est, si sententia expresse errorem non exprimat, sed ad acta se referat, in quibus error calculi expressus habetur, *Tiraq. post leges connub. gl. 7. n. 184. Schurff. cent. 1. consil. 93.* & quos citat *Hil-*
15 *lig. in Donell. d. c. 6. lit. C,* & error calculi eo ipso probatur, quando probatur, rem aliter se habere, *Ceph. d. cons. 562. n. 24.*
16 *& seqq.* De errore Calculi *vid. etiam Escobar. de ratiocin. cap. 41. Gutierrez. l. 1. qq. pract. q. Mascard. concl. 256. & alio.*

TITULUS VI.

De Postulando.

L. Cum a Præfecto. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Is, qui non appellat, acquiescit sententiæ. 2.
Advocatus, cui Advocatura, vel foro interdictum, potest impetrare restitutionem non obstante hac lege. 3.
An prohibitus advocare, in scriptis consuli possit? 4.

1 ARtemidorus causas agere perpetuo erat prohibitus, & a sententia non appellavit, Quæritur: *An sententiæ parere debeat?* Videtur quod non *ob l. ult. ff. de pœnis.* Sed affirmatur hic. *In d. l. ult.* vero tantum de Præside sermo est, hic de Præfecto Augustali. Nam hic, ut & alii superiores Magistratus vel vetabant tantum coram se postulare, vel in perpetuum: illud in *l. 6. §. ult. ff. h. t.* hoc in *hac lege*
2 licet alii aliter. Collige: Eum, qui non appellat acquiescere Sententiæ. Non im-
3 pedit tamen hæc lex, quo minus Advocatus, cui Advocatura, vel foro interdictum, possit impetrare restitutionem, *ar-*
4 *gum. l. 1. §. 9. ff. h. t. Donell. lib. 18. c. 3.* Prohibitum tamen advocare, in scriptis consuli posse volunt allegati ab *Hillig. in Donell. d. c. 3. lit. Hh.* Sed minus tuta videtur hæc cautela, cum advocare proprie in scriptis fiat, & ita Judex finem non impetraret; & æque in scriptis maledicus esse potest, & ideo rectius hoc negat *Marq. Freher l. 3. de infam. c. 26. n. 15. & Umm. ad Process. disp. 2. th. 5. n. 26. Auctor in l. 6. ff. h. t. n. 2.*

L. Nec ceterorum. 2.

SUMMARIA.

An libertus Cæsaris possit esse Advocatus? 1.
Advocati peritiam juris habeant. 2.
De judicis eruditione necessaria, remissive. 3.

1 Quæritur, *an libertus Cæsaris possit esse Advocatus?* Ratio dubitandi esse videtur indignitate muneris Advocati; sed affirm. ex hac lege etiam privatorum liberti prohibentur advocare, si modo literis sint eru-
2 diti. Ex hac lege colligitur: Advocatos peritiam Juris habere, quod de majoribus tribunalibus potissimum verum; quamvis peritia legum aliqua, in omnium Judiciorum Advocatis necessaria sit, de quo *Donell. d. c. 3.* & quos allegat *lit. Pp ibid.*
3 *Hill.* De Judicis eruditione necessaria, videatur hic *Barbosa*. Conf. *Vivius decis.* [illegible] *n. 46.*

L. Si sub specie. 3.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
In contractu chirographario post biennium præsumitur consensus atque ex Civili obligatione fit naturalis. 2.

Quæ-

Quatenus ex simulato contractu dominium, vel possessio non transferatur. 3.

1 Flavianus Advocato suo, ut causam agere, promisit 30. sed sub specie mutui, quasi ex mutuo deberet: Advocatus non egit causam, Quæritur: quomodo consultum sit clienti? Respond. Flavianum posse opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ intra biennium, vel posse condicere cautionem factam condictione sine causa, quod idem est, si plus debito promisit cliens; nam in eo, quod excedit, datur.
2 condictio, vel exceptio. Nota post biennium præsumi consensum atque ex civili obligatione fieri naturalem, *Fachin. lib.* 13. *controv. cap.* 26. *Hillig. lib.* 14. *cap.* 37. *lit. B*; licet dissentire videatur *Alex. Trentac. l.* 3. *tit. de solut. resol.* 20. *n.* 1. *& seqq.* Sed pro illa sententia hic valde pugnat textus.
3 Colligitur etiam ex textu: Licet ex simulato contractu non transferatur dominium, nec possessio, per *l. nuda* 55. *de contrah. emt.* id tamen de nuda simulatione intelligendum, non vero, si aliud in veritate actum; tunc enim transferri videtur possessio, *l.* 1. §. 4. *de adquir. poss. Bart. in l. emtor, de aqu. pluv. arc. Berous consil.* 169. *n.* 24. *vol.* 1.

L. Velamento. 4.

SUMMARIA.

Non potest retractari sententia ob id, quod pars Advocatum non habuerit præsentem. 1.
Causa in potestate Advocati ita non est, ut sine eo agi nihil possit. 2.
Absentia Advocati justa causa petendæ dilationis est. 3.
Per absentiam Advocati quis contumaciam purgare potest. 4.
Exceptio est in causa fiscali. 5.

1 Lex hæc dicit: non posse retractari sententiam ob id, quod pars Advocatum non
2 habuerit præsentem. Non enim ita causa est in potestate Advocati, ut sine eo agi ni-
3 hil possit, *Donell. lib.* 18. *c.* 4. etsi absentia Advocati justa causa sit petendæ dilationis, *l.* 15. §. *ult. ff. ex quib. caus. maj.*
4 *Hillig. d. c.* 4. *lit. A.* Sic etiam per absentiam Advocati quis contumaciam purgare potest, & sic per indirectum sententiam ob id impugnare, quæ forte in contumaciam lata, per tradita *Carpzov. p.* 1. *jur.*
5 *rispr. const.* 9. *def.* 9. Exceptio est: in causa Fiscali per *l. fin. C. de Advoc. Fisc.* de qua infra & *Peregr. l.* 7. *de Privil. fisc. tit.* 2. *n.* 2.

L. Si qui Advocatorum. 5.

SUMMARIA.

Pactum de quota litis Advocato interdicitur sub pœna remotionis. 1.
Idem est, si de re certa paciscatur Advocatus, ut ea in casum victoriæ detur. 2.
Idem, si de certa summa, quæ in lite non versatur, paciscatur. 3.
An modicum pacisci possit in spem victoriæ advocatus? 4.
Plura de ejusmodi pactionibus scoleratis Advocatorum remissive. 5.

1 Pactum de quota litis Advocato interdicitur, sub pœna remotionis, *hic & l.* 53. *ff. de pact. l.* 1. §. 12. *ff. de extraord. cognit. ibique auctor n.* 4. *&* 6. alias enim Advocatus per fas & nefas & per mendacia grassaretur ad victoriam. Idem est, si de re
2 certa, v. g. hereditaria paciscatur Advocatus, ut ea detur in casum Victoriæ, *Trentac. l.* 2. *pract. resol. tit. de postul. resol.* 1. *n.* 4. quem sequitur *Hillig. l.* 18. *cap.* 3. *lit. Ccc.* pluresque allegans *Farin. quæst.*
3 *crim.* 106. *n.* 29. Sed etsi de certa summa, quæ in lite non versatur, in prosperum litis eventum agatur, irrita pactio per *l.* 7. *ff. mandat.* quia perinde lis redimitur, *Trentac. d. l. n.* 5. *Farin. d. quæst.* 106. *n.* 133. *& seqq. & n.* 37. *& seqq. Hillig. d. l.* &
4 quos allegat *Barbos. num.* 8. Modicum tamen pacisci posse in spem victoriæ, Advocatum volunt nonnulli ex lege hac probare, ex verbis, *cum gravi damno litigatoris*, *Farin. d. q. n.* 43. *& seqq.* & quos hic allegat *Barbos. n.* 11. Sed illatio dubia & concesso modico, non solent esse contenti modico.
5 Nolo plura de conscleratis his pactionibus addere, sed optarem, ut modo observaretur hæc lex a Judicibus & Advocatis; plura qui desiderat, adeat *DD.* cumulate hic a *Barbos.* & ab *Hillig. d. l. & Carpzov. lib.* 3. *Resp.* 1. *n.* 14. alibique allegatos.

L. Quisquis vult esse Causidicus. 6.

SUMMARIA.

Non debet idem esse Advocatus & Judex in eadem causa. 1.

Inco-

Incompatibile est, ut quis sibi ipsi consilium suggerat & pro parte loquatur, & simul juri consonam sententiam ferat. 2.
Non potest esse judex in ea causa, in qua fuit antea Advocatus. 3.
Judex ob hanc causam licite recusatur. 4.
Praxis Cameræ Spirensis. 5.
Qui in prima instantia fuit judex, in secunda potest esse Patronus. 6. 23.
Contumeliæ Advocatis sub pœna infamiæ sunt prohibitæ. 7.
Itemque extraordinaria. 8.
Interdictæ inter Advocatum & clientem pactiones. 9.
Advocati debent oblato honorario contenti esse. 10.
Turpi lucro non æstimanda hæc Professio. 11.
DD. notantur. 12.
An Advocatus, qui pro modica mercede patrocinatur, ex §. 3. & 5. hujus legis, sit vilis, & contemptibilis? 13.
Honorati urbis Romæ quinam? 14.
Ingens salarium ex publico habebant. 15.
Prohibebantur præmium accipere. 16.
Licet Advocato munera a Cliente accipere. 17.
Non debet de industria prorogare litem. 18.
Nec sui commodi causa plures causas, quam quas potest expedire, suscipere. 19.
Omnis captatio lucri prohibita. 20.
Advocatus, quamdiu talis, non adsidendi, sed standi tantum habet facultatem. 21.
Solebant olim Advocati in judiciis stare. 22.

1 *Princ.* hujus L. Dicitur, non debere eundem esse Advocatum & Judicem in eadem
2 causa. Est enim incompatibile, ut quis sibi ipsi consilium suggerat & pro parte loquatur & simul juri consonam sententiam
3 ferat, *Gratian. tom.* 1. *disc.* 4. *num.* 8. & non potest esse Judex in ea causa, in qua fuit antea Advocatus ob affectionem ad causam, *Menoch. l.* 1. *A. Q.* 73. *n.* 4. *Camill. Borell. lib.* 1. *dec. tit.* 65. *n.* 125. & quos hic allegat
4 *Barbos. n.* 12. & est hæc causa legitima, cur recusari possit Judex, *Bacchov. in Treutl.*
5 *vol.* 1. *disp.* 8. *th.* 3. *lit. C.* Ideoque in Camera Spirensi aliisque Judiciis hæc reperitur Constitutio, ut, qui in numerum Adsessorum cooptati sunt, operam suam partibus præstare non possint; sed hanc non rigide observari, res ipsa nonnullibi do-
6 cuit. De eo sane non dubito, quin is, qui in prima instantia Judex fuit, in secunda instantia Patronus esse possit, *Ant. Faber in Cod. suo h. t. def.* 1. quem laudat *Hillig. d. c.* 3. *lit. Nn, Gratian. d. c.* 4. *num.* 7. & quos citat *Barbos. hic n.* 12. *in fin. Wurmser. l.* 1. *tit.* 1. *obs.* 7.

7 §. 1. Contumeliæ Advocatis sub pœna infamiæ sunt prohibitæ, qua de re passim cavetur in ordinationibus etiam judiciorum, & præterea a Judice pœnam extraordina-
8 riam dictari posse tradit *Carpz. p.* 1. *Jurispr. const.* 1. *def.* 19. Conf. *Hillig. d. c.* 3. *lit. Aaa, & alii.*

9 §. 2. Interdictæ sunt inter Advocatum & Clientem pactiones; Ratio in *l. præced.* quia fieri posset in fraudem juris pactio inter Advocatum & Clientem de quota litis, ac quidvis extorqueretur a cliente, *Donell. d. c.* 3. *lit. Ddd, & ibi Hillig.*

10 §. 3. *Dicitur*, Advocatos debere oblato
11 honorario contentos esse, quia turpi lucro
12 non æstimanda hæc Professio. Sed quod mirum, nonnulli Doctores fere in contrarium *hunc* §. & §. 5. detorserunt, quasi
13 Advocatus, qui pro modica mercede patrocinatur, sit vilis & contemptibilis, ut *Vivius decis.* 123. *n.* 1. Sed *Accursii* expositio, quam nos retinuimus & quam ipsa verba ingerunt, merito probatur a *Tiraq. de Nobilit. cap.* 29. *n.* 53. Cum vero hic mentio fiat eorum, quibus licet accipere, ex eo non male colligit *Tiraq. d. l.* quosdam fuisse, qui non poterant accipere ho-
14 norarium, quos esse putat Honoratos urbis Romæ, de quibus in §. 5. hujus legis
15 agitur, cum enim hi procul dubio ingens salarium ex publico perciperent, & magni cujusdam honorem inter ceteros obtinerent,
16 unde Honorati vocabantur, ideoque prohibebantur aliquid percipere præmii, *Tiraq.*
17 *d. l.* Colligitur tamen ex *hoc* §. licere Advocato munera a Cliente accipere, de quo *Hillig. remissive d. c.* 3. *lit. Ddd.*

18 §. 4. Nec debere de industria prorogare litem, ne litem cavillis reprobis in longum protrahant, *l.* 9. §. 2. *de offic. Procons. Hillig. in Donell. l.* 18. *c.* 3. *litt. Bbb. Parthen. litigios. c.* 1. *& DD. passim.* Conf.
19 *Berl. p.* 1. *concl.* 9. *n.* 40. Et ideo sui commodi causa plures causas suscipere non debet, quam quas potest expedire, *Berlich. d. l. n.* 36.

20 §. 5. Prohibetur omnis captatio lucri,

 §. *ult.*

21 §. *ult*. Hoc tantum dicit Imperator, quod Advocatus, sive Causidicus, quamdiu talis est, non assidendi, sed standi facultatem
22 sibi relictam esse scire debeat. Nam solebant olim Advocati in judiciis stare. *Hil-*
23 *lig. d. c.* 3. *lit. Ggg*. Quod autem nonnulli voluerint concludere ex *hoc* §. qui semel fuit Judex in eadem causa, in nova tamen instantia coram Superiore pro victore bene posse postulare, id quidem supra concessimus; sed ex *hoc* §. id non potest probari, nisi velimus etiam hoc exinde probare, posse Advocatum postea in eadem causa judicare, cujus contrarium dictum supra.

L. Providendum est. 7.

SUMMARIA.

Judex debet prospicere, ut in causis Clientum æqualis sit advocatorum distributio. 1.

Item cavere, ne pars una solertia advocati adversi obtundatur. 2.

Advocatus orare causam jussus, nolens orare, foro carere debet. 3.

Quatenus Advocatus ad advocandum compelli possit? 4.

Potest compelli, ut pauperibus gratis patrocinetur. 5.

Advocati dicuntur nobiles. 6.

Qui adversario fraude subtrahit defensionis copiam & Advocatos a partibus adversarii abstrahit, præsumitur malam causam fovere. 7.

1 Hæc lex habet tres partes: I. Dicit, Judicem debere prospicere, ut in causis Clientum æqualis sit Advocatorum distri-
2 butio, & ita debet cavere Judex, ne pars una solertia Advocati adversi obtundatur. Confer. *Ord. Cam. p.* 1. *tit*. 19. *in princ*. II.
3 Si Advocatus orare causam jussus noluerit, carere debet foro. Sic ergo, quamvis ad
4 advocandum nemo compelli possit, si tamen quis sit in numerum Advocatorum receptus, tenetur & compellitur causaliter etiam mihi patrocinari, nisi justam causam habeat se excusandi, v. g. quia meus adversarius ejus amicus, vel dominus vel cognatus est, de quo vide *Mynf. cent*. 4. *obs*. 32. *Gail. l*. 1. *obs*. 43. *Borell. lib*. 1. *t*. 65. *n*. 32. & *n*. 43. *Barbos. hic n*. 7. *Menoch. l*. 2. *A. Q. cas*. 369. *Treutl. & ibi Bacchov. disp*. 8. *th*. 1. *lit. G*,
5 *Hillig. d. c*. 3. *lit. Eee*, & possunt compelli, ut pauperibus gratis patrocinentur, de quo *Mynf. & Menoch. d. l. Gail. d. l. n*. 11. *Covarr. pr. q*. 6. *n*. 4. & *Hillig. d. c*. 3. *lit. Hhh*,
6 *Auctor in l*. 1. *ff. de postul. num*. 9. Collige etiam: Advocatos Nobiles dici, de quo *Tiraq. de Nobilit. c*. 29. & *ex eo Barbos. hic n*.
7 4. III. Qui adversario fraude subtrahit defensionis copiam, & Advocatos a partibus adversarii abstrahit, præsumitur malam causam fovere.

L. Nemo. ult.

SUMMARIA.

Non-Catholicis officio advocati fungi non permissum. 1.

Adhuc lis est, utra Religio reipsa Catholicæ nomen magis mereatur. 2.

Hodie utriusque Religionis Advocati admittuntur. 3.

1 Prohibet hæc L. ne non-Catholicis permittatur officio Advocati fungi, addita cer-
2 ta pœna. Sed quia adhuc lis est, utra Religio re ipsa Catholicæ nomen magis mereatur, & diffidentes a Romano-Catholicis vere catholicam fidem in quatuor œcumenicis Conciliis probatam etiam amplectun-
3 tur, ideoque utriusque Religionis Advocati admittuntur, *Ord. Cam. p*. 1. *tit*. 3.

TITULUS VII.

De Advocatis diversorum judiciorum.

L. Si Patronum causæ. 1.

SUMMARIA.

Prævaricari quis dicatur? 1.

Pœna Advocati prævaricatoris. 2.

Allegans nec probans prævaricationem calumniæ tenetur. 3.

Sententia ex prævaricatione Advocati lata executionem non meretur. 4.

Alia prævaricatorum pœna, remissive. 5.

Pœna hodierna in Imperio nostro. 6.

Advocatus partis suæ injustitia cognita partem adversam consilio juvans, prævaricator non est, sed suspicione hujus criminis laborat. 7.

De JCto consilium alteri parti etiam impertiente mutata priori opinione, remissive. 8.

An Doctor vel Collegium utrique parti respondere possit super jure? 9.

Aliud est, Advocatum esse, aliud, de jure respondere. 10.
Prævaricationis species est, si Advocatus jura partis suæ ostendat adversario. 11.

1 PRævaricari dicitur, qui diversam vel adversam causam adjuvat prodita causa,
2 *l. 1. ff. de Prævaricat*. Prævaricatione autem Advocati probata, ille fit infamis, *l. 4. ff. de his qui not. infam. ibique Auctor num.* 3. & extraordinarie punitur, *l. 1. & 2. ff. de prævaricat. Auctor in l. pen. de prævar.* &
3 sententia retractatur, seu, potius nulla est ipso jure si pretio prævaricatus est, *ut hic*, vel ope restitutionis, *l. 18. §. 1. ff. de mi-*
4 *nor.* Sed si quis prævaricationem non probaverit, calumniæ tenetur. Collige: Sententiam ex prævaricatione Advocati latam executionem non mereri. Vid. *Hillig. l.*
5 27. *c.* 7. *lit. M.* De aliis prævaricatorum pœnis videatur. *Farinac. q. 4. n. 15. & seq.*
6 *Menoch. l. 2. A. Q. cas.* 323. In Imperio nostro Advocatus, vel Procurator, qui prævaricatus est, damnum resarcire cogitur, sistendus in numellis & virgis cæsus rele-
7 gandus, *art.* 115. *Const. Crim.* Si autem Advocatus partis suæ injustitia cognita, partem adversam consilio juvet, prævaricator quidem non est, sed suspicione criminis
8 hujus laborat, *Farin. d. qu. 4. n. 16.* De JCto consilium alteri parti etiam impertiente mutata priori opinione, vid. *Speckhan*
9 *Cl. 2. cl. 4. qu. 41. n. 9.* Sed quæritur, an Doctor, vel Collegium utrique parti respondere possit super jure? si eodem tempore fiat, per hoc infamem fieri Doctorem, tradit *Marq. Freher. de infam. l. 3. c. 13. n. 8.* Secus si diverso tempore id fiat, & mutata sententia, quod intelligo, si pro utraque parte respondeat, & sibi ita contradicat. Ceterum si ab utraque parte quæratur in puncto juris, quid sibi justum videatur, non video, cur non in puncto juris utrique respondere debeat, quid sibi justum videatur. Aliud enim est, Advoca-
10 tum esse, aliud, de jure respondere. Et in Collegiis sæpius hoc fit, ut utrique parti se roganti super jure respondeant, & potest fieri, ut postquam uni parti responsum est, non satis informata in facto, postea alteri circumstantiam novam alleganti in contrarium respondeant, sine ullo prævaricationis, aut inconstantiæ vitio.
11 Prævaricationis species etiam est, si Advocatus jura partis suæ ostendat Adversario, *Rol. a Vall. cons. 36. n. 23. vol. 3. Vivius dec. 113. n. 24. Merckelbach. inter consilia Klock. cons. 37. n. 395. vol. 1. Richter. dec.* 85. *Hillig. d. c. 3. lit. Zz.* Confert *Carpz. l. 3. Resp. 3. & d. 91. Auct. in l. 1. ff. h. t. n. 3.* Sed incidunt hoc judicium tonsores, qui secundum Statuta locorum vulnera non deferunt, *Auctor ind. l. 1. n. 3.*

L. Qui necessario. 2.

SUMMARIA.

Qui funguntur aliquo munere in municipio patriæ, possunt simul patrocinari, sed ad alia officia adspirare non possunt. 1.
Quatenus contra remp. consulere possint? 2.
Advocatus Vasallus contra dominum Clienti adsistens non amittit feudum. 3.
Cautela hoc casu observanda. 4.
Sine jussu superioris contra Magistratum suum patrocinans clienti suo pœna dignus non est, si causa justa. 5.

1 Qui funguntur aliquo munere in municipio patriæ, possunt quidem patrocinari & simul administrare munus publicum, sed ad alia officia non adspirabunt, nec con-
2 tra Rempubl. consulent, nisi pro personis conjunctis, aut pupillo, cujus tutelam gerunt, *l. pen. ff. de postul.* Sic Advocatus Vasallus contra Dominum Clienti adsistens non admittit feudum, maxime si ratione officii, ut tutor, vel jussu superioris cau-
4 sam suscipiat defendendam, quæ cautela hodie familiaris, ut contra patriam, vel superiorem suum alteri patrocinaturus impetret consensum & mandatum supremi Magistratus, post *Speculat. Guil. l. 1. obs.* 88. *n.* 8. aliosque *Hillig. d. c. 3. litt. Ll.*
5 Nec sine jussu superioris contra magistratum suum patrocinans clienti suo pœna dignus, si causa justa. *Carpz. p. 1. Jurispr. const. 1. def.* 21.

L. Ne quis. 3.

SUMMARIA.

Curiæ obstrictus Advocatus neque volens admittitur, neque invitus compelli debet ad alia officia suscipienda. 1.
Nemo privilegio suo renunciare potest, quod non ipsius sed ordinis datum est. 2.
In quibus hæc regula procedat? 3.

1 Est h. l. declaratio præcedentis legis,
quod curiæ obstrictus Advocatus, neque
volens admitti, neque invitus compelli de-
beat ad alia officia suscipienda, v. g. ad
exigenda tributa; indignum enim hoc es-
set officium ordine Advocatorum. Collige:
2 Neminem privilegio suo renunciare posse,
quod non ipsius favore sed ordinis datum
est. Exemplum est *in c. si diligenti* 12. *X. de for. compet.* ubi hanc regulam pluribus
3 exornat *Felinus*, & Regula illa potissimum
procedit in iis, quæ principaliter in favo-
rem ordinis concessa sunt.

L. Fori tui culminis. 4.

SUMMARIA.

Quod Advocati occasione advocaturæ acquirunt, illud est ipsorum quasi Castrense peculium. 1.
Habet omnia privilegia peculii Castrensis. 2.
Illud post mortem patris jure dominii vindicant, & de iis etiam filiifam. testari possunt. 3.
Advocati sunt milites togati. 4.
Licet nullum salarium ex publico constitutum habeant. 5.
Salaria clientulorum in locum salariorum publicorum successerunt. 6.
Advocatus gerit officium publicum. 7.
Procuratores supremorum Tribunalium fere eandem cum advocatis dignitatem habent. 8.

1 Quod Advocati occasione Advocaturæ
acquirunt, illud est ipsorum quasi castren-
2 se peculium, habetque omnia privilegia
3 peculii Castrensis, adeoque jure dominii
post mortem patris vindicant & de iis
4 etiam testantur filiifamilias; quia Advo-
cati sunt milites togati, *l.* 14. *C. h. t. Do-*
5 *nell. d. c.* 3. Idque verum est, licet Advo-
cati nullum salarium ex publico constitu-
tum habeant, sed a clientibus suis sala-
6 rium percipiant, cum hæc salaria clientu-
lorum in locum salariorum publicorum
successerint; neque causa privilegii est in
7 eo, unde salarium proveniat, sed quia
Advocatus officium publicum gerit, *Enenkel. Baro de privil. par. & liber. privil.* 10. *n.* 33.
8 Et hoc ad Procuratores supremorum tri-
bunalium, qui fere eandem cum Advoca-
tis dignitatem habent, recte extendit *Bacchov. ad Treutl. disp.* 9. *th. ult. lit. D*, & ad *Wesenb. in n. tit. de procur. n.* 10. *Treutl. ipse d. l.*

L. Quicquid animi largitate. 5.

SUMMARIA.

Lex hac est extensio prioris. 1.
Privilegia aliquibus concessa ex identitate rationis ad alios a Principe extendi possunt. 2.
Quibus Advocatis hæc tributa intelligantur? 3.

1 Lex hæc extendit præcedentem legem
2 ad Advocatos Præfecturæ. Collige: Privi-
legia aliquibus concessa ex identitate ra-
tionis ad alios extendi posse, sed a Prin-
3 cipe. Sed hæc generaliter omnibus Ad-
vocatis, ubicunque patrocinentur, tributa
intelliguntur, *Peregr. de jur. fisc. lib.* 7. *tit.* 2. *n.* 15.

L. Sancimus. 6.

SUMMARIA.

Advocatis non debent imponi munera personalia. 1.
Excepto munere arbitri. 2.
De quo arbitrio hoc intelligendum? 3.
Advocati a munere advocaturæ non debent abstrahi. 4.
A tributis patrimonialibus non sunt immunes. 5.

1 Advocatis non debent imponi munera
2 personalia excepto munere arbitri, quod
in eo loco, ubi patrocinium præstant,
3 ipsis imponi potest, quod non de arbitrio
compromissario, sed quod ab ipso Magi-
stratu injungitur, intelligendum esse mo-
net *Bacchov. l.* 3. *Pand. c.* 2. *de const. Arb. n.*
4 2. *in fin.* Ratio est, ne a munere Advoca-
turæ abstrahantur, *argum. l.* 3. *C. de canon. largitional. titul.* Et debetur hoc privile-
gium dignitati eorum; ideoque licet Ad-
vocati salarium percipiant, ob dignitatem
tamen officii publici, & quia negotiatio-
nes & mercimonia non exercent, merito
hac immunitate fruuntur, *Coth. Resp. Acad.* 14. *n.* 72. *Klock. de contrib. c.* 15. *n.* 16. *Barb. hic n.* 3. *Mundius de muner. cap.* 6. *n.* 187.
5 *Tiraq. de Nobilit. c.* 29. *n.* 15. licet a tribu-
tis patrimonialibus Advocatus non sit im-
munis, *Guttierez l.* 1. *pr. quæst.* 23. *Mund. d. l. n.* 190.

L. Iis-

L. Iisdem privilegiis. 7.

SUMMARIA.

Lex hac localis est, & extensio pracedentis. 1.
Praxis hodierna. 2.

1 Hæc Lex localis est & continet extensionem legis præcedentis ad Legatos sive Advocatos per Illyricum. Sed hodie in omnibus superiorum tribunalium Advocatis hæc locum habent, ut adeo speciali extensione nobis opus non sit, cum videamus Doctores antea in lege præced. allegatos in genere de omnibus Advocatis
2 loqui. Docet id etiam Practica, & in nostris Advocatis militat eadem ratio, quod relictis mercimoniis officium publicum sustineant & togatam militiam gerant.

L. Cum advocatio. 8.

SUMMARIA.

Advocatus fisci liberatur a cohortali onere aliisque vilioribus officiis & nexibus. 1.
Habet dignitatem & specialia meretur beneficia. 2.
Advocati Prætoriani 150. *erant.* 3.
Olim certus Advocatorum erat numerus. 4.
Erant temporarii. 5.
Quod hic de peculio Castrensi repetitur, generale est. 6.

1 Advocatus Fisci liberatur a cohortali onere aliisque vilioribus officiis & nexibus.
2 Ratio in *l.* 13. *in fin. h. t.* Advocatus enim Fisci dignitatem habet & specialia meretur beneficia, *Peregr. de Jur. Fisci lib.* 7.
3 *tit.* 2. *n.* 15. Collige: Advocatorum Prætorianorum immensum numerum, scil. 150.
4 fuisse, hic expresse dicitur: nam erat olim certus Advocatorum numerus, ut passim licet observare *Camill. Borell. l.* 1. *decis. tit.* 65. *n.* 14. *& seqq. Gratian. t.* 1. *disc.* 184. *n.*
5 18. erantque temporarii, *d. l. Cujac. l.* 16.
6 *obs.* 22. De cohortalibus infra dicetur. De peculio Castrensi quod hic repetitur, generale est & ad omnes Advocatos superiorum tribunalium pertinet, *Peregr. d. l. n.* 15.

L. Si quis. 9.

SUMMARIA.

Advocatus qui ad officium publice vocatus est, eo recte administrato, & finito patrocinari denuo potest. 1.
Per Advocaturam licita vitæ subsidia parari possunt. 2.
Sine gravi causa patrocinandi officium nemini denegandum. 3.
Officium etiam gratis & voluntarie collatum sine gravi causa adimi non potest. 4.

1 Advocatus, qui ad officium publice vocatus est, eo recte administrato & finito patrocinari denuo non prohibetur. Colli-
2 ge: Per Advocaturam licita subsidia vitæ parari posse, & sine gravi causa patroci-
3 nandi officium nemini esse denegandum. Illud forte longius petitum quis dicere pos-
4 sit, quod ex hoc loco colligunt, quod officium etiam gratis & voluntarie collatum sine gravi causa adimi non possit, *Caval. quæst.* 425. *n.* 6. *Gutierrez de juram. confirm. p.* 1. *c.* 18. *n.* 15. & quos hic citat *Barbos. n.* 4. *Menoch. l.* 1. *A. Q. quæst.* 69. *n.* 10. novissime ac latissime *Merckelbach. inter consil. Klockii cons.* 32. *n.* 13. *& seq.*

L. Binos. 10.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quando ad officium, cui ante unus præfuit, plures adsumuntur, omnes illi iisdem in solidum fruuntur privilegiis, quibus unus fruebatur. 2.
Subrogatum ejusdem est naturæ, cujus est id, cui subrogatum est. 3.
Privilegia ita dividi non possunt inter duos, ut salarium. 4.
Salarium inter ipsos subrogatos dividitur. 5.
Si duobus officialibus subrogatur unus, qui utrumque officium gerat, an hic privilegia & salaria utriusque, & ita duplex adipisci debeat? 6.

1 Habebat Præfectus Prætorio primo unicum Fi[illegible]ronum, cui decedenti subrogabat du[illegible], vel tres, Quæritur, anne illi omnes iisdem privilegiis fruantur, quibus antea unus tantum fruebatur? Affirmat hic
2 Imperator. Collige: Quando ad officium, cui antea unus præfuit, plures assumuntur, omnes illi iisdem in solidum fruuntur privilegiis, quibus unus fruebatur, v. gr. Si Academia habuit antea Quæstorem unum, postea illi mortuo subrogavit duos, uterque

que iisdem privilegiis utitur, quibus antea unus utebatur; cujus rei ratio ex vulgata
3 illa regula sumi potest, quod subrogatum sit ejusdem naturæ, cujus est id, cui subrogatum est, quam regulam pluribus exornat *Barbos. locuplet. in axiom. l.* 17.
4 *cap.* 59. *axiom.* 3. Accedit hæc ratio, quod privilegia ita dividi non possint inter duos, ut salarium, quam rationem hic ponit
5 *Salyc.* Sed salarium inter ipsos subrogatos dividitur, *l.* 6. §. 3. *tit. seq.* Unde hic in
6 casu controverso quærunt, si duobus Officialibus subrogetur unus, qui utrumque officium gerat, an non privilegia & salaria utriusque & ita duplex adipisci debeat? Et de privilegiis quidem videtur eadem ratio, ut non nisi privilegiis unius personæ fruatur, cum privilegia debeantur personæ, & sint individua, & sic a contrario sensu nec multiplicabilia. Sed salarium duplex pro duplici officio cum *Bl. Salyc.* & aliis hic largiuntur *DD.* quod intelligo, si in omnibus partibus eadem persona duo officia sustinere possit, v. g. Si Professor, qui duplex officium legendo quidem sustinere potest, sed consulendo in Facultate vel Academia nonnisi unicam gerit personam. Vid. pro regula *Carpzov. Jurispr. Eccles. lib.* 1. *def.* 151. *Gail. l.* 1. *obs.* 44. *n.* 8. *Pinell. ad l.* 1. *C. de matern. p.* 3. *n.* 73. & quos citat *Barbos. hic n.* 4.

L. Nemini licere. 11.

SUMMARIA.

Supra statutum numerum Advocatorum nemo debet adsumi. 1.
Non debet Advocatus eligi e numero Cohortalium. 2.
Cohortales quinam? 3.
Sordidum horum officium est & quasi servile. 4.
Nobilissimum Advocatorum officium. 5.
Præfertur Monachatui. 6.
Nec debet vilibus demandari personis. 7.
Filii naturales ad gradum Doctoræ non admittuntur. 8.
Advocatus afferre debet testimonium JCtorum de peritia artis, & quale? 9.
Observantia moderna. 10.
Filii Advocatorum aliis præferendi. 11.
Filius præsumitur similis futurus parenti. 12.
Filii fruuntur meritis parentum. 13.

1 Super statutum numerum Advocatorum nemo debet assumi, quia in singulis præfecturis certus erat numerus, ut supra dictum, quem numerum excedere non de-
2 bebat Præfectus, nec debet eligi Advocatus
3 ex numero cohortalium, i. e. apparitorum,
4 quoniam sordidum horum officium est &
5 quasi servile. Ratio autem est; quia nobilissimum hoc officium, quod Imperator ipse *l.* 14. *h. t.* valde extollit & *DD.* passim
6 etiam Monachatui præferunt, de quo *Rol.*
7 *cons.* 36. *n.* 1. *& seqq. vol.* 3. non debet vi-
8 libus demandari personis. Hinc filii naturales ad gradum Doctoræ non admittuntur. Et debet afferre Advocatus testimonium
9 Jurisperitorum de peritia artis, adeo, ut Doctores jurato sub gestorum testificatione depromant, esse eum, qui consortio Doctorum, vel Advocatorum adrogari vult, peritia juris instructum, *per hanc l. Specul. l.* 1. *part.* 4. *tit. de Advocato* §. 1. *n.* 32. *& Berlich. d. concl.* 9. *n.* 56. *Auctor in l.* 1. *ff.*
10 *de postul. n.* 2. Sed observantia ab hoc re-
11 cessit, & forte male. Filiique Advocatorum aliis præferendi, *hic & l.* 13. *h. t.* quia
12 filius præsumitur similis futurus parenti, *argum. l. quisquis* 5. §. *filii C. de crimin. majest. Enenkel. Baro de privil. parent. priv.*
13 3. *c.* 1. *num.* 37. & inde colligitur, Filios frui meritis parentum, *Tiraq. de pæn. temp. caus.* 49. *n.* 10. & quos allegat *hic Barbos. n.* 10. *seq.*

L. Sancimus. 12.

SUMMARIA.

Officium Advocati in Præfecturis provincialibus fisci biennale. 1.
Annale in Præfectura Prætorii Romani. 2.
Præfectus Prætorio Romæ habebat binos Advocatos; alii unum. 3.
Praxis moderna. 4.

1 Officium Advocati in Præfecturis, quæ
2 in Provinciis erant, Fisci biennale est. Sed in Præfectura Prætorii Romani erat tem-
3 pus annale per *l. binos* 10. *h. t.* sicut & Præfectus Prætorio Romæ habebat binos Advocatos; Præfectus Illyrici, aliique in provinciis habebant unum, *Donel. l.* 18. *c.*
4 5. Sed hodie plerumque perpetuum, aut durat pro arbitrio Principis, *Peregr. d. l.* 2. *n.* 13.

L. Petitionem. 13.

SUMMARIA.

Numerus Advocatorum Alexandriæ. 1.
Decedentibus Advocatis surrogandi potius sunt filii, quam supernumerarii. 2.
Supernumerarii quinam? 3.
Fisci Patronus deposito officio Ex-Consulis honore afficiendus. 4.
Is qui labore alium vincit, præmio etiam vincere debet. 5.
Præcellentia regis Hispaniarum præ omnibus aliis Monarchis. 6.
Advocati fisci pro suis & cognatis usque ad quartum gradum præstare possunt patrocinium. 7.
Possunt suam suorumque liberorum, cognatorum & pupillorum causam fisco præferre. 8.
Officium publicum non debet esse damnosum. 9.
Mortuo Advocato fisci surrogandus est proximus in matricula. 10.
Eidem deposito officio non sunt imponenda munera sordida. 11.
Extenditur lex suo modo ad omnia alia officia publica. 12.

1 Hæc Lex I. numerum Advocatorum A-
2 lexandriæ definit. Et II. decedentibus Advocatis, surrogandos potius esse filios quam
3 supernumerarios decidit. Supernumerarii autem erant, qui ultra statutum numerum erant, nec inscripti matriculæ, qui non quidem in Præfecti, aut Ducis Ægypti judicio, in aliis tamen judiciis advocare po-
4 terant. In specie autem agit de Fisci Patrono, quod deposito officio Ex-Consulis honore sit afficiendus. Addit autem Imperator causam, quod hoc fiat contemplatione laborum, unde regulam construunt
5 DD. Eum, qui labore alium vincit, præmio etiam vincere debere, *l.* 1. *C. de Consul. Lud. Gomez ad §. fuerat Inst. de action. num.* 3. *Signorol. de Homodeis de praced. milit. & Doct. in tract. v.* 12. *n.* 21. Unde *Ferdin. Vasq. l.* 1. *in præfat. controv. n.* 49. vult
6 evincere, præcellentiam Regis Hispaniarum
7 præ omnibus aliis Monarchis. Advocatis Fisci hic etiam conceditur, ut pro suis & cognatis usque ad quartum gradum patrocinium præstare possint. Ex hoc textu colligunt *Gothofr. hic & Peregr. d. t.* 2. *n.* 8.
8 *& seq.* Advocatum Fisci, suam, suorumque liberorum, cognatorum & pupillorum causam Fisco præferre posse, id quod ex *l.* 6. *& pen. ff. de postul.* probari potest, ubi
9 rationem habet *Ant. Faber*, ne officium publicum sit damnosum, nec retineri pos-
10 set nisi violata pietate. Et quod mortuo Advocato Fisci, qui proximus est in ma-
11 tricula, sit surrogandus, & quod Advocato Fisci deposito officio, non sint imponenda sordida munera personalia, de quo
12 supra; Ratio in fine habetur: quæ omnia in aliis quoque officiis publicis suo modo observari possunt & debent.

L. Advocati. 14.

SUMMARIA.

Encomium Advocatorum. 1.
Conferuntur cum Militibus. 2.
Quæ odio Advocatorum scripsere alii, de rabulis & injustis intelligenda. 3.
Fata causarum. 4.

1 Continet decantatam illam Advocatorum laudem, quæ omnium in ore est: Nam
2 conferuntur ibidem Milites cum Advocatis, & quod hi dirimant ambigua fata causarum, in rebus publicis & privatis lapsa erigant, fatigata reparent, non minus humano generi provideant, quam si præliis patriam defenderent; item, quod gloriosæ vocis munimine confisi laborantium spem,
3 vitam & posteros defendant. Confer ea, quæ in Advocatorum laudem remissive allegat *Barbos.* hic. Sed ut hæc de bonis Advocatis omnino vera sunt, ita, quæ alii Advocatorum odio scripsere de rabulis & injustis intelligenda sunt. Conf. *Cavall. in oratione de Advoc.* quam præmisit parti quartæ speculi sui, *Tiraq. de Nobil. c.* 29. *Berlich. p.* 1. *concl.* 9. *n.* 60. *& seqq.* de verbis:
4 *fata causarum*, videri potest *Cujac. l.* 16. *obs.* 9.

L. Post duos. 15.

SUMMARIA.

Heredes Patroni fisci etiam sub initio anni, eo mortuo, habent integri anni salarium. 1.
Eodem jure censentur honoraria annua quorumcunque Advocatorum. 2.
Salarium liberali studio & labori promissum initio cujusque anni debatur. 3.

Limi-

Limitatur, remissive. 4.
An Advocatis salarium pro lite promissum initio litis, an in fine debeatur, remissive? 5.
Doctoribus, quibus certum salarium constitutum, si non legant casu impediti, salarium tamen debetur. 6.

1 Notetur hic, quod heredes patroni Fisci etiam sub initio anni eo mortuo habeant integri anni Salarium. Quamvis autem hic & *l.* 3. §. *ult. l.* 5. §. *ult. tit. seq.* de Procuratore Fisci tantum sermo fit, unde alicui hoc speciale esse videri possit, com-
2 muni tamen Doctorum sententia honoraria annua quorumcunque Advocatorum eodem jure censentur, *Floretz. Dietz. lib.* 1. *q.* 8. *n.* 58. *Gail.* 1. *obs.* 44. *n.* 12. *Mynf. l.* 3. *obs.* 8. *Rauchbar. p.* 1. *q.* 25. *n.* 9. *Carpz. p.* 2. *Jurispr. constit.* 5. *def.* 10. & quos allegat, *Hillig. d. c.* 3. *lit. Kkk*, & *Bacchov. in Treutl.*
3 *disp.* 8. *th.* 3. *in fin.* ubi hanc rationem ponit: quod salarium liberali studio & labori promissum initio cujusque anni debeatur, quæ ratio generaliter omnibus Advo-
4 catis competit. Limitat hoc *Carpz. p.* 1.
5 *Jurispr. const.* 1. *def. ult.* An vero *Advocatis, Salarium pro lite promissum, initio litis, an in fine debeatur?* Vid. *Hill. remissive d. l.*
6 Doctoribus autem, quibus certum salarium constitutum, si non legant impediti casu, debetur tamen iis salarium, *Dec. cons.* 70. *num.* 1.

L. Ad similitudinem. 16.

SUMMARIUM.

Prætorianæ Præfecturæ Advocati communia habent privilegia cum fisci Advocatis.

Prætorianæ Præfecturæ Advocati, quindecim numero, communia habent privilegia cum Fisci Advocatis. Ex quo forte quis probare posset, superiora, quæ de Fisci Advocato dicuntur, speciatim esse intelligenda, cum hic quibusdam tantum communicentur. Sed communis usus aliter observat.

L. Jubemus. 17.

SUMMARIA.

Lex hæc localis est, & de Præfecto Prætorio per Illyricum, cujusque Advocatis agit. 1.
Casus mortis æquiparatur casui aliter finiti officii. 2.

1 Præfecto Prætorio per Illyricum hic assignantur 150. Advocati & potestas datur Præfecto, surrogandi alium in locum defuncti & creandi Advocatum Fisci, & quæ supra de cohortali conditione dicta, hic repetuntur, & privilegia Orientalis Præfecturæ Advocatis data ad Præfecturæ Illyricanæ Advocatos extenduntur, quæ omnia sunt localia & mutato imperio parum utilitatis habent. Sed ex verbis: *professionis fine vel morte*, colligunt hic *Bl. Salyc.*
2 & *Barb.* quod casus mortis æquiparetur casui aliter finiti officii.

TITULUS VIII.

De Advocatis diversorum Judicum.

L. Suggestionem. 1.

SUMMARIA.

Advocatus Cameræ deposito munere manet in dignitate, & retinet privilegia ob dignitatem personæ concessa. 1.
Limitatur. 2.
Privilegia ob officium data eo deposito regulariter cessant. 3.

1 ADvocatus Cameræ deposito munere manet in dignitate, ut Vir clarissimus, vel egregius, & sic retinet privilegia ob dignitatem personæ concessa, v. g. beneficium *l. personas* 15. *ff. de jurejur. Guid. Pap. dec.* 389. *n.* 1. *Tiraq. tr. cessante causa p.* 1. *limit.* 15. *n.* 8. *Beust. ad d. l.* 15. *n.* 25. & hos citans *Hillig. ad Donell. l.* 24.
2 *c.* 22. *lit. O*, & *Barbos. hic n.* 3. quod limitatur, ut locum habeat tantum ubi specia-
3 liter Princeps id exprimit, nam regulariter privilegia ob officium data eo deposito cessant, *Petr. Barbos. ad l.* 1. *part.* 7. *ff. sol. matrim. in fin.*

L. Advocatus. 2.

SUMMARIA.

Advocati fisci una cum liberis a cohortali conditione, vel Curia immunitatem habent. 1.
Liberi quandocunque geniti etiam ante adeptam dignitatem fruuntur dignitate parentis. 2.

1 Ad-

1 Advocati Fisci, una cum liberis, a cohortali conditione, vel Curia immunitatem
2 habent. Colligunt ex textu: Liberos quandocunque genitos, etiam ante adeptam dignitatem, frui tamen dignitate parentis, *hic & l. 5. ff. de Senat. Tiraq. de Jure Primogen. q. 31. n. 12. Barbos. hic, Hottom. illustr. qu. 2.*

L. Jubemus. 3.

SUMMARIA.

Primus in ordine Advocatorum Comitis Orientis fisci Advocati munere fungitur. 1.
Officio hoc post biennium deposito ad pristinum consortium redit. 2.
Fisci Patrono permittitur pro certis tantum personis patrocinari. 3.
Advocati fisci etiam deposito officio immunitatem habent a Metatis. 4.
Non tamen, nisi pro una domo eaque propria. 5.
Ampliatur hoc in Doctoribus & Professoribus. 6.
Ad ades, non alia pradia rustica & suburbana, hoc extendendum. 7.
Prohibentur Advocati sportulas a Principe constitutas excedere. 8.
Sportula hic quid? 9.
Advocatis pro labore certum honorarium ab Imp. erat constitutum. 10.
Observantia hodierna. 11.
Nemo Advocatorum consortio jungendus, antequam per quinquennium legum cognitioni operam dederit. 12.
Praxis moderna. 13.
Hodie quam plurima leges imo tituli & fere toti libri ab usu recesserunt. 14.
Per Recessum Imperii novissimum quinquennii hujus adeo non pracise habetur ratio. 15.
Loco inter Advocatos vacante, Advocati filius extraneo praferendus & gratis adsumendus. 16.
Filius Doctoris ceteris paribus praferendus. 17.
Et gratis recipiendus. 18.
Advocatus fisci etiam deposito officio, & ejusdem heredes Comitis Orientis jurisdictioni subjacent & a muneribus sordidis sunt immunes. 19.
Regula: Cessante causa cessat effectus, *non procedit in privilegiis dignitatum, qua durant etiam finita dignitate.* 20.
Quatenus hoc procedat? 21.

1 Juxta hujus L. *Princ.* Primus in ordine Advocatorum Comitis Orientis Fisci Ad-
2 vocati munere fungitur, quo officio post biennium deposito ad pristinum consortium redire debet.

3 §. 1. Fisci Patrono permittitur, ut pro certis tantum personis in judicio patrocinetur, quamvis hic videatur de casu depositi officii Advocati Fisci hoc esse intelligendum, uti ipsa verba sonant, & forte deposito officio non licebat, indistincte omnibus patrocinari & consilia suggerere, sed tantum cognatis & proximis; Sed id dijudicandum aliis relinquimus.

4 §. 2. Advocati Fisci etiam deposito immunitatem habent a Metatis, i. e. hospitatione militum. Notandum hic, non ni-
5 si pro una domo & quidem propria hoc
6 privilegium ipsis competere, quod etiam ad alios privilegiatos; ceteris paribus applicari potest, scilicet ut Doctores, Professores, immunes sint a Metatis, seu hospitatione militum, vel etiam collectis, extraordinariisque contributionibus, quæ extra ordinem indictæ, sumtu patrimonii & detrimento administrantis expediuntur, qualia sunt munus hospitis, militisve in domo recipiendi, munus muniendi vias, exhibitio angariarum & similia, *l. 3. C. de muner. patrim. l. 3. §. 14. ff. de mun. & ho-*
7 *nor. Klock. de contrib. cap. 15. n. 25.* Sed id ad ædes, non alia prædia rustica & suburbana extendendum esse videtur per *L. Medicos 6. ibi: nec non & rebus, quas in civitatibus suis possident &c. C. de Profess. & Medic.*

8 §. 3. Prohibentur Advocati sportulas a Principe constitutas excedere, & plus a par-
9 tibus petere. Sportulas hic accipiunt pro honorario Advocatis a clientibus solvendo, ut ex *Pancirolo hic* notat *Barbos. n. 6.* Et
10 exinde apparet, Advocatis pro labore certum honorarium ab Imperatore esse sta-
11 tutum, sicut etiam hodie, pro præstito in Audientia patrocinio, certum honorarium in judiciis solet esse constitutum: Alibi labores per interlocutoriam sententiam taxantur, & a taxata summa deducitur id, quod antea in solidum datum est, & Advocati ac Procuratores, quando recipiuntur, jurare tenentur, quod ultra taxatam a Ju-

a Judice summam nihil a partibus exigere velint, *p.* 1. *tit.* 63. *Ord. Cam. Gail. l.* 1. *obs.* 44. *n.* 4. *tit. seq.*

12 §. 4. Prohibetur, ne quis Advocatorum consortio jungatur, antequam per statuta tempora legum cognitioni operam dederit, per quinquennium scil., *l.* 5. §. 5. *C. h. t.*
13 quod quinquennium magis hodie videtur necessarium, ubi accessit Jus Canonicum & Feudale & Constit. Imperii, *Hillig. d.*
14 *c.* 3. *lit. P. E.* contrario recesserunt a foro leges, imo pene tituli ac fere dixerim libri, quorum usus vix aliquis est in jure, iis præsertim, qui Foro, & non Scholis serviunt, tot etiam juris hodie compendia, ut fere videatur juris scientia
15 facilior, & per Recessum Imperii novissimum quinquennii præcise non habetur ratio.

16 §. 5. Notabiliter dicitur, quando locus inter Advocatos vacat, quod tunc Advocati filius extraneis præferri & quidem gratis assumi debeat, si scil. testimonium studiorum habeat, quod facit pro statutis
17 Collegiorum. Unde duo colligunt: I. Filium Doctoris ceteris paribus præferendum esse, *Martin. Laudens. in tr. de dignit. concl.* 17. *vol.* 12. *tract. Valasc. consult.* 129. *num.* 13. *Felin. ad Rubr. X. de major. & obed. n.* 9. id quod etiam supra firmavimus. II.
18 Colligitur: Filium Doctoris gratis esse recipiendum, *Felin. in d. Rubr. n.* 9. & quos allegat *Bald. in l. Gallus* §. *quidnam recte ff. de lib. & posth. Afflict. in tr. de jure protomis. in Rubr. num.* 17. ubi in Collegio Neapolitano id ita statutum refert *Bastius in notat. ad Afflictum de constit. Regni Neapolit. lib.* 1. *const.* 80. *Horat. Carpan. ad statut. Mediolan. p.* 1. *cap.* 414. *num.* 18. ubi tamen Mediolani contrarium servari testatur.

19 §. *ult.* Dicitur Advocatum Fisci etiam deposito officio & ejus heredes nullius jurisdictionis, præterquam Comitis Orientis subjectos & ab omnibus muneribus sordi-
20 dis immunes esse. Collige ex hoc §. Regulam: Cessante causa cessare effectum, non procedere in privilegiis dignitatum, quæ durant etiam finita dignitate, *l. eos qui* 11. *& l. maximarum* 12. *C. de excusat. muner.* & late probat *Tiraq. in tr. cessante*
21 *causa, limit.* 5. scilicet ubi id Princeps constituit specialiter, ut dixi supra, quamvis immunitas a sordidis muneribus honeste dimissis regulariter videatur competere. Sed in jurisdictione hoc non est perpetuum, ut exempla nota sunt.

L. Laudabile. 4.

SUMMARIA.

Fisci Patroni calendis Januarii inter spectabiles Consistorii Comites referri, & donis ornari debent. 1.
Filii Advocatorum fisci Notarii eligendi. 2.
Notarii Principis ac fisci debent esse ingenui, & non viles. 3.
Alias Notarii inter Nobiles non ita referuntur. 4.
Notarii Principis, quinam? 5.
Infamis Notarius esse nequit. 6.
Freherus & Wesenbecius *notantur.* 7.
Confessiones debitorum fisci coram fisci Patrono annotandæ. 8.
Filii Advocatorum fisci naturales legitimantur per subsequens matrimonium sine pactis dotalibus. 9.
Procedit manumissio coram fisci patrono facta. 10.
Quando in una persona plura concurrunt privilegia, & unum alteri supervenit, per posterius non tollitur prius, nec contra, licet posterius sit majus. 11.
Regula: duo privilegia non possunt concurrere, *non intelligitur de causa scriptorum privilegiorum.* 12.

1 Hujus *L. Princ.* & §. 1. Vult Imperator, ut Fisci Patroni, quorum munus est laudabile & necessarium, calendis Januarii inter spectabiles Consistorii Comites referantur & donis ornentur.
2 §. 2. Filii Advocatorum Fisci, Notarii eligendi. Obiter ex hoc §. Notandum:
3 Notarios Principis ac Fisci debere esse in-
4 genuos & non viles homines, licet alias Notarii non ita inter Nobiles referantur;
5 Sed aliud in Notariis Principis, quos Secretarios vocamus, *Tiraq. de nobilit. c.* 30.
6 *num.* 8. *& seqq.* Et si infamis alias Notarius esse nequit, quanto minus in Curia Principis? *Covarr. pr. quæst. c.* 19. *num.* 5.
7 ubi manifestum errorem esse dicit, si quis dicat, Notarium esse posse infamem, quod tamen dicit *Freher. de infam. c.* 25. *num.* 10. *Wesenb. in π. tit. de his qui not. infam. num.* 8.

§. 3.

8 §. 3. Confessiones debitorum Fisci coram Fisci Patrono annotandæ.

9 §. 4. Filii Advocatorum Fisci naturales legitimantur per subsequentes nuptias, etiam sine dotalibus instrumentis per denunciationem factam Fisci Patrono. De legitimatione alibi.

10 §. 5. Hoc ad manumissionem extenditur, ut coram Patrono Fisci manumittere quis possit servum, & §. *ult.* Alia ipsis beneficia reservantur. Unde colligitur Regula: Quando in una persona plura concurrunt privilegia & unum alteri supervenit, per posterius non tollitur prius, nec contra; licet posterius sit majus, *l.* 3. *C. de dignit. l.* 4. *in f. C. de prox. Sacr. Scrin. Enenkel. Baro tr. de privil. in genere l.* 2.

11 (line "gula")

12 *c.* 5. *num.* 3. & ita regula: quod duo privilegia non possint concurrere, de qua *Carpz. p.* 1. *Jurispr. const.* 5. *def.* 22. *in fine*, de casu scriptorum privilegiorum non intelligatur. Conf. *Barbos. locupl. l.* 14. *c.* 83. *axiom.* 17.

L. Petitiones. 5.

SUMMARIA.

Lex hæc ex l. 3. *explicanda.* 1.
De Advocatis Syriæ. 2.
Advocati fisci deposito officio pro certis personis possunt patrocinari. 3.
Domus Advocati propria & unica oneri Metatorum exemta. 4.
Hospitatio reale munus est. 5.
Ultra sportularum statutum modum nihil exigendum. 6.
Filii Advocatorum idonei extraneis praeferendi & gratis recipiendi. 7.

1 Hæc lex cum lege tertia convenit fere in omnibus: ideoque ex ea explicanda est.

2 *Princ.* Dicitur de Advocatis Syriæ, quod per biennium in causis Fisci patrocinari debeant, & quod Advocati plures esse non debeant quam 30. quæ sunt localia & ad nos parum spectant.

3 §. 1. Dicitur, quod Advocati Fisci deposito officio, pro certis personis possint patrocinari, de quo dictum *supr. in l.* 3. §. 1.

4 §. 2. Domus eaque propria Advocati & unica oneri Metatorum i. e. hospitationis

5 militum eximitur, licet hospitatio alias sit reale munus, *Klock. de contrib. cap.* 17. *num.* 207.

6 §. 3. Prohibetur, ne ultra sportularum i. e. honorarii statuti modum quis aliquid exigat, *ut in l.* 3. §. 3.

§. 4. Habetur de quinquennio, *ut in* §. 4. *d. l.* 3.

7 §. 5. De filiis Advocatorum, si idonei sint, extraneis præferendi & gratis recipiendi, de quo *supr. l.* 3. §. 5. Sic & §. *ult.* cum §. *ult. leg.* 3. convenit quoad rem.

L. Restituendæ. 6.

SUMMARIA.

Advocati Fisci 60. libræ auri dabantur. 1.
Datur facultas sacras Approbatorias facere. 2.
Sacræ Approbatoriæ quid? 3.
Possunt Advocati fisci etiam proprios filios approbare. 4.
Itemque præsentare singulis annis binos in Scholam domesticorum recipiendos. 5.
Is qui dignitatem accepit a majori & digniori præferendus est ei, qui a minore electus, licet hic sit senior. 6.
Persona famæ restituta ab Imp. ipso honestior est ea, quæ a Comite Palatino restituta. 7.

1 Olim ante Zenonem auri 60. libræ dabantur Advocatis Fisci: Sed Zeno Imperator eas Judicibus pedaneis & qui satisdationes tutorum examinabant, assignaverat, quibus & ipsis postea abstulit pro parte. Sed Imperator Justinianus eas Advocatis Fisci restituit, æqua lance inter duos dividendas.

2 §. 1. Datur facultas sacras Approbato-

3 rias facere, i. e. approbare personas ad Tribunitium, aut Notariatus munus recipiendas, & videtur iis concedi, ut scil.

4 Advocati Fisci etiam proprios filios approbari possent: nam utriusque subscriptio requirebatur, & itaque alteruter approbator sine suspicione erat.

§. 2. Pollicetur, se collaturum illustrem dignitatem, quæ, uno scil. petente, socio alteri quoque sit profutura per *l.* 1. *C. de divers. Rescript.*

5 §. 3. Conceditur illis jus præsentandi singulis annis binos, qui in Scholam domesticorum, scilicet equitum & peditum reci-

recipiendi erant, & quid sportularum nomine solvere debeant.

§. *fin.* Alia etiam beneficia anteriora reservantur, ut in *l.* 4. 5. §. *ult.* dixi. Colligit ex hoc §. ult. *Gl. & Tiraq. de Nobilit. c.* 6. *num.* 8. *Natta tom.* 3. *conf.* 638. *num.* 21. *& Barbos. hic per c.* 7. *X. de major. & obed. Panorm. in c.* 1. *d. t. nu.* 3. *Gilken. ad Auth. quas actiones C. de SS. Ecc. c.* 9. *num.* 42.
6 *Menoch. conf.* 51. *num.* 29. eum, qui dignitatem accepit a majori & digniori, præferendum esse ei, qui a minore electus, licet hic sit senior. Sed de hoc consuetudo
7 attendenda. Sane non absurde quis dixerit, personam famæ restitutam a Gloriosissimo Imperatore, honestiorem esse ea quæ a Comite Palatino restituta.

L. Per hanc Legem. 7.

SUMMARIA.

De numero Advocatorum Præfecti prætorio, vel urbis. 1.
Successio in officio Advocatorum eorumque collegio non debet fieri per saltum, sed per gradus. 2.
Pœna per triennium ab urbe absentium. 3.
Officiales a loco administrationis recedere non debent. 4.
Privilegium amittit, qui contra professionis suæ, quæ occasionem privilegio dedit, leges & requisita delinquit. 5.
Domesticus Principis sine licentia diu absens a Curia honore privatur. 6.
Officium viginti primatum Advocatorum, eorumque negligentium pœna. 7.
Primates Collegii attendere debent, ut statuta Collegii observentur. 8.
Possunt convocare Collegium. 9.
Salarium patronorum Fisci. 10.
Principi curandum, ut officialibus de idoneo prospiciatur salario. 11.
Salarium medio anno lapso solvendum. 12.
Veteres annum a Calendis Aprilis mensis inchoabant. 13.
Nec in principio nec in fine anni judicibus & Advocatis solvendum est salarium, sed in medio. 14.
Advocati Fisci lite pulsati sportulas non solvunt. 15.

1 *Princ.* Præfecti Prætorio, vel urbis potius judicium debet habere 80. Advocatos, cui numero, si quidem sint priorum Advocatorum 30. filii, si idonei, gratis eligendi, his deficientibus, extranei, sed non nisi bini singulis annis, si forte interim filii idoneos se reddere possint, donec numerus sit completus.

2 §. 1. Summam hanc esse puto: ut successio in officio Advocatorum eorumque Collegio non fiat per saltum, sed per gradus, ne junior seniorem antevertat, de quo alibi.

3 §. 2. Pœna amissionis dictatur iis, qui per triennium ab urbe abfuerint. Unde
4 colligitur: I. Officiales a loco administrationis recedere non debere, ut ex *Vivio dec.* 356. & aliis hoc proponit hic *Barbos.*
5 *n.* 3. II. Privilegium amittere, qui contra professionis suæ, quæ occasionem privilegio dedit, leges & requisita delinquit, *Benkel. Baro de privil. in genere lib.* 3. *cap.* 17. *n.* 46. ubi id seqq. exemplis de-
6 clarat. Sic domesticus Principis, qui sine licentia diu absuit a Curia, honore privatur, *l.* 3. *C. de domest. & protect.* Confer. *Gail. l.* 2. *obs.* 118. *n.* 10. *& seqq.*

7 §. 3. Viginti primatibus Advocatorum, quorum curæ maxime incumbebat, ne leges Collegii violarentur, pœna dictatur pecuniaria, si contra leges has quid ad-
8 mittatur. Collige: Primates Collegii debere attendere, ut statuta Collegii obser-
9 ventur, cum & ii Collegium convocare possint, *Jo. le Cirier. in tr. de primog. l.* 2. *q.* 2. *n.* 5.

10 §. 4. Salarium assignatur Patronis Fisci scil. 600. aureorum. Additur ratio; ne officio eo egeni exeant. Unde hic *Barbos.*
11 notat, Principi curandum esse, ut Officialibus de idoneo prospiciatur salario, quo & suis possint prospicere: qua de re pluribus agit *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 514. *per tot.* Illud est Notabile, quod hoc lo-
12 co Salarium dicitur medio anno lapso solvendum esse, scil. Calendis Octobris, quia
13 veteres annum a Calendis Aprilis mensis
14 inchoabant. Collige: Nec in principio anni Judicibus & Advocatis solvendum esse salarium, ut vult communis sententia *DD.* de qua testatur *Cagnol. in l. diem functo ff. de offic. Adsess. n.* 123. *Card. Tusch. concl.* 10. *lit. S*, nec in fine anni, ut in puncto juris verius putat *Cagnol. d. l. n.* 127. Sed in medio; quam etiam amplectitur post *Dec. & Bononienses Cagn. d. l. n.* 129.

§. 5.

§. 5. Idem est cum *legis* 4. §. *fin.* & *l.* 6. §. *fin.*

15 §. *fin.* Dicitur, Advocatos Fisci lite pulsatos sportulas non solvere, *Donell. l.* 18. *c.* 5.

L. Nemo. 8.

SUMMARIA.

Advocati debent locum inter Advocatos petere per gradus. 1.
Senior & prius receptus præferendus in Collegio juniori. 2.
Promotiones per saltum jure Civili & Canonico prohibitæ. 3.
Qui per saltum superiorem captavit gradum, beneficio frui prohibetur. 4.
Praxis moderna. 5.

1 Advocati debent locum inter Advocatos petere per gradus, non per saltum; nam
2 Senior semper, & qui prius receptus, junioribus in Collegio præferendus, quod sæpius in jure habetur, v. gr. *in l.* 7. §.
3 1. *h. t.* Nam promotiones per saltum tam Jure Civili, quam Canonico sunt prohibitæ, *c. sollicitudo dist.* 2. *c. un. X. de ordi-*
4 *nat. per salt. & ibid. DD.* Et qui per saltum superiorem captavit gradum, beneficio frui prohibetur, *Georg. Acac. Enenkel.*
5 *de privil. l.* 1. *c.* 6. *num.* 24. Sed hodie non novum, ut juvenes ex Academiis ad regimina Ecclesiarum, ad Præposituras & Inspectiones vocitentur.

L. De Constitutione. ult.

SUMMARIA.

Advocatus Illyricanus ultra tempus præfinitum absens beneficia & locum in matricula amittit. 1.
Videtur l. 7. §. 2. *per hanc legem corrigi.* 2.

1 Advocatus Illyricanus, qui ultra biennium sine commeatu, vel ultra quinquennium cum commeatu abest, beneficia &
2 locum in matricula amittit, & videtur itaque illud, quod in *l.* 7. §. 2. habetur, de triennio, hic corrigi, nisi cum *Cujacio lib.* 13. *obs.* 1. textum sollicitemus, aut dicamus, hic de Illyricanis in specie agi.

TITULUS IX.

De Advocatis Fisci.

L. Cum te. 1.

SUMMARIA.

Advocatus Fisci contra Fiscum patrocinari nequit. 1.
Nec causam fiscalem deserere. 2.
Illiberale est, ob non solutum salarium causam deserere, etiam privati. 3.
Glossa notatur. 4.
Advocatus ob non solutum salarium acta jure retentionis detinere potest. 5.
Doctor, vel Professor, vel Pastor officio suo fungi debet, licet salarium non accipiat. 6.

1 ADvocatus Fisci, licet Salarium nullum acceperit, contra Fiscum tamen patrocinari nequit. Ratio *in l.* 6. §. 5. *C.*
2 *de postul.* Imo nec causam fiscalem deserere potest, ut hunc textum communiter
3 intelligunt: nam illiberale est ob non solutum salarium causa desesere etiam privati, nedum Fisci, & probari non potest,
4 quod *Gl.* ob non solutum salarium patrocinium deseri posse dicat, & multo minus dicendum est, ob hanc causam patronum privati posse adhærere parti alteri, quod quomodo sine prævaricatione fieri possit, non video, & ideo hic recte glossam im-
5 probat *Barbosa*. Ceterum alia via Advocati, cui salarium non solvitur, consulitur, scil. potest Advocatus, donec honorarium, vel salarium solvatur, acta jure retentionis detinere, per *l. colonus* 10. *ff. de vi & vi arm. l.* 25. *in fin. ff. de Procurat. Auctor in h. l. num.* 11. *Carpzov. p.* 2. *Jurispr.*
6 *const.* 25. *def.* 23. Collige: Doctorem vel Professorem, vel Pastorem officio suo fungi debere, licet salarium non accipiat, non est hæc justa causa deserendi officii.

L. Potes. 2.

SUMMARIA.

In quibus causis Advocatus Fisci contra Fiscum agere possit? 1.
De quonam Fisci advocato hoc exaudiendum? 2.

Temperat Lex hæc legem præcedentem, ita,

1 ita, quod Fisci Advocatus deposito officio contra Fiscum causas agere possit, si ab illis abstineat, in quibus Fisco antea operam addixit. Et hoc de speciali causa fiscali intelligunt *hic Bi. Barbos. Peregr.* de eo, qui in una causa Fisco patrocinatus fuerat. Sed an hoc fuerit usitatum & an hunc leges Fisci Advocatum nominent, de
2 eo dubito, & puto, de Advocato Fisci generali legem intelligi.

L. Fisci Advocatus. 3.

SUMMARIA.

Advocatus Fisci nec commoda Fisci occultet, vel simulet, nec calumniosas lites ex adverso privatis intendat. 1.
Inde non debet nasci occasio injuriarum, unde jura proficiscuntur. 2.
De facto calumniosam litem intendens de propriis bonis expensas restituere debet. 3.
An juramentum calumniæ præstare debeat? 4.

1 Advocatus Fisci, nec commoda Fisci occultet, vel simulet, nec calumniosas lites
2 ex adverso privatis intendat, ne inde injuriarum nascatur occasio, unde jura proficiscuntur, *l. meminerit C. unde vi, Peregr.*
3 *de jur. Fisci l. 7. c. 2. n. 7.* Et si de facto calumniosam litem intendit, de propriis bonis expensas restituere debet, *Boer. dec.* 324. *Surd. decis.* 118. *num.* 4. *Peregr. d. l.* Imo
4 etiam eundem juramentum calumniæ præstare debere, non absurdum videtur, per rationes, quas allegat *d. l. Surdus*, licet ipse contrarium in Senatu Mantuano receptum fuisse testetur; & in *Camera Spir.* non jurat, *Gail. l.* 1. *obs.* 90. *Mynf. cent.* 1. *obs.* 74. *Ruland. de commissariis p.* 1. *lib.* 7. *c.* 14. *num.* 10. *Setser. de juram. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 111.

L. Rationales. ult.

SUMMARIA.

Rationales seu Procuratores Cæsaris quinam? 1.
Quatenus judicare possint? 2.
Ipsorum sententia absente Advocato Fisci lata ipso jure est nulla. 3.
Secus est in aliis privatorum Advocatis. 4.
Non requiritur præsentia Advocati Fisci, quando causa deciditur. 5.

1 Rationales, seu Procuratores Cæsaris sunt
2 Judices causarum Fiscalium inter Fiscum &
3 Privatos, *l. 5. C. ubi caus. Fisc. &c.* Sed judicare non debent, nisi Advocato Fisci præsente, adeo, ut *DD.* putent, sententiam
4 ipso jure esse nullam: quod secus est in aliis privatorum Advocatis, *l. 2. C. si adverf. Fisc. Peregr. d. c. 2. num. 2. & Barbos.*
5 *hic*, quando tamen causa decideretur, præsentiam Advocati Fisci non requiri per *l.* 3. *ibi remotis omnibus ff. de his quæ in testam. delent.* probat *Hill. d. c. 5. in fin.*

TITULUS X.

De errore Advocatorum, vel libellos, seu preces concipientium.

L. Ea. 1.

SUMMARIA.

Quicquid dicit Advocatus, præsente & intelligente parte, id ipsa pars dixisse videtur, tam in sui commodum, quam præjudicium. 1.
Confessio Advocati præjudicat Clienti. 2.
Limitatur. 3.
Confessio erronea advocato non præjudicat. 4.

1 Quicquid dicit Advocatus, præsente parte, adde, & intelligente, id ipsa pars dixisse videtur, tam in sui commodum quam præjudicium. Ratio decidendi videtur esse *in l. qui patitur ff.*
2 *mandat.* Et hinc confessio Advocati præjudicat Clienti, *Mascard. de probat. concl.*
3 381. quod limitat *Donell. l. 18. c. 4. post lit A*; nisi quid falsi dixerit dolose aut ab Adversario dictum admiserit, *argum. l. Di-*
4 *vus* 33. *ff. de re judic.* nec ipsi Advocato nocet Confessio erronea, *l. inter* 54. *ff. de R. V. Donell. lib. 20. c. 2. & ibi Hillig.*

L. Errores. 2.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Contenta in libello habentur pro confessis. 2.
Nisi error commissus probetur. 3.
Ponens aliqua in libello, ea fateri videtur, & ex libello oritur confessio. 4.
Error non potest præjudicari veritati. 5.
Confessio erronea potest revocari. 6.
Probatur error, si probetur, rem se aliter habere. 7.
Si quis fatetur, se referendo ad instrumentum.

tum, prout in eo habetur, & tamen id ibidem non habetur, illa positio & confessio non præjudicat. 8.

Confessio erroris, si per evidentiam facti & per instrumentum relatum in continenti probari possit, semper post conclusionem in causa etiam revocari potest. 9.

1 Advocatus Rogati dixerat in libello Sententiam intercessisse inter Rogatum & Titium, quod Titius acceptabat; sed Rogatus dicebat, errorem esse Advocati: quam-
2 vis enim contenta in libello habeantur pro confessis, *l. 9. ff. de liber. caus.* hoc tamen
3 verum, nisi error commissus probetur, quod fit, si res se aliter habeat, *l. 4. C. de jur. & facti ignor.* Ratio dubitandi esse
4 potest hic: quod ponens aliqua in libello, ea fateri videatur, & ex libello oriatur confessio, per *l. 9. C. de liber. caus. & ib. Bl. Obrecht. de libel. c. 18. num. 15.* Sed ratio
5 decidendi in eo, quod error non possit
6 præjudicare veritati, & confessio erronea possit revocari, *Padill. in l. error C. de jur.*
7 *& facti ignor. num. 22.* Collige: Modum probandi errorem, si probetur, rem se aliter habere, de quo pluribus agit *Ma-*
8 *scard. concl. 642.* Colligi etiam potest: Si quis fateatur, se referendo ad instrumentum, prout in eo habetur, & tamen id ibidem non habetur, illam positionem & confessionem non præjudicare, *Alex. l. 3.*
9 *conf. 8. num. 18.* imo confessio erroris si per evidentiam facti & per instrumentum relatum in continenti probari possit, semper post conclusionem in causa factam, etiam revocari posse, dicendum per tradita *Afflict. dec. 44. num. 2. Mascard. conclus. 384. num. 6.*

I. Sententiis. ult.

SUMMARIA.

Error Advocati potest corrigi intra triduum. 1.

Post triduum allegatus probandus est. 2.

Cur hic tridui mentio fiat? 3.

Postquam sententia lata transiit in rem judicatam, nulla erroris allegatio locum habet. 4.

Quæ intra triduum fiunt, fiunt in continenti. 5.

Quod tamen rectius judicis arbitrio committitur. 6.

Ex specialibus exemplis non est facienda regula. 7.

1 Error Advocati potest corrigi intra tri-
2 duum, sed post triduum, si error allegetur, probandus est. Communis est hæc distinctio, ut inter triduum revocari error Advocati possit, etiamsi non doceatur error, sed simplici allegationi erroris credi; post triduum vero errorem probandum esse, ut statuunt *Castrens. & Sichard. in h. l. Mascard. de probat. conclus. 381.* quos videtur sequi *Hillig. ad Donell. d. l. 18. c. 4. lit. B,* licet *Padill. in l. error n. 9. & 10.* pro-
3 pterea putet hic tridui mentionem fieri; quia in facti contingentia tunc acciderat; prior tamen sententia communior. Sed
4 postquam sententia lata transiit in rem judicatam, nulla erroris allegatio locum ha-
5 bet. Nota bene: Quæ intra triduum fiunt, fiunt in continenti, *hic & l. fin. C. de judic. Bald. hic,* & quos allegat *Carpz. lib. 2.*
6 *Resp. 6. n. 7.* Verum verius est, id Judicis arbitrio committendum, cum *Menoch. l. 2. A. Q. cas. 7. & 10.* & *Carpzov. d. Resp. n. 5.*
7 quia ex specialibus exemplis non est facienda Regula.

TITULUS XI.

Ut quæ desunt Advocatis partium, Judex suppleat.

L. Non dubitandum. un.

SUMMARIA.

Quænam judex supplere possit? 1.

Si ex actis constat, actorem sine actione agere, judex ex officio actorem repellere potest. 2.

Præscriptionem ex actis apparentem neque allegatam, judex supplere potest & debet, modo de bona fide constet. 3.

Judex factum a partibus discere, non eas docere debet. 4.

Judex supplens, quæ facti sunt, suspectum se reddit, & juste recusari potest. 5.

Limitatur in personis miserabilibus, causis piis, & dotis. 6.

Item in causis publicis, & ubi ex actis apparet. 7.

Judex contra absentem in contumaciam procedens, potest & debet inquirere in ju-

ra absentis, & quæ etiam facti sunt, supplere. 8.

1 ID a judice suppleri in *l. hac un.* conceditur, quod ad jus attinet, etiam Municipale, vel statutarium, si statuta in certo volumine sint registrata, vel in loco Judicii obtineant, juxta *Jo. Gutierrez de juram. confirm. p.* 1. *cap.* 70. vel Consuetudinarium, *Wesenbec. in n. C. h. t. Gail. l.* 1. *obs.* 36. *n. fin. Gutierrez d. l. n.* 3. *Hillig. l.* 18. *c.* 4. *lit. E*, si scil. Notoria sit consuetudo, *Gail. d. l. Mynf. cent.* 5. *obs.* 95. *in fin. Mascard. concl.* 1109. *n.* 17. Ratio autem partis hujus legis est; quia alias Judex non posset legibus conformem ferre sententiam, *l. fin. in fin. C. de appellat.* v. gr. si pars allegaret legem minus facientem ad propositum, Judex certe alia lege magis
2 accommodata uti potest. Sic si ex actis constet actorem sine actione agere, Judex ex officio actorem repellere potest, *gl. in l.* 40. verbo: *aut pœna C. de transact. Moller. ad Constit. Augusti p.* 1. *const. n.* 6. *Hil-*
3 *lig. d. c.* 4. *lit. D.* Sic & præscriptionem ex actis apparentem, neque allegatam, Judex supplere potest & debet *per d. Const. & ibi Carpzov. defin.* 1. & 2. si modo de
4 bona fide constet. Non vero factum, quod Judex a partibus discere, eas docere de-
5 bet, & si suppleat Judex quod est facti, reddit se suspectum, & juste recusari potest, *Sigism. Scacc. de judic. l.* 2. *c.* 7. *num.*
6 34. Sed in personis miserabilibus, causis piis & dotis Judex potest supplere, *Afflict. dec.* 371. *num.* 2. *Ricc. dec. coll.* 1019. Sicut
7 & in causis publicis potest etiam Judex factum supplere, *l.* 6. §. *ne tenuis* 5. *ff. de offic. præsid. & l. fin. C. de bon. vacant.* Sic etiamsi factum ex actis appareat, Judex supplere potest, *c. dilecti X. de judic. Mynf. decad.* 3. *Resp.* 25. *n.* 7. *Hillig. d. c.* 4. *lit. E.* Et
8 quando Judex contra absentem in contumaciam procedit, potest & debet inquirere in jura absentis, & quæ etiam facti sunt, supplere, *Vasq. p.* 2. *contr. l.* 2. *c.* 89. *num.* 21.

TITULUS XII.

Ex quibus causis infamia irrogatur.

L. Infamiæ detrimentum. 1.

S U M M A R I A.

Carcer non infamat, nisi perpetuus. 1.
Carceri aliquis mancipatur, ut de ejus crimine inquiratur. 2.
Unde nec criminosus, nec condemnatus per hoc est. 3.
Proprius carceris usus custodia est, non pœna. 4.
Jure Canon. Carcer perpetuus pœna esse potest. 5.

1 CArcer non infamat, nisi perpetuus;
2 nam carceri aliquis mancipatur, ut de ejus crimine inquiratur. Ergo certum
3 nondum est, eum esse criminosum, mul-
4 to minus est condemnatus: Proprius enim carceris usus est custodia, non pœna, *Cujac. ad l.* 216. *de V. S. Petr. Gregor. l.* 31. *Syntagm. cap.* 33. & quos allegat *Hillig. in Donell. l.* 18. *c.* 8. *lit. S, & Speckhan. cent.*
5 1. *q.* 16. Sed jure Canonico carcer perpetuus esse potest pœna per *c. quamvis de pœnis lib.* 6. *Gail. l.* 1. *obs.* 26. *num.* 8. *Speckhan. d. cent. q.* 20.

L. Neque furti. 2.

S U M M A R I A.

An Publicanus, qui plus debito nomine debitorum publicorum exegit, adeoque actione in factum in duplum condemnatus est, per hoc infamis fiat? 1.
Varia in h. l. lectio. 2.
Actio hæc ad duplum arbitrariis adnumeratur. 3.
Non hic semper culpa Publicani, sed familiæ etiam est. 4.

1 Publicanus, plus debito, nomine debitorum publicorum exegit, condemnatur itaque actione in factum in duplum; *fitne infamis?* Videtur quod sic, per *l.* 3. *C.*
2 *de furt. & l.* 1. §. 4. *ff. de Publican.* Sed negatur hic, quia non actione furti convenitur, sed ex Edicto, quod est Restitutorium, neque edicto duplum imponitur absolute Publicano, *qui nomine tributorum* (ut omnino legendum esse videtur. Vid. *Colleg.*

2 *leg. Argentorat. in hoc tit. ff. th.* 30. *n.* 4.) *plus debito exigit*; sed conditionaliter, si per vim, vel male ablatum, non restituatur *per l.* 1. *pr. ff. de Publican.* & ideo pœna dupli evitari potest, si restituatur, *d. l.*
3 1. §. 4. Et ideo arbitrariis actionibus hanc ad duplum actionem annumerant *Menoch. l.* 1. *A. Quæst.* 5. *n.* 9. *Bacchov. in Treutl. vol.*
4 *disput.* 18. *th.* 8. *lit. D*; nec hic semper culpa Publicani, sed etiam familiæ est, *l.* 1. *princ. ff. de Publican.*

L. Etsi severior. 3.

SUMMARIA.

An is, qui a Præside justis ex causis levius punitus, & tantum a Decurionatu per biennium remotus est, post biennium maneat infamis? 1.
Ubi mitior pœna imponitur ex causa tali, quæ ipsum delictum minuit, adeoque ad tempus quis removetur ab officio, recuperat dignitatem, nec fit infamis. 2.
Secus, ubi mitior pœna imponitur ex alia causa, quæ delictum per se non minuit, sed potius auget. 3.
Si pœna minuitur Seni, manet infamis. 4.
Qui ad tempus ordine movetur, finito tempore infamiam non patitur, licet intermedio tempore sit infamis. 5.
Quatenus hoc procedat? 6.

1 Qui a Præside justis ex causis levius punitus est, e. g. tantum a Decurionatu per biennium remotus, an post biennium maneat infamis? Videtur quod sic, per *l.* 3. *princ. ff. de Decur. & l.* 5. *d. t. ibique Auctor*, & per *l.* 15. *ad Municip.* Sed negatur; quia
2 justa adfuit causa mitigationis pœnæ minuens ipsum delictum, v. g. Ira, ætas & similia: nam omnino distinguendum est, an mitior pœna imponatur ex causa tali, quæ ipsum delictum minuit, v. g. ira, dolore, juventute, senectute & similibus; an
3 vero mitior pœna imponatur ex alia causa, quæ delictum per se non minuit, sed potius interdum auget, v. g. ob dignitatem natalium, merita majorum, vitam anteactam, intercessionem aliorum, artificium insigne, &c. nam primo casu ad tempus remotus, recuperat dignitatem & non fit infamis; *Marq. Freher. de infam. cap.* 7. *n.* 11. *& seq. & ex eo Hillig. ad Donell. d. l.* 18. *c.* 8. *lit. Gg*, licet aliter ipse *Donellus*, & pro sententia *Marquardi* etiam pluribus agit *Molin. de J. & J. tom.* 5. *tr.* 4. *disp.* 9. *num.* 20. qui ita incipit: *ut*
4 *vero varia &c.* Et sic si pœna minuitur seni, manet infamis, quia pœna non minuitur ideo, quia minus peccat senex, qui magis peccat, sed quia pœna ordinaria se-
5 ni gravior, *Molin. d. l.* Collige: Qui ad tempus ordine movetur, finito tempore infamiam non patitur, licet intermedio tem-
6 pore sit infamis, *Molin. d. l.* Sed finito tempore finitur infamia; scil. juxta distinctionem positam, *Struv. synt. jur. civ. exerc.* 7. *th.* 23.

L. Si Possidonium. 4.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Quando lex plus accipit, quam ipsi debetur, vicissim ipsa aliquid remittit. 2.
Quatenus hoc procedat? 3.
Donellus *notatur.* 4.

1 Relegatus quis a Proconsule in annum, appellat, interim non excedit sententiam, ne pœna duplicetur, *l.* 8. §. 7. *l.* 28. §. 13. *ff. de pœnis*. Præfectus Prætorio, ad quem appellaverat, in quinquennium relegat: an infamis est? Respond. quod non, quia sententiæ severitas compensatur cum existimatione, ita ut vel statim, vel post tempus adjectum nulla sit infamia, quia
2 cum lex plus accipiat quam ipsi debetur, vicissim ipsa aliquid remittit, *l.* 13. §. *pen. ff. h. t. l.* 15. *princ. ad Municip. l.* 10. §. *ult. ff. de pœnis*, modo pœna ad vindictam publicam spectet, & in ipsa sententia pœna gravior irrogata, & quidem re ipsa pœna
3 gravior fit; quod si enim ex mente legis ob aliquam circumstantiam pœna fuerit aggravata, non potest videri transactum de existimatione, sunt verba *Bacchovii in Treutl. disp.* 8. *th.* 2. *lit. E*, *pag.* 312. Ideoque recte *Molin. tr.* 4. *disp.* 9. *n.* 19. docet, si pœna gravior augeat culpam delicti, non censeri commutatam infamiam in augmentum pœnæ, secus si faciat Judex, vel sine rationabili causa, vel eo fine, ut famam servaret, vel oportet ut sit pœna gravior non tantum ultra legem, sed etiam ultra merita delicti. Vid. *Hill. d. c.* 8. *lit. Cc.* Atque sic, si duplicem sententiam in hac lege præsupponamus, non est, cur textum sol-

4 sollicitemus cum *Donell. lib.* 18. *c.* 8. *lit. Ii*, a quo *Hilligerus* recte recedit, quem sequimur. *Vide Struv.* 7. *th.* 23.

L. Decuriones. 5.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ex delictis privatis, accedente dolo, per sententiam infamia irrogatur. 2.
Nihil æquius est, quam ut, cui alterius famam ludibrio habere & suggillare volupe fuit, propriæ jacturam faciat. 3.
Limitatur in injuriis modicis & levioribus. 4.
Tutius est famam salvam reservare in sententia. 5.

1 Decurionis Filius injuriarum accusabatur
2 a Titio, Judex Proconsul condemnat ipsum injuriarum & infligendam dicit pœnam fustigationis: Respondet Imperator, fustigationis quidem pœnam Decurionis filium sustinere non debere, sed, quia injuriarum tamen damnatus est, infamiam eum non
2 effugere, quia ex delictis privatis, per sententiam irrogatur infamia, quando dolus adest, ut in furto, rapina, injuria, dolo, expilata hereditate, sepulchri violati, ventris nomine dolose impetrata immissione, de quibus *Donell. d. l.* 18. *c.* 8. *in pr.* Et quidem in specie, quod injurias attinet,
3 nihil æquius est, quam ut is, qui alterius famam ludibrio habere & suggillare volupe fuit, propriæ jacturam faciat, *Freher. de infam. c.* 19. *num.* 13. *Wesenb. in π. ff. h.*
4 *t. n.* 5. Sed hoc ita, nisi injuria sit modica, & levior: nam talis sententia famam non vulnerabit per *c. cum te* 23. *de re jud. l.* 6. §. *ult.* & *l. seq. ff. de dolo, Freher. d. c.* 9. *n.* 16. *Gail. l.* 2. *obs.* 102. *n.* 2. *Tiraq. de ju-*
5 *dic. in causis exiguis n.* 74. quamvis tutius sit famam salvam reservare in sententia, *Auctor in l.* 63. *ff. de furt. n.* 2. *Gail. d. l.* & *Hillig.* de eo dubitans *d. c.* 8. *lit. C.* Sed vide a me notata *l.* 4. *num.* 4. & 5. *ff. h. t.*

L. Ad tempus. 6.

SUMMARIA.

Ad tempus in opus publicum damnatus retinet statum, sed finita pœna manet infamis. 1.
Quatenus hoc procedat? 2.

1 Ad tempus in opus publicum damnatus retinet statum, sed finita pœna manet infamis. Ratio: *in l.* 5. *ff. de decur. l.* 4. §. 4.
2 *ff. de re milit.* quia crimen per se famosum est: Nam præsupponendum est, hic agi de crimine per se famoso, ob quod dedecus perpetuo adhæret, licet temporalibus relegatio sit dictata; secus vero quando delictum est punitionis arbitrariæ, ubi lex præcise turpitudinem non irrogat, sed Judex, vid. *Cujac. l.* 9. *obs.* 19. *Wesenb. in π. ff. h. t. n.* 8. *Carpzov. Pract. crim. p.* 3. *quæst.* 135. *n.* 59. & *seqq.*

L. Nemo ob id. 7.

SUMMARIA.

An repudians hereditatem patris fiat infamis? 1.
Qui suo jure utitur, nemini facit injuriam. 2.
Filius potest abstinere paterna hereditate. 3.

1 Repudians hereditatem patris, an fiat infamis, hic quæritur? Ratio dubitandi, quia videtur notam inurere parenti. Sed
2 negatur hic, quia qui suo jure utitur, ne-
3 mini injuriam facit. Atqui Filius habet hoc jus, quod possit abstinere paterna hereditate.

L. Si furti. 8.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Molina *notatur.* 2.
An de furto, innocens tamen, condemnatus, maneat infamis, si sententia non sit impugnata? 3.
Solvitur objectio. 4.

1 In tuis ædibus reperta est res furtiva, condemnatus es furti, sed postea evidenter demonstrare potes, te ignorante fuisse res depositas: Quæritur, *an maneas infamis?* Videtur quod sic *ob l.* 1. *ff. h. t.* & *l.* 36. *ff. de furt. l.* 12. *ff. de pœn.* Sed hic deciditur quod non, quia sententia præjudicat quidem quoad mulctam, non vero quoad infamiam; nec dictæ leges loquuntur de eo casu, quando de innocentia constat. Vide *Zasium l.* 2. *sing. intellectum c.* 2. *Glossa* quidem varie respondet: Sed videtur hæc es-
2 se concinnior responsio. Et non videtur subsistere declaratio *Molina*, qui *d. disp. n.* 13. hanc

13. hanc legem de condictione furtiva intelligit, quia textus de ea, quæ furti condemnata est, agit. Nec possumus probare sententiam *Molinæ d. disp.* 9. *n.* 15. qui condemnatum de furto, putat esse infamem,
3 licet innocens condemnatus esset, si sententia non sit impugnata; nam hoc quidem in pecuniario damno, sed non famæ locum habere videtur, quæ per iniquam
4 sententiam, si iniquitas ostendatur, non videtur posse lædi, & hæc verissima sententia *Martini*, veteris JCti, & *Zasii d. l.* non impugnatur. *per l. non poterit ff. de furt.* quæ de alio casu loquitur, nec per ea, quæ hic *Glossa* habet.

L. Neminem. 9.

SUMMARIA.

Qui patriam defendit, etiam in crimine per se famoso, & succubuit, non tamen fit infamis. 1.
Alieno nomine condemnatus nunquam infamis fit. 2.
Conventus ex actione famosa per Procuratorem actionem excipiat. 3.
Nemo damnatur ob factum alienum, sed suum. 4.
Praxis hodierna. 5.

1 Qui patriam defendit, etiam in crimine per se famoso, & succubuit, non tamen fit infamis; Ratio decidendi est *l.* 6. §. 2.
2 *ff. h. t.* quia nunquam, qui alieno nomine condemnatur, infamis fit. Atque hinc pro
3 cautela tradunt, ut qui ex actione famosa convenitur, per Procuratorem excipiat actionem, quam tractat *Wesenb. in π. ff. h. t.*
4 *num.* 9. *& Molin. d. disp.* 9. *numer.* 21. nemo enim damnatur ob factum alienum, sed
5 suum. Sed hodie quando sententia non in Procuratorem, sed Principalem fertur, vix tuta hæc cautela est.

L. Injuriarum. 10.

SUMMARIA.

An is, qui servo alterius gravem intulit injuriam, si domino ejus condemnetur fiat infamis? 1.
Persona servi pro nulla habetur. 2.
Impotentis animi signum est, in alienum servum debacchari. 3.
Castrensis notatur. 4.
Gravis injuria servo illata in dominum redundat. 5.

1 Quæritur hic: *An is, qui servo alterius gravem intulit injuriam, si domino ejus condemnetur, fiat infamis?* Videtur quod
2 non, ob vilitatem personæ, & quia persona servi pro nulla habetur. Sed Affirm. quia servi non habetur ratio, sed domini
3 per servum læsi, & quia impotentis animi signum est, in alienum servum debacchari, *Freher. de infam. lib.* 3. *capit.* 9. *numer.* 18.
4 Quamvis autem *Castrens.* de eo casu legem intelligat, si servo injuria facta, intuitu domini; nescio tamen, an verba legis generalia hanc restrictionem admit-
5 tant. Dicendum igitur puto, gravem injuriam servo illatam in dominum redundare ex §. 3. *Inst. de injur.* Sed facilius hic Judex famam reservabit.

L. Debitores. 11.

SUMMARIA.

Cessio bonorum infamiam non irrogat. 1.
Dolus tantum infamat. 2.
Quatenus culpa infamet? 3.
Paupertas per se ex genere malorum non est. 4.
Decoctores fraudulenti fure sunt improbiores. 5.
Nec admittendi ad beneficium cessionis bonorum. 6.
Is, qui partim culpa sua, partim fortunæ vitio decoxit, infamis non est, maculam tamen contrahit. 7.
Si solo fortunæ vitio hoc contingat, ne maculam quidem contrahit. 8.
Et abesse debent ignominiosi ritus, qui per statuta bona cedentibus injunguntur. 9.
De modo cedendi ignominioso, remissive. 10.

1 Cessio bonorum infamiam non irrogat, *Struv. synt. jur. civil. exerc.* 7. *th.* 19. Ratio dubitandi in §. 1. *Inst. quib. ex caus. manumitt.* Sed ratio decidendi *Nov.* 135. *princ.*
2 *ibi*: *ex accidenti*; dolus autem tantum in-
3 famat. Aut si culpa etiam infamat, certe ea dolo proxima ut sit, requiritur, de quo
4 *Donell. d. c.* 8. *lit. L.* Paupertas autem per se ex genere malorum non est, *Montan. de tutel.* 36. *reg.* 2. Conf. *Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 24. *th.* 4. *lit. A & B*, *Strych. in tr. de decoct. p.* 3. *num.* 2. *& seqq.* ubi id recte

5 declarat, nisi quis fraudulenter decoxerit;
nam tales homines fure improbiores esse,
6 quis dubitat; nec hi admittendi ad bene-
7 ficium cessionis bonorum. Si autem partim culpa sua, partim fortunæ vitio decoxerit, infamis quidem non est, sed maculam tamen aliquam contrahit, de quo accipio, *Nov.* 135. *in fin. pr.* & *cap.* 1. Si
8 autem nulla culpa accesserit, sed solo fortunæ vitio id contingat, tunc ne maculam
9 quidem contrahet, & tunc merito abesse debent ignominiosi ritus, qui per statuta bona cedentibus injunguntur, *Guid. Papæ*
10 *dec.* 334. de quo modo cedendi ignominioso vid. *Carpzov. in Asyl. Debit. cap.* 2. *num.* 165. & *seqq. Basileenses vol.* 5. *disputat.* 91. *th.* 17. Confer. & *Hillig. in Donell. d. l.* 18. *cap.* 7. *in fin. Rittershus. ad Novell. p.* 9. *cap.* 30.

L. Si te expilasse hereditatem. 12.

SUMMARIA.

Licet judex in sententia non imponat pœnam aliam, si tamen commissum delictum pronunciet, sequitur infamia. 1.
Pœna vero persecutio non ejus voluntati mandatur, sed legis auctoritati reservatur. 2.
De quonam delicto hoc exaudiendum. 3.
An expilatæ hereditatis crimen species furti? 4.
Hereditas jacens est nullius. 5.
Statutum de furto loquens ad dictum crimen non extendendum. 6.
Eadem ex hoc delicto est infamia, quæ est furti improbioris. 7.

1 Licet Judex in sententia non imponat pœnam aliam, si tamen commissum delictum pronunciet, sequitur infamia: Ratio in *l.* 1. §. 4. *ff. ad senatusc. Turpill. ibi: facti*
2 *quæstio est in arbitrio judicantis*, pœnæ vero persecutio non ejus voluntati mandatur, sed legis auctoritati reservatur. Lo-
3 quimur autem de delicto famoso, quale hoc loco est, scil. expilatæ hereditatis.
4 Verba autem ultima hujus legis non arguunt expilatæ hereditatis crimen furti speciem esse, quia furtum proprie non est, *l.* 2. & *l. ult. ff. de expil. hered. Farin. q. crim.*
5 174. *numer.* 118. cum hereditas sit nullius,
6 & sic statutum de furto loquens ad hoc delictum non est extendendum, *Carpzov. in pr. crim. quæst.* 83. *nu.* 77. *Farin. d. l. num.*
7 124. Sed quod eadem criminis hujus infamia sit, quæ est furti improbioris, *Donell.* & *ibi Hill. d. cap.* 8. *lit. D.*

L. Ea quæ Pater. 13.

SUMMARIA.

Ex increpatione patris in testamentis non sequitur infamia juris. 1.
Ad infamiam juris sententia requiritur. 2.
Sequitur tamen infamia facti. 3.
Effectus hujus remissive. 4.

1 Ex increpatione Patris in testamentis
2 non sequitur infamia juris, quia sententia
3 requiritur, *l. seq.* sed infamia tamen facti,
4 cujus effectus in *l.* 27. *C. de inoff. testam.* nam quia Pater maturo judicio in testamento id dicere præsumitur, & non calore iracundiæ, merito apud graves viros ea de causa minoris æstimationis habetur, *Molin. tr.* 4. *disp.* 7. *n.* 6.

L. Nullam. 14.

SUMMARIA.

Torturæ subjectus ad eruendam veritatem non fit infamis. 1.
Nisi sententia feratur infamans. 2.
Duplex fustigationis finis. 3.
Si ad indagandam veritatem tortus in quæstione in negando persistat, absolvendus est accusatus & inquisitus. 4.
Tortura non solet dictari sine gravibus indiciis. 5.
Solet gravare alicujus opinionem. 6.
Testis tortus non fit infamis. 7.

1 Torturæ subjectus ad eruendam veritatem non fit infamis, *Struv. synt. jur. civil.*
2 *exerc.* 7. *th.* 21. si non sententia feratur infamans, in qua ratio consistit. Collige:
3 duplicem finem fuisse fustigationis; nam primo fiebat ob pœnam, ut in *l.* 16. *h. t.*
4 alia vero fiebat instar torturæ ad indagandam veritatem, ut ex *Actis Apostolicis cap.* 22. apparet, *Marqu. Freher. de infam. l.* 3. *cap.* 5. *n.* 14. & hæc, quia non præsupponit delictum, nec sententiam, non infamat; sed si in quæstione in negando persistat, absolvendus est accusatus & inquisitus, *l. ult. ff. de calumniat. Zanger. de quæstion. cap.* 5. *num.* 2. *D. Carpzov. pr. crim. qu.* 125. *num.* 3. & *seqq.* Ergo non potest propter

5 pter delictum infamis esse; quia tamen tortura non solet dictari sine gravibus in-
6 diciis, solet hæc gravare alicujus opinio-
7 nem. Nec testis tortus fit infamis, sed ob infamiam, qua antea laborabat, quam tortus fuit, *Freher. d. c. n.* 16.

L. Decreto. 15.

SUMMARIA.

Fœmina intra annum luctus nubens infamis fit. 1.

Etiamsi a senatu diminutionem luctus impetraverit. 2.

Luctum habitu non ostentare non infamat. 3.

Luxuriosa vita intra annum luctus instituta etiam Jure Canon. infamiam parit, aliasque pœnas. 4.

Idem est in casu, ubi eo tempore, quo ex priori matrimonio prægnans est, vel esse potest, nubit & consumat matrimonium. 5.

An fœmina si putaverit maritum suum adhuc vivere, qui tamen mortuus & se ab alio stuprari patiatur, adulterii pœnæ subjicienda, remissive. 6.

1 Fœmina licet a Senatu diminutionem lu-
2 ctus impetraverit, si intra annum luctus nubat, infamis tamen est, quia Senatus
3 tristiorem tantum habitum remisit, luctum autem habitu non ostentare non infamat; Sed intra annum luctus nubere, vel corpus prostituere, hoc infamat, *Auctor in l.* 2. *ff. h. t. & l.* 9. *eod. num.* 1. Nam
4 luxuriosa vita intra annum luctus instituta etiam jure Canon. quod hic nihil correxit, infamiam parit, aliasque pœnas, per *Auth. iisdem pœnis C. de secund. nupt. & ibi Jo. Garon. num.* 18. *Clar. in §. stuprum num.* 6. *Trentac. t.* 3. *tit. de matrim. ref.* 5. *n.* 9. *Auctor in l.* 11. *ff. h. t. n.* 3. & 4.
5 Si etiam non luxuriose vivat, sed nubat, ac consumet matrimonium eo tempore, quo ex priori matrimonio prægnans est, vel esse potest, cum hoc simpliciter turpe sit, ideo infamiam jure Canon. non obstante, adhuc tali fœminæ impositam esse existimo, cum *Theod. Beza in Tr. de repud. & divort. & Bald. in l. liberorum* 11. *§.* 1. *ff. h. t. Carpz. l.* 2. *Jurispr. Eccl. def.* 159. *Ant. Gabriel. tit. de secund. nupt. concl.* 5. *n.* 5. Quantum tempus apud Evangelicos Uxoribus præfiniatur, docet *Auct. in l.* 11. *ff.*
6 *h. t. n.* 5. Sed an fœmina, si putaverit maritum suum adhuc vivere, qui tamen mortuus, & se stuprari patiatur, adulterii pœnæ subjicienda? Vid. *Auctor. in l.* 8. *ff. h. t. n.* 3.

L. Fustibus cæsum. 16.

SUMMARIA.

Fustigatus sententia præcedente ob calumniam fit infamis. 1.

Fustigatio ad eruendam veritatem opposita non infamat. 2.

Procedit infamia, etiamsi sententia sit interlocutoria. 3.

Dum aliquis ob delictum cædebatur, præco acclamabat. 4.

1 Fustigatus sententia præcedente ob ca-
2 lumniam fit infamis: Nam fustigatio interdum opponebatur ad eruendam veritatem, & hæc non infamat, *lib.* 14. *sup.*
3 *h. t.* vel ob calumniam, & tunc infamat, etiamsi Sententia sit interlocutoria; quia sententia interlocutoria licet per se non infamet, infamat tamen ex genere pœnæ; nam si fustigatio, aut alia pœna publica delicto commerita, a superiori, etiam sine sententia imponatur, præcedente tamen delicto, in quo deprehensus fuit, aut quod ille confessus est, quando delictum erat tale, ob quod per sententiam infamis reddebatur, tunc non minus irrogabatur infamia, quam si per definitivam condemnatus esset: Nam notorietas delicti, & jussus Judicis, & executio pœnæ concurrit, *Molin. de J. & J. d. disp.* 9. *n.* 19. Col-
4 lige: solitum fuisse, ut, dum aliquis cæderetur ob delictum, præco acclamaverit, de quo *Cujac. l.* 13. *observ.* 3. *Godofred. hic.*

L. Verbum. 17. & L. Interlocutio. 19.

SUMMARIA.

Interlocutiones, increpationes atque admonitiones judicum non infamant; maxime si causa non cognita fiant. 1.

Gravant tamen existimationem apud bonos viros. 2.

Infamiæ facti causa decem, remissive. 3.

Tollitur infamia facti, si infamatus de malis moribus per triennium mutasset mores, & in bono proposito perseverasset. 4.

Magistratus non præsumitur aliquid animo injuriandi, sed potius corrigendi dixisse. 5.

Gg 3

Generale hoc est in omnibus personis, in quibus animus non hostilis præsumitur. 6.
Verbum injuriosum a judice prolatum causa non cognita non infamat. 7.
An ex stupro natus sit infamis? 8.
Lictores non sunt infames, adeoque nec eorum liberi a dignitatibus, vel ullo collegio opificum excludi possunt. 9.

1 Interlocutiones, increpationes, atque admonitiones Judicum, v. gr. si Judex interloquendo diceret me calumniari, quæ est species *L.* 17. aut me moneret, ut ad frugem redirem, quæ est species *l.* 19. aut ne imposterum calumniarer, &c. aliquem non infamant, præsertim si fiant causa non cognita, quia regulariter sententia requi-
2 ritur definitiva, sed tamen gravant existimationem apud bonos, i. e. minoris est
3 existimationis, quam infamiam facti nominant, cujus causas 10. numerat *Freher. de infam. lib.* 3. *c.* 22. quæ etiam suos gradus habet, *Hilliger. in Donell. l.* 18. *cap.* 6.
4 *lit. I*, & tollitur, si infamatus de malis moribus per triennium mutasset mores & in bono proposito perseverasset, *Clar.* §. *ult. quæst.* 21. *n.* 1. *Molin. disp.* 7. *n.* 6. Col-
5 lige: Magistratum non præsumi aliquid animo injuriandi, sed potius animo corri-
6 gendi dixisse, per *l.* 19. *h. t.* Idque generale est in omnibus personis, in quibus animus non hostilis præsumitur, ut in Parentibus, Præceptoribus, Pastoribus animarum, & in specie Magistratu est præsumtio. Vid. *Alciat. reg.* 3. *de præsumt. præs.* 9. *per l. injuriarum* 13. §. 1. & 2. *ff. de injur.* nec in Marito, Patre, Præceptore, Ministro verbi Divini, præsumitur animus injuriandi, per *L. sed etsi* 5. *ff. ad L. Aquil. Gail. l.* 2. *obs.* 106. *n.* 6. *Dn. Carpzov. l.* 3. *Jurispr. Consist. def.* 99. *n.* 6. & *def.* 100. *n.*
7 8. nec verbum injuriosum a judice prolatum causa non cognita, infamare; multo minus autem admonitio Judicis infamabit.
8 Incidenter hic quæri potest, an ex stupro natus sit infamis? de quo vide *Auctorem in Rubr. ff. h. t. n.* 2. qui etiam *num.* 4. & 5.
9 statuit, Lictores & eorum liberos non esse infames ac proinde nec a Dignitatibus, nec à Collegio opificum ullo excludi posse.

L. Non damnatos. 18.

SUMMARIA.

An qui nullo dato pactus est de injuria fiat infamis? 1.
Crimen confiteri intelligitur, qui paciscitur. 2.
Nemo suum jactare videtur. 3.
Cessat hoc in pacto gratuito. 4.
An precibus etiam quis crimen confiteatur? 5.
Qui deferente actore juravit & absolutus fuit, non est infamis. 6.
Pactum non infamat. 7.

1 An qui nullo dato pactus est de injuria, fiat infamis, quæritur? Videtur quod
2 sic ex *l.* 5. *ff. h. t.* quoniam intelligitur confiteri crimen, qui paciscitur, *Auctor in d. l.* 5. *ff. h. t. n.* 1. Sed negatur hic: quia ra-
3 tio illa, quod nemo suum jactare videa-
4 tur, cessat in pacto gratuito, *Wesenb. in π. ff. h. t. n.* 15. *Freher. de infam. cap.* 8. *n.* 23. Et quamvis secundum *Ant. Fabr. in l.*
5 5. & *l.* 7. §. 3. *ff. h. t.* existimes etiam precibus quem confiteri crimen, cum non magis precibus quam pretio indigeat innocentia; quia tamen offensus cum victa damnum remisit, habetur pro infecto ut ex *Freher. d. l. n.* 24. respondet *Hillig. d. cap.* 8. *lit. Tt*, quamvis dici possit, pactum non semper precibus impetrari, forte etiam actorem pœnituisse: forte odio litis potius paciscitur reus, quam ob conscientiam cri-
6 minis. Multoque minus ille infamis est, qui juravit deferente Actore, & fuit absolutus, quia suam innocentiam approba-
7 vit, *l.* 6. §. 4. *ff. h. t.* Collige: Pactum non infamare.

L. Improbum fœnus exercentibus. 20.

SUMMARIA.

De qua infamia lex intelligenda? 1.
Usurarius ipso jure infamis est, modo de crimine constet. 2.
Usurarius per sententiam talis declaratus non a tempore sententiæ sed a tempore delicti infamis est. 3.
Ubi lex factum notat citra aliam pœnam, tunc intelligit infamiam juris. 4.
Infamia ob factum ipsum, non per sententiam infligitur. 5.
Covarruvias *notatur.* 6.

An

An & qualis judicis sententia infamet? 7.

1 Lex hæc intelligenda de infamia juris,
2 quod Usurarius ipso facto sit infamis, si modo de crimine constet, alias requirere-
3 tur sententia declaratoria; quo tamen casu non a tempore sententiæ, sed a tempore delicti infamis redditur, *Molin. tr. 4. disp. 6. num.* 15. quia hic nulla actio infamans, quacunque condictione usuræ repe-
4 tatur, *l.* 36. *de oblig. & act.* ubi autem lex factum notat circa aliam pœnam, tunc intelligit infamiam juris. Vide *Wesemb. in π. ff. h. t. Freher. de infam. cap. 4. n.* 23. Et hoc habere potest utilitatem in multis casibus, v. g. Si Usurarius ante sententiam declaratoriam testis productus fuit, vel testamentum condidisset, quod oppugnari potest post mortem, eo quod fuerit Usurarius: nam sententia declaratoria non ad hoc necessaria est, ut pœna imponatur; sed ut sciant omnes, mortuum ipso jure & facto pœnam incurrisse cum viveret & fœneraretur, *Dn. Carpzov.* rectissime *in Pr. crimin. quæstion.* 92. *n.* 33. *& seqq.* Et ita
5 sentiunt, scil. infamiam ob factum ipsum, non per sententiam infligi, *Covarr. lib.* 3. *resol.* 3. *n.* 2. *Freher. de infam. cap.* 20. *n.* 5. & quos allegat *Hillig. in Donell. l.* 18. *cap.* 7. *lit. L*, *& Barbos. hic*, quod autem
6 eum etiam, qui jure civili concessas usuras accipit, infamem putat, *Covarr. d. l. n.* 2. *Molin. d. tr. 4. disp. 8. n.* 15. *Farin. quæst.* 56. *n.* 152. id Constitutionibus Imperii no-
7 stri adversatur. Ceterum alias quoque sententia judicis definitiva, non interlocutoria, infamat, *Auctor in l.* 20. *ff. h. t. n.* 2.

L. Si fratres. 21.

SUMMARIA.

An minorennis ludicræ arti addictus per hoc infamis fiat? 1.
In delictis ætati non succurritur. 2.
Hoc delictum jure Civili tantum probrosum. 3.
De quibus ludicris artibus hoc intelligendum? 4.
Artes ludicra infamantes, remissive. 5.

1 Minorennis quidam ludicræ arti se addixerat, Quæritur, an fiat infamis? Vide-
2 tur quod sic, quia in delictis ætati non succurritur, *l. auxilium* 37. §. 1. *ff. de Minor.* Sed negatur, quia in hoc delicto,
3 quod jure civili tantum probrosum, receptum est specialiter, ut minorennis non reddatur infamis. Ceterum de ludicris ar-
4 tibus quod jam dictum, de iis intelligendum, qui se pretio locant ad scenica, spectaculumque corporis sui exhibendum, modo si id, ad quod se locant, efficiant; per *l.* 1. *& l.* 2. *§. fin. ff. h. t. ibique auctor*, ubi simul causas infamantes recenset *Molin. d.*
5 *tr. 4. disp. 7. n.* 10. Quæ autem sint illæ artes ludicræ, quæ infamant, vide in speciem tractantem *Hillig. ad Donell. d. cap.* 7. *lit. A.*

L. Fidem rumpens societatis. ult.

SUMMARIA.

Qui suo nomine de fide rupta in societate, in mandato, deposito, & tutela condemnatur, redditur infamis. 1.
In his quatuor contractibus exuberantior debet esse fides. 2.
De qua actione intelligenda n. 1. *dicta?* 3.
Si ex dolo defuncti heres conveniatur dictis actionibus, non infamatur. 4.
Qui in dictis actionibus pecunia data paciscitur, non fit infamis. 5.

1 Qui suo nomine i. e. non Procuratorio, nec hereditario, de fide rupta in societate, in mandato, deposito, & tutela condemnatur, redditur infamis, *Auctor in l.* 7.
2 *ff. h. t.* quia in his quatuor contractibus exuberantior debet esse fides, & alias sub specie amicitiæ fallimur, *Donell. l.* 18. *cap.*
3 8. *& ibi Hillig. lit. N*, quod de directa actione verum est. Sane in actione pro socio utrinque actio directa est, & ideo actio utrinque infamat, quando de fide rupta agitur, *Auctor in l.* 6. *ff. h. t. num.* 9. *Donell. l.* 18. *cap.* 8. qui etiam in judicio mandati excipit eam speciem, in qua mandans vicissim fidem dedit, se quid præstiturum, nec præstitit, *l.* 6. §. 5. *ff. h. t.* quod
4 exemplo declarat *Donell. d. l.* Neque ex dictis actionibus quis infamatur, si ex dolo defuncti heres conveniatur, *Molin. d. disp.* 9. *num.* 22. aliud est, si ex suo facto doloso conveniatur, *Freher. de infam. l.* 3. *cap.*
5 11. *n.* 4. *Auctor in l.* 6. *ff. h. t. n.* 10. Sed qui in his actionibus data pecunia paciscitur, non fit infamis, *l.* 7. *ff. h. t. Molin. d. disp.* 9. *n.* 25.

TITU-

TITULUS XIII.

De Procuratoribus.

L. Cautio. 1.

SUMMARIA.

Quatenus Procurator teneatur cavere de rato, & an & quatenus etiam absenti mandari possit? 1.
Per semiplenam probationem, aut præsumtiones fit res dubia, ut locus sit cautioni de rato. 2.
Instrumenta ad causam pertinentia secum habens, admittitur cum cautione de rato. 3.
Ex conjunctione personæ præsumitur mandatum. 4.
Procurator actoris tum demum interponit cautionem de rato, quando dubitatur de ejus mandato. 5.
Fallit in quibusdam causis. 6.
An cautio de rato etiam complectatur cautionem de judicato solvendo? 7.
Qui alienum factum promisit, liberat se, si id præstet, quod in se fuit. 8.

1 QUando certum est ei, qui se pro Procuratore gerit, negotium mandatum esse (quod an & quatenus etiam absenti mandari possit, docet *Auctor in l. 1. ff. num. 4. & l. 2. num. 1. eod.*) tunc nullam tenetur præstare cautionem de rato §. 3. *Inst. de satisdat.* Sed quando constat, nullum esse mandatum, tum Procurator Actoris, ne quidem cum cautione de rato admittendus, nisi sit unus ex conjunctis & ut conjunctus adsit, ut ex dicendis patebit, *Hillig. in Donell. l.18.cap. 12. lit. D, Vasq. p. 2. lib. contr. cap. 16. n. 3.* Sed quando dubium est, i. e. quando quædam præsumtiones leviores, quam ut inde mandatum probari possit, pro Procuratore militant, tum ille defectus supplen-
2 dus cautione de rato: nam per semiplenam probationem, aut præsumptiones fit res dubia, ut locus sit cautioni de rato, *DD.* hic, quos sequitur *Bacchov. in Treutl.*
3 *vol. 1. disp. 9. th. 7. lit. H.* Sic si quis instrumenta ad causam pertinentia secum habeat, quia præsumtionem pro se habet, admittitur cum cautione de rato. Potest huc referri quodammodo exemplum *in l.*
4 21. *C. h. t.* ubi ex conjunctione personæ
5 præsumitur mandatum. Collige: Procurator Actoris tum demum interponit cautionem de rato, quando dubitatur de ejus mandato, *Auctor in l. 39. ff. h. t. n. 3.* & quando certum est mandatum, non opus
6 est cautione de rato: Sed id quod de mandato dubio per cautionem de rato supplendo in lege dicitur, volunt non habere locum in mandato ad recipiendam solutionem; idem in causis arduis v. g. matrimoniali. Item, si Dominus in civitate præsens est, ut hic limitat *Jason.* Imo generalius puto dicendum, non sufficere hanc cautionem, si causa speciale mandatum requirat, ut ex *Cald.*
7 *Pereira* hic tradit *Barbos. Sed quid importat hæc cautio de rato, an etiam complectitur cautionem de judicato solvendo?* quod non male negat *Berlich. p. 2. decis.*
8 234. Si quidem qui alienum factum promittit, liberat se, si id præstet, quod in se fuit. Casus, ubi ambæ cautiones concurrunt, habet *Auctor in l. 39. ff. h. t. n. 7.*

L. Cum rem pecuniariam. 2.

SUMMARIA.

Quatenus maritus in causa Civili in qua appellationis instantia uxoris Procurator esse possit? 1.
Solvitur objectio duplex. 2.
Causa pecuniaria uxoris potest per maritum legitime satisdantem exerceri, sive sit prima, sive secunda Instantia. 3.
Quo jure satisdatio in instantia demum appellationis hic peti possit? 4.

1 Maritus in causa civili in instantia appellationis potest esse Procurator Uxoris, ita tamen, ut præstet solemnia, i. e. satisdationem. Nec obstat §. *pen. Inst. de ex-*
2 *cusat. tut.* quia alia ratio Curatoris, qui generalis est, & non potest revocari, & alia Procuratoris. Nec obstat *l. ult. C. de pact. convent.* quia ea de Paraphernalibus loquitur; hæc vero de Receptitiis. Colli-
3 ge: Causa pecuniaria uxoris potest per maritum legitime satisdantem exerceri, sive sit prima instantia, sive causa appellationis; quoniam in lege fit appellationis; quoniam in lege fit appellationis mentio,
4 ideo quæritur, quo jure demum satisdatio hic in instantia appellationis peti possit? & respondetur a Glossa tripliciter, & inter

ter alia cautionem de judicato solvendo in prima instantia præstitam exspirare per *l. pen. ff. judicat. solv.* quam materiam hic illustrat *Barbos.* & melius *Aloys. Riccius dec. coll.* 337.* Ego sane non video, cur non dici possit, fœminam in prima instantia ipsam litigasse.

L. Eum. 3.

SUMMARIA.

An Procurator heredum universalis teneatur heredes defendere? 1.

Judex videns administratorem alicujus contumacia sua in judicio præjudicare posse absenti principali, potest ei interdicere administrationem in ipso Processu sine novo Processu. 2.

An ob contumaciam Procuratoris fiat missio in bona heredum? 3.

Procuratoris contumacia domino non nocet. 4.

Nocet contumacia Procuratoris domino circa ipsum processum, secus, si de pœna agatur. 5.

1 Quæritur hic I. *An Procurator heredum universalis*, quia generaliter censetur etiam ad negotia datus, *l.* 12. *ff. de pact. Hill. ad Donell. l.* 18. *cap.* 13. *lit. C*, *teneatur heredes defendere?* Quod affirm. necessitate caussativa, si velit manere Procurator, alias ut contumax repellitur ab actione,
2 quod bene Notandum: Judicem, quando videt administratorem alicujus contumacia sua in judicio præjudicare posse absenti principali, posse administratori interdicere administrationem & quidem in ipso processu, sine novo processu, *Salyc. hic n.* 3. *Sichard. n.* 5. *Marant. p.* 6. *specul. tit. denunciat. n.* 193. & multo magis Tuto-
3 ri, *per l. ult. C. de administr. tut.* II. *An ob contumaciam Procuratoris fiat missio in bona heredum?* Videtur quod non, quia
4 Procuratoris contumacia domino non nocet, *l. unic.* §. 2. *ff. si quis jus dicent.* Sed affirm. hic, causa tamen cognita, i. e. perpensa contumacia Procuratoris & debiti quantitate. Ille autem §. 2. intelligendus est de pœna solvenda Fisco, non vero de interesse partis & ordine processus, ubi Procuratoris contumacia omnino nocet Principali. Communis enim hæc est
5 sententia Doctorum, circa ipsum processum nocere contumaciam Procuratoris Domino, ut valeat processus, sententia, immissio in bona &c. Sed si de pœna agatur, non nocebit. Vid. *Carpz. p.* 1. *Jurispr. const.* 1. *def.* 22. *Treutl. & Bacchov. disput.* 9. *th.* 12. *& alii DD. hic & in l.* 10. *h. t.*

L. Quia absente te. 4.

SUMMARIA.

Præsentia uxoris sententiam contra maritum absentem latam, validam non reddit. 1.

Fœminæ, nisi in rem suam procuratrices esse nequeunt. 2.

Quatenus pro parentibus, admittantur? 3.

Agere possunt pro libertate mariti. 4.

Praxis Cameræ. 5.

Carcer est species servitutis. 6.

An Abbatissa pro suo monasterio possit procurare? 7.

Paria sunt, nullo modo defendi, & non legitime. 8.

Idem est non fieri, & non fieri legitime. 9.

Mulier tantum in rem suam agere potest. 10.

1 Præsentia uxoris sententiam contra maritum absentem latam, validam non red-
2 dit, quia fœminæ, nisi in rem suam, procuratrices esse nequeunt. Ratio: *in l.* 2. *ff. de R. J. Auctor in l.* 41. *h. t. n.* 5. qua de re *Dec. & DD. in d. l.* 2. *ff. de R. J. Petr. Gregor. in Syntagm. l.* 49. *cap.* 6. *n.* 11. *Camill. Borell. lib.* 1. *titul.* 66. *n.* 47. Sed in rem suam Procuratrix dari
3 potest, per *hanc legem*. Sane pro Parentibus interdum admittuntur ad agendum, causa cognita, *Damhouder. in prax. civ. cap.* 94. *n.* 7. *Borell. d. l. n.* 49. *per l.* 41. *ff. h. t. ibique auctor n.* 1. *& seqq.*
4 Sic etiam pro libertate mariti potest age-
5 re, *l.* 3. *ff. de liber. caus.* Et ideo in Camera, uxor pro liberando marito captivo, tanquam conjuncta persona admittitur, *ob*
6 *d. l.* 3. quia carcer est species servitutis, *l.* 2. *ff. de lib. hom. exhib.* Unde maritum ex carcere tanquam servitute in libertatem vendicare, & ad hoc mandata cum clausula justificatoria, vel sine clausula, pro facti qualitate, ad relaxandum maritum, petere obtinere potest, *Gail. l.* 1.
7 *obs.* 133. *num.* 8. *& seqq.* Illud etiam tradunt *DD.* Abbatissam pro suo Monasterio posse procurare, *Borell. d. l. n.* 50. per *c.* 4. *de confirm. util. & inutil. Hillig. in Donell. l.* 18. *cap.* 11. *lit.* C; licet de eo dubitet, & casum specialem in *d. c.* 4. esse,

esse, ac Abbatissam specialiter a Pontifice delectam, *Busius ad l. 41. ff. h. t. num. 3. & Bacchov. ad Treutl. d. disput. th. 6.*
8 *lit. A.* Collige: Paria esse, nullo modo defendi & non legitime, per Regulam:
9 Idem esse, non fieri, & non fieri legitime, *Barbos. locuplet. lib. 14. c. 3. axiom.*
10 19. & mulierem tantum in rem suam agere posse.

L. Actionem ei. 5.

SUMMARIA.

Procurator actoris, nisi in reconventione principalem suum defendere velit, non est admittendus. 1.
Exceptio. 2.
Necessaria cessionis exemplum. 3.
Defensionis necessitas locum habet in lucrativa etiam cessione. 4.
Procurator datus ad agendum, debet etiam actorem defendere, & tacite ad defendendum datus videtur. 5.
Quatenus hoc procedat? 6.

1 Procurator Actoris, nisi in reconventione principalem suum defendere velit, (quo casu an ad id teneatur, vid. *Auctor. in l. 35. ff. h. t. n. 10.*) non est admittendus, *l. 33. §. pen. ff. h. t. cap. 1. &*
2 *2. X. de mut. petit.* Exceptio est in Procuratore in rem suam, quando cessio est necessaria, per *l. 33. §. ult. & l. si quis 34. ff. h. t.* v. g. Si alicui actiones in familiae herciscundae judicio fuerint adjudicatae, *l. 3. ff. fam. hercisc.* vel si necessitate rei familiaris urgente, cessionem su-
3 scipiat. Et hujus necessariae cessionis exemplum, *Jo. a Sande in tr. de cess. act. cap. 10. num. 5.* collocat *in d. l. 34. ff. h. t.* ubi emtor hereditatis non tenetur heredem in reconventione defendere, si bona fide & non in fraudem debitorum hereditariorum cessam actionem acceptavit; nam licet emtio voluntaria sit, praesupposita tamen emtione cessio necessaria est
4 emtori, ut suum consequatur. In lucrativa etiam cessione volunt defensionis necessitatem locum habere, & hujus rei exemplum esse putant *in l. 70. ff. de Procur.* Vid. *Jo. a Sande d. l. & Bacchov. in d. disp. 9. th. 1. & Donell. l. 18. c. 13. & ibi*
5 *Hill. lit. O, & seqq.* Nota: 1. Procurator datus ad agendum, debet etiam Actorem defendere, & tacite ad defendendum datus
6 videtur, *arg. l. 2. ff. de jurisdict.* Sed apud eundem Judicem, *l. 35. §. 2. ff. h. t.* & 2. exceptionibus domini uti potest etiam personalibus, *l. 51. §. 1. h. t. l. 13. & seq. ff. sol. matrim.* 3. solum contra eum, contra quem egit, *Donell. d. l.*

L. Reum criminis. 6.

SUMMARIA.

Reus criminis etiam non capitalis, non potest esse Procurator. 1.
Non debet dominus litis fieri, quem sui juris non mansurum metuendum est. 2.
Solvitur objectio. 3.

1 Reus criminis etiam non capitalis non potest esse Procurator, quia prius tendere debet ad purgationem innocentiae suae quam
2 aliorum causam agat. Deinde non debet dominus litis fieri, quem sui juris non mansurum metuendum est. Sed prior ratio est primaria; ideoque si causa non sit capitalis, taleque crimen, ex quo civitas non adimitur, tamen eundem arceri hoc loco communiter docent Interpp. ob verba generalia hujus legis, *Bald. Salyc. Castrens. h. t. & Bacchov. in Treutl. d. disp. th. 6. lit. E*, cui obstare videtur, *l. 1. §.*
3 *6. ff. de postul.* ad quam tamen responderi potest, vel ibi criminis capitalis ideo mentionem fieri, quod quidam ex crimine non capitali damnati, modo civitatem retineant, licet infames sint, pro certis tamen personis postulent, vel quod postulantis & Procuratoris diversa sit ratio, *Bacchov. d. l.* quod etiam confirmatur ex illa ratione decidendi, quam in hac lege adducit, *Donell. l. 18. c. 11. & ibi Hillig. lit. O.*

L. Militem. 7.

SUMMARIA.

Miles etiam pro conjuncta persona non potest Procurator esse, nec lites redimere. 1.
Donellus *notatur.* 2.
Disciplina Castrorum caritate liberorum & parentum Romanis antiquior. 3.
Veteranus procurator esse potest. 4.
Quid in militibus nostris hoc in passu verum? 5.

1 Miles, etiam pro conjuncta persona non potest Procurator esse, nec lites redimere. Ratio: in utilitate publica; ne a militia abstrahatur, *l. milites 31. C. locat.* Auctor in

in l. 8. *ff. h. t. n.* 9. *Hillig. in Donell.*
2 *d. c.* 11. *lit. C*. Quamvis autem *Donellus*
d. cap. 11. *lit. K*, velit, quod superius
de fœmina dictum, de milite etiam esset
intelligendum; ut scil. miles pro liberis,
Parentibus, & uxore procurare possit, dis-
sentit tamen ab eo hic *Giphanius n.* 2. *&*
3 *Hill. d. c.* 11. *lit. K*, quia disciplina ca-
strorum caritate liberorum & parentum
Romanis antiquior, *l.* 19. §. 7. *ff. de ca-*
4 *ptiv. & postlim. Hillig. d. lit. K*. Cum
autem superius allegata ratio in Veterano
cesset, ideo hic non arcetur, *l.* 8. §. 2.
ff. h. t. Borell. d. tit. 66. *num.* 56. De
5 eo, an in militibus nostris hoc verum sit,
conferantur Auctores allegati ab *Hillig.*
præsertim *Enenckel. Baro l.* 2. Plane pu-
to, etiamsi in præsidio sint, tamen eos
arcendos esse.

L. Quod quis. 8.

SUMMARIA.

Procurator ad agendum datus, ante litem contestatam substituere nequit, nisi ipsi in mandato facta potestas substituendi. 1.

An idem procedat, quando mandatum generale habet? 2.

Procurator absque speciali mandato alium substituere non potest. 3.

Hujus substituti mandatum non exspirat morte substituentis, sed primi mandantis. 4.

Aliud tamen dicendum in casu, ubi post litem contestatam Procurator substituit. 5.

Ob potestatem substituendi substitutus alium substituere nequit. 6. & 12.

Procurator in rem suam ante litem contestatam substituere potest. 7.

Post litem contestatam alius quivis. 8.

Procurator post Litis Contestationem fit dominus litis. 9.

An ille, qui non ex mandato, sed post litem contestatam substitutus est, alium substituere possit? 10.

Praxis fori Saxonici. 11.

Procurator ad extrajudicialia negotia datus semper potest substituere, si personæ industria non fuerit requisita. 13.

Nulla litis contestatio in extrajudicialibus. 14.

Si appellans substituisset, & substitutus sine mandato vellet justificare in termino, appellatio deserta est. 15.

1 Procurator ad agendum datus, ante li-
tem contestatam substituere nequit, nisi
ipsi in mandato facta potestas substituendi,
per *cap.* 1. §. 1. *de Procur. lib.* 6. id quod
2 tunc etiam fieri putant nonnulli, quando
generale mandatum habet, nisi electa in-
dustria personæ, quos sequitur *Camill. Bo-*
rell. d. tit. n. 31. ubi tamen de libero
mandato loquitur, & quos allegat *Berlich.*
p. 2. *decis.* 274. *n.* 3. quos tamen de Pro-
curatore non ad judicialia, sed extrajudi-
cialia negotia constituto loqui existimat,
3 *n.* 4. & verius esse, Procuratorem absque
speciali mandato alium substituere non pos-
4 se, *Berlich. d. l. n.* 6. Et hujus substitu-
ti mandatum non exspirat morte substi-
5 tuentis, sed primi mandantis, licet in ca-
su, ubi post litem contestatam Procurator
substituit, contrarium dicendum, *Berlich.*
d. l. n. 11. Conf. *Carpz. l.* 3. *Resp.* 6.
n. 20. *& seqq.* cujus elegantem rationem
reddit *Bacchov. in Treutl. d. l. th.* 3. *lit.*
A, & Trentac. resol. 3. *de procur. num.* 7.
quod substituens illo casu, ex speciali sci-
licet mandato, hoc non faciat suo nomi-
ne, sed ut nudus minister mandantis, qui
6 etiam ob potestatem substituendi substitu-
tus alterum substituere nequit, *Berlich. d.*
l. n. 12. *Auctor in l.* 8. *ff. mandat. n.* 5.
7 *ubi n.* 6. *limitationem addit*. Procurator au-
tem in rem suam ante litem contestatam
potest substituere, *Trentac. in l.* 2. *h. t.*
8 *resol.* 5. *n.* 2. *Borell. n.* 35. Sed post li-
tem contestatam potest omnis Procurator,
9 quia tunc fit dominus litis, *hic & lib.*
10 8. §. 3. *ff. mandat. An autem ille, qui*
non ex mandato, sed post litem contesta-
tam substitutus est, alium substituere po-
test? Et hoc nonnulli affirmant hic, quos
sequitur *Berlich. d. l. n.* 13. *Treutl. d. th.*
3. *lit. A*, ubi tamen recte notat hoc lo-
cum habere in eo casu, ubi constitutus
est Procurator in rem suam, vel a Judice
11 translatum est Judicium in substitutum. In
foro Saxoniæ etiam post litem contestatam
potestatem substituendi non habet Procu-
rator, *Carpzov. de process. tit.* 5. *n.* 4.
12 sicut nec is, qui ab habente potestatem
substituendi substitutus est, alium substi-
tuere potest, per rationes allegatas a *Carpz.*
d. tit. 5. *n.* 13. *& seqq.* nisi facultas per
13 mandatum primum data. Collige: Procu-
rator ad extrajudicialia negotia datus, sem-

per potest substituere, si personæ industria
14 non fuerit requisita; quia nulla litis contestatio in extrajudicialibus. Vide *Menoch. lib.* 2. *præsumt.* 38. *Berlich. d. l. n.* 5. per *l. si procuratorem* 8. §. 3. *ff. mandat. Trentac. d. resol.* 3. *n.* 25. *& seqq.* Putat autem *Berlich. d. n.* 28. si appellans
15 substituisset & substitutus sine mandato vellet justificare in termino, appellationem forte desertam.

L. Qui stipendia merentur. 9.

SUMMARIA.

Miles ex honesta & verecunda causa cessas sibi actiones exercere potest. 1.

Honesta & verecunda causa quænam? 2.

1 Miles, ex honesta & verecunda causa cessas sibi actiones, i. e. non studio redemtas, exercere potest, quia suas potius, quam alienas gerit. Hæc est exceptio *l.*
2 7. *præced.* Honestam autem & verecundam causam dicimus, quæ redemtionem litis non habet, ut si actio donata, legata, in solutum data. Et hic Procurator, subtilitate juris Procurator dicitur, in effectu est dominus, *Donell. d. c.* 11. *lit. E.*

L. Si Procurator. 10.

SUMMARIA.

An Procurator, ad proponendas dilatorias exceptiones constitutus, extra fines progressus & peremtorias proponens ac succumbens constituenti hoc ipso præjudicet? 1.

Quid juris, si plenum habuerit mandatum, & per dolum tunc succubuerit? 2.

Procurator, qui fines mandati excedit, domino non præjudicat. 3.

Dolus tamen ejus domino præjudicat, salva actione mandati contra Procuratorem. 4.

Si Procurator non sit solvendo, illi domino competit restitutio. 5.

1 Procuratorem te constitui ad proponendas dilatorias exceptiones, sed tamen extra fines progressus, peremtorias proposuisti & succubuisti, quæritur, an hoc mihi præjudicet? Negatur, quia ulterius progrediendi nullum habuisti mandatum; ergo judi-
2 cium est nullum; sed si plenum mandatum habueris, & per dolum tunc succubueris, an sustinebitur judicium? Videtur quod non, quia dolo gesta Prætor rata non habet. Sed hic respondetur quod sic, tum propter auctoritatem judiciorum, tum ne dolus tuus adversario meo innocenti obsit; sed mihi contra te actio mandati
3 competit. Collige: Procuratorem, qui egreditur fines mandati, domino non præjudicare, quam regulam illustrat *Card. Tusch. concl.* 39. *lit. M*, & quos hic congessit *Barbos. & Strach. in tit. Mandati per totum, Mantic. lib.* 7. *de ambig. convent. tit.* 14. *& seq. Scaccia de commerc.* §. 2. *gl.* 5. *n.* 370.
4 *Molin. disp.* 552. & alii. Sed dolum ejus domino præjudicare salva actione mandati
5 contra Procuratorem. Si autem Procurator non sit solvendo, illi domino competet restitutio, *Gail. l.* 1. *obs.* 45.

L. Neque Tutores. 11.

SUMMARIA.

Tutor Procuratorem dare nequit ante litem contestatam. 1.

Dat tamen actorem, qui judicis decreto confirmatur. 2.

Decretum hodie ab usu recessit. 3.

Datur actor facto actorio, in quo causa actoris constituti exprimenda. 4.

Non expirat actoris administratio & officium si negotio cœpto tutor fuerit mortuus. 5.

Tutor actorem dupliciter constituit. 6.

Potest Episcopus procuratorem constituere. 7.

Idem in patre administrante bona filii. 8.

Post litem contestatam potest tutor procuratorem dare. 9.

Pupillus cum tutoris auctoritate etiam ante litem contestatam procuratorem dare potest. 10.

1 Hæc lex habet tres Regulas: I. Tutor Procuratorem dare nequit ante litem contestatam, quia nondum litis dominus est, & electa est industria ipsius, *Ant. Fab. ad l.* 74. *ff. h. t. Hillig. l.* 18. *c.* 12. *lit. R.* Sed
2 dat actorem, qui confirmabitur decreto Ju-
3 dicis, §. *fin. Inst. de Curat.* Decretum tamen moribus nostris non requiri testatur *Ber-*
4 *lich. p.* 1. *concl.* 16. *num.* 10. facto tantum actorio, in quo causa actoris constituti exprimenda, *Vant. de nullit. tit. de def. mandati,*
5 *num.* 147. nec expirat actoris administratio & officium, si negotio cœpto tutor fuerit
6 mortuus, *Berlich. p.* 2. *decis.* 278. Constituit autem tutor dupliciter actorem, si credimus hic *Sichardo*: 1. quando ipse consti-

tui

tuit & postea decretum petit. 2. Si statim
a Judice constitui petat. Priori casu cautio
de ratihabitione in personam tutoris concipienda:
hoc modo in personam pupilli,
secus quam in substitutione facta ex mandato
speciali, ubi cautio de rato semper
in personam mandantis primi concipienda
est, *Sichard. hic*, *num.* 4. *Hillig. l.* 18. *c.* 12.
7 *lit. S*. Episcopum autem posse Procuratorem
constituere, quia non est nudus Procurator,
sed usufructuarius, tradit cum
communi *hic Sichardus*, quem sequitur
8 *Hillig. d. l. lit. R*. Idem in Patre administrante
bona filii, *Pinell. in l.* 1. *C. de bon.
matern. p.* 2. *nu.* 66. & quos hic citat *Bar-*
9 *bos*. Sed II. post litem contestatam potest,
quia tunc litis dominus. Et tunc potest
non tantum si impediatur; sed & si nolit
tantum continuare judicium, *Hartm. t.* 5.
10 *obs.* 6. *n.* 4. III. Pupillus cum tutoris auctoritate
etiam ante litem contestatam Procuratorem
dare potest, *Mynf. cent.* 2. *obs.*
38. quia dominus est. Sed sine hac forma
non potest, *Guid. Papæ dec.* 494. *Cephal. cons.* 337.

L. Exigendi. 12.

SUMMARIA.

Pacti species. 1.
Defensor satisdare tantum debet. 2.
Conjuncta persona etiam sine mandato admittenda. 3. 9.
Minor idoneus defensor non est. 4.
Limitatur. 5.
Defensor aliquis esse potest sine mandato, sed cum satisdatione. 6.
Non est audiendus, nisi præstita cautione de judicato solvendo. 7.
Limitatur. 8.
Quæ sint personæ conjunctæ, remissive? 10.
In quibus casibus conjunctus non admittatur? 11.
Minor potest esse Procurator, si sit 17. annis major, & judicium non est nullum. 12.
Juste tamen recusari potest judicium ab adversario ob metum restitutionis minori competentis. 13.

1 Filius Frontonis se offert defensioni Patris
absentis; sed actor objicit I. quod
non haberet mandatum, II. quod esset minorennis,
& itaque Pater fuit condemnatus.
Quæritur, an recte? Negatur; nam
2 primo non opus fuit mandato, quia fuit
defensor, qui satisdare tantum debet; &
3 deinde fuit conjuncta persona, quæ etiam
sine mandato admittenda, *l.* 21. *C. h. t.* &
4 licet minor idoneus defensor non sit, *l.* 51.
5 *ff. h. t. ibique Auctor nu.* 51. ob duas tamen
rationes conjungendas, omnino admittendus
in hac specie fuisset, 1. quia fuit conjuncta
persona, 2. alias Pater gravi condemnatione
afficeretur, & sic specialiter
hic haberetur pro majori, nec fuisset re-
6 stituendus. Collige: Defensorem aliquem
esse posse sine mandato, sed cum satisda-
7 tione. Defensor enim non est audiendus,
nisi præstita cautione de judicato solvendo,
8 *Struv. synt. jur. Civil. exerc.* 7. *th.* 38. quod
hic limitat *Sichard.* nisi defensor absentiam
excuset, *l.* 31. §. 2. *de neg. gest.* vel se acta
referat, & exinde petat de absente judicari,
per ea, quæ hic tradit *Sichard. nu.*
3. & 4. *Hillig. in Donell. lib.* 18. *c.* 13. *lit.*
9 *Hh*. Deinde collige: Conjunctam personam
admitti sine mandato, *hic & l. Mauritius* 21. *h. t. Petr. Barbos. ad l.* 3. *n.* 10. *ff.*
10 *sol. matrim. Auctor in l.* 40. *ff. h. t. n.* 7. Quæ
autem sint conjunctæ personæ, de eo agit
l. 35. *ff. h. t.* & conjunctionem ad decimum
gradum extendit *hic Sichard. vid. Auct. in l.*
21. *h. t. n.* 16. (Sed vide *Hillig. l.* 18. *c.*
11 12. *lit. K.*) qui etiam exceptiones tradit,
ubi conjunctus non admittatur, si vel dominus
Procuratorem reliquisset, *argum. l.
cum Prætor ff. de judic.* vel negotium requireret
speciale mandatum, vel esset proximior
conjunctus, qui defendere vellet,
Sich. hic n. 10. *& seqq.* Demum notandum
12 est: Minorem esse posse Procuratorem, si
sit 17. annis major, *Auctor in l.* 51. *ff. h. t.
n.* 4. & judicium non esse nullum, sed
13 juste recusari posse judicium ab Adversario,
ob metum restitutionis minori alias competentis,
l. 2. *C. qui legit. person. stand. &c.
Auctor in l.* 8. *ff. h. t. n.* 12. *Bacchov. in Treutl.
vol.* 1. *disput.* 8. *th.* 1. *lit. C*, quem sequitur
Dn. Carpzov. in noviss. tract. de Process. tit. 5.
art. 1. *num.* 29. *& seqq. Dn. Frantzk. exerc.*
2. *q.* 1. Confer. *Hillig. in Donell. l.* 18. *c.* 3.
lit. T, *& Camill. Borell. d. tit. nu.* 39. *& seqq.
Barb. hic nu.* 11. *Trentac. d. tit. de Procur. resol.* 3. *Zanger. de except. p.* 2. *c.* 8. *n.* 24.

L. Ita demum. 13.

SUMMARIA.

An contra militem Procuratorem exipi possit in

sit in instantia appellationis? 1.
Exceptio procuratoria dilatoria est. 2.
Semper potest opponi. 3.
Miles nec volente adversario procurator esse potest. 4.
Dilatoriæ exceptiones regulariter ante litem contestatam opponendæ. 5.
Expressa nocent, non expressa non nocent. 6.
Miles lite contestata dominus effectus rem alienam tractare non videtur. 7.
Differentia inter exceptiones dilatorias eas, quæ totum processum reddunt nullum, & alias. 8.
Appellatio reducit causam ad tempus litis contestatæ. 9.
Quicquid post litem contestatam non licet in prima instantia, id etiam non licet in appellatione. 10.
Limitatur. 11.

1 Quæritur, *an contra militem Procuratorem excipi possit in instantia appellationis?*
2 Videtur quod sic, quia exceptio procura-
3 toria, licet dilatoria sit, semper opponi potest, *l.* 24. *C. h. t.* Deinde per *l. per hanc*
4 4. *C. de temp. appell.* & quia tertio, miles nec volente adversario Procurator esse potest, *l.* 8. §. 2. *ff. h. t. ibique Auctor n.* 12.
5 Sed respondetur contrarium; quia dilatoriæ exceptiones regulariter ante litem contestatam opponendæ, *& d. l.* 24. loquitur de tali exceptione Procuratoria, quæ respicit mandati defectum, non personam Procuratoris, & *in l. per hanc* intelliguntur novæ exceptiones peremtoriæ, cum appellatio reducat causam ad tempus illud, quod fuit ante litem contestatam, & exemplum
6 est Regulæ: Expressa nocent, non expressa non nocent: *per l. expressa* 195. *de R. J. Bacchov. d. l. th.* 6. *lit. B*, *Auctor in l.* 8. *ff. h. t. num.* 12. Et consistit hujus rei ratio in mera subtilitate juris,
7 quod miles lite contestata dominus effectus, rem alienam tractare non videatur, *Bacchov. d. lit. B*, & *Camill. Borell. d. l. n.* 58. Conferatur tamen *Hillig. d. l.* 18.
8 *c.* 13. *lit. V.* Collige ex textu differentiam inter exceptiones dilatorias eas, quæ totum Processum reddunt nullum, & alias. Illæ semper & in ipsa appellationis instantia opponi possunt, v. g. defectus mandati, *Sig. Scaccia in tr. de appell. qu.* 11. *num.* 54. licet exceptio dilatoria fuisset rejecta in prima instantia, nec ab eo appellatum, *Scacc. d. l. n.* 55. Sed aliæ exceptiones dilatoriæ non possunt opponi in
9 instantia appellationis; quia appellatio reducit causam ad tempus litis contestatæ.
10 Ergo quicquid post litem contestatam non licet in prima instantia, id etiam non li-
11 cet in appellatione, nisi exceptio dilatoria emergat de novo, seu superveniat, vel in notitiam appellantis demum venerit, *Scacc. d. q.* 11. *num.* 51. *& seq.* Confer. *Mascard. de probat. concl.* 118. *n.* 45. *Valasc. cons.* 91. *n.* 3. & quos hic allegat *Barbos. & Petr. Gregor. de appell. l.* 6. *cap.* 15. *n.* 1.

L. Non eo minus. 14.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Constitutio Procuratoris a minorenne sine consensu Curatoris facta ipso jure nulla est. 2.
Judicium claudicare non potest. 3.
Deciditur quæstio. 4.
Potest minor a falso Curatore gesta acta in sui favorem ratificare. 5.
Quod cum falso tutore geritur, ipso jure nullum est. 6.
Quando in favorem alicujus personæ requiritur solemnitas, tunc omissio solemnitatis vitiat actum, si actus personæ nocivus. 7.
Minor ætas in damnis, non in rebus prospere gestis prodest. 8.
Idem est in pupillo infante majore. 9.
Pupillus infante major in factis commodum ejus concernentibus habetur pro persona legitima. 10.
An idem sit in alienatione Ecclesiæ & bonorum minoris? 11.
DD. notantur. 12.
Jure Communi Contractus Ecclesiæ potest claudicare. 13.
Constitutio extravagans, qua alienatio rerum Ecclesiæ utilis etiam annullatur, plerisque locis, ubi alias jus Pontificium per omnia viget, non est recepta. 14.
Sententia pro fisco indefenso lata in ejus favorem sustinetur. 15.
Major dominus potest ratificare ea, quæ in sui favorem a falso Procuratore gesta sunt. 16.

1 Quædam minorennis constituit Procuratorem

torem sine consensu Curatoris, & obtinuit sententiam; quæritur an ea valeat? Vide-
2 tur quod non, quia talis constitutio Procuratoris ipso jure nulla, *l.* 11. *C. h. t.* nec
3 potest judicium claudicare, i. e. ex una parte valere. Sed respondetur, valere sen-
4 tentiam; Ratio in *l. quod favore 6. C. de LL.* quod tamen intelligendum, si altera pars non opposuerit exceptionem procuratori, nam si judex spreta hac exceptione pro minore pronunciaret, juste appellaretur, *Menoch. plures referens, cons.* 655. *n.* 15. *& seqq.* Aliter declarat *Cephal. cons.* 745. *in fin.* quod lex hic habeat locum, si quis non a minore constitutus, ceu curator agat & obtineat, cum quo consentire videtur *Steph. Gratian. tom.* 2. *disc. for. c.* 225. *n.* 15. *& seqq.* sed ipse tamen *n.* 18.
5 subjicit, posse minorem hæc a falso curatore gesta acta in sui favorem ratificare.
6 Nam licet ipso jure nullum sit, quod cum falso tutore geritur, nullitas tamen illa saltem oritur ex defectu consensus, qui suppletur per ratificationem, *Dn. Mev. p.*
7 6. *decis.* 139. *n.* 2. Collige: Quando in favorem alicujus personæ requiritur solemnitas, quod tunc omissio solemnitatis, vitiet actum, si actus personæ nocivus, non si
8 commodus & minor ætas in damnis, non
9 rebus prospere gestis, prodest, atque idem
10 in pupillo, infante tamen majore, quia in factis commodum ejus concernentibus habetur pro persona legitima, *Tiraq. de retr. consangu.* §. 1. *gl.* 13. *n.* 25. *& ad LL. Connub. gl.* 8. *n.* 68. *Mynf. cent.* 2. *obs.* 36.
11 Idem in alienatione Ecclesiæ & bonorum minoris. Nam licet nonnulli velint, quando ex statuto certa solemnitas requiritur in alienatione bonorum minoris, vel in alienatione bonorum Ecclesiæ, vel in contractu uxoris, quod tunc alienatio, vel contractus non valeat, sed sit nullus, etiamsi in minoris, vel Ecclesiæ, vel uxoris utilitatem tendat, ut *Pinell. in l.* 1. *C. de bon. matern. p.* 3. *n.* 31. *Surd. decis.* 278. *num.* 19. quos sequitur *Barbos. hic num.* 6. Alii vero eam sententiam intelligant, si Ecclesia, vel minor ex actu vicissim obligetur, secus si omnino lucrosus &c. ut *Cavall. quæst.* 675. *n.* 20. verior tamen est sententia, contractum, vel actum, quomodolibet utilem validum esse, si minor, vel Ecclesia eum
12 servare velit, per tradita *Tiraqu.* (qui a plerisque in contrariam allegatur partem) *ad LL. connub. gl.* 8. *n.* 62. *& seqq. Redoan. de reb. Eccles. non alienand. q.* 735. *in pr.*
13 ubi dicit, jure communi contractum Ecclesiæ posse claudicare, *Gutierrez l.* 2. *quæst.*
14 *pract. c.* 22. *n.* 11. & ambitiosa illa Constitutio Extravagans, qua alienatio rerum Ecclesiæ eidem utilis etiam annullatur plerisque locis, ubi alias jus Pontificium per omnia viget, non est recepta, *Gutierrez lib.* 1. *can. qq. cap.* 8. *Redoan. d. quæst.* 35. *Vall. in tit. de alienand. reb. Eccles.* §. 3.
15 *n.* 3. Sententia etiam pro Fisco indefenso lata, in ejus favorem sustinetur, *Tiraq. de LL. connub. d. gl.* 8. *n.* 71. *Peregr. de jur. fisc. lib.* 7. *tit.* 2. *n.* 2. *Barbos. hic n.* 3. Et
16 majorem etiam dominum posse ratificare ea, quæ in sui favorem a falso Procuratore gesta sunt, *Trentac. l.* 2. *tit. de procur. resol.* 2.

L. Litem. 15.

SUMMARIA.

Quid sit litem redimere? 1.

Procurator, qui litem redemit, non admittitur. 2.

Officium Procuratoris debet esse gratuitum. 3.

Honorarium tamen & salarium intervenire potest. 4.

De certo salario pacisci licet. 5.

Dispositiones pœnales stricte sunt intelligendæ. 6.

1 Procurator, qui litem redemit, i. e. de
2 quota litis pactus est, *Borell. d. l. num.* 62. *&* 77. Vid. *Bacchov. in Treutl. d. l. th.* 6. *lit. D, Petr. Gregor. lib.* 49. *tit.* 4. *num.* 20.
3 non admittitur. Ratio hic additur, quia officium Procuratoris debet esse gratuitum, *hic & l.* 1. *in fin. ff. mandat. Mantic. de*
4 *tacit. l.* 7. *tit.* 3. *num.* 8. quamvis honorarium & salarium intervenire possit, *l. si remunerandi* 6. *& l. salarium* 7. *ff. mandat. Petr. Gregor. d. l.*; quæ tamen ratio adæquata non est, ideoque ei conjungenda *l.*
5 5. *supr. de postul.* De certo tamen salario pacisci licet, sed tum locatio est, si consuevit locare operam suam, vel actio præscriptis verbis. Hac de re supra in tit. de postulando dictum fusius. Pœnam autem potissimum infamiam, non eandem esse
6 volunt in Procuratore, cum dispositiones pœnales stricte sint intelligendæ, *Carpan.*

ad

ad statut. Mediolan. p. 1. *c.* 429. *lit. B, Farin. q.* 106. *n.* 16. *& seq. & Barbos. hic num.* 3.

L. Procuratorem. 16.

SUMMARIA.

An Procurator, vel tutoris actor cum mandato generali prædia constituentis, vel pupilli, aliasve res, quæ servari possunt, vendere possit? 1.

Ad alienationem non sufficit generale mandatum. 2.

Generale mandatum cum libera speciali æquipollet. 3.

Venditio requirit speciale mandatum. 4.

Procurator non potest renunciare liti sine speciali mandato. 5.

1 Constitui te Procuratorem, vel Actorem juxta *l.* 11. *h. t.* cum generali mandato, Quæritur: an prædia mea, vel pupilli, aliasve res, quæ servari possint, vendere
2 possis? Respondetur quod non, quia ad alienationem non sufficit generale manda-
3 tum, sed requiritur speciale, vel generale mandatum cum libera, quod speciali æquipollet, *Auctor in l.* 63. *ff. h. t.* Col-
4 lige: Venditionem requirere speciale mandatum, *Cald. Pereira de emt. c.* 15. *n.* 1. *& Fabian. de Monte de emtion. q. pr.* 3. *num.* 22. *& Barbos. hic, Borell. d. l. num.* 201. *Auctor in l.* 63. *ff. h. t. n.* 1. ubi plerasque causas speciale mandatum requiren-
5 tes congessit, ex quo infertur, Procuratorem non posse renunciare liti etiam sine speciali mandato, *Carpz. de Process. t.* 8. *art.* 2. *n.* 24. *Menoch. cons.* 80. *n.* 65.

L. Invitus. 17.

SUMMARIA.

Ad Procuratoris munus nemo potest invitus compelli. 1.

Est munus privatum. 2.

Ad officia publica aliquis potest compelli. 3.

Nec hic silentium pro consensu accipiendum. 4.

Praxis Cameræ. 5.

Cogi possunt procuratores aliis operas suas locare soliti. 6.

Item qui semel consensum præbuerunt. 7.

A Principe invitus procurator constitui potest. 8.

Non debet procurator ultra tempus sibi præscriptum procurare, nisi appellationis causa. 9.

Potest tunc & debet appellare, vel provocare. 10.

Interpositio appellationis est de persecutione primæ instantiæ. 11.

Nihil actum intelligitur, quando aliquid agendum superest. 12.

Procurator actoris lite finita reum defendere non cogitur. 13.

Sensus hujus legis, remissive. 14.

1 Continet hæc L. tres Regulas: I. Quod ad Procuratoris munus nemo possit compelli
2 invitus, quia est munus privatum, aucto-
3 ritate, & utilitate; ad officia enim publica quis tantum compelli potest, *Gail. l.* 1. *obs.* 43. *num.* 1. *Donell. l.* 18. *cap.* 16. *in*
4 *pr.* adeo ut nec silentium hic pro consensu accipi possit, *l.* 8. §. 1. *ff. h. t. Donell.*
5 *& ibi Hillig. d. l. lit. B.* Sed in Camera coguntur Procuratores Ordinarii suscipere procurationem causarum, *Ord. Cam. p.* 1. *tit.* 19. §. 5. *Gail. d. obs.* 43. *num.* 6. *& seq.* ubi habet rationem *Myns. cent.* 4. *obs.* 32.
6 Idem de aliis dicitur Procuratoribus, qui operas suas locare consueverunt, *DD. hic, & Gail. d. obs. num.* 8. *P. Frider. lib.* 2. *de mand. jud. c.* 53. *num.* 11. & quos allegat *Hill. d. l. lit. A, & Camill. Borell. d. tit.* 66. *num.* 154. *Auctor in l.* 8. *ff. h. t. num.* 3. ubi tamen expresse protestatur, se hanc aliorum sententiam non facere suam, &
7 multo magis potest cogi, qui semel con-
8 sensum præbuit, *Borell. d. l. n.* 155. & a Principe invitum procuratorem constitui posse tradit *Menoch. cons.* 270. *num.* 13. II.
9 Nec debet ultra tempus sibi præscriptum
10 procurare, nisi appellationis causa; Ergo appellare, vel provocare potest, immo & debet, per *l. hanc* juncta *l.* 31. §. 2. *ff. de negot. gest. & l.* 2. *ff. an per alium caus. appell. &c. Specul. in tit. de appell.* §. 1. *n.* 1. *lib.* 2. *Scacc. de appell. q.* 5. *n.* 12. *P. Gregor. de appell. lib.* 5. *c.* 1. *n.* 13. & de hoc inter omnes convenire etiam jure Can. per *c. pen. X. h. t.* dicit *Vasq. l.* 2. *contr. c.* 19. *n.* 1. si modo ad totam causam datus
11 *Hill. d. c.* 16. *lit.* C. Ratio est, quia interpositio appellationis est de prosecutione primæ instantiæ, *Scacc. d. l.* Unde & probatur, ipsum persequi appellationem teneri, licet jure Canon. secus sit, *c.* 14. *X. h. t.* Nam jure civili, quando sententia per appellationem rescissa est, non potest dici

12 dici lis peracta & consumata, cum nihil actum intelligatur, quando aliquid agendum superest, *l. pen. & ult. ff. ad SC. Syllan. Vasq. d. c.* 19. *num.* 2. & ex eo *Hillig. d. c.* 16. *lit. D*, & adeo quidam hoc intelligunt, ut Procurator non possit prosequi, si velit, quos citat *Hillig. d. c.* 16. *lit. E*, quos sequitur *Scaccia d. q.* 5. *n.* 12. *vers. extende eam*: sed horum sententia procul dubio etiam jure Canon. falsa est; nam eo ipso, quod Pontifex *in d. c.* 14. non teneri prosequi invitum scribit, posse sponte id facere innuit, *Vasq. d. c.* 19. *num.* 2. *Hillig. d. lit. E*, *Mantic. lib.* 7. *de tac. convent. tit.* 20. *num.* 19. imo etiam jure Canon. teneri dicendum est, si ab interlocutoria appellatum, & causa in eodem loco agitanda, *Borell. d. l. num.* 339. *Barbos. hic num.* 8. vel quando generaliter usque ad sententiam definitivam & ultimam constitutus, vel quando habet speciale mandatum appellationis, vel quando sua culpa succubuit, quos casus persequitur *Scacc. d. l. vers. primus casus est &c.* Confer. *Borell. d. l. n.* 338. *& seqq. Bacchov. in Treutl.*
13 *d. disp. th.* 3. *lit. C.* III. Procurator Actoris, lite finita (secus si statim reconveniatur *l.* 5. *h. t.*) Reum defendere non cogitur. Ratio in textu, ibi: Cum fidem susceptam implere sufficiat; vel dicendum est, Procuratorem Actoris, licet defendere teneatur, quando de defensione satisdedit per *l.* 25. §. 3. *ff. h. t.* quando tamen nulla talis satisdatio praestita, tunc non teneri defendere; vel denique non incumbit necessitas Procuratori praecisa, ut teneatur defendere; sed causativa, scil. nisi velit ut ipsi denegetur actio. Ergo simpliciter non tenetur, etiam in reconventionis processu simultaneo defendere, si nolit, & potius a tota lite discedere malit.
14 Conferri potest de sensu hujus legis *Bacchov. ad tit. de Procurat. c.* 5. *n.* 3. Ex quibus causis Procuratores se ab hoc onere procurationis liberare possint, docet *Auctor in l.* 8. 9. 10. *seqq. h. t.*

L. Alienam. 18.

SUMMARIA.

An femina judicialia filii negotia procurare possit? 1.
Potest & debet liberis tutorem petere. 2.
Quando lex haec cesset? 3.
De qua defensione lex haec intelligenda? 4.
Faemina ad allegandas causas absentiae admittenda? 5.
Item in judiciis, ubi non curantur apices juris. 6.
Exceptiones procuratoriae, quae contra personas opponuntur, sunt de apicibus juris. 7.
Si alias contra personam mulieris non opponatur, tenebit judicium. 8.
Admittenda mater, si pupillus in ea causa sit, ut tutor ei tam cito ad agendum constitui nequeat. 9.
Idem in matre tutrice. 10.
Salvo tamen SCto Vellej. nisi renunciatum. 11.

1 Quaeritur hic, *An faemina judicialia Filii negotia procurare possit?* Videtur quod sic, per *l.* 41. *ff. h. t. & l.* 1. §. 1. *ff. de postul. Auctor in l.* 3. *ff. h. t. n.* 2. Sed negatur
2 tum propter verecundiam sexus, tum quia tutorem liberis petere potest & debet, quae ratio cessat *in d. l.* 41. nam ibi non erat, qui pro Parentibus ageret; sed hic habet ordinarium remedium petendi scilicet tuto-
3 res. Cessat ergo & haec Lex, quando li-
4 beris tutores peti non possunt, & intelligenda haec lex de plena defensione: ad
5 allegandas enim causas absentiae admittenda,
6 *arg. l.* 12. *h. t.* sicut etiam in illis judiciis, ubi non curantur apices juris, admitti putat hic *Sichard. n.* 3. *&* 4. *Auctor in l.*
7 41. *ff. h. t. n.* 4. quia exceptiones procuratoriae, quae contra personas scil. opponuntur, sunt de apicibus juris, *Sichard. d. l. &*
8 *Hutt. ad ff. h. t. num.* 4. Et si alias contra personam mulieris non opponatur, tenebit judicium, *Petr. Barbos. in l. cum Prator* §. *fin. n.* 256. quem hic sequitur *Aug. Bar-*
9 *bos.* Et si pupillus in ea causa sit, ut tutor ei tam cito ad agendum constitui nequeat (quod hodie saepe fit) mater admittenda, *Anton. Faber ad d. l.* 41. *Sich. hic n.* 2. quos sequitur *Hilliger l.* 18. *c.*
10 41. *lit. G*: Idem in matre tutrice, *Sich.*
11 *ad rubr. h. t. n.* 3. *Hillig. d. l.* semper tamen salvo SCto Vellej. nisi renunciatum, *Sich. h. n.* 6. *Donell. d. l.* licet dissentiat *Hillig. d. l. lit. I.*

L. Si pretium. 19.

SUMMARIA.

Venditio facta per Procuratorem, aut acto-

rem non habentem speciale mandatum non præjudicat domino & dominium non transfertur. 1.
Nec usucapiendi conditio. 2.
Limitatur. 3.

1 Venditio facta per Procuratorem, aut actorem non habentem speciale mandatum non præjudicat domino, & dominium non
2 transfertur, *l.* 16. *h. t.* nec usucapiendi conditio, *l.* 10. *C. quod cum eo qui in*
3 *alien. &c.* si modo ejus voluntas, scil. domini, non sequatur, v. g. si pretium recipiat, vel præsens sit in venditione, *l.* 12. *ff. de evict.* & taceat, nam consensus præsumitur hoc casu ex taciturnitate *per d. l.* 12. *Sich. hic n.* 2. quod pluribus declarat *Gald. Pereir. de emt. c.* 15. *n.* 53. vel aliter consensum præbeat, aut si pretium in ejus utilitatem non sit versum, ut *in l.* 65. *de rei vindic.* ut si principalis personæ creditor in solutum accepit pretium: Nam tunc fundum recuperans pretium restituere deberet.

L. Nihil arbitramur. 20.

SUMMARIA.

Procurator non solum ante litem contestatam constitui potest, sed & post eam. 1.
Quomodo post litem contestatam dominus fieri possit? 2.
Primus actus judicii habere videtur rationem litis contestationis. 3.
Principalis, quidquid juris ac dominii acquisivit per litis contestationem, id ipsum constitutione Procuratoris quasi per traditionem transtulit in Procuratorem. 4.
Ferenda in hunc Procuratorem sententia. 5.
In Procuratorem substitutum. 6.

1 Procurator non tantum ante litem contestatam constitui potest, sed etiam post eam, adeo ut utroque casu in Procurato-
2 rem sit ferenda sententia; sed quomodo post litem contestatam dominus fieri potest? Respondetur, causam principalem in judicio agitando, dominus fieri videtur, *lib.* 23. *h. t.* utut *Dn. Groenewegen ad h. l.* neget hodie Procuratorem dominum litis
3 fieri. Et sic, ut aliqui volunt, primus actus judicii habere videtur rationem litis contestationis, ut *Sichardus* hic, vel po-
4 tius, quod Principalis, quicquid juris ac dominii acquisivit per litis contestationem, id ipsum constitutione Procuratoris per traditionem transtulisse in Procuratorem, *Umm.*
5 *ad proc. disp.* 3. *th.* 8. *num.* 47. Et exinde, ut dixi, non est absurdum statuere, in hunc Procuratorem ferendam esse sententiam per *l.* 31. §. 1. *de negot. gest. Bart. in l.* 31. *n.* 3. *ff. h. t. Umm. d. l.* & quos recenset *Vasq. p.* 2. *controv. lib.* 1. *cap.* 20. *n.* 1. licet ipse putat, tam in Procuratorem, quam dominum ferri posse sententiam; & confir-
6 mat sententiam nostram, quod etiam in substitutum Procuratorem ferri possit, quod receptum esse testatur *Mynsing. cent.* 1. *obs.* 43.

L. Maritus. 21.

SUMMARIA.

Maritus pro uxore sine mandato in judicio comparere potest cum cautione rati. 1.
Quatenus opus habeat hac cautione? 2.
In paraphernalibus cessat hæc cautio. 3. 8.
Item in dotalibus. 4.
Actiones super dote in dominio mariti sunt. 5.
Mynsingerus *notatur*. 6.
Item Trentacinquius. 7.
Et Hilligerus. 9.
Paraphernalia bona quid? 10.
Quid receptitia? 11.
Praxis fori Saxonici. 12.
An maritus speciale mandatum habens etiam alia negotia sine mandato, ut persona conjuncta, gerere possit? 13.
Casus omissus manet in dispositione juris communis. 14.
Habens mandatum speciale in ceteris videtur prohibitus. 15.
Consanguineus, vel cognatus admittitur sine mandato cum cautione de rato. 16.
Usus ad gradum decimum. 17.
Jure Saxon. Elect. ad quartum. 18.
Connexio & conjunctio causæ facit, ut consors litis sine mandato cum cautione de rato admittatur. 19.

1 Duo dicit hæc Lex: I. Maritum pro Uxore sine mandato in judicio comparere pos-
2 se, si satisdet de rato, & de uxore defendenda, quod intelligunt in bonis Recepti-
3 tiis; nam in Paraphernalibus non opus esse satisdatione, *l. fin. infr. C. de pact. con-*
4 *vent.*, multo minus in Dotalibus, aut mandatum, aut cautio requiritur per *l.* 9. *C. de*
5 *R. V.* quia sunt dotalia, & in specie actiones super dote, in dominio mariti; ideo me-

merito dicit *Hillig. l.* 18. *c.* 12. *lit. L*, in-
6 caute locutum *Mynf. cent.* 3. *obf.* 53. *nu.* 3. quando dicit, si maritus in dotalibus mandatum recipiat, amplius eum non posse
7 sine mandato agere; incaute etiam locutum *Trentacinqu. l.* 2. *pr. resol. tit. de procur. resol.* 5. *n.* 10. maritum non cavere pro dotalibus, si suo, cavere autem, si uxoris nomine experiatur; quod etiam probare videtur *Barbos. hic num.* 9. quia nomine uxoris agere nequit, per definitionem Pro-
8 curatoris. In Paraphernalibus vero bonis, quæ uxor extra dotem marito administranda committit, communis est sententia, non requiri cautionem, ut dixi *per d. l. fin. Sich. hic num.* 2. *Mynf. cent.* 1. *obf.* 53. *Gail. l.* 1. *obf.* 133. *n.* 7. *Zanger. de except. p.* 2. *cap.* 8. *nu.* 7. *Rauchbar. p.* 1. *quæst.* 2. *nu.* 42. quos allegat *Hillig. d. l.* & præter eos hoc tanquam receptum proponit *Tiraq. de retr. consangu.* §. 10. *gl. un. num.* 1. *Bacchov. d. disp. th.* 7. *lit. F*, aliique; sed refert *Giphanium*
9 *Hillig. d. lit. L*; quod ille contradicat huic distinctioni & sententiæ, & videtur ipsi Hilligero hæc sententia Doctorum displicere, eo quod ratio allegatæ *leg. ult.* consistat in eo, quod Maritus habeat instrumenta ad causam facientia. Sed id non
10 repugnat sententiæ Doctorum: nam Paraphernalia sunt bona uxoris marito administranda ab ipsa commissa; quomodo autem nomina paraphernalia dici possent, nisi præsupponamus documenta custodiæ mariti commissa esse? neque dici posset actiones esse mariti administrationi commissas, nisi documenta, sine quibus actio moveri non potest, simul tradita sint. Non ergo absurda videtur sententia *DD.* qui hanc le-
11 gem ad Receptitia bona uxoris restringunt: ea sunt, quorum administratio per pacta dotalia marito commissa non est (nam hoc requirit *d. l. fin.*) licet documenta forte habeat maritus, sine quibus agere non pos-
12 set. In foro sane Saxonico Elect. indistincte in Paraphernalibus & Receptitiis, maritus mandatum exhibere, vel cautionem præstare tenetur, *p.* 2. *Constit. Aug.* 15. *Carpzov. in noviss. tract. de Procesf. tit.* 5. *art.*
13 6. *nu.* 31. II. Sed quid si Maritus habeat mandatum speciale, anne etiam alia negotia sine mandato, ut persona conjuncta,
14 gerere potest? Videtur quod sic, quia casus omissus manet in dispositione juris
15 communis. Sed negatur, quia habens mandatum speciale in ceteris videtur prohibitus. Ita enim communiter *DD.* hanc legem in fine intelligunt, quod ex verbis etiam liquido apparet, *Trentac. h. tit. de procur. resol.* 5. *n.* 11. Collige etiam ex textu:
16 Consanguineum, vel Cognatum admitti sine mandato cum cautione de rato, *hic & l.* 12. *supr. h. t. & l. sed & hæ* 35. *l.* 39. §. 1.
17 *ff. h. t.* quod *DD.* superius allegati ad 10. gradum extendunt, de quo dubitat *Dn.*
18 *Carpz. d. tr. de Procesf. n.* 25. Sed Sereniss. Elector Sax. ad quartum gradum restrin-
19 xit. Connexio etiam & conjunctio causæ facit, ut consors litis sine mandato cum cautione de rato admittatur, *l.* 2. *C. de consort. lit. Bacchov. d. disp.* 9. *th.* 7. *lit. F.*

L. Procuratoribus. 22.

SUMMARIA.

An constituens Procuratorem in casu, ubi Procurator litem contestatus est, postea ipse causam agendam in se suscipere possit? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Procurator per litis contestationem dominus litis fit. 3.
Interest adversarii, ne varietur judicium personarum mutatione. 4.
Per litis contestationem quasi contrahitur. 5.
Prætoris interest, ne semel constituto judicio mutationem temere fieri patiatur. 6.
Causæ in quibus dicta fallunt, remissive. 7.
Non ferendus est, qui sibi procurationem adserit & affectat. 8.
Si lis cum Procuratore contestata, nec a domino circa causam Procurator removeri potest invito Adversario. 9.

1 Constituerat Titius Procuratorem, hic litem est contestatus: Quæritur, an postea Dominus ipse causam agendam in se su-
2 scipere possit? quod quamvis videri alicui possit ex Reg. vulg. *in l. in re mandata C. mandati*, certum tamen est, id fieri non
3 posse, cum Procurator, ut sæpe dictum, litis jam dominus per litis contestationem
4 factus sit, & interest quoque Adversarii, ne varietur judicium personarum mu-
5 tatione; cumque litem contestando quasi contraxerit cum Procuratore, eum contractum non potest dominus invito eo dissolvere, *Mynf. decad.* 9. *Resp.* 89. *n.* 6. *& cent.*
6 5. *obf.* 44. *num.* 5. & Prætoris etiam inte-
rest,

rest, ad cujus auctoritatem pertinet, ne semel constituto judicio mutationem temere fieri patiatur, *Ant. Faber ad l.* 17. *pr. h. t.* sicut has rationes conjungit *Hillig.*
7 *in Donell. lib.* 18. *cap.* 16. *lit.* C. Sed si causa sit, quæ tamen cognitionem requirit, fieri id potest, quæ causæ recensentur *in d. l.* 17. *ff. h. t. & seqq. & a Donell. d. c.* 17. Si igitur adversarius non dissentit, ut Procurator mutetur, vel ipse Principalis in se transferat causam, nulla causa est, cur ipsum non rejicere possit Principalis,
8 neque enim ferendus est, qui sibi procurationem adserit & affectat, *l.* 24. *h. t.* præterquam si alleget causam, quæ oneret existimationem Procuratoris, vel ob quam mutari non debeat, qua de re *Donell. d. c.* 17. pluribus agit, & *Umm. d.*
9 *disp.* 3. *nu.* 43. Collige: Si lis cum Procuratore contestata, nec a domino citra causam Procuratorem removeri posse invito adversario.

L. Nulla dubitatio est. 23.

SUMMARIA.

An mandatum Procuratoris, morte Principalis post litem contestatam, contingente, sit extinctum? 1.

Procurator per litis contestationem dominus litis fit. 2.

Mandatum Procuratoris morte Principalis non extinguitur, nec opus est novo mandato & reassumtione Processus ab herede facienda. 3.

Mortuo Principali sententia non tantum pro Procuratore domino facto, sed contra procuratorem ferri potest. 4.

Carpzovius *notatur.* 5.

Item Bacchovius. 6.

Mandata hodie in persona heredum concipiuntur. 7.

Praxis Cameræ Imperialis. 8.

1 Procuratore constituto, postquam hic litem contestatus est, Principalis moritur, Quæritur, *An mandatum morte Principalis sit extinctum?* quod hic negatur, quia res
2 non est amplius integra, & Procurator juxta regulam vulgarem sæpius repetendam, dominus litis effectus est. Ex hac lege merito colligitur, falsam istam esse sen-
3 tentiam, Mandatum Procuratoris morte Principalis esse extinctum, & opus esse novo mandato atque reassumtione processus ab herede facienda; *Auctor in l.* 15. *ff. h. t.* qua occasione arrepta partes litem aliquandiu extrahere solent, ideoque illam sententiam recte refutat *Gail. l.* 1. *observ.*
4 109. & mortuo Principali sententiam non tantum pro Procuratore domino facto, sed & contra Procuratorem ferri posse tradit. *Riminald. vol.* 3. *cons.* 236. *nu.* 58. *Auctor in d. l.* 15. *n.* 3. nec dissentire videtur *Treutl. vol.* 1. *disp.* 9. *th.* 10. *lit. F, & Trentac. tit. de procurat. resol.* 4. dum *Clem. fin. h. t.* ad Prælatos restringit, & *Umm. d. disp.* 3. *n.* 45. Sed *Dn. Carpzov. l.* 3. *resp.* 24. *nu.* 10. *& seq. & lib.* 1. *dec.* 36. Respondet 1. arbitrium Procuratoris, an in judicio manere velit, non esse exclusum; sed de eo casu hic non loquimur, sed an mandatum sit extinctum; quid in illo casu juris sit, videri potest apud *Gail. l.* 1. *observ.* 46. 2. Respondet, dictam legem esse per allega-
5 tam Clementinam correctam; sed in hoc *Dno Carpzovio* obstare puto sententiam communem Doctorum, qui Clementinam illam non opponunt huic legi, sed ad Prælatos, de quibus loquitur, & in quibus specialis ratio militat, restringunt, *ut Jason. in hac l. n.* 3. *Sichard. n.* 3. *Mantic. de tac. & amb. convent. l.* 2. *tit.* 23. *n.* 30. *Trentac. d. res.* 4. *nu.* 4. *Hillig. d. lib.* 18. *c.* 12. *lit. D, & Barbos. hic n.* 5. Respondet, 3. novum mandatum hic non excludi; sed sic esset lex indubitabilis; quæstio certe hic non est, an Procurator de novo constitui possit, cui nec verba legis, nec ratio in
6 fine legis convenit. Et quamvis *Bacchov. d. disp.* 9. *th.* 10. *lit. F,* dicat, hodie Procuratorem non effici dominum, sed nudum ministrum manere, eo, quod in dominum, non in Procuratorem feratur sententia, ratio tamen hæc non quadrat, tum quod a negatione unius effectus ad negationem causæ non liceat argumentari, tum quod Jus Canonicum, quo sententia in ipsum dominum, vel Procuratorem potest concipi, dominium hoc causæ non abrogavit, sed probavit, ut posset probari: Imo etiam ante litem contestatam morte Principalis non finiri mandatum, si satisdationis clausula, ut solet, mandato sit inserta, cum res non amplius sit integra, tradit *Gail. d. obs. nu.* 4. *Wurms. tit.* 5. *obs.* 15. *Vant. de nullit. ex defectu jurisd. nu.* 106. *Caspar Klock. vol.* 3. *cons.* 173. *nu.* 8. Et ideo re-

ctissime ait *Dn. Carpzov. d. dec. 95. n. 1.* consultius fore, ad terminos juris communis redire, ut nulla opus sit reassumtione, quam nec in omnibus judiciis necessariam puto; quomodo in *Rec. Imp. Ratisbon. de Anno* 1654. provisum huic rei sit, de eo vid. §. (*Damit auch zum Vierdten &c.*)
7 ubi cautum, ut mandatum statim in persona heredum quoque concipiatur. Sed consuetudini Imperialis Camerae non ulterius derogatum esse tradit *Dn. Mevius p. 4.*
8 *dec.* 153. Ideoque in Camera si mandatum non sit pro heredibus conceptum, Reassumtione opus erit in Camera & ubi Reassumtio consuetudine recepta.

L. Licet. 24.

SUMMARIA.

Procuratoribus opponuntur duplices exceptiones. 1.
An exceptiones, quae mandato opponuntur, etiam post litem contestatam opponi possint? 2.
Dilatoriae Exceptiones, quae judicium nullum reddunt post litem etiam contestatam opponi possunt. 3.
Item exceptio non competentis judicis. 4.
Quatenus hoc procedat? 5.
Exceptio falsi Tutoris semper opponi potest. 6.
Item exceptio si quis prohibetur esse judex. 7.
Post litem contestatam pro Procuratore praesumitur, donec probetur contrarium. 8.
An judex ex officio requirere possit mandatum? 9.
Probatio negativae difficilis. 10.
Reip. interest ne judicia reddantur elusoria. 11.
Non praesumitur mandatum, etiamsi per mille annos in Processu steterit Procurator. 12.
Exceptio falsi Procuratoris judicium retro reddit nullum. 13.
Opponi quandocunque potest. 14.
Nisi ratihabitio domini sequatur. 15.
Si Procurator de rato prius caveat, & postea se non legitimet, tenetur ad expensas. 16.

1 Procuratoribus opponuntur duplices Exceptiones, aliae quae personae dantis, vel datae, vel omissioni satisdationis opponuntur; aliae vero opponuntur mandato, quod id sit nullum, vel insufficiens, vel revoca-
2 tum: De his posterioribus Quaeritur, *An post litem contestatam opponi possint?* Videtur quod non, ob *l. 19. C. de probat.* Sed
3 affirm. quia illae dilatoriae Exceptiones, quae judicium nullum reddunt, post litem etiam contestatam opponi possunt, ut haec,
4 & etiam exceptio non competentis Judicis,
5 *l. 2. C. si a non competente &c.* quod intelligo de eo casu, quando jurisdictio non est prorogabilis, nam tunc v. gr. in Criminalibus, Ecclesiasticis causis, & in Feudalibus, quia de his Judex ordinarius non cognoscit, praesertim de posterioribus duabus, ideo exceptio incompetentiae Judicis semper opponi potest, quod etiam de eo casu intelligo, quando jurisdictio est prorogabilis, sed Reus respondit ex errore &c ita non prorogavit. Vid. tradita infr. *L. 31*
6 *C. de jurisd.* Sic etiam exceptio falsi Tutoris semper opponi potest, *arg. tit. ff. de*
7 *eo quod fals. tutor. gesti. esse dic.* Si quis v. gr. haereticus, qui prohibetur esse Judex, exceptio haec semper opponi potest, *Barbos. ad l. cum Prator 12. §. fin. nu. 145. de Ju-*
8 *dicis* &c. similia. Sed post litem contestatam pro Procuratore praesumitur, donec contrarium probetur, scilicet Procuratorem habere mandatum, ut vult *Mantic. de tac. & amb. convent. l. 7. tit. 4. num. 15.* ubi tamen
9 *num. seq.* dicit, Judicem ex officio requirere posse mandatum. Sed verius videtur teneri Procuratorem, petente Reo, semper ad
10 acta referre mandatum, cum probatio negativae sit difficilis, nec censetur adversa pars admittere velle alium sine mandato agentem, sed potius videtur credidisse Pro-
11 curatorem habere mandatum, & Reipubl. interest, ne judicia reddantur elusoria; ita rectius sentiunt, *Bart. in l. hac, num. 16. & Panormit. in c. quoniam contra, n. 35. X. de probat. & Tursan.* quem hic laudat *Barbos. in fine.* Et ideo rectissime ait *Dn. Carpzov. in tr. de Process. tit. 5. art. 1.*
12 *num.* 58. non praesumi mandatum, etiamsi per mille annos in Processu steterit, & hanc sententiam amplectitur *Menoch. l. 2. praesumt. 33. num. 14. & seqq.* ubi ad
13 contraria respondet: Nota: Exceptio falsi Procuratoris, quia judicium nullum retro
14 reddit, ideo potest quandocunque opponi,
15 *Gail. d. l. 1. observ. 41. n. 2.* nisi ratihabitio domini sequatur, quae sequi potest sententiam etiam latam, uti tradit *Gail. d. observ. 47. num. 4. Mynf. cent. 1. observ.*
16 *44.* Si autem Procurator de rato prius caveat

veat & postea se non legitimet, tenetur ad expensas, Vid. *Ord. Cam. p.* 1. *tit.* 21. & *Mynſ. cent.* 5. *obſerv.* 49.

L. Quicunque. 25. & Auth. Hoc jus stabit.

SUMMARIA.

Quædam perſonæ non niſi per Procuratorem agere poſſunt. 1.

Particula: Usque, *excluſive eſt intelligenda.* 2.

Quatenus hoc procedat? 3.

1 Lex hæc mandat personis nonnullis in dignitate constitutis, ut non nisi per Procuratorem litigent, tum ne, quando in judicio comparent, earum auctoritas vilescat, tum ne adversarios suos, aut Judices sua præsentia terreant. Sed *Novell.* 71. illud ad Illustres restringit; Spectabilibus vero & Clarissimis concedit, ut ipsi comparere possint, quia interdum forte erant tenuioris fortunæ, vide *Rittershuſ. in Novell. part.* 9. *c.* 9. *n.* 6. Et quod hodie Illustres v. gr. Episcopi debeant per Procuratorem comparere & possint etiam in causa injuriarum, de eo agitur *in l. fin. infr. de injur.* & vid. *Farinac. q.* 99. *in* 11. *conſ. Gomez. r.* 3. *c.* 1. *n.* 15. Ex

2 partic. *Usque*, quæ in *Auth.* ponitur, colligunt *DD.* quos hic allegat *Barboſa*, par-

3 ticulam *usque* inclusive esse intelligendam. Textus similes sunt *in l. fin. ff. de Senat. l.* 2. *pr. ff. de his qui not. infam. l.* 21. *C. de nupt.* & quæ congessit *Riccius deciſ. Coll.* 389. Et hoc intelligit hic *Sichardus in fin.* in materia favorabili.

L. In pecuniariis. 26.

SUMMARIA.

Regulariter per alium litigare licet in cauſis pecuniariis. 1.

In juſtioribus cauſis rei ipſius requiritur præſentia. 2.

Beneficium, quo unuſquiſque in judicio civili per Procuratorem comparere poſſit, a judice ſine cauſa adimi nequit. 3.

Reus præſens eſſe debet, ſi requiratur cognitio circa qualitatem perſonæ. 4.

Cauſa, ob quam rei in judicio requiritur præſentia, in Citatione exprimenda. 5.

An in arduis Procurator admittendus? 6.

In cauſis arduis & magni præjudicii requiritur ſpeciale mandatum. 7.

1 Regulariter per alium litigare licet in causis pecuniariis, *Auctor in l.* 40. *ff. h. t. n.* 1. *Struv. ſynt. jur. civil. exerc.* 7. *th.*

2 93. Si tamen justiores causæ rei ipsius requirunt præsentiam, veluti, si de juramento præstando agatur, aut facto obscuriore, cujus veritas facilius ex Rei vultu & sermone colligitur, aut quando Principalis est legalior aut minus rixosus, aut melius scit veritatem &c. a maximo Judice, i. e. qui Imperium habet & jus mulctæ dicendæ; adesse & respondere cogi potest, quia alias unicuique lege indultum est, ut possit in judicio civili per Procuratorem com-

3 parere, quod beneficium a Judice sine causa adimi nequit, *Paciam. de probat. cap.*

4 48. *n.* 10. & *ſeqq.* Causa etiam requirendi personæ præsentiam est, si requiratur cognitio circa qualitatem personæ, *Molin. l.* 4. *ſemeſtr. cap.* 20. *n.* 4. *Thom. Merckelbach. inter conſil. Klockii vol.* 2. *conſ.*

5 18. *n.* 44. Et quæcunque sit causa, cur, aliquis in propria persona comparere jubeatur, hæc causa in citatione exprimenda, *Socin. reg.* 302. *Tiraq. in tract. de pœn. temp. in præfat. num.* 59. & hic *Bar-*

6 *boſ. n.* 4. Vulgo male colligunt, in arduis non admittendum esse Procuratorem, nam id ex *hac lege* non colligitur; Aliud enim est dicere, in arduis non admittendum esse Procuratorem, aliud vero Judicem in arduis ex causa justa posse jubere, ut Reus in persona compareat. Et alias

7 *DD.* tradunt, in causis arduis & magni præjudicii requiri speciale mandatum, *Schrader. de Feud. p.* 10. *ſect.* 18. *num.* 119. *Auctor in l.* 40. *ff. h. t. n.* 7. & quos ibi allegat. Ergo causæ arduæ non respuunt mandatum, sed requirunt tantum speciale, *Hill. in Donell. l.* 18. *c.* 11. *l. D.*

TITULUS XIV.

Ne liceat Potentioribus patrocinium litigantibus præſtare, vel actiones in ſe transferre.

L. Divinæ. 1.

SUMMARIA.

Qui advocat Potentioris patrocinium, punitur jactura litis. 1.

Potentior quis? 2. 4.

An propter privilegium difficilis conventu pro potentiore habendus? 3.

Pro-

Prohibitum simul est intercessionales a potentioribus afferre. 5.
Licitum est patrocinium potentis, quando contra æque Potentem litigatur. 6.
Item, si pro persona miserabili intercedat. 7.
Potentioris alteri patrocinantis pœna. 8.
Quando de levando oppresso agitur, non semper attenditur fori competentia. 9.

1 Rubrica bimembris est: de 1. *Lex prima* loquitur, *cujus sensus*: qui advocat Potentioris Patrocinium, punitur jactura litis, quod primario ob humiliorum utilitatem constitutum, ne tenuiores importunis Potentum intercessionibus op-
2 primantur. Potentior *hic* & in *l.* 2. intelligitur, qui talis est ratione officii Magistratus & adversarium potest terrere, *Menoch. l.* 3. *præsumt.* 129. *n.* 27. *Trentac. l.* 2. *var. resol. tit. de postul. resol.*
3 2. *n.* 2. Non vero is dicitur potentior hic, qui ideo, quod privilegium fori habeat, difficilius conveniri potest, ut Clerici, Milites, Studiosi, *Menoch. & Trentac. dd. ll.* quod probatur ex ratione *legis primæ.*
4 Potentior autem hic dicitur, non qui Actore, sed Reo potentior sit, *Tusch. concl.* 461. *lit. P.* Procedit & *hæc lex* in Reo, quia verba sunt generalia, & quia Actor etiam terreri potest a patrono Rei, & Actor, si rationem Rei familiaris suæ habere velit, quasi invitus trahitur ad agendum. Atque ita sentit *Sichard. hic num.* 1. & 2. & *DD.* hic communiter, ut dicit *Trentac. d. l. num.* 2. licet dissentiat *Cujac. l.* 8. *obs.* 31. Et pro hac sententia etiam allegari possunt ea, quæ habet, *Farin. p.* 2. *fragm. lit. L, n.* 251. & 312. & sicut eum pro hac sententia hic refert *Barbosa.*
5 Prohibitum simul est, intercessionales a
6 potentioribus adferre. Quando autem contra æque potentem litigatur, licitum est adhibere patrocinium potentis, *c. ex parte* 2. *X. de feudis*, quia tunc non videtur patrocinium Potentioris requiri, ut inferat metum, sed ut excludat, *Trentac. d.*
7 *l. num.* 8. & *Barbos. hic num.* 9. Nec repellitur patrocinium, si pro Persona Miserabili intercedat ob eandem rationem;
8 *Barbos. hic n.* 10. & 12. Potentioris alteri patrocinantis pœna est arbitraria, ab omni Judice instigenda, licet alias ipse sub-
9 jectus non sit. Collige: quando de levando oppresso agitur, non semper attendi fori competentiam.

L. Si cujuscunque. 2.

SUMMARIA.

Creditum etiam non litigiosum cedens Potentiori ratione officii perdit debitum. 1.
Hæc exceptio opponi potest post litem contestatam in vim peremtoriæ. 2.
Secus est, si bona fide cessio procedat. 3.
Cessio facta Potentiori cognato non præsumitur opprimendi animo, sed ut cognato facta. 4.
Barbosa *notatur.* 5.
Excludit suspicionem fraudis ignorantia juris in Mulieribus præsumta. 6.
Fraus abesse præsumitur, si ob valetudinem, ætatem, vel occupationes lis in alium transferatur. 7.
Item si debiti solvendi causa transferatur. 8.
Vocabulum: Opes, *etiam de potentia officii usurpatur.* 9.
Valet cessio facta in Ecclesiam. 10.
Quando judicii mutandi causa facta, cedens tenetur ad interesse, actionem tamen non amittit. 11.

1 Si quis creditum etiam non litigiosum cedat Potentiori ratione officii, perdit de-
2 bitum, & hæc Exceptio opponi potest post litem contestatam, in vim peremtoriæ, petiturque pronunciari jus agendi actori non
3 competere; secus, si bona fide quis Potentiori cessisset, ut cognato, creditori suo, filio
4 &c. *argum. l.* 9. *C. d. Procur.* quia non præsumitur opprimendi animo, sed ut cognato, facta cessio, *Trentac. d. l. resol. n.* 10. *Tiraq. in præfat. libr. de retr. consangu. n.* 53. & *in l. si unquam, in præfat.*
5 *n.* 18. quod *Barbosa* in potentiorem facta ratione officii non aliter admittit, nisi clarissime constiterit, quod non animo vexandi, sed ex justa causa facta sit cessio, *Barbos. in l.* 1. *p.* 7. *num.* 47. *ff. sol. matrim.* Sed dici potest, hoc ipsum vinculum, quod est inter patrem & filium, satis causæ esse, cur excludatur præsumtio sinistra, licet in aliis cognatis sententia *Barbosæ* concedi possit: nam in Patre & Filio consentit etiam nobiscum *Trentac. d. l. n.* 5. *Tusch. concl.* 462. *in fin. lit. P*; & non male periculosum esse suspicatur *Jo. a Sande in tr. de cess. act. c.* 4. *n.* 12. si hoc extendatur ad omnes consanguineos aliis

aliis circumstantiis sejunctis, & affectio paterna facilius fraudis suspicionem excludere videtur. Excludit etiam suspicionem fraudis ignorantia juris, in Mulieribus præsumta, *Trentac. d. l. num.* 2. *Tusch. conclus.* 462. *n.* 4. *lit. P.* Sic etiam fraus abesse præsumitur, si ob valetudinem, ætatem, vel occupationes lis in alium transferatur, *arg. l.* 4. §. 1. *ff. de alien. judic. mut. caus.* Sic si debiti solvendi causa transferatur, *arg. l.* 10. *pr. ff. d. t.* quia hæc *lex* 2. habet affinitatem cum illo titulo, nisi quod hic de sola actione sermo sit, non alia re, ut ibi, illic de alienante reo, sed hic de actore: nam res ipsa docet *hic in l.* 2. de actore sermonem esse, quamvis aliud *d. l.* 1. dixerimus, *de qua l.* 1. etiam *DD.* allegati ibidem loquebantur: illic etiam de potentiore & duriore adversario quacunque ratione; hic vero ratione officii; quod quamvis *Jo. à Sande d. c.* 4. *num.* 8. neget & alleget vocem *opibus*, quæ tamen etiam de potentia officii passim usurpatur, v. gr. quando *Cicero* ait ad Quintum fratrem: Nunc ita accidit, ut neque Prætores suis opibus, neque nos studio nostro quicquam proficere possimus. Sic ergo valebit cessio facta in Ecclesiam, licet, quando judicii mutandi causa fit, cedens teneatur ad interesse, *c. fin. X. de alienat. judic. mut. caus.* sed actionem non amittat, *Tusch. concl.* 663. *n.* 17. *lit. E.*

6 (margin, beside "re videtur")
7 (margin, beside "462.")
8 (margin, beside "tulo")
9 (margin, beside "vocem")
10 11 (margin, beside "mus" and "siam")

TITULUS XV.

De his, qui Potentiorum nomine titulos prædiis affigunt, vel eorum nomina in litem prætendunt.

L. Animadvertimus unic.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Pœna ejus, qui rei vindicatione conventus falso Potentiorem nominat, cujus nomine possideat. 2.
Pœna alium nec potentiorem falso nominantis. 3.
Quatenus res incorporalis possideatur. 4.

1 CONvenitur aliquis ob fundum, quem possidet; Reus falso denominat aliquem Potentem, Prælatum, vel Ecclesiam, cujus ille fundus sit, ipsius etiam nomen ac titulum vel effigiem, aliaque insignia prædio præfigit: iste jactura litis plectitur, & si injustam causam foveat, plumbatis cæsus, damnatur in metallum. Potens vero, cujus consensu hoc factum,
2 fit infamis per sententiam. Eandem pœnam esse volunt, *Sich. hic n.* 2. & *Colleg. Argent. in tit. de Procur. th.* 20. si quis rei vindicatione conventus, falso Potentiorem nominet, cujus nomine possideat;
3 nam si non nominet Potentiorem, sed alium, falso tamen, tunc incurrit pœnam *l. fin. ff. de rei vind.* ut scil. possessio in actorem transferatur salva proprietatis quæ-
4 stione. Colligunt hic etiam *DD.* ex verbis: *rei sit possessor & juris*, rem Incorporalem etiam possideri, scilicet per similitudinem quandam; nam proprie non possideri, receptissimum est per tradita *Covarr. in c. possessor p.* 2. *pr. n.* 6. *Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 21. *th.* 1. *lit. D*, & quos hic citat *Barbosa*.

TITULUS XVI.

Ut nemo Privatus titulos prædiis suis, vel alienis imponat, vel vela Regia suspendat.

L. Regiæ. 1.

SUMMARIA.

Pœna eorum, qui prædiis suis in fraudem aliorum insignia Principis quasi ejus essent, præfigunt. 1.
Ex insignibus præsumitur dominium. 2.
Possessor ipse prædio suo imponens insignia Principis, vel fisci, præsumitur id prædium recognoscere a fisco & fisci nomine possidere. 3.
Præsumitur item ea velle fisco dedicare. 4.

1 LEx prima agit de iis, qui prædiis suis, in fraudem aliorum, insignia Principis quasi ejus essent, præfigunt: pœ-
2 na est publicatio prædii, quia ex insigni-
3 bus præsumitur dominium, & cum possessor ipse suo prædio imponat insignia Principis, vel Fisci, præsumitur id prædium recognoscere a fisco, & fisci nomine possidere, *Mascard. de probat. concl.*
4 807. *n.* 4. & præsumitur itaque ea velle Fisco dedicare, *Azo in summa hic*, & *Sichard. n.* 2.

L. Ne quis vela. 2.

SUMMARIA.

De quibus lex hæc loquatur? 1.
Insignia Principis duplici de causa civitati, vel prædio præfiguntur. 2.
Per insignia probatur Superioritas. 3.
Ex hoc capite Elector Moguntinus jus Superioritatis contra Erfurdenses fundavit. 4.
Non potest quisquam signa apponere, ubi non habet Superioritatem. 5.
Si quis de facto insignia Principis meo fundo imposuerit, ea ego & quilibet privatus rescindere potest addita pœna. 6.
Licet mihi propria auctoritate dejicere, quod in mei præjudicium in meo fundo factum. 7.

1 *Lex secunda* de iis loquitur, qui possessorum etiam injustorum prædiis, in eorum fraudem, insignia Principis præfigunt. 2 Notandum autem hic: Insignia Principis duplici de causa civitati vel prædio præfigi. I. Ad notandum proprietatem, ut hic. II. Ad denotandam jurisdictionem territorialem, 3 quia per insignia probatur Superioritas, post *Fr. Marci, Panorm. Felin. & Wesenb. in r. tit. seq. & consil.* 21. *n.* 68. & quos allegat *Klock. vol.* 1. *conf.* 16. *n.* 4. *Thom. Michael de jurisdict. conclus.* 53. *lit. C*; & ex 4 hoc capite Elector Moguntinus etiam jus Superioritatis contra Erfurdenses fundavit. 5 Nec potest quisquam signa apponere, ubi non habet Superioritatem, *c. dilecta X. de* 6 *exc. Præl. Klock. d. l. n.* 27. Sed si quis de facto insignia Principis meo fundo imposuerit, ea ego & quilibet privatus rescindere 7 potest addita pœna. Unde colligunt: licere mihi propria auctoritate dejicere, quod in mei præjudicium in meo fundo factum, *h. c. & l.* 29. §. 1. *ff. ad L. Aquil.* & per *l.* 1. *tit. seq. Cothman. vol.* 1. *conf.* 38. *n.* 191. *Klock. d. l. n.* 29. *& seqq.*

TITULUS XVII.

Ut nemini liceat sine Judicis auctoritate signa rebus imponere alienis.

SUMMARIA.

De quibus signis titulus hic loquatur? 1.
Permittitur omnibus signa propria, quæ quis fundo, quem suum esse prætendit, ante sententiam propria auctoritate imposuit, vel affixit, detrahere. 2.
Jura abhorrent ab eo, ut quis propria auctoritate sibi possit jus dicere etiam in re propria. 3.
Præsumitur ejus esse jus Patronatus, cujus nomen, vel insignia Ecclesiæ insculpta. 4.
Possum alium artificem, vel alium prohibere, ne meo signo noviter utatur. 5.

TIT. XV. egit de Potentiorum signis: *TIT. XVI.* de signis Principum: *Hic*
1 vero *XVII.* de signis propriis, quæ quis
2 fundo, quem suum esse prætendit, ante sententiam, propria auctoritate imponere, vel affigere prohibetur, omnibusque permittitur ipsa detrahere. Statuitur etiam *in Nov.* 17. pœna publicationis bonorum. Atque *hæc est summa utriusque legis in hoc*
3 *tit.* cujus ratio manifesta est; quia jura abhorrent ab eo, ut quis propria auctoritate sibi possit jus dicere, etiamsi res nostra sit, quod exemplis occasione hujus *tit. declarat Jo. Aloys. Riccius coll. dec.* 581.
4 Colligitur autem ex textu: Præsumi ejus esse jus Patronatus, cujus nomen, vel insignia Ecclesiæ insculpta, *Cravett. de antiq. temp. p.* 1. §. *octava datur n.* 12. *Menoch. l.* 3. *præsumpt.* 130. *n.* 31. *& l. præs.* 59. *n.* 2. *Mascard. concl.* 959. *n.* 21. Nam ideo prohibetur *hic* signi proprii in fundo ab alio possesso sculptura, ne per hoc dominium, vel possessionem arroget. Et exin-
5 de etiam colligitur, posse me alium Artificem, vel alium prohibere, ne meo signo noviter utatur, ne in probando dominio &c. aliquando controversia inter nos oriatur, *Cavall. q.* 745. *Sich. ad l.* 2. *tit. præced. n.* 4. *& seqq.*

TITULUS XVIII.

Ne Fiscus, vel Respublica Procurationem alicui Patrocinii causa in lite præstet.

L. Respublica. 1.

SUMMARIA.

Sub prætextu pecuniæ Reipublicæ debitæ fiscus patrocinium in se non recipiet debitoris mei contra me. 1.
Licet creditori pro suo interesse exceptionem nomine sui debitoris opponere. 2.
Potentior arcetur a patrocinio litigantium. 3.
Respondetur ad l. pen. C. de non num. pec. 4.

Fi-

Fiscus creditorem unius litigantium pro suo interesse liti adsistere potest, & opponere exceptiones, quas ille opponere omisit. 5.

1 SUb prætextu pecuniæ Reipubl. debitæ, Fiscus patrocinium in se non recipiet debitoris mei contra me. Ratio dubitandi, cur hoc fisco licere videatur, est *in l. pen.*
2 *C. de non num. pecun.* qua creditori licet pro suo interesse exceptionem nomine sui debitoris opponere, v. g. si convenior actione hypothecaria, posse nomine mei debitoris, qui mihi rem in solutum dedit, uti exceptione non numer. pecun. Sed aliam rationem in Potentiore esse vult hic *Si-*
3 *chard.* quem omnino voluit Imperator ar-
4 cere a patrocinio litigantium. Verum dici potest, *in d. l. pen.* versari interesse Creditoris, qui hypothecaria convenitur, quod hic non est, dum hic in fraudem legis tantum præjudicium potentioris quæritur. Præterea hic est exceptio juris tertii, dum debitor ait, non possum tibi solvere, quia
5 fisco sum obligatus. Et ideo fiscum creditorem unius litigantium pro suo interesse liti assistere posse & opponere exceptiones, quas ille opponere omisit, tradit *Peregr. lib. 4. de jur. fisc. tit. 6. in fin.*

L. Cum allegas. 2.

SUMMARIA.

An non actiones litigiosas, vel rem litigiosam, in fiscum transferre possim? 1.
Res litigiosa in alium transferri nequit. 2.
Aliud est in fisco. 3.
Fiscus multis privilegiis utitur. 4.
Quando debitor fisci non est solvendo, potest fiscus sui debitoris debitorem excutere. 5.
Fiscus non est privilegiatus, nisi in casibus jure expressis specialiter reperiatur privilegiatus. 6.
Omnia quæ fiunt in alterius æmulationem, sunt odiosa. 7.

1 Quæritur: *An non actiones litigiosas, vel rem litigiosam, in fiscum transferre possim?* quod propterea videtur, quia quam-
2 vis alias res litigiosa transferri in alium
3 nequeat, aliud tamen in Fisco videtur di-
4 cendum, quia fiscus multis privilegiis uti-
5 tur, & in specie, quando debitor Fisci non est solvendo, potest Fiscus sui debitoris debitorem excutere, *t. t. Cod. quand. Fisc. vel priv. sui debitor. &c.* Sed Negatur id in *hac lege*, quia hac ratione panderetur via fraudi legis, ita ut res litigiosa alienari possit,
6 & quidem in potentiorem, nec fiscus privilegiatus est, nisi in casibus jure expressis specialiter reperiatur privilegiatus. *Peregr. de jur. fisc. l. 1. tit. 1. n. 1. Gail. l. 1. obs. 90. n. 2. Vasq. 2. illustr. quæst. 87. n. 14. Cæsar Bargal. de dol. lib. 5. cap. 11. n. 15.* &
7 omnia, quæ fiunt in alterius æmulationem, sunt odiosa, *Gail. l. 2. obs. 29. num. 22.* aliud etiam est, sponte oblata a debitore actiones suscipere, de quo hic agitur: aliud est quærere an Fiscus, aliis deficientibus bonis, actiones in subsidium capere possit, *Peregr. d. tit. num. 416.*

L. Abhorret. 3. & L. Ad fraudem. 4.

SUMMARIUM.

An non fiscus, qui in lite non est, patrocinium debeat suscipere sui debitoris?

HæLL. sunt ejusdem Sententiæ, cujus est prima, & manifeste hic videtur quærens se fundasse in *d. l. pen. C. de non num. pecun.* Sed sunt diversi casus: Nam *in d. l. pen.* Quæritur: *An non ille, qui principaliter convenitur ex persona auctoris sui, Exceptionem non numeratæ pecuniæ allegare possit?* quod hic non quæritur; Sed hoc: *An non Fiscus, qui in lite non est, Patrocinium debeat suscipere sui debitoris?* quæ duæ quæstiones sunt diversæ: nam si in terminis legis allegatæ penultimæ versaremur, procul dubio Fiscus illam Exceptionem allegare posset; Sed cum hic in lite non sit, non debet etiam alienis se litibus implicare; quæ Responsio aptior quam *Sichardi* videtur.

TITULUS XIX.

De Negotiis gestis.

L. Cum Tutores. 1.

SUMMARIA.

Mater quæ suspectos postulando tutores nonnihil impendit de suo, id repetere non potest. 1.
Mater liberis tutores petere necesse habet, si velit esse heres. 2.
Qui in personam domesticam sumtus facit, ex affectione non repetit, multo minus si in filium. 3.

Expen-

Expensæ ex pietate, vel affectione domestica factæ, non præsumuntur animo repetendi factæ, nec repetuntur. 4.
Surdus & Mantica *notantur*. 5.
Quid juris, quando dubium est, an ex affectione domestica quid impenderit aliquis? 6.
Quid juris, quando liberi habent propria bona? 7.
Affirmans se animo repetendi erogasse aliquid, potest compelli, ut hoc sub juramento adserat. 8.
Discrimen inter sumtus factos in petendo tutorem liberis, & accusando tutores suspectos. 9.

1 MAter, quæ suspectos postulando tutores nonnihil impenderat de suo, id repetere non potest, quia pietas & affectio materna faciunt hoc loco, ne repeti possint expensæ, quia etiam in personam
2 pupilli impenduntur, præsertim cum petere tutores liberis necesse habeat, si velit esse heres: additur hic ratio, quia alias,
3 qui in personam domesticam sumtus facit, ex affectione non repetit, multo minus si
4 in filium. Collige: Expensas ex pietate, vel affectione domestica factas, non præsumi animo repetendi factas, & non repeti, *Auct. in l.* 34. *ff. h. t. n.* 1. atque id
5 recte colligunt ex hac lege *DD. Bald. n.* 4. *& Sichard. hic n.* 11. ut mirer, contrarium ex hoc textu elicere velle *Surdum in tract. de alimentis tit.* 6. *q.* 1. *n.* 1. *& seqq. & Manticam de tac. & amb. convent. tit.* 20. *n.* 5. qui tamen per ipsorum allegata refutantur. Breviter autem hic dicendum, quando impensam ex pietate materna vel affectione domestica factam esse constat, præsumitur abesse animus repetendi per *hanc legem & l.* 27. §. *fin. ff. h. t. ibique auctor n.* 2. sive magna, sive exigua sit impensa, *Alex. l.* 7. *cons.* 110. *n.* 2. quando
6 vero dubium est, an ex affectione domestica quid impenderit, & tunc observanda est distinctio, an magna an vero exigua sit impensa, per *l. utrum* 47. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* & de hoc casu loqui videtur *Ruinus vol.* 4. *cons.* 100. *n.* 5. *& Garsias de expens. & meliorat. c.* 4. *n.* 24. Tunc autem maxime constat, Patrem vel Matrem ex pietate impendisse, quando Pater vel Mater tenebantur conferre alimenta, vel liberis tutores petere, *Molin.*
7 *de J. & J. disp.* 554. *n.* 7. Quando vero liberi habent propria bona, tunc distinguitur, utrum Pater, vel Mater administret bona filii, an non, ut illo casu non præsumatur ex pietate, sed animo repetendi data, *per l. Nesennius* 34. *ff. h. t.* hoc vero casu secus, *Molin. d. l. n.* 8. qui *n.* 12. rectis-
8 sime statuit, quando quis affirmat, se animo repetendi erogasse aliquid, eum posse compelli, ut hoc sub juramento afferat.
9 Notetur etiam discrimen, inter sumtus factos in petendo tutorem liberis & accusando tutores suspectos; nam ad illos tenetur mater, licet protestata fuerit: ad hos non, quia scilicet petere tutorem causativa necessitate tenetur, *Surd. de alim. t.* 6. *q.* 8. *n.* 86. *& seq.*

L. Contra 2.

SUMMARIA.

An Impuberes, vel Pupilli ex negotiorum gestione obligentur? 1.
In negotiorum gestione obligatio ex ipsa re oritur. 2.
Locupletior factus in dubio præsumitur Pupillus. 3.
Pupillus hoc casu negativam probare debet. 4.
In aliis negotiorum gestionibus sufficit, rem ab initio utiliter esse gestam. 5.
Idem verum est in tutore. 6.
Si quis negotia pupilli gerat, necesse est, ut prosperum quoque habeat eventum. 7.
Contra tutorem pupilli illius, si in gratiam tutoris gesserim, nec tutor ob neglectum negotium tutelæ judicio conveniatur, prospero eventu non secuto, habeo actionem. 8.
Si probari possit, alium affectione sanguinis idem facturum gratis, nulla datur repetitio. 9.
An Vasallus repetere possit impensas in re feudali factas, si alius gratis erat facturus? 10.
Loquitur lex hac de negotiorum gestore voluntario. 11.
Contra Furiosum & hereditatem jacentem datur hac actio. 12.
An tertius etiam ad defensionem alterius audiendus sit ob interesse actionis? 13.
Barbosa *notatur*. 14.

1 Quæritur: *An Impuberes, vel Pupilli ex Negotiorum gestione obligentur?* Videtur quod

quod non, ob *l.* 59. *ff. de obl. & act.* Sed
2 hic affirmatur, quia obligatio oritur ex ipsa re. Negotiis scilicet pupilli *l.* 24. *& 46. ff. de oblig. & act.* ita tamen (quod in aliis secus, *l.* 10. §. 1. *ff. h. t.*) si urgente necessitate pupilli quid factum, unde ille locupletior redditus i. e. non redditus pauperior, *l.* 47. §. 1. *d. solut. Auctor in l.* 3. *ff. h. t. n.* 4. *& l.* 37. *eod. n.* 1. quod tempore litis contestatæ attenditur, *l. litis* 37. *ff. h. t.*
3 Locupletior autem factus in dubio præsu-
4 mitur. Unde Pupillus debet probare suam negativam, quod non sit factus locupletior, per *gl. in L. rerum, de petit. hered. Sichard. hic n.* 3. quod ex eo probari potest, quia Pupillus fundamentum suæ intentionis ponit in eo, quod non sit locupletior redditus, ergo debet id probare, per tradita *Menoch. l.* 6. *præs.* 27. *n. fin.* Illud igitur
5 speciale hic, quod quamvis in aliis negotiorum gestionibus sufficiat, rem ab initio esse utiliter gestam, *l.* 10. §. 1. *& l.* 12.
6 §. 21. *ff. h. t.* quod ipsum etiam in tutore verum est, *l.* 3. §. 5. *de contr. tut. act.* Sed
7 si quis negotia Pupilli gerat, necesse est, ut prosperum quoque habeat eventum,
8 *l.* 47. §. 1. *de solut.* Sed contra tutorem pupilli illius, si in gratiam tutoris gesserim, ne tutor ob neglectum negotium tutelæ judicio conveniretur, prospero eventu non secuto, habeo actionem, per *l.* 6. *pr. ff. h. t.* Vid. *Molin. disp.* 555. cui hoc minus æquum esse videtur; nisi quis dicere vellet negotiorum gestorem has impensas a tutore recuperare, hunc a pupillo, & ita per anfractus pupillum etiam indirecte teneri.
9 Si tamen probari possit, alium affectione sanguinis idem facturum gratis, nulla datur repetitio. Unde *Schrader. de Feud. p.* 2.
10 *part.* 9. *princ. sect.* 2. *n.* 83. *& seqq.* vult probare, Vasallum non posse repetere impensas in re feudali factas, si alius gratis erat facturus, sed rationes ipsæ, quas ille sibi objicit, non admittunt hoc, cum sit omnino hic speciale quoddam in pupillo, lo-
11 quitur lex hæc de gestore voluntario, quibus rationibus ille non satisfacit, *Schraderi* tamen sententiam probat etiam *Rosenthal. cap.* 10. *concl.* 43. *n.* 108. Sed hic utitur alia ratione, quia contra faciens videtur commodum domini impedire, & sic ageret contra juramentum: *Schraderus* autem limitat, si tertius vellet ingredi feudum & ipse vellet reficere cum incommo-
12 do domini. Collige etiam: Contra Furiosum & hereditatem jacentem dari hanc actionem, *l.* 3. *ff. h. t. ibique Auctor n.* 4. *&* 5. Quod autem *DD.* ex hac lege eli-
13 ciunt, tertium etiam ad defensionem alterius audiendum esse ob interesse affectionis, id ex textu non probatur; nam hic agitur contra eum, qui fuit pupillus, hic allegat, Materteram id gratis facere voluisse sciente actrice: quid id de interven-
14 tione tertii? nec conveniunt textui ea, quæ habet *Barbos. num.* 4. ubi nescio, quam specialitatis rationem adducit. Simplicius est dicere, pupillum Judici præsentare & petere, ut tutor ei constituatur, non est in judicio contentioso pro alio intervenire.

L. Sive pro fratre. 3.

SUMMARIA.

Species facti duplex. 1.

Pietas ea in Fratribus non militat, quæ in Parentibus. 2.

Quid si frater actione hypothecaria conveniatur ob totum debitum, & propterea id totum solvere cogatur, si pignus retinere velit, an præter actionem familiæ erciscundæ etiam actio negotiorum gestorum competat? 3.

1 Species facti in h. L. duplex: Sunt duo fratres, quorum unus nomen hereditarium, ad quod tantum tenebatur pro parte, integrum solvit, & hic habet actionem Negotiorum gestorum: nam hic est spontaneus negotiorum gestor; cum potuerit hic heres solvendo suam partem, pro qua heres est, liberari, quia ipso jure amplius non tenetur, cum lex ipsa nomina passiva & activa inter heredes dividat: Ergo habet actionem Negotiorum gestorum directam, quæ utili opponitur; nec hic ani-
2 mus donandi præsumitur, cum pietas ea in Fratribus non militet, quæ in Parentibus, & impensas fecerat etiam hic non in personam, sed res fratris. Ergo: per *l.*
3 *alim.* 11. *C. h. t.* Sed quid si frater actione hypothecaria conveniatur ob totum debitum, & propterea id totum solvere cogatur, si pignus retinere velit? Quæritur, an præter actionem familiæ erciscundæ etiam hæc actio Negotiorum gestorum competat? Videtur quod non, ob *l.* 40. *ff. h. t.* Sed affir-

affirmatur hic, quia frater non tantum solvit Obligationem individuam, *l. 6. C. de distract. pign.* sed etiam Obligationem principalem dividuam sustulit. Sed intelligitur hic actio Negotiorum gestorum utilis, ut in prima specie directa intelligitur: nam si Socius pro parte gerere potuit, & tamen in solidum gessit, datur per *l. 40. ff. h. t.* actio Negotiorum gestorum directa, ut in prima specie legis, si non potuit pro parte gerere, v. gr. liberare pignus, ut in secunda specie legis hujus, tunc, quia suum negotium magis gessit, communi dividundo, vel familiæ erciscundæ agendum est, *l. 18. C. fam. ercisc.* Sed si res jam divisæ sint, in subsidium actio Negotiorum gestorum utilis accommodatur, de qua secundam partem legis intelligunt *Interpp.* & ibi *Hillig. Broncherst. cent. 2. assert. 15. Pacius lib. 2. Enantioph. c. 63. Cujac. lib. 29. obs. cap. 36. Garsias de expens. cap. 19. n. 5. & seqq. Bacch. in Treutl. disp. 10. vol. th. 3. lit. G.*

L. Qui Pupillæ. 4.

SUMMARIA.

Facti species. 1.

Factum Tutoris non est factum Pupilli. 2.

Pupillus locupletior factus tenetur actione negotiorum gestorum contraria. 3.

1 Tutoris tui mandato tua negotia gessi; Quæritur: *An tenear tibi actione pro Tutela, An vero Negotiorum gestorum, An vero Mandati?* non primum, quia gessi, non ut Tutor; non secundum quia gessi ut Mandatarius Tutoris; non ultimum, quia mandatum Pupilli non gessi, sed Tutoris: illud probatur ex *l. 1. ff. de eo qui pro Tutore.* Sed
2 hujus ratio in subtilitate juris consistit; quod factum Tutoris non sit pupilli factum, Ergo gestor tenetur actione Mandati Tutori; Pupillo vero tenetur actione Nego-
3 tiorum gestorum, quia Pupillus locupletior factus tenetur actione negotiorum gestorum contraria, *l. 2. ff. ibique Auctor, h. t. n. 3.* Ergo etiam gestor Pupillo tenetur. Cur autem quærens maluerit actionem pro tutela, ratio non est ambigua, quia habuisset hypothecam tacitam.

L. Officio. 5.

SUMMARIA.

Facti species. 1.

Impensæ animo repetendi factæ possunt repeti. 2.

Quæ quis ex officio facere obligatus est, seu quæ pro conditione sua & statu facere debet, ea non facit ut Negotiorum gestor, nec potest habere animum repetendi jure. 3.

Pater non potest habere animum repetendi, quando filiis egentibus alimenta subministrat. 4.

Pater tenetur filiis egentibus alimenta subministrare. 5.

Glossa *notatur.* 6.

Libertus tenetur patroni filiis præcisa necessitate petere tutores. 7.

Mater tantum causativa, si velit filio succedere. 8.

Mater, si protestata fuerit, potest repetere. 9.

In his, quæ quis tenetur facere ex necessitate juris, frustra protestatur. 10.

1 Libertus petierat tutores liberis Patroni, Quæritur: *An expensas ea in re factas re-*
2 *petere possit?* Videtur quod sic, cum animo eas repetendi fecerit, ergo posse se eas repetere, *argum. l. 1. h. t.* Sed respond.
3 Negative, quam quæ quis ex officio facere obligatus est, seu quod pro conditione sua & statu facere debet, ut explicat *Petr. Barbos. in l. 1. p. 4. ff. sol. matrim.* ea non facit ut Negotiorum gestor, nec potest ha-
4 bere animum repetendi de jure, sicut Pater non potest habere animum repetendi,
5 quando filiis egentibus alimenta subministrat, quia ad ea suppeditanda tenetur,
6 *Donell. l. 15. c. 16. in fin.* Sic ergo bene a *Sichardo* hic reprehenditur *Glossa*, quod statuat Libertum posse repetere, si ab initio protestetur; nam omnino inter Ma-
7 trem & libertum differentia est, nam Libertus tenetur patroni filiis præcisa neces-
8 sitate petere Tutores, Mater autem tantum causativa, si velit Filio succedere,
9 *l. 10. C. de legit. hered.* Hinc Mater, si protestata fuerit, potest repetere, quia non præcise tenetur; Libertus non item, *Sich.*
10 *hic*; in his enim, quæ quis tenetur facere ex necessitate juris, frustra protestatur, *Tusch. concl. 944. n. 41. Barbos. in l. 11. h. t. num. 13. Hering. de fidejuss. c. 20. §. 34. n. 4. Surd. decis. 39. n. 29.*

L. Cu-

L. Curatorem. 6.

SUMMARIA.

Curator testamento dari non potest. 1.
Si de facto datus sit & se immiscuerit, qua actione teneatur? 2.
Idem quæri potest de heredibus tutorum, si in se jus administrandi transire existimantes aliquid gesserint. 3.
Idem statuendum in quocunque qui tanquam ex mandato cujuscunque negotia gerit. 4.
Opinio gerentis ad mandati actionem producendam sufficere non potest. 5.
Qui alicui officio de jure obligatus non est, & tamen ei se immiscet, tenetur actione negotiorum gestorum, & ipse expensas eo nomine factas actione negotiorum gestorum repetit. 6.

1 Curator testamento dari non potest; *sed*
2 *si de facto datus sit, & se immiscuerit, qua actione tenetur?* Respond. actione Negotio-
3 rum gestorum. Idem etiam quæri potest de heredibus Tutorum, si in se jus administrandi transire existimantes aliquid gesserint; nam tunc negotiorum gestorum
4 dabitur actio. Et idem statuendum existimat recte *Bacchov. d. disputat.* 10. *th.* 2. *lit. E*, in quocunque, qui tanquam ex mandato cujuscunque negotia gerit, cujus
5 ratio est manifesta; quod opinio gerentis ad mandati actionem producendam sufficere non potest, *Bacchov. d. l.* Collige: qui
6 alicui officio de jure obligatus non est, & tamen ei se immiscet, tenetur actione Negotiorum gestorum, & ipse expensas eo nomine factas ratione negotiorum gestorum repetit.

L. Si ab eo. 7.

SUMMARIA.

Hereditatis aditione confunditur & extinguitur creditum, quod defunctus debebat, pro ea parte, qua institutus est heres. 1.
Manet in residuo actio contra heredem pro ipsius quota. 2.
Confusio actionum fit tantum pro ea parte, qua defuncto succeditur. 3.
In reliquo salva manet coheredibus & in coheredes actio.

1 Hereditatis aditione confunditur & extinguitur creditum, quod defunctus debebat, sed pro ea parte, qua institutus est
2 heres, in residuo enim manet actio con-
3 tra heredem pro ipsius quota, quia confusio actionum fit tantum pro ea parte, quia defuncto succeditur, *l. cum a matre*
4 14. *de rei vind.* Ergo in reliquo salva manet coheredibus & in coheredes actio, per *hanc legem* & *l.* 50. *ff. de fidejuss. Zang. de except. p.* 3. *cap.* 9. *n.* 4. qua de re infra plura suo loco, v. gr. Debes mihi centum ob negotia tua a me gesta, instituis me heredem ex semisse, hic illud creditum confunditur pro semisse, & quinquaginta repeto a coherede.

L. Adversus. 8.

SUMMARIA.

Negotiorum gestorum actio est perpetua. 1.
Omnis actio in personam triginta annis præscribitur. 2.
Ex silentio diuturno Creditoris non præsumitur solutio, nisi aliæ conjecturæ concurrant. 3.

1 Negotiorum gestorum actio est perpetua, nec viginti annis, præscribitur, sed
2 demum triginta annis, quibus omnis actio in Personam, qualis hæc etiam est, præscribi potest, *per l. sicut* 3. *C. de præscript.* 30. *annor.* quo referenda est hæc lex &
3 ejus decisio. Colligunt etiam: ex silentio diuturno creditoris non præsumi solutionem; nisi sc. aliæ conjecturæ concurrant, v. gr. quando creditor diu distulit petere extra judicium vel in jus vocare ipsum debitorem, cum facile ei fuerit experiri contra eum, *Afflict. dec.* 13. *num.* 21. & *Dn. Carpz. p.* 2. *Jurispr. consist.* 29. *def.* 11. *n.* 8. *Menoch. lib.* 5. *præsumpt. num.* 19. quod potissimum locum habet, quando debitor interim etiam est mortuus, & tamen tacuit creditor, *Mascard. de probat. concl.* 1325. *n.* 27. & *Barbos. hic num.* 2.

L. Si pecuniam. 9.

SUMMARIA.

An non actio Mandati detur subsecuta ratihabitione. 1.
Varia DD. circa hanc rem distinctio. 2.
Ratihabitio secuta novam mandati obligationem parere potest ei qui negotia gessit, non vero ipsi ratum habenti. 3.
Barbosa & Madera *notantur*. 4.

1 Quæritur hic: An non Actio mandati detur subsecuta ratihabitione, *ob l. fin. ad SC. Maced.* & *l.* 60. *de R. J.* Respondetur, ratum

ratum habentem obligari quidem actione Mandati contraria, sed non alterum, ne ratum habens: sua ratificatione actionem
2 alterius mutasse videatur. Varie quidem circa hanc rem distinguunt *DD.* Quidam enim distinguunt, utrum meum sit Negotium & meo nomine gestum, si accedat ratihabitio. Mandati esse actionem, *d. l.* 60. cum qua tamen actio negotiorum gestorum concurrat. Si vero meum quidem sit negotium, sed non meo nomine gestum, tunc dari Negotiorum gestorum actionem, *l.* 5. §. 1. *ff. h. t.* Idem si alienum negotium sed meo nomine tamen gestum, & inde aliquid ad me pervenerit. Vid. *Pacius cent.* 2. *quæst.* 53. *Phil.Matthæi ad l.* 60. *de R. J. n.* 11. *& seqq. Treutl. d. disp. th.* 6. *lit. B.* Sed *Bacchovius d. th.* 6. *lit. B*, distinguit cum *Baldo*: An Ratihabitio concurrat quodammodo cum ipso actu, an secus, ut illo demum casu actio sit Mandati; hoc vero Negotiorum gestorum. Sed verior est interpretatio *Hilligeri in Donell. l.* 15. *lit. C*, quam in ex-
3 plicatione legis proposui, ut ratihabitio secuta novam Mandati obligationem ei, qui negotia gessit, parere possit, non vero ipsi ratum habenti, ne suo facto alium
4 nolentem obliget; paulo aliter hic *Barbosa* ex *Madera*, sed contorta nimis explicatio & persona tertia debitoris hic vix in considerationem venire potest. Conferri potest *Bacch. ad h. t. in Pand. cap.* 2. *n.* 2.

L. Si Servum. 10.

SUMMARIA.

Neg. gest. actione sumtus repetit, qui servum alterius utilem curavit. 1.

Idem de curatione aliarum personarum alteri subjectarum dici potest. 2.

Idem est, si ægrotus prohibeat, ne Medicus accersatur, neve medicamenta morbo adhibeantur. 3.

Licet æger moriatur. 4.

Si dominus proprio famulo curando non exiguas impensas adhibuisset, licet non conveniant personæ famuli, si tamen personæ, dignitati & opibus domini conveniant, non datur repetitio, nec famulus restituere tenetur. 5.

1 Curavi servum tuum, & eum non fugitivum, vel erroneum, sed utilem; Quæritur, qua actione sumtus repetam? Respondetur, Actione Negotiorum gestorum,
2 & idem de curatione aliarum personarum
3 tibi subjectarum dici potest. Idem est, si ægrotus prohibeat, ne Medicus accersatur, neve medicamenta morbo adhibeantur, *Garsias de expens. cap.* 21. *num.* 2. idque
4 etiam locum habet, licet moriatur æger, quia sufficit ab initio utiliter rem gessisse,
5 *Garsias d. l. n.* 3. Sed si dominus proprio famulo curando non exiguas impensas adhibuisset, licet non conveniant personæ famuli, si tamen personæ, dignitati & opibus domini conveniant, non datur repetitio, nec famulus restituere tenetur, *Molin. de J. & J. disp.* 554. *n.* 11.

L. Alimenta. 11.

SUMMARIA.

Impensæ in personas Filiorum factæ non possunt repeti. 1.

Secus est, si in res filiorum animoque repetendi factæ. 2.

Animo repetendi factæ præsumuntur, si in librum rationum redactæ, vel impensæ sint magnæ, vel filius dives, &c. 3.

Ea quæ insumuntur ob necessitatem personæ ad alimenta, præsumuntur pietate flagitante & non animo repetendi præstita. 4.

Limitatur. 5.

Locum hæc habent etiam in Patre. 6.

Item in expensis factis pro redimendo filio e carcere. 7.

An Mater, quæ in res filii impendit, oneranda sit probationis onere, quod animo repetendi impenderit? 8.

Eo ipso quid probatur, cum non probatur contrarium. 9.

Bacchovius *notatur.* 10.

Quid si Mater alimenta præstitit filio inopi, Patre etiam existente inope, & protestata sit, se animo repetendi conferre alimenta? 11.

Mater hoc casu præcisa necessitate ad alendum filium tenetur. 12.

Distinguendum inter impensas factas in personas filiorum, & quæ factæ sunt in
1 res; illæ non possunt repeti, ratio in *l. ibi: cum id exigente pietate feceris*; has
2 vero possunt repetere Matres, si repetendi
3 animo factæ sint, v. g. si in librum rationum redactæ, ut *l. Nesennius* 34. *ff. h. t. ibique Auctor num.* 2. vel impensæ sint magnæ, filius dives, &c. Collige ex hac lege

lege differentiam inter ea, quæ insumuntur ob necessitatem Personæ ad alimenta,
4 & inter ea, quæ in res insumuntur. Illa præsumuntur pietate flagitante & non animo
5 mo repetendi præstita, nisi Mater administret bona, *Auctor d. l.* 34. *ff. h.t. n.* 4. & in librum rationum expensa referat per *d. l. Nesennius ff. h. t.* vel quando Mater protestata est, aut Pater superesset dives, *Auctor d. l. n.* 4. adeo, ut Mater non teneretur, vel quando expensæ essent magnæ, sicut has limitationes proponit *Masc. de prob. concl.* 76. *& conclus.* 555. *n.* 89. *& seq.*
6 Et hæc etiam locum habent in Patre, *Surd. de alim. tit.* 6. *qu.* 8. *n.* 105. & locum
7 habent in expensis factis pro redimendo filio e carcere per *l.* 17. *C. de postlim. revers. Surd. d. quæst.* 8. *nu.* 96. *Menoch. l.* 2. *A. Q.*
8 *casu* 88. *n.* 29. Sed si in res filii impenderit, Quæritur: An mater oneranda sit probationis onere, quod animo repetendi impenderit? quod videri posset ex verbo le-
9 gis: *ostenderis*; Sed *Glossa* hic dicit eo ipso probari, cum non probatur contrarium, quam sequitur *Surd. d. quæst.* 8. *n.* 94. *& Treutl. d. disp. th.* 3. *lit. B*, imo putarem, tunc matrem ostendisse, quando
10 voluntatem suam declarat. Dubito igitur, an his verbis onus probandi matri imponatur, ut putat *Bacchov. d. disp. th.* 3. *lit. B*, nisi per probationem levem conjecturam intelligas & præsumptionem, ut se explicat *Bacchov. ad hunc tit. in Pandect. c.*
11 1. *n.* 4. *p. m.* 877. Sed quid *si mater alimenta præstitit filio inopi, Patre etiam existente inope, & protestata sit, se animo repetendi conferre alimenta?* Resp. cum *Colero de aliment. l.* 3. *c.* 5. *num.* 18. repeti-
12 tionem non dari, quia hoc casu tenetur Mater necessitate præcisa ad alendum filium; ergo protestatio nihil efficit, per ea, quæ supra tradidi ad *l.* 5. *h. t. Surd. de aliment. tit.* 6. *qu.* 9. *n.* 1.

L. Si Filius. 12.

SUMMARIA.

Inter Patrem & Filiumfam. nulla datur actio. 1.

Quatenus inter Matrem & Emancipatum datur actio negotiorum gestorum? 2.

An donandi animus præsumendus? 3.

In dubio repetendi animus præsumitur. 4.

Limitatur. 5.

Si quid Filius in bona Patris non animo donandi impendit, vel unus alimenta Matri præbuit, id negotiorum gestorum actione a ceteris fratribus & sororibus repetit. 6.

1 Inter Patrem & Filiumfamilias ut nulla alia, ita nec hæc datur actio, *l.* 4. *de*
2 *judic. Struv. exerc.* 9. *th.* 6. *sub fin.* Sed inter Patrem & Emancipatum datur, si hic sine mandato debitum Patris solvit, nisi donandi animo fecerit; nam si non donandi animo solvit, a Patris heredibus repe-
3 tere potest. Sed quæritur, *An donandi animus præsumendus sit?* quod negant hic
4 *DD.* communiter; nam in dubio repetendi animum habuisse, præsumitur, ut *Br. Bl. & Castr. hic*, quos refert & sequitur *Bacchov. d. disp. th.* 3. *lit. G, & Surd. de aliment. d. tit.* 6. *qu.* 9. *n.* 10. *Molin. d. disp.* 554. *n.* 9.
5 nisi ex parvitate solutionis appareret animus donandi, cum hic conjunctio personæ concurrat, & ita sensisse *Petr. Cynum, Baldum & Salyc.* testatur *Bacchov. d. l.* & se-
6 quitur *Surdus d. l. n.* 15. Si quid autem Filius in bona Patris non animo donandi impendit, id negotiorum gestorum actione a ceteris fratribus & sororibus repetit vel si unus alimenta matri præbuit, *Dn. Mevius p.* 2. *decis.* 18.

L. Quod in uxorem. 13.

SUMMARIA.

Maritus aliquid impendens in curationem ægrotæ Uxoris, non repetit illud actione negotiorum gestorum, etiamsi has impensas reservaverit. 1.

Spectat ad onera matrimonii communem cum Conjuge subire fortunam. 2.

Onera matrimonii incumbunt marito. 3.

Varia DD. circa hanc rem distinctio. 4.

Alimenta etiam indotatæ uxori debentur. 5.

Quod in sepulturam impendit maritus potest repetere. 6.

Æquum est, aliquem potius de suo, quam alieno tumulari. 7.

Maritus non tenetur ad funerandum Uxorem, nisi quatenus dotem lucratur. 8.

Hoc tamen casu, si bona alia habeat Uxor præter dotem, quæ ad heredes uxoris transeunt, Maritus pro rata tenetur. 9.

Uxorem pauperem in subsidium, si possit, funerare tenetur. 10.

Bacchovius *notatur.* 11.

Ubi

Ubi quis necessitate adstringitur ad aliquid faciendum suis sumptibus, frustranea est protestatio, si vellet hoc repetere. 12.

An ex hac lege sequatur, mortuo Marito heredes ejus non teneri lugubres vestes Uxori dare, si talis consuetudo non sit? 13.

1 Maritus aliquid impendens in curationem ægrotæ Uxoris, non repetit illud actione Negot. gest. etiamsi has impensas reserva-
2 verit, quia hoc ad onera spectat matrimonii, communem cum Conjuge subire for-
3 tunam, onera autem matrimonii incumbunt Marito. Diversimode quidem hac de re loquuntur *DD.* Nam *Surdus in tr. de aliment. titul.* 2. *qu.* 33. varie distinguit, an dotata sit Uxor, an habeat alia bona præter dotalia, an Uxor habeat Patrem
4 locupletem &c. *Mascardus* autem *de probat. concl.* 77. *n.* 1. & 2. tradit, Maritum, qui alimenta & medicamenta Uxori ægræ suppeditat, præsumi saltem causa pietatis & amore conjugali præstitisse. Sed placet sententia *Menochii l.* 3. *præs.* 83. *num.* 7. existimantis, hæc, quæ a *Mascardo* proposita sunt, intelligenda esse, quando Maritus ultra debitum modum, & plus quam ferant vires acceptæ dotis, ac sui forte patrimonii, exhibuit alimenta: non autem si pro dotis quantitate & debito maritali aluit Uxorem sive sanam, sive ægram, cum tunc disputandum non sit, an donaverit, vel repetendi animo exhibuerit, cum ea omnino præstare teneatur per *l.* 22. §. 8. *ff. sol. matrim. juncta l.* 15. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* nam si etiam indotata esset, Maritus tamen sibi imputet, quod sine dote duxerit, & onera matrimonii ferre debet, *Viv. decis.* 195. *n.* 10. & *seq.* cum
5 alimenta etiam Uxori indotatæ debeantur, *Coler. de alim. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 4. *Auctor in l.* 22. *ff. soluto matrim. n.* 15. Hoc tamen non diffiteor, magis pietatem præsumi & donationem, si uxori indotatæ ægræ dederit alimenta, quam si suppeditaverit uxori sanæ. Vid. *P. Barb. in l. de division.* 5. *n.* 48.
6 *ff. sol. matrim.* Quod vero in sepulturam Uxoris impendit, id potest repetere, quia
7 jam desiit matrimonium esse, & æquum est, aliquem potius de suo quam alieno
8 tumulari, *l.* 14. §. 1. *ff. de Relig.* & Maritus non tenetur ad funerandum, nisi quatenus dotem lucratur, *l.* 16. & *l.* 20. §. 1. *ff. d. t.*
9 *Hartm. Pistor. observ.* 57. *n.* 8. quo casu tamen, si bona alia habeat Uxor præter dotem, quæ ad heredes uxoris transeunt, Maritus pro rata tenetur, *l.* 22. & *seq. ff.*
10 *d. t. Donellus lib.* 7. *cap.* 11. Uxorem sane pauperem in subsidium, si possit, funerare tenetur, *l. quod si nulla* 28. *d. t. Garsias de*
11 *expens. c.* 8. *n.* 24. Unde apparet, non merito reprehensum esse *Treutl. a Bacchov. d. disp. th.* 3. *lit. E*, quod ille hic beneficii competentiæ mentionem fecerit, cujus expresse lex etiam meminit, scil. *d. l.* 28. *ff.*
12 *de Religios.* Collige: ubi quis necessitate adstringitur ad aliquid faciendum suis sumptibus, frustranea est protestatio, si vellet
13 hoc repetere, de quo supra satis. Quomodo vero ex hac lege sequatur, mortuo marito, heredes ejus non teneri lugubres vestes uxori dare, si talis consuetudo non sit, ut contra *Capitium* & *Covarruviam* colligit ex hac lege *Petr. Barbos. in l.* 34. *n.* 81. *ff. sol. matrim.* & quem sequitur *hic Barbos.* ego non video.

L. Si Mandatum. 14.

SUMMARIA.

Mandatum mihi datum a Marito non porrigitur ad res Uxoris. 1.

Si hæc ego ut jam mandatarius geram, actioni Negotiorum gestorum locus est. 2.

Idem actus respectu diversarum personarum potest parere diversas actiones. 3.

Idem est, si quis tutor pupilli sororis ejus simul negotia gerat. 4.

1 Mandatum mihi datum a Marito non por-
2 rigitur ad res Uxoris, sed si hæc ego ut jam Mandatarius geram, actionem Negotiorum gestorum habeo contra uxorem,
3 ut illa contra me. Unde colligitur, eundem actum respectu diversarum personarum posse parere diversas actiones. Idem
4 esse puto, si quis tutor pupilli sororis ejus simul negotia gerat; nam pupillus habet actionem Tutelæ contra tutorem; soror vero actionem Negotiorum gestorum.

L. Si Paterno affectu. 15.

SUMMARIA.

Si vitricus privignos animo repetendi aluerit & studiis imbui curaverit, datur repetitio. 1.

An præsumendum sit, vitricum paterno affectu dedisse alimenta? 2.

Bacchovius *notatur*. 3. 5.
Jura de Vitricorum affectu male præsumunt. 4.
An Vitricus animo repetendi aluisse præsumatur Privignum, si hic in servitio Vitrici fuerit? 6.
Quatenus operarum Privigni cum alimentis compensatio locum habeat? 7.
An detur repetitio, ubi Vitricus bona Privigni administrat? 8.
Præsumptiones contra Vitricum, remissive. 9.
Vitricus potest esse Tutor Privigni. 10.

1 Distinguit hæc Lex, utrum Vitricus paterno affectu, an vero animo repetendi, Privignos aluerit, & studiis imbui curaverit, ut hoc non illo casu detur repeti-
2 tio. Sed Quæritur: *An præsumendum sit Vitricum paterno affectu dedisse alimenta?* quod:
3 quamvis affirmet *Bacchov. d. disp. th. 3. lit. C*; qui verba *paterno affectu* non limitandi, sed explicandi gratia adjecta esse putat; sed quia
4 id dubium, & alias jura de vitricorum affectu male præsumunt, ideo verior sententia *glossæ hic*, quam sequuntur *Bald. & Salyc. hic*:
5 quos male *Bacchov.* pro se citat, & *Surdi de aliment. tit. 6. qu. 11. n. 4.* ubi commu-
6 niter receptum esse testatur, Vitricum animo repetendi aluisse, *Auctor in l. 44. ff. h. t. numer. 2. Struv. Synt. Jur. civ. exerc. 7. th. 54. Dn. Carpzov. p. 2. Jurispr. Const. 10. defin. 25. Coler. de aliment. lib. 1. c. 4. num. 24. Sigism. Finckelthaus. obs. 10.* quam tamen sententiam limitant, nisi Privignus fuerit in servitio Vitrici, *Surd. d. l. n. 18. Carpzov.*
7 *d. l. defin. 27.* Sed hæc operarum Privigni cum alimentis compensatio tunc locum habebit, quando sunt æqualia; ideoque recte monet *d. l. Bacchov.* de hoc ex qualitate personarum, operarum, & alimentorum esse statuendum, *Coler. d. num. 26.* Et licet nonnulli velint Regulam hanc limita-
8 re, si Privigni bona Vitricus administret; verius tamen est, hoc casu repetitionem dari Vitrico & multo minus præsumi animum donandi, *Bacchov. d. l. & Coler. n. 35.*
9 Alias præsumptiones, ut quia Vitricus dives, expensæ modicæ, &c. adducit *Surdus.*
10 *l. l.* Colligunt etiam ex hac lege, Vitricum posse esse Tutorem Privigni. Sed de eo alibi, & melius ex aliis textibus colligitur, *ex l. ult. C. de contr. judic. tut. & l. 2. C. de interdict. matrim. inter pupill.*

L. Si Negotium. 16.

S U M M A R I A.

Negotia gerens Sororis ignorantis habet actionem Negotiorum gestorum; rogantis, Mandati. 1.
Frater in res Fratris aliquid impendens non præsumitur animo donandi, sed repetendi id facere. 2.
Quid juris, si Fratrem aluit? 3.

1 Si negotia gessisti Sororis ignorantis, & tributa vel alia ejus debita solvisti, habes hanc actionem Negot. gest. Si vero ea rogante gessisti, actionem Mandati habes.
2 Colligunt ex hoc textu: Fratrem in res Fratris aliquid impendentem, non præsumi animo donandi, sed repetendi id facere, ut ex hac lege colligunt *Decius cons. 628. n. 7. Menoch. de A. Q. cas. 88. n. 9. & Mascard. conclus. 555. n. 42. Surd. de aliment. tit. 6. q. 12. n. 33. & seq.* Sed quia lex loquitur
3 de expensis in personam factis, quid si Fratrem aluit? Hic præmonendum est, nos loqui de casu eo, quo Frater non tenetur alere; nam si aliquo casu tenetur, frustra de animo ipsius quæritur, quem nec expressa protestatio de animo repetendi relevaret. Et quidem hanc Quæstionem negat *Coler. de alim. l. 3. cap. 5. n. 34.* Fluctuat autem & in affirmantem inclinat *Surd. d. q. 8. in princ.* Sed hæc quæstio melius in hypothesi ex circumstantiis personarum, opibus fratris alentis, & quantitate alimentorum, deciditur.

L. Curatoris. 17.

S U M M A R I A.

Contra Curatoris mortui heredes, qui curatelæ administrationem continuarunt, datur actio utilis negotiorum gestorum de dolo & lata culpa, si quid gesserunt, non vero levi. 1.
Satius videtur aliquo modo geri negotia, quam omnino deseri. 2.
In ejusmodi heredes nec officium Procuratoris transit, nec potestatem alienandi res adultæ habent. 3.

1 Titius Claudiæ curam gessit, & decessit, quo mortuo ipsius heredes curatelæ administrationem continuarunt; datur igitur actio utilis negotiorum gestorum contra heredes ipsius de dolo & lata culpa, si quid gesserunt, non vero de levi, quia satius

3 satius videtur, ut aliquo modo gerantur negotia, quam ut omnino deserantur, post *Caldas Pereyram Jo. Gutierrez de tutel. p.* 2. *c.* 16. *n.* 9. & recte statuit *Hillig. in Doneil. lib.* 15. *cap.* 22. *lit. A*, heredes Curatoris & Tutoris hoc casu putasse officium adhuc durasse, nec igitur exinde, quod ex curatela actio neg. gest. oriatur, probari
3 posse; nec tamen transit in eos officium Procuratoris, nec potestatem alienandi res adultæ habent.

L. Ob negotium. 18.

SUMMARIA.

An tutor Posthumo datus, eo deinde non nato negotia hereditaria administrans, impensarum circa hereditatem factarum usuras repetere possit? 1.

Ex actione negotiorum gestorum ob moram usuræ debentur. 2.

Quatenus negotiorum gestor obligatus sit ad usuras & communes, & centesimas? 3.

1 Tutor posthumo datus, eo deinde non nato, quia mater fortasse abortum fecit, negotia hereditaria administravit, necessitate se compelli falso sibi persuadens, quæritur, an impensarum circa hereditatem factarum usuras repetere possit? Affirm. quia is, qui ultro accessit, usuras repetere potest, multo magis qui justo & pro-
2 babili errore ducitur. Notes: ex hac actione ob moram usuras deberi, quemadmo-
3 dum etiam negotiorum gestor est obligatus ad usuras communes, si ante administrationem quid debuit, centesimas autem, si quid ex gestione in suam utilitatem vertit, per *l.* 38. *ff. h. t.* Vid. *Bacchov. th.* 4. *lit. A*, *Perez hic n.* 6.

L. Ab uno herede. 19.

SUMMARIUM.

Quibus actionibus locus sit in causa, ubi coheres rem cum coherede communem in solidum vendit.

Ego rem cum coherede communem vendo in solidum, i. e. totam rem; quatenus partem coheredis vendo, rem alienam gero, coheres ratum habet, & ita tenetur actione Mandati; sed ego teneor actione Negot. gest. ut *in l.* 5. *h. t.* ubi de hac re dictum pluribus.

L. Tutori. 20.

SUMMARIA.

Negotiorum gestor negotia nonnulla male gerens tenetur actione negotiorum gestorum, & ad usuras, & de levi culpa. 1.

Nonnulla non gerens & debita non exigens non tenetur. 2.

Gestor necessarius vel universalis adstringitur ad omnia. 3.

Non omnis administrator necessarius est universalis. 4.

Bacchovius *notatur.* 5. 10.

Curator certæ rei datur. 6.

Voluntarius gestor ad ea tantum tenetur, quæ sponte suscepit. 7.

Sufficit in paucis amico consulere, scil. ratione nondum inchoatorum. 8.

Limitatur num. 2. *dicta.* 9.

Negotiorum gestor regulariter de levi culpa etiam tenetur. 11.

An etiam de levissima? 12.

Quilibet administrator rerum alienarum, vel communium de levi culpa tenetur. 13.

Hodie judicis arbitrio relinquitur, qualem culpam præstare debeat. 14.

1 Titius gessit negotia mea nonnulla male, nonnulla vero non gessit, & debita non exegit. *Primo casu* tenetur actione Negot. gest. ibi: *Secundum quæ super his &c.* & ad usuras & de levi etiam culpa
2 tenetur: *Secundo casu* non tenetur; alia
3 enim ratio gestoris necessarii, vel universalis, ut tutoris, qui adstringitur ad omnia,
4 quamvis non omnis administrator necessa-
5 rius sit universalis, ut putat *Bacchov. d.*
6 *disp.* 2. *lit. A*, nam & curator certæ rei datur, & gestor necessarius dici potest quodammodo Procurator constitutus ad omnia negotia principalis, *Molin. de J. & J. disp.*
7 553. *num.* 6. alia vero Voluntarii, qui ad ea tantum tenetur, quæ sponte suscepit.
8 Ratio: quia sufficit in paucis amico consulere, sc. ratione nondum inchoatorum.
9 *Hering. de fidej. c.* 20. §. 33. *in fin.* & si maxime vellet, debita non potuisset exigere; repulsus enim fuisset exceptione legitimationis Personæ & deficientis mandati; quod limitatur, si alius erat omnia gesturus, hocque sciverit Negotiorum gestor & alter contemplatione gestoris abstinuerit ab aliis, *l.* 6. §. *fin. & l. seq. ff. h. t. Molin. disput.* 553. *num.* 6. *Treutl. & ibi Bacchov.*

 chov.

chov. d. th. 2. lit. A, *Donell. l.* 15. *c.* 15. *Pacius cent.* 2. *q.* 54. *Arum. exerc.* 15. *th.* 12.
10 Quamvis autem *Bacchovius* illam distinctionem inter necessarium & voluntarium gestorem ex eo infringere velit, quod Necessarius etiam teneatur ad ea tantum, quæ suscepit, suscepisse autem omnia ea intelligatur, ad quæ ex necessitate officii obligabatur, per hoc tamen non infringitur, quia hic loquimur de eo, quid uterque actu & realiter gerendo susceperit & inceperit administrare, quod autem necessarius omnia, quæ ei incumbunt, actu incipiat gerere, falsum est. Collige etiam
11 ex hac lege: quod negotiorum gestor regulariter, de levi culpa etiam teneatur: unde nonnulli putant negotiorum gestorem
12 de levissima culpa non teneri, quam sententiam communem esse vult *Treutl. d. disp.* 10. *th.* 5. *lit. C*, *Schneidew. ad* §. 1. *Inst. de obl. quæ ex quasi contr. Dn. Frantzk. exerc.* 11. *q.* 7. quam etiam ut communem probat *Molin. de J. & J. disput.* 553. *n.* 4. qui respondet ad §. 1. quod de eo casu loquatur, quando diligentior aliquis alias esset gesturus, sic verba in *d.* §. *ultim.* accipiunt limitative. Sed pro levissima pugnant *Donell. l.* 3. *c.* 15. *& ibi Hill. lit. F*, *Bacchov. d. l. C*, & alii. Mihi, licet aliquando levissimam defenderim, *in l.* 7. *ff. h. t. num.* 11. *& l.* 11. *eod. n.* 1. placet prior ut æquior, ita tamen, ut si alius diligentior erat gesturus, levissima etiam præstetur, *d.* §. 1. Si autem res alias essent perituræ, nullo se offerente, solus dolus præstetur, *l.* 3. §. 9. *ff. h. t. ibique auctor*, quia hic non est, quod queratur dominus, sed sibi gratuletur, quod res tota non perierit, *Donell. & Molin. dd. ll.* Ex hac lege etiam
13 inferunt, quemlibet administratorem rerum alienarum, vel communium de levi culpa teneri, *Cothmann. vol.* 4. *cons.* 39. *n.* 37.
14 Moribus hodiernis judicis arbitrio relinquitur, qualem culpam præstare debeat, *Auctor in l.* 3. *ff. h. t. n.* 13.

L. Si cognati. 21.

S U M M A R I A.

An, si servus meus emerit merces inutiles, & interim manumissus ab eo, qui mea negotia gessit, postea alias merces emerit, hoc ipso libertas impediatur? 1.
An manumissus teneatur ob merces inutiles ante manumissionem emptas? 2.
Actus connexi habentur pro uno actu continuo. 3.

1 Servus meus emit merces inutiles; interim manumittitur ab eo, qui mea negotia gessit: postea servus alias merces emit. Quæritur I. *An non impediatur libertas?* quod negatur, quia sufficit mihi actio negotiorum gestorum contra manumissorem.
2 II. *An manumissus teneatur ob merces inutiles ante manumissionem emtas?* Videtur quod sic, quia in gestione perseverasse videtur per *l.* 19. *ff. h. t.* Sed negatur hoc per *t. t. C. an servus ex suo facto &c.* & quia sunt separati & non connexi actus; & ita respondetur *ad d. l.* 19. *ff. h. t.* Colli-
3 ge: actus connexos haberi pro uno continuo actu. Vid. *Barbos. axiom. aucta lib.* 3. *cap.* 51. *ax.* 1.

L. Negotium. 22.

S U M M A R I A.

Negotiorum gestor non præstat casum fortuitum. 1.
Limitatur. 2.

1 Negotiorum gestor non præstat casum fortuitum, nisi in se susceperit id, *Auctor in l.* 3. *ff. h. t. n.* 13. quod in aliis contra-
2 ctibus etiam verum; sed habet hoc exceptiones suas: I. Si pupilli negotia gessit, per *l.* 2. *h. t.* II. Si quis deprædandi animo accedat, per *l.* 6. §. 3. *ff. h. t.* III. Si fiat quid, quod Principalis facere non solebat, per *l.* 11. *ff. h. t.* IV. Si culpa vel mora præcesserit casum, per *l.* 22. *ff. h. t.* V. Si post gestionem, reverso domino, & de gestione certiori facto, & cum de ratihabitione disputatur, negotium gerens in se periculum suscipiat, *l.* 10. *pr. ff. h. t.* de quo *Bacchov. in Treutl. d. disp. th.* 5. *lit. A*; quamvis *Molin. disp.* 553. *n.* 5. alium casum proponat, in quo etiam negotiorum gestor in se periculum suscipiat, v. gr. Si dominus negotiorum gestorem monuit, ne se absente sua negotia alter gereret; nisi ea lege, ut teneretur de casu fortuito. Et has exceptiones proponit *Molina d. l. & disp.* 554. *n.* 3. *& seqq.* His enim casibus negotiorum gestor etiam casum præstat.

L. Ne-

L. Negotiis gestis. 23.

SUMMARIA.

An negotiorum gestoris bona domino sint obligata? 1.

Per rem *in* l. 46. ff. de O. & A. *ipsa administratio, non bona intelliguntur*. 2.

Actio negotiorum gestorum in personam est. 3.

1 Quæritur; *An negotiorum gestoris bona domino sint obligata?* Videtur quod sic, ex *l. 46. ff. de obl. & act.* Sed negatur hic, 2 quia ibi per rem ipsa administratio, non 3 bona intelliguntur. Est enim hæc actio in personam; quia ex quasi contractu oritur, per §. 1. *Inst. de obl. quæ ex quasi contr.*

L. Si quis nolente. Ult.

SUMMARIA.

An is, qui præsente & prohibente domino negotia ejus gessit, habeat actionem negotiorum gestorum? 1.

Cum invito & prohibente nec contrahitur nec quasi contrahitur. 2.

Limitatur. 3.

Pro alio invito solvi potest. 4.

Beneficium solutionis pro invito facta non operatur aliquid in persona debitoris, qui id respuit. 5.

Sed in persona creditoris. 6.

Nec datur solventi contra hunc actio. 7.

Qui pro alio, quem invitum credit, solvit, non habet spem repetitionis. 8.

Judicium Auctoris *circa hanc quæstionem*. 9.

An non in foro conscientiæ interiori ille, cujus inviti & reluctantis quidem negotia sunt gesta, quique ob id locupletior factus eatenus, quatenus locupletior factus, sumptus teneatur restituere, quamvis in foro exteriori non teneatur? 10.

Nemo debet cum alterius damno locupletari. 11.

1 Si quis præsente & prohibente domino, negotia ejus gerat, quæritur, an habeat actionem negot. gest.? Negatur, si post prohibitionem gessit, & gestor contrariam voluntatem scivit; *Riminald. cons.* 132. *numer.* 32. *& seq.* alias enim dominus dolo in medio actu prohibere posset & ditari alterius labore: Sed de his expensis, quæ ante prohibitionem factæ, gestor habet negotiorum gestorum actionem; de sub-
2 sequentibus non. Collige: cum invito & prohibente nec contrahi, nec quasi con-
3 trahi, nisi in iis favor publicus versaretur expensis, ut si eas quis faciat ad liberandum hominem a morte, mutilatione, gravi morbo aut carcere, vel pro muliere maritanda: aut aliter publicus favor in eis faciendis versetur, licet is, cujus negotia sunt, contraxerit, *Molina disp.* 554. *num.* 1. *Gomez t.* 2. *resol. cap.* 13. *n.* 11. *Tiraq. de Nobilit. cap.* 6. *n.* 38. *Romanus singul.* 124. Illud vero non est contra Regulam,
4 quod pro alio invito solvi possit, *l.* 23. *&*
5 *l.* 40. *ff. de solut.* quia hoc beneficium solutionis non operatur aliquid in persona debitoris, qui id respuit, contra quem etiam solvendi nulla datur actio per *hanc*
6 *legem*; sed tantum in persona creditoris,
7 qui id jure suo accipit, *Bacchovius in Treutl. vol.* 2. *disput.* 29. *th.* 3. *lit. B.* Ex hac le-
8 ge Colligitur: Eum, qui pro alio, quem invitum credit, solvit, non habere spem repetitionis, *Auctor l* 39. *ff. h. t. num.* 1. *seqq.* certo enim scit ille, qui pro alio solvit, debitorem, si sciret, reluctaturum & prohibiturum, ex ratione hujus legis; nam quomodo dici potest, illum alterius negotium gerere, qui scit altero invito id fieri & contra ejus voluntatem? Imo alteri etiam damnosum, dum solventi paratam pecuniam solvere tenetur, qui alia habuis-
9 set media solvendi. Cogitandum hoc lectori relinquo, & an non debitor creditori juramentum deferre possit super hoc, an ne solvens pro alio putaverit hoc illi gratum fore. Interim conscientiæ cujusque illud relinquo, an hoc beneficium solutionis sibi invito ab alio conferri velit. Sed
10 quæritur etiam? An non in foro Conscientiæ interiori, ille, cujus inviti & reluctantis quidem negotia sunt gesta, quippe ob id locupletior redditus, sumptus teneatur restituere, quamvis in foro exteriori non
11 teneatur, cum nemo locupletior fieri debeat cum alterius damno, & alter suis sumptibus rem alterius familiarem auxerit, quod quidem *d. l.* negat *Molina*: sed id ulterius cogitandum relinquimus.

TITULUS XX.

De his quæ vi metusque causa, gesta sunt.

L. Persecutionem. 1.

SUMMARIA.

Res ejus periculo perit, qui eam furto surripuit aut metu extorsit. 1.
Post moram periculum est debitoris. 2.
Fur semper in mora est. 3.
Nec hic, ut alias, distinguitur inter rem apud dominum eodem modo perituram vel non perituram. 4.
Hic ex ipso delicto incipit mora. 5.
Limitatur num. 1. *dicta.* 6.
Quandoque aliquis melioris est conditionis post condemnationem, quam cujus antea fuit. 7.
Variæ huius rei afferuntur rationes. 8.
Hilliger & Lyclama *notantur.* 9.

1 RES ejus periculo perit, qui rem furto surripuit aut metu extorsit,
2 quia post moram periculum est debitoris, *l. quod te* 5. *ff. si cert. petat. ibique Auctor n.*
3 1. Fur autem semper in mora est, *l.* 17. *ff. de condict. furt. Auctor in l.* 8. *ff. de cond.*
4 *furt. n.* 5. Nec hic distinguitur, utrum eadem res eodem modo apud dominum peritura fuisset, an non; licet enim alias, ubi quis ex mora periculum sustinet rei, distinguatur, utrum casu fatali eodem apud dominum res peritura fuisset, præsertim quando certum est, dominum rem interim non fuisse alienaturum & rem suo fato certo apud dominum perituram, *Jason. d. l. quod te* 5. *ff. si cert. pet. num.* 28. *Decius ibid. num.* 16. *Covarr. in c. peccatum p.* 2. §. 6. *num.* 1. *Caroc. de deposito p.* 1. *titul. de casu num.* 3. *p.* 103. Hic tamen distinctio il-
5 la non obtinet, quia hic ex ipso delicto incipit mora, & malum principium ipsius possessionis, & ideo recte periculum, undecunque proveniens, furi vel raptori imputatur, *l.* 1. §. *rectissime* 34. *ff. de vi & vi*
6 *arm. Sichard. hic numer.* 3. Sane si post sententiam secundam seu definitivam, qua reus condemnatur in quadruplum, res periret intra quatuor menses, scilicet intra terminum a lege condemnatis datum, tunc reus de interitu non teneretur, per *l.* 14. §. 11. *ff. h. t.* quia eo tempore quod ipsi a lege concessum est, in mora non est, quod
7 admiratione dignum, ut aliquis melioris sit conditionis post condemnationem, quam
8 antea; ideoque varias ejus causas inquirunt, *Ant. Faber* pro more in Tribonianum invehitur; *Goveanus* hanc putat esse rationem, quod post sententiam transfusa sit prior actio in actionem judicati, quam rationem displicere *Nobiliss. Henrico a Sverin* refert *Hillig. in Donell. l.* 15. *c.* 38. *lit.*
9 *S.* Ideoque *Hilliger, Lyclamæ* sententiam amplectitur, quia ante sententiam tripli pœnæ locus non est; si itaque tunc liberaret interitus, metus impunis relinqueretur. Sed hæc ratio non satisfacit quæsito, sed tantum ei quæstioni, cur ante sententiam periculum sit ejus, qui metum intulit; sed non satisfacit illi quæsito, cur post sententiam metum inferens non sustineat periculum. Ideoque adhuc rationem *Goveani* in subsidium vocandam puto, vel hoc ad apices & subtilitates juris referendum.

L. Cum te non solum. 2.

SUMMARIA.

An spontanea solutio debiti per vim promissi purget vitium in promissione admissum, & restitutionem impediat? 1.
Renunciasse videtur exceptioni, qui sponte solvit. 2.
Non repetitur, quod promissum per metum, si tamen sponte solutum sit. 3.
Videtur metus purgatus per actum posteriorem, quando ex intervallo fit, non in uno continuo actu. 4.
Alias etiam secundus actus videtur metu expressus. 5.
Purgatur item metus, si causa metus adhuc duret. 6.
Non habet locum purgatio metus, quando alia conjectura capi potest, quam purgationis metus. 7.
Exceptio simulationis opponi potest, non obstante renunciatione, nisi ex intervallo renunciatum. 8.
An non ex alio, & quo capite succurri possit metum passo? 9.

1 Quæritur: An spontanea solutio debiti per vim promissi purget vitium in promissione admissum & restitutionem impediat? Videtur quod non, ob *l.* 9. §. 3. *ff. de*
2 *condict. ob turp. caus.* Sed affirmatur, quia renun-

renunciasse videtur exceptioni, qui sponte solvit, *argum. l. pen. C. de re judicata*, nam in *dicto* §. 3. agitur de solutione per vim expressa, & in *d. l.* 7. agitur de repetitione ob turpem causam, quæ hic non negatur.
3 Nota: non repetitur quod promissum per metum, si tamen sponte solutum sit. Tunc
4 autem per actum posteriorem videtur purgatus metus primo, quando ex intervallo
5 fit non in uno continuo actu; nam alias etiam secundus actus videtur metu expressus, *Tiraq. de retr. convent.* §. 1. *gl.* 5. *n.* 21. *Farinac. p.* 2. *fragment. lit. M. n.* 138. *Gutierrez in repet. l. nemo potest de legat.* 1. *num.*
6 380. Deinde non purgatur metus, si causa metus adhuc duret, *Gail. l.* 2. *obs.* 98. *n.* 30. *Ricc. coll. dec.* 878. *circa fin. Mascard. concl.* 1055. *n.* 36. v. g. vivo marito vel patre non cessat metus, *Mascard. de probat. concl.* 1055. *n.* 34. 36. *&* 40. *Thes. lib.* 1. *qu.* 51. *n.* 19. Nec lex de metus causa continua lo-
7 quitur, *Thesaurus d. l. n.* 20. Demum hæc purgatio metus locum non habet, quando illa conjectura capi potest, quam purgationis metus, *Trentac. l.* 1. *Resol. tit. de his quæ vi metusve causa res.* 1. *n.* 42. *Jason in l. si ob turpem num.* 3. *ff. de condict. ob turp. caus. Boer. dec.* 109. *n.* 16. Colligitur etiam
8 ex textu: Exceptionem simulationis opponi posse; non obstante renunciatione, nisi ex intervallo renunciatum sit, *Vasq. de successs. creat. lib.* 1. §. 9. *n.* 17. *DD. communiter in l. nemo potest, de legat.* 1. *Trentac. l.* 1. *Resol. tit. de simulat. resol. un. n.* 4. *& seqq.*
9 Sed quæritur: *An non ex alio capite succurri possit metum passo?* Condictionem ex turpi causa dari putant, per *l.* 7. *ff. de condict. ob turp. caus. Fachin. l.* 10. *c.* 16. & hunc laudans *Hillig. in Donell. l.* 15. *cap.* 38. *lit. O.*

L. Si vi vel metu, 3.

SUMMARIA.

Quatenus is, qui coactus est, vendere fundum, ejusve heres, repetere possit fundum? 1.

Actio quod metus causa datur contra quemvis possessorem, ut in rem scripta. 2.

Etiam contra eum, ad quem ex metu illato aliquid pervenit. 3.

Exceptio quod metus causa contra omnes datur, a quocunque metus sit illatus. 4.

De quo pretio intelligendum, quod hic de pretio restituendo habetur? 5.

Quatenus longi temporis præscriptio actionem, quod metus causa, tollat? 6.

Quatenus longissimi temporis. 7.

Res per vim ac metum vendita, datur tamen rei vindicatio, & sic retinetur utile dominium. 8.

Non vitiatur libellus, si quis rem ita venditam vindicet, si non offerat pretium. 9.

1 Qui coactus est vendere fundum, ille, vel ejus heres, potest fundum repetere, & a secundo vel tertio emtore, si modo pretium restituat, nec fundus longo tem-
2 pore sit præscriptus, quia actio, quod metus causa datur contra quemvis possessorem, ut in rem scripta, *l.* 14. §. 13. *ff. h. t. Auctor in l.* 9. *h. t. n.* 22. quia sequitur quemvis possessorem & non datur tantum contra
3 personam, quæ metum intulit, sed datur etiam contra eum, ad quem ex metu illato aliquid pervenit, *l.* 9. §. *ult. ff. h. t.*
4 & multo magis exceptio quod metus causa contra omnes datur, a quocunque metus sit illatus, *l.* 7. *C. h. t. Lang. de except.*
5 *p.* 3. *cap.* 13. *n.* 99. De pretio restituendo quod hic habetur, de illo pretio intelligendum, quod accepit, quia enim contractum petit rescindi, non potest retinere pretium ex eo contractu acceptum, & quidem quod primus emtor dedit, ex iis, quæ tradit *Tiraqu. de retr. lignag.* §. 12.
6 *gl.* 1. *n.* 18. Longi temporis autem præscriptio hanc actionem tollit, quia datur hic contra tertium possessorem, & sic hæc actio in rem scripta imitatur naturam realium, *Tiraquell. de retr. lign.* §. 1. *gl.* 10.
7 *n.* 14. Sed contra eum, qui metum intulit, durat 30. annos, *Tiraq. d. l. Trentac. d. tit. resol.* 2. *n.* 1. *&* 2. *Ant. Faber. ad l.* 21.
8 §. *pen. ff. h. t.* Collige ex hoc textu: Res per vim ac metum vendita, dari tamen rei vindicationem, & sic retineri utile dominium, ut loquuntur. Confer *Trentac. d.*
9 *resol.* 2. *n.* 4. ubi recte notat, non vitiari libellum, si quis rem ita venditam vindicet, si non offerat pretium, cum eo ipso, quod in integrum restitutionem petit, omnia in integrum restituenda esse velit.

L. Si per vim. 4.

SUMMARIA.

Quatenus actio, quod metus causa in quadruplum, quatenus in simplum detur? 1.

Me-

Metus mortis & cruciatus corporis præbet restitutionem & actionem quod metus causa. 2
Item vinculorum, & stupri, & carceris, & servitutis. 3.
Item amissio bonorum omnium, vel majoris aut insignioris partis. 4.
Quatenus metu gestum secuto consensu possit convalidari? 5.
Actio quod metus causa est arbitraria. 6.
Si alia actio detur, hac, ut extraordinaria, non datur. 7.
An rei vindicatio utilis concurrat cum hac actione? 8.
Intellectus verborum legis hujus: si alia actio non detur. 9.

1 Actio quod metus causa, si detentor vel possessor, monitione Judicis spreta, restitutionem denegat, intra annum utilem, scilicet a tempore moræ, in quadruplum datur, ita tamen ut vim passus pretium, quod acceperit, restituat, nec vim factam, subsecuta ratificatione, expresse vel tacite approbaverit: & hoc quadruplum hodienum obtinet, *Auctor in l.* 9. *ff. h.t.* quicquid dicat in contrarium *Groenewegen.* Post annum vero datur in simplum actio, cognitione Judicis præcedente, qua quæritur, an ne detur alia actio, scilicet ex alio principio orta; nam ex hoc Edicto utilis vindicatio cum hac actione directa concurrit, *l.* 9. §. 6. *h.t. ibique Auctor num.* 19. Collige
2 ex hac lege: I. Metum mortis & cruciatus corporis præbere hanc restitutionem & actionem, *Auctor in l.* 5. *ff. h.t.* verum hac
3 exempli tantum gratia ponuntur; nam & vinculorum, *Auctor in l. ult. ff. h.t. n.* 7. & stupri, *Auctor in l.* 8. *ff. h.t. n.* 5. & 6. & carceris, *Auctor in l.* 22. *ff. h.t.* & servitutis metus, justam præbet restitutioni causam; cujus, servitutis scilicet exemplum est *in d.*
4 *l.* 8. *ff. h.t. n.* 1. item justus metus est, si quis timeat amissionem bonorum omnium vel majoris aut insignioris partis, *Covarr. de Sponsal. p.* 2. *c.* 3. §. 4. *Alb. Gentil. l.* 3. *de*
5 *nupt. c.* 10. II. Metu gestum secuto consensu, posse convalidari, sive expresse per verba, sive tacite per actus confirmetur, quod juxta ea, quæ ad *l.* 2. dicta sunt, intelligendum est, si ex intervallo sequatur, causa metus cessante, & ubi non ex
6 alia causa gestum aliquid est. III. Hanc actionem esse arbitrariam, dum duplex sententia fertur; primo enim jubetur rem metu extortam restituere vel solvere, &c. quod quasi arbitrio Judicis relictum, cui nisi pareat Reus, sequitur sententia definitiva & prior quasi interlocutoria est. Vid. *Bacchov. de act. disp.* 6. & *DD. ad* §. 31. *Inst. de act. Duaren. ad tit. de in litem jurando n.* 48. *Auctor in l.* 14. *ff. h.t. n.* 2. Prior autem sententia in se quidem definitiva dici potest, sed quando secunda sententia sequitur, videtur quasi in interlocutoriam resolvi per *l.* 35. §. 1. *de rei vind. l.* 3. §. 3. *de*
7 *reb. eor. &c.* IV. Si alia actio detur, hanc utpote extraordinariam non dari, v.g. vim passus reliquerit me heredem; non opus habeo restitutionis beneficio, quia possum petere hereditatem a violento possessore,
8 *l.* 14. §. 2. *ff. h.t.* Sed videtur rei vindicatio utilis per *l.* 3. concurrere cum hac actione. Sed Respondet *hic Sichard.* illam actio-
9 nem ex eodem edicto dari; hic autem dum dicitur: *si alia actio non detur*, de aliis heterogeneis actionibus sermonem esse, *Auctor in l.* 9. *ff. h.t. n.* 17.

L. Non interest. 5.

SUMMARIA.

Sive quis per se, sive per alium metum inferat, ut rem meam minori pretio vendam, si alias vel non venditurus fuissem, vel pluris, datur restitutio. 1.
Sufficit docere metum mihi esse illatum. 2.
Ex delicto alterius nemo aliquid lucrari debet. 3.
An actor præcise teneatur petere rescissionem totius contractus, aut supplementum pretii, an vero utrumque alternative? 4.
DD. *notantur.* 5.
Quod improbe actum in priorem statum debet revolvi. 6.

1 Sive tu mihi metum intulisti, ut rem meam minori pretio vendam, sive alius tuo nomine, si alias vel non venditurus fuissem, vel pluris, datur contra te resti-
2 tutio. Ratio: *in l.* 14. §. 3. *h.t.* Sufficit enim
3 docere, mihi metum esse illatum, nec tu ex delicto alterius aliquid lucrari debes, *l.* 14. §. 3. atque idem etiam te, ceu emtore, ignorante per *l.* 14. §. 3. *ff. h.t.* licet ratione periculi discrimen sit, *d. l.* 14. §. 5.
4 *h.t.* Illud autem controversum: An actor præcise teneatur petere rescissionem totius con-

contractus, aut supplementum pretii, an vero utrumque alternative, ut in *l.* 2. *C.*
5 *de resc. vendit. DD.* plerumque secundum amplectuntur, & putant, in *hac lege* duos casus proponi: I. Est in eo, qui vendere cogitur alias non venditurus. II. In eo, qui venditurus erat, sed justo pretio, coactus vero viliori pretio vendiderit; Sed quia fundamentum illud de duplici casu, admodum debile, & dubium est, & Imperator
6 expresse constituit, ut quod improbe actum est in priorem statum revolvatur; ideo *Pinell. in l. 2. C. de rescind. vendit. p.* 3. *c.* 1. *n.* 22. & *Vasqu. p.* 2. *controv. lib.* 3. *cap.* 65. *n.* 5. putant; peti deberi ipsam rem, & sic rescissionem contractus, ne metum passus, invitus cogatur rem suam videre penes eum, qui metum intulit, & non parum lucraretur metum inferens, si tandem rem invito venditore retineret. Et sane dici potest, totum contractum metu esse extortum; Sed in eo, quod præcise teneatur rem ipsam petere, illis non assentior; quidni enim non liceret actori alternative petere rem aut justum pretium? Et utroque modo contractus retractatur. Habet etiam communis sententia hanc difficultatem, quod metum inferens, cogatur rem retinere eo pretio, quo pretio nunquam emere voluit.

L. Ad invidiam. 6.

SUMMARIA.

An læsus ex contractu cum Senatore inito habeat ex hoc edicto actionem, quasi ex dignitate contrahentis præsumatur metus? 1.
Ad invidiam meam dignitatem nocere non oportet. 2.
Ex sola dignitate non præsumitur metus, nisi alia indicia concurrant. 3.
Jactatio metus non sufficit sola. 4.
Metus reverentialis non parit restitutionem. 5.
Limitatur. 6.

1 Senator mecum contraxit; ego sum læsus; Quæritur: *An ex hoc Edicto detur actio, quasi ex dignitate contrahentis præsumatur metus?* Videtur quod sic, ob *l. pen. h. t.* Sed negatur, ob rationem in *princ. l.* posi-
2 tam, quod ad invidiam meam dignitatem nocere non oporteat, & *d. l. pen.* præsupponit impressionem metus cum dignitate
3 conjunctam; ex sola enim dignitate non præsumitur metus, nisi alia indicia con-
4 currant, & ideo jactatio metus non suf-
5 ficit sola. Collige: Metum Reverentialem
6 non parere Restitutionem, nisi minæ, mores tyrannici accedant, aut persona hunc metum passa sit nimis meticulosa, qua de re *Gomez t.* 2. *resol.* c. 14. *n.* 27. & innumeri *DD.* quos hic allegat *Barbosa* & præter eos *Farinac. p.* 2. *fragment. lit. M*, *num.* 118. & *seqq. Alb. Gentil. de nupt. lib.* 3. *cap.* 11. *Beust. de matrim. p.* 2. *c.* 44. & quos allegat *Hillig. in Donell. l.* 15. *cap.* 38. *lit. M.*

L. Si donationis. 7.

SUMMARIA.

Transactio & omnis obligatio metu contracta rescinditur. 1.
Quatenus minæ restitutionem pariant? 2.
Utilis actio datur ex metu amissionis omnium bonorum, & simili metu, qui in virum constantem cadit. 3.
Quatenus minor etiam metus sufficiat? 4.
An donatio aut transactio metu inita sit nulla? 5.
Donatio vocatur Contractus. 6.
Probabilis suspicio metus parit rescissionem Contractus. 7.
Minæ metum possunt incutere, si minas denuncians solitus fuerit exequi. 8.

1 Transactio, & omnis obligatio metu
2 contracta rescinditur, imo & minæ capitales, licet præsens metus mortis non sit, si tamen talis persona sit, quæ soleat minas exequi, pariunt Restitutionem, *argum. l.* 9. *h. t. Gail.* 1. *observ.* 4. *nu.* 4. & *observ.* 93.
3 *n.* 7. *lib.* 2. *DD. in d. l.* 9. imo utilem actionem etiam ex metu amissionis omnium bonorum & simili metu, qui in constantem virum cadat, *Trentac. tit. quod metus*
4 *causa resol.* 1. *n.* 3. Imo & minorem metum sufficere putant, si officium Judicis imploretur pro qualitate scil. personæ, *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 135. *Covarr. de sponsal. p.* 2. *c.* 3. §. 4. *n.* 8. *Gail. de P. P. l.* 1. *c.* 2. *num.* 5. Quomodo vero ex hac lege se-
5 quatur, donationem aut transactionem metu initam esse nullam, ut *Farin. p.* 2. *fragm. lit. M*, *num.* 42. & *Barbos. hic num.* 2. id equidem non video, cum Imperator ad Edictum se referat, quo non annullantur, sed rescinduntur tales contractus. Nota
6 etiam: hoc loco Donationem contractum voca-

vocari, de quo *Mantic. p. 2. de tac. & amb. convent. lib.* 13. *tit.* 3. & infra commodius dicetur: facere hoc potest ad intellectum statutorum de contractibus loquentium.
7 Collige etiam: quod probabilis suspicio metus, pariat rescissionem contractus, *Mascard. de probat. concl.* 1055. *n.* 49. & quos allegat *Barbosa hic n.* 7. &
8 *seqq.* Colligitur etiam: Minas metum posse incutere, si minas denuncians solitus fuerit exequi, *Covarr. de matrim. pr* 2. *c.* 3. §. 6. *n.* 4. *Cypr. de Sponsal. c.* 13. §. 16. *Sanchez de matrim. l.* 4. *disp.* 1. *n.* 20.

L. Cum te domus. 8.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An Tryphonius in dicta facti specie ædes quasi metu venditas repetere possit?
Metus debet probari. 3.
Metus Civilium munerum non est metus justus. 4.
Quomodo metus probandus remissive? 5.
Duobus testibus de metu deponentibus magis credendum est, quam mille negantibus. 6.

1 Tryphonius a civitate mutuo sumpserat frumenti quantitatem dato a se chirographo; restituit frumentum, sed non ipsi redditur chirographum; postea Tryphonius suas ædes cum horto vendit hoc fine, licet non expresso, ut instrumentum ipsi restitueretur: Deinde timore, ne ad civi-
2 lia munera vocaretur. Quæritur; An ædes quasi metu venditas repetere possit? Resp. ex neutra causa repetere potest: non ex prima per *l.* 7. *C. de condict. ob caus. dat.* nec ex posteriori per *l.* 9. *princ. ff. h. t.*
3 Colligunt ex hoc: Metum debere probari, *Auctor in l. ult. ff. h. t. ab initio*, quod allegatis multis confirmat *hic Barbosa*, sed id per se liquet; melius colligitur: quod
4 metus civilium munerum non sit metus
5 justus. Quomodo autem metus probandus sit, de eo vid. *Mascard. concl.* 1056. Illud
6 etiam communiter receptum, duobus testibus de metu deponentibus, magis credendum esse, quam mille negantibus, quia hi de actu mentali deponerent, illi vero de violentia & aliis actibus metum incutientibus, qui in oculos incurrerent, *Mascard. concl.* 1057. *Pacian. de probat. l.* 1. *c.* 50. *n.* 24. *Thom. Merckelbach. inter consilia Klockii vol.* 1. *cons.* 29. *n.* 524.

L. Metum. 9.

SUMMARIA.

Metus non potest probari minis per jactantiam effusis. 1.
An protestationibus? 2. 4.
An jactatio indicium faciat ad torturam, remissive? 3.
Quomodo metus probetur, remissive. 5.

1 Metus non potest probari minis per ja-
2 ctantiam effusis, nec etiam protestationibus, si quis metu, non sponte, se facere contestetur, quia atrocitas facti requiritur, *d. l.* 9. *princ. ff. h. t.* De minis antea di-
3 ctum; *An autem jactatio faciat indicium ad torturam?* de eo *Mascard. de probat.*
4 *concl.* 871. Sed circa protestationem distinguit *Trentac. in hoc tit. resol.* 1. *num.* 38. an actus ab unius voluntate dependeat, an vero duorum, ut illic protestatio metum probet, hic non, nisi aliæ conjecturæ con-
5 currant. Quomodo autem metus probetur, vid. *Mascard. concl.* 1056. *Thesaur. l.* 1. *q.* 51. & alii quos refert *Bacchov. hic num.* 4. *Meischn. t.* 8. *decis.* 15. *n.* 5. & *seqq.*

L. Accusationis. 10.

SUMMARIA.

An qui metu accusationis aliquid promittit, juvetur hoc Edicto? 1.
Qualis vis hic consideretur? 2.
Metus injustæ accusationis non parit restitutionem. 3.
Nec prodest metus excommunicationis injustæ. 4.
Injusta excommunicatio non ligat apud Deum. 5.
Metus injustæ accusationis non prodest, nec parit restitutionem. 6.
Ad quenam Edictum Q. M. C. pertineat? 7.
Metus infamiæ, quam quis mihi minitatur, justus non est. 8.
Infamem nemo facere potest, nisi lex aut judex. 9.
Intellectus l. 7. ff. h. t. *n.* 10.
Revocatio in servitutem a privato non potest exerceri, sed requirit auctoritatem judicis. 11.

1 Quæritur: *An qui metu accusationis aliquid promittit, juvetur hoc Edicto?* Videtur quod sic, per *l.* 7. §. 1. *ff. h. t.* Sed nega-

2 negatur per *l.* 3. §. 3. *ff. h. t.* Non enim ea
vis hic consideratur, quam Magistratus irrogat,
quia *d. l.* 7. de metu violentiæ privatæ
loquitur, sed ex alio capite, si quid
expresse datum, ne accusares, potest repeti,
modo accusatio calumniosa, *l.* 65.
3 §. 1. *de condict. indeb.* Collige: Metum
injustæ accusationis non parere restitutio-
4 nem, sic metus excommunicationis non
5 prodest, cum injusta excommunicatio non
liget apud Deum, *Pan. in c. pen. X. h. t.*
6 *num.* 6. Et metus justæ accusationis non
prodest, quem quis sua culpa incurrit, nec
parit restitutionem, *l. si mulier* 21. *ff. h. t.*
& Pan. in c. 2. *X. h. t. n.* 7. Colligi etiam
7 potest: Edictum ad ea pertinere, quæ
facto privati auferri possunt, nam quamvis
accusare me omnes possint, non est
tamen in potestate eorum me condemna-
8 re, sed in potestate Judicis. Sic si quis
infamiam mihi minitetur, non est hic ju-
9 stus metus, quia infamem me nemo facere
potest, nisi lex aut Judex, *Bachov.*
in Treutl. d. disp. th. 4. *lit. H, Auctor in*
10 *l.* 7. *ff. h. t. num.* 1. Et ideo, quod in *d. l.*
7. *ff. h. t.* habetur, non de metu accusationis,
sed de metu prodendæ turpitudinis
accipiendum, & exinde etiam ratio decidendi
in allegata *l.* 21. sumi potest, quia
11 revocatio in servitutem a privato non potest
exerceri, sed requirit auctoritatem Judicis,
Bacchov. d. l.

L. Si per impressionem. 11.

SUMMARIA.

Officiales res subditorum emere prohibentur. 1.

Quid si per impressionem emeret? 2.

Vendens quid ementi per impressionem habet restitutionem ex hoc edicto, nec restituit pretium. 3.

Dupliciter peccat officialis vel magistratus per impressionem metus cum subjectis contrahens. 4.

An dicta in Magistratibus etiam perpetuis locum habeant? 5.

Impressionis metus etiam in perpetuos Magistratus cadit. 6.

1 Officialibus interdicitur, ne res subditorum
emant, *l.* 46. *&* 62. *pr. ff. de contrah.*
2 *empt. l. un. C. de contract. jud.* Si ergo quis,
per impressionem quid emit, i. e. fretus
3 potestate officii sui hoc persuaserit, ut ipsi
venderet venditor, ex interpretatione habet
restitutionem ex hoc Edicto venditor,
nec restituit pretium, quod hic speciale,
aliud enim juris communis est per *l.* 3. *h. t.*
idem est, quando per interpositam perso-
4 nam emit. Dupliciter autem peccat Officialis
vel Magistratus per impressionem metus
cum subjectis contrahens; primo dum
contra legem contrahit cum subjectis, contra
t. tit. C. de contract. judic. & l. un. C.
si Rector Provinciæ &c. & deinde per violentiam
contrahit. Et quamvis *Sichard.*
5 *hic* aliique *DD.* in Magistratibus perpetuis
hoc locum non habere putent, per *l.* 34.
ff. de contrah. emt. Treutl. vol. 1. *disp.* 20.
th. 4. *lit. B*, tamen de eo dubitat *Bacchov.*
6 *in Treutl. d. l.* cum & impressionis metus
in perpetuos Magistratus cadat, & *l. un.*
§. 1. *C. de contr. judic. & l.* 3. *C. de contrah. empt.*
indistincte loquantur. Sed hac
de re dictum supra *de contractibus Judicum*.

L. Venditiones. ult.

SUMMARIA.

Hac lege præcedens lex ad donationem & transactionem, eumque casum, si officialis me compellat, ut alteri vendam, extenditur. 1.

Officialis tempore officii nec emere quid potest, nec donatum accipere a subjecto. 2.

Impressio ex potentia non statim probatur. 3.

Quatenus preces Principum instar minarum sint? 4.

1 Hæc lex legem præcedentem extendit ad
Donationem & Transactionem, & ad eum
etiam casum, si Officialis me compellat,
2 ut alteri vendam. Collige: Officialem,
tempore officii, nec emere quid posse,
nec donatum accipere a subjecto: *textus*
in præced. lege citati. Collige etiam, ex
3 verbo: *extortæ*, non statim ex potentia
probari impressionem, *Sanchez de matrim.*
l. 4. *disp.* 8. *n.* 1. *Barb. hic*. Nec ergo
4 Universale illud: Preces Principum esse
instar minarum; nam hoc de Tyranno intelligendum,
non de bono Principe, *Decius*
cons. 219. *n.* 2. *Menoch. cons.* 431. *n.* 32.

TITULUS XXI.

De dolo malo.

L. Si fidejussor. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An in proposita facti specie possit debitor emta pignora a fidejussore recuperare? 2.
Qua actione? 3.
Actiones doli & mandati famosae sunt. 4.
Cur actio doli cum actione mandati concurrat? 5.
Donellus, Cujac. Pacius *notantur.* 6.
Item Arumaeus & Barbosa. 7.
Solvitur objectio ex l. 5. ff. h. t. *n.* 8.
Actio etiam ex privato delicto famosa cum actione doli concurrit. 9.
In fidejussore, qui rem debitoris creditori pignori obligatam ipse emit a creditore, dolus praesumitur. 10.

1 Clementina mutua sumpserat centum, & obligavit pro iis pignora, simulque dedit fidejussorem Titium: huic fidejussori creditor vendit pignora, ex data si-
2 bi potestate distrahendi. Quaeritur, *An possit debitor emta pignora a fidejussore recuperare?* Quod affirmatur, quia tacite hoc actum videtur inter debitorem & fidejussorem, ut hic in eventum solvat &
3 liberet pignus, non emat. *Sed qua actione recuperat?* Resp. actione doli; licet enim & mandati detur, *l.* 59. §. 1. *man-*
4 *dati*; quia tamen utraque famosa, *Auctor in l.* 1. *ff. de his qui not. inf. num.* 1. *& l.* 2. *de dol. mal. num.* 7. non interest, quae illarum detur, *arg. l.* 9. *ff. h. t.* Sunt quidem
5 plures nodi hujus solutionis, cur actio doli cum actione mandati concurrat; nam actionem mandati hic dari, probat *l.* 59. §. 1. *ff. mandati*. Communissima sententia est, per actionem de dolo hic ipsam mandati actionem intelligi, quam & pro-
6 bat *Donell. l.* 15. *cap.* 40. *& Cujac. l.* 3. *obs.* 37. *Pacius cent.* 2. *qu.* 74. & quos in *Donell.* citat *Hilliger.* Sed cum ita lex ad hunc titulum non pertineat, & ita lex es-
7 set fugitiva, ideo *Arumaeus* & cum eo *Barbos. hic num.* 4. putant, hic fidejussorem ad tempus fidejussisse. Sed divinatoria haec solutio. Alii vero aliter, ut *Hillig. d. l. lit. Z.* Sed expeditissima haec videtur, quae supra a me *ex l.* 9. §. 2. *ff. h. t.* data, quae est *Ant. Fabri de errorib. pragmat. decad.* 9. *err.* 4. *& Bacchov. in Treutl. d. disput.* 11.
8 *th.* 6. *lit. E.* Nec obstare videtur *l.* 5. *ff. h. t.* ubi actio tutelae, & ipsa famosa, excludit actionem doli, quia est de casu singulari diversarum personarum, & ut unius famae consulatur, actio tutelae potius in tutorem conceditur, cujus in ea specie major est culpa. Sed ubi contra eundem utraque actio datur, nihil ejus interest, ultra conveniatur, ut respondet *Bacchovius d. l.* qui
9 etiam actionem ex privato delicto famosam, cum actione doli concurrere per *l.* 18. §. 3. *de dolo*, juncta *l.* 52. §. 22. *de furtis* statuit. Confer. *Celsus Bargalius de dolo lib.* 4. *cap.* 1. *quaest.* 13. *num.*
10 78. Collige: In fidejussore qui rem debitoris creditori pignori obligatam, ipse emit a creditore, dolum praesumi, *Mascard. de probat. concl.* 532. *num.* 91. quia fidejussor debet pignora potius luere, ne pereant aut vendantur; non autem emere, ad propriam utilitatem; Imo poterit emere, modo restitutionem non neget, ex *Corneo in hac lege*, *Steph. Gratian. tom.* 3. *discept. cap.* 459. *n.* 26. *& seqq.*

L. De dolo actio. 2.

SUMMARIA.

Quatenus locus sit actioni de dolo? 1.
Cum actione doli concurrit etiam actio quod metus causa & quare? 2.
Quaenam hic in causae cognitione attendenda? 3.

1 Quando nulla alia actio competit, datur actio de dolo, *Auctor in l.* 1. *ff. h. t. n.* 6. & quidem causa cognita; sed quando alia actio datur, tunc haec actio doli locum habet, *Auctor in l.* 2. *ff. h. t. num.* 1. *& l.* 9. *eod. n.* 1. *& seqq.* nisi dubium sit, an alia actio detur, quo quidem referunt *l.* 5. §. 3. *ff. de praescript. verb.* juncta *l.* 15. *&* 23. *eod. tit.* Sed melius respondet *Donell. d. l.* 15. 40. quando de revocando facto agitur; quia nulla condictio facti per naturam esse potest, datur actio de dolo, *l.* 6. *C. de transact.* Sed si ad implementum agatur, seu in id, quod interest, datur
2 actio praescriptis verbis. Cum actione doli concurrit etiam actio quod metus causa, *l.* 14. §. 13. *quod met. caus. ibique Auctor n.* 21.

n. 21. Cujus quæ sit ratio, non est in aprico: varie hac de re loquuntur, quos allegat *Treutl. d. th. 6. lit. F*, aliter *Donellus d. cap. 40. lit. D*, qui concursum negat; aliter ibid. *Hillig.* qui actionem de dolo dari materialiter intelligit, quæ fuit etiam Responsio Doctorum ad *l. 1. C. h. t.* & a me *l. 1.* relata; alter *Bacchovius d. lit. F*, qui cum communi Schola concedit concursum, quam sententiam sequendam puto, licet scrupulo omni non careat. Qui plures exceptiones scire vult, adeat *Do-*
3 *nellum* & alios supra relatos. In causæ cognitione autem, quam lex nostra requirit, attenditur 1. Persona, contra quam hæc actio petitur dari. 2. An aliud remedium competat, de quo ad *l. 1. & 2. h. t.* 3. Quantitas rei petitæ. 4. Tempus.

L. Non possunt. 3.

SUMMARIA.

An ei, qui absens est Reip. causa, currat biennium, actioni de dolo præscriptum? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Absente Reipubl. causa datur restitutio. 3.
An hac lex per L. ult. *corrigatur?* 4.

1 Quæritur. *An ei, qui absens est Reip. blice causa, currat biennium actioni de dolo præ-*
2 *scriptum?* Affirmandum videtur, per *l. ult. h.*
3 *t.* Sed negatur hic, vel quia absenti Reip. causa datur Restitutio, vel quia exceptio datur regulæ, quæ in *l. fin.* habetur, ut huic jura intacta serventur, *l. fin. C. ex quibus caus. in integr. restit.* atque ita puto,
4 hanc legem per *l. ult.* non corrigi, sed hic exceptionem contineri hoc sensu: quamvis biennium hodie continuum præscribatur actioni doli, hocque tempus sit continuum, adeo ut etiam ignoranti currat, non tamen currere absenti Reipubl. causa, sicut ita intelligere hanc legem videtur, *Meierus in Colleg. Argent. h. t. th. 59. Hillig. d. cap. 40. lit. Kk.*

L. Cum proponas. 4.

SUMMARIA.

Quæ actio detur in contractu innominato facio ut des, ubi fides non servatur. 1.
Variæ circa hanc quæstionem DD. sententiæ, remissive. 2.
Auctoris de hujus quæstionis praxi judicium. 3.
Actor nomen actionis hodie in libello exprimere non tenetur. 4.

1 In Contractu innominato facio ut des, v. gr. manumitto ancillam vel trado tibi ut manumittas, quo aliud mancipium des, si non serves fidem, nec factum sit revocabile, ut manumissio, datur actio de dolo ad interesse; sed si factum est revocabile, tunc aut tradidi dominium, & datur condictio ob causam vel præscriptis verbis; aut non tradidi dominium, v. g. quia fidem de pretio non habui, & datur rei vindicatio, vel præscriptis verbis.
2 Variæ quidem de hac re sententiæ sunt, quas *Bacchov. in Treutl. vol. 1. disput. ult.*
3 *th. 10.* recenset & examinat; Sed de eo plura hic loqui non vacat, præsertim, cum hæc quæstio in scholis, non in foro, neque tribunalibus ventiletur, neque videatur hæc quæstio in judicium deduci, ut Judex super ea pronunciare teneatur, præ-
4 sertim cum actor hodie nomen actionis non teneatur exprimere, *Bacchov. d. l.* Conf. *Donell. in tractat. de præscript. verb. cap. 10. & seqq.*

L. Si superstite. 5.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Quando actio in factum actioni de dolo surrogetur? 2.
Contra dominum feudi vasallus actione in factum agere debet. 3.
Non datur actio doli prodigo contra hominem vitæ emendatioris. 4.
Nec si modica summa sit? 5.
Formula actionis in factum. 6.
Dolus ex enormissima læsione præsumitur. 7.
Menochius *notatur.* 8.
Lex 2. C. de resc. vend. *etiam ad transactionem pertinet.* 9.
DD. *notantur.* 10.
De quonam dolo hic sermo sit? 11.

1 Cum emancipatus essem a Patre, mortua est mater, cui successi & Pater, ut legitimus tutor, mea bona administravit fraudulenter. Transigo tamen, majorennis factus, cum Patre, & quidem per Novationem i. e. Aquilianam stipulationem & Acceptilationem, sed immodice læsus sum, i. e. supra dimidium; Quæritur: quid mihi faciendum? R. Si nuda conventione transactum,

factum, vetus actio tutelæ daretur, & si Pater exciperet de transactione, replica-
2 rem in factum i. e. tacite de dolo: Sed cum ea actio sublata sit, non datur aliud remedium, quam actio in factum, quæ surrogatur in locum actionis vel dolo vel ob conditionem personæ, ut si talis sit, cui reverentia debetur, ut hic, & Patronus, *Auctor in l.* 11. *ff. h. t. n.* 1. *& seqq.*
3 & hujus exemplo dominus feudi, contra quem vasallum actione non doli, sed in factum agere debere volunt, *Sichard. hic, Freher. l.* 2. *de exist. cap.* 7. *n.* 5. *Vult. de*
4 *feud. l.* 1. *cap.* 11. *n.* 27. Sic etiam non datur prodigo, contra hominem vitæ emendatioris, *l.* 11. *ff. h. t. ibique Auctor num.* 2.
5 Idem si modica summa, *l.* 9. *§. fin. & ll. seqq. ff. eod. Donell. c.* 44. & Conf. idem *Do-*
6 *nell. & ibi Hillig. l.* 21. *cap.* 12. *lit. X.* Formulam autem actionis in factum ita describit *Sichardus hic n.* 8. quod bonæ fidei non conveniat, ut Parens v. g. cum filii detrimento locupletetur, instrumenta hæc non fuisse producta &c. Colligunt ex hac
7 lege dolum ex enormissima læsione præsumi, *Covarr. in cap. quamvis pactum pag.* 3. *§.* 4. *n.* 5. *& lib.* 2. *resol. c.* 4. *n.* 5. *Mascard. concl.* 532. *num.* 25. *&* 28. & quos hic al-
8 legat *Barbos. n.* 7. quod *Menoch. l.* 5. *præsumpt.* 3. *n.* 69. intelligit non tantum de enormissima, sed etiam enormi læsione, præsertim, cum lex de immodica læsione loquatur, sed hoc dubium. Colligunt etiam
9 nonnulli: *l.* 2. *C. de resc. vend.* etiam ad transactionem pertinere, quos sequitur *Mantic. l.* 26. *de tac. & amb. convent. titul.* 9. *num.* 25. *Carpz. p.* 2. *Jurisp. forens. Const.* 34. *def.* 1. Illud obiter hic notandum di-
10 xi: non bene convenire hæc duo, quando ponunt *DD.* hic dolum expressum & tamen ex immodica læsione colligi dolum; nam si expressus fuit dolus, non opus fuit enormi læsione, si autem præsumitur, non
11 est expressus. Ideoque dicendum hic de expresso dolo sermonem esse, non vero de eo, qui ex enormissima tantum læsione, sed etiam ex aliis argumentis probatur, *Cothman. volum.* 2. *cons.* 53. *n.* 147. *& seqq. Zasius lib.* 1. *cons.* 18. *n.* 16. *& Dn. Mevius p.* 4. *dec.* 31. *n.* 2.

L. Dolum. 6.

SUMMARIA.

Dolus potest probari indiciis, conjecturis & præsumptionibus: & quare? 1.
Quibus præsumptionibus? 2.
Quibus conjecturis? 3.
In delictis præsumitur dolus. 4.
De quibus factis lex hæc intelligenda? 5.
Doli præsumptiones quædam recensentur. 6.
Plures, remissive. 7.

1 Dolus potest probari indiciis, sed maxime perspicuis. Cur autem indiciis, conjecturis, & præsumptionibus probari possit, reddunt hanc rationem, quod lateat in animo, difficilisque sit probationis, directeque probari non possit, post *Sichard. Mascard. concl.* 531. *n.* 1. *Menoch. lib.* 1. *de præsumpt. qu.* 58. *n.* 58. *Farin. crim. q.* 89. *num.*
2 16. & quidem præsumptionibus non tantum legis, sed & hominis, *Menoch. d.*
3 *quæst.* 58. *n.* 20. *Farin. d. l. numer.* 20. Quæ autem conjecturæ dolum probent, id arbitrio Judicis committendum cum *Masc. d. concl.* 531. *in fin. & Farinac. d. q.* 89. *n.* 25.
4 Sed in delictis præsumitur dolus, & ideo
5 intelligenda hæc lex de factis sua natura non prohibitis, *l.* 5. *C. de injur. l.* 1. *C. de Sicar.* modo non Reus alleget & probet qualitatem aliquam, quæ actum per se & sua natura illicitum, posset reddere licitum, post *Alexandrum in l. non solum §. sciendum num.* 5. *ff. de novi oper. nunc. Menoch. lib.*
6 5. *præs.* 3. *numer.* 49. Doli autem præsumptiones sunt, quando quis non facit quod facere debet, *l. dolus* 44. *ff. mandati, Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 208. *num.* 35. *& in d. præs.* 3. *n.* 66. *Mascard. concl.* 532. *numer.* 24. Item quando quis per personam interpositam contrahit, *l.* 5. *§.* 3. *de auctorit. tut. Mascard. d. concl.* 532. *num.* 173. Item quando quis clam aliquid committit, *l. fin. ff. de ritu nupt. Menoch. d.*
7 *præs.* 3. *numer.* 107. Plures præsumptiones licet petere ex *Mascardo & Menoch. dd. ll. & Celso Bargaglio in tr. de dolo, & Barbos. axiom. locuplet. l.* 4. *cap.* 44. *axiom.* 3. *&* 16.

L. Si major. 7.

SUMMARIA.

Dolo inductus ad repudiandam hereditatem actionem de dolo exercere potest, & quare? 1.

Peti-

Petitio hereditatis est bonæ fidei. 2.
Respondetur ad rationem dubitandi. 3.

1 Dolo inductus, ad repudiandam heredi-
tatem, actionem de dolo exercere potest,
Ratio *in l. 2. h. t.* nam substituta instituto,
per dolum, reticendo vera, fingendo fal-
sa, persuaserat, ut institutus heres renun-
ciaret hereditati. Poterat hic dici, forte
2 nullam esse renunciationem, cum enim pe-
titio hereditatis sit bonæ fidei, & sic per-
suasio dolosa facta ad petendam heredita-
tem ipso jure nulla erit. Ergo etiam per-
suasio ad distractum reddet eum ipso jure
3 nullum. Sed Resp. *Sichard. hic*: Renun-
ciationem hereditatis non esse nudum di-
stractum, cum renuncians non videatur sub-
sistere in terminis distractus, sed simul ju-
ra a se abdicaverit, & substituto sua jura
cesserit, quo casu persuasio dolosa ad con-
tractum b. f. traditione consummatum,
eundem non reddit ipso jure nullum, *Si-
chard. hic*.

L. Optimum duximus. ult.

SUMMARIA.

Actio doli datur hodie intra biennium continuum. 1.
Currit hoc tempus ignoranti. 2.
Regulariter tempora præscriptionum non currunt ignorantibus. 3.
Currit etiam absenti. 4.
Limitatur. 5.
Nec continuatur actio litis contestatione. 6.
Bacchovius *notatur*. 7.
Quid si actoris culpa intra biennium non finiatur ista actio? 8.
Quid si dolo Rei? 9.
Quid si culpa judicis? 10.
Post biennium ne in simplum quidem datur. 11.
Limitatur. 12.
Actio in factum est perpetua. 13.
Item exceptio doli. 14.
An hæc lex abolita per L ult. C. de temp. restit. 15.

1 Actio doli datur hodie intra biennium
2 continuum, quod tempus currit ignoranti,
3 cum regulariter tempora præscriptionum
non currant ignorantibus, quod *Tiraq. de
retr. lign. §. 35. gloss. 4. numer. 1. & seqq.*
variis exemplis declarat. Sed in hoc exem-
plo & *l. fin. C. de præscr. longi tempor.* Ex-
ceptio datur. Vid. *idem Tiraq. d. l. numer. 8.*
4 *& seq.* Currit etiam absenti, modo Reip.
5 causa non absit, *l. 3. h. t.* nec continuatur
6 actio litis contestatione, ut *hic Gl. & DD.*
7 communiter intelligunt, quamvis illud ve-
lit, *Bacchov. in Treutl. d. disp. 11. th. 7. lit.
F*, qui tamen sententiam suam mutasse
videtur *ad l. 4. Pandect. in cap. de tempore
petendi restitut. num. 5.* Ratio optima forte
8 est in gravitate hujus judicii. Si vero acto-
ris culpa intra id tempus actio non finia-
9 tur, de se queratur: Si dolo Rei, nova
de dolo actio competit, *l. 1. §. 6. in fine,*
10 *& l. 18. §. pen. ff. h. t.* Si culpa Judicis, is
11 punitur, *l. 13. §. 8. C. de Judic.* Post bien-
12 nium ne in simplum quidem, nisi quan-
tum ad eum pervenit, actio datur, *l. 28.*
13 *h. t.* nam actio in factum est perpetua. *Si-*
14 *chard. hic* per *l. 28. & 29. ff. h. t.* Sicut etiam
exceptio doli perpetua est, per *l. pure 5.*
15 *§. fin. ff. de except. doli*. Neque hæc lex
abolita, per *l. ult. C. de tempor. restitut.* quia
illa de majoribus & minoribus loquitur,
*Treutl. & ibi Bacchov. d. disp. 11. th. 3. lit.
A*, *& Sfortia Oddus de restitut. qu. 19.
art. 3.*

TITULUS XXII.

De in integrum restitutione minorum viginti quinque annis.

L. Illud. 1.

SUMMARIA.

Querela inofficiosi potest renunciari. 1.
Minores contra expressam renunciationem restituuntur. 2.
Contra tacitam ipso jure tuti sunt. 3.
Quis Vers. nec hoc autem, *sensus?* 4.
Minor præsumitur læsus ex actu, ex quo ad illum nulla utilitas redundare potest, sed non nisi damnum. 5.
In fidejussione minoris semper damnum & læsio præsumitur. 6.
Quid juris, si in beneficii Ecclesiastici renunciatione minor esset læsus? 7.
Limitatur. 8.

1 Querelæ inofficiosi potest renunciari,
vel palam, vel tacite, & hoc du-
pliciter vel faciendo aliquid, ut ac-
ceptando legata, solvendo debita &c. vel
omittendo, silendo per quinquennium. Sed
hæc

2 hæc in majorennibus. Minores contra ex-
3 pressam renunciationem restituuntur, contra tacitum vero ipso jure tuti sunt, *l.* 2.
4 *C. in quib. caus. in integr. restit.* Vers. enim: *nec hæc autem*, hic est sensus: quando quæritur, an minor contra renunciationem querelæ restitui possit, distinguitur, an palam, an verbis & factis renunciaverit, vel tacite per silentium, ut illo casu detur restitutio, hoc casu ipso jure fit tutus. Vid. *Hillig. in Donell. lib.* 21. *capit.* 9. *lit. F*, *Mauritius in tr. de restitut. cap.* 149. *per tot. Oddus quæstion.* 85. *art.* 5. Conf. notat. *ad d. l.* 2. & alii *ab Hillig.* citati *& Sfortia Oddus de restitut. quæst.* 85. *num.* 34. Collige etiam ex hac
5 lege: Minorem ex actu præsumi læsum, ex quo ad eum nulla utilitas redundare potest, sed non nisi damnum, per allegata *Barbosæ hic n.*3. & quæ allegat *Hil-*
6 *lig. l.* 21. *cap.* 10. *lit. Cc.* Et ita etiam in fidejussione præsumitur semper damnum & læsio, quia ex fidejussione, ut tali, nullum lucrum ad minorem venire potest, *Gomez tr.* 2. *resol. cap.* 15. *n.* 19. *Francus de fidejuss. cap.* 2. *n.* 117. & hos allegans *Be-*
7 *sol. conf.* 113. *n.* 25. *& Hillig. d. l.* Si autem in beneficii Ecclesiastici renunciatione minor esset læsus, minor omnino restituendus esset, licet illud jam alteri esset col-
8 latum, *Covar. l.* 1. *resol. cap.* 5. *n.* 3. quod in Doctore & perito limitat *Boer. dec.* 350. *n.* 6. Ad hoc conferri possunt Collectanea allegata hic *a Barbos. n.* 4.

L. Eo tempore. 2.

SUMMARIA.

An numerus liberorum trium vel plurium suppleat ætatem ad excludendum beneficium restitutionis? 1.
Numerus liberorum honores tribuit. 2.
Non adimit privilegia. 3.

1 Quæritur: *An numerus liberorum trium vel plurium suppleat ætatem ad excludendum beneficium restitutionis?* Quod negatur,
2 quoniam numerus liberorum honores tri-
3 buit, non adimit privilegia, *l.* 2. *ff. de minorib. Sfortia Oddus in tr. de restit. l.* 1. *quæst.* 23. *artic.* 13.

L. Si Curatorem. 3.

SUMMARIA.

An adultus minor Curatorem habens sine consensu Curatoris talem contractum inire possit, qui translationem domini rerum ipsius importet? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Contractus minoris Curatorem habentis sine consensu Curatoris initus, & ad alienationem bonorum per se directus, ipso jure nullus est. 4.
Limitatur. 5.
Si nullum Curatorem habeat, valet contractus, sed datur restitutio. 6.
De conciliatione hujus legis in primo membro, remissive. 7.
An lex de mobilibus, quæ servando servari possunt loquatur. 8.
Immobilia minoris sine decreto alienari nequeunt. 9.
Respondetur ad l. 22. C. de admin. tut. 10.
An minor contra venditionem restitutus pretium restituere debeat? 11.
Plures quæstiones remissive. 12.
Contractus ipso jure nullus a minore celebratus sustineri potest, si ille minori utilis. 13.
Notanda hic distinctio inter actus voluntarios & necessarios. 14.
Quando ex statuto quis compromittere jubetur, tunc compromissum etiam a minore fieri potest. 15.

1 Hæc lex duas partes habet. I. Quæritur: *de adulto Minore, si Curatorem habeat, an sine consensu Curatoris talem contractum inire possit, qui translationem dominii re-*
2 *rum ipsius importet?* Videtur quod sic,
3 *argum. l.* 101. *de V. O.* Sed negatur, licet enim se vel suam personam ad faciendum forte obligare possit minor, ut *in d. l.* 101. non tamen statim ita contrahere poterit,
4 ut res suas alienet. Ergo talis contractus ad alienationem bonorum per se directus
5 ipso jure nullus, nisi actus talis sit, qui in administrationem curatoris non cadit, ut donatio, ut putat *Petr. Barbos. in l. si ante n.* 14. *& seq. ff. sol. matrim.* II. Casus
6 est, si nullum Curatorem habeat, tunc enim valet contractus, sed datur restitutio. Vid. *Trentac. lib.* 2. *tit. de Minor. resol.* 1. *num.* 21. *& seqq. Card. Tuschus conclus.* 252. *lit. M.* Circa hanc legem varia quæruntur:
7 I. Est de conciliatione hujus legis in primo membro. Sed de eo dictum est in Reso-

Resolutione hujus legis, & confer. *Fachin. l.* 3. *resol. cap.* 9. *& Jacob. Cujac. in d. l.* 101. quorum sententiam semper secutus sum in hac difficultate vulgari, quæ ex titulis & verbis legum satis probatur. II. Quæritur:
8 *An lex hæc de mobilibus, quæ servando servari possunt loquatur?* Nam de immobili-
9 bus non potest intelligi, quia illa sine decreto plane alienari nequeunt: de mobilibus, quæ servando servari non possunt, nullum est dubium: sed quid de aliis?
10 Scrupulum movet *l. lex quæ, verf. jam ergo* 22. *C. de admin. tut.* Sed existimamus legem etiam de his rebus esse intelligendam cum *Ripinaldo & Caldas Pereyra a Fachin. lib.* 3. *cap.* 1. allegato, licet ipse *Fachinæus* discedat. Nam vix dubitari potest, an minor curatorem non habens, res, quæ servando servari non possunt, alienare possit; non absurdum est, plus licere minori, curatore destituto domino in suis, quam cu-
11 ratori in rebus alienis. Quæritur III. *An minor contra venditionem restitutus pretium restituere debeat?* quod ex communi sententia Negant, nisi quatenus minor locupletior redditus, *Mauritius cap.* 215. *Oddus q.* 47. *art.* 4. *&* 5. *Caldas in hac l.* 3. in verb. *per quod pristinum jur. n.* 3. Sed ab his citatis recedit *Bacchov. d. disp.* 11. *th.* 9. *lit. A, ob l.* 24. §. 4. *ff. h. t.* ubi una tantum limitatio, nisi dederit consumpturo, qui textus admodum urget contra communem opinionem; quam opinionem contrariam consulendo secuti sunt *Menoch. cons.* 644. *n.* 3. *cons.* 674. *n.* 5. & quos allegat *Casp. Klock. cons.* 51. *n.* 31. *vol.* 2. *Auctor in l.* 24.
12 *ff. de minor. n.* 8. Plures quæstiones proponit *Caldas in comment. ad hanc legem & Trentac. l.* 2. *resol.* 1. *titul. de minoribus*. Illud
13 sane non est dubium, contractum & ipso jure nullum, a minore celebratum sustineri posse, si illo minori utilis, per *l. non eo minus supra de procurat. Trentac. d. resol.* 1. *n.* 20. *Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 1. *titul.* 5. *num.* 63. & quos hic
14 allegat *Barbos. num.* 9. Denique notanda distinctio inter actus voluntarios & neces-
15 sarios, v. g. quando ex statuto jubetur compromittere, tunc compromissum etiam a minore fieri potest.

L. Si minorem. 4.

SUMMARIA.

Minori incumbit probatio, quod tempore contractus fuerit minor. 1.
Quomodo hoc probandum? 2.
Probato hoc præsumptio pro minore est. 3.
Gilhausen *notatur*. 4.
Allegans ætatem vel fundans se in ætate agendo vel excipiendo debet eandem probare. 5.
Testimonium parentum hic suspectum. 6.
Mauritius *notatur*. 7.
Eo ipso probata minorennitas, quando illi datus Curator. 8.

1 Minori incumbit probatio, quod tem-
2 pore contractus fuerit minor, & hoc probare potest per testes, aspectum & similia, de quo *Trentac. d. t. resol.* 2. *n.* 3. *&*
3 *seqq. Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 116. Hoc probato præsumptio pro minore est, quod tempora restitutionis nondum præterierint, per textum hunc, *Surdus decis.* 75. *n.* 12. *& seq. Trentac. d. tit. resol.* 2. *num.* 24. licet
4 male dissentiat *Gilhausen in arb. civ. p.* 4. *cap.* 8. *nu.* 17. Confer. *Sfortia Oddus in tr.*
5 *de restit. p.* 1. *cap.* 39. *art.* 1. Collige: quod allegans ætatem, vel fundans se in ætate, agendo vel excipiendo debeat eandem probare. Concordat *l.* 43. *ff. de minoribus l.* 9. *C. de probat. Mascard. conclus.* 1062. *num.* 1. *Sfortia Oddus qu.* 37. *art.* 1. ubi per totam quæstionem hanc materiam tractat, & *Mauritius cap.* 315. *& seqq.* & quos col-
6 legit hic *Barbos. numer.* 2. Testimonium Parentum hic autem merito suspectum esse dicit *Bacchovius d. disput.* 11. *th.* 8. *lit. E & F*, cum quo facit *Oddus d. qu.* 37. *art.*
7 5. *per tot.* Et ideo non possum probare opinionem *Mauritii q.* 317. quod testimonium Parentum non tantum præsumptionem, in quo tolerari nonnullorum opinio posset, sed etiam plenam probationem
8 faciat. Sane hoc liquidum est, eo ipso probatam minorennitatem, quando illi datus curator, *Pacian. de probat. lib.* 2. *cap.* 24. *n.* 52. *Klock. d. cons.* 51. *n.* 25. quos hic allegat *Barbos. n.* 3.

L. Minoribus. 5.

SUMMARIA.

Minori opus non est probare Adversarii dolum, sed tantum suam læsionem. 1.
Trentacinquius, Gilhausen, alii, *notantur*. 2.

Aliud est allegare, aliud probare. 3.
Quomodo læsio probetur, remissive. 4.
Sufficit, minorem læsum esse ratione affectionis. 5.
Interdum ex ipsa negotii natura læsi præsumuntur minores. 6.
Anne etiam ante 25. ætatis annum petere restitutionem minor possit? 7.
Non est absurdum, minorem sæpius restitui. 8.
Nec in minore præsumitur læsio. 9.
In læsione considerari debet tempus contractus. 10.
Non attenditur læsio, quæ supervenit. 11.
Casus, in quibus læsio non est probanda. 12.
Non requiritur dolus adversarii, sed læsio minoris. 13.
Barbosa *notatur.* 14.
An libellus, in quo restitutio petitur, si nullius læsionis mentionem faciat, ineptus sit? 15.
Carpzovius *notatur.* 16.
In libello conclusio tantum attendenda. 17.
Medium concludendi benigna interpretatione ex narratis & conclusione eliciendum. 18.

1 Minori non opus est probare Adversarii dolum, sed tantum suam læsionem, quæ non ex dolo Adversarii, sed facilitate Minorum fieri potest. Et quamvis quidam,
2 inter quos *Trentac. Gilhausen* & alii, requirant, ut non tantum probetur læsio, sed quod per imprudentiam suam læsus sit, iniquum tamen id videtur, actorem his angustiis constringere, præsertim cum nullibi leges hanc requirant, ideoque sufficit, si probet læsionem, *Wesenb. in pr. h. t. numer.* 7. Doctores vero, qui solent citari, loquuntur de allegatione, quod restitutionem petens debeat allegare, quod facilitate sua, & per lubricum ætatis læsus sit. Sed
3 aliud est allegare, aliud probare. Quomo-
4 do vero læsio probetur, vid. *Mascard. con-*
5 *clus.* 1280. *Trentac. d. t. resol.* 3. & sufficit, eum læsum esse ratione affectionis, *l.* 35. *ff. h. t. Menoch. lib.* 3. *præs.* 83. *Paul. Montanus in tractat. de tutelis cap.* 33. *num.*
6 424. Interdum autem ex ipsa negotii natura, læsi præsumuntur minores, *Trentac. d. resol. num.* 31. *Gabriel. tit. de Minor. concl.* 2. & *seq.* Sed quæritur porro in hac lege,
7 *Anne etiam ante 25. ætatis annum petere restitutionem minor possit?* Videtur quod non, quia sic contra restitutionem resti-
8 tueretur. Sed affirmatur, quia non est absurdum, minorem sæpius restitui, *l.* 7. §. 9. *ff. h. t.* Et hæc est secunda pars legis. Collige autem ex prima parte legis;
9 Nec in minori præsumi læsionem, nec valere Consequentiam: minor est, ergo etiam læsus, *Mascard. concl.* 663. *n.* 2. *Besold. cons.*
10 75. *numer.* 2. & *seq. DD. passim.* Debet autem in læsione considerari tempus contractus, *l.* 8. *in fine C. de rescind. vend. Mascard. d.*
11 *conclus.* 963. *n.* 4. Non ergo attenditur læsio, quæ venit *l.* 11. §. 4. *ff. h. t. Besold. cons.*
12 85. *n.* 31. Dantur vero nonnulli casus, in quibus læsio non est probanda, ut quæ nimis manifesta est, v. g. Si fidejusserit, si renunciaverit juri [illegible], si probationis terminum labi passus sit, & similia, de quibus *Trentac. tit. de minor. resolut.* 2. *n.* 31. *Morla in emporio juris p.* 1. *tit.* 5. *in prælud. n.* 7. & de nonnullis *in l. pen.* age-
13 tur. Collige etiam ex textu: Non requiri dolum adversarii, sed læsionem minoris per textum expressum in *lege hac*, *Oddus de restit. quæst.* 4. *art.* 2. *num.* 7. Unde oportet esse Sphalma Typographicum aut ma-
14 nifestum errorem, dum *Barbos. hic*, contrarium asserit, & ipsum *Oddum* allegat.
15 An autem libellus, in quo restitutio petitur, si nullius læsionis mentionem faciat,
16 ineptus sit, vid. *Carpzov. p.* 1. *Jurispr. const.* 26. *def.* 23. qui id affirmat, de quo merito quis dubitet per auctoritates adductas a *Treutlero d. disputat.* 11. *tit.* 15. *lit. C*, &
17 quia in libello conclusio attendenda tantum
18 est, & medium concludendi benigna interpretatione ex narratis & conclusione eliciendum, de quo alibi. Idem sentit *Auctor in l.* 11. *ff. de min. num.* 9.

L. Si intra ætatem. 6.

SUMMARIA.

Cœpta instantia super restitutione minoris non tantum ex parte minoris, sed & adversarii transit in heredem. 1.
Est actio ab utraque parte rei persecutoria. 2.
Actiones rei persecutoriæ transeunt ad heredem actoris & rei. 3.
Limitantur. n. 1. *dicta.* 4.
Beneficio restitutionis in integrum renunciari potest a majorenni. 5.

Par-

Parcius restituitur interdum heres. 6.
Restitutio in integrum reale est beneficium & rem ipsam sequitur. 7.
Cur in heredem transeat hoc beneficium, nec tamen fidejussorem, remissive. 8.

1 Cœpta instantia super restitutione minoris, non tantum ex parte minoris, sed &
2 adversarii transit in heredem, quia est actio
3 ab utraque tam Actoris quam Rei parte persecutoria, quales transeunt ad heredem Actoris & Rei. Vid. *Donell. ibi Hillig. lib.*
4 20. *c. ult. lit. E*; si modo huic actioni re-
5 nunciatum non sit. Collige; Beneficio restitutionis in integrum renunciari posse, scil. ab eo, qui majorennis est. Sed &
6 hoc notandum, parcius restitui interdum heredem per *l.* 24. §. 2. *in fine ff. de minor. Sfortia Oddus de restit. quæst.* 50. *art.* 1. *n.* 21. *& seqq.* Cur autem in heredem transeat hoc beneficium per *l.* 6. *ff. de rest. in integr.* &
7 per *hanc legem* est, quod restitutio reale sit beneficium, & rem ipsam sequatur, quæ, cum ad heredem revolvatur, necesse est, omne jus ex ea dependens deferri, *Mynf. cent.* 4. *observ.* 19. *Wesenb. in pr. h. t. n.* 4. licet aliter *Oddus qu.* 50. *n.* 3. *& seqq.* ubi
8 etiam explicationem, cur in heredem transeat, nec tamen in fidejussorem per *l.* 7. *in fin. ff. de except.*

L. De tutela. 7.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Sciens non fallitur. 2.
Cognatus præsumitur scire ætatem cognati. 3.
Per cognatum probatur ætas. 4.
De cognatorum & affinium testimonio, remissive. 5.
Conjunctus vel cognatus præsumitur scire facta cognati. 6.
Dispositio locum habens in contractu locum etiam habet in distractu. 7.
Restitutio in integrum non tantum datur contra contractum minori damnosum, sed etiam distractum. 8.
Limitantur n. 7. *dicta in odiosis*. 9.
Dolus non committitur contra scientem. 10.
Dolus non potest allegari, nisi ab eo contra quem est commissus. 11.

1 Avunculus gesserat Severæ tutela, postea ex composito avunculus cum pupilla adit Judicem, & consentiente tutore, Severa se majorem dicit, probatque testibus subornatis; Quæritur: *An hæc Severa restitui possit contra tutorem liberatum actione tutelæ?* Videtur quod non, quia dolum suum allegaret. Sed affirma; quia Severa non commisit dolum contra tutorem, cum hic ignarus ejus ætatis non fuerit:
2 sciens enim non fallitur. Nota: Cogna-
3 tum præsumi scire ætatem cognati, & per
4 cognatum adeo probari ætatem, per *hanc legem & l.* 3. §. 5. *ff. de Carbon. Edicto*, de
5 quo tamen vide *Farin. quæst.* 54. plena manu de cognatorum & affinium testimonio tractantem. Et ideo ex hac lege colligunt
6 DD. communiter: Conjunctum vel cognatum præsumi scire facta conjuncti, *Mascard. concl.* 407. *& concl.* 413. *Farin. pag.* 2. *fragm. lit. I, n.* 168. *& seqq. Menoch. lib.* 6. *præsumpt.* 4. & quos hic allegat *Barbos. n. & seqq.*
7 Colligunt etiam ex hac lege: Dispositionem, quæ locum habet in contractu, habere etiam locum in distractu, *DD. hic* allegat *Barbos. n.* 11. & confer. illi, quos allegat *Klock. consil.* 42. *n.* 281. *vol.* 2. quia
8 restitutio non datur tantum contra Contractum minori damnosum, sed etiam distractum, scilicet contra liberationem. Sed Regula illa non est universalis, scilicet quod ea, quæ locum habent in contractu, vel quæ in contractu statuta, quod ea etiam in distractu locum habeant.
9 Nam licet regulariter vera sit, cessat tamen in odiosis, v. g. gabellis, & ubi alia ratio dissimilitudinis. Vid. *Tiraq. ad LL. connub. in verbo: contractor. glossa* 5. *n.* 1. *& seqq. Everhardus in loco topico a contractu ad distractum, Klock. vol.* 2. *cons.* 42. *n.* 281. Col-
10 ligitur etiam ex hac lege: dolum non committi contra scientem, ex verbis legis, quem ignarum &c. *l. nemo* 145. *de R. J. Tuschus conclus.* 589. *lit. D, Celsus Bargalius de dolo lib.* 6. *reg.* 24. Demum col-
11 lige: dolum non posse allegari, nisi ab eo, contra quem est commissus, *hic & l. Fulcinius* 7. §. 5. *ff. ex quibus caus. in poss. Phil. Matth. ad l.* 56. *de R. J. n.* 21.

L. Minoribus. 8.

SUMMARIA.

Minoribus non tantum succurritur in iis, quæ gesserunt, sed etiam neglexerunt vel ignorarunt. 1.

Ex his etiam causis lædi possunt. 2.
Contra ignorantiam juris datur restitutio. 3.
In omissis facilius restituuntur. 4.
In omissis plerumque præsumitur læsio. 5.
An in omissa appellatione. 6.

1 Minoribus non tantum succurritur in iis, quæ gesserunt, sed etiam quæ neglexerunt
2 vel ignorarunt; nam ex his causis lædi possunt; *Auctor in l.* 3. *ff. de minor. n.* 28.
3 imo etiam contra ignorantiam juris datur
4 restitutio, *l.* 2. *infr. si advers. solut.* Et qui-
5 dem in omissis facilius restituuntur & plerumque præsumitur læsio, ut si terminum labi passi sint, *Hartmann. Pistor. p.* 1. *q.* 12. *Maurit. de restit. c.* 55. vel dilatoriam exceptionem omiserint, *Hartm. Pist. obs.* 208. *Cavall. q.* 835. vel probatoria, *Gabr. de minor. concl.* 1. vel appellationem, *Gabr. de minor. concl.* 2. *Carpzov. lib.* 3. *resp.* 4. *n.* 14.
6 quamvis in omissa appellatione diversæ sint opiniones, quas recenset *Mascard. conclus.* 963. *n.* 17. *& seq.* qui in contrariam sententiam inclinat; & *Berl. dec.* 221. *Cavall. q.* 836. nec valet consequentia: non appellavit, ergo læsus est; leviori tamen probatione opus, *Odd. q.* 36. *art.* 4. *Trentac. d. t. resol.*

L. Non videtur. 9.

SUMMARIA.

Non videtur, circumscriptus minor, qui usus est jure communi. 1.
Sensus verborum: Uti jure communi. 2.
Legis hujus intellectus. 3.
Limitatur regula n. 1. *si in modo læsus sit minor*. 4.
In aliis, quæ facere poterat, tum demum circumscriptus videtur minor, quando damnum non fatale accessit. 5.
Fatale damnum non parit restitutionem. 6.
Quatenus hoc procedat? 7.
Barbosa *notatur*. 8.
An minor, si paulo majori pretio emerit, restituatur? 9.
Jus commune, quo licet se mutuo circumvenire, inter majores tantum obtinet. 10.

1 Continet Regulam juris, quod non vi-
2 deatur circumscriptus minor, qui usus est jure communi, i. e. qui fecit, quod quilibet facere tenetur, vel quod Sapiens qui-
3 libet faceret. Nam *lex hæc* ita intelligenda, si id fecit minor, ad quod tenebatur jure communi, v. g. ut fidejubeat pro Patre captivo, per *Auth. si captivi C. de Episcop. & Cleric.* ut si lege municipali quid facere jubeatur, *Tiraq. de retr. lign. ad fin. tit. n.* 54. *Mauritius c.* 291. *n.* 6. *Oddus q.* 4. *art.* 7. & hos citans *Hilliger. l.* 21. *c.* 10.
4 *lit.* C. Si tamen in modo læsus sit v. g. si ex statuto compromittere debuit, compromisit autem in aliquem sibi vel Parenti suo infensum, datur restitutio, *Oddus d. art.* 7.
5 *n.* 46. *& seq.* In aliis vero, quæ facere poterat, tum demum circumscriptus videtur, quando damnum non fatale accessit, *l.* 11.
6 §. 4. *ff. de Minor.* Nam fatale damnum non parit restitutionem, *Oddus d. tr. p.* 1. *q.* 4. *art.* 7. per *l.* 11. §. 8. *h. t. Besold. cons.* 85.
7 *n.* 31. quod tamen ita intelligendum, si id fecit, quod alii etiam prudentiores communiter faciunt; nam tum si secus res cadat & non ex voto, secus est *Besold. cons.* 142. *n.* 22. *Auctor in l.* 11. *ff. de minor. n.* 10.
8 Porro hic *Barbos.* suum errorem, quem *l.* 5. taxavimus, repetit, scilicet dolum adversarii requiri, contra legem, *Mascardus* certe & *Menoch.* allegati ab eo, de ea re nihil habent dictis locis; & non puto, ceteros id tradere contra expressum textum: quo-
9 modo etiam illud erroneum est, minorem si paulo majori pretio emerit, non restitui, quia scilicet jure communi est usus per *l.* 16. §. *pen. h. t.* ut vult *Duaren. & Hippolytus a Collibus*, quos per *l.* 7. §. 1. *h. t.* merito refutat *Hillig. d. lib. c.* 10. *lit. C*; eo
10 quod jus illud commune, quo licet se mutuo circumvenire, inter majores tantum obtinet.

TITULUS XXIII.

De Filiofamilias Minore.

L. Filiusfamilias. 1.

SUMMARIA.

Minor filiusfamilias pro extraneo vel patre fidejubere valide potest. 1.
Pro minore fidejubens contra obligationem istam restitutionem potest petere. 2.
Nec requiritur hic probatio læsionis. 3.
Fidejubens eo ipso, quod fidejussit, litibus se implicuit, & ita læsus est. 4.
Nisi contrarium probetur. 5.
An minor filiusfamilias sub pœna exheredationis teneatur pro patre fidejubere? 6.

Per

Per inventarium conservantur jura heredis propria. 7.
Id tamen non facit, quo minus teneatur heres, quatenus in hereditate est. 8.
An minor filiusfamilias si in rem suam fidejubeat, restituendus sit? 9.
An si pater sit incarcerandus, & filius restituatur contra fidejussionem? 10.
An filius minor sub juramento fidejussit? 11.

1 Minor filiusfamilias, si pro extraneo vel patre fidejussit, fidejussio quidem per se valida est, per tradita ab *Heringio de fidejuss. c. 7. n.* 327. *Thesauro lib.* 4.
2 *q.* 60. *n.* 3. Sed pro minore fidejubens potest contra obligationem petere restitutionem; quia, quamvis recuperare possit, quod solvit, ipsius tamen interest potius non solvere, quam solutum repetere, *l.* 3.
3 *ff. de compens.* & nec probatio læsionis hic
4 requiritur, quia eo ipso, quod fidejussit,
5 litibus se implicuit & ita læsus est, nisi contrarium probetur, *Auctor in l.* 7. *ff. de pignor. n.* 7. *Sfort. Oddus de restit. p.* 2. *quæst.*
6 54. *art.* 3. neque sub pœna exheredationis tenetur pro Patre fidejubere, nisi pater sit carceratus, *Nov.* 115. *c.* 3. *Gomez t.* 2. *resol. c.* 13. *n.* 19. *Molina de J. & J. disp.* 540. *n.* 25. *Steph. Gratian. t.* 1. *disc. forens. cap.* 108. *n.* 41. *Oddus d. qu.* 54. *art.* 4. ubi id *art.* 5. extendit, licet Principalis debitor sit solvendo; nisi patri successit vel extraneo. Nam tunc non tantum sublata est Obligatio per confusionem, sed etiam non videtur læsus, qui debitori successit, nisi ex parte tantum successit, *Odd. d. q.* 54. *art.* 6. qui exceptionem constituit, si succedat cum beneficio Inventarii, quod tamen displicet
7 *Thesaur. d. l. n.* 14. cum per Inventarium quidem conserventur jura heredis propria,
8 sed id non facit, quo minus teneatur heres quatenus in hereditate est. Sed Quæri-
9 tur: *An si in rem suam fidejubeat, restituendus sit?* quod affirmat *Mauritius d. tr. q.* 235. Sed rectius negat *Oddus d. quæst.* 54. *art.* 7. per *l.* 8. §. 1. *ff. qui satisdare &c.* quin etiam restitutionem negandam esse puta-
10 rem, si Pater sit incarcerandus, si filius restituatur contra fidejussionem, per ea,
11 quæ tradit *Thesaur. l. l. n.* 10. *& seq.* Negari quoque deberet restitutio, si filius sub juramento fidejussit per *Auth. Sacramenta puberum C. si adversus vendit. Thes. d. l. num.* 12.

L. Si frater tuus. 2.

SUMMARIA.

Quatenus filiusfamilias minor contra contractum mutuum restituatur? 1.
Remedium extraordinarium est restitutio in integrum. 2.
Remedium extraordinarium per ordinarium plerumque excluditur. 3.

1 Filiusfamilias minor, contra contractum mutuum non restituitur, si jussu Patris contraxit vel Senatusconsulto Macedoniano juvatur. Illius ratio: quia tunc Patri, non filiofamilias succurretur, per *l.* 3. §. 4. *ff. h. t.* Hujus; quia jure communi tutus est,
2 vid. *Oddus d. tr. q.* 51. *art.* 7. nam remedium Extraordinarium, quale est Restitutio in
3 integrum, per ordinarium plerumque excluditur, *l.* 32. *ff. de damn. inf.* & per alios textus concord.

TITULUS XXIV.

De Fidejussoribus Minorum.

L. Postquam. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Solvitur objectio. 2.
Æquius est, succurri creditori quam fidejussori. 3.
Beneficium restitutionis fidejussori non competit, licet heredi competat. 4.
Heres ipso jure personam defuncti repræsentat. 5.
Est universalis successor defuncti. 6.
Fidejussor pro debitore intercedit ex dispositione hominis. 7.
Quomodo fidejussoris obligatio constare possit, ipsa principali obligatione penitus sublata? 8.
Oddus *notatur.* 9.
Fidejussori minoris competit restitutio illis casibus, ubi regressum contra minorem haberet. 10.

1 Minor adiit hereditatem paternam & quædam paterna vendidit prædia, & obligavit se ad Evictionem, datis fidejussoribus, sed propter læsionem restituitur
2 contra aditam hereditatem, & quia omnia in integrum restituuntur, *l.* 24. §. 4. *ff. de Minor.* ad evictionem non tenetur; cui

non

non obstat *l. quoties* 44. *ff. de adquir. hered.* quia loquitur de negotio gesto cum aliis in concursu creditorum, non vero de casu, ubi ipse minor ut heres se obligavit, nam rescissa immixtione, rescinditur etiam hæc promissio præstandæ Evictionis, *Thesaur. p. 4. quæst.* 18. Fidejussores tamen tenentur
3 *l. 13. princ. ff. de minor.* æquius enim est succurri creditori, quam fidejussori, *d. l.* 13. Nec tamen fidejussor exactus habet mandati actionem contra minorem; sed minor contra eum restituitur. Vid. *Donell. l.* 21.
4 *cap. ult. post lit. G.* Collige: Beneficium Restitutionis fidejussori non competere, li-
5 cet heredi competat, quia heres ipso jure
6 repræsentat personam defuncti, & est uni-
7 versalis successor defuncti; fidejussor vero pro debitore intercedit ex dispositione hominis, ut *Oddus quæst.* 48. *art.* 1. *num.* 10. Conf. *Mynf. cent.* 4. *obs.* 18. & scire debebat fidejussor, pro quo intercedit, & si sciat ac promittat, videtur animo donandi
8 facere. Sed quomodo fidejussoris obligatio potest constare, cum tamen ipsa principalis obligatio penitus sit sublata? Resp. quamvis etiam naturalem sublatam esse pu-
9 tet per restitutionem, *Oddus quæst.* 44. *art.* 3. verius tamen puto manere obligationem naturalem; civilem autem tolli vel ipso jure, vel quod probabilius, ope exceptionis. Confer tradita infra ad *l. 2. C. de luit.*
10 *pignor.* Si etiam illis casibus ubi fidejussor haberet regressum contra minorem, v. g. si jurato promisisset indemnitatem fidejussori, & fidejussor denunciasset litem minori ad se defendendum, fidejussori etiam competere restitutionem tradunt *DD.* communiter per *l.* 10. §. *pen. ff. mandati*, *Oddus d. quæst. art.* 4. *Gutierrez p.* 3. *de jurament. confirm. tit.* 25. *n.* 16. & *seq.*

L. Si ea. 2.

SUMMARIA.

Lex hæc præcedentem limitat. 1.
Plures limitationes. 2.
An hæc lex etiam in dolo materiali locum habeat? 3.
Decretum judicis interpositum non tollit beneficium restitutionis. 4.

1 Legem præcedentem hæc lex limitat, si dolus Creditoris concurrat, tum enim fidejussori succurritur & cessat illa æquitatis ratio. Vid. *Hering. de fidejuss. c.* 27. *part.* 2. *n.* 28. & *Zanger. part.* 3. *de except. cap.* 21. *num.* 216. *Dueñas Reg.* 328. *Oddus d. q.* 48.
2 *art.* 2. Limitatur etiam lex præcedens, si fidejussor successit minori, *l.* 95. §. 3. *ff. de solut. Oddus art.* 3. Idem si fidejussor haberet regressum contra minorem, *Oddus art.* 4. Idem in judicialibus, *l.* 51. *ff. de procurat. Menoch. cons.* 179. *n.* 4. & *seq.* Vid. etiam
3 *Umm. disp. ad Process.* 8. *th.* 8. *n.* 52. Sed an hæc lex etiam in dolo materiali locum habeat? Resp. quod sic, ita ubicunque per exceptionem doli materialis naturalis obligatio eliditur, ut fit in læsione enormi vel immodica, ibi, quia naturalis obligatio deficit, & ita fidejussoris obligatio non reperit fundamentum, cui initi possit. Exceptio doli etiam fidejussori competit ex dolo materiali, licet formalis nullus sit per *l. si quis cum aliter* 36. *ff. de V. O. Molin. de J. & J. disp.* 540. *n.* 26. Sic si ipse actus per legem annullaretur, exceptio hæc fidejussori competeret, v. g. Si pro alienatione bonorum minoris immobilium fidejussor interveniret, *Molin. d. l.* Colligitur etiam ex
4 hoc textu: Decretum Judicis interpositum non tollere Beneficium restitutionis, ut ex hoc textu & *l. 2. C. tit. seq.* id probat *Sfortia Oddus q.* 22. *art.* 9. Confer. *Donell. d. c. ult.* & ibi *Hilliger.*

TITULUS XXV.

Si Tutor vel Curator intervenerit.

L. Si jam puberes. 1.

SUMMARIA.

Quando minorennes liberi damnosam patris hereditatem adierunt intra tempora restitutionis, restitutionem petere possunt. 1.
Si tempora ea elapsa, contra Curatores datur utilis actio negotiorum gestorum. 2.
Restitutio quadriennio inclusa est. 3.
Beneficium extraordinarium non tollit ordinarium, nec contra, si contra diversas detur personas. 4.
Si minor adiit hereditatem cum inventario, an nihilominus restituatur? 5.

1 QUando Minorennes liberi damnosam Patris hereditatem adierunt, intra tempora restitutionis Restitutionem
2 petere possunt. Sed si tempora ea elapsa sunt, contra curatores datur utilis actio Negot. gest. quod eorum auctoritate adie-
3 rint hereditatem. Nam restitutio quadriennio

nio inclusa est, non vero actio contra cu-
4 ratores vel tutores; nec beneficium Extraordinarium tollit ordinarium, nec contra, si contra diversas detur personas, ut per *l. etiam* 3, *h. t.* probant *DD. & Oddus*
5 *q.* 17. *art.* 2. *num.* 14. Quid si autem minor adiit hereditatem cum inventario, an nihilominus restituatur? *vid. Auctor. in l.* 4. *ff. de minor. n.* 6.

L. Minoribus. 2.

SUMMARIA.

Nec Tutoris aut Curatoris præsentia, nec judicis auctoritas impedit restitutionem in integrum. 1.
Pro decreto judicis præsumitur. 2.
Cedit tamen hæc præsumtio veritati. 3.
Minor probare debet, se læsum esse. 4.
Ubi læsio manifesta, regulariter cedit auctoritas judicis. 5.

1 Nec tutoris aut curatoris præsentia, nec Judicis auctoritas impedit Restitutionem in integrum: Sufficit enim minorem esse læ-
2 sum; quamvis enim pro decreto Judicis
3 præsumatur, præsumtio tamen hæc cedit
4 veritati, si minor probare velit (quod facere tenetur, si restitutionem impetrare velit) se læsum esse. Vid. *Oddus d. tr. q.* 22. *art.* 9. *Sanchez de matrim. lib.* 6. *disp.*
5 38. *n.* 11. & ubi læsio manifesta, regulariter cedit auctoritas Judicis, *Pinell. ad l.* 2. *C. de resc. vendit. p.* 2. *c.* 2. *n.* 18. *Molina disp.* 349. *n.* 13. *Carpz. p.* 2. *Jurispr. const.* 34. *def.* 13.

L. Etiam in his. 3.

SUMMARIA.

An in integrum restitutio minorum cum actione utili negotiorum gestorum contra curatorem male administrantem concurrere possit? 1. 4.
Extraordinarium remedium cum ordinario concurrere non potest. 2.
Quæ curator gessit, minoris personam non concernunt. 3.
Minori competit electio, an contra tutores aut curatores agere, an vero in integrum restitui & bona injuste, licet auctoritate judicis, alienata revocare velit? 5.
Ubicunque per remedium extraordinarium magis consultum est minori, magis extraordinario utendum, quam ordinario. 6.

Quæritur: *An in integrum restitutio Minorum cum actione utili negot. gest. contra curatorem male administrantem, concurrere*
2 *possit?* Videtur quod non, quia Extraordinarium remedium cum Ordinario concurrere non potest, *l.* 16. *pr. ff. de minor.* Et
3 quia, quæ Curator gessit, minoris personam non concernunt. Sed affirmatur, quia hæc remedia contra diversos, & ad diversa tendunt, *DD. hic & Oddus q.* 17. *art.* 2. *n.*
4 14. ubi hoc limitat, & quæ Curatores gesserunt, nomine minorum gesserunt, & ideo utili Negot. gest. actione tenentur. Ex hoc
5 textu colligunt: Minori competere electionem, an contra tutores aut curatores agere, an vero in integrum restitui & bona injuste alienata revocare velit, licet auctoritate Judicis alienata, *Hartman. Pistor. p.* 1. *qu.* 12. *n.* 7. *Surdus cons.* 95. *n.* 20. & quos allegat *Carpz. p.* 2. *Jurispr. Const.* 11. *def.*
6 34. ubi hanc assignat Regulam: Ubicunque per remedium Extraordinarium magis consultum est minori, magis Extraordinario utendum quam Ordinario.

L. Si Creditor. 4.

SUMMARIUM.

Minor non opus habet restitutione, quando creditor cum curatore non nomine minoris, sed ut quovis alio contraxit.

Minor non opus habet Restitutione, quando creditor cum curatore non nomine minoris, sed ut quovis alio contraxit. Est enim res inter alios acta, nec aliud negotium minoris est, *hic & per l.* 9. *C. de præd. Minor. Montan. de tutel. cap.* 31. *effectu* 5. *n.* 7. *Jo. Gutierrez. de tut. p.* 2. *cap.* 13. *n.* 2.

L. Etiam tutoribus. 5.

SUMMARIA.

Ampliat hæc lex legem præced. 3. *n.* 1.
Electio non præjudicat, quoties diversæ sunt personæ. 2.
Exceptio, ubi non datur electio remissive. 3.
Actor electione unius remedii, si datur contra diversos, sibi non præjudicat. 4.
Nec, si contra unum plura remedia alternative concessa, electio unius tollit jus variandi. 5.
Quando actor elegisse unam viam videatur, remissive. 6.
Contractus & distractus eadem est natura. 7.

Am-

1 Ampliat tantum legem tertiam, ut locum habeat, licet unum elegerit: nam
2 electio non præjudicat, quoties diversæ sunt
3 personæ. Exceptio, ubi non datur electio, habetur in *L. properandum* 13. §. *fin. C. de judiciis*, de qua infra suo loco; alias
4 vero Actor electione unius remedii, si datur contra diversos sibi non præjudicat, quia alter non posset ex actis inter actorem & reum excipere, quod actor elegerit reum, quia res inter alios acta; imo
5 ne quidem si contra unum plura remedia alternative concessa, electio unius tollit jus variandi, per tradita *Gaillii l. 1. obs. 60. n.*
6 4. Quando vero actor elegisse unam viam videatur, de eo pluribus agit *Hillig. in Donell. l. 21. c. 3. lit. D.* Colligunt etiam ex
7 hac lege: Contractus & distractus esse eandem naturam, de quo supra actum, & de eo agunt *DD. allegati hic a Barbos. n. 2.*

TITULUS XXVI.

Si in communi eademque causa in integrum restitutio postuletur.

L. Nec si major. unic.

SUMMARIA.

An soror transigens de re communi fratribus inconsultis his præjudicet? 1.
An si minor ad præscriptionem restitutus sit, hoc prosit majori? 2.
Carpzovius *notatur*. 3.
Si consors litis minor ad privilegiatum forum provocaverit, hoc omnino majori prodest. 4.
Mauritius *notatur*. 5.
Si plures amittant servitutem, & unus eorum sit minor, ibi unius restitutio proderit majoribus. 6.
Gomezius *notatur*. 7.
An etiam restitutio facta minori, prosit aliis consortibus minoribus in re etiam dividua? 8.
Oddus *notatur*. 9.
Restitutio in integrum speciale mandatum requirit. 10.

1 Soror transegerat de re communi fratribus inconsultis, Quæritur: *An præjudicet fratribus?* Neg. nisi majorennes sint, & ratum habuerint: quod si vero minorennes sint & approbaverint, soror autem contra transactionem restituta sit, hæc restitutio fratribus non prodest; nam possunt ipsi restitutionem petere; Sed si fratres sint majorennes, restitutio nec iis proderit, si sit res dividua; aliud in re individua vel indivisibili, *argum. l. 10. pr. quemad. serv. amitt. l. 10. §. fin. de appell.* Vid. *Sfortia Oddus de restit. min. q. 46. art. 4. n.*
2 4. Si minor contra præscriptionem restitutus sit; proderit hoc majori, ut tradit *Oddus art. 5. d. q. n. 18.* licet contra videa-
3 tur *Carpzovio p. 2. Jurispr. const. 9. def. 9.*
4 Sic si consors litis minor ad privilegiatum forum provocaverit, putarem omnino hoc prodesse majori, ne judicium distrahatur, *l. nulli 10. C. de judic.* & per tradita in simili *Berlich. p. 2. decis. 220. & Dn. Carpzov. lib. 2. resp. 16. n. 19. & seqq.*
5 licet dissentiat *Mauritius de restitut. q. 189.* cujus tamen ratio non concludit, nam minorem quatenus talem oportet habere separatas defensiones & causas, si restitu-
6 tionem impetrare velit. Sic si plures amittant servitutem, & unus eorum sit minor, ibi unius restitutio proderit majoribus per
7 *hanc l. Gomez t. 2. resol. c. 14. n. 10.* ubi tamen in fine, in servitute communius receptam esse dicit contrariam, quod non puto; nam nec *Interpp. hujus L. unicæ* omnes cum ipso faciunt. Certe *Bl.* expresse servitutis, ut rei individuæ, meminit, & alii, & *Oddus* hanc veriorem & communiorem esse probat, *q. 46. art. 4. Trentac. d. tit. de minor. resol. 5.* & quos allegat *Hilliger. d. l. 21. cap. ult. lit. Q.* Confer. etiam *Schurffius cons. 94. n. 4. Modest. Pistor. cons. 47. n. 35. Carpz. p. 2. const. 9. def. 4. Berlich. dec.*
8 180. Sed Quæritur: *An etiam restitutio facta minori prosit aliis consortibus minoribus, in re etiam dividua?* quod affirmat
9 *Oddus, d. tr. q. 46. art. 2.* Sed hæc sententia videtur esse suspecta, quia consors po-
10 test non uti, & requirit restitutio in integrum speciale mandatum, *Bacchov. d. disp. 11. th. 2. lit. D.*

TITULUS XXVII.

Si adversus rem judicatam Restitutio postuletur.

L. Minus. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An actor, qui tempore litis inchoatæ minor fuit, si major tempore sententiæ fuerit, possit restitui? 2.
Non finem, sed principium attendimus. 3.
Tantum debet restitui, quantum abstulit læsio. 4.
Quando locum habeat regula n. 3. tradita? 5.
Solvitur objectio ex l. 3. §. 2. ff. de minor. *n.* 6.
Quando is, qui minor fuit, allegat solum, injuria judicis se esse læsum per sententiam tempore ætatis majoris latam, nec dicit aliquid in Processu neglectum, tunc non potest restitui. 7.
Secus est, si dicat, a se aliquid omissum in actis. 8.

1 Minor egerat contra tutorem; tutor pro parte condemnatus, pro par-
2 te absolutus. Quæritur: *An actor, qui tempore litis inchoatæ minor fuit, si major tempore sententiæ fuerit, possit restitui?* Vi-
3 detur quod sic, quia non finem, sed principium attendimus, *l. 4. de serv. export.* Sed Negatur, quia non fuit læsus, nisi tempore sententiæ, ubi major fuit & eo ipso comprobavit in minore ætate gesta: cur enim perficeret, si rata non haberet? *Ant. Fab. ad l. 3. §. 1. ff. h. t. Maurit. quæst. 255. Hillig. lib. 21. cap. 7. lit. O.* Aliud ergo si sententia ita lata ex necessaria consequentia ad Processum, *Oddus p. 2. q. 72. art. 5. & Sebast. Med. in tr. de conserv. poss. gl. 2. p. 3. n. 347.* v. g. si probationes omissæ, vel doli Adversarii sententia dilata in tempus majoris ætatis; utroque enim casu daretur restitutio, *l. 3. §. 1. ff. de minor.*
4 tantum autem debet restitui, quantum abstulit læsio, *l. 26. §. 7. in fine ff. ex quib. caus. major.* Ergo in id jus, quod ante sententiam habuit, non plus nec minus. Illa vero Regula ex *d. l. 4. ff. de Serv. ex-*
5 *port.* locum habet, quando finis necessariam consequentiam ad principium habet, *Farin. pract. crimin. q. 14. n. 28. Pruckmann.*
6 *vol. 1. conf. 22. num. 191.* Nec obstat legi nostræ *d. l. 3. §. 2. ff. de minorib.* Quamvis enim varie respondetur, verissima tamen est responsio, quia per immixtionem consummatum erat negotium, nec erat amplius consummandum, & exactio debitorum est tantum hujus consequens, *Cujac. ad d. l. 3. §. 2. Oddus q. 2. art. 4. Menoch. recup. possess. remed. 15. n. 126. Hillig. lib. 21.*
7 *cap. 12. lit. Bb.* Collige ex lege: Quando is qui minor fuit, allegat, solum injuria Judicis se esse læsum per sententiam, tempore ætatis majoris latam, nec dicat aliquid in Processu neglectum, tunc non potest restitui, ut recte *Maurit. q. 196. Bachov. in d. disp. 11. th. 14. lit. C, Caldas in*
8 *l. 3. de restit.* verbo: *implorare n. 50.* Quando vero dicit, a se aliquid esse omissum in actis v. g. probationem, tunc petere potest restitutionem, *Oddus d. tr. q. 72. art. 5. & DD.* jam citati ut & *Afflict. decis. 210. n. 2.*

L. Si cum Pater. 2.

SUMMARIA.

An filius emancipatus a patre sub prætextu, quasi emancipatio minus recte facta, in patriam potestatem per sententiam revocatus, restitutionem contra illam sententiam impetrare possit? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
An hæc lex per l. ult. C. qui adversus quos *sit correcta?* 4.
An aliquis venire contra factum proprium possit, si prætendat, minus solemniter esse factum? 5.
Restitutio contra rem judicatam non petenda est in domicilio ejus, contra quem agitur, sed in judicio eo, in quo sententia lata, vel coram superiori. 6.

1 Pater contra filium emancipatum egerat, quasi emancipatio minus recte facta esset, & sic filium in patriam potestatem revocaverat & obtinuerat Pater contra filium: sed filius contra illam sententiam restitutionem petit. Quæritur: an audien-
2 dus sit? Et videtur dicendum quod non, per *l. fin. C. qui advers. quos &c.* quæ admodum urget. Sed hic auditur filius, Quæ-
3 ritur, quæ sit ratio? quidam specialitatem quæ-

quærunt in objecto litis quasi hic agatur de statu, ubi filium ob status favorem audiendum esse volunt, *Oddus quæst.* 55. *art.* 1. *num.* 7. ubi alios citat; Sed hos refutat *Caldas in d. l.* 3. verbo *læsis n.* 155. quia & hic generali reverentiæ paternæ locus est, & *d. l. ult.* loquitur nimis generaliter, *Mudæus ad hanc legem citat. ab Hilliger. lib.* 21. *c.* 12. *lit. U*, in eo quærit specialem rationem, quod hic non impugnetur factum Patris, nec petat filius restitutionem contra factum Patris, sed contra sententiam Judicis, cui convenit *Maurit. c.* 224. *num.* 8. Sed nihilo minus dici potest, dum Judicis sententia pro Patre lata impugnatur, etiam facto Patris obviari & omnino hic filium contra patrem stare necesse est. Nescio igitur an non verior sententia eorum, qui
4 statuunt, hanc legem esse correctam per *d. l. ult. ut Don. d. l. & ad t. Cod. p.* 94. *& Caldas d. l. quos citat Hillig. d. lit. U.* Col-
5 ligitur ex hac lege: Posse aliquem venire contra factum proprium si prætendat minus solemniter esse factum. Sed Regula est in contrarium, *Barbos. locuplet. l.* 6. *c.* 3. *axiom.* 24. *Tiraq. de retr. lign.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 43. & ideo specialem adfuisse oportet rationem, cur Pater anticipationem a se factam impugnans admissus fuerit, sive favore publico, sive ex alia causa. Colligunt
6 etiam restitutionem contra rem judicatam non petendam esse in domicilio ejus, contra quem agitur, & in judicio eo, in quo sententia lata vel coram superiori, *Dn. Mevius p.* 6. *dec.* 72. *n.* 2.

L. Adversus. 3.

SUMMARIA.

Contra sententiam a legato Principis latam non petitur restitutio, nisi a solo Principe, non inferiore. 1.
Ratio decidendi. 2.
Judex ordinarius contra suam sententiam restituere potest. 3.
Potest restitutio peti tam coram superiore, quam eo ipso, qui sententiam tulit. 4.
Si a delegato Principis lata sententia minor a nemine restituendus est, nisi ab ipso Principe; vel eo, cui Princeps causam ipsam delegaverit. 5.
Delegatus Principis quolibet ordinario major est. 6.
Cur contra sententiam Principis restitutionis, non appellationis, beneficium detur? 7.
Praxis Cameræ Imperialis. 8.

1 Contra sententiam a delegato Principis
2 latam, non petitur restitutio, nisi a solo Principe, non inferiore. Delegatus non potest restituere, quia finita ejus jurisdi-
3 ctio est, *l.* 55. *de re judic.* Sed Judex Ordinarius potest contra suam sententiam restituere, *l.* 42. *ff. de minor. Auctor in*
4 *l.* 16. *ff. de minor. num.* 18. Potest enim restitutio peti tam coram superiore, quam eo ipso, qui sententiam tulit, *l.* 16. §. *fin. ff. de minor. Oddus q.* 32. *art.* 16. *n.* 126. *Franc. Caldas ad l.* 3. *supra de restit. minor.* vers. *implorandum.* Collige ex le-
5 ge hac; si a delegato Principis lata sententia, a nemine minorem restituendum esse, nisi ab ipso Principe vel eo, cui Princeps causam ipsam delegaverit: nam absurdum esset, si minor Judex vellet majoris Judicis sententiam per restitutionem
6 tollere, *l.* 10. *pr. ff. h. t.* Jam vero delegatus Principis quolibet ordinario major
7 est, *Oddus q.* 32. *art.* 21. Cur autem contra sententiam Principis restitutionis beneficium, & non appellationis detur, ratio hæc est; quia qui appellat, iniquitatem Judicis accusat; qui vero se petit restitui, suæ simplicitati culpam transcribit aut circumventioni adversarii, *l.* 17. *ff. h. t.*
8 Hodie in Camera ex novis causis antea non deductis, admittitur Restitutio, *p.* 3. *Ord. Cam. tit.* 52.

L. Cum & minores. 4.

SUMMARIA.

Sententia definitiva lata contra minorem indefensum ipso jure non valet, nec restitutio est necessaria. 1.
Limitatur. 2.
Si fuit legitime defensus per Curatorem, habet beneficium restitutionis. 3.
Sententiæ interlocutoriæ & immissiones contra absentem expediri possunt. 4.
Ob imprudentiam ætatis etiam contra tres conformes sententias restitutio datur. 5.
Quatenus executio hoc casu impediri possit? 6.
Quis minor indefensus? 7.
Locum habent n. 1. *dicta maxime in criminalibus.* 8.

Nisi

Nisi in ipso facto deprehensus minor. 9.
Quod tamen non servatur. 10.
Procedunt n. 1. dicta, ubi minor vel in una parte litis fuisset indefensus. 11.
Si in ipsa sententia non fuit defensus, valet sententia, sed locus est restitutioni. 12.
Quatenus interlocutoriæ contra minorem indefensum latæ non sint nullæ? 13.
Immissio ex primo decreto & Processus banni contra indefensum expediri possunt. 14.
Si minor per Procuratorem litiget, & damnum patiatur, restituitur adversus acta Procuratoris sui, probata hac læsione. 15.
Veritati cedit præsumtio. 16.

1 Sententia definitiva lata contra minorem indefensum ipso jure non valet; nec restitutio est necessaria, *hic & l. 54. de re judic. Oddus qu. 72. art. 6. Dn. Mevius p. 4. dec. 95.*
2 nisi manifestum sit, nullam minori competere defensionem, *Menoch. cons.* 100. *n.*
3 281. Sed si fuit legitime defensus per Curatorem, paratum est beneficium Restitutionis; alia ratio est sententiarum Interlocutoriarum & immissionum, *l. 3. §. fin.*
4 *quib. ex caus. in possess.* Hæ enim contra absentem expediri possunt, neque hic numerantur sententiæ, ut in appellationis
5 materia, cum etiam contra tres conformes restitutio detur ob imprudentiam ætatis, *Oddus q. 43. art. 3. Cravetta cons.* 645. *num.*
6 6. ita ut executio impediri possit, si læsio in continenti probetur, *Men. de A. J. Q. casu* 9. *n.* 3. alias non, *Thesaur. decis.* 122.
7 *n.* 4. Quod autem superius dictum, judicium contra minorem indefensum, i. e. cui
8 Curator non est datus, institutum esse ipso
9 facto deprehensus fuisset, obtinere debebat, vid. *Menoch. de A. J. Q. casu* 368. Sed
10 id non servari, testatur non tantum Clarus *§. fin. q. 50. n. 2. & quæst. 55. num. 12.* sed & experientia. Et quidem Practica hæc tolerari posset, si causarum Criminalium cognitores essent viri pietate, eruditione ac moribus conspicui, non vero homines deploratæ vitæ, indocti, crudeles. Verum ulcus hoc tangere mei instituti non est; Cogitet tamen Judex criminalium causarum, ipsum debere esse loco curatoris, neque tantum ejus studium esse debere, elicere confessionem, sed etiam de Rei & inquisiti defensione esse sollicitum, ut alibi docetur fusius, nisi polluere conscientiam suam sanguine innoxio velit. Sed ut ad civilia revertamur, idem esse volunt,
11 scil. sententiam esse nullam, si minor vel in una parte litis fuisset indefensus, *Maurit. q.* 200. *Oddus qu. 17. art. 7. num.* 67. Aliud
12 si in ipsa sententia non fuit defensus; nam tunc valet sententia, sed locus est restitutioni, *Oddus q. 72. art. 6. n.* 81. Quod vero supra de Interlocutoriis dictum est, eas
13 scil. non esse nullas, si latæ sint contra minorem indefensum, id in specie in illis Interlocutoriis accipiendum, quæ possunt ferri contra indefensum, ut in *d. l. 3. §. fin.*
14 ut immissio ex primo decreto, & processus banni. Nam in aliis omnino necesse est, ut defendatur minor per distinctionem traditam post *Bald. ab Oddo q. 72. art. 6.*
15 *n.* 83. Collige etiam ex hac lege: si minor per Procuratorem litiget, si tamen damnum patiatur, restituitur, adversus acta Procuratoris sui, probata hac læsione, non enim legitima & plena defensio impedit læsionem, quamvis læsus non præsumatur:
16 sed veritati cedit præsumtio, *Oddus quæst. 22. art. 12. Flores de Mena quæst. 5. n. 10.* & hos allegans *Barbos. hic n.* 8.

L. In rem. 5.

SUMMARIA.

An minor in casu, ubi loco pupilli tutor vel curator condemnatus est, contra illam sententiam possit restitui? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Solvitur objectio. 4.
Restitutionis beneficium Appellatione plenius est. 5.
Quid minori contra sententiam restitutionem petenti probandum sit, remissive? 6.
Interventus tutoris ac curatoris non impedit restitutionem in integrum, licet non cum ipso minore, sed cum Curatore, nomine tamen minoris vel pupilli res gesta sit. 7.
Minor sententia in Curatorem lata æque restitutionis beneficio gaudet, ac si in eum fuisset lata. 8.
Extraordinarium beneficium non cessat, licet detur ordinarium, si extraordinarium sit utilius. 9.
Ubi Appellatio locum habet, potest ex causa restitutio peti. 10.

1 Condemnatus est loco pupilli Tutor vel

Curator, Quæritur : *An contra sententiam*
2 *possit restitui minor?* Videtur quod non, quia nihil actum cum minore. Ergo per
3 *l. pen. C. si tutor vel curator &c.* Sed Affirmatur: quia idem est, ac si ipse minor esset condemnatus, & alia ratio contractus, alia sententiæ, quæ executioni datur contra minorem *argum. l. 4. princ. ff. de*
4 *re judic.* Nec obstat, quod potuerit ap-
5 pellare, quia restitutionis beneficium ple-
6 nius est. Quid tamen minori contra sententiam restitutionem petenti probandum sit, Vid. *Mascard. v. 3. concl. 1281.* Col-
7 lige: I. Interventum tutoris ac curatoris non impedire restitutionem in integrum, licet non cum ipso minore, sed cum curatore, nomine tamen minoris vel pupilli res gesta sit, *Oddus q. 22. art. 1. n. 4.*
8 & minor sententia in curatorem lata æque restitutionis beneficio gaudet ac si in eum fuisset lata, *Maurit. q. 201.* II. Colligunt,
9 Extraordinarium, sc. hoc loco Restitutionis beneficium, non cessare, licet detur Ordinarium, scilicet Appellationis, si Extraordinarium sit utilius, *Sfortia Oddus quæst. 17. n. 3.* quos hic allegat *Barbos.*
10 Et sic ubi Appellatio locum habet, potest ex causa restitutio peti per ea, quæ allegat *Cothman. vol. 4. consil. 4. n. 147.*

TITULUS XXVIII.

Si adversus venditionem.

L. Si minor. 1.

SUMMARIA.

Duplici ratione, (h. e. contra ipsum Contractum, & contra qualitatem Contractus) minor contra venditionem vel emtionem restituitur. 1.

Restitutio non plus reddit, quam abstulit læsio. 2.

In pretio læsus non potest restitutionem petere contra ipsum Contractum. 3.

Omnem restitutionem tollit fides juramenti. 4.

Quando minor cum Decreto Prætoris, vel sine eo rem immobilem vendit cum juramento, non datur restitutio. 5.

Juramentum ex minore facit majorem. 6.

1. Duplici ratione minor contra Venditionem vel Emtionem restituitur. I. Contra ipsum contractum cum decreto factum, quod non expedierit rem vendere, vel quod non necesse fuerit hanc vendere, & hoc casu contractus ipse rescindi petetur. II. Contra qualitatem contractus v. g. ratione pretii, vel ratione evictio-
2 nis promissæ, &c. Restitutio autem non plus reddet, quam abstulit læsio, *l. 26. §.*
3 *7. in fine ff. ex quib. caus. maj.* Sic itaque, qui in pretio læsus, non potest restitutionem petere contra ipsum contractum, *Go-*
4 *mez. t. 2. resol. c. 14. n. 1.* Sed omnem re-
5 stitutionem tollit fides juramenti. Nam quando minor cum decreto Prætoris vel sine eo, rem immobilem vendit cum ju-
6 ramento, non datur restitutio, quia juramentum ex minore facit majorem, *Carpz. p. 1. Jurispr. consist. 20. def. 13.* & qui restitueret, perfidiæ & perjurii auctor esset.

Auth. Sacramenta puberum.

SUMMARIA.

Quando minor sponte nec coactus jurat, servandum est juramentum. 1.

Secus si per vim & metum extorquetur. 2.

Hoc casu & majoribus succurritur. 3.

Hæc Auth. etiam in donationibus aliisque Contractibus locum habet. 4.

An etiam ad Contractus invalidos pertineat? 5.

Quot modis dicatur Contractus invalidus? 6.

De quo Contractu invalido Authent. præsens *loquatur?* 7.

Tale juramentum non potest a statuto extenuari, sive hoc in rem, sive in personam conceptum sit. 8.

An in casu præsenti denegetur restitutio? 9.

An absolutio concedenda? 10.

An minor debeat certiorari de suo beneficio? 11.

In juramento semper præsumitur deliberatum propositum. 12.

1 Quando minor jurat sponte, non coactus, i. e. promittit se Contractibus & judicatis non contraventurum, servandum
2 est juramentum, secus si per vim & me-
3 tum extorquetur, tum enim & majoribus
4 succurreretur. Et hæc Authentica etiam in donationibus aliisque contractibus locum habet, per allegata *Cephali consil. 34. num. 11. & consil. 433. num. 3. & consil. 466.*
5 *num. 26.* Sed quæritur I. *An etiam hæc Auth.*

Auth. ad contractus invalidos pertineat? Affirmat *Bacchov. ad lib. 4. Pand. cap. 14. de actibus & casibus, adversus quos non*
6 *detur restitutio, num. 4.* Sed notandum contractum invalidum dici tribus modis: 1. Qui est contra bonos mores: 2. Qui est ob publicam utilitatem prohibitus, & de his intelligenda *l. 5. C. de LL.*: 3. Qui invalidus est ob intermissam solemnitatem,
7 & de hoc loquitur *Authent.* non enim captandum est vocabulum *retractandis*, *Bacchov. in Treutl. vol. 1. disp. 11. th. 9. lit. C*, *Carpzov. p. 2. const. 11. def. ult.* Et hæc communis sententia est, testatur *hic Castr. num. 7. Salyc. num. 10. Gutierrez num. 11. & seqq. Donellus l. 21. cap. 13. Barbos. hic*
8 *num. 11. & seqq.* Et tale juramentum non potest a statuto extenuari sive hoc in rem sive in personam conceptum sit, *Hartm. Pistor. p. 4. q. 6. n. 12. & seq.* II. Quæ-
9 ritur: *An denegetur Restitutio?* quod affirmatur, ne lex verbis lata, non rebus, *Odd. quæst. 26. art. 6. Gomez lib. 2. resol.*
10 *14. n. 18.* III. Quæritur: *An absolutio sit concedenda?* Negat *Bacchov. d. l.* nisi læsio sit gravissima, nam hoc casu si læsio enormissima, plerumque dolus alterius saltem præsumtus concurrit, Confer. *Cephal. cons. 208. num. 8.* & Auth. hæc cessat in utroque dolo, *Cephal. cons. 405. n. 31.* Sed hic conscientiæ suæ consulat minor; si enim non irreparabile damnum sentiat, nolim facile auctor esse, ut absolutionem petat, nisi magnum damnum ex parte minoris & dolus ex parte alterius dilucidus sit, nam hoc casu in pœnam dolosi, jus ipsi per relaxationem juramenti adimi potest.
11 IV. *An minor debeat certiorari de suo beneficio?* Resp. hoc absolute necesse non es-
12 se, quia in juramento semper præsumitur deliberatum propositum, *Gomez d. cap. 14. n. 18. Maurit. de restit. c. 113.* Sed si appareat, minorem per errorem substantialem quid promisisse, poterit ad cautelam absolvi, *Cephalus cons. 207. n. 65.* Ceterum quia *Donellus & Hillig. d. l. 21. cap. 13. Gutierrez* aliique *Interpp.* copiose hanc illustrarunt, nolumus esse prolixiores.

TITULUS XXIX.

Si adversus venditionem pignorum.

L. Etiam. 1.

SUMMARIA.

Adversus pignus conventionale a Minore constitutum, etiam ob modicum damnum restituitur minor. 1.

An, si Prætor in bona minoris debitoris mittat Creditorem ex primo decreto, & sic constituat pignus Prætorium, vel si post rem judicatam pignora capiat, & minore latitante, pignora vendantur, minor restituendus sit? 2.

Cur adversus rem judicatam, quando restituendus est minor, non desideretur læsio enormis? 3.

Quibus casibus restitutio contra tertium possessorem dari possit? 4.

De quo pignore, & de qua venditione lex hæc intelligenda? 5.

1 Adversus pignus conventionale a Minore constitutum, etiam ob modicum damnum restituitur Minor, *argum. l.*
2 *4. ff. de restit.* Sed quid si Prætor in bona minoris debitoris mittat creditorem ex primo decreto, & sic constituat pignus Prætorium, vel si post rem judicatam pignora capiat, & minore latitante pignora vendantur, Quæritur; an Minor restituendus sit? quod negatur, quia alias minores nullos reperiri essent creditores, *argum. l. 7. §. 8. ff. de Minor. Odd. q. 4. art. 12. n. 97.* nisi enorme damnum minor patiatur
3 per *hanc l.* Sed *cur, adversus rem judicatam quando restituendus est minor, non desideretur læsio enormis?* Resp. *Odd. q. 58. art. 4. n. 18.* quod hic agatur de Restitutione danda non adversus creditorem, sed tertium, seu emtorem pignoris, quo casu parcius concedi debet & non ob quamlibet etiam mediocrem læsionem, *l. 13. §. interdum ff. de minor. Auctor in l. 7. ff.*
4 *de minor. n. 17.* Tribus autem casibus potissimum fieri potest, ut Restitutio detur contra tertium possessorem. I. Quando interest minoris rem potius habere, quam residuum pretii. II. Quando tertius possessor scivit rem fuisse minoris. III. Quando venditor non est solvendo per *d. l. in causa 13.*

la 13. *ff. de minoribus*, *Sfortia Odd. quæst.*
5 31. *art.* 17. *n.* 77. *& seqq.* 8. Quamvis autem communiter *DD.* hanc legem primam de pignore prætorio vel venditione sub hasta intelligant, teste *Odd. q.* 53. *art.* 5. non tamen aliorum absurda est sententia, qui de venditione ab ipso creditore facta hanc legem intelligunt, quia emtor causam habet non a minore, sed creditore &c. ut cum *Maurit. cap.* 204. aliisque sentit *Hillig. in Donell. l.* 21. *cap.* 9. *lit. O.*

L. Rem. 2.

SUMMARIA.

Si ex pacto defuncti, cui minor successit, per Prætorem captum sit pignus, & datum Creditori, an tunc etiam detur restitutio? 1.

Ex facto Patris nulla datur restitutio, sed oportet, ut aliquid cum minore actum sit. 2.

Quali remedio hoc casu locus sit? 3.

Oddus *notatur.* 4.

1 Quæritur, *Si ex pacto defuncti, cui minor successit, per Prætorem captum sit pignus & datum Creditori, an tunc etiam detur Restitutio?* Quod negatur, quia necessaria hæc venditio, & cum minore nihil gestum, sed cum defuncto, *l.* 38. *ff. de minor.* Hinc regulam colligunt: Ex
2 facto Patris nullam dari restitutionem, sed oportet ut aliquid cum minore actum sit, *DD. in l. cum filiusfam.* 49. §. *in hac ff. de V. O. Menoch. conf.* 1408. *n.* 7. *Cravetta*
3 *conf.* 685. *Afflict. dec.* 212. Sed tunc actio datur contra Creditorem, si fraudulenter vendidit, *l.* 1. *& tot. tit. C. si vendito pignore*, vel contra tutores, vel etiam dari potest restitutio contra possessorem, non quidem ex ætate, sed ob ignorantiam, *Flores Diez de Mena l. quæst.* 5. *n.* 27. Quamvis autem in hac lege requirat expressum pactum, ut liceret creditori post
4 tantum tempus vendere pignus, *Odd. d. qu.* 53. *art. fin. n.* 28. Non tamen puto, id ex hac lege probari posse, cum tantum obligati a Patre pignoris fiat mentio, & sic *DD.* etiam generaliter videntur *hanc l.* intelligere.

TITULUS XXX.

Si adversus donationem.

L. Si quæ res. 1.

SUMMARIA.

Minor non læditur ex Sponsalitia donatione, si sit moderata, nec ob hoc restituitur. 1.

Secus, si immoderata. 2.

Obtinent n. 1. *dicta in donatione propter nuptias & ad pias causas.* 3.

Qualis donatio pro moderata vel immoderata habenda? 4.

Remuneratoria donatio respuit restitutionem, quando est commensurata obsequiis & beneficiis acceptis. 5.

Si dos immodica vel donatio propter nuptias immoderata a Curatore data, non opus est restitutione. 6.

Constitutio dotis, quæ ab ipsa persona minoris fit, immoderata vel ipso jure nulla est. 7.

Si immobilia quis donet Sponsæ sine decreto, nulla est donatio, nec opus est restitutione. 8.

Mauritius *notatur.* 9.

Donationis propter nuptias fructus uxor non lucratur, nisi aliquo casu damnum minoris versetur. 10.

Donatio sponsalitia debet fieri cum consensu Curatoris, si habeat Curatorem minor. 11.

1 MInor non læditur ex sponsalitia donatione, si sit moderata, ergo non restituitur; usus est enim jure communi, ergo per *l. ult. C. de restit. min.* Sed si esset immoderata, restitueretur, etiamsi esset remuneratoria donatio, *Oddus q.* 58.
2 *art.* 4. Sed in moderata secus, ut & do-
3 natione propter nuptias, *Odd. d. q. art.* 5. & donatione ad pias causas, *Odd. art.* 3. Sed dicat aliquis: unde scire possum
4 donationem propter nuptias vel sponsalitiam largitatem esse moderatam vel immoderatam? Resp. attendendam esse 1. qualitatem personarum, 2. quantitatem patrimonii, & 3. consuetudinem regionis, *argum. l.* 12. §. 3. *ff. de admin. tut. Gomez t.* 2. *c.* 14. *num.* 1. *verf. secundo infertur*, *Molina de J. & J. t. disput.* 573. *n.* 13.

5 *n.* 13. Unde probari potest, etiam remuneratoriam donationem respuere restitutionem, quando est commensurata obsequiis
6 & beneficiis acceptis, *Molin. d. l.* Quod si vero dos immodica, vel donatio propter nuptias immoderata a curatore data,
7 non opus est restitutione; Sed constitutio dotis, quæ non ab ipsa persona minoris fit, immoderata vel ipso jure nulla est per *l.* 61. *de J. D.* ex *Anton. Fabro ad l.* 9. §. 1. *de minor. Hillig. ad Donell. l.* 21.
8 *c.* 10. *lit. E.* Sic si immobilia quis donet Sponsæ sine decreto, nulla est donatio, & hic restitutionem non opus est, *l.* 8. *C. de*
9 *præd. minor. Maurit. c.* 208. *n.* 2. ubi reprobat sententiam *Castrensis*, statuentis in donatione propter nuptias etiam immodica, non dari restitutionem. Sed forte
10 non deesset, quod pro *Castrensi* posset responderi *Mauritio*, cum donationis propter nuptias fructus uxor non lucretur, nisi aliquo casu damnum minoris versetur. Sed
11 & illud adjiciendum, donationem istam sponsalitiam debere fieri cum consensu curatoris, si habeat curatorem, per *l.* 3. *supra de restit. min. P. Barbos. ad l. si ante n.* 17. *ff. soluto matrimonio.*

L. Si in te ac fratrem. 2.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
In mobilibus filius patri donanti consentire potest, si non habeat Curatorem. 2.
Potest tamen restitui. 3.
An non videatur filius factum patris impugnare, quando contra parentis donationem se petit restitui? 4.
Pater non potest donare rem filii, licet a se profectam. 5.
Ne quidem remunerandi causa potest minori rem immobilem donare sine decreto. 6.

1 Pater minori filio emancipato donaverat prædium sed mutata voluntate pater consentiente filio aliis id postea donat; Anne potest filius restitui? Respondetur, non opus esse Restitutione, quia donatio secunda ob non interpositum decretum Judicis ipso jure est nulla: imo ne valeret quidem donatio, licet decretum Judicis intervenisset: Ratio in *l.* 5. §. *fin. ff. de*
2 *reb. eor. qui sub tut.* Sane in mobilibus, filius patri donanti consentire potest, si
3 non habeat curatorem; Sed potest restitui.
4 Sed nonne hic videtur filius factum patris impugnare, quando contra parentis donationem petit se restitui? Contra Reg. in *l. ult. qui & adversus quos &c.* Resp. *Donell. lib.* 21. *cap.* 12. *post lit. S*, restitutionem hanc patrem non offendere, cum de evictione non teneatur, *l.* 18. §. *ult.*
5 *de donat.* Collige ex hac lege: I. Patrem non posse donare rem filii, licet a se scil. Patre, sit profecta per *l.* 7. *C. de præd. min. Tiraq. in l. si unquam, in præfat. num.* 30. *Trentac. l.* 2. *tit. de minor. res.* 9. *n.*
6 15. II. Collige: Ne quidem remunerandi causa posse Minorem rem immobilem donare sine decreto; nam hic erat res a patre profecta, & patri petenti poterat filius vice versa donare, sed cum decreto, ut contra alios recte statuit *Pinell. in l.* 1. *C. de bon. matern. part.* 3. *num.* 62. *illat.* 21. *Vasq. de success. resol. l.* 1. §. 7. *n.* 7. *& seqq. Barbos. in l.* 6. *n.* 21. *ff. sol. matr. Aug. Barbos. hic num.* 4. in quam sententiam, relata prius contraria sententia, inclinare videtur *Tiraq. in d. l. si unquam*, in verb. *donatione n.* 29. & contrariam sententiam nulla niti ratione, cui responderi non possit, dicit *Trentac. l.* 2. *res. tit. de min. resol.* 9. *n.* 8. licet ipse distinguat, & in eo casu, ubi constat de remuneratione, contrariam sententiam amplectatur contra hanc legem.

TITULUS XXXI.

Si adversus libertatem.

L. Si post decretum. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Favor libertatis magnus est. 2.
Non rescinditur libertas semel data. 3.
Contra concessam & competentem libertatem non datur restitutio. 4.
Secus contra concedendam & competituram. 5.
Per restitutionem in integrum impetratam contra sententiam non tollitur sententia, nec pronunciatur super meritis causæ, sed lis tantum restauratur. 6.
Cautela circa petitionem restitutionis. 7.

Pa-

1 PAter Minorem instituit heredem, & jussit Stichum manumittere, si det decem, sed antequam conditioni pareat servus, adit Judicem, qui pronunciat, debere illum, licet conditione non impleta, manumitti. Respondetur, si manumissus sit, non dari restitutionem, nisi contra
2 Curatorem. Ratio est in favore libertatis, qui magnus est. Ideoque, etsi indebita præstita sit libertas, ut *hic*, nondum im-
3 pleta conditione, non tamen rescinditur libertas semel data, *Mauritius c.* 249. *& seq. Odd. q.* 55. *art.* 3. *&* 4. & ubi quis semel liber factus, quia ad statum naturalem rediit, non potest fieri servus, *Auctor in l.* 11. *ff. de ruin. ab initio*, nisi interveniente modo jure gentium aut civili statuto, ex *Ant. Fabro ad l.* 9. *§. ult. ff. de minor. Hilliger. l.* 21. *cap.* 12. *lit. A.* Si
4 vero manumittendus sit, datur restitutio contra sententiam: nam licet contra concessam & competentem libertatem non
5 detur restitutio, non tamen contra concedendam & competituram, ut ex aliis *Hillig. d. c.* 12. *lit. B*, *Caldas* ad sæpe citatam legem, *Si curatorem* verbo *læsis*, *n.* 161. *ff. de restit. minor. Odd. q.* 72. *n.*
6 26. Notant hic *DD.* per restitutionem in integrum impetratam contra sententiam, non tolli sententiam, nec pronunciari super meritis causæ, ut in appellatione, sed litem tantum restaurari, ut in *l.* 1. *hac* dicitur, & viam tantum pandi actioni rescissoriæ. Vid. *hic DD. & Sfortia Odd. p.* 1. *q.* 40. *art.* 3. Ideo in processu restitutionis super gravaminibus sæpe pronunciatum & restitutionem concessam memini, etiam non audita parte, si ex actis & libello restitutionis causæ restitutionis appa-
7 reant. Et ideo etiam, qui petit restitutionem in integrum, non debet petere, ut sententia reformetur, sed ut sententia aboleatur & petens in eum statum restituatur, in quo erat, antequam facilitate sua læderetur, ut ex *Bart. in l. Divus n.* 7. *ff. de restit. minor. Barbos. hic num.* 5. *notat.*

L. Etsi minor. 2.

S U M M A R I A.

Etiamsi dolo servi circumscriptus sit minor ipsum manumittendo, non tamen datur restitutio contra libertatem. 1.

Sed actio de dolo contra manumissum. 2.

Libertas semel data non retractatur. 3.

Causa libertatis est causa pia. 4.

Princeps ex magna causa libertatem etiam datam rescindere potest. 5.

Per actionem de dolo minor consequitur indemnitatem, & quanti sua interfuit, se deceptum non esse. 6.

1 Etiamsi dolo servi circumscriptus sit minor ipsum manumittendo, non tamen da-
2 tur restitutio contra libertatem, sed actio de dolo contra manumissum. Ratio in §. *semel Instit. quib. ex caus. manumitt. &c.*
3 quod scil. libertas semel data non retractetur, quod procul dubio favore liberta-
4 tis placuit, & quia a natura inest, & ejus causa pia; quas rationes conjungit *Sfortia*
5 *Oddus d. q.* 55. *art.* 3. Sed ex magna causa Principem posse libertatem etiam datam rescindere, *L. nisi* 10. *ff. de minor.* statuit & exemplis declarat *Oddus d. q.* 55.
6 *art.* 4. Per actionem autem de dolo consequitur minor indemnitatem, & quanti sua interfuit, se deceptum non esse, *l.* 1. *princ. ff. de restit. minor.*

L. Quos retrahi. 3.

S U M M A R I A.

Lex hac ejusdem argumenti est cum secunda. 1.

Si manumissor minor sit 17. *annis, causa non cognita, manumissio ipso jure nulla est.* 2.

Quando ipso jure tutus est minor, & negotium ipso jure nullum, non opus est restitutione. 3.

Si libertas firmiter & cum solemnitate data, nulla datur restitutio, sed actio de dolo contra libertum vel curatorem, ita ut crimen interdum gravius puniri possit. 4.

Judex Civilis incidenter de crimine cognoscere potest. 5.

1 Est ejusdem argumenti cum secunda;
2 addit tamen, si manumissor minor sit 17. annis, quod causa non cognita, manumissio ipso jure sit nulla, §. *eadem Inst. quib.*
3 *ex caus. manumitt.* Semper enim regula observanda, quando ipso jure tutus est minor, & negotium ipso jure nullum, non
4 opus esse restitutione. Sed si libertas firmiter & cum solemnitate data, nulla datur

tur restitutio, sed actio de dolo contra liberti curatorem, ita ut crimen interdum
5 gravius puniri possit. Unde notant hic Judicem civilem incidenter de crimine cognoscere posse.

L. In judicio. 4.

SUMMARIA.

Adversus sententiam, qua quis liber pronuntiatur, non datur restitutio. 1.
Datur tamen Appellatio. 2.
Limitantur n. 1. *dicta in casu, si dandam esse libertatem pronuncietur.* 3.
Aliud est pronunciare aliquem esse condemnandum, & aliud condemnare. 4.
An consilium Sapientum a judice publicatum transeat in rem judicatam, si forte Collegium respondeat, reum esse condemnandum? 5.
Cur contra sententiam, pro Libertate competente latam, non detur restitutio? 6.

1 Adversus sententiam, qua quis liber pro-
2 nunciatur, non datur Restitutio, datur ta-
3 men Appellatio; aliud si dandam esse libertatem pronuncietur, per *l.* 1. *h. t.* Un-
4 de notant *DD. in l.* 1. aliud esse pronunciare aliquem esse condemnandum, & aliud condemnare, quod alii trahunt ad quaestio-
5 nem; an consilium Sapientum a Judice publicatum transeat in rem judicatam, si forte Collegium respondeat, reum esse condemnandum? Sed responderi potest, licet ita concepta sit sententia, Judicem tamen publicando sententiam velle jam condemnare. Vid. *Carpzov. p.* 1. *Jurisprud. for. const.* 26. *def.* 1. & *Bacchov. in Treutl.*
6 *vol.* 2. *disput* 23. *th.* 2. *lit. R.* Sed cur contra sententiam pro Libertate competente (nam quid in competitura sit, supra dictum) latam non detur restitutio & tamen appellatio detur, varie respondent. *Duaren.* quem laudat *Hilliger. d. c.* 12. *lit. B,* reddit hanc rationem, quia in Appellatione conqueritur minor de iniquitate sententiae; in restitutione autem veniam sui erroris ac simplicitatis petit, *Ant. Faber d. lit. B ab Hillig. citatus.* Appellatio rescindit judicatum principaliter, Libertatem vero per consequentiam tantum, *Bartol. in l.* 1. *C. h. t.* & post eum *Maurit. c.* 250. ita: Judex Restitutionis, qui cognoscit super causa restitutionis, non judicat super prima causa, sed solum revocat atque irritam reddit sententiam; Sed aliud in Judice Appellationis. Sed nulla harum ex omni parte satisfacere videtur.

TITULUS XXXII.

Si adversus Transactionem, vel Divisionem in integrum Minor restitui velit.

L. Cum in integrum. 1.

SUMMARIA.

An Minor in causa non dubia transigens, inque transactione laesus, contra transactionem debeat restitui? 1.
Restituto contra transactionem, vel divisionem minore in pristinum statum, qualis erat ante transactionem, restituitur etiam alter, cum quo transegit. 2.
Restitutio ita facienda, quo unusquisque jus suum recipiat. 3.
Restitutio non tantum Minorem, sed & Adversarium in priorem statum reponit. 4.
Minor volens restitui accepta prius restituere debet. 5.
An minor pretium cum protestatione petere possit, cum si acceperit, offerre & deponere teneatur? 6.
Faber & Carpzovius *notantur.* eod.
Fructus a tempore litis contestatae restituendi. 7.
An enormis laesio hic requiratur? 8.
Caldas & Barbosa *notantur.* 9.

1 Minor cum alio transegerat, sed in transactione laesus erat, vel quia causa Minoris erat tam clara, ut non expediret pacisci, vel expediebat quidem pacisci cum causa non esset adeo clara, sed non expediebat tam modico accepto, si Actor erat, vel tanto dato transigere, Quaeritur; *An contra transactionem debeat restitui?* Videtur quod non, ob favorem transactionis, odium litis, ejusque dubium eventum. Sed affirm. quia rationes contrariae in casu eo, ubi dubia Minoris causa, locum habent; sed ubi certa laesio, secus esse videtur di-
2 cendum. Sed restituto contra transactionem vel divisionem Minore in pristinum statum, qualis erat ante transactionem, restituitur etiam alter, cum quo transegit. Ratio decidendi in *l.* 24. §. 4. *ff. de mi-*
3 *nor.* ubi dicitur, quod restitutio ita facienda, quo unusquisque jus suum recipiat. Ratio dubitandi in *leg.* 28. *ff. de minorib.*

morib. Sed ibi separatæ actiones. Firma
4 ergo Regula, quod restitutio non tantum Minorem, sed & Adversarium in priorem statum reponat, *hic* & *l. un. infr. de re-*
5 *putation.* & sic Minor volens restitui, accepta prius restituere debet, per *l. si diversa* 14. *supr. de transact. Menoch. cons.*
6 1111. *num.* 65. & *seqq.* ut adeo dubia sit sententia *Ant. Fabri in Codic. lib.* 2. *titul.* 30. *def.* 2. *a Dn. Carpzovio* probata *part.* 1. *const.* 26. *def.* 22. *n.* 8. quod Minor pretium cum protestatione petere possit, cum, si acceperit, offerre & deponere teneatur. Nec obstat ratio: quod alter fructus,
7 & pretium ita habeat: Resp. fructus a tempore litis contestatæ restituendos esse, *Petr. Rebuff. de rest. gl.* 3. *n.* 31. Sed quæ-
8 ritur hic: *An enormis læsio requiratur?* quod
9 affirmat ex *Caldas hic Barbosa*. Sed id non puto posse probari; Nam aut causa erat clara ex parte Minoris, adeo ut non expediret transigere, & non requiritur enormis læsio, prout tradit ipse a *Barbosa* allegatus *Oddus q.* 66. *art. n.* 23. aut expediebat, & tunc *Oddus* in arbitrio Judicis committit *n.* 25. Hoc quidem concesserim, non esse facile rescindendam transactionem, sed ubi manifesta læsio & evidenter probata, etiam citra dimidium, cur restitutio denegari debeat, non video.

L. Si ex persona. 2.

SUMMARIUM.

An transigens cum minore super actione, minore restitutionem petente, possim veteri actione uti?

Habeo actionem cum minore, sed lis transactione sopitur, minor petit restitutionem, quæritur, *an veteri actione uti possim?* Hic distinguitur, an nuda Conventione transactum cum minore, & veteri actioni locus, cui si opponat minor exceptionem transactionis, replico de dolo; si vero Acceptilatione sublata actio pristina, restituto minore & ego restituor, *arg. l. fin. C. de accept.* Ratio *in d. l.* 24. §. 4. *de minor.* & ita habeo ex persona minoris, quod ex mea persona non habeo. Et idem in sententia, in capitulis scil. connexis, non separatis, *Odd. qu.* 47. *art.* 10. & divisionibus, *l.* 1. *h. t.* Vid. *Maurit. cap.* 213. & *seq. Petr. Sanz. Mornech. de divis. bon. l.* 1. *c.* 11. *n.* 34.

TITULUS XXXIII.

Si adversus solutionem a Tutore, vel a se factam.

SUMMARIUM.

Rubrica *bimembris est.*

Rubrica bimembris est: De 1. membro agit *l.* 1. de 2. vero *l.* 2.

L. Exemplo. 1.

SUMMARIA.

Tutor, qui ex Rationibus pupillo aliquid debebat, ut debitor Curatori minoris solvens, liberatur ipso jure. 1.
Minor tamen in integrum restitui potest. 2.
Quatenus n. 2. *dicta procedant?* 3.
Quando decretum judicis etiam intervenit, non datur restitutio. 4.
Decretum judicis restitutionem non tollit in Contractibus. 5.
Secus est in solutione. 6.
Solutio necessitatis est, Contractus sunt voluntatis. 7.
Aliud est decretum judicis, aliud jussus. 8.
Aliud est decretum judicis permissorium, aliud jussorium. 9.
Contra solutionem annuorum redituum cum consensu Curatoris minori factam nulla datur restitutio. 10.
Restitutio, de qua hic, datur causa cognita. 11.
Quid in hanc cognitionem veniat. 12.
Restitutio non datur nisi curatore non existente solvendo. 13.

1 Tutor, qui ex rationibus pupillo aliquid debebat, ut debitor curatori minoris solvens, liberatur ipso jure; sed quia non
2 adhibuit auctoritatem Judicis, ideoque plenam securitatem non consequitur, sed minor potest restitui, §. *ult. Inst. quib. alien.*
3 *lic.* & *l.* 25. *C. de admin. tut.* Si modo pecunia sit perdita & ita minor læsus, per *l.* 11. §. 3. *ff. de minor. vid. l.* 25. & 27. *infr. de admin. tut. Auctor in l.* 7. *ff. de minor. n.* 5. Oportet autem perditam fuisse non fato, vel casu, sed imprudentia Minoris, & quidem Perditio debet fieri tempore minorennita-
4 tis, qua de re *Odd. q.* 15. *art.* 1. Sed quando decretum etiam Judicis intervenit, nulla datur restitutio *d.* §. *ult.* Nam licet alias decre-

5 decretum Judicis restitutionem non tollat in contractibus, *l. si quidem C. de præd.*
6 *min.* secus tamen in solutione, quia hæc
7 necessitatis est, contractus sunt voluntatis, *Maurit. qu.* 178. *Auct. in l.* 7. *ff. de min.*
8 *n.* 2. Et aliud est decretum Judicis, aliud
9 jussus, *Odd. q.* 52. *art.* 3. Seu aliud est Decretum judicis permissorium, aliud jussorium, *Bacch. ad l.* 24. *Pand. tit. de mi-*
10 *nor. c.* 9. *n.* 4. Sed contra solutionem annuorum redituum, cum consensu curatoris ei factam, nulla datur restitutio, *l.* 25. *C. de administr. tut. Auct. in d. l.* 7. *ff. de*
11 *min. n.* 6. Notandum autem: Hanc restitu-
12 tionem dari causa cognita, in qua cognitione versatur, an facilitate minoris, an vero læsio in ipsa solutione intervenerit, quod requirit *Vasq. l.* 3. *contr. c.* 67. *n.* 2. quamvis sufficere putent alii, si postea petierit; quæ quidem sententia vix ab iniquitate aliqua liberari posset; nam imputari quidem possit solventi tutori, vel debitori, quod auctoritatem Judicis non adhibuerit, sed quis quæso illiteratorum hoc novit? Sententiam tamen communiter receptam puto declarandam esse, ut non
13 aliis detur restitutio, nisi curatore non existente solvendo, *Maurit. cap.* 176. *& seq.* quem citat *Hill. in Don. l.* 16. *lit. F*, quam limitationem etiam probat *Bacch. in Treutl. d. th.* 11. *lit. C.*

L. Indebito legato. 2.

SUMMARIA.

An valeat solutio facta a minore herede jusso in testamento minus solemni legata solvere, habente testamentum pro solemni? 1.

Etiam contra errorem juris minori succurritur, etiamsi debitum sit naturale. 2.

Nec excludit minorem jussus judicis. 3.

Quando condictio indebiti locum habet, non opus est restitutione. 4.

1 In testamento minus solemni jubebatur heres minorennis legata solvere, quæ etiam minor solvit errore juris, habens testamentum pro solemni; Quæritur, an valeat solutio? Respondetur, valere ob *l.* 10. *C. de jur. & fact. ignor.* Sed datur restitutio intra tempora a jure concessa. Collige:
2 Etiam contra errorem juris Minori succurri, etiamsi debitum sit naturale; ut *hic*,
3 Vid. *Odd. qu.* 52. *art.* 13. nec excludit minorem jussus Judicis, per tradita *Oddi art.*
4 6. Quando vero condictio indebiti locum habet, non opus est restitutione. Et sic cum in specie *l.* 3. §. 1. *& ll. seqq. ff. de condict. indeb.* detur condictio indebiti, utique ibi de errore facti, hic vero de errore juris agitur, *Odd. q.* 52. *art.* 5. *Bacchov. in Treutl. d. th.* 11. *lit. A.*

TITULUS XXXIV.

Si adversus dotem.

L. Quoniam. unic.

SUMMARIA.

Facti species. 1.

Restitutionis beneficium est reale. 2.

An in proposita facti specie heres probare teneatur, quod defuncta soror petere restitutionem voluerit? 3.

Quomodo in dicta facti specie mulier in constitutione dotis lædi potuerit, cum tamen omnia bona in dotem dare possit? 4.

Secundo nubens mulier omniaque bona in dotem dans marito, neglecta sobole prioris matrimonii, læsa per hoc dicitur. 5.

Item quando pactum facit de lucro dotis, vel aliud sibi nocivum. 6.

An Mulier omnia sua bona afferens marito, ea omnia in dotem dedisse censeatur? 7.

An majori mulieri succurratur? 8.

1 Virgo quædam circumventa dedit omnia bona in dotem marito, læsa est exinde, quia ipsi forte non expediebat omnia bona in dotem dare, & doti etiam conditiones præjudiciales sunt annexæ, & ita ampliores fructus, quam oportuit, maritus lucratur, Quæritur; *An ne soror ejus, ei*
2 *succedens, ex persona defuncta possit restitutionem petere?* Quod affirmatur, quia beneficium est Reale, *l.* 6. *ff. de restit.*
3 *in integr.* Sed Quæritur: *An heres probare teneatur, quod defuncta petere restitutionem voluerit?* quod videtur velle *Dn. Carpzov. l.* 2. *resp.* 98. *numer.* 19. *& seqq.*
4 Sed quæritur; *Quomodo mulier in constitutione dotis lædi potuerit, cum tamen omnia bona in dotem dare possit?* Resp. cum *Mudæo hic Hill. in Don. l.* 21. *c.* 10. non de eo hic inquiri, an omnia in dotem dederit bona, sed an circumventa id fecerit:

nam spectandus hic modus dotis ex facultatibus & dignitate mulieris & mariti, *l. 60. de jur. dot.* Si enim omnia in dotem dederit pauperior ditiori, aut alias bene merenti, aut tanta dote non indigno, non dicitur læsa mulier, quia tunc ipsi eo amplius dotalitium est constituendum. Sic se-
5 cundo nubens, omnia bona in dotem dans marito, neglecta sobole prioris matrimonii, læsa dicetur, *Maurit. de restit. c. 209. n. 3.* & *Hillig. hunc citans d. l. Auct. in l. 9. ff. de minor. n. 6.* læsa etiam dici potest mu-
6 lier, quando pactum fecit de lucro dotis, vel aliud sibi nocivum, *l. 48. §. 1. ff. de restit. min. Gomez t. 2. resol. c. 14. n. 2.* Alia exempla vide apud *Oddum q. 59. art. 3.* Denique hic quasi obiter notat *Hillig.* quod
7 mulier omnia bona sua afferens marito, ea omnia in dotem dedisse censeatur, quod
8 non probo; de quo alibi. Sed an majori mulieri succurritur? Videtur quod sic, ob *L. jure succursum 6. §. fin. ff. de jur. dot.* Sed distinguendum inter æstimationem dotis, ubi datur restitutio etiam majori, & inter ipsam dationem, ubi datur tantum minori. Vid. *Pinell. ad l. 2. C. de rescind. vend. cap. 1. legis num. 11. & seqq. Barb. ad L. æstimatis, n. 23. solut. matrim.*

TITULUS XXXV.

Si adversus delictum.

L. In criminibus. 1.

SUMMARIA.

Contra delictum ex animo doloso commissum non datur restitutio. 1.
Licet jus, contra quod peccavit, tantum statutarium sit. 2.
Licet in contractu dolum admiserit. 3.
Ubi culpa quid admittitur, restituitur minor. 4.
Licet culpa lata sit, vel præsumta, aut præsumtus dolus. 5. 7.
In delictis dolo omissis restituitur contra confessionem, si errorem docere possit. 6.
Quod de culpa lata dictum, cessat in delictis, in quibus dolus & lata culpa æquiparantur. 8.
Tamdiu standum est regulæ, donec probetur contrarium. 9.
An non in publicis criminibus miseratio ætatis judicem ad mitigationem perducere possit? 10.
De contumacia minoris in non petendo feudo, remissive. 11.

1 Contra delictum ex animo doloso commissum, non datur restitutio. Ratio in *l. auxilium 37. §. in delictis ff. de*
2 *minor.* licet jus, contra quod peccavit, tantum statutarium sit, *Odd. quæst. 80.*
3 *art. 8.* licet in contractu dolum admiserit, *l. 9. §. 2. ff. de minorib.* Sed ubi
4 culpa quid admittitur, restituitur minor,
5 licet culpa lata sit, per tradita *Odd. qu. 80. art. 6.* vel culpa sit præsumta, aut præsumtus dolus, v. g. quasi contumacia, *L. 8. ff. de minor. conf. Bacch. ad Pand. l. 4. de*
6 *minor. c. 14. num. 2.* Imo & in delictis dolo commissis restituitur non quidem contra delictum, sed contra confessionem, si errorem docere possit, per *l. 6. §. pen.*
7 *ff. de confess.* Contra delicta per culpam latam commissa minorem restitui posse, communior est opinio teste *Odd. q. 80. art.*
8 6. de quo in delictis, in quibus dolus & lata culpa æquiparantur, merito dubitat
9 *Bacchov. d. disp. th. 12. lit. C*, quia tamdiu standum est Regulæ, donec probetur
10 contrarium. *Sed an non in publicis criminibus miseratio ætatis Judicem ad mitigationem perducere potest?* Quod affirm. *Tiraq. de pœn. temp. cap. 7. Farinac. in prax. crim. q. 92. n. 172.* & *DD.* communiter, a quibus recedit *Dn. Carpz. in pract. crim. q. 148.* Ego puto, Regulam pro minoribus ponendam esse, nisi pœna jure Divino certa posita sit, ut in homicidio & adulterio, aut crimen sit enormius &c. De delictis in specie. Vid. *Odd. q. 81.*
11 & 50. De contumacia minoris in non petendo feudo, *Rosenthal. c. 6. concl. 4.*

L. Licet. 2.

SUMMARIA.

Matres ætate majores liberis intra annum tutorem petere debent. 1.
Minores non petentes nec hereditate privantur, nec opus habent restitutione, sed ipso jure tutæ sunt. 2.
Ratio decidendi. 3.
Minor non solvens Vectigal restitui potest, nisi dolo neglexit. 4.
Exempla minoris in omittendo peccantis, remissive. 5.

Quæ-

Quatenus minori in delictis consistentibus in omittendo parcatur? 6.
Facilius succurritur minoribus, quando delinquunt Omittendo, quam Committendo. 7.

Matres ætate minores, si intra annum
1 non petierint tutorem liberis (ut majores debent, §. *fin. Inst. ad SC. Tertullian.* &
2 *l. sciant* 10. *C. de legit. hered.*) non tamen privantur hereditate, nec opus habent restitutione, sed tutæ sunt ipso jure, quia lex eas exemit. Vid. *l.* 11. *C. de ignor. jur.*
3 *& fact.* Ratio: quia hoc delictum consistit in omittendo, & res, quæ omittitur, est tantum juris civilis. Vid. *Odd. quæst.* 82. *art.* 2. Sed si dolose alia omitteret, restitutionem non haberet, *l.* 9. §. *pen. ff. de restit. min.* Vid. *Odd. qu.* 80. *art.* 1. & 2. *Jo.*
4 *Petr. Surd. decis.* 216. *n.* 12. Sic etiam, si minor non solverit vectigal, non est quidem ipso jure tutus, ut hic, sed restitutio datur, si non dolo neglexit, *d. l.* 9. §. *pen. ff. de min. Odd. q.* 82. *art.* 1. *Bacchov. d.*
5 *disp. th.* 12. *lit C.* Aliud exemplum minoris omittendo peccantis in *l. minorib.* 6. *C. de his quib. ut indign. l.* 1. §. *impubes & l. excitiuntur* 14. *ff de SC. Silan. lib.* 1. §. *impuberes C. de fals. mon. Novell.* 115. *cap.* 5.
6 §. 13. Unde regulam faciunt: Minori in delictis consistentibus in omittendo parci, *Gomez l.* 3. *resol. cap.* 1. *n.* 59. quam tamen regulam universalem esse negat & in iis exemplis levitatem criminis & omissionem officii debiti ac ignorantiam ac infirmitatem concurrere tradit *Anton. Matth. de crimin. in proleg. cap.* 2. *n.* 3. Colligunt ex hac
7 lege Regulam: Facilius succurri Minoribus, quando delinquunt omittendo, quam committendo, *Tiraqu. de pœn. temp. caus.* 44. *num.* 43.

TITULUS XXXVI.

Si adversus usucapionem.

L. Contra eos. unic.

SUMMARIA.

An contra usucapionem restituatur minor? 1.
Usucapio est favorabilis, nascitur ex acquirentis possessione & effectum suum operatur sola juris Civilis potestate, nec indiget tuitione Prætoris. 2.
Præscriptio tuitione Prætoris eget, est odiosa, & oritur ex negligentia. 3.
DD. circa hanc quæstionem distinctio. 4.
An lex hæc *mutata per* l. ult. C. in quib. caus. in integr. restit. non est necesse? 5.
Nec mutata l. 45. ff. de min. *per* d. l. fin. *n.* 6.
Bacchovius *notatur.* 7.
An contra præscriptionem tricenariam concedatur restitutio? 8.
Alienatio bonorum minoris, quæ servando servari possunt, legalis non indiget adminiculo decreti judicis, sed tantum ea, quæ fit facto hominis. 9.
Res, quæ servando servari non possunt, dicuntur, quæ non possunt durare per triennium. 10.

1 AN *contra Usucapionem restituatur Minor?* Videtur ipso jure tutus esse, *l. fin. C. in quib. caus. rest. in int. non est nec.* Sed Disting. inter Usucapionem & Præscri-
2 ptionem; illa enim est favorabilis, quia ex acquirentis possessione nascitur & effectum suum operatur sola juris civilis po-
3 testate, nec indiget tuitione Prætoris, qua Præscriptio indiget, *Ant. Fabr. in rat. ad l.* 45. *ff. de minor.* Hæc vero odiosa, quia ex negligentia Minoris, *Donell. lib.* 21. *cap.* 9.
4 *& ibi Hillig. lit. G.* Sed *DD.* communiter distinguunt, utrum cum Majore defuncto inchoata sit usucapio, an vero in persona Minoris sit inchoata, ut hoc casu minor ipso jure sit tutus, illo vero casu opus habeat restitutione per *l.* 45. *ff. de minor. Maurit. cap.* 192. *Odd. quæst.* 88. *art.* 4. *Caldas in l. si curatorem* in verbis *sua facilitate, n.* 46. quem errorem esse dicit *Hillig. in Donell. d. cap.* 9. *lit. G*, natum ex confusione Usucapionis & Præscriptionis: ideoque cum *Ca-*
5 *strensi hic* existimo, hanc legem, quæ de Usucapione loquitur, non esse mutatam per *l. ult. C. in quib. caus. in integr. restit.*
6 *non est necess.* Et *d. l.* 45. *ff. de minor.* per *d. l. fin.* non esse correctam omnes volunt, ut testatur *Flor. Diez. de Mena l.* 1. *q.* 5. *n.* 37.
7 licet aliud velit *Bacchov. in Treutl. d. disp. th.* 12. *lit. A in fin. Gilken. de præscript. part.*
8 3. *cap.* 1. *n.* 78. Contra Præscriptionem tricenariam etiam *DD.* concedunt restitutionem, quod propter *d. l. fin. & l.* 3. *C. de præscr.* 30. *annor.* merito displicet. *Ant. Fabro lib.* 2. *Cod. tit.* 20 *def.* 2. *num.* 4. *Carpz. p.* 2. *Jurispr. for. const.* 9. *def.* 2. 4 ubi *DD.* communem sententiam proponentes recenset) & *Bac-*

& *Bacokov. dict. lit. A.* Colligit ex hac le-
9 ge *Baldus*: Alienationem bonorum minoris, quæ servando servari possunt, legalem non indigere adminiculo decreti Judicis, sed tantum eam, quæ fit facto hominis; qua occasione ex *Gl. Barb. hic*, allegatis
10 Doctoribus quibusdam, definit res quæ servando servari non possunt, scilicet quæ non possunt durare per Triennium.

TITULUS XXXVII.

Si adversus Fiscum.

L. Probus. 1.

SUMMARIA.

An Minor a Procuratore fisci lesus possit restitui? 1.

Solvitur objectio ex l. 2. C. de resc. vend. *n.* 2.

Remedium ordinarium non excludit extraordinarium plenius. 3.

Exemplum, ubi privilegiatus contra privilegiatum utitur suo privilegio, quando privilegia sunt diversa & imparia. 4.

Item quando prior in lucro, alter in damno versatur. 5.

1 Minor læsus est a Procuratore Fisci. Quæritur: *An possit restitui?* quod affirmatur, quia Fiscus in Lucro, Minor in Damno versatur; ratio etiam petatur
2 ex *l.* 11. §. 6. *ff. de Minor.* Nec obstat, quod *l.* 2. *C. de rescind. vendit.* hoc locum habere possit, quando enormiter læsus est minor.
3 Ergo videtur remedium ordinarium excludere remedium extraordinarium. Sed supra diximus, hanc regulam non esse perpetuam, præsertim locum non habet, quando remedium extraordinarium est plenius. Ideoque restitutionem dari in enormi læsione voluerunt, cum in *d. l.* 2. Reus habeat electionem restituendi rem, vel pretium supplendi, sed hic præcise Reus tenetur restituere, *Covarr. l.* 1. *resolut. cap.* 3. *num.* 11. *Odd. quæst.* 17. *art.* 14. *per tot. Pinell. in l.* 2. *C. de rescind. vend. p.* 3. *cap.* 1. *n.* 19. & quos
4 laudat *Barbos. hic num.* 3. Et habes hic Exemplum, ubi privilegiatus contra privilegiatum utitur suo privilegio, quod fit ideo, quia privilegia sunt diversa & imparia, per tradita *Oddi d. tr. qu.* 18. *art.* 4. *n.*
5 32. Item, utitur etiam privilegiatus suo privilegio contra æque privilegiatum, si prior in lucro, alter in damno versetur. *Odd. d. l. n.* 33. *Covarr. in c. possessor p.* 2. §. 2. *n.* 4. & qui allegantur in *Barbosa locuplet. lib.* 14. *cap.* 83. *axiom.* 26.

L. Si adversus. 2.

SUMMARIA.

Quis in prædicto casu judex? 1.

Privilegium Fisci est, quod ejus, atque ita Principis, Procurator in re sui Principalis possit cognoscere. 2.

1 Quæritur hic: *quis tum Judex?* Respondetur, Procurator Fisci & Præses præsente
2 Fisci patrono. Ex quo colligitur: Privilegium Fisci est, quod ejus, atque ita Principis, Procurator in re sui principalis possit cognoscere, *Farin. p.* 1. *fragm. lit. F*, *n.* 181. de quo vide *notata a me ad l.* 41. *ff. de hered. instit.*

L. Edicto. 3.

SUMMARIA.

An Minori competat restitutio contra venditionem rerum suarum a Fisco factam, post quinquennium? 1.

Subhastatione in vendendis rebus Minorum omissa venditio ipso jure nulla est. 2.

Venditiones sub hasta non retractantur. 3.

Fisco rem Minoris ob debita fiscalia debitis cum solemnitatibus vendente restitutio non datur. 4.

Si sine debitis solemnitatibus fiat, ipso jure tutus est Minor. 5.

Si Fiscum rem Minoris ut suam vendat, etiam post quadriennium datur restitutio. 6.

Minor ob debita, venditione facta, restitutionem petens ad debitorum solutionem se offerre debet. 7.

Licet Debitor, executionem passus, eam nullam esse dicat, audiendus tamen non est, nisi debitum totum solvat. 8.

Edicto Divi Marci cautum erat, ut si quis rem emtam a Fisco possedisset quinque annis (quod hodie mutatum §. *fin. Inst. de usucap.*) tutus esset. Exceptæ autem
1 erant res Minorum: putabat igitur Laurentius, etiamsi ejus bona essent a Fisco vendita, sibi tamen competere restitutionem etiam post quinquennium, quia Minor erat. Sed hæc venditio ob debita solenniter facta est, ergo nulla datur Restitutio, *arg. l.* 7. §. 8. *ff. de minor.* & per *l. pen.*

pen. C. de fid. & jur. hast. fisc. Auctor in l. 7. ff. de min. n. 18., nisi vel fraus intervenerit,
2 vel solemnia subhastationis fuerint omissa, nam tunc nulla opus esset restitutione, quia venditio ipso jure nulla esset, *l. 1. 2. & 3. C. de fid. & jur. hast. fisc. l. 3. C. si propt. public. pensitat. l. 16. C. de rescind. vend.*
3 Videtur ex hac lege probari posse, quod venditiones sub hasta non retractentur *ob. l. 2. C. de rescind. vend.* Vid. *Berlich. part. 1. dec. 126. Carpz. part. 2. Jurispr. for. constit. 24. def. 13. & lib. 4. resp. 1.* Ergo ita se
4 res habet: Aut Fiscus rem minoris vendit ob debita fiscalia, debitis cum solemnitatibus & tunc restitutio non datur, *d. l. pen.*
5 *C. de fid. & jur. hast. fisc.* si autem sine debitis solemnitatibus, non opus est restitutione, quia ipso jure tutus est minor; Aut
6 vendit rem minoris ut suam, tum etiam post quadriennium datur restitutio, non obstante *l. fin. C. de quadrienn. praescript. Oddus qu. 18. art. 11. & 12. Caldas ad typum instrum. de emt. cap. 12. num. 29. & seqq. Hondedeus lib. 1. cons. 67. num. 27.*
7 Quando tamen ob debita, venditio facta, minor restitutionem petens, ad debitorum solutionem se offerre debet, per *hanc legem*. Un-
8 de colligunt: licet debitor executionem passus, eam nullam esse dicat, audiendum tamen eum non esse, nisi debitum totum solvat, *Gratian. tom. 1. disc. cap. 7. n. 29.*

TITULUS XXXVIII.

Si adversus Creditorem.

L. Cum & ipse. 1. & L. Si ut allegas. 2.

SUMMARIA.

Contra Foeneratorem si minor velit restitui, onus probandi incumbit Creditori, pecuniam mutuo datam fuisse versam in utilitatem minoris. 1.

Molinaeus *notatur*. 2.

Minor restitutionem petens alias laesionem probare debet. 3.

Hartmannus, Pistorius & Carpzovius *notantur*. 4.

Ex specialitate Tituli speciale quid esse colligitur. 5.

Trentacinquius, Bacchovius, Pinellus, Matthesilanus, aliique *notantur*. 6.

Lex una ex alia explicanda. 7.

Minor amissionem tantum allegare potest, probare non tenetur. 8.

Minor in conscientiae foro obligatur, si revera locupletior redditus. 9.

Creditor gratis sine foenore mutuum dans probatione hac non onerandus. 10.

Intelligenda n. 1. dicta de mutuo firmiter contracto. 11.

1 Contra Foeneratorem, si minor velit restitui, onus probandi incumbit creditori, pecuniam mutuo datam fuisse versam in utilitatem minoris: Ratio in odio
2 Foeneratorum. Quamvis autem *Molinaeus in tract. de usur. quaestion. 38. num. 280.* quem citat *Hartman. Pistor. p. 1. quaestion. 38. num. 4.* de ratione hac decidendi du-
3 bitet, sententia tamen communis est, quod minor restitutionem petens, laesionem debeat probare, nisi scil. res ipsi sit cum foeneratore seu creditore, qui sub usuris mutuo dat, & quod hoc casu minor sine ulla probatione laesionis admittendus sit ad
4 restitutionem. Et sic nec *Hartm. Pistor.* sententiam sequimur, qui minori onus laesionem probandi injungit, quem sequitur *Dn. Carpzov. p. 2. Const. 11. def. 44.* contra
5 quos facit, quod omnino hic videatur aliquid speciale esse ex specialitate tituli: accedit similis textus de mutuo dato Civitati, in *l. Civitas 27. ff. de reb. cred.* Deinde, si minor probare debet laesionem, certe dissipationem probare debet, qua probata, Creditori impossibile erit versionem in rem minoris probare. Neque commode dici potest, praesupponi in *hac lege*, minorem probasse laesionem: Sed potius praesupponendum est, quaerenti; ut actori incubuisse probationem ejus, quod allegaverat, scil. illud mutuum in utilitatem mi-
6 noris versum. Nec *Trentacinquii tit. de minor. resolut. 6. num. 5. & Bacchovii in Treutl. d. l. th. 15. lit. A, & Pinelli ad l. 2. C. de rescind. vend. p. 3. cap. num. 32.* & *Matthesilani sing. 58.* aliorumque sententiam simpliciter approbamus, qui de Creditore etiam eo, qui gratis mutuo dat, intelligunt; sed mediam & communem sententiam sequimur, distinguentem inter Foeneratores, & alios, qui sine usuris mutuo dant, *Odd. quaest. 58. art. 5.*
7 Nam *l. 1. h. t.* quae indefinite de creditoribus loquitur, ex *l. 2.* est explicanda, quod in jure rarum non est, quam sen-
tentiam

tentiam hic communiter tenent *DD.* ut ipse fatetur *Pinell. num.* 31. & quos alle-
8 gat *Hartm. Pistor.* & sic minorem amissionem tantum allegare posse, non teneri probare dicit *Maurit. quæst.* 221. *in fin.* Consentit & communem esse testatur *Gomez t.* 2. *resol. cap.* 14. *num.* 2. *versic. quinto infertur*, *Molin. de J. & J. disp.*
9 300. *num. fin.* Ubi minorem in conscientiæ foro obligari dicit, si revera locupletior redditus, *Mascard. de probat. conclus.* 1167. *n.* 5. & *Barbos. hic*. Et *Klock. vol.* 2. *cons.* 51. *n.* 33. a Doctoribus ita teneri asserit, licet difficultatem agnoscat. Ex quibus omnibus apparet, hanc sententiam esse communiter receptam. Et sane ini-
10 quum videtur, creditorem, qui gratis sine fœnore mutuum dedit, onerare hac probatione, cum non præsumatur in utilitatem suam credidisse; & facit quod ipse *Pinellus* Creditorem exonerat hoc onere probationis, quando in causam necessariam mutuo datum, utut pecunia postea perie-
11 rit. Sed hæc omnia intelligenda sunt de mutuo firmiter contracto, ut si minor non habens Curatorem accepit, aut habens quidem, sed cum consensu Curatoris: nam alias non opus esset restitutione, *arg. l.* 3. *supr. de restitut. minor.*

TITULUS XXXIX.

Si minor ab hereditate se abstineat.

L. Si vos. 1.

SUMMARIA.

An minor, qui se hereditati paternæ non immiscuit, nec tamen protestatus est, se velle abstinere ab hereditate, conveniri a creditoribus possit, ut heres? 1.
Immistio facti est, & probanda. 2.
Non sequitur: filius est, ergo heres est. 3.
Licet se immiscuisset daretur tamen restitutio. 4.
Licet non probet hereditatem esse damnosam. 5.
Sufficit eam damno esse posse. 6.
Datur item restitutio, licet major factus a Creditoribus hereditariis quid exegerit. 7.
Si quid culpa Curatoris diminutum sit ex bonis hereditariis, minor tantum tenetur cedere actionem contra Curatorem. 8.
Non restituitur Minor, si rem aliquam hereditariam cum alia, jam major factus, commutasset. 9.

1 Minor, cum hereditati paternæ se non immiscuisset, convenitur tamen a Creditoribus ut heres, eo quod non protestatus fuisset, se velle abstinere ab hereditate. Sed negatur, filium ut heredem
2 conveniri posse, quia immistio facti est,
3 ergo a Creditoribus probanda, cum nulla sit consequentia: Filius est, ergo heres est, *l. necessarius* 57. & ibi *DD. ff. de adquir. hered. Menoch. lib.* 4. *præsumpt.* 76. *n.* 17. *Mascard. conclus.* 805. *per tot. Dn. Carpzov. l.* 6. *resp.* 64. & *DD.* com-
4 muniter. Et licet se immiscuisset, daretur tamen Restitutio, quod ultimum ampliatur, ut contra immixtionem detur re-
5 stitutio, licet non probet, hereditatem
6 esse damnosam, cum sufficiat, damno eam esse posse, *arg.* §. 1. *Inst. de auctor. tut.* per allegatas auctoritates *hic a Barbos. n.*
7 5. Deinde ampliatur: licet Major factus, a Creditoribus hereditariis quid exegerit, per *l.* 3. *scio ff. de minor. ibique Auctor. n.* 11. Quamvis enim immixtionem ita ratam habuisse dici possit, hic tamen actus in majore ætate factus, pendet a primo actu aditionis, factæ in minori ætate & in consequentiam ejus actus, *Francisc. de Barry de success. lib.* 11. *tit.* 23. *num.* 5. *Odd. q.* 62. *art.* 4. *Menoch. de recup. poss.* 15. *num.* 26. *Cujac. ad d. l. tom.* 2. *operum.*
8 Si quid autem culpa Curatoris deminutum sit ex bonis hereditariis, minor tantum tenetur cedere actionem contra Curatorem,
9 *l. ult. ff. de admin. tut.* Sed si rem aliquam hereditariam cum alia, jam major factus, commutasset, tunc ille actus ab hereditatis aditione plane esset separatus, & sic minor non restitueretur, *Barry d. l.*

Auth. Si omnes Creditores.

SUMMARIA.

Modus petendæ restitutionis adversus aditam hereditatem. 1.
Creditoribus citatis per trimestre emanentibus restituitur Minor & bona inventantur. 2.
Citandi etiam hoc casu Legatarii. 3.
Si Creditores incerti, Edictali citationi locus sit. 4.

Hæc

4 Hæc Authentica præscribit modum petendæ Restitutionis adversus aditam hereditatem; scil. ut convocentur omnes creditores. Ratio in *l.* 39. *ff. de adopt.* qui
2 si per trimestre emaneant, restituitur minor & bona inventantur. Videatur *Oddus circa practicam hujus Authent. q.* 62. *art.*
3 5. *& q.* 34. *art.* 10. ubi recte dicit Legatarios etiam citari debere, quia eorum etiam interest, an heres ex testamento adierit hereditatem; & dubium mihi non est, Imperatorem vocem *Creditorum*,
4 paulo laxius accepisse. Sed quid, si Creditores sint incerti? tunc Edictali citationi locum faciunt *DD.* rectissime per *l. si eo tempore C. de remiss. pign.* & per ea, quæ allegat *Oddus d. q.* 34. *art.* 11. *n.* 51. de effectu, idem *q.* 62. *art.* 6. *& seq.*

L. Si cum. 2.

SUMMARIA.

An minor repudiatas hereditates agnoscere, & agnitas repudiare possit per beneficium restitutionis in integrum? 1.
An restituendus, si Inventarium fecerit? 2.
Confecto Inventario heres ultra vires hereditatis non tenetur. 3.
Et hereditas sufficiens æri alieno solvendo potest implicita esse multis litibus & difficultatibus. 4.
Minor restituitur contra aditam hereditatem, etiam quoad separationem bonorum. 5.

1 Delatæ sunt minori tres hereditates: 1. Avi paterni. 2. Avi materni. 3. Patris. Primam & secundam repudiat, tertiam agnoscit, sed sentit se læsum, Quæritur: *An repudiatas agnoscere & agnitas repudiare possit per beneficium restitutionis?* quod Affirm. Ratio in *l.* 44. *ff. de Minorib.*
2 *Sed an minor restituendus, si Inventarium fecerit?* Videtur quod non, quia tunc non
3 tenetur ultra vires hereditatis. Ergo nulla læsio. Sed tamen contrarium placuit communiter. Vid. *Odd. q.* 62. *art.* 2. *Au-*
4 *ctor in l.* 6. *ff. de minor. num.* 6. quia & hereditas, sufficiens æri alieno solvendo, potest implicita esse multis litibus & difficultatibus, quibus implicari minorem non expedit, *l.* 6. *ff. de minor. Bl. ad l.* 1.
5 *h. t. in fin.* Colligunt ex textu: Minorem restitui contra aditam hereditatem, etiam quoad separationem bonorum, ut ope restitutionis separare liceat Avitam hereditatem a Paterna, *Barbos. hic.*

TITULUS XL.

Si ut omissam hereditatem, vel bonorum possessionem vel quid aliud adquirat.

L. Minores. 1, & L. ad bonorum. 2.

SUMMARIA.

Minor omittens bonorum possessionem potest restitui. 1.
Emancipatus hoc casu conferre debet bona, quæ possidet tempore mortis patris. 2.
Quid si res jam sint distractæ? 3.
Effectus restitutionis adversus hereditatem repudiatam remissive. 4.
Substitutiones, quæ per aditionem hereditatis exspiraverant, hoc casu reviviscunt. 5.
Restituuntur item obligationes per aditionem prius confusæ. 6.

1 Minor, quando omittit bonorum possessionem, tunc potest restitui. Ra-
2 tio in *l.* 44. *ff. de minor.* Si tamen filius sit emancipatus, debet conferre bona, quæ possidet tempore mortis Patris, *l.* 1. *pr.*
3 *& l.* 1. *ff. de collat. bonor.* Sed quid *si res jam sint distractæ?* Minorem restitui non debere dicitur in *l. quod si minor* 24. §. 2. *ff. de minor.* quod de herede Extraneo intelligendum: nam *l. fin. C. de repud. heredit.* de herede Suo loquitur. Vid. *Hillig. in Donell. lib.* 7. *c.* 2. *lit. Aa*, *& cap.* 7. *lit. E*, *Anton. Faber lib.* 14. *conject. cap.* 1. Aliter *Oddus quæst.* 63. *art.* 2.
4 Quis autem sit effectus restitutionis adversus hereditatem repudiatam, vid. *Odd. d.*
5 *quæst.* 63. *art.* 8. *& seq.* nam substitutiones, quæ per aditionem hereditatis expi-
6 raverant, reviviscunt. Et obligationes, quibus defunctus tenebatur, quæ per aditionem confusæ erant, restituuntur, & omnia in suum pristinum locum restituuntur.

TITULUS XLI.

In quibus causis in integrum restitutio, necessaria non est.

L. Minoribus. 1.

SUMMARIA.

Pœna heredis non ulciscentis mortem defuncti est privatio hereditatis. 1.
Hæc ipso jure minorem non tenet. 2.
Ratio. 3.
Etiamsi minor major factus non ulciscatur mortem defuncti. 4.
Spectatur tempus aditæ hereditatis. 5.
Aditio non est actus reiterabilis. 6.
An non Mater major facta teneatur liberis tutorem petere? 7.
Minori omittendo peccanti contra jus Naturæ non succurritur. 8.

1 PŒna heredis non ulciscentis mortem defuncti est privatio hereditatis per *l.*
2 *9. ff. ad SC. Silanian.* quæ ipso jure non tenet minorem, sive Curatorem habeat, sive non. Nota bene: hic ipso jure, con-
3 tra pœnam indemnis servatur minor, quia scil. delictum hoc in omittendo, non committendo consistit, & minor hic peccat contra jus Civile tantum, *Bacchov. in Treutl. d. disp. th. 12. lit. C, Anton. Math. in crim. proleg. cap.* 21. *num.* 3. Et hoc
4 locum habet, etiamsi minor major factus, non ulciscatur mortem defuncti per *l. mi-*
5 *noribus 6. de his quib. ut indign.* nam sufficit tempore aditæ hereditatis eum mino-
6 rem fuisse, & quia aditio non est actus reiterabilis, *Bl. Castr. hic & Tiraq. in tr. cessante causa limit.* 4. *n.* 6. *Odd. q.* 82. *art.* 5. *n.* 54. ubi de communi sententia
7 testatur. Sed *An non mater major facta teneatur liberis tutorem petere?* quærit hic
8 *Castr.* quod merito affirmat. Sed ubi minor omittendo peccaret contra jus naturæ, v. gr. si major 18. annis Patrem non redemerit ab hostibus, ipsi non succurreretur, *Authent. si captiv. C. de Episcop. & Cleric. Novell.* 115. *cap.* 3. §. 13. *Bacchov. d. lit.* C.

L. Adolescentiæ. 2.

SUMMARIA.

Quinquennium præstitutum filio ad proponendam querelam inofficiosi testamenti ipso jure non currit minori. 1.
Multo minus impuberi. 2.
Plus est repudiare facto quam omittere. 3.
Conciliatur lex præsens cum l. 1. supr. de rest. min. 4.
Non desunt in jure nostro leges fugitivæ. 5.

1 Quinquennium præstitutum Filio ad proponendam querelam inofficiosi testamenti
2 ipso jure non currit minori, multo minus Impuberi, licet, si repudiaverit restitutio-
3 ne opus habeat, quia plus est repudiare
4 facto, quam omittere. Ut igitur *Lex hac cum l. 1. supr. de restit. minor.* concilietur, intelligunt illam legem primam de eo casu, quando quis factis tacite declarat renunciationem querelæ, quos Auctores citat *Hilliger. lib.* 21. *cap.* 9. *lit. F*, quamvis non sit absurdum etiam dicere *in d. l.* auxilium, quod ætati impertitur, non de restitutione intelligendum, sed quod jure tutus sit. Sed sic obstare videtur,
5 quod lex illa ita fugitiva foret. Sed non desunt in jure nostro leges fugitivæ. Dici etiam possit, ratione primæ partis illius legis primæ, illam ad illum titulum pertinere.

L. In minorum persona. 3.

SUMMARIA.

Mora quando ex re fiat? 1.
Talis mora committitur minoribus Creditoribus. 2.
Emtor minori venditori tenetur re tradita ad usuras, etiamsi res sit infrugifera. 3.
Barbosa *notatur.* 4.
Committitur mora hæc in omnibus contractibus bonæ fidei. 5.
Item in Legatis ac Fideicommissis. 6.
Legata & Fideicommissa stricti juris sunt. 7.
Ratione tamen Usurarum & moræ bonæ fidei contractus imitantur. 8.
Beneficium, quod sine interpellatione debitor in mora constituatur, competit etiam Ecclesiæ. 9.
Quibus casibus debitor minoris in mora non constituatur? 10.

1 Mora fit quandoque ex re, i. e. ex solo tempore solutionis retardatæ, sine ulla
2 interpellatione personæ, & hæc etiam committitur minoribus creditoribus non tantum in ven-

3 in venditione, ubi emtor minori venditori tenetur re tradita ad usuras, non tantum si fructus ex re perceperit, sed etiam si res per se infrugifera sit, quos refert,
4 sed male refutat *Barbos. ad L. de divisione* 5. *n.* 57. *ff. sol. matrim.* quia in *d. L. curavit*, in facti contingentia concurrunt duo, scilicet perceptio fructuum & favor ætatis, non quod semper hæc conjuncta
5 esse debeant. Et hæc mora irregularis non tantum committitur in emtione, sed in omnibus contractibus bonæ fidei, sive etiam qui moram desiderant, i. e. qui desiderant interpellationem, ut in mora quis consti-
6 tuatur, & in Legatis ac Fideicommissis,
7 qui licet stricti juris sint, ratione usurarum
8 tamen & moræ, bonæ fidei contractus imitantur; nam quod Majores prudentia sua sibi constituere possunt, in eo subvenire voluerunt Minori leges, *Arum. de mora c.* 4. *n.*
9 1. Et hoc beneficium, quod sine interpellatione debitor in mora constituatur, competit etiam Ecclesiæ, vide *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas* 220. *per tot. Mejer. in Colleg. Argent. de usur. th.* 50. *n.* 2. *Covarr. l.* 3. *resol. c.* 17. *n.* 4. qui ea, quæ objiciuntur Ecclesiæ, refellit, *Tiraq. de privil. piæ causæ priv.* 141. & quos plena manu hic allegat *Barbos. num.* 3. *& Honidedeus lib.* 2. *consult.* 38. *& Carpz. p.* 2. *const.* 30. *def.* 23. *Arum. d. c.* 4. *n.* 1. *& seqq.*
10 Non tamen in mora constituitur debitor minoris, 1. quando non habet personam legitimam, cui solvatur, *Vinc. de Franch. decis.* 227.; 2. nec quando Minor Majori succedit, *Riccius dec. coll.* 1190.; 3. nec quando debitor ipse Minor esset, *Peregr. de Fideicomm. art.* 49. *n.* 87.; 4. nec si Minor vel Ecclesia, antequam ei solvatur aliquid præstare tenetur ex *Baldo hic Menoch. cons.* 665. *n.* 6. Unde sequitur, falsum esse, quod nonnulli inferunt ex hac lege: Debitorem minoris, qui ex emtione sit obligatus, etiam ad usuras teneri, licet minor vendens nondum tradiderit. Quos merito refutat *A. Barbos. ad l. de divisione* 5. *ff. sol. matr. n.* 56.; 5. nec si versemur in contractu stricti juris, & sic nec in transactione super contractu stricti juris, cujus indolem sequitur, facta, *Menoch. d. cons. num.* 17.

L. Si tutor tuus. 4.

SUMMARIA.

Gesta tutoris, qui debuit cavere rem pupillo salvam fore, & non cavit, non valent ipso jure. 1.
Solvitur objectio. 2.
Praxis hodierna. 3.
Hodie raro satisdationes tutorum exiguntur. 4.
Pupilli jus tacitæ hypothecæ in bonis tutorum habent. 5.
Bacchovius *notatur.* 6.
Tutoris gesta, cui non decreta est per Magistratum tutela, hodie ipso jure sunt nulla. 7.
Exceptis testamentariis tutoribus. 8.

1 Gesta tutoris, qui debuit cavere rem pupillo salvam fore, & non cavit, non valent ipso jure. Ratio in textu: quia ea, quæ ab ipso gesta sunt, ipso jure
2 sunt irrita; Nec obstat *l. non eo minus* 14. *supr. de Procurat.* quæ loquitur de eo casu, quando sententia pro minore lata,
3 non contra eum. Sed hodie vix videtur
4 nostris moribus obtinere; nam raro satisdationes exiguntur, nisi a legitimis tutoribus
5 non satis possessionatis, & satis prospectum pupillis videtur jure tacitæ hypothecæ, quod in bonis tutorum habent, *l. pro officio* 20. *C. de admin. tut. Carpz. l.* 5. *resp.* 82. *nu.* 14. quamvis etiam tempore Justiniani hypotheca jam fuerit constituta, & tutoris bona interdum non sufficiant, & *Reformatio Politica* requirat sufficientem cautionem (*eine rechtmässige caution und Versicherung*) sicut hæc du-
6 bia movet *Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 8. *th.* 5. *lit. C*, vereor tamen, ut hæc satis firma sint contra consuetudinem, quia sine cautione per solum decretum seu confirmationem Magistratus, conferri videmus. Ad hoc tamen argumento hujus legis uti
7 possumus, ut probemus, tutoris gesta, cui non decreta est per Magistratum tu-
8 tela, hodie ipso jure esse nulla, nisi velis excipere testamentarios tutores, cum *Schrad. de feud. p.* 10. *sect.* 20. *num.* 108.

L. Sancimus. 5.

SUMMARIA.

Partitio textus. 1.
Biennium exceptioni non numeratæ pecuniæ pre-

praescriptum. 2.
Non currit minori. 3.
Melius est intacta jura servare, quam post vulneratam causam remedium quaerere. 4.
Usus hujus regulae in aliis. 5.
Quatenus num. 3. *dicta procedant*? 6.
Nulla praescriptio currit minori. 7.
Exceptiones. 8.
Praescriptio 30. *vel* 40. *annorum contra pupillos non currit*. 9.
Contra praescriptiones, quae executiones poenarum concernunt, non datur restitutio. 10.
Currit minori tempus petendi investituram, ut tamen detur restitutio. 11.

1 Partes tres sunt: I. Biennium, quod
2 Exceptioni Non numeratae pecuniae prae-
3 scriptum, ipso jure non currit minori.
4 Ratio additur in textu: *quod melius sit intacta jura servare, quam post vulneratam*
5 *causam remedium quaerere*. Quam regulam etiam ad alia negotia, v. g. quando inter sponsum & sponsam inimicitiae graves exortae, accommodant, de quo *Dn. Mevius p. 4. dec. 44. aliter dec. 59. num.*
6 13. Sed hoc ita intelligendum, si minor spe futurae numerationis confessus est, se recepisse mutuo 100., habet exceptionem etiam post biennium, ut non teneatur probare post biennium, sibi non esse numerata illa centum, *Caldas in l. si Curatorem*, in verbis *sua facilitate*, *n.* 44. nam majoribus alias concedi exceptionem non numeratae pecuniae, si onus probandi in se suscipere velint, suo loco in *tit. de non num. pecun*: dicetur II. Transfert hypothe-
7 sin ad thesin, dicens, nullam praescriptionem currere minoribus, sed cessare ipso
8 jure. Excipitur 1. Praescriptio 30. vel 40.
9 annorum, quae III. pars est. Haec enim contra minores currit ipso jure, non vero contra pupillos, *l. 3. C. de praescript.* 30. *an-*
10 *nor.*: 2. Excipiuntur praescriptiones, contra quas olim restitutio non dabatur, ut quae executiones poenarum concernunt, *lib.* 37. *princ. de Minorib. lib.* 7. §. 1. *de injur.* ibi *per in integr. autem*: 3. Excipiuntur quae ab ipso Justiniano introductae, ut currerent minori, *Auth. si minor C. de tempor. in integr. restit.* & *l.* 13. §. *ult. C. de judic. Oddus qu.* 88. *art.* 3. *Vasq. de success. lib. de test. pot. tit.* 20. *numer.* 5. *Barbos. hic num.* 7.: Excipitur 4. praescriptio conventionalis per *l.* 38. *ff. de Minor. Oddus d. tr. q.* 88. *art.* 2. *num.* 31. & 34. *Tiraq. de retr. convent.* §. 1. *gl.* 2. *n.* 56. *cum seqq.* & quos allegat *Barb. n.* 6.: 5. Excipiuntur praescriptiones statutariae, juxta communem sententiam, de qua *Odd. d. q. art.* 5. & quos laudat *Barbos. hic num.* 5. & praeter eos *Rosenthal. de feudis cap. 6. concl. 40. nu.* 2. nisi surrogata haec sit in locum legalis praescriptionis, *Odd. d. q. n.* 57. Dissent. *Schrader. de feudis p.* 1.
11 *cap.* 5. *n.* 26. Sic minori currit tempus petendi investituram, ut tamen detur restitutio, *Rosenthal. d. concl.* 40. *Oddus quaest.* 89. *art.* 5. Confer *Dorell. l.* 21. *cap.* 9. & 12. *Bacchov. d. disp. th.* 12. *lit. A*; & quae supra diximus ad *l. un. C. si contra usucap.* Conferatur ad hanc legem *Bacchov. d. l.* 4. *Pand. tit. de Minor. cap.* 7. *n.* 3. & *cap.* 14. *n.* 3.

TITULUS XLII.

Qui & adversus quos in integrum restitui non possunt.

L. in consilio. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Praesumtio cedit veritati. 2.
An restitui in integrum possit minor, qui se Juris Doctorem profitetur? 3.
Professio juris cum provida administratione bonorum nihil commune habet. 4.
Mercatores approbati & in albo mercatorum descripti in negotio mercaturae restitutionem non habent. 5.
Quid juris circa mercatores non approbatos, sed ex solis actibus industrios? 6.
Ex eo, quod quis minor decurio creatus sit, aut minor operam liberis generandis dederit, non praesumitur industrius. 7.
Decurionatus interdum ex necessitate alicui obtrudebatur. 8.
Potest quis liberis generandis magis operam dare, quam libris invigilare. 9.

1 Minor quidam in Decurionem electus est, qui alias ut bonum Patremfamilias se gessit, & in actibus publicis industrius fuit, Quaeritur, *An debeat restitui, si laesio possit probari?* Videtur quod non, 2. quia praesumtio est, 2. quod non fue-
rit

rit læsus, per lubricum ætatis; Sed affirm. hic, quia licet præsumtio contra minorem
2 militet, vulgare tamen est, præsumtionem cedere veritati. Utut igitur præsumtio sit, ipsum sobrie omnia gesturum, si tamen læsus deprehendatur, præsumitur ætatis lubrico captus, qua de re *Oddus quæst.* 23. *art.* 1. *Donell. lib.* 21. *c.* 11. & ibi *Hillig.*
3 *lit. A.* Sed, *qui se Juris Doctorem profitetur, an possit restitui?* Communiter hoc Negant. Vid. *Odd. d. q.* 23. *art.* 7. & quos hic allegat *Barbos. num.* 3. & *Fachin. l.* 3. *controv. c.* 5. Sed melius distinguit *Hillig. in Donell. lib.* 21. *c.* 11. *lit. B*, inter ea, quæ ad juris peritiam pertinent, si errore juris exceptionem vel allegationem omisit; quia hic desiderium ejus, si vellet, restitui, cum professione ejus pugnaret, *argum. l. professio de Muner. matrim. l.* 10. & inter alia negotia civilia & œconomica,
4 quia Professio juris cum provida administratione bonorum nihil commune habet, *Auctor in l.* 1. *ff. de minor. num.* 4. Ex hac lege etiam *Cynus & Bartol.* collegerunt.
5 Mercatores approbatos & in albo mercatorum descriptos in negotio mercaturæ restitutionem non habere, *Beneuent Stracha de mercatura p.* 3. *num.* 26. *Carpan. ad statuta Mediol. c.* 416. *n.* 201. *Auct. in d. l.* 1. *ff.*
6 *de minor. n.* 4. Sed ubi ex solis actibus sunt industrii, publice tamen non approbati, in integrum restitutionem petere non prohibentur; graviori tamen onere probandi
6 adstringuntur, quia propter industriæ præsumtionem plene læsionem probare de-
7 bent, adeo ut juramentum suppletorium ipsis non deferatur. Idem *Strachad. l.* Confer. *Caldas ad d. l.* 3. *si curatorem verb. læsis, num.* 35. & *Sarmientus lib.* 3. *select. interpret. c.* 12. Collige *hac l.* 1. ex eo, quod quis minor Decurio creatus sit aut minor operam liberis generandis dederit, non præ-
8 sumi industriam; nam Decurionatus inter-
9 dum ex necessitate obtrudebatur, & potest quis liberis generandis magis operam dare quam libris invigilare, *Kremberg. ad* §. *si quis agens* 33. *Inst. de act. num.* 13. *& seq.*

L. Cum apud. 2.

SUMMARIA.

Filius contra parentem, & libertus contra patronum non possunt restitui. 1.
Læsio non præsumitur. 2.
Potest minor contra tertium restitutionem petere, licet ille regressum habet contra patrem. 3.
Datur restitutio contra factum parentis, unde nullum lucrum pater accipere potuit. 4.
Quo colore contra parentem petenda restitutio? 5.
Distinctio inter restitutionem, quæ competit jure actionis, & eam, pro qua officium nobile imploratur. 6.

1 Filius, contra Parentem, & libertus contra Patronum non potest restitui, tum propter reverentiam ipsi debitam, quis enim æquis auribus audiret conquerentem
2 filium, se a Patre læsum esse? tum quia
3 lex læsionem non præsumit. Sed contra tertium potest petere restitutionem minor, licet ille regressum habeat contra Patrem, *arg. l.* 2. *C. si advers. donat. Oddus*
4 *q.* 18. *art.* 2. *num.* 12. Sic etiam contra factum Parentis interdum restitutio datur, unde nullum lucrum Pater accipere potuit, ut *d. l.* 12. *ult.* §. 6. *C. de bon. quæ liber.* adeoque in Textibus proxime allegatis non contra Parentem, sed contra factum re-
5 stitutio petenda est, eo colore, quod non à Patre, sed facto, præter intentionem læsus sim, aut quando de statu quæstio, per *l.* 2. *si advers. rem judic. Oddus d. art.* 2. *num.* 24. *& seq.* Confer. *Caldas in d. verb. læsis n.* 155. *& seq. & Bacchov. in Treutl. d. disp.*
6 *th.* 13. *lit. A.* Coincidit fere distinctio inter restitutionem, quæ competit jure actionis, & eam, pro qua officium nobile imploratur, *Caldas d. l. Odd. q.* 18. *art.* 1. *Mauritius c.* 224. quos refert & refellere tentat *Bacchov. ad tit. de restit. in Pand. sub Rubr. quibus & adversus quos num.* 15.

TITULUS XLIII.

Si minor se majorem dixerit, vel major probatus fuerit.

L. Si cum minor. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Error facti ipso jure non nocet. 2.
Omnis confessio erronea revocari potest detecto errore. 3.

Qui

Qui solemniter contrahunt, legitimæ esse ætatis præsumuntur. 4.

1 QUædam (virgo) quæ se majorem juraverat, decepta tabulis professionum vel scripturis nativitatis; de quibus *Mascard. concl.* 1146. *num.* 12. & contraxit cum alio ut in majorennis, *An erit restituenda ob læsionem?* Videtur 2 quod non, quia error facti ipso jure non nocet, *l.* 7. *C. de ignor. jur. & fact.* vel videtur etiam excludenda a restitutione, quia se majorem dixit. Sed respondetur, dandam esse restitutionem, quia hic contractus intervenit; ideoque non contra errorem, sed contra contractum restituenda est; & non dixit se majorem animo fal-3 lendi & decipiendi, & omnis confessio erronea revocari potest, detecto errore *Menoch. l.* 2. *præsumt.* 51. *n.* 4. Colligit *Gl. & Bl.* hic, quem etiam laudat *Menoch.* 4 *l.* 6. *præsumt.* 13. *num.* 3. eos, qui solemniter contrahunt, legitimæ esse ætatis præsumi.

L. Si is qui minorem. 2.

SUMMARIA.

Dolo afferens se majorem non juvatur restitutionis beneficio. 1.
Errantibus, non decipientibus jura subveniunt. 2.
Gail. *notatur.* 3.
Limitatur regula n. 1. *proposita.* 4.
Scienti & volenti, imo & qui scire debuit, non infertur dolus & injuria. 5.
Dolus cum dolo compensatur. 6.

1 Dolo afferens se majorem, non juvatur 2 restitutionis beneficio, quia errantibus, non decipientibus jura subveniunt, *l.* 2. & *l.* 23. *ff. ad SC. Vellej.* & hoc ipsum etiam ad pupillum doli capacem, se pro majore gerentem, extendit post *Castrensem in l.* 3 *qui jurasse ff. de jurej. Gail. l.* 2. *observ.* 65. quod, quomodo in facto contingere 4 possit, vix apparet. Sed limitatur hæc Regula: I. quando contrahens cum minore ex aspectu videre potuit, eum esse mino-5 rem. Scienti enim & volenti, imo & qui scire debuit, non infertur dolus aut injuria, *l. cum donationis* 34. *C. de transact. Gail.* 2. *observ.* 65. *num.* 2. & *seq.* II. Fallere dicunt Regulam, si restitutionem petat, non contra eum, cui dolum adhibuit, sed contra tertium, quia cessat ibi ratio legis, *Odd. d. tr. q.* 24. *art.* 6. *num.* 6 50. III. Si uterque sit in dolo, cum dolus cum dolo compensetur, *Odd. d. q.* 24. *art.* 7.

L. Si alterius. 3.

SUMMARIA.

Partitio textus. 1.
Facti species. 2.
Hominum memoria labilis. 3.
Contra scripturam non admittitur probatio in contrarium, nisi per scripturam. 4.
Aliud est juramentum corporale præstare, aliud in instrumento juramentum ponere. 5.
Contra hoc datur probatio in contrarium per alia instrumenta. 6.
An etiam per testes? 7.
Non obstat juramentum corporale, si minor dolo inductus juravit, se esse majorem. 8.
Aliud remedium minori in proposita facti specie competens. 9.
Solvitur objectio. 10.
Ex adspectu probatur ætas. 11.
Melius instrumentis probatur ætas, quam testibus. 12.

1 Lex tertia habet tres partes. I. Repetit legem secundam; II. Repetit legem 2 primam; Partis III. hæc est Species: Producebat minor instrumentum, in quo ipse minor asseruerat jurato, se esse majorem: Quæritur, *An contrarium probaturus minor audiendus sit?* Videtur quod sic, ob *l. penult. C. de transact.* Sed respondetur, non debere audiri, nisi aliis instrumentis, non 3 testibus (quia hominum memoria circa tot annorum seriem labilis est, subest & me-4 tus subornationis, & alias contra scripturam non admittitur probatio in contrarium, nisi per scripturam, *l. generaliter C. de non numer. pecun. l. cum de indebito, in fine ff. de probat.*) se fuisse minorem probare velit. Si vero juramentum corporaliter præstitisset, nullo modo debet audiri. Nota 5 bene: Aliud est juramentum corporale præstare, aliud in instrumento juramentum 6 ponere, nam contra hoc datur probatio 7 in contrarium per alia instrumenta, non testes: licet enim illud negent *Maurit. de restit. cap.* 170. *n.* 8. & *Mynsing. cent.* 4. *observ.* 20. *in fine*, confutantur tamen expresso textu hujus legis; ideoque illam distinctionem recte amplectuntur *Oddus d. q.* 24.

q. 24. art. 2. Donell. & ibi Hillig. lib. 21.
8 *cap.* 10. *lit. H.* Non vero obstabit juramentum Corporale, si minor dolo inductus juravit, se esse majorem: cum enim dolo inductus sit, ad credendum se esse majorem, eadem facilitate ad juramentum prosiliit. Ergo *argum. l. 41. C. de transact. Hil-*
9 *liger. d. l.* nec prohibetur minor ex causa nullitatis contractum impugnare, quia juravit, se non esse minorem, vel non usu-
10 rum restitutionis beneficio; sed non juravit se ex alio capite non impugnaturum Contractum, *Gail. l. 2. observ. 69. n. 5. & seq. Oddus d. l. art. 4. Marta. tom. 2. digest. tit. de minor. cap. 13. & seq.* & quos allegat *Barbos. hic n. 9.* licet dissentiat *Quetta cons. 44. n. 27. & cons. seq.* Et *Mauritius d. c. 170. n. 2.* Nec obstat vers. *si tamen*, in hac lege, qui ad versic. proximum (*Aditus*) est
11 referendus, *Hillig. d. l.* Collige etiam: Ex aspectu probari ætatem, *Menoch. l. 2. præsumt. 52. n. 38.* & *Mascard. conclus. 667. n. 17.* & quos allegat *Barbos. hic n. 4.* Colligitur
12 etiam: melius instrumentis probari ætatem, quam testibus, *Mascard. conclus. 672. n. 2. & seq.*

L. Cum circa. ult.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Liberatio obligatione favorabilior est. 4.
Nevius & Barbosa *notantur.* 5.
Sententia ex falsis probationibus lata, licet corrupti testes non sint, per restitutionem tamen everti potest, licet nullus adversarii dolus concurrat. 6.

1 Minor adiit Præsidem, & allegans per errorem, se esse majorennem, petit se a cura liberari, quod impetrat; cum vero postea contraxisset & læsus esset, petere
2 vult restitutionem, quæritur, an possit? Videtur quod non, quia justus est error eum eo contrahentium, per *l. 23. ff. de*
3 *minorib. & per l. 1. tit. seq.* Sed Affirm. Nam in *dicta l. 23.* agitur de liberatio-
4 ne, *hic* de obligatione: illa enim hac longe favorabilior, nec de restitutione prius actum est, aut si actum est, ex nova tamen causa hic agitur per *l. 2. tit. seq.* Præfero tamen primum intellectum, & quod prius non fuerit actum de restitutione; sed minor tantum major declaratus & a cura liberatus, quem intellectum pluri-
5 bus commendat *Castrens. hic*. Minor autem, quod *Nevius* in collectaneis & ex eo *Barbosa* hanc legem ita sument, quod Restitutio necessaria non sit, si ipso jure sententia annulletur, cum tamen lex ipsa de restitutione agat; neque *Salyc.* a *Nevio*, neque *DD. & Interp.* a *Barbosa* allegati, illud volunt, restitutionem non esse necessariam, & ipse *Barbosa n. 2.* sibi contradicit, ubi dicit, dari restitutionem. Illud
6 melius ex hac lege Colligitur: sententiam ex falsis probationibus latam, licet corrupti testes non sint, per restitutionem tamen everti posse, licet nullus adversarii dolus concurrat, sicut hunc textum urget *Odd. de restitut. p. 2. q. 78. art. 5. n. 46.*

TITULUS XLIV.

Si sæpius in integrum restitutio postuletur.

L. Si post sententiam. 1.

SUMMARIA.

An minor impetrata restitutione succumbens eandem secunda vice petere possit? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Quatenus ad fatalia Appellationis lapsus restituatur? 4.
Præscriptiones judiciales currunt etiam minoribus. 5.
Contra restitutionem semel non denegatam non datur restitutio, nisi nova causa existat. 6.

1 Minor petiit fundum, & succubuit, petit Restitutionem, iterum succubuit,
2 Quæritur, *An secunda vice Restitutionem petere possit?* Videtur quod sic, ob *l. 7.*
3 *§. 9. ff. de Minor.* Sed Respondetur quod non, ob auctoritatem rei judicatæ, cum appellare potuerit; & alias res abiret in infinitum & modus restitutionis nullus esset, & Prætor, uti actiones suas restringere voluit, ita & restitutiones: *Vid. Hillig. in Donell. lib. 21. lit. O. Oddus quæst. 16. art. 2. Maurit. c. 132. Treutl. d. disput. th. 1. lit. E, ibique Bacchov.* Et in *d. l. 7. §. 9.* re-
4 stitutio data, *hic* vero denegata. Ad fatalia tamen Appellationis lapsu restituendus est, scil. quoad secundam sententiam, non vero,

vero totam causam, quia hic nova læsio, scil. omissio appellationis, *Oddus d. qu.* 16. 5 *art.* 2. Speciale hoc est in præscriptionibus judicialibus, quod currant etiam minoribus, *Nov.* 23. *l. properandum* 13. §. *ult. C.* 6 *de judic.* Collige ex hac lege: Contra Restitutionem semel denegatam, non dari Restitutionem, nisi nova causa existat, quæ sententia est approbata in *Ord. Cam. p.* 3. *tit.* 52. *Mynsing. cent.* 1. *obs.* 52. Conf. *Oddus d. q.* 16. *art.* 6. *Caldas ad l.* 3. verbo *implorandum n.* 35. & sic in effectu poterit habere minor, quod primo intuitu denegatur; nam potest per appellationis restitutionem impugnare sententiam, contra quam restitutio ipsi denegata erat, modo omissio appellationis etiam tempore minoris ætatis contigerit.

L. Quanquam. 2. & L. In una. 3.

SUMMARIA.

Ob novam causam sive emergentem sive innotescentem denuo peti potest restitutio. 1.
Contra concessam restitutionem datur restitutionis petitio non contra denegatam. 2.
An audiendus minor, si non contra datam, nec denegatam restitutionem, sed tamen super eadem repetatur restitutio? 3.
Carpzovius *explicatur*. 4.
An communitas contra minorem restitutionem petere possit? 5.
Communitas minoris jure nititur. 6.
Quando de concursu privilegiatorum sermo est, distinguendum, uter in damno magis versetur. 7.

1 Lex secunda limitat præcedentem legem, sicut & tertia, scil. quod ob novam causam sive emergentem sive innotescentem denuo peti possit restitutio, v. gr. si ob id denegata, quia tutores solvendo, postea vero fiant vel appareant non solvendo, *argum. l.* 25. *ff. de Minor.* imo licet allegata fuerit læsio, sed non probata, & ideo denegata fuerit restitutio, pro nova causa id habendum, per tradita *Odd. d. q.* 16. *art.* 7. multo magis autem super aliis articulis restitutio peti potest. *Vid. Odd. d. qu.* 2 16. *art.* 4. Colligitur exinde Contra concessam restitutionem dari restitutionis petitionem per *d. l.* 7. §. *restitut.* 9. *ff. de Minor.* sed non contra denegatam. Si vero non 3 contra datam nec denegatam restitutionem, sed tamen super eadem re petatur restitutio, v. g. ad fatalia, secunda vice lapsa, restituenda, an audietur Minor? Et æquius est, audiendum eum esse, si verus dolus non doceatur, *Oddus d. q.* 16. *art.* 8. Conf. *Marta t.* 1. *decis. tit. de restit. c.* 79. & *seq. Donell. lib.* 21. *cap.* 12. *Maurit. c.* 131. & *seq.* & *c.* 257. *Caldas d. l.* Cum igitur dictum sit, contra datam restitutionem dari restitutionem per *l.* 7. §. 9. *ff. de Minor.* Ideo 4 recte intelligendus *Carpzovius lib.* 2. *respons.* 97. *nu.* 2. ubi cum *Ant. Fabro*, illum, qui restitutionem omittit, ulterius restituendum non esse dicit; sensus enim est, quod qui semel restitutus, sed contra restitutionem petiit & impetravit restitutionem, non possit tertia vice contra secundam restitutionem petere, sicut ex *Anton. Fabro all. l.* 2. *Cod. tit.* 26. *def.* 2. colligitur; non vero videntur negare, contra datam restitutionem dari petitionem restitutionis secundam. Illud vero non possum 5 capere, quomodo communitas contra minorem restitutionem potuerit petere, cum tamen minor contra minorem non debeat restitui, *l.* 11. §. *pen. ff. de Minorib.* Ergo 6 nec communitas minoris jure nixa. Aut, si recte restitui potuit, cur non contra hanc restitutionem minor restitutionem petere possit, præsertim, cum de sæpius ab eadem persona intentata restitutione hic 7 sermo sit. Alias distinguunt uter in damno magis versetur, quando de concursu privilegiatorum sermo est, per *d.* §. *pen. Oddus q.* 18. *art.* 5. Conferatur *Bacchov. ad l.* 4. *Pand. in Rubrica de causis denegandæ Restitutionis.*

TITULUS XLV.

De his qui veniam ætatis impetraverunt.

L. Eos qui veniam ætatis. 1.

SUMMARIA.

Minor, si veniam ætatis impetraverit a Principe, non potest contra contractum restitui. 1.
Contrahentes non debent decipi auctoritate Principis. 2.
An non contra ipsam veniæ impetrationem poterit restitui minor? 3.
Si minor ante impetratam veniam in aliquo fuisset læsus, intra quadriennium, ab impetrata venia numerandum, restitutionem petere potest. 4.

Da-

Datio veniæ postea operatur & non retro. 5.

1 MInor, si veniam ætatis impetraverit a Principe, non potest contra con-
2 tractum restitui, quia contrahentes non
3 debent decipi auctoritate Principis. Sed *an non contra ipsam veniæ impetrationem poterit minor restitui?* Resp. non, nisi ratione futurorum negotiorum & contractuum, non vero ratione præteritorum, nam tunc contrahentes auctoritate Imperiali deciperentur, *Maurit. d. tr. cap.* 226. *Hillig. in Donell. lib.* 21. *c.* 12. *lit.* Z, cum non contra factum Principis, sed factum Magistratus restituatur: nam Judici insinuandum Rescriptum, & ætas probanda erat per *l. seq.* licet differit. *Gœdd. ad l.* 21. *de V. S.*
4 *n.* 4. Si tamen minor ante impetratam veniam in aliquo fuisset læsus, intra quadriennium ab impetrata venia numerandum, restitutionem petere potest, cum
5 datio veniæ postea operetur & non retro, *Molina de J. & J. disp.* 224. *tr.* 2. *n.* 25.

L. Omnes. Adolescentes, 2.

SUMMARIA.

Impetrationis veniæ ætatis causa efficiens, Princeps. 1.
Materia. 2.
Impetrantes mares viginti annorum, fœminæ octodecim esse debent. 3.
Hoc in illustribus personis perpetuum non est. 4.
In Electoribus annus 18. *definitur.* 5.
Idem in Principibus & Ducibus aliis observatur. 6.
Imperator pro re nata minorem 20. *vel* 18. *annis ex gravi causa pro majorenni declarare potest.* 7.
Cur fœminæ citius capaces sint? 8.
Impetrationis veniæ ætatis causa impulsiva. 9.
Veniam ætatis impetrantes testibus idoneis probare debent probitatem vitæ & honestatem morum. 10.
An in fœminis vitæ honestas probanda? 11.
Morum probitas in fœmina magis præsumitur. 12.
Fœminæ contra propria commoda militare dicuntur. 13.
Dubium circa particulam; tantum. 14.
Impetrationis veniæ ætatis causa finalis. 15.
Causa ejusdem Formalis. 16.
Masculus veniam ætatis petens per se comparere debet. 17.
Fœmina per Procuratorem. 18.
Veniam ætatis petentes ætatem instrumentis vel quinque testibus probare debent. 19.
Hic duobus testibus nil probatur. 20.
Veniæ ætatis impetrationis effectus. 21.
Venia ætati data non confert potestatem alienandi immobilia. 22.
Immobilia tutor sine decreto judicis alienare non potest. 23.
Qui Judex, cui rescriptum insinuandum & ætas probanda? 24.
Concessiones veniæ ætatis irritæ. 25.

1 Impetrationis veniæ ætatis describit I. Causam efficientem, scil. Principem. *Vid. Gœd. ad l.* 21. *de V. S. num.* 2. *Sixtin. de Regal. l.* 1. *c.* 2. *num.* 22. *& Rosenthal. de Feu-*
2 *dis cap.* 5. *concl.* 2. II. Materiam quod im-
3 petrantes Mares, viginti annorum, fœmi-
4 næ octodecim esse debeant. Sed hoc in illustribus personis perpetuum non est. Videantur exempla Principum minorum 20. annis, qui tamen veniam ætatis consecuti *apud Matth. Stephan. de jurisdict. lib.* 2. *p.* 1.
5 *c.* 1. *membr.* 2. *num.* 137. *& seq.* Quod circa Electorum ætatem constituerit CAROL. IV. *ex Aurea Bulla* notum est: Ubi annus 18.
6 definitur; quam definitionem in Principibus & Ducibus aliis observari ex *Dan. Mollero & Andr. Knichen.* refert *Cothmann. v.* 3. *cons.* 42. *n.* 53. Imo lex hæc non im-
7 pedit, quo minus Imperator pro re nata etiam minorem 20. vel 18. annis, ex gravi causa pro majorenni declarare possit,
8 *Cothmann. d. l. num.* 51. Cur autem fœminæ citius capaces sint, patet ex eo, cur citius pubescant & adultæ fiant, quam ma-
9 res, de quo alibi. III. Causam impulsi-
10 vam, ut scilicet sit probatorum morum & honestæ vitæ, idque probent testibus
11 idoneis. In fœminis putant tantum ætatem probandam esse, non vero honestatem vitæ, quod videtur probare §. 1. *hujus le-*
12 *gis*; sed utut morum probitas in fœmina magis præsumatur, mentis tamen solertia
13 statim non præsumitur, præsertim cum alibi fœminæ contra propria commoda mili-
14 tare dicantur. Dubitare igitur licet, an

non partic. *tantum*, opponatur comparationi personali & non probationi morum.
15 IV. Finalem, ut possint sua bona admi-
16 nistrare seu gubernare. V. Formalem, ut
17 Masculus per se compareat, fœmina vero
18 per Procuratorem, & probent ætatem in-
19 strumentis vel quinque testibus. Ubi nota
20 casum; In quo duobus testibus quid non
probatur, sed plures requiruntur, & qui-
21 dem quinque. VI. Effectum, quod venia
22 ætati data, non tamen conferat potesta-
23 tem alienandi immobilia, quia id nec tutor sine decreto judicis facere potest, *l. lex quæ 22. infra de admin. tut.*

24 §. 2. Describitur Judex, cui rescriptum insinuandum & ætas probanda, scil. Præfectus Prætorio, vel Prætor, vel Præses.

25 §. *fin.* Concessiones veniæ ætatis, ubi hæc forma non observatur, annullantur.

L. Eos. 3.

SUMMARIA.

Minor venia impetrata immobilia alienare nequit. 1.
Nec obligare vel pignori dare. 2.
Non potest plura minor, qui impetravit veniam, quam poterat cum auctoritate Curatoris. 3.
Solvitur objectio. 4.
Impetratio veniæ effectum tantum habet in mobilibus & omnibus negotiis, quæ personam concernunt. 5.
Fidejubere possunt minores impetrata venia. 6.
Ratione immobilium vel alienandorum vel pignori obligandorum venia ætatis impetrata nil operatur. 7.
Nisi Princeps alienationem immobilium minori expresse permittat. 8.
Aut ex parentis conventione venditus fundus sit retrovendendus. 9.

1 Sicut Minor venia impetrata non po-
2 test alienare; ita nec obligare, vel pignori dare bona immobilia. Ratio *in l.*
3 *fin. infra de reb. alien. non alienand.* Nam non potest plura Minor, qui impetravit veniam, quam poterat cum auctoritate
4 curatoris, *l. 22. C. de admin. tut.* Nec obstat *l. 2. C. quando decreto non est opus*, quia ibi decretum Principis loco decreti judicialis, quod etiam est in *Auth. si captivi C. de Episc. & Cleric.* Collige:
5 Impetrationem veniæ effectum tantum habere in mobilibus & omnibus negotiis,
6 quæ personam concernunt, & sic etiam fidejubere minoris impetrata venia posse, dubitandum non est, per ea, quæ tradit
7 *Hering. de fidejuss. c. 7. num. 109.* Sed ratione immobilium vel alienandorum vel pignori obligandorum venia ætatis impetrata
8 nihil operatur, nisi Princeps alienationem immobilium minori expresse permittat, per
9 *d. l. 2. C. qu. decreto non est opus*, aut ex Parentis conventione venditus fundus sit retrovendendus, *l. 1. C. d. t. Mont. de tutel. c. 37. reg. 2. nu. 45. Gutierrez de tut. p. 2. cap. 5. n. 71. Georg. Schultz. de feudis c. 6. n. 80.*

L. Si quis aliquid. 4.

SUMMARIA.

Ubi in Testamento, Codicillo, Contractu, vel Statuto fit mentio legitimæ, vel perfectæ ætatis, id non intelligendum est de venia ætatis a Principe impetrata, sed de naturali perfectione viginti quinque annorum. 1.
Verba testamentorum, contractuum, & statutorum debent intelligi proprie & naturaliter, non civiliter seu ficte. 2.
Pro verba: Si in suam tutelam vel ætatem quis pervenerit, *pubertatis tempus intelligitur.* 3.
Lex hæc non minus locum habet in contractibus, quam in testamentis. 4.
Dispositio testatoris intelligenda est in casu vero, non ficto. 5.
Limitantur n. 2. dicta. 6.
Legitimatus etiam dicitur legitime natus. 7.

1 Continet Regulam: Ubi in Testamento, Codicillo, Contractu, vel Statuto fit mentio legitimæ seu perfectæ ætatis, v. g. Si legatum quid sit in id tempus, quando ad perfectam ætatem pervenero, id non intelligendum est de venia ætatis a Principe impetrata, sed de naturali perfectio-
2 ne viginti quinque annorum, quia verba testamentorum, contractuum & statutorum debent intelligi proprie & naturaliter, non civiliter seu ficte, *Menoch. cons. 227. n. 49. l. 4. præs. 81. num. 19. Barbos. locuplet. l.*
3 *19. c. 8. ax. 26.* Aliud autem est, si in suam tutelam vel ætatem quis pervenerit, nam tunc pubertatis tempus intelligitur
4 per *l. 50. in princ. ff. de legat. 3.* Non minus

nus in contractibus, quam testamentis lo-
cum habet hæc lex, sicut eam ita gene-
raliter intelligit *Molin. d. l. num. 25. in fine.*
5 Colligunt etiam ex hac lege; dispositio-
nem testatoris intelligendam esse in casu
vero, non ficto. *Menoch. consil.* 266. *n.*
299. *& seq. Vinc. Fusar. de substit. qu.*
6 387. *n.* 39. *& seq.* Regula autem, quod
verba naturaliter potius quam civiliter in-
telligenda sint, limitatur a *Cephalo cons.*
451. *n.* 8. quod non habeat locum in
materia juris civilis. Confer. *Menoch. cons.*
227. *n.* 80. Nec regula illa locum habet,
ubi casus fictus per omnia æquivalet casui
naturali. Nam hic legitimatus non per
omnia æquiparatur ei, qui legitimæ ætа-
tis est, cum immobilia alienare non pos-
7 sit, *Menoch. cons.* 266. *n.* 42. Ergo non im-
pedit regula, quo minus legitimatus etiam
dicatur legitime natus, *Castillo l.* 1. *contr.*
c. 11. *nu.* 41.

TITULUS XLVI.

Si Major factus ratum habuerit.

SUMMARIUM.

Differt hic titulus a tit. 74. *libri* 5.

Differt hic titulus a *tit.* 74. *libri* 5. quia ille titulus 74. de contractu invalido agit; *hic* vero præsens de valido. *Ille* negat exceptionem nullitatis; *hic* restitutionis beneficium, *Menoch. remed. recup. poss.* 15. *Oddus qu.* 25. *art.* 3. *Mudaeus, hic.*

L. Si inter. 1. & L. Qui post. 2.

SUMMARIA.

Divisio inter minores facta sine dolo, si eam majores facti ratam habuerint, postea est irretractabilis, & valebit negotium alias ipso jure nullum. 1.

Dolo intercedente ratificatio ab eo, qui dolum nescit; facta, nulla est. 2.

Secus, si sciat dolum. 3.

Ratum quis quid habet verbis vel factis. 4.

Minor actum nullum ratificare potest factus major, si sciat actus nullitatem; secus si nesciat in facto errans. 5.

Valet ejusmodi actus ex tempore confirmationis, non retro, si de tertii præjudicio agatur. 6.

In quibus casibus ratificatio nihil operetur? 7.

1 Divisio inter minores facta sine dolo,
2 (nam si dolus intercessisset, ratificatio ab
eo, qui dolum nescit; facta, nulla est,
l. 35. *ff. de pact. l.* 5. *ff. de transact. Mascard.*
conclus. 1262. *n.* 56. *Auctor in l.* 3. *ff. de mi-*
3 *nor. n.* 10. Secus autem si sciat dolum, *l.*
9. *ff. de libert. legat. Sfortia Oddus quæst.* 25.
4 *art.* 7.) si eam majores facti ratam habue-
rint, *Auctor in l.* 3. *ff. de minor. n.* 8. id quod
fit verbis vel factis, vel nuda dissimula-
tione & lapsu quadriennii, ut prolixe tra-
dit *Menoch. remed.* 15. *recup. poss. n.* 110. *&*
seqq. Auctor in d. l. 3. *ff. de min. n.* 9. ubi tri-
plicem istum modum ratificandi explicat,
postea est irretractabilis, & valebit nego-
tium alias ipso jure nullum, *Surdus decis.*
70. *Carpzov. lib.* 5. *resp.* 76. *n.* 20. licet
dissentire videatur *Oddus d. qu.* 25. *art.* 8.
dissentientes tamen opiniones ita concilia-
5 ri possunt, ut minor actum nullum rati-
ficare possit major factus, si actus nullita-
tem sciat, secus si nesciat in facto errans,
6 *Mascard. de probat. concl.* 1262. *n.* 58. va-
lebit sc. ex tempore confirmationis, non
retro, si tertii præjudicio agatur, *Surdus*
7 *decis.* 245. Sed nihil operabitur ratificatio,
si I. Dolus adversarii intercesserit, ut su-
pra dictum, scilicet si dolus verus, non
ex læsione præsumtus, *Cephalus cons.* 51.
nu. 31. *Auctor in d. l.* 3 *ff. de minor. n.* 10.
licet contradicat *Hippol. Rimin. lib.* 3. *cons.*
248. *n.* 10. *& seqq.* II. Si ratificatio fiat a
minorenne, nam jure est nulla, *Oddus d.*
q. 25. *art.* 1. III. Contra ratihabitionem
dabitur Restitutio, si actus a majorenne
gestus, necessariam consequentiam habeat
ad negotium in minori ætate gestum, *l.*
3. §. 2. *ff. de minor. num*, quando factum
subsecutum, est executio quædam necessa-
ria actus facti in minori ætate, ratifica-
tio non præsumitur, *Mascard. d. concl.* 1262.
n. 55. IV. Nec nocebit ratificatio, si quis
læsionem ignoret, *Oddus d. l. art.* 8.

TITULUS XLVII.

Ubi & apud quem Cognitio in integrum Restitutionis agitanda sit.

L. Si quid. 1.

SUMMARIA.

Contra sententiam Procuratoris Principis vel ejus delegati restituit solus Princeps vel ipse

ipse Procurator. 1.
Particula solus *hic alios excludit, non Procuratorem Principis*. 2.
Procurator Principis fungitur vice Principis. 3.
Quod vicarius vel procurator Principis facit, ipse Princeps facere videtur. 4.
Delegatus Principis est quovis ordinario major. 5.
Si a Judice ordinario minor restitueretur, contra Procuratorem Principis restitutionem faceret inferior. 6.

1 Contra sententiam Procuratoris Principis, vel ejus Delegati, restituit so-
2 lus Princeps vel ipse Procurator, nam particula *solus*, excludit alios, non Procuratorem Principis, *argum. l.* 16. §. *fin. ff. de*
3 *minor.* Ratio legis est, quia Procurator
4 Principis fungitur vice Principis, & quod Vicarius seu Procurator Principis facit, ipse
5 Princeps facere videtur; & Delegatus Prin-
6 cipis est quovis Ordinario major. Ergo si a Judice ordinario minor restitueretur, contra Procuratorem Principis restitutionem faceret inferior. Vid. *Oddus q.* 32. *art.* 21. *Bacchov. in Treutl. d. disp. th.* 1. *lit. D in fine*.

L. Quoniam ea. 2.

SUMMARIA.

An minor læsum se dicens in contractu, & data repetere volens, præter locum domicilii alterum etiam in loco contractus possit convenire? 1.
Quando agitur ad contractus consummationem, restitutio præter locum domicilii etiam in loco contractus peti potest, si ibi reperiatur reus, vel latitet atque error fit. 2.
Quando ad dissolutionem agitur, non in loco contractus, sed domicilii conveniendus est reus. 3.
Leges semper debent habere rationem dubitandi. 4.
Solvitur objectio. 5.
Sphalma in subscriptione hujus legis notatur. 6.

1 Quando minor se læsum dicit in contractu, & data vult repetere, Quæritur: An præter locum domicilii, alterum etiam in loco contractus possit conveniri? Videtur quod sic, *per l.* 2. *C. de jurisdict.* Sed Respondetur, in loco domicilii tantum conveniendum esse. Alia enim ratio est,
2 quando agitur ad contractus consummationem, nam isto casu restitutio, præter locum domicilii, etiam in loco contractus peti potest, si ibi reperiatur Reus vel latitet, atque error fit.
3 *Vid. Oddus quæst.* 32. *art.* 13. & alia, quando agitur ad dissolutionem; hoc casu enim non in loco contractus, sed in loco domicilii conveniendus est Reus, ita communiter hanc legem intelligunt, teste *Tiraq. de retr. lign.* §. 8. *gl.* 5. *n.* 2. & *Covarr. in loco mox citando*; *Dn. Mevius p.* 6. *dec.* 72. *n.* 1. qui intellectus potest suaderi ex
4 communi Regula, quod Leges semper debeant habere rationem dubitandi; & si hæc lex tantum vellet hoc, quod Reus in loco domicilii conveniri & ibi restitutio peti posset, nil quicquam peculiare in hac *l.* 2. haberetur. Sed displicet hic intellectus *Covarruv. in l.* 1. *Resol. c.* 4. *n.* 1. propter *l.* 14. §. *ult. C. de non numer. pecun.* & *Caldas in d. l.* 3. verb. *implo-*
5 *randum num.* 30. Sed Responderi posset pro communi sententia, in *d.* §. *ult.* non agi ad rescissionem, sed contra eum, qui agere vult ex contractu, exceptionem dari. Aliter contra sententiam communem insurgit *Mauritius cap.* 36. sed ea tanti non
6 sunt. Notandum hic obiter, quod sphalma sit in subscriptione hujus legis: *post tertium Consulatum Lampadii & Orestii*; quasi lex una ex novis illis 50. decisionibus vel ex constitutionibus novis Justiniani esset, & tamen non est Justiniani sed Diocletiani.

L. Cum scimus. 3.

SUMMARIA.

Judices ordinarii habentes jurisdictionem cum administratione, vel ab eis delegati, sive specialiter ad causam restitutionis, sive generaliter ad universitatem causarum sint delegati, sive specialiter petantur a minore, possunt de hac causa cognoscere. 1.
Subdelegati, Arbitri & Notarii non possunt. 2.
Causa restitutionis Imperii magis est, quam jurisdictionis. 3.
Favore minorum factum, ut restitutio delegari possit. 4.

Muni-

Municipales Magistratus restituere non potuerunt. 5.

Delegati judices hodie Commissarii dicuntur. 6.

Coram Commissariis restitutio peti potest. 7.

Quatenus hoc procedat in delegatis ad unam tantum causam? 8.

An Judices ordinarii non habentes certum territorium jurisdictionis possint restituere in integrum? 9.

Judices constituti sine territorio sunt ordinarii. 10.

Arbitri incidenter de causa restitutionis cognoscere possunt. 11.

Quatenus delegati restitutionis causam tractare possint? 12.

1 Judices Ordinarii, *Auctor in l.* 3. *ff. de minor. n.* 1. habentes Jurisdictionem cum administratione (ut Præsides) vel ab eis delegati, ut Legati Proconsulis, & delegati Principis sive specialiter ad causam restitutionis, sive generaliter ad universitatem causarum sint delegati, sive specialiter petantur a minore, possunt de hac causa co-
2 gnoscere; alii vero ut Subdelegati, Arbitri & Notarii de hac causa cognoscere non
3 possunt, quia causa restitutionis Imperii magis est, quam jurisdictionis, *l. ea quæ* 26. *ff. ad Municip. Oddus q.* 32. *art.* 2.
4 & favore minorum factum, ut restitutio, licet sit Imperii, tamen delegari possit; vel potius quod restitutio sit jurisdictionis splendidioris & prætoriæ, & omnino ejus, quæ est in majoribus Magistratibus, nam
5 municipales Magistratus restituere non potuerunt, *l.* 26. *ff. ad Municip. Bacch. ad lib.* 4. *Pand. sub rubr. ubi & coram quo Magistratu causa restitutionis sit urgenda*
6 *n.* 1. Sed Collige: Coram Commissariis,
7 quo titulo hodie delegatos Judices ornamus, Restitutionem peti posse, *Ruland. de*
8 *Commissar. p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 19. Etiamsi ad unam tantum causam delegati sint, si qui petit restitutionem minor, circa illam causam lædatur ex aliquo actu, potest incidenter Judex delegatus cognoscere de hac causa, post *Castrens. Molina de J. & J.*
9 *disp.* 573. *n.* 24. ubi monet, per hanc legem non probari Judices ordinarios, non habentes certum territorium jurisdictionis, ut Judices Universitatis Scholasticorum, & Judices concessos quibusdam Religionibus & Ordinibus, non posse restituere in integrum, sed tantum derogare potestatem cognoscendi eorum delegatis, an ipsis. Et falsa est
10 hypothesis adversantium, quasi Judices constituti sine territorio non sint Ordinarii, quorum sententiam refutat *Petr. Barb. in l. cum Prætor* 12. §. 1. *n.* 45. *& seqq. ff. de judic.* qui *n.* 5. *& seq.* hac de lege
11 pluribus agit. Arbitri quoque incidenter de causa restitutionis cognoscere possunt, si incidenter de causa restitutionis cognoscere possunt, si incidenter de restitutione minoris agatur, vel ipse minor in arbitrio ob omissionem alicujus defensionis se læsum quæratur, *Bacchov. d. l. n.* 3. *p.* 360. *&*
12 *seq.* Quod de Delegatis judicibus dictum est, quod possint restitutionis causam tractare, id notabiliter ad sententias interlocutorias restringendum, nam delegatus si definitivam tulerit vel talem interlocutoriam quæ vim definitivæ habeat, super restitutione cognoscere non potest, *Gutierrez l.* 2. *Cann. qq. c.* 2. *n.* 39.

TITULUS XLVIIII.

De Reputationibus, quæ fiunt in judicio in integrum Restitutionis.

L. Qui restituitur. unic.

SUMMARIA.

Unusquisque ita restituendus, ut tam alter, quam ipse minor & tertius jus suum pristinum recipiant. 1.

Solvitur objectio. 2.

Præstare debet minor, quod dolo ejus factum est. 3.

Minor non petiit simultaneam investituram, ideo amisit, interim possessor feudi illud cum consensu domini obligat Creditori; restituitur postea minor, quæritur, an etiam restituendus sit contra hypothecam sine ejus consensu in feudo constitutam.

Carpzovius *notatur*. 5.

Quod in favorem alicujus introductum, non debet operari, ut is maneat in lucro cum aliena jactura. 6.

1 Unusquisque ita restituendus, ut tam alter, quam ipse minor, & tertius jus suum pristinum recipiant, *l.* 24. §. 4. *ff. de minor.* Ideo minor, in quo lesio completio factus

factus est, id reddit (nam id, quod in *l. si per impressionem pen. C. quod metus causa*, habetur, speciale est) & si pro aliquo intercessit novandi animo, vetus actio per novationem sublata restituitur in priorem debitorem, quia hic valide intercessit minor cum consensu tutorum, *l. 48. ff. de*
2 *fidejuss.* Nec igitur obstat *l. 1. ff. de novat. & §. praeterea Inst. quib. mod. ob. ig.*
3 *toll.* Praeterea debebit praestare, minor, quod dolo ejus factum est. Ratio *in l. auxilium in f. ff. de minor.* Sed quid de hac
4 quaestione judicandum est? *Minor non petiit simultaneam investituram, ideo amisit; interim possessor feudi illud cum consensu Domini obligat creditori, restituitur postea minor, Quaeritur: an etiam restituendus sit contra hypothecam sine ejus consensu in*
5 *feudo constitutam?* Negat *Dn. Carpzov. lib. 1. dec. 76.* Cujus tamen decisio periculosa videtur, ob Regulam hanc, quod omnia etiam quo ad tertium in integrum restituenda, & alias minor non reciperet omnia sua jura integra. Facit etiam *l. 9. pr. ff. de restit. minor. & alleg. c. quamvis 8. de rescript. lib. 6.* de restitutione gratiae non justitiae loquitur, & ex ipsa laesione minoris fluxit jus hypothecae creditoris, nisi evidenter constet, debitum in utilitatem feudi contractum esse, quod in omni consensu impetrato non potest praesumi. Col-
6 lige etiam ex textu; quod in favorem alicujus introductum, non debere operari, ut is maneat in lucro cum aliena jactura.

TITULUS XLIX.

Etiam per Procuratorem causam in integrum restitutionis agi posse.

L. Causam. un.

SUMMARIA.

Minor per procuratorem restitutionem in integrum petere potest. 1.
Nisi ipsum minoris corpus adspiciendum, vel persona minoris ipsa requiratur. 2.
Requiritur autem speciale mandatum. 3.
Limitatur. 4.

1 Rubrum cum Nigro concordat, quod scil. minor per Procuratorem resti-
2 tutionem in integrum petere possit, nisi ipsum minoris corpus adspiciendum sit, vel persona minoris ipsa requiratur. Vid.
3 *Oddus d. quaest. 31. art. 11.* Requiritur autem speciale mandatum, *l. 25. ff. de minor. Oddus qu. 31. art. 12. Hillig. in Donell. lib. 18. cap. 12. lit. Kk, & lib.*
4 *21. c. ult. A.* Nisi I. causa Restitutionis veniat incidenter, ubi mandatum generale sufficit, *argum. l. ult. supra, ubi & apud &c. Roman. sing. 125. Mynsing. cent. 2. obs. 26. num. 4. Franc. Caldas ad l. si curatorem verbo implorandum, num. 4 DD.* alios allegat *Oddus q. 31. art. 13.* qui plures limitationes addit *art. 13.* Nisi II. petens restitutionem sit legitimus administrator ut pater vel tutor, *l. 27. ff. de minor.* Vid. *Molin. tr. 2. disp. 573. Covarr. l. 1. resol. 6. Carpz. lib. 2. resp. 99.*

TITULUS L.

In integrum restitutione postulata, ne quid novi fiat.

L. Postulata. un.

SUMMARIA.

Pendente causa restitutionis prohibetur alienatio rei litigiosae, sententiaeque executio. 1.
Item quaecunque innovatio. 2.
Quod etiam in casu instrumenti liquidi verum. 3.
Nec non, quando restitutio contra lapsum fatalium petita. 4.
Nisi sit praesumptio malitiae contra petentem restitutionem. 5. 8.
Faber & Carpzovius, *qui statuunt, officio Judicis incumbere, ut contractum vel sententiam, cujus rescissio petitur, interim tenere viresque suas habere pronunciet, & sententiam exequatur, hic notantur.* 6.
Nullitatis Processu pendente non impeditur executio. 7.
Improbatur illorum sententia, qui putant, executionem fieri posse, si laesio in continenti non queat probari. 9.
Nisi res celeritatem desideret 10.
Plures limitationes, remissive. 11.

1 Pendente causa restitutionis, prohibetur alienatio rei litigiosae, sententiaeque
2 executio, *Oddus q. 43. art. 1. num. 2.* &
3 quaecunque innovatio, quod etiam in casu instrumenti liquidi verum esse, probat Oddus

Oddus q. 42. art. 6. Imo etiam eo casu,
4 quando restitutio contra lapsum fatalium
5 petita, *Oddus d. q. 42. art. 7.* nisi præsumtio sit malitiæ contra petentem restitutionem, quo casu executioni traditur sententia per *c. suscitata 6. X. de in integr. restitut.* quod explicantem vide *Oddum qu. 43. art. 5.* v. g. si sint tres conformes sententiæ, Vid. tamen *Oddus d. qu. 43. art. 3.* aut Princeps tulerit sententiam, vide *Covarr. cap. 25. Pract. quæst. in fine*, & *Oddus d. q. 43. art. 2.* aut minor in continenti nullam læsionem probare possit, ne quidem æqualiter, *Oddus d. q. 43. art. 4.* Nam his casibus executio, si retractabilis ea sit, vid. *Oddus d. q. 43. art. 8. num.*
6 98. non suspendenda; ut adeo suspecta sit sententia *Ant. Fabri lib. 2. Cod. tit. 30. def. 1. & Carpz. p. 1. Jurispr. Const. 26. def. 22. & l. 2. resp. 94.* putantium, officio Judicis incumbere, ut suspendat executionem, quod extra casum præsumtæ malitiæ petentis per *c. suscitata 6. X. de Restit.* & alios casus exceptos non concedimus. Vid. *Lancellot. tr. de attentatis p. 2. cap. 18. de attentatis, restitutione in integrum pendente, Covarr. in pract. quæst. cap. 23. Gutierrez l. 1. pr. q. 134.* & quos hic allegat *Barb.* & præter eos *Ant. Faber l. 2. Codic. tit. 30. def. 1. & Dn. Carpzov. lib. 2. resp. 94. num.* 13. ubi tradunt, officio Judicis incumbere, ut contractum vel sententiam, cujus Rescissio petitur, interim tenere, viresque suas habere pronunciet & sententiam exequatur, quod in thesi non puto subsistere, nam Regula est hic contraria. Et in *c. suscitata 6. X. de restit. minor.* Ratio specialitatis est præsumta malitia in petente restitutionem, *DD. ibid. & præcipue Panorm. & Oddus d. qu. 43. Hillig. in Donell. l. 21. c. ult. lit. D*, nec statim dici potest, eum impetrasse restitutionem, si eo petente restitutionem, sententia executioni non mandetur, sicut nemo dicere potest, Appellantem impetrasse reformatoriam eo ipso, quod sententia prior pendente appellatione executioni non mandatur. Nec firmum argumentum a nullitatis exemplo duci potest, quamvis veriorem sententiam esse
7 concedam, nullitatis processu pendente non impediri executionem, sicut hanc sententiam, ut veriorem & communiorem amplectitur *Lancellot. in tr. de attent. p. 2. c. 17. n. 17. & seqq. multis.* Et *DD.* qui solent citari pro exceptione facienda, hoc volunt tantum arbitrio Judicis esse commit-
8 tendum, an contra petentem militet præsumptio malitiæ, & an hæc satis a petente elisa. Vid. *Oddus qu. 43. art. 5. n. 77.* Et nos loquimur de foro civili, non vero juris Saxonici; & *DD.* qui pro illa sententia, quod scilicet Judex possit executionem facere non obstante restitutionis processu, loquuntur de eo casu, quando calumnia est præsumta & de casu illius ca-
9 pituli. Nec possumus illorum sententiam probare, qui putant, executionem fieri posse, si læsio in continenti non queat probari: nam contrarium verius esse ex eo liquet, quia hæc exceptio nullo juris textu aut certa ratione nititur, & contrarium communius est receptum, *Oddus d. qu. 43.*
10 *art. 4.* Illud vero non negamus, tunc executionem fieri posse, quando res celeritatem desiderat, *Menoch. remed. 4. adipisc.*
11 *poss. num.* 906. Plures limitationes vide in *Lancell. d. l.*

TITULUS LII.

De Restitutionibus Militum, & eorum, qui Reipublicæ causa absunt.

L. Si Valerianus. 1.

SUMMARIA.

Beneficium restitutionis in integrum datur majoribus Reip. causa absentibus. 1.
Defuncto competere cœptum transmittitur ad heredem. 2.
Si post exactos dies, quibus bonorum possessio dari solet, mortuus miles, vel qui Reip. causa absens fuit, restitutio datur heredi ex persona defuncti. 3.
Solvitur objectio. 4.
Quid juris, si ante illud tempus decessit? 5.
Quid si quis obierit in tali casu, ut nullum jus adeundi transmittere potuerit ad heredem suum? 6.
Qui vel ignoravit hereditatem sibi esse delatam, aut impeditus eam non adiit, restitutionem in integrum transmittit ad heredem. 7.

1 Beneficium restitutionis in integrum, quod majoribus Reip. causa absentibus

2 bus datur, & incepit competere defuncto, transmittitur ad heredem; Ratio *in l.* 6.
3 *ff. de in integr. restit.* Si igitur post exactos dies, quibus bonorum possessio dari solet, mortuus miles, vel qui Reip. causa absens fuit, restitutio datur heredi ex persona defuncti. Nec obstat *l.* 3. §. 7. *ff. de*
4 *bonor. poss.* quia hic non possessio, sed
5 restitutio transmittitur. Si vero ante illud tempus decessit, non datur de rigore juris, quia defunctus in vita per absentiam perfecte non est læsus, & quod non habuit, non potest transmittere; sed de æquitate aliud, *l.* 86. *ff. de acquir. hered.*
6 juxta quam legem, si quis obierit in tali statu, ut nullum jus adeundi transmittere potuerit ad heredem suum, vel quia ignorabat sibi delatam hereditatem, vel sciebat quidem, sed annus deliberationis erat elapsus eo vivente, quia non valebat adire ex aliquo justo impedimento, ex æquitate restitutio datur, de cujus ratione videatur *Sf. Oddus qu.* 50. *art.* 6. *n.* 61. *& seq.* qui *art. seq.* 7. eandem legem ad causam alterius impedimenti, in specie ignorantiæ, extendit. Verum igitur est illud, quod tradit *Schultes ad Modest. Pistor. p.* 4. *quæst.*
7 131. *n.* 250. *& seqq.* eum, qui vel ignoravit hereditatem sibi esse delatam, aut impeditus eam non adiit, restitutionem in integrum transmittere ad heredem.

L. Si quid. 2.

SUMMARIA.

Tam res usucapione amissa, quam actio præscripta, intra annum utilem, hodie quadriennium continuum, ei qui Reip. causa abfuit, restituitur. 1.

Potest utrumque simul peti. 2.

1 Tam res usucapione amissa, quam actio præscripta, intra annum utilem, hodie quadriennium continuum, ei qui Reip. causa abfuit, restituitur, per *l.* 1. *ff. ex quib. caus.*
2 *major.* Et potest utrumque simul peti, v. g. peto me in integrum restitui & restitutione concessa, rem meam reddi, *Guido Papæ decis.* 143. *Hillig. in Donell. lib.* 21. *c.* 5. *lit. S*, *Salyc. in lege seq. n.* 6.

L. Quod tempore militiæ. 3.

SUMMARIA.

Facti species. 1.

Tantum illud tempus restituendum, quo quis abfuit. 2.

An hæc lex locum habeat etiam eo casu, quando reverso absente non modicum tempus, sed longum restat ad usucapionem complendam, & reversus tacuit? 3.

1 Miles præsens fuit per unum annum, quo Titius ipsius rem possedit, altero anno abfuit ut miles, tertio anno est reversus, quo præsente Titius rem usucepit, Quæritur: an restituendus miles ex causa absentiæ? Resp. licet reversus potuerit agere, tempus tamen medium ipsi restituendum, atque ideo nec plus nec minus ipsi restituendum per *l.* 26. §. 7. *ff. ex quib. caus.*
2 *major.* tantum igitur illud tempus restituendum, quo quis abfuit. Vid. *Speculat. in tit. de restit. in integr.* §. 4. *Oddus quæst.* 19.
3 *art.* 1. *& q.* 44. *art.* 2. Sed an hæc lex locum habeat etiam eo casu, quando reverso absente non modicum tempus, sed longum restat ad usucapionem complendam, & reversus tacuit? Etenim nonnulli restitutionem negant per *l.* 15. §. *fin. & l. seq. ff. ex quib. caus. major.* Videatur tamen *Schneidew. ad* §. *rursus Inst. de act. n.* 44. *& alii.*

L. Ignorare non debes. 4.

SUMMARIA.

In Reip. causa absentium vel pupillorum bona missio fieri potest ex primo decreto, si non defendantur, salva tamen restitutione. 1.

Sed ad secundum decretum seu venditionem procedi non potest. 2.

Damnum primi decreti reparari potest. 3.

Si venditio facta, distinguendum, utrum facta ex natura rei, an vero ex contractu, vel delicto. 4.

Quid juris utroque casu? 5.

1 In eorum, qui Reipublicæ causa absunt, vel pupillorum bona, missio fieri quidem potest ex primo decreto, si non defendantur, salva tamen restitutione, de qua *Od-*
2 *dus qu.* 68. *art.* 3. Sed ad secundum decretum seu venditionem procedi non potest, *hic & l.* 6. §. 1. *ff. ex quib. caus. in possess.*
3 Ratio, in *l.* 29. *ff. ex quib. caus. major.* Damnum enim primi Decreti reparari potest:
4 si vero venditio facta, distinguendum, utrum facta ex natura rei & in causa damni infecti, vel in causa noxali & simili, & restitutione opus, *l.* 15. §. 22. *de damno infe-*

feste, l. 2. §. 1. *si ex noxali causa*: an vero
5 ex contractu vel delicto? & decretum ipso jure nullum est, *l. 35. ff. de reb. auctor. judic. possid.* Videatur *Oddus d. q.* 68. *art.* 5.

L. Neque. 5.

SUMMARIA.

De rebus a fisco venditis domini rerum, vel qui hypothecam praetendunt, intra quadriennium litem fisco movere possunt. 1.

Quid si dominus reipublicae causa abfuerit? 2.

Privilegiatus contra privilegiatum uti potest suo privilegio, quando diversis nituntur privilegiis. 3.

Sicut minores hoc casu tam contra emtorem, quam contra fiscum restituuntur, ita etiam majores ob absentiam Reip. causa restituuntur, non tantum contra fiscum, sed etiam contra emtorem. 4.

Id quod ope restitutionis fit. 5.

1 De rebus a Fisco venditis, domini rerum, vel qui hypothecam praetendunt, intra quadriennium litem Fisco movere
2 possunt, §. *ult. Inst. de usucap.* Sed quid si Dominus Reipublicae causa abfuerit? Respondetur, post quadriennium restitui. No-
3 ta bene: Privilegiatum contra privilegiatum interdum uti suo privilegio, quando diversis nituntur privilegiis, quae etiam hujus legis ratio decidendi est. Colligitur
4 ex lege: I. Sicut minores hoc casu tam contra emtorem, quam contra fiscum restituuntur, ut supra dictum ex *Oddo q.* 18. *art.* 12. ita etiam majores ob absentiam Reip. causa restitui non tantum contra fiscum, sed etiam contra emtorem, quia haec lex indistincte loquitur, *Oddus qu.* 89.
5 *art.* 8. II. Et quod hoc fiat ope restitutionis, ut colligitur ex verbis initialibus legis hujus, *Oddus d. l. n.* 65. & *seq.*

L. Si cum militaribus. 6.

SUMMARIA.

An pro pignoribus tibi datis me absente reipubl. causa, praemissa tamen denunciatione, elapso biennio a te distractis, mihi detur restitutio? 1.

Ratio dubitandi. 2.

Decidendi. 3.

Conciliatio legis hujus 6. cum l. 2. C. si advers. vind. pign. *n.* 4.

1 Debebam tibi viginti, & dedi pignora, me igitur absente Reipublicae causa & praemissa denunciatione, elapso biennio, distrahis pignora, juxta *l. fin. C. de jure*
2 *dom. impetr.* an potero restitui? Videtur quod non, ob *l. 2. C. si advers. vendit. pign.*
3 Sed affirmatur, quia hic nullum pactum intercessit de distrahendo, ut *in d. l.* 2. vel potius potestate legis facta venditio. Er-
4 go hic laeditur ex absentia, ibi ex contractu, non absentia: ibi minoris Pater contraxerat & venditio pignoris ex contractu Patris fluit, hic de venditione facta ex contractu ejus, qui vult restitui: debeo tamen Emtori offerre debitum aut pretium: debitum quidem, quando plus est in pretio quam debito; pretium vero, quando plus est in debito quam pretio.

L. Ea quae a Patre. 7.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Adversus neglecta, absens restituitur, non facta. 2.

Minor tam contra gesta, quam neglecta restituitur. 3.

1 Pater tuus abfuit Reipublicae causa, & contraxit, tu vis restitui ex persona Patris, quia fuit absens. Respondetur, te non posse restitui, quia Pater non per absentiam laesus fuit, sed per contractum; Ergo: per *c. damnum* 86. *de R. J. in*
2 *6to.* Nota bene: Adversus neglecta, ab-
3 sens restituitur, non facta; sed Minor, tam contra gesta, quam neglecta, restituitur.

L. Sancimus. ult.

SUMMARIA.

Sola militia non est causa restitutionis, sed expeditio actualis. 1.

Miles domi existens non restituitur. 2.

Limitatur. 3.

Nec expeditio publica parit restitutionem, nisi concurrat absentia. 4.

An limitanei milites in expeditione sint? 5.

Carpzovius *notatur.* 6.

Etiam illi jure militari fruuntur, qui a signis recedere non possunt. 7.

Quicunque est in exercitio bellico, dicitur

tur esse in expeditione. 8.
Licet in patria militent, fruuntur hoc privilegio. 9.
Competit hoc idem privilegium aliis in militia occupatis, & militum uxoribus. 10.

1 Sola militia non est causa restitutionis,
2 sed expeditio actualis; ergo miles domi
3 existens non restituitur, nisi in ipsa Patria militet & sub signis sit, *l. 7. h. t. Oddus q. 6. art. 4.* aut nisi per modicum tempus præsens fuerit, *l. 15. §. 3. ex quib. caus.*
4 *major.* Collige: Nec Expeditionem publicam parere restitutionem, nisi concurrat absentia. Nulla ergo consequentia est: Expedii negotia publica, ergo contra fatalia sum restituendus. Non valet, inquam, sequela, nisi ob negotia publica absens fuerit per *l. 5. §. 1. ff. ex quib.*
5 *caus. major. Oddus q. 6. art. 12.* Sed & limitanei milites in expeditione sunt. Vid,
6 *Mastrill. dec.* 173. licet dissent. *Dn. Carpzov. l. 6. resp. 14. n. 18.* nec enim per verba:
7 *qua in eadem expeditione*, limitanei excludi possunt, cum illi etiam jure militari fruantur, qui a signis recedere non possunt, *l. antepen. ff. de milit. testam.* &
8 quicunque est in Exercitio bellico, dicitur esse in expeditione, *Oddus q. 6. art. 2. & 3. n. 7.* Vid. *Mastrillus d. dec.* 173. *Hillig. in Donell. l. 6. cap. ult. lit. R.*
9 Imo licet in patria militent, fruuntur tamen hoc privilegio, *Oddus d. q. 6. art. 5.*
10 Et hoc idem privilegium aliis in militia occupatis, & militum Uxoribus competit, *Oddus d. q. art. 7. & seqq.*

TITULUS LII.

De Uxoribus Militum, & eorum, qui Reipublicæ causa absunt.

L. Temporalibus. 1.

SUMMARIA.

Uxores cum maritis Reipub. causa absentibus degere possunt. 1.
Possunt & hæ in suis causis restitutionem petere. 2.
Maritum jubentem uxor sequi tenetur. 3.
Uxor, quæ non sequitur maritum, ejus privilegiis non fruitur. 4.
Quatenus hoc procedat? 5.
Extenditur. 6.

1 Quando Mariti Reipublicæ causa absunt, & Uxores una cum ipsis degunt (*l. 4. §. 2. de offic. Proconsul.*) hoc non est simpliciter improbatum; si
2 modo factum uxorum præstent. Possunt & illæ, in suis causis, restitutionem petere,
3 quia hæc est necessaria causa, cum maritum jubentem uxor sequi teneatur, *Oddus d. quæst. 6. art. 8.* Unde a contrario sensu
4 colligitur, uxorem, quæ non sequitur maritum, ejus privilegiis non frui, *Capyc.*
5 *dec.* 172. Si scilicet maritus id rationabili-
6 ter petat. Et hoc ad uxores præsidum præfectorum castrorum &c. extendi potest per tradita *Perezii h. t.*

L. Et quæ diutissime. ult.

SUMMARIA.

An mulier possit restitui adversus Creditorem, qui rem mulieris una cum mariti, in militia degentis, rebus vendiderat? 1.
Qui restitutionem petit, probare debet, quod res, de qua agitur, ad eum pertineat jure dominii vel possessionis, vel alterius rationabilis interesse. 2.

1 Creditor ex *l. final. C. de jure dom. impetrando*, vendiderat rem mulieris una cum mariti in militia degentis rebus, Quæritur: *An mulier possit restitui non obstante præscriptione longi temporis?* Respondetur Affirmative, ratio est *in l. 6. tituli preced.* Sed debet refundere pretium, si minus debito est, juxta *d. l.* scil. si venditor jus habuit alienandi, nam alias is qui rem vendicat, pretium restituere non tenetur, *Perez. ad h. t.* Si vero legem intelligas de fundo uxoris, a Procuratore ejus non habente speciale mandatum vendito, præsupponenda est versio in ejus
2 utilitatem; sed prior intellectus planior. Colligunt ex hac lege: Eum qui restitutionem petit, probare debere, quod res, de qua agitur, ad eum pertineat jure dominii vel possessionis, vel alterius rationabilis interesse, sicut *DD.* communiter ex hac lege id colligere refert *Mascard. de probat. conl.* 1284. *n.* 1.

TITULUS LIII.

De Temporibus in integrum Restitutionis tam minorum, & aliarum personarum, quæ restitui possunt, quam etiam heredum eorum.

L. In his. 1.

SUMMARIA.

An læso in minore ætate per contractum, & antequam fieret major, in militiam profecto, tempore militiæ currat quadriennium restitutioni præfixum? 1.
Currit id tempus a die missionis. 2.
Nova causa restitutionis superveniens facit, ut ex prima ipso jure tempus non currat. 3.
Tempus restitutioni præfixum est ab initio utile, in progressu vero continuum, sed per absentiam Reipubl. causa sistitur, & in hoc continuitatem amittit. 4.
Nec currit hoc tempus, dum de nullitate contractus quæstio est. 5.
Ob remedium nullitatis restitutio cessat. 6.
Subducitur etiam tempus pendentis conditionis in contractu vel sententia expressæ. 7.
Ubi pendet læsio, ibi non potest currere quadriennium, donec læsio per eventum conditionis perficiatur. 8.

1 LÆsus est, quis in minore ætate per contractum, antequam autem fieret major, profectus est in militiam, Quæritur: *An tempore militiæ currat quadriennium restitutioni præfixum?* Respondetur,
2 quod non, sed id tempus currit a die missionis: (*Wann er abgedancket ist*). Nota
3 bene: Novam causam restitutionis supervenientem facere, ut ex prima ipso jure
4 tempus non currat, nam tempus restitutioni præfixum, est ab initio utile, in progressu vero continuum, sed per absentiam Reip. causa sistitur, in hoc continuitatem amittit per *hanc & seq. leg.* Subducitur enim tempus, quo Reip. causa abfuit, ut & omne legitimum impedimentum, *L. ult.*
5 §. 1. *h. t. Odd. quæst.* 20. *art.* 5, nec currit hoc tempus, dum de nullitate contractus quæstio est; id enim tempus etiam subducitur per *l.* 16. *C. de inoffic. testament.* &
6 quia ob Remedium Nullitatis restitutio cessat, *l.* 16. *ff. de Minor. ex Caldas Hillig. ad*
7 *Donell. l.* 21. *c.* 10. *lit. T.* Sicut etiam pendentis conditionis in contractu vel sententia expressæ tempus subduci vult *Mudæus*
8 *ad l. ult. h. t. & Hillig. d. l.* nam ubi pendet læsio, ibi non potest currere quadriennium, donec læsio per eventum conditionis perficiatur, *Oddus q.* 20. *art.* 6. *per tot.*

L. Si intra legitimam ætatem. 2.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Quadriennium restitutioni præfixum in militiam profecto non currit. 2.

1 Pater meus in minore ætate contrahendo læsus est, majorennis factus intra quadriennium moritur, cui ego successi & potui igitur ex persona ejus statim petere restitutionem, sed antequam quadriennium illud restitutioni datum effluxit, proficiscor in militiam. Quæritur: An post multos annos reversus possim petere restitutionem ex persona defuncti? quod affirmatur: ra-
2 tio in *l. præced.* quia quadriennium illud, me in militiam profecto, non currit.

L. Si intra annos. 3.

SUMMARIA.

Lex hæc de usucapione loquitur. 1.
Correcta per L. ult. C. in quib. caus. *n.* 2.
Sive in eadem persona, sive in diversis personis conjunguntur tempora privilegiata. 3.

1 Est ejusdem sententiæ, cujus prima,
2 nisi quod de Usucapione loquatur, & hanc legem ita correctam esse vult *Gl. per L. ult. C. in quib. caus. &c.* de quo dictum
3 supra *ad d. l. ult.* Collige tamen: sive in eadem persona, sive in diversis personis, conjungi tempora privilegiata.

L. Ex persona. 4.

SUMMARIA.

Lex hæc legem primam extendit ad heredem militis. 1.
Etiam heres ex persona defuncti militis integrum habet tempus quadriennii. 2.

1 Extendi legem primam ad heredem mi-
2 litis, quod etiam heres ex persona defuncti militis integrum habeat tempus quadriennii; sed de hoc jam plura.

L. Ea quæ de temporibus. 5.

SUMMARIA.

Tempus restitutionis petendæ incipit currere ei, qui veniam ætatis impetravit, sed

non finitur, nisi vere impleverit 25. *ætatis annum.* 1.
Nec sufficit, extitisse ultimum diem anni 25. *sed completum annum esse oportet.* 2.
Quo tempore peti possit restitutio ab heredibus eorum, qui propter ætatem vel absentiam restitui poterant. 3.
Jacente hereditate dormit præscriptio quadrienii. 4.
Limitatur. 5.

1 *Princ.* Dicitur, tempus restitutionis petendæ incipere currere ei, qui veniam ætatis impetravit, sed non finiri, nisi vere
2 impleverit 25. ætatis annum, ita ut non sufficiat extitisse ultimum diem anni 25. ad denegandam restitutionem, sed completum annum esse oportet, *Autor in l.* 3. *ff. de minor. n.* 14.

3 §. 1. Et *sequentis* hæc est summa, loquuntur hi §§. de heredibus eorum, qui propter ætatem vel absentiam restitui poterant, quo tempore possit peti restitutio. Distinguitur ita: Aut minor minoris heres existit & quadriennium, quod defuncto competebat, non currit minori, nisi major effectus sit, nec tamen computatur tempus defuncti, *hic & l.* 19. *ff. de minor. Vid. Oddus qu.* 10. *art.* 8. Aut minor succedit majori, & restituitur tantum tempus, quantum restabat defuncto, ut tamen hoc non currat minori nisi majorenni facto, *d. l.* 19. versic. *plane* & §. 2. *h. t.* Aut major succedit minori, ubi statim ab hereditate adita vel agnita bonorum possessione (antea enim justum est impedimentum, quo minus possit heres petere restitutionem, *Odd. d. q.* 20. *art.* 9. *& seqq.*) currit quadriennium, §. *ult. l.* 5. *h. t.* Aut major majori succedit, qui casus est omissus, ut indubitabilis, & tunc post aditam hereditatem tantum tempus, quantum restabat defuncto; de quo videantur, præter *Oddum d. q.* 20. *Gomez t.* 2. *resol. c.* 14. *n.* 12. *Cu-*
4 *jac. hic & Perez.* Nota bene: jacente hereditate dormire præscriptionem quadriennii, *Br. Bt. hic & DD. commun.* quod refert
5 *Oddus d. q.* 20. *art.* 9. ubi id limitat, nisi dolose aut per supinam negligentiam instruisset adire, *Oddus d. art.* 9. *n.* 86. *& seq.*

Auth. Si Minor.

SUMMARIA.

Quando proponi possit exceptio dotis non solutæ. 1.
Decennio lapso hæc exceptio opponi plane nequit. 2.
Minori marito ad contestandam exceptionem hanc dantur 12. *anni.* 3.
Ejus intra duodecimum annum mortui heredi datur annus. 4.
Quid si maritus sit major, heres minor? 5.

1 In *Novell.* 100. distinguit Justinianus, utrum Nuptiæ duraverint biennium, & tunc exceptio dotis non solutæ proponi potest intra annum post dissolutum matrimonium, aut durarunt ultra biennium, non tamen decennium, & tunc contesta-
2 tio facienda intra tres menses; decennio lapso plane hæc exceptio opponi nequit. Quid si autem maritus sit minor? Respon-
3 detur minori marito ad contestandam ex-
4 ceptionem hanc dari 12. annos, & ejus intra duodecimum annum mortui heredi
5 dari unum annum. Quid si autem maritus sit major, heres vero minor? Huic a morte mariti datur quinquennium indistincte, i. e. sive major sit maritus sive minor, rationes in textu. Vide *d. Nov. & Rittersh. in Nov. p.* 3. *c.* 8. *Oddus* vero *qu.* 19. *art.* 3. *num.* 30. reddit hanc rationem, cur hic minoribus amplius spatium detur, quia, cum minores graventur in uno, quod præscriptio hæc favore dotis ipso jure currat contra minorem, contra regulam in *l. ult. C. in quib. caus. rest. non est necess.* ideo æquum fuit, ut in alio relevarentur & Præscriptio amplius spatium biennio duraret.

L. Petendæ. 6.

SUMMARIA.

Intra quadriennium post ætatem legitimam debet inchoari & finiri causa restitutionis. 1.
An, si petenti restitutionem onus probandi intra sex septimanas injunctum sit, his fere elapsis dari debeat dilatio? 2.
Dilatio uni parti data & alteri parti est communis. 3.
Adversarius etiam major uti potest termino concesso minori ad probationem. 4.
Ad dudicita attestata, minore restituto, ad alios

alios testes producendos, potest major, qui cum minore litigat, etiam alios testes producere. 5.

Limitantur. n. 3. *dicta*. 6.

Minus faveri solet actori, quam reo. 7.

In actoris potestate est, quando velit agere, non in rei. 8.

Is, qui se ipsum arctavit, ut fatalia prope lapsa sint, ob nova impedimenta dilationem non consequitur. 9.

In appellationibus negligentia subsequens, qua quis se ipsum arctavit, absorbet impedimentum antecedens. 10.

Secus, si facto adversarii impeditus. 11.

Non potest pars impetratæ a se dilationi renunciare. 12.

Limitatur. 13.

1 Intra quadriennium post ætatem legitimam debet inchoari & finiri causa Restitutionis per *l. fin. h. t. Auctor in l.* 3. *ff.*
2 *de minor. num.* 9. Sed cum ego peterem restitutionem, injungitur mihi onus probandi intra sex septimanas; sed his fere lapsis quæritur, an mihi dari debeat dilatio? Imperator distinguit inter personam Actoris & Rei: in persona Actoris subdistinguitur utrum dilatio excedat tempus instantiæ, an non? ut illo casu dari non debeat, quia se ipsum arctavit, hoc vero casu possit. In persona Rei admittit etiam ultra tempus instantiæ dilationes, quia in ejus arbitrio non fuit, quo tempore conveniretur, in Actore secus. Sed dilatio
3 uni parti data & alteri parti est communis, *Scaccia l.* 2. *de judic. c.* 3. *num.* 209.
4 *Ummius disp.* 7. *num.* 23. & ideo Adversarius etiam major uti potest termino concesso minori ad probationem, *Gomez t.* 2.
5 *resol. c.* 14. *num.* 5. & post didicita attestata, minore restituto, ad alios testes producendos, potest major, qui cum minore litigat, etiam alios testes producere, *Vasquius p.* 2. *controv. lib.* 2. *cap.* 31. *n.* 12. *Caldas in d. l.* 3. verb. *vel adversarii, n.*
6 22. quos laudat *hic Barbos.* Sed regula hæc non habet locum quando utrique parti separatæ sunt concessæ dilationes, *Menoch.*
7 *cons.* 367. *n.* 34. Collige ex *h. t.* Minus
8 faveri solere Actori quam Reo, quia in illius potestate est, quando velit agere, non in hujus, *Carpz. p.* 1. *constit.* 16. *def.*
9 3. *& seq q.* Collige etiam: Eum, qui se-
10 ipsum arctavit, ut fatalia prope lapsa sint, ob nova impedimenta dilationem non consequi, sicut in appellationibus dicimus, negligentiam subsequentem, qua quis seipsum arctavit, absorbere impedimentum antecedens, ut ait *Panorm. in c. ex ratione* 8. *X. de appell. num.* 12. *& ibi Jo. Crotus in repet. num.* 47. *Scacc. de appell. qu.* 15.
11 *n.* 148. Secus ergo, si facto adversarii im-
12 peditus. Sed quæritur hic: *An non pars impetratæ a se dilationi renunciare possit?* quod communius negatur. Vid. *hic DD. & Cacheran. decis.* 97. *num.* 4. *Ummius ad*
13 *Process. disp.* 7. *th.* 6. *num.* 23. quod limitant, si alteri speciali jure, i. e. per in integrum restitutionem imploratam dilatio fuerit concessa, ut *hic*, nam tunc, si minor favori suo renunciet, alterum majorem dilatione hac uti non posse, tradunt *Valasc. p.* 1. *consult.* 25. *n.* 11. *Tiraqu. de retr. lign. ad finem tit. num.* 27. *Gutierrez p.* 2. *qu.* 22. *n. fin. & Ummius d. n.* 23. *in fine*, ubi de communi testatur.

L. Supervacuum. ult.)

SUMMARIA.

Tempus, intra quod petenda & finienda in integrum restitutio pro varietate locorum & temporum varium fuit. 1.

Praxis Cameræ Spirensis. 2.

Barbosa *notatur*. 3.

Lites citius finiri Reipubl. interest. 4.

An hoc quadriennium tantum petendæ restitutioni, an etiam actioni restitutæ præscriptum? 5.

An, si læsio enormissima, ultra quadriennium actio detur? 6.

Quadriennium non currit ignoranti læsionem. 7.

Tempus hoc ab initio utile est. 8.

Bacchovius *notatur*. 9.

Partium consensu prorogari potest tempus hoc. 10.

A judice ex justa & rationabili causa post quadriennium quis admittitur. 11.

An idem quadriennium in aliis etiam restitutionibus locum habeat? 12.

Ob dolum biennio locus est. 13.

Ob deminutionem capitis restitutio perpetua. 14.

An hoc tempus quadriennii semper integrum detur? 15.

An restitutio per modum exceptionis etiam post

post quadriennium proponi possit? 16.
Carpzovius *hic contrarius notatur*. 17.
Quae ad agendum sunt temporalia, ad excipiendum sunt perpetua. 18.
Quatenus hoc procedat? 19.

1 Restitutionem petentibus, a die legitimæ ætatis vel a die cessantis absentiæ & scientiæ dabatur olim Romæ quinquennium, in Italia quadriennium, in Provinciis triennium continuum, postea a Prætore annus utilis, a Justiniano quadriennium continuum, non ratione originis, sed progressus. Vide *Hillig. in Donell. lib.* 21. *c.* 10. *lit. U*, & hoc non tantum inchoandæ, sed etiam finiendæ liti per *l. praced. & hanc*
2 *l. ult.* (licet hoc ultimum in Camera non observetur, teste *Mynf. cent.* 1. *observ.* 38. *num.* 6. Imo textum ipsum nonnulli
3 sollicitant, quos hic sequitur *Barbos. num.* 11. licet melius dicatur, quicquid sit, de jure veteri voluisse finiendæ etiam liti hanc
4 metam præstituere, cum lites citius finiri Reip. intersit. Vid. *Oddus quæst.* 19. *art.* 12. quam sententiam sequitur etiam jus Canon. *in Clem.* 1. *de restit.*) nisi culpa adversarii vel judicis lis protracta, *Umm.*
5 *d. disp.* 19. *num.* 96. Sed hoc quadriennium tantum petendæ restitutioni, non actioni restitutæ præscriptum esse, communius placuit per *l.* 35. *in fine princ. ff. de O. & A*, & allegata ab *Hillig. lib.* 21. *c.* 5. *lit. T.* Sed contrariam sententiam scil. quod uti restitutio in integrum, ita etiam rescissoria seu restituta actio non amplius utili anno sed quadriennio continuo duret, postquam restitutio obtenta fuit, æquiorem, planiorem, & simplicitati legum convenientiorem esse rectius dicit *Oddus quæst.* 21. *art.* 3. *num.* 10. licet fluctuet. Sed Moderni JCti passim istam sententiam *DD.* refutant, inter quos *Bacchovius ad Pand. lib.* 4. *tit. de Restitut. rubr. de tempore*
6 *petendi restit. numer.* 4. *p.* 954. Si læsio enormissima, ultra quadriennium volunt etiam dari actionem *DD.* quos allegat *hic Barbos. n.* 6. Sed ea limitatio hujus Reg.
7 non est, cum illa læsio tribuat restitutionem non ob ætatem, sed ex *l.* 2. *C. de resc. vend.* Certior hæc limitatio, quod quadriennium non currat ignoranti læsio-
8 nem, quia tempus hoc ab initio utile est.
9 *Oddus quæst.* 20. *artic.* 4. Sed contra disputat *Bacchov. d. disp. th.* 3. *lit. B*, *& d.*
10 *l. ad Pand.* Partium consensu prorogari posse putant *Trentac. tit. de in integr. restit. resol.* 4. *num.* 15. *& Barbos. hic num.* 8.
11 Imo a Judice ex justa & rationabili causa aliquem post quadriennium admitti posse, patet ex *c.* 1. *de restit. in integr. lib.* 6. *Oddus qu.* 19. *art.* 5. *& seqq. & art.* 10. *Carpz. lib.* 2. *resp.* 96. *n.* 9. *Berlich.*
12 *p.* 2. *decis. aur.* 218. Sed *An idem quadriennium in aliis etiam restitutionibus locum habet?* Affirmatur communiter, excepta
13 ea restitutione, quæ ob dolum datur, ubi biennium datur, *l. fin. ff. de dolo*, vel
14 ob deminutionem capitis, ubi perpetua restitutio, *ob l.* 2. §. *ult. ff. de capit. demin.* Conf. *Bacchov. d. disp. th.* 8. *lit. A.*
15 Sed Quæritur: *An hoc tempus quadriennii semper integrum detur?* Et Affirm. si contra contractum vel sententiam restitutio petatur, non vero contra lapsum temporis, tunc enim communiter placuit, intra tantum temporis spatium petendum esse hoc beneficium, quanto tempore fuit læsus, licet totum quadriennium competat ad finiendam causam, *DD. hic & Oddus quæst.* 19. *art.* 4. *Gomez t.* 2. *resol. c.* 14. *num.* 7. *Balbus in prima parte sexta part. num.*
16 28. *Bacchov. d. l.* Sed *An restitutio per modum exceptionis, etiam post quadriennium proponi possit?* Ita quidem existimat
17 *Dn. Carpzov. lib.* 2. *resp.* 96. *n.* 1. *&* 2. Sed quod pace Magni illius Viri dixerim, hoc videtur non posse subsistere per *l.* 9. §. 4. *ff. de jurejur.* & communiter id negant, ut *Cynus*, *Dynus*, *Salyc. hic num.* 10. *Redoan. de reb. Eccles. non alien. q.* 78. *cap.* 2. *n.* 14. *Gomez d. c.* 14. *num.* 8. *Oddus d. qu.* 19. *art.* 5. *n.* 50. *Trentac. d. resp.* 4. *num.* 13. *Barbos. hic num.* 5.
18 Nam Regula illa: Quæ ad agendum sunt temporalia, ad excipiendum sunt perpetua
19 &c. tunc tantum locum habet, quando in potestate rei non est agere, *Oddus d. l. & qu.* 35. *art.* 7. *num.* 4. *& seq.* per *l.* 8. §. 13. *ff. de inoffic. testam.*

TI-

TITULUS LIV.

Quibus ex causis Majores in integrum restituantur.

L. Si propter. 1.

SUMMARIA.

Qui legationis causa abest, Reip. caussa abesse videtur. 1.
Restituitur contra sententiam. 2.
Sensus legis. 3.
Solvitur objectio. 4.
Quando restitutio petitur contra sententiam, non petitur reformatio sententiæ, sed restauratio litis. 5.

1 QUi ut legatus municipii, & ita legationis causa abest; Reip. causa
2 abesse videtur, ideoque contra sententiam restituitur, ut de novo judicetur, *hic & l.* 15. §. 1. *& l.* 35. §. 7. *ff. h.*
3 *t.* Lex igitur dicit, si legatus absens indefensus condemnatur, domi dari ei restitutionem, perinde ac si Reip. causa abfue-
4 rit, idque non ex propria significatione, sed per extensionem, ne obstet *l.* 26. §. *fin. ff. h. t.* Vid. *Oddus quæst.* 6. *art.* 11.
5 Collige: Quando restitutio petitur contra sententiam, non peti reformationem sententiæ, sed restaurationem litis.

L. Si idcirco. 2.

SUMMARIA.

Facti species 1.
Laudum *quid?* 2.
Detentio in carcere tanquam absentia necessaria præbet restitutionem. 3.
Is, qui restitutionem in integrum ex ea causa, ex qua majores restituuntur, petit, tenetur probare impedimentum, ut fundamentum suæ intentionis. 4.
Ampliatur & limitatur, remissive. 5.
Quod hic de carcere dicitur, id etiam de eo, qui aresto personali extra carcerem detinetur, intelligendum. 6.
Idem de metu pestis. 7.
Alii casus, remissive. 8.
Relegato ex causa datur restitutio, quando non potuit Procuratorem mittere. 9.

1 Dionysius contra sententiam arbitri, se in custodia publica detento, latam, recte petere potest restitutionem, *hic & l.* 19. *ff. h. t.* Nota bene: præsupponendum hic placuisse ab initio, ut liceret etiam inter
2 absentes facere laudum i. e. arbitrium. Er-
3 go detentio in carcere, tanquam absentia necessaria, præbet restitutionem, de qua materia fuse agit *Oddus qu.* 7. *art.* 5. *&*
4 *seqq.* Collige; Quod is, qui restitutionem in integrum ex causa, ex qua majores restituuntur, petit, teneatur probare impedimentum, ut fundamentum suæ intentionis, *Mascard. de probat. concl.* 1282. *n.*
5 1. ubi id in *seqq. numeris* per Ampliationes & Limitationes tradit, sicut etiam *Od-*
6 *dus q.* 38. *art.* 1. *per tot.* Quod hic de carcere dicitur, id etiam de eo, qui aresto personali extra carcerem detinetur, intelligendum, *argum. l.* 28. §. 1. *ff. h. t.*
7 Idem de metu pestis, *Maurit. c.* 367. *&*
8 *seq.* ubi & alios casus recenset; & *Oddus*
9 *q.* 14. *art.* 1. Sic & Relegato ex causa datur restitutio, quando non potuit Procuratorem mittere, *l.* 26. §. 1. *ff. h. t. Hillig. in Donell. l.* 21. *c.* 15. *lit. H*, *Bacch. in Treutl. d. disp. th.* 7. *lit. A.*

L. In Contractibus. 3.

SUMMARIA.

Circumventus in dote danda majorennis, ut nimis amplam promitteret, restitui potest per restitutionem officio Judicis mercenario competentem. 1.
Bono & æquo non convenit, aut lucrari aliquem cum alterius damno, aut damnum sentire per alterius lucrum. 2.
Lex hæc quadrare titulo non videtur. 3.
Affinia sæpe referuntur ad aliquem titulum. 4.

Exemplum potest proponi ex *l.* 6. §.
1 *fin. ff. de jure dot.* Circumventus est in dote danda Majorennis, ut nimis amplam promitteret, hic restitui potest, non per eam restitutionem, quæ datur officio Judicis Nobili, sed mercenario, ita, ut per actionem ex emto vel stipulato purgetur dolus, *hic & l.* 3. *C. commun. utriusque judicii*, *Bronchorst. cent.* 2. *assert.* 12. *Kremberg. ad* §. *quadam* 19. *Inst. de action. n.* 50. Ratio;
2 quia bono & æquo non convenit, aut lucrari aliquem cum alterius damno, aut damnum sentire per alterius lucrum. Sed
3 hac ratione lex hæc non videtur adeo quadrare titulo, Verum responderi potest,
4 affinia sæpe referri ad aliquem titulum, & in eo referri huc videtur, quod Restitutionem neget.

L. Ref-

L. Respublica. 4.

SUMMARIA.

Respublica, municipium, Ecclesia, quævis villa, quæ per administratores regitur, negligentia administratorum læsa, ad exemplum minorum potest restitui. 1.
Treutlerus *notatur*. 2.
Leve a Rubrica contra litteram textus inducitur argumentum. 3.
Idem volunt esse in castris, si jus universitatis habeant, & per administratores regantur. 4.
An idem quoque in Collegiis locum habeat? 5.
An in fisco & Principe? 6.
Restituenda Respublica intra quadriennium a tempore læsionis. 7.
Contra præscriptionem Civitas non restituitur. 8.
In minore secus est. 9.
Ob enormissimam læsionem etiam post quadriennium Respubl. vel Ecclesia audietur. 10.

1 Respublica, Municipium, Ecclesia, quævis villa, quæ per administratores regitur, negligentia administratorum læsa, ad exem-
2 plum Minorum potest restitui. Quamvis enim *Treutl.* & alii ad exemplum minorum Remp. restitui negent, verior tamen est sententia *DD.* communis, quæ aperto
3 hoc textu nititur, & leve a Rubrica contra litteram textus argumentum inducitur. Vid. *Bacchov. d. disp.* 11. *th.* 8. *lit. H.* Idem
4 volunt esse in Castris, si jus Universitatis habeant, & per administratores regantur, *Oddus qu.* 3. *art.* 10. *& seq. Gail. l.* 2. *obs.* 62. *num.* 4. *Berl. l.* 2. *decis.* 216. *Trentac. resol.*
5 3. *d. t. de restit.* De Collegiis id negat *Molin. tr.* 2. *disp.* 575. *num.* 4. quod cum *Oddo* intelligimus *art.* 12. nisi minores con-
6 tineant, qui sint suæ familiæ capita. De Fisco & ipso Principe placet distinctio *Molinæ d. l.* inter bona Regni seu Coronæ, & ea, quæ Princeps habet ut privatus, ut circa illa detur restitutio, non hæc.
7 Consentit *Oddus art.* 14. Scilicet intra quadriennium a tempore læsionis, restituenda Respublica ob rationem *in l.* 24. *ff. de Minor.* quia alias nemo cum Rep. con-
8 traheret: contra præscriptionem tamen civitas non restituitur, *Auth. quas actiones*
9 *C. de SS. Eccles.* licet minor possit, *l. unica*
10 *ff. advers. usucap.* Sane ob enormissimam læsionem etiam post quadriennium Resp. vel Ecclesia audietur, *c.* 1. *de restit. in integr. in* 6. Vid. *Molin. d. l. n.* 3.

L. Si ab hostibus. 5.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Intra annum utilem a tempore impetratæ restitutionis datur utilis actio vetus. 2.
Vocatur hæc actio utilis. 3.
An & hic annus utilis in quadriennium mutatus? 4.

1 Titius cum Patre captus, eo mortuo, reversus beneficio legis Corneliæ succedit Patri, (vid. §. 5. vers. *si vero, ibi decesserit, Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv.*) vult autem nonnullas res ab aliis usucaptas vindicare, & hoc potest facere, si prius
2 impetraverit restitutionem: nam intra annum utilem a tempore impetratæ restitu-
3 tionis datur utilis actio vetus, quæ utilis vocatur, quia directa per præscriptionem amissa: annus autem utilis post impetratam restitutionem currere incipit, *hic*, & *l.* 35. *in med. ff. de obl. & act. Oddus q.* 21.
4 *art.* 1. Sed an & hic annus utilis in quadriennium mutatus, supra vidimus.

TITULUS LV.

De alienatione, judicii mutandi causa, facta.

L. Cum in rem actionem. unic.

SUMMARIA.

Quando res judicii mutandi causa transfertur in potentiorem vel improbum, vel forensem, tum datur actio contra alienantem in factum. 1.
An etiam contra ipsum possessorem detur actio in rem. 2.
Electio competit actori, utrum possessorem, an alienatorem convenire velit. 3.
Possessio parit in rem actionem passive ex persona rei. 4.
Datur etiam tertia actio contra alienatorem, quam vocant utilem vindicationem. 5.
Quænam ad hoc, ut hæ actiones competant, requirantur? 6.
Ubi reus liti peragendæ se offert, nec aliquod translationis incommodum apparet, innoxia est cessio. 7.

Cessat

Cessat hoc interesse rei, quando & transferens accipiens de indemnitate cavet. 8.

1 QUando res judicii mutandi causa transfertur in potentiorem, vel improbum vel forensem, tum datur actio contra alienantem in factum, *l.* 4. §. 4. *ff. h.*
2 *t.* Sed Quæritur: *An etiam contra ipsum possessorem detur actio in rem?* quod af-
3 firmatur, ita, ut electio competat mihi, utrum possessorem, an alienatorem conve-
4 nire velim. Ratio additur; quia possessio parit in rem actionem, scil. passive ex persona Rei, alias dominium hanc actionem parit ex persona Actoris. Vide *Hillig. l.* 20. *c.* 3. *lit. B*; ubi lectionem hujus legis communem tuetur, & *Wesenb. in π.*
5 *ff. h. t. num.* 6. Datur etiam tertia actio contra alienatorem, quam vocant utilem vindicationem, quam si alienans, quasi dolo desinens possidere, paratus sit accipere, tum denegatur in factum ad interesse ex edicto actio, per *l.* 35. §. *fin. ff. h. t. Cujac. in π. h. t. Bacchov. in Treutl. d. disput.*
6 11. *th. lit. B*; Sed ad hoc, ut hæ actiones competant, tria conjunctim requiruntur: I. Ut res alienata sit causa Judicii mutandi: II. Ut dolo malo, & ut durior adversarius substituatur. III. Ut reorum intersit, *Caspar Klock cons.* 39. *num.* 37. *vol.* 2. per *l.* 1. *ff. h. t. & l. un. C.*
7 *h. t. & ib. gl.* Ergo, ubi reus liti peragendæ se offert, nec aliquod translationis incommodum apparet, innoxia est ces-
8 sio, *Dn. Mevius p.* 4. *decis.* 103. Et hoc interesse cessat, quando & transferens & accipiens de indemnitate cavet, *Dn. Mevius p.* 4. *dec.* 104.

TITULUS LVI.

De receptis Arbitris.

L. Ex sententia. 1.

SUMMARIA.

A sententia arbitri appellari non potest. 1.
Appellatio non prodest ad pœnam conventam evitandam. 2.
Nec prodest ad vim judicati sistendam. 3.
Ex arbitrio nulla res judicata. 4.
An in casibus, in quibus arbitria vim rei judicatæ habent, detur appellatio? 5.
Si ultra tempus compromisso expressum arbiter tulerit sententiam, hæc jure nulla est. 6.
Quæ intra tempus concessa, post tempus censentur prohibita. 7.
Si arbitri nudo consensu aditi sint, sine stipulatione pœnali vel juramento ac compromisso, iique a Judice dati, ab arbitri sententia appellari potest. 8.
Item, quando judex dat arbitrum ad cognoscendum articulum litis. 9.
Arbiter juris quis? 10.
A laudo vel sententia arbitri juris datur appellatio. 11.
Alii casus, ubi appellationi a laudo locus est, remissive. 12.
Ex arbitrio nulla datur actio. 13.
A laudo arbitri compromissarii appellari non potest. 14.
Peti tamen potest reductio ad arbitrium boni viri. 15.
Quatenus hoc procedat? 16.
Arbiter *in jure quis?* 17.
Quis arbitrator? 18.
Forma compromissi. 19.

1 DUæ hujus legis partes: I. a Sententia Arbitri appellari non posse, 1.
2 quia appellatio non prodest ad pœnam placitam i. e. conventam, evitandam, cum conditio stipulationis appellando maxime
3 committatur. Nec 2. prodest ad vim ju-
4 dicandi sistendam, cum ex arbitrio nulla
5 res judicata. Sed quæritur: *An in casibus, in quibus arbitria vim rei judicatæ habent, ut in l.* 4. *& pen. h. t. detur appellatio?* Respondetur quod non; licet enim una ratio cesset, non tamen altera. Vide *Hil-*
6 *lig. in Donell. l. ult. cap.* 1. *lit. C.* II. Si ultra tempus compromisso expressum Arbiter tu-
7 lerit sententiam, hæc jure nulla est, quæ enim intra tempus concessa, post tempus censentur prohibita, *l.* 21. §. 8. *ff. h. t.* Conf.
8 *Molin. de J. & J. tr.* 5. *disp.* 45. Si tamen arbitri nudo consensu aditi sint, *Auctor in l.* 15. *ff. h. t. num.* 2. sine stipulatione pœnali, vel juramento ac compromisso, iique a Judice dati ab arbitri sententia appellari potest, *l. ex consensu* 23. *ff. de appell.* sicut
9 & eo casu, quando Judex arbitrum dat ad cognoscendum articulum litis v. gr. excutiendas rationes, examinandas facultates fidejussoris, *l.* 9. *ff. qui satisd, &c.* quo casu notat *Rittershus. in Nov. part.* 9. *cap.* 5. *n.* 19.

Ideoque dicunt a laudo seu sententia Ar-
10 bitri Juris, qui scil. a lege statuto, vel
11 Judice constituitur, dari appellationem, *c. ab arbitris de off. jud. deleg. Lud. Molin. de J. & J. tr.* 5. *disputat.* 35. *Hillig. in Donell. lib. ult. cap. ult. lit. C*, *Auctor in lib.*
12 *27. ff. h. t. num.* 11. quas aliasque exceptiones colligit *Borell. t. decis. cap.* 63. *numer.* 253. *& seqq. Scacc. de appell. cap.* 17. *limitat.* 13. *& seq. Petr. Gregor. Tholos. l.* 2. *de appellat. c.* 12. *Molin. de J. & J. tr.* 5. *disp.* 35. *Mynsing. cent.* 4. *obs.* 68. *& Gail. l.* 1. *obs.* 105. *Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disput.* 12.
13 *th.* 4. *lit. D.* Collige: Ex arbitrio nullam dari actionem; quam Regulam cum limitat, prolixe tractat *Gutierrez in repetit. l. nemo potest n.* 417. *& seq. de legat.* 3.
14 Sed & a laudo arbitri compromissarii, licet
15 appellari non possit, reductio tamen ad arbitrium boni viri peti potest, *l.* 79. *&*
16 *ll. seqq. ff. pro socio*, quod de arbitrio
17 intelligimus, in specie dicto; nam Arbiter ex usu juris ille est, qui ita assumitur, ut punctum aliquod, sive quod actu in lite versetur, sive in tractatu decidat,
18 sive servato juris ordine sive non. Arbitrator autem is est, in cujus voluntatem sive æquam sive iniquam, quasi in ludo aleæ, compromittitur. Vid. *Molin. d. tr. disput.* 80. licet *DD.* aliter his vocibus
19 utantur. Formam compromissi habet, *Auctor in l. pen. ff. h. t. n.* 2.

L. Si contra. 5.

SUMMARIA.

Arbitrium absente parte latum non valet, sed ex stipulatione pœnali ad pœnam agi potest contra absentem. 1.
Limitatur. 2.
Noluit parere laudo, qui impedivit absentia sua, quo minus ferretur. 3.

1 Arbitrium absente parte latum, (nisi placuit, id absente altero fieri posse) non
2 valet, sed ex stipulatione pœnam agi potest contra absentem, *hic & l.* 27. §. 4. *ff.*
3 *h. t.* Ratio *in l.* 161. *de R. J.* quia noluit parere laudo, qui impedivit absentia sua, quo minus ferretur.

L. Arbitrorum. 3.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Si enormissima læsio vel dolus intercedat, exceptio doli, etiam in laudo arbitratoris, quacunque ratione compromissum sit, locum habet. 2.

1 Petronia compromittit cum filia in Titium addita clausula, dolum malum obfuturum: (*ohne alle Gefährde*) Arbiter corruptus a filia, sive gratis, sive per pecuniam, iniquum fert laudum, mater non vult parere, filia agit ad pœnam scil. conventam. Respondetur, obstare filiæ exceptionem doli, licet doli fuerit expers, si tamen ex doloso arbitri laudo lucrari velit, imo ex dicta clausula mater damnum passa, habet actionem ex stipulatu. Col-
2 lige: si enormissima læsio vel dolus intercedat, exceptionem doli etiam in laudo Arbitratoris, quacunque ratione compromissum sit, locum habere, *Hieron. de Cavall. in spec. quæst.* 89. *&* 92. *Molina disput.* 38. *num.* 4. *Cons. Trentac. lib.* 2. *resol. tit. de arb. resol.* 3.

L. Ne in Arbitris. 4.

SUMMARIA.

Si vel litigatores juraverint, se staturos sententiæ, vel etiam simul, aut solus arbiter poscentibus partibus juraverit, se religiose judicaturum, standum semper est laudo. 1.
Limitatur. 2.
Quali actioni hic locus sit? 3.
Ratio decisionis. 4.

1 *Princip. &* §§. *seqq.* Summa est: Si vel litigatores juraverint, se staturos sententiæ, vel etiam simul, aut solus arbiter poscentibus partibus juraverit, se reli-
2 giose judicaturum, standum semper est laudo, modo de jurejurando ex actis sive
3 instrumentis constet, ita ut actio detur in factum, vel Condictio ex lege, vel in rem utilis actio, si per laudum seu sen-
4 tentiam arbitri res adjudicata fuit. Decisionis rationem in religione jurisjurandi, consistere planum est.

Auth. decemit.

SUMMARIA.

Prohibitum, ne per juramentum fiant compromissa. 1.
Si arbiter male judicaverit, doli pœnam a Deo expectet. 2.

Si

Si per ignorantiam, partes non obligabuntur firmiter. 3.
An juramentum hoc invalidum? 4.
Juris Civilis non est, impedire obligationem jurisjurandi. 5.
Limitatur. 6.
Si juramentum præstitum, potest præcise peti sententiæ executio, nec requiritur aliqua homologatio, nec alter pœnam offerendo liberatur. 7.
Jure Canonico in obligationibus facti non potest is, qui juravit, præstando interesse, se liberare. 8.
De juramenti arbitrio additi vi remissive. 9.
Si quis subscripserit, se impleturum vel daturum, licet nihil aliud additum, tali subscriptione subscribens confirmavit sententiam arbitri, & se ad observantiam adstrinxit. 10.
Subscriptio consensum arguit. 11.

1 Hæc prohibet, ne per juramentum fiant compromissa, i. e. Ne arbiter juramento promittat, se juste arbitraturum, ne hominibus detur ansa perjurium committendi. Eadem ratio *in Auth. Sacramentum C.*
2 *quomodo mulier &c.* Sed si Arbiter male judicaverit, doli pœnam a DEO expectet;
3 si per ignorantiam, partes non obligabuntur firmius, quam si alias sine juramento
4 obligatæ fuissent. Quod vero nonnulli cum *Bart.* juramentum hoc putent esse invalidum, hoc, inspecto jure *Canon.*, non admittimus; nam valere juramentum, non tantum ex eo apparet, quod juramentum hoc absque dispendio salutis æternæ servari possit, sed etiam ex *c. 2. X. h. t. & ibi Panorm. Gutierrez de juram. confirm. p. 3. c. 14. num. 3. Molina de J. & J. tr.*
5 *5. disput.* 36. Juris enim civilis non est, impedire obligationem jurisjurandi, cum hoc in Deum dirigatur, *c. debitores 6. X.*
6 *de jurejur.* nisi in pœnam alterius forte effectus juramenti tollatur, ac alter ob delictum suum, jus suum juramento quæsi-
7 tum remittere cogatur. Et, si juramentum præstitum, potest præcise peti sententiæ executio; nec requiritur aliqua homologatio, nec alter pœnam offerendo
8 liberatur. Nam *jure Canon.* in obligationibus facti non potest is, qui juravit, præstando interesse, se liberare per *c. 6. X. de voto*, quæ communis est sententia, *Ant. Gomez c. 2. resol. c. 2. num. 20. Covarr. in c. quamvis de pact. l. 6. p. 1. num. 6. Tuschus conclus. 527. lib. 1. Anton. Gabrielius lib. 2. Commun. concl. 8. tit. de jurejur.*
9 De juramenti autem arbitrio additi, vi, plura habet *Molin. d. disp.* 36.
10 *§. 6. final.* Loquitur de expressa confirmatione laudi per subscriptionem; Si quis subscripserit se impleturum vel datu-
11 rum, licet nihil aliud additum, nam tali subscriptione confirmavit sententiam Arbitri & se ad observantiam adstrinxit, cum subscriptio alias consensum arguat. Vid. *Menoch. de præsumpt. lib. 5. præs. 66. n. 7. & seq. Gabr. Rom. lib. 1. comm. concl. tit. de præsumpt. conclus. 3. n. 28.*

L. Cum antea. 5.

SUMMARIA.

Ex arbitrio, si sine pœna & pignore partes compromiserint, datur non tantum exceptio doli, sed & actio, si partes subscripserint, vel silentio decem dierum confirmarint. 1.
Provisio hominis tollit provisionem legis. 2.
Si neutrum eorum, de quibus n. 1. *dictum, factum, nec actio actori, nec exceptio reo ex arbitrio datur, nisi per juramentum adsumptus sit.* 3.
Duo casus, in quibus arbitrium, seu laudum etiam citra juramentum vim sententiæ judicialis habet. 4.
Arbitri juris ex vi legis vel statuti arbitrari debent. 5.
Arbitrorum compromissariorum duo genera. 6.
DD. *notantur.* 7.
Quamdiu arbitrorum & arbitratorum decisiones ad arbitrium boni viri reduci queant? 8.
Praxis Cameræ. 9.
Litium utique finis esse debet. 10.
Si enormis læsio ex arbitri pronunciato exurgat, non videtur negandum beneficium l. 2. C. de rescind. vend. n. 11.
Omnia remedia, quæ contra transactionem dantur, dantur etiam contra compromissum. 12.
Compromissum per modum transactionis fit & sustinetur. 13.
Executio laudi pertinet ad judicem ordinarium rei. 14.
Per citationem arbitri interrumpitur præscriptio longissimi temporis, quæ currit ob negligentiam non petentis. 15.

Per litis contestationem interrumpitur præscriptio longi temporis. 16.

Item, quando ipsum negotium ab arbitro tractatum est. 17.

Arbitria ad similitudinem judiciorum sunt redacta. 18.

Arbiter a superiore etiam constitutus, ut secundum æquitatem pronunciaret, tenetur exceptionem præscriptionis attendere. 19.

Acta coram judice ordinario inducunt notorium. 20.

Allegari possunt in aliis judiciis. 21.

Idem est in actis coram arbitro. 22.

De quibus actis hoc intelligendum? 23.

An acta in judicio possessorio probent etiam in petitorio? 24.

An arbiter sententiam ferre cogatur? 25.

1 Ex arbitrio, si sine pœna & pignore
2 partes compromiserint (nam alias provisio hominis tollit provisionem legis) datur non tantum Exceptio doli, sed & actio, si partes subscripserint, vel silentio decem dierum confirmarint, *Auctor in l.*
3 *2. ff. h. t. n. 1.* Sed si horum neutrum factum, nec actio actori, nec exceptio reo, ex arbitrio datur, nisi per juramen-
4 tum assumptus fit. Collige ergo duos casus, in quibus arbitrium seu laudum, i. e. sententia arbitri etiam citra juramentum vim sententiæ judicialis habet: Unus casus est in *hac lege*; alter *in §. fin. leg.*
5 *præced.* Quia autem *DD.* præter Arbitros juris, qui ex vi legis vel statuti arbitrari
6 debent, duo faciunt Arbitrorum compromissariorum genera, alios enim Arbitros, alios Arbitratores vocant: Hos nonnulli vocant, qui servato juris ordine; illos, qui nullo ordine juris procedunt. Vid.
7 *Salyc. hic n. 9. & Gail. l. 1. obs. 150.* Sed hos refutat *Molina d. tract. 5. disp. 30. n. 3. & seqq.* Alii distinguunt ex *l. 76. ff. pro socio*, ut Arbitrator is sit, cujus laudum ad arbitrium boni viri reduci possit: Arbiter autem, cujus sententiæ standum est, sive æquum sive iniquum dixerit; quæ mea opinio, ut dixi supra; Ideo
8 Quæritur: *quamdiu Arbitrorum & Arbitratorum decisiones ad Arbitrium boni viri reduci queant?* Et quamvis nonnulli putent ad triennium usque hanc reductionem lau-
9 di arbitratoris peti posse, quam sententiam etiam Cameram secutam esse refert *Gail. d. obs. 150. num. 2. Auctor in l. 2. ff. h. t. num. 2.* Verius tamen est, intra decennium eam peti debere, quia verba le-
10 gis hujus generaliter sonant & debet utique litium esse finis, *Molin. d. tr. 5. disp.*
11 *38. n. 4. Thesaurus l. 1. q. 82. n. 7.* Si tamen enormis læsio ex arbitri pronunciato exurgat, non videtur negandum beneficium
12 *l. 2. C. de rescind. vend.* quia omnia remedia, quæ contra transactionem dantur,
13 dantur etiam contra compromissum, cum hoc fiat & sustineatur per modum transactionis, *Dec. cons. 60. in fin. Maranta p. 4. dist. 14. in fin. Mynf. cent. 1. obs. 33.* Col-
14 ligitur ex hac lege: Executionem laudi seu sententiæ, ut ita loquar, ab arbitro latæ pertinere ad judicem ordinarium, & quidem judicem rei, *Godofr. ad hanc l. Molin. d. tr. 5. disp. 45. nu. fin. Barbos. hic n. 11. Auctor in d. l. 2. ff. h. t. n. 2.*
15 §. 1. Per citationem Arbitri interrumpitur præscriptio longissimi temporis, quæ currit ob negligentiam non petentis: qui enim arbitrum adit & citationem impetrat, omnino negligens dici non debet, imo laudandus potius, quod debitum suum
16 modestius petat. Sic ergo, sicut per litis contestationem interrumpitur præscriptio longi temporis, de quo *Gail. l. 1. obs. 74. Berlich. part. 2. conclus. 9. num. 23. & seqq. & Rauchbart. p. 2. q. 28.* ita etiam,
17 quando ipsum negotium ab arbitro tractatum est, interrumpitur præscriptio lon-
18 gi temporis, cum arbitria ad similitudinem judiciorum redacta, nisi in jure differentia exprimatur, *Auctor in l. 1. ff. h. t. n. 1.*
19 Et Arbiter a superiore etiam constitutus, ut secundum æquitatem pronunciaret, tenetur tamen Exceptionem præscriptionis attendere, *Gilken. de præscr. p. 1. n. 58. & seqq.*
20 §. 2. Sicut acta coram Judice Ordina-
21 rio inducunt notorium & allegari possunt
22 in aliis judiciis, ita etiam acta coram Ar-
23 bitro. Sed hoc intellige de actis probatoriis, quæ respiciunt instructionem & merita causæ, ea enim etiam in judicio ordinario probant: Sed quæ non respiciunt merita causæ, sed judiciorum ordinem, ea non probant in alio judicio, quia alius ordo arbitriorum, alius judiciorum, sicut ita dissidentes opiniones conciliat *Mascard. de prob. concl.*

concl. 33. *n.* 8. *& seq.* Ex hac lege colligere vult, *Carpz. p.* 1. *constitut.* 16. *def.* 22.
24 acta in judicio possessorio probare etiam in Petitorio, cum *Guid. Papa dec.* 136. *n.* 2. quod quidem negat *Mascard. d. concl.* 33. *n.* 32. sed opinio *Guidonis Papæ & Carpzov.* in terminis habilibus accipienda; quando acta in possessorio simul afficiunt & concernunt proprietatem & dominium, saltem per indirectum, vel quando alias controversia incidens in petitorio, ex actis in possessorio, probanda, & ita sententia *Carpzovii* omnino defendi, & cum *Mascardo* aliisque Doctoribus conciliari po-
25 test. Ceterum an etiam Arbiter sententiam ferre cogatur? vide *Auct. in l.* 11. *ff. h. t. n.* 2. *l.* 13. *ff. eod. n.* 5. *l.* 15. *eod.*

L. Sancimus, ult.

SUMMARIA.

Mulieres ab arbitriis removentur. 1.
Qui judex esse nequit, nec potest esse arbiter. 2.
Limitatur. 3.

1 Hæc lex ab arbitriis mulieres removet. Ratio in pudore sexus, *l.* 2. *ff. de R. J.* Col-
2 lige: Eum, qui Judex esse nequit, nec posse Arbitrum, qua de re vid. *Molin. d. tract. disp.* 39. *Borell. de compromissis* §. 2. *gl.* 4. *n.* 12. *& M. Ant. Blancus de compromiss.*
3 *quæst.* 2. Sed hoc limitant, quorum una limitatio est ex *c. quintavallis X. de jurejur. & ibi Panorm. & DD. & Molina d. disp.* 39. *num.* 4. scil. quod mulier arbitratrix esse possit, ubi non proceditur secundum judiciarium ordinem. Aliter limitat *Blancus* ubi tractatur de negotio concernente animi salutem, ubi non curantur apices juris, *Blancus d. l. n.* 39.

TITULUS LVII.

De Satisdando.

L. Non est. unic.

SUMMARIA.

Quatenus Procurator actoris de rato satisdare non cogatur? 1.
Hodie procuratores non satisdant, nisi mandatum sit dubium. 2.
Procurator tunc immunis est, quando principalis, si ipse litigaret, satisdare non tenetur. 3.
Quid si dominus revocaverit mandatum ante litem contestatam? 4.
Post litem contestatam, non licet cognitione causæ revocare mandatum. 5.
Procurator debet satisdare de actore defendendo in reconventione. 6.
Quatenus hanc cautionem præstet? 7.
Procurator rei satisdare debet judicatum solvi. 8.
Dominus sine Procuratore actionem excipiens, cavet judicio sisti. 9.
Hodie non opus est ulla cautione, si reus est possessionatus. 10.
De satisdatione Personarum Principalium. 11.

1 Agit I. de Procuratore Actoris, quod is satisdare de rato non cogatur, si mandatum actis sit insinuatum, vel ipse Dominus præsens in judicio ipsum confirmaverit *hic &* §. 3. *Inst. h. t.* Ratio est: quia ipse Dominus promisit in actis se ratum habiturum; & cum clausula de rato
2 omnibus mandatis hodie inseri soleat, ideo hodie de consuetudine notoria Procuratores non satisdant, nisi mandatum sit dubium, per *l.* 1. *C. de Procurat. Gilhaus. c.*
3 5. *ramusc.* 5. *num.* 3. Et Procurator tunc immunis, quando principalis, si ipse litigaret, satisdare non tenetur, *Hillig. in*
4 *Donell. l.* 13. *c.* 9. *lit. G.* Quid si vero dominus revocaverit mandatum ante litem contestatam, per *l.* 16. *ff. de Procurat.* Resp. Judici & parti adversæ id non præjudicare, si scil. revocatio fiat ignorante Judice: nam tunc tenet judicium per *c. mandatum* 13. *X. de Procur.* Secus, si sciat Judex, nihilominus pergat, ipso jure acta sunt nulla. Ideo autem de revocatione ante litem
5 contestatam sermo, quia post litem contestatam non licet sine cognitione causæ revocare mandatum, *l. post litem* 17. *ff. de Procur. ibique Auctor l. n.* 22. *C. eod. Gail. lib.* 1. *obs.* 46. *n.* 8. *& seq. Mynf. cent.* 5. *obs.* 44. nisi justa accedat causa, *Auctor in d. l.* 16. *ff. h.*
6 *t. n.* 1. Sed Procurator tamen debet satisdare de actore defendendo in Reconven-
7 tione per *l.* 33. §. 3. *ff. de Procur.* quam tamen cautionem præstat, non quatenus Actoris sed reconventi, & sic rei Procurator, *Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 5. *th. in fine.*
8 II. De Procuratore Rei; debet enim satisdare judicatum solvi vel ipse, vel do-
9 minus, §. 4. *Inst. de satisdat.* Si autem ip-
se

se excipiat actionem, sine Procuratore, tantum cavet judicio sisti, de quo *Treutl.* & *Bacch. d. th. 4. lit. B.* Plane cum hodie in mandatis caveant de rato, & bona sua
10 obligent, non opus est ulla cautione, si Reus est possessionatus, per *l. 15. qui satisdare.* Sed si non possessionatus cavet
11 Reus vel Procurator. De satisdatione personarum Principalium hic non agitur, sed *tit. eod. in Inst. & Auth. generaliter supra de Episcop. & Cler.*

TITULUS LVIII.

De Formulis & Impetrationibus actionum sublatis.

L. Juris. 1. & L. Nulli. 2.

SUMMARIA.

Sublata necessitas impetrandæ formulæ a Prætore. 1.
Formularum olim tanta necessitas, ut, qui in syllaba errabat causa caderet. 2.
Sublata necessitas impetrandæ actionis. 3.
Libellus aptus continere debet intentionem actoris. 4.
DD*e notantur.* 5.
Item Perezius. 6.

1 L. I. tollitur Necessitas impetrandæ
2 Formulæ a Prætore, cujus tanta erat necessitas & fere superstitio, ut, qui in
3 Syllaba errabat, causa caderet. L. II. tollitur necessitas impetrandæ Actionis, sed
4 sufficit, si actio apta proponatur, seu libellus aptus, qui continere debet intentionem Actoris, de quo *Wesemb. ✝. in tit. de edendo num. 8. Petr. Greg. lib. 43. synt. c. 2. n. 9. Covarr. in c. possessor p. 2. §. 6. n. 4.*
5 & qui tantum mutationem accidentalem hic fingunt, Imperatori in os contradicunt, ut ait *Hill. in Donell. l. 19. c. 1. lit.*
6 *D p. 443.* sicut & ipse *Perezius hic*, qui, quod hodie confuse & multis adhibitis calumniis sine arte procedatur, his constitutionibus vult acceptum referre. Sed male, nam in his Formulis eam, qui vel in Syllaba erraret, causa cecidisse decantatum est, quo nihil est iniquius, ideoque talia verborum aucupia, & per ambages impetratæ actiones, merito abrogatæ.

TITULUS LIX.

De Jurejurando propter calumniam.

L. In omnibus. 1.

SUMMARIA.

In omnibus Causis Civilibus, quando probationes exiguntur, jurari debet de calumnia. 1.
Secus est in Criminalibus. 2. 4.
In Criminalibus aliquid dare, & sanguinem suum redimere licet. 3.
Quatenus num. 2. *dicta procedant?* 5.
Conciliantur dissidentes opiniones. 6.
In causis notoriis facti permanentis, item in confessis debitis, jurisque quæstionibus de calumnia non juratur. 7.
Ubicunque non opus est probatione ibi juramento calumniæ locus non est. 8.
Sicut & in iis, quæ celerem expeditionem requirunt. 9.
Quid hic juramdum? 10.
Loquitur hæc lex de juramento calumniæ speciali. 11.
Juramentum calumniæ speciale in singulis litis partibus præstari poterat. 12.
Huic tamen derogatum. 13.
Locus nihilominus tamen adhuc huic juramento est, si quis ante litem contestatam quid neget. 14.
Servi contra dominum torqueri non possunt. 15.
Ad eruendas vires hereditatis possunt torqueri. 16.
Præstito prius ab actore juramento, se non odio servorum vel ipsius domini hoc petere. 17.
Idem obtinet in casibus, ubi testes torqueri possunt. 18.
Infamis aut vacillans testis torqueri potest. 19.
Jurare debet producens tales testes, alias probationes se non habere, quam per ea testimonia. 20.

1 PRinc. In omnibus Causis Civilibus (non
2 tamen Criminalibus, quia in Crimi-
3 nalibus aliquid dare, & sanguinem suum
4 redimere licet, *argum. l. 1. ff. de bon. eor. qui mort. &c.* Ergo per *Auth. principales h. t.* jusjurandum hoc salva conscientia præstari non potest, *Obrecht. de jurament. calumn.*

5 *tumn. c. 8. n. 9. & seq.* quod tamen propriè de Capitalibus & Reo, non Actore est intelligendum, *Ummius ad Process. disput.*
6 12. *n.* 44. Diffidentes opiniones, quas vide apud *Clarum* §. *fin. qu.* 18. *Setserum de juram. l.* 3. *c.* 4. *n.* 8. *Berlich. p.* 1. *conclus.* 31. *n.* 27. conciliari possunt, ut Rei capitalium criminum non possint compelli ad jurament. calumn. secus in non capitalibus; & de actoribus sive accusatoribus. *Conf. Perez. hic n.* 6.) jurari debet de Calumnia, quando scilicet probationes exiguntur: Er-
7 go non in Notoriis facti permanentis, nec in Confessis debitis, nec in Quæstionibus juris. *Vid. Camill. Borell. tom.* 1. *decis. tit.*
8 51. *num.* 58. ubicunque enim non opus est probatione, ibi juramento calumniæ non est locus, *Bald. & Castr. hic num.* 1. *Gilmar.* 2. *rer. judic. decis.* 11. *n.* 20. *Obrecht. de jura-*
9 *ment. calumn. c.* 8. *n.* 24. sicut & in iis, quæ celerem expeditionem requirunt, *Gaill. lib.*
10 1. *obs.* 6. *n.* 3. *Obrecht. d. l.* Et id jurandum, se non differendæ litis causa postulare pro-
11 bationem. Et sic loquitur *hac lex* de ju-
12 ramento calumniæ speciali, quod in sin-
13 gulis litis partibus poterat præstari; Sed
14 huic derogatur *in Authent. seqq.* Verum ante litem contestatam, si quis quid neget, omnino adhuc juramento huic speciali locus est.

15 §. 1. Licet servi contra dominum tor-
16 queri non possint, *l.* 8. *C. de testib.* ad eruendas tamen vires hereditatis possunt torque-
17 ri, *l. ultim. C. de quæst.* Sed Actor prius juramentum præstare debet, se non odio servorum, vel ipsius domini hoc petere.
18 Idem dicendum de iis casibus, ubi testes
19 torqueri possunt, v. g. si infames sint, aut
20 vacillent; nam jurare debet producens tales testes, se non alias probationes habere quam per testimonia ea, *Bald. hic n.* 5.

Auth. Hoc Sacramentum.

SUMMARIA.

Jusjurandum calumniæ speciale ante litem contestatam deferri poterat super singulis exceptionibus, & post litem contestatam super petita probatione aliquoties. 1.
Posterius hoc correctum. 2.
Sufficit juramentum calumniæ generale initio litis præstitum. 3.
Prius incorrectum mansit, vix tamen observatur. 4.
Si præsumptio calumniæ militet contra petentem torturam, etiam post litem contestatam locus est huic juramento speciali. 5.
Casus alii, in quibus hodie etiam locum habet juramentum calumniæ generale. 6.
Juramentum calumniæ generale se extendit ad omnes articulos litis. 7.
In appellatione etiam juramentum calumniæ deferri potest. 8.

1 Jusjurandum calumniæ speciale ante litem contestatam deferri poterat super singulis exceptionibus, & post litem contestatam, super petita probatione aliquoties.
2 Hoc posterius corrigit *hac Authent.* dicit-
3 que, sufficere juramentum calumniæ generale initio litis præstitum; prius igitur man-
4 sit incorrectum, quod scil. ante litem contestatam possit juramentum calumniæ toties quoties exigi, quamvis hoc vix observetur, imo etiam interdum post litem contestatam
5 si præsumptio calumniæ militet contra petentem v. g. torturam, in hoc negotio maxime præjudiciali speciale adhuc locum ha-
6 bere dixerim cum *Castr.* Negandum etiam non est, ante vel post litem contestatam in quibusdam casibus specialibus juramentum calumniæ adhuc deferri, ut in juramenti delatione, instrumentorum editione, comparatione litterarum, &, ut instrumentum semel probatum falsi arguere liceat, item, juramenti dandorum & respondendorum, in quibus casibus juramentum calumniæ speciale locum habet etiam hodie, *Donell. l.* 24. *c.* 13. & *Carpzov. p.* 1.
7 *const.* 12. *def.* 20. Alias autem, juramentum illud generale se extendit ad omnes
8 articulos litis, quamvis in Appellatione juramentum calumniæ etiam deferri possit, *c. pen. in pr. de juram. calumn. in* 6. Licet enim sit eadem res, causa & persona, opinio tamen personæ ex actis melius instructæ potest mutari, *Scacc. de judic. l.* 2. *c.* 1. *n.* 166. & *seq. Delrio de juram. calumn. cap.* 19. *n.* 81. *Ant. Rosellus in repet. c. si autem* §. *postmodum, caus.* 2. *q.* 7. *n.* 2. & 3.

L. Cum, & judices. 2.

SUMMARIA.

Quis de calumnia jurare debeat? 1.
Advocati, qui ad omnes causas generale juramentum præstant, de calumnia jurant. 2. 4.

Si

Si Advocatus initio non juraverit potest in eo judicio, ubi causa agitur, compelli ad jusjurandum calumniæ præstandum in singulis causis. 3.
Limitatur. 5.
Quid juret actor? 6.
Quid reus? 7.
Quo tempore præstandum juramentum calumniæ? 8.

1 *Principio*: Dicitur, L. Quis jurare debeat, scil. Actor & Reus, (exemplo Ju-
2 dicum) & Advocatus, quod tamen, quando Advocati ad omnes causas generale juramentum præstant, in usu esse desiit,
3 quamvis si Advocatus initio non juraverit,
4 in eo judicio, ubi causa agitur, compelli possit ad hoc jusjurandum præstandum in singulis causis, ut a Consiliariis Brunsvic. judicatum scio, quod a nostro Collegio fuit
5 approbatum. Secus autem in Ordinariis & Numerariis, qui ab initio juramentum præstiterunt, *Sichard. in l. 2. num. 1. h. t. Donell. lib. 24. cap. 3. & Hillig. ib. lit. Q, Ummius disp. 12. ad Process. num. 33.* quod tamen de judiciis, ubi ordinarie proceditur, & non summarie, intellectum velim, nam de consuetudine non videmus in judiciis Advocatos compelli ad juramentum
6 calumniæ, licet jurati non sint. II. Quod juret Actor scil. non calumniandi animo litem se movisse, sed existimare, se bo-
7 nam causam habere: Reus juret, quod putans, se bona instantia uti, ad reluctandum, i. e. defendendum, pervenerit. III.
8 Quo tempore scil. initio litis. Sufficere autem putant, si post litem contestatam præstetur, *Sets. de juram. p. 3. c. 9. num. 6. & seqq.* quod tamen limitandum, nisi suspicio calumniæ adsit; *c. 2. §. ult. de juram. calumn. l. 6.* aut ante litem contestatam appareat, Reum diverticula pro more quærere: nam tunc ante litem contestatam deferri posset, *Sichard. ad Rubr. h. t. n. 1. Hillig. in Donell. l. 24. c. 3. lit. H*, ideoque præstaret, initio litis motæ, antequam Reus respondeat vel excipiat, hoc juramentum deferre, cum in ipsis dilatoriis, & in ipsa litis contestatione sæpe Rei calumnientur.

Auth. In isto, cum Auth. Principales. seq.

SUMMARIA.

Duo secundaria jurisjurandi calumniæ capitula. 1.
Primaria versibus inclusa. 2.
Actor de calumnia jurare nolens causa cadit, reus pro confesso habetur. 3.
Præcedente tamen sententia contumaciæ declaratoria. 4.
Mora hic purgari potest usque ad sententiam. 5.
Contumacia Procuratoris domino non nocet. 6.
Idem in tutorum ac prælatorum contumacia. 7.
Heres etiam litigatoris tenetur jurare de calumnia. 8.
Qui ad judicem venire impeditur ob dignitatem vel sexum, potest juramentum præstare coram missis a judice, præsente adversario, vel etiam coram alio judice, ubi degit. 9.
Præstandum juramentum hoc etiam a tutoribus & Curatoribus, aliisque administratoribus legitimis. 10.
Idem si habeant notitiam causæ, in animam suam tantum jurant. 11.
Quod juramentum tantum est credulitatis, non veritatis. 12.
Qui agit per procuratorem vel excipit, debet ipse de calumnia jurare coram loci judice, ubi degit. 13.
Ratio. 14.
Exceptio 1. est in Procuratore in rem suam. 15.
Hodie hoc juramentum præstatur in animam domini. 16.
Limitatio. 17.
Exceptio 2. est in Procuratore Fisci. 18.
Potest judex ipsum principalem citare ad præstandum hoc juramentum calumniæ. 19.
Limitatio. 20.
Laude digna sunt statuta, quibus partes ipsæ jubentur præstare juramenta. 21.
Tale statutum in Curia Elect. Lips. 22.
Remitti non potest hoc juramentum. 23.
Ratio. 24.
Limitatio. 25.
Probatio ejusdem per textum & rationem. 26.
Consuetudo optima legum interpres. 27.
Juramentum calumniæ petitum est de substantia judicii. 28.

Limi-

Limitatio. 29.
Et tunc ejus omissio vitiat processum. 30.
Etiam in summariis causis hoc juramentum locum habet. 31.
Sicuti etiam juramentum dandorum. 32.
Limitatio. 33.
Si quis cum cautione de rato alterius causam agit, intra certum tempus ipsum repræsentare debet, ut juret de calumnia. 34.
Collegio litigante maxima pars ejus juramentum hoc præstat. 35.
Vel potius seniores Collegii, & qui conscientiam negotii habent. 36.
Pœna actoris nolentis jurare de calumniis. 37.
Pœna rei nolentis jurare de calumniis. 38.
Ad utramque necessaria sententia judicis. 39.
Limitatio 1. regulæ, quæ in §. 6. & 7. & sic præced. n. 37. habetur. 40.
Limitatio 2. n. 41.
Quæ non est indubitabilis. 42.
Propter rationem adductam. 43.
Limitatio 3. n. 44.
Ratio hujus. 45.
Limitatio 4. n. 46.
Ratio ejusdem. 47.
Limitatio 5. n. 48.
Si in duplica vel triplica postulatum sit juramentum, & alter non expresse acceptet, sed negligat pœnæ locus non est. 49.
Ratio. 50.
Juramento calumniæ simile est, quod de positionibus habetur. 51.
Nolens respondere positionibus mediante juramento habetur pro confesso & causa cadit. 52.
Modo concurrant 4. requisita. 53.
In causa famosa jurare nolens infamis fit. 54.
Pœnæ hæ omnes cessant, si quis habeat justam recusandi causam. 55.
In §. 8. commendatur utilitas hujus juramenti. 56.
Per illud lites & calumniæ minuuntur. 57.
Ratio. 58.
Judex nemine petente id exigere potest. 59.
Justinianus spe sua frustratus. 60.
Hodie potius de committenda, quam fugienda calumnia juratur. 61.
Juramentum hoc calumniæ in Foro Saxon. non inutiliter abrogatum putat Carpzovius. 62.
Rationes ejus. 63.
Ad quas tamen respondet Auctor. 64.
Juramenta specialia calumniæ majoribus dilationibus & litium sustentationibus occasionem præbent. 65.
Nec passim, nec unquam hoc admittendum, quod per constitutionem Principum definiri potest. 66.
Judex an officio etiam hoc juramentum invitis partibus deferre potest. 67.
In §. 9. ad pendentes causas hac l. extenditur. 68.
Si una partium absens est, non expectanda est præsentia ipsius, sed lis continuanda sine juramento calumniæ. 69.
Ratio. 70.

1 Sequentes duæ Authenticæ, secundaria quædam capitula jurisjurandi proponunt; Debet enim litigator jurare, quod (1) Nullam non necessariam probationem exigere velit. (2) Quod nihil judici ullo modo sit daturus, saltem per intermediam
2 personam vel quid promissurus. Memoriæ gratia notentur versus:

> *Illud juretur quod lis sibi justa videtur,*
> *Et si quæretur, verum non inficietur*
> *Nil promittetur, nec falsa probatio detur,*
> *Ut lis tardetur, dilatio nulla petetur.*

Part.1. Ordinat. Cameræ tit.63. Ant. Delrio de Jurament. cal. c. 2. Umm. ad process. disp. 12. th. 11. n. 49. Cetera, quæ in *Auth.* hac habentur, in lege sequuntur;
3 Notetur tamen pœna nolentis jurare de calumnia, quod actor causa cadat, reus ut confessus condemnetur, *Auth. hac* §. 5.
4 *& seq.* §. 6. ut tamen sententia declaratoria, qua aliquis contumax declaratur, præcedat necesse est *per d.* §. 6. ibi *ca-*
5 *dat*, *Gail. l. 1. obs. 86. n. 1.* Mora autem purgari potest usque ad sententiam, *Gail. d. l. n.2. & seq. Obrecht. de juram. cal. c. 12. n. 19. & seqq. Ant. Delrio de jur. calum. c.12.*
6 *n. 9.* Contumaciam vero Procuratoris Domino non nocere volunt, *Gail. l.1. obs. 89. n. 2. & seq. Obrecht. c. 12. n. 23. Ant. Delrio*
7 *n. 13.* Idem in Tutorum ac Prælatorum
8 contumacia, *Ant. Delrio n. 11. & seq.* Heres etiam litigatoris tenetur jurare de calumnia per *Auth. principales*, *de quo Obrecht. cap. 5. n. 9.*
9 §. 1. 2. & 3. Qui ad Judicem venire impe-

impeditus ob dignitatem vel ob sexum, potest juramentum præstare coram missis a Judice, præsente Adversario, vel etiam
10 coram alio Judice, ubi degit. Hoc Juramentum etiam a Tutoribus & Curatoribus aliisque administratoribus legitimis præstandum, *Author. in l. 4. ff. de in lit. jur. num. 2.* quia illi scientes causam ad litem perveniunt, non pupilli. Et Administratores illi legitimi, de quibus *in hac. h. 2.*
11 §. 2. agitur, ut Œconomi Ecclesiarum, Tutores, Curatores & sim. si habent notitiam causæ, in animam suam tantum jurant, *arg. d. c. 3. X. h. t. Scacc. d. l. 2. de judic. c. 1. num* 207. & quos allegat *ad. Donell. Hillig. d. L.* 24. *c.* 3. *lit. L,*
12 *Delrio d. tr. cap.* 5. *num* 118. Et hoc est Juramentum tantum Credulitatis, non Veritatis, in verb. *quod quisque credit & exi-*
13 *stimat.* Si autem aliquis per Procuratorem agit vel excipit, debet ipse de calumnia jurare coram loci Judice, ubi degit, quia
14 principalis suam causam & ejus merita melius scire præsumitur quam Procurator, & iniquum videtur, de alieno facto aliquem jurare, *l. jurare ff. de act. rer. amot.*
15 Sed aliud in Procuratore in rem suam,
16 *Obrecht. c. 6. num.* 11. Sed hodie receptum, præstari hoc Juramentum in animam domini, *c. ult. lib. 6. h. t. Gail. l. 1. observ.* 83. *Dn. Mevius p. 4. dec.* 13. *Berl. p. 1. concl.* 31.
17 *num.* 14. Si habeat speciale mandatum;
18 *Berl. d. l. num.* 16. idem in Procuratore Fisci, *Gail. d. obs.* 83. *num.* 2. *& seqq. Sets. d.*
19 *tr. l.* 3. *c.* 5. *num* 4. *seq.* Potest tamen Judex ipsum principalem citare ad præstandum
20 hoc Juramentum calumniæ, si ei causa notior, *arg. c. 3. X. de Juram. calumn. Hillig. d. c.* 3. *lit. K, Ant. Delrio d. tr. cap.* 15. *n.*
21 413. Et laudanda talia statuta, quibus
22 partes ipsæ jubentur præstare Juram. quale in Curia Elect. Lipsiensi esse tradit *Setser. d. tr. c.* 5. *n.* 9.

23. §. 4. Remitti prohibetur hoc juramen-
24 tum, quia pro communi utilitate exigitur,
25 (Et alias remitti videtur dolus futurus) expresse scilicet, tacite enim remitti potest, *arg. l.* 34. §. 4. *ff. de jurejur. & l. 5. §. 14. ff. de operis nov. nunt. c. 1. de juram. cal. lib.* 6. *Gail. lib.* 5. *observ.* 84. *in princ. Borell. d. L num.* 11. *Pruckm. vol.* 1. *consf.* 38.
26 *num.* 23. Eaque sententia probatur, *arg. c. 1. propter lib. 6. h. t.* Et quia simpliciter de substantia Judicii non est, eaque infinitis
27 exemplis Processum probari potest, con-
28 suetudo autem optima legum interpres. Vid. *Scacc. d. cap. 1. num.* 49. Si autem petitum, scilicet specifice & non in angulo
29 exceptionis, *Thesaurus l. 1. quæst.* 40. tunc est de substantia Judicii, *Scacc. d. l. num.* 68. *& seq. Hill. d. c.* 3. *lit. P, Delrio d. tr. cap.* 12. *Speckhan. cent.* 2. *&* 4. *qu.* 19. *&*
30 *Gail. d. l.* & ejus omissio vitiat Processum, *Borell. d. t.* 51. *num.* 9. *Scaccia l. 2. de Judic.*
31 *c. 1. num.* 49. *Gail. d. l.* Et ex hoc §. probant etiam in summariis causis hoc juramentum locum habere, v. gr. matrimonialibus, *Dn. Mev. p. 4. dec.* 108. ex quo
32 probat etiam juramentum dandorum ibi
33 locum habere. Sed illud admitto, nisi consuetudine aliud receptum.

34. §. 5. Si quis cum Cautione de Rato alterius causam agit, intra certum tempus ipsum repræsentare debet, ut juret de Ca-
35 lumnia, si autem Collegium aliquod litiget, maxima pars id præstabit *hoc §.* 5. vel Syndicus, *Berl. p. 1. concl.* 31. *n.* 23.
36 *arg. c. 4. X. h. t.* vel potius per Seniores Collegii, & qui scientiam negotii habeant, *arg. hujus §. Sets. d. c.* 3. *n.* 44.

37 §. 6. Ponit pœnam Actoris nolentis jurare de calumnia, scilicet, ut causa cadat, & a judicio repellatur, Vid. Princip. *d.* §. & quod supra prænotavimus.

38 §. 7. Continet pœnam Rei, ut habeatur pro confesso. Ut tamen Actor causa
39 cadat, Reus pro confesso habeatur, necessaria est sententia judicis, *Gail. l. 1. obs.* 86. Sed hæc Regula, quæ *in* §. 6. *&* 7.
40 habetur, declaranda est: I. Ut intelligatur in puncto illo, in quo quis detrectat juram. calumn. si enim in puncto incidente vel emergente resultet jurare de calumnia, non tota causa cadit, nec in toto negotio pro confesso habetur, sed tantum in illo puncto, *Scacc. d. c. 1. num.* 88. *Gail. l. 1. obs.* 87. & ideo idem in juram. malitiæ, *Obrecht. d. tr. c. ult. num. ult.* II.
41 Requirunt, ut juramentum illud deferatur post litem contestatam; si enim ante deferatur, non habendus est pro confesso Reus, quia ante litem contestatam ad sententiam definitivam pervenire non possumus.
42 Verum non puto hanc indubitabilem esse
43 sententiam, nam in §. 6. dicitur, Actorem non debere ad litem pervenire, ergo de-

de lite nondum contestata loquitur, & in §. 7. de narratione in libello facta sermo
44 est. III. Declarant, ut in causis Spiritualibus, Reus pro confesso habeatur in præjudicium suum, non vero in commodum
45 actoris, ne detur occasio vitiosi ingressus ad beneficia, *Scacc. d. c.* 1. *num.* 130. IV. Ut non habeat locum in Criminalibus, cum
46 ibi probationes oporteat esse clariores, *Scacc.*
47 *d. c.* 1. *n.* 160. V. Denum nec locum ha-
48 bere si moram purgaverit & ante declaratoriam sententiam præstet & interesse solvat, *Scacc. d. l. n.* 101. *Delrio c.* 14. *n.* 166. *&*
49 *c.* 21. *num.* 4. quod si tamen in duplica vel triplica postulatum sit juramentum, & alter non expresse acceptet, sed negligat,
50 non puto pœnæ locum esse, cum iste pro recusante haberi nequeat, *Sess. d. c.* 8. *num.*
51 15. Simile est juramentum, quod de posi-
52 tionibus habetur, quod Tcll. nolens respondere positionibus mediante juramento, habeatur pro confesso & causa cadat, *c.* 2. *de*
53 *confessis lib.* 6. *part.* 3. *Ord. Cam. tit.* Sed ad hoc requiruntur hæc: 1. ut positiones ipsi fuerint communicatæ; 2. ut fuerit jussus respondere; 3. ut justam causam recusandi non habeat; & 4. ut contumax per sententiam fuerit declaratus, *Mascard. vol.* 3. *de probat. concl.* 1183. *num.* 69. *& alii.* Et exinde con-
54 cludunt causa famosa, si quis jurare nolit, infamem fieri, *Freher. de infam. c.* 8. *n.* 24.
55 *& c.* 12. *n.* 9. Ideo pœnæ hæ cessant, si quis habeat justam causam recusandi, v. g. si actorum copiam impetrare non potuit, *Camill. Borell. p.* 1. *decis. tit.* 51. *n.* 59.
56 §. 8. Commendat utilitatem hujus jura-
57 menti, putat enim Imperator ita lites &
58 calumnias minui (quamvis nonnulli eas augeri existiment) quia ita partes sibi persuadebant, se quasi in locis sacris versari
59 & Deum ipsum judicare, & ideo Judex nemine petente id exigere potest, *DD. al-*
60 *legati ab Hillig. in Donell. l.* 24. *cap.* 3. *lit.*
61 *F*, *arg. hujus legis.* Sed, o Justiniane, quam spe tua es frustratus! Jam diu conquesti sunt JCti, hodie potius de committenda,
62 quam fugienda calumnia jurari. Et ideo in foro Saxon. abrogatum esse, in propatulo est, quam recte, alii judicent. Utile
63 sane id esse putat *Dn. Carpz.* quia 1. plerique pejerare solent; 2. Viri boni abstinent a foro; & 3. quandoque speciali ju-
64 ramento calumniæ locus est; Sed his rationibus posset quis respondere, primum & secundum experientia refutat. Videmus enim a numerosis litigiis per hoc homines deterreri: provoco ad Tribunalia; & si secunda ratio aliquid inferret, omnia juramenta ex Judiciis eliminanda; & tertia
65 non est universalis; & hæc specialia juramenta majoribus litibus & litium sufflaminationibus occasionem præbent. Et ideo media sententia forte obtinet, nec
66 passim nec nunquam hoc admittendum, quod per Constitutionem Principum defi-
67 niri posset. Judicem ex officio etiam hoc juramentum invitis partibus deferre posse tradit cum aliis *Vasquius p.* 2. *l.* 2. *contr. c.* 25. *num.* 8.
68 §. 9. Ad dependentes etiam causas hanc legem extendit, deinde decernit, si
69 una partium absens sit, non exspectandam esse præsentiam ipsius, sed litem conti-
70 nuandam sine Juramento calumniæ, quia non est de substantia Judicii, *d. c.* 1. *de Juram. calumn. n.* 6. & alias quod pro compendio litis introductum, in adversam figuram transformaretur, i. e. quod ad abbreviandas lites introductum, eas prolongaret.

LIBER III.

CODICIS.

TITULUS I.

De Judiciis.

L. Judicio cœpto. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde resultans. 2.
Ratio dubitandi ex l. 4. depos. & l. 129. §. 1. ff. de R. J. *n.* 3.
Dicitur negative. 4.
Ratio decidendi. 5.
Novatio necessaria in judicio obligationem non tollit, sed firmat. 6.
Usuræ quæ officio judicis debentur, judicio de sorte finito peti non possunt. 7.
Usuræ, ex stipulatione, & hodie ex pacto peti possunt, sorte licet soluta. 8.
Judicium incipit per litem contestatam. 9.
Limitatio. 10.
Quod per litis contestationem perimatur non

non est, non prohibetur novo judicio peti. 11.
In instantia appellationis etiam de accessoriis pronuntiari potest. 12.

1 DEdi tibi mutuum, & stipulatus sum usuras; egi de sorte sola & obtinui.
2 Quæritur: *An stipulatio usurarum sit perempta?* Ratio dubitandi in *l.* 4. *C. depositi, & l.* 129. §. 1. *ff. de R. J.* Sed negatur,
5 quia stipulatio usurarum, licet negotio alicui accedat, per se ad agendum efficax est,
6 *Surdus decis.* 69. *Tes. decis.* 135. & Novatio necessaria in Judicio obligationem non
7 tollit, sed firmat, *l.* 29. *ff. de novat.* Sed usuræ, quæ officio Judicis debentur, judicio de sorte finito peti non possunt, *l. fin. de eo quod certo loco dari oportet.* Col-
8 lige: Usuras ex stipulatione, & hodie ex pacto posse peti, sorte licet soluta, *Anton. Faber lib.* 4. *Cod. tit.* 24. *def.* 5. *& Carpz. parte* 2. *constit.* 30. *def.* 13. Collige etiam:
9 Quod judicium incipiat per litem contestatam per *l.* 30. *ff. de judiciis & Nov.*
10 122. *c.* 2. ratione meritorum scilicet causæ, non ratione jurisdictionis Judicis, *c. gratum* 20. *X. de officio Judicis delegati.*
11 Collige etiam: Id, quod per litis contestationem peremtum non est, non prohiberi novo judicio peti, id quod exemplo usurarum in *hac l.* & alio exemplo in
12 *l. seq.* probatur. Collige: in instantia appellationis etiam de accessoriis pronunciari posse, *Dn. Mevius p.* 6. *dec.* 137.

L. Licet. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde resultans. 2.
Ratio dubitandi. 3.
Decisio affirmative. 4.
Ratio decidendi. 5.
Prosecutio specialis restringit actionem generalem ad ea, quæ specificata sunt. 6.
Quod per judicium non est sublatum, nova actione peti potest. 7.

1 Egi cum Tutore actione tutelæ generali, ita tamen, ut in actionem illam generalem certæ species deductæ fuerint, v. gr. frumentum, libri &c. qua finita aliam actionem instituo, vel ago de specie an-
2 tea nondum in litem deducta; Quæritur
3 an possim? Videtur quod non, ob *l.* 4. *& l.* 29. *C. de transact.* Sed affirmatur, quia
4 stricta est judicii natura, & species in ge-
5 nerali actione expressæ eam restrinxerunt,
6 nam prosecutio specialis restringit actionem generalem ad ea, quæ specificata sunt, quam Regulam ex *hac l.* colligunt & per *l.* 21. §. 6. *ff. de arbitr. Anton. Gabr. l.* 6. *tit. de Reg. Jur. conclus.* 4. *num.* 25. *Petrus Barbos. ad Rubr. ff. sol. matrimon. p.* 3. *num.* 50. *& in d. l.* 29. de omnibus pactum
7 est, hic non, quod enim per judicium non est sublatum, nova actione peti potest.

L. Quoties. 3.

SUMMARIA.

Judex, quamvis de causa aliqua cognoscere non possit principaliter, potest tamen incidenter. 1.
Idem dicendum de arbitrio. 2.
Ratio dubitandi. 3.
Ratio decidendi. 4.
Fallit regula in Spiritualibus. 5.
Limitatur. 6.
Quæstio an matrimonium consistat, & an verum sit matrimonium, juris est, & a Laico definiri nequit, sed ad judicem Ecclesiasticum remitti debet. 7.
Si vero quæstio est de facto: an scil. personæ inter se de facto matrimonium contraxerint & incidat causæ civili, a seculari judice definienda. 8.
Quando clericus intervenit coram seculari judice, ut vel litiganti adsistat vel suum interesse observet, jus & interesse ejus a judice laico omnino cognoscendum & decidendum. 9.

1 Judex, qui de causa status vel alia cognoscere non potest principaliter, potest tamen incidenter, quando alia principalis causa, v. gr. petitio hereditatis, in judi-
2 cium deducta; quod ad Arbitrum etiam
3 extendit *Romanus sing.* 472. Ratio dubitan-
4 di: *in c. cum quid* 84. *de R. J. in* 6. Sed ratio decidendi: *in l.* 1. *ff. de jurisd. & l.* 10. *h.*
5 *t.* Regula tamen fallit in Spiritualibus, *L.* 6. *sup. de SS. Eccles. cap.* 5. *X. qui filii sint*
6 *legit.* quando de jure, non facto, vel possessione quæritur, *c.* 3. *X. de ordine cognit. c.* 12. *de sententia excommunicat. l.* 6. ut est communis distinctio, teste *Wesenbec. hic in*
7 *opere posthumo num.* 8. v. g. quando quæstio est, an matrimonium consistat, & verum sit matrimonium, hæc quæstio, quia juris

juris est, definiri a Laico nequit, sed remittenda est ad judicem Ecclesiasticum 1.
8 Sed, si quæstio sit de facto, an personæ inter se de facto contraxerint matrimonium, hæc quæstio si incidat causæ civili, a sæculari judice definienda, *Petr. Barbos. in l. Titia* 35. *num.* 22. *ff. soluto matr.* Sed ulterius distinguit *Hier. de Cevallos quæst.* 504. utrum de retinenda vel recuperanda posses-
9 sione agatur, an vero de adipiscenda. Sed quid in personis clericorum? v. g. ego tecum litigo coram judice sæculari, sed intervenit Clericus, ut mihi vel adsistat, vel alias pro interesse suo hic interesse & jus Clerici a Laico judice omnino cognoscendum & decidendum, *Caldas. de emtione cap.* 31. *n.* 86.

L. Si cum tibi. 4.

S U M M A R I A.

An minor cum Curatore ad reddendas rationes negot. gest. agens, qui pecuniam in emtionem prædii se convertisse prætendit, cum tamen ipsi non cautum de evictione, Curatorem istum convenire possit? 1.
Evictio est connexum emtionis. 2.
Ratio decidendi. 3.
Sententia lata super specie in generali judicio, præjudicat in connexis & dependentibus. 4.
Sententia, licet sit stricti juris, porrigitur tamen ad fructus, & omnia accessoria. 5.
Minor in proposito casu potest repetere restitutionem. 6.
Limitatur. 7.

1 Agebat minor cum Curatoribus Actione Negotiorum gestorum, ad rationes reddendas, & in specie agit de certa pecunia. Curatores dicunt, se pecuniam convertisse in emtionem prædii, & tradunt instrumentum emtionis, fuerunt itaque absoluti. Sed quia non cautum erat de Evictione, Quæritur, an denuo Curatores minor convenire possit? Respondetur quod
2 non; quia Evictio est connexum emptio-
3 nis, principali autem actione sublata, tollitur accessorium, *l. fin. ff. de eo quod certo*
4 *loc.* Nota bene: Sententiam latam super specie in generali judicio, præjudicare in
5 connexis & dependentibus, & ideo sententia, licet sit stricti juris, porrigitur tamen ad fructus & omnia accessoria, *Menoch. de recup. possess. in prælud.* 16. & quos hic allegat *Barbos.* Putat tamen *Zasius in has*
6 *l. n.* 4. *tom.* 4. *operum ejus*, minorem posse restitutionem petere per *l. si minor*, quod
7 tunc puto verum, quando in minore ætate constitutus agit.

L. A Judice. 5.

S U M M A R I A.

Judex delegatus non potest subdelegare. 1.
Ratio. 2.
Sicut in permissis hoc valet argumentum: Non invenitur prohibitum, ergo censetur permissum: ita in prohibitis hæc valet argumentatio: Non invenitur permissum, ergo censetur prohibitum. 3.
Principis delegatus subdelegare potest. 4.
Quia par vel major est delegato. 5.
Limitatio. 6.
Limitatio regulæ n. 1. *propositæ.* 7.

1 Judex delegatus non potest subdelegare, quia non habet jurisdictionem, *Auctor in l.* 12. *ff. de jud. num.* 6. ad quem tamen Judicem dare pertinet, *l.* 3. *ff. de jurisd.*
2 sed ipse tantum judiciario munere fungitur, i. e. notionem (cognitionem) tantum habet, & electa est industria perso-
3 næ. Sicut enim in permissis valet argumentum. Non invenitur prohibitum, Ergo censetur permissum, *l.* 28. *§.* 2. *ff. ex quibus causis maj. l.* 1. *ff. de testibus*; ita in prohibitis: Non invenitur permissum, Ergo censetur prohibitum, *l. Gallus* 29. *§.* 15. *ff. de lib. & posth. her. Barbos. locupl. lib.* 14. *c.* 25. *axiom.* 1. *& cap.* 93. *ejusdem libri axiom.* 21. *Petr. Barbos. ad l.* 12. *§.* 1. *de judic. num.* 95. qui tamen aliam
4 rationem profert. Principis vero delegatus subdelegare potest, *hic & c. ult. X. de*
5 *off. deleg.* quia par vel major est ordinario Judice, *c.* 11. *ad tit. c.* 27. *§. si vero, de off. Jud. deleg. Gail. lib.* 1. *observ.* 97. *num.* 1. *Hillig. in Donell. lib.* 17. *cap.* 8. *lit. M. Molin. tractat.* 5. *d.* 15. *n.* 2. *&c.* Confer. *Menoch. de A. J. Q. lib.* 1. *qu.* 54. *& lib.* 2.
6 *præsumpt.* 21. Sed hoc loco id sublimitat *Gilken. num.* 4. *& seqq. Zas. num.* 35. ut non habeat locum in subdelegato Principis, *Auctor in l.* 12. *ff. de jud. num.* 6.
7 nec si ad certum ministerium delegatus sit. Sane & alii delegati subdelegare possunt, si ei universitas causarum delegata, *l.* 4. *§. ult.*

§. *ult. cum LL. seq. ff. de offic. Proconf. Au-ctor in d. l. 12. ff. de judic. n. 6.*

Auth. Ad hæc.

SUMMARIA.

Magistratus habentes administrationem Reipubl. ad minimum in litis contestatione præsentes esse debent. 1.
Et in actu intermedio. 2.
Et quando sententia ferenda? 3.
Rationes Regulæ in n. 1. *proposita adducuntur.* 4.
Alii judices, ut & delegati in omnibus actibus sunt præsentes. 5.
Pœna contra facientium judicum vel assessorum. 6.
Auth. hæc l. præcedentem non corrigit, sed limitat, & restringit. 7.
Non obstat Nov. 82. *c.* 2. *n.* 8.
Etiam delegati judices suos habuerunt Assessores & JCtos. 9.
Qui electi ex advocatorum. 10.
Id ipsum apud nos non observatur. 11.
Solent tamen judices delegati unius alicujus JCti celebris consilium requirere. 12.

1 Magistratibus habentibus administrationem Reipublicæ (v. g. Præsid.) mandatur, ad minimum in litis contestatione
2 præsentes sint, & in actu intermedio, &
3 quando sententia ferenda. Ratio habetur
4 in *Nov.* 60. *cap.* 2. scil. (1) est, ut præsentia sua facilius in officio partes contineant, & metu potestatis a calumnia cohibeant partes & testes, & ut (2) plus
5 auctoritatis insit sententiæ. Sed aliis Judicibus, ut & delegatis injungitur, ut in omnibus actibus sint præsentes, additur in
6 textu pœna: scilicet Judex contrafaciens viginti libris auri, Assessores vero decem libris & amissione Advocaturæ mulctantur,
7 & amittunt cingulum. Sed *hæc Auth. legem præcedentem* non corrigit, limitat autem & restringit, quia non de Judicibus datis, sed Assessoribus loquitur, quorum officium non est judicare, sed judicanti
8 assidere, & consilium præbere; nec huic obstat *Nov.* 82. *c.* 2. quia localis est.
9 Colligitur ex hac lege: Delegatos Judices etiam suos habuisse Assessores & Jurescon-
10 sultos, quos ex Advocatorum numero pro
11 re nata eligebant, quod apud nos tamen non observatur, sed solent nihilominus Judices delegati, quibus cognitio causæ, & sententiæ ferendæ potestas conceditur,
12 (quod nostri facere solent rarius, forte quod diffidant aliorum dexteritati, apud alios fit frequentius) solent, inquam, unius alicujus Jurisconsulti celebris consilium requirere, quod ex consiliis Germanorum observavi.

L. Servus. 6.

SUMMARIA.

Servus nec suo, nec domini nomine in judicio esse, vel condemnari potest. 1.
Ratio legis. 2.
Ampliatio. 3.
Limitatio 4. & 5.
Apud nostros, ubi proprii homines (Leibeigene Bauren) *habentur, hæc l. non observatur.* 6.
Ratio desuetudinis. 7.
Fallentia legis. 8.

1 Servus, nec suo, nec domini nomine
2 in judicio esse vel condemnari potest. Ra-
3 tio legis in *l.* 32. *de R. J.* & locum habet lex, licet Servus pro libero habeatur, *l.*
4 44. §. 1. *ff. h. t.* secus autem in Crimi-
5 nalibus, *l.* 12. §. *ult. ff. de accusat.* Secus item in causis liberalibus & status, ubi de hoc ipso, an quis Servus sit, disputatur, ut in *tit. de liberali causa. D. V.* vi-
6 debimus. Sed etiam apud nostros, ubi proprii homines (*Leibeigene Bauren*) haben-
7 tur, hæc lex non observatur, qui omnino
8 personam standi in judicio habent. Fallit etiam decisio hujus legis in eo casu, quo tabulæ testamenti supponuntur, in quibus ei relicta libertas, vel, si libertas relicta cum rationes reddiderit, per *l.* 53. *ff. h. t.* vel, si servis alimenta relicta.

L. Cum Debitoris. 7.

SUMMARIA.

Lex hæc est Ampliatio legis præcedentis. 1.
Non possum convenire servum debitoris mei bona possidentem, sed implorare debeo officium judicis, ut mittar ex primo decreto in bona hereditatis jacentis. 2.
Consulitur hic creditori, quando ipse debitor conveniri nequit. 3.

1 Est hæc Ampliatio legis præcedentis; Si Servus debitoris mei bona possideat,
2 non possum tamen ipsum convenire, sed debeo implorare officium Judicis ut mittar

ex primo decreto in bona hereditatis jacentis, *l.* 5. *de reb. auctor. judic. possid.* & *l.* 7. *ff. ex quib. causis in possess.* & ita consequor pignus prætorium, *l.* 26. *ff. de*
2 *pignor. act.* Sic ergo creditori consuli potest, quando ipse debitor conveniri nequit (propter mortem, absentiam, contumaciam).

L. Placuit. 8.

S U M M A R I A.

Regula: in omnibus judiciis potius commoda juris scripti interpretatio ex æquo & bono, quam dura juris scripti interpretatio sectanda. 1.

Exemplum. 2.

Ita interpretari legem, ut ipsum jus divinum emendetur, solius est Principis. 3.

Hodie talis interpretatio est Cameræ Imper. 4.

Quando judex æquitatem potius, quam strictum jus sequi debeat? 5.

Quandoque magis strictum jus, quam æquitatem? 6.

Temperatio ex voluntate ipsarum potius legum est, quam interpretatione. 7.

Mutare & novum jus constituere solius est Principis. 8.

Nulla æquitas locum habet, quando aperte apparet, legislatorem velle indistincte legem obtinere. 9.

Æquitas summo & stricto juri non vero naturæ contractuum stricti juris opponitur. 10.

Etiam stricti juris contractus admittunt æquitatem. 11.

1 Regula est: In omnibus Judiciis potius commoda juris scripti interpretatio ex æquo & bono, seu ex naturali ratione ac legis voluntate collecta, sectanda est, quam dura interpretatio Juris, qua τὸ ῥητὸν con-
2 tra voluntatem legis nimis urgemus: exem-
3 plum in *l.* 40. *ff. de petit. hered.* ita vero interpretari legem, ut ipsum jus divinum emendes, hoc solius est Principis,
4 *l.* 1. & *ult. C. de legibus*; & hodie *Cameræ Imperialis*. Ergo, quando obscura declaranda, generales Regulæ ad factum applicandæ, vel decisiones legum ad casus similes extendendæ, vel restringendæ, vel contraria concilianda, vel ubi jure expresso destituimur, & jus supplendum est, *l.*
2. §. 5. *ff. de aqua pluv. arc.* & *fin. K. de trans-*
5 *act.* &c. Juris æquitatem potius, quam strictum jus Judicem sequi oportet, aliud vero, si de jure emendando sermo sit, ubi ipse rigor in lege expressus, seu, aliud
6 est, quando casus diserte sub lege continetur; nam tunc contra Legislatoris voluntatem nulla æquitas consideranda, nisi in foro conscientiæ, aliud autem, quando dubium est, an legislator hanc facti speciem sub lege comprehenderit, nam tunc æquitas locum habet, seu cuilibet judici incumbit interpretari jus ex æquitate, non ut tollatur totum, quasi iniquum,
7 sed ut certis in casibus temperetur, quia temperatio ista ex voluntate ipsarum legum potius est, quam ex interpretatione:
8 Mutare autem, & novum jus constituere
9 solius est Principis. Nulla ergo æquitas locum habet, quando aperte apparet, Legislatorem velle indistincte legem obtinere, per *l. prospexit* 12. §. 1. *ff. qui & a quibus manumissi* &c. Vid. *Donell. l.* 1. *c.* 13. *Tiraqu. ad L. si unquam. C. de revocand. donat.* verbo: *libertis & DD.* quos hic allegat *Barbos.* & passim. Notetur au-
10 tem hic, æquitatem opponi summo & stricto juri, non vero naturæ contractuum
11 stricti juris, nam & stricti juris contractus admittunt æquitatem, *Kremberg. ad* §. *actionum.* 28. *n.* 19. *Inst. ad act.*

L. Judices. 9.

S U M M A R I A.

Judicis in causis dijudicantis officium. 1.

Etiam in summariis judiciis ac causis plena cognitio requiritur. 2.

Si ratione probationis ac definitionis, semiplena probatio requiritur. 3.

Sententiæ sine ulla causæ cognitione lata ipso jure sunt nulla. 4.

Conclusio est pars judicii substantialis. 5.

Quamvis nonnulli eam de consuetudine potius quam jure necessariam esse existiment. 6.

Est tamen simpliciter necessaria. 7.

Conclusio non semper expresse, sed quandoque tacite fit. 8.

Ummii *circa hanc quæstionem sententia affirmans dicta* n. 5. *cum ampliatione.* 9.

Etiam post conclusionem juris allegationes afferri possunt. 10.

In-

1 Judex plene seu juris ordine servato, *lib. 4. C. de sentent.* & bene consideratis causarum meritis, justisque dilationibus datis partibus cognoscere debet, & tandem interrogare partes, numquid in facto aliquid addere velint; quod si nihil addere velint, tunc conclusum est in causa, & sententia
2 ferenda est. Colligitur exinde: Etiam in Summariis Judiciis ac causis plenam cognitionem requiri, si scil. causa ratione
3 processus sit summaria, si vero ratione probationis ac definitionis, & quia parum præjudicii adfert, summaria causa sit, semiplena probatio requiritur, quales sunt interdum causæ emergentes, an citatio insinuata
4 sit, & similes; Deinde sententiæ, sine ulla causæ cognitione latæ, ipso jure sunt nullæ, *Trentac. tit. hoc res.* 2. Collige
5 etiam: Conclusionem esse partem judicii substantialem, de quo *hic DD.* Conf. *Ca-*
6 *mill. Borell. tom. 2. tit. 26.* quamvis enim conclusionem nonnulli de consuetudine potius, quam jure, necessariam esse existiment per ea, quæ tradit *Gail. l. 1. obs.*
7 107. *n.* 1. puto tamen simpliciter necesse
8 esse, ut id conclusum sit in causa, non tamen expresse semper; sed etiam tacite, quando partes tantum priora repetunt, & ex circumstantiis apparet, nil nisi senten-
9 tiam judiciis restare, *Umm. ad process. disp.* 19. *n.* 3. qui etiam *n.* 1. dum conclusionem dicit esse necessariam, non tantum de Cameræ stylo, sed etiam de Jure Communi intelligendus est, ut omnis conclusio sit necessaria, sive fiat a parte tacite vel expresse, sive a Lege, sive a Judice, ut distinguit *Menoch. l. 1. Arb. Q. 35. nu. 4. &*
10 *seqq.* item: Allegationes juris etiam post conclusionem posse afferri, *Borell. d. l. n. 91.*

Auth. Jubemus.

SUMMARIA.

Regula: Si una pars allegationibus renunciet, altera vero aliquid allegare velit, dentur ipsi tres dilationes, quarum quelibet 30. dies contineat, & ultra non audiatur. 1.

Ratio ejusdem. 2.

Exceptiones. 3. & 4.

Probationes, quæ fiunt per partis confessionem sive rei evidentiam, aut instrumenta noviter reperta, ita sunt privilegiata, ut etiam post conclusionem admittantur. 5.

Judex ipse post conclusionem partium eam retractare potest, ex justa causa. 6.

Omnes exceptiones, quæ post sententiam opponi possunt, locum etiam habent post conclusionem in causa. 7.

Dies 30. conficiunt mensem juridicum. 8.

1 Si una pars allegationibus, id est, juris exceptionibus renunciet, altera vero pars aliquid allegare velit, dentur ipsi tres
2 dilationes, quarum quælibet 30. dies & sic unum mensem contineat, ut ita in effectu ipsi dentur tres menses ex abundanti, & ultra non audiatur, ne litigatoribus occasio detur litium exitus protrahendi, renunciatione autem semel facta, quæ & a Judice ex officio fieri potest, *Myns. cent.*
3 3. *obs.* 17. non licet quid novi proferre. Excipiuntur autem I. Criminalia & Spiritualia, in quibus non concluditur, ne
4 liceat postea aliquid allegare. II. Si quid per confessionem Partis sive Rei evidentiam, aut instrumenta noviter reperta pro-
5 bari possit, vid. *Cavall. qu.* 650. nam hæ probationes sunt privilegiatæ, quæ etiam post conclusionem admittuntur, *Gilken. hic*
6 *n.* 13. *Umm. d. disp.* 19. *nu.* 3. III. Ipse Judex post conclusionem partium eam potest retractare ex justa causa, (*Wenn er noch nicht genung informiret*) vel potest ex officio interrogare, causa licet conclusa; vid. tamen *Cavall. q.* 821. IV. Possunt etiam informationes juris apud acta repo-
7 ni. Et omnes exceptiones, quæ post sententiam opponi possunt, illæ habent etiam suum locum post conclusionem in causa, videantur *hic Wesenb. Gilken. Gail. lib. 1. obs.* 107. *Mynsing. d. l. & cent.* 6. *obs.* 56.
8 Colligitur ex *Auth. hac*, 30. dies conficere mensem juridicum, *Zas. hic & DD. Tiraq. ad l. si unquam* verbo *susceperit liberos*, *n.* 208. late *Menoch. l. 2. A. Q. cas.* 50.

L. Nulli. 10.

SUMMARIA.

Causæ connexæ vel continentes, nonnisi coram uno judice, & in uno judicio expediendæ. 1.

Continentes causæ 7. modis dicuntur. 2.

Quæstio civilis & criminalis non possunt divi-

dividi, quando ex una causa vel facto oriuntur. 3.
Notatur sententia eorum, qui judicis arbitrio æstimandum relinquunt, an causæ sint connexæ. 4.
Ratio. 5.
Ratio legis. 6.
Declaratio regulæ propositæ. 7.

1 Causæ connexæ vel continentes, nonnisi coram uno Judice, & uno judicio expe-
2 diendæ. Continentes autem sunt causæ, 1. vel ratione rei petitæ, ut Possessorium & Petitorium, item ratione unius hereditatis, *tot. tit. ff. de quibus rebus ad eundem Judicem eatur*; 2. Ratione Contractus vel Delicti, *tot. tit. ff. de duob. reis*; 3. Ratione generalis actionis, v. gr. tutelæ, *l. 6. C. de arbitr. tut.*; 4. Ratione Præventionis, *l. ubi captum* 30. *ff. de Judic.*; 5. Ratione Reconventionis, *l. ubi captum* 30. *ff. de Judic.*; 6. Ratione Interventionis, *l. 19. c. de lib. caus.*; 7. Ratione Originis, quod ambæ causæ ex eodem fonte fluant, *Carpzov. lib. 2. resp.* 40. Vid. *Gail. l. 1. obs.* 32. *Myns. cent. 1. obs. 4. Mindanus de process. lib. 3. c. 1. & seqq. Gilhaus. in Arb. Civ. c. 5. ramusc. 10. nu. 51. & Trentac. tit. de judic. resol. 3. Henricus Hatting. disp. Basil.* 37. *vol.* 5. *Menoch. l. 2. A. Q. cas.* 371. *Tuschus conclus.*
3 976. *lit. C.* Hinc Quæstio Civilis & Criminalis non possunt dividi, quando ex una causa, vel uno facto oriuntur, *Myns. cent. 1. obs.* 97. *Mind. l. 3. c. 5. n. 44. Gail. l. 1.*
4 *obs.* 32. *nu.* 11. Non autem facimus cum illis, qui Quæstionem hanc, An causæ sint connexæ, Judicis arbitrio committunt;
5 Cum enim ipsæ leges causas connexas describant, & variis exemplis declarent, non est ut statim ad arbitrium Judicis confu-
6 giamus, ubi non est necesse; Ratio autem legis consistit I. in sumptibus partium, qui multiplicantur, si judicium divideretur; II. Probationes etiam commodius uno loco explicantur quam pluribus; & alias III. Contrariæ interdum sententiæ sequerentur.
7 Sed declaranda est regula, quod potissimum intelligatur de persona judicis, non vero, quod semper in eodem judicio, vel eadem instantia ventilari debeant: Sic, quando in possessorio ago, forte ex *l. ult. C. de D. Adr. edicto toll.* tunc non possunt opponi exceptiones super validitate testamenti ad petitorium pertinentes, quia ratio juris divisionem imperat; sed coram eodem judice tamen utrumque judicium ventilandum, *Cephalus cons.* 387. *n.* 26. *& seq.*

L. Properandum. 11.

SUMMARIA.

Hæc lex pr. & §. 1. causas criminales biennio, civiles triennio circumscribit. 1.
Ratio diversitatis. 2.
Exceptio. 3.
Currit hoc tempus a lite contestata continuo. 4.
Non potest per pactum prorogari. 5.
Ratio. 6.
Currit etiam heredi. 7.
Actor refusis expensis in causis civilibus in alia instantia litem movere potest. 8.
Ratio. 9.
Si quis est impeditus, potest petere restitutionem vel dilationem. 10.
In Consistorio Principum sive suprema Curia Principis hoc tempus instantiæ non observatur. 11.
Ratio. 12.
Ampliatio. 13.
Nec Jure Canon. hoc tempus observatur. 14.
Cameræ consuetudinem, ut lis non terminetur triennio, male secuta sunt inferiora judicia inveterato abusu. 15.
Qui lites abominantur hanc constitutionem in usum revocari optant. 16.
Ad Principis curam vel maxime spectat per modum condendæ legis lites finire, tollere, minuere. 17.
Imo cujusvis boni viri. 18.
Miser est, qui litibus delectatur. 19.
§. 2. *Plectit contumaciam actoris*. 20.
Is proximus pubertati dicitur secundum Jas. *cui semestre tantum spatium adhuc restat*. 21.
Hoc tamen æstimandum Judicis arbitrio committit Menoch. *n.*22.
Si ex actis apparet, quid pronunciandum, poterit Judex etiam pro contumace sententiam ferre. 23.
Limitatio. 24.
Sin vero non apparet ex actis, quid pronunciandum, reus ab observatione judicii seu instantiæ refusis expensis absolvendus. 25.
Salva tamen manet actio ab actore denuo instauranda. 26.
Limitatio. 27.

Ubi Judex reum definitive absolvit, nunquam actori datur facultas litem resuscitandi, vel restaurandi. 28.

Si causa non liqueat, poterit tamen reus definitive absolvi, si onus probandi in se suscipiat. 29.

Si reus contumax post lit. contest. & fuerit ter citatus, cognoscat Judex causam, &, si liqueat, pronunciet definitive, & mittatur sententia executioni. 30.

Nec contumax reversus potest appellare. 31.

Nec meretur restitutionem. 32.

Nec possessionem recuperare potest. 33.

Ampliatio. 34.

Ratio horum omnium. 35.

Potest etiam pro reo contumace ferri sententia definitiva, si eam mereatur. 36.

Limitatio. 37.

Observatio Juris Cameralis, si reus contumax est. 38.

Quæ approbata per Recess. Imper. Anno 1654. n. 39.

Cujus contenta obiter adducuntur. 40.

Si magna pars triennii superest, ut lis finiri possit, actorque absuerit contumaciter, reus ab observatione judicii absolvendus, actor autem in expensas condemnandus est. 41.

Super ipsa vero lite pronunciandum. 42.

Ratio. 43.

An Judex victum in expensas condemnare debeat? 44. 45.

Querela propter abusum hujus regulæ. 46.

Judex negligens victum in expensas condemnare, de suo illas restituere debet. 47.

Quod in foro hodie inauditum & fere Paradoxum est. 48.

Limitatio regulæ n. 44. traditæ. 49.

Expensæ in obligationis instrumento promissæ, etiam post latam sententiam, in qua omissæ erant, peti possunt. 50.

Ampliatio. 51.

Opinio Berlichii, *qui omnibus expensis præbet officium Judicis nobile, ex* §. 7. h. l. *refellitur.* 52.

Absurditas ejus ostenditur. 53.

Pœna Judicis, qui ob amicitiam vel odium, vel aliam causam protelavit litem ut lapsum sit triennium 54.

Si mors Judicis vel mutatio illius interveniat, integer annus novo Judicio dandus est. 55.

Hæc omnia a foro recesserunt. 56.

Pœna Advocatorum, quorum culpa lis triennio non finitur. 57.

Debet exprimi in sententia causa, cur triennio lis sopiri non potuerit. 58.

Patronus causam susceptam non deserat, sed ad finem usque prosequatur. 59.

Limitatio. 60.

Judex debet attendere, an probabilis sit assertio advocati, se sc. jam comperisse causæ iniquitatem. 61.

Casus cap. pen. X. h. t. 62.

Quod non corrigit jus civile. 63.

Ratio. 64.

Si actor per subterfugia alterius partis fuerit præpeditus, Judex stando in jure communi etiam post triennium potest ferre sententiam. 65.

Pupillis & minoribus etiam currit hoc triennium. 66.

Sin hoc lapsum est negligentia vel fraude tutoris vel curatoris, actionem habent contra administratores. 67.

In subsidium restituendi sunt. 68.

Beroji *sententia notatur.* 69.

Contra præscriptionem judicialem minoribus non datur restitutio. 70.

Limitatio. 71.

Restrictio. 72.

In quibusdam casibus competit adhuc electio minori: an cum tutore agere, an vero contra adversarium restitutionem petere velit. 73.

Quæ tamen non nisi causa cognita conceditur. 74.

1 *Princ.* & §. 1. Hæc lex causas Criminales biennio, Civiles triennio circumscri-
2 bit. Ratio discriminis: quia in Criminalibus regulariter uterque vinculis coercendus, *l. fin. Cod. de accus.* nec possunt agere per Procuratorem, *l.* 13. §. 1. *ff. de public. jud.* nec Reus ad ullos honores adspirare potest, *l.* 17. §. 12. *ff. ad Municip.* interest igitur partium, ut Criminale Judi-
3 cium citius finiatur; Excipiuntur causæ Fiscales, & quæ ad publicas functiones per-
4 tinent, adeoque & populares, curritque hoc tempus a lite contestata continuo, de quo *Scaccia de appell. quæst.* 15. *n.* 339.
5 & *seq.* nec licet hoc pacto prorogare, cum
6 propter publicam utilitatem sit constitutum, *Gail.* 1. *obs.* 141. *n.* 5. *Mynf. cent.* 1. *obs.*

7 *obs.* 48. Currit & heredi, & lapso triennio
8 omnia acta corruunt, quamvis actor refu-
sit expensis in causis civilibus, non crimi-
nalibus, in alia instantia litem movere pos-
sit, *Mynſ. cent.* 3. *obſ.* 50. Lis enim conte-
stata ad quadraginta annos etiam actionem
extendit, *l. ult. C. de præſcriptione* 30. *an-*
10 *norum*. Sed si quis impeditus, potest pe-
tere Restitutionem vel Dilationem, *l.* 21.
11 *ff. ex quibus cauſis majores*. Sed in Consi-
storio Principum seu suprema Curia Prin-
cipis, hoc tempus instantiæ non observa-
tur per *Auth. ſed & iis C. de temp. appell.*
Mynſ. cent. 2. *obſ.* 48. *& cent.* 3. *obſ.* 44. *n.*
12 9. *Gail. de P. P. cap.* 9. *n.* 15. quia Princeps,
& Camera ejus, v. g. Spirensis, potest etiam
actionibus emortuis vitæ spiritum insuffla-
13 re, ut loqui solent DD. etiam circa resti-
tutionem expensarum, *Klock. vol.* 2. *conſ.*
14 41. *n.* 32. *& ſeqq.* nec Jure Canonico, *c.*
pen. & ult. X. h. tit. de quo tamen postea
dicetur, & de hac materia plura habet
Camill. Borell. tom. 1. *deciſ. tit.* 64. *& Tren-*
15 *tacinq. tit. judic. reſ.* 4. Sed hanc Cameræ
consuetudinem, ut lis non terminetur trien-
nio, imo interdum ne quidem tricennio,
male secuta sunt judicia inferiora, invete-
rato abusu, ut ait *Hillig. in Donell. l.*
16 26. *c.* 2. *lit. Q.* Ideoque omnes, quicunque
lites abominantur, hanc constitutionem in
usum revocari optant cum *Stephano Na-*
thenio de juſtit. vulner. p. 2. *tit.* 2. *cap.* 5. *&*
17 *Hillig. d. l.* Collige: Ad Principis curam
vel maxime spectare per modum conden-
dæ legis lites finire, tollere, minuere,
Carpz. p. 1. *c.* 1. *def.* 1. *n.* 6. *& def.* 4. *num.* 1.
18 imo cujusvis est boni viri, *Pruckm. vol.*
19 1. *conſ.* 38. *n.* 9. miser. est, qui litibus de-
lectatur.
20 §. 2. Plectit contumaciam Actoris; si
enim triennium fere lapsum, semestre re-
stet, tunc accusante Actoris contumaciam
Reo, debet ille tribus citationibus, qua-
rum quælibet 10. dierum spatium conti-
neat, citari, unde hoc remedium eo casu
tantum locum habere putant, quando se-
mestre adhuc restat, & inde etiam colli-
21 git *his Zaſius*, eum proximum pubertati
dici, cui semestre tantum spatium deest,
per *hunc* §. *& l. non tantum ff. de exc.*
tut. quæ est secunda opinio relata a *Me-*
22 *noch. de A. Q. caſu* 57. *n.* 26. qui tamen id
arbitrio Judicis more suo committit, cum
tamen hæc res non in circumstantiis facti,
sed numeratione annorum juridice consi-
stat. Sed ut ad terminos nostros redeam,
23 si ex actis appareat, quid pronunciandum,
poterit etiam pro contumace sententiam
24 ferre Judex, sed semper tamen eum in
expensas a Reo mediante juramento pro-
25 batas condemnabit. Si vero non appareat
ex actis, quid pronunciandum, Reus ab
observatione judicii seu instantiæ, refusis
26 expensis, absolvendus, sed salva est actio
ab Actore denuo instauranda, *Carpzov. lib.*
27 3. *reſp.* 37. *num.* 3. nisi postea denuo contu-
max fiat, quo casu omni jure suo cadit,
28 *Nov.* 112. *c.* 3. *in fin. Zaſ. hic n.* 34. Sed in
priori specie, ubi Judex Reum definitive
absolvit, nunquam Actori datur facultas
litem resuscitandi vel restaurandi, ut ex §.
ſeq. probant *Mindanus l.* 2. *de mand. jud.*
29 *c.* 20. *Scacc. de judic. lib.* 1. *cap.* 93. Sed
si causa non liqueat, poterit tamen Reus
definitive absolvi, si onus probandi in se
suscipiat, *Authen. qui ſemel C. quomodo &*
quando &c.
30 §. 3. & 4. Si Reus contumax post li-
tem contestatam, & fuerit ter citatus, co-
gnoscat Judex causam, & si liqueat, pro-
nunciet definitive, & mittatur sententia
executioni per ipsum Judicem vel Superio-
31 rem, nec contumax reversus appellare po-
test, si vera contumacia, non ficta, *Petr.*
Greg. de appell. c. 4. *n.* 1. *&* 2. *Hill. in Don.*
l. 28. *c.* 6. *Auctor in l.* 37. *ff. de judic. num.* 10.
32 nec meretur contumax restitutionem in in-
tegrum, *Dn. Mevius p.* 5. *dec.* 329. *n.* 5.
33 nec possessionem recuperare potest, licet
34 cautionem offerat. Ratio hic habetur: cum
35 absentia partis Dei præsentia suppleatur,
36 §. 4. *hic*. Sed & pro Reo contumace sen-
37 tentia ferri potest & debet, si eam me-
reatur, definitiva, salvis expensis, *Caſtr.*
hic num. 21 *& Sich. num.* 5. Si autem non
liqueat, & quidem culpa Actoris Reus ab
observatione judicii tantum absolvendus,
Caſtr. hic n. 2. *Sich. n.* 4. Sin culpa Rei,
proceditur per missionem ex primo decre-
38 to. Sed jure Camerali, quod judicia infe-
riora etiam passim sequuntur, potest Actor,
si Reus contumax sit, ante litem conte-
statam petere, ut lis in contumaciam ha-
beatur pro negativa contestata, & ut Actor
admittatur ad probationem fundamenti actio-
nis suæ, *Ord. Camer. p.* 3. *tit.* 43. §. 4. quod

39 in *Recessu Imperii* approbatum *Anno* 1654.
40 §. (*Vvurde hier auff nun der citirte &c.*) ubi tollitur modus procedendi ad bannum, item missionis ex primo decreto.

41 §. 5. Ubi vero magna pars triennii supereit, ut lis finiri possit, Actorque abfuerit contumaciter, Reus ab observatione judicii absolvendus, Actor autem in ex-
42 pensas condemnandus est. Super ipsa lite
43 vero pronunciari non debet, quia tunc adeo magna culpa actori imputari nequit.

44 §. 6. & 7. Continet Regulam: Quod Judex victum in expensas, a victore juramento specificandas, condemnare debeat,
45 quam regulam hic ampliant & limitant *DD.* præsertim *Zas. n.* 7. *& seqq. & Asinius in praxi judiciaria* §. 32. *tit. de expens. limit.* 2. Conf. *Jo. Aloys. Ricc. in decision. Collect. dec.* 116. & quos allegat *Hillig. in Donell. l.* 26. *c.* 3. *lit. G. & H*, &
46 *noviss. Klock. cons.* 4. *n.* 213. *v.* 2. Sed nimis his abutuntur Judices, & raro condemnatur victus in expensas, & sic dantur fomenta detestabilis jurgii, dum improbi vincuntur illæsi, *Auctor Parthenii litigiosi lib.* 2. *c.* 6. *num.* 11. & datur occasio temere litigandi, & opprimendi pauperes,
47 *d. Auctor d. l. n.* 15. Judex autem negligens victum in expensas condemnare, de suo restituere debet expensas, §. 6. *hujus le-*
48 *gis*, quod in foro hodie inauditum & fe-
49 re paradoxum. Ceterum regulam, quod victus in expensas condemnandus, communissime limitant, nisi victus habeat justam litigandi causam, qua de re videri potest *Hartm. Pistor. part.* 1. *q.* 11. *Cevallus in speculo quæst.* 539. *& Menoch. lib.* 2. *præ-*
50 *sumpt.* 82. *& seqq.* & alii; Quæ autem expensæ in obligationis instrumento promissæ, etiam post latam sententiam, in qua omissæ erant, peti possunt, *Jason. hic n.* 28. *Sich. n.* 17. *Carpz. lib.* 1. *resp.* 79.
51 *n.* 17. neque ab his justa causa excusat, *Zas. hic n.* 18. *Hartmann. Pistor. d. quæst.*
52 *n.* 11. Ex hoc §. refellitur opinio *Berlich.* qui *decis.* 127. *n.* 11. omnibus expensis præbet officium Judicis Nobile, quæ si subsistat, non video, quomodo hic Imp. dicere potuerit, Judicem in subsidium tene-
53 ri. Nam, si in sententia omissæ omnes expensæ officio Judicis peti possunt, subsidiariæ actioni contra Judicem nunquam locus esset.

54 §. 8. Statuit pœnam Judicis, si ob Amicitiam vel Odium, vel aliam causam protelaverit litem, ut lapsum sit triennium; scilicet, si judex in majori dignitate positus, multetur decem libris auri, si in mi-
55 nore tribus, si mors Judicis, vel mutatio illius intervenerit, integer annus novo Judici dandus est, *Camill. Borell. p.* 64. *n.* 34.
56 quorum omnium ratio obscura non est, sed, ut anteà dixi, hæc a foro recesserunt.

57 §. 9. Statuit pœnam in Advocatos, si eorum culpa lis triennio non finiatur, scilicet multam 2. librarum auri, debetque
58 in sententia causa, cur triennio lis sopiri non potuerit, exprimi. Et ne per Advocatos fiat, ut labatur triennium, v. gr. si Advocatus causam susceptam deserat, interim dum cliens alium quærit patronum,
59 posset instantia labi, ideo constituit hic Imp. ut Patronus causam susceptam non deserat, sed quam semel suscepit, ad finem usque prosequatur: quod tamen in-
60 telligendum, nisi comperta iniquitate causæ discedat, *Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 494.
61 *Setserus de juram. c.* 17. *num.* 16. *& seqq.* Sed Judicem opinor debere attendere, an probabilis sit hæc assertio Advocati, se scilicet, jam comperisse iniquitatem cau-
62 sæ. Et de hoc casu, scilicet quando per subterfugia ac cavillationem partis unius, vel ejus advocati, factum, ut liberetur triennium, loquitur etiam *c. penult. X. h. t.*
63 per quod male nonnulli putant, corrigi
64 jus Civile, nam, quod in *d. c. pen.* dicitur, idem hic habetur, & sic etiam jure Canonico hoc tempus instantiæ locum habere sentiunt *Covar. in c. quamvis in pr.* §. 1. *n.* 10. *Cujac. in d. c. pen. Rittersh. in diff. Juris Civ. & Can. l.* 5. *c.* 1. *& Zasius in tit. Decret. de judic. nu.* 13. *&c.* Collige ex
65 *hoc* §. Si actor per subterfugia alterius partis fuerit præpeditus, judicem stando in Jure Communi etiam post triennium posse sententiam ferre, *Borell. d. tit.* 64. *nu.* 35.

66 §. *ult.* Pupillis & Minoribus etiam cur-
67 rit hoc triennium; sed si hoc lapsum sit negligentia vel fraude tutoris vel curatoris, habent actionem contra Administrato-
68 res, & in subsidium restituendi sunt. Di-
69 splicet igitur, quod *Berojus v.* 3. *cons.* 18. *num.* 6. in causa Minorum & Pupillorum hanc instantiam currere neget. Collige ex

hoc

70 *hoc* §. Contra præscriptionem judicialem
71 minoribus non dari restitutionem, nisi in subsidium, *Sfortia Oddus de Rest. qu.* 88. *art.* 3. Conf. *Gutierrez de juram. confirm. p.* 3. *c.* 5. *n.* 17. *Mastrill. dec.* 70. *num.* 14.
72 quod tamen restringendum est ad terminos hic positos, nimirum, ubi desidia vel fraude Tutoris vel Curatoris lis & causa amissa est, quod ob auctoritatem judicio-
73 rum videtur Imperator constituisse; In ceteris salvum est jus vetus, ut electio competat minori: an cum tutore agere, an vero contra adversarium restitutionem pe-
74 tere velit. Sed hæc conceditur causa cognita, an non potius in curatorem danda sit actio, quam negotium rescindatur, *l. intra utile* 29. §. 1. *ff. de min.* Ita *Bacchov. ad Pand. l.* 4. *tit. de Minor. c.* 3. *n.* 3. *pag.* 1064. *Hartmann. Pistor. p.* 1. *qu.* 12. *n.* 12.

L. Rem non novam. 14.

SUMMARIA.

Lex hæc non est difficilis, sed moralis, & melius in praxi adhibetur, quam explicatur. 1.

Contenta per h. l. n. 2.

Judex sacrosanctam Scripturam semper ob oculos positam in judicando habeat, sciatque quod non magis alios judicet, quam ipse judicetur. 3.

Hoc merito omnes judices Christiani *in judicando semper dicogitare debebant.* 4.

Formula juramenti judicum. 5.

Judex tenetur judicare secundum veritatem. 6.

Juramenta judicum & assessorum in ordinationibus judiciorum passim habentur. 7.

Solet in iis etiam rationabilium consuetudinum & statutorum fieri mentio. 8.

An hodie Judices malè judicantes per imperitiam plectantur? 9.

1 Lex hæc non est difficilis, sed moralis, ut loquuntur, & melius in praxi adhibe-
2 tur, quam explicatur. In principio confirmat Imperator veterem ritum de jura-
3 mento Judicum, & jubet, ut Judex nec non Arbiter Sacrosanctam Scripturam semper ob oculos positam in judicando habere debeat, & scire, quod non magis alios judicet, quam ipse judicetur. Quod
4 merito omnes judices Christiani in judicando semper cogitare debebant. Nota bene, in textu formulam juramenti, quod
5 omni modo cum veritate & legum observatione judicium sit dispositurus. Unde
6 Colligunt: Judicem teneri judicare secundum veritatem, *Covar. p.* 1. *var. resol. c.* 1.
7 & alii. Sed de hoc alibi. Juramenta Judicum & Assessorum in Ordinationibus judi-
8 ciorum passim habentur, sed in iis etiam rationabilium consuetudinum & statutorum
9 fieri solet mentio. An autem hodie judices per Imperitiam male judicantes plectantur? Vid. *Auctor in l.* 15. *ff. de jud. n.* 6. *seqq.*

Auth. Hodie.

SUMMARIA.

Discrimen inter judices Romanos ordinarios & municipales, quoad juramenti præstationem. 1.

Ratio diversitatis. n. 2.

Imerium *hic Justiniani mentem non esse assecutum evincit* Gilkenius. 3.

Ratio ejusdem. 4.

Juramentum Advocatorum speciale post litem contest. præstandum. 5.

Quod ab usu recessit, quia hodie generale juramentum initio præstari solet. 6.

Divino & humano juri conveniens est, ut advocatus comperta causæ iniquitate causam deserat. 7.

Debent superiores, si conscientiæ suæ consulere, & calumniis os obstruere velint, jura illa, quæ in singulis causis juramentum calumniæ ab advocato exigunt, in usum revocare. 8.

Secundum R. J. nuperiorem Procuratores & Advocati, exceptis tantum Statuum Consiliariis, in causis eorum jurare tenentur. 9.

Ratio, cur ita jurare debeant Advocati? 10.

Abroganda est consuetudo, hoc præsertim malitioso sæculo, qua Advocatis calumniæ juramentum remittitur. 11.

Contra jus civile reducendum, atque constituendum est, ut non solum Collitigatores, sed & Advocati & Procuratores unusquisque in propriam, non alterius animam juret jejuno stomacho, majore solemnitate, quam huc usque magno Reipubl. detrimento, & pluribus perjuriis factum. 12.

1 Hic discrimen constituitur inter Judices Romanos Ordinarios & Municipales. Illis jurandum est, se facturos, quod justius me-

meliusque sibi videbitur. Horum vero ju-
2 ramentum ad leges adstringitur; quia de illis ut doctioribus & dignioribus melius sperat lex, nam si illiterati, literatos ta-
3 men habent Adsessores. Sed *Irnerium* hic Justiniani mentem non esse adsecutum evin-
4 cit *Gilkenius*, namque non minus majores, quam minores secundum leges judicare tenentur. Vid. *Nov. ipsa*.

5 §. 1. Describit Juramentum Advocatorum speciale post litem contestatam præstandum, debet enim jurare Advocatus: quod omni virtute sua, omnique ope, quod verum & justum existimaverit, Clientibus suis inferre procuraturus sit, quod omne studium in investiganda veritate sit positurus, & si compererit causam esse iniquam, se causæ amplius non patrocinaturum, & si id in Processu compererit, se a causa recessurum; sed quia hodie generale juramentum initio præstari solet,
6 speciale ab usu recessit. Quamvis autem illud, quod Advocatus comperta causæ iniquitate, causam deserere teneatur, displi-
7 ceat *Zasio* & aliis; juri tamen divino & humano conveniens est: *Vid. Viv. decis.* 123. *nu.* 10. & quos allegat *Doring. in Bibliothec.* in voce: *Advocatus n.* 297. Sed
8 debent Superiores, si conscientiæ suæ consulere & calumniis os obstruere velint, jura illa, quæ in singulis causis juramentum calumniæ, ab Advocato exigunt, in usum revocare, præsertim cum in nuperiore *Recessu Imperii* §. (*über dieses verdaumen wir*,)
9 hoc statutum, ut Procuratores & Advocati, exceptis tantum Statuum Consiliariis,
10 in causis eorum jurare teneantur. Nam si litigantibus incumbit hoc, ut præstare teneantur juramentum calumniæ, multo magis id incumbit Advocatis, qui potissimum intelligunt, utrum sit lis justa, vel injusta, super qua jurabitur, *Auctor disc.* (*von Justitien Werk*) *p.* 249. quem allegat *Auctor Parthenii litigiosi lib.* 2. *c.* 6. *n.* 24. &
11 *c.* 7. *n.* 11. Abroganda igitur est consuetudo (sunt hæc verba *Auct. Parth. litig. d. l.* 2. *c.* 7. *n.* 12.) hoc præsertim malitioso sæculo, quo Advocatis calumniæ juramen-
12 tum remittitur, & jus Civile in forum reducendum atque constituendum, ut non solum Collitigatores, sed & Advocati & Procuratores, unusquisque in propriam, non alterius animam juret, jejuno stomacho, majore solemnitate quam huc usque magno Reipublicæ detrimento & pluribus perjuriis factum.

L. Sancimus. 15. & Auth. seq.

SUMMARIA.

Judex eum, qui emansit, non debet audire, nisi restitutis prius expensis, juramento a parte taxandis. 1.
Ratio. 2.
Ampliationes. 3. 4. 5.
Eremoditium. 6.
Expensæ retardati processus non debent servari ad finem litis, sed in quolibet juris articulo, qui processum impedit, victor condemnari debet, nec expectanda sententia definitiva. 7.
In has litium expensas judex etiam irrequisitus contumacem condemnare debet. 8.
Ratio. 9.
Prius expensæ a judice debent taxari, deinde pars jurare. 10.
Ratio. 11.
Adjudicatio non in minus fieri debet, quam est taxatum & juratum. 12.
In moderationibus expensarum ad solitum & honestum morem respiciendum. 13.
Nec standum nudæ assertioni creditoris, ut ut aliud in contractu conventum. 14.
An expensæ hæ etiam post sententiam peti possint, dubitatur? 15.
Quando victus expensas restituere teneatur, & an necessario petendæ? 16.

1 Judex eum, qui emansit, non debet audire, nisi restitutis prius expensis, jura-
2 mento a parte taxandis. Ratio in *l. non de-*
3 *bet* 74. *de R. J.* quam Regulam duodecim ampliationibus exornat *Jason hic*, quas ordine recenset *Dn. Carpzov. lib.* 3. *resp.* 30.
4 *n.* 8. & *seqq.* inter quas Notanda est tertia & quarta, quod hoc etiam in minore, & Prælato, imo in ipsa Ecclesia locum habeat, *Vasq. p.* 2. *lib.* 1. *Controv. cap.* 9. *num.* 19. *Thesaurus dec.* 9. *n.* 10. *Menoch. l.* 1. *A. Q. cas.* 36. *nu.* 1. Atque in ficta contumacia hanc legem locum habere tradunt hic Doctores, *Jason n.* 15. qui tamen dubitat, sed & affirmat *Cephalus cons.* 770. *n.* 23.
5 Ceteras Ampliationes, vide sis in *Carpz.* qui etiam aliam addit Ampliationem, quod contumax ne quidem in alia causa audiendus sit, nisi prius solvat expensas parti il-
6 li, contra quam Eremoditio peccavit, per hanc

hanc *l. & l.* 26. §. 6. *ff. ex quibus causis ma-*
7 *jores*; & hæ expensæ retardati processus non debent reservari ad finem litis, sed in quolibet juris articulo, qui processum impedit, victor condemnari debet, nec expectanda sententia definitiva, *l. pen. C. de fruct. & litium expens. Parthenius litigio-*
8 *sus lib.* 2. *cap.* 6. *nu.* 14. Et in has litium expensas omnis Judex etiam non requisi-
9 tus, ad quem spectat potissimum reprimere malitiam litigaturientium, condemnare contumaces debet, per ea quæ *d. loco* allegat *Auctor Parth. litig.* Confer. *Dn. Car-*
10 *pz. in tr. noviss. d. process. tit.* 24. *art.* 3. Debent autem prius taxari expensæ a Judice, per *Auth. seq. Auctor in l.* 79. *ff. de judic. nu.* 8. & postea jurat pars, *l.* 9. *C. unde*
11 *vi*; quia hoc juramentum est veritatis, secus in juramento affectionis, ubi post jusjurandum Judex moderatur, quia de ipsa affectione tantum præstatur, nec juramentum hoc in desuetudinem abiit, ut testa-
12 tur *hic Wesenb.* Demum sequitur Adjudicatio, quæ tamen non in minus fieri debet, quam est taxatum & juratum, altera pars tamen potest appellare, *c.* 1. & 3.
13 *de appell. in* 6. Collige: In moderationibus expensarum ad solitum & honestum morem esse respiciendum, *Zas. hic n.* 41.
14 *Gail. l.* 1. *obs.* 51. *n.* 1. nec standum esse nudæ assertioni Creditori, ut ut aliud in contractu conventum, *Colerus de process. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 127. quod autem *Berlich. dec.*
15 127. *n.* 5. has expensas etiam post sententiam peti posse putet, de eo merito dubi-
16 to. Quando autem victus expensas restituere teneatur & an necessario petendæ? docet *Auctor in l.* 79. *ff. de jud. n.* 1. & 2.

L. Apertissimi. 16.

SUMMARIA.

Quando judex est suspectus, potest a parte recusari. 1.
Varie potest fieri suspectus. 2.
Limitatio regulæ n. 1. *traditæ.* 3.
Quando judex tanquam suspectus est recusandus, tunc libellus recusationis in scriptis debet offerri & suspicionis causa allegari, & quidem ante litem contest. & alias prolatas exceptiones dilatorias. 4.
Limitatio. 5.
Judex tanquam suspectus recusatus non potest ulterius procedere. 6.
Ratio. 7.
Qui, ut incompetens declinatur, de sui competentia judicare potest. 8.
Sententia, quam judex recusatus de facto fert, est ipso jure nulla, & quicquid ultra factum, pro invalido, & attentato habentur. 9.
A partibus eligantur arbitri, qui de causis recusationis summarie cognoscant. 10.
Ratio. 11.

1 Quando Judex delegatus suspectus, v. g.
2 si adversarii amicus, meus hostis &c. si pro parte mea litteras misit, *Dn. Mevius p.* 2. *dec.* 77. vel secreto cum adversario colloquatur, si similem causam habeat, vel in eadem causa fuit Patronus, si se ingessit, de quibus causis *Umm. ad process. disp.* 1. *n.* 54. *Marant. p.* 6. *tit. de appell. n.* 27. & *seqq. Lancellotus de officio Pretoris in causis civ. tit. except. n.* 10. & *seqq. Zang. de except.* 2. *c.* 4. *Hillig. ad Donell. l.* 7. *c.* 25.
3 tum pars, eum judicem recusatura (si modo eum prius non petierit, *c.* 2. *X. de offic. deleg.* vel suo consensu non appro-
4 baverit) debet offerre Judici libellum Recusationis in scriptis, & suspicionis causam allegare, idque ante litem contestatam, & antequam alias proferat exceptiones di-
5 latorias (nisi nova postea causa suspicionis emergat, ut, si affinis fieret, *c.* 25. *de off. deleg. c.* 4. *de except. l.* 32. §. 4. *de Arbitris*, vel innotescat, *c.* 4. *de except. Hillig.*
6 *d. l. lit. O.*) Quo facto, judex ulterius non procedat, *Scaccia l.* 1. *de judic. c.* 101. *n.* 20.
7 Non enim potest judicare de suspicione Judex recusatus, sicut de sui competentia
8 judicare potest, qui ut incompetens, de-
9 clinatur. Sed si de facto sententiam ferat recusatus, ea ipso jure nulla est, & quicquid ultra factum, pro invalido & pro attentato habendum, *Dn. Mevius p.* 2.
10 *dec.* 31. Sed a partibus eligantur arbitri, qui de causis recusationis summarie cogno-
11 scant, quia judicia sine suspicione procedere debent, ideo si Judex recusatus procederet, mera essent attentata, *Camill. Borell. l.* 2. *dec. tit.* 36. *n.* 185. & ipso jure nulla, *Scacc. d. l. n.* 16. & *Umm. d. l. n.* 60. Recusatio autem judicis ut suspecti per se, sine accessione alterius injuriæ, non est pœna

pœna digna, per tradita *Dn. Mevii part.* 1. *dec.* 51.

Auth. Si vero.

SUMMARIA.

Litigator, cui judex ordinarius suspectus, petere debet Episcopum adjungi judici. 1.
Idque ex necessitate, secundum communem opinionem. 2.
Dissentit Donell. 3.
Jure Canon. Judex ordinarius etiam recusari potest. 4.
In hac auth. tantum consilium continetur. 5.
Judex desuper imploratus per commissarios causam tractari jubet. 6.
Vel suspecto judici alium adjungit. 7.

1 Litigator, cui Judex Ordinarius suspectus, petere debet Episcopum adjungi Judici;
2 sed *An hoc ex necessitate?* Ita putant de jure Civili communiter, adeo ut Ordina-
3 rius in totum recusari nequeat. Dissentit
4 *Donell. lib.* 17. *c.* 25. sed quod jure Canonico Ordinarius etiam recusari possit, nullum est dubium per *c.* 4. *de foro compet.* & *c.*
5 61. *X. de appell.* quin etiam in *hac Auth.* & *Nov.* 86. *cap.* 2. Consilium contineri volunt *Umm. ad process. disp.* 1. *n.* 25. *Hillig. in*
6 *Donell. l.* 17. *c.* 25. *l. q*; Judex etiam Superior desuper imploratus per Commissarios
7 causam tractari, & decidi jubet, vel suspecto Judici alium adjungit, qui, quasi freno, ipsum cohibeat, & in terminis juris ac justitiæ ipsum retineat, ut loquitur *Dn. Carpzovius in nuperrimo tractat. de process. tit.* 3. *art.* 4. *n.* 89. &c.

L. Certi juris est. 17.

SUMMARIA.

In l. hac confirmatur potestas judicandi tribunis militum inter milites. 1.
Rationes h. l. n. 2.
Ii etiam, qui nullis litteris imbuti, rerum tamen & consuetudinum sunt periti, ut judices admittuntur. 3.

1 Confirmatur potestas judicandi tribunis militum inter milites, *hic* & *l. magisterii*
2 6. *C. de jurisdict.* Quia 1. peritiam habent rerum militarium, de quibus pleræque sunt controversiæ inter milites. 2. Quia & usus probavit. Unde colligitur:
3 Eos etiam, qui nullis litteris imbuti, rerum tamen & consuetudinum sunt periti, in Judices admitti per *hunc textum* & *l. expertes litterarum* 6. *infra de decur. Menoch. cons.* 110. *n.* 249. & *n.* 256. *Klock. cons.* 101. *n.* 256. *vol.* 3.

L. Cum specialis. ult.

SUMMARIA.

Quando propter absentiam judicis suspecti recusationis libellus ipsi porrigi non possit, tunc sufficit libellum recusationis porrigere judici loci, ubi recusans degit. 1.
Hic autem coget partes ad eligendos intra triduum arbitros. 2.
Et arbitri hi compellendi, ut intra certum tempus de causis suspicionis cognoscant. 3.
Quod si partes dissentiant, arbitrium tertii eligant. 4.
Si arbitri causas suspicionis relevantes & probatas esse pronunciaverint, aut adjungendus est ordinario Episcopus, aut causa principalis defertur ad superiorem. 5.
Sin vero irrelevantes dixerint, recusatus ipse cognoscit. 6.
Moribus nostris delegans, vel superior cognoscit de causis recusationis. 7.

1 Quando Judicis suspecti absentia facit, ut recusationis libellus ipsi porrigi non possit, tunc sufficit libellum recusationis porrigere judici loci, ubi recusans degit,
2 qui partes coget ad eligendos intra tri-
3 duum Arbitros, & hi Arbitri compellendi, ut intra certum tempus de causis suspicionis cognoscant, *Scacc. d. l. nu.* 26. &
4 si illi dissentiant, Arbitrium tertii eligant,
5 *Scacc. n.* 27. Si autem Arbitri illi causas relevantes & probatas (quomodo probentur, vid. *Wesenb. in l.* 16. *h. t. n.* 28. *Ummius n.* 58. *Zang. nu.* 26.) esse pronunciaverint, aut adjungendus est Ordinario Episcopus, aut causa principalis defertur ad
6 Superiorem, *Scacc. d. n.* 28. Si vero irrelevantes dixerint, recusatus ipse cognoscit.
7 Moribus nostris delegans, vel Superior cognoscit de causis recusationis, *Knichen. de Saxon. non prov. jure c.* 2. *n.* 14. *Hillig. d. l.*

TITULUS II.

De Sportulis, ac sumptibus in diversis judiciis faciendis &c.

L. Quisquis. 1.

SUMMARIA.

Apparitor sive nuncius vel executor, qui semel ad causam deputatus, & sportulas exegit, idem maneat. 1.
Ratio. 2.
Lex h. ab usu recessit. 3.

1 APparitor sive Nuncius vel Executor, qui semel ad causam deputatus, & sportulas exegit, idem maneat, ne mutata
2 persona, idem bis exigatur. Sed, quia pro ratione quantitatis petitæ Sportulæ hodie non exiguntur. Vide *DD. ad* §. 24.
3 *Inst. de act.* Lex hæc ab usu recessit.

L. Omnibus. 2.

SUMMARIA.

Judices delegati a Principe, vel ab aliis ad universitatem possunt nuncios & executores desides removere vel multa afficere. 1.
Ordinarii judices etiam corporaliter possunt eos punire. 2.
Judices delegati possunt constituere aut removere nuncios. 3.
Officialis citra causam removeri non debet. 4.
Delegatus Principis non potest multam indicere nisi officiali suo in officio delinquenti. 5.
In judicio communi ob defectum potestatis, vel meri imperii non satis punitus, alii judicio puniendus offerri potest. 6.
Textus hic est notabilis. 7.

1 Judices Delegati a Principe, vel ab aliis ad Universitatem, possunt Nuncios & Executores desides removere, vel multa
2 afficere: Ordinarii vero Judices etiam cor-
3 poraliter punire. Collige: Judices Delegatos posse constituere aut removere Nuncios. Collige ex textu; verbis: *Si cessa-*
4 *verint*: Officialem citra causam removeri non debere, quod etiam ex argumento præcedentis legis patet, *Menoch. lib. 1. A. Q. 69. nu. 10. Cavall. q. 425. nu. 16. Mastrill. de Magistrat. L. 1. cap. 27.* & quos citat *Brunnem. in Codicem Tom. I. barbos. l. 9. C. de advoc. div. judic. & Thomas Merckelbach. inter consil. Klockii vol. 1. cons. 32. nu. 13.* Colligitur etiam ex hac lege:
5 Delegatum Principis non posse multam indicere, nisi Officiali suo in officio delinquenti, *Petr. Barbosa in l. 2. §. fin. n. 94. ff. de judic.* quem allegat *hic Aug. Barbos. n. 3.* ex versic. *& ad Judices, quorum inte-*
6 *rest*. Colligitur etiam: Aliquem in Judicio communi, ob defectum potestatis vel meri Imperii, non satis punitum, alii judicio puniendum offerri posse, *Anton. Gomez tom. 3. resol. c. 1. num. 40. in quarta*
7 *cond.* verf. *primo fecit*, ubi Textum hunc dicit esse Notabilem, quem sequitur *hic Barbos. num. 6.*

TITULUS III.

De Pedaneis Judicibus.

L. Procuratori. 1.

SUMMARIA.

Procurator Cæsaris est Judex inter Fiscum & Privatum. 1.
Non autem inter privatos. 2.
Non potest munus suum delegare. 3.
Si de facto delegaverit, & delegatus sententiam tulerit, illa ipso jure nulla est. 4.
Errantis nulla est voluntas. 5.

1 PRocurator Cæsaris est Judex, inter Fi-
2 scum & Privatum, non autem inter privatos, quia ergo ipse inter privatos ju-
3 dicare nequit, nec aliis hoc munus dele-
4 gare potest, & si sententia a delegato ferretur, ipso jure ea nulla esset, quia hic nulla est prorogatio facta, cum errantes
5 ipsum adierint: Errantis autem nulla voluntas, *l. si per errorem ff. de jurisd.* Aliam rationem insinuat *Petr. Barb. in l. 1. art. 1. nu. 21. & Aug. Barb. hic nu. 6.* quod ipsius Jurisdictio non potuerit prorogari, quia non habuit inter privatos jurisdictionem.

L. Placet nobis. 2.

SUMMARIA.

Præsides ante Diocletianum causas quasvis delegare poterant, vel mandata jurisdictione, vel dato Judice Pedaneo in certa causa. 1.
Hac lege jubentur ipsi judicare. 2.

Ratio hujus dispositionis. 3.
Limitatio. 4.
Antea Præses non poterat judicare. 5.
Olim etiam propter privata impedimenta poterat delegare. 6.
Hodie non nisi propter publica. 7.
Voluit Imp. restringere, quæ antea dicta, ad eas causas, super quibus antea poterant delegare judices. 8.
Ratio. 9.
In causa ingenuitatis vel libertinitatis Præsides ipsi cognoscere debent. 10.
Nec possunt ullo modo eas causas delegare, de quibus ipsi ex speciali legis commissione cognoscebant. 11.
Tales causæ quænam? 12.

1 Præsides ante Diocletianum causas quasvis delegare poterant, vel mandata Jurisdictione, *l. 1. ff. de eo cui mandata est Jurisdictio*, vel dato Judice pedaneo in
2 certa causa, *l. 17. ff. de Jurisdict.* sed hic
3 jubent Imperatores, ut ipsi Præsides judicent propter multas absurditates ex dele-
4 gandi licentia ortas, nisi multitudine negotiorum, vel aliis impedimentis constrin-
5 gantur. Sed *An potuit Præses antea judicare?* quod non videtur per verba textus: *non potuisse*. Sed *Acc.* & *Donell. l. 17. c. 22. lit. D*, de facti, non juris impedimento intelligunt, scilicet hoc modo:
6 Olim etiam propter privata impedimenta, quando non poterat ipse judicare, pote-
7 rat delegare; Sed hodie non nisi propter publica. *Vid. Don. d. l. & ibi Hillig. lit. D, & Gilken. hic*, qui multis disputat: & quos hic allegat *Barbosa & Petr. Barbosa in l. 12.*
8 *§. 1. n. 29. & seqq. ff. de judic.* Vel voluit Imperator restringere, quæ antea dicta ad
9 eas causas, super quibus antea poterant delegare judices; nam super aliis, quæ sunt cognitionis prætoriæ, neque ob occupationes publicas licet delegationem facere. *Vid. Bacchov. ad l. 2. Pand. tit. de Jurisd. mandata, nu. 6. p.* 398. Et ideo versiculi *dum tamen*, hæc est sententia, quod
10 in causa ingenuitatis vel libertinitatis Præsides ipsi cognoscere debeant, *Barb. ad d.*
11 *l. 12. §. 1. n.* 339. Sub hoc prætextu tamen nullo modo possunt delegare eas causas, de quibus ipsi ex speciali commissio-
12 ne cognoscebant, ut sunt causæ Meri Imperii, *l. 1. ff. de offic. ejus cui mandata est Jurisd.* & Alimentorum, *l. 8. §. 17. ff. de transact.* item causa status, propter ejus gravitatem, nam in his causis omnino ipsi judicare debebant. Sic etiam cognoscere debebant ipsi de Salariis Professorum, Medicorum, Obstetricum, & simil. *l. 1. ff. de extraord. cogn.* de restitutionibus Minorum, *l. 24. §. ult. ff. de Minorib.* & similibus, quas recenset *Donell. d. c.* 22.

L. Placet. 3.

SUMMARIA.

Delegatus Judex, sive Pedaneus non debet causam indecisam ad delegantem remittere. 1.
Ratio. 2.
Alia ratio adsessorum. 3.
Quorum est tantum consilium præbere, non vero judicare. 4.
Principis delegatus subdelegare potest. 5.
Limitatio. 6.

1 Delegatus Judex, sive Pedaneus, non debet causam indecisam ad delegantem re-
2 mittere, quia tota jurisdictio in illa causa mandata est, & pars gravata habet reme-
3 dium appellationis; alia ratio vero est
4 Assessorum, quorum est tantum consilium præbere, *l. ult. ff. de Assess.* non vero judicare,
5 *l. ult. C. de offic. Adsess.* Quamvis autem Principis Delegatus subdelegare possit, si
6 tamen eo faciat animo, ut se cognitione causæ exoneret, dolose irritabitur delegatio, & compelletur per se de causa cognoscere, per *c. pastoralis X. de offic. deleg. Petr. Barbos. in l. cum Prætor 12. §. 1. nu. 403. ff. de Judic.*

L. Placuit. 4.

SUMMARIA.

Pedaneo judice mortuo, aut propter rempublicam impedito, post litem contestatam alius Judex surrogetur, qui judicium cœptum persequatur. 1.
Ratio hujus. 2.

1 Pedaneo Judice mortuo aut propter Rempublicam impedito, post litem contestatam, licet expirasse instantia videatur, propter utilitatem tamen litigantium hic constitutum, ut alius Judex surrogetur, qui judicium cœptum persequatur, ut nova in-
2 stantia opus non sit. Ratio hujus, ne, quæ a priori delegato gesta, in irritum vo-

vocentur: ut litigia perpetuentur; Ergo Judex delegatus surrogatus, judicium a prædecessore cœptum continuabit. Conf. *Don. l. 17. c. 26.*

L. Quædam. ultim.

S U M M A R I A.

Præses absens vel absuturus, licet brevi rediturus speretur, causas humiliores delegare potest. 1.
Ratio. 2.
Est hac l. exceptio legis 1. *h. t.* n. 3.
In hoc, quod causæ infimæ etiam hodie delegari possint, omnes DD. conveniunt. 4.

1 Præses absens vel absuturus, licet brevi
rediturus speretur, causas humiliores dele-
gare potest, nec exspectandus illius redi-
2 tus, ut scilicet lites citius terminentur. Et
3 ita *hac lex* exceptio *legis primæ* est, &
4 in hoc, quod scilicet causæ infimæ etiam
hodie delegari possint, omnes *DD.* convenire, scribit *Petr. Barbos. in d. l. 12.* §. 299.

T I T U L U S IV.

Qui pro sua jurisdictione Judices dare, darive possunt.

L. In causarum. unic.

S U M M A R I A.

Qui non habet jurisdictionem ratione causæ, vel personæ, delegare non potest. 1.
Nec cognitor datus ipsi debet obsequi. 2.
Omnia quæ facit, sunt irrita. 3.
Ratio. 4.
Delegatorum potestas ex potestate delegantis dependet. 5.
Hodie ex consuetudine omnes judices delegare possunt. 6.
A delegato Principis subdelegatio in alium facta sine distinctione causarum vel personarum valet. 7.
Ratio. 8.
Limitatio. 9.
A subdelegato appellatur ad delegatum, non Imperatorem. 10.
In aliis ad primum delegantem. 11.
Si jurisdictio delegetur generaliter, ubi appellatio fit ad primum delegantem. 12.
Exceptio. 13.
Si certa causa delegetur, ad ultimum delegantem appellatur. 14.
Merum imperium a delegato Principis subdelegari non potest. 15.
Ratio. 16.

1 Qui non habet jurisdictionem ratione causæ vel personæ, delegare non po-
2 test, nec cognitor datus ipsi debet
3 obsequi, vel, si id faciat, omnia sunt ir-
4 rita, non opus est appellatione. Ratio: *in l. privatorum 3. C. de Jurisd.* Nam ut aliis causa delegari possit, necesse est, ut is, qui delegavit de causa cognoscere potuerit, *Molin. tr. 5. de just. & jur. disp. 16. n. 3.* ubi cum *Bartolo* nullam esse sententiam
5 dicit, licet partes nihil opponant, nam delegatorum potestas, ex potestate delegantis dependet, *c. sane c. 11. & c. 29. X.*
6 *de off. Jud. deleg.* Hodie omnes ex consuetudine delegare possunt, *Auctor in l. 12.*
7 *ff. de jud. n. 5.* Sane a delegato Principis subdelegatio in alium facta, sine distinctio-
8 ne causarum, vel personarum valet, quia potestas Principis illimitata, ergo metienda delegati potestas ex potestate delegantis Principis, & ideo delegatus a Principe subdelegare potest, non vero alius delegatus, *c. 27. §. si vero, de officio jud. deleg. Gail. lib. 1. obs. 97. nu. 8. Hillig. in Donell. l. 17. c. 8. lit. M, Petr. Greg. lib. 5. paratit. Jur. Can. tit. 5. cap. 4. Auctor in l. 12. ff. de*
9 *judic. num. 5.* nisi personæ industria electa, quo casu nec delegatus Principis subdelegare possit, *Petr. Greg. d. l. & Molina d.*
10 *disp. n. 2.* Sed ubi subdelegatio tenet, ab hoc subdelegato appellatur ad delegatum,
11 non Imperatorem; in aliis ad primum de-
12 legantem; Aliud enim est, si jurisdictio delegetur generaliter, ubi Appellatio fit
13 ad primum delegantem, excepto Legato
14 Proconsulis, *l. 2. ff. quis & a quo appell.* aliud, si certa causa delegetur, ubi ad ultimum delegantem appellatur, per *hanc*
15 *legem.* Merum autem imperium a delegato Principis subdelegari non posse communius receptum est, vide *Menoch. lib. 1. Arbitr. Quæst. 54. Jul. Clar. §. fin. q. 41. n. 3. Molin. d. tr. 5. d. 17. Scip. Gentilis lib. 3. de jurisdict. cap. 29. Bacch. in Treut. vol. 1. d. 3.*
16 *th. 6. lit. E & G.* Cujus sententiæ ratio est, quia Princeps committendo alicui causam criminalem, personæ industriam elegisse videtur, quia res maximi est momenti. Nec necesse est circa finem legis in verbis;

bis; causarumque habito tractatu, intelligere etiam criminalia, cum ad magnam varietatem causarum civilium, commodissime referri possint, & ideo ad eas, quæ natura sua delegabiles, *Bacchov. ad l. 2. Pand. sub Rubr. de Imperio mero, num. 5. pag.* 367.

TITULUS V.

Ne quis in sua causa judicet vel jus sibi dicat.

L. Generali Lege. unic.

SUMMARIA.

Ratio legis & rubr. est in æquitate naturali & suspicione posita. 1.
Eadem obtinet in personarum conjunctarum causis. 2.
Limitatur. 3.
Ratio dubitandi. 4.
Injuriam judici illatam ratione officii ipse judex ulcisci potest. 5.
Ratio. 6.
Limitatio. 7. 8.
Non facile magistratui ultio suæ injuriæ committenda, si pœna arbitraria. 9.
Idem intelligendum de Principe. 10.
Quamvis de honestate compromittere in arbitros debeat. 11.
Idem dicendum de Episcopo in causis Ecclesiæ suæ. 12.
Ratio dubitandi. 13.
Consuetudine & statuto introduci putant nonnulli, ut quis in sua causa judicet. 14.
Quæ sententia reprobatur. 15.
Ipsa naturalis ratio abhorret a judicio judicis suspecti. 16.
Deducitur hoc uberius. 17.
Boni Principes in propriis causis solent causam suam agere coram deputatis. 18.
Non debet remitti causa ad judicem immediatum, si ipse culpæ consors sit. 19.
An & quando pater in causa filii Judex esse possit? 20.

1 RAtio Legis & Rubricæ est in æquitate Naturali, & suspicione posita, *c. 15. de off. deleg. & c. 16. X. de appellat.*
2 idem est in conjunctarum personarum causis, quod scilicet de aliis nemo judicare
3 debeat, *l. 10. ff. de Jurisdict.* Quamvis utraque parte consentiente judicium procedat,
4 *l. 77. de judic.* ubi ratio dubitandi, quia Pater cum Filio eadem persona videtur.
5 Injuriam tamen Judici illatam, ratione of-
6 ficii (quia illa Reipublicæ potius, quam personæ infertur) ipse Judex ulcisci po-
7 test, *Gail. l. 1. obs. 36. n. 2.* quod de facto notorio, vel injuria publice nota, intelligo, juxta ea, quæ habet *Farin. qu. 17. num. 45. Trentac. Res. tit. de judic. nu. 6. & Barbosa hic n. 11.* & idem intelligendum,
8 si injuria illata Magistratui ratione officii, non vero ratione odii particularis, *Farin. d. quæst. 7. num. 48.* & quos allegat *Barbos.*
9 *hic n. 12.* nec etiam facile Magistratui ultio suæ injuriæ committenda, si pœna arbitraria,
10 *Farin. d. l. nu. 44.* de Principe idem putant per *l. 3. ff. de his quæ in testamento delentur, l. 41. ff. de hered. inst.* & per ea, quæ hic allegat *Barbosa n. 4. & Schrad. de Feud. p. 10. sect. 2. n. 64. & Hillig. in Do-*
11 *nell. l. 17. c. 2. lit. B*; quamvis de honestate compromittere in Arbitros debeat, *Knichen. de sublimi territ. jure c. 1. 382. Hill. d. l.* idem in Episcopo in causis Ecclesiæ suæ, *Trentac. l. 2. resol. tit. de Judic. res. 5. n. 7.*
12 Sed hic dici potest Episcopum non de
13 sua, sed Ecclesiæ causa judicare. Hæc & similia alia longa manu concedunt *DD.* &
14 imo consuetudine & statuto introduci pos-
15 se putant, ut quis in sua causa judicet, quæ & aliæ Limitationes non levibus ar-
16 gumentis distruuntur. Certe ipsa naturalis ratio abhorret a judicio Judicis suspecti, *c. fin. c. 3. q. 5. c. 41. §. fin. X. de appell.*
17 Quis magis suspectus, quam cum propria causa est? ut ut enim aliquis perspectæ sit fidei, & dexteritatis, homines tamen sumus, & nemo se non magis amat, quam
18 proximum. Ideo videmus Principes bonos in propriis causis solere causam suam agere coram deputatis, *Auctor in l. 17. ff. de jud. n. 2.* & jubere, ut acta postea ad Collegium, non suspectum, transmittantur, quod etiam juri naturali conveniens est. Ex
19 hoc textu colligitur, non debere remitti causam ad judicem immediatum, si ipse culpæ consors sit, quale exemplum habet *Dn. Mevius p. 9. dec. 157.* Incidenter hic
20 quæri potest: An & quando Pater in causa Filii judex esse possit? Vide *Auct. in l. 77. ff. de jud.*

TITULUS VI.

Qui legitimam personam standi in judiciis habeant vel non.

L. Si cum esses. 1.

SUMMARIA.

Sententia legis. 1.
Quaer. an valeat sententia interlocutoria contra pupillum in judicio agentem lata? 2.
Ratio dubitandi. 3.
Respondetur ad l. obst. 4.
Ubi nullum judicium, ibi ne quidem interlocutoria sententia valida esse potest, uti nec alia judicii acta. 5.
Potest impubes alimenta petere. 6.
Interdicto uti de libero homine exhibendo. 7.
Suam suorumque injuriam vindicare. 8.
Limitatio. 9.

1 SEntentia, contra Pupillum in Judicio agentem, lata, ipso jure non valet, secus si pro pupillo, *l. non eo minus* 14.
2 *C. de Procurat.* Sed *An ne valeat Interlocu-*
3 *toria?* Videtur quod sic, *ob l.* 3. *in fin. princ. ff. ex quibus causis in possess. eatur.*
4 Sed ibi agitur de primo decreto, aliud in aliis interlocutoriis, *Vantius de nullit. tit. ex defectu inhabilitatis comparentium*
5 *num.* 39. Nam ubi nullum judicium, ibi ne quidem Interlocutoria sententia valida esse
6 potest, uti nec ulla alia Judicii acta. Sed potest impubes alimenta petere, *l.* 1. *C.*
7 *de aliment. pupillo praestand.* interdicto uti de libero homine exhib. *l.* 3. §. 11. *de*
8 *hom. lib. exhib.* idem si suam suorumve
9 injuriam vindicet, per *l.* 11. *de accus.* cum tutore tamen, ut recte *Hillig. in Donell. l.* 17. *c.* 4. *lit. R.*

L. In rebus. 2.

SUMMARIA.

Nec pupillus nec minor habent personam standi in judicio. 1.
Differentia inter pupillum & minorem. 2.
Exceptiones. 3. seqq.
Minor non potest procuratorem constituere ad judicia sine curatore. 6.
Limitatio. 7.

1 Ut Pupillus, ita & Minor non habent
2 personam standi in judicio: hoc interest, quod ibi omnia agat sua auctoritate Tutor, hic vero Minor, sed cum consensu
3 Curatoris. Excipitur I. Si minor aetatis veniam impetravit, vel II. Experiatur interdicto de liberis hominibus exhibendis,
4 per *d. l.* 3. §. 11. *ff. de liber. hom. exhib.* III. Si pro conjunctis personis agat, *l. exigendi* 12. *C. de Procurat.* IV. Si judicium sit Criminale, per verba textus: *privati*
5 *judicii*. V. Causa Spiritualis, *c. fin. de judiciis lib.* 6. VI. Momentaneum Pos-
6 sessorium, *L. seq. h. t.* Et ideo Minor neque Procuratorem constituere potest ad judicia sine Curatore, *argument. hujus l. & l.* 11. *&* 14. *sup. de Procur. Carpz. p.*
7 1. *Jurispr. const.* 1. *def.* 22. Nisi juraverit etiam sine Curatore, se non contraventurum Processui & sententiae ferendae, *Boer. decis.* 92. *Trentac. l.* 2. *tit. de Judic. resol.* 6. *num.* 5.

L. Momentaneae. ult.

SUMMARIA.

In causa momentaneae possessionis seu restitutionis spolii, & minor, & pupillus pubertati proximus agere possunt. 1.
Ratio. 2.
Limitatio. 3.
Hodie judiciorum ordo mutatus, & causa possessorii magni est praejudicii. 4.
Minori datur restitutio. 5.
Ad summariissimum possessorium hanc l. restringit Menoch. *n.* 6.
Colore hoc non potest litigare super proprietate. 7.
Quando pars adversa nihil opponit, sententia valebit. 8.

1 In Causa Momentaneae Possessionis, sive Restitutionis spolii, & minor & pupillus
2 pubertati proximus agere possunt. Ratio: quia res parvi praejudicii, causa enim pro-
3 prietatis integra servatur, modo intelligat,
4 quid agat, *Donell. d. c.* 4. Sed hodie, judiciorum ordine mutato, causa possessorii magni praejudicii est, ideo non male
5 quis dixerit, minori dari Restitutionem, cum *Trentac. d. res.* 6. *n.* 18. *Covarr. lib.* 1.
6 *resol. cap.* 5. *n.* 8. nisi ad Summariissimum Possessorium hanc legem restringamus cum *Menoch. rem.* 15. *recup. poss. num.* 394.

non

non vero minor potest conveniri, *argum.*
7 *l. quod favore 6. supr. de legib.* Colore tamen hoc non potest litigare super proprietate, præsertim, si contra pupillum
8 vel minorem agat; quando vero pars adversa nihil opponit, sententia valebit, *d. l. non eo minus 14. sup. de Procurat.*

TITULUS VII.

Ut nemo invitus agere vel accusare cogatur.

L. Invitus. unic.

SUMMARIA.

Nemo invitus ad agendum vel accusandum compelli debet. 1.
Incivile est, hominem compellere ad id, quod non potest. 2.
Causas agere omnes non sciunt. 3.
Superiorum est, non jubere litigia, sed prohibere. 4.
Limitantur n. 1. dicta. 5.
Qui semel actionem movit, compelli potest, ut actionem persequatur. 6.
Creditores moneri possunt, ut, si contra aliquem prætensionem habeant, eam intra certum tempus moveant. 7.
Studiosus potest denunciare per programma publice spatium temporis, intra quod se conveniant, qui debitum prætendunt. 8.
Propter finem heres vindicare tenetur necem defuncti. 9.

1 REgula est: Quod nemo invitus ad agendum vel accusandum debeat com-
2 pelli; ratio: Quia incivile est hominem compellere ad id, quod non potest, *l. 9. §. 10. ff. de pœnis, l. 71. §. 2. ff. de con-*
3 *dit. & demonstr.* Causas autem agere non
4 sciunt omnes, & Superiorum est, non ju-
5 bere litigia, sed prohibere. Verum, qui
6 semel se adstrinxit ad agendum, potest compelli, ut via eadem quam semel elegit, ambulet, & sic qui semel actionem movit, compelli potest, ut actionem persequatur, & sic alterius in judicio agat, *Auth. qui semel C. quomodo & quando Judex &c.* Sic etiam, qui semel diffamavit me, [illegible] Practica *Legis diffamari* se obstrinxit ad agendum, nisi velit, ut sibi
7 silentium imponatur. Deinde volunt posse alicujus Creditores moneri, ut si contra me prætensionem habeant, eam ob certam causam intra certum tempus moveant, forte propter abitum meum, *Gomez t. 3. resol. c. 1. n. 23. & Covarr. lib. 2. Be-*
8 *sold. cap. 18. n. 1.* Sic studiosus potest denunciare per programma publice spatium temporis, intra quod se conveniant, qui debitum prætendunt, & ratione officii semel suscepti agere compellitur Procurator,
9 Tutor, Curator, &c. Demum ratione finis heres vindicare tenetur necem defuncti: si velit hereditatem retinere, *l. 1. C. de his quibus ut indignis.* Alius casus est in *l. 13. §. penult. ff. de act. emt. l. 7. §. penult. de legat. 1.* & sim. Confer. *axiom. Barbos. locupletat. l. 1. c. 47. axiom. ult.*

TITULUS VIII.

De ordine judiciorum.

L. Adite Præsidem. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An causa status agi possit coram Præside? 2.
An qui de causa aliqua cognoscere nequit, possit id tantum facere incidenter? 3.
Bartolus *notatur.* 4.

1 SEcundum *Donell. l. 17. lit. L cap. 9.* hæc est facti species: Testatori natus est posthumus, is per matrem & tutorem hereditatem petit, ceu rupto per agnationem testamento, scriptus heres negat,
2 ipsum esse filium, Quæritur: *An causa status agi possit coram Præside?* Et respondet Imperator posito, non concesso, Præsidem alias de statu cognoscere non posse, vel etiam hic non posse, ob aliquam circumstantiam, forte quia pupillus ex alia Provincia est, quam ubi hereditas petebatur, posse tamen ipsum incidenter super statu pronunciare, quia omnium, quæ ad rem in judicium deductam cognoscendam faciunt, Judici incumbit officium, *l. 25. §. 8. ff. de ædil. edict. l. 2. ff. de jurisd.* & Judex ita de statu non definitive pronunciat, sed principaliter de hereditate.
3 Nota bene: Qui de causa aliqua cognoscere nequit, potest id tantum facere incidenter, de quo videri potest *Donell. l. 17. cap. 9. & ibi Hillig. lit. X, Menoch. l. 2. A. Q. casu 67.* Sed in causa Spirituali

tuali id non concedunt Canonistæ per *cap.* 3. *X. de ord. cognit. cap.* 5. *X. qui filii sint legitimi*, quod tamen *Wesenb. in l.* 3. *C. de judic. n.* 8. ad quæstionem juris restringit v. g. An validum sit matrimonium? Nam quando quæstiones matrimoniales de facto incidunt, v. g. an hæc fuerit pro uxore habita ac tractata, & hæc incidat coram judice civili, omnino hic de ea ob connexitatem causæ pronunciare potest, quamvis apud nos, si causa Spiritualis incideret in causam civilem principalem, non putarem remitti causam Spiritualem vel Matrimonialem ad Consistorium, vel si in causa criminali v. g. Adulterii incideret quæstio matrimonii, an adultera fuerit in vero matrimonio? Certe non memini remissionis istius. Sed eo casu, ubi Judex de causa non potuit principaliter cognoscere, sed tantum incidenter, tunc sententia super illo incidenti puncto lata non potest exceptionem rei judicatæ parere in alio judicio, ubi de incidenti prin-
4 cipaliter agitur: Sed quando de incidente puncto potuit principaliter cognoscere, tunc procedit distinctio *Bartoli*, an plene fuerit cognitum de incidenti puncto, an non, ut illo casu pariat exceptionem, hoc non, *Franc. de Clapperiis caus.* 64. *quæst.* 2. *num.* 4.

L. Si quæstio. 2.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Arbiter de proximitate incidenter pronunciare nequit. 2.
Judex in causa attentatorum ita procedere debet, ne præjudicium inferat causæ principali. 3.
Causæ præjudicialis decisio spectat ad judicem ordinarium. 4.
Qui se vult admitti ut talem, prius se talem esse, probare debet. 5.

1 Mortuo Patruo meo, ago contra alterius Patrui liberos, ut hereditatem mecum dividant, sed illi excipiunt defunctum Patruum meum non esse, nec me esse de cognatione illa & familia; hæc quæstio, quia præjudicialis, prius est decidenda, antequam judicium familiæ erciscundæ instituatur, nam præjudicialis quæstio est, an sim cognatus, quæ prius decidenda; nam constitutus arbiter ad familiam erci-
2 scundam, si moveatur Quæstio de proximitate sive genere, de hac causa incidenter pronunciare non potest, ne præjudicium fiat hereditati, *l.* 5. §. 2. *de petit. hered.* Ideoque tum Præses prius de pro-
3 ximitate pronunciabit. Sic Judex in causa attentatorum ita procedere debet, ne præjudicium inferat causæ principali, *Dn. Me-*
4 *vius p.* 4. *d.* 35. Ideoque quando causa aliqua committitur, Commissarius, & quæstio præjudicialis incidat, hæc omnino prius decidenda a Judice competente, & sic causæ præjudicialis decisio ad Ordinarium judicem remittenda. Colligit hic *Salyc.* Qui
5 se vult admitti ut talem, debere prius probare, se talem esse, *hic & l.* 9. *C. qui accusare*, *Klock. v.* 2. *cons.* 39. *n.* 291.

L. Cum civili. 3. & L. Quoniam. 4.

SUMMARIA.

Criminalia & Civilia judicia æque principaliter non cumulantur. 1.
Criminale judicium prius civili est proponendum. 2.
Ratio decidendi. 3.
Facti species. 4.
Quæstio præjudicialis quid sit? 5.
Carpzovius *defenditur.* 6.
Criminalis, si non est præjudicialis, tunc una sententia ambæ terminari possunt. 7.
Sensus l. 3. hic. *n.* 8.

1 Criminalia & Civilia judicia æque principaliter non cumulantur, *l.* 4. *de publ. Judic. l. ult. h. t.* v. g. si tu me convenias ob centum, ego te, ob homicidium recon-
2 veniam; nam Criminale prius est propo-
3 nendum, ne scilicet majori causæ per minorem impedimentum inferatur, *l.* 54. *ff. de judic.* & cum altera alterius respectu non sit præjudicialis, *l. un. C. quando civil. act.* sed minus principaliter Criminalia Civilibus adjungi possunt, per *l.* 3. *h. t. & l.*
4 2. §. 3. *de vi bon. rapt.* v. g. Si petam decem ex instrumento, in quo excipiendo tu crimen falsi arguis, & tunc utraque simul determinanda aut prius quæstio incidens, si sit præjudicialis, *l.* 3. *& seqq. de ordine cognitionum*, quod in similibus etiam obtinet *l.* 3. *C. de judic. l. ult. C. de ordine cognitionum*, *l.* 1. *ff. fam. ercisc. l.* 15.
5 *ff. de except.* Præjudicialis autem quæstio est, quando totius causæ status consistit in quæstione incidente, v. g. Si testes contra me

me productos de falso accusem, & jus totius causæ in his testibus accusatis consistat, *Afflict. dec.* 229. *Capyc. dec.* 53. *Ricc. coll.*
6 *decis.* 409. & hinc defendi potest *Responsum Carpzov. lib.* 2. *quinquages. secund.* ubi totius causæ cardo in eo consistebat, an apocha crimine falsi laboret, & recte ideo supersedendum erat judici in civili judicio, donec de falsitate per inquisitionem esset
7 cognitum. Alias, si criminalis non sit præjudicialis, tunc una sententia possunt ambæ terminari, si una principalis, altera in-
8 cidens, de quo casu intelligunt *l.* 3. sed secus, si ambæ principaliter moveantur, tunc enim cessat Civilis, & Criminalis prius finienda, de eo *l. fin. h. t. Ricc. d. l.* Conf. *etiam Lancellottus de attent. p.* 2. *cap.* 4. *lim.* 23. *& Clar.* §. *fin. quæst.* 2. *& Trentac. l.* 2. *resol. tit. de judic. resol.* 7. *Farinac. qu.* 110. *cap.* 2.

TITULUS IX.

De litis contestatione.

L. Res. unic.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Per litis contestationem res demum fit litigiosa. 2.
An etiam per simplicem ab una parte factam editionem libelli aut narrationem, litis contestatio inducatur? 3.
Quid sit litis contestatio? 4.
An protestatio hac rei, se narrando litem non contestaturum, ipsum relevet? 5.
Litis contestatio est de substantia judicii. 6.
Litis contestatio fit proposita exceptione peremtoria de jure quidem civili. 7.
Secus de jure canonico. 8.
Qui excipit, non fatetur, neque negat. 9.
Quæ observanda sint, ut valeat litis contestatio. 10.
An huic Authent. *renunciari possit?* 11.
Libellus est de essentia processus. 12.
In causis summariis libelli vicem repræsentat qualis qualis petitio. 13.
An per hanc Authent. *ubi de fidejussione a reo præstanda agitur, derogetur* l. sciendum 15. ff. de his qui satisdare coguntur. 14.
Lex posterior generalis indistincte loquens, limitanda est per specialem antiquiorem, & juxta illam intelligenda. 15.
Limitatio. 16.
Nullum infirmius argumentum, quam quod ex verbis generalibus sumitur ad particularium legum correctionem. 17.
Præstatio satisdationis a Reo an fiat aliquando etiam in rebus mobilibus? 18.
Reus præstita satisdatione judicem tanquam suspectum recusare potest. 19.
Judex a me electus & petitus, recusari non potest. 20.

1 Vindico a te domum oblato Libello, vel postulatione oretenus facta, tu postea domum vendis, Quæritur: *An litigiosam rem vendideris, & ita incurras pœnam, l. censemus C. de litigiosis?* Sed re-
2 spondetur, quod non; quia per litis con-
3 testationem res litigiosa fit, per simplicem autem ab una parte factam editionem libelli aut narrationem, litis contestatio non inducitur, sed requiritur Narratio ultro ci-
4 troque facta. Est enim Litis Contestatio Principalis negotii ab una parte Narratio, & alterius ad factum, & ex facto ortum jus, congrua responsio, *Bartolus hic & Mascard. concl.* 434. *Ricc. decis. coll.* 403. & ideo hac responsione facta præsumitur litis contestatio facta, *Mascard. d. concl.* 434.
5 *& Menoch. l.* 2. *præsumt.* 30. adeo, ut si protestetur Reus, se narrando litem non contestaturum, protestatio hæc ipsum non relevet. Si a Judice vel statuto jussus sit litem contestari, *Gail. l.* 1. *obs.* 73. *n.* 5. *Mascard. d. concl. nu.* 20. *& seqq.* & quos allegat *Berlich. p.* 1. *concl.* 26. *nu.* 26. Collige ex
6 hac lege: litis contestationem esse de substantia judicii, *hic & c. un. X. h. t. Mynf. cap.* 3. *obs.* 74. *Gail. lib.* 1. *obs.* 75. & quos laudat *Hillig. in Donell. l.* 24. *cap.* 1. *lit. F, Scacc. de judic. l.* 1. *cap. ult. in fin. Masc. concl.* 33. *n.* 16. *Carpz. p.* 1. *Jurispr. const.*
7 10. *def.* 1. *&* 8. Fit autem litis contestatio Jure Civili proposita peremtoria exce-
8 ptione, secus jure Canonico per *c. fin. de litis contestatione in* 6. *Obrecht. tract. de li-*
9 *tis contest. cap.* 5. *n.* 15. Nam qui excipit, non fatetur, neque negat, *c. exceptionem de R. J. in* 6. *Panorm. in c. un. X. h. t. nu.* 18. *& Marcus Mantua ibid.* 16. *Gilken. hic num.* 31.

Auth. Offeratur.

10 Actor debet offerre libellum Judici, & deinde expensis suis, etiam Reo, postea

præ-

præbitis sportulis & fidejussione præstita, juxta *Auth. generaliter C. de Episcop. & Cler.* dandæ Reo sunt induciæ viginti dierum, ad deliberandum, an cedere Actori, an vero Judicem recusare velit. Sed si hæc forma non fuerit observata, non valet Li-
11 tis contestatio; quamvis communius placeat, tacite huic Auth. renunciari posse, nisi quoad libelli oblationem, quæ etiam ad informationem Judicis requiritur. Colli-
12 ge ex hac Auth. I. Libellum esse de es-
13 sentia Processus, sed hujus vicem repræsentat qualis qualis petitio in caussis sum-
14 mariis. II. Licet hic de fidejussione a Reo præstanda agatur, non tamen per hoc derogari *l. sciendum* 15. *ff. de his qui satisdare &c.* ubi a satisdatione liberantur Im-
15 mobilium Possessores, eo, quod Lex posterior generalis indistincte loquens limitanda sit per specialem antiquiorem, &
16 juxta illam intelligenda, nisi expresse illi contradicat, *gl. in d. l. sciendum, Ant. Gabr. tit. de legibus, concl.* 1. *nu.* 2. *Petr. Barbos. in d. l.* 1. §. 1. *ff. sol. matr. nu.* 8. *Sanch. de matr. lib.* 2. *disp.* 24. *n.* 6. & hos citans *Barbos. hic num.* 4. *Hippolytus Rimenaldus, vol.* 3. *cons.* 269. *num.* 42. *& Donell. l.* 1. *c.* 13. *in fine & ibi Hillig. lit. N*, ubi ex Pa-
17 chineo *l.* 5. *c.* 94. ait, nullum esse infirmius argumentum, quam quod ex verbis generalibus sumitur ad particularium Le-
18 gum correctionem: Collige III. præstita satisdatione a Reo (quod hodie Jure Civili etiam aliquando in rebus mobilibus fieri volunt, per *l.* 16. *in fin. ff. de offic. Præsi-*
19 *dis*) integrum tamen ipsi sit recusare judicem, tanquam suspectum, *Hippolytus de Marsil. sing.* 227. & quos hic citat *Bar-*
20 *bos.*: IV. Judicem a me electum & petitum, recusari non posse, *Farin. p.* 2. *fragm. lit. I nu.* 692. & quos allegat *Barbos. hic nu.* 8.

TITULUS X.

De Plus Petitionibus.

L. Odiosis. 3.

SUMMARIA.

Debito toto quinam privatur? 1.
Exceptio. 2.
Transactione antea commissus dolus purgatur. 3.
Transactio an ob enormem læsionem rescindi queat? 4.
Qui secunda vice facit, considerate facere videtur. 5.

1 QUi I. amplioris pecuniæ, quam sibi debetur, cautionem, II. per dolum exegerit, III. Adversario in Jus vocato litem contestatus sit super ampliori quantitate, & IV. Ea de re fuerit convictus, debito toto privatur, quæ requisita conjungit *Kremberg. ad §. si quis agens* 33.
2 *Inst. de act. n.* 5. *& seq.* Excipitur I. Si Transactione compositum negotium; Unde
3 colligitur, quod per Transactionem antea commissus dolus purgetur, *Cothm. vol.* 2. *cons.* 53. *num.* 155. ubi id ad quæstionem
4 vulgarem applicat, an Transactio ob enormem læsionem rescindi queat? de qua alibi. 2. Si reus geminata vice promiserit.
5 Nota bene: Quod quis secundo facit, illud considerate facere videtur, *hic & l. si mulier* 22. *C. ad SenatusConsultum Velle.*

TITULUS XI.

De Dilationibus.

L. Quoniam. 1.

SUMMARIA.

Explicatio legis. 1.
In evocandis testibus ex transmarinis regionibus vel instrumentis producendis, novem menses pro dilatione sunt dandi. 2.
Dilatio transmarina etiam jure Canon. approbata. 3.
Secus si ex aliis provinciis. 4.
Vel eadem provincia. 5.
Per provinciam quid intelligatur? 6.
Dilatio est in arbitrio judicis posita. 7.
Explicatur. 8.
Limitatur. 9.
Abusus judicum in dilationibus. 10.
Ultra novem menses dilatio non est concedenda. 11.
Eosque continuos. 12.
Dilatio non est danda nisi rerum urgentissima flagitet necessitas. 13.
Dilatio prima sine omni causæ cognitione dari non debet. 14.
Judex judicare debet, an causa allegata sit probabilis & probata in facto. 15.

Nudæ allegationi credendum non est. 16.
Carpzovius *notatur*. 17.
Dilatio non est danda nisi semel ad probandum sc. & ob causam absentiæ, testium vel instrumentorum. 18.
Omnis dilatio probatoria est peremtoria. 19.
Ampliatur. 20.
Praxis hodierna. 21.
Observantia Cameræ. 22.
Dilatio non est danda, nisi petita sit. 23.
Neque ex officio. 24.
Limitatur. 25.

1 AGit *hac lex* de Dilatione Probatoria, seu data ad probandum. Tria dicit
2 hæc lex 1. I. Si, testes evocandi sint ex transmarinis Regionibus, vel instrumenta producenda, tunc novem menses pro dilatione dandi. Quæ dilatio transmarina etiam
3 jure Canon. approbata *in cap. induciæ. c. 3. quæst. 3.* & locum habet, ut dixi, tam in instrumentis producendis, quam testibus evocandis, *Gutierrez l. 1. quæst. cap. 6. num.*
4 *2. & 5.* Si vero ex aliis provinciis conti-
5 nentibus, sex menses. Si vero ex eadem
6 Provincia, tres menses. Per Provinciam autem Civitatem cum toto Territorio suo hic intelligit *Castrensis*, moribus nostris autem Principatum: Ducatum possumus intelligere. Et ex hac parte Colligunt *DD.*
7 Dilationem esse in Arbitrio Judicis, *Menoch. de A. Q. l. 2. cas. 52. nu. 2.* & quos hic
8 congerit *Barbos. nu. 2.* Sed ita intelligendum, ut Judex pro distantia locorum possit minorem vel majorem dilationem da-
9 re, *Carpz. p. 1. cap. 16. d. 4.* alias non est in ipsius arbitrio dare dilationem, vel non, aut dare plures pro arbitrio suo, ut mox
10 audiemus, quamvis plerique eam sibi sumant licentiam, & frequentibus dilationibus lites faciant immortales. Colligitur ta-
11 men ex his: Ultra novem Menses dilatio-
12 nem nunquam esse extendendam & quidem continuos: Vid. *Ummius ad process.*
13 *disp. 7. th. 5. num. 20.* II. Dilationem non esse simpliciter positam in arbitrio Judicis, nec dandam, nisi rerum urgentissima ne-
14 cessitas flagitet. Ex quo sequitur, non dandam esse dilationem primam sine om-
15 ni cognitione causæ, quia judicare debet Judex, an causa allegata sit probabilis &
16 probata in facto, neque nudæ allegationi
17 credendum esse, quamvis *Dn. Carpzov. d. process. titul. 13. art. 1. n. 168. &c.* leviorem cognitionem causæ in prima dilatione danda requirat. Sed multi judices sine ulla causæ cognitione pro lubitu dant dilatio-
18 nes etiam probatorias. III. Non dandam esse nisi semel ad probandum, scil. & ob causam absentiæ, testium vel instrumento-
19 rum. Et sic omnis dilatio probatoria est
20 peremtoria, etsi in assignatione dilationis verbum peremtorie non contineatur, *Marant. p. 6. tit. de dilat. n. 2. Masc. concl. 517. n. 3.* & quos hic allegat *Barbosa nu. 8.* & præter eos, *Gail. l. 1. obs. 91. nu. 2. Auth. ad l. fin. ff. h. t. nu. 2 Scacc. de jud. l. 2. cap. 3. nu. 21. Hillig. in Don. l. 24. c. 6. lit. D*, quod Pragmaticis paradoxum vide-
21 ri ibidem cum aliis conqueritur. Apud nos Practicis solemne est, ut ideo dilationis petant prorogationem ea nondum lapsa, *Auth. ad l. 22. ff. de fer. & dilation. n. 11.*
22 In Camera per *Recessum Imperii de Anno* 1654. dantur tres dilationes & in tertia eæ solemnitates requiruntur, quæ alias in quarta dilatione danda requirebantur. Col-
23 lige: Dilationem non esse dandam, nisi
24 petita sit, *Beer. dec. 294. n. 5.* & ita non ex officio, *Wesenb. hic n. 2. Giiken. num. 3.*
25 *Umm. d. disp. 7. n. 16.* nisi Judex ob sua impedimenta.

L. Si quando. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Cui danda sit dilatio? 2.
Qui ad alienum judicem trahitur, instructus esse non potuit. 3.
Ratio decidendi. 4.
DD. notantur. 5.
Objectio. 6.
Diluitur. 7.
Lex hæc notanda contra eos, qui impetrant Commissiones, & tamen non veniunt in termino instructi. 8.
Actor ad ordinarium judicem aliquem vocans, audiri non debet, petens inducias deliberatorias. 9.
Restrictio legis. 10.
Diffamanti non est danda dilatio. 11.
Ratio decidendi. 12.

1 Impetrasti Rescriptum, quo delegato Judici mandatur, ut causam inter me & te cognoscat, petis dilationem ad proban-
2 dum, Quæritur: *An hac tibi danda?* Respon-

ſpondetur, qui impetravit Reſcriptum ad
Judicem Extraordinarium ſive incompeten-
tem, ei nullam dandam eſſe dilationem,
3 ſed tantum Reo, qui non potuit venire
inſtructus ad probandam precum falſitatem
ad defenſionem ſuam, quia inſtructus eſſe
non potuit, qui ad alienum judicem tra-
4 hitur. Ratio decidendi duplex: I. Quia
Actor eſt, & alium ad judicium provoca-
vit, & debuit venire inſtructus: II. Quia
ad extraordinarium judicem ſpreto Ordina-
rio vocavit. Et ideo coram Ordinario non
procedit, licet prima ratio ibi etiam mi-
5 litet. Scio quidem aliter explicare hanc
legem *DD.* Qui ita cauſam formant: Acto-
rem Reſcriptum originale non habuiſſe in
promtu; & ideo petiiſſe Dilationem. Vid.
& Umm. d. diſp. 7. n. 7. Sed quia 1. Ce-
teræ Leges de probatorio termino loquun-
tur, 2. Ea interpretatio eſt divinatoria,
3. Actoris etiam non eſt probare precum
veritatem, 4. Reſcriptum etiam delegati
habere ſolent, 5. In altero membro etiam
de probatione negotii principalis ſermo eſt,
ideo prior intellectus videtur magis ami-
6 cus verbis legis. Nec obſtat, quod ante
7 probationem debuit lis conteſtari; Nam
hic illud præſumendum eſt, ſi Actor ad
probandam ſuam intentionem voluit pro-
8 batoriam dilationem petere. Et ideo no-
tanda eſſet hæc lex, contra eos, qui im-
petrant Commiſſiones, & tamen non ve-
niunt in termino inſtructi. Colligitur ta-
9 men & hoc. Actorem etiam ad Ordina-
rium judicem aliquem vocantem audiri
non debere petentem inducias deliberato-
rias, quod ex *argumento* ſaltem *legis hujus*
probari poteſt. *Camill. Borell. l. 1. deciſ.*
10 *tit. 47. nu. 17.* Hanc legem ad diffamantem
non eſſe extendendam, nec illi dilationem
11 eſſe dandam, cum ad agendum ſe obliga-
12 verit, notat *Roncheg. ad rubr. de duobus
reis nu. 37.*

Auth. Quod fieri.

S U M M A R I A.

Senſus Authenticæ. 1.
*Commoda rei ſiſtentis ſe in judicio emanen-
te Actore.* 2.
*Actori citato emanenti ulterior citatio de-
negatur.* 3.
*Niſi ad proximum de comparendo ſufficien-
ter caverit.* 4.

*Conciliatio hujus Auth. cum Auth. qui
ſemel C. quomodo & quando judex.* 5.

1 Loquitur hæc Authentica de Delegatis
Judicibus, ſi actor me trahat ad Judicem
extraordinarium, & dicat ille mihi certum
2 terminum, ſi ego, Reus, veniam in Ju-
dicium, & me ſiſtam, non vero Actor;
debeo decem dies expectare in loco Ju-
dicii, poſtea poſſum petere abſolutionem
ab inſtantia hujus Judicii refuſis expen-
3 ſis; & denegatur actori ulterior citatio;
4 donec ad proximum de comparendo ſuffi-
cienter caverit, *Nov. 53. c. 1. & c. 1. de
dolo & contum. in 6.* vid. *Treutl. vol. 1. diſp.
5 5. th. 4. lit. A.* Nota bene: *Authenticam
hanc* loqui de tempore ante litem conte-
ſtatam, *Auth. qui ſemel C. quomodo &
quando Judex &c.* de tempore ante &
poſt litem conteſtatam. Deinde *hæc Auth.*
loquitur de Judice extraordinario ſive de-
legato; *Auth. qui ſemel*, de ordinario.

L. Sive pars. 3.

S U M M A R I A.

Senſus legis. 1.
*Judicis officium, qui aliquam dilationem
petitam vel ejus partem dedit, conquie-
ſcit, nec poteſt ad ulteriora progredi.* 2.
*Quoties ad favorem alicujus tempus appo-
nitur, non debet aliquid interim in præ-
judicium ejus attentari.* 3.
Ampliatur. 4. 5.
Limitatur. 6. 8. 9. 10. 11.
Caſus. 7.
Ulterius explicantur n. 1. dicta. 12.
Praxis hodierna. 13.
Forum Cameræ. 14.

1 Si judex aliquam dilationem petitam,
2 vel ejus partem dederit, conquieſcit ejus
officium, nec poteſt ad ulteriora progredi,
3 *Dn. Mev. p. 1. dec. 5. n. 2.* quoties enim
tempus apponitur ad favorem alicujus,
non debet aliquid interim in præjudicium
ejus attentari; *l. fin. §. donec C. de jure
4 delib.* quod etiam in dilatione legali ve-
rum eſſe dicit *Lanzellottus de attent. p. 2.
5 c. 12.* & in conventionali, *Lanc. d. l. n. 8.*
6 Sed Limitat *Lanc. n. 310.* niſi revocet Ju-
dex dilationem, de quo dubitant *Far. qu.
7 189. n. 10. & Barb. hic n. 5.* ſed ponendi
termini habiles, ſi revocare potuit, v. g.
ſi dedit dilationem ad probandum aliquid,

 quod

quod tamen probatum non relevaret, potest. utique citare ad videndum revocari
8 dilationem & ferre sententiam. Sic Regula haec locum non habet, ubi progreditur in favorem ejus, cui dederat Judex dila-
9 tionem, vel eo consentiente progrediatur,
10 vel ubi finita est causa dilationis, de quo
11 *Vasq. p. 2. l. 2. c. 27. n.* 18. vel nisi suspicio nova emergat *&c.* quas, aliasque Limitationes late persequitur *Lancell. d. l.*
12 intelligenda etiam est Regula quoad illud punctum, in quo data dilatio est, non in aliis actibus, & dilatio etiam continua
13 est, continens ferias, quod pragmatici limitant, nisi feriae absorbeant totam dilationem vel maximam ejus partem, *Marante p. 6. tit. de dilat. n.* 18. *Ruland. de Commiss. p. 1. l. 2. c. 7. Umm. disp. n.* 23. *ubi*
14 *ad rubr. ff. de fer. & dilat. n.* 2. quod forte *in Camera* interdum contingit, ob concursum utriusque Calendarii, *d. c.* 7. *n.* 10.

L. A procedente. 4.

S U M M A R I A.

Non debet dari dilatio, nisi praecedente causae cognitione. 1.
Citato Adversario. 2.
Judice pro Tribunali sedente. 3.
Ex quo adversarius laedi potest, id requirit citationem adversarii. 4.
Quae cognitionem causae desiderant, de plano non expediuntur. 5.
Prima dilationis datio aliquam requirit causae cognitionem. 6.
Verbum a procedente, *quomodo intelligendum?* 7.
Praxis hodierna. 8.

1 Non debet dari Dilatio, nisi praeceden-
2 te causae cognitione, *l. 4. C. de Adult.* citato
3 adversario & judice pro tribunali sedente,
4 unde enim adversarius laedi potest, id requirit citationem adversarii, *l.* 39. *ff. de*
5 *adopt.* & quae cognitionem causae desiderant, de plano non expediuntur, *l.* 9. §. 1. *&* 3. *ibique DD. ff. de offic. Procons.* Vid. *Carpz. d. process. d. t.* 13. *art.* 1. *n.* 160.
6 *& seqq. & Donell. l.* 24. *c.* 4. Et sic verius est, primam dationem dilationis aliquam requirere causae cognitionem, v. g. an probatio sit pertinens, possibilis, & necessaria, *Cynus in l.* 1. *h. t. nu.* 8. quem allegat *Umm. d. disp. n.* 17. ubi tamen dicit absente altera parte datam, per ipsius expressam

vel tacitam ratihabitionem confirmari. Il-
7 lud suave est, quod *Barb. hic* verbum *a procedente* intelligit de Processu ad ulte-
8 riora. Hodie ut plurimum sine citatione dantur, cum hac tamen clausula, si probatio impedimentorum non statim offeratur, ut petens dilationem intra terminum una cum exhibitione sui producti, vel si terminus audientiae differatur, ut in termino doceat impedimenta, & sic dilatio datur cum periculo partis, quemadmodum multa alia periculo partis dari solent; quae praxis in paucis judiciis recepta, & mihi semper optima visa est.

L. Cum a nobis. 5.

S U M M A R I A.

Sensus legis. 1.
An, si causa per appellationem judicis ad Principem fuerit delata & Princeps rescribat, quid suae voluntatis, judex inferior possit dare dilationem? 2.
Princeps consuli non debet, nisi partes plenae sint auditae. 3.
Rescriptum Principis pro lege est. 4.
Et pro sententia definitiva. 5.
An in Consistorio Principis detur dilatio? 6.
DD. *notatur.* 7.

1 Si causa per appellationem vel consul-
2 tationem Judicis ad Principem fuerit delata, & Princeps rescribat, quid suae voluntatis sit, Quaeritur: *An Judex inferior pos-*
3 *sit dare dilationem?* Negatur, quia Princeps consuli non debet, nisi partes plenae sint auditae, ut causa pleniore instructione
4 non indigeat, *l.* 1. *C. de relationibus.* Nam Rescriptum Principis pro lege est, *l.* 2. *C.*
5 *de legib.* & Rescriptum Principis est pro
6 sententia definitiva. Non igitur ex hac lege inferendum, in Consistorio Principis nullam dari dilationem, nam hoc contra omnem veniret aequitatem, & Princeps non posset causam cognoscere, cum probationes in continenti semper produci non pos-
7 sent, & sic *DD.* intellectum circa hanc Legem merito refutat *Umm. d. disp.* 7. *n.* 11.

L. Inter Privatos. penult.

S U M M A R I A.

Fiscus agens cum privato, nihil speciale habet ratione dilationum. 1.
Fiscus jure communi utitur, quando in specie

sit nullum expressum privilegium habet. 2.

1 Fiscus agens cum privato nihil speciale
2 habet ratione dilationum. Nota bene: Jure Communi Fiscum uti, quando in specie nullum expressum Privilegium habet, *Peregr. de Jur. Fisci lib. 6. tit. 1. n. 1. Farin. p. 1. fragm. lit. F, n. 150. Gail. lib. 1. obs. 90. n. 2.* & quos allegat *Klock. cons. 81. n. 12. v. 2.*

L. Nec de statu. ult.

SUMMARIA.

Ampliatur lex prima *h. t.* n. 1.

An Judex habeat potestatem prorogandi dilationem? 2.

De prorogatione dilationis, quæ fit termino nondum elapso, remissive. 3.

Prorogationes hæ apud nos nimis frequentes. 4.

Tempus a lege datum ob magnitudinem negotii non augetur. 5.

1 Est Ampliatio *legis primæ*, quod scilicet dilatio illa novem mensium ne quidem eo casu extendenda sit, si de statu agatur, aut omnibus bonis; Unde apparet, non posse ex *hac lege* probari, quod:
2 Judex habeat potestatem prorogandi, sed
3 scilicet *Barbos. hic* occasionem captavit de prorogatione dilationis, quæ fit termino nondum elapso, aliquid dicendi, de qua pluribus agunt *Vasq. p. 2. contr. c. 14. Tiraq. de retr. convent. §. 1. gl. 7. n. 41. Gail. l. 1. obs. 91. Berlich. p. 1. concl. 30. n. 25. &c. & concl. 38. nu. 67. & seq. Camillus Borrell. ad tit. 47. nu. 48.*
4 *& seqq.* Apud Nos prorogationes nimis sunt frequentes, & cuivis nota hæc ars prorogationem impetrandi. Nota bene:
5 Tempus a lege datum ob magnitudinem negotii non augeri.

TITULUS XII.

De Feriis.

L. Quoniam. 1.

SUMMARIA.

An fatalia interponendæ vel introducendæ appellationis sint continua? 1.

Per continua quid intelligatur? 2.

Ratio dubitandi. 3.

Decidendi. 4.

Tempora appellationis sunt continua, & currunt de momento in momentum. 5.

Damnum metuens litigator prorogationem vel restitutionem petere potest. 6.

An appellatio die festiva etiam in honorem Dei instituta interponi possit? 7.

1 **Q**Uæritur hic: *An fatalia interponendæ vel introducendæ Appellationis sint*
2 *continua?* id est, an etiam in iis computentur Feriæ repentinæ, propter res prospe-
3 re gestas a Principe indictæ? Videtur quod
4 non, quia tales feriæ prævideri non potuerunt, *l. 26. §. 7. ff. ex quibus causis*
5 *Maj.* Sed affirmatur, quia tempora appellationis continua, & currunt de mo-
6 mento in momentum, & quia damnum metuens litigator prorogationem vel restitutionem petere potest. Unde Colligunt
7 ex *hac lege*: appellationem posse in die festiva etiam in honorem DEI instituta interponi, *Scacc. de appell. q. 21. n. 51. Myneri proc. p. 1. c. 5. obs. 6. n. 14.* & per hanc legem, allegatis etiam *DD.* probat *Umminus d. disp. 7. n. 41.*

L. Ut in die. 2.

SUMMARIA.

Tenor legis. n. 1.

Ratio decidendi data a DD. 2.

Emancipatio. & manumissio sunt actus voluntariæ jurisdictionis. 3.

Identitas horum cum adoptione, Tutoris datione. 4.

Dd. *notantur*. 5.

Vera ratio decidendi. 6.

Rationis ratio. 7.

Quæ sint feriæ in honorem DEI instituta? *remissive*. 8.

Feriæ messium quomodo considerandæ? 9.

Lex hæc multis suspecta videtur. 10.

Rationes suspicionis. 11.

An tempora hæc messium vacationem etiam præbeant iis, qui circa messes non sunt occupati? 12.

Carpzovius *cum aliis notatur*. 13.

1 Die Dominica Emancipationem & Ma-
2 numissionem concedit, cujus rei rationem in eo *DD.* collocant; Confer. *Accl. ad l. 2. ff. de fer. it. ad l. 1. eod. n. 1. nec non l. 3.*
3 *h. t.* quod hi actus sint voluntariæ juris-
4 dictionis, & hinc idem esse volunt in Ado-

5 doptione, Tutoris Datione, *Marant. p. 4. dist. jud.* 16. *n.* 80. *Scacc. l. 2. de judic.*
6 *c. 5. n. 96. & seqq.* Sed verior videtur ratio in favore & pietate negotii consistere. *Don. l. 24. c. 7.* sicut etiam propterea causas pias omnes in feriis etiam divinis fieri posse volunt, *arg. l. 2. ff. h. t. Tiraq. priv. piæ caus. 52. Umm. d. disp. 7. n. 41.* &
7 per ea, quæ alleg. *Hill. d. c. 7. litt. CC,* reliquos actus judiciales prohibet, & Ferias Christianorum, nec non Messium &
8 Vindemiarum determinat. Sed *quæ sint Feriæ in honorem Dei institutæ?* de iis agit
9 *Ord. Cam. p. 2. tit. 53.* De feriis messium considerandæ sunt Ordinationes Judiciorum variorum: nam Messis tempora diversimo-
10 de designantur, & sic etiam *hac lex* su-
11 specta multis visa, quod 1. *Teodosio* adscribatur, quia tamen *Constantino*, cujus *lex 3. & 4.* longe recentior, 2. In antiquis Codicibus non habeatur; Vid. *Wesenbec. in pr. ff. h. t. n. 6. Speckan. cent. 1. q. 71. n. 4.* & quos allegat *Hillig. d. l.*
12 *24. c. 7. lit. D.* Tempora autem hæc Messium vacationem præbere putant etiam iis, qui circa Messes non sunt occupati, *Auth.*
13 *ad l. 1. ff. de fer. n. 2. 3. Carpzov. p. 1. c. 3. defin. 22. Scacc. l. 2. de judic. c. 5. n. 147. Hillig. d. l. 24. c. 7. lit. O.* Sed contrarium probatur per *l. 1. C. de Agric. & Cens. ibid. Bartolus Specul. l. 2. parte 1. tit. de Feriis §. 1. n. 8.* & sane ratio eorum, contrarium qui statuunt, hoc tantum concludit, quod si persona, qua uti volunt litigantes, occupata sit, v. g. circa Messem, præbeat excusationem, quod nemo negat.

L. Omnes Judices. 3.

SUMMARIA.

Die Dominica debent judicia & artium officia quiescere. 1.
Exceptio ab hac regula. 2.
Lex hæc quomodo accipienda? 3.
Die Dominica ab omni opere servili cessare jubemur. 4.
Scaccia *laudatur remissive.* 5.

1 Die Dominica debent judicia & artium officia quiescere, *Auth. ad l. 1. ff. h. t.*
2 *n.* 11. Exceptis operibus Rusticis tempore necessitatis, ob publicam annonæ utilita-
3 tem, *c. 3. X. eodem.* Nam de casu necessitatis *hac lex* merito accipienda, ne
4 contradicat juri Divino, quo ab omni opere servili cessare jubemur, *Exod. 12. v. 16.*
5 *Num. 15. v. 32. & seqq. Scacc. de judic. l. 2. c. 5. n. 117.* & hunc laudans *Hill. in Don. d. c. 7. lit. U.*

L. A. nullo. 4.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Quicquid caret nomine, caret etiam effectu. 2.
Ratio legis non est obscura. 3.
Generales ferias condere ad Majestatis jura pertinet. 4.
Principis interest, ne feriæ nimis multiplicentur. 5.
Nostro tempore plerique feriis ad voluptates & laxandam disciplinam abutuntur. 6.
Objectio resolvitur. 7.
An Magistratus cujusvis loci particulares ferias in honorem Dei ob memoriam alicujus beneficii facere possit? 8.
An istæ feriæ etiam observandæ extra territorium? 9.

1 Inferiores judices, cum non possint indicere ferias Imperiales, effectu etiam ea-
2 rum carere tales ferias. Nota bene: Quicquid caret nomine, caret etiam effectu;
3 Ratio legis non est obscura: Quia genera-
4 les ferias condere ad jura Majestatis per-
5 tinet, & Principis interest, ne feriæ ni-
6 mis multiplicentur, præsertim nostro tempore, quo plerique feriis ad voluptates, &
7 laxandam disciplinam abutuntur. Nec huic contraria *lex 4. ff. h. t. & l. 7. de offic. Procons.* Aliud enim condere ferias, *de quo hic,* aliud vero a Principe prius institutas
8 moderari, *Hillig. d. c. 7. lit. E;* licet Magistratus cujusvis loci particulares ferias, in honorem DEI ob memoriam alicujus beneficii, facere posse putet, *Vesenb. n. h.*
9 *t. n. 4. Auth. ad d. l. 4. ff. h. t.* qua tamen extra Territorium non valeant, *Hillig. d. l.*

L. Publicas. 5.

SUMMARIA.

Quomodo resolvatur lex obstans 12. ff. de publ. jud. *n.* 1.
Per res publicas quid veniat intelligendum? 2.
Quæ causæ feriis rusticis possint exerceri? 3. & 6.
Feriæ rusticæ quid sint? 4.
Sensus hujus legis. 5.

1 Causarum Fiscalium, non vero Criminalium,

nalium, ne obstet *l. 12. ff. de public. jud.* sed Patrimonialium, nec non Publicarum,
2 hoc est, quæ ad Reipublicæ Romanæ sa-
3 lutem spectant, v. g. Causarum pistoriarum, de quibus *vid. Cujac. de divers. temp. præscript. c. 13. & Hillig. d. l. lit. Bb*, hoc est Privilegium, ut etiam tempore feriarum, sive geminorum mensium, id est, æstivi & autumnalis, possint exerceri. Nota bene: Quæcunque causæ moram non patiuntur, in feriis etiam rusticis expediri
4 possunt, de quibus feriis rusticis non divinis etiam hoc Privilegium intelligendum, *Farin. p. 1. fragm. lit. f n. 201.* nisi in mora sit periculum, de quo casu loqui videtur *P. Barbos. in l. 1. part. 1. n. 51. & seq.*
6 *ff. soluto matrim.* ubi dicit, id esse intelligendum de negotiis principaliter publicam utilitatem concernentibus, non vero quæ secundario publicam concernunt utilitatem ut causa dotis.

L. Quadraginta. 6.

SUMMARIA.

Tenor legis. n. 1.
Ratio decidendi. 2.
Tempore quadragesimæ civilia judicia non clausa nec serviles operæ vetitæ. 3.
An & quatenus hæc lex *hodie observetur?* 4.

1 Tempore Quadragesimæ, omnes crimi-
2 nales cognitiones sunt prohibitæ, ob me-
3 moriam Passionis Dominicæ eo tempore recolendam. Et ideo nec Civilia judicia clausa, nec serviles operæ vetitæ: *Scacc.*
4 *d. c. 3. n. 115.* Neque *hanc legem* in Criminalibus causis hodie servari notat *Clarus §. fin. q. 50. n. 3. & Wesenb. ad Rubr. h. t. n. 26.*

L. Omnes. 7.

SUMMARIA.

Enarratio feriarum. 1. seqq.
Quænam feriæ sint civiles? 2.
Quæ divinæ? 3.
Diebus 15. Paschalibus, ut ne quidem annonariæ functionis compulsio fieri possit, prohibet Imperator. 4.
Ampliatio hujus. 5.
Ratio decidendi. 6.
Spectacula diebus in honorem DEI consecratis prohibentur. 7.

1 Recenset I. Ferias rusticas, ut æstivas fervoribus mitigandis, autumnales fructibus
2 colligendis destinatas. II. Civiles, ut dies Calendarum Januarii, item diem Natalitium Veteris & Novæ Romæ, id est,
3 Constantinopolis. III. Divinas, ut Ferias Paschatos, Natalitiorum Christi, Epiphaniæ, dies Apostolorum & diem Dominicam.
4 IV. Ferias Imperatoris solemnes. Sed & 15. diebus Paschalibus prohibet, ut ne quidem annonariæ functionis compulsio iis
5 diebus fieri possit, licet utilitatem publi-
6 cam spectet. Quorum omnium ratio ob-
7 scura non est. Spectacula etiam his diebus in honorem DEI consecratis, prohibentur; quod bene notandum. Addit & Imperator diem Nativitatis suæ vel susceptorum fascium Imperii.

L. Actus omnes. 8.

SUMMARIA.

Verba legis. 1.
Ratio ejusdem. 2. *Illatio ex ratione.* 3.
Alia decidendi ratio. 4.
An Notarius die festo facere possit instrumentum? 5.
An pignoratio pro sententiæ executione fieri possit? 6.
Quid sentiendum de illatione quorundam ad num. 4. *datam rationem?* 7.
Diversum quid in Tutorum constitutione. 8.
Multæ legum extensiones sæpe super lubrico fundamento extruuntur. 9.

1 Omnes Actus Judiciales, in diebus Paschalibus conquiescere debent, exceptis his, quæ pietatem respiciunt, ut Emancipationes, Adoptiones, Decreta circa alienanda
2 bona minorum immobilia. Quia scilicet, ut supra diximus, rationem collocant in eo,
3 quod hi sint actus voluntariæ jurisdictionis, & sic inferunt, omnes alios actus ju-
4 risdictionis voluntariæ licite diebus festis exerceri. Alii, ut *Menoch. lib. 1. A. Q. 30. n. 14.* in eo rationem decidendi constituunt, quia nullam causæ cognitionem desiderant, & ex ea juncta priori ratione
5 inferunt, Notarium facere posse instrumen-
6 tum die festo, & pignorationem pro sen-
7 tentiæ executione fieri posse & simil. Sed illa extensio ob rationem dubiam vix as-
8 sensum merebitur. Sane de tutorum constitutione habemus textum in *l. 2. ff. h. t.* Sed ibi additur ratio: non, quia sit voluntariæ jurisdictionis, sed quia sit pietatis, *Camill. Borell. d. t. 38. n. 102.* idea vide-

9 videmus, quam multas legum extensiones sæpe super lubrico fundamento extrui.

L. Provinciarum. 9.

SUMMARIA.

Exceptio est legis quintæ. 1.
Summa legis. 2.
Latronum causæ etiam tempore quadragesimæ cognosci possunt. 3.
Latrones diebus festis torqueri possunt. 4.
Quatenus procedat? 5.
An facinorosus super sociis interrogandus? remissive. 6.
Quid nonnulli ex hac lege colligant? 7.
Ratio. 8.
Sceleratorum consiliorum proditio per tormenta quærenda est. 9.
Exceptio a regula n. 4. *data*. 10.

1 Est Exceptio *legis quintæ*. Summa est:
2 Latronum causæ etiam tempore Quadra-
3 gesimæ cognosci possunt, & diebus festis
4 torqueri possunt, ut indicent socios criminis. Nota bene; Facinorosum torqueri
5 posse, ut indicet socium: sed id eo casu tantum verum, quando vel constat de sociis, vel crimen non solet sine so-
6 ciis patrari. De quo, & *An facinorosus super sociis interrogandus?* vid. *Farin. q.* 11. *num.* 19. *Clarus* §. *fin. q.* 64. *num.* 8. *Flaminius Chartarius de interrogationibus*
7 *Reorum lib.* 4. *c.* 1. *num.* 85. *&c.* Colligunt etiam ex hac lege: Latronem etiam die
8 feriato torqueri posse, ne differatur scele-
9 ratorum proditio consiliorum, quæ per latronum tormenta quærenda est, & idem Reo Majest. Veneficis, Adulteris & simil. *l.* 3. *c. de Episc. aud.* Sed Judex, ubi nullum periculum moræ, minus recte faciet,
10 si torturam exequatur in die cultui sacro consecrato, per ea, quæ recte tradit *Clarus* §. *fin. qu.* 64. *n.* 34. *& qu.* 97. *n.* 6. quem allegat & sequitur *Dn. Carpzov. p.* 3. *pract. crim. qu.* 124. *num.* 4. *& Wesenb. in com. C. h. t. n.* 21. *& Ummius d. disp.* 7. *num.* 41. Ideoque illud de casu Necessitatis, ubi in mora periculum, accipiendum.

L. Dies festos. final.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Si dies Imperatoris natalis in diem incideret Dominicam, differri debet in sequentem diem. 2.
An citatio die feriata ad diem non festum fieri & insinuari possit? 3.
Testes, si in die non feriato absolvi non potuerunt, die feriato adhuc examinari possunt. 4.
Limitatur. 5.
An Studiosi habeant privilegium, die Dominica studia Juridica tractare? 6.

1 Diebus Festis in honorem Dei dedicatis, præsertim Dominicis, prohibentur omnes Cognitiones, Executiones, Vexationes, Admonitiones, Subhastationes: Permittuntur tamen Transactiones, deinde prohibentur omnes Voluptates, scenæ Theatrales, Certamina, sub pœna amissionis officii, &
2 proscriptionis bonorum, adeo, ut si Natalis Imperatoris in diem Dominicam inciderit, differri debeat in diem sequentem.
3 Sed quæritur: *An Citatio die feriata ad diem non festum fieri & insinuari possit?* Affirmat hoc *Gail. l.* 1. *obs.* 53. *n.* 5. Sed negativa de jure & per *l. hanc verior*. Ibi: *nulla admonitio*: item ibi: *Præconia*
4 *&c. Hillig. in Donell d. c.* 7. *lit. A.* Testes etiam, si in die non feriato absolvi non potuerint, in die feriato examinari posse, tradunt *Menoch. d. qu.* 30. *num.* 15. *Farin. qu.* 80. *n.* 55. *& seqq. Umm. d. n.* 41.
5 Quod intelligo, si testes cum magno detrimento suo & producentis, alias diu detinendi essent, & quoties periculum adest
6 & simil. Quod Studiosi privilegium habeant, die Dominica studia juridica tractare, in legibus non reperio, sed potius summo Legislatori maxime displicens.

TITULUS XIII.

De jurisdictione omnium Judicum, & de Foro competenti.

L. Non quidem. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Traditio Doctorum h. l. est contraria. 4.
Sensus legis. 5.
Distinctio Vulteji approbatur. 6.
Conciliatio l. 18. ff. de jurisdict. *cum hac nostra*. 7.

1 PRocurator Fisci inter privatos sententiam, ipsis consentientibus, & jurisdictio-

ctionem prorogantibus, dixerat; Quæri-
2 tur: an valeat? Videtur quod non, quia Procurator in causis Fisci tantum Jurisdi-
3 ctionem habet; Sed Respondetur Affirmative; quia incompetens Judex, si modo in aliis Jurisdictionem habeat, potest competens fieri consensu litigatorum, scientium ipsum incompetentem esse, *l.* 1. *&* 2. *ff.*
4 *de judic.* Sed hoc videtur repugnare traditioni Doctorum, quod prorogatio non fiat ad causas diversæ formæ, speciei & naturæ, *l.* 61. §. 1. *ff. de judic. Petr. Barbos. ad l.* 1. *ff. de judic. art.* 1. *num.* 96. *& seq. Vasqu. p.* 2. *controv. c.* 14. *num.* 34. *Boer. de jurisd. c.* 7. *n.* 43. quos sequi vi-
5 detur *D. Mevius p.* 6. *dec.* 77. *n.* 6. Sed contra urget hic textus, nam Procurator Fisci non tantum erat adstrictus ad personas, Fiscum & privatum, ut putat *Augustin. Barb. hic*, sed etiam ad causas Fisca-
6 les, ideoque perplacet Distinctio *Vulteji hic allegata ab Hillig. in Don. l.* 17. *c.* 10. *lit. Aa.* Scilicet eandem causæ qualitatem requiri, si generalem & summam requiras, qua causa alia Criminalis, alia Civilis. At in Civilibus sunt iterum qualitates speciales, ubi permittitur prorogatio a causa una ad aliam, si personæ modo alias subjectæ, aut si non sint, requiritur identitas causæ in qualitate speciali, sicut ex *Vultejo* hoc explicat *Hillig. d. l.*
7 Nec obstat *l.* 18. *ff. de jurisdict.* Quia hic Judex erat aditus, & sententiam dixerat, sed in *d. l.* 18. Judex nondum erat aditus, sed placitum erat inter partes de proroganda Jurisdictione, ubi antequam adeatur Judex, licita est pœnitentia, modo præstetur interesse. Conf. *Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 3. *th.* 7. *lit. E, Vivius dec.* 126. *Speck. c.* 1. *qu.* 89. *Berlich. p.* 1. *concl.* 5.

L. Juris ordinem. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio decidendi. 2.
Re nondum tradita actio non est realis. 3.
Actor sequitur forum rei. 4.
Limitatur regula. 5.
Reus etiam conveniri potest in loco, ubi contractus celebratus. 6.
Verba, vel tempore contractus habuit, *quomodo sint accipienda?* 7.
An regula n. 4. *data juri sit consona?* 8.
Limitatur hæc regula. 9.
Ampliatur. 10.
Objectio diluitur. 11.
Zangerus *notatur.* 12.

1 Emerat Alexander a Mævio fundum, in alia Provincia situm, quam ubi domicilium habebat Mævius, qui postea domicilium in aliam Provinciam transtulit, Quæritur: *An Alexander Mævium convenire*
2 *possit in eo loco, ubi fundus situs est?* ne scilicet cum incommodo suo venditionem sequi teneatur. Sed Respondetur negative:
3 quia nondum re tradita, non est actio realis, sed personalis, sed in domicilio suo conveniendus est, quod nunc habet, vel quod tempore Contractus habuit, id est, in foro loci contractus. Ex hac lege duas Colligunt Regulas; I. Est Notissima,
4 scilicet Actorem sequi forum rei, quam
5 Regulam Limitant, Nisi persona habeat Privilegium, ut Miserabiles, Clerici, & Studiosi, aut causa sit Ecclesiastica, vel continens, de quibus Limitationibus pluribus agitur a *Socino reg.* 10. *Doring.* in voce *actor*, *n.* 97. *Ricc. in collect. decis.* 366. *& Tuscho concl.* 122. *lit. A.* Conferantur & *axiomata Aug. Barbos. locupletata lib.* 1. *c.* 24. *axiom.* 6. II. Regula est:
6 Quod Reus conveniri etiam possit, ubi
7 contractus celebratur; Nam non videtur, per verba: *vel tempore contractus habuit*, hic locus domicilii prioris, ut talis, intelligi, scilicet ut possit quis Lipsiensis, qui jam Lubecam se tulit, Lipsiæ, ut in loco domicilii conveniri, quamvis enim hoc æquitati consonum videatur, & ideo etiam *Duareno* placeat, quem citat *Hillig. in*
8 *Donell. lib.* 17. *cap.* 12. *lit. N.* Non tamen videtur hæc juri consona, quia in domicilio hic contraxit, & hoc probat
9 etiam particula *tantum*, nam alias daretur tertius locus, scilicet Contractus, *Donell. d. l. Auth. ad l.* 9. *ff. de judic. n.* 14. 15. Sed in loco Contractus tunc convenietur Reus, quando ibi invenietur per *c. Romana* §. *contrahentes*, *de foro compet. lib.*
10 6. *Gail. l.* 2. *obs.* 36. *n.* 14. quod etiam de eo casu intelligimus, si aliquis in loco Contractus ut Advena versetur mox discessurus, nam alias aliquis raro in loco con-
11 tractus inveniri posset; non obstat *l.* 19.
12 §. 2. *ff. de judic.* quo textu in contrarium mo-

vetur *Zangerus de except. p. 2. c. 1. n. 48.* (*in alia editione num.* 120.) *& Dn. Carpzov. lib.* 2. *resp.* 30. *num.* 6. nam ibi non requiritur, ut tunc non sit Advena, quando agitur, quasi ex ea causa esset jus revocandi domum, sed ne tunc fuerit Advena, quando contractum est. Omnia enim ibi verba præteriti temporis referunt se ad tempus negotii gesti, non vero litis motæ. Vide notata ad *d. L.* 19. §. 2.

L. Privatorum. 3.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Jurisdictio ei, qui nullam habet, tribui nequit. 2.
Quod non est, prorogari non potest. 3.
Jurisdictio publico jure a lege vel Principe defertur. 4.
Compromissa ad similitudinem judiciorum redacta. 5.
Compromissa an judiciorum vim habeant. 6.
Pactio, qua conventum, ut debitor si in mora extiterit, capi & carceri privato includi possit, est irrita. 7.
Nemo se in possessione jurisdictionis fundare potest contra superiorem. 8.
Limitatur. 9.

1 Privatorum consensu potest quidem ejus, qui jurisdictionem habet, jurisdictio prorogari, *vid. Auth. ad l. 1. ff. de judic. num.* 1. *& ad l.* 15. *ff. de jurisd. num.* 1.
2 sed non potest jurisdictio tribui ei, qui
3 nullam habet, quia, quod non est, prorogari nequit, *l. 5. ff. de precar. Matth.*
4 *Steph. de Jurisd. l.1.c.23. n.* 3. quia hæc publico jure a lege vel Principe defertur.
5 Aliud sunt Compromissa, quæ quidem ad similitudinem judiciorum redacta, *l. penult.*
6 *supra de Arbit.* judiciorum tamen vim non habent, *Paurmeist. lib. 1. de jurisdict. c.*
7 25. *n.* 24. ideo pactio irrita, qua convenit, ut debitor, si in mora extiterit, capi & carceri privato includi possit, *Hillig.*
8 *in Donell. l. 17. cap. 10. lit. O.* Exinde sequitur, neminem se in possessione jurisdictionis fundare posse contra superiorem,
9 nisi & titulum doceat, cum licet exercuerit jurisdictionem, illi tamen, inter quos exercuit, eam concedere non potuerunt, sed superior, per tradita *Dn. Mevii p.* 1. *dec.* 54. & quos allegat *n.* 6.

L. Nemo. 4.

SUMMARIA.

Verba legis. 1.
Ratio decidendi. 2.
Limitatur. 3.
Si Judex sententiam protrahit, pars appellare poterit a judice suo justitiam denegante sive protrahente. 4.
Vel Promotoriales a superiori petere, aut mandata pœnalia cum clausula. 5.

1 Nemo, lite semel constituta, se subtrahat cognitioni Ordinarii Judicis competentis, *Auth. ad l. pen. ff. de jurisd. num.* 1. implorato auxilio extraordinario, sed sententiam a Judice semel approbato, exspectet, quia, si se gravatum senserit, potest ap-
2 pellare ad proxime Superiorem, Ratio *in*
3 *l. ubi captum* 30. *ff. de judic.* Ideoque hæc lex de lite contestata intelligenda, ne obstet *l. si per errorem* 15. *ff. de jurisd.* videri potest *Bacch. ad Pand. ad d. l.* 15.
4 *ff. de jurisdict. n.* 8. 9. 10. Nisi Judex protrahat sententiam, ubi pars, cui justitia protrahitur, poterit appellare a Judice suo justitiam denegante & protrahente, *Pan. in c. ex parte n. 2. X. de appell.*
5 vel poterit Promotoriales a Superiori petere, aut mandata pœnalia cum clausula &c. vid. *Gail. lib. 1. obs. 24. & 74. cent. 3. obs. 57. cent. 5. obs. 82. Petr. Greg. de appell. l. 2. cap. ultim.*

L. In Criminali. 5.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Tribunus executionem militarem præbens capitaliter punitur. 2.
DD. notantur. 3.
Expositio nostra probatur ab auctoribus aliis. 4.
Probatur etiam per rationes. 5.

1 Quicunque Actor Reum in vetito examine, id est, coram Judice incompetente, sc. cujus jurisdictio non potuit prorogari, convenerit, vel executionem sententiæ petierit vel Instrumenti, & Reus errans responderit, vel Actor executionem militarem petierit, amittit suam Actionem, Reus vero, si in suo foro conventus declinaverit judicium, & falso ad alium Judicem provocaverit, pro condemnato habendus
2 est. Et Tribunus executionem militarem
3 præbens capitaliter punitur. Quamvis autem

Trem-

Trentac. l. 2. resol. tit. de judic. resol. 8. & Hillig. in Donell. lib. 17. c. 22. l. B. & DD. communiter, nec non *Barbos. hic* hanc legem generaliter velint intelligere
4 de omni judicio incompetenti ; Expositio tamen nostra probatur rectius a *Vultejo hic & Berlich. part. 1. concl. 5. num. 23.*
5 *& Dn. Carpzov. l. 2. respons. 38.* & quidem ex his Rationibus: I. Quia vetiti judicii mentio fit, adeoque non habendus respectus ad Codicem Theodosianum abrogatum. II. Non concedendum est, voluisse Imperatorem totum jus prorogationis jurisdictionis abolere. Præterea de eo casu hanc legem intelligunt, quando reus cum effectu tractus est ad judicium vetitum v. g. militare, per tradita *Menoch. cons. 230. n. 97. & n. 118.*

L. Magisteriæ. 6.
S U M M A R I A.

Magistro militum competit potestas cognoscendi causas militum reorum. 1.
Ratio decidendi. 2.
Limitatio. 3.
Praxis hodierna. 4.
Observatur hac lex indistincte. 5.
Restringitur ad milites tantum actu limitantes. 6.
Illiteratus potest esse judex inter milites. 7.
Praxis hodierna. 8.

1 Magistro Militum competit potestas cognoscendi causas militum Reorum, (Nam si miles Reus, actor Rei forum sequitur, *l. 2. & 5. h. t.*) & Causas quidem, non
2 tantum Militares, sed etiam Civiles, quia hoc consuetudo introduxit, & nemo eos communibus coercere potest pœnis, *Auth.*
3 *ad l. 2. ff. de re militar. n. 1. 2.* Quod intelligendum de delictis militaribus, etiam communibus non adeo enormibus, nam ob enormia delicta puniuntur a Præside ob exemplum. Et ita *hunc textum* cum
4 aliis declarat *Vinc. de Franch. decis. 88.* Sed videmus tamen hodie milites actu militantes a suis Ducibus puniri, etiam ob deli-
5 cta communia & enormia. Ideoque *hac lex* observatur indistincte, nisi alibi & non in
6 loco militiæ deliquerint. Non habet autem *hac lex* locum, nisi in militibus actu militantibus, *Vincent. de Franchis d. decis. n. 6. Franc. Vivius decis. 254.* Collige: Il-
7 literatum posse esse judicem inter milites, *Gratianus discept. foren. cap. 188. n. 47. &*
8 *Barbos. hic nu. 2.* quod hodie videmus, dum gregarii etiam milites, in judicio militari in causis Capitalibus suffragia ferunt.

L. Per iniquum. ult.
S U M M A R I A.

Summa legis. 1.
Privata Collegia possunt habere suos peculiares judices, sed in negotiis ad illud Collegium pertinentibus. 2.
Explicatur hac regula. 3.
Collegiis istis, cum ordinario judice concurrentem jurisdictionem habentibus, data est jurisdictio non privative, sed cumulative. 4.
Jurisdictio in dubio data videtur cumulative. 5.
Limitatur. 6.

1 Loquitur *hac lex* I. De Militibus Togatæ militiæ omnibus, ut qui sunt in ministerio Principis. II. De omnibus Armatis, sed missis, vel adhuc quidem in expeditione versantibus, sed qui Negotiandi facultatem a Principe acceperunt; illi ergo omnes, si sint in Collegio licito mercatorum vel simili, quod Collegium peculiarem habet judicem, conveniri possunt coram eo, sed tantum de Negotio ad Collegii illius expeditionem pertinente, ita tamen, ut in arbitrio sit Actoris, artificem vel membrum Collegii coram Judice ordinario vel coram speciali Collegii Judice convenire, nec habeat miles declinandi
2 hunc vel illum judicem potestatem. Collige: I. Posse habere Collegia privata suos peculiares Judices, sed in negotiis ad illud
3 Collegium pertinentibus, sicut etiam potestatem statuendi habent, tantum de iis rebus, quæ mercaturam concernunt, vel processum in rebus mercaturam concernentibus. Conf. *Auct. ad l. fin. ff. de Colleg. & Corp. Benev. Stracch. de Mercatura tit. quomodo in causa mercat. procedatur, p. 1. c. n. 8.* Quorum statuta, etiamsi actus respiciant, non vero processum, in aliis Judiciis etiam obligant, *Straccha d. parte 1. n. 10.* II.
4 Collige talia Collegia cum Judice Ordinario habere concurrentem jurisdictionem, ita ut Preventioni locus sit, & ideo iis non privative, sed cumulative data est jurisdictio, *BD. hic & Gail. l. 2. obs. 20. Hillig. in Donell. lib. 17. c. 9. lit. Q. Strac-*

 ch.

8 *ch. d. tit. pag.* 2. *num.* 12. Colligunt III. Jurisdictionem in dubio magis videri datam cumulative, adjuvandi Superioris gratia, quam privative, nisi in usumfructum vel feudum data sit, de quo *Mynf. cent.* 6. *obs.* 99. *Carpzov. p.* 1. *Constit.* 27. *def.* 11. *Menoch. lib.* 2. *præsumpt.* 18.

TITULUS XIV.

Quando Imperator inter Pupillos, Viduas, vel alias miserabiles Personas cognoscat: Et ne exhibeantur.

L. Si contra. unic.

SUMMARIA.

Personæ miserabiles quænam sint? 1. seq.
Sub viduis etiam intelliguntur virgines. 2.
Licet divites. 3.
Ratio hujus assertionis. 4.
Limitatur. 5.
An virgo etiam majorennis parente destituta pro miserabili habeatur? 6.
Carpzovius *notatur.* 7.
Ratio dubitandi. 8.
Ampliatur. 9.
Numerus miserabilium personarum nimis extenditur. 10.
Personæ miserabiles extra ordinem ad Consistorium Principis trahi non possunt, ne quidem Rescripto. 11.
Hodie generale videtur. 12.
Personæ miserabiles alios extra provincias ad curiam Principis trahere possunt. 13.
Sive oppressionem metuant, sive non. 14.
Observantia in foris Statuum Provincialium. 15.
Privilegium hoc etiam in criminalibus locum habet. 16.
Si miserabilis persona contra aliam agit, an locus sit huic privilegio? 17.
Ratio decidendi. 18.
Limitatur. 19.

1 Circa Pupillos, id est, Orphanos, *l.* 239. *pr. de V. S.* vel etiam a patre emancipatos, *Vinc. de Franch. dec.* 100. *n.* 17.
2 *&* *Barbos. hic nu.* 33. Viduas, per quas &
3 Virgines intelligo, *l.* 242. §. 3. *d. t.* licet
4 divites, cum lex non distinguat, & cum divites majori periculo expositæ, *Hillig. in Donell. lib.* 17. *c.* 20. *lit. B,* *&*
5 *Dn. Carpz. lib.* 2. *resp.* 19. *nu.* 19. *& seqq.* non tamen luxuriose viventes, *Hill. d. l. &*
6 *Christinæus vol.* 2. *dec.* 161. aliquid singulare hic constituit Imperator. Virginem etiam majorennem parente destitutam ex-
7 cipit, *Dn. Carpzov. d. l. nu.* 9. *cum Covarr. & Vult. ibi allegato*; Quod tamen videtur negari posse, & ita idem Privilegium iis tribuendum esse, per *l.* 242. §.
8 *viduam de V. S.* & ratio hujus legis in iis etiam militat, scilicet, Consilii inopia, imbecillitas sexus, & mariti, a quo defendatur, carentia, & est hæc sententia communiter recepta, teste *Trentac. lib.* 2. *tit. de citat. resol.* 2. *nu.* 16. *Castillo l.* 3. *controv. c.* 25. *n.* 25. & quos allegat
9 *Hillig. d. lit. B*, & locum etiam habet hoc Privilegium in maritata, si ei vir inutilis, *Covarr. in pr.* 99. *cap.* 7. *nu.* 2. *Vinc. de Franch. dec.* 100. *nu.* 18. & quos allegat *Barbos. hic nu.* 9. *Hillig. d. lit. B.* Laborantes sontico morbo, aliasque miserabiles personas, quas enumerat *Menochius lib.* 2. *A. Q. casu* 66. *nu.* 13. *Alex. Trentac. d. tit. de cit. resol.* 2. *nu.* 28. *Thesaurus decis.* 177. *nu.* 1. *Mascard. concl.* 1064. *& Barb. hic prolixissime*, & quos
10 allegat idem, *Riccius dec. coll.* 1. quos tamen numerum miserabilium personarum nimis extendere notat *Hilig. in Donell. l.* 17. *c.* 20. *lit. B*, circa hos, inquam, con-
11 stituit Imperator duo: I. Ut hæ Personæ extra ordinem ad Concistorium Principis trahi non possint, ne quidem Rescripto,
12 quod tamen hodie generale videtur juxta *Nov.* 86. *c.* 1. quamvis quod de Rescripto
13 hic habetur, speciale adhuc sit. II. Ut hæ Personæ extra Provincias ad curiam Prin-
14 cipis trahere possint alios, sive oppressionem metuant, sive non, ex voce: *Præ-*
15 *sertim*. Et huic legi in Statuum Provinciis locus est, adeo ut v. g. Vidua Adversarium ad tribunal Electoris v. g. Brandenburgici trahere possit, licet respectu Imperatoris locum non habeat. *Carpzov. lib.*
16 2. *resp. num.* 14. *& seq.* Et hoc privilegium etiam in criminalibus locum habet per ea, quæ tradit *Castillo l.* 3. *contr. cap.* 25. *n.* 20. nec ei renunciari potest, *Castillo num.* 23. & competit illis quoque, qui cum miserabili persona communem causam habent, *Castillo d. l. nu.* 29. qui *nu.* 30. idem privilegium etiam Ecclesiæ tribuit. Si ta-
17 men miserabilis persona contra aliam age-
ret

ret, non volunt huic privilegio locum esse per ea, quæ tradit *Cabrr. d. c.* 72. *nu.* 4. *Vinc. de Franch. dec.* 188. *& Trentac. d. l. num.*
18 18. *& Barb. hic num.* 29. quia privilegiatus contra privilegiatum utitur jure communi, *l.* 8. *ff. de excus. tutorum* & per allegata a *Sal-*
19 *gado in labyr. p.* 1. *c.* 7. *n.* 46. Quod tamen limitandum est, nisi una persona sit alia magis privilegiata, quemadmodum viduas, orphanos magis privilegiatos quam Scholares, tradit *Salgad. d. l. num.* 47. *Castillo d. l. n.* 27. De materia hujus legis agunt *DD.* plurimi allegati a *Castillo d. l. cap.* 25. *num.* 2. *& seq.*

TITULUS XV.

Ubi de criminibus agi oporteat.

L. Quæstiones. 1.

SUMMARIA.

Intellectus legis. n. 1.
Forum delicti competens est triplex. 2.
Forum hoc neque miles detrectare potest. 3.
Neque Forensis. 4.
Ratio. 5.
In judicio, cui quis alias subjectus non est, delinquens prorogat jurisdictionem. 6.
Neque clarissimi. 7.
Limitatur. 8.
Judicem delinquentis, sub quo degit, requiri, ut eundem ad locum delicti remittat, non est hodie necessitatis, sed urbanitatis. 9.
Ampliatur regula. 10.
Praxis judiciorum videnda. 11.
Forum delicti competens est vel inchoati vel consummati. 12.
Locus est præventioni. 13.
Absurdum est, ut eadem vox duobus prædicatis subjecta respectu unius aliter quam alterius accipiatur. 14.
Lectio hujus legis *in Codice Teodosiano.* 15.
Subjiciuntur casus. 16.
Sententia hæc est communis. 17.
Zangerus & Carpzovius *notantur.* 18.
Locus ubi reperitur reus, non est domicilii: 19.
DD. *notantur.* 20.
Delinquens etiam in foro domicilii puniri potest. 21.
Ampliatur. 22.

1 LOquitur *lex* de Criminibus publicis & privatis; modo extra ordinem agatur; id est Criminaliter, non Civiliter, &
2 in his est Forum competens triplex: I. Forum est locus delicti commissi; *Auth. ad*
3 *l.* 3. *ff. de off. Præs. nu.* 3. quod nec miles detrectare potest, *l.* 2. *pr. ff. de re milit.*
4 nec forensis, si in judicio hoc delinquat
5 injuriis, nam in judicio, cui quis alias sub-
6 jectus non est, delinquens prorogat jurisdictionem ejus, *D. Mevius p.* 5. *dec.* 374.
7 *n.* 2. nec Clarissimi, *l.* 1. *C. ubi Senato-*
8 *res*, quando absque scrupulo est, si delinquens ibi deprehendatur, nam tunc contra eum elapsum ut Jurisdictioni jam semel subjectum procedi potest; sed si ibi deprehensus non sit tantum in bona, si quæ eo loco habet, non vero contra Personam, nec bona, si quæ alibi habet, instituitur executio, *Clement. Pastoralis* 2. *de sent. & re judic. c. Romana* §. *contrahente, de Foro compet. lib.* 6. Potest tamen citari
9 absens per subsidium Juris, id est, potest requiri Judex, sub quo degit, ut delinquentem ad locum delicti remittat, quod tamen hodie non est Necessitatis, sed Ur-
10 banitatis, potissimum, quando non sunt sub eodem Principe judices, de quo plu-
11 ribus agit *hic Wesenb. nu.* 2. Sed videnda est Praxis judiciorum, ideo alicubi contrarium observatur & confer. *Dn. Mevius p.* 2. *dec.* 4. Vid. *Dn. Carpzov. Pr. crim. q.* 110. *n.* 47. *& seq.* II. Locus est, ubi crimen inchoatum, quod vulgo de Accusatione inchoata, ut in *l.* 13. *C. de adult.* alii forte rectius, de loco inchoati delicti intelligunt, quia hic de foro, non præ-
12 ventione sermo est, ergo melius est, dicere forum delicti esse, vel inchoati delicti vel consummati, adeo ut hæc duo loca
13 concurrant, & locus sit præventioni. Nam
14 videtur absurdum esse, ut eadem vox duobus prædicatis subjecta, respectu unius aliter quam alterius accipiatur; juxta opinionem enim *DD.* Crimen, quando dicitur, quod commissum sit, de ipso delicto intelligendum, quando vero dicitur inchoatum, per crimen intelligitur Accusatio, in una periodo & fere unico commate, sicut
15 & in Codice Theodosiano *hæc lex* ita legitur, ut vox *inchoata* ad crimina referatur. Et ita *hanc legem* intelligit *Wesenbec. hic & Hillig. in Donell. lib.* 17. *c.* 16.
lit.

lit. E. Rittersh. in Nov. p. 9. c. 10. nu. 56. Præsupposito igitur intellectu, planior
26 erit illa sententia, quando agens stat in uno Territorio, & sclopeto ferit alterum stantem in altero Territorio, quod nunc tam locus inchoati delicti, quam locus consummati delicti tribuant jurisdictionem, & quod tunc locus sit præventioni, sicut hanc sententiam proponit *Castr. in titul. seq. l. un. Clar. §. fin. qu. 37. nu. 9.* & plures allegans *Farinac. qu. 7. num. 46.*
17 ubi communem vocat, licet, cum *Zang.*
18 dissentiat *Dn. Carpzov. in proc. crim. qu. 110. num. 18. & seq.* Sic si quis mulierem rapiat & alio loco per vim stupret, uterque
19 locus est delicti commissi. III. Locus, ubi
20 reperitur Reus, quod tamen *DD.* ad domicilii locum restringunt; Verum aliud est forum domicilii, aliud ubi reperitur, nec ab uno ad alterum infertur potest illatio, contra illos *DD.* recte a *Donello d. l. 17. cap. 16. lit. F* urgetur *l. 3. ff. de offic. Præsid.* ibi: *nec distingui, unde sint, l. 3. pr. de re mil.* Confer. etiam *DD.* quos allegat *Hillig. d. l. E. & Rittershus. in Nov. d. p. 9. c. 10. nu. 60.* Adeoque non probo illorum sententiam, qui dicunt, tum demum facinorosum in loco extra delicti locum, ubi reperitur, accusandum esse, si sit vagabundus, *Cothmann. vol. 3. cap. 30. num. 69.* & quos refert *P. Barbos. in l. heres absens, 19. §. proinde in rubr. de foro delicti, nu. 11.* qui tamen *n. seq.* cum remittendum esse putat ad locum delicti. Conf. *Processus meus inquisitorius, cap. 2. num. 5.* Hoc tamen declarandum puto, si crimen sit notorium, aut facile probari possit; nam si difficilis probatio, potius remissionem ad locum delicti, ubi probationes sunt faciliores, suaserim. Sed IV. Dari potest Forum, scilicet domicilii, ab his tribus distinctum, de quo hic nihil forte, qui est commune forum & non speciale, voluit autem Imper. *hic* speciale forum delinquentium, ut alium tractare;
21 sed posse delinquentem etiam in domicilio puniri, dubium non est per *l. seq. & l. 7. §. 10. ff. de interd. & releg. Dn. Carpzov. d. quæst. 110. n. 9. Covarr. Pr. Q. 11. nu. 5. & Matth. Steph. lib. 2. de ju-*
22 *risd. c. 10. nu. 12.* Et quidem indistincte, sive notorium sit crimen, sive adhuc probandum, nam hoc forum est generale & ordinarium.

L. Sciens. 2.

S U M M A R I A.

Falsi species. 1.

Magistratus loci domicilii vel habitationis potest delinquentem punire de delicto alibi commisso. 2.

1 Commiserat quis Plagium, & vendiderat sciens puerum liberum, qui puerum agnoscunt sibi sanguine junctum, volunt accusare Plagiarum. Quæritur: *coram quo judice?* Resp. *hic* coram eo, sub cujus jurisdictione degit, quod de domicilio cum *Salyc.* intelligendum. Diximus enim ad *l.*
2 *prec.* quod Magistratus loci, domicilii, vel habitationis, indistincte possit delinquentem punire de delicto alibi commisso. *Vid. Covar. d. l. Fachin. l. 9. cap. 20. & Farin. qu. 7. nu. 24. & seq.* ubi hanc receptionem vocat sententiam.

Auth. Qua in Provincia.

S U M M A R I A.

Intellectus legis. n. 1.

Reus conveniendus est in loco delicti, vel contractus. 2.

Ratio decidendi. 3.

Quid juris circa conventionem Procuratoris Rei? 4.

Exceptio ab hac regula. 5.

Ratio exceptionis. 6.

Ratione delicti tum inchoati, tum consummati, contrahitur forum. 7.

Ampliatur. 8.

An quilibet in solidum judicare possit? 9.

Ratio dubitandi. 10.

Assumitur sententia Carpzovii. 11.

Ampliatur ulterius n. 7. exhibita regula. 12.

Limitatur. 13.

Sed male. 14.

Casus legis. 15.

Pœna Advocati forensis in eo judicio, ubi injurias scriptas evomuit. 16.

1 Hæc de foro competenti in Civilibus
2 & Criminalibus loquitur, & dicit, conveniendum esse Reum in loco delicti, vel
3 rei sitæ, vel contractus, quia paratior copia probationis eo in loco, ubi Reus quis deliqui, vel contraxit, minoribus etiam expensis probatio expediri potest; si
4 vero convenio Procuratorem Rei, hic denunciat litem Domino, ipsumque Auctorem laudat, & huic spatium temporis, pro distan-

distantia locorum conceditur, postea, si non compareat, contra principalem & procuratorem, ut contumaces proceditur. Est
5 autem Exceptio hic, nisi Princeps per Rescriptum Reum ad suum forum evocet. Rationem vide apud *Cujac. in expositione Nov.* 69. & constat ex *l. 8. pr. ff. qui satisdare, & l. 2. ff. de eo, quod certo loco*, quia scilicet
6 Auctori eriperetur copia probandi, si alia in provincia agere cogeretur. Collige hic:
7 I. Ratione Delicti tum inchoati, tum consummati contrahi forum, ut vidimus *in*
8 *l. 1.* quod hic ampliat *Barbos. num. 12.* ut si in Confinio factum, & nesciatur, cujus in Territorio factum, uterque possit cognoscere, *Clarus d. qu. 38. n. 1. Farin.*
9 *d. qu. 7. n. 51.* qui intelligunt, quod quilibet in solidum judicare possit, & locus
10 sit Præventioni, sed quomodo alteruter Judex suam jurisdictionem in fundamento dubio collocare possit, non video. Semper enim excipere possit Reus, in tuo fundo non commissum delictum, & contrarii
11 probatio incumberet Domino. Ideoque placet sententia *Dn. Carpzov. d. q. 110. nu.* 37. Nisi conjecturæ quædam sint, ex quibus hæc quæstio decidi possit, ambos judices debere concurrere, nam ibi reus non potest negare competentiam, cum in alterutro loco delictum oporteat esse commissum, quæ etiam sententia placet *Treutl.*
12 *v. l. 1. disp. 19. th. 4. & Bacchov.* Ampliat etiam *Barbos.* ut idem fit, si in mari, adjacente Territorio meo, delictum commissum sit, quod de Territorio universali Principis si intelligatur, experientia
13 etiam comprobat. Limitat vero in fure, quasi ille etiam in loco, ubi furtivam rem contrectat, licet alibi deliquerit, puniri possit, sed imo contrectatio illa nihil aliud est, quam delicti continuatio, ergo
14 adhuc in loco delicti punitur. Deinde, & hæc limitatio & reliquæ nullæ sunt, nam delinquens non habet unum forum scilicet delicti, sed etiam ubi deprehenditur. Collige II. Casum ex textu: ubi Possessori domus, ex cujus ædibus mihi damnum datur, conceditur spatium nominandi suum dominum, alius Casus *in fin. in l. 2. C. ubi in*
15 *rem actio*, ubi dicemus. Collige III. casum, ubi ante litem contestatam potest in contumaciam ad definitivam procedere Judex. Collige IV. Actionem hypothecariam exerceri in loco rei sitæ, *Tiraqu. de retr. consang. §. 8. gl. 5. nu. 11.* Collige V.
16 Advocatum forensem in eo judicio, ubi injurias scriptas evomuit, puniri posse, saltem ut interdicatur ei Advocatura; & procuratoribus interdicatur, ne quicquam ab iis imposterum recipiant judici offerendum, *Dn. Mevius p. 5. dec. 375.*

TITULUS XVI.

Ubi de possessione agi oporteat.

L. Ubi. unic.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi ratio. 3.
Exemplis illustratur. 4.
Non videtur alibi vis facta esse, quàm ubi res est vel reperitur. 5.
Limitatur hæc regula. 6.
Reus translatione rei alio forum Actori mutare nequit. 7.

1 Speciem facti ponunt hanc: possideo Mutinæ prædium, ad quod cum ire vellem Patavio, tu in territorio Bononiæ, atque adeo in itinere me detines, ne ad meam illam possessionem ire possim, sicque me in possessione fundi mei turbas,
2 Quæritur; 1. *An coram Judice Bononiensi, & 2. An etiam in loco rei sitæ te convenire possim?* Videtur utrumque Negandum, quia non est in hoc judicium Reale, & sic in loco rei sitæ non videtur instituendum, neque hic agitur de delicto; Sed
3 affirmatur utrumque, quia judicium hoc quidem est personale, sed in Rem scriptum, quod etiam in loco rei sitæ institui potest, *Menoch: rem. 3. retin. poss. n. 3. 16. & seq. q. 51. Tiraq. de retr. consang. §. 8. gl. 5. nu. 10.* & igitur tam in actionibus in rem scriptis, quam in realibus, proprium & principale Forum est, locus rei sitæ tam in possessorio, quam in petitorio, sive agatur de Recuperanda Possessione, sive Retinenda, sive Adipiscenda, per *l. unic. infra, ubi de hæredit.* Sic
4 etiam quando violenter dejectus de possessione agit criminaliter, tunc locus attenditur delicti, *Gut. l. 1. quæst. can. c. 34. n. 5.* Quando autem civiliter ad Recuperandam vel

vel Retinendam Possessionem agitur, tunc locus violentiæ cum loco rei sitæ concur-
5 ret, non videtur enim alibi vis facta esse,
6 quam ubi res est, vel reperitur, nisi res
7 a Reo alio transferatur, qui tamen Forum Actori hac translatione imputare nequit, per *l. 38. ff. de jud. & l. 47. princ. de legat.* 1. videatur etiam *Zanger. part. 2. de except. c. 1. nu. 116. & Donell. & ibi Hillig. l. 17. cap. 17. lit. B.* *n. ult. Molin. de J. & J. d. 195. qu. 3. Donell. lib. 17. cap. 15. & ibi Hillig. Pereg. de Fideicom. art. 53. n. 1. & 2.* Sed alia Quæstio est, ubi heres præstare rem velit? ubi electio heredis, nisi res alio dolo translata, quia tunc præstanda, ubi petitur, *d.*
8 *l. 38.* In domicilio autem testatoris institui actio nequit, quia cum testatore nihil contractum est, *Peregr. d. art. 53. n. 2. Dn. Kohl. ad const. March. q. 19. n. 23. & seq.*

TITULUS XVII.

Ubi Fideicommissum peti oporteat.

L. Fideicommissum. un.

SUMMARIA.

Confundunt DD. *duas quæstiones istas: Ubi fideicommissum, vel legatum, vel donatio mortis causa peti possit, & ubi solvi debeat.* 1.

Legatum vel fideicommissum regulariter ibi peti potest, ubi heres domicilium habet. 2.

Forum illud est ordinarium. 3.

Potest etiam peti ubi hereditas sita. 4.

Vel ubi major pars hereditatis. 5.

Excipitur casus. 6.

Datur optio legatario, ubi locorum petere velit legatum. 7.

An etiam in domicilio testatoris actio institui possit? 8.

1 DD. istas duas Quæstiones valde confundunt: I. Ubi fideicommissum, vel Legatum, vel Donatio mortis causa peti possit. Et II. Ubi solvi debeat. *Conf. Auct. ad l. 38. ff. de judic. & ad l. 47. ff. de*
2 *legat.* 1. De illa Quæstione *hic* agitur & Legatum vel Fideicommissum ibi regulariter peti potest, ubi heres domicilium habet, per *l. si fideicommissum 50. ff. de judic.*
3 Nam hoc est Forum Ordinarium; sed po-
4 test etiam peti, ubi hereditas sita, per
5 *hanc legem*, vel ubi major pars hereditatis, adeo ut heres alibi conventus, ad illum locum provocare possit, per *d. l. 50.*
6 *pr.* Si vero res sit species vel determinata in individuo, tunc illa res legata, ultra illa loca peti etiam potest, ubi talis res
7 existit, per *l. 38. ff. de judic.* & datur Optio Legatario, ubi locorum petere legatum velit, *Anton. Gomez t. 1. resol. cap. 12.*

TITULUS XVIII.

Ubi conveniatur, qui certo loco dare promisit.

L. Qui certo loco. un.

SUMMARIA.

In contractibus speciale forum est locus contractus. 1.

Locus contractus est duplex. 2.

Quid juris, si nihil de loco expressum? 3.

Aliud observatur ratione solutionis, aliud ratione solemnitatis. 4.

Si loco destinatæ solutionis non reperiar, an alibi & omni loco conveniri possim? 5.

Casus Positio. 6.

Inducta ad unum finem non debent operari contrarium. 7.

Vocabulum ubique quomodo accipiendum? 8.

Si destinato loco non fit solutio, æstimabit judex, quanti interfit Actoris vel Rei. 9.

Ratio. 10.

Qui alio quam destinatæ solutionis loco agit, loci mentionem facere debet. 11.

Ratio. 12.

Clausula cautelaris. 13.

1 IN Contractibus Forum speciale est lo-
2 cus Contractus, qui duplex est, in quem destinata solutio, vel in quo contractum est, nam locus destinatæ solutionis videtur esse ipse locus, in quo dicitur contractum; nam locus contractus intelligitur, ubi quid dari promissum est, seu in quo, ut quis solveret, se obligavit, licet alibi contractus fuerit celebratus, *l. contraxisse 21. de obl. & act. Auct. ad l. 19. ff. de jud. n. 17. & ad d. l. 21. ff. de O. & A.* Sin
3 vero de eo nihil expresse dictum, ubi negotium gestum est, *l. heres absens 19. in pr. ff. de judiciis*, *Dn. Carpz. lib. 2. resp. 29.*
4 *n. 7.* Notandum autem; ratione solutionis,

nis, spectandum esse locum destinatæ solutionis, ratione solemnitatis autem locum contractus, *Donell. lib.* 17. c. 14. *Coll. Arg. titul. de judic. th.* 219. *Rota Genuensis dec.*
5 161. Sed si in loco destinatæ solutionis non reperias, & ita moram contrahas,
6 quæritur: *An alibi conveniri possim?* v. g. Berolini promisi, me Lipsiæ soluturum, sed ego sum in mora, & cum etiam alibi conveniri possum, sed *an omni loco, ubi reperior?* Negatur, quia adjectus locus non potest facere, ut ibi conveniatur Reus, ubi alias nullo adjecto loco non conveniretur: vid. *Auct. ad l.* 1. *ff. de eo quod*
7 *certo loco, num.* 1. 2. quia inducta ad unum finem non debent operari contrarium, con-
8 tra *l. nulla* 25. *ff. de LL.* & ideo vocabulum *ubique* civiliter accipiendum, *Wesenb. in comment. C. h. t. num.* 15. *Donell. lib.* 17. *cap.* 16. *Duarenus ad hunc tit. in ff. de eo quod certo loco cap.* 4. & sic intelligendus *Carpzov. l.* 2. *resp.* 30. *num.* 13. & hanc esse communem sententiam testatur *Bacchov. in Treutl. vol.* 1. *disput.* 23. *th.* 3. *lit.*
9 *G*, & *de action. disput.* 8. *th.* 4. Sed æstimabit Judex, quanti intersit Actoris vel Rei, destinato loco non fieri solutionem, *Auct. ad all. l.* 3. *ff. de eo quod certo*
10 *loco*, ratio *in l.* 3. *ff. quod certo loco*, *We-*
11 *senb. in ff. d. t.* ideo Actor, qui alio, quam
12 destinato solutionis loco agit, loci illius mentionem facere debet, ne alias plus loco petat, & in pœnam plus petentium incurrat, *Wesenb. in d. comment. num.* 8. Et ideo summam promissam quidem petere
13 potest Actor, sed cum hac clausula, ut quanti utriusque intersit ratione loci & temporis, ejus consideratio, ex æquo & bono, nec non judicis arbitratu habeatur, *Wesenb. d. l. Bacchov. d. disp.* 23. *th.* 3. *lit. F.*

TITULUS XIX.

Ubi in rem actio exerceri debeat.

L. In rem. 1.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.
Possessor rei potest litem denunciare venditori, ut se evictionis nomine defendat. 2.
Denunciatus auctor stare tenetur coram judice causæ principalis. 3.
An opponere possit exceptionem fori? 4.

1 Pancratius fundum meum emit a Titio, ego volo vindicare meum fundum a Pancratio, hic excipit, non se, sed Titium venditorem, qui alterius fuit, est, debere a me conveniri. Quæritur, *An teneor Titium convenire?* Videtur quod sic, quia Titius debet Pancratium defendere. Sed respondetur, non opus esse, ut agam contra Titium; sed ago contra Pancratium, ut possessorem; cum hæc sit natura actionis realis, ut Possessorem sequa-
2 tur, §. 1. *Inst. de act.* sane Possessor potest litem denunciari venditori, ut se evictionis nomine defendat, verum non opus est Titium coram suo judice convenire, cum Titius nullo fori privilegio se tueri possit, sed sequi debet judicium emtoris, *hic* & *l. venditor* 49. *ff. de judic. ibique*
3 *Auct.* Denunciatus enim auctor stare tenetur coram judice causæ principalis, *Maranta p.* 6. *spec. membr.* 5. *num.* 10. *Dn. Car-*
4 *pzov. p.* 1. *Constit.* 3. *def.* 78. nec opponere potest denunciatus exceptionem fori, licet sit Clericus, *Gail. lib.* 1. *obs.* 37. *nu.* 7. *Caballinus de evict.* §. 13. *n.* 117. *Fachin. l.* 2. *contr.* 38. *qu.* 2. *Carpzov. d. l.*

L. Si quis alterius. 2.

S U M M A R I A.

Contra quem detur rei vindicatio. 1.
Qui possidet vel detinet rem, neque nominat verum possessorem, habetur pro eo ac si liti se obtulisset. 2.
Si vero nominat, liti se eximere potest. 3.
Dummodo nominatio illa statim fiat in judicio. 4.
Limitatur a Maranta. 5.
Sed male. 6.
Confusio nominationis cum denunciatione Doctoribus solemnis est. 7.
Nominatio quid sit? 8.
Denunciatio quid? 9.
Quo in loco nominatus suscipere teneatur judicium? 10.
Quid fiat, si nominatus judicium non suscipiat? 11.
An is, qui primitus conventus, si habeat jus in re, nominando auctorem possit declinare judicium? 12.
Quinam habeant jus in re? 13.
Hoc ipsum non ad mobilia & actiones mixtas veniat extendendum? 14.
Objectio tacita removetur. 15.

1 Rei Vindicatio non tantum datur contra eum, qui suo, sed etiam intenditur contra eum, qui alterius nomine possidet vel detinet, *l. 9. ff. de R. V.* vid. *Auct. ad d. l.* qui licet conductionis titulo, vel precario, in possessione sit, & ita proprie non pos-
2 sideat, si tamen verum Possessorem, cujus nomine possidet, non nominet, & ita suo nomine cum Actore litem contestetur, habetur pro eo, ac si se liti obtulisset, *hic*
3 *& l. 18. §. 13. ff. de petit. hered.* Sed illi Reo, qui alieno nomine se possidere dicit, hic conceditur, ut eum, cujus nomine possidet, in judicio laudare atque se
4 liti eximere possit, ea tamen nominatio vel laudatio Auctoris per *hunc tantum* sta-
5 tim in judicio fieri debet, quod limitat *Maranta part. 6. spec. membr. 6. n. 2. & Berlich. p. 1. concl. 24. nu. 125.* nisi non ad declinationem judicij, sed ut possit defensionibus domini uti, domino denunciet, quod etiam forte post litem contestatam facere
6 possit. Sed ita confunditur nominatio Au-
7 ctoris, cum denunciatione, quæ confusio
8 Doctoribus fere solemnis est: nam nominatio est actus, qua actione reali vel in rem scripta conventus judicium intentatum transfert in dominum, seu eum, cujus nomine possidet, sui liberandi causa,
9 *Ummius disp. 11. num. 37.* denunciatio autem est actus, quo reus conventus petit, ut Auctor citetur sui defendendi gratia: vid. *Processus meus civilis cap. 11.*
10 Hic ergo de nominatione agitur. Nominatus igitur judicium eo in loco suscipere te-
11 netur; quo non comparente lis pro contestata habetur, Præscriptio interrumpitur, & citato Reo, ac causa summarie cognita, Actor in rei petitæ possessionem mittitur, salva adversario proprietatis quæstione, *hic & c. fin. §. fin. X. ut lite contestata.* Cujus ratio hæc est; quia hæc immissio non præjudicat nominato tertio, quia ille non vult defendere, neque nominanti, quia ille nominando possessorem se liti exemit,
12 & se possidere negat. Sed quid si is, qui
13 primitus convenitur, habeat jus in re, ut Vasallus, Emphyteuta, Usufructuarius, Maritus in rebus dotalibus, Creditor hypothecarius, & similes? Hic distinguendum, an actor jus ipsorum impugnet, an vero ipsum dominium directum; illo casu nominando auctorem non possent declinare judicium, quia illorum proprium jus impugnatur, sed hoc casu possunt: *Mynſ. cent. 2. obſ. 58.* licet dissentiat *Rosenthal.*
14 *de feud. cap. 8. conclus. 30. n. 8.* Quod DD. etiam hic ad mobilia & actiones exten-
15 dunt mixtas. Licet enim *lex hac* ut & *c. fin. X. ut lite non contestata* de re immobili loquantur, quia tamen eadem ratio in rebus mobilibus militat, ideo idem jus in iis esse videtur, quam sententiam Doctorum communem esse affirmat *Ilico Ummius ad process. disp. 11. nu. 38. Berlich. d. concl. 24. nu. 118. D. Jo. Thoma in tr. de dubia anima c. 6. n. 17.*

L. Actor. ult.

SUMMARIA.

Divisio in duas partes. 1.
Verba: Actor forum rei sequatur, *quid importent?* 2.
Reus si pluribus locis conveniri potest, electio est actoris. 3.
Nisi Judicum unus sit privilegiatus. 4.
Excipiuntur quædam. 5.
Potest aliquis in foro rei sitæ conveniri, licet ibi domicilium non habeat. 6.
Ratio hujus regulæ. 7.
Clericus ratione rei coram judice sæculari conveniri potest. 8.
Ampliatio regulæ sub n. 6. *n.* 9.
Casus positio. 10.
An dicta sub n. 6. *obtineant etiam quoad mobilia?* 11.
Usus fori. 12.
Ratio decidendi. 13.
An reus, qui reali actione pulsatur, tantum in rei sitæ loco conveniendus sit? 14.
Donellus & Hilliger *notantur.* 15.
Communis DD. sententia. 16.

1 Habet duas Partes: in I. Continetur Re-
2 gula. Quod Actor forum Rei sequatur, i. e. Actor convenire debet reum, coram eo judice, qui ratione Personæ conventæ, & causæ, loci, vel temporis, jus dicendi fa-
3 cultatem habet. Quando autem reus plu-
4 ribus locis conveniri potest, Electio est Actoris, nisi judicum unus sit privilegiatus, ad quem citatus jus revocandi habet,
5 ut *Auth. habita C. ne filius pro patre.* Exceptio est in vagabundo, item in causa Ecclesiastica, & Feudali, in ratiociniis, *l. ubi de ratiocin.* alia exceptio est in continentia causarum, *Mynſ. cent. 1. obſ. 4.* de

de qua supra *t.* 10. *de judic.* alia in Pupillis, *titul.* 14. *hoc libro*, de hac Regula, vid. *DD.* quos copiose allegat *Barbos. l. 1.*
6 *axiom. c.* 24. *axiom.* 6. II. Pars legis agit de speciali foro rei sitæ, quod aliquis in foro rei sitæ conveniri possit,
7 licet ibi domicilium non habeat, quia hic major respectus habetur ad rem, quam ad personam, *l. 7. de public.* vid. *Auct. ad*
8 *l.* 38. *ff. de jud. num.* 4. unde etiam Clericum, ratione rei, coram Judice sæculari conveniri posse receptius est, *Gail. lib.* 1. *observ.* 17. *nu.* 4. *Mynf. cent.* 1. *obs.* 22. & quos laudat ac sequitur *Hillig. in Don. l.* 17. *cap.* 17. *lit. A*, *Rol. a Valle cons.* 23. *n.* 13. *lib.* 1. *Cavall. q.* 36. *n.* 21. *& seq. Christinaeus dec.* 19. *n.* 9. licet id neget *Petr. Barb. in l. heres absens* §. *proinde*, *Rubr. de foro rei sitæ*, *nu.* 21. *ff. de judic.* quem sequi-
9 tur *Augusti. Barb. hic nu.* 7. Hæc autem Regula Ampliatur, ut idem sit in actione
10 in rem scriptæ, v. g. si quis ratione spolii vel turbationis in re hic sita te convenire velit, *l. unic. supra*, *ubi de possess. Tiraq. de retr. consangu.* §. 8. *gl.* 5. *n.* 9. *Trentac. l. 2. tit. de act. res.* 4. *num.* 3. *Petr. Barbos. d. l. nu.* 8. *Augusti. Barbos. hic n.* 6. *Donell. d. l. in pr.* Confer. *Ummius disp.* 3. *ad process. th.* 3. *Treutl.* & ibi *Bacchov. disp.* 3. *th.*
11 8. *lit. G.* Idem in Mobilibus, *arg. l.* 24. §. 2. *de judic. Dn. Mevius p.* 4. *decis.* 74. quamvis *DD.* soleant distinguere, utrum res sit ibi aliquandiu mansura, an vero possessor ejus statim sit transiturus; ut illo casu, in loco rei sitæ possit conveniri possessor, hoc casu vero non, quod sano sensu admittit *Dn. Mevius d. l.* vid. *Auct. ad l.* 38. *ff. de judic. num.* 3. Sed posse rem sequestrari, nisi Reus promittat & caveat, se suo loco conventum, velle respondere, tradit *Trentac. d. l. nu.* 9. *Petr. Barb. d. l. n.* 4. *& Aug. Barb. hic n.* 8. Sed *Azonis* sententiam, quod indistincte res ubi reperitur vindica-
12 ri possit, sequuntur alii, & usu fori servari testantur *Sichardus hic n.* 3. *Matth. Steph. l.* 1. *de jurisd. cap.* 31. *num.* 16. *Vult. ad l.* 1. *h. t. n.* 19. quos laudat *Hillig. d. l. lit.*
13 *M*, pro quibus ratio, quod hic non tam Persona, quam Res consideratur. Sed hoc tamen certum, judicium ibi non institui, nisi possessor ibi reperiatur, quamvis per subsidium citari possit, *Trentac. d. l. n.* 6. *Treutl. d. th.* 8. *lit. G.* Sed contra *Vult. ad*
14 *l.* 1. *h. t. num.* 20. *Zang. de exc. p.* 2. *cap.* 1. *n.* 100. *Hillig. d. n.* 2. *lit. F. An autem Reus, qui Reali Actione pulsatur, tantum in rei sitæ loco conveniendus sit?* Quæritur: Af-
15 firmat *Donell. d. l.* 7. *& ibi Hillig.* refutatus & recte, a Vultejo *in l.* 1. *h. t. n.* 7. cujus sententiam sequitur *Matth. Steph. d. c.* 31. *n.* 11. *& seq.* & hanc sententiam, scilicet actionem Actori competere, an in loco domicilii, an vero loco rei sitæ Reum convenire velit, nec Reum in loco domicilii conventum posse provocare ad locum rei
16 sitæ, a *DD.* communiter hic teneri testatur *Trentacinq. d. res.* 4. *in fin.*

TITULUS XX.

Ubi de hereditate agatur, vel ubi heredes scripti in possessionem mitti postulare debeant.

L. illic. un.

SUMMARIA.

Legis partes duæ sunt. 1.
Quando de hereditatis possessione ago, coram quo judice illud facere possim? 2. seqq.
Ratio decidendi. 3.
Missio hæc fiat officio judicis. 4.
Quomodo sententia judicis simpliciter decernentis missionem in possessionem intelligenda? 5.
Ut missio decernatur etiam in possessionem rerum alibi sitarum, quomodo sententia judicis esse debeat? 6.
Si se adversarius offerat, ubi res sit expedienda? 7.
Quando in petitorio versor, coram quo judice illud debeam restituere? 8.
Reus non potest in loco rei sitæ conveniri, nisi ibi degat? 9.
Explicatur, quid particula Vel *h. l. importet.* 10.
Non congruit prius perspicue dictum postea obscurius repeti. 11.
Examinatur sententia Dn. Kohl. 12.
Si res hereditariæ sub pluribus judicibus sint, quis judex adeundus? 13.

1 LEgis partes duæ sunt: I. Agit de
2 Possessorio, hoc sensu: Quando de possessione hereditatis ago & me in bona hereditaria mitti peto ex *l. fin. C. de edi-*

cto D. Adr. roll. tunc illud coram Judice tantum, ubi res sitæ sunt, facere possum,
3 nec alibi, quia hic de vacante hereditate
4 sermo est, ob verbum, *postulare*, & debet hæc missio fieri officio Judicis, quia petitio non dirigitur in certam personam, *DD. hic, & Menoch. rem. 4. adipisc. poss. num.* 404. *Dn. Kohl. ad Constit. March.* 4. 19.
5 *nu.* 4. Si autem res quædam hereditariæ sint alibi, sententia Judicis simpliciter decernentis missionem in possessionem rerum intelligitur saltem de his, quæ sunt sub ejus jurisdictione, *l. cum unus* 12. §. 1. *ff.*
6 *de bonis auctor. jud. possid.* debebit igitur Judex expresse decernere missionem in possessionem rerum, etiam alibi sitarum, & requirere officium illius Judicis, *Kohl. d. q.*
7 19. *n.* 8. Quando vero se offert Adversarius, tunc vel in loco rei sitæ, vel in foro adversarii res expedienda est, quod etiam
8 usu receptum est. Quando vero in Petitorio versor (*quæ est altera pars Legis*) vel in loco rei sitæ, si modo Reus ibi reperiatur, vel in loco domicilii ago, quia Persona Rei rem ad se trahit, quo casu sententiam judicis domicilii Judex loci, ubi
9 res sita, exequi tenetur. Sed requirit *hæc lex*, ut si in loco rei sitæ conveniri debeat Reus, ut ibi degat, quod de loco domicilii intelligit *Donell.* quem recte refutat
10 *Hillig. d. c.* 17. *lit. N*, quia particula VEL, locum rei sitæ, a loco domicilii secernit,
11 nec congruit, prius perspicue dictum po-
12 stea obscurius repeti. Sed nec illud dubio carere videtur, quod *Dn. Kohl. d. quæst.* 19. *num.* 19. verba illa: *Si ibi degit*, ideo addita putat, quod facilius conveniri possit in loco rei sitæ, si ibi moretur, non quod necessario requiratur, ut ibi moretur, quod verbis hujus legis conditionalibus vix convenit. Ideoque *Vult.* quamvis in actione in rem singularem non requiratur, ut Reus ibi reperiatur, in petitione tamen hereditatis id necessarium putat *hic*
13 *nu.* 25. Quando vero hereditariæ res sub pluribus judicibus existunt, adiri potest Judex omnium Superior. Vid. *Hillig. d. l.* 17. *lit. N.*

TITULUS XXI.

Ubi de Ratiociniis, tam Publicis, quam Privatis, agi oportet.

L. Eum. 1.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Casus, ubi in civilibus remissioni etiam locus est. 2.
Lex hæc in privatis etiam rationibus locum habet. 3.
Ratio decidendi. 4.
Restringi lex hæc nequit. 5.
Si administrator, cum adhuc in administrationis loco degeret, rationem obtulit altero in mora accipiendi istas constituto, quid juris? 6.
Et cujus expensis? 7.
Surdus *notatur.* 8.
An Clericus, qui administrationem aliquam publicam secularem coram judice seculari acceptavit, ab ipso seculari judice pro ratione administrationis reddenda, conveniri possit? 9.
Clerici sunt generales procuratores omnium miserabilium personarum. 10.
Cessat Scholarium privilegium fori. 11.
Casus positio. 12.

1 QUando de Ratiociniis reddendis agitur, ex administratione publica vel privata, Tutelæ, Curæ &c. tunc ibi conveniri potest, ubi administratio gesta, & coram eodem judice, sub quo officium gessit, *Petr. Barb. ad l.* 19. §. 1. *numero* 17. *ff. de judic. Auth ad l.* 19. *ff. de jud. n.* 6. *Castl.* 45. *eod. n.* 1. *ad l.* 54. *ff. de Procur. nu.* 3. sed *An tantum debeat ibi conveniri?* Quæritur. Hoc affirmat *Vultej. hic, & Bened. Carpzov. l.* 2. *respons.* 33. licet ille *n.* 9. de contraria Consuetudine testetur.
2 Nota bene Casum, ubi in Civilibus remissioni etiam locus est. Confer. *Covarr. in pract. quæst. cap.* 10. *n.* 4. *in fin. Auth. ad l.*
3 19. *ff. de jud. num.* 6. 7. *seqq.* Et lex hæc locum habet etiam in Privatis Rationibus, & recte probat *Hill. in Donell. lib.* 17. *cap.*
4 14. *lit. K.* Ratio est *in l.* 2, *in fin. h. t.* neq restrictionem conceptio generalis hujus tituli, *ubi de Ratiociniis tam publicis, quam*
5 *privatis*: Neq verba in *hac l.* 1. *sive ex* quo-

quocunque alio titulo, neque *l.* 36. *in fin.* neque *l.* 45. *in pr. ff. de judic.* patiuntur, *Hillig. d. l.* qui consentientes allegat *Vult. hic num.* 6. *& Cujac. in r. h. t.* sicut & *Castrensis hic* negotiorum gestoris mentionem facit. Dissentit vero *Zanger. p.* 2. *cap.* 1. *nu.* 77. *& Matth. Steph. p.* 1. *de jurisdict. cap.* 29. *num.* 37. *& Petrus Barbos. in l. heres*
6 *absens* §. 1. *de judic. nu.* 74. *& seqq.* Sed quid, si Administrator, cum adhuc in administrationis loco degeret, rationes obtulit, sed alter, v. gr. minorennis, vel principalis est in mora accipiendi rationes? Et hoc casu quidem teneri in loco Administratorum negotiorum ipsum reddere ra-
7 tionem, sed expensis ipsius minoris vel principalis recte statuit *Joann. Petr. Surdus de alim. titul.* 1. *quæst.* 47. *num.* 10. quem sequitur *Jo. Gutierrez de Tut. part.*
8 3. *cap.* 1. *n.* 26. Sed male dictus *Surdus* propterea liberari statuit *numer.* 11. nam præterquam quod hoc non possit ex legibus vel rationibus Legum probari, ut recte *Gutierrez d. l.* Pugnat etiam hoc cum prius dictis, nam teneri ad rationes reddendas, licet expensis principalis, & liberari plane a rationibus reddendis, contra-
9 ria sunt. Sed an Clericus, qui administrationem aliquam publicam sæcularem coram judice sæculari acceptavit, potest ab ipso sæculari judice pro ratione administrationis reddenda conveniri? Quæstionem hanc in utramque partem disputat *Franciscus Muñoz de Escobar in tr. de rationic. cap.* 7. *numer.* 8. *& seqq.* & tandem concludit *numer.* 24. affirmative, si sui lucri causa acceperit administrationem, secus si miserabilis personæ curam ex commiseratione
10 suscipiat, nam Clerici sunt generales procuratores omnium miserabilium persona-
11 rum. Sed scholarium privilegium fori cessare putat, *Salgado in labyr. p. cap. numer.* 93. ubi tradit, contra has leges neminem privilegiatum se tueri posse, quod
12 forte dici posset, si v. g. Professor in loco Academiæ alicujus civis oppidani filii tutelam suscepisset.

L. Nemo, 2.

SUMMARIA.

Lex præsens transfert priorem legem ad Hypothesin. 1.
Ad ratiocinia militaria obligatus quando & quo in loco conveniri possit? 2.
Publicæ rationes in ædibus etiam publicis tantum reddi debent. 3.
Ratio. 4.

1 *Hæc lex* priorem legem transfert ad
2 Hypothesin: Qui ad Ratiocinia militaria obligatus est, non tantum durante eo officio, sed etiam eo deposito, nec non alii Magistratus deposito officio, eo in loco conveniri possunt, ubi rationes ges-
3 serunt. Et ideo publicæ rationes non in ædibus privatis, sed publicis reddi debent, ita ut cuilibet de populo detur facultas audiendi & videndi dispunctiones rationum, *de ratiocin. cap.* 7. *nu.* 60. *& seqq.* Nota
4 bene in fine rationem: Quod in loco rationum gestarum, *instructio sufficiens, & nota testimonia, & verissima possint documenta præstari.*

TITULUS XXII.

Ubi causa Status agi debeat.

L. Ea quæ a te. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ancillæ aufugientis a Domino, & libertatem vindicare volentis forum quodnam sit? 2.
Ratio decidendi. 3.
Observantia Neo-Marchiæ nostræ circa vindicationem hominis proprii, Rustici vel subditi sui. 4.
Casus legis. 5.
Falsa illorum opinio, qui hac lege probari posse putant, servum vel Rusticum fugitivum propria auctoritate capere licere, & dominum loci tenere eum remittere ad locum, unde aufugit. 6.
Servus alibi degens, si neget, se alterius esse proprium hominem, & tamen se diffamari sciat, dominum prætensum ex lege diffamari ad judicem loci, ubi ille degit, vocare potest. 7.

1 Ancilla, quæ est in possessione servitutis (id est, quæ habetur pro an-
2 cilla,) atque aufugit a Domino in aliam provinciam, si se in libertatem vult vin-
3 dicare, debet sequi Forum Domini, ratio in *l. fin. C. ubi in rem &c.* Hodie *hac lex* habet locum in hominibus propriis & adscri-

scriptitiis. Sed ubi Dominus hominem suum proprium, alibi degentem, vellet vindicare, tenetur illum, in loco ubi de-
4 git, convenire, quod experientia docet in Neo-Marchia nostra, & magis in Pomerania, ubi vindicaturus proprium hominem Rusticum vel Subditum suum, eum in Foro eo, ubi ille degit, vindicare tene-
5 tur. Sed *hac* lex agit de eo Casu, ubi servus vel homo proprius fatetur dominum esse in possessione servi, & se esse in possessione servitutis, sed negat se esse Servum vel hominem proprium, ideoque ex Servitutis possessione, quam fatetur, in libertatem se vult vindicare; Nam Regu-
6 lariter actor forum rei sequitur. Neque ex *hac lege* probari potest illorum opinio, qui statuunt Servum vel Rusticum fugitivum propria auctoritate capere licere, & Dominum loci teneri eum remittere ad locum, unde aufugit, quippe *hic* non agitur de Remissionis necessitate præcisa, sed de eo casu, si servus velit se in libertatem ex servitutis possessione vindicare, *Donell. d. l. 17. cap. 14. & ibi Hillig. lit. A.*
7 Sic etiam Servus vel Rusticus alibi degens, (quod tempore belli Germani eheu pluries ex necessitate factum,) si neget, se esse alterius proprium hominem, & se tamen diffamari sciat, potest ex practica *legis diffamari* Dominum prætensum vocare ad Judicem loci, ubi ille degit, *Wesenb. hic num.* 6.

L. Procuratores. 2. & L. Jamdudum. 5.

SUMMARIA.

An procurator Cæsaris sit judex competens in causa status, quando inter privatos agitur? 1.

Quatenus limitandum? 2.

In causa ingenuitatis nunquam est competens. 3.

Cur? 4.

1 Procurator Cæsaris non est Judex competens in causa status, quando inter Pri-
2 vatos agitur, *l. 2. h. t.* Nisi, quando inter
3 Fiscum & privatum agitur, *l. 5. h. t.* Sed in causa Ingenuitatis nunquam competens est Judex, *dicta l. 5. & l. penult. C. ne*
4 *de statu defunctorum &c.* quia scilicet cognitio super Ingenuitate ad Præsidem pertinet, sed hæ causæ apud nos in usu esse desierunt. Sed ea tantum Quæstio adhuc ventilari solet: *An Titius sit meus proprius homo vel non?* nisi huc referre velimus Quæstionem super statu in causis Feudalibus, de quibus *Rosenthal de Feud. cap. 2. concl.* 32.

L. In Possessione. 3.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.

Dignitas actoris non mutat forum rei. 2.

Dignitas neminem liberat a probandi onere. 3.

1 Quædam est in possessione libertatis, cui Senator movet controversiam status, quia illa est Rea, hinc & Senator hic ancillæ
2 forum sequitur. Nota bene: Dignitatem Actoris non mutare forum Rei, quod notandum est contra illos, qui dignitate sua freti volunt sibi statim credi debere, quod Titius sit suus Subditus, & ideo volunt, sine ulla cognitione causæ, quicquid miser
3 dicat, restituendum esse. Sed dignitas neminem ab onere probandi liberat.

L. Si ex possessione. 4.

SUMMARIA.

Differentia hujus a lege prima. n. 1.

Amica conspiratio hujus cum lege tertia. 2.

Judicis officium in lite super possessione quodnam sit? 3.

1 Si vero Servus possidetur, & vult se se vindicare in libertatem, sequitur forum Domini ut Rei. Differt autem *hac lex* a *prima*, quod ibi servus erat fugitivus, hic in potestate adhuc domini actu secundo
2 consistit, nec refragatur *legi tertiæ*, sed amice potius conspirat; *lex tertia* loquitur de servo, qui est in possessione libertatis: *hæc quarta*, de eo, qui ut servus possidetur, *Menoch. rem. 10. recuper. possess. n.*
3 40. Sed cum interdum partes de possessione ipsa controvertant, videtur lubricum in hac collocari fori fundamentum, sed tunc Judex, ad quem provocatur, primum summatim & nulla interposita mora cognoscet de possessione, uter ex contendentibus in possessione juris sui, vel libertatis, vel servitutis, vel dominii sit, *Menoch. in prælud. recup. poss. n.* 25. ubi plures allegat, & *d. rem. 10. n.* 43. unde facile cognoscit, an sua sit jurisdictio.

L. In

L. In litibus. ult.

SUMMARIA.

Quid juris circa provocationem ad ingenuitatem vel alius in libertinitatem revocationem ante Justinianum fuerit? 1.
Cur sustulerit Imperator? 2.
Emendatio l. 1. l. 2. §. 1. l. oratio, l. pen. ff. si ingenuus esse diceretur. 3.

1 Ante Justinianum ultra quinquennium qui vel provocabat ad ingenuitatem, vel alium in libertinitatem revocabat, non audiebatur,
2 nisi adito Principe, sed hoc sustulit Imperator exemplo ceterarum litium, id est, quia ceteræ actiones quinquennio non præ-
3 scribuntur; & sic emendatur *l. 1. l. 2. §. 1. l. oratio, l. pen. ff. si ingenuus esse dicetur*; *quod hic Perez. num. fin.* ad Nobilitatis quæstionem accomodat.

TITULUS XXIII.

Ubi quis de Curiali vel Cohortali, aliave conditione conveniatur.

L. Si quis. 1.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Homines ad obedientiam adstrictos perpetuam propria auctoritate capere licet, si periculum fugæ, & præsto non sit Judex. 2.
Regula hæc an applicanda ad Monachos? 3.
Limitatio regulæ. 4.
Quam materiam h. l. DD. annectant & num satis bene? 5. 6.

1 Curiæ officio ornatus, vel Collegio cohortalium, id est, apparitorum Præsidis addictus, si fiat Miles, vel etiam dignitatem emendicaverit, hoc fine, ut curiæ onera detrectet, si postquam aufugit, prehendatur, poterit ex domo Principis ex-
2 trahi, *l. 39. C. de Decur.* Hinc Colligunt: Homines ad obedientiam perpetuam adstrictos, propria auctoritate capere licere, si periculum fugæ, & præsto non sit Judex, *l. 54. C. de Decurion.* quam Regulam *hic*
3 colligunt *Bart. Bald. Salyc. Castrensis*, atque ad Monachos hic applicat *Perez.* & tunc nullo obstante Privilegio militiæ coram loci Judice, ubi reperitur, potest conveniri, & lis intra tres menses finienda, *d. l. 54.* Unde apparet illud, quod propria auctoritate capere eos liceat, non sit simpliciter intelligendum, sed de eo casu, quando fatetur Reus conditionem istam, quod sit cohortalis, sed si hoc neget, tum causa hæc coram Judice loci, ubi deprehen-
4 ditur fugitivus iste ad perpetuam obedientiam (ut olim cohortales) addictus, & sic non simpliciter & indistincte abduci possunt ab eo, cui obedientiam debent. Tractant hi DD. de potestate apprehendendi alium propria auctoritate, ex contractu, & an cedi
5 possit? Sed hoc loco paulo alieniore, videri tamen potest *Boer. dec. 275. nu. 5. Tiraq. de retr. conf. §. 26. gl. 3. n. 24.* & quos hic citat
6 *Barbos.* & præter eos *Coler. de Proces. execut. p. 2. cap. 2. nu. 30.* ubi *nu. seq.* id limitat, nisi cessio fiat in potentiorem.

L. Hoc perpetua. 2.

SUMMARIA.

Intellectus legis. n. 1.
Extensio legis præcedentis. 2.
In publicis functionibus etiam lite non contestata ob contumaciam ad sententiam definitivam procedi potest. 3.

1 *Hæc* a lege præcedenti excipit eos, qui se militiæ armatæ, sine fraude dediderunt, vel alias speciale Privilegium impetrarunt, his enim fori exceptionem opponere con-
2 cessum est. Deinde legem præcedentem extendit, quod ne hi quidem, super exactiones vel concussiones, quas in officio suo, quod gesserunt, perpetraverunt, Præscriptionem fori opponere possint, nisi in militia sint armata. Quod vero in fine contra contumaces ante litem contestatam sententia ferenda dicitur, id *h. l.* speciale est, odio eorum, qui in publicis male versantur, nam ante litem contestatam alias ad sententiam definitivam non pervenitur, unde *Bart. Bald. Salyc. & Castrens. hic* Re-
3 gulam faciunt: In publicis functionibus etiam lite non contestata ob contumaciam ad sententiam definitivam procedi posse, per *hanc legem & Nov. 17. cap. 8.*

TITULUS XXIV.

Ubi Senatores vel Clarissimi civiliter vel criminaliter conveniantur.

L. Quicunque. 1.

SUMMARIA.

Magistratuum varius ordo. 1.
Constitutum Imperatoris de conventione Clarissimorum in criminalibus. 2.
Omnem honorem reatus excludit. 3.
Constitutum ejusdem circa Illustres Spectabiles. 4.
Differentia inter Illustres, Spectabiles, & Clarissimos qualis sit, remissive. 5.
Nobiles in crimine deprehensi a judice loci merito puniuntur. 6.
Sive sit Civicus, sive Nobilis ille Judex. 7.
Quid si non fuerint deprehensi in crimine? 8.
Forum Electoratus. 9.
An immediate subjecti Imperio in loco, ubi deliquerunt, puniri possint? 10.
Ratio dubitandi. 11.
Quomodo sententia Vulteji & objectio removeri possit? 12.
Officiales Principis in Criminalibus coram quo conveniendi? 13.

1 ALii Magistratus erant Illustres, alii Spectabiles, alii Clarissimi; de Cla-
2 rissimis constituit Imperator, ut ibi locorum conveniantur Criminaliter, ubi deli-
3 querunt, additur in fine ratio; *quod om-*
4 *nem honorem reatus excludit*; sed Illustres & Spectabiles ad Consistorium Principis
5 sunt remittendi. Quinam autem fuerint Illustres, qui Spectabiles, qui Clarissimi, de eo hic expresse agendum non est, sed de eo agitur alibi, & ab aliis etiam, ut *Tiraq. de Nobil. cap. 2. & Menoch. lib. 2. A. Q. cas. 68.* & quos citat *Hillig. in Donell. lib. 17. cap. 20. lit. G*, quoniam igitur hic de Clarissimis tantum dicitur, quod in loco criminis commissi conveniendi ideo ratio legis & Regula, omnem honorem reatum excludere, de hujusmodi dignitate
6 & non alia intelligenda est. Et ideo Nobiles, si in crimine deprehensi, a Judice
7 loci merito puniuntur, sive sit Civicus Ju-
8 dex, sive alius Nobilis, sed si non sint in crimine deprehensi, solent per subsidium ci-
9 tari; sed in hoc Electoratu Nobiles delinquentes si non sint in crimine deprehensi, coram Procuratore Fisci respondere tenen-
10 tur, *Vultej. hic n.* 48. immediate Imperio subjectos in loco, ubi deliquerunt, puniri posse putat, a quo recedit *Hillig. in*
11 *Donell. d. l.* Status enim Imperii sunt, qui immediate Imperatori subjecti coram solo Imperatore conveniendi in Criminalibus, *Heig. p. 1. quæst. 9. n. 42. & seqq. Hillig. d.*
12 *l.* Sed si sententiam *Vulteji* intelligas de Statu Imperii in loco delicti deprehenso & a judice citato, sententia *Vulteji* defendi potest modo in flagranti crimine depre-
13 hendantur. Officiales Principis etiam, non nisi coram Principe, *Heig. p. 2. quæst. 25. Matth. Steph. de Jurisd. p. 2. c. 2. n. 81. & Hillig. d. l.*

L. Senatores. 2.

SUMMARIA.

Sensus legis: & Senatores in provinciis degentes, ubi possint conveniri. 1.
Duo quis potest habere domicilia. 2.
Quod extenditur maxime ad Nobiles. 3.
Exemplo Nobilium Galliæ. 4.
An per locum, ubi quis assidue vivit, tertium domicilium intelligendum sit, an vero hic locus conjungendus cum loco, ubi maxima pars bonorum sita? 5.
Varia lectio. 6.
Sententia Autoris. 7.

1 Senatores, vel Personæ Nobiles in Provinciis degentes, in loco domicilii, vel ubi majorem bonorum partem habent, assidueque versantur, conveniri possunt, sed si in urbe degant, coram Præfecto Prætorio, vel Præfecto urbi, vel Magistro Officiorum
2 conveniendi sunt. Colligunt exinde: Aliquem duo posse habere domicilia, sicut etiam confirmatur hoc per *l. assumtio* 6. *§. pen. ff. ad Municip. Gail. lib. 2. obs. 35. num. 8. & Bened. Carpzov. l. 2. resp.*
3 24. præcipue vero Nobiles, de quibus hic, qui pro diversis temporibus anni, diversa
4 habent domicilia, ut de moribus Galliæ constat, *Tiraq. de nobilit. c. 37. n. 131.*
5 Illud vero hic dubium, an per locum, ubi quis assidue versatur, tertium domicilium intelligendum sit, an vero hic locus cum loco, ubi maxima pars bonorum sita
6 sit, conjungendus? Decisio ex lectione, *an* (Aut) ut nonnulla legunt exemplaria, *an*
7 *vero* (Et) legendum, ut pleraque legunt,

Me-

Menoch. d. conf. 86. *num.* 12. Sed hic non præcise triplex puto domicilium
7 insinuari, sed Imperatorem loqui de diversis conjecturis & præsumtionibus, ex quibus quis domicilium contraxisse probari possit, v. g. si domicilium sibi cum expressa contestatione fixit, vel omnia sua bona ut perpetuò mansura eo transferat, an vero, si variet, eo in loco, ubi majorem partem bonorum habet.

L. Quoties. 3.

SUMMARIA.

Viri illustres coram quo conveniri possint? 1.
Nobiles hodie torqueri non possunt, nisi consulto Principe. 2.
Clerici nequeunt torqueri, nisi consulto eo Principe, qui jura episcopalia exercet. 3.
Accusatio horum non obstantibus fatalibus finienda celerrime. 4.
Potest alteri committi cognitio in criminalibus, ut tantum habeat jus solvendi, non condemnandi, & ubi noxius est puniendus, res ad Principem referenda. 5.

1 Viri illustres in Criminalibus coram Principe solo, vel ab eo delegato cognitore, tantum conveniri possunt, qui cognitor tamen non habet potestatem condemnandi, vel pœnam exigendi, inconsulto Principe, sed tantum absolvendi; cui simile est, quod
2 nobilis hodie torqueri non possit, nisi consulto Principe per *l. nullus* 4. *C. de crimin. Majest. Carpzov. p.* 3. *Prax. crimin. q.*
3 118. *num.* 93. *& seqq.* Sicut & Clericos non torqueri, nisi consulto desuper Principe, qui jura Episcopalia exercet, Praxis
4 Facultatis nostra jamdiu docuit. Est tamen Accusatio non obstantibus fatalibus celerrime finienda: qui vero non propter administrationem Reipublicæ, sed ex Privilegio illustres sunt, poterunt coram Judicibus hic nominatis conveniri, sed condemnari non possunt, bene tamen absol-
5 vi. Colligitur: Posse alteri committi cognitionem in Criminalibus, ut tantum habeat jus absolvendi, non condemnandi, sed ubi noxius puniendus, res ad Principem referenda, quod est Extraordinarium & Singulare, *hic & l. solent* 6. *ff. de off. Procons. Longovall. in l. imperium* 3. *ff. de Jurisd. num.* 8. *Niger in l.* 1. *n.* 118. *ff. de offic. ejus cui &c. Menoch. lib.* 1. *A. Q.* 43. *n.* 13. *qu.* 54. *num.* 4. *idem conf.* 15. *n.* 3.

TITULUS XXV.

In quibus causis militantes fori præscriptione uti non possint.

L. Omnes. un.

SUMMARIA.

Privilegiorum fori divisio. 1.
Communium subdivisio. 2.
An milites in nonnullis casibus præscriptione fori uti non possint? 3.
Duæ sunt legis partes. 4.
Prioris partis contenta. 5.
Specialiter privilegiati & armati peculiares habent judices. 6.
Quando nec hi privilegio suo uti possint? 7.
Phrasis: per provincias sociari, *quomodo intelligenda?* 8.
Posterioris partis contenta. 9.

1 Privilegia fori sunt vel privata vel com-
2 munia; & hæc quidem vel in persona Actoris, ut miserabilium Personarum & Studiosorum, vel Reorum, ut miserabilium, Clericorum, Studiosorum, Magistratuum, Militum tam armatorum, quam
3 togatorum. Quæritur autem hic: *An milites in nonnullis casibus præscriptione fori*
4 *uti non possint?* Sunt autem partes legis
5 duæ I. Pars *legis* est de Militibus Palatinis, id est, militibus Aulicis ad custodiam corporis Principis constitutis, & agentibus in rebus, id est, Procuratoribus in rebus Principum & de aliis militibus togatis, qui Judicem Ordinarium declinare non pos-
6 sunt. Excipiuntur specialiter privilegiati, & milites armati, qui habent peculiares
7 judices, sed & hi non utuntur privilegio: I. Si conveniantur ex causa functionum publicarum, id est, Tributorum, *hic & l. fin. C. ubi quis de Curiali &c.*: 2. Si conveniantur ex causa privati negotii & com-
8 pendiorum ex *l.* 10. *de R. J.*: 3. Si milites per Provincias socientur, id est, mercaturæ causa societatem Imperatoris consensu contraxerint: 4. Si prædia conduxe-
9 rint, vel Fisci vel aliorum. II. Pars agit de Militibus, qui negotiandi facultatem a Principe impetrarunt, quod scilicet coram Judice Ordinario conveniri possint.

TITULUS XXVI.

Ubi causæ Fiscales, vel Divinæ Domus, hominumque ejus agantur.

L. Non defensæ. 1.

SUMMARIA.

Causæ fiscales a procuratore Principis decidendæ. 1.
Facti species. 2.
Prius de corpore delicti debet constare, an defunctus occisus sit, antequam de cæde inulta & neglecta loquamur. 3.
De cæde certi esse non possumus, nisi homicida de cæde sit condemnatus. 4.
Si reus cædis mortuus, tunc contra heredem agitur coram procuratore fisci de crimine cædis inultæ. 5.
Sententia contra delinquentem principalem lata tunc præjudicat alteri, quando delictum commissum ab uno principaliter, & pœna amissionis bonorum infligenda est alteri per consequentiam. 6.
Sensus legis. 7.
Sententia contra homicidam lata eatenus heredi occisi præjudicat, quod per illam constet de corpore delicti. 8.
Salva manet hoc casu heredi defensio. 9.
Exceptiones & defensiones ejusmodi remissive. 10.
Abolitio harum pœnarum in aula. 11.
Tenetur tamen heres denuntiare, & impensas erogare ad processum inquisitorium. 12.

1 Causæ Fiscales a Procuratore Principis decidendæ, sicut & hodie bonis Regiis Principis est judisdictio, *Dn. Mevius p. 6. decis. 144. n. 3.* Sed fuit quidam heres, qui defuncti cædem non vindicasse dicebatur, atque ita Hereditas ipsi erat auferenda & Fisco applicanda, *l. pen. ff. de*
2 *jure Fisci.* Quæritur: *An Procurator Fisci de Crimine ingrati heredis cognoscere possit, antequam ipsum Crimen fuerit contra homicidam in ordinario judicio probatum?*
3 Et Respondetur, quod non, quia prius de corpore delicti debet constare, an defunctus occisus sit, priusquam de cæde inulta & neglecta loquamur; nam prius de cæde facta certos esse non oportet, antequam de neglecta cæde loquamur, quod
4 ratio docet. Sed de cæde certi esse non possumus, nisi homicida de cæde sit con-
5 demnatus. Sed quando Reus cædis mortuus, quia tunc non potest judicium contra eum institui, ideoque tantum de Crimine inultæ cædis contra heredem coram Procuratore Fisci agendum. Hoc ipso tamen casu probari cædem prius erit neces-
6 se. Colligunt ex *hac l.* Quando delictum est commissum ab uno principaliter, & pœna amissionis bonorum infligenda est alteri per consequentiam, ut *hic*, quod tunc sententia contra delinquentem principalem lata præjudicet alteri, *Gomez tomo 3. resol. cap. 2. nu. 90.* quem hic allegat *Bar-*
7 *bos. num. 5.* sed id in *hac lege* non dicitur, sed hoc tantum, quod antequam heres ob neglectam cædem conveniatur, necesse sit constare de cæde facta, idque ex
8 sententia contra principalem lata. Ergo sententia contra homicidam lata eatenus heredi occisi præjudicat, quod per illam
9 constet de corpore delicti, sed salva tamen manet heredibus defensio, quod v. g. ignoraverint homicidium, *Gomez d. l.*
10 quæ, aliæque exceptiones & defensiones proponuntur a *Peregrino de jure Fisci l.*
11 *2. tit. 5. numer. 15. & seq.* Has pœnas autem ab Aula recessisse, notat *Peregr.*
12 *d. l. in f. & Clarus §. fin. numer. 79.* teneri tamen putant *DD.* heredem ad denunciandum, si cædes vel auctor non sit publice notus, & ad Impensas processus inquisitorii erogare Magistratui, ut tradunt *Dn. Struvius ad tit. Pand. de SC. Silan. th. 50. & Wissenbach. ad d. t. th. 8.*

L. Non animadvertimus. 2.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Deprehensus in crimine, vel de eo postulatus, si se ipsum interimit, habendus est pro condemnato ac confesso. 2.
Limitatur. 3.
Cur confiscatio bonorum pœnæ vicem subeat. 4.
Causa hæc coram procuratore fisci ventilanda. 5.
Judicia de crimine & de bonis confiscandis sunt diversa. 6.

1 Reus criminis alicujus capitalis, dum apud Proconsulem contra ipsum agitur, mortem sibi conscivit, ideoque Fiscus bona ejus vindicat apud Procuratorem Cæsaris: Sed Arista heres Rei provocat ad cogni-

præsentem Proconsulis, quia coram eo cœptum judicium & quia nondum constabat de crimine, ergo; per *legem præcedentem*. Verum hoc Negant Imperatores, quia hic non principaliter de crimine quæritur, sed de bonis, & de crimine tantum incidenter, & prius judicium morte rei finitum.
2 Et hic nulla opus est condemnatione, quia in crimine deprehensus vel de eo postulatus, si seipsum interimat, habendus est
3 pro condemnato & confesso, nisi scilicet heredes aliam causam probare possint, *Peregr. de jure Fisci l. 4. cap. 4. circa fin.* Ergo quia Procurator Fisci intentionem fundatam habet in αὐτοχειρίᾳ & prius judicium morte finitum, & quia de hoc maleficio occisionis sui ipsius ex mala con-
4 scientia non restat alia pœna quam confi-
5 scatio bonorum, ideo causa hæc coram
6 Procuratore fisci ventilanda. Ex hac lege colligunt, distincta esse judicia de crimine, & de bonis confiscandis. Nam priusquam de crimine constet ex criminali judicio, & ejus fine, fiscus suum compendium non potest petere. Sed si, antequam Judex cognoscat, de crimine fiscus agat, causa non est remittenda ad judicem ordinarium, ut distinguit *D. Mevius p. 5. decis. 381.* Hinc cum fisci compendio quærendo intervenisset Senatus urbis, cui merum Imperium competebat, & ad se trahere causam volebat, repulsam tulit, referente *Dn. Mevio d. p. 5. dec. 380.*

L. Procurator. 3.

S U M M A R I A.

Sensus legis obscurus & varius. 1.
Casus legis ex sententia Auctoris. 2.
Qui non habet jus pronunciandi, non habet jus exequendi. 3.

1 Sententia *hujus legis* est paulo obscurior, alii enim affirmative legunt, alii negative; alii de criminalibus intelligunt Negotiis vel de Senatus Consulto Turpilliano.
2 Mihi videtur ita casus formandus esse: Appellaverat Heliodorus a sententia Præsidis, qui detulerat Appellationi; sed sub hac conditione, ut intra certum vel legale tempus prosequeretur, sub pœna certa. Heliodorus autem negligit Fatalia, appellatio redditur deserta, hic Procurator Fisci inhians lucro, exigere vult pœnam non prosequentis appellationem. Resp. Imp. id ad eum non spectare, sed ad eum judicem, qui pronunciaturus est appellationem desertam, ad eum etiam exactionem pœnæ spectare, cum Accessorium sequatur
3 suum Principale & qui non habet jus pronunciandi, ille non habet Jus exequendi.

L. Cum Vendente. 4.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.
Judex interdum de negotio cognoscere potest, licet alias fori ejus non sit, si oriatur ex causa ad officium ipsius pertinente. 2.
Casus positio. 3.
Quando lis coram Procuratore Fisci debeat ventilari? 4.
Procurator constitutus ad emendum, potest compelli ad pretium solvendum. 5.
Solvens fisco ejus privilegia consequitur. 6.
Notatur Peregrinus. 7.
Etiam sine cessione solutio facta fisco vel alii privilegiato creditori tribuit surrogationem in ejus locum. 8.

1 Maxima a Procuratore Fisci emerat Prædium Fiscale non sibi, sed Titio, ex ejus mandato Maxima Fisco solvere cogitur, & tradit prædium Titio, eumque cum in mora esset, ad restituendum pretium convenire vult coram Procuratore Fisci, & recte, quia lis hæc nata ex contractu fiscali & erat quasi causa Fiscalis; Collige:
2 Judicem interdum de negotio cognoscere posse, licet alias fori ejus non sit, si oriatur ex causa ad officium ipsius perti-
3 nente, v. g. Si Fidejussor accedat causæ Criminali; Ergo licet Fisci Procurator non
4 sit competens Judex inter privatos, si tamen lis dependeat a causa fiscali; seu contractu fiscali, causa coram Procuratore Fisci debet ventilari, & sic Fidejussoris causa, qui pro malefico fidejussit, coram eodem Judice debet ventilari: *Peregr. de jure Fisci lib. 7. tit. 1. numer. 4.* Illud
5 etiam ex *hac lege* Colligitur: Procuratorem ad emendum constitutum, posse compelli ad pretium solvendum, per *hanc l.* nec hoc est privilegium Fisci, sed Juris
6 Communis, *Boerius decis. 273. nu. 5.* Illud paulo videtur alienius, quod solvens fisco, ejus privilegia consequatur, *Peregr. d. tit. 1. num. 7.* quod tamen de omni privilegiato Creditore verum est, ut illi solvens

 ejus

ejus privilegium consequatur: vid. *Auct. ad l. 24. ff. de rebus auctor. judic. numer.* 9. 10.
7 *seqq.* Sed id non concedo *Peregrino d. num.*
8 7. quod cessionem requirat, nam etiam sine cessione solutionem factam Fisco vel alii privilegiato creditori tribuere Surrogationem in ejus locum, receptum esse videtur per *l. si ventri 24. §. ult. ff. de rebus auct. jud. poss. l. 1. C. de rebus auct. jud. poss. l. 1. C. de his qui prior cred. Carpzov. p. 1. const. 28. defin.* 133. *& Auct. ad all. l. 24. ff. de rebus auctor. jud. poss. num.* 15.

L. Ad Fiscum. 5.

SUMMARIA.

Causarum fiscalium cognitio ad Rationalem Caesaris sive Procuratorem fisci pertinet. 1.
Sed restitutio earum etiam coram Praeside peti potest. 2.

1 Causarum Fiscalium cognitio ad Rationalem Cæsaris sive Procuratorem Fisci per-
2 tinet, quamvis restitutio etiam coram Præside peti possit, *l. 2. sup. si adversus Fiscum.* Omnis tamen debet abesse concussio, id est, injectio terroris, nam hæc, si a Judice fiat, publicum crimen est, *Menoch. l. 2. A. Q. cas.* 342. *n.* 11.

L. Si quis. 6. & L. Dominicis. 7.

SUMMARIA.

Lite intercedente cum conductore bonorum Patrimonialium Caesaris, cognitio pertinet ad Comitem rerum privatarum, id est, Procuratorem Patrimonialium bonorum Caesaris. 1.
Distinctio inter bona fiscalia & patrimonialia. 2.
Quilibet Princeps duplex patrimonium habet. 3.
Quidnam utrumque illud patrimonium? 4.
Praedia privata Principis a reip. praediis sejuncta, & utrisque Procuratores singuli ab ipsis Principibus constituti. 5.

1 Quando lis est cum Conductore bonorum Patrimonialium Cæsaris, non Fiscalium, tunc cognitio pertinet non ad Procuratorem Fisci, sed Comitem Rerum Privatarum, id est, Procuratorem bonorum pa-
2 trimonialium Cæsaris; Nota bene: Distinctionem inter bona Fiscalia & Patrimonia-
3 lia. Quilibet enim Princeps duplex Patri-
4 monium habet, Alterum Fiscale seu publicum, quod Rex, ut talis ratione dignitatis adquisivit ita, ut dominium maneat Regni, nec potestas detur Principi alienandi. Aliud vero est Privatum, quod Princeps ratione personæ possidet vel ex fructibus Fisci colligit, & pleno jure possidet & alienare potest, sicut ex *l. bene a Zenone, ult. C. de quadriem. praescript.* hanc distinctionem tradunt *Lucas de Penna in l. quicunque 7. C. de omni agro deserto, Dauth. in prolegom. tract. de testam. n. 6. Andreas Knichen. de Saxon. Provoc. jure* ad verba: *Ducum Saxoniae, cap. 7. n. 8. Mynf. dec. 12. resp. 4. n. 6. Junius Brutus in vind. contra Tyran. cap.* 3. Ideoque prædia privata
5 Principis a Reipublicæ prædiis sejuncta, & utrisque Procuratores singuli ab ipsis Principibus constituti leguntur, ut *hic Bodin. de Republ. l. 1. c.* 10.

L. Cum aliquid. 8.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Obstat l. fin. C. h. t. 2.
Respondetur dupliciter. 3.
Ad Praesidis officium pertinet, provinciam a malis hominibus purgare. 4.
Quicquid intra territorium alicuius situm est, regulariter ejus jurisdictioni subjacet. 5.

1 Quando Colonus patrimonialium bonorum Cæsaris aliquid deliquit, Cognitio pertinet ad Præsidem, præsente tamen Procuratore Cæsaris, id est, Comite rerum
2 privatarum. Nec obstat *l. fin. C. h. t.* quia
3 *ibi* agitur inter Colonum Cæsaris & privatum, *hic* autem est *Lis* inter Principem & Colonum Cæsaris, ut Resp. *Menoch. l. 2. praesumt.* 18. *n.* 28. Responderi etiam potest, *hic* agi de Causa Criminali, quæ judicia regulariter ad Præsidem pertinebant, præsertim quando maleficus de ejus Ter-
4 ritorio erat, cum ad Præsidis officium pertineret, Provinciam a malis hominibus purgare, *l. Praeses 3. congr. l. 13. ff. de offic. Praesid. & l. ult. Auct. ad l. alleg.* videtur
5 etiam localis. Collige ex textu: Quicquid intra fines Territorii situm est, regulariter ejus jurisdictioni subjacere, *l. pupillus 139. §. territorium 8. de V. S. l. 1. §. 4. de offic. Praef. urb.* & ibi notata.

L. Uni-

L. Universi. 9.

SUMMARIA.

Tenor legis. 1.
Concutere quid sit? 2.
Ubi major occasio delinquendi, ibi major debet esse severitas. 3.
Obstat l. fin. C. ubi Senatores. 4.
Respondetur ad d. l. n. 5.
Conciliatio Castrensis improbatur. 6.
Severius in eos est animadvertendum, qui, quos defendere debebant, opprimunt. 7.

1 Si Rationalis (sive Procurator Fisci)
vel Actor (id est, Comes Rerum Priva-
2 tarum) de Provincialibus aliquem concus-
serit, id est, terrore injecto pecuniam ex-
torserit, hic deposito officio coram Vica-
rio Urbis vel Præside conveniendus est,
3 & vivus cognita causa comburendus, ubi
enim major occasio delinquendi, ibi ma-
4 jor debet esse severitas. Nec obstat *l. fin.*
5 *sup. ubi Senatores*; Nam *ibi* Regula, *hic*
6 Exceptio habetur. Quamvis *Castrensis hanc l.* de Bajulis & ministris Procuratoris rerum privatarum intelligat, unde per *d. l. fin.* dicit se aliquem liberasse in Gallia; sed hæc interpretatio videtur vim inferre textui, præprimis cùm notum sit, gravius plecti solere eos, qui habent occasionem grassandi majorem & potestatem. Et forte Imperatori ignotum non fuit ejusmodi Officiales lucro inhiare solere. Ceterum de concussione ejusque pœna videatur *Damhouder. praxi Crimin. c.* 131. *Farin. qu.* 111. *n.* 3. *& alii Auct. ad l.* 1. *&* 2. *ff. de concuss.*
7 Collige: Severius esse animadvertendum in eos, qui, quos defendere debebant, opprimunt.

L. Nullum. 10.

SUMMARIA.

Officiales Cæsaris coram quo debeant conveniri? 1.
Famuli ad forum domini referuntur. 2.
Extenditur etiam ad Literatorum & Clericorum famulos. 3.
Exemti in civilibus non statim sunt exemti in criminalibus. 4.
Probatur exemplo Studiosi. 5.

1 Officiales Procuratoris Cæsaris, coram
Procuratore Cæsaris conveniri possunt in
Civilibus, sed in Criminalibus coram Præ-
2 side. Collige: 1. Famulos ad forum Do-
3 mini referri. Et sic privilegio fori frui
Literatorum & Clericorum famulos; *Matth. Step. de jurisd. l.* 2. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 86. *& l.* 3. *p.* 2. *c.* 6. & quos refert *Hillig. ad Don. lib.* 17. *cap.* 20. *lit. K, p. m.* 193. quamvis addat, Academias diverso jure uti. II.
4 Exemtos in Civilibus non statim esse Exemtos in Criminalibus. Nam si ille Judex, cui per Privilegium subjiciuntur, habeat tantum Jurisdictionem Civilem, ad ejus forum pertinere non possunt in Criminali-
5 bus. Ideo Studiosi, qui peculiarem habent Judicem Privilegiatum in Civilibus, in Criminalibus regulariter ad Judicem Ordinarium pertinent, vel Principis forum.

L. Hac Lege. ult.

SUMMARIA.

Præsens lex est localis. 1.
An per hanc l. præcedentibus sit derogatum? 2.

1 Est lex localis, pertinens ad homines
Cæsaris Patrimoniales in Cappadocia, qui
Tamiaci dicebantur. Quam sententiam
2 *Cujacii* male amplecti quàm *Perezii*, qui
per *hanc l.* præcedentibus esse derogatum putat; aut *Glossæ*, quæ Præsidem hic non excludi putat.

TITULUS XXVII.

Quando liceat unicuique sine Judice se vindicare, vel Publicam Devotionem.

L. Liberam. 1.

SUMMARIA.

Nemo jus sibi dicere debet. 1.
De furibus nocturnis agrorum & viarum obsessoribus quilibet vindictam sumere potest. 2.
Ratio hujus regulæ. 3.
De furibus nocturnis telo se defendentibus vel alias periculum minantibus & agrorum depopulatoribus remissive. 4.
Is, qui minatur, interfici potest. 5.
Dummodo minæ cum atrocitate facti sint conjunctæ. 6.
Limitatur tripliciter. 7.
Melius occurrere in tempore, quam post exitum vindicare. 8.
Non confundenda vindicta publica, privata, & defensio. 9.

Defensio licita omni jure. 10.
Vindicta privata jure naturæ an licita? 11.

1 Lex prima agit de prima Rubricæ parte, scilicet Regula est, Neminem sibi jus dicere debere, hic vero Exceptio
2 habetur in furibus nocturnis agrorum, (*die Land-Diebe*,) & viarum obsessoribus, de quibus vindictam quilibet sumere potest,
3 quia odiosissima sunt delicta ex circumstantia temporis & locorum, & in agris major est grassandi facultas, ac melius est occurrere in tempore, quam post exitum
4 vindicare; Videatur de furibus nocturnis telo se defendentibus, & agrorum depopulatoribus impune occidendis *Farin. q.* 125. *n.* 199. *& seqq. Auct. ad l.* 4. *ff. ad L.*
5 *Aquil. n.* 5. Colligunt ex hac lege, Eum qui minatur, interfici posse; quod intelli-
6 gendum, si minæ cum atrocitate facti, sunt conjunctæ, ut in hoc casu. Vide *Hillig. in Don. lib.* 17. *c.* 2. *lit. O*, & *Farin. d. q.*
7 125. *n.* 67. *& seqq.* ubi hoc tripliciter limitat, 1. Si minans solitus sit exequi minas, quod de depopulatore facile præsumi potest, & sic licet illa prima limitatio ipsi *Farinacio* dubia videatur, non tamen facile est repudianda: 2. Limitatdum, si periculum sit in expectatione; & 3. Si minæ sint de occidendo, non si aliam intendant offensionem, ut rectissime restringit *Dn. Tabor in loco mox citando in fine.*
8 Ceterum hic notanda Regula: Melius occurrere in tempore, quam post exitum vindicare; quæ ex *hac l.* in materia defensionis aliisque casibus solet sæpius allegari *DD*, quosdam citat hic *Barbosa*, & re-
9 periuntur passim plures. Non tamen confundenda hæc tria: 1. Vindicta publica:
10 2. Vindicta privata. 3. Defensio. Hæc omni jure licita, sed & prima in certis
11 criminibus, sed privata nunquam, ne quidem jure naturali, ut contra *Grotium* recte statuit *Dn. Tabor. in Armam. c.* 3. §. 3. & *seq. vid. Auct. ad l.* 3. *ff. de just. & jur.*

L. Opprimendorum. 2.

S U M M A R I A.

Cuilibet privato licet desertorem militiæ capere atque captum judici sistere, vel resistentem occidere. 1.
Desertor, si occiderit alium, velox sit ejus supplicium. 2.
Verba: Velox sit ejus supplicium, *quid significent?* 3.
Causa severitatis hujus quæ fuerit? 4.
Casus alii, quibus sibi jus dicere liceat, remissive? 5.

1 Cuilibet privato licet desertorem militiæ capere, atque captum Judici sistere, vel
2 resistentem occidere, quod si desertor occiderit alium, velox sit ejus supplicium, id est, sine am-
3 biguoso Processu, atque ita publica devotio seu quies etiam a privatis defendatur.
4 Causa autem severitatis erat, quia desertores militiæ crimen Læsæ Majestatis quodammodo committebant, *l.* 2. *ff. de crimine Maj.* Vid. etiam *Farinac. quæst.* 113. *inspect.* 1. *n.* 7. *& Tib. Decianus in pr.*
5 *crim. lib.* 7. *cap.* 15. Alii casus, quibus sibi licet Jus dicere, videantur apud *Azon. Accurs. & Bart. in l. generali C. de decurionibus.*

TITULUS XXVIII.

De inofficioso testamento.

L. Cum de inofficioso. 1.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.
Querela inofficiosi datur tantum contra heredem scriptum. 2.
Petitio hereditatis non datur contra titulo possidentem. 3.
Fideicommissarius loco scripti heredis est. 4.
Querela & hæreditatis petitio possunt esse conjuncta. 5.
Contra fideicommissarium singularem non datur querela. 6.
An detur contra fideicommissarium universalem? 7.

1 Filius vult Matris testamentum impugnare, & simul hereditatem petere a Fideicommissario, cui ex testamento Matris hereditas est restituta; Videtur quod
2 non recte. Quia 1. Querela datur tantum
3 contra heredem scriptum. 2. Petitio hereditatis non datur contra titulo possidentem, *l.* 9. *ff. de petition. hered.* Sed Fideicommissarius eum titulo possidet; Sed
4 Respond. recte agi, quia Fideicommissarius loco

eo scripti heredis est, & per querelam hic enervatur titulus. Nota bene: Querelam & petitionem hereditatis posse esse conjunctas, ut illa causam, hæc actionem ipsam complectatur; patet ergo, Regulam in *l.* 16. & 18. *ff. de except.* hic quodammodo limitationem pati. Nam videtur per inofficiosi Querelam præjudicium fieri Petitioni hereditatis, cum illa contra verum heredem, hæc vero contra eum, qui pro herede se gerit, detur, sed testamentum per querelam impugnatum, post sententiam retroversus rescinditur, nulliusque momenti quæ in eo heredis institutio, *Donell. lib.* 19. *cap.* 8. Si autem actum fuit contra Fiduciarium, & obtinuit filius, sententia nocebit etiam Fideicommissario, *L. Papinianus.* 8. §. *fin. h. t.* Si vero lite pendente restituit hereditatem, transit instantia in Fideicommissarium, ut distinguit *Gomez. t.* 1. *resol. c.* 11. *n.* 15. pla-
6 ne Fideicommissarium singularem non dari, ex ipsa Querelæ natura patet, *Gomez. d. l.* Quamvis autem hodie ex *Auth. ex*
7 *causa C. de liber. præter.* hanc actionem contra Fideicommissarium etiam universalem non dari putet *Didacus Spino a Carceres in spec. testamentor. l.* 20. *prin. n.* 91. id tamen non admittit *Franc. de Barry de success. lib.* 10. *tit.* 8. *n.* 23. Pluribus hac de lege 1. agit *Ferdinand. Vasq. lib.* 3. *de success. resol. cap.* 1. qui Capitibus sequentibus reliquas hujus tituli leges explicat fusissime.

L. Quamvis. 2.

S U M M A R I A.

Intellectus legis. n. 1.

An bonorum possessio ita necessaria, ut omissa hac querela non obtineat? 2.

1 Sicut hereditatem petiturus prius eam adit animo, & ita fundamentum futuræ actioni præstruit, ita Querelam moturus filius emancipatus ordinandæ litis causa Bonorum possessionem impetrare, atque ita litem præparare solebat, per quam tamen veram possessionem non acquirebat, nec ea scripto heredi erat auferenda, sed Jus tantum transmittendi Querelam ad heredes nanciscebatur, *l.* 7. *ff. h. t. Auth. ad l.* 6. *ff. hoc t. numer.* 2. Quamvis autem *Go-*
2 *mez. lib.* 1. *resol. c.* 11. *nu.* 34. putet hanc bonorum possessionem esse necessariam, adeo ut omissa hac querela non obtineret, puto tamen hoc nostris in judiciis non obtinere, præsertim cum dubium sit adhuc, an filius emancipatus se capacem reddere debuerit per hoc remedium, an vero tantum transmissibilitatem impetrare voluerit, si inter moras litis contestandæ moreretur, ut vult *Vasq. p.* 1. *controv. lib.* 2. *c.* 106. *n.* 12.

L. Si mater. 3.

S U M M A R I A.

Casus legis. n. 1.

Decisio per distinctionem. 2.

Ampliatio decisionis gemina. 3.

1 Mater liberos duos heredes instituerat, sed post testamentum parit tertium Filium, & moritur. Quæritur? *Qua via Filius na-*
2 *tu minimus matri succedere possit?* Imperatores distinguunt, utrum mater post partum aliquandiu supervixerit, & testamentum mutare neglexerit, nam tunc præteritio materna pro exheredatione est; & datur Querela, an vero in ipso partu decesserit, & tunc repentini casus iniquitas per conjecturas maternæ pietatis est emendanda, id est, præsumitur mater expectare voluisse partum, & tunc corrigere testamentum, neque cogitavit de tristi hoc eventu, *l.* 71. *de condit. & demonstr.* & sic præsumitur Mater tertium filium instituere voluisse, *Menoch. cons.* 1210. *nu.* 11. & *l.* 4. *præsumt.* 26. *nu.* 20. & 30. & *præsumt.* 29. *Jo. del Castillo l.* 4. *contr. cap.* 15. *n.* 80.
3 & *seqq.* Et ampliatur hujus legis Decisio: I. Ut locum etiam habeat, si liberi illi duo inæqualiter essent instituti, nam nihilominus posthumus haberet virilem portionem tertiam hereditatis, *Gl. hic & DD. Vasq. p.* 1. *lib.* 2. *contr. ill. cap.* 66. *n.* 6. *Gomez t.* 1. *resol. c.* 5. *n.* 24. II. Ampliatur, ut locum etiam in patre habeat, nam si credat rumori de filii morte sparso, & eum ideo prætereat; Institutio enim omnino videtur extendenda ad eum, qui mortuus credebatur ex conjectura voluntatis, quamvis ut dicamus testamentum esse nullum, *Mantic. l.* 4. *de conject. ult. vol. t.* 2. *n.* 5. & *seq.* licet dissentiat *Gomez d. l.* Verum si Extraneus institutus, tunc non dabitur virilis portio, sed Querela, quia dispar personarum Conditio, & pars virilis non potest nisi in tota hereditate constitui, per *h. l.*

h. l. in fine, *Menoch. conf.* 130. *n.* 16. qui tamen in casu, ubi extraneus cum fratre institutus, videtur dissentire cum *Vasq. hic n.* 16. *& Alciato.* Sed *DD.* in hac lege & hoc casu putant esse querelæ locum.

L. Cum ex causa. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Cur corruente testamento non tamen corruat fideicommissaria libertas? 2.
Qui testari non potest, neque etiam potest codicillari. 3.
Testamento contra pietatem facto corruente, corruit etiam codicillus. 4.

1 Libertas per Fideicommissum ex testamento data, impugnato licet testamento, non rescinditur. Atque idem hodie (nam olim secus, in libertatibus directis, quæ nec ipsæ corruente testamento pereunt,
2 per *Auth. ex causa C. de lib. præter.* Cur autem directo legata libertas, olim corruente testamento perierit, Fideicommissaria non item, causam hic explicat *Vasquius*, quod illa tantum testamento, hæc etiam in Codicillo relicta fuerit. Sed contra hanc
3 rationem pugnare videtur, quod, qui testari non potest, neque etiam possit codicillari, *l.* 6. §. 3. *& l.* 8. §. 2. *ff. de codicill.*
4 & si testamentum, ut contra pietatem factum, corruit, quod etiam corruat Codicillus; nescio igitur, an non conjungenda etiam illa ratio, quod Fideicomissaria antiquitus voluntate heredis, non vero necessitate niteretur, & sic hæc duplici voluntate data sit.

L. Si Pater. 5.

SUMMARIA.

Sensus verborum legis. n. 1.
Quomodo præparetur querela inofficiosi testamenti? 2.
Usus hodiernus. 3.
Explicatio l. 34. C. h. t. n. 4.
Objectio diluitur. 5.
Filius si expresse dicit, se nolle accusare, aut non potest, quia juste exheredatus, non datur locus edicto successorio. 6.

1 Querela præparata (quod fit per litis contestationem aut Bonorum Possessio-
2 nem litis ordinandæ causa petitam, *l.* 2. *supra h. t.* vel comminationem item libellum &c. *l.* 6. *&* 5. *ff. h. t. ibique Auct. n.* 28. Imo sufficit, si tantum animum querelandi habuerit, & hunc animum aliquo actu exteriori declaraverit, ut *hic* post *Glossam* & in specie *Vasquius n.* 5. ex quo apparet, bonorum possessionem litis præparandæ causa petitam non fuisse simpliciter necessariam) etiam ad heredes transmitti-
3 tur. Hodie non tantum præparata, sed
4 in descendentes, *l.* 34. *C. h. t. Auct. alleg. loc. n.* 3. In qua *l.* duo requiruntur: 1. Ut agatur de testamento Ascendentium: 2. Ut querelare volens habeat Descendentes, in eosque transmittat. Ergo si de testamento descendentium agatur, querela non præparata, non transmittitur a Parente in ceteros liberos, quia hic casus jure novo non est exceptus, ergo manet sub
5 Regula, nec obstat, quod eadem ratio parentum, quæ liberorum, per *Nov.* 115. *cap.* 3. quia respondet *Rodericus Suarez in l. quoniam in prioribus h. t. ampl.* 16. *n.* 8. quod eadem sit in potestate rumpendi, non in potestate transmittendi:
6 *Conf. Hillig. l.* 19. *c.* 6. *lit. T.* Sed quid si Filius expresse dicat, se nolle accusare, aut non possit, quia juste exheredatus, an detur locus successorio edicto, & detur querela nepoti? de eo *hic* prolixius agit *Vasquius*.

L. Cum quæritur. 6.

SUMMARIA.

Tenor legis. n. 1.
Filii tam demum de inofficioso agunt, quando nihil vel minus quarta habent. 2.
Quarta regulariter secundum tempus mortis computanda. 3.
Ratio decidendi. 4.
Bona supervenientia post mortem non augent legitimam liberorum. 5.
Quæ ante mortem deminuta, in computationem legitimæ non veniunt. 6.
Fructus legitimæ debentur a morte parentis. 7.
Legitima vivo patre filio data, si tempore mortis pater fuerit locupletior, an augeatur? 8.
Tempus mortis considerandum etiam in æstimatione bonorum. 9.
Restrictio regulæ n. 8. *datæ.* 10.
Legitima non debetur nisi mortuo parente. 11.
Limitatur. 12.

1 Fi-

1 Filii tum demum de inofficioso agunt,
2 quando nihil, vel minus quarta habent,
3 quæ regulariter secundum tempus mortis
4 computanda, cum sit quota bonorum, quæ ab intestato deferri possunt ex causa successionis hereditariæ; & ante mortem nec sciri potest, quid, & quantum tempore mortis futurum sit in bonis morientis, propter inopinatos casus, *Anton. Faber lib.* 3. *C. tit.* 19. *def.* 27. *Carpz. p.* 3. *Jurispr. Const.*
5 12. *def.* 10. & sic bona supervenientia post mortem non augent legitimam liberorum. *Afflict. dec.* 382. *Boer. decis.* 62. *n.* 3. Et
6 quæ ante mortem deminuta, in computationem legitimæ non veniunt, *Fr. Caldas*
7 *de emt. c.* 10. *num.* 6. & sic etiam fructus legitimæ debentur a morte parentis, *Ant. Faber lib.* 3. *C. t.* 19. *d.* 11. *Peregr. de Fideicomm. art.* 36. *n.* 69. & præcipue *Franc. Barry de success. lib.* 16. *tit.* 12. *per totum*. Et exinde etiam illorum sententia videtur
8 probabilis, qui statuunt, legitimam a vivo patre filio datam augeri, si tempore mortis Pater fuerit locupletior, qua de re
9 dicetur infra ad *l. si quando* 35. *h. t.* Ex hac lege etiam colligitur, tempus mortis etiam in æstimatione bonorum esse considerandum; ita ut legitima non tantum ex quantitate, sed etiam qualitate judicetur.
10 *Rimin. vol.* 2 *cons.* 227. *nu.* 69. Declaratur autem hæc Regula, quod locum non habeat in Donatione inofficiosa, de quo dicetur in *Auth. unde & si parens h. t.* Illud etiam ex hac *l.* colligitur evidenter:
11 Legitimam non deberi nisi mortuo parente, non vivente, quod ut per se notum, multis tamen auctoritatibus ex abundanti
12 confirmat *hic Barbos. n.* 7. cujus Limitationem notabilem proponit *Carpz. d. def.* 10. si scilicet liberi sint Orthodoxi, parens vero Anabaptista, qui bona sua vellet in sectam illam prohibitam transferre.

Authent. Novissima.

S U M M A R I A.

Sensus legis. n. 1.
Filia si renunciaverit jurato legitima, an computanda? 2.
Ratio decidendi. 3.
Lubricum illorum fundamentum, qui dicunt, renunciationem fieri tantum in patris, non in fratrum favorem. 4.
Unde altera sententia Auctoris probatur. 5.
Liberi, qui ad Religionem transiverint, & talem ordinem ingressi, ut nihil proprii possideant, partem hereditatis non faciunt. 6.
Ratio hujus asserti. 7.
Exheredatus rite filius pro mortuo habetur. 8.
Si nemo liberorum primi gradus, sed tantum nepotes ex uno filio supersint quinque, quid juris? 9.
Legitima parentum etiam est triens. 10.
Fratrum quoque an ita est? 11.
Legitima quomodo relinquenda liberis? 12.
Authent. hac per Nov. 11. *c.* 3. *correcta.* 13.
Testamentum inter liberos, si liberi in legitima titulo honorabili institutionis non sint honorati, corruit. 14.
Parentes testatores rarius extraneos instituunt, frequentius inter liberos testantur. 15.
In computatione legitimæ liberorum an etiam includenda portio statutaria Uxoris? 16.
Responsum Facultatis Juridicæ Lipsiensis, remissive. 17.

1 I. Determinat legitimæ quantitatem: Si relicti sunt quatuor Filii, non quadrans, sed triens hereditatis seu omnium bonorum est Legitima: Si vero plures, legiti-
2 ma est semissis, Filia tamen, quæ ob renunciationem juratam capere non potest, computata, ut communis est sententia,
3 quia ipso jure non est incapax, & *arg. l. qui repudiantis* 17. *ff. h. t. Gail. lib.* 2. *observ.* 22. *Peregr. art.* 38. *n.* 12. *Barry de succ. l.* 16. *tit.* 2. *num.* 9. *Dn. Manzius de testam. tit.* 10. *q.* 4. *nu.* 21. *Consf. Auct. ad l.* 10. *ff. de bon. poss. contra tab. n.* 1. 2. *& seqq.* Sed ab his Dissentit *Fachin. l.* 4. *c.* 31. qui Distinguit, utrum de minuenda, an vero de augenda legitima agatur, ut illo casu partem faciat, hoc non, atque hanc Distinctionem sequuntur *Dn. Carpz. p.* 3. *Jurispr. Constit.* 10. *def. pen. & Berlich. p.* 3. *concl.* 12. *n.* 26. *& seqq.* Sed cum durum videatur dicere, non esse Contrariorum eandem ra-
4 tionem, & lubricum putem eorum fundamentum, quod scil. renunciatio fiat tantum in Patris non vero in fratrum favo-
5 rem; Ideo malim amplecti sententiam communem. Ideoque in simili quæstione,

an, si ex statuto filia elocata & dotata excludatur a successione paterna, v. g. Papiæ, filiæ faciant partem in computatione Legitimæ, similiter id affirmarem, quam sententiam octo rationibus defendit *Cephal. cons.* 245. & rationibus satisfacit & probat *Dn. Manzius in tr. de testam. tit.* 12. *q.*
6 4. *n.* 41. Qui autem ad Religionem transiverunt, & talem ordinem ingressi, qui nihil proprii possidere possunt, hos partem non facere tradit *Boer. dec.* 104. *n.* 5.
7 quia pro mortuis habentur, *Boer. d. l. Bar-*
8 *ry d. t.* 2. *n.* 6. & eadem ratio exheredati rite Filii; qui etiam pro mortuo habetur, & sic nec numerum facit, *Pereg. art.* 38. *n.* 11. *Fach. d. c.* 31. & quos allegat *Barry. d. t.* 2. *n.* 5. *& Carpz. d. const.* 10. *def.* 12. *& seqq.* Eadem ratio liberorum, qui repudiant hereditatem, *Dn. Manzius*
9 *de testam. tit.* 12. *q.* 4. *n.* 59. Sed quid si nemo liberorum primi gradus, sed tantum nepotes ex uno filio supersint quinque, an horum legitima erit semis? Affirmat id *Dn. Carpz. d. c.* 12. *def.* 11. quia hi non succedunt in Stirpes, sed in Capita.
10 Legitimam etiam Parentum ita volunt auctam, ut semper sit triens, ex *Nov.* 18. *c.* 1. *Fach. l.* 4. *c.* 28. *Carpz. d. def.* 11. *Barry d. t.* 2. *n.* 3. Pro quibus militat *Nov.* 18. *cap.* 1. *in fin.* ibi: *hoc observando in omnibus personis; in quibus ab initio antiquæ quartæ ratio de inofficioso lege decreta est;*
11 quæ eadem ratio pro Fratrum legitima militat, licet enim Fratrum legitimæ vix ulla reperiatur in jure mentio, pro Fratrum tamen legitima ex eadem ratione concludunt *Donell. lib.* 19. *c.* 4. *& ibi Hillig. lit. Aa, Trentacinq. t. de legitima res.* 3. *num.* 5. *Fachin. l.* 4. *c.* 28. *Vasq. de testam. Parent.* §. 10. *n.* 268. *Barry d. t.*
12 2. *num.* 4. II. *In hac Auth.* definitur, quo titulo Legitima hodie relinquenda, & Respondetur quocunque titulo relinqui eam posse, quod tamen per *Nov.* 115. *c.* 3. postea mutatum, *Auct. ad l.* 8. *h. t. num.* 15.
13 Ubi injuriam liberorum Imperator tollere voluit *d. Nov.* 115. *c.* 3. *pr.* adeo ut etiam
14 testamentum inter liberos, si liberi in legitima honorabili titulo institutionis non sint honorati, corruat, ut verior est opinio *DD.* aperto textu nixa, quam defendit rectissime *Dn. Carpz. p.* 3. *jurispr. Const.* 4. *def.* 21. *& const.* 9. *def.* 3. *Covar. in c. Raynutius* §. 1. *n.* 4. *X. de testam. Clarus in* §. *testam.* 8. 9. *n.* 6. qui testatur de communi, & *Fachin.* 4. *cap.* 24. Nam pro hac sententia militat Regula, in qua merito manendum est, si Exceptio non probetur, nec probabile est Imperatorem locutum
15 esse de specie rariori, rarius enim Parentes testatores extraneos instituunt, frequentius inter liberos testantur. Legitimam, usufructu, uxori v. g. constituto, gravari non debere, probatur *hic* & *l. quoniam in prioribus h. t.* & in ejusdem legis repetitione *Roder. Suarez ampl.* 3. *Carpz. d. const.*
16 12. *def.* 6. Sed hic commode Quæritur: *An in computatione legitimæ liberorum etiam includenda portio statutariæ uxoris?* Quod aliquoties disputatum memini. Et ni fallor verissima est Decisio affirmativa *Dn. Carpz. lib.* 6. *resp.* 48. per rationes ab eo
17 allegatas, & ita a Facultate Jurid. Responsum memini, & ideo quæ habet *Carpz. p.* 1. *jurispr. const.* 28. *def.* 100. *in fine*, ex *d. responso* interpretanda.

Auth. Unde.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Textus hujus Authent. est quasi limitatio legis 6. hic. n. 2.
In donatione inofficiosa non tempus mortis sed donationis est respiciendum. 3.
Ampliatio. 4.
In computatione Legitimæ æstimatio fieri debet omnium bonorum, quæ pater habuit. 5.

1 Donatio inofficiosa facta uni liberorum, eatenus per reliquos retractatur, reliqui habeant suam legitimam, nec Filius Donatarius abstinere potest hereditate & retinere integram donationem, sed debet supplere Legitimam ceterorum liberorum, & tunc potest abstinere, nam alias parenti liceret legitimam liberorum per donationem imminuere, & sic quod testamento non posset, posset per donationem. An autem quis læsus sit in legitima, attendendum est tempus donationis, non mor-
2 tis, & sic quasi limitatio est *legis sextæ*,
3 sc. in donatione inofficiosa non tempus mortis, sed donationis esset respiciendum, *Valascus consult.* 189. *Tiraq. in l. si unquam, C. de revoc. donat.* verbis: *(omnia vel partem)* *num.* 35. *Trentac. d. t. de legitima res.*

2. *n.*

4 2. *n.* 9. *Gilkenius in l. 6. h. t. num.* 3. licet sit donatio remuneratoria, quia nihil non debent liberi Parentibus, *Trentac. d. l. Pinell. l.* 1. *p.* 3. *n.* 62. *vers. infertur undecimo pag. mihi* 382. *c. de bonis mat.* & quos hic allegat *Barbos. num.* 13. *& seq.* unde ap-
5 paret, quod in computatione Legitimæ æstimatio fieri debeat omnium bonorum, quæ pater habuit, inclusis etiam iis, quæ pater liberis donaverat, *Cothman. vol.* 2. *cons.* 99. *num.* 248. modo fuerit donatio inofficiosa, *Cothmann. d. cons.* 99. *n.* 268.

L. Neptem. 7.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Ratio decidendi. 3.
Alius casus formatio. 4.

1 Filius Testatoris emancipatus præmortuus est, relicta Nepte, hanc Avus exheredat, videtur quod non possit habere
2 Querelam, cum pro extranea sit habenda;
3 sed Affirm. quia Neptis concepta est an-
4 te emancipationem. Alii intelligunt *legem* de eo casu, quando Filius & Neptis (qui alias ex edicto Prætoris ab intestato avo conjunctim succederent) sunt exheredati, & Filius post testatorem mortuus. Et *hic textus* multo magis hodie militabit, quippe abolito discrimine inter suos & emancipatos liberos quoad hanc partem, si enim neptis exheredata, habebit Querelam; si præterita, testamentum erit nullum.

L. Parentibus. 8.

SUMMARIA.

Sensus legis. n. 1.
Patri licet magnam inter liberos inæqualitatem observare, nec propterea vitiari potest testamentum. 2.
Qui non ab intestato succedere, neque etiam legitimam petere possunt. 3.
Legitima qualis intelligatur? 4.
Alimentum tamen petere possunt hi, licet, denegata successione. 5.
A denegata legitima non colligitur denegatio alimentorum. 6.
Exemplo illustratur. 7.
Qui vel expresse vel tacite approbavit voluntatem defuncti non habet querelam. 8.
Casus hujus regulæ. 9.
Ratio decidendi. 10.
Querela quatuor modis deficit. 11.
Solutio æris alieni hereditarii probat aditionem hereditatis. 12.
Ratio dubitandi. 13.
Sententia auctoris. 14.
Casus positio. 15.

1 Parentes liberam habent facultatem bonorum dividendorum inter liberos, modo legitimam singulis relinquant, quæ est quarta, hodie triens vel semis omnium bonorum, juxta §. *ult. Inst. h. t.* quando scil. nullus alius ab intestato succedit, sed quando alii etiam simul succedunt, tunc est quarta vel triens vel semis portionis ab intestato debitæ. Colligitur ex hac le-
2 ge: I. Patri licere inter liberos magnam inæqualitatem observare, nec propterea vitiari testamentum inter liberos, *Grassus §. testamentum q.* 11. *n.* 8. *Clarus §. testamentum q.* 14. *numer.* 8. *Vasq. de success. progressu l.* 3. §. 30. *numer.* 46. *Fachin. l.* 4. *cont. cap.* 2. *Barry de succ. l.* 1. *tit.* 3. *nu.* 4. *Finckelthaus. obs.* 78. *n.* 9. *& seqq.* & alii plurimi. II. Collige:
3 quod illi, qui non possunt succedere ab intestato, ne quidem legitimam petere
4 possint, quod hic dicatur, legitimam esse portionem ab intestato debitæ partis. Et sic concludit post alios allegatos, *Tiraq. de jure primog. q.* 55. *nu.* 9. *Menoc. consil.* 8.
5 *n.* 3. Alimentum tamen peti posse, denegata successione, & consequenter Legitimam, tradit *Tiraq. d. q. in fine, & Surdus de alim. tit.* 8. *privil.* 33. *nu.* 4.
6 Nam a denegata Legitima non colligitur
7 denegatio Alimentorum, nam, v. g. liberis Spuriis non debetur legitima, bene ta-
8 men alimenta, *Surdus d. l.*

§. 1. Qui vel expresse vel tacite approbavit
9 Voluntatem defuncti, non habet Querelam, v. g. cum debitum hereditarium pro ea parte, qua sum heres institutus, solvo, licet minus debito sit relictum, modo sim majoren-
10 nis, querela mihi non competit, ratio in *l.* 9. *ff. de negot. gest. & l.* 8. §. 10. *ff. h. t. Auth. ad l.* 23. *ff. h. t. n.* 3. *it. l. pen. ff. h. t. n.* 5. Sed per *l.* 40. *h. t.* minimo relicto non datur Querela, sed agitur ad supple-
11 mentum. Collige igitur quatuor modis deficere Querelam: 1. Si ingratus sis. 2. Si per quinquennium tacuisti. 3. Si facto aliquo

testamentum approbasti. 4. Si vel minima res relicta, *Julius Clarus in* §. *testam. qu.* 4. Colligunt exinde *DD.* ut & *ex l.* 2. *c.*
12 *de jure deliberandi*: Quod solutio æris alieni hereditarii probet aditionem hereditatis, *Masc. de probat. concl.* 44. *n.* 29. *& seq. & Barb. hic n.* 10. id quod *Matthesilanus sing.*
13 35. merito miratur, cum hic actus citra nomen heredis fieri possit, & quilibet debitum alienum solvere possit, *l. solvendo*
14 *de neg. gest.* Ego puto, non sufficere solutionem nudam, sed si pro portione he-
15 reditatis sibi delatæ debitum solvat, v. g. defunctus habuit tres liberos, unus liberorum solvit integrum debitum, non putarem exinde aditionem satis probari, sed si pro tertia parte solvat, tunc duplex præsumtio concurrit, prima quod debitum hereditarium solvat, secunda quod pro ea portione, qua sibi delata est hereditas, solvat. Nam hoc animo negotiorum gestoris factum esse non videtur, & de hoc posteriori casu & *hac lex* & *d. l.* 2. loquitur.

L. De inofficioso. 9.

SUMMARIA.

Explicatio legis. n. 1.
An assertio præsentis legis mutata per Nov. 115. cap. 4. *n.* 2.
Negant nonnulli. 3.
Alii affirmant. 4.

1 Testamentum militis armati, licet jure communi fecerit, non militari, non tamen subjacet querelæ, quia datum hoc privilegium ei est, ut militi, *Auct. ad l.* 27. *ff.*
2 *h. t. n.* 3. Sed *an hoc per Nov.* 115. *c.* 4. *mu-*
3 *tatum?* *Donellus* Negat *l.* 19. *c.* 5. quia scil. *Nov.* 115. *c.* 4. ad Testamentum Militare non pertinet, quia hoc a jure communi non dependet, sed speciali Privilegio. Specialia autem Privilegia generali correctioni subjacere non solent, *Fachin. l.* 6. *cont. c.* 74. *Nicol. Reusnerus de te-*
4 *stam. p.* 2. *c.* 25. *num.* 7. licet *DD.* multi contra nitantur; vid. *Covarr. in c. quia nos* 9. *num.* 9. *de testament. Hillig. d. c.* 5. *lit. B, Salyc. in l. h. t. n.* 4. *Wesenb. cons.* 17. *n.* 30. *Vasq. de Succ.* §. 22. *n.* 28. & alii.

L. Si heredum. 10.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Querela competit etiam contra heredem heredis. 2.
Quatenus detur contra fiscum? 3.
Datur contra omnem successorem universalem. 4.
Fiscus, ubi non expresse reperitur privilegiatus, utitur jure communi. 5.

1 Quintilianus decesserat facto testamento, quo filium exheredaverat, & extraneos heredes instituerat, hi adeunt hereditatem, atque ita contra eos cœperat competere querela, sed cum in eo esset, ut Filius contra eos agere vellet, perveniunt bona ad Fiscum, an ut bona vacantia, an vero per Fideicommissum tacitum, de eo disputat *Anton. Faber lib.* 17. *conject. c.* 2. ubi verba illa: *utpote vacantia.*, irrepsisse putat; hoc casu contra Fiscum ut successorem universalem datur querela. Col-
2 lige: I. Querelam competere etiam con-
3 tra heredem heredis, imo etiam Fiscum,
4 si heredi successit, contra omnem successorem Universalem, imo si Imperator ipse heres sit institutus, contra eum daretur querela, *l.* 8. §. 2. *ff. h. t. ibique Auct. n.* 5. 6.
5 Collige II. Fiscum, ubi non expresse reperitur privilegiatus, uti jure communi etiam in testamento, *Peregr. de jure Fisci l.* 6. *c.* 1. per totum & præcipue, *num.* 30.

L. In arenam. 11.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Filius turpem vitam eligens patri honesto an succedat? 2.
Non statim causa, quæ sufficit ad exheredationem, sufficit ad excludendum a successione ab intestato. 3.
Infamis non potest evertere testamentum fratris, qui infamem personam instituit. 4.
Mores, quo quis in se probat, in alio reprobare non potest. 5.
Mater meretrix meretriculam filiam exheredare non potest. 6.
Limitatur, nisi mater anteacte vitæ pœnitens & emendata esset. 7.
Exceptio vitii non opponi potest ab eo, qui ipse vitio eo laborat. 8.
Limitatur, nisi id faciat non ad proprium commodum, sed tertii. 9.

Vel alter remaneat in lucro excipiens in damno. 10.

1 Filius Patris honesti Arenariam vitam ele-
2 git, & cum reliquis fratribus vult succedere Pa-
tri, videtur quod non possit quia est per-
sona turpis, *l. 1. ff. de his qui not. infam.*
& hæc est justa exheredationis causa; Sed
affirmatur, quia primo turpitudo per se
3 non privat aliquem successione, nec cau-
sa, quæ sufficit ad exheredationem, suf-
ficit statim ad excludendum a successione
ab intestato, nec tamen propter hanc cau-
sam exheredare Pater posset, si simili in-
4 famia laboraret. Ex quo colligunt: Nec
infamem posse evertere testamentum fra-
tris, qui infamem personam instituit. juxta
5 *l. 27. h. t.* Nam mores, quo quis in se
probat, in alio reprobare non potest, *P.
Barbos. in l. 40. n. 16. ff. sol. matr.* per *l. 47.
ff. sol. matrim. Vasq. de succ. l. 1 §. 10. num.*
603. *Donell. lib. 6. cap.* 15. & quos citat
hic Barbos. num. 6. Unde etiam inferunt:
6 Meretricem matrem, meretriculam filiam
7 exheredare non posse, nisi mater anteactæ
vitæ pœnitens & emendata esset, *Peregr.
de fideicomm. art. 36. num. 51. Surdus de
aliment. tit. 7. q. 4. n. 15. August. Barbos. hic
8 n. 7. & seqq.* neque exceptio vitii opponi
potest ab eo, qui ipse eo vitio laborat,
9 *c. cum Apostolica X. de except.* nisi id
faciat non ad proprium commodum, sed
10 tertii, vel alter remaneret in lucro, Ex-
cipiens in damno, *Pet. Barb. in d. l. 40. ff.
sol. matrim. n. 17. & seq.*

L. Si Pater, 12.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Multa valent ratione dubii eventus, quæ per se non valerent. 2.
Probatur exemplo. 3.
Usus observat contrarium. 4.
Probatur, legem præsentem per l. 32. h. t. esse sublatam. 5. 6.

1 Pater habet Filium, Filiam, & Uxo-
rem, Filio relinquit sex uncias, id est,
semissem, Filiæ quatuor, Uxori duas, &
Liberos sibi mutuo per Fideicommissum
substituit, (*das es von einem Kinde auff
das andere falle.*) Quæritur: *An Filia
habeat ob onus fideicommissi querelam?* Re-
spondetur quod non, quia reciprocum fidei-
commissum est, & in quantum unus gra-
vatur, tantum ab altero sperare potest.
2 Collige: Multa valere ratione dubii even-
tus, vel reciprocationis, quæ per se non
3 valerent, v. g. Donatio conjugum Reci-
4 proca, & similia. Sed hodie per *l. 32. h.
t.* nec fideicommissio reciproco gravari le-
gitima potest, *Hillig. ad Donell. lib. 19. cap.*
5 *1. lit. Mm*, & licet hanc *l. per d. l. 32. quo-
niam in prioribus &c.* correctam non es-
se, evincere nitatur *Vasq. hic nu.* 3. quam
singularem *Vasquii* sententiam nonnulli
consulentes sequuntur, ut *Decius cons.* 456.
*n. 8. Menoch. cons. 166. n. 16. & Petra de fi-
6 deicomm. qu. 15. n.* 105. Verior tamen &
receptior est sententia verbisque *d. l. 32.*
convenientior, quod *hæc lex* sit correcta;
quam amplectuntur *Roder. Suarez in cele-
bri repetit. d. l. quoniam in prioribus ampl.
6. n. 5. post glossam hic Grassus in comm. in tit.
de legit. q. 38. n. 6. Ant. Gabriel. l. 6. concl.
com. tit. de legit. concl. 1. n. 6. Petr. Greg.
lib. 44. Syntagm. c. 5. n. 27. Pruckm. vol. 1.
cons. 28. nu. 95. & seq. Vinc. Fusarius de
subst. q. 296. nu. 23. Steph. Gratianus t. 2.
disp. for. c. 247. nu. 27. & Franc. Barrius de
success. lib. 16. tit. 10. n. 7. Donell. lib. 19. c.
4. lit. Mm, & ibi Hillig.*

L. Cum duobus. 13.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Mutata est hac lex per Authent. ex causa C. de liber. præt. *n.* 2.
Non absurdum, duas sententias contrarias super eodem facto inter diversas personas in diversis tribunalibus latas tolerari posse. 3.

1 Testamento pro parte rescisso, v. g. si
alter heres institutus est Frater, alter ex-
traneus, pro parte etiam rescinduntur le-
gata, quæ in pecuniæ præstatione consi-
stunt, non vero libertas, quæ pro parte
dari nequit: Ergo dividua legata pro par-
2 te debentur, individua in solidum: sed
hæc lex mutata per *Auth. ex causa C. de
3 liberis præter.* de qua suo loco. Interim
ex hoc textu notandum, quod super eo-
dem facto duæ sententiæ contrariæ inter
diversas personas, & in diversis tribunali-
bus latæ tolerentur, nam hic filius unum
heredem scriptum vicerat, ab altero victus
erat,

erat, quod ut singulare notat *Salgado in labyr. p. 3. cap. 1. n. 124.*

L. Eum qui inofficiosi. 14.

SUMMARIA.

Sensus legis. n. 1.

Qui habet duo remedia, si succumbit in uno, sibi non præjudicat in altero. 2.

1 Qui succumbit in Querela, potest tamen de falso accusare testamentum, & contra, est enim causa diversa: Querela enim ex impietate Testatoris oritur, falsum ex im-
2 pietate Heredis. Collige: Qui habet duo Remedia, si succumbat in uno, sibi non præjudicare in altero, sic, qui dixit primo testamentum esse nullum, postea querelam movere potest, & quamvis hæc remedia duo videantur contraria, quia tamen ad unum finem tendunt, possent alternative cumulari, cum contraria, etiamsi ad unum finem tendant, possint ab uno intendi, *Cardinal. Tuschus conclus.* 1005. *n.* 25. *Barbosa locuplet. lib.* 3. *axiom. c.* 63. *axiom.* 8.

L. Filiam præteritam. 15.

SUMMARIA.

An filia a matre præterita habeatur pro exheredata? 1.

Matri non licet sine causa liberos præterire. 2.

Præteritio habetur pro injuria. 3.

1 Filia præterita a matre habetur pro exheredata, §. *fin. Inst. h. t.* ergo Querela habet opus. Quod du Jure Novo usquequaque verum non est, sed ibi distinguendum, utrum sine causa an vero cum causa præteriti sint liberi, ut illo casu testa-
2 mentum ipso jure sit nullum, nam nec matri licet sine causa liberos præterire, *No-*
3 *vell.* 115. *c.* 3. *pr.* & præteritio habetur pro injuria, & ideo non opus est eo casu Querela, unde *hæc lex* de ea præteritione Jure Novo intelligenda, quæ ex causa facta. *Clarus* §. *testam. q.* 47. *Bacchov. in Treutl. v.* 1. *disp.* 13. *th.* 1. *Bolognett. in Auth. ex caus. nu.* 155.

L. Contra Majores. 16.

SUMMARIA.

Facti species. 1.

Non negligenti non currit præscriptio. 2.

Illustratur simili. 3.

Quod lex jubet intra certum tempus facere, si per me non stet, quo minus fiat, propterea non excludor. 4.

Qui sententiam impugnat ut nullam, ei non currit decennium si probabilem nullitatis causam habuit. 5.

Qui duo habet remedia elective, quæ ambo successive nec simul intendi possunt vigilans in uno, non præscribit alteri. 6.

Successive aliquis contraria dicere potest. 7.

Quoties pendente quæstione de nullitate contractus labitur quadriennium, post id tempus datur restitutio. 8.

1 Filius impugnat Matris Testamentum ut nullum, interim labitur quinquennium, sed quia unum remedium non tollit alterum, Quæritur: *An postea possit Querelam intendere?* Videtur quod non ob præscriptionem quinquennii; sed Affirmatur, quia
2 non negligenti non currit præscriptio, que-
3 madmodum impeditus minor facto adversarii, quo minus restitutionis causa intra quadriennium ad finem perducatur, post illud quadriennium continuare Processum non prohibetur, *l. intra utile* 39. *ff. de Mi-*
4 *noribus*. Cum enim lex intra certum tempus aliquid facere jubet, si per me non stet, quo minus fiat, sed per adversarium non videor propterea exclusus, *l. jure civil.* 24. *de R. J. Rosenthal. de Feud. cap.* 9. *memb.*
5 2. *concl.* 94. *n.* 4. & *lit. F.* Ex quo probare volunt, si quis sententiam ut nullam impugnat, ei non currere decennium, si probabilem causam nullitatis dicendæ habuit, *Tiraq. de retr. consang.* §. 1. *gl.* 10. *n.* 40. & *seqq. Barbos. hic* & *Scacc. de appell. q.* 12. *num.* 169. licet de hoc merito dubitet *Guido Papa de appell. q.* 65. *n.* 47. & *Lancell. de attent. p.* 2. *c.* 12. *limit.* 50. *pr. nu.*
6 127. Collige: I. Qui habet duo remedia elective, quæ ambo successive, non tamen simul intendi possunt, si in uno vigilet,
7 alteri non præscribitur. II. Collige: Aliquem successive contraria dicere posse, si
8 prius dubitabat. Collige etiam. Si pendente quæstione de nullitate contractus labatur quadriennium, post id tempus dari Restitutionem, *Caldas in l.* 3. *C. de rest. Min.* verb. *infra legitimum tempus*, *n.* 13. *Hillig. in Donell. l.* 21. *c.* 10. *lit. T.*

L. Cum

L. Cum Filium. 17.

SUMMARIA.

Sensus legis. n. 1.
Ratio decidendi. 2.
Usus hodiernus. 3.

1 Sicut Mater, si prætereat liberos, exheredare videtur, ita etiam filius præte-
2 riens matrem; Ratio in §. *ult. Inst. h. t.*
3 & ex natura correlatorum. Sed Jure Novo juxta veriorem & receptam sententiam, aliter hæc res decidenda, aut enim præteritioni matris annexa est causa, aut non; illo casu, si causa non probetur, datur Bonorum Possessio contra Tabulas vel Querela; hoc vero casu, testamentum filii ipso jure est nullum, sicut etiam eo casu nullum est, quando ponitur causa, sed non legitima, *Wesenb. in π. ff. h. t. n.* 7. *Clarus* §. *testam. q.* 48. *Grassus q.* 45. *Gomez lib.* 1. *resol. cap.* 11. *n.* 36.

L. Cum te pietatis. 18.

SUMMARIA.

Intellectus legis. n. 1.
Usus hodiernus. 2.

1 Filia jussu Patris non divertens a marito, non potest ob id exheredari, sed habet Querelam, quia plus delinquit Pater quam Filia, *l.* 5. *C. de inst. & substit. &*
2 *restit. sub cond. factis*. Hodie hoc testamentum ipso jure esset nullum, cum causa non sit a legibus probata: Nam hodie certæ causæ sunt, ergo si talis causa non exprimatur, testamentum nullum est *Donell. l.* 6. *c.* 12.

L. Si filiam tuam. 19. & Auth. Sed si.

SUMMARIA.

Causæ exheredationis ante Novell. 115. *erant arbitrariæ*. 1.
Restringitur dicta Novell. *n.* 2.
Filia si in suum corpus peccaverit, etiamsi semel tantum alicui corporis sui copiam fecerit, exheredari potest. 3.
DD. *notantur*. 4.
Filia, quæ pœnitentiam rite peregit, exheredari non potest. 5.
Fallit hæc limitatio. 6.
An quæ de filia dicta, sint applicanda ad filium? 7.

1 Ante *Novellam* 115. causæ exheredationis erant arbitrariæ, ideoque dicitur hic, Patrem posse filiam ob turpem vitam exheredare, si non inconsulto calore hoc fa-
2 ciat; sed dicta *Novella* hoc restringit ad
3 eum casum, si filia infra 25. ætatis annum in corpus suum peccaverit, vel invito patre nupserit: Si enim 25. annis major hoc fecerit, imputandum hoc Patri est, quod prius eam non elocaverit. Colligunt nonnulli ex verbis: *Si in suum corpus peccaverit*, etiam semel tantum alicui corporis sui copiam fecerit, exheredari posse, ut *Enenckel. Baro de privil. par. & liber. priv.* 14. *part.* 1. *n.* 16. *& Joann. Petr. Sur-*
4 *dus de alim. tit.* 7. *q.* 4. *nu.* 34. Licet plures id negent, ut *Sanchez de Matrim. l.* 4. *disp.* 24. *nu.* 6. *Steph. Gratianus t.* 2. *disp. for. cap.* 231. *num.* 31. *& seqq.* & quos allegat *hic Barbosa nu.* 3, qui tamen argumento, quod *Enenckelius* urget, non satisfaciunt.
5 Post pœnitentiam rite peractam tamen exheredari filiam non posse, *Surdus d. t.* 7. *qu.* 1. *num.* 28. & quos refert *Barbos. nu.* 6. probant, nec opus esse puto triennio, si de digna pœnitentia alias constet, nam tunc remissa etiam ei videtur aut remittenda utique fuit vita luxuriosa. Collige: Quamvis communiori calculo *DD.* non statuant justam causam exheredationis, ut videre est ex allegatis *Dn. Carpz. p.* 2. *jurispr. Eccl. def.* 54. *Harppretht. ad pr. Instit. de nupt. num.* 147. *Barbos. hic in Auth.* 12.
6 secus tamen est, si indignum non fortuna, sed moribus & statu sibi elegerit, v. g. turpem personam vel servum, quæ causa ad gravem injuriam potest referri, *Enenc-*
7 *kelius d. l. Gail. l.* 2. *observ.* 95. *n.* 17. quod autem in filia minorenni sine consensu patris nubente dictum, id ad filium minorennem ducentem uxorem sine consensu patris, extendit *Castrensis ad l.* 15. *h. t.* reprehensus tamen a *Riminaldo vol.* 2. *cons.* 133. *n.* 31.

L. Filia in orbitate. 20.

SUMMARIA.

Idem continet lex argumentum cum lege 18. n. 1.
Speciale legis. n. 2.
Inconstantia in muliere præsumitur. 3.

1 Est ejusdem argumenti cum *lege* 18.
2 nisi quod hic filia jussu matris divertere
3 noluerit, & notatur simul inconstantia, quæ in muliere præsumitur, juxta notata *Al-*

Altiati de præsumt. reg. 1. *præsumt.* 47. *Tiraq. de LL. Connub. l.* 9. *gl. part.* 1. *num.* 129. *& Menoch. de præs: lib.* 6. *præs.* 37. *n.* 42, *& seqq.* qui *nu.* 44. ideo facilius ab iis veritatem exsculpi posse tradit, & sic primum torquendas.

L. Fratris vel Sororis. 21.
SUMMARIA.

Sensus legis. n. 1.
Nemo ultra fratres & sorores in transversa linea querelam habet inofficiosi. 2.
Ratio decidendi. 3.
Graviter peccat is in conscientia, qui spretis proximis indigentibus & frugi hominibus omnia extraneis relinquit. 4.

1 Ultra fratres & sorores in transversa li-
2 nea, nemo habet Querelam licet falsum
3 testamentum arguere possint. Ratio ex dictis circa *legem* 14. quia scilicet, qui falsum testamentum accusat, impietatem Testatoris non accusat, sed heredis, hoc variis exemplis declarat *Vasq. lib.* 1. *de succ.*
4 *creat.* §. 10. *n.* 554. *& seqq.* Interim *Barbosæ* hoc concedimus in foro Conscientiæ, eum peccare graviter, qui spretis proximis indigentibus & frugi hominibus, omnia extraneis relinquit. Cum & *Siradices* hoc inter ea ni fallor alicubi referat, quorum nos pudere debeat.

L. Si maritus tuus. 22.
SUMMARIA.

Tenor legis. n. 1.
Quando minor contra hereditatem aditam restituitur, confusæ actiones restituuntur suæ naturæ. 2.

1 Everso per Querelam testamento, Actiones, quas scriptus heres habuit contra defunctum, & quæ aditione hereditatis erant confusæ, reviviscunt, quod exemplo mariti instituentis uxorem & exheredantis filium declaratur *hic & l.* 21. §. *ult.*
2 *ff. h. t.* Et ideo quando minor contra hereditatem aditam restituitur, confusæ actiones restituuntur suæ naturæ, quia omnia pristino statui sunt reddenda, per *l. quod si minor* 24. §. *restitutio* 4. *ff. de Min.* Idem de restituta hereditate fideicommissario supra dixi.

L. Testamenti factione. 23.
SUMMARIA.

Qui prohibet aliquem testari, juste exheredari potest. 1.
Imo non exheredatus indignum se reddit successione. 2.

1 Qui prohibet aliquem testari, potest ju-
2 ste exheredari, imo & non exheredatus indignum se reddit successione, eaque defertur Fisco, *l.* 2. *C. si quis aliquem testari &c.* ubi dicemus DEO volente fusius; *Auct. ad tit. ff. si quis aliquem testari prohib. vel coeger.*

L. Testamentum militis. 24.
SUMMARIUM.

Dicta legis 9. *hic repetuntur.*

Quod in *lege* 9. dictum, id hic repetitur, scilicet testamentum Militis, etiamsi filius familias sit, & de Castrensi Peculio testetur, non tamen subjacere Querelæ, si pater ejus vel liberi exheredati.

L. Filius matrem. 25.
SUMMARIA.

Facti species. 1.
Conditio addita legitimæ, si respicit utilitatem liberorum, onus id non rejicitur a legitima. 2.
Exheredatio filii sine justa causa, ob utilitatem tamen exheredati facta, non vitiat patris testamentum. 3.
Pater ob commodum filii alienationem bonorum ipsi in legitimam assignatorum prohibere potest. 4.
Limitantur dicta. 5.

1 Nota bene: Mater bona mente, quia mariti mores suspectos habet, liberos instituit sub conditione, si eos Pater emancipaverit ne scilicet maritus Bonorum habeat Administrationem, Quæritur: *An filii, quia sub conditione tantum instituti, habeant Querelam, quasi sub conditione in voluntatem Patris collata non debuerint institui, sed pure?* Verum negatur ipsius Querela, quia hoc in eorum favorem fa-
2 ctum: Unde *DD.* communiter tradunt, si conditio addita legitimæ respiciat utilitatem liberorum, id onus non rejici a legitima, cum per id melior reddatur conditio liberorum, *hic & l. si emancipatus* 16. *ff. de bon. poss. contra tabb. Jason. hic n.* 2. *Vasq. de succ. creat. lib.* 1. §. 10. *n.* 406. *& seq. Alciat. reg.* 1. *præsumt.* 2. *n.* 3. *Anton. Gabriel. tit. de legit. concl.* 1. *n.* 20. *Roland. a Valle cons.* 3. *n.* 30. *lib.* 1. *Menoch. cons.* 57. *n.* 6. *& seqq. Surdus cons.* 970. *n.* 2. *Mastrillus decis.* 181. *n.* 21. *Berlich. dec.* 110. *n.* 4. Cons.

3 Conf. *Auct. ad l.* 8. *ff. h. t. nu.* 17. Sic exheredatio filii, etiam sine justa causa, ob utilitatem tamen exheredati facta non vitiat patris testamentum, *Grassus* §. *legitima q.* 39. *Auct. ad l.* 18. *ff. de liberis &*
4 *posthum. hered. n.* 1. 2. 3. Et Pater potest ob commodum Filii prohibere alienationem bonorum filio in legitimam assignatorum, *Franc. Barry de Succ. lib.* 16. *tit.* 10.
5 Sed hæc omnia intelligenda sunt cum grano salis, nisi illud onus in præjudicium forte Patris tendat, *Rodericus Suarez in celeberrima repetitione leg. quoniam in prioribus C. h. t. limitat.* 1. *n.* 11. *p. m.* 218. *col.* 2.

L. Ex tribus unciis, 26.

S U M M A R I A.

Casus legis. n. 1.
Substitutio pupillaris salutaris pupillo est. 2.
An lex hæc ad fideicommissariam substitutionem possit extendi? 3.

1 Filius impubes in legitima fuit institutus, & ipsi pupillariter substitutus extraneus. Quæritur: *An hæc Substitutio gravamen contineat in legitima?* quod Negatur *hic & l.* 8. §. 7. *ff. h. t. n.* 1. *ibique Auct. n.* 17. quia nihil adimitur filio, sed heres ei tantum datur; aliud est in Substitutione Obliqua, sive per Fideicommissum; Ratio in *leg.* 71. *pr. ff. de V. S. Donell. lib.*
2 19. *c.* 4. *lit. LL*; quia Substitutio Pupillaris est commoda, salutaris, & provisionalis pupillo. Sed requiritur: Ut Pater filium impuberem in tribus unciis id est, in legitima instituerit, *Vasq. de success. lib.* 1. §.
3 10. *nu.* 407. Quamvis autem *gl. hic* videatur hanc legem extendere ad Fideicommissariam substitutionem, contradicit tamen ipsi *gl. in l. quoniam in prioribus h. t.* quam legem omnes sequi scribit *Rodericus Suarez in d. repetit. limit.* 1. *n.* 13.

L. Fratres vel Sorores. 27.

S U M M A R I A.

Sensus legis. n. 1.
Si a fratre spurius institutus, an frater præteritus habeat inofficiosi querelam. 2.
Ratio dubitandi, remissive. 3.
Ratio decidendi. 4.
Limitatur, nisi spurius sit vir spectatæ probitatis, honestatis & virtutis, & forte fratre præterito dignior. 5.
Castillo notatur. 6.
Omnis macula virtute, pietate in DEUM & probitate eluitur in cœlo & in terra. 7.
Filius natus a personis desponsatis, alterutra ante nuptias mortua, pro maculata persona habendus non est. 8.
Filius naturalis legitimatus pro persona maculata non est habendus. 9.
An frater testimonium impugnet in totum, an vero usque ad legitimam? 10.
Macula tincti quinam hic dicantur? 11.

1 Querela Inofficiosi non datur Fratribus Uterinis, sed Consanguineis & Germanis, ut hic linea Paterna Maternæ præponderet, neque tamen hic semper datur, sed tum tantum, quando persona infamis, (id est, ipso jure notata) vel turpitudine notata, (id est, per sententiam,) vel levis notæ macula laboraret, (id est, infamia facti) vel cujus opinio apud honestos viros gravatur, vel si patronus libertum ingratum heredem instituit. Aliud in servo necessario herede instituto, quia justa hujus instituendi causa per §. 2. *quibus*
2 *ex causis manumitt. An autem, si a fratre Spurius institutus, frater præteritus habeat*
3 *Querelam*, videatur *Hartmann. Pist. p.* 1. *q.*
4 30. id Negat, & *Thoming. decis.* 48. *nu.* 26. *& seqq.* sed negari nequit, levis notæ maculam iis adhærere, non quidem ex facto proprio, sed ex defectu natalium, *Heig. p.* 1. *q.* 21. *Hillig. lib.* 6. *c.* 15. *lit. B*, *Dn. Carpzov. p.* 3. *Jurisp. Const.* 10. *def.* 10. Conf. *Mynsing. cent.* 4. *obs.* 31. *& DD.* quos hic allegat *Barbos. n.* 14. *Auct. in l.* 24 *ff. t. n.* 2. *Auct. ad l.* 1. *ff. h. t. nu.* 13. & spurius quoque habet querelam contra testamentum inofficiosum matris, per *l.* 20. §. 1. *ff. h. t.*
5 *ibique Auct. nu.* 5. Limitatur tamen hoc, nisi spurius esset vir spectatæ probitatis, honestatis & virtutis, forte fratre præterito dignior, *Alv. Valascus consult.* 17. *nu.* 3. *Thesaur. decis.* 126. *n.* 6. *Castillo lib.* 1. *contr. cap.* 19. *n.* 53. Vid. *ibidem a n.* 46. *usque ad*
6 *finem*, ubi videtur in seqq. recedere. Sed
7 male: nam omnis macula virtute, pietate in Deum, & probitate eluitur in cœlo & in terra, quidni etiam macula natalium?
8 Filius natus a personis desponsatis non habendus est pro persona laborante macula, quia in matrimonio, & ex matrimonio natus

tus est, licet ob mortem alterius benedictio sacerdotalis non sequatur, *Auct. ad l.*
9 *1. ff. h. t. n.* 2. Nec legitimatus filius naturalis pro maculata persona habendus: Non
10 minus dubium est, An frater impugnet testamentum in totum vel usque ad legitimam? Hoc volunt *Donell. d. c.* 15. *Cuchus de legit.* §. *quæri etiam potest ult. n.* 8. *Hillig. d. c.* 15. *lit. C, Afflict. dec.* 204. *Stephanus Gratian. disc. forens. tom.* 1. *c.* 135. *n.* 23. *& seqq.* & quos *hic* allegat *Barbos. n.*
11 10. licet multi dissentiant. Quinam autem *hic* macula tincti dicantur, de illis prolixe *Barbos. hic & Ric. dec. Coll.* 675.

L. Liberi de inofficioso. 28.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Præsumtio probitatis militat pro filio. 2.
Delictum non præsumitur: 3.
Exheredatio non favore, sed odio digna. 4.
Ille præsumitur inimicus meus, qui valde familiaris inimico meo. 5.

1 Quæritur hic: *Si exheredatus neget, se fuisse ingratum, cui probatio incumbat?* Resp. Si liberi exheredati, præsumtio contra eos pro Parente militat, *l. 22. §. fin. ad L. Jul. de adult.* nisi liberi se morigeros fuisse probent, si vero Parentes exheredati, præsumtio pro ipsis militat, sed hodie ingratitudinis probatio heredi indistincte incumbit, *l. 30. h. t. & Novell.* 115. *c.* 3. *circa fin.* Et ideo causa ingratitudinis hodie non præsumitur vera, licet in testamento expressa, *Mantica de conject. ult.*
2 *volunt. lib.* 4. *tit. fin. nu.* 33. præsumtio pro-
3 bitatis pro filio militat, nec delictum præsumitur, *Enenckel. Baro de Priv. Par. & Lib. priv.* 14. *p.* 1. *c.* 14. *num.* 26. *Rittershus. in Nov. p.* 6. *c.* 3. *n.* 28. *Auct. ad l.* 10. *ff. h. t. confer. quæ habentur ad l.* 4. *ff. h. t. n.* 12. &
4 exheredatio non favore, sed odio digna, *l.* 19. *ff. de lib. & posthum.* Obiter etiam ex *hac lege* 28. ex verbis: *vel inimicis ejus suas amicitias copulavit*, colligunt *DD.*
5 Illum præsumi inimicum meum, qui valde familiaris est inimico meo, *Farin. q.* 53. *n.* 36. ubi id in *seqq.* declarat *Mascard. concl.* 899. *nu.* 31.

L. Quoniam. 29.

SUMMARIA.

Donatio propter nuptias in legitimam computatur. 1.
Ampliatur. 2.
Ratio decidendi. 3.
Limitatur. 4.
Quicquid imputatur in legitimam, istud etiam confertur. 5.
Non attenditur, quis dotem promiserit, sed ex cujus bonis profecta est? 6.
Illustratur exemplo. 7.

1 Sicuti Dos, ita Donatio propter nuptias
2 in Legitimam computatur, licet ab Avo & Proavo profecta, *hic & l. seq. §. 2. l.* 18.
3 *C. famil. ercisc.* ratio *in* §. 3. *Instit. de donat.* Ergo Dos & donatio propter nuptias
4 conferuntur, sed aliud in donatione simplici, cum ne quidem conferatur, *l. illud*
5 20. *in fine C. de collat.* Quicquid autem imputatur in Legitimam, illud etiam confertur, *Anton. Faber h. t. def.* 30. Collige etiam
6 *ex hac lege* Non attendi, quis dotem promiserit, sed ex cujus bonis dos profecta
7 sit, v. g. Si Vitricus & mater simul dotem promiserint, non ex illius, sed hujus bonis profecta dos præsumitur, *arg. h. l. Ant. Faber d. l. def.* 31. *Auct. ad l.* 25. *h. t.*

L. Omnimodo. 30.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Si pater aliquam partem liberis reliquerit minorem legitima portione, quocunque etiam titulo, quid juris? 2.
Actio hæc Expletoria non est quinquennalis. 3.
Limitatur. 4.
Favor actionis ad supplementum, & in quo casu? 5. 6.
Sensus vocabuli Militia. 7.
Silentiarii quinam? 8.
Novum feudum, filio a patre comparatum, computatur in legitimam. 9.
Quicquid vel legati vel fideicommissi titulo ex bonis defuncti ad filium pervenit, computatur in legitimam. 10.

1 *Princ. & §.* 1. Constituitur: Si pater
2 aliquam partem liberis reliquerit minorem legitima portione, quocunque etiam titulo (sed hodie titulus institutionis requiritur per *Novell.* 115. *c.* 3. Et sic Imperator jux-

juxta leges novas tantum subvenit testamento, quod ideo impugnabatur, quod minus legitima portione relinquebatur, non vero quod impugnatur ex vitio Præteritionis & Exheredationis, quod ex *Spino de Carc. in spec. testam. gl. 17. pr. num. 32. notat Barbos. hic n. 3.* quod etiam bene Notandum,) Filius non potest agere Querela, sed Actione Expletoria ad supplementum, ut ita sustineantur ultima elogia, & defuncti famæ parcatur, & impu-
3 dentiæ liberorum occurratur, sed Actio hæc Expletoria quinquennalis non est, sed
4 perpetua, *Gail. lib. 2. obs. 120. n. 7. & Anton. Faber hic def. 7.* & quos allegat *Hill.*
5 *in Don. lib. 19. c. 4. lit. Yy,* nisi ingrati liberi probentur ab herede. Si vero nihil relictum liberis tunc Querelæ locus. *DD.* etiam adeo favent huic Actioni ad supplementum, ut etiam hypothecam filio dent, quorum sententiam sequitur *Negusant. de pign. membr. 4. secundæ partis princ. n. 164. vers. quam tamen conclusionem limitat, & Dn. Carpzov. lib. 6. resp. 46. n. 14. & Cephal. cons. 728. n. 21.* Sed sententia hæc communi calculo reprobatur, quia hæc hypotheca nullibi habetur in jure, ideoque etiam diserte impugnat *Decius cons. 235. n. 6. M. Ant. Peregr. de fideicomm. art. 36. n. 151. Socinus in l. 51. ex toto n. 3. de legat. 1. & Tuschus lit. L concl. 192. n. 13.* ubi sen-
6 tentiam *Decii* dicit esse communem. Sed uno casu possemus id concedere, si filio quid legatum, & ille nollet impugnare testamentum patris, sed legatum peteret, tunc enim ratione rei legatæ haberet hypothecam, sed id ad actionem ad supplementum non potest extendi.

7 §. 2. Dicitur quod militia (id est, certi officii reditus,) a parente filio emta
8 computetur in legitimam, Exceptis Silentiariis, id est, Excubitoribus Principis, *hic*
9 *& l. fin. Inf. de Silentiar.* Collige: Novum Feudum filio comparatum a patre, ipsi computari in legitimam, *Hartman. Pistor. part. 3. quæst. 38. n. 4. & Carpz. p. 3. Jurispr.*
10 *Constit. 10. defin. 1.* Et generaliter, quidquid vel legati, vel fideicommissi titulo ex bonis defuncti ad filium pervenit, in legitimam computatur, *Mantic. de conject. ult. vol. 10. t. 2. n. 6. Surdus cons. 112. n. 3. Carpz. p. 3. Const. 11. defin. 1. n. 6. & seqq. Schraderus de feud. p. 7. c. 5. n. 44. Jo. Gutierrez de tutelis p. 3. c. 5. n. 22.*

L. Quæ super. 31.

SUMMARIUM.

Extenditur lex præcedens ad testamenta nuncupativa.

Hæc extendit *totam legem præcedentem* loquentem de testamentis in scriptis, ad testamenta nuncupativa, ut eadem sit ratio.

L. Quoniam in prioribus. 32.

SUMMARIA.

Legitima debet libera relinqui & sine onere. 1.
Gravamen in legitima quid sit? 2.
Additum gravamen in legitima removendum. 3.
Nulla patris dispositio valida, quæ fraudem legitimæ portioni infert. 4.
An testator filium suum heredem instituere possit, tertio cuidam usufructu omnium bonorum relicto? 5.
Liberi non tenentur stare taxationi bonorum a parente factæ. 6.
Ratio negationis. 7.
Legitimæ nec conditio potestativa addi potest. 8.
Ampliatur divisio legis. 9.
Legitima non potest assignari in pecunia. 10.
Nec in mobilibus præcise. 11.
An judicis arbitrio determinari possit? 12.
Limitatur. 13.
Filius exheredatus, cui quid ad supplementum legitimæ legatum, agere non potest. 14.

1 Legitima debet libera relinqui & sine onere, v. g. sine Conditionibus, *argum. l. 25. h. t. Auct. ad l. 8. ff. h. t. n. 23.* sine dilatio-
2 nibus, & sine ullo alio gravamine: Gravamen autem est, si legitima in Nominibus assignatur; si in re certa filio non
3 proficua, & similibus ubi additum gravamen illud removendum est, vide *Carpzov. p. 3. Jurispr. Const. 12. def. 7. & Roder. Sua-*
4 *rez in repetit. hujus legis.* Nulla etiam Patris Dispositio valida est, quæ fraudem legitimæ portioni inferat, *Dn. Carpz. p. 3.*
5 *Jurispr. const. 7. d. 24.* Et ideo *Cepollam cautela 21.* statuentem, testatorem filium suum heredem instituere posse, tertio cuidam usufructu omnium bonorum relicto, recte ex *hac l.* refutat *Carpz. p. 3. constit.*
6 *12. def. 7.* Sic etiam liberi non tenentur

Z z 2 stare

ſtare taxationi bonorum a Parente factæ,
7 ne fraus fiat legitimæ, *Carpz. d. Conſt.* 12. *def.* 9. Nec addi poteſt legitimæ conditio,
8 licet poteſtativa, per tradita *Roderic. Suarez in ſolemni illa hujus legis repetit. ampl.* 5. & quos allegat *Barboſ. hic num.* 3. quibus addi poteſt *Franc. de Barry de Succeſſ. l.* 2. *tit.* 2. *n.* 3. *Graſſus* §. *legitima* 439. & *Chriſtoph. Beſold. p.* 4. *conſ.* 167. *n.* 35. & *ſeqq.*
9 Alias Ampliationes videſis in *Barboſa hic*, ſed præter eaſdem poteſt ampliari Deciſio
10 *hujus legis*, ut non poſſit legitima aſſignari in pecunia, *Beſold. conſil.* 197. *n.* 9.
11 *Vult. Marp. conſ.* 29. *n.* 125. *vol.* 1. nec præciſe in mobilibus, *Gratian. diſp.* 404. *in fin. Beſold. d. l. n.* 11. nam his caſibus omni-
12 no liberi gravarentur: Sed Judicis tamen officio legitimam determinari poſſe in una vel altera re, *Graſſus d.* §. *qu.* 15. & quos allegat *Beſold. d. l. numer.* 9. *Auct. alleg. loco nu.* 23. 24. & 29. & *ad l.* 25. *ff. famil.*
13 *erciſcundæ n.* 11. Nonnulli etiam limitant, licet filius approbaverit teſtamentum, nam legitimæ impoſitum onus eum non approbaſſe volunt *DD. allegati a Barboſ. hic n.* 16. quibus addatur *Vult. d. conſ. nu.* 124. & *Beſold. conſ.* 167. *n.* 32. *Dn. Mevius p.* 4. *dec.* 15. Sed ſecurius fuerit, ſi contra gravamen proteſtetur, *Vult. d. l. n.* 124. demum neceſſe eſt, ut in Legitima liberi heredes inſtituantur, *Dn. Mevius p.* 4. *dec.* 14. per *l.* 35. §. 2. *h. t.* Limitationes hujus Regulæ varias proponit *Suarez d. l.* & *Barb. hic n.* 19. & *ſeq. Ant. Gabriel. lib.* 6. *tit. de legitima*, *concl.* 1. *Menoch. l.* 4. *præſumt.* 196. *n.* 14. & *ſeq. Peregr. de fideicommiſſ. art.* 39. *n.* 61. *Vincent. Fuſar. de ſubſt. q.* 295. *n.* 58. & *multis ſeqq. Dn. Richter. dec.*
14 41. Illud vero certum eſt, exheredatum filium, cui quid legatum ad ſupplementum Legitimæ, agere non poſſe, *Ceph. conſ.* 667. *n.* 44.

L. Si quis. 33.

SUMMARIA.

Pœna ſcripti heredis, legitimam teſtamento relictam non niſi poſt ſententiam judicis reſtituere volentis. 1.
An filius pro legitima ex propria auctoritate poſſeſſionem occupare poſſit? 2.
Ratio decidendi. 3.
Paulus *notatur.* 4.
Pater an adultum etiam filium ſine ipſius culpa exheredare poſſit? 5.
Rationes decidendi. 6.
Iniquum eſt, quendam alieno odio prægravari. 7.
Qui ingratus non eſſe, neque exheredari poteſt. 8.

1 I. Pars legis continet pœnam heredis ſcripti, qui legitimam teſtamento relictam non niſi poſt ſententiam Judicis reſtituere voluit, ſcilicet ut præter legitimam debitam, & tertiam partem relictorum in teſtamento reſtituat, ut ita filio conſulatur & heredis avaritia puniatur. Colligit ex hac Lege, *Suarez q.* 7. *n.* 12.
2 Quod filius pro ſua legitima non poſſit propria ſua auctoritate poſſeſſionem occupare, & ſi occuparet, non adquireret poſ-
3 ſeſſionem, quia legitima intelligitur deducto ære alieno, & ſic eſt incerta, cum quo faciunt *Bald. & Paul. de Caſtro in h. l.*
4 33. *in* §. 1. Reformat Sententiam Pauli, qui ſcripſerat odio mariti poſſe uxorem infantem exheredare. Contra Imper. con-
5 ſtituit, ut neque adultum exheredare ſine
6 ipſius culpa poſſit, quia 1. iniquum eſt,
7 aliquem alieno odio prægravari: 2. alia via progredi poteſt juxta *l.* 25. *h. t.* nam poteſt liberos ſub conditione, ſi a Patre emancipentur, heredes inſtituere. Et ideo
8 certa Regula: Qui ingratus eſſe non poteſt, nec poteſt exheredari. Tempore quidem hujus legis validum erat teſtamentum, ſed parata Querela, ſed poſtea per *Novellas* teſtamentum quo poſthumus exheredatur, eſt nullum, per tradita *Enenkel. Baronis de privil. Par. priv.* 14. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 15. *Bacch. in Treutl. vol.* 1. *diſp.* 13. *th.* 2. *lit. A*, & quos allegat *Harpprecht. in* §. 1. *Inſt. de exhered. lib. n.* 8. *Auct. ad l.* 3. *ff. de injuſto rupt. n.* 2.

L. Si quis filium. 34.

SUMMARIA.

Senſus legis. n. 1.
Filius exheredatus inique an etiam querelam non præparatam ad liberos ſuos tranſmittere poſſit? 2.
De jure veteri quid juris? 3.
Donellus *notatur.* 4.
Si querela non præparata, vel denunciatione, vel bonorum poſſeſſione agnita vel lite conteſtata, vel ſi pater renunciaverit expreſſe

presse vel tacite querelæ, an actio suppletoria reliqua sit? 5.
Ratio decidendi. 6.
DD. & Bartolus *notantur.* 7.
An ad primogenituram lex hæc applicari possit? 8.
Principes paterno affectu subditos suos prosequantur. 9.

1 Filius inique exheredatus, Querelam
2 etiam non præparatam transmittere ad liberos suos potest, nisi repudiaverit prius Querelam, aut per quinquennium tacuerit
3 ab adita hereditate. Sed anne hoc etiam veteri jure fuit; per *l. pen. pr. ff. h. t.* varias vide sententias apud *Hillig. in Don. lib. 9. c. 7.* non videtur improbabilis sententia *Azonis*, successionem etiam veteri jure admittentis, quando sequens in eodem est gradu, quod deficiens, non si alterius ordinis, sicut in *l. 14. ff. h. t. vid. Auth. ad*
4 *hanc legem & l. 15. ff. h. t.* nam dura expositio *Donelli*, quod Nepos antea venerit jure suo, hodie jure Parentis sui. Sed
5 Quæritur: si Querela non præparata, vel denunciatione, vel bonorum possessione agnita, vel lite contestata, vel si pater renunciavit Querelæ expresse, vel tacite, scil. tacendo per quinquennium, a tempore aditæ hereditatis computandum, *l. 36. h. t. §. 2.* an actio suppletoria seu ad
6 supplementum reliqua sit? Et hanc quia triginta annos durat, omnino Nepotibus dandam, tradunt *hic Bl. Paulus Castrensis,*
7 *& Jason.* Imo *DD.* communiter, contra *Bartolum*, & *Berengarius Fernandus in l. in quartam 91. nu. 272. ad Falcidiam*, *ubi*
8 *DD. commun.* Hanc legem ad Primogenituram applicat *Menoch. cons. 211. n. 101.* sed alibi ut *cons. 105. nu. 83.* restringit.
9 Ex hac lege obiter probatur, Principes paterno affectu debere prosequi subditos; *DD.* plurimos retenset *Cothm. vol. 4. n. 191.*

L. Si quando. 35.

SUMMARIA.

Sensus legis. n. 1.
Princeps non præsumitur nova lege jura vetera plane subvertere voluisse. 2.
Inhabilis aliquis ad actum quendam celebrandum dispensatus quomodo dispensatus præsumitur? 3.
Illustratur casibus. 4.
Limitatur hæc regula. 5.
Limitatio sublimitatur. 6.
Facti species. 7.
Ratio decidendi. 8.
Meritis magis filii ad paterna obsequia sunt provocandi, quam pactionibus adstringendi. 9.
Quo usque filius cum suis heredibus onus legitimæ impositum repudiare possit? 10.
Ratio decidendi. 11.
Notatur Cothmannus. 12.
Intellectus §. 2. n. 13.
Donatio inter vivos ab initio valida non computatur in legitimam. 14.
Filius simpliciter accipiens, quod est sibi donatum vel relictum pro legitima, non perdit jus ad supplementum agendi. 15.
Limitatur nisi specialiter renunciaverit. 16.
Is, qui renunciavit hereditati, salvam adhuc habet actionem ad legitimam. 17.
Nisi cum juramento renunciaverit. 18.
In jurata renunciatione omnes speciales renunciationes continentur. 19.
Rubeus *notatur.* 20.
Filia usque ad legitimam a patre, plures habente liberos, exclusa, cetera portione nepotibus filiæ relicta an ab his solis an vero ab omnibus suppletionem suæ legitimæ petere possit? 21.
Responsum Scabinorum Lipsiensium. 22.
Licet liberi paternum testamentum approbaverint, petere tamen possunt, ut gravamen a legitima removeatur, aut ea suppleatur. 23.
Legitima parentum æquiparatur legitimæ liberorum. 24.

1 *Princip.* Concessio libere testandi facta Principe, intelligitur ita facta, ut servetur juris ordo, illi vero qui non habet potestatem testandi, data videri tali
2 rescripto. Collige: Non præsumi Principem nova lege jura vetera plane subvertere voluisse, & potestas libera alicui data intelligenda de casibus jure non expres-
3 sis. Ex *hac lege* constituunt Regulam: Inhabilem dispensatum ad actum aliquem celebrandum, ea sub forma dispensatum præsumi, ut ea omnia observare teneatur, quæ de jure communi alias observare tenebatur, *Menoch. rem. 6. recup. poss. num.*
4 *33.* ubi in Exemplo Patris, cui facta licentia alienandi bona filii, & Monachi, cui

cui facta potestas testandi, declarat; Sic etiam, si statutum permittat filio, ut testari posset, debet is testari salvo jure ususfructus patri debiti, *Pinell. ad l. 1. C. de*
5 *bon. mat. part.* 1. *num.* 44. Sed regula nostra limitatur, nisi alias dispensatio vel concessio potestatis libere disponendi aut testandi nihil operaretur, ut si ea data facultas libere testandi, qui alias jure communi jus testandi habebat, *Menoch. l. 1. A. Q. cas.* 7. *n.* 39. *Jo. Gutierrez in l. nemo potest, de leget.* 1. *n.* 7. *Molina de Hispan. primogen. jure l.* 2. *c.* 5. *n.* 6. Ergo privilegium datum Inhabili non remittit solemnitates, sed privilegium testandi datum habili remittit easdem, *Castillo lib.* 4. *de*
6 *conject. ult. vol. c.* 36. *n.* 69. quæ limitatio sublimitatur, ut tamen hoc casu omnis solemnitas videatur remissa, cujus omissio fit absque injuria tertii, ut solemnitas numeri testium, *Gutierrez in d. l. nemo potest num.* 9. postquam enim concessio facultatis aliquid operata est, secundum Jus commune est restringenda, *Jo. Gutierrez p.* 2. *Pract. quæst.* 67. *num.* 1. Sic dicerem, si potestas facta testandi super feudo, non videri remissam solemnitatem, sed tantum in materia testamenti quid singulariter dispensatum, sed citra præjudicium tertii jus radicatum habenti in re, non in spe.
7 §. 1. Pactus sum cum Patre, me acceptis nonnullis rebus nolle impugnare Testamentum paternum, sed hoc non obstat, quo minus post mortem Patris ejus te-
8 stamentum impugnare possim. Ratio in
9 textu, *meritis magis filios ad paterna obsequia provocandos, quam pactionibus ad-*
10 *stringendos*. Et sic Filius hic potest impugnare testamentum, quod sine pacto non posset per *l.* 30. *h. t.* Sed quid si filius contra gravamen, v. gr. de non alienanda re pro legitima relicta intra triginta annos non esset protestatus, neque ullum actum conditioni appositæ contrarium fecisset, ne tum quidem post 30. annos prohiberi filium vel ejus heredes repudiare gravamen legitimæ impositum, tradunt *Suarez in l.* 32. *ampliat.* 10. *h. t.* & *Hil-*
11 *lig. lib.* 19. *cap.* 4. *Lit. Nn pag.* 493. quia gravamen est in prohibitione alienationis, quæ meræ facultatis est. Sed post mortem patris potest filius gravamini in legitima apposita validè & expresse consentire, *Ro-*
der. Suarez per hanc l. in d. l. quoniam, ampl. 10. *n.* 31. & quos allegat *Barbos. hic num.* 11. Sed & vivente patre filius potest consentire gravamini, si jurato fiat, *Cephal. cons.* 165. *num.* 25. & *cons.* 642. *num.*
12 26. Ex hac lege etiam dubitare licet de responsione *Cothmanni*, quam ad quintam dubitandi rationem reddit, *vol.* 2. *cons.* 99. *n.* 73. Si tamen pater dedit dotem & vult contentam debere esse filiam, hoc valere, *Menoch. cons.* 71. *n.* 21. quod de Jure Canon. concedo.
13 §. 2. Filius qui simpliciter accepit sibi relictum vel donatum minus legitima, non præjudicat sibi, quo minus ad supplementum agere possit, quamvis Pater ea conditione reliquerit vel donaverit, ut in legitimam computaretur; licet enim approbasse Patris voluntatem videatur, approbavit tamen pro parte ratione
14 speciei sibi relictæ. Collige: Quod donatio inter vivos, quæ ab initio valida, non computetur in legitimam. Ideo Nota:
15 Filium simpliciter accipientem, quod est sibi donatum vel relictum, pro legitima
16 non perdere jus agendi ad supplementum, absque speciali renunciatione, quod ex *hoc* §. colligunt *DD.* magno numero hic allegati a *Barbosa* & noviss. *Dn. Carpz. lib.*
17 6. *resp.* 46. *Auct. ad l.* 11. *ff. h. t.* Ideo eum, qui renunciat hereditati, salvam tamen habere actionem ad legitimam, tradit *Fabianus in repetit. Auth. Novissima, h. t. num.* 225. *Hartman. Pistor. p.* 4. *quæst.* 6.
18 *num.* 19. Nisi quis cum juramento renun-
19 ciasset hereditati, nam in jurata renunciatione omnes speciales renunciationes continentur, *Gutierrez de juram. p.* 1. *cap.* 19. *num.* 3. & quos allegat *Barbos. ad h. l. n.*
20 18. Ideo suspecta sententia *Joannis Rubei in l. Titia Sejo §. Imperat. num.* 171. & *seq. tom.* 3. *Repet. Juris Civ. de lege.* Sed quid si Pater plures habens liberos filiam usque ad legitimam exclusisset, ceteram autem ipsius portionem Nepotibus ex
21 filia reliquerat, Quæritur: *An ab his solis, an vero ab omnibus heredibus supplen-*
22 *da filiæ legitima?* Et prius placuit Dominis Scabinis Lipsiensibus, prout tradit, & eorum rationes allegat *Dn. Carpzov. l.*
23 6. *respons.* 47. Colligitur etiam ex hoc §. si liberi testamentum paternum approbaverint, posse tamen petere, ut legitima sup-

suppleatur aut gravamen a legitima removeatur, *Dn. Mevius p. 4. dec. 15. num. 5.*

§. *ult. Hic* §. extendit praecedentem ad omnes Personas querelam habentes, & si
24 ad Parentes etiam pertinet. Collige: Legitimam Parentum aequiparari Legitimae liberorum, *Carpz. p. 3. jurispr. Const. 11. def. 8. num. 7.*

L. Scimus. 36.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.

In pecunia vel re certa, quae fructus non fert, nec in ipsis fructibus filius legitimam acceptare tenetur. 2.

Legitima favorabilior Falcidia. 3.

Quatenus omnia, quae quis ab ipso parente accepit, in legitimam imputentur. 4.

Casus hujus §. *n.* 5.

Ratio dubitandi. 6.

Ratio decidendi. 7.

Ampliatur per hunc §. lex 32. h. t. *n.* 8.

Tempus querelae currit a die aditae hereditatis. 9.

Hereditas quando a scripto herede adiri vel repudiari debeat? 10.

Ante aditionem hereditatis filio non currit praescriptio. 11.

Ratio decidendi. 12.

1 Si res Filio pro legitima relicta, eidem evincatur non propterea testamentum est nullum, quasi nihil relictum esset, quia loco rei relicta videtur aestimatio, quae si non sufficit, ad supplementum est agendum, nec de legitima detrahenda est Falcidia, quia illa hac magis privilegiata & natura est debita. Suppletio autem ex ipsa hereditate fieri debet, nec in legitimam computatur adventitium lucrum, quod filio ex substitutione fideicommissaria, vel jure accrescendi, & ceteris causis obvenit.
2 Colligunt ex *hoc principio legis*: In Pecunia, vel re certa, quae fructus non fert, vel in ipsis fructibus, non teneri filium acceptare legitimam, *Menoch. l. 2. A. Q. cas.* 163. *num.* 3. *Vasq. de success. creat.* §. 10. *num.* 258. quod aliosque hic refert *Barbos. num.* 9. & praeter eos *Berengar. Fernandus in repet. leg. in quartam ff. ad L. Falcid. cap.* 3. *num.* 45. & 55. & *seqq. Claud. de Battandier. in tr. de legit. c.* 7. *Marcus Anton. Cuchus de legit. p.* 27. & *seq. Anton. Gabriel. tit. de Legit. conclus.* 3. *Auct. ad l.* 8. *ff. h. t. num.* 24. 29. Et ideo Filius institutus in mille, loco legitimae suae potest recusare mille, & petere legitimam, *Everh. in top. loco* 72. *n.* 2. Textus etiam hic mani-
3 festo dicit, Favorabiliorem esse legitimam Falcidia. Colligunt etiam ex *hac lege*, &
4 quidem ejus *principio*, in legitimam imputari omnia ea, quae quis immediate ab ipso parente accepit vel ex testamento, vel per donationem, ob causam scilicet dotis vel donationis propter nuptias, non vero ea, quae quis ex fructibus bonorum, aut per donationem irrevocabilem accepit, aut jure accrescendi acquisivit, *Fernandus d. c.* 3. *num.* 65. & *seqq. Carolus Ruinus in d. l. num.* 27. & *seqq. Paulus de Monte Pico in d. l. n.* 172. & *seqq. Claudius de Battand. de legitim. cap.* 11. & *seq. M. Anton. Cuchus d. tr. pag.* 44. & *seqq. Trentac. d. l. res.* 5.
5 §. 1. Titius instituit Extraneum heredem, sed eum simul gravat, ut filio testatoris, cum morietur heres, totam hereditatem restituat, vel post certos annos, & Quaeritur: *An Filius possit legitimam suam sine gravamine petere?* & Respondetur hic de Fideicommisso Universali, quod relictum est filio sub conditione vel in diem, usque ad legitimam Filio debitam, detrahi debere conditionem vel tempus,
6 in residuo vero remanere; Ratio Dubitandi est, quia illud, quod plus legitima est, dum tota hereditas relicta est, videtur compensari debere cum gravamine; sed
7 Ratio Decidendi in fine *hic*: quia ita consulitur heredi quod ipsi debetur, quia habet suam Trebellianicam, & filio Alimenta, quorum loco legitima est, in diem suspendi non possunt. Et ideo *hic* §. 1.
8 continet Notabilem Ampliationem *leg. quoniam in prioribus* 32. *supr. h. t.* ut gravamen rejiciatur a legitima, licet filio per fideicommissum omnia bona sint relicta, ideo gravamen universali fideicommisso videatur compensatum, nam nihilo magis gravamen valet, sed gravamen a legitima removendum, *Roder. Suarez in repet. d. l. quoniam, ampliat.* 3. & quos *hic citat Barbos. n.* 20.
9 §. 2. Tempus Querelae seu quinquen-
10 nium currit a die aditae hereditatis, quae ab herede scripto, si in eadem Provincia intra 6. menses, si vero in alia Provincia, intra

intra annale spatium, debet adiri vel repudiari, vel ad hoc a Judice compelli potest, & interim spem Querelæ non præparatæ ad liberos transmittit filius. Notetur igitur: Ante aditam hereditatem cum non possit agere Filius, non ei currere præscriptionem, nam aditione demum vires sumit testamentum, qua non secuta, exheredatio nulla: Ergo rescissione non est opus, & potest fieri, ut scriptus heres repudiet hereditatem, & tunc non opus esset Querela, *Don. & ibi Hillig. lib.* 19. *c.* 4. *lit. P. Duarenus ad tit. de inoff. testam. cap.* 9.

L. Cum antiquis. 37.

S U M M A R I A.

Peculium triplex. 1.
Paganicum peculium quotuplex? 2.
Peculium quasi castrense quidnam sit? 3.
Miles in expeditione existens an tenetur jure militari? 4.
Extenditur privilegium circa quasi castrense peculium ad alias certas personas. 5.
Advocati, Professores, Medici si sunt sui juris, omnino tenentur instituere parentes suos vel liberos. 6.
Etiam Clerici. 7.
Circa Clericos cessat hujus legis dispositio. 8.
Ratio, quia tenentur adhuc legitimam relinquere liberis vel parentibus suis. 9.
Nihil mutatum quoad fratres. 10.

1 Triplex *hic* habetur Peculium: I. Pa-
2 ganicum, quod vel profectitium, id est, a Patre profectum, vel adventitium: II.
3 Castrense: III. Quasi-Castrense, quod occasione officii publici, vel ex studio humaniorum artium acquiritur. De *secundo* certum est, 1. quod filiusfamilias de eo testari possit: 2. quod tale testamentum
4 querelæ non subjaceat, & miles quidem in expeditione existens jure militari testabitur, Veteranus autem Jure communi, *l.* 24. *h. t.* Erat in Quasi-Castrensi quibus-
5 dam Personis indultum, sed Imperator illa duo Privilegia ad omne peculium Quasi-Castrense extendit, v. g. Professorum, Advocatorum, Medicorum, sed secundum privilegium restringitur quamdiu filiusfamilias est, eo enim sui juris facto, Peculium cum ceteris bonis confunditur, & desinit esse peculium, definitque etiam hoc privilegium. Colligitur ergo ex *hac l. ultima* Quasi-Castrense Peculium, ut tale, habere privilegium, nam si filiusfamilias fiat sui Juris, non amplius est peculium, & sic
6 non habet amplius hoc privilegium, ideo Advocatus, Professor, Medicus, si sui Juris sint, omnino tenentur instituere Parentes suos vel liberos. Deinde Imperator constituit *Nov.* 123. *cap.* 19. circa Pecu-
7 lia Clericorum, ut Clerici in his teneantur liberos vel parentes instituere. Ergo
8 in Clericis, licet Filiifamilias adhuc sint,
9 cessat dispositio hujus legis, nam legitimam adhuc tenentur relinquere liberis vel
10 parentibus suis. Circa Fratres autem nihil mutatum, *Perez in h. t. n.* 16.

TITULUS XXIX.

De inofficiosis donationibus.

L. Si ut allegatis. 1.

S U M M A R I A.

Casus legis. 1.
Deciditur per distinctionem. 2.
Probatur distinctio. 3.
Antonius Faber & Hilliger notantur. 4.
Obstans l. hac prima refellitur. 5.
Querela hac non datur nisi post mortem donatoris. 6.
Ratio hujus asserti. 7.
Quatenus hic fructus sint restituendi? 8.

1 MAtris donatio, qua totam fere substantiam aliis donaverat, sextante tantum relicto duobus liberis, eoque legatis onerato, rescinditur ut inofficiosa, ad exemplum inofficiosi testamenti, sed *an in totum?* Ita vult *Ant. Fab. l.* 3. *conject. c.* 17. *per l. ult. h. t.* sed *Don. l.* 19. *c.*
2 11. plane negat. Communiter distinguunt, 1. quod donatio aut in extraneum collata cum consilio fraudandi, & tunc in totum rescindi donationem, *l. pen. in fine h. t. l.* 87. §. 3. *de legat.* 2. *ad d. Ant. c. l.* Vel in extraneum sine consilio, aut in aliquem liberorum cum consilio, & tunc tantum usque ad legitimam rescindi, *Sichard. hic num.* 4. *Covarr. lib.* 1. *resol.* 19. *num.* 12. & quos allegat *Hillig. in Don. d. l.* 19. *cap.* 11. *lit. K*, *Mozzius in tit. quando annullatur donatio, num.* 91. *&c. Trentac. l.* 3. *tit. de donat.*

donat. ref. 4. num. 2. Bacchov. in Treutl. v. 2. disp. 9. th. 6. in fine, & quos allegat Bar-
3 bos. hic num. 3. &c. & hanc Distinctionem probant ex *l.* 5. & 8. *h. t.* collata cum *l.*
4 87. §. 3. *de Legat.* 2. Nec *Ant. Fab. aut Hillig.* sufficienter ad *l.* 8. *h. t.* respondere possunt, quin responsio *Hilligeri* videtur Divinatoria, nec pro contraria *Donelli* sententia quicquam facit *hac lex prima*, *in qua*
5 Extranei & liberi conjunguntur, nam hic non tractatur in *l. hac prima*, in quantum rescindenda, sed an rescindenda. Quando autem plures donationes diversis temporibus factæ sint, prima donatio non erit inofficiosa, & ideo non revocatur, quia donatario Jus est quæsitum, *Bart. in h. l.* 1. *num.* 5. *Baldus num.* 8. *Castrens. num.* 6. *Sich. num.* 11. *Trentac. d. l. num.* 5. ut ita non subsistant regulariter ea, quæ habet *Ant. Fab. in C. h. t. def.* 1. & *ult.* & *Perezius hic num.* 6. Sed ea ad casum illum, ubi de animo fraudandi constant, sunt restringenda, *Tu-*
6 *schus Concl.* 41. *num.* 13. *lit. D.* Querela autem hæc non datur, nisi post mortem Do-
7 natoris, quia ante mortem Patris filius in legitima læsus esse dici non potest, *Sich. hic num.* 6. *Ant. Fab d. tit. def.* 7. *Perezius*
8 *hic num.* 7. & 8. De fructibus distinguit *Trentac. d. ref.* 4. *num.* 13. utrum quoad legitimam tantum rescindatur donatio & tunc restituendos esse fructus, secus si tota rescindatur, quia donatio transtulerat Dominium, sed quia in secundo casu inest legitima, non video cur etiam saltem legitimæ fructus, etiam posteriori casu non sint restituendi. Ceterum Ampliationes hujus legis collegit *August. Barb. hic.*

L. Si Pater. 2.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Querela locum non habet, si dantur alia remedia. 2.

1 Quando donatio immodica facta Filiofamilias, non opus est Rescissione, cum donatio sit nulla, sed tamen Judex in Familia Erciscunda Judicium Patris sequi tenebitur, salva tamen Legitima reliquorum, *l.* 20. §. 3. *ff. Famil. Ercisc.* Sed si in Emancipatum collata donatio, datur Querela se pro parte. Colligitur ex *hac l.* ut &
2 *quarta*, Querelæ huic locum non esse, quando alia dantur Remedia, ut *hic* datur actio Familiæ Erciscundæ, ergo non opus est Querela.

L. Precibus. 3.

SUMMARIA.

Ampliatio legis præcedentis. 1.
Dispositum in causa testati per rationem æquitatis ad causam intestati extenditur. 2.
Ampliatur hæc materia. 5.
Filius impugnare potest donationem, licet a patre heres instituatur. 4.

1 Querela hæc Inofficiosæ Donationis datur, etiamsi Pater intestatus decessisset,
2 quod per se planum, quia dispositum in causa testati, per rationem æquitatis ad causam intestati extenditur & contra, *Auth. ex Testam. C. de Collat.* de qua infra.
3 Alio modo potest ampliari hæc materia, quod filius impugnare possit donationem inofficiosam, licet a patre heres institua-
4 tur, quia filius legitimam petit non beneficio Patris, sed legis, & si aliter diceretur, posset Pater immensas facere donationes & Filium in reliquis bonis heredem instituere, & sic fraudem legi facere, ut arguit *Cephalus cons.* 393. *num.* 116. & *seqq.*

L. Si Filius. 4.

SUMMARIA.

Facti Species. 1.
Ex concurrentibus duobus remediis extraordinariis eligendum est id, quod pinguius. 2.
Liberi & parentes reciproce habent querelam inofficiosi. 3.
Barbosa *notatur.* 4.
An restitutio habeat locum, ubi querela inofficiosi præsto est. 5.
Remedium magis extraordinarium cessat, ubi datur minus extraordinarium. 6.

1 Aristinæ Filius minorennis, multa immodice donaverat, & nondum majorennis factus decesserat, Mater vult per Querelam impugnare donationes. Respondetur, melius facturam, si ex persona Filii, juxta *l.* 6. *ff. de restit. in integrum*, Restitutionem petat, tunc enim tota donatio rescinderetur, scilicet si donatio alias valida, v. gr.
2 mobilium. Collige quando duo remedia extraordinaria concurrunt, tunc esse id eligendum, quod est pinguius. Deinde col-
3 ligitur: Ubi filii contra Donationes Paren-

tum, ita etiam parentes contra donationes liberorum habere querelam Inofficiosæ donationis, *Molin. de J. & J. tr. 2. disp.*
4 283. *num. fin.* Colligit etiam *Aug. Barbos.*
5 *h. l.* Restitutionis Auxilium non habere locum, ubi querela inofficiosi præsto est, quod in *h. l.* non reperio, sed potius contrarium, quod utrumque detur, sed Restitutionem esse utiliorem; nec allegato loco *Donellus* illam sententiam *Barbosæ* probat, sed contra forte voluit dicere *Barbos.* ubi Restitutionis Beneficium datur, ibi querelam Inofficiosæ donationis non habere locum, & sic notat ex *h. l. Baldus & Tiraq. ad l. si unquam* 8. *C. de revoc. don.* voce: *li-*
6 *bertis num.* 114. remedium magis extraordinarium cessare, ubi datur minus extraordinarium, scilicet Restitutio in Integrum.

L. Si totas. 5.

SUMMARIA.

Pacti Species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Legitima non debetur nisi parente mortuo. 4.
Ratio, quia bona ejus possunt augeri. 5.
Intellectus legis. 6.
Differentia hujus revocationis ab illa, quæ fit ob supervenientes liberos. 7.

1 Donaverat Pater omnes facultates suas emancipatis liberis, ideoque nihil contra pietatem egit, postea alios liberos suscepit, & Nepotes; Quæritur; *An illa do-*
2 *natio ut inofficiosa retractari possit?* Videtur quod non, quia cum alios liberos non habuerit, non potest dici, quod contra
3 pietatis officium egerit: Respondetur tamen quod revocari possit, usque ad legitimam, quia sufficit lædi eventu liberos. Et sic hoc casu filius nondum natus tempore donationis natus fingitur, *P. Barb. ad l. 2. pr. h. t. num.* 171. *sol. matrim.* Sed *an vivo Patre illa donatio rescindenda?* Ex quidem *Wesenbecius ad hunc tit. Cod. num.* 18. *& DD. communiter teste Hillig. ad Donell. lib.* 19. *cap.* 11. *lit. X*, unico hoc casu donatori ipsi hanc Actionem competere putant. Nam sicuti extraneo qui donat, natis postea liberis, in totum revocat per *l. si unquam* 8. *C. de revoc. donat.* Ita, qui uni filiorum, si alios liberos postea suscepit, quibus legitima salva non esset, rata manente donatione, ea usque ad legitimam rescinderetur. Et hanc Revocationem fieri ipso Jure vivo parente, tradit
4 *Jo. Aloysius Ricc. dec. coll.* 181. quia autem legitima non debetur, nisi parente mor-
5 tuo, & vivo patre possint ejus bona au-
6 geri, de non necessario a vivo patre revocanda donatione intelligenda *hæc lex* videtur, & ideo pronior sum in sententiam *Donelli d. l. & Molinæ allegati* ab *Hillig. d. l.* & considero hic tempus futurum. *Confer. Ant. Fab. h. t. def.* 7. *Perez. in h. t.*
7 *num.* 7. *&c.* quod hæc revocatio ab illa differat quæ fit ob supervenientes liberos *ex l. si unquam* 8. *C. de revoc. donat.* Illa enim favorabilior est, cum datur ex tacita voluntate patris, hæc datur contra voluntatem patris, ut tradit *Matt. Cuno*, *olim Ordinarius nostræ Facultatis in tract. de pactis c.* 16. *num.* 139. Et hic consideratur Legitima, quæ tempus mortis respicit, *Cuno d. l. num.* 40.

L. Cum Donationibus. 6.

SUMMARIA.

Querela hæc quibus non competat? 1.
Quicunque alienationi ab alio factæ consentit, non potest illam revocare. 2.
Probatur exemplis, remissive. 3.

1 Querela hæc non competit, I. Si quis
2 voluntatem Patris approbavit, quicunque enim alienationi ab alio factæ consentit,
3 non potest illam revocare, quod exemplis declarat *Tiraq. de retr. consang.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 136. II. Si Minorennis quis sit, qui habet Restitutionem, quia utilior est Restitutio & inter duo subsidia id est eligendum, quod est pinguius & propius ordinario, de quo in *l.* 4. III. Si quis titulo Dotis vel Fideicommissi tantum habeat, ut inde legitima confici possit.

L. Si Mater. 7.

SUMMARIUM.

Contra matrem, quæ omnia bona in fratrem meum transtulit, adeo ut ne legitima mihi supersit, datur querela inofficiosi.

Si mater in fratrem meum omnia bona transtulit, adeo ut quartæ partis dimidiam, quæ Jure Veteri erat legitima vel hodie trientis dimidiam habere non possim, datur mihi Querela Inofficiosæ Donationis; ratio in præcedentibus.

L. Si liqueat. 8.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Donatio in unum liberorum facta, licet cum animo fraudandi ceteros, revocatur pro parte legitima. 2.
Faber notatur. 3.
Casus §. 1. *n.* 4.
Ratio dubitandi. 5.
Decidendi. 6.
Ob feuda a parente emta si filia in legitima læsa, datur actio ex hac l. n. 7.

1 Mater uni liberorum omnia fere bona donaverat, & reliquos legitima defraudaverat; Respondetur, retractari debere donationem, ut singuli habeant quartam omnium bonorum. Et ex *hac lege* manifesto probatur sententia communis supra a
2 me relata, scilicet si donatio in unum liberorum facta, licet cum animo fraudandi ceteros, revocari tamen pro parte le-
3 gitimæ. Nam quod *Ant. Faber* verba pro ratione quartæ intelligat de numero liberorum quatuor, nimis frigida est expositio, ut recte ait *Bacch. v.2. in Treutl.disp. 19. th. 7. pag. mihi* 134. *Hillig. in Donell. lib.* 18. *c.* 11. *lit. K.*
4 §. 1. Pater tuus donaverat Matri tuæ Prædium, constante matrimonio, quæ donatio non est valida. Mater donatum prædium consensu Patris tibi emancipato donat in fraudem legitimæ reliquorum libe-
5 rorum, Quæritur: *An in successione Patris*
6 *hæc donatio retractanda sit?* Videtur quod non, quia non ex Patris bonis illud prædium profectum. Sed respondetur affirmando, quia id Prædium adhuc pro paterno habendum; quia prima donatio erat invalida. Ex hac lege etiam sequitur, quando consentio, ut tu rem meam dones Titio, quod donatio mihi adscribenda, quia donans ut nudus minister consideratur, *Petr. Barb. ad l. quæ dotis* 34. *num.* 20. *&* 23. *solut. matr. Tiraq. ad LL. Connub. glos. n.* 149. *& in l. si unquam, verbis: donatione largitus, n.* 349. Et ita forte intelli-
7 gendus *Aug. Barbos. ad h. l.* Ob Feuda a parente emta, si filia in legitima læsa, datur ex *hoc tit. & h. l.* actio, *Hart. Fist. p.* 2. *qu.* 38. *n.* 63. *Berlich. p.* 2. *Concl.* 55. *n.* 74. *Vult. de feud. l.* 1. *c.* 9. *num.* 58. *Carpz. p.* 3. *Const.* 9. *def.* 28. *&c.*

L. Non convenit. ult.

SUMMARIA.

Intellectus legis. n. 1.
Querela inofficiosi testamenti & donationis inofficiosæ magna est affinitas. 2.
Falsa nonnullorum opinio fundata in Nov. 92. *n.* 3.

1 Hæc actio Querelæ Inofficiosi Testamenti in omnibus, atque adeo etiam in tempore æquiparatur, scilicet utraque tantum
2 quinquennium duret, nam inter Querelam Inofficiosi Testamenti & Donationis Inofficiosæ, magna affinitas est, ut etiam ab uno ad alterum argumentari liceat, prout per exempla declarat *Trentacinq. d. res.* 3.
3 *n.* 14. Sunt tamen nonnulli in ea sententia, ex *Nov.* 92. de immensis donationibus hodie actionem personalem & condictionem ex lege liberis dari, quæ non nisi triginta annis expiret.

TITULUS XXX.

De Inofficiosis Dotibus.

L. Cum omnia. un.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Dos si immodica, semper est donatio. 2.
Ampliatur. 3.
Objectio diluitur. 4.
Remedium hoc concurrit cum Remedio leg. Hac edictali C. de secund. nupt. 5.

1 Mater uni filiæ immodicam dotem dederat, ut filii legitima fraudarentur; Respondetur, dari ad exemplum querelæ etiam actionem ad revocandam dotem immodicam, nam Dos licet abso-
2 lute non sit donatio, si tamen immodica
3 sit, quatenus talis semper est donatio. Ita eadem decisio locum habet, si mater immodicam dotem constituisset marito cum pacto de dote lucranda, fraudatis liberis primi matrimonii. Si autem, ut in priori casu dictum, filii ob dotatam sororem fraudati sint, possunt etiam constante matrimonio de inofficiosa dote queri, *Petr. Barb. ad l.* 2. §. 1. *ff. sol. mat. num.* 172. *Covar. de matrim. p.* 2. *c.* 8. §. 5. *num.* 16. *Castr.* hic

hic in fin. & fere quoad rem convenit, *Trentacinq. lib.* 3. *tit. de jure dotium res.* 3. *n.* 3. Nec obstat *l. fin.* §. 1. *ff. quæ in fraudem credit. confer. Auct. ibid.* quia ibi de tota
4 dote avocanda agitur. Quamvis autem in secunda specie liberis ejusdem matrimonii hanc querelam denegent *Bald. num.* 4. *Castr. hic num.* 3. *Sich. num.* 3. *Trentac. d. l. n.* 4. *per Auth. uxore mortua C. de Secundis Nuptiis*, & quidem propterea, quia a Patre accipiunt liberi dotem Jure hereditario, licet Pater dum vivit habeat usum, sed quia ita tamen legitimam maternam non haberent liberi, ideo *Wesenb. hic in C. n.* 43. omnino & liberi ejusdem matrimonii dari hanc actionem ostendit, nam alias legitimam maternam non haberent, aut non sine gravamine, contra *l. quoniam in*
5 *in prioribus* 32. *C. de inoff. testam.* Et Remedium hoc concurrit cum Remedio *leg. hac edictali* 8. *C. de Secundis Nupt.* nam primo petenda est legitima per *hanc l.* & postea æqualiter residuum dividendum inter liberos primi matrimonii & maritum secundum, *Br. Bl. Castr. hic & Trentac. d. l. num.* 6.

TITULUS XXXI.

De Petitione Hereditatis. 1.

L. Senatus-Consultum.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Post litem contestatam omnis est malæ fidei possessor. 2.
Intelligatur hoc assertum cum grano salis. 3.
An ex mala fide omnes fructus post litem contestatam restituere debeat malæ fidei possessor? 4.
Malæ fidei possessor hoc casu quinam sit? 5.

1 POssidet quispiam Hereditatem mihi debitam bona fide, putans se esse heredem: Ego evinco Hereditatem: Quæritur, an Senatus-Consultum, quod habetur in *l.* 20. §. 6. *ff. h. t.* hic etiam observandum sit? Respondetur, quamvis id de Fisco loquatur, eandem tamen esse rationem in privatis, *vid. Auctor in d. l. n.* 14. ideoque non cogendum esse possessorem ad restituendas usuras pecuniæ ex venditione rerum hereditariarum acquisitæ, *per d.* §. 6. nec ad fructus perceptos, nisi quatenus locupletior factus, *hic & l.* 72. *l.* 75. §. 11. *ff. h. t.* i. e. si propter hereditatem possessam plus habeat in bonis quam haberet, si hereditatem non possedisset, *Mol. d. tr. d.* 246. *num.* 9. Secus in malæ fidei possessore, *l.* 2. *h. t. l.* 25. §. 3. *ff. eodem. ibique Auctor n.* 5. qualis omnis est post litem contestatam *hic & l.* 25. §. 7. *ff. h. t. confer. Au-*
2 *ctor num.* 8. Quia a puncto litis contestatæ debuisset a fructuum consumptione abstinere, quousque exitus controversiæ motæ cerneretur, vel si quid inde consumere vo-
3 lebat, suo periculo id faciat. Sed hoc quod lite contestata bonæ fidei possessor in malæ fide constituatur, cum grano salis intelligendum; quia enim bonæ fidei possessor ob litem sibi motam non debet mortalitatem præstare, nec debet Jus suum indefensum relinquere, per *l. illud quoque* 40. *pr. subf. Conf. Auctor num.* 1. *ff. h. t.* Ideoque mala fides tunc demum inducitur, quando ita facta est denunciatio, ut possit malam fidem inducere, *Garsias de expens. c.* 23. *num.* 44. *Hartm. Pist. par.* 4. *c.* 27. *num.* 7. *& seq. vel ut Hillig. in Donell. lib.* 19. *c.* 14. qui convenitur petitione hereditatis, licet non cedat, præsumitur tamen
4 bona conscientia se defendisse, nisi evidens calumnia appareat, *argum. l.* 49. *ff. h. t.* quod vero omnes fructus indistincte post litem contestatam restituere teneatur, non tam fit ex mala fide, sed ex vi litis contestationis & contractus, licet hujus respectu
5 quasi malæ fidei possessor habeatur. Magis vero malæ fidei possessor est, qui litigiosam hereditatem emit, *Achil. Person. Tr. de pet. her. num.* 651. non tamen qui in jure erravit, *l.* 25. §. 6. *ff. h. t. ibique Auctor*; *conf. Covar. lib.* 1. *resol. c.* 3. *n.* 8. *Person. d. l. n.* 638. quod forte ad fructus percipiendos restringi potest, quod eorum, respectu pro bonæ fidei possessore habeatur, vid. *Pinel. in l.* 2. *C. de resc. vendit. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 31. quem citat *Hillig. lib.* 19. *c.* 14. *lit. M.* Fructus autem hic etiam non petiti adjudicandi sunt, quia augent hereditatem, *d. l.* 20. §. 3. *ff. h. t. ibique Auctor n.* 6. &, quia est Judicium universale, *Person. d. tr. nu.* 698. *Carpz. p.* 1. *Jurispr. C.* 26. *def.* 8. *& lib.* 1. *Resp.* 70. *nu.* 9. *post Bart. Bald. Salyc. Sich. aliosque hoc loco.*

L. Si post motam. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Objectio. 2.
Diluitur. 3.
Titulus singularis supenveniens pet. her. excludit. 4.

1 Menecrates scripserat heredem Titium, sed Cajus agnatus impugnato Testamento petit Hereditatem a Titio; Titius metu litis Musæo vendit hereditatem dimidiam, litis hujus non ignaro, igitur hic Musæus mala fide possidet & ideo tenetur ad fructus percipiendos, i. e. qui a diligenti percipi potuerunt. Sed aliud, si ante litem motam pars hæreditatis sit vendita, nam tunc a lite contestata demum fructus de-
2 bentur, cui objici poterat, frustra separatim de fructibus responderi, cum hi augeant hereditatem, eoque tanquam ejus pars cum ipsa hereditate & peti & restitui
3 intelligantur. Quæ objectio refellitur in vers. *Fructibus enim &c.* cujus hic sensus: quod hoc obtineat in Petitione hereditatis vera, quæ datur contra eum, qui possidet ut heres, secus autem in impropria, quæ ita dicitur ratione objecti, & in qua adeo possessor titulo munitus singularum rerum nomine Jure convenitur, scilicet ut eadem ratio sit restituendorum vel lucrandorum fructuum, quæ in vindicatione speciali; quæ est interpretatio *Bacchovii*, quam totidem verbis proponit in *Treutl.vol.1.disp.14. th. 4.lit. C*, quam præfero Donelli explicationi *l.* 19. *c.* 19. quæ nec ipsi *Hilligero* satisfecit ibidem *lit. Aa*. Ex hac lege
4 ejusque verbis finalibus 2. Colligunt, quod titulus singularis, v. gr. emtio rerum singularum post mortem defuncti superveniens, excludat petitionem hereditatis, nam sic de emtore, qui ante mortem emisset, nulla foret comparatio, *Achil. Person. de petit. hered. numer.* 754. *Fachin. l.* 11. *c.* 4. *quos refert Hillig. lib.* 19. *cap.* 12. *lit. U.*

L. Hereditas. 3.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Obstantia refellitur. 2.
Si querela inofficiosi prius egerim & succubuerim, possum postea testamentum ut irritum impugnare. 3.

1 Peto Hereditatem Materteræ ut Cognatus, & succumbo, Quæritur: *Anne eadem bona petere possim, ut per Fideicommissum a matertera marito mihi relicta?* Affirmatur; quamvis enim sint eadem bona quoad rem, non tamen eadem sunt relative, cum in secunda Actione considerentur, ut Mariti, in priori, ut materteræ bona; nec
2 est eadem causa petendi. Ergo non obstat Exceptio Rei Judicatæ, per *l.* 14. *pr. ff. de*
3 *Except. rei judic.* Quid si autem Querela Inofficiosi prius egerim & succubuerim, possumne postea Testamentum ut irritum impugnare, & ita hereditatem petere? Quod affirmatur per *d. l.* 13. *&* 14. *ff. de Except. rei judicatæ &* *l.* 61. *sup. de inoff. Testam.* quia scilicet non est eadem causa petendi.

L. In restituenda. 4. & L. de hereditate. 5.

SUMMARIA.

Coactus petitori restituere hereditatem quid deducere possit? 1.
Putativus heres rem aliam in hereditate repertam Domino vero restituens liberat possessorem. 2.
Putativus heres, qui solvit creditoribus hereditariis, utiliter negotium hereditatis gessit. 3.
Conciliatur lex præsens cum L. 19. §. 1. ff. de condict. indeb. n. 4.
Impensa in alimentationem ægroti facta & funus æquiparantur. 5.
An alimentorum nomine expensæ funebres veniant? 6.
Impensæ funebres omnibus creditoribus præferuntur. 7.

1 Quando quis cogitur hereditatem petitori restituere, deducit id, quod in mortui infirmitatem & funus impendit, hæc enim sunt privilegiata, *l.* 4. Item quod Creditoribus bona fide exsolvit, quia Creditores suum receperunt, nec heres debet locupletior reddi cum damno possessoris,
2 *l.* 5. Ita etiam si putativus heres rem alienam in hereditate repertam vero domino restituisset, liberatur possessor: Idem enim est ac si solvisset aut restituisset rem vero heredi, qui evicit hereditatem, *Fr. de Cald.*

Cald. in tr. de emt. c. 10. n. 31. Proprie vero hic de credito sermo est, *Hill. l. 14.*
3 *c. 13. in fin. Caldas d. l.* Nota bene: Qui putans se heredem, solvit creditoribus hereditariis, utiliter negotium hereditatis gessit,
4 *Don. lib. 14. c. 13.* ubi cum ipso *Hilligero* hanc *l. cum 19. §. 1. ff. de condict. indeb.* conciliat, de quo *Zasius tom. 5. p. 78. nu. 14. Petr. Barbos. in l. divortio 7. §. fin. p.*
5 *2. num. 5. ff. Solut. Matr.* impensas factas in alimentationem ægroti & funus æquiparari, *Mart. Colerus tr. de aliment. lib. 2.*
6 *cap. 1. num. 12.* Unde probabilis reddi potest sententia illorum, qui statuunt, alimentorum nomine expensas funebres venire, sicut illam quæstionem *d. l.* tractat
7 & declarat *Colerus*. Deinde probari etiam potest eorum sententia, qui statuunt, sicut impensæ funebres Creditoribus omnibus, & sic etiam hypothecam expressam habentibus, præferuntur, *l. pen. ff. de relig. ibique Auctor n. 1. & seqq. Beutherus l. 2. de priv. cred. c. 9. Garsias de expens. cap. 8. n. 23. Carpz. p. 1. const. 28. def. 39.* ita idem in Expensis in curam ægroti factis, *Carpz. d. const. 28. def. 43. Richter. de privil. credit. disp. 4. memb. 4. n. 3.*

L. Si putat. 6.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Avus petit nepotum hereditatem ab injustis etiam tutoribus. 4.

1 Quidam Avus emancipaverat Filium retentis Nepotibus; Filio mortuo, Nepotes putant se esse sui Juris, & ipsis datur ex errore Tutor: Avus autem dicit in sua esse potestate, Quæritur: *Utrum Avus hereditatem Filii a tutoribus nepotum petere*
2 *possit?* Videtur quod non, quia lis nulla inter Avum & Nepotes esse potest, *l. 4. ff. de judic. Exceptiones vide ap. Auctorem c. l. num. 2.* ita non heres ab herede peteret.
3 Sed respondetur, hic dari actionem, si appareat eos esse in Avi potestate, quia sufficit ad fundandum judicium, quod Nepotes pro partibus familias se gerant, & Avus ipso effectu heres erat, Nepotes vero titulotenus, illis scilicet temporibus.
4 Collige: Avum hereditatem nepotum ab injustis eorum tutoribus petere.

L. Hereditariis. 7.

SUMMARIA.

Actiones reales rerum immobilium præscribuntur decem vel viginti annis. 1.
An petitio hereditatis ita præscribatur? 2.
Ratio decidendi. 3.
Contra titulo singulari possidentem non datur petitio hereditatis. 4.
Ratio hujus asserti. 5.
Quando præscribatur hereditatis petitio. 6.
Deciditur per rationem. 7.
Rejicitur limitatio. 8.
Rei vindicatio quando excludatur? 9.

1 Actiones Reales rerum immobilium præ-
2 scribuntur decem vel viginti annis, sed
3 non ita petitio hereditatis, quia 1. hæc mixta est actio, & 2. Possessor hic non habet titulum, id est, sine titulo singulari possidet pro herede vel pro possessore, id est, dum putat se heredem, pro herede possidet, si nullum habet titulum,
4 pro possessore possidet. Contra titulo singulari possidentem non datur Petitio here-
5 ditatis, quia qui Titulo singulari possidet, non negat jus hereditarium actoris, sed rem esse hereditariam, & jus possessoris, qui specialem titulum habet, potius est, quas aliasque rationes tractant *hic DD. & Covarr. pr. q. 12. num. 2. Hondedeus v. 1. consil. 22. num. 10. & seqq. Cacher. decis. 56. n. 4. Card. Tusch. Concl. 30. per totam literam H, Meischn. t. 3. dec. 8. nu. 19. Socinus reg. 364. Hillig. in Don. l. 19. c. 12. lit. U.* Col-
6 lige ergo: Hereditatis Petitionem triginta annis præscribi, per hunc textum, vid.
7 *Balb. de Præscr. p. 4. prin. q. 16.* cujus rei nulla alia ratio, quam quod sit mixta, licet a principaliore membro plerumque Realis dicatur, *Hillig. in Don. d. 19. c. 12. lit. N,* cujus rei Exceptionem statuunt, si ut in quibusdam casibus fit, contra titulo possidentem detur, *Cacheranus, d. dec. 56. num. 9. Achil. Person. de petit. hered. num. 727.* Quamvis autem *DD. in l. 8. C. de jure delib. & Balbus d. p. 4. q. 19. num. 6.* ad 60. annos extendant præscriptionem, si actor tum ex testamento, tum ab intestato adi-
8 re potuit, *arg. l. 1. §. 11. de Succ. Edict.* merito tamen hoc displicet *Wesenbeccio in fine*
9 *rubrica*. Sed rei vindicatio, quæ est specialis in rem actio, excluditur triennio in mobilibus, decennio vel vicennio in immobilibus.

L. Li-

L. Liber. 8.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

Quando quis ex testamento vult petere Hereditatem, debet ante omnia constare, utrum testator habuerit potestatem testandi, quod per se clarum.

L. Si scripti. 9.

SUMMARIA.

Intellectus legis. 1.

Petitio hereditatis non datur contra titulo singulari possidentem. 2.

1 Si scripti heredes repudiant hereditatem, qui ab intestato veniunt, possunt petere hereditatem, si modo res in eadem causa durent, id est, non sint translatæ per Ven-
2 ditionem titulo singulari; Nam petitio hereditatis non datur contra titulo singulari possidentem, *l.* 2. *h. t.*

L. Si filiusfamilias. 10.

SUMMARIA.

Facti species. 1.

Solemnitates extrinsecæ annon præsumantur, nisi probentur? 2.

1 Filiusfamilias adiit hereditatem & possedit decem annis, eo mortuo quidam impugnare volunt hanc aditionem, ut sine
2 jussu patris factam; Respondetur, quamvis solemnitates extrinsecæ non præsumantur, nisi probentur, quando tamen diuturnitatis temporis, & possessio cum scientia ac patientia alterius concurrunt, præsumuntur, etiam solemnitates extrinsecæ, ut *h. l.* jussus, ut ex *h. l.* communiter probant *DD. uti Mascard. de Probat. Concl.* 1322. *nu.* 1. *& seq Menoch. l.* 3. *Præsumpt.* 132. *Cephal. cons.* 628. *nn.* 84. &, quos hoc loco recenset *Barb.* & præter eos *Gail. l.* 2. *Obs.* 71. *& Tabor. in Axiom. Barb. locupl. lib.* 17. *a.* 37. *axiom.* 8.

L. Cogi. 11.

SUMMARIA.

An & cur reus titulum vel causam possessionis allegare non teneatur? 1.

Exceptiones a Regula. 2.

Actore titulum non docente, debet reus probare, se priorem aut potiorem titulum habere. 3.

1 Reus non tenetur titulum vel causam suæ possessionis allegare, ne arma actori subministret *add. Auctor. in l.* 4. *C. de Edendo*
2 *per tot.* Excipitur I. Petitio Hereditatis, ubi Reus titulum allegare debet. Cum hæc actio non detur, nisi contra eum, qui pro herede vel pro possessore possidet, *l.* 7. *h. t.* Quandocunque autem non possum agere simpliciter, sed ratione alicujus qualitatis, de qualitate illa prius constare debet, antequam agam, & sic interrogari potest an pro herede possideat, vel non? *l.* 2. *& ff. de interrog. in jure fac.* II. Excipitur, si actor Præsumptionem & intentionem fundatam pro se habeat, quam Reus allegatione tituli potest elidere, ut in *l. civile* 5. *C. de Furt. Carpz. p.* 1. *Jurisp. Const.* 27. *def.* 9. ubi id exemplo Vassalli declarat. III. Excipiuntur Beneficia Ecclesiastica: *c.*
3 3. *de offic. jud. ordin. lib.* 6. Item, si actor titulum docuit, debet reus allegare & probare se priorem aut potiorem titulum habere; nam alias restituere rem tenetur, *Dn. Mev. p.* 6. *dec.* 151. Plures hujus Regulæ limitationes proponit hic *Barbos. Tuschus Concl.* 539. *lit. T*, & alii a *Barbosa* allegati. & præter eos remissive, *Dan. Moller. l.* 4. *Semest. c.* 38. *n.* 10. *Hartm. Pist. p.* 2. *Jurispr. Const.* 8. *def. ult.* & alii, quos allegat *Riccius dec. coll.* 61.

L. Cum hereditatis. ult.

SUMMARIA.

Jus vetus. 1.

Qualem Cautionem legatarius quacunque in causa præstare debeat? 2.

Aliud legatarii remedium. 3.

Legata rupto testamento non debentur. 4.

Res litigiosa ex causa necessitatis potest alienari. 5.

Casus §. 2. *n.* 6.

Petitio hereditatis ad bonæ fidei judicia refertur. 7.

Ratio decidendi. 8.

Totius legis ratio. 9.

1 *Princ.* Olim Legatarii aliique Creditores contra heredem agere non poterant, pendente causa petitionis hereditatis; per hanc
2 autem constitutionem possunt, sed Legatarius debet præstare cautionem de legato restituendo cum usuris quadrantalibus (id est, tribus pro centum) si pecunia legata, sin vero species legata, cavendum est de restituendis fructibus naturalibus vel civili-

vilibus, deductis tamen prius expensis necessariis & utilibus, cum Legatarius bona fide petat & possideat postea legatum,
3 quin imo aliud legatario remedium hic datur, ut ipse litem in se transferre suo periculo possit, si evicta fuerit hereditas.

§. 1. Creditores vero etiam potuerunt petere sua credita pendente lite, sine ulla cautione: quia legata rupto testamento non debentur, credita vero semper; &
4 potest creditor convenire non tantum possessorem, sed etiam actorem, qui si solvat & succumbat, solutum repetitur actione Negotiorum Gestorum, quia utiliter gessit negotium hereditatis, liberando eam ære alieno, vel condictione ex hac lege actori uti potest. Et sic est discrimen, utrum creditor agat ceu tertius, qui non debet expectare litis eventum, aliud, si unus ex iis; qui litigant, in hoc judicio vellet petere debitum vel rem sibi debitam titulo particulari, quia per hanc actioni universali non debet præjudicari per *l. si quis libertatem* 7. *ff. h.t. ibique Auctor n.* 2. *Alv. Valascus lib.* 1. *Consult.* 90. *num.* 3.
5 Unde colligunt: Rem litigiosam ex causa necessitatis, v. g. ære alieno urgente, posse alienari, *Tiraq. de Retr. Consang.* §. *fin. num.* 2. & quos hic allegat *Barb. n.* 4. Et præterea res singulares hic per consequentiam vitio litigiosi afficiuntur, *Hillig. in Don. lib.* 19. *cap.* 14. *lit. N.*
6 §. 2. Si libertas alicui relicta, is annum expectare necesse habet, quo lapso & lite non finita, ipsi irrevocabiliter confertur libertas, quemcumque exitum habuerit petitio hereditatis, nisi Testamentum de falso convincatur.
7 §. 3. Petitionem hereditatis ad bonæ fi-
8 dei judicia refert, quia propius videtur ad negotiorum gestorum actionem accedere; inesse quippe videntur personales præstationes mutuæ, quia ut reus ad pretia rerum distractarum & debita soluta, item ad res hereditatis causa, etsi sua pecunia, emtas, ut restituat, tenetur, ita huic petitor ad refundendum pretium sunt verba *Hillig. in Donell. lib.* 19. *cap.* 14. *lib. B.* Ra-
9 tio totius legis hæc esse videtur: Ne Creditores & Legatarii prætextu motæ hujus actionis calumniose extrahantur.

TITULUS XXXII.

De Rei Vindicatione.

L. Etiam. 1.

SUMMARIA.

Identitas hujus cum §. 4. *Inst. per quas personas.* n. 1.
Malæ fidei possessor nihil per servum acquirit. 2.

1 IDem dicit quod §. 4. *Inst. per quas personas &c.* scilicet quod per servum bona fide possessum possessio acquiratur ex re ipsius possessoris, vel opera possessi servi. Sed hic Antithesis de malæ fidei
2 possessore adjungitur, quod scilicet malæ fidei possessor nihil per servum acquirat, sed omnia restituat.

L. Si inferiorem. 2.

SUMMARIA.

Lex hæc quatenus locum habeat? 1.
Malæ fidei possessor nec materiam diruto ædificio vindicare potest. 2.
Restrictio legis. 3.
Interpretatio Fachin. legis reprobatur. 4.
Objectio diluitur. 5.

1 *Hæc lex* solum locum habet in eo, qui rem cœptam perfecit, & cœpto ædificio superiorem partem imposuit; hic certum est, ædificantem amittere materiam inædi-
2 ficatam, nec eam, si malæ fidei possessor sit, etiam diruto ædificio vindicare posse, *l.* 7. §. 12. *ff. de acquir. rerum dominio*, *ibique Auctor num.* 19. *& seq.* §. 30. *Inst. de Rerum Divis.* Sed hic dicitur materiam ad
3 Dominum redire, quod *Fachin.* videtur ad eam speciem restringere *l.* 1. *c.* 55. quando sciente Domino fundi quid superstructum, nam partis inferioris Dominus scivit omnino, quid ædibus suis superstruatur, atque hæc restrictio probari videtur ex *d.* §. 30. *& l.* 5. §. 2. *in fin. ff. de except.*
4 *doli mali.* Sed non videtur satisfieri huic legi per hanc interpretationem. Malim sequi sententiam aliorum, qui dicunt non haberi in hoc loco, quod materia diruto ædificio ad malæ fidei possessorem, qui non potest dici dominus, sed ad dominum, cujus fuit ista materia, redeat. Nam sermo est de eo malæ fidei possessore, qui in

in alieno ex aliena materia aedificat, & addita exceptio in fine, ad eum, qui ex sua materia aedificata, pertinet. Atque hanc interpretationem sequitur *Donell. l. 4. c. 33. lit. I, Garsias de Expensis c. 3. n. 22.* & quos refert *Petr. Barb. ad l. divortio 7. §. fin. p. 1. num. 83. ff. solut. matr.* licet ipse recedat, cujus tamen interpretatio magis infert
5 vim textui. Sed posset quis dicere: cur animus donandi hic excipitur, cum tamen semper animus donandi praesumatur? Resp. ita est, sed posset quis in alieno aedificare ex sua materia animo non donandi, v. g. si abradi possit; quid si protestatus sit de recuperandis materiis domo diruta? Conf. *Carpz. p. 3. Const. 31. def. 10. Schneidew in §. 30. Inst. de R. D. n. 9. Menoch. l. 3. praesumpt. 32. Gilken. in h. leg. n. 3. & seq.* & quae prolixe hic habet *Barbos. Redoanus de reb. Eccles. non alien. q. 72. cap. 4. n. 4. Cujac. l. 10. Obs. 1.*

L. Mater. 3.

SUMMARIA.

Res aliena an vendi possit? 1.

Domino datur potestas rem vindicandi sine pretio. 2.

Nisi in utilitatem Domini versum probetur. 3.

Aliter limitatur. 4.

Consentiens alienationi rei suae vel sibi obnoxiae non potest rem repetere. 5.

Limitatur nisi dominus alio modo amiserit libertatem. 6.

Casus positio. 7.

1 Licet alias res aliena vendi possit in praejudicium vendentis, *l. 28. ff. de contrah. emt. ibique Accurs. n. 1.* nemo tamen, imo nec mater alterius praedium in domini praejudicium vendere potest, *l. id quod nostrum*
2 *est 11. de R. J.* sed domino datur potestas
3 rem vindicandi sine pretio, nisi in utilitatem domini versum probetur, *l. 65. pr. ff. h. t. & l. 19. C. de procur. Hillig. in Don. l.*
4 *20. c. 2. lit. H, Sich. hic num. 4.* nisi dominus consenserit in venditionem, ubi pretium tantum recipit, actione negotiorum gestorum, *P. Barbos. loco mox allegand.*, non rem, cum contractum eum sua ratificatione suum fecerit; sed pretium non recipit ab emtore, sed venditore. Eadem ratio Patris, *Pinell. de Bon. Mat. p. 3. num. 29. Hillig. in Don. l. 20. c. 2. lit. K.* Et ita colligitur Regula ex textu: Quod consentiens
5 alienationi rei suae, vel sibi obnoxiae non
6 possit rem repetere. Deinde alia additur limitatio in textu, nisi dominus alio modo miserit proprietatem, v. gr. Tu vendidisti agrum meum bona fide Titio ante decem
7 annos. Hic emtor a me conveniri non potest, quippe securus est praescriptionis exceptione, sed habeo actionem personalem contra venditorem ex negotio gesto. *Cephalus cons. 240. num. 12.* Idem est, si res apud emtorem peremta, nam tunc actio negotiorum gestorum datur in subsidium contra venditorem per tradita *P. Barb. ad l. quae dotis 34. nu. 141. ff. soluto matr.* nec eam venditionem infringere, nisi id faciat ratione officii sui, ubi in re propria sibi non praejudicat per *l. cum quadam 29. de Adm. Tut. Hartm. Pist. p. 2. quaest. 7. num. 14. Rosenthal. de feudis c. 9. concl. 78. num. 16.* vid. tamen *Menoch. cons. 58. per totum, & Gabriel. l. 3. Comm. Concl. 2. tit. de rerum alien.*

L. Adversus. 4.

SUMMARIA.

Quatenus domino a malae fidei possessore fundum ementi detur actio? 1.

Hodie tum mala fides venditoris obstat emtori, hic nunquam usucapit. 2.

1 Tum demum adversus eum, qui a malae fidei possessore fundum emit, datur domino actio, quando possessor nondum usu-
2 cepit; Sed hodie mala fides venditoris obstat emtori, ideoque talis emtor nunquam usucapit, *Auth. malae fidei C. de praescript. longi temp.* de qua suo loco.

L. Domum. 5.

SUMMARIA.

Rem per injuriam & mala fide possidens restituere eam tenetur cum fructibus percipiendis, qui scilicet a petitore percipi potuissent & omni causa. 1.

Malae fidei possessor repetere potest impensas necessarias. 2.

Asserti hujus ratio. 3.

Idem de fructibus percipiendis tenetur. 4.

An etiam utiles impensas deducere possit. 5.

Impensae fructus quatenus detrahantur? 6.

Labor personae etiam continetur sub impensa hisce. 7.

Malæ fidei possessor an retinendo, an vero implorando officium judicis, expensas necessarias recuperare possit ? 8.

1 Qui rem per injuriam & mala fide possidet, eam restituere tenetur cum fructibus percipiendis, qui scilicet a petitore percipi potuissent, *l. 62. §. 2. ff. h. t. & l. 43. §. 1. de Legat. 1. l. 4. C. unde vi*, & omni causa, id est, utilitate, quam Dominus habere potuisset. Deinde dicitur mala fidei possessorem repetere posse impensas neces-
2 sarias, quia deductio hæc tribuitur causæ, non Personæ, & culpa esset in malæ fidei possessore, si omitteret, vid. *Don. l. 20. c. 7.* & idem in impensis ratione fructuum factis, quia non intelliguntur, nisi deductis impensis, *l. 7. ff. solut. matrim.* utiles vero non repetit, nisi sint melioramenta, quæ ab ædibus, illæsis manentibus, separari possunt. Colligitur igitur ex *hac l.*
3
4 Malæ fidei possessorem de fructibus etiam percipiendis teneri, quos scilicet petitor percipere potuisset, *l. 62. §. 1. ff. h. t.* quamvis a possessore non potuerint percipi, non enim spectatur, quid possessor habere potuerit, sed & quid petitor, re initio restituta, *l. 20. ff. h. t.* & quamvis hic de possessore verba sonent, quos percepit aut percipere poterat, hic tamen ea est species, ubi pensiones ab utroque pariter percipi potuerunt, *Don. lib. 20. c.*
5 *5. post lit. l.* Deinde aperte hic dicitur, malæ fidei possessorem deducere impensas necessarias, non utiles, nisi sint separabiles, & ita non per æstimationem, sed per detractionem, impensas recuperabit, modo illa separatio & abrasio fiat, salva re principali & sine læsione prioris status, *per hanc l. Garsias de Expensis c. 5. num. 1. & n. 22. &c. Caldas de Emt. c. 27. num. 58.* datur tamen domino electio, ut possit offerre pretium, quantum valerent abrasæ, non affixæ, & potest impedire ne tollantur, per *l. in fundo 38. ff. h. t. ibique Auctor. num. 1. Tiraq. de Retr. Convent.*
6 *§. 7. v. 6. Caldas d. l.* Impensæ fructus causa factæ ita detrahuntur, ut tanto minus fructuum nomine præstetur, *argum. l.*
7 *7. ff. sol. matr. Sich. hic n. 7. lit. E*, & sub his continetur etiam labor Personæ, *Hill. in Don. d. l. 20. c. 7. lit. F*, bonæ fidei possessor utiles repetit, cum moderatione tamen juxta *l. 38. ff. h. t.* Conf. *P. Barb. ad l. divortio 7. §. fin. num. 78. & seqq. ff. sol.*
8 *matrim.* An vero M. F. possessor retinendo, an vero implorando officium judicis, expensas necessarias recuperare possit, de eo agit *Barb. d. §. fin. p. 2. n. 8.* Sed in eo scrupulum quærere videtur supervacaneum. Utrumque competere puto ob regulam : Cui damus actionem &c.

L. Si ex ea. 6. & L. Si ut proponis. 8.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Miles ex privilegio rem sua pecunia emtam vindicare vel actione mandati vel negotiorum gestorum condicere potest. 2. 3.
Actus in ejus commodum præsumitur factus, in cujus fieri debebat. 4.
Præsumtio hæc qualis ? 5.
Administrator Ecclesiæ ex pecunia ejusdem rem emens acquirit Ecclesiæ. 6.
Ampliatur hæc Regula. 7.
Maritus ex pecunia dotali prædium emens id non facit uxoris. 8.
Ratio, quia pecunia dotalis propria censetur mariti. 9.
Prædia emta pecunia ad augendum Majoratum aut fundum penes possessorem aut vasallum deposita cujusnam fiant ? 10.

1 Ex pecunia mea, si meo nomine emas fundum conscio venditore, tunc datur Rei vindicatio, mihi contra te, quia hoc inter vos actum, ut mihi quæreretur dominium; sed si ignoravit venditor, contra te emtorem mihi, si Mandatum intercessit, datur actio Mandati, sin minus, actio negotiorum gestorum; sed si tuo nomine emisti, mihi nulla datur; nisi sim miles,
2 *l. 8. h. t.* qui ex privilegio rem sua pecunia emtam, vindicare, vel actione mandati vel negotiorum gestorum condicere potest, idem est, si Tutor ex pecunia pupillari rem suo nomine emit, *l. 2. C. quando ex*
3 *facto tutoris*. Ratio autem Exceptionis
4 est, quia actus in ejus commodum præsumitur factus, in cujus commodum fieri
5 debebat, quæ præsumtio hic juris & de jure esse videtur, ideoque ea limitatio de omnibus administratoribus intelligenda cum *Hartm. Pist. p. 1. q. 7. num. 12. & seq.* Et
6 sic Administrator Ecclesiæ ex ejusdem Ecclesiæ pecunia emens, rem eam Ecclesiæ adquirit per *c. fixum c. 12. q. 4. Trentac.*

lib. 3.

lib. 3. *de emt. & vendit. resol.* 1. *num.* 7.
7 Sed hæc omnia locum habent in Pupilli vel Ecclesiæ vel civitatis pecunia, non quæ ex re pupilli vendita redacta est, quæ Pupillaris pecunia dici nequit, *Trentac. d. l. num.* 6. *vers. secundo declaratur.* Ex inde colligitur: Maritum ementem prædium
8 ex pecunia dotali id non facere uxoris,
9 quia pecunia dotalis propria censetur esse mariti, *l. res quæ* 54. *ff. de jure Dotium, ibique Auctor n.* 1. *Petr. Barb. p.* 3. *Rubr.*
10 *ff. sol. matr. num.* 48. Si etiam pecunia ad augendum Majoratum aut feudum penes possessorem aut vasallum deposita, ut prædia emantur, tunc prædia emta, licet possessor suo nomine emerit, adquiruntur tamen Majoratui vel feudo, quia debuit illuc converti, *Molina de J. & J. lib.* 3. *disp.* 661. *num.* 3. *seq. & Salgado in Labyr. credit. l.* 2. *c.* 24. *num.* 53. *& seqq.*

L. Partum. 7.

SUMMARIA.

Liberi ratione status sequuntur matrem. 1.
Ratione vero dignitatis & familiæ, patrem. 2.

1 Ratione status liberi sequuntur matrem; & si mater Ancilla, cum hac vindicari pos-
2 sunt; sed quoad dignitatem & familiam sequuntur patrem, *l.* 19. *ff. de Statu Hominum, ibique Auctor n.* 1.

L. Doce Ancillam. 9.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Effectus dominii est vindicatio. 4.
Sententia contra uxorem lata marito non præjudicat. 5.
Constitutio dotis est facti & probanda. 6.

1 Uxor mea vindicaverat Ancillam dotalem, & succubuerat, ego postea denuo
2 vindico: *An mihi poterit Exceptio rei ju-*
3 *dicatæ opponi?* Respondetur negando, quamvis enim jure Nat. & Gent. uxor domina dotis maneat, jure tamen Civili solus maritus est dominus, *l. in rebus.* 30. *C. de Jure dotium*, & solus ergo maritus vindi-
4 care potest, non uxor, quia Dominii effectus Jure Civili est Vindicatio. Vel si dicamus, jure civili uxorem esse dominam dotis, id tamen dominium a jure civili est obfuscatum, ob quam obfuscationem illa non habetur pro Domina quoad effectus civiles, *Joan. del Castill. de usufr.* 4. *num.* 22. *P. Barb. ad l. dotalem* 62. *num.*
5 4. *ff. solut. matrim.* Ergo sententia lata contra uxorem mihi non præjudicat. Collige:
6 Constitutionem Dotis esse facti, & probandam, saltem conjecturis, si aliter de ea non constet, *Carpz. p.* 2. *jurispr. Const.* 16. *def.* 11.

L. Cum super. 10.

SUMMARIA.

Dominium servorum vel aliarum rerum quomodo probari possit. 1.
An etiam probetur interrogationibus servorum. 2.

1 Dominium servorum vel aliarum rerum, non tantum Instrumentis, sed etiam Te-
2 stibus probari potest; imo etiam interrogationibus servorum ipsorum, quæ tamen confessio sine aliis indiciis non sufficeret, *l.* 7. *ff. de probat.*

L. Si quis sciens. 11.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Circa plantam insitam in alieno fundo quid juris? 2.
Si Dominus fundi impensas restituere noluit, habet insitor beneficium retentionis. 3.
Possessor si plantam velit eradere, an possit. 4.
Ratio dubitandi. 5.
L. 53. *ff. h. contrariatur L. in fundo* 38. *eod. n.* 6.
Casus positio. 7.
Conciliantur. 8.
Ædificium non unitur cum terra, sed cohæret solo. 9.
Ratio decidendi circa regulam num. 4. *datam.* 10.
Menochius notatur. 11.

1 Qui in alieno fundo plantam inserit aut
2 seminat, (si modo planta radices egerit, ut pars fundi dici possit, §. 31. *Inst. de R. Divisione*) non facit fundum suum, sed facit plantam illius, cujus est fundus;
3 sed habet beneficium Retentionis in fundo consito, vel in quo bona fide tanquam suo quid implantavit, & opponit exceptio-

nem doli, si dominus fundi impensas restituere nolit, Conf. *DD. in* §. 31. *& seq.*
4 *& Carpz. l.* 1. *resp.* 100. Sed quid si pos-
5 sessor velit eradere plantam, quaeritur, *an*
6 *possit?* quod videtur negari in *l. si fundi possessor* 53. *ff. h. t.* quae videtur contrariari *l. in fundo* 38. *ff. h. t.* Sed communiter respondent, aequiparationem inter inaedificata & plantata in *d. L. in fundo* 38. accipiendam esse in iis casibus, in quibus
7 militat eadem ratio. Si v. gr. Dominus
8 sit dives, prout praecise cogitur solvere pretium aedificii, sic etiam cogitur praecise solvere pretium plantatorum per *hanc l.* Si vero Dominus pauper sit, & nihilominus eam impensam esset facturus, vel rem habet venalem, sicut his casibus cogitur solvere aestimationem aedificii, ita etiam aestimationem plantatorum, quia eadem militat ratio. Ceterum si dominus pauper sit, & non simus in aliquo casuum praedictorum, quamvis tunc concedatur melioranti aedificium auferre, non tamen idem permittitur in implantatis per *d. l. si fun-*
9 *di*, quia militat diversa ratio, cum aedificium non uniatur cum terra, sed solo cohaereat, & ab eo separari possit per abrasionem, sed plantata uniuntur cum ipsa
10 terra, & unum cum ea efficiuntur, unde non permittitur plantatorum abrasio, sicut totidem verbis communem sententiam & conciliationem horum textuum proponit, &
11 *Menochii* rationes defendit *Petr. Barb. ad d. l. divortio* 7. §. *fin. p.* 1. *num.* 105. *& seq. ff. sol. matr.* & ex hoc *Aug. Barb. in Collect. hic*, quae quia faciunt ad Explicationem *d. l. in fundo* 38. lubens hic adducere volui.

L. Incivile. 12.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
In venditione servi fide de pretio non habita datur rei vindicatio. 2.
Ampliatur. 3.
Limitatur. 4.
In nominato contractu datur poenitentia. 5.
Nominatus contractus ne quidem Principis Rescripto retractari potest. 6.
Limitatur haec regula. 7.

1 Vendidi tibi servum vel fundum, fide de pretio habita, quod hic praesupponen-
2 dum est, nam alias fide non habita, daretur rei vindicatio per *l. quod vendidi* 19. *ff. de emt. ibique Auctor num.* 1. *& seqq. & per* §. *vendita* 41. *ff. de R. D.* vid. *Hillig. in Don. lib.* 4. *c.* 16. *lit. D*, *Vasq. l.* 3. *controv. c.* 5. *in pr. Caldas Pereira de emt. c.* 23. *num.* 18. *Gail. l.* 2. *obs.* 15. *n.* 4. *Carpz. p.* 1. *Jurisp. Consist.* 28. *def.* 28. *num.* 6. imo
3 etiam licet fides sit habita, sed emtor animum decoquendi habeat, rei vindicationem tamen competere putat *Carpz. p.*
4 1. *c.* 20. *d.* 18. quod intelligendum, si modo dolus aliunde, quam ex paupertate probari possit, *Straccha de Decoct. p.* 3. *num.* 31. & quos citat *Petr. Barb. ad l. si cum dotem* 23. §. *fin. ff. soluto matrim.* Quia autem pretium non numeras, volo rem meam venditam repetere per *l.* 5. *pr. de condict. causa data &c. vid. Auct. ad eand. num.* 1. *& seqq.* Sed id negatur, quia lex ea per-
5 tinet ad contractum innominatum, in quo
6 datur poenitentia: Nominatus vero contractus, ne quidem per Rescriptum Principis
7 retractari potest. Nisi intervenerit dolus, laesio enormissima, &c.

L. Ordinarii. 13.

SUMMARIA.

Concurrentibus petitorio & possessorio, ex quo primum sit agendum. 1.
Ratio decidendi. 2.
Possessionis multa sunt commoda. 3.
Judex causae praeparatoriae, judex etiam est causae praeparatae. 4.
Illustratur exemplo. 5.
Coram quo ad exhibendum agitur, coram eodem rei vindicatio quoque debet institui. 6.

1 Si possessorium & petitorium concurrit,
2 primum de possessorio agendum, *hic & L.* 3. *C. de interdict. & l. exitus* 35. *ff. de acquirenda possession. ibique Auctor num.* 1. *& seqq.* ut constet, quis sit possessor, &
3 cui onus incumbat probandi; nam possessionis multa commoda sunt, de quibus agitur in §. *retinendae* 4. *Inst. de interdict. L.* 15. *l. qui destinavit* 24. *ff. h. t.* Colligunt
4 ex hac *l.* Regulam: Quod judex causae praeparatoriae, sit etiam judex causae praepara-
5 tae, v. g. Possessorium est Praeparatorium ad Petitorium, ideo qui Judex de Possessorio cognoscit, cognoscet etiam de Petitorio *l. nulli C. de judic.* Sic ex eodem ar-
6 gumento educunt, quod si coram me ad exhi-

exhibendum actum fuerit, coram me etiam rei vindicationem institui non tantum posse, sed etiam debere, quam sententiam argumento hujus legis probari posse putat *Menoch. l. 2. A. Q. casu* 361. *n.* 7. *duobus seqq.*

L. Cum. a Matre. 14.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Personam defuncti quatenus quis repraesentet? 2.
Quem tenet actio de evictione, eundem agentem repellit exceptio. 3.
Excipiuntur quaedam. 4.
An heres succedens in feudis alienationem possit retractare? 5.
Praxis fori Communis. 6.
Certior legis declaratio. 7.
An obligatio defendendi in heredibus sit dividua? 8.

1 Facti speciem ita refert *Molinaeus in tr. de Div. & Indiv.* Pater nomine suo vendidit fundum defunctae uxoris, & obiit relictis filio ex prima, & filia ex secunda uxore heredibus; filius vindicat fundum ab emtore, qui excipit, agentem teneri de evictione, & ideo esse inadmissibilem & interim ei ut heredi & sorori denunciat litem cuique in solidum, filius actor replicat, se tantum esse heredem pro dimidia parte, pro qua cedit intentioni actoris & vult tantum vindicare pro altera dimidia, in qua non est heres. Emtor duplicat evictionis causam esse individuam. Sed pro filio respondetur, quod non teneatur ad evictionem praestandam, nisi pro dimidia tantum. Nam licet obligatio defendendi sit individua, non tamen descendit in heredes, nisi sub expressa contemplatione partium. Conf. *Molinaeus, d. tr. p.* 2. *n.* 487. *& seqq.*
2 *multis, & n.* 498. *& seqq.* Ergo pro ea tantum parte, qua quis successit defuncto, Personam ejus repraesentat, & pro ea parte ejus factum aut contractum impugnare non potest, licet defunctus de rebus ipsius heredis aliquid disposuisset vel contraxisset, & Ratio, quia heres una censetur persona cum defuncto, est in *l. ex qua persona* 149. *de R. J. & l.* 17. *ff. de evict. ibique*
3 *Auctor*, ubi Regula: Quem de evictione tenet Actio, eundem agentem repellit exceptio; & Successori etiam incumbit necessitas tradendi, ergo rem vindicare nequit, contra quem enim actio competit,
4 multo magis ei opponitur exceptio. Sed Regula haec, quae in *hac l.* continetur, habet suas Exceptiones, quas *DD. hic & Ant. Gabriel. lib.* 6. *Com. Concl. de R. J. Concl.* 11. congesserunt: praecipuae sunt hae: I. Quod teneatur approbare factum defuncti non in totum, sed pro portione hereditaria, per *hanc l. Hartm. Pist. l.* 2. *qu.* 9. *n.* 12. Sic filius, qui pro parte dimidia heres est, pro parte dimidia factum matris impugnare potest. II. Quando filius in legitima tantum institutus, & matris factum legitimae onus inferret seu gravamen, per *l.* 32. *sup. de Inoffic. Test. Gabriel. d. Concl.* 11. *num.* 25. nam quando factum defuncti tendit ad id, ut heres privetur beneficio Legis aut Statuti, tunc heres contravenire potest, *Tiraq. de retr. lign.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 58. III. Si heres succedat vi legis aut Statuti, tunc defuncti voluntatem approbare non tenetur; Sic putant *Hartman. Pistor. d. l.* 2. *q.* 9. *num.* 40. *& seqq. & Dn. Carpzov.*
5 *p.* 2. *Jurispr. Consi.* 48. *def.* 3. scilicet putant heredem in feudis succedentem alienationem feudi posse retractare, licet etiam heres defuncti sit, quia proprio Jure nititur.
6 Sed vix in foro communi haec sententia obtinebit, praesertim cum in specie hujus legis Filius praesupponatur habere propriam domum a matre alienatam, ideoque nescio, an non tutius subsistamus in communi sententia, quam defendit *Rosenthal. de feud. cap.* 9. *memb.* 2. *Concl.* 59. *& Pinell. in l.* 1. *C. de bonis Mat. p.* 3. *num.* 52. praesertim cum illi, qui proprio Jure venit, Exceptio doli opponi possit, *lib.* 73. *ff. de*
7 *evict. vid. Auct. in l.* 17. *ff. eod.* Illa certior declaratio hujus legis & Regulae, quando filius heres non directo venit contra factum defuncti, ut in jure Retractus, quia heres retrahendo non improbat alienationem, sed confirmat, & se tandem surrogari petit, nec heres hoc casu de Evictione tenetur, quia res non avocatur ex vitio rei vel defectu juris venditoris, sed ex Statuto generaliter loquente, *Pinell. d. p.* 3. *num.* 99. *Hartmann. Pistor. p.* 1. *q.* 5. *n.* 16. *Jo. Gutierrez l.* 2. *pract. quaest. cap.* 149. *Dn. Mevius ad Jus Lubec. lib.* 3. *tit.* 7. *art.* 2. *num.* 3. *Tiraq. de retr. consang.* §. 1. *gl.* 9. *num.*

num. 51. & 58. *Jo. Balth. tit.* 10. *resol. Bavar. resol.* 15. *num.* 5. nisi aliud scilicet conveniret, *Tiraq. d. l. num.* 54. & *Gutierrez d. l. num.* 3. IV. Si factum defuncti sit contra leges, & sic quando est factum improbatum & alienatio prohibita, quia tunc ipse, qui fecit alienationem, impugnare potest, ergo etiam heres, DD. multos citat *Barbos. hic num.* 14. & Conf. *Rosenth. d. l. num.* 11. & *seqq. Hartm. Pist. d. qu. n.* 43. ubi contra *Pinellum* hoc defendit. Ex hoc
8 textu nonnulli DD. concluserunt, obligationem defendendi, etiam in heredibus esse dividuam; quam sententiam pluribus examinat *Molinaeus in tract. de Dividuo & Indiv. p.* 2. *num.* 479. & *seqq.* Demum si factum Patris est nullum ob defectum consensus filii, qui ad Substantiam negotii requiritur, filius potest contra factum Patris venire, *P. Barb. ad l. Lucius Titius* 38. *n.* 18. & *seq. ff. soluto matrim.*

L. Quotiens. 15.

SUMMARIA.

In re duobus vendita ille potior est, cui tradita prius. 1.
Dummodo contractus ad transferendum dominium aptus. 2.
Casus exceptus prior. 3.
An Privilegium hoc Ecclesiae competat, aut Civitati? 4.
Casus exceptus posterior. 5.
Limitatur varie. 6.

1 Quando quis rem duobus vendit, aut donat, non ille potior est, cui res prius donata, sed cui prius tradita, licet nondum tradita Instrumenta, ratio in *l. tra-*
2 *ditionibus* 20. *supra de pactis*, si modo contractus ad transferendum dominium aptus, & bona fides adsit, & ignorantia juris alieni potioris, & ut possessionem sine vitio adquisiverit, &c. ut requisita recen-
3 set *Dn. Mevius p.* 6. *dec.* 153. Excipitur I. Si Ecclesiae quid donatum, *l. fin. supra de SS. Eccles. Anton. Gabriel. l.* 3. *tit. de emt. Concl.* 2. *num.* 2. *Covarr. l.* 21. *resol. cap.* 19.
4 *num.* 2. Idem privilegium Civitati etiam putant competere *Covarr. d. l. num.* 2. *Molina tr.* 2. *d.* 369. *num.* 7. *Joan. Balthas. tit.* 7. *resol. Bavar. ref.* 6. qui cum Molina recte hoc declarat in Ecclesia vendente id locum non habere, neque in personis Ecclesiasticis, sive Vendentibus sive Ementibus; plures citat *Cothman. vol.* 1. *consil.* 30.
5 *num.* 205. II. Si Princeps qui donet, qua de re videatur *Gail. lib.* 2. *obs.* 55. *Covarr. lib.* 2. *resol.* 19. *num.* 3. *Hartm. Piston. part.* 2. *quaest.* 29. *Gomez tom.* 2. *variar. resol. cap.* 2. *num.* 70. *Klock. v.* 2. *cons.* 21. *n.* 48. *Christinaeus vol.* 5. *decis.* 27. *num.* 1. &
6 *seq.* Sed hoc limitandum videtur, nisi Princeps per modum contractus, non Privilegii, alteri concedat, *Gail. d. obs.* 55. *num.* 6. *Rosenthal. de feud. cap.* 6. *concl.* 10. *num.* 7. Siquidem Princeps in contrahendo praesumitur Jure Communi uti, *Rosenthal. d. l.* Maxime vero prima concessio gratiosa praevalet, si Princeps etiam superiorem recognoscens in prima concessione dixerit, se nullum alium in ea re investiturum, *Klock. vol.* 2. *cons.* 4. *n.* 223. Est & alia Limitatio hujus Regulae, si secundus scivit Jus ad rem, quod priori competebat, nam tunc actionem Revocatoriam priori competere plures tradunt *Gail. d. l. n.* 11. *Molin. d. l. n.* 9. *Covarr. d. l. n.* 5. *Jo. Fr. Balthas. d. l. n.* 4. & hanc sententiam *Cam. Spirens.* secutam esse ex *Meischnero tom.* 4. *decis.* 20. colligit *Klock. d. cons.* 21. *num.* 53. *Thomas Michael inter consilia Klockii v.* 2. *cons.* 40. *num.* 93. *Rosenthal. d. cap.* 6. *concl.* 12. *num.* 7. *Caldas de Emtione cap.* 26. *num.* 3. *Klock. vol.* 2. *cons.* 4. *num.* 224. Alia limitatio est, si primo vendita res cum pacto de non alienanda re constituta desuper hypotheca speciali, *per l. si creditor* 7. §. *ult. ff. de Distract. pign. ibique Auctor*; *Gutierrez in rep. l. nemo potest* 55. *de legat.* 1. *n.* 40. *Tiraq. de retract. convent.* §. 3. *gl. un. n.* 4. *Covarr. l.* 2. *resol. c.* 19. *num.* 7. *Menoch. cons.* 1153. *num.* 65. *Cephal. cons.* 147. *num.* 11. & *cons.* 658. *num.* 4. Alia est, si primo quid donetur cum constituto possessorio, ita ut donator dicat, se donatarii nomine in posterum possessurum, *Tiraq. de constit. poss. p.* 1. *n.* 23. *Menoch. d. l. v.* 61. & *seqq. Cephal. d. cons.* 147. *n.* 7. *Thesaurus p.* 4. *q.* 64. *n.* 3 & 4. *Riminaldus vol.* 3. *cons.* 242. *n.* 137. In Conductione etiam locum non habere hanc legem putat *Cephal. cons.* 718. *n.* 35. Plures Limitationes videantur apud dictos Auctores & *Barbosam hic.*

L. Si

L. Si in area. 16.

SUMMARIA.

Quod in communi solo ædificatur, commune efficitur. 1.
Ædificanti h. m. debent ab eo, qui vindicat, sumtus restitui. 2.
Ratio hujus. 3.
In quonam melior conditio ejus qui in communi fundo, quam qui in alieno, ædificat? 4.

1 Quod in communi solo ædificatur, com-
2 mune efficitur, sed ædificanti pro parte sumtus debent restitui ab eo, qui vindi-
3 cat, ratio in §. 30. *Inst. de P. D.* ex quo
4 patet, meliorem conditionem esse ejus, qui in communi fundo ædificat, quam ejus qui in alieno ædificat, nam hic habet retentionem solam, non actionem, per *l. si in area* 33. *ff. de condict. indeb. ibique Auctor per tot. Barbos. in l. divort.* 8. §. *fin. part.* 2. *num.* 10. *ff. solut. matr.* licet rectius alii, remedium *legis: Si me & Titium* 32. *ff. de reb. cred. add. Auctor d. l.* concedant, sed hic datur Actio communi Dividundo etiam amissa possessione.

L. Si fundum. 17.

SUMMARIA.

Denunciatio domini fundi, emtori facta, ne eum emat ab alio, qui distrahendi potestatem non habet, 1. constituit emptorem in mala fide. 1.
2. *facit, ut teneatur ad fructus restituendos.* 2.
Ut hæc protestatio sit legitima, requiritur 1. ut denuncians habeat Jus in re. 3.
2. *ut fiat ante contractum.* 4.
Denuncianti in dubio credendum est. 5.
Rationes cur denunciatio malam fidem inducat? 6. & 7.
Sufficit si denunciatio ad domum facta. 8.
Si tertius nomine alterius denunciet, mandato opus est. 9.
Dissentit Tiraquell. 10.

1 Si Dominus fundi denunciaverit Emtori, ne eum emat ab alio, eo quod non
2 habeat potestatem distrahendi, hæc denunciatio facit, ut emtor constituatur in mala fide, & teneatur ad fructus restituen-
3 dos; Fiet autem legitime protestatio: I. Si protestans sive denuncians habeat Jus in
4 re, *l.* 13. *de rescind. vendit.* II. Si fiat ante contractum, *l. pen. ff. pro emt. Menoch. d. l.* 2. *A. Q. cas.* 225. *num.* 5. *Pruckm. vol.* 1. *cons.* 4. *n.*
5 215. & denuncianti in dubio credendum
6 est. Cur autem denunciatio malam fidem inducat, est quod is, cui denunciatio facta non possit ignorantiam allegare; nam denunciatio omnes ignorantiæ effectus tollit, *Guido Pan-*
7 *cirollus cons.* 16. *n.* 17. & in Dolo versatur, qui denunciationem factam spernit & contra eam denunciationem actum aliquem facit, *Masc. de probat. concl.* 531. *num.* 53. imo licet sciat sibi faciendam esse denunciatio-
8 nem, *Masc. num.* 54. Et sufficit si denunciatio ad domum facta, quia scire is præsumitur, cui facta, *Vinc. Hondedæus cons.* 83. *num.* 28. *v.* 1. Conf. *Cravetta cons.* 193. *num.* 2. *Menoch. d. cas.* 225. *num.*
9 6. Sed quid si tertius nomine alterius denunciet? Equidem Mandatum hic requirit,
10 *Menoch. d. l.* Sed contra disputat *Tiraquell. de retr. lign.* §. 36. *gl.* 2. *num.* 6. *& seq.* licet ipse in hypothesi & casu statuto retractas *num.* 12. Mandatum requirat.

L. Re tua. 18.

SUMMARIA.

Qui ex errore rem suam ab alio vel conduxit, vel in pignoris locum accepit, sibi non præjudicat. 1.
Rationes hujus assertionis. 2. & 3.
Limitationes rationis secundæ. 4. & 5.
Qui ex errore fatetur, rem suam esse alienam, onus probandi contrarium per istam confessionem in se transfert. 6.

1 Locasti mihi vel oppignorasti rem meam, ego errans excipio ex *l.* 20. *C. Locati*, aut ego patrocinor tibi, & rem meam ex errore tuam esse defendo per *l.* 54. *ff. h. t. ibique Auctor num.* 1. non mihi præjudi-
2 co 1. Quia Errantis non est voluntas, *l.*
3 15. *ff. de Jurisdict.* Quia nuda voluntate non transfertur dominium, ideo etiam qui (ob secundam rationem) sciens rem suam alienam esse confirmat, sibi in dominio non præjudicat, quamvis in Querela Inofficiosi Testamenti secus sit, *l. fin. ff. de*
4 *Inoff. Testam. ibique Auctor n.* 6. ubi sufficit, si quis qualicunque modo Judicium
5 defuncti approbaverit; Sane si quis pergat ad actum ad dominium transferendum,
6 tunc sibi quis præjudicat, qui vero saltem fatetur rem esse alterius, non præjudicat sibi, ob dictam secundam rationem, sed onus

onus probandi contrarium per istam confessionem in se transtulit.

L. Indicia certa. 19.

S U M M A R I A.

Dominii probatio difficilis. 1.
Probari potest dominium non tantum per instrumenta & testes, sed etiam indicia certa. 2.
Casus 1. n. 3.
Casus 2. ex l. 20. C. de Agric. & Cens. n. 4.

1 Dominium quamvis difficilis sit proba-
2 tionis, non tamen tantum per Instrumenta & Testes, sed etiam indicia certa pro-
3 bari potest. v. g. Si cum domino contraxi, & eo patiente aliquot annos in possessione fui, præsumitur enim traditio fa-
4 cta; aliud exemplum in *l. 20. de Agricolis & Censitis*, ubi si Colonus mihi pensionem solvit, præsumor Dominus. De quibus & aliis Præsumptionibus videndus *Mascard. vol. 1. de probat. concl. 539. & seqq. Menoch. l. 6. præs. 63. per totum, & lib. 2. A. Q. cas. 42. Carpz. lib. 1. resp. 76.*

L. Non Servum. 20.

S U M M A R I A.

Non possum agere contra servum, qui rem meam possidet, sed contra ejus dominum. 1.
Ratio hujus. 2.

1 Contra Servum, licet rem meam detineat, agere non possum, sed contra Do-
2 minum. Ratio in promtu, quia Servus non habetur pro Persona, nec stare potest in Judicio.

L. A possidentibus. 21.

S U M M A R I A.

Contra possessorem condemnatum, si nolit rem restituere, admittitur actor ad juramentum in litem. 1.
Ratio hujus. 2.
Æquitas suadet, ut hoc in casu juramentum in litem actori concedatur. 3.
Potest tamen etiam hoc casu actor petere, ut manu militari res auferatur. 4.
Ratio hujus. 5.
Impugnare eam tentat Anton. Fab. 6.
Defendit eam Hillig. in Donell. 7.

1 Possessor in hoc Judicio condemnatus si nolit rem restituere, admittitur Actor ad
2 Juramentum in litem, quia duo ad Juramentum in litem hic requiruntur: I. Ex parte Actoris præsumtum dominium: II. Ex parte Rei contumacia, *Wesenb. in h. tit. de jurando in litem num. 5.* Causa autem hujus Juramenti deferendi satis æqua.
3 Nam cum actor cogatur vendere invitus rem contumaci & qui dolo non vult restituere rem, merito indulgendum est affectioni domini, ut is possit æstimare rem suam, qua æstimatur, quanti res est, non æstimatione communi, sed singulari jurantis, *Bacch. in Treutl. v. 1. disp. 21. th. 11. lit. B*, & facit huc *lib. 5. de in litem jurando, quo loco add. Auctor numer. 7. &*
4 *seqq.* quamvis etiam petere possit, ut manu militari res auferatur, *l. qui restituere*
5 *68. ff. h. t. conf. Auctor num. 1.* quia *L. 1. C. de officio Militarium judicum*, de
6 executione sententiæ non loquitur, & licet hanc decisionem *l. 68.* impugnare ten-
7 tet *Ant. Faber*, defensam tamen vide apud *Hillig. in Donell. l. 20. c. 6. lit. G, & Bacch. de act. disp. 7. th. 11.*

L. Certum. 22.

S U M M A R I A.

Malæ fidei possessor restituit omnes fructus. 1.
Bonæ fidei possessor restituit tantum extantes nondum consumtos. 2.
Limitatio. 3.
Resolutio dubii alicujus circa hanc assertionem. 4.
Frustra hic DD. inter naturales & industriales fructus discrimen faciunt. 5.
Responsio ad l. 45. ff. de usur. obstantem. 6.
Distinctionem fructuum naturalium & industrialium ad conjugum donationem tantum spectantem male DD. ad bonæ fidei possessorem in genere accommodant. 7.
Bonæ fidei possessor post lit. contest. etiam omnes fructus tenetur restituere. 8.
Ratio hujus. 9.
Ob solam litis contestationem quis in mala fide non constituitur. 10.
Restrictio l. hujus 22. & l. 23. §. 7. ff. de pet. hered. n. 11.
Alia responsio ad cit. n. 12.
Fructus ex re perperam adjudicata, sed revocata usque ad lit. contest. percepti non restituuntur. 13.

1 Malæ Fidei Possessor restituit omnes fructus,

ctus, scilicet deductis tantum impensis, quaerendorum fructuum gratia factis, *l. 7. ff. soluto Matrim. add. Auctor.* naturales & industriales, consumtos & extantes per-
2 ceptos & percipiendos; Bonae Fidei Possessor non restituit fructus perceptos; sed saltem extantes, nondum consumtos, tam
3 industriales, quam naturales, quamvis interim tam naturales quam industriales ac-
4 quirat, sed revocabiliter per *l. 48. princ. ff. de acquir. rerum dominio, & l. 28. princ. ff.*
5 *de usuris, add. Auctor.* ut ita frustra *DD.* inter naturales & industriales hic discrimen
6 faciant. Nam quod attinet *l. 45. ff. de usuris*, ea lex habet specialem rationem decisionis *in l. 5. §. 16. & l. 16. & seq. ff. de Donat. inter virum & uxorem vid. Auctor ad d. l. & in d. l.* 45. Bonae fidei possessor cum marito comparatur secundum quid, quod scilicet neuter fructus naturales acquirat irrevocabiliter, quia tam naturales quam industriales bonae fidei possessori acquiruntur per *l. Bonae fidei* 48. *ff. de acquir. rerum domin.* sed in *d. l. fructus* 45. *ff. de Usuris*, non simpliciter de Bonae fidei possessore sermo est, sed de conjuge, cui res aliqua contra prohibitionem legis a conjuge donata est, ex qua, si fructus sua industria percepit conjux, ob id donator non est redditus pauperior, sed si fructus naturales percepisset, quos etiam conjux donans percipere potuisset, tunc do-
7 nans redditus fuisset pauperior. Ergo Distinctionem hic fructuum naturalium & industrialium ad Conjugum donationem tantum spectantem male *DD.* ad bonae fidei possessorem in genere accomodant, qua de re copiose & erudite differit *Hartman.*
8 *Pist. p. 2. q. 26.* Illud vero ex *hac lege* notandum, quod etiam Bonae fidei possessor post litem contestatam omnes fructus te-
9 neatur restituere, quia scilicet eos fructus lite jam contestata bene custodire debuit, nec temere consumere. Nam alias durum,
10 imo cum Legibus pugnare videtur, ob solam contestationem litis me in mala fide constitui, cum possessor ob litem motam non teneatur jus suum indefensum relinquere, *l. illud quoque 40. ff. de petit. hered.* Et ipsa ratio communis dictitat, propterea me non in mala fide constitui, quia mihi lis movetur: nam ita omnes bonae Fidei possessores possent in mala fide con-
11 stitui. Ideoque nonnulli, quod de hoc litis contestatae effectu, *hic & l. 23. §. 7. ff. de pet. hered.* alibique habetur, ad eum casum restringunt, quando talis litis contestatio facta, ut possit malam fidem inducere, *Garsias de expens. & meliorat. cap.* 23. *numer.* 44. *Hartm. Pistor. p. 4. q. 27. nu-*
12 *mer. 7. & seqq.* vel potest dici, fructus post litem contestatam restituendos esse; non quia mala fides inducta, sed quia ratione hujus effectus, quasi mala fides inducta videatur, licet potius ex quasi contractu, qui per litis contestationem inducitur, ad custodiam fructuum obligetur: *Vid. Hillig.*
13 *in Donell. l. 19. c. 14. lit. O.* Ex hac lege etiam probari potest fructus, ex re perperam adjudicata, sed revocata, usque ad litis contestationem perceptos, non restitui, *Dn. Mevius p. 4. dec.* 143.

L. Si mancipium. 23.

SUMMARIA.

Rem furtivam vindicans non tenetur offerre pretium, quod possessor dedit. 1.
Limitatio 1. n. 2.
Limitatio 2. n. 3.
Cautela observanda iis, qui res furtivas emunt. 4.
Limitationem 2. in dubium vocat Alciat. Boss. & Pingiz n. 4.
Sed frustra, quia cum grano salis accipienda. 6.
Quod capitur in bello legitimo, res furtiva dicenda non est. 7.

1 Rem aliquam furto subtractam vindicans, non tenetur offerre pretium, quod
2 possessor dedit, nisi pretium in illius utilitatem versum, *l. 65. ff. h. t. ibique Auctor num. 2.* v. g. Si pecunia creditori actoris debita soluta sit ab emtore, facit *l. si pretium* 19. *C. de Procurat. Virgil. Pingizer. Quaest. Saxon.* 29. *num.* 17. *Farin. de Furt.*
3 *qu.* 177. *ult. num.* 44. Item regula limitatur, nisi quis rem furtivam emerit ea conditio-
4 ne, ut rem alias abducendam domino restituat, ut limitat *Socinus in Regula* 534. quod in bello hoc saepius factum memini. Et hanc ceu cautelam commendat alicubi *Capolla, & Jason. in d. l. si pretium* 19.
5 *C. de procur.* Quamvis autem hanc sententiam post *Alciatum de Praesumpt.* 29. *n.* 2. *& Bossium in tr. de Furt. nu.* 50. in dubium vocet *Pingizerus d. q. 49. n. 2. & seqq. Farin.*

rin. d. qu. n. 43. ea tamen nostram limita-
6 tionem non feriunt. Nam si indistincte id tribueremus protestationi, tunc posset dici homines ita ad emendas res furtivas invitari, sed loquimur de eo casu, ubi res est longius abducenda, v. g. latrunculatores eas res furto abstulerunt, easque secum abducturi in eam provinciam, ubi nulla spes recuperationis, de quo casu hanc limitationem ipse concedit *Pingizerus n.* 6. *& num.* 18. de hoste non est quod facia-
7 mus mentionem. Nam quibuscum legitimum bellum est, ii si capiant res nostras, legitimo habent titulo, & res hæ furtivæ dici non possunt, plura apud *Pingizerum d. l. & Farinac. d. q. part.* 3.

L. Nullo justo. 24.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio ejus. 2.
Rationes decidendi. 3. 4. 5. & 6.
Ex longi temporis possessione non præsumitur dominium. 7.
In præscrittione 10. *vel* 20. *annorum allegatio & probatio tituli est necessaria.* 8.
Quod secus est in præscriptione tricennali. 9.
Uti etiam in præscriptione rerum incorporalium. 10.

1 Titius per longum tempus in captivitate detentus erat, illius fundus interea sine justo titulo occupatus fuit, quem vindicat Titius, vultque contra præscriptionem restitui, ex causâ absentiæ necessaria per
2 *l. fin. C. quibus ex causis majores.* Sed Respondetur non opus esse rescissoria Actio-
3 ne, quod enim non est, rescindi nequit,
4 *l.* 5. §. *fin. de Inoffic. Test.* sed uti potest directa actione, quia sine titulo si non vero
5 tamen præsumto l. putatitio, nulla est Usucapio, *pr. Instit. de Usucap. ibique Auctor.*
6 Sumitur enim hic titulus pro causa habili ad transferendum dominium, quæ si res est alienantis, transferret dominium, *Covar. in c. Possessor. p.* 2. §. 5. *n.* 2. unde ex *hac*
7 *l.* probare solent *DD.* ex longi temporis possessione non præsumi dominium, *Mascard. d. concl.* 1220. *n.* 2. *Vasq. p.* 1. *Contr. l.* 2. *c.*
8 61. *Fachin. lib.* 8. *Controv. c.* 30. Et sic in præscriptione decem vel viginti annorum allegatio & probatio tituli erat necessaria,
9 *Covar. in d.* §. 5. *n.* 1. Aliud autem in Præscriptione tricennali, de qua *Vasq. in part.* 1. *Contr. lib.* 2. *c.* 87. *Gilken. de Præscript. p.*
10 2. *membr.* 1. *c.* 11. Sic nec in Præscriptione rerum incorporalium, titulum requiri, tradunt per *l. si quis diuturno* 10. *ff. si servit. vind. Menoch. Rem.* 5. *retin. poss. n.* 45. *Cevall. in spec.* 47. *Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 17. *th.* 9. *lit. B, Baldus p.* 2. *q.* 4. *princ. q.* 2.

L. Solemnibus. 25.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Negatur quæstio. 2.
Limitatur. 3.
Adducitur ratio decidendi. 4.
Effectus solutionis publicarum & solemnium pensionum vel tributorum pro alieno fundo. 5.
Extenditur hic ad Emphyteusin. 6.
Per solutionem talem neque Emphyteuta, neque Domino intervertitur dominium. 7.
Ratio decidendi. 8.
Quæst. an ex catastro, si ex eo probetur, me tributa pro domo solvisse, statim acquiratur dominium? 9.
Quæst. an prædium in catastrum relatum præsumatur esse de jurisdictione illius civitatis, cujus est catastrum? 10.

1 Solemnes & publicas Pensiones vel Tributa solvisti pro meo fundo, *An propterea*
2 *es Dominus?* Neg. propter *l.* 20. *C. de Pactis,*
3 nisi intervenerit Venditio, ubi patientia
4 mea esset loco traditionis, *l.* 19. *h. t.* quia non nisi traditionibus transferuntur dominia,
5 sed tamen solutio illa tributorum hactenus mihi prodest, ne res illa cedat in commissum, & Fisco cedat, cum alius pro
6 alio solvere possit. Sicut etiam in Emphyteusi, si alius possideat & non ipse Emphyteuta, & alius, scilicet possessor
7 Canonem solvat, propterea non amittit Emphyteuta jus suum, licet ipse per triennium non solverit, *Bl. & Cast. & Everhardus in loco a feudo ad Emphyteut. n.* 44. *Berlich. p.* 2. *Concl.* 46. *n.* 18. Sed hæc solutio neque Emphyteutæ, neque Domino obest ad amittendum Do-
8 minium, quia certi sunt modi, quibus Dominia rerum acquiruntur & amittuntur, in quorum numero hic modus non continetur, si alius pro Domino pensiones solverit. Sed si fiscus ob cessationem domini illud prædium ceu caducum vendiderit, tunc

tunc alia ratio est. Tractare etiam hic solent *DD.* de Probatione jurisdictionis Territorialis: sed hæc ad *hanc l.* proprie
9 non pertinet. Diversissimæ enim sunt Quæstiones, an ex catastro, si ex eo probetur me tributa pro domo solvisse, statim do-
10 minium adquisiverim, & alia est, an prædium in catastrum relatum præsumatur esse de jurisdictione illius civitatis, cujus est Catastrum? de illa hic agitur, de hac vero agit *Hieron. de Monte in tr. de finibus Reg. 64. Masc. de Probat. Concl. 273. per totum, Menoch. Cons. 147. num. 49. & seq.*

L. Moræ. 26.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio. 2.
Ratio decidendi. 3.
Præscriptio 30. *annorum per solam denunciationem interrumpitur.* 4.
Ratio hujus additur. 5.
Decennalis per litis contestationem. 6.
Triennalis vero per sententiam. 7.

1 Possedisti novem annos cum dimidio fundum meum, quem vindico, post litem
2 contestatam comples decennium; Respondetur, post litem contestatam non currere
3 Præscriptionem, quia Præscriptio in præteritum æstimatur. Intelligenda autem *hæc*
4 *lex* de decem annorum Præscriptione; illa enim, quæ triginta annorum est, per solam denunciationem interrumpi solet; *l.*
5 3. *C. de Præscript. 30. ann.* Est enim communiter recepta *DD.* sententia, quæ ex parte ex *hac* etiam *l.* probari solet, quod Præscriptio odiosa seu in odium negligentiæ introducta, per solam citationem vel denunciationem interrumpatur, *l.* 3. & 7.
6 *C. de Præscript. 30. annorum.* Decennalis per litis contestationem, *hic & l.* 2. *ac* 10. *C.*
7 *de Præscript. longi temp.* Triennalis vero per sententiam *l.* 2. *§. fin. ff. pro Emt. ibique Auctor, Gail. lib. Obs. 74. num. 22. Rauch. p. 2. q. 28. Berlich. p. 2. Concl. 9. n. 23.* & quos allegat *Barbos. hic.*

L. Servum. 27.

SUMMARIA.

Ex solo titulo venditionis non acquiritur dominium. 1.
Ampliatur hæc assertio. 2.
Solus titulus non transfert dominium, nisi accedat traditio. 3.

1 Ex solo titulo venditionis non acquiri-
2 tur dominium, licet res vendita tempore contractus fuerit præsens, sed requiritur traditio, sive vera sive ficta sit, ut §. 44.
3 & *seqq. Inst. de R. D.* Collige Solum Titulum non transferre dominium, nisi accedat traditio, quod etiam in *d. l.* 20. *C. de Pactis* habetur, de quo ibi satis dictum.

L. Res alienas. 28.

SUMMARIA.

Actor non probante reus absolvitur. 1.
Ampliatio. 2.
Ratio hujus. 3.
Reus fundare se potest in jure tertii. 4.
Limitatio hujus assertionis. 5.
Rationes ejusdem. 6. 7.
Sententia, qua reus absolvitur propterea, quod actor suam intentionem non probaverit, videtur mera interlocutoria. 8.

1 Actore non probante absolvitur Reus,
2 licet hic nullam possidendi causam habeat,
3 neque enim Actor se fundare potest in
4 jure tertii, si dicat Reum injuste possidere,
5 quia fundus sit Titii. E contrario Reus in hoc judicio fundare se potest in jure tertii, quando per exceptionem juris tertii eliditur intentio actoris, seu quando jus tertii est exclusivum juris agentis, *Riminald. cons.* 112. *num.* 114. v. g. Si dicat Reus: tu nihil juris habes in re illa,
6 ideoque tibi nulla contra me Actio competit sed Titio, ut *argumento hujus l.* probant *Thesaurus Decis.* 4. *Surdus decis.* 144. *num.* 19. *Petrus Barbos. ad l. si alienam ff. Solut. Matrim. Hillig. in Donell. l.* 20. *c.* 7. Et
7 ideo Reus Actori dicere potest, quoad te libera ædes possideo, ex *l. loci corpus* 4. *§. penult. ff. si servit. vind.* de defectu enim juris agentium licite opponitur, cum hoc ipsum proprie non sit excipere, *Rota Genuensis in Mercaturæ negot. dec.* 14. *num.* 55. *Casp. Klock. vol.* 1. *Cons.* 29. *n.* 81. Licita enim est exceptio de non jure agentis, etiam si non constaret de jure suo, *Fr. Viv. dec.* 291. *n.* 2. *Klock. d. Cons. n.* 82.
8 Sed tamen quando Reus absolutus est propterea, quia Actor suam intentionem non probavit, hæc sententia videtur mera Interlocutoria, & actor, non obstante rei judicatæ auctoritate, denuo agere posset, nisi reus de jure suo docuerit, *argum. l. si inter me* 15. *in fin. de Exc. rei judic. Surdus*

 Cons.

Conf. 149. *n.* 40. *Cravetta conf.* 503. *n.* 7. *Menoch. conf.* 795. *n.* 30. *Klock. vol.* 1. *Conf.* 10. *n.* 107. *& vol.* 2. *Conf.* 45. *n.* 25. *& Conf.* 98. *num.* 43.

TITULUS XXXIII.

De Usufructu & Habitatione & Ministerio Servorum.

L. Si Usufructus. 1.

SUMMARIA.

Ususfructus omnium bonorum est partim proprius, partim improprius. 1.
Utriusque nomine cautio est præstanda per fidejussores vel pignora. 2.
Cautio in usufructu proprio. 3.
Cautio in usufructu improprio. 4.
Quæst. An hæc cautio a testatore remitti possit? Neg. n. 5.
Ratio negationis additur. 6.
Respondetur ad l. obstantem. n. 7.
Confectio inventarii simpliciter remitti non potest. 8.
Limitatur præcedens negatio. 9.
Vidua ratione dotalitii, quod ususfructus species est, ad cautionem quoque obligatur. 10.
Dissentiunt Rauch. Pruckm. Sim. Ulr. Pist. n. 11.
Qui tamen cum aliis conciliantur. 12.
Quæst. An non heres cautionem talem remittere possit? Affirm. n. 13.
Ratio habetur in l. 71. ff. ad L. Falcid. n. 14.
Heredi quandoque plus licet, quam defuncto. 15.

1 Ususfructus omnium bonorum est partim proprius ratione eorum, quæ usu non consumuntur, partim improprius ratione eorum, quæ consumuntur, ut olei,
2 frumenti & similium; utriusque ratione præstanda est cautio per fidejussores vel pi-
3 gnora. In illo promittit usufructuarius, se usurum boni viri arbitrio & finito usufru-
4 ctu rem restituturum; sed in Improprio tantum promittit, se tantundem restituturum.
5 rum. Sed quæritur hic, *An hæc cautio a*
6 *testatore remitti possit?* Quod negatur, quia esset contra jus publicum, & invitaretur
7 usufructuarius ad delinquendum. Nec obstat *l. pen. infra, ut in possessionem legatorum*, quia ibi cautio in favorem testatoris
8 requiritur, unde nec confectio Inventarii simpliciter remitti potest, *Jo. del Castillo in tr. de usufruct. cap.* 15. *n.* 17. *& seq. Gail. lib.* 2. *obs.* 144. *n.* 16. *Bened. Carpz. p.* 3. *Ju-*
9 *rispr. Const.* 13. *def.* 14. Secus tamen est, si si in ipso testamento per contractus modum (intellige in casu ubi contractus in testamento fieri potest) remittatur, post *Al-*
10 *ciat. & Sim. de Patris, Castillo dec.* 15. *n.* 15. Et vidua ratione Dotalitii, quod ususfructus species est, ad cautionem hanc obligatur, *Wesenb. Conf.* 91. *num.* 15. *& seqq. Joan. Kœppen. dec.* 33. *num.* 12. *Hartm. Pist. obs.* 2.
11 *Carpz. p.* 2. *Jurispr. Const.* 42. *def.* 7. licet negent *Rauch. p.* 1. *q.* 30. *Pruckman. vol.* 1. *conf.* 47. *num.* 125. *& Simon. Ulr. Pist. in addit. ad*
12 *Hartm. Pist. d. l.* quorum sententia ratione consuetudinis potest admitti, quæ tamen consuetudo in terminis iis, ubi dilapidatio metuitur, obtinere non præsumitur. Sed,
13 *Annon heres remittere possit?* quod com-
14 muniter affirmatur per *l.* 71. *ff. ad L. Falcid.* ubi habetur, id quod in favorem heredis dispositum, ab eodem remitti posse,
15 & ita hic plus licet heredi, quam defuncto, *DD. hic Castillo d. cap.* 15. *n.* 14. *& Carpz. p.* 3. *Const.* 13. *def.* 12. *in pr. Gutierrez ad l. nemo potest de legat.* 1. *n.* 280. *& ff.* & quos *Barb. hic n.* 8.

L. Verbis. 2.

SUMMARIA.

Proprietarius potest proprietatem fundi obligare alteri sine consensu usufructuarii. 1.
Limitatio. 2.
Ampliatio. 3.
Rationes decidendi. 4.
Usufructuarius contra non potest usumfructum suum alteri vendere inconsulto domino. 5.
Limitatio. 6.

1 Proprietarius potest proprietatem fundi alteri obligare sine consensu Usufructuarii,
2 modo hujus conditio non reddatur dete-
3 rior; imo & alienare, quia proprietarius
4 solam proprietatem obligat, quisque autem rei suæ moderator & arbiter est, ut usufructuarius id potest prohibere, quod sibi non nocet, alteri prodest, *l.* 2. §. 5. *ff.*
5 *de aq. pluvia arcenda*. Sed usufructuarius usumfructum suum non potest alteri vendere

dere inconsulto Domino, ut ita durior sit
6 hujus conditio, quam proprietarii, nisi velit commoditatem suam in alterum transferre ad vitam suam, ut ita Emptor vel Locator loco Usufructuarii re utatur, *l. arboribus* 12. §. 2. *& l.* 67. *ff. h. t. Molina de J. & J. tr.* 2. *disp.* 7. *n.* 19. *Carpz. p.* 2. *Jurispr. Const.* 42. *def.* 9. *Donell. lib.* 10. *c.* 8. *lit. G, & ibi Hillig.*

L. Si Patri. 3.

SUMMARIA.

Modi, quibus tollitur usufructus. 1.
Non tollitur morte proprietarii. 2.
Ratio hujus. 3.
Quaest. Quid si ususfructus ita relictus, ut post mortem legatarii ususfructus revertatur ad proximos testatoris cognatos, quonam tempore proximitas illa considerari debeat? 4.
Decisio habetur. 5.

1 Morte Usufructuarii, imo & capitis diminutione media & maxima, tollitur usus-
2 fructus, non vero morte proprietarii, quia
3 ususfructus jus personale, §. *finitur Inst. h. t.* ratione personae utentis fruentis non
4 proprietarii. Sed quid si ususfructus ita relictus, ut post mortem Legatarii ususfructus revertatur ad proximos testatoris cognatos, dubitari potest, quonam tempore proximitas ista considerari debeat; quoniam fieri potest, ut alia linea testatori propior sit, alia vero tempore eo, quo ususfructus cum proprietate consolidatur,
5 & plerisque placuit, usumfructum ad eum reverti, qui proximus fuit tempore mortis testatoris, ad quem statim translata fuit proprietas, *Hartm. Pist. obs.* 75. *Dn. Carpz. p.* 3. *Const.* 13. *def.* 16. *& lib.* 6. *resp.* 35.

L. Usufructu. 4.

SUMMARIA.

Cautio usufructuarii in omni usufructu necessaria est. 1.
Si non potest satisdare propter paupertatem usufructuarius, ad juratoriam cautionem secundum communem DD. *opinionem est admittendus.* 2.
Limitatio hujus assertionis. 3.
Si usufructuarius est subleste fidei, res usufructuaria sequestranda est, & a sequestro fructus usufructuario exhibendi & praebendi. 4.
A necessitate praestandae cautionis excipitur
1. *Fiscus.* 5.
2. *Pater.* 6.
Usufructuarius non facit suos, sed tenetur restituere fructus, quos ante praestitam cautionem percepit. 7.
Limitatio hujus. 8.
Fundo tradito, nondum praestita cautione, non videtur remissa cautio. 9.

1 Cautio usufructuarii, de qua ad *l.* 1. in omni usufructu necessaria est, sive in Testamento, sive inter vivos constituatur, sed
2 quid *si non possit satisdare propter paupertatem?* Respondetur communiter, juratoriae Cautioni eum committendum esse, ni-
3 si alias suspectus sit, *Wesenbec. in* *pr. tit.*
4 *usufruct. quemadmodum caveat n.* 3. Quo casu si usufructuarius sublestae fidei sit, volunt rem, cujus ususfructus debetur, sequestrandam esse, & a sequestro fructus usufructuario exhibendos & praebendos, ut ita utriusque securitati consulatur, *Gail. lib.* 2. *obs.* 47. *Mynf. cent.* 6. *obs.* 48. *Surdus dec.* 141. *Donell. l.* 10. *c.* 13. *Sich. &* DD. *ad*
5 *hanc l.* 4. *Fachin. l.* 8. *c.* 40. Sed a necessitate praestandae Cautionis excipitur & ita a *lege* etiam *hac*, Fiscus, *l.* 1. §. 18. *ff. ut legator. nom.* Quia Fiscus semper solvendo
6 esse praesumitur. Excipitur etiam Pater, qui non oneratur cautione, *l. ult. C. de bo-*
7 *nis quae liberis.* Usufructuarius autem si nondum praestita cautione utatur fruatur, fru-
8 ctus restituit, nec facit suos, si scilicet malitiose distulit cautionem, & cautio sit petita, quae communis est *Gl. &* DD. sententia juxta *Hieron. de Cevallos in spec. q.* 408.
9 *Tuschum Concl.* 306. *lit. U*, & ideo si fundus traditus, nondum praestita cautione, non ideo remissa cautio, *l. etsi ususfr.* 7. *ff. usufruct. quemadm. cav. ibique Auctor n.* 1. *& seqq.*

L. Si Pater. 5.

SUMMARIA.

Ususfructus etiam concisus constitui potest. 1.
Termino lapso si pergit usufructuarius fructus percipere, mala fide percipit. 2.
Ratio hujus. 3.
Adeoque tenetur ad eorundem restitutionem. 4.
Usufructuarius fructus a solo separatos & perceptos ad heredes suos transmittit. 5.
Ampliatio. 1. n. 6.
Ampliatio. 2. n. 7.

Fru-

Fructus vero adhuc pendentes, licet maturi sint, ad proprietarium pertinent. 8.
Limitatio. 9.
Fructus civiles e. g. annua pensio; etiamsi nondum sit soluta, tota ad fructuarium pertinet. 10.
Ratio hujus assertionis. 11.
Limitatio. 12.

1 Ususfructus non tantum ad tempus vitæ, sed etiam concisus constitui potest, v.
2 g. dum liberi adoleverint, & tunc termino lapso, si pergat fructus percipere, usufructuarius mala fide percipit, *argum. l.* 33.
3 *ff. de rei vind. add. Auctor n.* 1. nam sciens
4 eos de alieno percipit. Collige: Usufructuarium, quando finito tempore ususfructus, possidet rem, & fructus percipit, eos mala fide acquirere & teneri ad restitutionem. Sed quos usufructuarius bona fi-
5 de percepit, h. e. a solo separavit, vel alius ejus nomine, eorum ipse sit Domi-
6 nus, eosque ad heredes suos transmittit, *l.* 13. *ff. quib. mod. ususfr. amit. ibique Au-*
7 *ctor n.* 4. etiamsi nondum sint reconditi, *Tiraq. de Retr. Convent.* §. 5. *gl.* 4. *num.* 1.
8 Sed si nondum percepit fructus, sed pendeant adhuc, licet maturi sint, ad pro-
9 prietarium pertinent, ut tamen culturæ impensæ, si quas fecit usufructuarius, ejus heredibus restituantur, *argum. l.* 51. *ff. Famil. Ercisc. Bald. hic, Castillo de usufructu c.*
10 77. *n.* 5. *& seq.* Sed quid in fructibus Civilibus, v. g. locavit fructuarius commoditatem sui juris Titio, hic fructus colle-
11 git, sed pensionem nondum solvit; & respondetur pensionem totam fructuarii esse, quod etiam ex dictis patet, quia Conductor nomine fructus collegit, ergo ipse
12 fructuarius percepisse videtur. Et hoc ita, si fructus fundi semel colliguntur per annum, ut in prædio rustico; Sed aliud in usufructu ædium, quarum fructus tantum est in continuo usu ædium, & ideo pensio nondum soluta pro rata temporis debetur quo stetit usufructus & hic, in *l.* 26. *&* 58. *ff. h. t.* vid. *Don. & ibi Hillig. lib.* 20. *& seqq. Bacch. ad Treutl. vol.* 1. *disp.* 16.

L. Interest. 6.

SUMMARIA.

Maritus non potest usumfructum in dotem acceptum pignori dare. 1.
Potest tamen fructus oppignorare vel obligare. 2.
Si proprietas fundi in dotem data, & quidem æstimato potest obligare fundum. 3.
Ratio hujus. 4. & 5.
Sin vero non æstimato, potest quidem dare pignori, sed jus pignoris, resoluto jure oppignorantis, resolvitur. 6.
Ipsa ususfructus commoditas & oppignorari & vendi potest. 7.
Limitatio. 8.
Quæst. An fundus, si æstimato quidem in dotem datus, sub hac tamen conditione, ut fundi ipsius possessio restitueretur, vendi possit? Neg. n. 9.
Ratio negationis. 10.
Genuinus legis sensus. 11.

1 Maritus, qui recipit usumfructum in dotem, non potest pignori dare usumfructum
2 ipsum, quamvis fructus ipsos pignori dare vel obligare possit, *arg. l. fin. ff. de Usuris.*
3 Sed si proprietas fundi data in dotem, & quidem æstimato, potest obligare fundum,
4 quia æstimatio facit venditionem, *l. ple-*
5 *rumque* 10. *ff. de jure Dot.* Et in arbitrio mariti est, utrum fundi proprietatem, an æstimationem restituere malit, *d. l. plerum-*
6 *que* 10. §. *fin.* Sed si non æstimato accepit, potest dare pignori, sed jus pignoris, resoluto jure oppignorantis, resolvitur per *l. lex vectigali* 31. *ff. de pignor. ibique Auctor.* Unde colligitur a contrario sensu
7 in vers. *nam Usufructuarius &c.* ipsam ususfructus commoditatem oppignorari posse, cum & vendi possit, *Neguzant. de pign. p.* 2. *memb.* 3. *n.* 9. *& seqq. Don. l.* 10. *cap.* 8. *lit. H, & ibi Hillig. Castillo c.* 70.
8 *n.* 6. *& seqq.* Sed, ut dixi, resolvitur hoc
9 jus pignoris finito usufructu. Sed quid de eo casu, quando quidem fundus in dotem datus, sed æstimatus, hac tamen sub conditione, ut fundi ipsius possessio restitueretur, quem casum proponere videtur Imp.
10 *in princip. legis.* Sed potest responderi, hunc fundum vendi non posse, quia æstimatio hic non facit venditionem, sed ideo videtur tantum facta, ut sciretur quantitas dotis promissæ, ut si quando fundus alienatus esset, æstimatio iniri possit, non vero hoc agatur, ut ob hanc ipsam æstimationem liceret vendere, *l. cum post* 69. §. *autem. ff. de jure dot.* Et ideo casu proposito

posito implicite videtur respondisse Imp-
mente *Petri Barbos. in L. æstimatis* 51. *n.*
29. *& seq. ff. sol. matr.* quem hic allegat
11 *August. Barb.* Erit igitur hic sensus legis :
Distinguendi sunt duo casus, an ususfructus
fundi marito sit in dotem datus, an vero
proprietas; illo casu fundum alienari non
posse, hoc casu posse, si scil. æstimato
datus sit, sed si inæstimato datus in dotem
aut æstimato quidem, sed nam hoc fine,
ut venditio fieret, sed ut ipse fundus re-
stitueretur, ratione vero culpæ in omnem
eventum facta esset æstimatio, hoc casu
non esse licitam alienationem, ex Regula
communi, quæ impedit alienationem.

L. Eum ad quem. 7.

S U M M A R I A.

Usufructuarius tenetur quidem rem proprietario sartam tectam conservare. 1.

Potest tamen magnos sumtus in rem usufructuariam factos repetere. 2.

Quinam sint magni sumtus, judici æstimandum relinquitur. 3.

Impensæ, quæ fructuum colligendorum gratia fiunt, regulariter usufructuario ferendæ. 4.

Fructus non intelliguntur nisi deductis expensis. 5.

Omnes meliorationes usufructuarius potest repetere. 6.

Si fructuarius velit fundum deserere, nec ad modicas expensas tenetur. 7.

Limitatio. 8.

Collecta & tributa sunt onera fructuum. 9.

Et propterea etiam eorum solutio ad fructuarium pertinet. 10.

Limitatio. 11.

1 Usufructuarius tenetur rem proprietario
2 sartam tectam conservare, si autem plus
impenderit, quam forte tenebatur impen-
3 dere, illud a proprietario repetet; qui
autem sint magni sumtus, in arbitrio ju-
dicis consistit. Judex enim considerabit quan-
titatem fructuum & respectu horum sum-
4 tus magni vel mediocres dicentur. Sed
regulariter illæ impensæ, quæ fructuum
colligendorum gratia fiunt, usufructuario
ferendæ per *l. fin. ff. de impensis in re*
5 *dotali factis*, cum alias fructus intelligan-
tur, nisi deductis expensis, *l. fructus 7.*
ibique Auctor, l. divortio 8. ff. sol. mat. Pist.
p. 1. q. 46. n. 25. & seq. v. g. si reficienda,
quæ vetustate collapsa sunt, hos sumtus
usufructuarius repetit, *l. 7. §. 2. ff. h. t. add.*
Auct. n. 5. Gomez t. 2. resol. cap. 15. num. 7.
Castillo cap. 56. n. 3. & seqq. Carpz. p. 2.
6 *Const. 31. def. 9.* Sicut & omnes melioratio-
7 nes. Sed si vellet fundum deserere, nec
ad modicas expensas teneretur fructuarius,
8 *l. 46. ff. h. t.* nisi per culpam fructuarii dam-
num datum sit, *l. 64. & seq. h. t. conf. Auct.*
9 Quia autem Collectæ & Tributa sunt one-
ra fructuum, fructus autem percipit fru-
10 ctuarius, ad hunc igitur etiam tributorum
& collectarum solutio pertinebit, quod
11 tamen limitandum, nisi fructus superentur
ab oneribus, ut hodie interdum fieri so-
let, vid. *Dn. Carpz. lib. 1. resp. 105. Chri-*
stoph. Phil. Richt. decis. 2. Franc. Barry in
tr. de success. lib. 9. tit. 24. num. 38. & quos
hic allegat *Barbos. n. 7.*

L. Neque Fructuarium. 8.

S U M M A R I A.

Nec fructuarius, nec ejus heres rem usufructuariam usucapere possunt. 1.

Rationes decidendi habentur. 2. 3.

Triginta annis sicuti omni actioni, ita quoque dominio directo præscribitur. 4.

1 Nec fructuarius, nec ejus heres rem,
cujus habent usumfructum, usucapere pos-
2 sunt, quia Naturaliter tantum possident;
non Civiliter, *l. 12. pr. & l. 49. pr. de*
3 *acquir. possess.* Nec habet justum titulum ad
transferendum dominium habilem, ob quam
secundam rationem non usucapiet succes-
sor, etsi animo dominii sibi possideat.
4 Cum enim defunctus nullum habuerit ti-
tulum, nec successor ejus titulum habere
poterit, sed triginta annis omni actioni,
& ita etiam dominio directo præscribitur,
t. t. C. de præscript. 30. annorum.

L. Usufructu matri. 9.

S U M M A R I A.

Cui relictus est ususfructus, vel operæ, sive ministerium servorum, vel habitatio, non potest rem alienare, nec servum manumittere, nec habitationem legare. 1.

Ratio horum omnium habetur. 2.

Quæst. Quomodo ususfructus locari, vendi &c. possit, vel non possit? 3.

Expeditur quæstio per distinctionem inter ipsum usumfructum & ejus commoditatem. 4.

Hac distinctio uberius dilucidatur. 5.

Cui

1 Cui relictus est ususfructus vel operæ, sive ministerium servorum, vel habitatio, non potest rem alienare, nec servum ma-
2 numittere, nec habitationem legare. Ratio horum omnium est: quia sunt jura personalia, quæ in alium transferri non possunt, & nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet; jam usufructuarius, vel is, cui operæ legatæ sunt, aut qui habitationem habet, rem illam in dominio non habet, ergo & per consequens dominus proprietatis talem servum manumissum, vel rem alienatam vindica-
3 re potest a tertio, per *l.* 11. *h. t.* Tractat
4 hic *Barbosa* illam materiam, quomodo ususfructus locari, vendi &c. possit & non
5 possit; sed res est clara, si distinguamus inter ipsum Usumfructum & ejus Commoditatem, seu planius, possum ego fructuarius usumfructum ita vendere, ut meo loco, meo nomine quamdiu vivo, fructus colligat, & sibi retineat; sed non possum abdicare usumfructum meum meis ossibus inhærentem, & in alterum ita transferre, ut ille suo jure, & quamdiu ille vivit, fructus percipiat. Conferatur præter DD. quos *August. Barb.* allegat, *Carpz. p.* 2. *const.* 49. *def.* 6. *Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 16. *th.* 10. *lit. A,* & *Donell. lib.* 10. *c.* 8. *lit. G, Klock. Cons.* 35. *n.* 227. & *seq. vol.* 1. & *alii DD. Castillo de usufr. c.* 69. *n.* 16.

L. Si Domina. 10.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde resultans: an morte conductoris finiatur locatio. 2.
Ratio dubitandi adducitur. 3.
Affirmatur quæstio. 4.
Ratio decidendi habetur. 5.
Veterum interpretum interpretatio, summa, atque correctio legis h. n. 6.
Quæ tamen notatur ab Auctore. 7.
Petri Barbosæ sententia super hac lege adducitur. 8.
Specialis casus hujus legis notatur. 9.
Et specialitatis ratio adducitur. 10.

1 Domina proprietatis alicui solum usum-
2 fructum locavit, Quæritur: *An morte con-*
3 *ductoris finiatur locatio?* Videtur quod non ob *l.* 10. *C. Locati,* & *l.* 18. *in fine C. de ju-*
4 *re dotium.* Sed affirmatur, quia hæc est natura ususfructus, §. *finitur Inst. de usufr.*
5 Et aliud est Locatio ipsius rei sive proprietatis, quæ morte conductoris non finitur, & aliud Locatio ususfructus; si tamen usufructuarius locet usumfructum, morte locantis finitur ususfructus, non mor-
6 te Conductoris, *ut in d. l.* 18. Nonnulli quidem veterum interpretum *hanc legem* de morte locatricis intelligunt, dum ita summant: morte Domini non finitur locatus ususfructus, ideoque pro verbo: *locavit*, legendum esset, *conduxit*, & pro nomine *conductricis* esse ponendum *locatricis*, & loco verborum: *Uxori tuæ*, legendum es-
7 set *ab uxore tua*. Ex quo aperte apparet, hunc intellectum vim inferre textui,
8 ut mirer eum *Augustino Barbosæ* placere potuisse. Allegat quidem *Petrum Barb. in l. divortio* 8. *pr. parte* 2. *num.* 34. & *in l. usufructu num.* 7. *ff. sol. matrim.* sed utroque loco *Petrus Barbosa* sequitur illum intellectum, quod, quando proprietarius locat usumfructum proprium alteri, morte conductoris extinguatur locatio, neque
9 transeat ad heredes. Et ita habemus textum singularem, quod conductio non transeat in heredem, ut notat *Cremensis singul.* 171. *Petrus Ravenn. singul.* 375. Causa
10 etiam manifesta est, quia Proprietaria jus ususfructus ipsum, non vero commoditatem in conductricem contulerat, sed Ususfructus morte usufructuarii exspirat, sicut & ita *hanc legem* intelligit *Hillig. in Don. lib.* 10. *c.* 5. *lit. C.*

L. Habitatio. 11.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde resultans negatur, addita statim ratione. 2.
Nullam hæc lex videtur habere dubitandi rationem. 3.

1 Erat alicui habitatio relicta, legaverat ille alteri post mortem suam habitationem:
2 Quæritur, an recte? Resp. quod non; nam non potuit is, qui tantum servitutem habitationis habet, alii relinquere, quia jus illud morte finitur, & ideo domino ædium
3 datur vindicatio. Vix habere videtur hæc lex rationem dubitandi.

L. Ambiguitatem. 12.

SUMMARIA.

Sunt duo casus hujus leg. n. 1.

Pri-

Primus casus habetur. 2.
Ratio dubitandi circa eum. 3.
Deciditur addita ratione. 4.
Sensus talis legati : Relinquo tibi usumfructum quousque Titius ad pubertatem pervenerit. 5.
Secundus casus. 6.
Quæstio inde resultans. 7.
Ratio dubitandi. 8.
Affirmatur quæstio. 9.
Ratio decidendi additur. 10.
Interdum adversam fortunam durare præsumitur in favorem tertii. 11.
Casus novus adducitur & deciditur. 12.

1 Sunt duo casus : I. Relinquo tibi usum-
2 fructum, quousque Titius ad pubertatem pervenerit, si autem Titius interim moriatur, nec ita pervenerit ad pubertatem,
3 Quæritur *An extinguatur Ususfructus?* Videtur quod sic, ob *l.* 16. *ff. de manumiss. testam. & l. si cui legetur* 49. *princ. ff. de legat.* 2. Sed negatur, quia hic non sub
4 conditione relictus est, sed pure; Resolutio enim ususfructus tantum sub conditio-
5 ne ordinata hoc sensu : Relinquo tibi usumfructum pure, sed simul ac Titius pubertatem nactus fuerit, finietur ususfructus; ubi pubertas Titii non suspendit usumfructum, sed finit, & Testator non præcise ad vitam Titii, sed ad numerum annorum respexit. Non vero dubium est, quin fructuarius eo tempore, quo Titius si vixisset, ad pubertatem venisset, cedere debeat usumfructum tempore finitum, *Cavalcanus de usufruct. mulieri relicto num.* 137. *Lud. Rom. sing.* 147. ubi plus quam quinquies se
6 ita consuluisse dicit. II. Casus est in Versiculo : *sin autem talis*; Relinquo tibi usumfructum, donec Titius ad sanam mentem revertatur; sed Titius in furore mo-
7 ritur : Quæritur, *An continuetur ususfructus?*
8 Videtur quod non, quia adversus casus spectandus vel sperandus non est, *l. inter stipulantem* 83. §. 5. *versic. & casum ff. de*
9 *V. Obl.* Sed respondetur quod sic, quia
10 cum Titius usque ad mortem in furore perseveraverit, præsumitur Titius in eo furore duraturus fuisse, si diutius vixisset; Et ad vitam tibi ususfructus relinquendus
11 est. Nota bene; Interdum adversam fortunam durare præsumi in favorem tertii.
12 Sed quid si reliquerim Cajo usumfructum ad decem annos & postea Titio; Cajus autem ante lapsum decem annorum moritur, an statim succedit Titius? Hoc affirmans multi, quia dispositio illa loquitur de eo casu, quando Cajus decem annos vivit, sed de eo casu, si interea moriatur, non loquitur; ergo is casus relinquendus est dispositioni Juris Communis *in l. a filia* 62. §. 1. *ad SCtum Trebell. ibique Auctor n.* 2. *Castr. hic n.* 4.

L. Cum antiquitas. 13.

SUMMARIA.

Concesso usu ædium ad necessitatem tantum uti potest ædibus usuarius, non vero locare usum. 1.
Concesso vero usufructu ædium, omnis utilitas atque adeo locandi potestas competit. 2.
Habitatio in effectu cum usufructu coincidit. 3.
Differentia inter usumfructum & habitationem. 4.
Quandoque ex verbis & conjecturis apparet, per habitationem non servitutem, sed plenum dominium intelligi. 5.
Quod tamen secus est, si habitationem domus meæ legaverim. 6.
Ratio hujus assertionis. 7.
Limitatio. 8.
Donellus notatur. 9.
Hilligeri contra sententia, quæ statuitur, duos in h. l. contineri casus diversos, approbatur. 10.
Plus est in legato, quando ususfructus habitationis legatur: minus vero, quando habitatio simpliciter legatur. 11.
Moribus nostris & idiomate Germanico vox habitationis communissime pro ipso dominio sumitur. 12.
Extenditur l. ad omnes modos, quibus constitui potest habitatio. 13.
Diversa lectio adducitur. 14.
Posterior tanquam commodior approbatur. 15.

1 Dominus ædium potest alteri relinquere usum ædium, ubi alter ædibus ad necessitatem tantum uti potest, non vero
2 locare usum, vel Dominus ædium relinquit usumfructum, ubi usufructuarius habet omnem utilitatem & potestatem locandi, *Castillo de usufr. c.* 73. *n.* 26. &
3 28. vel relinquit habitationem, & hæc
4 in effectu cum usufructu coincidit, nisi quod

quod hic morte, & capitis diminutione,
5 habitatio vero sola morte finiatur. Sed interdum ex verbis & conjecturis apparet, per
habitationem non servitutem, sed plenum
6 dominium intelligi; secus si habitationem
domus meæ legavi, ubi servitus tantum
7 est; ratio horum in §. 2. & 5. *Inst. de Usu*
8 *& Habitatione*. Sed si Domus ad habitandum legetur, plena proprietas intelligitur legata, *Mantica de Conject. ult. vol. lib. 9. tit. 4. n. 9. Castillo de Usufr. cap. 28.*
9 *num. 20.* Quamvis autem ex *hac l.* colligat *Donell. lib. 10. cap. 21. lit. A*, habitationem esse pro usufructu, & ita unum & idem esse, licet jure Digestorum diversa
10 essent, merito tamen ab ejus sententia recedit *Hillig. d. cap. lit. A*, qui recte statuit in hac lege diversos proponi casus: I. Quando habitatio simpliciter legatur, ubi hoc tantum deciditur, non usumfructum censeri relictum, sed locationis licen-
11 tiam competere fructuario. II. Quando ususfructus habitationis legatur, hoc casu verus ususfructus est constitutus & quidem
12 moribus nostris, & idiomate germanico vox habitationis communissime sumitur pro ipso dominio, (*meine Wohnung, in der oder jener Strassen.*) Quamvis autem de
13 habitatione legata lex loquatur, procul dubio tamen *hæc lex* de omnibus modis,
14 quibus constitui potest Habitatio per ultima verba, ibi *omnibus locis*, seu ut alia exemplaria teste *Accursio* habent, *omnibus*
15 *modis*, quæ lectio commodior, cum de locis non possit esse dubitatio, sed de modis, *Don. d. c. 21. in pr.*

L. Antiquitas. 14.

S U M M A R I A.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde resultans negatur. 2.
Ratio decidendi. 3.
Appellatio heredis relata ad id, quod de sua natura ad heredem non transit, primum tantum heredem complectitur. 4.
Secus est, si res de sua natura ad heredem transeat. 5.
Nulla videtur esse difficultas in ratione decidendi. 6.

1 Legavi proprietatem fundi Cajo, sed
2 usumfructum Titio & ejus heredibus, Quaritur: *An ususfructus transeat in infinitum*
3 *in omnes successores?* Negatur, sed transit tantum ad heredes primos, ne proprietas
4 nuda domino sit inutilis: Nota bene: Appellationem heredis relatam ad id, quod de sua natura ad heredem non transit,
5 primum tantum heredem complecti, secus, si res de sua natura ad heredem transeat, *Tiraq. in tr. le mort saisit le vif p. 4. decl. 4. num. 2. & de Retr. Convent. §. 1. gl. 6. num. 12. Gutierrez de juram. confirm. p. 1. c. 48. num. 8. 9. Mantica l. 8. de Conject. tit. 14. n. 21. Castillo de usufr. c. 61. num. 26. & seqq.* & quos allegat *Barbos. hic*, quibus adde *Gœdd. in l. 65. de V. S. n. 7. Don. &*
6 *Hillig. lib. 10. c. 17. lit. C.* Et sic nullam video difficultatem in ratione decidendi, de qua plura *allegat Barb. d. l.*

L. Inter antiquam. 15.

S U M M A R I A.

Ususfructus per servum Domino acquisitus non transit pro parte, quamvis pro parte dimidia servus alienetur. 1.
Ratio hujus. 2.
Extensio ad monachum de uno monasterio in aliud transeuntem. 3.

1 Si per servum ususfructus domino acquiratur, & servus pro parte dimidia alienetur, non tamen transit ususfructus pro
2 parte, quia sufficit quod semel totus fuerit domino acquisitus. Colligunt inde *DD.*
3 licet Monachus de uno Monasterio transeat in aliud, non tamen secum transferre, quæ priori semel acquisivit.

L. Corruptionem. 16.

S U M M A R I A.

Lex hac tria constituit, quibus jus antiquum aut corrigitur, aut certe declaratur. 1.
I. Olim ususfructus amittebatur per non usum anno vel biennio. 2.
Hodie non nisi decem annis inter præsentes, & 20. inter absentes. 3.
Quod locum quoque habet in rebus mobilibus. 4.
Dubium movetur ex ipsa l. n. 5.
Resolvitur. 6.
II. Tam actio personalis quam realis, ad constituendum usumfructum competens decem annis præscribitur. 7.
Ratio dubitandi & decidendi. 8.
Distinctio DD. inter primævam seu primordialem actionem personalem, quæ pro con-

constituendo usufructu competit, & inter eam, quæ sequitur usumfructum constitutum, notatur. 9.

Verbis legis magis amica interpretatio adducitur. 10.

III. Olim etiam per minimam capitis diminutionem usufructus tollebatur. 11.

Contra lex h. statuit, ut tantum media vel maxima tollatur. 12.

1 *Lex hæc* tria constituit, quibus jus antiquum aut corrigitur, aut certe declara-
2 tur. Nam I. olim ususfructus amittebatur
3 per non usum anno vel biennio, hodie non nisi decem annis inter præsentes, &
4 viginti inter absentes, etiam in rebus mo-
5 bilibus, per *l. pen. tit. seq.* Per non usum amittitur: quamvis enim Imp. hic dicat, tanti temporis spatio amitti usumfructum, quanti temporis Exceptio dominium vindicanti obstaret; vindicanti autem rem mo-
6 bilem obstat exceptio triennii; quia tamen Imper. hic non subjectum, sed ipsum usumfructum considerat, & pro re immobili habet, & distinctionem inter præsentem & absentem allegat, quæ in Præscriptione triennali non consideratur, idem de longi temporis præscriptione indistincte hanc legem intelligit *Gl. Salyc. & Bacch. in*
7 *Treutl. Vol. 1. Disp. 26. th. 14. lit. H.* II. Non tantum Actio Realis, sed etiam Personalis, ad constituendum usumfructum competens, decem annis præscribitur, quod
8 hic singulare favore libertatis; nam alias actio personalis tantum triginta annis præscribitur, & licet non sit segnis actor in utendo, tamen est segnis in petendo,
9 *Castillo de Usufr. cap. 76. num. 5.* Quamvis enim *DD.* soleant in hac materia distinguere inter primævam seu primordialem actionem personalem, quæ pro constituendo usufructu competit, & inter eam, quæ sequitur usumfructum constitutum, quorum sententiam refert *Jo. del Castillo de usufr. cap. 67. num. 6.* videtur tamen sententia a
10 simplicitate textus paulo alienior, & verbis magis amica ea interpretatio, quæ primordialem pro constituendo usufructu competentem actionem longi temporis præscriptioni subjicit, quam sententiam *d. l. n. 7. & seq.* pluribus comprobat *Castillo, Perez.*
11 *hic n. 24.* III. Olim etiam per minimam capitis diminutionem, v. g. Emancipationem vel Adoptionem, tollebatur ususfru-
12 ctus, sed *hac lex* constituit, ut tantum media vel maxima capitis diminutione tollatur, *Molin. de J. & J. tr. 2. disp. 9. n. 2. & 9. Castillo d. Tr. c. 66.*

L. Ex libris. ult.

SUMMARIA.

Ususfructus relictus filiofamil. vel servo, non extinguitur, neque media, neque maxima capitis diminutione, neque morte filii, aut servi. 1.

Ratio hujus assertionis. 2.

Ampliatio. 3.

Ampliationis ratio. 4.

Obstat l. cum oportet *D.* de bon. quæ lib. *n.* 5.

Responsio ad eam datur. 6.

Legatum filiofamilias in potestate existenti relictum ejus contemplatione, non patris, videtur relictum. 7.

Acquiritur tamen nihilominus per filium patri verus ususfructus, secundum Castil. *n.* 8.

Dissentit Glos. *n.* 9.

Quær. an pater in feudo filii habeat usumfructum. 10.

Affirmant quæstionem Schard. & Bacchov. *n.* 11.

Rectius contra negant Wesenb. & Vult. *n.* 12.

Ratio negationis. 13.

Feuda dantur propter servitia a persona præstanda. 14.

1 Si ususfructus sit relictus filiofamilias vel servo, non extinguitur neque media neque maxima capitis diminutione, neque
2 morte filii aut servi; quia in dubio, in favorem patris vel domini relictus vi-
3 detur; quando vero præmoritur Pater aut
4 capite diminuitur, nec sic extinguitur Ususfructus, vel duæ servitutes videntur relictæ, patris & filii. Vide *Donellum l. 10. c. 17.*
5 Neque huic legi derogat *l. cum oportet C.*
6 *de bonis quæ Liberis,* cum hæc præsens sit una ex 50. Decisionibus, *Castillo de Usuf.*
7 *c. 63. n. 2.* Colligitur ex *hac l.* Legatum filiofamilias in potestate existenti relictum, ejus contemplatione, non Patris, videri relictum, *Mantica de Conject. ult. volunt. l. 8. tit. 16. num. 4. Castillo de Usuf. d. c. 63. n. 5.*
8 qui tamen *num. 20. & seq.* nihilominus per filium patri verum usumfructum acquiri
9 contra *Glossam* argumentis probabilibus ni-
10 titur. Unde porro dubitari poterat, an non pater in feudo filii habeat Usumfructum,

11 Casum, quod tradunt, *Schrad. de Feud. cap. 4. num.6. & Bacch. in Treutl.Vol.1. Disp.16.*
12 *th. 2. lit. B*, quamvis id rectius negent *Wesenb. de Feud. c.* 5. *num.* 4. *Vult. de Feud. l.*
13 1. *c.* 4. *num.* 8. quia servitus servitutis esse nequit, & jura, quæ patri usumfructum deferunt in bonis filii, de allodialibus loquuntur, quæ pleno Jure a filio possiden-
14 tur, & Feuda dantur propter Servitia a persona præstanda.

TITULUS XXXIV.

De Servitutibus & Aqua.

L. Si quos. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Decisio ejusdem. 2.
Decisionis limitatio. 3.
Limitationis ratio. 4.
Nemo plus juris in alium transfert, quam ipse habet. 5.
Dubium movetur contra legis intellectum. 6.
Respondetur ad idem. 7.
Tertia legis lectura secundæ & primæ, adductis simul rationibus, præfertur. 8.
Servitutes negativæ absque prohibitione præcedente nunquam præscribuntur, sed a tempore demum prohibitionis currere incipit præscriptio. 9.
Ratio hujus additur. 10.
Exemplis assertio præcedens illustratur. 11. 12.

1 Domus tua debebat domui meæ servitutem altius non tollendi, quam præscriptione acquisitam esse assero, sed
2 contra servitutem altius ædificas. Respon-
3 detur, te condemnari debere, si modo nec vi, nec clam, nec precario tuas ædes pos-
4 sideres, vitiosa enim possessio facit, ut neque expresse per pactum mihi vel meo ædificio in tuis ædibus possis constituere servitutem, nec tacite per præscriptionem, *arg.* §. 3. *Inst. de Servit. l.* 1. & 5. *ff. eod. ib. Auct. num.* 1. & per consequens contra te
5 præscribere non possum, nemo enim plus juris in alium transfert, quam quod ipse habet; & hic est tertius intellectus hujus
6 legis, quem *Gl.* recenset. Cui non obstant ea, quæ contra hunc intellectum ex *Guilielmo de Cugno* movet *Padilla n.* 48. quasi vitium possessoris non impediat præscriptionem in præscribente cum fundus sit, qui
7 præscribatur. Nam non admitto illam rationem, quia non potest haberi quasi possessio absque scientia & patientia illius, quæ dominus prædii servientis vel pro domino possidet, quæ juncta usui meo instar traditionis est, *l. quoties* 15. & 20. *l. pen. ff. h. t. conf. Auct. ambobus locc. l. & si forte* 6. §. *sciendum* 1. *ff. si serv. vind. conf. Auth.*
8 *n.* 2. Et lectura hæc tertia omnium maxime litteræ congruit. Nam prima lectura, quæ verba ultima ad præscribentem refert, difficilis est, propter verbum, *pulsatur*, quod ad præscribentem & agentem commode non potest referri. Secundus vero Intellectus, quo lex de præscriptione libertatis intelligitur, impingit in vocem servitutis; ubi durum est, subaudire *amissa*, & si tales voces subintelligere vellemus, quemcumque sensum legibus affricare possemus. Illud vero memorabile est, quod ex *hac lege* collegit, *Gloss. & DD. hic*
9 *communiter*; Quod Servitutes Negativæ, qualis est hic altius non tollendi, absque prohibitione præcedente nunquam præscribantur, sed a tempore demum prohibitio-
10 nis currere incipiat præscriptio. Quia per solam prohibitionem junctam cum patientia adversarii præscribens constituitur in quasi possessione servitutis negativæ, *Anton. de Padilla hic num.* 14. *Schneidew in* §. *ult. Inst. h. t. n.* 7. *Balbus de Præscript. p.* 4. *part.* 5. *pr. quæst.* 5. *num.* 3. *Dn. Carpz. lib.* 1.
11 *Resp.* 36. *num.* 8. & *seq.* Qui Exemplis hoc declarat 1. Vasallorum, si per mille annos non fuerint venati, quod tamen non amiserint jus venandi, & Princeps non adquisivit jus prohibendi, nisi Princeps semel prohibuerit, & in ea prohibitione Vasalli acquieverint per longum tempus, per
12 ea, quæ allegat hic *Padilla num.* 19. Sic 2. si quis per multos annos triticum suum in molendinum meum triturari detulerit, non sum in possessione compellendi eum, ut ad meum molendinum etiam in posterum accedat, nisi aliquando prohibuerim, ne ad aliud molendinum eat, & ipse adquiescat, *Padill. num.* 20. *Dn. Carpz. lib.* 1. *Resp.* 43. *n.* 15.

L. A-

L. Si aquam. 2.

SUMMARIA.

Duo sunt h. l. membra. 1.
Primum est, quod servitus acquiratur longo tempore ad exemplum immobilium. 2.
Requiritur etiam ad hanc præscriptionem scientia domini sive possessoris fundi servientis. 3.
Ratio hujus. 4.
Quasi possessio in servitutibus est usus in alieno patiente domino. 5.
Includit ergo quasi possessio servitutis patientiam, & adeo scientiam domini. 6.
In præscript. servitutis scientia domini requiritur. 7.
Secus est in corporalibus. 8.
Titulus vero in servitutibus realibus, secus quam in personalibus, non requiritur secundum communem DD. opinionem. 9.
Ratio hujus. 10.
Secundum est, quod si interrupta sit quasi possessio vel per litis contestationem, vel denunciationem factam per ministrum judicis, tunc non amplius currat præscriptio. 11.
Ratio. 12.
Varia sunt circa h. l. DD. opiniones. 13.
Harppr. *notatur*. 14.
Notatur etiam Wesenb. *qui distinctionem inter servitutes continuas & discretas subvertere conatur*. 15.
Qua tamen tot auctoritatibus confirmata tutius in hac materia retinetur. 16.
Notatur quoque Hillig. *quod sententia ejus magis sit subtilis, quam vera, cum sit contra expressum textum*. 17.
Quandocunque titulus a tertio ostendi potest etiam in discontinuis servitutibus, tempus ordinarium sufficit ad præscriptionem. 18.

1 Duo legis membra sunt: I. Quod Ser-
2 vitus acquiratur longo tempore, id est,
decem vel viginti annis ad exemplum im-
3 mobilium, sed requiritur hic etiam scien-
4 tia domini s. possessoris fundi servientis,
quod ex hac ratione probatur: quod sine
possessione nulla currat Usucapio vel Præ-
scriptio, ergo etiam in præscriptione ser-
5 vitutis quasi possessio requiritur: sed quasi
possessio in servitutibus est usus Juris in
alieno, patiente domino. Nam licet jure
in alieno utar, non tamen utor ut servi-
tute, nisi id concedente & patiente atque
6 adeo sciente domino fiat. Ergo ipsa quasi
possessio servitutis patientiam, & adeo
7 scientiam Domini includit, & hinc in præ-
scriptione servitutis scientia Domini non
8 requiritur, licet in corporalibus scientia
Domini non requiratur, *l. ult.* §. *ult.* C. *de*
9 *Præscript. longi temporis*, sed titulum in
Servitutibus Realibus (secus in Personali-
bus) non requiri, communiter hic statue-
runt Interpretes. Videatur etiam *Donellus*
10 *lib.* 11. *cap.* 12. Nam ubi Titulus requiri-
tur, ibi non requiritur scientia, & contra,
d. l. ult. §. *ult.* & probat hoc *Donellus ex l.*
11 1. §. *ultim. ff. de aqua pluvia arcenda*. II.
Si autem interrupta sit quasi possessio ser-
vitutis, vel per litis contestationem, vel
denunciationem factam per ministrum Ju-
12 dicis, tunc non currit præscriptio, qui
non amplius me patiente servitute uteris
& sumptus postea facti, mala fide facti vi-
dentur, ergo nec sunt restituendi, & adeo
13 interrupta est quasi possessio. Sed circa
hanc Legem multæ sunt & variæ Docto-
14 rum Opiniones. Cavendum autem puto ab
Harppr. qui *in pr. Inst. de usucap. n.* 224.
Scientiam hic in thesi non requiri putat,
sed ideo, quia consulens in facto ejus
15 mentionem fecerat. Distinctionem etiam
illam, quæ est inter Servitutes continuas
& discretas, quam *Glossa hic* insinuat,
multis subvertere conatur *Wesenb. in π. h.*
16 *t.* Sed cum Distinctio illa tot Auctoribus
sit confirmata, rationibusque *Wesembecii*
occurri possit, tutius in doctrina ista per-
manebitur. Titulum etiam hic semper re-
quiri putat *Hillig. lib.* 11. *cap.* 12. *l. c.* licet
non a Domino, quia sic raro præscriberé-
17 tur Servitus. Sed subtilis magis quam vera
sententia *Hilligeri*, quia expressum habe-
mus textum *in l. si quis diuturno* 10. *pr. ff.*
*si servit. vindic. conferatur Auctor d. l. per
tot. Cavall. quæstion.* 47. *Menoch. Rem.* 5. *re-
tin. possess. nu.* 45. *Padilla* & quos magno
numero *hic* allegat *num.* 10. *Bacch. in Treutl.*
18 *vol.* 1. *disp.* 17. *th.* 9. *lit. B.* Quandocunque
autem titulus a tertio ostendi potest etiam
in discontinuis servitutibus, tempus ordi-
narium sufficit ad præscriptionem, *l. fin. in
fine* ibi: *bono initio, item nulla scientia vel
&c. C. de Præsc. longi temporis*, *Capolla de
Servit. Urb. Præd. cap.* 19. *n.* 9. *Mascard. de*
Pro-

Probat. Concl. 121. *num.* 74. *Gomez tom.* 2. *Resol. cap.* 15. *num.* 28. *Castillo de Usufr. cap.* 68. *n.* 2. & 9.

L. Et in Provinciali. 3.

SUMMARIA.

Prædia provincialia certum pendebant tributum. 1.
Quær. An Domini eorum servitutem prædio imponere possunt? 2.
Ratio dubitandi quam habet Glossa. *n.* 3.
Quæ reprehenduntur a Padilla. *n.* 4.
Verior dubitandi ratio. 5.
Ratio decidendi. 6.
Receptissima est DD. sententia, quod Emphyteuta possit imponere servitutem. 7.
Dissentit Clarus. *n.* 8.
Limitatur sententia communis. 9.
Ampliatur. 10.
Ratio ampliationis. 11.
Ad l. obstantem respondetur. 12.

1 Prædia Provincialia certum pendebant
2 tributum, de his Quæritur, An Domini eorum servitutem prædio imponere possint?
3 Rationem dubitandi in eo cum *Glossa* nonnulli constituunt, quod Fiscus habeat pro-
4 prietatem seu dominium directum. Sed hanc rationem merito reprehendit *hic Padilla*: nam si proprietas horum prædiorum apud Fiscum esset, non essent Fisco obligata pro præteritis pensionibus; sed sunt obligata Fisco per *l. Imper. ff. de Publican.*
5 *ibique Auctor*. Ideoque verior ratio dubitandi in eo videtur consistere, quod Dominus servitutem imponendo, videatur Fisco, cui affecta sunt illa prædia, præjudicare,
6 sed ratio decidendi, in eo, quod hæc præ-
7 dia sunt in dominio Provincialium: De illa tamen ratione dubitandi quam *DD.* cum *Glossa* communiter sequuntur fluit illa receptissima Doctorum sententia, quod Emphyteuta possit imponere servitutem, *Capolla de Servit. Urb. Præd. cap.* 14. *n.* 2. & quos hic allegat *Padilla nu.* 6. ut & *Donellus Enucl. lib.* 9. *cap.* 13. *lit. K, Boer. dec.*
8 181. *Roman. sing.* 334. licet dissentiat *Clarus in* §. *Emphyteusis* 6. *n.* 20. Non tamen diutius durat hoc jus, quam durat Emphyteusis, resoluto enim jure datoris, quod hic fit, si finiatur Emphyteusis, resolvitur & ejus accipientis, *l. lex vectigali* 31.
9 *ff. de Pignoribus*, *adde Auctor per tot.* Sed si non finiatur Emphyteusis, sed emphyteuticus fundus consentiente Domino, vel fundus provincialis vendatur, Servitus etiam
10 in emtorem transit. Et sic servitutes reales quemcunque successorem singularem
11 comitantur, qui scilicet jus habet ab eo,
12 qui constituit servitutem. Nec obstat *l. pen. ff. de Servit. Rust. præd.* quæ non de Reali, ut tali, sed de Personali Servitute loquitur. Vid. *Ursillus ad* §. *æque Inst. de Act. n.* 88. *Harppr. in pr. de Servit. n.* 57. *Padilla hic n.* 28.

L. Aquam. 4.

SUMMARIA.

Duplex est l. hujus intellectus. 1.
1. *An Dominus, qui mihi concessit servitutem aquæ ducendæ, ejusdem aquæ usum etiam alteri me inconsulto concedere possit? Negatur.* 2.
Limitatur. 3.
2. *An is, cui constitutus est aquæductus, possit ejusdem aquæ usum aliis concedere?* 4.
Distinguit Glossa: *utrum ingressa aqua fundum ejus, qui habet servitutem, an non?* 5.
Aliter distinguit auctor ex l. 33. §. 1. ff. de S. R. P. *n.* 6.
Prior intellectus magis litteræ convenit. 7.

1 Duplex est legis hujus intellectus: I. an
2 Dominus, qui mihi concessit servitutem aquæ ducendæ, ejusdem aquæ usum etiam alteri, me inconsulto, concedere pos-
3 sit? Et hoc merito negatur, si mihi id præjudicet, *l. per quam* 14. *ff. de Servit. Rust.*
4 *Præd. ibique Ant. Padilla hic num.* 4. II. Intellectus est, an is, cui constitutus est aquæductus, possit ejusdem aquæ usum aliis
5 concedere? & *hic Gl.* distinguit, utrum ingressa aqua fundum ejus, qui habet servitutem, an non, ut illo casu possit concedere, hoc non, per *l. ex meo* 24. *ff. de Servit. Rustic. Præd. ubi addatur Auctor nu.* 1. quam Distinctionem *hic Bald. Salyc.*
6 *Paul. & Padilla* sequuntur. Sed forte Distinguendum etiam esset ex *l.* 33. §. 1. *ff. de Serv. R. P.* an pactum intercessit de commodanda alteri aqua, an non; ut illo casu liceat commodare & dominus repellatur exceptione pacti. Conf. *Donell. lib.* 11. *cap.* 14. *lit. C, Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 17. *th.* 10. *lit. A, Petrus Barb. ad l. usu-*
7 *fructu ff. Sol. Matr. n.* 9. Sed pene dixerim prio-

priorem intellectum litteræ magis convenire, nam per usum aquæ proprietatem intelligendam esse, ut putat *Gloss.* mihi duriusculum videtur.

L. Si quid. 5.

SUMMARIA.

Quod contra debitam servitutem injuriose exstructum est, ad pristinam formam debet revocari. 1.
Et quidem sumptibus ejus qui fecit. 2.
Damnique ratio habenda. 3.
Petitur hoc actione confessoria. 4. & 5.
Exemplum. 6.

1 Quod contra debitam servitutem injuriose, id est, contra jus exstructum est, ad pristinam formam debet revocari, destructo eo, quod factum est, *Nov.* 63.
2 & quidem sumptibus ejus, qui fecit, *l.* 8.
3 *h. t.* & damni ratio habetur, *l.* 4. §. 2. *ff. si servitus vindicetur*: *c nf. Auct. per*
4 *tot.* Idque omne petitur Actione Confes-
5 soria. Colligunt ex *hac l. DD.* In Actionem Confessoriam venire etiam damna, de
6 quo *hic Padilla*, v. g. Si contra Stillicidium mihi debitum aliquid in tuo exstruas, per quod in jure meo turbor, sed si in meo fundo exstruxisses, possem ego propria auctoritate destruere, *l. quemadm.* 29. §. 1. *ff. ad leg. Aquil. ibique Auctor, Bart. ad l.* 1. §. *nunciatio ff. de novi op. nunc. Surdus decis.* 160. *Hillig. in Donellum lib.* 15. *cap.* 45. *lit. Q.*

L. Præses. 6.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde resultans. 2.
Quæ negatur. 3.
Ratio. 4.
Nemo tenetur alienam salutem suæ preferre. 5.
Ordinata caritas incipit a seipso. 6.
Extensio legis ad pascua, quæ ovibus domini prædii servientis non sufficiunt. 7.
Quæ fundatur in l. venditor 13. §. constat ff. comm. præd. *n.* 8.
Extenditur ulterius lex ad ligna vel nemora, quæ domino non sufficiunt. 9.
Padilla *notatur, & ejus ratio, qua intellectum legis impugnat, refutatur.* 10.
In distributione aquæ, potius domini, quam aliorum, qui aquæductum habent, ratio est habenda. 11.

1 Habeo in meo agro fontem, qui ex consuetudine, meum prius agrum, & postea etiam alios jure servitutis irrigavit, sed fons ille exinanitus est, ut meo agro
2 irrigando vix sufficiat, Quæritur: *An vicini nihilominus aquam in suos agros de-*
3 *rivare possint?* Quod negatur, Servitus
4 enim ita videtur constituta, nisi ipse ea
5 aqua egeam, *argum. l.* 19. *ff. de re jud.* Colligunt inde; Jure neminem teneri alienam
6 salutem suæ præferre, & ordinatam caritatem incipere a se ipso, de qua regula *Ricc. coll. decis.* 416. & quos hic allegat *A. Barbosa.* Hinc etiam colligunt:
7 Si in meo prato tibi Jus pascendi competat, & postea pascua, casu aliquo, meis ovibus non sufficiant, quod te ab usu Servitutis prohibere possim; per ea quæ tradit *Covar. lib.* 1. *resol. cap.* 17. *num.* 11. *vers. his vero quæ de jure pascendi, Panorm. in cap. dilecti Filii num.* 7. *de Ar-*
8 *bitr. Afflictus dec.* 290. *num.* 6. & hoc *ex l. venditor* 13. §. *constat ff. comm. prædiorum*, probari hic fatetur *Padilla nu-*
9 *mer.* 13. *conf. Auct. ad d. l.* Sic etiam ubi ligna vel nemora non sufficiunt Domino, & simul ei, qui jus lignandi in aliena sylva ex præscriptione prætendit, similiter Dominus loci, contra quem præscriptum, præferendus foret, *Afflict. ad consuetudin. regni, lib.* 3. *rubr.* 37. *numer.* 8. *Ant. Gabrielius lib.* 5. *com. Concl. tit. de præscriptione concl.* 1. *num.* 10. quos sequitur *Thomas Merkelbach. cons.* 21. *inter consilia Klockii n.* 137. *& seq.* ubi plu-
10 res citantur. Quamvis autem *Padilla* hunc intellectum falsissimum vocet, utitur tamen debili ratione, quia donatio non potest revocari; quasi vero non sit aliud donatio, aliud concessio aquæ: Illa est actus momentaneus, hic successivus & tractum temporis habens, & ipso loco antea allegato fatetur hanc sententiam ex *d. l. venditor* §. *constat* probari posse & in eo intellectu, quem sibi tribuit & sine expo-
11 nit, ipse urget in distributione aquæ potius prisci ceu domini, quam aliorum, qui aquæ ductum habent, rationem esse habendam, & aquam distribuendam esse potius

11 potius fundo prisci, quam aliis. Sed huic ipsi intellectui ratio præfata, quod donatio semel collata revocari non possit, obstat. Ideoque non obstante illa ratione dubitandi, subsistimus in communi illo intellectu, qui etiam litteræ hujus congruit.

L. Si manifeste. 7.

SUMMARIA.

Si prædium Fiscale servitutem aquæ vicinis prædiis debeat, hæc consuetudo mutari nequit. 1.

Fiscus enim in casibus non expressis utitur jure communi. 2.

Et consuetudo in aquis custodienda est. 3.

Quæst. An is, qui multis retro annis habuit constructum molendinum, possit prohibere alium volentem paulo superius aliud molendinum in eodem flumine exstruere? 4.

Padilla *distinguit inter flumen privatum & publicum, ac quoad hoc quæstionem affirmat.* 5.

Limitat. 6.

Alii aliter distinguunt. 7.

Limitant. 8.

Ne quidem si commodum civile tantum adimatur veteri molendino, novum exstrui permittitur. 9.

1 Si prædium Fiscale Servitutem aquæ prædiis debeat, hæc consuetudo mutari ne-
2 quit, quia Fiscus in casibus non expressis utitur Jure Communi, *l. 3. C. de rescind. ven-*
3 *dit. l. 12. ff. de compensat.* Consuetudo enim in aquis custodienda est, *Dn. Mevius p. 4. decision. 39. numer. 4. & decis. 40. n. 6.* Quia autem hic dicitur, nihil contra veterem formam atque solemnem morem innovandum esse, ideo *Gloss. & DD.* mo-
4 vent & tractant hic controversiam; *An is, qui multis retro annis habuit constructum molendinum, possit prohibere alium volentem paulo superius aliud molendinum in*
5 *eodem flumine exstruere?* Et *Padilla* quidem hoc loco distinguit inter flumen privatum & publicum, ut in illo liceat aliud
6 exstruere, licet prior incommodet, modo non ex æmulatione fiat, aliud in flumine publico, *l. 2. §. merito ff. quod in loco publi-*
7 *co*: Sed alii non adhibita ista distinctione aliter distinguunt, an scil. per posterius molendinum naturale commodum aquæ alteri adimatur, an vero civile tantum, an vero neutrum, ut ultimo casu indistincte liceat, primo casu non liceat, sed secundo id liceat. Vid. *Schneidew in §. 2. Inst. de rerum divis. Kœppen. dec. 20. n. 12. Joach. Scheplitz in prompt. Juris tit. 37.*
8 *§. 2. num. 3.* modo qualitas & quantitas fluminis non mutetur, *Schurff. cent. 2. cons.*
9 *45. n. 3.* In Marchia Brandenb. ne quidem si commodum civile tantum adimatur veteri molendino, novum exstrui permittitur, *Scheplitz d. l. n. 4. & de consuet. March. part. 4. tit. 23.* Conf. *Cæpolla de servit. rust. præd. cap. 4. Wesenb. p. 2. consil. 67. Mindan. de process. lib. 2. cap. 38. Cothm. vol. 3. cons. 7. n. 18.*

L. Altius. 8.

SUMMARIA.

Quilibet altius ædificare potest. 1.

Limitatio 1. n. 2.

Ratio assertionis. 3.

Limitatio 2. n. 4.

Limitatio 3. n. 5.

In alieno pariete fenestram aperire non licet. 6.

Ampliatio. 7.

In suo ædificanti vicino licet contra ædificare. 8.

Res qualibet præsumitur libera. 9.

Qui aliquid ædificat clam in meo pariete, vel fenestram facit, tenetur etiam suis sumptibus parietem integrum præstare, & omnia in priorem statum reponere. 10.

1 Quilibet altius ædificare potest, si ser-
2 vitutem altius non tollendi non debeat al-
3 teri; cuique enim licet in suo ædificare ad suum usum, *l. 1. §. 11. ff. de aqua*
4 *pluvia arcenda*, nisi certa sit ædium for-
5 ma, juxta *l. 1. h. t.* & nisi fiat ad æmulationem vicini, *Gail. lib. 2. observ. 69. per*
6 *tot.* Sed in alieno pariete fenestram ape-
7 rire non licet; sed facta tollenda sumptibus facientis, imo nec in communi pariete licet, *l. 8. l. 26. l. 40. ff. de servit. urb.*
8 *præd.* Sed bene in suo, cui tamen vicino licet contra ædificare, *argumento l. 11. ff. de serv. urb. præd. Menoch. lib. 2. A. Q. casu 156. Cæpolla de servit. urb. præd. capit. 5. & 62. Menoch. cons. 1237. num. 47. & seq. ubi refert plures.* Conferatur *Carpzov. p. 2. Jurispr. const. 41. def. 12.*: *Donell. lib. 11. cap. 5. lit. F, & ibi Hill. Bacch. d. disp. 17. th. 3. lit.*
9 *A.* Colligunt ex *hac lege*, Rem quamlibet

bet in dubio præsumi liberam, *Glossa & Padilla hic num.* 1. *& seq.* ubi id exemplis declarat; & aliquot inde consequentia deducit *Riccius decis. collect.* 606. *Carpz. p.*
10 1. *Jurispr. const.* 17. *def.* 7. Notetur ex *hac lege*: Eum, qui aliquid ædificat clam in meo pariete, vel fenestram facit, teneri etiam suis sumptibus parietem integrum præstare, & omnia in priorem statum reponere, *hic & l.* 3. §. 2. *sup. de alienat. judicii mutandi causa facta*.

L. Si in ædibus. 9.

SUMMARIA.

Ædificans contra debitam servitutem tenetur id demoliri suis sumptibus. 1.
Si servitus non inveniatur imposita, nemini prohibitum est altius ædificare. 2.
Ædes præsumuntur liberæ. 3.
Servitus est probanda. 4.
Ampliatio. 5.
Possessio possidentem non relevat. 6.

1 Ædificans contra debitam servitutem te-
netur id demoliri suis sumptibus, *l.* 5. *&*
2 8. *h. t.* Si vero Servitus non inveniatur im-
posita, nemini prohibitum est altius ædi-
3 ficare, per *l. præced.* Collige: Ædes libe-
4 ras præsumi, & servitutem esse proban-
5 dam etiam ab eo, qui in quasi possessio-
6 ne servitutis est, ita ut possessio, quia con-
tra naturam rei primævam est, possiden-
tem non relevet. Vide *Mascard. de probat. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 10. *& seqq. Bes. p.* 3. *cons.* 118. *num.* 16. *& seq. Padill. hic & DD.*

L. Si tibi. 10.

SUMMARIA.

Servitus aquæductus per non usum intra decennium amittitur. 1.
Servitus non præsumitur, sed probanda est. 2.
Si non probatur, dominus quidvis in suo pro lubitu ædificare vel efficere potest. 3.

1 Servitus aquæductus, si ea per decen-
nium non fuerim usus, amittitur per non
usum, & tunc dominus fundi factus aggeribus in suo aquam continere potest, quod
multo magis procedit, si servitutem proba-
2 re non possim. Nam, ut antea dictum,
servitus non præsumitur, sed probanda est,
3 & si non probetur, dominus quidvis in
suo pro lubitu ædificare vel efficere potest.

L. Per agrum. 11.

SUMMARIA.

Per alienum agrum ire citra servitutem non licet. 1.
Limitatio 1. n. 2.
Limitatio 2. n. 3.
Ratio ejusdem. 4.
Destructa propter casum via publica, vicinus debet per suum fundum concedere transitum, idque non per actionem, sed per implorationem officii judicis. 5.
Quo casu a Fisco restitui debet pretium. 6.
Quod secundum Glossam *usu non observatur*. 7.
Cui contradicunt Natta, Hipp. Rim. Rol. a Valle. n. 8.
Limitatio 3. n. 9.
Ratio ejus consistit in necessitate. 10.
Limitatio 4. n. 11.
Ad dilatandum cœmeterium vicinus ad vendendum agrum suum compelli potest justo pretio. 12.

1 Per alienum agrum ire citra servitutem
2 non licet, nisi I. Domino consentiente;
3 II. Nisi via publica propter inundationem
4 transire non possit, *l.* 14. §. 1. *ff. quemadmodum servit. amittatur*. Quando enim casu destructa est via publica, vicinius debet per suum fundum concedere transitum, idque non per actionem, sed per implo-
5 rationem officii Judicis, *Ludov. Romanus singul.* 298. *Petr. Greg. l.* 4. *cap.* 14. *num.* 3.
6 Sed restitui debet pretium a Fisco, quod
7 licet usu non observari dicat *in d. l.* 14.
8 *Glossa*, tamen contradicit *glossæ Natta cons.* 554. *num.* 5. *tom.* 3. *Hippol. Rimin. lib.* 2. *cons.* 199. *num.* 181. *Rol. a Valle cons.* 69.
9 *num.* 46. *vol.* 2. III. Ob Thesaurum & fru-
ctus legendos, *l.* 15. *ff. ad exhib. l. un. ff. de*
10 *Glande Legenda*; nam hocs suadet neces-
11 sitas. IV. Favore Religioni ad sepulchrum
per alienum agrum ire licet, *l.* 12. *pr. ff.*
12 *de relig.* unde etiam probant, ad dilatan-
dum cœmeterium vicinum ad vendendum agrum suum compelli justo pretio posse, *Mind. de interd. d. tit.* 3. *num.* 49. *Dn. Carpz. l.* 2. *Jurispr. Eccl. def.* 388. Conf. *Riccius decis. collect.* 30. quas Exceptiones aliasque *hic* congessit *Anton. de Padilla*.

L. Non modus. 12.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio. 2.
Decidendi ratio. 3.
Ratio dubitandi desumitur ex l. 23. ff. de S. U. P. *n.* 4.
Ad quam respondetur. 5.
Addita diversitatis ratione. 6.
Communiter l. h. accipiunt de augmento extrinseco, non intrinseco. 7.
Cephali *decisio de molendino in domo extructo pro dubia declaratur*. 8.
Restringitur l. 1. ad casum, quando infertur damnum ex augmento servitutis prædio servienti. 9.
Q. Quando ab initio servitus erat limitata. 10.
Servitus facilius augetur, quando magna utilitas accedit dominanti prædio, & parum incommodi accedit servienti. 11.
Aucta familia prædii dominantis non aucta videtur servitus. 12.
Aucto vero prædio serviente per alluvionem augetur quoque servitus. 13.
Quær. an aucto prædio augeatur quoque jurisdictio prædio data? 14.
Respondet Covarr. *per distinctionem*. 15.
Quæ rationabilis quidem est, sed male hic applicata. 16.
Ratio additur. 17.
Beneficia principum non sunt restringenda, sed extendenda. 18.
Concessione jurisdictionis nemo gravatur. 19.

1 Concesseram tibi jus aquæ ducendæ ad irrigandos agros tuos, sed tui agri alluvione, vel alio modo excreverunt, & nihilominus totam agrorum multitudinem ex
2 meo fundo vis irrigare, sed hoc minus
3 recte, quia servitutis concessio debet at-
4 tendi, non agrorum latitudo. Nec obstat
5 *l.* 23. *de servit. Urb. Præd.* quia ibi contrahentes de futuris etiam fenestris censuis-
6 se verisimile est. Non enim videtur is, qui cavet, ne luminibus suis officiatur, viam sibi præcludere, quin possit fenestras alias vel ampliores facere, *Coras. de servit. in rubr. n.* 31. *Covar. lib.* 1. *var. resol. c.* 13. *num.* 9. *v.* 7. *Harppr. in* §. 1. *Instit. de servit.*
7 *num.* 46. *& seq.* Communiter autem hanc legem de augmento extrinseco non intrin-
8 seco accipiunt, teste *Cephalo consil.* 273. *num.* 15. cujus tamen decisio de molendino
9 in domo extructo dubia est. Deinde restringunt hanc legem, quando infertur damnum ex illo augmento servitutis prædio
10 servienti, & quando ab initio servitus erat
11 limitata, *Thesaurus p.* 1. *q.* 8. *n.* 1. Præsertim vero servitus facilius augetur, quando magna utilitas accedit dominanti prædio, & parum incommodi accedit servienti, per tradita *Decii cons.* 244. *in fine*, *& Menochii cons.* 1172. *numer.* 8. Collige ex
12 *hac lege*: Aucta Familia dominantis prædii, non auctam videri servitutem, *Jo. Kœppen. decis.* 17. *Dn. Carpzov. lib.* 1. *resp.*
13 45. ubi tamen in casu controverso aucto prædio serviente per alluvionem, servitutem etiam augeri existimat, *argum. l.* 18.
14 §. 1. *ff. de pign. act.* Hinc quæritur: *An si Jurisdictio prædio meo data, illudque auctum, Jurisdictio prædio meo data, illudque auctum, Jurisdictio etiam aucta vi-*
15 *deatur?* & distinguit *Covar. Pr. Q.* 2. *n.* 1. utrum jurisdictio sub nomine Universitatis vel Castri, an vero loco suis limiti-
16 bus definito & circumscripto data sit, quæ distinctio rationem suam habet, sed huic
17 materiæ non bene applicatur. Nam etiamsi servitus Castro concessa, non tamen debebit servitus augeri. Forte dicendum videtur, aliam esse jurisdictionis rationem,
18 quia beneficia Principum non sunt restrin-
19 genda, sed extendenda, & concessione jurisdictionis nemo gravatur.

L. Sicut. pen.

SUMMARIA.

Ad exemplum ususfructus servitutes reales non utendo amittuntur. 1.
Olim amittebantur biennio. 2.
Hodie decem vel viginti annis. 3.
Ille non usus pluribus modis contingit. 4.
Non uti videtur ille non tantum, qui nullo modo utitur, ut jure suo, iterum qui non eo modo utitur, quo servitus est constituta. 5.
In urbanorum prædiorum servitutibus ad non usum requiritur libertatis contraria per aliquem actum usucapio. 6.
Ratio diversitatis. 7.

1 Ad Exemplum ususfructus Servitutes
2 Reales non utendo admittuntur, non bien-
3 nio, ut olim, sed decem & viginti annis,
4 sed ille non usus pluribus modis contingit,

5 ut si nullo modo utatur, vel non utatur ut jure suo, *l. fin. ff. quemadm. serv. amitt.* vel non eo modo, quo servitus constituta, *l.* 15. *ff. quib. modis ususfr. amitt.* v. g. si certo tempore & loco uti debui servitute, & alio tempore vel loco usus sim, amitto servitutem, *l. si communem* 10. §. 1. *ff. quibus modis ususfructus amittatur.* Item, si debeatur Servitus pascendi cum certo genere pecudum, & ego cum alio genere pecudum usus sim servitute, amisi eam, *Capolla de S. R. P. c.* 9. *num.* 37. Aliud si mihi debeatur servitus cum certo numero pecudum & ego ampliori numero usus sim, *arg. l.* 11. *ff. d. t. Capolla d. l.*
6 *num.* 32. Sed in urbanorum Prædiorum servitutibus ad non usum requiritur libertatis contrariæ per aliquem actum usucapio, *l.*
7 6. *ff. de Servit. Urb. Præd.* Nam requiritur a parte alterius actus aliquis positivus, v. g. prohibitio, vel obturatio, vel demolitio, *Wesemb. in π. tit. de Servit. num.* 5. *Cujac. t.* 2. *operum suorum p.* 400. *Donell. lib.* 11. *cap. ult. lit. D*, *Harppr.* §. *ult. h. t. n.* 34. *& seq.*

L. Cum talis. ult.

SUMMARIA.

In princ. l. continetur casus. 1.
Quæst. inde resultans deciditur negative. 2.
Quæ negatio extenditur quoque ad casum, si singulis annis una tantum die liceret transire per alicujus agrum. 3.
Servitus prædialis, quæ habet sui usum per intervalla, præscribitur tempore duplicato 20. *annis.* 4.
Quod spatium tam inter absentes quam præsentes sufficit. 5.
Obstat L. si sic constitutum 7. ff. quemadm. serv. amittit. *n.* 6.
Respondetur. 7.
Donelli sententia notatur. 8.
Absurditas ejus ostenditur. 9.
Ultra duplicationem ulterior temporis multiplicatio in hac materia non admittitur. 10.
Servitutes discontinuæ seu intervalla habentes non acquiruntur, nisi tempore immemorabili. 11.
Amittuntur tamen vicennio. 12.
Ratio diversitatis. 13.
Levius obstat l. 1. §. fin. ff. quib. mod. usufr. amitt. *n.* 14.
Respondetur ad illam. 15.
Consuetudo unico actu contrario interrumpitur, si nondum legitime est præscripta. 16.
Secus est, si legitime præscripta. 17.
Servitus habens usum discontinuum perditur tempore duplicato. 18.
Si area mea indigeat vento & libero aere ad secernendas paleas, eumque aliunde recipere non possit, prohiberi potes, quo minus ædes tuas altius ædifices. 19.
Ampliatio 1. n. 20.
Ratio. 21.
Ampliatio 2. n. 22.
Hic textus plane est singularis. 23.
Nonnullorum opinio de intellectu h. l. notatur. 24.
Est in h. l. casus specialis, & in prædiis tantum rusticis locum habet. 25.
Quær. an vendere quis compellatur viam per suum agrum ad meum? 26.
Affirmatur quæstio. 27.
Ratio. 28.
Limitatio. 29.
Restrictio fit ad prædia rustica. 30.

1 *Princip.* Casus proponitur: Si primo tantum de Jus eundi ad agrum tuum per totum quinquennium tibi concessero, an ea servitus decem annis non utendo amitta-
2 tur? Quod negatur, sed tempore duplica-
3 to. Idem esset, si singulis annis una tantum die liceret transire per tuum agrum,
4 ut recte *hic Paulus.* Et sic servitus prædialis, quæ habet sui usum per intervalla, præscribitur tempore duplicato 20. an-
5 nis. Sed videtur ita amitti inter præsentes, aliud vero inter absentes, ubi 40. an-
6 ni requiruntur, per *l. si sic constitutum ff.*
7 *quemadmodum Servitus amitt.* Sed Resp. *hic Gl. & DD. communiter*, quos hic *Padilla* sequitur *num.* 2. *leg. si sic*, quæ mandat tempus duplicari, intelligi debere respectu longi temporis 10. annorum non respectu 20. annorum, qui sunt a lege duplicati, & causam non esse, cur iterum duplicentur. Et sic observare obiter licet,
8 non posse probari sententiam *Donelli*, si per intervalla trium annorum amittatur servitus, triplicandum esse tempus, *Donell.*
9 *lib.* 11. *cap. ult. lit. C.* Nam sic nostro casu quintuplicandum esset tempus contra *tex-*
10 *tum nostrum*; & sic ultra duplicationem ulte-

ulteriorem multiplicationem recte non ad-
10 mittit *Capolla de Servit. Urb. Præd. cap.* 24. *num.* 5. *Thoming. decis.* 54. *num.* 7. quos re-
11 fert *Hillig. in Don. d. l. lit. C*. Cur autem servitutes discontinuæ, seu intervalla habentes, non acquirantur, nisi tempore immemoriali, ut per *l. hoc jure* 3. §. *ductus aquæ* 4. *ff. de aqua quot. & æstiv.* communiter probari intendunt DD. quos allegat & sequitur *Covarr. lib.* 1. *resol. c.* 17. *num.* 11.
12 & tamen amittantur vicennio, ratio non
13 ita est difficilis, cum facilius in jure sit fundum servientem liberari, quam libero servitutem imponi, *per l. Arrianus* 47. *ff. de O. & Act. Padilla hic num.* 4. licet prius non videatur adeo certum & exploratum, vid. *Donell. n.* 11. *c.* 11. *post lit. K*, *Carpz.*
14 *p.* 2. *const.* 4. *def.* 8. Levius vero obstat *huic legi l.* 1. §. *fin. ff. quib. mod. ususfr. amitt.* cum loquatur de Servitute personali, ut
15 *Glossa* secundo loco respondet, quam sequuntur *DD.* Nec illud prætereundum,
16 quod *Bl.* ex *hac lege* probare intendat consuetudinem unico actu contrario interrum-
17 pi; si nondum sit legitime præscripta, aliud si præscripta, quem refert *Padilla*
18 *hic n.* 8. Hinc colligunt: Servitutem prædialem, quæ sui usum habet per intervalla divisum, præscribi tempore duplicato, seu servitus habens usum discontinuum perditur tempore duplicato.

19 §. 1. Si area mea indigeat vento & libero aere ad secernendas paleas, eumque aliunde recipere non possit; tamen prohi-
20 beri potes, licet servitutem nullam debeas,
21 quo minus ædes tuas altius ædifices. Ratio est in favore annonæ, quasi servitus
22 ipso jure imposita esset. Imo, si ab ea parte, a qua area vento indiget nullum sit ædificium, potest ab ea parte prohibe-
23 ri alter, ne omnino ædificet, & ideo *hunc textum* plane singularem esse volunt *DD. hic* & quos allegat *Boer. dec.* 320. *n.* 14. *Padilla, hic, Portius Cons.* 17. *n.* 22. ubi dicit ob publicam utilitatem id fieri, cui cedit privata, *Capolla de Servit. Urb. præd. c.* 27. *n.* 4. *& c.* 29. *n.* 3. *& quos refert Cothman. vol.*
24 2. *cons.* 93. *n.* 22. *& seqq. qui n.* 86. refert nonnullorum opinionem, quasi hic Imp. de servitute constituta loquatur: Sed illa
25 opinio erronea. Potius dicendum, esse casum specialem & in prædiis rusticis tantum locum habere, v. g. horreis, non vero in urbanis; licet quis liberum aerem adimat meis ædibus, ut *idem Cothm. d. cons.* 93. *n.* 87. Quod si ad agrum meum non possim habere iter vel viam, nisi per tuum agrum;
26 *An tu mihi vendere compelleris viam per*
27 *tuum agrum?* putarem id affirmandum es-
28 se per rationem hujus constitutionis, cum idem sit favor agriculturæ, quod etiam
29 affirmat *Padilla in pr. ff. h. t. in fin.* ubi tamen limitat, nisi vicinus præbiturus viam insigniter lædatur, quod non capio, si ido-
30 neum pretium accipiat. Sane hoc concedo, hoc ad Prædia Urbana non facile extendendum, cum favore agriculturæ hoc placuerit, *Aug. Barb. in Collect. ad h. l.*

TITULUS XXXV.

De Lege Aquilia.

L. Damnum. 1. & L. Legis Aquiliæ. 2.

SUMMARIA.

Qui per injuriam sive non jure ignem in sylvam vicinam misit, licet citra propositum, tamen tenetur ad damnum resarciendum. 1.
Ampliatio 1. n. 2.
Ampliatio 2. n. 3.
Argumentum l. 2. *h. t.* n. 4.
Actione legis Aquil. agitur ad resarciendum damnum, quod ab alio datum est, etiam per culpam levissimam. 5.
Verba fin. h. l. Glossa *de interdicto quod vi aut clam interpretatur.* 6.
Quæ tamen propterea notatur. 7.
Etiam L. Aquil. actione agi potest ad reintegrandam rem, si res in pristinum statum restitui possit. 8.
Melior est sententia Glossæ, *quam* Cyni. n. 9.
Ratio. 10.
Conventus actione L. Aquil. vel etiam condemnatus, potest se liberare, rem in pristinum statum reponendo. 11.
Limitatio. 12.

1 QUi per injuriam, id est, non jure; ignem in sylvam vicinam misit, licet citra propositum, tamen tenetur ad resarciendum damnum ex hac Lege Aqui-
2 lia, *l.* 1. *h. t. & l.* 27. §. 5. *ff. eod.* Idem si exciderit sylvam, per verba textus: *vel*
3 *excisa*; vel quod de sylva nondum cædua, vel de sylva cædua quidem, sed immatu-

te cæsa intelligendum, vel mature quidem, sed lignis non surreptis; nam alias esset
4 actio furti, *l.* 27. §. 26. *ff. h. t.* Ejusdem Argumenti est *lex secunda*, nisi quod agat de domo concremata, (quod gravius est) vel deposita, seu diruta, scilicet non jure, per *l.* 45. §. 4. *ff. h. t. l.* 7. §. 4. *Quod vi aut clam*, vel aqua alio citra Jus servitutis & per injuriam derivata, (ita etiam hanc *legem* 2. intelligunt *Decius Cons.* 244. *n.* 6. *& Cothmann. vol.* 3. *cons.* 7. *n.* 24.) Nam
5 & hæc restituenda est; Certum enim, ex hac actione agi ad resarciendum damnum, quod ab alio datum est, licet per culpam levissimam, *l.* 44. *ff. h. t.* Sed illud *Hic in lege* 2. singulare & notandum, quod in fine *legis secundæ* subnectitur: *si aqua per injuriam alio derivata sit, ut in priorem statum restituatur, ejusdem Judicis cura im-*
6 *petrandum esse*. Quod de interdicto. Quod vi aut clam per *l.* 1. *pr. ff. quod vi aut*
7 *clam*, interpretatur *Glossa hic*: quod tamen cum *Rubr.* non videtur convenire, ideoque alii cum *Cyno* putant etiam legis
8 Aquiliæ actioni agi posse ad redintegrandam rem, si res in pristinum statum re-
9 stitui possit. Sed melior est sententia *Glos-*
10 *sæ*, quia de utroque quæsitis Imperator, & ideo ad utrumque respondet, & infrequens non est, ut diversarum actionum in uno paragrapho mentio fiat. Sane illud Observationem meretur: Quod *Gl. ex hac l.* colligit, & amplectitur *Castrensis*:
11 Quod conventus Actione Legis Aquiliæ, vel etiam condemnatus, possit se liberare,
12 rem in pristinum statum reponendo, quod eatenus concedo, quatenus per illam repositionem damnum effective restitueretur & interesse medii temporis.

L. Ex morte. 3.

SUMMARIA.

Si ancilla usque ad mortem cæsa, ex hoc delicto & civilis & criminalis actio oritur. 1.
Limitatio. 2.
Neutra alterius executionem tollit. 3.
Ratio. 4.
Si utraque actio ex delicto orta tendat ad vindictam, una alteram consumit. 5.
Qui ob inopiam probationum absolutus fuit in judicio civili, denuo in criminali conveniri potest. 6.
Secus est, si propterea absolutus, quod innocentiam suam deduxerit. 7.
Limitatio. 8.

1 Ex eodem delicto, ut si Ancilla usque ad mortem cæsa, duplex oritur Actio una
2 Civilis, altera Criminalis, si scilicet dolus
3 admissus fuit, *l.* 7. *ff. de Sicariis*. Neutra
4 Executionem alterius tollit, quia una Restitutoria est, altera Pœnalis, & ideo aliud
5 est, si actio utraque ad vindictam tenderet, ut actio Injuriarum Civilis & Criminalis, ubi una actio omnino consumit alteram, cum utraque ad vindictam tendat. Et absolutus in civili Judicio, denuo in
6 criminali conveniri potest, si ob inopiam
7 probationum fuerit absolutus, non si innocentiam suam deduxit & propterea fuerit absolutus; nam hoc casu non posset denuo accusari de Crimine, de quo fuit
8 Civiliter conventus & absolutus, nisi a tertio conveniretur, post *gl. hic & Castrensem Maranta in spec. tit. de inquisit. num.* 89. *& seq. Bossius tit. de Sentent. num.* 77. *Clarus* §. *fin. q.* 57. *& Farinac.* hos allegans *q.* 4. *num.* 40. Plura hac de re infra, *quando Criminalis actio &c.*

L. Contra negantem. 4.

SUMMARIA.

Quando reus negat se damnum dedisse, actorque probat, reus condemnatur in duplum totius interesse & damni. 1.
Ampliatio. 2.
Limitatio. 3.
Quæst. si reus non ipsum delictum, sed ejus tantum qualitatem & circumstantiam negaverit, an tunc in duplum condemnandus? 4.
Affirmant quæst. Baldus & Sichardus. *n.* 5.
Limitant. 6.
Sichardi *sententia notatur*. 7.
Pœna hæc non eventu aliter in libello, sed post litem demum contestatam peti potest. 8.
Ratio hujus. 9.
Judicantis æquitas postulat, ut quando ex facto adversarii, cujus probabilis est ignorantia, novum quid emergit, libellus suppleri & emendari possit. 10.
Cautela Molin. *circa hunc casum notatur*. 11.

1 Quando Reus negat a se damnum datum,

tum, Actorque probat, Reus condemnatur in duplum totius interesse & damni,
2 *hic & §.1.Instit. de Pœna tem. litig.* Procedit hoc in omni Actione legis Aquiliæ, & utili, &. in factum, quod *Bargatius in*
3 *tr. de dolo c.* 14. *n.* 43. probat ex *l. seq.* si modo in negatione perseveret, *l. alia cauf.* 6. *C. de his quibus ut indignis*, & Actor damnum datum probaverit, nec suo juramento asseveraverit, *l.* 30. *ff. de jurejurand.* Nam si ex jurata assertione Actoris, vel Rei Confessione, id constet, Pœna dupli locum non habebit, *Molina tr. de J. & J. d.* 697. *n.* 36. *Tiraq. de Retr. Convent.* §. 1.
4 *gl.* 5. *n.* 20. Sed quærunt: *Si reus non ipsum delictum, sed ejus tantum qualitatem ac circumstantiam negavit, an tunc in duplum*
5 *condemnandus?* quod concedunt *hic Baldus*
6 *& Sichardus*, si in circumstantia illa de-
7 licti substantia consistat. Sed *Sichardo* non
8 assentimur, dum dicit, hanc pœnam eventualiter in libello esse petendam, sed eam post litem contestatam peti demum posse statuimus cum *Baldo, Castrensi & Salyceto*
9 *hic*. Quomodo enim actor prævidere potuit, Reum malitiose factum negaturum?
10 ergo poterit, hoc insperato eventu secuto, libellus suppleri, cum hoc maxime judicantis æquitas postulet, ut quando ex facto adversarii, cujus probabilis est ignorantia, novum quid emergit, libellus suppleri & emendari possit per *l.* 4. §. *pen. de Nox. Act.* & cum aptitudine sua tacite insit Actioni Legis Aquiliæ, *Bald. hic num.* 4. *Salyc. n.* 1. *Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 18. *th.* 10. *lit. E*, & ideo nec necessariam puto
11 cautelam a *Molina tr.* 3. *disp.* 697. *n.* 36. traditam, qua putat, tutius esse in libello eam pœnam petere, quamvis ex *l. seq.* pateat ita agi posse.

L. De pecoribus. 5.

SUMMARIA.

De pecore occiso agitur in duplum contra negantem. 1.
Loquitur h. l. de actione L. Aquil. utili. 2.
Ratio. 3.
Jure civili animal quod damnum dedit, eo fine includi potest, ut sciatur quis damnum dederit. 4.
Quod ipsum etiam consuetudine passim receptum. 5.
Non sunt fame enecanda animalia inclusa, sed pascenda interim & impensæ a domino restituendæ. 6.
Secus qui fecerit, L. Aquil. tenetur. 7.
Ampliatio. 8.
Ratio. 9.

1 De Pecore Occiso in duplum agitur, scilicet contra negantem, per *l. præced.* &
2 loquitur *hæc lex* de actione legis Aquiliæ
3 Utili, quia in *hac lege* occasio tantum
4 damni data *hic & l.* 53. *ff. eod.* Licet enim etiam Jure civili animal, quod damnum dedit, eo fine includi possit, ut sciatur quis damnum dederit, *Menoch. rem.* 9. *recup. poss. n.* 282. ubi in genere loquitur, in specie vero magis, *Molina d. l. num.* 23. *Bacch. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 18. *th.* 2. *lit. C*
5 *in fine*; imo, licet etiam inclusiones illæ & pignorationes de consuetudine passim sint receptæ, ut præter experientiam etiam testatur *Carpz. p.* 2. *Jurispr. Const.* 27. *def.* 1.
6 non tamen fame enecanda sunt animalia inclusa, sed pascenda interim, & impensæ a Domino restituendæ, *Carpzov. d. Const.*
7 *def.* 2. Nam alias is, qui inclusit & alimenta non præbuit, sed fame enecavit,
8 tenebitur ex Lege Aquilia, licet jure incluserit, *Dn. Jo. Thomæ de noxia anima-*
9 *lium c.* 25. *num.* 19. Nam pignorans tenetur ad conservationem rerum pignoratarum, talemque diligentiam, quam in suis rebus præstat, *Dn. Mevius p.* 1. *dec.* 34. *num.* 18.

L. De his. ult.

SUMMARIA.

Alienum agrum vel pratum depascens tenetur actione legis Aquiliæ 1.
Ratio. 2.
In specie hujus l. videtur dari actio de pastu pecoris. 3.
Hujus actionis mentio fit in l. 14. §. ult. ff. de P. V. *n.* 4.
Differentia inter actionem de pastu pecoris, & actionem L. Aquil. n. 5.
Quam tamen improbat Jo. Thom. *n.* 6.
Actio L. Aquil. cum Negatoria quandoque concurrere potest. 7.
Item cum actione injuriarum. 8.
Item cum interdicto uti possidetis. 9.
Requisitum, ut ex pastu detur actio L. Aquil. contra dominum, 10.

Ex

Ex culpa pastoris, præsertim communis, non statim sequitur culpa domini. 11.

1 Alienum Agrum vel Pratum depascens,
2 tenetur actione Legis Aquiliæ, quia in hac
3 omne datum damnum vindicatur. Sed in specie *hujus legis* videtur dari Actio de
4 Pastu pecoris, ex *l.* 12. *tabularum*, cujus mentio in *l.* 14. *ult. ff. de Præscriptis Ver-*
5 *bis*. Verum Actio de Pastu tunc datur, quando sine Domini vel custodis culpa pecus agrum ingressum est & depaverit, sed Actio Legis Aquiliæ datur, cum domini culpa præcessit, ita *Hillig. in Don. lib.*
6 15. *c.* 44. *lit. F.* Sed *Dn. Jo. Thoma in tract. de Noxia Animalium c.* 16. *num.* 64. rectius tradit, in casu, quando culpa Domini concurrit, concurrere etiam posse Actionem Legis Aquiliæ cum actione de Pastu, quod etiam tradidere alii ab ipso allegati, sicut
7 etiam Actio Legis Aquiliæ cum actione Negatoria, si forte qui immiserat, opinione Servitutis id fecit, *argum. l.* 8. §. 5.
8 *ff. si servit. vind.* aut si animo me impediendi in usu rei meæ cum actione Injuria-
9 rum, *l.* 13 §. *fin. ff. de injur.* aut cum In-
10 terdicto Uti possidetis, *d. l* 8. §. 5. Ut autem ex Pastu detur Actio legis Aquiliæ contra dominum, Pastus implicet necesse est cul-
11 pam Domini, neque ex culpa Pastoris, præsertim communis, statim sequitur culpa Domini, sicut hæc accurate *d. l. n.* 68. *& seqq. d. Dn. Jo. Thoma* probat.

TITULUS XXXVI.

Familiæ Erciscundæ.

L. Si non omnem. 1.

SUMMARIA.

Petitio hereditatis est quidem universalis, datur tamen etiam ad res singulas. 1.
Limitatio. 2.
Ratio. 3.
Actio famil. ercisc. ad res singulas nunquam datur. 4.
Differentia inter heredit. petit. & famil. ercisc. judicium. 5.
Quæst. an divisa extra judicium hereditate, si quædam res manserint indivisæ, institui possit propter illas actio famil. ercisc. 6.
Affirmatur. 7.
Ratio. 8.
Intellectus legis communis & approbatus. 9.
Intellectus verborum legis: nec supra ea re &c. *n.* 10.

1 PEtitio hereditatis est quidem Universalis, sed datur tamen etiam ad res
2 singulas, si eas petam ut hereditarias, ubi etiam Actor petit se heredem declarari,
3 & Jus suum metitur non ex eo, quod adversarius possidet, sed quod ipse habet,
4 *l.* 1. §. 1. *ff. si pars hered. pet.* Sed actio
5 Familiæ Erciscundæ ad res singulas nunquam datur, & ita illa sæpius, hæc semel intenditur, *l.* 20. §. 4. *ff. h. t.* Jam vero divido tecum Hereditatem extra Judicium,
6 remanserunt quædam res indivisæ, Quæritur: *An ratione harum possim uti Actione*
7 *Familiæ Erciscundæ?* Quod Affirmatur:
8 quia Extrajudicialis divisio Imperfecta non impedit, quo minus postea hac Actione experiri possim divisionem totius hereditatis, nec ita, nisi semel Actio intenditur. Nota igitur: facta licet Extrajudiciali di-
9 visione hac actione me uti posse. Hic enim intellectus communiter est approbatus, ut post veteres testatur *Padilla in l. si post divisionem* 4. *n.* 4. *C. de juris & facti ignorantia*, *Alvar. Valascus in praxi petitionum & collationum cap.* 2. *n.* 35. *& c.* 39. *n.* 65. & quos hic refert *August. Barbosa & Treutlerus*, ac ibi *Bacchov. vol.* 1. *disp.* 19.
10 *th.* 11. *lit. B.* Verba autem illa hujus legis: *nec super ea re sententia dicta, vel transactio subsecuta est*, ita intelligit *Perez in h. t. n.* 3. *nisi cum super ea re*, an scilicet omnia bona divisa fuissent, dubitatum, & postea transactum vel judicatum fuerit.

L. Uxor tua. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio. 2.
Rationes decidendi. 3.
Ratio dubitandi. n. 4.
Respondetur ad dubium. 5.
Respondetur etiam ad l. 16. ff. de castr. pecul. *n.* 6.
Ratio dubitandi 2. *n.* 7.
In LL. Codicis a contrario sensu non argumentamur. 8.
Responsio ad dubium 2. *n.* 9.

1 Quando filiusfamilias nuptias contrahit, & pa-

& pater accipit dotem, tum mortuo Patre, quando Judicium Familiæ Erciscundæ inter Fratres redditur; constante matrimo-
2 nio, filius deducit Dotem tanquam praeci-
3 puam, quia Dos apud eum esse debet, qui fert onera matrimonii, *l.* 56. §. 1. *ff. de Jure*
4 *Dot.* Et in his terminis, quando filius sustinuit onera matrimonii, res videtur in-
5 dubia esse, ut Filius non teneatur Dotis lucrum, si ratione pacti vel statuti dotem lucretur, cum fratribus communicare, quia sunt hæc Bona Adventitia, *l.* 1. & 2. *C. de bonis quæ liberis*, & Adventitia non communicantur inter fratres, *l. fin. C. de Collat. Bald. Nov. de Dote p.* 6. *Priv.* 37. *n.* 1. & 2. *Roland. a Valle de Lucro Dotis Q.* 110. *pen. num.* 3. *Petr. Barb. in l. si cum dotem* 23. §. *transgrediamur n.* 40. *ff. soluto matr.* Sed quid *Si Filius non sustinuit onera matrimonii, sed Pater?* Equidem tunc non militat illa ratio, quod Filius tulerit onera matrimonii, militat tamen altera ratio, quod lucrum illud ad bona adventitia per-
6 tineat, *Barb. ad d. l.* quia ad *l.* 16. *ff. de Castr. Pecul.* respondet, quod de Jure ff.
7 loquatur, secus autem esse Jure Codicis. Sed quid si tempore mortis paternæ matrimonium non constet, quæritur, an non tunc filius dotem Uxoris ut præcipuum quid petere possit? quod licet Negandum videatur, ob
8 contrarium sensum, quia tamen in legi-
9 bus Codicis a contrario sensu non argumentamur, ideo contrarium placuit *DD. in h. l.* & *Phanutio de Phanutiis in Tr. de Lucro Dotis gl.* 8. *n.* 30.

L. Adversus. 3.

SUMMARIA.

Contra coheredem, qui aliquid ante aditam hereditatem subtraxit, non datur actio expilatæ hereditatis extraordinaria, sed familiæ ercisc. ordinaria. 1.
Ratio. 2.
Ratio dubitandi. 3.
Ratio decidendi. 4.
Rationis ratio. 5.
Ampliatio. 6.
Si evidens coheredis dolus sit, scienter ultra suam partem aliquid ceu alienum, vel non suum surripientis, concurrere potest actio criminis extraordinarii, expilatæ sc. hereditatis. 7.
Ratio dubitandi. 8.
Limitatio. 9.

1 Quando coheres subtraxit quippiam ante aditam hereditatem ex hereditate, non datur Actio Expilatæ hereditatis Extraordinaria, sed Familiæ erciscundæ ordina-
2 ria: quia ubi datur Actio Ordinaria, non
3 habet locum Extraordinaria. Sed cur concurrit Petitio hereditatis cum accusatione Expilatæ hereditatis, per *l.* 3. *ff. de expi-*
4 *lat. hered.* Respond. illa ratio, quæ redditur, non est sufficiens, sed hæc accedit, quia inter coheredes non datur actio expilatæ hereditatis, *hic* & *l.* 1. *C. de expil.*
5 *hered.* Ratio rationis est hæc, quod lex præsumat coheredem accepisse aliquid ex bonis hereditariis ratione partis suæ sibi competentis, non vero animo malo aliquid subtrahendi, *l. merito* 51. *ff. pro*
6 *Socio*, *Menoch. l.* 4. *Præs.* 18. *n.* 3. & eadem ratio in Societate est, *Anton. Matth. in lib.* 47. *ff. tit.* 12. *cap.* 1. *n.* 4. Et ideo non puto absurdam esse illam sententiam *Duareni ad tit. de Crim. Expilatæ heredit.*
7 si evidens dolus coheredis sit scienter, ultra suam partem aliquid ceu alienum, vel non suum surripientis, concurrere posse actionem criminis extraordinarii, expilatæ scil. hereditatis, cum quo consentit etiam *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 300. *n.* 7. eo, quod hic cesset ratio hujus legis
8 probata ex *d. l.* 51. Sed videtur obstare, quod expilatio hereditatis sit species furti: actio autem furti inter Socios non datur, *Michalorius de Fratribus p.* 3. *cap.* 55. *n.* 12. & *seqq.* in quo capite multa habet, ad
9 explicationem hujus legis facientia. Nam loquor de causa, ubi furandi animus manifestus est.

L. Filius-Familias. 4.

SUMMARIA.

Peculium castrense non debet conferri fratribus. 1.
Ratio. 2.
Ad peculium Castrense pertinent mobilia, quæ pater filio in militiam profecturo donat, non vero immobilia. 3.
Limitatio. 4.
Ratio posterioris. 5.
Præsumitur miles in dubio peculii causa accipere. 6.
Idem dicendum de peculio quasi-Castrensi. 7.
Ad peculium quasi-Castrense referuntur sumptus ad dignitatem. 8.

Qua

Quæ ob dignitatem adipiscendam alicui liberorum a parente donantur, non sunt conferenda. 9.
Ratio. 10.

1 Peculium Castrense non debet conferri
2 fratribus, ratio *in l. 2. ff. ad SCtum. Maced.* ubi dicitur, quod filiifamilias in Castren-
3 sibus loco patrumfamilias habeantur. Ad peculium autem Castrense pertinent Mobilia, quæ Pater filio in militiam profe-
4 cturo donat, non vero Immobilia, nisi ea occasione belli ex stipendio acquisive-
5 rit, *hic & l. 1. C. de Castr. Pecul.* quia immobilia militi nulli usui: Ergo tantum ea, quæ occasione militiæ filiofamilias donata, & quidem mobilia, ad peculium Castrense pertinent. Vid. *Enenck. Baro in Tr. de Priv. Mil. lib. 2. Priv. 23. n. 22. & de*
6 *Privil. Parent. Priv. 10. n. 6.* Et præsumitur in dubio miles peculii causa accipere, *Me-*
7 *noch. l. 3. Præsumpt. 68.* Nota bene: Idem
8 esse in Peculio Quasi-Castrensi; v. g. in sumtibus dignitatum, & ex *hac lege*, uti & ex *l. unica C. de Periculo successorum*
9 *parentis* colligi potest: Quod ea, quæ ob dignitatem adipiscendam alicui liberorum a parente donantur, non sint conferenda:
10 Quia ad Patris honorem spectant, nec extant hæ expensæ tempore mortis, & filiusfamilias etiam fert onera muneris publici per *l. 1. §. 16. ff. de Collat. Carpz. p. 3. Const. 11. Def. 17. & seq. Schepliz. p. 3. Consuet. March. tit. 3. n. 19.* Conf. *Berri lib. 14. tit. 4.*

L. In ipsius mariti. 5.

SUMMARIA.

Dispositio odiosa facta in testamento, non tantum expresse, sed etiam tacite, stante testamento mutari potest. 1.
Hæc mutatio probatur per indicia. 2.
Ultima voluntas favorabilis, licet ex signis tantum præsumatur, prævalet scripturæ odiosæ testamenti. 3.
Ex conversatione mutua injuriantis & injuriati præsumitur remissio injuriæ. 4.
Limitatio. 5.
Ex meritis præsumitur aliquis placatus. 6.
Inimicitia adhuc durare præsumitur, nisi de reconciliatione saltem ex conjecturis constet. 7.
Ampliatio. 8.
Exheredatio videtur revocata ob merita. 9.
Dubitat de hoc Petr. Barb. *n.* 10.
In filium non videntur cadere merita. 11.
Ratio. 12.
Licet filius omnia, quæ ab homine præstari possunt, in patrem conferat, non tamen de patre bene meritus dici potest. 13.

1 Dispositio Odiosa facta in Testamento, v. g. in pœnam servorum & liberorum, quæ in Testamentis habetur, non tantum expresse, sed etiam tacite, stante Testa-
2 mento, mutari potest. Quæ mutatio probatur per Indicia, *argum. l. 19. C. de R. V.* v. g. ex meritis, ex quibus remissio
3 rancoris colligitur. Bene notandum itaque: Ultimam voluntatem favorabilem, licet ex signis tantum præsumatur, prævalere scripturæ odiosæ testamenti, *Salyc. hic.* Et
4 inferunt nonnulli ex *hac lege*, quod ex conversatione mutua injuriantis & injuria-
5 ti præsumatur remissio injuriæ, quod quidem de eo casu concedo, quando non præcessit revocatio ad animum vel protestatio, per allegata *Farinac. q. 5. n. 11.*
6 *ampliat.* Secunda vero melius probatur: ex meritis præsumi aliquem esse placatum, quod verba expresse innuunt, *Tiraq. in l. si unquam* verbo: *donatione largitus n. 51.*
7 *C. de rev. donat.* & inimicitiam adhuc durare præsumi, nisi de Reconciliatione saltem ex conjecturis constet, *Menoch. Cons.*
8 *430. n. 71. & l. 5. præs. 43. n. 7.* Hoc ampliatur, si quis haberet plures liberos, & duos ex his ob demerita alere desiisset, licet postea in testamento quibuscunque liberis alimenta legasset, ex ista tamen generalitate non præsumitur, quod etiam de duobus illis ingratis senserit, *l. Lucius 88.*
9 *§. 11. de legat. 2.* Inferunt etiam ex *hac lege*: Exheredationem videri revocatam ob merita Filii, *Tiraq. d. l. n. 51.* & quos magno numero citat *Pet. Barb. in l. 1. p. 4.*
10 *n. 44.* qui tamen de eo dubitat. Et sane
11 in filium non videntur cadere merita, qui
12 omnia patri debet, & ideo licet omnia,
13 quæ ab homine præstari possunt, in patrem conferat, non tamen de Patre bene meritus dici potest, *Menoch. l. 3. præs. 29. num. 13.* Conf. *Mantica de Conject. ult. vol. l. 12. t. 1. n. 23. & 25.*

L. Esse. 6.

SUMMARIA.

Nomina non dividuntur. 1.
Ratio. 2.
Limitatio. 3.
Ratio dubitandi. 4.
Differentia inter bona corporalia hereditaria, & nomina. 5.
Licet uni heredum totum nomen assignetur, omnes tamen heredes, quatenus tales, habent jus aliquod in nomine isto. 6.
Directa actiones ex nominibus competentes omnium coheredum ossibus infixa sunt. 7.
Si unus heredum ex nomine adjudicato agit in solidum, videtur esse mandatarius, & cessionarius suorum coheredum. 8.
Pactum heredum Creditoris in prajudicium debitorum non valet. 9.

1 Nomina non dividuntur, quia ipso jure
2 per *l. 12. tabul.* sunt divisa, quamvis inter-
3 dum uni adjudicari possint, *l. 2. & 3. ff. h.*
4 *t.* Sed objici poterat, quod & hereditas sit ipso jure divisa, & in Corporalibus rebus quilibet heredum suam partem habeat, videatur *hic Gl. & Salyc.* Mihi videtur hoc
5 colligendum esse ex eorum dictis: Bona Corporalia ita dividi posse, ut penes unum coheredum nihil juris remaneat in re cor-
6 porali alteri assignata: Sed aliter in nomine, quod licet uni heredum totum assignetur, omnes tamen heredes quatenus tales habent jus aliquod in nomine isto;
7 habent enim directas actiones, quæ sunt
8 ossibus eorum infixæ, & quatenus unus heredum agit ex eo nomine in solidum, videtur esse mandatarius & cessionarius suorum coheredum. Colligunt etiam ex
9 *hac lege*, Pactum heredum creditoris in præjudicium debitorum non valere. *Boer. dec. 57. n. 3.*

L. Si qua. 7.

SUMMARIA.

In hoc judicio non jure actionis, sed judicis officio ea, quæ uni coheredi prælegata sunt, vel alteri per fideicommissum relicta, iis assignari debent. 1.
Ratio. 2.

1 In hoc judicio non jure actionis, sed judicis Officio ea, quæ uni coheredi prælegata sunt, vel alteri per fideicommissum relicta, iis assignari debent. Ideo autem
2 non jure actionis, quia per actionem Familiæ Erciscundæ petitur divisio hereditatis; at quæ uni prælegata sunt non sunt res hereditariæ, verum Legatarius habet actionem realem. Officio judicis igitur prælegata in divisione hereditatis uni assignanda sunt, *hic & l. 4. pr. & l. 8. & seq.*

L. Bona. 8.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde resultans. 2.
Decisio affirmative facta. 3.
Ratio decidendi. 4.
Actiones etiam diversæ naturæ uno libello expediri possunt. 5.
Quadruplex hic a Salyceto *statuitur cumulatio.* 6.

1 Est mihi tecum dividenda Hereditas Pa-
2 terna, Materna, & Fratrum; *An uno ju-*
3 *dicio hæc expediri possint, Quæritur?* quod
4 affirmatur, quia sunt unius generis & naturæ, ergo uno judicio bene expediri possunt, per *l. 25. §. 3. ff. h. t.* & evitanda est pluralitas judiciorum. Imo quamvis diversæ essent naturæ uno tamen libello expediri possent, qui tamen diversorum libellorum vicem suppleret, cum certum sit,
5 actiones etiam diversæ naturæ uno libello
6 expediri posse, *l. 11. pr. ff. de Jurisd.* Notandum, hic a *Salyceto* quadruplicem statui cumulationem, I. Alia hereditatum tantum, II. Alia hereditatum & personarum, quartum utraque admittitur per *hunc textum d. §. 3. l. 25. h. t.* III. Alia personarum tantum & illa non admittitur, nisi causa connexa sit, *arg. l. 10. ff. de appellat.* IV. Alia actionum tantum, & de hac alibi, ubi disputatur, quæ actiones cumulari possint.

L. Non est ambiguum. 9.

SUMMARIA.

Quæst. an in judicio fam. ercisc. etiam fructus repeti possint a b. f. possessore, tam consumti, quam extantes. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decisio affirmativa. 3.
Rationes decidendi. 4.
Bonæ fidei possessor fructus suos facit tantum in judiciis singularibus. 5.
Secus est in judiciis universalibus. 6.
Dos quando per collationem efficitur hereditaria, debet conferri cum fructibus a tempore moræ. 7.

Fru-

Fructus in judiciis universalibus sunt de natura petitorum. 8.
An in libello censeantur comprehensi, licet non sint expressi in conclusione & petitione. 9.
Atque adeo judex super fructibus, etiam non petitis, cognoscere debet. 10.
Obstat l. 44. §. 3. ff. h. t. *n.* 11.
Responsio ad eam. 12.
Nemo cum alterius damno locupletandus. 13.

1 Quæritur: *An in hoc judicio famil. ercisc. etiam fructus repeti possint a bonæ fidei possessore, tam consumti quam extantes?* Vid.
2 quod non, ob *l. certum sup. de Rei Vindicat.*
3 Sed Affirmatur *hic & l.* 20. §. 3. *de Pet. Her.*
4 quia 1. Hæc Actio bonæ fidei: 2. Universalis, in qua fructus non veniunt accessorie, sed principaliter ut hereditatis pars, quia fructus augent hereditatem; & in hoc consistit discrimen inter Universalia judicia & Singularia, quod in his fructus veniant accessorie, in illis principaliter ut pars uni-
5 versitatis, *Covarr. l.* 11. *Resol. c.* 3. *num.* 6. Et ideo quando dicitur, bonæ fidei possessorem fructus suos facere, id in judiciis singularibus verum, v. g. Rei vindicatione.
6 Sed aliud in judiciis Universalibus, ubi fructus propria actione petuntur, *l.* 2. *sup. de Petit. Her. l.* 20. §. 3. *ff. de Petit. Her. Sich.*
7 *hic*. Ex quo infertur dotem, cum per collationem efficiatur res hereditaria, debere conferri cum fructibus tempore moræ. Vid. *Valascus de partit. & collat. cap.* 13. *n.* 14.
8 *&c.* Ex dictis etiam colligi potest, cum fructus in judiciis universalibus sint de na-
9 tura petitorum, ac in libello censeantur comprehensi, licet non sint expressi in con-
10 clusione & petitione, super fructibus, etiam non petitis, judicem cognoscere debere, *post Jason. in §. actionum num.* 52. *& Schneidew ibid. num.* 39. *Hartm. Pist. Observ.* 102.
11 *n.* 8. *& Carpz. l.* 1. *Resp.* 70. *num.* 8. Nec vero obstat *lex* 44. §. 3. *h. t.* ubi dicitur, quando quis percepit fructus ex re, non ut heres, sed ut Emtor, quod non detur actio familiæ erciscundæ, si scilicet nesciat rem
12 esse hereditariam, quia §. *iste* de Directa Actione loquitur, quia ratio legis nostræ etiam eo casu militat, quod scil. sit actio
13 bonæ fidei & universalis, nec aliquis cum alterius damno locupletandus, quam Responsionem *Glossæ* hic sequuntur *Salyc. & Sich. in fine.*

L. Quotiens. 10.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde resultans 1. n. 2.
Quæ affirmatur, cum limitatione tamen. 3.
Ex prima quæstione resultat alia. 4.
Quæ expeditur per distinctionem. 5.
Quæstio ex casu resultans 2. n. 6.
Respondetur ad eandem negative. 7.
Ratio additur. 8.
Verba indefinita ultimo loco posita limitantur & declarantur per species præcedentes. 9.
Limitatio. 10.

1 Instituerat quis tres filios heredes æqualiter, postea vero dividit inter eos bona nonnulla, velut prælegata inæqualiter, dum uni vineam, alteri ædes, tertio agrum assignat, & cum fundis certa distribuit mancipia, demum mancipia omnibus commen-
2 dat. Quæritur I. *cum æqualiter primo omnes instituerit heredes, an postea dividere*
3 *potuerit illa prædia inæqualiter?* Respond. Prælegata valere, si modo singuli habeant Falcidiam salvam, i. e. legitimam. Quamvis etiam de Falcidia propriæ dicta intelligi possit, si præsupponamus extraneos
4 heredes fuisse institutos. Sed Quæritur: *Quid si non instituit prius æqualiter, sed statim divisit inter eos bona hereditaria;*
5 *ubi Gl. & DD. hic* ita distinguunt, aut fecit hoc cum numero solemni septem testium, & præsumitur voluisse testari, aut fecit cum minori numero testium, & divisit per quotas, & non videtur testari voluisse, nisi diviserit inter liberos *ex l. hac consultiss.* §. *ex imperfecto C. de Testam.* Si vero per singulas res divisit bona, tunc videtur voluisse codicillari, nisi fecerit expressam mentionem Institutionis. Quando autem omnibus liberis singulas res reliquit, nemine instituto, non potest aliquis liberorum conqueri, quod non sit institutus.
6 *Bl. Salyc. Castr. & Sich. ad hanc l.* II. Quæritur: *Annon per condemnationem illam mancipiorum factam omnibus ab inæquali divi-*
7 *sione recessisse videatur?* Et Resp. per commendationem generalem in fine factam non voluisse recedere a distributione ser-

8 vorum inæquali; quia hanc generalem commendationem censetur retulisse ad quemlibet eorum, quibus hic vel ille servus assignatus erat. Unde *DD.* allegati colligunt hic Regulam, quam prolixe explicant.
9 Quod verba indefinita ultimo loco posita
10 limitentur & declarentur per species præcedentes, secus, si præcedentia essent generalia & obscura, sequentia vero expressa & specialia, *Sichard. hic n.* 8. *& Axiom. Barbos. lib.* 14. *c.*52.

L. Inter filios. 11.

SUMMARIA.

In Allodialibus Fratres & Sorores ab intestato æqualiter patri succedunt. 1.
Secus est in feudalibus. 2.

1 In Allodialibus Fratres & Sorores ab intestato æqualiter Patri succedunt, nec filiis
2 prærogativa debetur, sed secus in Feudalibus, quod sua luce patet.

L. Non ideo. 12.

SUMMARIA.

Divisio hereditatis etiam sine scriptura fieri potest. 1.
Ratio hujus. 2.
De casibus, in quibus scriptura requiritur, agitur remissive. 3.

1 Divisio Hereditatis etiam sine scriptura
2 fieri potest. Ratio in *l.* 9. *&* 10. *de Fid. Instr.* quia divisio non requirit ad essentiam suam scripturam, & sine instrumentis potest probari. Et quia divisio hereditatis
3 non reperitur inter eos casus, in quibus scriptura requiritur; de quibus hic remissive *Barbosa & Card. Tuschus Concl.* 77. *lit. S*, & quos hic allegat, & alii, de quibus *in Tit. de fide instr.*

L. Certum est. 13.

SUMMARIA.

Peculium profectitium quodnam? 1.
Cum fratribus conferri debet. 2.
Quær. an, si filius peculium habens, ignorante patre se alteri obligarit, mortuo patre habeat actionem contra heredes, ut se ab actione illa liberent? 3.
Negatur quæstio, cum limitatione tamen. 4.
Ratio limitationis. 5.
Profectitia bona, quæ a patre collata, ut non effecta fuerint filii, in iis non habet locum collatio proprie dicta. 6.
Ratio hujus. 7.
Dicuntur hæc bona ad communionem revocari. 8.
Et si sunt revocata, jus & nomen peculiorum amittunt, conversa scilicet in causam hereditatis, eamque augentia. 9.
Peculium non patrumfamil. sed filiorumfam. 10.
Filiusfam. mortuo patre filius esse desinit, ac paterfamilias esse incipit. 11.
Post mortem patrum peculium liberorum ita per Anaphoram vocatur. 12.
Filiusfamilias, quamvis velit esse contentus peculio profectitio, non tamen potest effugere collationem. 13.
Filia vero dote contenta eam effugere potest. 14.
Ratio diversitatis. 15.

1 Peculium profectitium, id est, a Patre
2 profectum, cum Fratribus conferri debet.
3 Sed quid si filius iste peculium habens, ignorante patre se alteri obligarit, an mortuo patre habebit actionem contra he-
4 redes, ut se ab actione illa liberent? Resp. Neg. nisi quatenus in Peculio est, cum pater ignorans ipse non nisi peculio tenus per filium obligetur, §. 4. *Inst. quod cum eo &c.* Ergo non aliter ejus heredes obli-
5 gabuntur. Ratio *in l.* 2. §. 2. *de Verb. Oblig.* ubi dicitur ex persona heredis obligationem
6 non mutari. Colligitur ex *hac l.* Profectitia bona, quæ a patre collata, ut non effecta fuerint filii, in iis non habere locum collationem presse vel proprie sumtam;
7 quia proprietatem bonorum paternorum
8 nunquam exierunt. Ideo dicitur hic ad communionem esse revocanda & postea di-
9 videnda; nam tunc ejus & nomen peculiorum amittunt, conversa in causam he-
10 reditatis eamque augentia. Cum enim Pe-
11 culium non sit patrumfamilias, & vero filiusfamilias mortuo patre filius esse desinat, ac Paterfamilias esse incipiat necesse est peculium quoque perire, ut *ex Ant. Fab. lib.* 20. *Conject. cap. ult.* refert *Hillig. in*
12 *Don. l.* 14. *c.* 19. *in* 8. *Concl.* ubi addit peculium hic vocari per anaphoram, ratione habita ad tempus vitæ paternæ, sicut & sæpe hereditas adita vel acquisita. Cujus observationis Effectus in eo esse po-
13 test, si filiusfamilias contentus esse velit peculio profectitio, quod possidet & ceteris

teris parentis sui bonis abstinere, (sicuti
14 filia Dote contenta collationem effugere
potest) non esset audiendus filius in pro-
15 posito casu; quia filius omnimodo id reddere tenetur acervo inter filios dividendo, cum proprietatem bonorum paternorum, ea quæ peculii profectitii sunt, nunquam excesserint. Vid. *l. 12. inf. de Collat. Lud. Molina Tr. 2. de just. & jure disp.* 237. *num.* 9.

L. Si Familiæ, 14.

SUMMARIA.

Ex divisione facta inter partes, vel a judice, etsi evictio expresse promissa non sit, coheredes tamen tenentur ad eam. 1.
Ratio. 2.
Datur hoc in casu actio præscriptis verbis contra coheredes. 3.
Carpzov. *videtur aliud statuere in nominum divisione.* 4.
Sed rectius intelligitur de casu speciali. 5.
Dispositio hujus legis de præstanda evictione etiam obtinet regulariter in nominum divisione. 6.
Ampliatio assertionis, quæ n. 1. *habetur.* 7.
Non tenentur coheredes ad evictionem, si a testatore divisio facta. 8.
Ratio. 9.
Divisio a testatore facta habet se instar prælegati. 10.
Ab hac sententia recedit quidem Bacchov. *sed ex infirmis rationibus.* 11.
Limitatio 1. *assertionis* n. 1. *proposita.* 12.
Limitatio 2. *ejusdem.* n. 13.
Quæ tamen non est nova limitatio. 14.
Declaratur hoc. 15.
Heredi scienti, rem subjacere periculo, non datur evictio. 16.
Limitatio. 17.
Coheres ubi ad evictionem tenetur, non aliter tenetur, quam pro parte hereditaria. 18.

1 Ex divisione facta inter partes, vel a judice, etsi Evictio expresse promissa non sit, coheredes tamen tenentur ad Evictionem, si uni possessio alicujus rei evincatur, *l. 7. C. comm. utriusque judic. l. heredes*
2 25. §. *pen. ff. h. t.* Licet enim Judex debeat partes compellere, ut sibi mutuo de Evictione caveant, non tamen exinde sequitur, si non caveant, ad Evictionem eos non esse obligatos; sed hoc tantum sequitur, quod ex Stipulatu non sint obligati,
3 interim tamen Præscriptis Verbis datur Actio, *Cujac. in d. l.* 25. §. *pen. tomo primo operum pag.* 1130. & quos allegat *Treutl.*
4 *disp. 19. th. 12. lit. D.* Licet autem in Nominum divisione diversum statuere videatur *Carpz. p. 3. Jurispr. Const. 4. defin.* 19. ex verbis tamen & allegato *Castr. in hanc l.* ap-
5 paret, loqui *Carpzovium* de eo casu, quando unum nomen inter plures divisum, & unus heredum suum consequi non potest, quia idem periculum omnes heredes verentur, quo casu evictio locum non habet, *Barb. in Coll. hic n.* 4. Sed si uni heredum Nomen unum, alteri aliud Nomen assignandum, vel si Nomen unum inter co-
6 heredes divisum, & essent plures alii co-
7 heredes, procul dubio dispositio hujus le-
8 gis de præstanda Evictione obtineret. Idem est, si unus heredum ignorans onus vel qualitatem rei, rem acceptavit, *d. l. inf. Comm. utr. jud.* Aliud autem, si divisio esset a Testatore facta, *l. 21. h. t. l. cum pa-*
9 *ter* 77. §. 8. *de legat.* 2. quia si partes dividunt, est quædam Permutatio, ideoque coheres ad Evictionem, pro portione tamen hereditaria, actione Præscriptis Ver-
10 bis compelli potest; Si vero Testator dividat, Permutatio nulla est; sed habet divisio a Testatore facta se instar prælegati, *Petr. Sanz. Tr. de divis. bonorum c. 8. nu.* 13. *Peregr. de Fideicomm. art.* 52. *n.* 72. & quos hic allegat *Barb. num.* 8. & præter eos *Menoch. l. 3. Præs.* 118. *num.* 1. *& Cons.* 87. *n.* 98. *Vincent. Fusarius de Substit. q.* 619. *&*
11 *Caballinus de Evict.* §. 4. *num.* 23. a qua tamen sententia communiter recepta recedit quidem *Bacch. in Treutl. vol. 1. disp. 19. th. 12. lit. D.* Sed illius Rationes tantæ non sunt, ut vel expresso textui vel sententiæ communi obloquantur; Ponamus enim, non fuisse actualiter factam separationem bonorum per divisionem paternam, esto, pater existimaverit res suas, non tamen inde evertitur ratio *d.* §. 8. & si scivisset rem alienam esse, forte non prælegasset ex §. 4. *Inst. de Legat.* Aliæ autem sunt
12 Limitationes Regulæ, scilic. quod coheres coheredi non teneatur ad Evictionem, si conventum est, ne de Evictione ageretur, uti ex verbis hujus legis, *nihil super Evictione &c.* colligunt *Gomez tomo 2. Resol. c. 2. n. 34. & Menoch. de præsumt.* 118. *n.* 13.

13. & quos congessit *Barbos. hic num.* 6. item
13 si res sui natura pariatur Evictionem; ut si feudum filio assignetur, qui postea moritur, ut auctoritatibus comprobat *Barb. hic*
14 *num.* 7. quamvis hæc non sit nova limitatio. Aut enim scivit qualitatem rei co-
15 heres, illam rem nanciscens, & non da-
16 tur Evictionis præstatio, quia si heredes subjacere periculo, tunc scienti non datur actio, ut in terminis *Menoch. de præsumt.*
17 118. *num.* 21. nisi expresse sibi caverit de Evictione in re alienari prohibita, ut feudo & Fideicommisso, *Glossa hic in additione, quam probat Cephalus Cons.* 379. *num.* 80. aut ignoravit, & sic v. g. res Feudalis pro Allodiali data, merito hic præstatio Evictionis peteretur. Heres autem in nostro casu, ubi ad Evictionem tenetur, non aliter tenetur, quam pro parte heredita-
18 ria, v. g. Si duo tantum coheredes; unus ex dodrante, alter ex quadrante, hic pro quarta parte Evictionem priori præstare tenetur, & ad id compellitur Actione Præscriptis Verbis, quasi ex contractu Innominato Permutationis.

L. Si divisionem. 15.

S U M M A R I A.

Casus legis, atque ejusdem decisio. 1.
Ex nuda conventione decisionis dominium non transfertur, nec dari jure civili actio, sed de novo ad divisionem agitur. 2.
Ex pacto divisionis non transfertur dominium, sed bene sententia divisoria. 3.
Secus est in aliis judiciis. 4.

1 Pater meus cum Fratre suo habuit bona communia, convenit inter ipsos de bonis dividendis, quod si sequatur realis divisio, transiit rerum dominium, & mortuo Patre mihi datur Rei Vindicatio contra omnem possessorem, si vero nulla realis divisio secuta, sed in terminis nudæ conventionis res subsistit, Actione Familiæ ercisc. ad novam divisionem agi potest.
2 Collige: Ex nuda conventione divisionis dominium non transferri, nec dari jure Civili Actionem, sed de novo ad divisionem
3 agi posse. Collige: Ex pacto divisionis non transferri dominium, sed bene ex sententia divisoria per §. *ult. Inst. de offic. Jud.*
4 *Valasc. in praxi partit. c.* 2. *n.* 6. quod in aliis judiciis, præterquam in his tribus judiciis divisoriis, locum non habet, *Harpr. in d.* §. *ult. num.* 2. & *seq.*

L. Filii. 16.

S U M M A R I A.

Casus legis. 1.
Respondet Imperator ad casum: qualemcumque voluntatem patris, etiam non solemnem in dividenda hereditate observandam esse. 2.

1 Pater quidam coram tribus Testibus Fideicommissa universalia suis liberis distribuerat, & Heraclio injunxerat, ut omnia fere bona restitueret fratribus. Hic impugnat 1. Materialia, id est, accusat Testamentum ut Inofficiosum, quam viam Imper. dissuadet ob *l.* 28. *supra de Inoffic. Testam.* quia eo tempore filios exheredatos, si vellent inofficiosi testamenti querelam movere, oportebat probare, se gratos fuisse, quæ probatio perdifficilis erat. Im-
2 pugnat 2. Formalia Testamenti. Sed resp. Imp. qualemcunque voluntatem patris, etiam non solemnem, in dividenda hereditate observandam esse. Restat igitur, ut petat Legitimam ab onere omni liberam, sive Trebellianicam.

L. Coheredibus. 17.

S U M M A R I A.

Divisio inter quosdam coheredes facta absentibus & ignorantibus non præjudicat, sed hi portionem suam in singulis rebus communibus pro indiviso retinent. 1.
Ratio. 2.
Familiæ erciscundæ judicium & inter pauciores heredes ex pluribus accipi potest. 3.
Heredes præsentes inter se hereditatem dividere possunt, jure tamen absentium minime læso: 4.
Hoc ipsum potest hoc bellicoso sæculo utiliter allegari. 5.
Quæstio. 6.
Difficultati ejus provisum jure Hispanico. 7.
Sed in jure communi adhuc est dubia. 8.
Auctoris circa quæstionem propositam sententia. 9.

1 Divisio inter quosdam coheredes facta aliis absentibus & ignorantibus non præjudicat, sed hi portionem suam in singulis rebus communibus pro indiviso retinent.
2 Ratio *in t. t. C. inter alios acta vel judicata aliis non nocere*. Colligitur ex hoc tex-

3 *textu* & *l.* 2. §. *pen. ff. h. t.* Familiæ erciscundæ judicium & inter pauciores heredes
4 ex pluribus accipi posse. Si igitur quidam ex heredibus sunt præsentes, alii absentes, præsentes inter se dividere hereditatem possunt, jure tamen absentium minime læso, *Alv. Valasc. tr. de partit. c.* 7. *num.* 7. *Petr. Sanz. d. tr. de divis. bonorum, l.* 1. *c.* 2. *n.* 1.
5 Et quidem hoc poterit utiliter allegari bellicoso hoc sæculo, ubi coheres unus
6 vel alter sæpe castra sequitur. Sed quæritur, *si absens certo loco degat, & Reus ad divisionem provocatus petat, ut simul citetur absens, ne postea denuo cum absente judicium suscipere cogatur, an ille sit*
7 *audiendus?* Provisum huic difficultati jure Hispanico, cujus verba allegat *Valascus d. c.* 7. *num.* 8. si scilicet certo loco vivat absens, & citari de facili possit, ipsum omni-
8 no citandum esse; Sed in jure communi
9 id dubium. Verum si non subterfugia quærat reus provocatus, non putarim ipsum iniqua petere, præsertim cum hoc faceret ad lites minuendas, nec per divisionem istam a communione perfecte recederetur, & semper metuenda esset utrique lis a coherede absenti, cui præjudicari facile de facto potuit, licet non de jure.

L. Filiæ. 18.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde resultans. 2.
Quæ affirmatur, addita ratione. 3.
Limitatio. 4.
Communis circa hanc quæstionem DD. præsuppositio. 5.
Si donata res a patre filio non est tradita, donatio non confirmatur morte Patris. 6.
Intellectus legis Bartoli aliorumque divinatorius est. 7.
Ratio hujus assertionis. 8.
Sententia Imperatoris. 9.
Barbosæ *intellectus notatur.* 10.
Ratio. 11.
Donatio simplex a patre in filiumfam. collata, & morte patris confirmata, conferenda fratribus non est. 12.
Probatur hæc sententia ex l. illud 20. C. de Collat. 6. *n.* 13.
Ratio dubitandi. 14.
Ratio decidendi. 15.
Pater emens rem nomine filii, videtur donare. 16.
Notatur sententia Menochii, qui putat, patrem non videri nomine filii emere, si ei non tradiderit. 17.
Ratio notationis. 18.
Obstat l. 20. §. 1. C. de Collat. *n.* 19.
Qua restringitur ad specialem casum. 20.
Si filius bona fide sumtus facit in communem hereditatem, eos repetere potest actione famil. ercisc. si necessario facti. 21.
Negotiorum vero gestorum actione, si sponte facti. 22.

1 Pater nomine Filii rem quandam eme-
2 rat, Quæritur: *An illam rem Filius præ-*
3 *cipuam habere debeat?* Resp. Aff. Ratio in voluntate Patris, qui eam rem filii præci-
4 puam esse voluit, nisi hæc expresse vel
5 tacite mutata reperiatur. Communiter DD. *hic* præsupponunt, Patrem etiam tradidis-
6 se rem comparatam filiofamilias, quia sci-
7 licet, si donata res non fuisset tradita, donatio non confirmaretur morte Patris. Sed intellectum hunc *Bartoli* & aliorum merito divinatorium appellat *Petr. Barbosa in*
8 *l. quæ dotis* 34. *num.* 139. quia de donatione vel traditione ne verbulum quidem hic
9 habetur. Sententia igitur videtur esse Imperatoris, quod sola illa voluntas Patris, qua Pater filio destinavit rem, & ejus nomine eam comparavit, hoc operetur, ut res illa in judicio familiæ erciscundæ filio adjudicetur ut præcipua, quem in intellectum tribuit *Barb. d. l. & ad l.* 2. §. *quod si in patris num.* 9. *ff. sol. matr. Salyc. & alii.*
10 Sed in eo non videtur dubio carere his intellectus, quod *Barbosa* putet filio quidem hanc rem nomine ejus comparatam ut præcipuam assignandam, sed aliis heredibus tantundem ex hereditate reliqua compensandum, quem intellectum non videntur admittere verba legis: *ut præcipuus*
11 *adjudicari.* Nam, ni fallor, non haberet Filius rem illam præcipuam, si aliis coheredibus tantundem ex aliis bonis esset adjudicandum; & puto ex natura verbi:
12 *præcipui*, in reliquis Filium succedere æqualiter cum ceteris, si hi in legitima non sint
13 gravati. Et sic intelligendi DD. illi, qui statuunt Donationem simplicem a Patre in filiumfamilias collatam & morte Patris con-
14 firmatam conferendam Fratribus non esse,
15 quam sententiam etiam probant ex *l. illud*

lud 20. *C. de Collat.* Nam licet hic de donatione, per traditionem consummata non agatur, quæ sola morte patris confirmatur; *argumento* tamen *hujus legis* ea sententia probatur hoc modo, si propterea quod Pater nomine filii comparavit rem, filio eam rem debet habere præcipuam, multo magis si filio donavit & tradidit, atque ita recte videtur hæc conclusio ex *hac l.* inferri, quam conclusionem tradunt *Fachin. lib.* 5. *cap.* 8. *Molin. de J. & J. Tr.* 2. *disp.* 243. *per totam*, licet, si ex asse intellectum *Barbosæ* sequi velimus, con-
16 trarium sequeretur; Sicut & illud ex *hac lege* non male concluditur: Patrem, ementem rem nomine filii, videri donare,
17 *Tiraq. de Retr. Consang.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 63. Illud vero non video, quomodo ex *hac lege* colligat *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 88. *n.*
18 11. *& l.* 3. *Præsumt.* 30. *n.* 7. Patrem non videri nomine filii emere, si ei non tradiderit. Namque id ex communi etiam intellectu non sequitur, nam *Bart.* & alii propterea traditionem hic præsupponunt, ut illa donatio possit morte Patris confirmari; nam nomine filii quin comparari possit, non est dubitandum, & si sequamur *Barbosæ* & aliorum sententiam, nomine filii videbitur res emta, licet in rebus patris reperiatur, ut supra diximus.
19 Nec obstat *l.* 20. §. 1. *C. de Collat.* quia *d.*
20 *l.* 20. de speciali casu loquitur, quando Pater simpliciter uni, alteri ob causam donat. Vid. *Wesenb. in tr. de Collat. dotis num.* 12. *Suarez in C, h. t.* 2. *Treutl. disp. de Collat. vol.* 2. *th.* 5. *lit. C*, *& ibi Bacch. & Hun. & Gilk. in Auth. ex Testam. n.* 5. *C. de Collat.*
21 §. 1. Si Filius bona fide, sumtus fecerit in communem hereditatem, eos repetere potest Actione Familiæ ercifcundæ,
22 si necessario facti vel actione negotiorum gestorum, si sponte facti. Vid. *l.* 3. *supra de Negot. Gest.*

L. Incerti juris. 19.

SUMMARIA.

In judicio familiæ ercisc. habetur ratio rerum ab uno herede subtractarum vel deterioratarum. 1.
Limitatio. 2.
Ratio Limitationis. 3.
Coheres eandem diligentiam rebus hereditariis præstare tenetur, quam suis adhibet. 4.
Ratio. 5.

1 In hoc judicio habetur ratio rerum ab
2 uno herede subtractarum vel deterioratarum, scilicet si hoc factum est post mor-
3 tem patris, *l.* 16. §. 4. *ff. h. t.* Nam quæcunque aliquis heredum vivo testatore subtraxit ut heres, cum viventis heres nemo sit, sed quæ mortuo testatore vel eo, cujus hereditas relicta, subtracta sunt ab aliquo heredum, ea demum in hanc actionem veniunt, *per d. l.* 16. Sed quia rerum
4 deterioratarum fit mentio, Quæritur: *Quam culpam præstet coheres coheredi?* Resp. *in l. heredes* 25. §. 16. debere coheredem eandem diligentiam rebus hereditariis præstare, quam suis adhibet, & sic culpam latam tantum præstare; quia necessitas ge-
5 rendi ipsum excusat, *Donell. lib.* 7. *cap.* 27. *circa finem*, *Cujac. in d.* §. 16. *tom.* 1. *p.* 1127.

L. In Familiæ. 20.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde resultans. 2.
Ad quam respondetur per distinctiones & subdistinctiones. 3.
In casu proposito actio familiæ ercifcundæ non datur. 4.
Ratio. 5.
Nec datur hereditatis petitio. 6.
Ratio. 7.
Limitatio. 8.

1 Vendidit quidam coheres rem heredita-
2 riam; Quæritur: *Qua actione ad restituendum pretium venditor conveniri a Coheredibus possit?* Respond. Aut in solidum ven-
3 didit suo & coheredum nomine, & quidem vel Mandato eorum, ubi datur Actio Mandati; vel sine Mandato reliquorum, & datur Actio Negot. Gest. ut restituat partem pretii, si scilicet coheres, acturus contra coheredem, qui vendidit rem, venditionem illam velit ratam habere. Nam si ratam habere nolit suam partem, utpote sine sua voluntate venditam, a tertio pos-
4 sessore vindicare poterit. Sed Actio familiæ ercisc. hoc casu non dabitur; quia
5 ubi suam solam partem coheres vendere potuit, & tamen vendidit rem totam, ibi non datur Actio familiæ ercisc. sed ne-
6 got. gest. per *l.* 40. *ff. de neg. gest. l.* 6. §. 2. *ff.*

7 2. *ff. Com. Divid.* Nec datur Petitio Here-
ditatis: quia heres vendens in portionibus
coheredum non dicit se esse heredem, sed
si rem eam vendidit ut suam in solidum,
8 datur contra ipsum petitio hereditatis, quia
se solum prætendit heredem, unde neces-
saria est declaratoria sententia judicis, quis
heres sit. Vid. *Petr. Sanz. de divis. bonor. l.*
1. c. 2. n. 45. & seqq.

L. Si cognitione. 21.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio. 2.
Ratio decidendi. 3.

1 Pater divisit quasdam res citra Solem-
2 nitatem Testamenti, quasdam non: in il-
lis Arbiter sequetur judicium defuncti, sal-
3 va legitima has æqualiter dividet. Ratio:
Quia Arbiter seu Judex in dividenda inter
fratres hereditate, voluntatem Patris licet
voluntas non solemnis sit, sequi tenetur,
l. 16. h. t.

L. Servum communem 22.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio. 2.
Ratio 1. Errantis non est consensus. 3.
Ratio 2. n. 4.
Donatio non præsumitur. 5.
Errore coheredum alteri non acquiritur dominium. 6.
Qui possidet rem alienam, licet domino sciente & per errorem consentiente, sine titulo tamen non acquirit rem, vel usucapit. 7.
Qui cum putativo herede dividit, cognito errore divisionem retractare potest. 8.
Limitatio, si extra judicium sit facta divisio. 9.
Secus est, si judex adjudicaverit, & heres coheredi solverit. 10.
Ratio hujus. 11.
Limitatio. 12.
Res hereditaria non præscribitur per longum tempus, si titulus deficiat, sed per lapsum 30. annorum. 13.
Limitatio. 14

1 Coheres servum mihi cum ipso commu-
nem (me per errorem id patiente, nec
2 contradicente) pro suo in solidum possi-
3 det; hic mihi non præjudico, tum quia
Errantis non est consensus, *l. 15. ff. de*
4 *Jurisdict.* tum, quia nullus est titulus ad
5 transferendum dominium aptus; Donatio
6 enim non præsumitur. Collige: Errore
coheredum alteri non acquiri dominium;
7 etiam eum, qui possidet rem alienam, li-
cet domino sciente & per errorem con-
sentiente, sine titulo tamen non acquire-
re rem vel usucapere, de quo suo loco
8 fusius. Sic si quis cum putativo coherede
dividat, cognito errore, divisionem retra-
9 ctare potest, si divisio extra judicium sit
facta, *l. cum putarem 36. ff. h. t. Modest.*
10 *Pist. Cons.* 517. Si vero Judex adjudicave-
rit & heres coheredi putativo solverit, re-
11 petitio cessat, cum ex causa judicati sol-
visse dicatur, *Berlich. p. 2. decis.* 263. *num.*
12 17. si modo decretum vel sententia in
judicio contradictorio lata sit, *Decius Cons.*
351. *num. 7. & Berlich. d. l. num.* 56. & ex
parte coheredis non committatur dolus &
calumnia, *Modest. Pistor. in intell. sing. ad*
d. l. 36. Jac. Schult. ad quæst. 140. *Mod.*
Pist. n. 133. *Berlich. d. l. n.* 47. Probat etiam
Valascus in tr. de partit. cap. 38. n. 1. per
13 *hanc legem*, Rem Hereditariam non præ-
scribi per longum tempus, cum titulus de-
ficiat, sed demum per lapsum 30. anno-
14 rum; scilicet si rem hereditariam ut pro-
priam possideat, secus si rem hereditariam
ut communem possideat, nam tunc ne
quidem 30. annis præscribitur, *Valasc. d.*
l. n. 3. ac ex Ayara hic Barbos. n. 3. & præ-
terea *Cavall. quæst.* 820. *Balb. de præscript. p.*
4. partis 4. princ. quæst. 13. *Balth. tit. 9. res.*
Bav. 4.

L. Licet. 23.

SUMMARIA.

Pactum coheredum non præjudicat quidem creditoribus, valet tamen inter coheredes. 1.
Pactum traditione munitum parit actionem quasi præscriptis verbis. 2.
Ex contractu innominato datur præscriptis verbis actio. 3.
Hodie ex omni pacto, considerate tamen inito datur actio. 4.

1 Pactum coheredum non præjudicat Cre-
ditoribus, *l. 26. C. de Pactis*, sed si v. g.
placeat, ut coheres omnia debita solvat,
hoc quidem pacto ceteri coheredes se tue-
ri non possunt contra Creditores, sed co-

2 guntur solvere. Contra heredem tamen habent Actionem ex stipulatu, si stipulatio intercessit, vel Actionem præscriptis verbis; quia divisio facta est & pactum traditione rerum munitum. Nam licet ex pacto nudo non detur actio, si tamen il-
3 lud sit traditione munitum, ex eo etiam datur actio quasi præscriptis verbis, sicut ex contractu innominato datur præscriptis
4 verbis actio. Sed cum hodie ex omni, etiam Nudo Pacto, considerate tamen inito, detur Actio, non opus est, ut de genere actionis multum simus solliciti.

L. Filium. 24.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Deciditur. 2.

Sensus legis. 3.

Ratio ejusdem petitur ex l. 91. ff. ad L. Falcid. n. 4.

Quænam in quartam Falcidiam & quæ contra in Trebellianicam imputentur. 5.

1 Pater habens Filios tres, eos heredes instituit, sed a primo petiit, ut portionem suam hereditariam fratribus restitueret & aliis cognatis, sub conditione, si in bellum proficisceretur primus, & si ceteri fratres ipsi prius solverent decem, prætereaque dederat antea parens filio fundum in peculium. Eveniente conditione, petunt coheredes restitutionem. Primus vult detrahere Trebellianicam; Quæritur: *Quid in quartam Trebellianicam imputandum sit.*
2 Resp. 1. imputari debere portionem hereditariam, quam in fundo habet, scil. tertiam partem fundi: 2. Illa decem, quæ accepit a coheredibus: 3. Si aliquid desit ad Trebellianicam, debebunt coheredes de suis partibus, quas in fundo habent,
3 supplere, ut sit sensus: Filius, qui titulo donationis ante, id est, a Patre acceperat fundum, & a Patre rogatus erat, ut acceptis decem suam portionem hereditariam ut fideicommissum coheredibus restitueret, acceptis illis decem, debet portionem suam hereditariam coheredibus solvere, sed salva Trebellianica, in quam computanda pars hereditaria, quam in fundo habuit, deinde illa decem, & postea id, quod coheredes in fundo dato habent, ipsi supplementi loco est addendum, id quod su-
4 perest, restituendum est. Ratio horum in
5 *l. 91. ff. ad L. Falcid.* ubi dicitur: *In quartam Falcidiam ea quidem non imputari*, quæ quis titulo legati vel implendæ conditionis causa accepit, sed secus in Trebellianica, per *d. l. 91.* Cujus ratio partim in verbis utriusque legis, partim in favore præsumto testatoris, quo magis amplecti præsumitur heredem, quam legatarium, & e diverso plus fideicommissarium, quam fiduciarium, *Fachin. l. 5. cont. 15. Donell. l. 8. cap. 26. & ibi Hillig. lit. Hh, Franc. de Barry de Success. lib. 15. tit. 4. Thesaur. lib. 1. quæst. 17. num. 16.* Aliter autem obscuram *h. l.* accipit Jul. Pacius *l. 6. Enant. Q. 51.*

L. Ex causa. 25.

SUMMARIA.

Quicunque avo vel alii non vult succedere, non cogitur etiam conferre ea, quæ ab avo donata, vel alio titulo acquisita. 1.

Restringitur lex ad donata. 2.

Peculium profectitium proprie non dicitur donatum. 3.

1 Quicunque Avo vel alii non vult succedere, non cogitur etiam conferre ea, quæ ab Avo donata, vel alio titulo ac-
2 quisita sunt, *l. fin. C. de Collat. Don.* De donatis ergo hic sermo est, non de Percu-
3 lio Profectitio, quod proprie non dicitur donatum. Ideoque Filius non potest retinere Profectitium Peculium & a paterna hereditate abstinere, sicut supra in *l. 13. h. t.* notatum.

L. Inter omnes. ult.

SUMMARIA.

An voluntas patris sine omni solemnitate manifestata saltem indiciis, valeat inter liberos? 1.

Optimum consilium pater pro liberis suis capere intelligitur. 2.

An hæc lex tantum de patre, an vero etiam de matre sit intelligenda. 3.

An divisio paterna, de qua h. l. agitur, differat a testamento inter liberos? 4.

Notatur sententia Carpzovii, quam ex DD. tradit. 5.

An legi huic sit derogatum? 6.

An avus in testamento nepotes, superstite eorum patre, instituere, & quid prætera

res de eorum successione disponere possit? 7.
An parentes inter liberos teneantur æqualitatem in hereditatis distributione observare? 8.
Ex hoc judicio paterno extranei nihil possunt sperare. 9.

1 Voluntas Patris sine omni solemnitate, manifestata saltem indiciis, valet inter liberos, licet alias ab intestato succederetur, salva tamen Quarta legitima seu Trebellianica, non tamen valet quod alios ex-
2 traneos. Ratio legis est: quia Pater optimum consilium pro liberis suis capere intelligitur, cum nullus affectus sit, qui vincat Paternum, *l. 22. §. ult. ff. ad L. Jul. de Adult. l. fin. pr. C. de Curat. Furios.* Et quia in hac dispositione jus gentium attendendum est, non civile, ut volunt *DD.*
3 Collige: Hanc legem non tantum de Patre; sed etiam de Matre esse intelligendam, quia non suorum tantum liberorum, sed & emancipatorum meminit, ex quo concluditur, non esse rationem decidendi in patria potestate collocandam, sed in parentela, quæ patri pariter ac matri communis est. Recte autem monet *Harpprecht. in §. 3. Inst. de testam. ordin. 206. & seqq.*
4 *& Carpz. p. 3. C. 4. def. 23.* divisionem paternam, de qua hoc loco agitur multum differre a testamento inter liberos, quæ tamen Interpretes mire confundunt; quia hic ab intestato etiam, illic ex testamento succeditur. Et de liberis ab intestato succedentibus hic agi docet Cothman. *vol.*
5 *1. Consf. 6. num. 64.* Et cum parium in gradu hic mentionem faciat Imperator, non videtur subsistere sententia, quam ex *Doctoribus* tradit *Dn. Carpzov. d. Const. 4. def. 16.* quod scilicet Avus etiam inter Nepotes, horum patre adhuc vivente, ex hac lege disponere possit. Nam hoc quod de paribus in gradu hic habetur, id est, Nepotibus, jure repræsentationis parentem defunctum repræsentantibus ab intestato, id nullibi correctum; nam §. *ex imperfecto testamento*, loquitur de testamento, non vero de dispositione patris de dividenda hereditate ab intestato. Quin & hoc ipsum controversum etiam est, an valeat testamentum imperfectum inter nepotes, superstitibus adhuc eorum parentibus. Sed
6 posita hac sententia, non poterit tamen dici per *d. §. ex imperfecto*, huic legi derogatum esse, quia *hæc lex* non præcise de testamento inter liberos, sed de voluntatis paternæ declaratione loquitur, quomodo bona a judice dividenda inter liberos ab intestato, ipso fatente *Dn. Carpzov.* Ergo non potest huic textui derogari per eum textum, qui de dispositione testamentaria, de qua in *d. §. ex imperfecto* loquitur. Et manifeste inter hæc duo est
7 differentia. Nam avus in testamento quidem nepotes superstite eorum parente, potest instituere heredes sed in epistola non potest disponere, quid ab intestato nepotibus his assignandum & quomodo inter Eos dividenda hereditas, cum ab in-
8 testato plane hi non vocentur. Relicto ergo testamento inter liberos, Quæritur; *An requiratur, ut æqualitatem inter liberos observet Pater vel Mater?* Et recte hoc negatur. Nam si parens voluisset, ut præcise ab arbitro observaretur æqualitas, hoc expressisset Imperator, licet dici possit, ex natura successionis ab intestato hoc fluere, sed fortius pro illa sententia militant verba, *Servato Senatus-Consulto.* Nam si præcise in judicio dividendæ hereditatis æqualitas requiratur, cui usui erit beneficium Senatus-Consulti Trebelliani vel Legitima? *Carpz. l. 6. respons. 43. num. 28.* No-
9 tetur etiam: Ex hoc judicio Paterno Extraneos nihil posse sperare. Cetera, quæ hic movent Interpretes, ad alium locum pertinent.

Auth. Si modo.

SUMMARIA.

Requisita omnis dispositionis paternæ inter liberos. 1
Ratio cur tot requisita observari debeant? 2.
Testamenta fraudibus sunt obnoxia. 3.
Practici hanc auth. sæpe adducere solent ad evertenda parentum testamenta inter liberos. 4.
Auth. hæc loquitur de casu, quando parens quid disponere voluit sine testibus inscriptura. 5.
Quo casu manus ipsius testatoris vel subscriptio liberorum requiritur. 6.
Secus est si duos testes adhibuit. 7.
Correctio legis particularis. 8.

1 In omni dispositione Paterna inter liberos

ros requiritur 1. scriptio vel subscriptio ipsius parentis; 2. ut ipse tempus declaret quo si plures epistolæ patris reperirentur, constare posset, utra prior, utra posterior, quæ alii derogat. 3. Nomina Filiorum suorum & alia non consignet notis, sed integris dictionibus; 4. Uncias per totas literas exprimat; 5. Si desit subscriptio parentis, ipsi liberi subscribant *hic*
2 *Nov.* 107. Ratio est unica: ut evitentur
3 fraudes, quibus alioquin testamenta obno-
4 xia. Quamvis autem hanc Authenticam practici sæpe adducere soleant ad evertenda parentum testamenta inter liberos, no-
5 tandum tamen, quod hæc Authentica loquatur de eo casu, quando parens quid disponere voluit sine testibus in scriptura:
6 Nam tunc manus ipsius testatoris, vel li-
7 berorum subscriptio requiritur: Secus ergo si duos testes adhibuit, *Cothmann. Consil.* 99.
8 *n.* 202. *vol.* 2. Et Authentica hæc *l. fin.* corrigit quatenus *lex fin.* de testamento inter liberos, non quatenus de divisione paterna loquitur, *Hartm. Pist. p.* 142. *num.* 25. *& seqq.*

TITULUS XXXVII.

Communi dividundo.

L. Frater. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Deciditur Affirmative. 3.
Rationes decidendi cum limitatione. 4.
Postquam ad divisionem provocatum, & lis contestata, socius suam partem, ut litigiosam, alienare nequit. 5.
Actiones reales sola citatione fiunt litigiosæ. 6.
Ratio cur ad casum propositum n. 5. *requiratur litis contestatio.* 7.
Unus ex consortibus potest altero consorte irrequisito alienare. 8.
Limitatio 1. n. 9.
Limitatio 2. n. 10.
Judicium divisorium est mixtum in rem & personam. 11.
Et ideo sequitur possessorem etiam secundum & tertium. 12.
Si res commode dividi potest, est dividenda regionibus. 13.
Sin vero non commode dividi potest ad licitationem agendum, ut plus licitanti vendatur. 14.
Limitatio. 15.
Si idem licitantur consortes, tunc admittendus is, qui majorem habet partem. 16.
Judex ad licitationem pervenire non potest, si res commode dividi possit. 17.

1 Socius rei communis partem suam Extraneo vendiderat, socio inconsulto,
2 Quæritur, *an recte?* Respondetur quod
3 sic, cum venditio partis propriæ a socio
4 fieri potuerit, sed contra emtorem extraneum datur actio communi divid. ut si res divisionem respuat, v. g. gemma; fiat licitatio, ut is rem accipiat integram, qui rem pluris licebitur, id est, æstimaverit, si autem res dividi commode possit, ad divisionem hanc communi dividundo actione contra novum possessorem agitur, ut
5 suis regionibus dividatur; Sed postquam ad divisionem provocatur & lis contestata, socius suam partem ut litigiosam alienare nequit. Sed cur hic requiritur litis contestatio,
6 cum tamen actiones reales sola citatione fiant litigiosæ, per *Auth. litigiosæ C. de li-*
7 *tig.* Resp. *hic DD.* esse hanc actionem mixtam, nec hic agi principaliter de dominio, sed solum de dividendo, *Castr. hic numer.* 6. Colligit ex hac lege *Salyc.* I.
8 Quod unus ex consortibus possit altero con-
9 sorte irrequisito alienare, nisi statuto aliud receptum, v. g. si statuto receptum, ut Socius vel Cognatus præferatur, *argum. C. Constitutum X. de restit. in integrum*, qua de re *Carpz. p.* 3. *Jurispr. Const.* 15. *def.* 34.
10 *& seqq.* vel, nisi alter socius majorem partem in re habeat, *l.* 34. §. 2. *C. de donat. Carpz. d. Const.* 15. *def.* 34. *Simon. Ulrich. Pistoris ad Obs.* 147. *Hartm. Pist.* de quo
11 vide *in fine*. II. Colligit: Judicium divisorium esse mixtum in rem & personam,
12 & ideo sequi, possessorem etiam secundum & tertium; nam hic dicitur agendum esse contra Emtorem, si scilicet pos-
13 sideat. III. Quod si res commode dividi possit, rem esse dividendam regionibus;
14 sed ubi commode non potest dividi, ad licitationem agendum, ut plus licitanti
15 vendatur, primo quidem uni ex consortibus, deinde aliis etiam extraneis. Sicut dicitur in *l. ad officium* 3. *h. t.* de qua postea.

16 ftea. Quid si vero idem licitentur consortes, tunc eum admitti putat *Tiraq.* qui majorem habet partem *de jure primogen.*
17 *cap. 60. num.* 16. Sed anne Judex ad licitationem pervenire poterit, licet res commode dividi possit, & hoc petat alter? Et negat hoc *Jason. in §. quadam Inst. de Act. num.* 59. & hunc referens *Alv. Valasc. de partit. cap. 93. num. 7.*

L. Si prolatum. 2.

S U M M A R I A.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Decisio. 3.
Ratio decidendi. 4.
In quibus differat h. l. a precedenti. 5.
In quibus conveniant? 6.
Si exceptio præposterationis non fuit opposita, & quis intentet judicium communi dividundo, priusquam partem suam vindicet, probetque rem esse communem, judicium propterea non est nullum. 7.
Licet reus non neget dominium vel communionem, caute tamen facit actor, si probet. 8.
Qua cautela hodie non opus est, si juxta noviss. Constitut. Imper. reus ad omnia libelli membra specifice respondeat fatendo vel negando. 9.
Emendo rem communem videmur societatem contrahere. 10.
Limitatio. 11.

1 Socius & Frater Aviti (militis) vineas communes in solidum creditori suo pignoris loco tradiderat, contra *l. si rem alienam*
2 9. *ff. de pign. act.* Quid agendum Avito?
3 prius debet partem suam vindicare cum fructibus, ut declaretur Dominus, postea poterit provocare ad divisionem, uti in
4 *l. praced.* Si enim prius provocaret ad divisionem, esset præposteratio, & opponeretur ipsi Exceptio Ordinis; nam prius debet constare, an Avitus sit Dominus. Quando autem ad divisionem provocat possessor, tunc per licitationem plus licitanti tota vinea addicitur vel dividitur prout æquum videtur Judici. Ex quibus apparet,
5 in quo differat hæc lex a præcedenti; nam 1. ibi partem dedit, hic totam rem tradidit: 2. ibi vendidit, hic obligavit: 3. ibi possessor non negabat actorem socium, hic vero negabat, & ideo erat necessaria Rei
6 Vindicatio. Conveniunt autem in eo, 1. quod ut ibi, ita & hic actio Communi Dividundo sequatur Possessorem, & hoc loco Creditorem: 2. ut pariter & hic, si res commode non possit dividi ad licita-
7 tionem pervenire possit. Si tamen exceptio præposterationis non fuit opposita, & quis intentet Judicium communi dividundo, probetque rem esse communem, Judicium propterea non [illegible]
§. *de Evict. gl. hic & Salyc. num.* 5. *Castr. num.* 2. *& alii.* Monet tamen *Castr.* & ex
8 eo *Sich. num.* 6. licet Reus non neget dominium vel communionem, tamen Acto-
9 rem caute facere, si probet. Verum hac cautela opus hodie non esset, si juxta Novissimam Constitutionem Imperii Reus ad omnia libelli membra specifice respon-
10 deat fatendo vel negando. Ex hac lege volunt etiam probare, quod emendo rem communem videmur societatem contrahere, *Masc. de probat. concl.* 1316. *numer.* 10. *& Barbosa hic numer.* 3. *& Hillig. in Donell. lib.* 13. *capit.* 15. *lit. G*, quod forte melius.
11 ex *l.* 2. *C. pro Socio* probatur. Inter ipsos autem Creditores si agatur, tunc tantum debitum æstimatur, *l.* 7. §. 12. *ff. h. t.*

L. Ad Officium. 3.

S U M M A R I A.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Decisio. 3.
Ratio decidendi. 4.
Judex delegatus contra unum non potest causam cognoscere, quam debeo contra alium. 5.
Ampliatio hujus. 6.
Limitatio. 7.
Forma libelli hic describitur. 8.
Requisita, ut tertius licitator pro consortibus admittatur. 9.
Si alter consortum justum pretium offerat, non est tertius licitator admittendus. 10.
Non est tertius licitator admittendus, si neutra parte fuerit submissus. 11.
Ratio. 12.
Tunc res videtur commode dividi posse, quando pars separata eam utilitatem præstat, quantam posset præstare alteri unita, & nemo sociorum ex divisione damnum allegare & probare possit. 13.

Quan-

Quando consors vel socius unus majorem cæteris partem habet, ipsi permittendum est jus optionis. 14.
Dubitat de hoc Tiraquell. 15.
Obtinuit tamen communior sententia. 16.

1 Remanserunt mihi cum fratre quædam communia, quorum nonnulla frater pro sua parte alienaverat, provoco ad divisionem.
2 Quæritur. *Contra* [illegible]
3 [illegible] agendum esse cum Emtore
4 sive Possessore, quia judicium est Reale, & si res commode dividi possint, suis regionibus dividendæ, & si res dividi non possint, procedendum juxta *l.* 1. per licitationem, vel res tota uni adjudicanda, & dimidium pretii alteri restituendum; si vero neuter tantum pecuniæ habeat, etiam extraneus emtor admittitur. Ex *principio*
5 collige: Judicem delegatum contra unum non posse causam cognoscere, quam habeo
6 contra alium. Et licet, si rem communem cum pluribus haberem, possim eos coram uno Judice convenire, *t.t.ff. de quibus*
7 *rebus ad eandem judicem eatur*; id tamen non est, si habeam unam rem communem cum uno & alteram cum altero; *Bald. hic num.* 2. *Cast. hic numer.* 3. Unde fluit, diversos etiam esse dandos libellos, *Castr.*
8 *hic numer.* 4. *& Salyc. num.* 2. Formam li-
9 belli hic describunt *Br. & Bl.* Notetur ex *hoc textu*: Tertium Licitatorem non admitti, nisi duo hæc copulative reperiantur, scilicet si alter consortum minus dignum pretium offerat, & alter ob paupertatem non sit idoneus ad idem pretium solvendum, nedum augendum; nam eo casu tertius licitator ab altero consortum, pauperiore scilicet, submissus admittitur, *Castr. hic numer.* 6. Unde probatur senten-
10 tia Doctorum, si alter consortum justum
11 pretium offerat, non esse tertium licitatorem admittendum; *Castr. hic d. l. & Salyc. num.* 2. & multo minus admittendus tertius licitator, si a neutra parte fuerit sub-
12 missus; quia non licet extraneo compellere alterum ad hanc venditionem, quæ ex licitatione consurgit, & iste extraneus non habet jus in processu; *Bald. hic numer.* 6. *Castr. hic num.* 6. *infra & Salyc. num.* 2. & ideo dubia decisio *Dn. Carpz. p.* 3. *Jurispr. Const.* 5. *def.* 40. Quia autem sæpe in hac materia mentio fit rei dividuæ & individuæ, ideo hinc non male *Barbos.* rem quæ commode dividi possit, hanc esse di-
13 cit, *num.* 8. quando pars separata eam utilitatem præstat, quantam præstare posset alteri unita, etsi nemo sociorum ex divisione damnum allegare & probare possit, *Gutierr. de juram. Confirm. p.* 1. *cap.* 58.
14 *num.* 6. quem allegat *d. l. Barb.* In eo sane casu, quando consors vel socius unus [illegible] partem habet, ipsi permittendum esse jus optionis, ex *l.* 34. §. 2. *C. de donat.* tradunt *Capyc. dec.* 36. *num.* 1. *Petrus Sanz. Morquecchi de divis. bon. l.* 2. *cap.* 10. *n.* 7. *& Valasc. de Part.* 22. *nu.* 3. *Carpz. part.* 3. *Jurispr. const.* 15. *def.* 34. &
15 quos hic *Barbosa* allegat. Sed de eo videtur dubitare ipse *Tiraq. de Primogen. q.*
16 60. *n.* 16. & communior sententia obtinuit.

L. Si major. 4.

SUMMARIA.

Divisioni standum est. 1.
Ampliatio. 2.
Limitatio. 3.
Si minor per divisionem est læsus, datur restitutio in integrum. 4.
Quæ manserunt indivisa, ad eorum divisionem adhuc agi potest. 5.
In divisione ratio est habenda sumtuum ab herede uno factorum. 6.
Item fructuum perceptorum, nec non doli admissi & culpæ. 7.
Ratio horum. 8.
Divisionem esse factam, est facti, & propterea probandum. 9.
Si fratres pro diviso feudum possederint per longum tempus videntur & præsumuntur inter se divisisse. 10.
Quæ limitatio quamvis displiceat Salyceto, Jasoni & Cephalo. *n.* 11.
Vindicatur tamen ab Auctore, addita insimul limitatione. 12.

1 Divisioni standum est, licet nullum In-
2 strumentum desuper confectum, modo
3 aliunde probari possit, *hic & l.* 12. *tit. præ-*
4 *ced.* Si tamen minor quis læsus sit, datur
5 Restitutio, & si quæ manserunt indivisa, ad eorum divisionem adhuc agi potest &
6 habenda est ratio sumtuum ab uno here-
7 de factorum, item fructuum perceptorum, nec non doli admissi & culpæ, *l.* 3. *h. t.*
8 quia præstationes personales in hoc Judicium

cium veniunt, per *l.* 34. *ff. h. t.* Col-
9 ligitur ex *hac l:* Divisionem, esse fa-
ctam, esse facti, & ideo hoc probandum
ab eo, qui allegat *Mascard:* Concl. 527. *In
tract. de Probat.* Quæstionem autem hic post
10 *glossam* omnes tractant: *An si fratres pro
diviso fundum possederint per longum tem-
pus, videantur & præsumantur inter se di-
visisse?* Quod hic *glossa Br. Bl. & ceteri In-
terpretes* affirmant per *l.* 64. *ff. pro Socio*,
Menoch. lib. 3. *præs.* 60. *Petr. Sanz. in tract.
de Divisione Bon. lib.* 1. *cap. ult. Mozzius de
Natura Societatis num.* 46. & quos hic al-
legat *Barbos.* Sed multi requirunt, ut æqua-
11 liter possideant, quod displicet *hic Salyc. n.* 2.
Jason. lib. 3. *Consil.* 2. *& Cephalo Conf.* 737.
12 *num.* 15. Sed puto omnino si nulla sit pro-
portio inter partes, non videri factam di-
visionem, quamvis præcisé æqualitatem non
requiri putem; nam sic raro præsumi pos-
set divisio, cum facile non possit contin-
gere talis casus, in quo non aliqua inter
partes inæqualitas vel in quantitate vel
qualitate allegari possit.

L. In communione. 5.

S U M M A R I A.

Nemo invitus in communione detinendus. n. 1.

Ratio. 2.

Ampliationes. 3. 4. 5.

Si ad certum tempus placuerit communio, ea retinenda. 6.

Limitatio. 7.

Quando inevitabiles discordiæ ex communione orirentur, possunt partes ad evitandum peccatum ad divisionem procedere, licet pactum juramento confirmatum de non recedendo a communione additum. 8.

Quædam personæ non possunt provocare ad divisionem, possunt tamen provocari. 9.

1 Nemo invitus in communione detinen-
2 dus, quia hæc mater discordiæ, *hic & l.*
3 26. §. 4. *ff. de Condict. Indeb.* etiamsi ita con-
4 ventum sit, *l.* 14. §. 2. *ff. h. t.* & licet per
30. vel plures annos steterint in commu-
nione, *Simon: Pist. Cons.* 5. *quæst.* 3. *Schurff.*
5 *cent.* 2. *cons.* 37. *num.* 18. Licet Testator in-
junxerit heredibus, ut in communione ma-
nerent, *Gœdden. Cons.* 19. *num.* 10. *& seq.
Oldradus Cons.* 241. *Boer. decis.* 87. *n.* 3. *&
cons. seq. Viv. decis.* 294. *Schurff. d. l. nu.* 14.
Carpz. lib. 1. *resp.* 103. *Cothmann. Cons.* 38.
6 *num.* 105. *& seqq. vol.* 1. Sed si ad certum
tempus placuerit communio, ea retinenda,
7 *d. l.* 14. §. 2. *ff. h. t.* nisi propter discordiam
utilius sit á communione recedere, *l.* 14. *in*
8 *fin. ff. pro Socio, Schurff. d. l. num.* 20. Et
hoc casu, quando discordiæ inevitabiles ex
communione orirentur, concederem, licet
pactum juramento confirmatum de non re-
cedendo á communione, posse tamen par-
tes ad evitandum peccatum ad divisionem
procedere, & ita admitto sententiam *Bac-
chovii in Treutl. vol.* 1. *disp.* 19. *th.* 14. *lit.
F.* Conf. & *Menoch. Cons.* 609. *num.* 31. *&
seqq. Lud. Gomez ad d. §. quædam num.* 25.
Inst. de act. Rol. á Valle Cons. 84. *num.* 102
& 22. *Schraderus in miscell. cap.* 21. & quos
9 allegat *hic Barbosa.* Excipitur 1. Minor;
2. Maritus in fundo dotali; & 3. Ecclesiæ
habentes fundum cum privato communem,
qui non possunt provocare ad divisionem,
sed provocari, *l. pen. C. de præd. Min. l.* 1. *&*
2. *C. de fundo dot.*

T I T U L U S XXXVIII.

Communia utriusque Judicii, tum Familiæ Erciscundæ quam communi Dividundo.

L. Divisionem. 1.

S U M M A R I A.

Divisio emtionis instar est. 1.

Limitatio. 2.

Ratio. 3.

Obligat divisio ad evictionem. 4.

Divisio transfert dominium vel usucapiendi conditionem. 5.

Ubi alienatio prohibita, ibi etiam divisio prohibita censetur. 6.

Dubitat de hoc Auctor. 7.

Ratio dubitandi. 8.

Maritus fundum dotalem potest dividere, quando ad divisionem provocatur, non vero alienare. 9.

Ratio diversitatis. 10.

Ubi alienatio & venditio prohibita, ibi ea tantum prohibita est, quæ est voluntaria. 11.

Is qui prohibitus est alienare, non potest ad divisionem provocare. 12.

Limitatio. 13.

Distinguendum est hic inter alienationem simpliciter prohibitam, & in extraneum. 14.

Bona

Bona cum pupillis vel minoribus communia auctoritate tutorum vel curatorum dividenda. 15.

Comparatio inter emtionem & divisionem, item inter emtionem & permutationem, secundum quid intelligenda est. 16.

Ratio. 17.

1 DIvisio Emtionis instar est, præsertim
2 quando ad licitationem proceditur.
3 Permutatio enim est similis Emtioni; Divisio autem est species Permutationis &
4 obligat Divisio ad Evictionem *l. 7. h. t.* &
5 transfert dominium, vel usucapiendi con-
6 ditionem, *l. 17. ff. de Usucap.* Hinc nonnulli, ubi alienatio prohibita, ibi etiam di-
7 visionem prohibitam esse putant, de quo
8 tamen dubito. Nam certum est, exempli causa, Feuda non Regalia inter coheredes dividi posse, vel eos qui Communia Feuda possident; cum tamen alienatio Feudorum sit illicita, videatur *Rosenthal. de Feud.*
9 *cap. 9. memb. 1. Concl. 54. & seq.* Hinc maritus etiam fundum dotalem potest dividere, quando ad divisionem provocatur per *l. ult. tit. praced.* Sed alienare non po-
10 test, per *L. Juliam*. Ratio est: Quia divisio, quando ad eam a socio provocor, est quidem species alienationis, sed necessa-
11 riæ. Ubi autem Alienatio & Venditio prohibita est, ibi ea tantum prohibita est, quæ voluntaria, non necessaria, *l. alia ratione 13. ff. famil. ercisc. l. 5. ff. de petit. hered.* Breviter ergo dicendum videtur,
12 eum qui prohibitus est alienare, non pos-
13 se ad divisionem provocare, nisi sibi expediret, v. g. minorem, sed posse provo-
14 cari. Deinde distinguendum inter alienationem simpliciter prohibitam & in extraneum; si illa prohibita, divisio etiam prohibita, sed si hæc, non item. Vid. *Redoanus de Reb. Eccles. non alien. q. 2. cap. 35. Fusarius de Subst. q. 707. n. 1. & duo-*
15 *bus seqq.* Quando vero bona cum pupillis communia dividenda, vocandos esse tutores & curatores tradit *A. Faber in C. h. t.*
16 *def. 20.* Demum notandum, comparationem istam inter emtionem & divisionem, item inter emtionem & permutationem,
17 secundum quid intelligendam esse: nam emtio solo consensu constat, non ita permutatio aut divisio, *Bacch. ad l. divisionis 45. ff. de pactis.*

L. Etiamsi. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Quæstio inde resultans. 2.

Ratio dubitandi. 3.

Decisio ejus. 4.

Executio parata non potest tribui sententiæ nullæ, consensu tamen partium approbatæ. 5.

Sententia, quæ ob incompetentiam judicis nulla est, partium consensu valida redditur. 6.

Limitatio. 7.

Specialis legis ratio. 8.

DD. hunc textum de omni sententia ab incompetente judice lata intelligunt. 9.

Actus nullus ob supervenientem consensum fit validus. 10.

1 Clericus & Laicus, quorum ille ab hoc provocatus erat, judicio divisorio agunt coram sæculari judice, atque ideo incompetente, sed partes approbant ipsius sententiam, & quilibet acceptat sibi assigna-
2 tam portionem, Quæritur: *An valeat di-*
3 *visio?* Videtur quod non, ob *l. privato-*
4 *rum sup. de Jurisd.* Resp. valere divisionem non ob auctoritatem sententiæ, sed ob consensum; & ob pactum seu contractum, ut notat *hic Bart. Bl. Castr. & alii. Afflict.*
5 *dec. 117. num. 6.* Cujus observationis effe-
6 ctus est, ut executio parata non possit
7 tribui sententiæ nullæ, consensu tamen partium approbatæ, *Dec. cons. 499. in fin.* Possunt conferri, quos magno numero hic
8 allegat *Barbos. n. 8.* Colligunt inde: Sententiam, quæ ob incompetentiam judicis nulla est, partium consensu validam reddi modo jurisdictio potuerit prorogari. Conferatur *Hillig. in Don. lib. 17. cap. 22. lit. B*, quamvis hic etiam specialis ratio in odio
9 communionis sita esse videatur; sed *DD.* generaliter *hunc textum* de omni sententia ab incompetente judice lata intelligunt.
10 Imo actus nullus ob supervenientem consensum fit validus, ut ex *lege hac* colligunt *hic Doctores*, & ex iis *Thomingius Cons. 8. num. 61.*

L. Majoribus. 3.

SUMMARIA.

Communis legis intellectus. 1.

Loquitur h. l. de extrajudicialibus divisionibus. 2.
L. 12. C. de resc. vend. *& in aliis b. f. contractibus locum habet*. 3.
Regula ex h. l. 3. & cit. l. 2. deducta. 4.
Ratio, cur majorum in h. l. mentio facta? 5.
Sententia Ant. Fab. h. l. restringentis notatur. 6.
Ratio notationis. 7.
Limitatio 1. *regulæ supra traditæ*. 8.
Ratio Limitationis. 9.
Limitatio 2. n. 10.
Is quoque restituendus, qui ipse divisit, & alteri opinionem dedit. 11.
Berlichii & Mevii *sententia notatur*. 12.
Ratio. 13.
Sæpissime una lex generaliter loquens ex alia restrictionem accipit. 14.
Berlichii & Mevii *sententia in judiciis recepta multas patitur exceptiones*. 15.

1 Hanc *legem tertiam* commun. DD. intelligunt, non tantum de læsione alterius dolo facta, sed de enormi læsione ultra di-
2 midium. Licet enim verba generaliter sonent, loquitur tamen de Extrajudicialibus
3 Divisionibus. Nota bene: *legem secundam C. de Resc. Vendit.* & in aliis contractibus
4 bonæ fidei locum habere. Regula est itaque, Majorennem dolo alterius læsum, vel si dolus tantum sit in re & non in animo, quod tunc ex hac lege possit implorari officium judicis & sententiæ reformatio peti, sicut hic inferunt Interpretes, sufficere in libello *ex h. l. vel l. 2. de Rescind. Vend.* concludere ad reformationem divi-
5 sionis. Propterea autem majorum meminit, quia de minoribus non est dubium, quin ii etiam ob læsionem non enormem,
6 notabilem tamen, restitui possint. Et licet *hanc legem* ad casum nondum impletæ divisionis restringere velit *Ant. Faber*
7 *dec.* 8. *err.* 1. aliud tamen verbis & sententiæ hujus legis convenire videtur, ut recte *Dn. Carpz. p. 2. Jurispr. Const.* 34. *def.*
8 11. Sed additur hic limitatio nisi a Judi-
9 ce facta esset divisio, quia scilicet res judicata non potest ob læsionem rescindi.
10 Altera limitatio *ex l. 7. C. h. t.* si sciens pretium ita læsus quis esset, *Carpz. d. def.* 11.
11 *& p. 3. Const.* 15. *def.* 19. *&* 20. & eum quoque restituendum esse, qui ipse divisit & alteri optionem dedit, tradit *Ant. Fab. in Brunnem. in Codicem Tom. I.*
12 *C. in hoc titulo def.* 5. Quamvis autem *Berlich. part. 1. Decis.* 146. *& p. 3. Concl.* 21. *n.* 72. nec non *Dominus Mevius de jure Lubec. part. 2. tit. 2. art.* 29. *num.* 13. *& seqq.* putarit divisionem privatim factam, etiamsi non sit enormis læsio, tamen emendari,
13 id video communi sententiæ repugnare, & quamvis hujus legis verba generalia huic
14 sententiæ singulari favere videantur; non tamen infrequens est, ut una lex generaliter loquens, ex alia restrictionem acci-
15 piat. Interim suo loco istam sententiam relinquo, & vereor ne ista sententia in judiciis recepta multas pariat lites.

L. Si patruus. 4.

S U M M A R I A.

Hanc l. notabilem fecit Bartolus. 1.
Casus legis. 2.
Quæstio inde resultans. 3.
Deciditur negative. 4.
Ratio negationis. 5.
Limitatio 1. n. 6.
Limitatio 2. n. 7.
Res ex pecunia communi emta, non est communis. 8.
Res ex pecunia mea emta non est mea, sed ementis. 9.
Si quis non dixerit, quo nomine emat, in dubio pro se & suo nomine emere præsumitur. 10.
Limitatio. 11.
Extenditur h. l. ad pecuniam communiter repertam, & prædia ex ea comparata. 12.
Si societas particularis, quæsita nomine proprio etiam ex pecunia communi, non veniunt communicanda, sed tantum pars pecuniæ communis. 13.
Personæ, quæ a regula superiori excipiuntur. 14.

1 Hanc legem notabilem fecit *Bartolus*.
2 Patruus meus mecum communia habet bona, quædam bona vendit, pretium exinde redactum non est commune, *argum. l.* 48. §. *fin. ff. de furt.* Ex pretio illo fundum comparat suo nomine; nam si communi nomine comparasset, communis foret, *l.*
3 24. *ff. de Negot. Gest.* Quæritur: *An mihi detur Actio, ut fundum emtum mecum com-*
4 *municet?* Quod negatur, quia in fundo il-
5 lo, quem ille suo nomine emit, nullum
6 jus habeo, nisi sit socius omnium bono-

 rum,

rum, qui rem etiam suo nomine emtam semper tenetur communicare, *l.* 74. *ff. pro*
7 *Socio*, aut nisi fuerit meus Tutor, *l. si Curator* 3. C. *Arb. Tut.* alias agendum tantum est ad communicandum pretium, ex bonis communibus redactum, *argum. l. pe-*
8 *nult. tit. præced.* Collige: Rem ex communi pecunia emtam non esse communem,
9 & rem ex pecunia mea emtam non esse meam, sed ementis, quod auctoritatibus Doctorum confirmat *hic Barbosa*. Videatur & *Card. Mantica de tac. & amb. convent.*
10 *lib.* 6. *tit.* 16. *num.* 21. *& seq.* & si non dixerit aliquis, quo nomine emat, in dubio pro se & suo nomine emere præsumitur, *l. & magis* 4. *ff. de solut. l. si pactum* 9. *ff.*
11 *de probat.* nisi conjecturæ, quibus hic multum tribuit *Baldus*, aut loci consuetudo aliud suadeat, *Mant. d. lib.* 6. *tit.* 17. *num.*
12 1. *& seq. & Barbos. in fine*. Potest etiam aliter *hæc lex* intelligi de pecunia communi reperta, & ex ea prædiis comparatis,
13 & secundum hunc intellectum, si societas particularis, quæsita nomine proprio etiam ex pecunia communi (nam in secundo intellectu hoc præsupponitur) non veniunt communicanda, sed tantum pars pecuniæ communis, *Petr. Barb. ad l.* 1. *p.* 1. *num.* 37.
14 *ff. soluto matr.* Excipitur a Regula superiori Miles, Pupillus, Minor & Ecclesia, partim per textum, partim *argumento l. si ut proponis* 8. C. *de Rei Vind. Corsetus sing.* 112.

De Instrumentis. 5.

SUMMARIA.

Instrumenta communia apud quem deponenda? 1.
Apud quos non sunt deposita, illis descripta recognitaque tradenda seu copiæ judiciales. 2.
Possessor debet cavere de exhibendis originalibus si iis opus est. 3.
Etiam sorti hic potest esse locus. 4.
Ad licitationem hoc casu non deveniendum. 5.

1 Instrumenta communia, vel apud digniorem heredem, *l. fin. ff. de fide instrum.* vel apud eum, qui majore ex parte he-
2 res est, *l.* 5. *ff. Famil. ercisc.* vel apud Sequestrum vel Judicem debent deponi, ceteris descripta recognitaque tradenda seu
3 copiæ judiciales; & possessor debet cavere de exhibendis Originalibus, si iis opus
4 sit, vel poterit etiam res sorti committi, de quo vid. *Gail. lib.* 2. *obs.* 149. *num.* 9. *Mynf. cent.* 4. *obs.* 37. *num.* 14. *Meischn. t.* 3. *d.* 13. *num.* 228. *& decis.* 24. *num.* 5. *Wesenb.*
5 *in t. famil. ercisc. num.* 6. Sed ad licitationem deveniendum non est, *l.* 6. *ff. famil. ercisc.*

L. Si cum patruo. 6.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Ratio dubitandi. 3.
Negatur quæstio. 4.
Ampliatur decisio. 5.
Conditio jurisjurandi testamento reprobatur. 6.
Conditio jurisjurandi de futuro reprobatur. 7.
Si perjurium factum, ex l. fin. de crim. Stell. *agendum.* 8.

1 Dividunt Socii inter se bona, alter autem promittit, se aliquem agrum alteri integrum permissurum, si jurarit se nullum dolum adhibuisse; sed alter juramentum non præstitit, nihilominus tamen vult re-
2 tinere agrum, ejusque instrumenta, Quæritur: *An possit non præstito juramento re-*
3 *tinere?* Videtur quod sic, quia improbatur conditio jurisjurandi *in l.* 8. *ff. de con-*
4 *dit. instit.* Sed negatur hic; quin imo hac
5 conditione juramenti non impleta, potest
6 etiam agi ad divisionem agri, quia reprobatur conditio jurisjurandi in testamentis, non contractibus, & præterea conditio hæc de præterito est, quæ alias non reproba-
7 tur, licet bene conditio jurisjurandi de fu-
8 turo reprobetur. Si tamen pejeret, ex *l. fin. ff. de crim. Stellionatus* agendum esse, hic monent *DD.* & instruunt, non esse mentionem faciendam de violata religione, sed saltem de interesse deferentis, quod ex communi intellectu *l.* 2. *C. de rebus creditis* ortum videtur, de quo *infra*.

L. Si fratres. 7.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde resultans. 2.
Ad quam respondetur per distinctionem. 3.
Limitatio. 4.
Sublimitatio. 5.
Ex divisione agi potest ad evictionem. 6.
Quær. an coheres, qui renunciat evictioni, ad

ad partem pretii agere possit? 7.
Affirmatur quæstio. 8.
Sensus l. emtorem §. fin. ff. de act. emt. *n.* 9.
Alia quæstio. 10.
Circa quam fluctuat Baldus, *& inclinat contra Gl.* 11.
Quæ tamen defenditur. 12. & 13.
Rationi Baldi *respondetur.* 14.
Non statim quis scire rem esse alienam præsumitur, qui evictioni renunciat. 15.
DD. qui statuunt, in proposito casu non posse agi ad præstandam evictionem, sententia non est adeo improbabilis. 16.
Variæ DD. circa casum propositum opiniones. 17.
Auctor rem totam distinctione quadam expedit. 18.

1 Frater meus fundum, qui pro indivisis
partibus communis erat, sine meo consensu pignori obligavit suo creditori, & cum postea divideremus, ego illum fundum sortior; sed frater nullam mentionem pignoris facit. Postea Creditor contra me agit actione hypothecaria ratione totius fundi; sed quia frater suam tantum partem obligare potuit, per *l. si rem alienam* 9. *pr. ff. de pign. act.* ideoque evincitur ipsius tantum pars, alteram vero partem, quam
2 frater obligare non potuit, retineo. Quæritur: *qua actione possim ob partem fundi*
3 *evictam agere contra fratrem?* & Respond. me agere posse contra fratrem ad præstandam evictionem actione ex stipulatu, si scilicet stipulatio intercessit. Sed si nulla stipulatio facta, præscriptis verbis ago, quasi ex permutatione, dum loco fundi ejus, quem ego adeptus sum, frater alia bona adeptus est, & ago ad id, quod interest, fundi partem mihi evictam non es-
4 se. Si vero sciverim fundum esse obligatum, non possum agere ad præstandam
5 evictionem, nisi ea expresse mihi promissa sit, per *l. si fundum* 27. *C. de evict.* Col-
6 lige? Ex Divisione agi ad evictionem, de quo actum supra in *l.* 14. *Cod. Famil. ercisc.*
7 Sed quæritur hic: *An coheres, qui renunciat evictioni, ad partem pretii agere pos-*
8 *sit?* quod affirmandum videtur ex *l. emto-*
9 *rem* §. *fin. ff. de act. emt.* cujus sententia hæc est, quando in contractu expressum fuit, ut de evictione non tenetur, tunc quidem venditor de evictione non tenetur ad interesse vel ad damna; tenetur tamen ad pretium restituendum, si nihil specialiter expressum, quod etiam ad hoc nolit teneri, de quo *Ant. de Burgos rep. c. fin. n.* 15. *X. de emt. Romanus sing.* 387. *Caballinus de evict.* §. 2, *num.* 23. & §. 5. *num.* 25. *Covar. lib.* 3. *resol. cap.* 17. *num.* 2. *Molina de J. & J. d.* 280. *num.* 18. *Jo. Franc. Bal-*
10 *th. tit.* 8. *resol. Bavar. ref.* 5. Quæritur igitur: *An ille coheres, qui renunciavit evictioni, nihilominus ad tantundem propor-*
11 *tionabiliter restituendum teneatur?* Interpretes hic, præsertim *Baldus* fluctuant, & contra *glossam* inclinant in eam sententiam, quod possit alter, cui res evincitur, uti condictione ob causam, non quasi re
12 evicta, sed quasi re non tradita; putant tamen subtiliter dici posse, si quis scienter rem alienam accipit, tunc non esse contractum do ut des, sed ut facias, scilicet tradas; nec esse locum pœnitentiæ, quia contractus erat hinc inde impletus
13 juxta intentionem contrahentium. Aliam rationem pro *glossa* addit *Gomez tomo* 2. *resol. c.* 2. *num.* 34. quod hic ob mutuum periculum non possit agi ad restitutionem, quod omnes communi periculo evictionis
14 subjaceant. Sane *Baldi* rationi, qua salva-
15 re vult *glossam*, potest responderi, quod non statim aliquis sciat rem esse alienam,
16 qui evictioni renunciat. Conferantur etiam *DD.* quos *hic Barb.* allegat *num.* 6. qui statuunt, non posse agi ad præstandam evictionem; quorum sententiam non puto adeo esse improbabilem ex ratione *Gome-*
17 *zii*, quamvis DD. ab eo allegati diversimode loquantur. Nam *Gail. l.* 2. *obs.* 139. *num.* 15. de coherede sciente rem alienam loquitur, *Caballinus de evict.* 4. *num.* 51. paucis verbis id attingit, & in specie non quærit: an non ad partem pretii re-
18 stituendam teneatur. Puto distinguendum esse: Aut coheredes omnes accipiunt nomina, aut immobilia pariter periculo subjecta, & tunc si placet, ne præstetur evictio, coheredem coheredi non obligari ad partem pretii; aut unus accipit pecuniam, alter fundum; aut unus prædium sine controversia liberum, alter aliud periculo subjectum, & quia tunc cessat ratio mutui periculi, utique tunc ad pretii partem tantum agi potest ex *l.* 11. §. *fin. ff. de act. emt.* & sic distinguit *Steph. Gratianus par-*

te 2. disceptat. forens. cap. 234. num. 10.

L. Si inter vos. 8.

SUMMARIA.

Quando divisio facta non possit retractari. 1.
De jure Canon. sicuti omnia pacta, ita quoque pactum divisionis suam firmitatem habet. 2.

1 Quando divisio facta 1. inter majorennes: 2. Sine dolo: 3. Sine enormi læsione: 4. per traditionem & acceptionem rerum divisarum, vel per stipulationem fuit consummata, *hic & l. 45. ff. de pact.* tunc ea retractari nequit, *Don. lib. 9. cap. 11.*
2 De Traditione, quod hic additur ex jure Canonico, non est necessarium, sicut enim omnia pacta, ita etiam divisionis pactum suam firmitatem habet.

L. Familiæ. 9.

SUMMARIA.

Non potest agi judicio divisorio, nisi bona sint in rerum natura & nondum divisa. 1.
Limitatio. 2.
Ratio. 3.

1 Non agi potest judicio divisorio, nisi bona sint in rerum natura, & nondum di-
2 visa, scilicet ad ea dividenda, bene tamen ad præstationes Personales, per *l. 18. C.*
3 *Famil. ercisc.* Nam licet res communes sint, ad præstationes tamen personales, & quidem sæpius agere possum.

L. Scriptura. 10.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde proveniens. 2.
Quæ deciditur affirmative, addita statim ratione. 3.
Limitatio. 4.
Verba enunciativa in Testamento non probant. 5.
Regulæ hujus declaratio adducitur remissive. 6.

1 Diviserat Testator inter liberos omnia bona, & dixerat se nulla alia habere; post mortem autem nonnulla a Patre non no-
2 minata unus coheredum detinet, Quæritur: *An eorum divisionem petere possint ceteri?*
3 Aff. quia verbis testatoris dispositionis statur, non enunciationis per *l. verba 6. C.*
4 *de testam.* nisi juraverit, se nulla alia habere, *Nov. 48. & Auth. quod obtinet C. de probat.* Colligunt *ex hac lege DD.* cele-
5 brem illam Regulam: Quod verba Enunciativa in Testamento non probent, *hic & l. 7. C. de Testam. Militis, l. 14. C. de Sti-*
6 *pulat.* quam Regulam declarant *Mascard. concl. 622. Cardin. Mantic. de Conjecturis ult. volunt. lib. 3. tit. 12. Trentac. de V. Resol. 2. Besold. p. 2. consil. 31. & p. 3. cons. 118. Moller. diff. 67.*

L. Possessionum. 11.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Uxor a marito non debet divelli. 2.
Pacta, quæ pro familiarum conservatione sunt inita, sunt favorabilia, & merentur Cæsaream confirmationem. 3.

1 Familia Servorum sive Adscriptitiorum, cognationis vinculo vinctorum, integra uni adjudicetur, non separetur, Pater a filio
2 neve uxor a marito divellatur, *Dn. Mevius part. 6. decis. 102. num. 2.* Ex qua le-
3 ge colligunt DD. Pacta ea, quæ pro familiarum conservatione sunt inita, esse favorabilia, & confirmationem mereri Cæsaream, de quo *Gail. lib. 2. obs. 127. Rosenthal. de Feud. p. 1. cap. 2. concl. 38.* & quos hic allegat *Barb.*

L. Illud æquitatis. ult.

Casus. 1.
Quæstio inde resultans. 2.
Quæ affirmatur. 3.
Limitatio 1. n. 4.
Limitatio 2. n. 5.
Legis ampliatio. 6.
Extenditur quoque lex ad donationem propter nuptias. 7.
Decisionis ratio. 8.
Duo casus notentur, quibus filia dotem habet præcipuam. 9.
In dubio pater æqualitatem inter liberos servare velle præsumitur. 10.
Legis hujus hodie non adeo magnus est usus. 11.
Excipitur versic. Sin autem extranei &c. *n. 12.*
Filius extraneo conferre non tenetur. 13.
Liberi cum extraneo instituti inter se quidem etiam hodie conferunt, sed non extraneo. 14.

1 Pater elocavit Filiam natu majorem, deditque dotem, elocavit etiam minorem, data

data ipsi dote; sed hujus (minoris) maritus moritur, ideoque dos revertitur ad patrem, atque ita dos minoris cum ceteris paternis bonis consolidatur, & ita dos inter utramque sororem dividenda erat, cum tamen major natu suam dotem retineret, cum eo tempore in hereditate testati cessaret collationis Jus, *leg.* 1. *C. de Collat.*
2 Quæritur: an non etiam minor suam do-
3 tem & præcipuam habere debeat? Affirm.
4 si pater filias instituerit heredes, & si dotes sint æquales, alias si minoris filiæ amplior sit dos, tantum præcipit, quan-
5 tum major filia habet. Si vero cum ex-
6 traneo filia minor instituta, tunc semper dotem suam præcipit totam. Idem ad
7 Avum *in fine* extenditur, & eadem ratio in patre, qui pro filio dedit donationem
8 propter nuptias. Decisionis ratio est favor æquitatis & æqualitatis inter fratres & so-
9 rores. Et ita colligitur, duobus casibus filiam habere dotem præcipuam: 1. quando reliquæ sorores dotem similem acceperunt: 2. quando cum extraneis instituta filia heres, *P. Barb. in l. si cum dotem* 23. §. *si pater num.* 24. *ff. soluto matrim.* Conferatur idem ad *l. post dotem* 41. *num.* 31. *&*
10 *seq. ff. soluto matrim.* Colligitur etiam ex hac lege, patrem in dubio æqualitatem inter liberos servare velle præsumi, nisi contrarium appareat, *Cuno de pactis cap.*
11 15. *num.* 54. Sed cum hodie major natu conferre dotem teneatur, Legis hujus usus
12 non adeo magnus. Versiculus autem, *sin*
13 *autem extranei &c.* omnino etiam hodie locum habet, cum filius extraneo confer-
14 re non teneatur. Nam liberi cum extraneo instituti inter se quidem & hodie conferunt, sed extraneo etiam defuncti fratri, nihil conferunt, *Valasc. de partit. cap.* 12. *num.* 32. *Vasq. de succ. resol.* §. 19. *num.* 12. *Franc. Barry de success. lib.* 14. *tit.* 1. *num.* 3.

TITULUS XXXIX.

Finium Regundorum.

L. Regionem. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Ratio dubitandi. 3.
Decisio negativa. 4.
Ratio. 5.
Termini sunt observandi prout nunc sunt, non prout fuerunt antiquitus. 6.
In venditione fundi non attenduntur fines antiqui. 7.
Venditor fundi fines fundo pro lubitu assignare potest. 8.
Fines non præsumuntur mutati. 9.
Princeps concedendo castrum sub certis demonstratis finibus, non tenetur fines præstare antiquos. 10.

1 Fundum meum, sed mutatis finibus & detracta aliqua parte vendo tibi, tu postea agis contra me, & petis ut secundum
2 antiquos fines præstem fundum; Quæritur
3 an recte? Videtur quod sic, quia antiqui
4 fines attendendi, per *l. ult. ff. h. t.* Sed Re-
5 spond. id non recte peti, quia dum secundum novos fines tibi fundum vendo, servo ven-
6 ditionis fidem. Nota: terminos esse observandos, prout nunc sunt, non prout fuerunt antiquitus, *hic & l. penult. ff. h. t.*
7 Collige: In Venditione fundi non attendi
8 fines antiquos, sed in venditione expressos, & venditorem fundi fines fundo pro
9 lubitu assignare posse. Licet alias fines non præsumantur mutati, sed antiqui mansisse videantur, si non probetur mutatio, per *l. seq. Bald. & Salyc. hic, & Hier. de Monte in Tr. Fin. Regund. cap.* 21. *num.* 1. *&* 2.
10 & hinc probatur, Principem concedendo castrum sub certis demonstratis finibus, non teneri fines præstare juxta antiquos, *Baldus hic & de Monte d. c. n.* 3.

L. Successionum. 2.

SUMMARIA.

Lex hæc extendit legem præcedentem. 1.
Ratio extensionis. 2.
Ampliatio. 3.
Si venditor novum possessorem non certioraverit de finibus mutatis, in dubio juxta antiquos fines venditio facta præsumitur. 4.
Casus, quando in terminis æstimandis ne quidem monumenta vetera attendenda, aut census auctoritas. 5.
Subditi non adito magistratu per viam Transactionis fines pro lubitu dirigere & mutare possunt. 6.
Ratio dubitandi. 7.

Ratio

Ratio decidendi. 8.
Potest etiam judex novos fines dirigere amovendæ obscuritatis gratia. 9.

1 *L*. 2. extendit *legem præcedentem*, si mutatione dominorum & successorum vel vicinorum consensu mutati sint termini; non enim
2 veteres sed novi sunt custodiendi. Nam quamvis in finalibus quæstionibus vetera monumenta & census auctoritas attendenda
3 da sit, secus tamen est, si varietate successorum, & arbitrio possessorum fines mu-
4 tati sint, per *dict. leg. ult.* sed si venditor novum possessorem non certioraverit de finibus mutatis, in dubio juxta antiquos fines venditio facta præsumitur, juxta tradita *Hieronymi de Monte fin. regund. cap*. 21. *num*. 4. *Mascard. de probat. concl.* 393. *n*. 9. & *concl*. 403. *n*. 7. *conclus*. 1083.
5 *nu*. 6. *Menoch. l*. 6. *præs*. 43. Ideoque quando varietate successionum & arbitrio possessorum, fines, additis vel detractis nonnullis portiunculis, postea permutatos esse probetur, ne quidem monumenta vetera attendenda sunt aut census auctoritas, per
6 *l. in finalibus* 11. *ff. h. t*. Et ita subditi, etiam non adito magistratu, per viam transactionis fines pro lubitu dirigere & mutare possunt, *Carpz. p. Jurispr. Const.*
7 41. *def*. 17. licet jus dirigendi fines partem jurisdictionis esse dicat *Klock. cons*. 10. *num.*
8 489. *vol*. 1. Nam hoc intelligendum est, quando partes convenire in finium quæstione non possunt, nam tunc fines dirige-
9 re controversos jurisdictionis est. Et si a partibus potest fieri mutatio, potest etiam a Judice fieri, ut novos fines dirigat amovendæ obscuritatis gratia, *l*. 2. *ff. h. t*. & *Wesemb. in pr. ibid*. 7.

L. Si quis. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Circa quanam hoc in casu quærendum? 2.
Qualis hic requiratur probatio. 3.
In finium regundorum causa, oculari opus est inspectione. 4.
Mittendus ergo agrimensor utriusque partis sumtibus. 5.
Processus circa finium regundorum causam, in casum unius partis contumaciter absentis. 6.
Baldus *hic fluctuat, & tutius esse dicit, in regula permanere*. 7.
Bartoli *sententia verior*. 8.
Ratio. 9.
Plenius est judicium divisorium, quam alia. 10.
Ratio hujus assertionis. 11.
Quæstio quædam. 12.
Cujus prius membrum approbatur a Baldo. 13.
Possessio hic probatur per culturam, & potissimum per perceptionem fructuum. 14.
Probatio per ocularem inspectionem omnibus aliis derogat, nec per rem judicatam excluditur. 15. & seqq.

1 Ago contra Vicinum judicio Finium Regundorum, & conqueror, ipsum de meo agro aliquid occupasse; peto, ut termini
2 reponantur in priorem locum: hic 1. de possessione quærendum est, quantum ego & vicinus hactenus possederimus, postea de proprietate, quo jure quisque possi-
3 deat, quod instrumentis vel Testibus pro-
4 batur, & quia decisio fieri nequit fine
5 oculari inspectione, ideo mittendus agrimensor utriusque partis sumtibus, licet unus tantum petierit, *l*. 4. §. 1. *ff. h. t*. qui terminos collocet, quod per sententiam
6 Judex comprobat, & hic processus observabitur, etsi altera pars contumaciter se absentet. Quod hic speciale, dum lite non contestata, etiam in principali causa
7 in contumaciam proceditur, quamvis autem hic fluctuet *Baldus*, & tutius esse dicat in Regula manere, quæ vult, ut lite non contestata ad sententiam definitivam
8 pervenire non possit, verior tamen est sententia *Bartoli hic* & *Castrensis* & *Sichar-*
9 *di hic num*. 9. & 10. Nam hic aliis remediis, præsertim vero per missionem in rem litigiosam, non posset consuli, actori, & consentit *Covar. l*. 2. *resol. c*. 13. *in fin. Hier. de Monte d. tr. c*. 31. *n*. 4. Col-
10 lige etiam: Plenius hoc esse judicium di-
11 visorium, quam alia. Nam in prioribus non poterat de proprietate vel dominio disputari, sed de iis partes oportebat per instituram Rei Vindicationem & impetratam sententiam esse certas, sed judicio huic quæstio possessionis, quomodo hactenus fines vel agros possederint, & proprietatis, quousque dominium agri se ex-
12 tendat, annexa est. Sed Quæritur, hic: An

An agrimensores prius ponere terminos, & postea hi a judice approbari debeant: An vero Judex prius pronunciare debeat, &
13 *postea agrimensores terminos ponere?* Et prior Practica approbatur *hic a Baldo n.* 2. *& Sichardo n.* 7. cum vix alias judicis
14 sententia possit esse certa. Sed Quæritur hic: *Quomodo possit probari Possessio?* Resp. *Glossa* per culturam, potissimum vero per perceptionem fructuum, de quo *hic DD. & Tiraq. de Præscript.* §. 1. *gl.* 5. *Mascard. Concl.* 1118. *& seq.* & quos *hic* allegat *Barb.*
15 *num.* 8. Notetur hic bene Modus probandi per Ocularem inspectionem, quæ probatio omnibus aliis derogat probationibus, &, nec per rem judicatam excluditur, *Mascard. de probat. in proœm. quæst.* 8. *Rulandus de commiss. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 1. *Berlich. p.* 1. *concl.* 47.
16 *in princ.* Missus autem agrimensor, licet ocularis inspectio ab uno petita sit, ab utroque mercedem petit, *l.* 4. §. 1. *ff. h. t.*
17 Praxis autem hujus ocularis inspectionis videatur ulterius *apud Hier. de Monte d.*
18 *c.* 31. *& c.* 101. Sed notetur *ex l.* 5. *C. unde vi*, quæ cum hoc textu juncta unum Rescriptum efficit, *Cujac. lib.* 19. *obs.* 16. præterea invasorem finium alienorum ad pœnam teneri, de qua in *d. l.* 5. *& in l.* 4. *seq.*

L. Si constiterit. 4.

SUMMARIA.

Pœna constituta in eum, qui finium regundorum agit, & non expectata sententia aliquid de fundo vicini invadit. 1.
Ratio pœnalis hujus constitutionis. 2.
Remedium h. l. est unum ex remediis recuperandæ possessionis, magnamque affinitatem habet cum l. si quis in tantam C. unde vi. 3.
Differentia inter h. l. & l. si quis in tantam C. unde vi. 4.
Si aliquis ante litem motam invaserit alienum, tunc locum habet remedium h. l. n. 5.
Ratio dubitandi. 6.
Responsio ad hoc dubium. 7.
In rescriptis ad certam speciem directis non facile admittitur argumentum a contrario sensu. 8.
Interpretatio verborum: usurpare voluisse. 9.
Alia interpretatio. 10.
Cum grano salis accipiendum quando a nonnullis DD. statuitur, non incurrere pœnam, qui tantum tentavit, sed non perfecit. 11.
Ratio. 12.
Unusquisque contentus esse debet suo, nec appetere rem alienam. 13.
Interdum concurrere potest actio ad interesse vel juramentum in litem. 14.

1 Qui finium regundorum agit, & non expectata sententia aliquid de fundo vicini invadit, ille, si justam habeat actionem, ea cadit, per *l.* 13. *ff. quod met. caus.* Si injustam, partem occupatam non tantum, sed etiam tantundem de suo resti-
2 tuere debet. Ratio in textu; *quod magis unusquisque contentus suo, rem non expetat*
3 *juris alieni*. Atque ideo hoc remedium est unum ex remediis recuperandæ possessionis, magnamque affinitatem habet cum *l. si quis in tantam C. unde vi, & l. ex-*
4 *tat* 13. *ff. quod metus causa*, & differt a *d. l. si quis in tantam*, quod hæc in immobilibus tantum & horum finibus locum habet, & quidem si mutatio illa fiat post litem contestatam, ut ex *glossa hic* com-
5 muniter colligunt *DD.* Sed quid dicendum, si aliquis ante litem motam invaserit alienum, & tunc locum habere dicit Remedium *hujus legis*, juncta tamen *d. l. extat, & l. si quis in tantam, Molina de J.*
6 *& J. disp.* 695. *num.* 10. & quamvis de-
7 latæ quæstionis hic fiat mentio, responderi tamen possit, id ita in specie facti fuisse narratum, & hanc constitutionem ad certam facti speciem esse directam, & ex
8 talibus Rescriptis non facile admitti argu-
9 mentum a contrario sensu. Verba: *usurpare voluisse*, ita hic interpretatur, quod volens usurpaverit, sicut in *l. fin. ff. de re-*
10 *rum divis.* quamvis etiam dici possit, tunc eum effectu non occupasse, ut perpetuo possideret: occupavit enim, sed detecta est occupatio; quare dicitur, eum voluisse occupare cum ad effectum, ut proposuerat, non perduxerit, *Menoch. rem.* 9. *re-*
11 *cup. poss.* 333. Unde cum grano salis accipiendum id, quod habet *Hieron. de Monte d. Tr. c.* 34. *num.* 11. *& Farin. qu.* 178. *num.* 115. *& Barbosa hic num.* 6. quod is non incurrat pœnam, qui tantum tentavit,
12 sed non perfecit. Nam si actu occupavit, licet non retineat, ob detectum crimen, pro

pro eo, qui non perfecit crimen habendus non est. Demum recte omnibus hic incul-
13 cant *DD.* Morale illud: Unumquemque contentum esse debere suo, & rem non debere repetere juris alieni; quod utinam omnes, & in specie illi, qui jura tractant,
14 observarent. Notetur obiter: Quod etiam interdum concurrere possit actio ad interesse vel juramentum in litem, per tradita *Hieron. de Monte d. Tr. c.* 34. *num.* 9. *&* *c.* 69. *num.* 1. *&* 2.

L. Quinque. 5.

SUMMARIA.

Olim judicium finium regundorum de re modica non dabatur. 1.
Hoc abrogatum est in h. l. n. 2.
Ratio. 3.
Sensus hujus L. receptissimus. 4.
Ratio dubitandi. 5.
Sententia illa, quod extraordinarium remedium non detur ob rem modicam, ex l. scio ff. de restit. in integr. *non est undiquaque certa.* 6.
Variorum interpretum difficilis hujus legis intellectus. 7. 8.
Finium regundorum judicio 30. *annorum spacio praescribitur.* 9.

1 Olim hoc judicium de re modica, id est,
2 quinque pedibus, non dabatur; id *hac le-*
3 *ge* aboletur, quia judicium est Ordinarium,
4 quod de re modica etiam dari solet. Est enim hic sensus receptissimus traditus *hic*
5 *a Gl. Baldo, Salyc. Castr. & aliis*, quamvis non habeamus vestigium in jure, super termino 5. pedum non licuisse jurgium mo-
6 vere finale, quamvis etiam sententia illa, quod Extraordinarium remedium non detur ob rem modicam, *l. scio* 4. *ff. de rest.* non sit undiquaque certa; Certe ex illa
7 lege non probatur, de quo alibi. Ideoque alium huic legi perdifficili sensum tribuerunt alii, *Kremberg. ad* §. *quaedam* 20. *Inst.*
8 *de act. num.* 6. ita interpretatur, quod spacium quinque pedum inter confines agros aratorios sit relinquendum, quo ire, agere uterque dominus possit, & aratrum circumduci: Quod spacium 5. pedum usuca-
9 pi vetabat *l.* 12. *Tabb.* Si vero ultra quinque pedes lis moveatur de finibus terrae, tunc locus est judicio finium regundorum, cui tamen 30. annorum spacio praescribitur, si tamdiu vicinus quiete limites agri sui possederit. Ita *Kremberg. d. l.* ubi refert *Baldum de Praescr. p.* 4. *part.* 4. *qu.* 14. *& Heigium ad d.* §. 20. *n.* 39. Conf. *Andr. Alciat. in hanc legem*, cujus repetitio reperitur *vol.* 7. *repetit. juris Civil. & Ludovicum Catum* & quos hic allegat *Barbosa*, quorum tamen omnium disputationes ut meras conjecturas, aliis ventilandas relinquimus.

L. Cunctis. 6.

SUMMARIA.

Actioni finium regundorum non praescribitur 10. *vel* 20. *annis, sed* 30. n. 1.
Ratio. 2.
Dominium rei immobilis 10. *vel* 20. *annis acquiritur.* 3.
Exceptio. 4.
Indirecte huic actioni praescribitur 10. *annis.* 5.
Casus. 6.
Bacchovii sententia tanquam durior notatur. 7.
Lex Codicis emendans Pandectas non semper Justiniani est. 8.
Finibus nondum turbatis non nata est actio finium regundorum. 9.
Tempore finium turbatorum currit praescriptio. 10.
Limites Regnorum, & Parochiarum, nunquam praescribi possunt. 11.
Limitatio. 12.

1 Actioni Finium Regundorum non prae-
2 scribitur 10. vel 20. annis, sed 30. 1. quia occupans partem fundi alieni non habet titulum: 2. haec actio est mixta & simul
3 personalis, quamvis enim dominium rei immobilis 10. vel 20. annis acquiratur,
4 Exceptionem tamen id habere videtur in re cum alio communi, ob naturam actio-
5 nis mixtae: sed indirecte tamen huic actioni praescribitur 10. annis, quando fundum cum finibus usucapio, *l.* 2. §. 6. *pro emt.* quia Universitatem possedi, non singulas partes, *Balb. de Praescript. part.* 4. *partis quartae principal. quaest.* 14. *num.* 5. *&* 6.
6 *Hier. de Monte d. tract. c.* 74. *n.* 3. Vel dici posset, fundum amplioribus finibus possessum ita a me esse emtum, & sic habeo titulum. Si ergo ampliores quis fines possideat ex titulo, quia scilicet auctor ejus eosdem fines ita demonstravit, tunc per praescriptionem longi temporis fines

cum

cum fundo erunt usucapti; Si vero ipse vicinus ampliores fines usurpavit ignorans, tunc, quia titulus deest, præscribitur 30. annis, quæ præscriptio alias etiam in actionibus mixtis locum habet, *l.* 8. *C. de Pe-*
7 *tit. Hered.* Illud sane durius videtur, quod *Bacch. in Treutl. disp.* 19. *th.* 8. *lit.* C, D. statuit, dicto §. 6. esse derogatum per *hunc textum*, qui tamen non est Justinia-
8 ni, quamvis non dicam, legem Codicis emendantem Pandectas semper Justiniani
9 esse debere. Illud sane certum est, finibus nondum turbatis non natam esse actionem finium regundorum, & sic præscribi
10 non posse; sed a tempore turbatorum finium demum currit præscriptio, *Hieron. de Monte d. cap.* 74. *num.* 2. *Balb. d. q.* 14.
11 *n.* 2. Limites Regnorum, Parochiarum &c.
12 nunquam præscribi posse, si de finibus constet, tradunt Canonistæ per *c. super eo de Parochiis, Mynsing. cent.* 6. *obs.* 28. *Menoch. Cons.* 21. *num.* 21. *Auctor. in l.* 16. *ff. h. t. num.* 16.

TITULUS XL.

De Consortibus ejusdem litis.

L. Explosis 1.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Quæ videtur expediri posse per distinctionem. 3.
Consors alicujus litis pro sua parte agere potest. 4.

1 Reus agenti uni ex consortibus ejusdem litis Exceptionem opponit: tibi soli non competit actio, ideoque nolo
2 respondere, nisi adsint consortes. Quæritur: *An Reus hac Exceptione se defendere possit?* Et respondetur, si actor tantum agat de sua parte vel quota, hanc Exceptionem opponi non posse, *l.* 44. *ff. de judic. l.* 9. *ff. de lib. caus. ibique Auctor.*
3 Nota: Consortem alicujus litis pro sua parte agere posse.

L. Commune. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio exinde proveniens. 2.
Affirmatur quæstio, addita limitatione. 3.
Consortes litis quinam? 4.
Plenius in h. l. distinguit Bart. *n.* 5.
A quo ex parte dissentiunt Cujac. & Vult. *n.* 6.
Casus excepti, quibus quis consors non admittitur cum cautione de rato, remissive adducuntur. 7.
Post litem contest. dilatoria exceptio opponi potest. 8.
Limitatio. 9.
Mandatum jurandi in animam omnium unius consortum procuratori dare nequit. 10.

1 Plures litis ejusdem consortes, acturi, vel se defensuri, contestantur litem, postea comparet tantum unus consors litis, & vult
2 nomine omnium agere vel excipere; Quæ-
3 ritur: *An possit?* Aff. Si præstiterit Cautionem de Rato, quando Actor est, vel Cautionem judicatum solvi, quando Reus
4 est. Sunt autem consortes litis proprie, qui habent communem causam, & habent idem jus, id est, eandem causam agendi vel se defendendi, *Berlich. p.* 1. *concl.* 14. *num.* 45.
5 Plenius autem in *hac lege* distinguit *Bart.* quem etiam sequitur *Castrens.* Aut res scilicet est individua, & unus solus potest agere vel defendere, *l.* 4. *si ex Noxali Causa agatur, l. loci Corpus* 4. §. 3. *ff. si Servit. vind.* Aut res dividua est, & tunc vel lis nondum est contestata, & non potest unus agere, nisi pro sua parte, per *l.* 1. *h. t.*
6 (in quo tamen *Cujac. hic & Vult. l.* 2. *jurispr. c.* 30. *n.* 29. laudati a *Berlich. d. l. num.* 54. dissentire videntur; sed horum interpretatio verborum, post litem ordinatam durior) Defendere vero quis posset in solidum, sicut quilibet extraneus, *l. solvendo de Negot. Gest. l. Solutio de Solut.* aut post litem contestatam; & vel vult agere aliis invitis & contradicentibus, & non potest, *l. si petitor ff. de judic.* aut aliis ignorantibus, & tunc potest agere, præstita cautione de rato, ut hic. Et non obstat *l. Pomponius* 40. §. *ratihabitionis* 3. *ff. de Procur.* quia *ista lex* loquitur de emergentibus ante litem contestatam, quibus contestatio finem imponit. Casus exceptos, qui-
7 bus quis consors non admittitur cum cautione de rato, breviter enumeratos habes in *Berlich. d. num.* 56. & quos hic allegat; & quamvis nonnulli eo in casu, in quo Spe-

Speciale Mandatum requiritur, dubitent; eos tamen refellit *Covar. lib.* 1. *Resol. c.* 6.
8 *num.* 6. quia etiam hic post litem contestatam opponitur exceptio mandati defi-
9 cientis. Ex eo colligunt *DD.* post litem contestatam dilatoriam exceptionem opponi posse, quando ea post litem contestatam demum ortum habet, *Maranta p.* 7. *memb.* 9. *num.* 8. & quos hic allegat *Barbosa n.* 3. & *Ummius ad process. disp.* 8.
10 *n.* 56. Mandatum sane jurandi in animam omnium unus consortum procuratori dare nequit, *Dn. Mev. p.* 5. *dec.* 391.

TITULUS XLI.

De Noxalibus Actionibus.

L. Si extat. 1.

SUMMARIA.

De furto in servitute commisso contra dominum servus manumissus conveniri nequit. 1.
Limitatio 1. n. 2.
Potest tamen res surrepta, si extet, vindicari. 3.
Servus manumissus propter furtum antea extraneo factum conveniri potest. 4.
Noxa caput sequitur. 5.
Ratio differentiæ. 6.

1 DE Furto in Servitute commisso contra Dominum, servus manumissus
2 conveniri nequit, nisi postea de novo contractet, id est, de loco in locum trans-
3 ferat. Sed si res surrepta extet, vindicari potest, *l.* 1. *ff. si is qui testamento liber*
4 *est.* Aliud est, si contra extraneum deli-
5 quisset, nam tunc vera illa Regula est, Noxam Caput sequi, §. *omnis* 5. & *seqq.*
6 *Inst. h. t.* Cur autem ex furto extraneo facto, manumissus possit conveniri, non vero ex furto facto domino; ratio est, quia extraneo statim nata actio contra servi dominum, quæ actio semel nata sequitur secundum dominum vel ipsum caput, sed inter dominum & servum ab initio nulla consistit obligatio vel actio, *Sich. hic n.* 4. & *DD. ad* §. *omnis, ibique Auctor.*

L. Si Servi. 9.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde resultans. 2.
Ratio dubitandi. 3.
Decisio affirmativa. 4.
Ratio decidendi. 5.
In dubio Statuta non adimunt beneficia juris communis. 6.
Ratio. 7.
Consuetudo etiam secundum jus commune interpretationem accipit. 8.
Limitatio communis regulæ nostræ legis. 9.
Statuta & consuetudinem ita interpretari debemus, ut quam minimum fieri potest, a jure communi recedatur. 10.

1 Statutum est, ut si quis salicem succidat, puniatur 30. aureis, servus meus id
2 fecit me ignorante; Quæritur: *An non obstante hoc statuto servum noxæ dedendo liberari possim, quemadmodum id in aliis*
3 *delictis licet?* Videtur quod non: quia statuta sunt stricti Juris & debent aliquid
4 operari ultra jus commune. Sed resp. quod
5 sic, ob Regulam, quæ *ex hac lege* probatur: quod Statuta accipiant interpretationem ex jure communi, nisi in specie
6 aliquid contra jus commune faciant; nam in dubio statuta non adimunt beneficia
7 juris communis, ne aliquis damnum pa-
8 tiatur. Et idem de consuetudine dicendum, quod & illa secundum jus commune interpretationem accipiat, per *c. cum dilectus X. de Consuetud. Baldus & Salyc. hic*, quorum hic latissime de Interpretatione Statutorum agit, & *Caval. qu.* 374. & *Alder. Masc. in Tract. de gen. Int. Stat. Concl.* 2. *per tot. Tusc. Concl.* 573. *num.* 2. *seqq. Tit.* 5. & *DD.* quos *hic* magno numero allegat
9 *Barbos. num.* 2. & *seqq.* communiter Limitatur, ut hæc regula non habeat locum in statutis juri communi derogantibus, & ubi statuti mens fuit juri communi derogare, *Gail. lib.* 2. *obs.* 33. *n.* 1. Conferantur & ea, quæ cumulata sunt *in tract. axiom.*
10 *Barbos. lib.* 17. *c.* 49. *axiom.* 1. Simile est quod dicitur, Statuta, ut & consuetudinem ita nos interpretari debere, ut quam minimum a communi jure recedatur, *l. un. C. de inoff. Dot. d. c. cum dilectus, Hartm. Pistor. p.* 1. *q.* 13. *in fin.*

L. Si Servum. 3.

SUMMARIA.

Pro delicto publico potest criminaliter agi contra servum, vel civiliter contra dominum. 1.
Qui tamen a solidi praestatione, dedendo servum noxae, se liberare potest. 2.
Limitatio. 3.
Verbum probaveris *in hac l. non ad omnia praecedentia referendum est.* 4.
Ratio. 5.
Cujac. & Gothofred. *notantur.* 6.
Ratio. 7.
Consentiens dominus eligendi jus amittit. 8.
Licet servi civili actione non possint pulsari, possunt tamen criminaliter puniri. 9.
Limitatio. 10.
Inscriptio ad poenam talionis etiam in Persona vilissima accusata locum habet. 11.

1 Pro Delicto Publico potest criminaliter
agi contra servum, vel Civiliter contra
2 dominum, qui tamen in effectu in solidum non obligatur, sed dedendo noxae
3 servum, liberatur, quando eo ignorante
delictum publicum est commissum, v. g.
4 plagium, ubi nota, verbum: *probaveris*
non ad omnia praecedentia referendum esse, quia alias negativam, dominum scilicet non consensisse, teneretur probare, &
5 se, quia alias negativam, dominum scilicet non consensisse, teneretur probare, &
ipsius actoris intentioni prosit, quod dominus consenserit, ut observavit *Dn. Jo.*
6 *Thoma in Tr. de Noxia anim. c. 8. n. 2.* Et
ideo non video, cur particula *non* transponenda sit ex Basilicis, ut vult *Cujac. l. 5. obs. ult. in fine & ex eo Gothofredus.*
7 Nam verbum: *probaveris* id non consensisse, non refertur, sed ea verba: *eo non*
8 *consentiente*, eo pertinent opinior, quod
consentiens dominus eligendi jus amittat.
9 Collige: Licet servi civili actione pulsari
nequeant, posse tamen eos criminaliter
10 puniri, ubi poena est corporalis, non vero
ubi poena relegatio vel pecuniaria, per *l. hos accusare 12. §. ult. ff. de accus.* quod *Br.* intelligit tantum de poena quotitativa bonorum. Sed generalius id cum *glossa hic* intelligit *Salyc.* qui etiam recte colli-
11 git ex verbo *solemniter*, inscriptionem ad
poenam talionis in persona vilissima accusata, locum habuisse.

L. Si Servus. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quaestio inde deducta. 2.
Deciditur per distinctionem. 3.
Actio vi bonorum raptorum intra annum in quadruplum, post annum vero in simplum competit. 4.
Noxalis actio non est nova species, sed qualitas actionis alias competentis. 5.
Illustratur hoc exemplo. 6.
Si sciente domino servus deliquit, dominus tenetur in solidum, nec dedendo servum liberatur. 7.
Si quid ex delicto ad dominum pervenit, id sine noxae deditione repeti potest. 8.
Propter raptum uxoris servus criminaliter conveniri potest. 9.
In effectu pro iisdem habentur, nescire, & scire quidem, sed impedire non posse. 10.
Damnatus Dominus ex delicto servi, si nulla culpa intervenerit, habet tamen adhuc optionem an velit noxae dedere mancipium, an vero solvere poenas & damna. 11.
Casus ubi dominus praecise poenam & damna solvere tenetur. 12.

1 Servus tuus uxorem Titii & ejus bona
2 rapuerat, Quaeritur: *Quae actiones dentur*
3 *contra te?* Resp. Si te ignorante, seu
sciente quidem, sed prohibere non valente fecit, tum teneris Actione vi bonorum
4 te fecit, tum teneris Actione vi bonorum
raptorum in quadruplum intra annum, post
annum in simplum, sed dedendo noxae ser-
5 vum liberaris: quia noxalis actio non est nova
actionis species, sed qualitas, ideoque sicut actio
vi bonorum contra raptorem datur in quadruplum, ita etiam datur contra raptoris
dominum, sed ibi habet hanc qualitatem,
6 ut dominus dedendo servum se possit liberare, si servus domino ignorante quid de-
7 liquit; nam si eo sciente factum, Dominus in solidum obligatur, nec dedendo
8 servum liberatur. Si vero ex rebus ad te
aliquid pervenit, id sine noxae deditione
9 repeti potest. Propter raptum uxoris vero
ipse servus criminaliter conveniri potest.
Collige ex hoc textu: Quomodo hic con-
10 ferantur, & in effectu hic pro iisdem habeantur nescire, & scire quidem, sed im-
11 pedire non posse. Collige etiam: Damnatum dominum ex delicto servi, si nulla

la domini culpa intervenerit, habere tamen optionem, an velit noxæ dedere mancipium, id est, dominium ejus in actorem transferre, vel solvere damna & pœnas.
12 Sane si lis contra dominum mancipii sit contestata, & de delicto mancipii constet, & Reus adeo sit in mora tradendi, si mancipium postea moriatur, Dominus non habet amplius electionem, sed præcise pœnam & damna solvere tenetur, *arg. l.* 1. *h. Molin. de J. & J. tr.* 2. *d.* 701. *n.* 4.

L. Si tibi. ult.

SUMMARIA.

Ob furtum servi domino sciente factum servus ipse non convenitur, sed tenetur dominus. 1.
Et quidem ad integram litis æstimationem. 2.
Ampliatio. 3.
Idem in famulis hodiernis dici potest & liberis. 4.
Patresfamil. suorum liberorum & famulorum delictis obviare debent. 5.
Extenditur lex ad magistratum subditos non avertentem. 6.
Quæst. an in foro conscientiæ dominus pro delicto servi teneatur, tractatur remissive. 7.

1 Ob Furtum servi domino sciente factum, servus ipse, qui bona non habet; non convenitur, sed tenetur dominus Actione furti, Condictione Furtiva & Rei Vindicatione, adeo ut tradendo servum Dominus
2 non liberetur, sed ad integram litis æstimationem, perinde ac si jussisset, oblige-
3 tur, *l.* 2. *cum seq. h. t.* licet interim servum manumiserit, *l.* 2. §. 1. & *l.* 5. §. 1. *ff. h. t.*
4 Idem in famulis hodiernis dici potest, & liberis. Si enim hi crimen committunt vel delictum scientibus patribusfamilias, & impedire valentibus, ad pœnam, pecunia-
5 riam præsertim, obligari ipsos patresfamilias, qui suorum liberorum & famulorum
6 delictis obviare debebant, *l.* 2. *ff. h. t.* idem etiam de Magistratu subditos non avertente. Vid. *Cagnolus in l. culpa. caret num.* 3. *ff. de R. J. Gomez lib.* 3. *Resol. cap.* 3. *n.* 4. *vers. Secus vero si sit Filius vel Servus vel persona subjecta ei &c. Farin. Pr. Crim. q.* 51.
7 *num.* 40. An autem in foro conscientiæ, Dominus pro delicto servi teneatur, Vid. *Ludov. Molin. d. Tr.* 2. *d.* 713. *per totam.*

TITULUS XLII.

Ad Exhibendum.

L. Si dominium. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde deducta affirmatur. 2.
Limitatio. 3.
Legitima liberorum omnis gravaminis debet esse expers. 4.
Actio ad exhibendum est præparatoria rei vindicationis. 5.
Ratio. 6.
Potest etiam aliis actionibus præponi hoc judicium præparatorium. 7.
Potest hoc judicium cum ipsa rei vindicatione vel causa principali cumulari. 8.
Limitatio. 9.
Ex persona matris filius venire potest contra factum patris. 10.
Limitatio. 11.
Non obst. l. cum matre C. de R. V. *n.* 12.
Probatio interesse vel dominii præsumtiva in hoc judicio facta non relevat actorem in judicio principali a plena dominii & juris sui probatione. 13.
Probatio in hoc judicio præparatorio facta non sufficit in principali. 14.
Ratio. 15.
In judicio exhibitorio sufficit summaria cognitio. 16.
In summaria cognitione admittuntur præsumptiones. 17.
Si res parvi est præjudicii, juramento interesse probari potest. 18.
Hilligeri *sententia notatur.* 19.
Super iisdem articulis, qui fuerunt exhibiti in hoc judicio præparatorio, possunt etiam testes in principali judicio exhiberi. 20.
Mutata forma judicii, etiam probationis natura mutatur. 21.
In hoc judicio non admittuntur exceptiones, quæ sunt altioris indaginis. 22.

1 Pater tuus alienaverat servum dotalem, Matre tua ignorante, hunc vindicaturus, ut servum certius cognoscas, intendis præparatorium judicium ad Exhiben-
2 dum; Quæritur, *an recte?* Resp. Affirma-
3 tive, si non fueris heres Patris, aut non nisi

4 nisi in legitima, quæ omnis gravaminis de-
5 bet esse expers, per *l.* 32. *supra de inoff. testam.* Collige: Actionem ad exhibendum esse præparatoriam rei vindicationis. Nam
6 per hanc actionem non petit se instrui actor a reo, sed vult tantum certo scire, an hæc res sit, quam petere intendit, ne in cassum laboret *Hillig. in Donell. lib.* 20.
7 *c.* 9. *lit. C*, quamvis etiam aliis actionibus præponi possit hoc præparatorium judicium, *Sich. ad Rubr. h. t. & l.* 1. & quos citat *Hil-*
8 *lig. d. c.* 9. *lit. A.* Et sic cum præparatorium sit hoc judicium, cum ipsa rei vindicatione vel causa principali cumulari potest, li-
9 cet hoc citius expediendum, *Oldendorp. cl.* 3. *Act.* 1. *Q.* 7. *Sich. ad Rub. h. t. n.* 8. *Hillig. d. c.* 9. *in fin. Gylman. l.* 2. *Rerum judic. De-*
10 *cis.* 52. *n.* 1. Colligunt præterea ex hac le-
11 ge *hic Bl. Salyc. Castr. Sich.* ex persona Matris posse filium venire contra factum
12 patris, si hujus heres non sit, ne obstet *l. Cum a matre* 14. *C. de Rei Vind.* Deinde pro-
13 batur ex *hac lege*, licet quis interesse suum vel dominium præsumptive probaverit in hoc judicio ad Exhibendum, tamen in ipso judicio principali plene de domi-
14 nio ac jure actoris probandum esse, nec probationem in hoc judicio præparatorio factam sufficere in principali, quia in ju-
15 dicio ad Exhibendum non fit præjudicium magnum ei, qui cogitur exhibere, ideo
16 summaria cognitio sufficit, in qua cogni-
17 tione admittuntur præsumtiones, quæ animum judicis eo permovent, ut pronunciet rem esse Exhibendam. In Rei Vindicatione autem, cum de proprietate ibi agatur, magnum fit præjudicium, ut ex verbis finalibus hoc probat *Sich. hic num.* 7. imo
18 si parvi res præjudicii, juramento interesse hoc probari potest, *l.* 5. *ff. h. t.* Quod vero *Hillig. d. c.* 9. *tit. X.* eo ipso dicit probatum esse interesse, quod actor vult vin-
19 dicare, in eo ipsi non assentior; nam ita vindicanti nulla foret probatio necessaria. Ex dictis fluit etiam hoc, quod super iis-
20 dem articulis, qui fuerunt exhibiti in hoc præparatorio judicio, possint etiam Testes in principali judicio examinari. Nam mu-
21 tata forma judicii, etiam probationis natura mutatur, *Hillig. d. l.* Nec in hoc ju-
22 dicio attenduntur vel admittuntur Exceptiones, quæ sunt altioris indaginis, sed eæ principali judicio reservantur, *l.* 3. §. 13. *ff. h. t. & ibi Bart. & Hillig. d. c.* 9. *lit. T.*

L. Si criminis. 2.

SUMMARIA.

Criminale judicium contra ipsum servum datur, non dominum. 1.
Limitatio. 2.
Etiam in criminalibus judicium ad exhibendum, ut judicium præparatorium institui potest. 3.
Intellectus Accurs. Salyc. aliorumque *h. l. notatur.* 4.
Ratio hujus notationis. 5.
Florentina lectio præ vulgari approbatur. 6.
Ipse servus, non dominus, criminis reus postulari dicitur. 7.
Ratio, cur in criminali judicio exhiberi debeat servus. 8.

1 Criminale judicium contra ipsum servum datur, non Dominum, per *l.* 3. *tit. præced.*
2 Ad Exhibendum tamen prius contra dominum agi potest, ut sciatur, quis sit ser-
3 vus, qui delictum fecit. Collige etiam: in Criminalibus Judicium ad exhibendum, ut
4 Judicium præparatorium, institui posse. Licet enim *hanc legem* 2. de causa civili accipiant hic *Accurs. Salyc. Castr. & Sichard.*
5 hoc sensu, quando ob crimen servi læsus contra dominum vult agere, ut noxæ det vel damnum resarciat, utuntur tamen hi omnes & quotquot ipsos sequuntur, falsa hypothesi. Allegant enim *l.* 13. *ff. h. t.* ubi juxta veterem lectionem requiri *pecunia-*
6 *rium* interesse videbatur. Sed mendosa illa lectio & melior Florentina, quæ legit *peculiariter*, ut probat *Hillig. in d. c.* 9. *lit.*
7 *T.* Et certe servus ipse (non Dominus) criminis Reus postulari dicitur, facit *l.* 2. *& 7. C. de Accus. & l.* 2. *C. de custod. Reorum,*
8 quin & justa ac probabilis hic causa exhibitionis, ut servus præsens accusetur, cum testibus componatur, ac ut socios & complices indicet, *Don. d. c.* 9. *& ibi Hillig. lit. P.*

L. Neque. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Duo sunt requisita actionis ad exhibendum. 2.
Quæstio ex casu orta. 3.
Decisio negativa cum ratione decidendi. 4.

Absu-

Absolutio non obest, quando ex nova causa agitur. 5.
Cessante causa finali seu primaria rei judicatæ, non nocet exceptio rei judicatæ. 6.
Legis dispositio extenditur ad rei vindicationem. 7.
Quomodo judex in rei vindicatione debeat absolvere reum, si actor quidem probaverit dominium, non vero possessionem. 8.
Notabilis est l. si a te 9. ff. d. exc. rei judic. *n.* 9.
Casus quo prior sententia sine novo processu executioni traditur. 10.
Quando ex sententia resultare possunt diversi effectus, causam exprimat judex, quam absolvat reum. 11.
Ratio. 12.
Ex causa nova superveniente semper licitum est, non obstante exceptione rei judicatæ, denuo agere. 13.
Quæst. an si egerim vel ad exhibendum, vel rei vindicatione, & succubuerim, velim tamen ex alia nova causa agere, admittendus sim? 14.
Quæ expeditur per communem distinctionem. 15.
Quæstio alia. 16.
Quæ negatur. 17.
Quotiescunque in judicio mutatur aut res, aut persona, aut causa, tunc non obstat exceptio rei judicatæ. 18.

1 Egi contra te ad Exhibendum, sed quia forte non possidebas, aut ego nullum in-
2 teresse tunc habui, quæ duo sunt requisita hujus actionis, *l.* 3. §. 9. *& fin. ff. h.t.* fuisti absolutus. Sed quia jam possides, ad
3 Exhibendum tecum iterum ago. Quæritur:
4 *An mihi obstet Exceptio rei judicatæ?* Negatur, quia ex nova causa ago & cumulata lis est, seu in aliam naturam translata. Cum enim ex diversa causa agitur, non est eadem lis, nec obstat Exceptio rei ju-
5 dicatæ, *l.* 11. §. 4. *ff. de Exc. Rei Judic.* Collige: Absolutionem non obesse, quando
6 ex nova causa agitur. Cessante enim causa finali seu primaria rei judicatæ, non nocet Exceptio rei judicatæ, *hic & l.* 9. *pr. ff. de Except. Rei jud. Surdus Consil.* 268. *n.* 28. *Zang. de Except. p.* 3. *c.* 17. *num.* 49.
7 *& seqq.* Idem in Rei Vindicatione si non probata possessio; ubi tamen Notandum,
8 si Actor probaverit dominium, non vero possessionem, non debere judicem absolute reum absolvere, sed ita pronunciare: Declaramus actorem esse dominum, sed reum, quia non possidet, absolvimus ab
9 instantia, per practicam notabilis *legis si a te* 9. *ff. de Exc. Rei jud. Castr. hic num.* 2.
10 *Sich. num.* 3. *& seq. Zas. in d. l.* 9. & tunc si postea possidere incipiat reus, sine novo processu prior sententia executioni traditur contra reum, nec opponitur Exceptio rei judicatæ, *Petr. Barb. in l. si constante* 24. §. *fin. n.* 13. *ff. Sol. Mat.* Si autem Judex ita non pronunciat, sed simpliciter Reum absolvit, tunc quidem processu novo opus est, quia non potest constare, ex qua causa absolverit. Sed opponi non poterit Exceptio rei judicatæ, ideoque in hoc casu utile est, ut exprimat causam Judex, ob quam causam absolvat reum, quod toties
11 etiam necesse est, quando ex sententia re-
12 sultare possunt diversi effectus, ne sententia noceat indefinite & generaliter con-
13 cepta, post *Socinum Zas. d. l.* Certum ergo est indistincte ex causa nova superveniente, semper licitum esse, non obstante
14 Exceptione rei judicatæ, denuo agere. Sed quid si egerim vel ad Exhibendum, vel Rei Vindicatione & succubuerim, velim tamen ex alia causa non quidem nova & superveniente, sed præexistente, sed in judicium nondum deducta agere, *An admit-*
15 *tendus sim?* Et communis est distinctio, quam hic post glossam tradunt *Salyc. n.* 2.
16 *Castr. n.* 3. *Sich. n.* 5. utrum causa specialis judicium ante deducta, an tantum in genere de dominio actum: si illud, ex alia agere possum, sin hoc, non possum agere, quia omne meum jus in judicium deduxisse videor, per *l. si mater* 11. *pr. & §.* 1. *& ibi Zasius de Except. rei judic. Zang. d. c.* 17. *n.* 57. *& seqq.* Illud autem hic quærit *Salyc.* si in casu hujus legis absolutus reus, quod non possideret, cum tamen vere & illo tempore possederit, an reus possit excipere: imo etiam tempore sententiæ pos-
17 sedi. Et omnino puto, reum non posse hoc allegare citra notam turpitudinis, quicquid dicat *Salyc.* Demum observa ex *hac*
18 *lege*; Quotiescunque in judicio mutatur aut Res, aut Persona, aut causa, tunc non obstare Exceptionem Rei judicatæ, *l.* 3. *ff. de except. rei jud. Sich. hic num.* 3.

L. Non

L. Non ignorabit. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quamvis ex præteriti temporis possessione non nisi in immobilibus præsentis temporis possessio præsumatur, idem tamen in re mobili est. 2.
Limitatio. 3.
Ratio. 4.
Delicta non præsumuntur. 5.
Actio ad exhibendum est arbitraria. 6.
Contra non exhibentem, aut nimis sero exhibentem, datur juramentum in litem veritatis. 7.
In ff. & Institutionibus sæpe legimus contra eum, qui mala f. rem dissipavit, agi ad exhibendum. 8.

1 Tu possides Instrumenta mea, quæ exhibere jussus, recusas, datur mihi potestas jurandi in litem, id est, juramento afferendi, tanti mea interfuisse, rem fuisse exhibitam, aut saltem citius fuisse exhibitam,
2 *l. pen. ff. de in lit. jur.* Collige: Quamvis ex præteriti temporis possessio præsumatur, per *l. sive possidetis* 16. *C. de probat. Ant. Gabriel. lib.* 1. *tit. de præsumpt. concl.* 10. *n.* 2. & 3. *Mascard. de Probat. vol.* 3. *Concl.* 1202. *num.* 22. *Menoch. lib.* 6. *præsumpt.* 94. *n.* 24.
3 *Alciat. reg.* 2. *præs.* 21. *num.* 7. idem tamen in re mobili esse, si quis eam tempore
4 litis motæ possedit; nam tunc etiam adhuc eam rem possidere videtur, ut ex *hac l.* colligunt *hic DD.* & *Menoch. d. l. n.* 28. nam alias rem litigiosam alienasset, quod
5 foret delictum: delicta autem non præsu-
6 muntur. Collige ex hac lege: I. Hanc
7 actionem esse Arbitrariam: II. Contra non Exhibentem, aut nimis sero Exhibentem, dari juramentum in litem, non quidem Affectionis, sed Veritatis, quo juro, tanti mea interfuisse exhibitionem non fuisse dilatam, *Sesserus de juram. l.* 5. *n.* 30. *Afflict. dec.* 330. *num.* 3. quem refert *Farin. quæst.* 176. *num.* 46. quæ utilitas, ipsa re exhibenda interdum potest esse major *l.* 9. §. *fin.*
8 *ff. h. t.* & ideo sæpe legimus in *ff.* & *Institutionibus*, quod contra eum, qui mala fide rem dissipavit, agatur ad Exhibendum, ut in §. 2. *Inst. quib. alien. licet*, ubi dicitur de nummis alienis mala fide consumtis. Hi omnes textus intelligendi sunt, eo fine dari ad Exhibendum actionem, ut jurari possit in litem.

L. Ad exhibendum. 5.

SUMMARIA.

Contra possidentem hæc datur actio. 1.
Ampliatio. 2.
Ratio hujus. 3.
Is, qui dolo desiit possidere, ad exhibendum, vel potius ad interesse tenetur, quod res exhibita non sit, nec exhiberi possit. 4.
Ratio. 5.
Hæc actio non datur contra heredem. 6.

1 Contra Possidentem datur hæc actio, *l.* 3. §. *ult. ff. h. t. Auctor in l.* 5. *ff. h. t. n.* 11.
2 aut si dolo possidere desiit, *hic & l.* 14. *ff.* & *l.* 9. *pr.* & §§. *seqq. ff. h. t. Auctor in l.* 9.
3 *ff. h. t. num.* 1. Ex quibus enim causis, si res extent, in rem agitur, ex iis, si vel celentur, vel mala fide sunt consumtæ, ad Exhibendum agitur, non ad id quidem ut exhibeantur, quod fieri non potest, sed ut in litem juretur, juxta *l. praced.* Col-
4 lige: Eum qui dolo desiit possidere, ad exhibendum, vel potius ad interesse teneri, quod res exhibita non sit, nec exhiberi possit; omnia enim fere eadem, quæ est *in l. fin. ff. de Rei Vind.* locum habet,
5 *Oldend. d. l. in fin. Hillig. d. c.* 9. *lit.* Z, cum major hic culpa in denegata Exhibitione, quæ minoris præjudicii, quam in restitu-
6 tione denegata. Sic nec hæc actio datur contra heredem, nisi quatenus ex dolo defuncti locupletior redditus, *l.* 12. §. *ult. Hill. lit.* Zz *d. c.* 9.

L. Instrumenta. 6.

SUMMARIA.

Concurrit quandoque accusatio criminalis cum actione ad exhibendum. 1.
Invasio hic dicitur etiam de mobilibus. 2.
Invasio de immobilibus proprie dicitur. 3.
Invasio proprie dicitur de violentia. 4.

1 De Instrumento meo per vim ablato datur accusatio Criminalis de vi publica vel privata, & actio quoque ad Exhibendum. Collige: Concursum hujus actionis cum cri-
2 minali judicio. Obiter hic notetur: Inva-
3 sionem hic dici etiam de mobilibus, tamen de immobilibus proprie hæc vox usurpe-
4 tur, & invasionem proprie dici de violentia.

tia: nam alias criminaliter non posset agi, nisi per vim instrumenta fuissent prærepta. Si enim tantum clam surrepta, non daretur Criminalis actio, nisi esset Testamentum ex cujus surreptione & occultatione, non vero alterius Instrumenti, oritur accusatio criminis falsi, *l. 2. ff. ad L. Corn. de falsis*, *DD. hic* de quo alibi.

L. Exhibitionis. 7.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Ratio dubitandi. 3.
Negatur quæstio. 4.
Ratio negationis. 5.
Actio ad exhibendum concurrit quandoque cum actione L. Aquiliæ. 6.
Lex h. est singularis & difficilis. 7.
Actio ad exhibendum est personalis. 8.
Realem illam vocat Donell. 9.
Prior sententia videtur verior. 10.
Oritur autem hæc actio ex obligatione legali. 11.
Vocatur in rem scripta. 12.
Ratio. 13.
Non clam res possidere decet. 14.
Quær. quid in libello hujus actionis in factum petere debeam? 15.
Respondetur. 16.
Quær. an si rem deterioratam sciens accipiam, mihi præjudicem? 17.
Negatur quæstio. 18.

1 Egi contra te ad Exhibendum equum, jussus etiam es exhibere eundem, sed ex-
2 hibuisti eum deterioratum, Quæritur: *An*
3 *adhuc agere possim ad Exhibendum?* Vide-
4 tur quod sic, ob *l. 9. §. 3. ff. h. t.* Sed Ne-
5 gatur, quia interest, utrum forma rei sit mutata, v. g. Scyphi, de quo *d. l. 9.* agit, an vero tantum qualitas deteriorata, ubi non ad Exhibendum, sed in factum ago ex jussu judicis, quia jussus scilicet est exhibere, quod quidem fecit, sed exhibuit
6 deteriorem, concurrit tamen hæc Actio cum Actione Legis Aquiliæ, *l. 42. ff. ad L. Aquil.* Notant hic Interpretes *Br. Bl.*
7 *Salyc. Castr. & Sich.* (qui omnes hanc legem commendant seu singularem & diffi-
8 cilem) Actionem ad Exhibendum esse
9 Personalem. Nam licet *Donell. d. l. 20. c. 9.* Realem vocet, *Bacch.* vero in *Wesenb. n.*
10 *1.* dubitat; verior tamen est sententia ab Interpretibus hujus legis non tantum, sed & passim recepta, quod sit Personalis,
11 quæ non quidem ex contractu vel delicto descendant, sed ex Obligatione legali, ut
12 loquuntur, ad quam se ille adstringit, qui
13 rem illam possidet, unde in rem scripta
14 vocatur, quia possessorem sequitur. Nam quicunque rem aliquam possidere incipit, hoc ipso se quasi obligat (liceat mihi ita loqui) ad Exhibendam illam rem omnibus, qui interesse aliquod & prætendunt & probant: non enim clam res possidere decet. *Vid. Oldend. d. t. q. 2. Gylman d. l. n. 3. Mindanus l. 2. de Mandat. cap. 50. num. 4. Hillig. d. c. 9. lit. B & seqq. Setserus de*
15 *juram. d. l. 5. c. 5. n. 29.* Sed quæritur: *Quid in libello hujus Actionis in factum petere debeam?* Resp. *DD. hic* debere narrari, quod
16 quidem rem illam exhibuerit reus, sed non integre, verum culpa sua deterioratam, ideoque petere me debere per hanc novam actionem in factum, ut æstimatio-
17 nem illius detrimenti mihi solvat. Quæritur etiam: *Si rem deterioratam sciens*
18 *accipiam, an mihi præjudicem?* quod Negat *hic Sich. num.* 8. quamvis utilius videatur & securius, si acceptem cum Protestatione, ob incertum litis eventum & periculi metum.

L. Si res tuas. 8.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Affirmatur. 3.
Ex pacto alterius circa rem meam, & inutilitatem meam apposito habeo actionem utilem. 4.
Exceptio habetur in h. l. *a regula, quæ traditur in* §. alteri Instit. de inutil. stipul. *n*. 5.
Si procurator circa rem meam stipulatur quid, tunc mihi datur actio utilis. 6.
Cum l. h. conjungenda est l. si cum venderet 13. ff. de pignor. *n*. 7.
H. l. argumentum. 8.
Quando in resolutionem contractus pactum est circa rem meam initum, tunc revertetur ipso jure ad me dominium non tantum, sed ex ipso pacto resolutivo circa rem meam habeo actionem utilem. 9.

1 Titius res meas deponit apud te hac conditione, ut mihi restituatur, hic plures actio-

actiones mihi competunt: nam contra te ut possessorem habeo Actionem Realem
2 & ad Exhibendum. Sed quæritur; *An mi-*
3 *hi contra te detur Actio Depositi?* Quod affirmatur, sive Titio successi sive non, ut
4 hoc casu detur actio utilis. Notant hic DD. Ex Pacto alterius circa rem meam apposito, me habere actionem utilem, *hic & l.* 13. *ff. de Pign. Act.* & sic haberemus
5 Exceptionem ad §. *alteri Inst. de inutil. Sti-*
6 *pul.* Unde etiam inferunt, si procurator circa rem meam quid stipuletur, quod tunc mihi detur actio utilis, *Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 14. *tit.* 24. *num.* 6.
7 Posset etiam dici, conjungendam esse *leg. si cum venderet* 13. *ff. de Pignor. Act.*
8 ubi similis habetur facti species, & tamen juxta veriorem Doctorum sententiam propterea dicitur ex pacto Creditoris debitori in factum actio competere, quia pactum ita erat conceptum, ut sonaret resolutio-
9 nem contractus. Nam quando in resolutionem contractus pactum est circa rem meam, tunc revertetur ipso jure ad me dominium non tantum, sed ex ipso pacto resolutivo circa rem meam habeo actionem utilem, *Tiraq. de Retr. Convent.* §. 1. *gl.* 7. *num.* 14. *Rolandus de Valle Cons.* 62. *n.* 41. *& seqq. vol.* 2. & quos allegat *Thomas Michael inter Consilia Klockii vol.* 2. *Cons.* 24. *num.* 308. *& seqq.*

L. Si ex quocunque. ult.

SUMMARIUM.

Ei, qui Debitori solvit, competit actio ad exhibendum instrumentum obligationis.

Debitori qui solvit, & ita naturaliter est liberatus, competit actio ad exhibendum Instrumentum Obligationis, *hic & l. dissoluta* 2. *C. de condict. sine causa.*

TITULUS XLIII.

De Aleatoribus & alearum lusu.

Legem 1. & 2. *ut Authent.* consulto prætermimus. *Lex vero* 3. in aliis Codicibus est *ultima tituli ultimi*; nam ibi in titulo cum Religiosis Aleatores conjunguntur.

L. Alearum usus. 3.

SUMMARIA.

Aleæ lusus quinam? 1.
Pro pecunia ludere semper est prohibitum. 2.
Limitatio. 3.
Quicquid in Ludo solvitur, per h. L. condici potest ab eo, qui dedit, vel a parentibus, vel dominis, si filii vel servi luserint. 4.
A liberis, quæ a parentibus lusu sunt deperdita, usque ad legitimam repeti possunt. 5.
Omnes contractus & promissiones factæ in ludo prohibito vel occasione ludi prohibiti sunt invalidi. 6.
Venditio inter collusores celebrata nulla est, nec actio ad evictionem datur, nec mutuum. 7.
Quæst. An collusor in foro conscientiæ ultor teneatur restituere, quod per lusum acquisivit? 8.
Videtur affirmanda. 9.
Limitatio. 10.
Ratio. 11.
Covarr. & Molin. *sententia tanquam periculosa notatur.* 12.
Ratio cur sit periculosa. 13.
In dubio præsumi non potest, quod collusor amissam pecuniam nolit repetere. 14.
Securior & communior Theologorum moralium sententia. 15.
Donatio non præsumitur. 16.
Pauci animæ suæ saluti consulunt. 17.
Si recuset collusor acceptare, tunc juste retinet alter, quod per lusum acquisivit. 18.
Restitutio lucri per lusum acquisiti non injungitur in pœnam, sed quia nullo justo titulo acquisitum. 19.
Si is, qui perdidit in lusu, nolit illud repetere, repeti illud potest a municipio, & demum a Fisco. 20.
Limitatio. 21.
Ludus virtutis omnino concessus est. 22.
Ad unum solidum ludere concessit Justinianus. 23.
Quær. an consuetudine introduci possit, ut cesset repetitio. 24.
Probabiliter hoc negatur. 25.
Ratio dubitandi. 26.
Ratio decidendi. 27.
Contra Decalogum agere videntur, qui circa

circa notabilem quantitatem ludunt. 28.
Potest consuetudo ludum facere impunitum, sed non licitum. 29.
Qui filiosfamilias, & Studiosos in Academiam missos pecuniis emungunt, illi mala fide & cum salutis jactura lucrum retinent. 30.
Ratio. 31.
Si juramento quis promiserit, se velle pecuniam solvere lusu perditam, juramentum quidem est præstandum, sed postea potest repeti, quod est solutum. 32.
Si collusor nolit recipere, ad Fiscum lucrum pertinet, ut turpiter quæsitum. 33.
Incommoditates ex ludo provenientes. 34.
Jus circa Sponsiones, remissive. 35.

1 Aleæ lusus est omnis ille, qui fortuna
2 nititur, & ubi pro pecunia luditur, quod
3 semper prohibitum, nisi fiat pro rebus,
quæ esui & potui apponuntur, *l. fin. ff. h.*
4 *t. ibique auctor num.* 1. & quicquid in ludo
solvitur, per *h. l.* condici potest ab eo,
qui dedit, vel a Parentibus vel Dominis,
si filii vel servi luserint, *l. ult.* §. 1. *ff. h.*
t. & hac l. 3. *Molin. de J. & J. disp.* 519. *&*
5 *seqq.* Et sic etiam a liberis, quæ a Parentibus
deperdita sunt lusu, usque ad legitimam
repeti posse statuunt, *Tiraq. de*
LL. Connub. gl. 5. *n.* 81. *Farin. q.* 109. *num.*
187. *Doring. in Biblioth. sua* verbo: *alea n.*
6 82. Imo omnes Contractus & promissiones
factæ in ludo prohibito vel occasione
ludi prohibiti, sunt invalidi, *l. ult. C. h. t.*
7 & ideo venditio inter collusores celebrata
nulla est, nec actio ad Evictionem datur,
nec mutuum &c. *Farin. d. quæst.* 109. *parte*
6. *per totam, Doring. d. l. num.* 83. *Mozzius*
8 *in tit. de Mutuo columm.* 7. *num.* 10. Sed, *an*
collusor ultro id restituere teneatur in foro
conscientiæ, quod per lusum acquisivit?
9 Videtur id affirmare, præsertim si alium
10 ad id provocaverit, *Farin. d. q.* 109. *parte*
11 5. *numer.* 182. nam taliter acquisitum caret
titulo & bona fide, *Farin. d. Q. num.*
12 184. Sed *Covarr. in c. peccatum, p.* 2. §. 4.
num. 8. *Molin. d. J. & J. disp.* 514. *numer.* 2.
putant posse aliquem lucrum tamdiu retinere,
donec per sententiam condemnetur.
13 Sed periculosa hæc sententia, Posset dici,
juste posse retineri illud lucrum, donec repetatur.
Nam si non repetatur, argumento
est, ipsum, qui perdidit, non repetitu-
14 rum, sed potius suo pudori consulere. Sed
ubi non habet istam præsumtionem, quod
collusor amissam pecuniam repetere vel
oblatam recipere nolit, quemadmodum
hoc in dubio præsumi non potest, tunc
tenetur ante repetitionem restituere collu-
15 sori, quia titulus deest. Securior igitur &
communior Theologorum Moralium sententia
est, restituendum aut offerendum
illud lucrum, si sit considerabilis summa,
16 quia donatio non præsumitur, sed si recusset
acceptare alter, tunc juste retinetur; si
alter sui juris sit, *Thes. p.* 4. *q.* 19. *n.* 2.
17 Sed quam pauci animæ suæ saluti consu-
18 lunt; Multo magis igitur restituendum lucrum,
quando repetit, qui perdidit, etiam
extra judicium; jam enim certus est de
voluntate alterius, & destituitur bona fide,
quia contra leges acquisivit, & destituitur
etiam titulo. Qua conscientia ergo retine-
19 re potuit usque ad sententiam. Et restitutio
lucri non injungitur in pœnam, sed
quia nullo justo titulo acquisitum & con-
20 tra leges, vel si is, qui perdidit, nolit
repetere, repeti a municipio, & demum
21 a Fisco potest; non obstante, nisi quin-
22 quaginta annorum præscriptione. Ludus
sane virtutis omnino concessus est, *l.* 2. *&*
23 3. *ff. h. t.* sicut etiam ad unum solidum lu-
24 dere concessit Justinianus. Sane quia consuetudine
plerique volunt introduci posse,
& introductum esse, ut non detur repeti-
25 tio, quæritur: *An hæc opinio valeat?* Probabilior
videtur Negans, quæ est *Petri*
Heigii part. 2. *quæst.* 10. *num.* 33. *Rauchb. p.*
2. *q.* 25. *& Farin. in tract. de divers. Crimin.
quæst.* 109. *num.* 46. *& multis seqq.*
26 Quamvis enim ludum fortunæ in puncto
juris naturalis, extra prohibitionem juris
civilis consideratum, licitum esse velit *Molin.
de J. & J. d.* 510. *in f. & d.* 511. *in fine,*
27 sententia tamen hæc suspecta & falsa. Nam
de bonis temporalibus ludere, & res suas
fortunæ committere, procul dubio etiam
juri naturali repugnat. Nam cum hic non
28 sit modus acquirendi dominii, certe oportet
contra Decalogum agere eos, qui
circa notabilem quantitatem ludunt. Ideoque
hoc quidem consuetudo introducere
potest, ut non sit necesse restituere pecuniam,
non vero ludum posse fieri licitum;
29 potest consuetudo facere ludum impunitum,
sed non licitum, quam distinctio-
nem

nem refert *Farin. d. q. 52.* Conf. *Cludius de Condict. Indeb. c. 6. num. 63. Carpz. lib. 6. Resp. 96. Auctor in l. 1. ff. h. t. n. 12.* Si igitur, qui ludo quid adquirunt, restituere tenentur
30 lucrum, quid dicendum de iis, qui ludunt cum filiisfamilias, cum Studiosis in Academiam transmissis, & eos pecuniis emungunt,
31 qui tamen non sunt domini pecuniarum paternarum, nec liberam earum administrationem, nec dissipandi facultatem habent. Illi certe consentientibus omnibus mala fide & cum salutis jactura lu-
32 crum retinent. Sed quid si collusor sub juramento promittat, si ludo victus, se velle pecuniam solvere? Resp. juramentum esse servandum, sed postea posse repe-
33 ti; *Thes. d. l.* aut si alter nolit recipere, ad Fiscum pertinebit, ut turpiter quæsitum.
34 Satis de ludo, quo sæpe non luditur, sed DEUS blasphematur, tempus perditur, sanguis humanus funditur. Sed opera luderetur, si plura de ludo dicere vellemus. Nam insedit hæc corruptela ita hominum mentibus, ut nec atrocissimis calamitatibus
35 eximi potuerit, nec possit. Quid juris circa Sponsiones, Auctor docet in *l. 3. ff. h. t. per tot.*

TITULUS XLIV.

De religiosis & sumptibus funerum.

L. Si vi. 1. L. Si nec dum, 10. & l. ult.

SUMMARIA.

Corpora defunctorum alicubi eo animo sepulta, ut ibi perpetuo maneant, sine concessione Principis effodere non licet. 1.
Limitatio. 2.
Quæstio, l. 1. h. t. n. 3.
Responsio. 4.
Ratio decidendi; quia, quæ a solo Principe conceduntur, reputantur inter impossibilia. 5.
DD. quorundam circa quæstionem propositam sententia. 6.
Legari etiam possunt ea, quæ parari difficulter possunt. 7.
Auctoris sententia. 8.
Ut cadaver defuncti transferri possit, duo requiruntur. 9.

1 Corpora defunctorum alicubi eo animo sepulta, ut ibi perpetuo maneant, *l.*
2 *10. h. t. & l. 40. ff. eod.* (non deposita ad tempus, *d. l. 10.*) sine affectu, id est, concessione Principis effodere non licet, *l. ult.* Sed si justa causa adsit, v. g. si vis fluminis contingat sepulcrum, potest tolli corpus, probata Præsidi causa, hodie Epi-
3 scopo, *l. 1. h. t.* In dicta autem *l. 1.* quærunt *Castrensis & Sichardus*: *An si testator jusserit, ut suum corpus semel sepultum, vel etiam liberorum corpora semel sepulta, in alium locum transferantur, sub pœna privationis hereditatis, an heredes sub pœna amissio-*
4 *nis facere id teneantur?* Et respondent quod
5 non, quia quæ a solo Principe concedun-
6 tur, reputantur inter impossibilia, sed alii, ut *Vasq. de Success. §. 7. num. 10. Spino in Spec. Testam. gl. 2. princ. num. 8.* quos hic *Barbos. in collect.* sequitur *num. 3.* contrarium statuunt, quia quod etiam a Principe conceditur, non reputatur inter impos-
7 sibilia, & legari etiam possunt ea, quæ parari difficulter possunt, *l. 39. §. 7. de legat. 1.*
8 Ergo, si talis casus offerretur, causam dispositionis attenderem, si ea probabilis, suaderem, ut heres peteret translationem, sin vero nulla probabilis causa translationis esset, non puto teneri heredem, ut
9 hanc petat; nam duo in *l. 1.* requiruntur ad translationem cadaveris: I. Justa causa, II. Consensus superioris; frustra autem hic peteretur, si justa causa deficiat, cum ambo copulative requirantur.

L. Invito. 2.

SUMMARIA.

Locus religiosus fit, si domino fundi consentiente mortuus inferatur. 1.
Locus religiosus commercio hominum eximitur. 2.
Non fit religiosus locus, cui invito Domino mortuus illatus est. 3.
Huic derogatum c. 3. X. de sepult. n. 4.
Quæstio: an propria auctoritate eximere liceat Domino loci mortuum, qui ipso invito est illatus? 5.
Ratio dubitandi. 6.
Ratio decidendi. 7.

1 Locus religiosus fit, si domino fundi
2 consentiente mortuus inferatur, & tunc
3 commercio hominum eximitur, non autem si domino ignorante vel invito fuerit illa-
4 tus, *§. 9. Inst. de R. D.* Huic derogatum *c. 4. X. de Sepultur.* Sed quæritur; *An pro-*

pria auctoritate eximere liceat Domino locii
6 Videtur quod sic, quod enim me invito
in proprio factum, id propria aucto-
ritate demoliri possum, *l. quemadmodum*
7 39. §. 1. *ad leg. Aquil.* sed favore religionis
aliud placuit, per *l. ossa* 8. *ff. h. t. Sich. ad
l.* 1. *C. h. t. num.* 7.

L. Legatum. 3.

SUMMARIA.

Legatum alicui relictum non impedit, quominus possit legatarius repetere sumtus in cura defuncti & funere factos. 1.
Ratio. 2.
Sumtus funebres funeraria actione petuntur. 3.
Expensæ funerariæ tantum privilegium habent, ut omni æri alieno præferantur. 4.
Expensæ funebres cum expensis in curam ægroti factis hic conjunguntur. 5.
Expensæ in curationem ægroti factæ par habent privilegium cum expensis funebribus. 6.
Limitatio. 7.
Sententia hæc notatur. 8.
Ratio. 9.
Consuetudine tamen est recepta. 10.
Forte ex erroneo h. l. intellectu. 11.
Expensarum in curam ægroti factarum difficilis est probatio. 12.
Ideoque verisimilibus conjecturis, itemque juramento probari possunt. 13.
Possunt hæ impensæ repeti, etiamsi invito ægroto factæ. 14.
Idem dicendum de impensis funerariis. 15.
Legatarius non videtur animo non repetendi ejusmodi impensas fecisse. 16.
Filius non præsumitur animo repetendi, sed ex sola pietate, tales sumtus fecisse. 17.

1 Legatum alicui relictum, non impedit
quominus possit Legatarius repetere sum-
2 tus in cura defuncti & funere factos, quia
ex diversis causis debentur. Legatum enim
petitur Actione ex Testamento, sumtus
curæ Actione negot. gest. *l. quod in uxo-
rem* 13. *C. de negot. gest.* ex æquitate sci-
licet, licet nec cum defuncto, nec cum
herede negotium gestum, *l.* 14. §. 6. *ff. h. t.*
3 Sumtus funeris, funeraria actione, nec do-
4 natio præsumenda est. Quoniam igitur ex-
pensæ funerariæ tantum privilegium habent,
ut omni æri alieno præferantur, *l.* 14. §.
1. & *l.* 18. & *aliis LL. ff. h. t. Carpz. p.* 1.
Jurispr. Const. 28. *Def.* 39. *Koppen. decis.* 28.
Garsias de Expensis cap. 8. *Hillig. in Don.
l.* 23. *c.* 15. *lit. H*, *Auctor in l. pen. ff. h. t.
num.* 1. & alii, quos allegat hic *Barbosa*,
5 & quoniam hic Expensæ funebres cum ex-
pensis in curam ægroti factis conjunguntur,
ideo exinde, ut & ex *l.* 4. *C. d. petit. he-
6 red.* concludunt *DD.* has Expensas in cu-
rationem ægroti factas par habere privile-
7 gium cum expensis funebribus illæ in curam
factæ postponatur, *Carpz. d. Const.* 28. *def.*
43. *Berlich. p.* 1. *concl.* 44. *numer.* 94. *Cole-
rus l.* 2. *Tract. de alim. cap.* 1. *Dn. Richt. de
Privil. credit. disp.* 4. *p.* 94. & *seq. Mascar-
dus de probat. concl.* 805. *in fine*, *Surdus
8 decis.* 112. & *hic Barb. in fine*. Sed, quod
pace tantorum virorum dixerim, ex *h. l.*
9 & *d. l.* 4. hoc non probatur. Nam nulla
est consequentia: Sunt hæ actiones hic in
hoc rescripto conjunctæ, ergo pari nitun-
tur privilegio. Eadem enim ratione pos-
sem etiam dicere, petitionem Legati hic
conjungi cum his, ergo etiam legati pe-
titio omnibus creditoribus præferetur, quod
esset absurdum. Sed quicquid sit de jure
10 scripto, de consuetudine sane hoc rece-
11 ptum esse fateor, quæ forte ex erroneo
intellectu hujus legis ortum traxit. Et
cum hæ impensæ probandæ sint, ut hic
dicitur, & vero in debitoris curam factæ
12 soleant particulariter impendi, ideoque dif-
13 ficilis earum probatio, & ideo per veri-
similes conjecturas, arbitrio boni viri, si-
mul adhibito, accedente etiam Juramento,
probari possunt, *argum. l.* 36. *in fin. pr. C.
de donat. Glossa in l. ult.* §. 9. *C. de jure de-
lib. Sichard. ad l.* 4. *C. de petit. hered. Ber-
lich. d. concl.* 44. *num.* 44. *Basil. disp. vol. no-
14 viss. disp.* 2. *th.* 104. & hæc repetitio lo-
cum habet, licet etiam invito ægroto im-
pensæ factæ, *argum. c.* 24. *si duo c.* 33. *q.* 4.
15 *Surdus dec.* 255. Sicut etiam impensæ fu-
nerariæ invito herede factæ repetuntur.
16 *Surdus d. l. num.* 15. Sed cum etiam de Le-
gati petitione hic agatur, videtur, quod
Legatarius compensandi animo fecerit im-
pensas, in quo forte ratio dubitandi con-
sistebat ex parte. Sed Resp. Negative.
Nam licet legatarius ex gratitudine, ani-
mo pietatis, fecisse videretur, non tamen
propterea animo non repetendi, *Baldus
17 Novell. de privil. dot. p.* 5. *num.* 9. Sed fi-
lius non præsumitur animo repetendi im-
pen-

pendisse in funus, sed ex sola pietate, *Menoch. conf.* 416. *n.* 2.

L. Si sepulcrum. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Decisio. 2.
Ratio decidendi. 3.
Sepulcra familiaria omnibus heredibus accedunt, nec per divisionem uni acquiruntur. 4.
Quamvis discrimen sit inter monumentum & sepulcrum, interdum tamen idem significant. 5.
Sepulcrum non potest vindicari. 6.
Jus inferendi mortuum per confessoriam actionem intendi potest. 7.

1 Titius & tu eratis coheredes ejusdem extranei, in qua hereditate erant duo prædia cum domibus, & juxta domum unius erat pratulum ad ejus usum deputatum, & in angulo prati erat sepulcrum defuncti: illa domus cum pratulo obvenit Titio, tu volebas mortuum tuum ibi sepelire, & cum ille contradicat, vindicas
2 sepulcrum tanquam commune. Sed hoc
3 non recte, quia ille locus est Divini juris, actione tamen in factum agere potes, *l.* 43. *ff. de rei vind.* quia sepulcrum fuit factum pro defuncto & ejus familia, ideoque videtur, exemtum dominio Titii, neque tamen totum pratulum est religiosum.
4 Collige: Sepulcra familiaria omnibus heredibus accedere, nec per divisionem uni
5 acquiri. Collige discrimen inter Monumentum & Sepulcrum, sed interdum idem significare, *Molin. de J. & J. disp.* 214. *n.* 7.
6 Ulterius collige: Sepulcrum non posse vindicari, licet quidam actionem in factum concedant, de quo *Wesenb. ad tit. C. de R. V.*
7 *num.* 26. Facio cum illis, qui jus inferendi mortuum per Confessoriam Actionem utilem intendi posse putant, *Corasius in l.* 14. §. *servitus num.* 8. *ff. de Servit. Klock. v.* 1. *conf.* 10. *n.* 488.

L. Militis. 5.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Ex imperfecto testamento heres obligatur ratione conscientiæ. 2.
Limitatio. 3.
Sæpe in foro exteriori aliquid non punitur, a quo tamen quis ratione conscientiæ arcetur. 4.
Quod Ethnicus Imperator confessus, magis ponderandum est Christianis. 5.
Non omnia, quæ jure civili, etiam in conscientiæ foro licita. 6.

1 Quando defunctus jussit sibi aptari Monumentum, & heres id non facit, propterea quidem hereditate non privatur, *l.* 5. *C. de his quibus ut indig.* ad id tamen ob honorem defuncti, & ob conscientiam suam,
2 officio judicis compelli potest. Colligunt: Ex Imperfecto Testamento heredem obli-
3 gari ratione conscientiæ, si sciat hoc defunctum voluisse. Sed de hoc alibi. Inte-
4 rim ex *hac lege* colligitur: Pœnam sæpe remitti in jure, imo non aliquid puniri in foro exteriori, a quo tamen aliquis ratione conscientiæ arcetur, & facere pro-
5 hibetur. Si hoc Ethnicus Imperator confessus est, nonne magis hoc nobis Chri-
6 stianis ponderandum: non omnia quæ licita jure civili, etiam in conscientiæ foro licere?

L. Monumentorum. 6.

SUMMARIA.

In Monumento, cui quis inscripsit, quod fecerit pro heredibus & liberis suis, non habent jus sepeliendi liberti. 1.
Casus l. 6. in fin. pr. ff. h. t. *n.* 2.
Limitatio. 3.
Ratio obscura est. 4.
Sola inscriptio in hac materia non est sufficiens ad probationem. 5.
Castrensis explicatio circa hanc l. n. 6. *quæ notatur*. 7.
Inscriptio talis in favorem libertorum non probat. 8.
Ratio. 9.
Ex h. l. generaliter non est probandum, quod inscriptiones monumentorum non probent. 10.

1 In monumento, cui quis inscripsit, quod fecerit pro heredibus & liberis suis, non
2 habent jus sepeliendi liberti: sic enim ex *l.* 6. *in fine pr. ff. h. t.* casus videturforman-
3 dus, nisi jus sepeliendi præscripserint. Nam hoc jus, non ipsum Monumentum præscri-
4 bi potest, sed quæ prioris ratio sit, obscurum est. Nam si familiare est, omnino liberti inferendi, cum nomine familiæ ve-

5 veniant. Sed forte dicendum, solam inscriptionem in hac materia non esse sufficientem ad probationem. Vid. *Cravetta de antiq. temp. sect.* 8. *n.* 13. *Finckelthaus.*
6 *de jure Patronatus c.* 8. *num.* 45. Sed *Castrensis* putat in Monumento non fuisse mentionem factam familiæ, sed tantum heredum, cujus lecturæ etiam meminit in-
7 ter alias *Glossa*. Sed sic *hæc lex* ratione dubitandi careret: nam si pro heredibus positum, non potuisset dici, quod inscriptio non transferat Jus, cum nulla liber-
8 torum mentio, ideoque probabiliter dicendum, fuisse mentionem libertorum factam, sicut & hoc probat *lex* 6. *in princ.* vers.
9 *liberti ff. h. t.* Sed cum dubium sit, an hanc inscriptionem sibi fieri voluerit Testator, an vero curator funeris forte ipse libertus, ideoque hic talis inscriptio in favorem libertorum non probat, cum præsertim insolitum esset, ut Patroni cum libertis haberent unum & idem sepulcrum
10 vel monumentum. Sed generaliter non est probandum *ex hac lege*, quod inscriptiones monumentorum non probent, sed hoc tantum, si non appareat de voluntate ejus, cui positum hoc monumentum, *Menoch. l.* 2. *præsumt.* 59. *n.* 7.

L. Statuas. 7.

SUMMARIA.

Concesso monumento vel sepulcro, etiam videtur potestas erigendi statuam vel figuram honorificam concessa. 1.

Cum jure suo eorum, quæ minus prohibita sunt, unicuique facultas libera non denegetur. 2.

Quilibet in suo ædificare potest pro lubitu, quod velit. 3.

Limitatio. 4.

Permissa omnia videntur, quæ non reperiuntur prohibita. 5.

Qui emit in loco religioso locum sepulcri, omnino etiam jus ponendi monumenti & statuæ videtur simul comparasse. 6.

1 Concesso monumento vel Sepulcro etiam videtur potestas erigendi statuam vel figuram honorificam concessa. Nota bene:
2 Regulam in fine textus: *cum jure suo eorum, quæ minus prohibita sunt, unicuique facultas libera non denegetur*: Unde col-
3 ligit hic *B.* quemlibet in suo ædificare pos-
4 se pro lubitu, quod velit, modo illud non lege vel statuto sit prohibitum. Et generaliorem Regulam colligunt hic *Salyc.* &
5 *Castr.* permissa omnia videri, quæ non reperiuntur prohibita, *l. nec non* 28. §. 2. *ff. ex quib. causis Maj. Axiom. Barbosæ l.* 14. *c.*
6 93. *ax.* 21. *Mascard. concl.* 1243. *num.* 2. Et ut ad speciem nostræ legis revertar, si quis emerit in loco religioso locum sepulcri, omnino etiam jus ponendi monumenti & statuæ videtur simul comparasse, *Castr. hic*, licet de hoc nihil dictum.

L. Jus Familiarum. 8.

SUMMARIA.

Appellatione familiæ non continentur cognati. 1.

Cognati quinam. 2.

Limitatio. 3.

Familiare sepulcrum ad agnatos eorumque heredes, non vero ad cognatos pertinet. 4.

Sequior quandoque est conditio sexus fæminei, quam masculini. 5.

Hereditarium sepulcrum omnibus heredibus competit. 6.

Ampliatio. 7.

1 Appellatione Familiæ non continentur
2 Cognati, id est, per fœminas juncti vel
3 affines, si hi vel illi heredes non instituti sint, quando de familiari Sepulcro agi-
4 tur. Nam in familiari sepulcro jus sepulturæ habent familiæ per lineam masculinam deductæ & multiplicatæ, & heredes cujusque illorum, etiamsi extranei sint, & in quacunque parte etiam minima instituti, *Conf. l. familiaria* 5. *cum l. seq. ff. h. t.* Sed ad Affines & Cognatos in specie, i. e. per femininum sexum propagatos, hoc
5 se non extendit. Unde hic obiter sequior conditio feminei sexus deprehenditur, &
6 potest addi *l.* 1. §. *ult. ff. de jure immun.* Sed hereditarium sepulcrum omnibus heredi-
7 bus competit, etiam extraneis, per *d. l.* 5. & *seq. Molin. de J. & J. disp.* 214. *n.* 5. & 6. *Thesaurus p.* 1. *quæst.* 11.

L. Locum. 9.

SUMMARIA.

Locus religiosus non potest vendi. 1.

Locus cohærens religioso profanus est, & propterea vendi potest. 2.

Invaluit mos, ut Ecclesia aliquid pro lo-

co

co in Ecclesia soleat dari. 3.
Hic mos contra juris Civil. & Canon. prohibitionem invaluit, & in Ecclesias etiam Reformatas redundavit. 4.
Non opus esset de hoc more disputare, si juxta dispositionem l. 11. ff. h. t. *corpora extra urbem in loco consecrato sepelirentur*. 5.
Sepulcrum semel comparatum per venditionem, in alium transferri nequit. 6.
Extenditur hoc ad jura subselliorum. 7.

1 Locus religiosus non potest vendi, sed
2 cohærens locus omnino, qui profani juris
3 est, ut supra dictum in *l*. 4. *h. t.* Invaluit tamen mos, ut Ecclesiæ aliquid pro loco
4 in Ecclesia soleat dari, quem morem contra juris Civilis & Canonici in *c*. 8. *c*. 9. *c*. 29. *& c*. 41. *X. de Simon.* prohibitionem invaluisse, & in Ecclesias etiam reformatas redundasse, refert *Carpz. in Jurispr. Eccl. l*.
5 2. *def*. 391. quem morem neque laudo, neque improbo, sed non opus foret de hoc disputare, si juxta dispositionem *l. mortuorum* 11. *h. t.* corpora extra urbem in loco consecrato sepelirentur. Id tamen manet:
6 Sepultrum semel ita comparatum per ven-
7 ditionem in alium transferri non posse sicut neque jura subselliorum, ut notum est, transferuntur.

L. Obnoxios. 11.

SUMMARIA.

Supplicio affectorum corpora omnino sunt sepelienda. 1.
Consuetudo Germaniæ, qua cadavera punitorum in furca & rota relinquuntur insepulta, magis tolerabilis est ob exemplum, quam rationabilis. 2.
Solet Princeps facile permittere, ut eorum, qui alias non erant sepeliendi, corpora sepulturæ tradantur. 3.
Ratio. 4.
Quæ notatur. 5.
Ratio. 6.
Corpus furis in furca suspensum, vel in rota defixum, Judex sine consensu Principis deponi haud tuto curat. 7.
Limitatio. 8.
Non potest cum injuria cognatorum fieri, quod Reip. causa fit. 9.
Consuetudo obtinet, ut a Principe hæc cadavera petantur. 10.
An defunctorum corpora ob debita detineri possint, & quid juris circa usurarii cadaver, remissive. 11.

1 Supplicio affectorum corpora omnino sunt sepelienda *hic & c. quæsitum* 30. *c*.
2 13. *quæst*. 2. Collige: ex *l. nostra* Consuetudinem Germaniæ, qua cadavera punitorum in furca vel rota relinquuntur insepulta, tolerabilem magis, ut ex *Heig. p*. 2. *q*. 37. *num*. 18. loquitur auctor *Colleg. Argent. in tit. ff. de Cadaveribus Punitorum*,
3 quam rationabilem, Solet tamen Princeps facile permittere, ut eorum, qui alias non erant sepeliendi, corpora sepulturæ tradantur, *hic & l*. 3. §. *fin. ff. d. t. Petr. Greg.*
4 *lib*. 32. *Syntagm. c. ult.* Nam Principis consensum hic nonnulli requirunt, *argum. l*. 2.
5 *ff. d. t.* Sed recte consequentiam negat *Ant. Matth. in suo tract. crim. in l*. 48. *ff. tit*. 17.
6 *c*. 6. *num. fin.* Nulla enim consequentia esse videtur: Corpora deportatorum transferri non possunt inconsulto Principe. Ergo nec corpora punitorum sepelienda inconsulto Principe. Et in *l*. 1. *ff. d. t.* nulla Principis mentio, & hic nullius specialis concessionis fit mentio: Pilatus quoque inconsulto Principe SALVATORIS nostri, quem ipse, ut maleficum, totius orbis in salutem & errore nobis omnibus salutari condemnaverat, Corpus Josepho tumulandum concessit. Et ut maxime quandoque obtinuerit, antiquitatum tamen recte dixeris Constitutione Imper. in hac lege, ubi scripserunt, se non vetare, quo minus supplicio affecti sepulturæ tradantur, *Anton. Matth. d. l.* dehortatur judices, ne exemplo Verris pecuniam pro cadavere accipiant.
7 Sed si furis Corpus in furca suspensum vel in rota defixum, nolim judici auctor & suasor esse, ut propria auctoritate deponi curaret, sed consensus Principis tutissime
8 requireretur, maxime quando cadavera Medicis conceduntur ad Anatomiam consensu Principis. Vid. *Carpz. in pr. crim. part*. 3.
9 *q*. 137. *num*. 69. *& seq.* Nec potest cum injuria cognatorum fieri, quod Reip. causa fit, *l. quod Reip*. 33. *ff. de injur. uti Salmanticensem Academiam Carolo V. respondisse* testatur *Gomez lib*. 3. *resol. c. ult. n. fin.* & ex
10 eo *Ant. Matth. d. l.* Consuetudo obtinet autem, ut a Principe hæc cadavera petan-
11 tur, *Clarus* §. *fin. q. fin. num*. 2. An autem alias

11 alias defunctorum corpora ob debita retineri possint, & quid juris hoc in passu circa usurarii cadaver, docet *Auctor in l. 38. ff. h. t. per tot.*

L. Mortuorum. 12.

SUMMARIA.

Lex 12. Tabb. prohibet in civitate sepeliri corpora, & omnem consuetudinem contrariam abrogat. 1.

Non obstante L. 12. Tabb. prohibitione tempore Gregorii M. Pontif. Rom. Clerici cœmeteria in urbem transtulerunt. 2.

Optandum esset, ut lex h. in usum revocaretur. 3.

Sicuti in nonnullis civitatibus est revocata. 4.

Ratio decidendi ex Physica scientia & Facultate Medica depromenda. 5.

1 *Lex 12. Tabb.* prohibet in civitate sepeliri corpora, & omnem consuetudinem contrariam abrogat, *hic & l. 3. §. 5. ff. de*
2 *Sepulc. viol.* Sed non obstante illa prohibitione tempore Gregorii Magni Pontificis Romani, Clericos cœmeteria in urbem transtulisse, ex *Waremundo ab Ehrenbergk* nar-
3 rat *Carpz. d. def. 391. num. 4.* Et sane optandum esset, ut *lex nostra* in usum revo-
4 caretur, sicut etiam in nonnullis Urbibus
5 revocata est. Causa decidendi ex physica scientia & Facultate Medica depromenda.

L. Jus Sepulcri. 13.

SUMMARIA.

In sepulcro familiari omnes de familia sepeliri possunt. 1.

Limitatio. 2.

Ampliatio. 3.

In hereditario heredes soli. 4.

Ratio, cur heres restituens hereditatem ex SCto Trebell. retineat sepulcrum hereditarium? 5.

Quæ obtinet quoque in eo, a quo tanquam indigno ablata est hereditas. 6.

Fideicommissarius non est sepeliendus in monumento defuncti. 7.

Hodie ex praxi patet, omnia sepulcra esse familiaria. 8.

1 In Sepulcro familiari omnes de familia
2 sepeliri possunt, Agnati tamen, per *l. 8. h. t.*
3 licet non sint heredes; in hereditario vero
4 heredes soli, per *l. hanc*, Et hinc colli-
5 gitur ratio, quare heres restituens hereditatem ex SCto Trebelliano retineat sepulcrum hereditarium, quia heres Fiduciarius heres manet, *l. 42. §. 1. ff. ad Trebell. Molina de J. & J. disp. 188. n. 6. Donell. l. 7.*
6 *cap. 25. circa lit. E, pag. m. 556.* Eadem ratio ejus, a quo tanquam ab indigno ab-
7 lata hereditas, *l. 33. ff. h. t.* Et ideo Fideicommissarius non est sepeliendus monumento defuncti, *Thesaur. p. 1. quæst. 11. num. 5.*
8 Hodie ex praxi patet, quod omnia fere monumenta sint familiaria, in usum agnatorum comparata, adeo ut neque cognati, neque heredes extranei ad ea monumenta sint admittendi, *Vid. Thes. d. l. n. 3.*

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER IV.

CODICIS.

TITULUS I.

De Rebus Creditis & Jurejurando.

L. Causa. 1.

SUMMARIA.

Si quis deferente vel consentiente adversario juraverit causa est decisa. 1.

Ampliatio. 2.

Ratio ampliationis. 3.

Non potest causa decisa retractari, etiamsi quis vellet probare perjurium. 4.

Ampliatio. 5.

Is, qui juravit, non tenetur respondere positionibus aut interrogationibus. 6.

Ratio. 7.

Limitatio 1. n. 8.

Limitatio 2. n. 9.

Limitatio 3. n. 10.

Licet in juramento judiciali nulla detur actio contra jurantem, perjurium tamen per fiscum vindicari potest. 11.

Ratio: quia omne lucrum turpiter quæsitum fiscus vindicat. 12.

Quod etiam in Sabaudia receptum. 13.

Ampliatio. 14.

Si per testes juramentum probari possit, fisco competit actio ob turpe lucrum extorquendum. 15.

Jura-

Juramentum remissum habetur pro praestito. 16. & 3.
Quisnam juramentum remittat. 17.
Remissio juramenti non potest fieri a pupillo. 18.
Nec a tutore. 19.
Ratio. 20.
Limitatio. 21.
Qui ei, quem pejeraturum scit, vel probabiliter existimat, defert & non remittit juramentum, plus quam homicida est. 22.
Consequentia inde deducta. 23.
Quoties ex juramento a parte vel in judicio vel extra judicium delato sententia fertur, per transactionem videtur res decisa. 24.
Et tunc postea non auditur, qui detulit. 25.
Ampliatio. 26.
Ratio. 27.
Limitatio. 28.
Ratio hujus. 29.
Probatio, quae fit per juramentum necessarium, est privilegiata. 30.
Quaecunque sententia ex privilegiatis probationibus lata est, illa semper veras probationes potest retractari. 31.
Ratio dubitandi. 32.
Respondetur ad dubium. 33.
Jura sunt faventiora, quando quis ex necessitate quid admittere tenetur, quam si sponte hoc faciat. 34.
Favorabilius agitur cum eo, cui praestanda necessaria satisdatio, quam qui voluntarie satisdat. 35.

1 SI quis deferente vel consentiente Ad-
2 versario juraverit, aut cum jurare vellet, juramentum ipsi ab adversario est re-
3 missum (nam remissum juramentum habetur pro praestito, *l.* 5. §. *ult. l.* 9. §. 1. *ff. de Jurejur.* & *l. satisfactio* 52. *de solut. juncta l.* 1. *qui satisdare cog. Auctor in l.* 6. *ff. h. t. n.* 1. exceptis certis casibus ubi remissum pro praestito non habetur, quos habet Auctor *in l.* 9. *ff. h. t. n.* 9. *seqq.*)
4 causa est decisa, & licet quis vellet probare perjurium, res tamen decisa retra-
5 ctari nequit; Et sic nec per appellationem sententia ex judiciali juramento decisa impugnari potest, *Auctor in l.* 5. *ff. h. t. n.* 8. *seq. Menoch. cons.* 217. *num.* 16.
6 Nec is, qui juravit, tenetur respondere positionibus aut interrogationibus, *Thes.*
7 *lib.* 4. *dec. ult. num.* 4. Ratio; quia deferens jus suum pactione & delatione deterius facere potest, *l. pen. C. de pact. l. non*
8 *videtur de R. J.* nisi scilicet ipsa lex hoc permittat, ut in casu *l. si de falsis pen. C. de Transact.* & *in casu l. ult. h. t.* in instrumento Testamenti, *l. de his* 6. *ff.*
9 *de Transaction.* aut si juramentum ea lege seu conditione delatum, ut si probaretur, adversarium pejerasse, liceret juramentum retractare, *Kremberg. ad* §. *item si quis postulante* 11. *num.* 42. *Inst. de act.*
10 Sane in juramento necessario sive suppletorio, quod Judex defert, alia ratio, per *l. admonendi* 31. *ff. h. t. Thes. d. l. num.* 5.
11 Sed licet in juramento judiciali nulla detur actio contra jurantem, perjurium tamen puto per Fiscum vindicari posse;
12 cum is omne lucrum turpiter quaesitum vindicet, *l. Lucius* 9. *ff. de jure Fi-*
13 *sci*, quod etiam in Sabaudia receptum re-
14 fert *Thes. d. dec. ult. n.* 3. Et sic existimo, licet falsitas juramenti necessarii per sola instrumenta, & non per attestatum, pro-
15 betur *per l. admonendi ff. h. t.* si tamen per testes perjurium probari possit, Fisco puto actionem competere ad turpe lucrum extorquendum. Collige ex hoc textu: I.
16 Remissum juramentum haberi pro praesti-
17 to. Remittit autem ille, qui ei, qui suscepit juramenti delationem & jurare paratus est, ejus gratiam facit, voluntate suscepti Jurisjurandi contentus. Et de tali remissione loquitur etiam *lex pen. ff. h. t.*
18 *Don.* & *ibi Hillig. lib.* 24. *c.* 13. *lit. H.* Remissio autem haec non potest fieri a Pupillo, *l.* 32. *ff. h. t. Auctor in l.* 6. *ff. h. t.*
19 *n.* 4. nec a Tutore, quia donatio est, nisi
20 post delationem compererit Reum non
21 debere, quia temere non debet deferri, *argum. l.* 9. §. 6. *ff. h. t. Auctor in d. l.* 6. *ff.*
22 *h. t. n.* 4. & qui etiam ei, quem pejuraturum scit vel probabiliter existimat, defert & non remittit juramentum, plusquam homicida est, *c. ille qui hominem* 5. *caus.*
23 22. *q.* 5. *Auctor in d. l.* 6. & ideo omnes, qui deferunt juramentum, si sciant vel probabiliter credant pejeraturum alterum, cui detulerunt, potius parato remittere debebunt, si conscientiae suae consulere ve-
24 lint. II. Colligitur: Quoties ex juramento a parte vel in judicio vel extra illud delato, sententia fertur, per transactionem

25 videri rem esse decisam, & tunc postea
26 non audiri eum, qui detulit, licet per evidentiores probationes perjurium velit
27 docere, quia imputare sibi debet, quod
28 alteri juramentum detulerit. Sed secus est, si per necessarium juramentum res a Ju-
29 dice decisa, quia deficit in necessario illa ratio, quia non defertur a parte, & praeterea necessarium juramentum qui praestat, ille constituitur judex in propria causa;
30 & ideo haec probatio est privilegiata, ergo haec retractari potest. Unde *Sichardus*
31 *hic* talem Regulam facit: Quaecunque sententia ex privilegiatis probationibus lata est, illa semper per veras probationes potest retractari: v. g. ex Praesumtionibus, ex
32 judicio Chirurgorum. Sed ea ratio non satis quadrare videtur ad *l. admonendi ff. h. t.* Nam si propterea, quia probatio privilegiata est, retractaretur haec sententia, posset per omne probationum genus, & sic etiam per testes, retractari, cum tamen *l. admonendi*, tantum velit per Instrumenta retractari posse sententiam, non vero per Testes, *Ummius disp.* 14. *ad process. num.* 100. *Hillig. in Donell. l.* 24. *c.* 9. *lit. ff. Setserus de juram. lib.* 4. *cap.* 17. *num.* 9.
33 *& seq.* Sed salvari potest haec ratio, quod Testes non admittantur ob religionem juramenti, & quia probatio non est ita evidens & expedita, ut per Instrumenta. Et
34 hinc III. ex dictis etiam colligitur: Jura esse faventiora, quando quis ex necessitate quid admittere tenetur, quam si spon-
35 te hoc faciat, sicut favorabilius agitur cum eo, cui praestanda necessaria satisdatio, quam qui voluntarie satisdat *l.* 7. §. 1. *ff. qui satisdare*, *Sichard. hic n.* 3. *Hillig. in Donell. l.* 24. *c.* 19. *lit. Ee*, *Bach. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 21. *th.* 10. *lit. E.*

L. Jurisjurandi. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quaestio inde deducta. 2.
Quae negatur. 3.
Ratio. 4.
Quae non adaequata videtur. 5.
Perjurium inquiri non oporteat. 6.
Quaestio an Jure civil. Justinian. perjurium sit impunitum? 7.
Haec l. tantum de judiciali juramento est accipienda. 8.
Quoddam perjurium punitur, sed diversimode. 9.
Varie haec l. a DD. explicatur. 10.
Antonii Matthaei, *JCti acutissimi*, *explicatio hujus l.* n. 11.
Auctoris explicatio. 12.
Jure Canonico omnino punitur perjurium. 13.

1 Deferente adversario quidam juraverat, per Deum & per salutem & venerationem
2 Principis, sed falso. Quaeritur: *An si perjurium Instrumentis probari possit, is propterea puniri debeat corporaliter, & quasi*
3 *Criminis Majestatis reus?* Neg. quia peje-
4 rans DEUM ultorem habet, *lib.* 15. *ff. de*
5 *except. Nov.* 82. *c.* 11. §. 1. quae ratio tamen adaequata esse non videtur; sed po-
6 tius illa, in *l. praeced.* quod in illud perju-
7 rium inquiri non oporteat. Sed *an Jure*
8 *Civili Justinianeo perjurium sit impunitum?* Resp. *haec l.* 2. tantum de judiciali juramento a parte delato est intelligenda,
9 ideoque dicendum quoddam perjurium non puniri, ut *d. l.* 15. *& Nov.* 82. quoddam puniri, sed diversimode, ut *l.* 2. *C. de indict. vidvit. toll. l.* 22. *de dolo*, *l. ult. de stellionatu*, *l. si duo* 13. §. *quis* 6, *ff. h. t. &c.* Vid. *Don. & ibi Hillig. l.* 24. *c.* 17. *lit. L*, *Carpz. Pr. Crim. p.* 1. *q.* 46. *Bronchorst. cent.* 2. *Enant. assert.* 25. *Pacius cent.* 3. *q.* 79. *Um-*
10 *mius disp.* 14. *n.* 34. *th.* 6. Varie quidem *hanc legem* explicant *DD.* ut videre est apud *Dn. Carpz. d. l.* Nuper autem *Dom. Ant. Matth. JCtus acutissimus in tract. crim.*
11 *in lib.* 47. *tit. ult.* ita hanc legem explicat: Alexandrum Imperatorem hoc non velle, non posse extra ordinem accusari perjuros, sed non esse proditam publicam accusationem, frustraque adeo timeri poenam legis Juliae Majestatis. Quod vero adjicit, Jurisjurandi contemtam religionem satis DEUM ultorem habere, id ad inconsulta & calore facta perjuria referendum est, ad quae, tametsi jus civile connivet, DEUS tamen Opt. Max. impunita ea non relinquit. Haec *Ant. Matth. d. l.* tentavit aliquando, an
12 ita possit intelligi Textus, ut in illis verbis habeatur ratio dubitandi, quod quidem perjurium sit gravissimum crimen, quod praesentem divinam vindictam eamque gravissimam secum trahere soleant; non tamen esse pro Majestatis Crimine habendum, ita & per verba illa non excluden-

natur pœna Magistratus, & vocabulum *fa-tis* non excluderet pœnam Judicis, sed exaggeraret tantum pœnam Divinam & criminis gravitatem, & ita non significat, quod nihil supersit, quæ explicatio probabiliter ex adversativa particula *autem* & implicativa sententia *etsi per Principis*, probari
13 potest. Quicquid sit de Jure Civili, Jure Canonico omnino punitur perjurium, *c.* 39. *C.* 23. *Q.* 5. & per *Const. Crim. Carolinam Art.* 107. & *seq.* in casibus ibi expressis.

L. In bonæ fidei. 3.

SUMMARIA.

Actore suam intentionem non probante, reus absolvitur. 1.
Limitationes hujus regulæ. 2. 3. 4.
Tunc deferendum est a Judice necessarium juramentum, quando inopia probationum adest. 5.
Ratio. 6.
Juramentum, de quo hic agitur; tunc demum locum habet, quando semiplene, vel plus quam semiplene est probatum. 7.
Hæc sententia notissimo judiciorum usu est approbata. 8.
Si Actor semiplene probavit, actori deferendum est juramentum, si vero reus, reo. 9.
Si uterque semiplene probaverit, in arbitrio judicis est, cui deferat. 10.
Melius tamen defertur reo. 11.
Ratio. 12.
Juramentum credulitatis in facto tertii pro suppletorio est. 13.

1 Quando Actor suam intentionem non probat, tunc Reus absolvitur, *l. qui accusare.* 4. *sup. de Edendo, c. fin. §. fin. X. de*
2 *Jurejur.* Sed limitatur hoc: Nisi 1. Actor velit deferre juramentum, *l.* 38. *h. t.*: 2.
3 Nisi contra Reum præsumptio quædam militet, ut purgare se per juramentum habeat necesse, *l.* 6. §. 4. *vers. sic ubi C. de his, qui ad Eccl. l. fin. C. de fide instrument. l.*
4 *fin.* §. *licentia* 10. *C. de jure delib.* Nisi Actor semiplene probaverit, v. g. unico Teste omni exceptione majore, vel Instrumentis domesticis, tunc enim Judex præcedente causæ cognitione (qua disquiritur, utrum semiplene probatum, & uter sit majoris fidei aut dignitatis, uter plus probarit, vel majorem habeat rei scientiam, & an etiam causa juramentum hoc admittat,) juramentum Suppletorium vel Necessarium parti imponet, *h. l.* etiam (ut communis opinio est ex *l.* 31. *ff. h. t.* & *l.* 12. §. 2. *h. t.* *Gail. lib.* 1. *obs.* 108. *nu.* 4. *Dn. Mevius p.* 4. *dec.* 121. *num.* 1. *Fach.* 1. *Cent.* 26.) non rogatus, *Mollerus p.* 1. *Const. Saxon.* 23. *n.* 3. *Hillig. in Donell. l.* 24. *cap.* 19. *lit. X. Dn. Carpz. p.* 1. *Const.* 23. *def.* 2. Nam vocabulum *oportet*, quod hic reperitur, necessitatem importat, *l. verbum oportere* 37. *ff. de V. S.* Et sane Judex alio modo decidere hanc litem non posset, *Salyc. hic num.* 3. *Matth. Col. de Process. Execut. p.* 1. *c.* 10. *nu.* 141. & quos allegat *Carpz. d. l.* licet dissentiat *Donell. d.*
5 *l.* & *Berlich. p.* 1. *Concl.* 53. *nu.* 53. Sed tunc deferendum a Judice, quando inopia pro-
6 bationum est, per *hanc legem*. Nam ideo necessarium hoc juramentum dicitur, quod Judex non possit aliam causam decidere, nisi hoc juramentum deferat, *Ummius d. disp.* 14. *num.* 68. Sed aliquid tamen probatum esse oportet. Ideoque Doctorum
7 communis est sententia, tunc huic Juramento necessario, de quo hic tantum agitur, locum esse quando semiplene, vel
8 plus quam semiplene est probatum, quæ sententia notissimo judiciorum usu est approbata, *Carpz. d. Const.* 23. *def.* 3. *Hillig. d. c.* 19. *lit. D, Setserus de juram. l.* 4. *c.* 10.
9 *Umm. d. l. nu.* 74. Si ergo Actor semiplene probaverit, Actori deferendum est juramentum, si vero Reus, Reo. In dubio regulæ initio traditæ standum, *Dn. Mev.*
10 *p.* 4. *dec.* 155. Si tamen uterque pariter semiplene probaverit; in arbitrio Judicis est,
11 cui deferat, melius tamen reo defe-
12 rat, cujus partes sunt favorabiliores, *Jason. in l. admonend. n.* 260. *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 190. *nu.* 19. *Ummius d. disp.* 14. *num.* 74.
13 *Auctor in l.* 31. *ff. h. t. nu.* 5. Interdum etiam juramentum credulitatis in facto tertii pro Suppletorio est, *Dn. Mevius p.* 4. *dec.* 121. *in fine*.

L. Si ad excludendam. 4.

SUMMARIA.

Ex jurejurando delato vel præstito actio actori, exceptio reo competit. 1.
Limitatio. 2.
Legis dispositio extenditur. 3.
Ratio extensionis. 4.

Illi soli deferunt juramentum, qui potestatem habent litis decidendæ sive transigendæ. 5.
Si juramentum a pupillo delatum tendat ad liberandum, ipso jure quidem valet delatio, sed pupillo datur replicatio. 6.

1 Ex Jurejurando delato vel præstito actio Actori, Exceptio Reo competit, *l.* 9. §. 1.
2 *ff. de Jurejur.* Sed hoc si actor jus deferendi habuit: quid si enim pupillus tutori suo, qui propter temporis a Parente præstituti, §. *sed & usque* 2. *Inst. quib. mod. tut. finiat.* lapsum, aut eventum conditionis desiit esse tutor, detulerit juramentum super actione tutelæ, hæc delatio nulla est, *l. obl.* 9. *ff. de auctor. Tut. & tit. C. qui legit. pers. stand. Auctor in l.* 17. *ff. h. t. num.*
3 7. Vel etiam potest *lex hæc* intelligi de eo casu, quando per ætatem adultam finita est tutela, & ille adultus actione tutelæ egisset contra tutorem, ac juramentum
4 ei detulisset in judicio. Nam sive curatorem habeat, sive non habeat, delatio hæc ipso jure nulla est, quia minor curatorem non habens non habet personam standi in judicio & multo magis nulla est delatio, si curato-
5 rem habeat, illi enim soli deferunt juramentum, qui potestatem habent litis decidendæ seu transigendæ ac remittendæ, *Donell. l.* 24. *cap.* 12. *Auctor in l.* 17. *ff. h. t. n.* 1.
6 Si autem juramentum tendat ad liberandum, ipso jure quidem valet delatio, sed pupillo datur Replicatio, *l.* 17. §. 1. *ff. h. t. Sich. hic num.* 7. *Hillig. d. c.* 12. *lit. C, Setserus lib.* 4. *cap.* 2. *nu.* 27. ubi hanc legem de pupillo intelligit. Eadem autem ratio minoris habentis curatorem, per *l.* 3. *C. de rest. Min. Donell. d. cap.* 12. & quos ibi allegat *Hillig. lit. D, Gœdd. ad l.* 21. *de V. S. n.* 11. *Auctor in l.* 17. *ff. h. t. n.* 9.

L. Cum etiam. 5.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde deducta affirmatur. 2.
Ratio. 3.
Alia quæstio. 4.
Ratio dubitandi. 5.
Decisio. 6.
Ratio decidendi. 7.
Tutor in specie hujus l. jurat de facto proprio. 8.

1 Pupillo meo, cujus ego tutor sum, injunctum est, ut Fideicommissum tibi sol-
2 vat, tu vis agere mecum, quæritur an
3 possis? Quod affirmatur, quia quod pupillo injunctum, mihi etiam injunctum vi-
4 detur, qui pupilli sum defensor. *Sed an*
5 *mihi juramentum deferri potest?* Videtur quod non, ob *l.* 34. §. 3. *ff. de Jurejurando*,
6 *l.* 4. *ff. de in lit. jur.* Sed Resp. quod sic:
7 quia alia est ratio juramenti in litem, quod Affectionis est, jam vero omnium non est una affectio, & alia juramenti in litem Veritatis, alia etiam ratio Procuratoris, in *d. l.* 34. §. 3. *ff. h. t.* & Tutoris, nam ibi poterit domino principali deferri juramentum, hoc casu non potest domino, pupillo scil. deferri, *Duar. ad tit. ff. de Jurejur. c.* 4. *relatus ab Hillig. l.* 24. *c.* 21. *lit.*
8 X, & tutor in specie hujus legis jurat de facto proprio, scil. se legisse testamentum, & tamen se non invenisse Fideicommissum, *Don. d. c.* 21. *lit. X, Sichard. & Kilken. ad hanc l. quos d. l. citat Hillig.*

L. Cum proponas. 6.

SUMMARIA.

Juramentum etiam in causa ingenuitatis deferri potest. 1.
Non vero in causa servitutis. 2.
Ratio differentiæ. 3.
Sicut super servitute non licet juramentum deferre contra libertatem, ita nec contra matrimonium. 4.
Ratio. 5.
Ampliatio. 6.
Arbiter in causa status adiri non potest. 7.
Exceptio Glossæ. 8.

1 Juramentum etiam in causa ingenuitatis de-
2 ferri potest; sed *an in causa servitutis?* Id *Gilken. hic* negat per *l.* 32. §. 8. *ff. de Arbitr. argum. l. inter stipulationem* 83. §. 5.
3 *de V. O.* quia non est in potestate partium, se in servitutem conjicere, quæ autem in potestate partium non sunt, seu de quibus partes non possunt transigere, super iis non potest juramentum deferri. Et si ideo super servitute non possit juramentum deferri a parte, multo minus deferri posset a Judice necessarium juramentum cum hoc in arduis causis non deferatur, *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 190. *n.* 18. *Gail. lib.* 2. *obs.* 43. *n.* 2. *Mascard. concl.* 956. *n.* 30.
4 *& alii*. Quemadmodum autem super Servitu-

virtute non licet juramentum deferre contra libertatem, ita nec contra Matrimo-
5 nium, quia non est in potestate partium matrimonium dirimere, si contractum sit, *Schneidewin in* §.11. *n.* 26. *Inst. de act. Beust. de Sponsal. cap.* 45. *Gail. l.* 2. *obs.* 94. *n.* 14. *Setserus de juram. d. c.* 4. *n.* 7. & *Hillig. in*
6 *Donell. l.* 24. *c.* 17. *lit. I.* Et sic multo minus Judex necessarium Juramentum defe-
7 ret. Quamvis autem Arbiter alias in cau-
8 sa status adiri non possit, putat tamen *hic glossa* super eo puncto, an potuerit juramentum deferri, arbitrum aditum fuisse.

L. Nec Filius. 7.

S U M M A R I A.

Neque maritus in prajudicium uxoris, neque filius in prajudicium patris, juramentum alteri deferre potest. 1.

Ratio. 2.

Tutor & curator possunt deferre. 3.

Non vero procurator. 4.

Limitatio. 5.

1 Ut nec Maritus in præjudicium Uxoris, ita nec Filius in præjudicium Patris, juramentum alteri deferre potest, *l.* 24. §.
2 *fin. ff. d. t.* Ratio in *l.* 1[illegible] *R. J. factum cuique suum &c.* Illi enim soli possunt deferre juramentum, qui potestatem habent transigendi, *l. jusjurandum* 17. *ff. h. t. Donell.*
3 *l.* 24. *c.* 12. *lit. A.* Hinc tutor & curator
4 possunt deferre, *d. l.* 17. §. *penult.* Procu-
5 rator non item, nisi vel super facto ejus, cujus ipse solus conscius est, & cum libera, vel omnium bonorum, *d.* §. *ult.* Ex quo patet, maritum in re uxoris sine mandato speciali deferre non posse, licet agendo cum Cautione de rato admittatur, *l. maritus* 21. *C. de Procur.*

L. Actori. 8.

S U M M A R I A.

Juramento delato & prastito, vel remisso, datur quandoque exceptio. 1.

Quandoque actio ex emto vel stipulatu utilis. 2.

Quandoque actio in factum. 3.

Illud ex h. l. colligi non licet, veterem actionem esse sublatam per juramentum prastitum. 4.

Ratio. 5.

Nec ex judicato vetus actio permittitur. 6.

1 Quando de referente juravi, rem mihi deberi vel meam esse, aut jurare mihi parato tu remittas, datur mihi contra te petentem Exceptio, si possideo; si vero non possideo, sed juravi, ex emto, vel stipulatione, vel simili contractu mihi de-
2 beri, tunc datur actio utilis ex emto, vel stipulatu, *l. si duo* 13. §. 3. *ff. de jurej.* Sed si deberi juraverim ex contractu in-
3 nominato, vel rem meam esse, tunc datur actio in factum, idque sive in judicio, sive extra judicium juratum sit, ob *hanc l.* juncta *l.* 3. *pr.* & §. 1. & *l.* 17. *ff. de jurej.*
4 Sed id ex *hac lege* colligi non potest, ve-
5 terem actionem esse sublatam. Nam v. gr. si rem meam esse juraverim, & vellem postea repertis novis probationibus rem a possessore vindicare, improbe faceret possessor, si opponeret mihi: imo tu jurasti rem tuam esse, ergo Rei Vindicationem non habes, quippe eo minus restitutionem
6 remorari debebat. Et sane nec ex judicato vetus actio perimitur, ideo nec juramento, & noxium id foret actori, qui actionem in factum tantum haberet contra eum, qui detulit juramentum; actionem autem in rem posset intendere contra quemcunque possessorem, *Hillig. in Donell. l.* 24. *c.* 16. *lit. D.*

L. Delata. 9.

S U M M A R I A.

Reus, si actor de calumnia juraverit, omnino debet jurare, vel referre juramentum, vel solvere. 1.

Nolens jurare habetur pro confesso. 2.

Ratio. 3.

Limitationes. 4. 5.

Si deferens juramentum nolit jurare de calumnia, ille cui defertur, non potest compelli ad praestandum juramentum delatum. 6. 7.

Detrectans juramentum calumnia, habetur pro eo, ac si remisisset juramentum delatum. 8.

Evidens est vitium in Florentina editione in L. 34. §. 4. ff. h. t. *n.* 9.

Is cui delatum est juramentum, potest illud referre. 10.

Casus, ubi juramentum delatum, referri non potest. 11. 12. 13. 14.

In his eventibus, ubi referri non potest, pracise praestari debet. 15.

Sententia, qua statuitur turpem personam non

non posse deferre juramentum, notatur. 16.
Casus ubi praecise juramentum delatum praestari debet. 17.
Ratio decidendi. 18.
Intellectus cap. ult. X. h. t. *n.* 19.
Per h. l. non excluditur is, cui delatum est juramentum, si velit, contrarium vel suam intentionem plene probare. 20.
Ratio. 21.
Qui detulit juramentum, si ipsi referatur illud, non potest hoc probationibus evitare. 22.
Ratio. 23.
Jure communi tamen illud valde dubium. 24.

1 Reus, si Actor de calumnia juraverit,
l. 34. §. *qui jusjurandum* 4. *l.* 37. *ff. h. t. l.*
fin. C. de Fideicommissis, omnino debet jurare, vel referre juramentum, vel solve-
2 re. Nota bene: Nolens jurare habetur
3 pro confesso: ratio *in l. manifestae* 38. *ff. de*
4 *jurej.* Sed hoc intelligendum, si judex delationem approbaverit, *l.* 12. §. 1. *h. t.* &
5 Reus conscientiae religionem idoneis probationibus supplere nolit, aut nequeat,
Wesenb. in π. h. t. n. 9. *Carpz. p.* 1. *Jurisp. c.*
6 14. *def.* 17. Colligitur ex *hac l.* I. Si deferens juramentum nolit jurare de calumnia,
7 quod tunc ille sit in mora, atque ille cui defertur juramentum, non possit compelli,
8 ut ipse juramentum praestet, imo detrectans juramentum calumniae habetur pro eo, ac si
remisisset juramentum delatum, *l.* 37. *ff. h.*
1. *Carpz. p.* 1. *Jurisp. c.* 12. *def.* 28. *Auctor in*
l. 34. *ff. h. t. n.* 11. Nemini enim remittitur, nisi certis personis, v. g. Parenti & Patro-
9 no, *l.* 16. *ff. h. t.* & ideo evidens vitium in Editione Florentina *in l.* 34. §. 4. *h. t.* ubi
neque pro *aeque* positum. *Donell. l.* 24. *cap.*
21. *lit. D.* Quibus alias remittitur, de iis
Donell. d. c. & Ummius disp. ad Process. 12.
10 *th.* 8. Colligitur II. Eum, qui delatum est juramentum, posse referre juramentum,
quod tamen in nonnullis casibus locum
11 non habet, quando enim agitur de deli-
12 cto ejus, cui delatum est, vel super facto ejus, cujus ipse solus conscius est, &
quod nemo melius ipso scire potest, non potest referri, *l.* 11. §. *ult. & l. fin. ff. rerum*
13 *amot. Don. d. cap.* 21. *lit. O.* Idem est, si
agatur de rebus subreptis aliis, *Pruckm. vol.*
14 1. *Cons.* 2. *n.* 472. & ubi deferens vero similiter factum ignorat, *Ummius disp.* 14. *n.*
50. & in his eventibus, ubi referri non potest, praecise praestandum est juramen-
15 tum, *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 189. *num.* 8.
Fachin. lib. 1. *cap.* 21. *Setserus de Juram. l.*
4. *c.* 3. *n.* 41. *& Ummius d. l. num.* 52. *Auctor*
16 *in l.* 34. *ff. h. t. n.* 21. *seqq.* Et ideo non videtur esse firmum fundamentum, quo quidam nituntur probare, turpem personam non posse deferre aliis juramentum, quia scilicet illi referri non possit, nam consequentia haec labilis est, per tradita *Donelli d. c.* 21. *Hh, & Duar. in priori Comment. tit. ff. de Jurejur. cap.* 2. *& post. c.* 3. *Ummius d. disp.* 14. *n.* 42. licet ex hoc labili fundamento turpem & infamem personam a delatione juramenti prohibeant *Setser. l.* 4. *cap.* 8. *num.* 12. *Beust. ad Rubr. ff. h. t. num.* 99. *Anton. Fab. in Codic. suo h. t. Def.* 17. *Auctor in l.* 35. *ff. h. t. num.* 5.
17 *&* 6. Colligitur III. Eum cui delatum est juramentum, si deferens juramentum de calumnia velit praestare, nec is, cui delatum, referre velit, praecise teneri jurare vel solvere, nec audiendum eum esse, si aliquam probationem vel adminiculum requirat, quae sententia
18 uti ex *hac l.* 9. *& l.* 34. *ff. h. t.* probari potest ex ea ratione, quod in hac materia nulla lex probationem semiplenam vel praesumtionem vel simile quid requirat, *Donell. & Hillig. l.* 24. *cap.* 20. *lit. D.* & quos hic allegat *Carpz. p.* 1. *cap.* 12. *disp.* 2. *& lib.* 1. *resp.* 77. *Berlich. p.* 1. *concl.* 29. *num.* 8. *Cavall. q.* 305. *Fachin. l.* 1. *cont. cap.* 19. *Setserus d. l.* 4. *c.* 2. *in fine, & Ummius d.*
19 *l. num.* 41. Nam *capit. ult.* §. *ult. X. h. t.* de juramento Purgatorio & Suppletorio lo-
20 quitur. Non tamen per hanc legem excludetur is, cui delatum hoc est, si velit contrarium vel suam intentionem plene probare, per *l.* 30. *pr. ff. h. t. & lib.* 2. *feud.*
21 *tit.* 4. *pr.* nam religione magis quam conscientia adductus videtur juramentum declinare, *l.* 8. *ff. de Condict. Instit. Bart. in l.* 14. §. 3. *C. de non numerata pecunia*, *Schneidew.* §. 11. *Instit. de act. nu.* 93. *Herculanus de probanda negat. n.* 204. *Hillig. d. c.* 21. *lit. ff. de Rauchb. p.* 2. *quaest.* 3. *n.* 19. *Ant. Faber C. h. t. def.* 3. *Carpz. lib.* 3. *resp.* 50.
22 *num.* 4. Aliud vero in deferente esse volunt,

ret, si ipsi referatur juramentum, nam hoc probationibus evitare ipsum non pos-
23 se, cum ipse primus hanc viam elegerit, volunt *Carpz. d. Const.* 14. *Def.* 4. *Berlich.*
24 *P.* 1. *Concl.* 33. *n.* 11. licet jure communi id valde dubium. Vid. *Berlich. d. l. n.* 10. *& Dan. Moll. ad d. Const.* 14. *n.* 17. *Auctor in l.* 30. *ff. h. t. n.* 10. 11. *& l.* 34. *n.* 19. *& l.* 38. *eod. n.* 25. 26.

L. In actione. 10.

SUMMARIA.

In Deposito licet compensatio locum non habeat, potest tamen juramentum deferri depositario. 1.

Limitatio. 2.

Rationes hujus. 3.

Dolus requirit probationem liquidissimam. 4.

In actione injuriarum criminali deferri non potest juramentum. 5.

Sententia Carpz. tanquam minus tuta, aut juri consentanea notatur. 6.

Ratio. 7.

Actorem etiam in criminalibus reo seu accusato juramentum deferre posse statuunt DD. communiter. 8.

DD. citati a Carpzov. de juramento necessario loquuntur. 9.

1 In Deposito, licet Compensatio locum non habeat, tamen juramentum deferri
2 depositario potest. Hoc quamvis eo casu, ubi de dolo depositarii agitur, non placet habere locum, *Dn. Carpz. d. Const.* 12. *Def.*
3 31. quia 1. in actione famosa locum non habeat juramenti delatio, 2. nec in crimi-
4 nalibus, 3. quia dolus requirit probationem liquidissimam; ex quibus rationibus in actione injuriarum criminali deferri posse juramentum negat in *l.* 2. *Pract. crim. q.*
5 95. *num.* 67. *& seq.* Sed quod pace tanti Viri dixerim non videtur haec sententia tuta aut juri consentanea. Nam sic seque-
6 retur ex prima ratione hanc actionem Depositi regulariter respuere juramentum,
7 quia regulariter infamat, & in famosis actionibus locum habere juramentum, plures textus, praesertim *l.* 9. §. 2. *ff. h. t.* probat *Hillig. in Don. d. cap.* 21. *lit.* Q. Secunda etiam ratio communiter negatur, quia nullibi in jure criminalia excipiuntur, quasi scilicet reo non posset deferri juramentum:
8 nam de hoc casu loquor. Actorem reo seu accusato hoc deferre posse statuunt DD. communiter, *Schneidew. in d.* §. 11. *n.* 23. *Berst. ad l.* 3. *ff. h. t. n.* 56. ubi ita judicatum refert *Hillig. in Don. lib.* 24. *cap.* 17.
9 *lit.* I, & DD. quos pro sua sententia *d. l.* citat *Dn. Carpz. n.* 3. de juramento necessario loquuntur. Nec tertia ratio stringit, quia si Reus jurat, non probatur dolus, sed excluditur.

L. Si quis Jusjurandum. 11.

SUMMARIA.

Legis dispositio. 1.

Ratio. 2.

Probatione licet suscepta, juramenti delationi locus superest, tam qua actorem quam reum. 3.

Intellectus l. Donelli. 4.

Intellectus l. Gilken. 5.

Ummii Sententia. 6.

Gilkenii sententia communior. 7.

Si juramentum delatum est acceptatum, non est integrum deferenti illud revocare. 8.

Consilium pro reo, cui juramentum est delatum. 9.

Limitatio. 10.

Hujus ratio. 11.

Bartoli sententia notatur. 12.

Si super juramento delato sententia lata, non amplius revocatio locum habet. 13.

Ratio. 14.

Potest sententia ferri sub conditione intrinseca. 15.

Ratio dubitandi. 16.

Quae resolvitur. 17.

Litis unius finis non debet esse alterius exordium. 18.

Nec lites ferendae ex litibus. 19.

Licet injuncta sit probatio, & terminus nullus probatione facta lapsus sit, nihilominus adhuc juramentum deferre licet. 20.

Ratio decidendi. 21.

Ratio dubitandi. 22.

Quae resolvitur. 23.

Renunciatio praesumitur. 24.

Diversa sunt remedia, probare & deferre juramentum. 25.

Ut ab illo datur recursus ad hoc, ita vice versa. 26.

Limitatio. 27.

1 Qui semel detulit juramentum, ille potest revocare delationem & suam intentionem vel testibus vel aliis probationibus

bus probare, sed si iterum vellet probationis via relicta juramentum deferre, non
2 esset audiendus, quia tam sæpe variare esset levitatis, *Thes. l. 1. quæst.* 16. *n.* 4.
3 Et probatione licet suscepta, juramenti delationi locus superest tam qua actorem, quam reum, *Dn. Mevius parte* 4. *decis.* 5. *num.* 5. *Sed an verba legis generaliter*
4 *intelligenda? Don. l.* 24. *cap.* 14. *lit. C*, ad eum casum ea restringit, quando ita delatum jusjurandum, ut intra certum tempus
5 juretur, *Gilken.* vero ad eum casum, quando pars, cui delatum, nondum acceptavit.
6 vit. Sed generalius esse intelligenda contra utrumque statuit *Umm. d. disp.* 14. *n.*
7 2. *& Hillig. d. l. lit. C.* Sed communior videtur sententia esse *Gilkenii*, quod scilicet *hæc lex* ante acceptatum ab altero
8 juramentum locum habeat. Postquam vero acceptavit alter, non esse integrum de-
9 ferenti illud revocare, adeo, ut consilium dare soleant DD. illi cui juramentum delatum est, ut si metuat, ne forte revocetur, statim acceptet delationem, *Thes.*
10 *l.* 1. *q.* 16. *n.* 1. nisi novas probationes sibi jam supervenisse referat, aut documenta
11 nova alleget; nam tunc etiam post sententiam deferentem iterum audiendum es-
12 se, statuit *Bart. in l.* 5. §. *ult. ff. h. t.* & ibidem *Zasius n.* 4. *Moll.* 3. *semest. cap.* 3. *n.* 10. *Carpz. p.* 1. *Const.* 12. *def.* 4. *Berl. p.* 1. *Concl.* 32. *n.* 6. licet sententia illa *Bartoli* non sit sine scrupulo: nec enim hoc effectu paria sunt, acceptare & in continenti
13 jurare, ut pœnitentia excludatur. Quid si vero ita sententia lata, si juraverit, dato illi decem: anne post sententiam, si transit in rem judicatam revocatio fieri potest?
14 Negatur, propter auctoritatem rei judi-
15 catæ, potest enim sententia ferri sub conditione intrinseca, v. g. si juratum per *l.* 11. *C. de Sentent.* Sed adhuc manet dif-
16 ficultas, cur non præstito juramento judiciali (nam de necessario non agi contextus docet,) judex definitivam tulerit sententiam & non juramenti præstationem ex-
17 pectarit, *Salyc.* respondet, forte illud tempus instantiæ fere esse præterlapsum, vel definitivam sententiam hic pro Interlocutoria poni, ut *gl.* aut per sequentem hanc corrigi, quod paulo frigidius est. Collige
18 etiam ex *fine legis*: Litis unius finem non
19 debere esse alterius exordium, & lites non esse serendas ex litibus. Ex *hac lege* etiam
20 colligitur, licet mihi injuncta probatio, & Terminus nulla probatione facta lapsus sit, quod tamen deferre possim juramen-
21 tum, nam hæc lex ita demum prohibet delationem, si jam antea ante probatio-
22 nem susceptam facta. Si ergo antea non sit facta delatio, non videtur sola susceptio probationis me excludere a delatione. Quamvis autem *Setserus de juram. l.* 4. *c.* 2. *n.* 41. respondeat, me, dum illam sententiam interlocutoriam passus sum transire in rem judicatam, renunciasse dela-
23 tioni juramenti. Sed hæc est petitio prin-
24 cipii; Renunciatio non præsumitur; di-
25 versa sunt remedia, probare & deferre ju-
26 ramentum, adeoque ut ab illo datur re-
27 cursus ad hoc, ita vice versa, modo non secunda variatio fiat per hanc legem.

L. Generaliter. 12.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Legis dispositio. 2.
Probationes non sunt coangustandæ, sed adjuvandæ & ampliandæ. 3.
Si sententia lata sub forma & præstatione juramenti, potest præstari juramentum non obstante appellatione interposita. 4.
Ratio. 5.
Quando periculum est in mora, tunc si fiat appellatione pendente, non dicitur attentatum. 6.
Juramenta in præsentia judicis præstanda. 7.
Ratio. 8.
Alia est ratio juramenti defuncto delati, & ab herede præstandi. 9.
Ratio. 10.
Juramentum delatum a defuncto acceptatum habetur pro præstito. 11.
Ex parte contrarius huic sententiæ est Auctor. 12.
Berlich. *vero absolute contrarium statuit.* 13.
Etiam termino probatorio præterlapso potest deferri juramentum. 14.
Ratio. 15.
Juramento præstito standum est. 16.
Limitatio. 17.
Is, cui delatum est juramentum, si hoc recusaverit, habetur pro convicto. 18.
Ratio. 19.
Si tamen pro confesso fuerit condemnatus, ha-

habet beneficium appellationis. 20.
Ratio. 21.
Parti, quæ detulit juramentum, nulla datur appellatio. 22.
Delatio juramenti valida non est, nisi prius eam judex approbaverit. 23.
Licet juramentum recusare ex justis causis. 24.
Justæ causæ. 25. & 28.
Is cui jusjurandum delatum, spatium deliberandi potest petere. 26.
Limitatio. 27.
Potest conditio juramenti non displicere, sed conceptio & formula. 29.
Limitatio regulæ, quod juramentum delatum non possit recusari 30.
A sententia definitiva super juramento præstito lata appellatio non admittitur. 31.
Ratio. 32.
A delato juramento necessario datur appellatio. 33.
Ratio. 34.
Processus, quando absentibus juramentum delatum. 35.
Citatio deferentis ad actum præstationis est necessaria. 36.
Judex determinabit, cujus impensis actus jurandi explicandus. 37.
Ratio. 38.
Jure civili per alium juramentum præstari vix potest. 39.
Limitatio. 40.
Ratio. 41.
Ampliatio. 42.
In foro Saxon. indistincte in persona juramentum præstari debet. 43.
Propter appellationem ab uno articulo interpositam non inhibetur cognitio aliorum articulorum. 44.
Ratio. 45.
Limitatio regulæ n. 7. *proposita*. 46.
Non abs re foret, si juramenta majori cum solemnitate præstarentur in judiciis adhibito Theologo, vel in loco Sacro. 47.
Alia de juramento calumniæ, aliisque juramentis statuta hac lege non abrogantur. 48.

1 Si Judex parti, vel pars parti approbante hoc judice (nam de Judiciali necessario juramento, non voluntario hic sermo) juramentum detulisset, & vero alter appellasset, fiebat ut interim mortuo
eo, cui delatum juramentum, & qui scientiam rei habuit, facultas probationis su-
2 perstiti præcideretur, sancit igitur Imper. liberam esse facultatem Judici vel parti, vel in principio litis vel medio vel in sententia exigere Juramentum, neque Appellationem suspendere probationem. Colli-
3 ge: I. Probationes non esse coangustandas, sed adjuvandas & ampliandas. Videantur in hanc rem congesta in *tract. regularum Barbosæ l.* 14. *c.* 86. *axiom.* 4. Collige:
4 II. Si sententia lata sub forma & præstatione juramenti, posse præstari juramentum, non obstante appellatione interposi-
5 ta, ne scilicet probatio pereat, *Lancellottus de attentat. p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 43.
6 *num.* 13. Quando enim periculum est in mora, tunc, si quid fiat appellatione pendente non dicitur Attentatum, *Lancell. d. limit.* 43. *num.* 1. Collige: III. cum *Gil-*
7 *ken. hic n.* 6. juramenta sub ipso judice, id est, in præsentia judicis præstanda esse,
8 ipsius enim est judicare, quantum juramento tribuendum, & quibus gestibus jura-
9 verit. Collige: IV. Aliam esse rationem juramenti defuncto delati, & ab herede
10 præstandi, quia forte non est per facti scientia, nec animi conscientia. Defuncti igitur fides cum eligitur, non potest heres, si nolit deferens, jurare, *Menoch. l.* 1. *A. Q.* 68. *num.* 30. & quos allegat *Hillig.*
11 *lib.* 24. *cap.* 13. *lit. A.* Sin vero defunctus expresse delatum juramentum acceptaverit, hoc pro præstito habendum esse nonnulli volunt, *Berlich. p.* 1. *concl.* 55. *n.* 14. qui allegat *Mynsing. cent.* 1. *obs.* 13. *& Gail. l.* 2. *obs.* 43. Sed hic de juramento
12 in litem loquitur. Sed de juramento judiciali aliud dixerim cum *Hillig. in Donell. l.* 24. *cap.* 13. *pr. & cap.* 19. *lit. Y, p.* 1283.
13 & videtur *Berlich. num.* 9. in aliam sententiam declinare, ubi dicit, si juramentum delatum & susceptum sit, suscipiens autem ante præstitum juramentum decedat, partem adversam intentionem suam legitime
14 probare debere. Collige: V. Etiam termino probatorio præterlapso posse deferri
15 juramentum, cum sub ipsa sententia delatio locum habeat; de quo *Donell. & Hillig. l.* 24. *c.* 13. *lit. E, Carpz. p.* 1. *Const.* 12. *def.* 1. *n.* 1. *Nebelkrah. decis.* 12. *Berlich. p.* 1. *concl.* 29. *n.* 54. *Rauchb. p.* 1. *q.* 9. *num.* 23. *Setserus de juram. l.* 4. *cap.* 5. *n.* 26.

16 §. 1. 2. & 3. Juramento autem præstito
standum est, si legitima delatio judicis
vel partis, & hoc casu judicis approbatio
17 præcessit. Si autem is, cui delatum, re-
18 tulit alteri juramentum, hic, cui delatum
est, non potest recusare, alias habetur pro
convicto, & ipse non habet beneficium
19 appellandi. Ratio *in fine* §. 1. quod fe-
rendus non sit appellans in his, quæ ipse
facienda procuravit, dum scilicet juramen-
tum prius detulit, *Setserus l. 4. cap. 8. n. 8.*
Si vero is, cui delatum jusjurandum, re-
cusaverit illud, potest ipsum judex con-
demnare ut confessum, recusatio enim ju-
20 ramenti est confessio, *l. 38. ff. h. t.* sed ha-
bet beneficium Appellationis in qua ap-
pellationis instantia examinandum, an be-
ne illatum sit juramentum, vel an bene
21 recusatum, &c. quia fieri potest, ut habue-
22 rit causam justam recusationis. Parti au-
tem, quæ detulit Juramentum, nulla da-
23 tur appellatio. Nota bene; I. Delationem
juramenti validam non esse, nisi prius
eam Judex approbaverit, *Donell. de juram.*
c. ult. n. 3. Ummius ad process. d. disp. 14.
24 *num. 35.* II. Licere Juramentum recusare ex
25 justis causis, v. g. 1. ex persona deferentis,
si pupillus, de qua supra: 2. persona ejus,
cui defertur v. g. si procuratori & defenso-
ri deferatur, qui tales non coguntur jura-
re, cum probabilem facti ignorantiam ha-
beant, & ideo non sunt cogendi, ut sub
alieni compendii emolumento anceps per-
jurium subeant, *l. jusjurandum. 34. §. 3.*
ff. h. t. l. videamus 4. ff. de in litem jur.
26 *Setserus d. l. 4. cap. 3. num. 19.* Et sic is,
cui delatum jusjurandum, potest spatium
27 deliberandi petere, si de facto aliquo ex
omni parte certus non sit maxime ubi pe-
riculosum referre, per *d. l. 34. pr. Auctor*
in l. 34. ff. h. t. n. 1. & hanc consuetudinem
judiciorum ex *Claro* allegat *Setserus l. 4.*
c. 5. n. 24. 3. ratione loci non competen-
tis: 4. ratione actionis institutæ: 5. ob
28 competentem exceptionem: 6. cum tra-
ctatur de facto alieno: 7. Si aliter de
calumnia non juraverit: 8. si actor plene
probaverit: 9. Si post conclusionem causæ
delatum &c. quas aliasque declarationes
29 hic cumulat *Gilkenius*. Potest etiam con-
ditio juramenti non displicere, sed conce-
ptio & formula, *Cujac. hic tom. 3. p. 248.*
III. Non licere ei, qui prius detulit jura-
mentum, si ei sit relatum, illud recusare,
nec ferendum esse eum, qui ad appella-
tionis venit auxilium in his, quæ ipse fa-
cienda procuravit, *Maranta p. 6. tit. de Ap-*
30 *pell. n. 332. Barb. hic n. 14.* Sed hoc intel-
ligunt *DD.* si recusaverit simpliciter. Sed
aliud, si religionem conscientiæ idoneis
probationibus velit supplere, præsertim si
novas probationes sibi supervenisse alleget.
Vid. *Anton. Fab. l. 4. Cod. tit. 1. def. 3. num.*
4. & seq. Schneidew. ad §. 11. Inst. de act.
num. 92. & ibi Wesenb. Mollerus l. 3. se-
mest. cap. 3. in fine & Carpz. p. 1. Const. 14.
31 *def. 4.* IV. ex §. 3. Quod a sententia defini-
tiva super Juramento præstito lata appel-
32 latio non admittatur, quia deferens adver-
sarium judicem constituit in propria cau-
sa, & Juramentum præstitum habet vim
rei judicatæ, & alias fieri posset, ut in
secunda instantia ex novis probationibus
Juramentum præstitum rescinderetur, ex
quibus rationibus recte ita concludit *Carpz.*
p. 1. Const. 15. def. 7. ubi refutat *Dan. Moll.*
& Mynsing. Conferatur *Scaccia de appell.*
q. 17. limit. 34. Hillig. lib. 24. cap. 17. lit. A.
33 Sed a delato necessario Juramento, dari
34 appellationem, palam est, cum deficiant
superiores rationes; *Carpz. d. Const. 15.*
def. 8. Dn. Mevius p. 1. dec. 13. num. 2.
& seqq.

35 §. 4. Absentes, quibus defertur Juramen-
tum, debent citari, datis certis induciis,
aut si in longinquo sint, potest Judex ma-
gistratui illius loci delegare, ut sub acto-
rum testificatione Juramentum ab iis præ-
36 stetur, vel refutetur, vel recusetur. Ci-
tatio tamen deferentis ad actum præstatio-
nis est necessaria, *hic & l. de unoquoque*
37 *14. pr. ff. de re judic.* & Judex etiam de-
terminabit, cujus expensis hic actus ex-
38 pediri debeat, quia circumstantiarum ma-
xima varietas, & interim non suspenden-
dum judicium, sed actus alii expediri po-
39 terunt. Collige: I. Jure Civili per alium
40 Juramentum præstari vix posse, præsertim
si ob circumstantias jubeat Judex, ut pars
ipsa sui præsentiam faciat, per *l. fin. C. de*
Procurat. Videatur *Parthen. litigiosus p. 1.*
41 *cap. 15. num. 33.* Nam magis soliciti sunt
litigantes de salute animarum, sed ipsi ju-
rent, nec tam facile ad jurandum prosi-
liunt, & ex juraturi vultu judex pejeran-
di voluntatem magis animadvertere potest,
& ju-

42 & juraturum dehortari. Ideoque quamvis speciale Mandatum dari posse non negaverim, si tamen deferens velit, ut alter in persona hoc præstet, ipsum ad hoc compelli debere per *hanc legem* statuo, quod & jure communi ita se debere statuit *Carpz. p.* 1. *Jurispr. Consist.* 12. *def.* 39.
43 ubi in Foro Saxon. indistincte in persona præstari debere Juramentum asserit. II. Collige cum *Bart. hic*, *& Salyc. in fin.*
44 *Bl. numer.* 6. *& Gilken. in fine*: Quando appellatio ab uno articulo interposita non propterea inhiberi cognitionem aliorum
45 articulorum, quibus prior articulus præjudicare non poterat, & Appellatio interposita in uno articulo non suspendit Jurisdictionem judicis in aliis articulis separatis & non connexis, *Lancellot. de attent. p.*2. *c.* 12. *limit.* 2. *num.* 3.
46 §. 5. Supra sub ipso judice jurari debere dixit Imp.; illud hic temperatur, ut ipsa præstatio tamen etiam in ædibus fiat, si persona egregia, *l.* 15. *ff. h. t.* vel Clericus, *Auth. sed judex C. de Episc.* vel in
47 oratorio &c. Et non abs re foret, si juramenta majori cum solemnitate præstarentur in judiciis, adhibito Theologo, vel in loco sacro &c. Sicut in juramento calumniæ admonet *Parthenii litig. Auctor lib.* 2. *c.* 6. *n.* 24.
48 §. *Ult.* Alia, de juramento calumniæ, aliisque juramentis, statuta, hac lege non abrogari dicit, quod per se planum.

L. Cum quis. ult.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde deducta cum ratione dubitandi. 2.
Decisio cum ratione decidendi. 3.
Juramentum est quasi species transactionis. 4.
Ampliatio. 5.
Ratio. 6.
Quæ quamvis generalis sit, non tamen nisi in hac specie concludit. 7.
Ex h. l. non concluditur, ob nova instrumenta retractari juramento decisa. 8.
Lex hac tantum de testamentariis controversiis loquitur. 9.
Dissentit Donell. 10.
Ratio præcedentis assertionis. 11.
Antonii Fabri sententia notatur. 12.
Quæ tamen aliquo modo solvitur. 13.
A communi sententia hic non facile est recedendum. 14.

1 Tu me deferente jurasti, a meo Patre tibi legatum esse relictum, ego solvo, sed
2 falso jurasti, *An repeti potest?* Videtur
3 quod non, ob *l.* 1. *hic*. Sed Affirmatur, quia hic est specialis ratio; sicut enim de Testamento relictis non licet transigere, verbis Testamenti non inspectis, *l.* 6. *ff.*
4 *de Transact.* ita nec juramentum deferre,
5 cum quasi species transactionis sit. Sed si vere tibi relictum quid est, & juraveris, Falcidiam mihi non competere? Respond.
6 eadem ratione dari repetitionem: ratio *hic in fin.* ne quis ex delicto sibi impium lu-
7 crum afferat. Quamvis autem hæc ratio generalis esse videatur, non tamen ea, nisi in hac specie, concludit, idque favore
8 Ultimæ Voluntatis. Non igitur ex *hac lege* concluditur, ob Nova Instrumenta re-
9 tractari juramento decisa. Sed nostra lex tantum de Testamentariis controversiis loquitur. Consentiunt hic *Gl. Bald. Salyc. Fulg. Kremberg.* ad §. *item, si quis postulare* 11. *num.* 41. *Inst. de act.* qui tamen addit aliam rationem; evidentiam facti, quæ
10 oculis observatur, licet dissentiat *hic Do-*
11 *nell.* Nam nisi hic specialis ratio esset, *lex* 1. *h. t. & l.* 31. *ff. h. t.* per *hanc legem* essent correctæ, quod dici non debet facile,
12 & specialitatis ratio sua luce appareat. Nec subsistere puto sententiam *Ant. Fabri de fin.* 24. *h. t.* ubi probationem per Nova Instrumenta contra hoc juramentum ad-
13 mittere videtur, nisi dicamus, hanc esse decidendi rationem præcipuam, quod ex ostensione documenti quasi ex oculari inspectione fuerit convictus perjurii, quod si ita est, nihil vetat in aliis similibus
14 idem dici, sed puto a communi sententia, quæ rationem in testamento constituit, non esse facile recedendum.

TITULUS II.

Si certum petatur.

L. Neque. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio. 2.

Ratio decidendi. 3.
Coheredes pro partibus hereditariis tenentur ad æs alienum solvendum. 4.
Limitatio. 5.
Et ad Falcidiam conferunt legatarii, & ad legitimam. 6.
In solidum quandoque convenitur, qui tantum ex parte heres est. 7.
Qui renunciat beneficio alicui in specie, videtur certioratus de hoc beneficio. 8.
Limitatio. 9.

1 Testator instituit duos heredes æqualiter, sed uni prælegavit fundum. Creditores conveniunt heredes, igitur heredes ambo caverant æqualiter. Sed Modestinus unus heredum putat coheredem suum propter prælegatum fundum plus debere solvere creditoribus, quam se, qui minus lucrum habeat, per *Reg. in l. secun-*
2 *dum* 10. *de R. J.* Sed negatur, quia Cohe-
3 redis persona consideratur, vel ut coheres & sic ad æqualem tenetur proportionem, *l.* 2. *C. de her. act.* aut ut Legatarius ratione fundi prælegati, & sic nullum æs alienum cognoscit: accedit cautio ipsius Mo-
4 destini, quæ æqualis erat. Collige: Coheredes pro partibus hereditariis teneri ad æs alienum solvendum, nullo habito re-
5 spectu ad prælegata. Nisi scilicet hereditas non sufficeret ad legata, *l.* 35. §. 1. *de hered. inst.* tunc enim etiam ex legatis sol-
6 vi deberet æs alienum, imo & ad Falcidiam conferunt Legatarii, & ad Legiti-
7 mam. Sed in solidum tamen ille, qui ex parte heres est, convenitur, si ex obligatione rei indivisibilis conveniatur, *l.* 2. & *l. in executione de V. O.* vel si rem litigiosam solus possideat, *l.* 6. *ff. de R. V.* quas Exceptiones hic ponit *Cujac. tom.* 3. *p.* 351. *Ex fine* etiam *legis* recte hic colligunt, *Salyc.* & *Sichard.* Ex interpositione cautionis, Modestinum hic satis fuisse instru-
8 ctum, & ideo qui renunciat beneficio alicui in specie, videri certioratum fuisse de hoc beneficio, nec certiorationis probatio-
9 nem petendam esse, quod puto locum habere, si in nota lingua fiat renunciatio.

L. Quamvis. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Questio inde deducta. 2.
Decisio est negativa. 3.
Non ex numeratione sola alienæ pecuniæ ante consumtionem mihi queritur actio, sed per stipulationem. 4.
Mozzius circa hanc quæstionem distinguit. 5.
Si tuo nomine alteri credam pecuniam, tibi acquiritur actio. 6.
Si tuo nomine stipuler, tibi nihil acquiro. 7.
Cujus pecunia per alium est alii credita, modo habet rei vindicationem, modo directam actionem ex mutuo, vel stipulatu, modo utilem. 8.

1 Asclepiades Hermogenis pecuniam, sed suo nomine Titio credidit, & sibi restitui
2 cum usuris stipulatus est: Quæritur, *cum Mutuum contrahi nequeat, nisi dans sit Dominus pecuniæ*, *l.* 2. §. 4. *ff. h. t. an contra Titium ex contractu agere Hermogenes*
3 *possit?* quod negatur, quia Asclepiades sibi stipulando quæsivit actionem, *l.* 7. *h. t.* Sed ille agere debet cum Asclepiade, ut sibi cedat actionem, item agere potest negot. gest. Actione; quæ in subsidium datur, *argum. l. matr.* 3. *C. de R. V.* Notetur
4 igitur: Non ex numeratione solæ pecuniæ alienæ ante consumtionem mihi quæri actionem, sed per stipulationem per quam non minus, ac per consumtionem, mutuum rei alienæ concilietur, *hic* & *l.* 67. *de Jure dot. DD. hic* & præcipue *Cuja-*
5 *cius*, *Mozzius de mutuo col.* 2. *n.* 23. qui *num. sequenti* distinguit: an numeratio paulo ante stipulationem intervenerit, & tunc numerationem videri factam causa implendæ stipulationis; an vero diu post numerationem intervenerit stipulatio, & tunc, nisi animo novandi facta, tam ex mutuo, quam ex stipulatu agi. Colligitur etiam:
6 Si tuo nomine alteri credam pecuniam,
7 tibi acquiri actionem, cum tamen si tuo nomine stipuler, tibi acquiram, *Cujac. hic*.
8 Notetur hic: Quam actionem habeat dominus pecuniæ; utique si extat, habet Vindicationem; si non extat, habet directam actionem ex mutuo vel stipulatu, si cessa est, ab eo qui mutuo dedit suo nomine; sed utilem etiam Domino dari actionem ex *l. si me & Titium* 32. *ff. h. t.* judicat *Cujac. hic*, quando scilicet cedere is, qui numeravit, non posset, tunc enim quia iniquum, ut res domini apud alium sine causa maneat, datur mihi utilis condi-

ditio, de quo remedio subsidiario *in d. l. si me & Titium*, quam *DD.* auream vocant. Vid. *Castr. in l.* 9. *C. famil. ercisc. Natta cons.* 147. *num.* 2. *Menoch. rem.* 4. *Recup. Possess. per totum*, *Hilig. in Donell. l.* 12. *cap.* 4. *lit. A*, *Caspar Klock vol.* 2. *cons.* 50. *num.* 8. & *in tr. de contribut. cap.* 19. *num.* 496.

L. Eos. 3.

SUMMARIA.

Emere & vendere administratoribus non licet. 1.
Mutuo dare magistratibus, & omnibus, qui officia administrant, prohibetur. 2.
Ratio utriusque. 3.
Limitatio. 4.
Quæ in dubium vocatur. 5.
Ratio. 6.
Melior limitatio. 7.
Ratio ejus. 8.
Hæc l. cum aliis hodie non attenditur. 9.
Quod non possum ipse meo nomine facere, id neque per aliam interpositam personam facere possum. 10.
Ampliatio. 11.

1 Ut Emere & Vendere Administratoribus non licet, per *l.* 46. *ff. de contrah. emt.*
2 ita & Mutuo dare Magistratui, & omnibus, qui officia administrant, prohibetur,
3 *hic & l. principalibus* 33. *ff. h. t.* ob metum concussionis & impressionis, *l. si per impressionem* 11. *C. quod metus causa*, *l. un.*
4 *C. si Rector provinc. &c.* Restringunt autem communiter *DD.* hos textus ad Magistratus temporales per *d. l. principalibus* 33. *ff. h. t. & ibi Zas. num.* 1. & 14. *Peregr. de Jure Fisci l.* 4. *tit.* 7. *num.* 10. *Treutl. vol.* 1. *d.*
5 20. *th.* 4. *lit. B*, de quo tamen merito ibi
6 dubitat *Bacch.* cum metus impressionis etiam in perpetuis Magistratibus militet, & *l. un.* §. 2. *C. de contr. jud. & l.* 3. *C. h. t.*
7 indistincte loquantur. Et ratio *d. l. principalibus* 33. convenit quidem officialibus Præsidum, sed non ipsis Præsi-
8 dibus, nec est ratio adæquata. Sane in patria sua si quis Præses sit, potest ibidem palam & bona fide mutuum contrahere, quia melius leges præsumunt de conterraneis, quam peregrinis, *l. eos* 65. *ff. de ritu nupt.* quas aliasque limitationes in *d. l. principalibus* 33. *Jason. Decius &c.* proponunt, ut & *Mozzius de Mutuo col.* 1. *num. ult. Ord. num.* 18. *Peregrinus d. cap.* 7.
9 *num.* 9. Quæritur tamen *Zasius d. l.* non immerito harum legum prohibitionem ho-
10 die non attendi. Colligitur: Quod non possum facere meo nomine, id neque me per interpositam personam facere posse, *c. quod alicui non licet de Reg. Juris in* 6. *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 459. & quos hic al-
11 legat *Barbosa in fine*. Idem in Magistratu urbano esse putat *Auctor Collegii Argent. h. t. th.* 10.

L. Si absentis. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio. 2.
Si quis meo nomine meam pecuniam alteri credat, mihi datur ex alterius contractu actio directa. 3.
Hoc singulare est in mutuo. 4.
Ratio dubitandi. 5.
Ad quam respondetur. 6.
Ratio decidendi. 7.
Divisio mutui. 8.
Licet mutuo dationem meo nomine factam non approbem, tamen habeo actionem directam ex mutuo. 9.
Ratio. 10.
Negotiorum gestor suo nomine habet utilem actionem 11.

1 Maximus pecuniam meam, me ignorante, rixoso cuidam meo nomine mutuo dedit, ego reprobo nomen, & nolo ipsum
2 habere debitorem, dicitur hic, me cedere sive mandare posse actionem meam directam Maximo, ut ille conveniat debitorem, aut si nolim cedere, ex æquitate
3 Maximo datur utilis actio. Nota bene: Si quis meo nomine meam pecuniam alteri credat, mihi datur ex alterius contractu
4 actio directa, quod hic est singulare in mutuo, per *hanc legem & l. singularia* 15. *ff. h. t. Auctor in l.* 9. *ff. h. t. n.* 3. *seqq.*
5 Non obstat Regula vulgaris; quod alteri per alterum obligatio vel actio non possit
6 acquiri, nisi sit in ejus potestate, quia illa regula obtinet, si Civiliter acquiratur per stipulationem, aliud si acquiratur Naturaliter per numerationem, *l. ea quæ civiliter* 53. *ff. de acquir. rer. domin. Borcholt. de reb. cred. c.* 5. *num.* 15. *Donell. l.* 9. *cap.* 7. *Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 8. *tit.*
7 9. *Zas. in l.* 9. §. 8. *ff. h. t. n.* 10. & hoc propter frequentiam mutui ex utilitate receptum

ptum esse vult *Zas. d. l. num.* 11. *& seq.*
8 & hinc colligitur: I. Magistralis mutui di-
stinctio; quod aliud sit 1. mere naturale,
quando meam pecuniam alteri mutuo do:
2. mere Civile, ut in Contractu littera-
rio: 3. Naturale, cui jus civile suffraga-
tur, ut *in hac l.* 4. Civile, cui natura coo-
peratur, quando cum stipulatione realis
datio concurrit. Vid. *Mozzius de mutuo tit.
de divis. mutui, Wesenb. hic in Rubr. in
tract. postumo num.* 7. *Hieron. Butiquella
in repet. l.* 2. §. *in mutuis ff. h. t. num.* 4.
Tuschus concl. 445. *lit. M, Bacch. in Treutl. d.
disp.* 20. *th.* 1. *lit. D.* II. Licet mutuo datio-
nem non approbem, tamen me habere
actionem directam ex mutuo, quia nego-
9 tium ad me pertinuit, & sic ipso jure si-
ne ulla ratihabitione fuit meum nego-
tium gestum, in aliis secus, per *l.* 62. *de
solut.* Vid. *hic Gilken.* quia si sciam alium
meo nomine contrahere & non improbem,
videor probare, *Decius cons.* 58. *num.* 2.
10 III. Negotiorum gestorum suo nomine uti-
lem habere actionem, quæ omnia hic sin-
gularia.

L. Si non singuli. 5.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio negativa. 2.
Rationes decidendi. 3. 4.
Ex contractu mutui nemo obligatur ultra id, quod realiter accepit, & quod ad eum pervenit. 5.
Exceptiones h. regulæ. 6.
In dubio mutuum ad utrumque pervenisse præsumitur. 7.
Limitatio. 8.
Quando duæ personæ conjunguntur in contractu, viriliter obligantur. 9.

1 Petierunt tres mutuo oleum a Titio,
qui hoc ipsis spopondit, se mutuo datu-
rum certam quantitatem olei, ideoque chi-
rographo spe futuræ traditionis fatentur
se accepisse tot amphoras olei, sed postea
tertius solus loco olei pecuniam acceperat,
& creditor contra duos priores agit in so-
2 lidum. Sed male, ut decidit Imp. I. Quia
3 competit ipsis Exceptio non numeratæ pe-
cuniæ, si nondum præterfluxit biennium,
nisi intercesserint vel fidejusserint pro ter-
4 tio. II. Quia non oleum, sed pecunia tra-
dita, idque intra biennium contra istud
chirographum solemniter protestari debent.
Sed tertius, qui accepit pecuniam, ad hu-
5 jus restitutionem obligatur. Collige: Ex
Contractu Mutui neminem obligari ultra
id, quod realiter accepit, & quod ad eum
pervenit, *l. rogasti* 11. §. 1. *ff. h. t. Carpz.*
6 *p.* 2. *decis.* 146. Sed habet hæc Regula hic
exceptiones: 1. Nisi plures rei in solidum
constituantur: 2. Nisi alter pro altero in-
tercesserit: 3. Nisi biennium præterlapsum,
in quo exceptio non numeratæ pecuniæ
7 opponi potest, de quo suo loco plura. In
dubio sane mutuum ad utrumque perve-
8 nisse præsumitur, nisi unus tantum habeat
administrationem, *Ant. Faber l.* 5. *C. tit.*
14. *def.* 21. Conf. *Ronchegallus in l.* 9. *princ.*
9 *ff. de duobus reis num.* 279. Collige: quan-
do duæ personæ conjunguntur in contra-
ctu, quod viriliter obligatæ, *Baldus cons.*
54. *num.* 5.

L. Si ex pretio. 6.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Decisio cum ratione decidendi. 3.
Limitatio. 4.
Ratio hujus. 5.
Non opponi potest exceptio simulationis, quando omnino aliquid est actum. 6.
Obstat l. 15. ff. h. t. *n.* 7.
Ad quam dupliciter respondetur. 8.
Hodie Pacta stipulationibus in effectu exæquata sunt. 9.

1 Debeo tibi ex Venditione centum, sed
cum absolvere non possim, transfundo eam
obligationem in mutuum, ut sub annuis usuris
eam summam retinere possim, secundum *l.*
2 *eos* 21. *C. de usur.* Quæritur: *An id fieri pos-*
3 *sit?* Resp. quod sic; substantia enim Obli-
gationis non defecit, *l.* 3. *ff. de sol. & l.* 2.
§. *circa* 3. *de except. doli mali*, id est, tam
stipulatio quam pecunia intercessit, & fal-
sa demonstratio nocere non debet, *l. falsa*
4 33. *ff. de cond. & dem.* Sed si sine stipula-
tione id placuisset, non deberentur usuræ,
5 quia nudum pactum non est efficax ad
faciendam Novationem, *l.* 2. *ff. de novat.*
& l. singularis 15. *h. t.* unde probatur, non
opponi posse exceptionem simulationis,
quando omnino aliquid actum est, & ea-
dem rei substantia manet. *Sich. & DD. hic.*
Sed

6 Sed huic legi, cum qua etiam consonat
7 l. 34. ff. Mandati, videtur repugnare d. l.
8 singularis 15. ff. h. t. in vers. Exemplo; Alii distinguunt inter jus rigidum & aequum, alii in d. l. 15. vocem convenerit interpretantur ita, ut stipulatio intercesserit, quam interpretationem pluribus probat hic Gilkenius n. 20. & seq. Conf. Wesemb. in π. h. t. n. 12. Pacius cent. 3. q. 64. Cujac. in d. l. 34. Bacch. in Treutl. d. disp. 20. th. 3. in pr. Roderic. de censibus lib. 3. c. 11. n. 63. Fach. l. 2.
9 cap. 73. Sed cum hodie Pacta stipulationibus in effectu exaequata, non dubitarim dicere, Nudo pacto, si hoc expresse actum, quasi ex mutuo teneri debitorem. Conf. Cothm. l. 1. cons. 18. n. 149.

L. Non unde. 7.

S U M M A R I A.

Casus legis. n. 1.
Decisio. 2.
Quorumdam DD. sententia notatur. 3.
Limitatio. 4.
Ratio decidendi. 5.

1 Mutuo quis dederat centum & postea petit debitum. Reus opponit illi Exceptionem dominii, & dicit, actorem debere probare, suam fuisse pecuniam, hoc enim esse fundamentum intentionis ejus, cum in
2 mutuo ex meo fieri debeat tuum. Sed Resp. Imp. hoc actorem non teneri probare & demonstrare unde habuerit, sed
3 sufficere, si ut suum mutuo dederit. Quamvis enim fuerint, qui dixerint, omnino actori probandum esse dominium, licet originem non teneatur demonstrare, tamen intellectus hic communiter reprobatur. Vid. Sich. & Gilken. aliique DD. & qui-
4 dem ex verbis legis: Sicut propriam numeravit. Sed si superveniret verus Dominus, haberet Rei Vindicationem, si pecunia extaret, si autem esset consumta, hocque possit probare, suam fuisse, habebit Leg. si me & Titium 32. ff. h. t. beneficium.
5 Cur autem debitor non possit excipere, quod actor non fuerit dominus, elegans redditur causa a Petr. Barb. ad l. si alienam 14. ff. sol. matr. n. 6. & Steph. Gratiano tom. 2. disc. 261. num. 14. & seq. Quod reus ab actore causam habeat, quia hic illi mutuo dedit. Cum igitur actor ei pecuniam, ut suam mutuo dederit, & reus tanquam a Domino acceperit, resultat quaedam tacita confessio accipientis, se accepisse dominium pecuniae numeratae: nam alias improbe accepisse; quae tacita confessio ipsi praejudicat. Sed si ipse reus probare vellet, actorem non fuisse dominum, & probare posset sui interesse, ne solvat, utique audiendus esset. Barb. d. l.

L. Si pro mutua. 8.

S U M M A R I A.

Casus legis. n. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decisio. 3.
Potest species utriusque consensu aestimata converti in mutuum. 4.
Quod mutuum contrahitur fictione brevis manus. 5.
Ad quem periculum rei datae in casu pertineat, ostenditur. 6.
Obstat l. 34. pr. ff. mand. n. 7.
Ad quam respondetur. 8.
Utile per inutile non vitiatur. 9.
Contractus per adjectionem pacti usurarum non fit illicitus. 10.
Si pignus debito non respondeat, non prohibetur creditor residuum petere. 11.
Obstat l. 15. §. 3. ff. de re judic. n. 12.
Responsio ad eam. 13.

1 Petenti mihi Mutuum tu dedisti jumenta certo pretio aestimata, & ego dedi pignori aurum, promisi usuras illicitas, & ampliores centesimis, puto me ad restitutionem sortis & usurarum non teneri,
2 quia est contractus usurarius, & quia pignus minus est sorte & legitimis usuris.
3 Sed respondet Imp. mihi omnino solvendam esse sortem cum legitimis usuris. Col-
4 lige: L. Posse speciem utriusque consensu aestimatam, converti in mutuum, Cothmann. d. cons. 18. n. 148. & 151. Et hoc mutuum
5 contrahitur fictione brevis manus; & re vendita, antequam utatur alter pretio, pe-
6 riculum est accipientis; sed si res pereat, antequam vendatur, periculum est dantis, si alias rem venalem habuit, alias est pe-
7 tentis seu accipientis, l. rogasti 11. h. t. Sed
8 obstare videtur l. 24. ff. Mandati, ad quam responderi potest; Dominum ibi voluisse, ut pretium reportaretur, ut, quantum liberet, mutuo daret, uti ex Rubr. probat
9 Zas. in d. l. rogasti n. 4. II. Utile per inuti-
10 le non vitiari, & ita contractus per adjectionem pacti usurarii non fit illicitus; Gail.

11 *Gail. l. 2. obs. 41.* Si Pignus debito non respondeat, non tamen prohiberi creditorem, re-
12 siduum petere. Nec obstat *L. a Divo Pio* 15.
13 §. 3. *de re jud.* ubi specialis continetur casus, si scil. res sint subhastatæ pro executione debitorum, & Emtorem non invenerint, pignora capta a judice addicuntur Creditori, pro ea quantitate, quæ debetur, ut, etsi pignus addictum in eam quantitatem non sufficiat, nihil amplius petere possit, sua veluti transactione exclusus, *Zas. in d.* §. 3. *num.* 3. *Donell. lib.* 27. *c.* 3. *lit. Aa.*

L. Cum te in Gallia. 9.

S U M M A R I A.

Casus. 1.
Quæstio inde orta. 2.
Decisio negativa. 3.
Limitatio. 4.
Singulis mutuo alicui dantibus pro parte competit actio, non in solidum. 5.
Creditum commune sive duorum fratrum de eadem summa intelligitur cuique eorum deberi pro virili portione. 6.

1 Duo pecuniam credunt mihi. Quæritur:
2 *An uterque in solidum habeat actionem con-*
3 *tra me?* Quod negatur, sed quilibet pro
4 parte tantum, nisi per stipulationem se constituerint correos credendi vel stipulandi, aut nisi alter Procuratorio partim, partim suo nomine agat, vel nisi alteri suc-
5 cesserit ut heres. Collige: Singulis mutuo alicui dantibus pro parte competere actio-
6 nem non in solidum. Et ita Creditum commune, seu duorum fratrum de eadem summa, intelligitur cuique eorum deberi pro virili portione, *l. reos* 11. §. *cum tabulis ff. de duobus reis*, *l. si mihi & Titio* 10. *pr. ff. de V. O. Alex. cons.* 196. *in fin. lib.* 7. *Ronchegallus, in d.* §. *cum tabulis n.* 23.

L. Eo quod a multis. 10.

S U M M A R I A.

Casus legis. n. 1.
Decisio. 2.
Ratio decidendi. 3.
Non obligationem, sed probationis facultatem scriptura metitur. 4.
Intellectus secundæ partis h. l. n. 5.
Sera pœnitentia, quod semel placuit, revocari non potest. 6.
Pluribus testamentis una subscriptio Notarii sufficit. 7.
Limitatio. 8.
Plures debitores uno libello conveniri possunt. 9.

1 Dedi tibi centum mutuo, alteri 200., tertio 150., & quid acceperitis, scribitis singuli in uno chirographo, postea convenio te solum, ut solvas centum, quæ tibi credidi. Excipis, consortes litis simul
2 citandos esse. Resp. Imp. Exceptionem hanc
3 nullam esse, non enim estis socii obligationis, sed singuli pro pecunia accepta ob-
4 ligati estis, & non obligationem, sed probationis facultatem scriptura metitur, *l. con-*
5 *trahitur* 4. *ff. de pign.* In altera parte Legis dicitur, si pro pecunia mutua creditor
6 stipulatus sit vinum, sera pœnitentia, quod semel placuit, revocari non posse. Colli-
7 ge: I. Si pluribus testamentis una subscriptio Notarii subjungatur, quod valeat, *hic*
8 *Bl. Salyc. & Gilken.* quod tamen intelligo, si Notarius expresse in sua scriptione dicat, se subscribere tali testamento utriusque testatoris nomine, separatim eos & specifice nominandos, *Gail. l.* 2. *obs.* 117. *nu.* 2. *Carpz. p.* 3. *Jurispr. Const.* 7. *def.* 22. quod
9 tamen videtur dubium. II. Posse plures debitores uno libello conveniri.

L. Incendium. 11.

S U M M A R I A.

Si certa species debetur, hujus interitus liberat debitorem. 1.
Limitatio. 2.
Ratio limitationis. 3.
A mora excusat difficultas. 4.
Si genus debetur, non perit creditori, sed debitori. 5.
Ratio. 6.
Limitationes. 7. 8. 9. 10. 11.
Si per tabellarium a se electum creditor rogatam pecuniam miserit, & ista pecunia perierit, periculum pertinet ad creditorem. 12.
Ratio. 13.
Limitatio. 14.
Ampliatio. 15.

1 Quum certa species debetur, hujus interitus liberat debitorem, *l. quod te* 5. *ff. h. t.*
2 Sed si semel contraxit moram debitor speciei, per interitum rei non liberatur,
3 *Auctor in l.* 5. *ff. h. t. num.* 1. Nam mora semel contracta transfert periculum rei in De-

Debitorem, *Carpz. p. 2. Jurispr. Const. 30.*
4 *def.* 25. *& Const.* 30. *def.* 14. Sed a mora excusat difficultas, per *d. l.* 5. quod ad obligationem facti & dandæ speciei restringit. *Bart. ad d. l.* 5. licet generalius id intelligat, *Zas. ib. num.* 38. *Covarr. in c. quamvis de pactis p.* 2. §. 5. *num.* 6. *Arumaeus de*
5 *mora cap.* 6. *n.* 22. Sed si genus v. g. pecunia debeatur, non perit Creditori, sed
6 Debitori, quia hic fert casum fortuitum, *argum. l. in ratione* 30. §. *incerta* 5. *ad L. Fal-*
7 *cid.* Nisi 1. Creditor periculum in se suscepit, ut in pecunia trajectitia, *l.* 3. 4. 5.
8 *de fœnore nautico*: 2. Nisi debito modo obtulerit pecuniam debitor, *l.* 72. *pr. de*
9 *solut.* 3. Aut res incerta loco certo circumscripta sit, *l. in navim* 31. *ff. Locati.* 4.
10 Aut aliud in petitione, aliud in solutio-
11 ne, ut in Noxalibus: 5. Excipitur bonæ fidei possessor hereditatis, qui pretium, unde factus non est locupletior, solvere non tenetur, *l.* 23. *ff. de petit. hered.* quæ omnia hic fusius exsequitur *Gilken. & Gabriel. lib.* 3. *tit. de reb. credit. concl.* 1. ad quos remitto. Colligitur etiam ex *hac l.* 11.
12 Si per tabellarium a me electum, ego creditor rogatam tibi misero pecuniam, & perierit ista pecunia, aut fraudulentia ac negligentia tabellarii, vel sine ejus culpa solo casu, quod illa pecunia mihi pereat,
13 quia nondum transtuli dominium neque in te, neque in nuncium tuum, aut Procuratorem tuum: *Mozz. de mutuo tit. de na-*
14 *tur. mut. num.* 15. Si vero translatum sit dominium, periculum est accipientis, quod
15 idem *Mozzius n.* 16. *d. l.* affirmat, etiam de pupillo, licet dominium transferri non possit, quia alias deterioris conditionis esset, quam major.

L. Si in rem 16.

SUMMARIA.

Casus. 1.
Variæ in proposito casu dantur actiones. 2.

1 Mutuo sumpsi in usum communem mutuum cum Fratre, & non obligavimus nos in solidum, si postea creditori solvam so-
2 lidum; tunc possum partem repetere a fratre Actione neg. gest. utili; si vero Socii sumus, etiam Actione pro Socio. Sed pone eos in solidum se obligasse, tunc non datur actio negot. gestorum, ut contra *Accurs.* recte *Cujac. in l.* 9. *h. t.* at datur Actio pro Socio, si Socii fuerint, vel etiam actio Mandati, si vice mutua fidejusserint & solverint, partim suo nomine, partim fidejussorio, *l. reos* 11. *ff. de duobus reis, Cujac. d. l.*

L. Eum qui mutuam. 13.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
An mutuum pro absente mandante sumens, pro eo ex mutuo teneatur? 2.
Ratio dubitandi. 3.
Decisio. 4.
Ratio decidendi. 5.
Limitatio. 6.
In dubio ad conjecturas recurrendum est. 7.
Glossa & Interpretes notantur. 8.
Quandoque in dubio respiciendum est ad principalem, non procuratorem. 9.

1 Ego mutuum sumpsi in usus fratris ab-
2 sentis, sed creditor expresse dicit, se non sequi fidem fratris, a quo mandatum habeo. Quæritur: *An ego ex mutuo tenear?*
3 Videtur quod non, quia tantum sum Pro-
4 curator. Sed resp. omnino me teneri, quia
5 mecum, non cum fratre contraxisse vide-
6 tur, ideoque si utriusque contemplatione crediderit; & ego & frater tenebimur, *l.*
7 *si litteris* 7. *C. mandat.* Sed quid in dubio judicandum? Pone conjecturam esse, quod
8 fecerit intuitu procuratoris. Nam, quicquid *hic Glossa & Interpretes* distinguant præter necessitatem, quibus distinctionibus magis involvitur hæc res, certum est ad conjecturas confugiendum esse. Sane si dixerit procurator, in cujus utilitatem accipiat, & creditor nullo signo manifestet, se respicere tantum personam procuratoris, & Principalis talis persona sit, quam respicere posse creditorem sit probabile, di-
9 xerim in dubio respiciendum esse ad Principalem.

L. Mutuæ pecuniæ. 14.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Decisio. 2.
Subscriptio eorum, quos negotium non contingit, ad probationis causam, non obligationis pertinet. 3.
Ratio decidendi. 4.
Limitatio. 5.

Qui subscripsit instrumento, non statim illud approbare videtur. 6.
Limitatio. 7.
Scripturæ alicui subscribens omnia in ea contenta approbare videtur. 8.
Limitatio. 9. 10.
Subscriptio non obligat subscribentem, quando in subscriptione ipsa protestatur, non animo obligandi se subscribere. 11.
Ampliatio 1. n. 12.
Ampliatio 2. n. 13.
Quæ nostris temporibus non convenit. 14.
Is, qui subscripsit instrumento ei, in quo ille nominatus non est ut contrahens, præsumitur testis subscripsisse. 15.

1 Quidam tibi dedit mutuo centum, ego
subscripsi, forte, ut Testis; creditor ex sub-
2 scriptione contra me agit. Resp. Subscri-
3 ptio eorum, quos negotium non contingit,
ad probationis causam, non obligationis
pertinet, *l. scripturas* 11. *C. qui potiores*,
4 *§. sed nec paulatim* 3. *Inst. de testam.* Præ-
5 sumor enim ut Testis subscripsisse, nisi
Contractus factus super re mea, *c. ex lite-*
6 *ris* 6. *X. de transact.* Collige: Eum, qui
subscripsit instrumento, non statim il-
7 lud approbare, nisi negotium ad ipsum
8 pertineat. Licet enim scripturæ subscribens
omnia in ea contenta approbare videatur,
ut per *l. fin. §. 2. C. de jure delib. l. 8. §. non videtur ff. quibus modis pign. solv.* pluribus
tradit *Mascard. de Probat. concl.* 1348. *n.* 2.
& seqq. Gabrielius lib. 1. *tit. de Præsumpt. concl.* 3. *item axiom.* 1. *lib.* 17. *cap.* 60. *axiom.*
9 *Barbosa, Menoch. l.* 3. *præs.* 66. Aliud ta-
men est, si ut testis se subscripsit, *l. Titia*
34. *§. Lucia* 2. *de legat.* 2. *l. Gajus* 30. *de pign. act. Masc. d. l. n.* 24. *Anton. Gabriel.*
10 *d. n.* 22. aut subscriptio facta non lectis
verbis Instrumenti, quod tamen a subscri-
bente probandum, *l. ult. C. plus valere quod agitur, Masc. d. l. num.* 19. Plures limitatio-
11 nes vide apud *Gabriel. d. l.* Et subscriptio
non obligat subscribentem, quando in sub-
scriptione ipsa protestatur, non animo se
12 obligante subscribere, licet in instrumento
de eo obligando actum fuerit, de quo plu-
13 ribus *Carpz. lib.* 5. *resp.* 3. Sed & plus ex
hac l. probatur, licet in instrumento di-
ctum subscribentem se obligare pro hoc
mutuo, si nulla stipulationis mentio in eo
facta, nec explicite, nec implicite, cum
etiam, qui simpliciter subscripsit, non
14 obligari. Sed id nostris temporibus, qui-
bus per nuda etiam pacta obligamur, non
15 convenit. Deinde collige: Is qui subscripsit
Instrumento ei, in quo ille nominatus non
est ut contrahens, præsumitur ut testis sub-
scripsisse.

L. Non adversus. 15.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Decisio. 2.
Ratio. 3.
Creditor invitus non potest compelli, ut contra debitores agat, vel ut nomina in solutum accipiat. 4.

1 Tu mihi credidisti centum, illa iterum
2 credo fratri, tu non poteris compelli, ut
convenias fratrem, sed tibi contra me com-
3 petit actio & mihi contra fratrem. Ratio
4 in *l.* 13. *h. t.* Collige: Creditorem invitum
non posse compelli, ut contra debitoris
debitores agat, vel ut nomina in solutum
accipiat.

L. Quisquis. pen.

SUMMARIA.

Ut administratori non licet a provincialibus, ita nec judici licet mutuam pecuniam sumere a litigantibus. 1.
Ratio. 2.
Tenet tamen hoc mutuum, quamvis exilio plectatur. 3.
Quando Præses prohibetur mutuum accipere. 4.
Præsides quamvis mutuum dare non possunt, possunt tamen accipere. 5.
Ratio differentiæ. 6.
Per h. l. judicium ambitus restituitur. 7.
Ratio. 8.
Intellectus, h. l. n. 19.

1 Ut administratori non licet a Provincia-
libus, ita nec judici licet mutuam sumere
2 pecuniam a litigantibus, ne sub prætextu
fœnebris pecuniæ [illegible] Judex, &
libidinosam sententiam ferat. Requiritur
ergo, ut sit judex, & accipiat mutuum
3 ab alterutro, inter quos judicat, ubi qui-
dem tenet mutuum, sed ob id exilio ple-
ctitur, *Racius cent.* 3. *qu.* 175. *Donell. & ibi Hill. l.* 12. *c.* 23. *lit. g.* Ab aliis vero bona
4 fide sumere potest, *l.* 3. *§.* [illegible] *ff. h. t.* Vel
dicendum, ita prohiberi Præsidem mutuo
acci-

accipere, si leges vendat, id est, si dans a Præside, quem obæratum habet, quidvis redimere possit, vel si collectarius ad ambiendos honores dederit præsidi mutuo.
5 Vid. *Borcholt. c.* 3. *nu.* 43. *& seq.* Alias autem Præsides accipere mutuo possunt, *d. l.* 34
§. 1. *ff. h. t.* licet non dare, *Auctor in l.* 33.
6 *ff. h. t. nu.* 1. ne ipsis inopiæ præsidium auferatur. Aliter *Nic. Mozz. de mutuo rubr.*
7 *de personis nu.* 18. Neque per hanc legem
8 judicium ambitus restituitur, cum proximo loco *titul. seq.* constitutio imperatoria contraria habeatur, *Ant. Matth. in opere*
9 *suo crim. l.* 48. *tit.* 11. *c.* 1. *n.* 4. ubi hanc sententiam hujus legis esse dicit, collectarium (i. e. conctorem argentarium, nummularium &c. de quo *Lexicographi & hic Gilken.*) qui honoris pretium dederit ambienti, una cum Præside in exilium esse mittendum, & Præsidem quidem non quod ambierit, sed quod pecunia collectarii præses factus, se & honorem suum quodammodo collectario mancipaverit.

L. Super. ult.

SUMMARIA.

Debitum regulariter duobus testibus vel instrumentis probari potest. 1.
Exceptio. 2.
Ratio hujus. 3.
Ubi agitur de magno præjudicio, magna etiam cautela opus est. 4.
Quidam h. l. de contractibus ruri celebratis intelligendam esse volunt. 5.
Quæ sententia notatur. 6.
Ratio. 7.
Consequentia theseos nu. 5. *negatur.* 8.
Sensus h. l. n. 9.
Per libram auri intelliguntur 72. *solidi.* 10.

1 Cum debitum excedit 50. libras auri, tunc licet alias sufficiat vel duobus testibus probare debitum, *l. ubi* 12. *ff. de testibus*;
2 vel instrumentis, eo tamen casu, cum res scripto geritur, requiritur, ut Chirographum, vel etiam Quietantia super solutione ejus mutui data trium testium subscriptione sit firmata, alias nihil probat.
3 Rationem assignat *Lex ipsa*; scilicet com-
4 munem utilitatem, & quia ubi agitur de magno præjudicio, magna etiam cautela opus est, & provisione. Quia autem in fine *Authent. seq.* dicitur, quod in agris, quæ ante valuerint, adhuc firma sint, ideo vo-
5 lunt nonnulli *hanc legem* de contractibus ruri celebratis esse intelligendam, quos
6 sequitur *hic Sich. in pr.* Sed horum senten-
7 tia mihi non arridet, quia nullum verbum hic habetur, quod inferat, hanc legem ad contractus mutui ruri celebratos restringen-
8 dam esse. Neque ulla est consequentia: Quæ ruri valuerunt hactenus, ea etiam in
9 posterum valeant; Ergo *lex præcedens* loquitur de ruri initis contractibus. Quin potius ea verba videntur habere hunc sensum: Quod is testium numerus ruri non requiratur, sed secundum observantiam hactenus introductam in posterum etiam observandam, ibidem agendum esse, ut videtur intelligere *Frideric. Schenck. in tr.*
10 *de Testibus n.* 60. Per libram auri autem intelliguntur 72. solidi, per *l. quotiescunque C. de Suscept. præpos. &c. lib.* 10. *Schneid. tr. n.* 61. *Covarr. de collat. vet. numism. c.* 4. *n.* 2. *Cujac. lib.* 17. *obs.* 11. *Mozz. de mutuo tit. de substant. mutui nu.* 15.

Auth. Sed novo Jure.

SUMMARIA.

Si contractus in Civitate fit in scriptis supra libram auri ab imperito litterarum, tunc requiruntur quinque testes bonæ opinionis. 1.
Ratio. 2.
Si vero sine scriptis contrahatur, sufficit contractum testibus vel juramento probari. 3.
Contractus ruri celebrati manent veteri loco secundum observantiam cujusque loci. 4.
Inter quinque testes n. 1. *requisitos Tabellio quoque connumerandus est.* 5.
Per h. auth. corrigitur l. præcedens. 6.
Quod de tribus aut quinque testibus adhibendis hic proponitur, ab usu recessit. 7.
Et est inauditum, in contractibus aut apochis quinque testes requiri. 8.
Hæ constitutiones in foro non observantur. 9.

1 *Nov.* 73. *c.* 8. *& seq.* distinguit: utrum contractus ruri celebretur, an in civitate, ut hoc casu, quando contractus fit in scriptis supra libram auri ab imperito litterarum, tunc requirantur quinque testes bonæ
2 opinionis, quia imperiti facilius negant ea,
3 quæ sunt litteris comprehensa; si vero sine scriptis contrahatur, sufficiat contractum
4 testibus vel juramento probari. Contractus

vero ruri celebrati maneat veteri modo;
5 secundum observantiam cujusque loci. Sed inter hos 5. testes Tabellionem connumerandum esse non male dixerimus cum *Fr. Schenck. d. l. n.* 60. & ita, quicquid dicat
6 *Sich.* certum est, corrigi per *h. Auth.* legem praecedentem, dum hic 1. distinguitur inter contractus ruri celebratos & in civitate, 2. inter imperitos &c. 3. hic non 50. librae, sed una requiritur, 4. illic tres, hic quinque requiruntur testes. Conf. *Donell. l.* 25.
7 *c.* 15. *lit. D, & seqq.* Sed quae de tribus aut quinque testibus adhibendis hic in *l.*
8 *ult. & in hac Auth.* proponuntur; ab usu recesserunt, & inauditum est in contractibus aut apochis quinque testes requiri, teste *Guderlino de Jure noviss. l.* 4. *c.* 11. *n.* 46. *Christinaeo vol.* 3. *dec.* 5. *n.* 8. & quos refert *Si-*
9 *mon a Groenewegen.* Et sane nunquam vidi has constitutiones in foro observari.

TITULUS III.

De Suffragiis.

L. Si qui. un.

SUMMARIA.

Vulgo h. l. exponunt de salariis advocatorum, quod scil. etiam nudo pacto promissa debeantur. 1.
Rectius vero per suffragia intelliguntur commendationes aulicorum, qui desideria supplicantium & aliquid ambientium sua suffragatione adjuvare solent. 2.
Limitatio. 3.
Nullo casu suffragator propria auctoritate ea, quae promissa sunt arripere potest. 4.
Casus, ubi ad contractum requiritur scriptura: 5.
DD. veterum error notatur. 6.
Salarium Advocato debetur, licet causa non sit finita. 7.
Limitatio. 8.
De Suffragatorum opera eleganter scripsit Tabor. 9.

1 Vulgo *hanc legem* exponunt de Salariis Advocatorum, quod scilicet etiam
2 nudo pacto promissa debeantur; Sed rectius alium sensum constituunt *hic Cuj. Duaren. Gilken. Alciat. lib.* 2. *paradox. c.* 14. *& Zas. in l.* 2. verbo: *suffragio ff. de orig. Juris, Tiraqu. de Nobilit. cap.* 29. *n.* 27. *Hillige-in Don. l.* 18. *cap.* 3. *lit. HHH, Pistell. ad l.* 1. *C. de bon. mat. p.* 3. *n.* 62. vers. *infertur* 8. *p. m.* 581. quam sententiam amplectitur etiam *Ant. Matth. in lib.* 48. *tit.* 11. *c.* 1. *num.* 4. Scilicet per suffragia intelligendae sunt commendationes aulicorum, qui desideria supplicantium, & aliquid ambientium, sua suffragatione, adjuvare solent. His si quid promissum sit, & supplicans id impetraverit, solvi debet quod promissum,
3 si sit res mobilis; si vero immobilis, gesta scripta sive monumenta scripturae requirun-
4 tur, nullo tamen casu suffragator propria auctoritate ea, quae promissa sunt, arripere potest. Studio omitto, quae *hic DD.* veteres de Salariis Advocatorum accumu-
5 lant, & post eos *Aug. Barbosa*. Colligitur tamen ex *hac lege* casus, ubi ad contra-
6 ctum requiritur scriptura: quod quidem *DD.* veteres erronee intelligunt de casu promissi Advocato Salarii in re immobili, sed rectius allegati *DD.* nostri id intelligunt de casu promissae rei immobilis Aulico.
7 Colligunt etiam *DD.* veteres: Salarium Advocato deberi, licet causa non sit fini-
8 ta, modo per Advocatum non steterit, de quo *Carpz. l.* 3. *resp. num.* 1. *num.* 26. *& resp. seq. Doring. in voce advocatus num.*
9 564. Scripsit etiam de Suffragatorum opera Tractatum ex more accuratiss. saeculi nostri lumen, *Dn. Jo. Otto Tabor.*

TITULUS IV.

De prohibita sequestratione pecuniae.

L. Quoties. unic.

SUMMARIA.

Sequestratio alia voluntaria alia necessaria. 1.
Haec fieri non debet. 2.
Ratio. 3.
Qui sequestro necessario resistit, non incurrit poenam. 4.
Limitatio 1. n. 5.
Ratio. 6.
Limitatio 2. n. 7.
Limitatio 3. n. 8.
Quando partium jura sunt dubia, debet aut necessitate constitui sequester, qui fructus colligat, fundum colat &c. 9.
Limitatio 4. n. 10.
Limitatio 5. n. 11.

Apo-

Appellatione pendente contra possessorem appellantem non potest fieri sequestrum. 12.
Ratio. 13.
Ampliatio. 14.
Limitatio. 15.
Ubi concessa sequestratio, summarie constare debet de jure sequestrum petentis. 16.
Quæ summaria cognitio accurata esse debet. 17.
Quænam judex ponderare debeat, antequam concedat sequestrationem. 18.
Quando uterque diverso modo in possessione defendendus, sequestratio fieri non debet, sed modus possidendi utrique præscribendus. 19.

1 SEquestratio alia voluntaria, alia necessaria
2 est; hæc fieri non debet, quia debet primo
3 debitor convinci, & sic demum ad solutionem compelli, *hic & l. 1. & l. fin. C. de
exec. rei judic.* Et nemini possessio rei suæ
sine causæ cognitione auferenda, §. 4. *Inst. de
4 interd.* Hinc qui sequestro pro defendenda
possessione resistit, non incurrit pœnam, per ea,
5 quæ tradit *Dn. Mevius p. 5. dec.* 308. Nisi
1. satisdatum non sit & persona sit suspecta, *l. 7. §. fin. ff. qui satisdare cog.* Nam &
tunc relaxari non debet sequestrum oblata etiam cautione juratoria, *Mynſ. cent.* 2.
obſ. 11. *Christin. vol.* 5. *dec.* 174. *num.* 3.
6 Nam si arestum, vel sequestratio, vel pecuniæ depositio injungatur parti, & postea, satisdationem præstet, tunc depositionis mandatum revocandum, & si pecunia
controversa alii sit credita, post mandatum dirigi ad debitorem de non solvendo
sub pœna reddendi alterius tanti, de quo
7 *Dn. Mevius p. 1. dec.* 167. Aut 2. Possessor
sit contumax in cavendo, *l. 1. §. 10. ff. de
8 collat.* 3. Aut metus sit, ne partes ad arma veniant, *arg. l. si cujus 13. sed. si inter.
3. ff. de usufr. l. fin. §. si tamen 1. ff. de offic.
9 Procur. Cæsar.* si scilicet jura dubia partium,
Gail. lib. 1. obſ. 8. *n. 6. & seq. Mynſ. d. l.*
quo casu debet ex necessitate constitui sequester, qui fructus colligat, fundum co-
10 lat, &c. *Dn. Mevius p. 2. dec.* 239. Aut 4.
quis ab executione provocet, *l. ab execu-
11 tione 5. C. quorum appell. non recip.* 5. Casus est in *c. litteras 13. X. de rest. spoliat.* quos Casus hic recenset *Gilkenius &
Gilhausen in Arb. cap. 12. §. 3. num. 12. &
seqq.* & fusius *Camillus Borell. tit. 37. tom.
2. resol. comm. a num. 26. usque ad num. 84.
Alex. Trentac. lib. 3. tit. de solut. res. 12. n.
4. & seq. Gail. 1. obſ. 47. & libro singul. de
arestis, Franc. Curtius, Angelus Perusinus,
& Jacobus de Arena tr. de sequest. in
vol. 5. tract. Tractatuum*, ut & *Jo. Gæddeus,
Cludius, Carocius, Baumannus, & Guido
Fojanus in tr. de sequestris.* Habetur & alius
casus sequestrationis permissæ in *l. postquam 5. §. 1. ff. ut legatorum nomine ca-
12 veatur.* Licet enim Appellatione pendente contra possessorem appellantem non pos-
13 sit fieri sequestrum, cum integer debeat
esse illius status, *Lancellotus de attenta-
14 tis p. 2. cap. 12. limit. 12. num. 1.* Nam licet pars altera de attentatis pendente appellatione conveniatur, ad sequestrationem
res deducenda non est, *Dn. Mev. p. 5. dec.
15 307.* quandoque tamen pendente appellatione potest fieri sequestratio, ut in *c. 2.
X. de appellat. c. fin. X. de sequest. poss. Lancellotus d. l. ut in casu d. l. 5. §. 1.* de qua
*Neguzant. de pignor. partis 3. memb. 2. num.
6. vers. 410. fallit Lancell. d. c. 12. lim. 15.
16 num. 1.* Ubi autem concessa sequestratio,
summarie constare debet de jure sequestrum petentis, & quod illud petat ad con-
17 servationem juris sui, *Mynſ. d. obſ.* 11. Licet autem summaria hæc sit cognitio, accurata tamen esse debet & judex cavebit,
18 ne ex præcipitantia peccet. Debet enim
considerare 1. jus, quod habet is, qui petit sequestrationem: 2. causam, cur petatur: 3. conditionem ejus contra quem petitur: 4. annon meliori medio petenti sequestrationem prospici possit. Et tutissime
faciet, si alteram partem desuper audiat,
nisi in mora periculum, ut rectissime monet *Dn. Mevius p. 3. dec. 246.* ut & *def. seq.*
19 Quando vero uterque diverso modo in
possessione defendendus, sequestratio fieri
non debet, sed modus possidendi utrique
præscribendus per tradita. *Dn. Mev. p. 5.
dec. 233. & seqq.*

TITULUS V.

De Condictione Indebiti.

L. Pecuniæ. 1.

SUMMARIA.

Ex errore indebite solutum, etiam heres potest repetere. 1.

Limitatio 1. n. 2.
Eadem ratio est juramenti. 3.
Jure Can. quandoque etiam scienter solutum vi juramenti repeti potest. 4.
Limitatio 2. n. 5.
Ad condictionem indebiti requiritur error facti. 6.
Quod ex causa judicati solutum, non potest repeti. 7.
Ratio. 8.
Sententia de indebito facit debitum. 9.
Limitatio. 10.
Ratio hujus. 11.
In condictione indebiti hoc tantum probandum, quod indebitum solutum sit. 12.
Ratio. 13.
DD. sententia notatur. 14.
Nemo suum jactare videtur: 15.
In hac actione probandum 1. se tantum solvisse: 2. tantum non debuisse. 16.
Negativa hic probanda actori. 17.
Ratio. 18.
Error hic non probandus, sed præsumitur. 19.
Nec indebiti probatione semper onerandus est actor. 20.
Casus ubi hæc regula obtinet locum. 21.
Heredi etiam competit hæc condictio indebiti. 22.
Non obstat l. 49. h. t. n. 23.
Ratio. 24.
In hanc actionem non veniunt usuræ, sed ea solum quantitas venit, quæ soluta est. 25.
Limitatio. 26.

1 SOlum indebite, si errore, non scienter indebite solutum, repetere etiam
2 potest heres. Excipitur hic lex. Nisi ex causa judicati solutum. Ratio in auctoritate rei judicatæ, *l.* 16. §. 6. *de pign. l. nepoti* 6. *ff. de instr. leg.* Eadem ratio juramenti, *l.* 9. *pr. ff. de Jurej.* §. *item si quis*
3
4 *Instit. de act.* Quamvis in quibusdam casibus jure Canonico vi juramenti, quod etiam scienter solutum, possit repeti; & transactionis, per *l.* 63. §. 2. *ff. h. t. l.* 2.
5 *C. h. t.* II. Excipiuntur usuræ pecuniæ solutæ, quia si pecunia solvatur, est condictio certi & stricti juris & usuræ non currunt, nisi lite contestata, *l. lite* 35. *ff. de usur.* Alia ratio est fructuum, *l.* 15. *pr. l.* 26. §. 12. *l.* 65. §. 5. *h. t.* Colligitur I. *ex hac*
6 *lege*: Ad Condictionem indebiti requiri errorem scilicet facti, de quo ulterius in *l.*
7 6. *h. t.* agetur. II. Si ex causa judicati id solutum sit, quod alias solvere non teneor, non posse me illud repetere, ob
8 auctoritatem rei judicatæ. Si quis enim ex auctoritate rei judicatæ solverit, repetitio cessat, cum ex causa judicati solvere præsumatur, per *l. computarem* 36. *ff. fam. ercisc. Modest. Pist. ad h. l.* 36. *Berlich. p.* 2. *decis.* 263. *num.* 17. *Jacob. Schultes ad quæst.* 140. *Modest. Pist. num.* 33. *Decius cons.* 351.
9 *num.* 7. Sententia enim de indebito facit
10 debitum, *Surdus decis.* 47. *num.* 10. quod intelligendum est in foro sæculari, secus in foro ecclesiastico, & minime in foro conscientiæ. Nam in foro ecclesiastico seu pœnitentiali datur denuntiatio Evangelica.
11 Nam licet habeas rem judicatam pro te, & reus ex errore vel tædio litium vel alia probabili de causa non appellaverit, pecuniam tamen ex re judicata solutam juste retinere non potes. Confer. a me notata
12 *in Processu Civ. c.* 1. *num.* 8. *&c.* III. In hac actione hoc tantum probandum esse,
13 quod indebitum solutum sit, quia Imper. hic requirit, ut tantum probetur amplius
14 quid solutum esse. Ideoque licet *DD.* dicant, duo extrema probanda esse, scilicet indebiti solutionem, & secundo ignorantiam seu errorem, hoc tamen præsumi dixerim. Nam si probaverim, me amplius
15 non debuisse, putarem hoc sufficere, cum nemo suum jactare videatur. *Vid. Carpz.*
16 *p.* 2. *Jurispr. const.* 28. *def.* 21. Sed primum extremum duo membra continet. Nam debeo probare, 1. se tantum solvisse, 2. tan-
17 tum non debuisse: nam negativa proban-
18 da hic actori, cum ex solutione contra eum præsumtio exsurgat, *Wesenb. in com.*
19 *C. h. t. num.* 13. Error requiritur quidem,
20 donec contrarium probetur. Sed nec indebiti probatione semper onerandus actor
21 est, quando scilicet solutionem negat reus, *l. cum de indebito* 25. *pr. ff. probat.* vel quando is, qui condicit, est Pupillus, Minor, vel Mulier, *d. l. cum de indebito* 25. §. 1. IV.
22 Heredi etiam competere hanc condictio-
23 nem indebiti. Nec obstat *l.* 49. *ff. h. t.*
24 quia hæc *l.* 49. heredem non excludit, sed eos tantum, quorum nomine gestum non est, aut si eorum nomine gestum est, qui ratum non habuerunt, aut quorum in rem pecunia non est conversa, vid. *Mill.* in

in Donell. l. 14. c. 18. lit. A, Harprecht. in §. 1. Inst. quibus modis re contrahitur obliga-
25 *tio num.* 89. V. In hanc actionem non venire usuras, sed etiam solum quantitatem venire, quæ soluta est, *Cludius in tract. de*
26 *condict. ob turpem causam c. 4. n.* 53. Quod tamen de usuris his, quas prætendit actor ante litem contestatam sibi debere a tempore scilicet solutionis indebitæ usque ad tempus litis contestatæ. Sed usuræ post litem contestatam omnino debentur, *Franc. Caldas de emtione cap. 23. n.* 45.

L. Si citra. 2.

SUMMARIA.

Transactio ex indebito facit debitum. 1.
Limitatio. 2.
Si sine transactione per delegationem solvere alterius Creditori promisi, an possim condicere? 3.
Affirmatur. 4.
Ratio decidendi. 5.
Quicquid ex causa transactionis solutum, non potest repeti tanquam indebite solutum. 6.
Ratio. 7.
Magnum lucrum est a lite recedere, & pacem redimere. 8.
Transactio invalida non habet talem effectum. 9.
Limitatio. 10.
Quando quis a te se delegari patitur creditori tuo, quasi tibi debeat, habet hic delegatus contra te condictionem. 11.
Ratio. 12.
Ratio dubitandi. 13.
Respondetur ad hoc dubium. 14.
Si solvero pro te, & tuo loco creditori tuo, contra te mihi datur actio. 15.
Limitatio. 16.

1 Transactio, si modo calumnia absit per
2 *l. in summa ff. h. t.* ex indebito facit debitum, per *l. 65. §. 1. ff. h. t. Auctor in l. 23.*
3 *ff. h. t. n. 4. seqq.* Sed *si sine transactione per delegationem solvere promisi tuo creditori,*
4 *an possum condicere?* Resp. Quod sic, quia
5 Delegatio instar solutionis, *l. 1. pr. & §. 1. & l. 18. ff. de novat.* Sed non repeto a creditore tuo, cui obligatus sum per stipulationem, sed a te, a quo fui delega-
6 tus. Collig. I. Quicquid ex causa transactionis solutum, non posse repeti tanquam
7 indebite solutum, quia hoc ipso quod a
8 lite receditur, debitum fit; namque magnum lucrum est a lite recedere, & pacem redimere, & hoc favore litium expediendarum placuit, *Anton. de Padilla in l. si non transactionis 6. n. 4. C. de juris & facti ignor. Mozzius de condict. indeb. tit. de causis quæ cessare faciunt n.* 7. Et ideo Exceptio hæc regula non est, sed
9 tantum Declaratio. Sed si transactio invalida, non habet hunc effectum, v. g. si
10 post rem judicatam inita, nisi aut sententia suspensa per appellationem, aut de valore sententiæ dubitetur, *l. eleganter 23. ff. h. t.* Conf. *Card. Mant. de tac. & amb. convent. l. 26. tit. 1. num. 21. Gutierrez de juram. confirm. p. 3. c. 4. num. 1. & seqq.* II.
11 Quando quis a te se delegari patitur creditori tuo, quasi tibi debeat, habere hunc delegatum condictionem contra te, non
12 contra creditorem. Nam creditori tuo se
13 obligavit per stipulationem, & non obstat, quod se obligaverit, quasi deberet
14 aliquid tibi, hoc enim nihil ad Creditorem, cui fit delegatio, *hic & l. 12. &*
15 *13. ff. de novat.* Quin etiam si solvero pro te & tuo loco creditori tuo, non contra creditorem, qui fuum suscepit, sed con-
16 tra te mihi datur actio, secus si meo nomine solvissem, ut communis est distinctio, quam probant ex *l. 15. §. 1. & l. 19. §. 1. & l. 65. §. fin. ff. h. t. Pacius cent. 4. q. 1. Cujac. lib. 8. obs. 9. Mozz. de condict. indeb. col. 2. num. 10. Donell. & ibi Hillig. lib. 14. c. 13. lit. A.*

L. Cum & soluta. 3.

SUMMARIA.

Qui potest solutum repetere, multo magis habet contra promissionem Chirographo factam exceptionem doli. 1.
Vel potest etiam liberationem condicere a promissione indebita. 2.
Ratio. 3.
Cui datur actio, illi multo magis datur exceptio. 4.
Sedes hujus regulæ est in L. 156. §. 1. ff. de R. J. n. 5.
Exemplum, ubi quis errore juris lapsus indebitam cautionem præstitit, eamque repetere potest. 6.
Datur tamen hoc in casu non rigore juris, sed ex benignitate quadam condictio. 7.

1 Qui potest solutum repetere, multo magis habet contra promissionem Chirographo,

pho factam exceptionem doli, quod dolo
2 ex tali instrumento agas, vel potest etiam liberationem condicere a promissione inde-
3 bita. Ratio *in l. 1. §. 4. ff. de superf.* quia hic dicitur multo facilius dari condictionem cautionis vel exceptionem. Ideo col-
4 ligunt ex hac lege Regula, cui damus Actio-
5 nem, multo magis Exceptionem; Sed de hac Regula est *l. invitus 156. §. 1. de R. J.*
6 quam Regulam *hic* tractat *Barbosa*. Exemplum sane, ubi quis errore juris lapsus, indebitam cautionem præstitit & repetere potest, habetur in *l. 1. ff. ut in possess. le-*
7 *gat.* ubi non quidem rigore juris, sed ex benignitate quadam condictio datur.

L. Ea quæ. 4.

SUMMARIA.

Tres sunt in jure causæ, in quibus agitur contra confitentem in simplum, contra negantem vero in duplum. 1.

In his non habet locum condictio indebiti. 2.

Ratio hujus. 3.

Quæ contra alios defenditur. 4.

Quæ pœnæ evitandæ causa solvit, repetere non potest. 5.

Ratio hujus. 6.

1 Tres in jure sunt causæ, in quibus agitur contra confitentem in simplum, contra negantem in duplum: Ut actio leg. Aquil. *l. 23. §. pen. ad leg. Aquil.* Depositi, Tumultus, Incendii, Naufragii causa, *l. 1. §. depos.* Legatorum Piorum, *c. 26. Inst. de*
2 *act.* Hic si indebite quis fateatur, se v. g. damnum dedisse, non datur soluti repeti-
3 tio. Ratio, quia qui fatetur damnum, solvere videtur transactionis causa, ne incidat in pœnam dupli, quæ autem ex transactione solvuntur, non repetuntur, ut indebita, *l. 2. supra h. t.* Sive ut *Donell. l. 14. c. 15.* habet, datur actio in simplum contra confitentem a lege, ideo quia confitetur, *§. fin. Instit. de obl. quæ quasi ex contractu*, Confer. *Mozz. de condict. indeb. rubr. de causis quæ faciunt cessare condict. in-*
4 *deb. n. 2. Wesenb. in π. h. t. n. 7.* Quamvis autem rationem hanc, quod in his casibus videatur solvens transigere, alii videantur rejicere, & subrogent aliam, quod scilicet solvens pœnæ amovendæ & evitandæ causa videatur dare; hæc ipsa tamen ratio præsupponit eam rationem, quæ communiter assignatur a Doctoribus. Nam pœnæ evitandæ causa videtur dedisse. Respondet *Harpr. in §. 1. de oblig. quæ re con-*
5 *trahuntur num. 77.* At ulterius quæro: *Cur*
6 *is, qui pœnæ evitandæ causa solvit, repetere non potest?* Nulla alia ratio dari potest, quæ ex legibus probari queat, nisi quia videtur transigere.

L. Si a Patre. 5.

SUMMARIA.

Filius, qui non agnovit paternorum bonorum possessionem intra annum, sed postea ut heres solvit debita paterna, repetere potest soluta, vel heredi imputare. 1.

Qui hereditatem adire potuit, si per repudiationem expressam, aut tempore exclusus adire non potest, potest postea solutum repetere. 2.

Nullo alio jure, nisi per bonorum possessionem Prætoriam ad paterna bona filius emancipatus venire potest. 3.

Hoc jure novissimo mutatum. 4.

An ex hac l. colligatur, errore juris soluta etiam repeti posse? 5.

1 Filius non agnoverat paternorum bonorum possessionem intra annum, sed postea ut heres solvit debita paterna. Resp. licet sit filius, quia tamen heres non est, repetit soluta a creditore, vel vero heredi imputat, *l. fin. C. de petit. hered. l. si pupilli 6. §. pen. ff. de negot. gest.* Colligi-
2 tur ex *hac l.* Eum, qui hereditatem adire potuit, seu cui delata est hereditas, si per repudiationem expressam, aut tempore exclusus adire non potest, posse postea solutum repetere. Non obscure autem col-
3 ligitur ex *hac l.* Filium emancipatum nullo alio jure, nisi per bonorum possessionem prætoriam ad paterna bona venire
4 posse. Sed hoc jure novissimo per *Nov.* 18. mutatum, quo filius emancipatus jure
5 civili parenti succedit. Quamvis autem *ex hac l.* videatur colligi, Errore juris soluta etiam repeti posse, cum fieri vix posset, ut lapso tempore possessioni bonorum dato aliquis citra errorem juris solvat: hoc tamen non necessario sequitur, cum etiam per errorem facti fieri possit, ut quis putet non præteriisse annum, sicuti etiam respondet *Vult. in §. sequens 16. num. 55. Inst. de action. & Cothman. l. 1. Cod. ad titul. de juris & facti ignor. n. 34.*

L. Si per ignorantiam. 6.

SUMMARIA.

Quod tu meo nomine solvis indebite, etiam ego repetere possum. 1.
Ampliatio. 2.
Ut ex mutuo ita ex Promutuo seu condictione indebiti per liberam personam actio nobis acquiritur. 3.
Error juris non parit condictionem indebiti. 4.

1 Quod tu meo nomine solvis indebite, illud etiam ego repetere possum, ita ut mihi per te quæratur actio, *l.* 46. 47. *&*
2 57. *h. t.* quod idem est, si mihi non impu-
3 tas, *l. ult.* §. 1. *ff. h. t.* Colligitur: Ut ex mutuo, ita ex Promutuo seu Condictione indebiti per liberam personam actionem nobis acquiri, *hic & l.* 9. §. 8. *ff. de rebus cred. Cujac. lib.* 8. *obs.* 34. *Harpr. in d.* §. 1. *Inst. quib. modis re contrahitur obligatio num.* 2. ubi & alias convenientias & differentias recenset. Collige ex *hac l.* etiam:
4 Errorem juris non parere condictionem indebiti. Sed de hoc *in l. seq.*

L. Fideicommissum. 7.

SUMMARIA.

Legatum vel Fideicommissum indebitum errore facti solutum repeti potest. 1.
Secus est, si errore juris solutum. 2.
Solutum per errorem juris non potest repeti. 3.
Dissentiunt Sichard. Wesenb. & Bacchov. 4.

1 Quando legatum vel Fideicommissum indebitum errore facti solvitur, v. g. ultra vires hereditatis, cum amplius esse patri-
2 monium putarem, datur repetitio. Sed si errore juris v. g. ex testamento imperfecto, vel non detracta Falcidia, non datur, *juxta l.* 10. *sup. de jur. & facti ign.* Colligunt ex *hac & praced. l.* Solutum per er-
3 rorem juris non repeti, sed per errorem facti, *l.* 10. *C. de ign. juris & facti*; *Dn. Carpz. p.* 3. *Jurispr. Const.* 15. *def.* 47. *Donell. l.* 14. *c.* 14. & præcipue *Harpr.* hoc pro more suo latissime tradens *in d.* §. 1.
4 *& seqq. Inst. quib. mod. re contr. n.* 54. Licet autem *Sich. in l.* 1. dissentiat & *Wesenb. in tr. h. t. num.* 9. *& Bacch. dist.* 4. *de action. th.* 17. verior tamen videtur sententia prior.

L. Creditoris. 8.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Decisio. 3.
Ratio decidendi. 4.
Obstare videntur l. 14. ff. de condict. caus. dat. caus. non secut. & l. falsus C. de furt. *n.* 5.
Horum textuum dissonantiam tollere nititur Glossa. *n.* 6.
Non videntur esse contraria, dari actionem furti & condictionem furti. 7.
Ratio. 8.

1 Debebam tibi 10. hæc ei solvi, qui fal-
2 so se pro tuo Procuratore gessit; Quæritur:
3 *An, & contra quem detur condictio indebiti?* Resp. contra Procuratorem falsum;
4 cujus ratio est, quia indebite accepit. Non vero possum condicere a te liberationem,
5 quia hac solutione liberatus non sum. Sed huic videtur contraria *l.* 14. *ff. de condict. causa data*, ubi dicitur dari condictionem causa data &c. & deinde videtur obstare
6 *l. falsus* 19. *C. de Furtis*, quorum textuum dissonanciam *glossa* tollere nititur in *d. l. falsus*, qua de re etiam agit *Zas. in d. l.*
7 14. Equidem puto non esse contraria, dari actionem furti & condictionem furti. Nam licet non transtulerim dominium, & sic nulla videatur condictio translata, animus tamen meus fuit abdicare dominium,
8 & itaque respectu meæ personæ habeo condictionem rei abdicatæ, licet non perfecte alteri requisitæ, ratione igitur alterius datur etiam actio Furti. Hinc si personam Procuratoris falsi respiciam absolute, quatenus sibi in rei veritate acquirere voluit, datur condictio indebiti; sed quatenus egit pro Procuratore, datur condictio sine causa, quia non vertit in eam causam, in quam dedi. Alii aliter.

L. Indebitum. 9.

SUMMARIA.

Scienter indebitum solvens non potest condicere solutum. 1.
Hoc exemplo declaratur. 2.
Ratio regulæ n. 1. *proposita.* 3.
Limitatio. 4.
Si accipiens sciat esse indebitum, & for- me

ma donationis non fuerit observata; adhuc succurritur danti. 5.

1 Habetur Regula: quod scienter indebitum solvens non possit condicere solutum, *hic & l.* 1. §. 1. *& l.* 24. *& l.* 26. §. 5. *ff. h. t.* aliisque locis, *Donell. lib.* 14. *c.* 14.
2 Hoc declaratur exemplo: Tu rem meam vendidisti sine mandato fratri tuo, huic res evincitur, ego defendo, & pretium loco tui emtori fratri tuo restituo, sed quia indebite hoc solutum, cum non recte evicta res sit, utpote ad me pertinens, an id repetere possum? Resp. quod non, quia satisfaciendo emtori ratum habeo contractum emtionis, & sic sciens indebitum solvo. Ratio ejus est *in l. cujus per errorem*
3
4 53. *de R. J.* Si modo & accipiens non deberi sciat: nam alias ignoranti non donatur; *l.* 18. *ff. de reb. cred. Tiraq. in l.* 8. *C. de revoc. donat.* verbo: *donat. larg. num.* 342. *Menoch. l.* 3. *præs.* 31. *Hillig. in Donell. l.* 14. *c.* 14. *lit. A.* Sed tunc competet condictio sine causa, *Mozz. in tit. de condict. indeb. col.* 1. *num.* 5. *Molin. disp.* 567. *nu.* 3.
5 Si autem accipiens sciat esse indebitum & forma donationis non fuerit observata, adhuc succurritur danti, *Costa de scient. & ignor. cent.* 1. *dist.* 28. *n.* 17.

L. Si quis. 10.

SUMMARIA.

Si duabus rebus disjunctim promissis utraque sit soluta, electio est actoris vel solventis, utram velit condicere. 1.
Ratio. 2.
Limitationes. 3. 4.
Per h. l. videtur derogatum L. 26. §. 13. ff. h. t. *n.* 5.

1 Si duabus rebus disjunctim promissis utraque sit soluta, est electio actoris vel sol-
2 ventis, utram velit condicere, quia electio solvendi, quæ ab initio ipsi competit, ob errorem supervenientem ipsi adimi
3 nequit, nisi 1. ipsi non, sed Creditori antea competit electio, *l. plerumque* 10. §.
4 *ult. ff. de jure dot.* 2. Nisi res duæ disjunctim a duobus debitæ, & a singulis una soluta, ubi solventibus non potest competere electio, cum in unam rem electio
5 non cadat, *l.* 21. *ff. h. t.* Et ideo per *hanc legem* videtur derogatum, *l.* 26. §. 13. *ff. h. t.* ut sentiunt *Donell. l.* 14. *cap.* 18. *& Cujac. lib.* 3. *obs.* 35. *Duaren. h. t. cap.* 9. *Molin. de Just. & J.* 2. *disp.* 569. *num.* 11. *& seq. Conf. & Andr. Cludius in d. tr. de Condict. Indeb. cap.* 6. *num.* 64. *& seq. Harppr. d.* §. 1. *n.* 97.

L. Pro dubietate. ult.

SUMMARIA.

Ignorans, errans & dubitans in hac materia æquiparantur. 1.
Quær. an ei, qui dubitat, debeat dari repetitio? 2.
Ratio dubitandi. 3.
Ratio decidendi. 4.
Transactio nullo dato vel promisso non procedit. 5.
Magis favendum repetenti, quam adventitio lucro. 6.
Is qui dubitat, non donat, nec transigit. 7.
Idem dicendum, si quis dolo inductus & persuasus solverit. 8.
Dubitans ab ignorante non distinguitur. 9.
Ratio hujus. 10.
Dubitans in mala fide non est. 11.
Testis dubitative deponens nihil probat. 12.

1 Ignorans, errans & dubitans in hac materia æquiparantur, *& ideo ei qui dubi-*
2 *tat, num debeat dari repetitio, hic quæ-*
3 *ritur?* Ratio dubitandi; quia videtur transactio præsumenda, quæ est de re dubia.
4 Ratio decidendi, nec dubitans habet ani-
5 mum donandi, nec præsumenda transactio, quæ nullo dato vel promisso non procedit, *Hillig. l.* 14. *cap.* 14. *lit. C.* Et est ratio in *l. non debet* 42. §. *in re obscura* 11.
6 *de R. J.* quod magis favendum repetenti
7 quam adventitio lucro. Collige: Eum, qui dubitat, non donare, nec transigere, *Duar. h. t. cap.* 3. *Don. & ibi Hillig. lib.* 14. *cap.* 14. *lit. C, Harpprecht. d.* §. 4. *n.* 50. *Vasq. lib.* 3. *controv.* 63. *num.* 4. *Surdus dec.* 265.
8 *num.* 62. *& num.* 72. Idem est, si quis dolo inductus & persuasus solverit, *l.* 25. *in pr. ff. de probat. Vasq. d. l. num.* 12. Colli-
9 ge etiam ex *hoc textu*: Dubitantem ab
10 Ignorante non distingui, quia condictio non datur scienti rem alienam, sed ignoranti, & datur tamen etiam dubitanti, ergo dubitans pro ignorante habetur. Vid. *Axiom. A. Barbos. locupletata l.* 4. *cap.* 52. *axiom.* 2. & ideo dubitans in mala fide non est, *Dn. Mev. p.* 2. *decision.* 163. *n.* 7. Col-

11 Colligitur etiam: Testem dubitative deponentem nihil probare, *Barbos. d. l. Farin. quæst.* 68. *n.* 1.

TITULUS VI.

De Condictione ob causam datorum.

L. Pecuniam. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Decisio negative fit. 3.
Ratio decidendi. 4.
Limitatio. 5.
Contractu principali corruente collabuntur etiam pacta adjecta. 6.
Vera dotis privilegia putativæ doti non competunt. 7.
Privilegia vera dotis. 8.
Tiraquellus vocatur locupletissimus scriptor. 9.
Intellectus legis. n. 10.
Papinianus existimavit, jure naturali non improbari nuptias inter avunculum & sororis filiam. 11.
Non omnium incestarum nuptiarum pœna est confiscatio dotis. 12.

1 Ex errore, non scienter (nam alias dos devolveretur ad Fiscum, *l.* 4. *C. de incest. nupt.*) duo matrimonium contraxerunt; sed id propter consanguinitatem postea cognitam, fuit diremtum;
2 Quæritur inde: *An maritus, quæ dotis lo-*
3 *co ipsi promissa erant possit petere?* Resp.
4 quod non, cum etiam ea, quæ dotis loco accepit, retinere non possit, & pactum dotale ipsum reddatur irritum, ideoque nec maritus aliquid ex pacto lucrari potest,
5 sublato enim principali &c. Sed alia ratio fructuum dotis, quos lucratur pro ratione temporis, quo matrimonii etiam putativi onera sustinuit, *l.* 42. *ff. sol. matr.* Colli-
6 ge: Contractu principali corruente, colla-
7 bi etiam pacta adjecta, nec enim veræ dotis privilegia putativæ doti competunt,
8 v. g. quod respuat compensationem, quod maritus lucretur dotem ex pacto vel statuto, quod maritus eandem lucretur ex uxoris adulterio, & quod solutio dotis habeat dilationem & similia, quæ pro more suo copiose adducit locupletissimus scri-
9 ptor *Tiraquell. de Legibus Connubialibus gl.* 8. *num.* 236. *& aliquot seqq. Covarr. de Sponsf. p.* 2. *cap.* 7. §. 1. *num.* 9. *Baldus Novell. de dote p.* 11. §. *hactenus num.* 23. *&* 29. quos allegat *hic Barbos.* Sed
10 posset dici, *hanc legem* posse intelligi de ea, quæ sciens vinculum sanguinis, in jure erravit, putans illud vinculum non obstare; nam & eo casu haberet repetitionem ex condictione sine causa, v. g. si virgo nubere vellet avunculo, per *l. fin. ff. h. t.* ubi Papinianus ait hanc dotem non datam ob turpem causam, licet sciens dederit, quia non ob stuprum datum, sed ob matrimonium, Vid. *Cujac. ad d. l. fin. tom.* 4. *p.* 234. *Petr. Barb. ad d. l. si ante* 6. *n.* 27. *ff. sol. matr.* ut non adeo necesse videatur adstringere legem ad casum ignorantiæ vinculi, ut *Donell. l.* 14. *cap.* 23.
11 Et forte Papinianus existimavit, jure naturali non improbari nuptias inter Avun-
12 culum & Sororis filiam. Nec omnium incestarum nuptiarum pœna est confiscatio dotis, de quo suo loco.

L. Si ut proponis. 2.

SUMMARIA.

Donatio omnis ea lege facta, ut aliquid fiat, revocari potest, si donatarius promissis non steterit. 1.
Non obst. l. 1. C. de donat. quæ sub mod. fiunt. n. 2.
Responsio ad eandem. 3.
Non obstat l. 14. C. de rescind. vend. *n.* 4.
Responsio ad c. l. n. 5.
Donatio sub modo est contractus innominatus. 6.
Cujacii Resolutio leg. obstantium. 7.

1 Si filius, cui pater aliquid donavit ea lege, ut is creditoribus paternis satisfaceret, non stetit promissis, potest revocari donatio, & hoc in omni donatione sub
2 modo locum habet. Nec obstat *l.* 1. *C. de*
3 *donat. quæ sub modo fiunt*, cum ibi sit specialis casus propter favorem alimento-
4 rum, ut ibi sit vindicatio. Nec obstat etiam *l.* 14. *C. de resc. vendit.* quia ibi est con-
5 tractus nominatus. Ergo recte agitur ad id, quod interest, non ad interemtionem
6 contractus. Donatio vero sub modo est contractus innominatus; Ita respondent
7 DD. communiter, Sed *Cujac.* ad *hanc legem*

gem dicit, etiam in contractibus nominatis dari actionem hanc v. g. si dedi 10. ut mihi servum emas, Mandatum est, quod si re integra revocavero, datur hæc condictio, *l.* 5. §. 2. *ff. de condict. causa non secuta*. Item, si dedi, ut rem venditam, locatam redderes, mihi competit actio emti, locati. Sed ubi debes ex causa testamenti vel stipulationis, datur condictio, *l. ultim.* §. 1. *ff. de condict. ob turpem causam*. Ideoque ad *d. l.* 14. *& l. si donationes* 24. *C. de emt.* aliter respondet *Cujac.* quod ibi hoc non sit actum, ut datum redderetur.

L. Ea lege. 3.

SUMMARIA.

Cum lege vel testamento interdicta est alienatio, tunc ipso jure nulla est alienatio facta. 1.

Si per donatorem ipsius rei donatæ alienatio est prohibita donatario, valet alienatio; sed datur donatori condictio ad æstimationem consequendam. 2.

Limitatio. 3.

Hujus sublimitatio. 4.

Res prohibita alienari transit ad heredem legitimum, non testamentarium. 5.

Sensus h. legis. n. 6.

Si pactum donationi adjectum sonet resolutionem contractus, tunc ad priorem dominum ipso jure redibit dominium, & sic alienatio de facto facta erit nulla. 7.

Quando vero pactum non sonat resolutionem contractus, nec sibi donator expresse reservavit dominium vel simile quid, tunc dabitur condictio personalis. 8.

Ad quem tamen casum lex non est adstringenda. 9.

Ratio. 10.

Ob non servatam legem donationis etiam hæredi donatoris datur actio. 11.

Limitatio. 12.

Ratio hujus. 13.

1 Cum lege vel testamento interdicta est alienatio, tunc ipso jure nulla est alienatio facta, *Vaud. l.* 1. *q.* 43. *num.* 9. *&* 10. per *Auth. res quæ, commun. de legat.* & per *l. peto* 69. §. *pen. de legat.* 2. *Peregr. de fideicomm. art.* 51. *num.* 72. *& seq. Vivius dec.* 4. 71. *n.*
2 1. *Thesaur. p.* 2. *quæst.* 81. *num.* 1. Sed si per donatorem ipsius rei donatæ alienatio sit prohibita donatario valet alienatio: sed datur donatori condictio & consequitur æstimationem, alienatio tamen manet rata, *l. pen. ff. de pact.* aut si aliquid interest
3 ex stipulatu agere potest. Sed si donator sibi reservavit jus in re, vel hypothecam, vel resolutionem contractus, res donata a
4 donatario alienata revocari potest, præsertim si hypotheca specialis, & concurrat juramentum, *Thesaur. d. qu.* 81. *num.* 8. *& seqq.* Sed anne res prohibita alienari tran-
5 *sit ad heredem*? Resp. ad legitimum non vero testamentarium. Vid. *Donell. l.* 9. *cap.*
6 10. *& Wesenb. in Rubr. h. t. n.* 41. Ergo hæc mihi videtur esse sententia legis hujus: si quis duobus rem donasset hac lege, ut neutri alienandæ suæ portionis facultas ulla competeret, alterum horum actum videtur; videlicet ne dominium ab altero prorsus alienetur, vel ut donator re alienata habeat condictionem hanc. Quando autem ipsa alienatio impediatur, id hic
7 non explicat, sed alibi. Nam si pactum ita sit conceptum, ut sonet resolutionem contractus, tunc ad priorem dominum ipso jure redibit dominium, & sic alienatio de facto facta erit nulla, per *l. si cum venderet ff. de pign. act.* idque exemplo Pacti Legis Commissoriæ, & Addictionis in diem ostendit *Roland. de Valle consil.* 62. *n.* 41. *vol.* 2. ubi ibidem dicit esse in omnibus pactis habentibus vim resolutivam principii contractus & traditionis, *Tiraq. de retr. convent.* §. 1. *gl.* 7. *n.* 14. *Klock. vol.* 2. *consf.* 42. *num.* 308. *& seq.* quo possunt etiam referri al-
8 legata *Aug. Barbos. hic n.* 6. *&* 7. Quando vero pactum non sonat resolutionem contractus, nec sibi donator expresse reservavit dominium vel simile quid, tunc dabi-
9 tur condictio personalis. Sed ad hunc casum restringere hanc legem nolo, ut vi-
10 deretur facere *Klock. d. l. n.* 311. non enim præsumendum est. Imperatorem de jure
11 dubitasse. Colligitur etiam ex *hac l.* Ob non servatam legem donationis etiam he-
12 redi donatoris dari actionem; quod secus est in revocatione donationis ob ingratitu-
13 dinem, *l. fin. C. de revoc. donationib.* quia hæc vindicatio vindictam sapit.

L. Si cum exiguam. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.

Decisio. 2.

Cau-

Causa non secuta liberatio condicitur ab eo, ob quod facta est obligatio. 3.
Ratio. 4.
Duplex hic videtur contractus esse. 5.

1 Accepi mutuo centum a te, sed in Chi-
rographo scripsi me ducenta accepisse, hoc
fine, ut tu patrocinium meæ causæ susci-
peres, quod non præstitisti. Ab illis cen-
2 tum non acceptis possum liberationem con-
dicere: nam datum hic intelligitur, quod
promissum *l. 9. §. 1. ff. de condict. causa da-
ta*, nam & stipulando capio, *l. 24. de acq.*
3 *hered.* ideoque causa non secuta liberatio
condicitur ab eo, ob quod facta est obli-
4 gatio: nam certum est, ultra id, quod
revera in mutuo mihi numeratum est, me
non obligari, per *l. rogasti 11. §. 1. ff. si cer-*
5 *tum pet.* Ergo duplex videtur hic contra-
ctus esse: 1. Mutui, ratione centum mu-
tuo datorum, 2. Innominatus, ratione
aliorum centum, do ut patrocineris. In
hoc ultimo contractu, quia non stetisti
promissis, datur mihi condictio.

L. Si militem. 5.

S U M M A R I A.

Quod militi eo fine datur, ut procuret mea negotia, repeti potest. 1.
Obstat l. 8. C. h. t. *n.* 2.
Resolutio hujus legis. n. 3.
Donelli Interpretatio aliis h. l. præfertur. 4.

1 Quod Militi eo fine datur, ut procuret
mea negotia, quia facere hoc non potest,
2 possum repetere. Sed videtur obstare *l. 8.*
C. h. t. Resp. militem procurare, non est
impossibile absolute, sed ex accidenti: si
3 enim ei non sit opposita hæc exceptio,
potest procurare, *l. 8. §. 2. ff. de procur. Do-
nell. lib. 14. cap. 23.* licet aliter *Sermient. lib.
2. select. cap. 3. num. 8. & seqq.* quem in *Do-
nellum* allegat *Hillig. d. cap. 23. lit. A, &*
4 *Aug. Barbosa hic num. 4.* Sed præfero *Do-
nelli* Interpretationem, quam etiam *Si-
chard.* amplectitur & *Salyc. n. 2.* & fere
Bacch. in Treutl. vol. 1. disp. 22. th. 1. lit. E, ubi
dicit, *in hac l. 5.* contineri non per se
prohibitum, sed certæ personæ intuitu.

L. Cum ancillam. 6.

S U M M A R I A.

Casus legis. *n.* 1.
Decisio. 2.
Limitatio. 3.
Perfecta & pura donatio non potest revocari. 4.
Ratio. 5.
Quando ob causam impossibilem aliquid datum est, si pro possibili habita fuit, datum repeti potest. 6.

1 Dedi Ancillam, ut Filiam tuam, quam
putavi esse ancillam, manumitteres, cau-
sa est impossibilis, sed quia erravi in fa-
2 cto, datur condictio, quia erranti datur
3 hæc actio, *l. 7. ff. h. t.* nisi simpliciter do-
nata sine condictione esset. Collige: I.
4 Perfectam & puram donationem, quia non
5 a futuro eventu dependet, non posse re-
6 vocari, *Tiraq. in l. si unquam C. de revoc.
donat.* voce: *libertis num. 19.* II. Quando
ob causam impossibilem aliquid datum est,
si pro possibili habita fuit, datum repeti
potest, *arg. l. non solum 31. ff. de O. & A.* ibi,
in fine apposita ea conditione, quam sciunt
esse impossibilem.

L. Si repetendi. 7.

S U M M A R I A.

Causa dandi in animo retenta seu non expressa non inducit condictionem. 1.
Ratio. 2.
Voluntas addendi causam vel condictionem nihil operatur. 3.
Ratio. 4.
Limitatio. 5. 6.
Protestatio absente parte facta nullius est momenti. 7.

1 Causa dandi in animo retenta, seu non
expressa, etiamsi non impleatur, non in-
2 ducit Condictionem, quia verba in animo
retenta nihil operantur. *Vid. l. 25. supr.*
3 *de transact.* seu voluntas addendi causam
4 vel condictionem nihil operatur, nec enim
5 sufficit testatorem aliquid voluisse, nisi &
ipse disponat, *l. quidam cum filium 46. ff. de
her. instit. Mantica l. 3. conj. ult. vol. tit. 4.
num. 6. Tiraq. in d. voce: libertis, num. 20.*
nec sufficit aliquid esse in intentione. Conf.
6 *Axiom. Aug. Barb. locuplet. lib. 19. cap. 41.
num. 31.* Sed hæc omnia notabiliter limi-
tat *hic Baldus n. 2.* nisi causa subintelli-
gatur finalis ab utraque parte, ex natura
actus, v. g. in iis, quæ donata sunt spon-
sæ, quia intelliguntur ob nuptias secutu-
ras data, vel nisi aliud actum esse appa-
reat,

reat, *l.* 38. *ff. mandati*, vel ex consuetudine, *argum. l. semper* 34. *de R. J.* & ibi *DD.*
7 *Wesenb. ad rubr. hanc n.* 14. Ex *hac etiam lege* colligit *Sich.* Protestationem absente parte factam, nullius esse momenti.

L. Dictam legem. 8.

S U M M A R I A.

Quæ dantur sponsæ vel alii personæ, sub causa possibili, possunt ab ea repeti & a successoribus. 1.
Si vero est causa impossibilis, non possunt repeti. 2.
Ratio. 3.
Limitatio. 4.
Sub conditione impossibili contractus a scientibus initus ipso jure est nullus. 5.
Limitatio. 6.
Causa vel modus, quem certum est non exstiturum, actum suspendere non potest. 7.

1 Quæ dantur sponsæ vel alii personæ, sub causa possibili, possunt ab ea repeti
2 & a successoribus: si vero sit causa impos-
3 sibilis, non possunt repeti, quia ita viden-
4 tur donata, secus si dans possibilem esse putavit, *l.* 1. & 6. *C. h. t. l.* 5. §. 5. *ff. h. t.* Ergo sub conditione impossibili contractus a scientibus initus ipso jure est nullum, *l.*
5 31. *ff. de oblig. & act.* Et sic si naturam conditionis respicias, non videtur dominium transferri, non ergo condictio dabi-
6 tur. Sed si ponamus dantem scivisse impossibilitatem, & tamen sub hoc modo impossibili dedisse rem aliquam, dici posset cum *Bacch. Treutl. vol.* 1. *disp.* 22. *th.* 1.
7 *lit. E*, quia causa vel modus, quem certum est non exstiturum, actum suspendere non potest, ideo dationem pro pura habendam esse, & dantem donasse videri.

L. Si liber constitutus. 9.

S U M M A R I A.

Si a libero homine quid accepi, ut faciam, si non faciam, datur ipsi condictio. 1.
Secus est, si a servo meo accepi. 2.
Ratio. 3.
Limitatio. 4.

1 Si a libero homine quid accepi, ut fa-
2 ciam, si non faciam, datur ipsi condictio,
3 secus si a Servo meo accepi, quia inter Servum & Dominum nulla constat obliga-
4 tio, *l. interpositus* 13. *C. de transact.* Sed si hac lege accepi, ut manumittam Servum, favore libertatis constitutum, ut per judicis officium nobile compelli possim ad manumittendum.

L. Pecuniam. 10.

S U M M A R I A.

Si causa dationis non fuit secuta, non culpa accipientis, sed casu fortuito, tunc non datur repetitio. 1.
Limitatio. 2.
Distinctio Bacchovii circa casum h. l. n. 3.
Alia distinctio additur. 4.
Carpzovii sententia non male attenditur in hoc intricatissimo negotio. 5.

1 Si causa dationis non fuerit secuta, non culpa accipientis, sed casu fortuito, tunc non datur repetitio; quod intelligunt *DD.*
2 communiter, si casus contingat in persona dantis, v. g. Si Medico data pecunia, & æger casu moriatur: aliud si in persona accipientis, v. g. Si Medicus moriatur.
3 Aliter distinguit *Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 22. *th.* 2. *lit. A*, qui melius primo distinguit in casu illo, si causa illa, ob quam aliquid dedi, in facto consistat, & quidem tali, quod magis causa tertii, quam dantis sit adjectum, v. g. si dedi, ut manumitteres servum, & ille mortuus, hoc casu cessat repetitio, *l.* 3. §. 4. *ff. de condict. causa data &c.* nisi eo facto defunctus sit, ut apud dantem etiam eodem casu fuisset moriturus, etiam non præcedente illo contractu, *l.* 5. §. *ult. d. tit.* an vero causa consistat in dando, vel tali facto, quod commodum dantis respiciat, & hoc casu datur repetitio, *l.* 4. *C. de condit. insert. juncta l.* 3. §. 3. & *l.* 6. *ff. d. t.* Deinde distinguit *Bacch. d. l.* an casus sit absolute talis, ut nemo casum præstare possit, quo casu cessat condictio; an vero in persona tantum accipientis. Conf. *Donell. l.* 14. *cap.* 21. & *ibi*
4 *Hillig.* Addenda etiam alia distinctio, quam proponit *Zas. in d. l.* 3. §. 3. & 4. an accipiens fuerit in mora an non, ut illo casu, si forte tempus certum ipsi constitutum, quod lapsum est, vel si nullum tempus præfinitum, tantum tamen lapsum est, intra quod illud fieri potuisset, possit conveniri condictione causa data, causa non secuta, hoc casu non. Conf. *Vult. in* §. 16.

5 §. 16. *Inst. de act. num.* 30. Non male in hoc negotio intricatissimo Judex sequetur sententiam, *Carpzov. part.* 2. *Jurispr. Const.* 35. *def.* 24. statuentis, ob diversitatem factorum vix hoc posse generali regula definiri, sed ex æquitate esset decidendum, & considerandum, utrius causa potior sit, ne moretur in damno, in dubio huic legi standum esse.

L. Advocationis. ult.

SUMMARIA.

In Advocatis hoc speciale est, ut quæ ipsis dantur, non repetantur, si casu fortuito etiam in ipsorum persona contingente impediatur. 1.
Ratio. 2.
Limitatio. 3.
Ampliatio. 4.
Hujus limitatio. 5.
Integra salaria Consiliariorum, Adsessorum, Professorum & Theologorum heredibus debentur, si intra annum moriantur. 6.

1 In Advocatis hoc speciale est, ut quæ ipsis dantur, non repetantur, si casu fortuito etiam in ipsorum persona contingente impediatur *hic & l.* 1. §. 13. *ff. de var. ex-*
2 *traord. cogn.* quia, quod ipsis datur, non
3 datur mercedis, sed honoris loco. Sed si culpa Advocati fiat, quo minus stetur pro-
4 missis, tunc ea repetuntur. Simile est, quod Adsessoribus Judicum salarium debea-
5 tur, licet absque culpa sua in administratione officii sui cessent, v. g. ob mortem Legati Cæsaris. Aliud autem si alius Legatus surrogatus, quia forte ob delictum avocatus est, cujus delicti præsumitur particeps Assessor per *l. diem facto* 4. *ff. de Adsess. & ibi Cagnolus, Donell. & Hillig. lib.*
6 18. *cap.* 2. *lit. FF.* Ex hoc fluxit: Integra salaria Consiliariorum, Adsessorum, Professorum & Theologorum heredibus debери, si intra annum moriantur, *Rauchb. p.* 1. *q.* 25. *Gail. l.* 1. *obs.* 44. *n.* 12. *Carpz. p.* 2. *Const.* 5. *def.* 10.

TITULUS VII.

De Condictione ob turpem causam.

L. Si ex cautione. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Alter casus legis h. n. 2.
In quo secundum Gloss. & Salyc. *utriusque fuit turpitudo.* 3.
Ubi par utriusque turpitudo est, melior conditio est rei. 4.
Sententiæ Gloss. & Salyc. *amica sunt verba legis:* quam fieri prohibitum est. *n.* 5.
Differt exceptio non numeratæ pecuniæ ab exceptione doli. 6.
Casus, quando exceptio non numeratæ pecuniæ locum habet. 7.
Casus, quando exceptio doli locum habet. 8.
Exceptio doli perpetua est. 9.
In foro exteriori meretricibus sui quæstus gratia corpus prostituentibus datur actio & retentio, & in foro conscientiæ potest petere & retinere, quod est promissum vel datum. 10.
Ratio. 11.
Rectius statuitur, moribus nostris, imo & veterum Romanorum etiam meretricis turpitudinem hic versari. 12.
Ratio. 13.
Ob quam etiam meretrix promissam mercedem petere non potest. 14.
Contrarium statuentes Covarruvias aliique *refutantur.* 15. 16.
Si turpis causa expressa in conventione, hæc ipso jure nulla est, si non expressa, valida quidem est, sed obstat exceptio. 17.
In h. l. probatio non est referenda ad negativam, pecuniam non esse acceptam, sed ad id, quod ob turpem causam interposita fuerit cautio. 18.
An meretrix secuta copula mercedem sibi ob eam copulam promissam apud Judicem exteriorem petere possit? 19.
An rem cum prostibulo habens a judice cogi possit, ut solvat mercedem? 20.

1 NOnnulli sic formant casum: Dedi Usurario Instrumentum, quo usuras converti in sortem, hic est turpitudo solius usu-

2 usurarii accipientis, non mea. Vel potest
alius casus poni: ubi aliquis ex turpi causa
accipit cautionem quasi mihi mutuo dedis-
set, cum tamen nihil dederit, sed ego
dedi cautionem, ne mihi vim vel inju-
riam faciat. Ille me ex instrumento con-
venit, ego offero me probaturum, me
nullam pecuniam accepisse vi illius instru-
menti, sed usurariam subesse pravitatem,
3 Hoc si probavero, (ut mihi probatio in-
cumbit propter præsumtionem, quæ pro
instrumento militat) absolvi debeo, *Gl. &*
Salyc. hic, in specie facti dicunt, utriusque
fuisse turpitudinem, & reum ex cautione
4 conventum absolutum fuisse, quia ubi par
utriusque turpitudo est, melior utique est
conditio rei. Et fateor, huic intellectui
amica esse verba legis: *quam fieri prohibi-*
tum est. Sed quæritur: *An hac sit Exce-*
5 *ptio non numeratæ pecuniæ?* Negat hoc
6 recte *Gl. & Salyc. aliique*. Nam Exceptio
non numeratæ pecuniæ tunc locum habet,
quando spe numerandæ pecuniæ data est
7 cautio, quod hic factum non est. Sed hic
locum habet exceptio doli, quia ex turpi
8 causa factum est mutuum. Et ideo hæc
exceptio etiam post biennium locum ha-
bet, quia non est exceptio non numerata,
9 sed doli, quæ perpetua est, *Auctor in l. 5.*
ff. de doli mali except. n. 1. Glossa hic; & Bar-
10 *bosa* movet hic quæstionem: *An in foro ex-*
teriori meretricibus sui quæstus gratia corpus
prostituentibus detur actio & retentio, &
an in foro conscientiæ possit petere, & re-
tinere? plures *DD.* allegat *Barbos. n. 6.*
11 Et quidem *Ulpian. in l. 4. §. 3. ff. h. t.* nova
ratione statuit meretricem non turpiter ac-
cipere, cum sit meretrix, quasi non insit
sordities huic acceptioni, *Auctor in l. 4. ff.*
h. t. n. 1. non secus, ac si dicerem, latro-
nem non accipere turpiter, quia sit latro,
usurarium non accipere turpiter, quia sit
12 usurarius. Sed rectius alii moribus nostris,
imo & veterum Romanorum, etiam me-
13 retricis turpitudinem hic versari, cum sor-
des hic interveniant, post *Bald. Jason. &*
Castr. in d. l. 4. Wesenb. in comm. C. in hoc
14 *tit. n. 9. Donell. lib. 14. c. 25. lit. F*, & pro-
missam etiam mercedem meretricem pete-
re non posse ob eandem rationem, quod
utriusque hic intercedat turpitudo, intre-
pide statuo *in commentario meo ad l. 4. ff. h.*
t. n. 5. & 6. cum *Hillig. d. l. Bacch. disp.*
4. de act. th. 18. Wesenb. & Zasio ab Hillig.
15 *allegatis*, quicquid in contrarium statuant
Covarr. in c. peccatum de R. J. lib. 6. pr. §. 2.
n. 1. & 2. & alii, quos allegat *Hillig. &*
16 *Barb. dd. ll.* quia frustra quæreretur, an
datum repeti possit, si promissum tantum
17 peti posset, *Auctor in d. l. 4. n. 6.* si autem
causa turpis expressa in conventione, hæc
ipso jure nulla, si non est expressa, est
valida, sed obstat exceptio, *Salyc. in l. 2.*
C. de his quæ vi metusve &c. Bacch. d. th. 18.
18 *Auctor in d. l. 4. n. 8.* Nota in hac lege pro-
bationem non esse referendam ad negati-
vam, pecuniam non esse acceptam, sed
ad id, quod ob turpem causam interposita
fuerit cautio, *Dn. Jo. Thomæ intr. de Noxa*
19 *animal. c. 8. nu. 2.* Quæstionem istam: An
etiam meretrix apud Judicem exteriorem
petere possit, secuta copula, mercedem
sibi ob eam copulam promissam? prolixe
ventilavit Auctor *in l. 4. ff. h. t. nu. 10. seqq.*
20 ubi etiam *nu. 10.* Covarruviæ sententiam
statuentis eum, qui cum meretrice publica
vel prostibulo rem habuit, absque expres-
sa conventione, a judice cogi debere, ut
solvat mercedem venerei usus solvi soli-
tam, improbat.

L. Cum te. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio cum ratione decidendi. 2.
In pari causa melior est causa possiden-
tis. 3.
Obst. l. 4. §. 3. ff. h. t. resolvitur. 5. 6.
Si turpis causa non est expressa, contractus
potest transferre dominium. 7.
Contractus ob causam impulsivam & finem
prohibitus, non est ipso jure nullus. 8.
An pignus datum vindicare possit is, qui
dedit turpiter? 9.
Affirmatur communiter. 10. 11.
Nemo turpitudinem suam allegare debet. 12.
Reus excipiendo, vel actor replicando potest
suam & adversarii turpitudinem allega-
re, si agat contra alium de lucro cer-
tantem. 13.
Exemplum. 14.
Limitationes regulæ, num. 12. *proposita*
remissive adducuntur. 15.
Scelere quæsita solet Fiscus auferre. 16.

1 Dedit quidam ob inhonestam causam
feminæ domum, quam postea vult repe-
tere

2 tere quasi turpiter datam. Sed Resp. quia etiam ipsius dantis turpitudo versatur, ideo-
3 que in pari causa melior est causa possidentis, *hic & per l. in pari caus.* 128. *de R. J.* aliosque textus allegat *Gl. & Nevizan. cons.* 79. *nu.* 27. aliique quos hic allegat *Barb.* & quæ allegantur *l.* 14. *t.* 44. *axiom.* 34.
4 *& passim*. Unde si promissa tantum esset domus, ob eandem rationem peti non
5 posset. Sed obstare videtur *d. l.* 4. §. 3. *ff.*
6 *h. t.* Si enim meretrix non turpiter accipit ex mente Ulpiani & Justiniani non versatur hic utriusque turpitudo. Sed resp. *hic Sichard. pr.* non hic de fœmina meretriciam artem profitente & palam exercente, sed impudica, sermonem esse. Sed quæritur: *Quomodo hic contractus, turpem causam*
7 *habens, possit transferre dominium?* Respondeo: si turpitudo non est expressa, potuit transferri dominium, ut distinxi ad *l. præ-*
8 *ced.* Deinde distinguit *Sich. hic*, an contractus ob substantiam & formam sit prohibitus, an vero ob causam impulsivam & finem, ut hoc casu prohibitus contractus
9 non sit ipso jure nullus. *Sed an pignus datum vindicare is potest, qui dedit turpiter?*
10 Aff. communiter, quia fundat se super do-
11 minio, non turpitudine principaliter. Nam
12 licet nemo turpitudinem suam allegare debeat, *l.* 30. *C. de transact. Mod. Pist. p.* 4.
13 *qu.* 140. *Viv. l.* 1. *dec.* 67. reus tamen excipiendo, vel actor replicando, potest suam & adversarii turpitudinem allegare, si agat contra alium de lucro certantem, *Sich. hic num.* 7. *&* 8. *Card. Tusch. concl.* 404. *num.* 74. *l. T, Axiom. Barb. l.* 18. *tit.* 33.
14 *axiom.* 5. Ergo si dans turpiter vindicaret rem alteri pignoris titulo datam ut suam, & rea exciperet de pignore, actor posset replicando allegare turpitudinem, quamvis ad hunc tit. *Cujac. in fine* non subsistere pignus putet, cum nec Fidejussor subsistat, *Nov.* 14. Plures hujus regulæ, turpitudinem suam allegantem non esse audiendum,
15 limitationes videantur apud *Barb. in d. axiom.* 5. *& Schrader. de Feud. p.* 10. *sect.* 20. *n.*
16 200. *& Klock. cons.* 2. *n.* 56. *vol.* 1. Sed scelere quæsita solet Fiscus auferre, *l.* 9. *in fine ff. de jure Fisci*, *l.* 5. *ff. de calumn. Wesemb. hic n.* 10.

L. Quod evitandi. 3.

SUMMARIA.

Quæst. an is, qui dedit aliquid officiali, ne cogatur militare, possit id repetere? 1.

Ratio dubitandi. 2.

Decisio affirmativa cum ratione decidendi. 3.

Donelli intellectus h. l. 4.

Veterani non sunt exæquandi tyronibus. 5.

Casus, ubi solius accipientis est turpitudo. 6.

Officialis, qui aliquid extorsit metu potestatis, præter accepti restitutionem tenetur etiam ad pœnam concussionis. 7.

1 Qui dedit aliquid officiali, ne cogatur
2 militare, Quæritur: *an id possit repetere?* Videtur, quod non, quia & subtrahens se
3 militiæ turpiter agit. Sed resp. quod sic, quia hic de eo, qui jure excusatus est, sermo est, & tale crimen concussionis extra
4 ordinem a judice punitur. Rectius forte *Donell. l.* 15. *c.* 39. illam legem intelligit de centurione, qui veterano imponit ea,
5 quæ tyronibus conveniunt, cum veterani exæquandi non sint tyronibus. Collige:
6 Ubi est solius accipientis turpitudo, v. g. si dem Officiali, ne me vexet; sic si beneficium Ecclesiasticum legitime acceperim, & indebite vexer ab Officiali vel Episcopo, & ipsi dem aliquid, ne me porro pergat vexare, non est Simonia, ut recte *hic Sich.* & sic datum repeto, quicquid enim sponte & gratis facere debebas, si accepta pecunia facias, turpiter accipis, idem etiam si judici dem, ut maturet judicium, non vero ut pro me judicet etiam in causa justa, *l.* 2. *ff. h. t. Donell. l.* 14. *c.* 25. *& ibi Hillig. lit. C, Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 2. *th.* 3. *lit. F.* Demum notetur hic:
7 Quod officialis, qui aliquid extorsit metu potestatis, præter accepti restitutionem teneatur etiam ad pœnam concussionis, de qua *Farin. q.* 111. *art.* 3. *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 342. *Decian. l.* 8. *c.* 35. *& Ant. Fab. l.* 4. *Cod. h. t. def.* 1.

L. Quoties. 4.

SUMMARIA.

Quando dantis etiam est turpitudo, nulla datur repetitio. 1.

Si solius accipientis est turpitudo, usuræ etiam non repetuntur. 2.

Ratio. 3.
Limitatio. 4.

1 Quando dantis etiam est turpitudo, nulla datur repetitio per *l. 2. h. t. Auctor in l.*
2 *2. ff. h. t.* Sed si solius accipientis, quæritur an etiam usuræ repetantur? Negatur,
3 quia est stricti juris judicium, in quo usu-
4 ræ non debentur, nisi lite contestata, aliud in fructibus. Vid. *l. 1. supra de condict. indeb.*

L. Mercalem. 5.

S U M M A R I A.

Casus legis ejusque decisio cum ratione decidendi. 1.
Ampliatio. 2.
Consectaria ex h. l. deducta. 3.
Quæstio: An maritus propriam turpitudinem allegans condemnari possit? 4.

1 Maritus de prostituenda uxore certo pretio pactus erat, & acceperat id, repetitio non datur danti, quia utriusque turpitudo
2 est. Sed si non accepit promissum pretium, non potest petere, quia ita propriam allegaret turpitudinem, scilicet lenocinium,
3 quod fieri non debet. Collige: I. Non esse audiendum eum, qui propriam allegat turpitudinem, de qua Regula supra ad *l. 2.* Collige II. ex textu cum *Salyc. hic*: Promissum marito causa lenocinii uxoris, non posse ab eo exigi, sicut nec ei solutum potest repeti. III. Collige cum *Baldo & Salyc.* Qui excludit seipsum proponendo, seu memorat talem exceptionem, quæ ipsum potest repellere, hunc a judice ex officio esse repellendum, & sic non debet judex compellere reum, ut ad libellum respondeat, quando ex ipso libello apparet exceptio. Quærunt autem *hic*
4 *DD. An possit maritus ex ista confessione condemnari?* Resp. *Bl. Salyc. & alii.* Negative, quia non est judicium criminale, sed civile. Sed ansam præberet hæc confessio ad inquirendum.

L. Ob restituenda. 6.

S U M M A R I A.

Si fur pecuniam accepit, ut subtracta restituat, id accepit ex turpi causa, & tenetur restituere. 1.
Regula ex h. l. deducta. 2.
Exemplum. 3.
Limitatio. 4.
Ratio ejusdem. 5.

1 Cum accipis propter causam, ad quam jure tenebaris, id accipis turpi ex causa, & teneris restituere, ideoque si fur pecuniam accipiat, ut restituat subtracta, te-
2 netur condictione ob turpem causam. Unde Regula confirmatur: Quicquid gratis facere debebas, si pecuniam extorqueas, id turpiter accepisse, & ad restituendum
3 teneri, v. g. si dem, ut a maleficio abstineas, hoc mihi probro quidem non est, quia licet præmio illos a maleficio deflectere, qui alias amore virtutis & honestatis aut pœnarum metu non deterrentur, *l. 1. §. 1.* ibi: *exhortatione præmiorum ff. de*
4 *justitia & jure.* Sed licet etiam judex in causa justa juste pronunciare debeat, & sic turpiter accipiat, nihilominus tamen pars justitiam causæ habens, si aliquid dederit judici, ut juste judicaret, non potest repetere, quia res est mali exempli *l. 2.*
5 *§. ult. ff. h. t.* Nam licet in hac causa non corrumpam judicem, tamen animum ipsius corrumpo, dum eum accipiendis muneribus & vendendis sententiis assuefacio, *Donell. & ibi Hillig. d. l. 14. c. 25. lit. C, Bacch. d. disp. 22. th. 3. lit. C.*

L. Eum. ult.

S U M M A R I A.

Sensus legis. 1.
Fur etiam eorum, quæ casu fortuito amissa & deperdita, æstimationem præstare tenetur. 2.
Fur semper in mora esse præsumitur. 3.
Ampliatio. 4.
DD. quorundam sententia adducitur. 5.

1 Idem dicitur de Abactore Pecorum, & additur hic, hunc etiam teneri de iis, qui fortuito casu mortui sunt, cum committat moram in re, id est, sine ulla denunciatione, vel interpellatione, ex solo tempore tardæ solutionis vel restitutionis, *l. 8. §. 1. & l. ult. ff. de cond. furt. l. 19. de vi arm.* ideoque hi a tempore delicti in mora sunt, ergo periculum est illorum, per
2 *l. quod te 65. ff. de reb. cred.* Ergo Fur etiam eorum, quæ casu fortuito amissa & deper-
3 dita, æstimationem præstare tenetur, quia fur semper in mora esse præsumitur, & ideo furi semper perit, *l. in re furtiva 8. ff. de condict. furt.* nisi moram purgaverit

per oblationem voluntariam justo tempore locoque factam, *Cludius in tr. de cond.*
4 *dict. furt. cap.* 11. Sed etiam aestimationem eam tenetur solvere fur, quo tempore maximi fuit, per *d. l.* 8. quod *Ant. Fab. l.* 16. *conject. cap.* 11. ad tempus, quod litem
5 contestatam sequitur, vult restringere. Sed contra *Bacchov. de ult. disp.* 4. *th.* 20. *lit. B*, & *in Treutl. d.* 22. *th. fin. lit. G*, quod tamen temperat *Covar. in c. peccatum p.* 2. §. 6. *num.* 2. scilicet ut locum habeat, si dominus eo tempore, quo res pluris potuit vendi, rem fuisset venditurus.

TITULUS VIII.

De Condictione furtiva.

L. Praeses. 1.

SUMMARIA.

Quando agitur contra multos actione furti, singuli in solidum tenentur. 1.
Secus est, si agatur condictione furtiva. 2.
Regulae ex h. l. deductae. 3.
Condictio furtiva est rei persecutoria, & datur contra heredem in solidum. 4.

1 QUando agitur contra multos, (scilicet si ut multi, non si ut Collegium vel corpus peccarunt, v. g. Familia, Senatus, Civitas, *L. si familia* 9. *ff. de jurisdict.*) actione furti, tunc singuli tenentur in solidum, nec si unus poenam
2 solvat, reliqui liberantur, quia quisque sui delicti poenam solvit; si vero agatur Condictione Furtiva, qui haec est rei persecutoria, & rerum bis restitui nequit, *l. bona fides* 57. *ff. de R. J.* ideoque omnes quidem tenentur in solidum, nec habent beneficium divisionis, sed unius solutione ceteri liberantur, ita ut nec solvens contra illos regressum habeat, *Auctor in l.* 6. *ff. h. t. num.* 1.
3 & 9. Collige I. ex textu: Fures plures, quia singuli deliquerunt, singulos etiam teneri actione poenali, nec solutione ab uno facta liberari alios, *hic & L. vulgaris* 21. §. *si dep.* 9. *ff. de Furtis*, *Boer. dec.* 310. *n.* 4. *Covar. in Clement. si furiosus tit. de homicid. p.* 2. §. 2. *n.* 3. *Carpz. pr. crim. q.* 78. *n.* 34. ubi tamen ut & *n.* 73. dicit, hoc non habere locum in suspendio seu poena corporali. Collige II. Quod si plures teneantur quidem ex delicto, sed ad rem vel ad interesse, & non ad poenam, solutione ab uno facta liberari alios, sicut hoc solutione interesse facta ab uno, qui conveniebatur condictione furtiva, ceteri liberantur, *Gomez tom.* 3. *cap.* 1. *num.* 48. *vers. ex quo infertur*, *Baldus hic* putat, si ex quasi delicto vel per statutum ex non facto plures teneantur ad poenam, unius solutione ceteros liberari, licet ad poenam teneantur, quod suo loco relinquo. III.
4 Collige: Condictionem Furtivam esse rei persecutoriam, unde fluit etiam, eam contra heredem (qui scil. unicus est heres) dari in solidum, non quantum ad eum pervenit §. *ult. Inst. de oblig. ex delict.* quod ex *l. in condictione* 9. *ff. h. t.* probant *Cludius in tr. de cond. furt. c.* 44. *Bacchov. in notis ad Wesenb. num.* 7. & *in Treutl. d. disp.* 22. *th.* 13. *lit. D*, *Gomez d. l. num.* 85. *Virgil. Pingizer. q.* 49. *num.* 51. *Auctor in l.* 9. *ff. h. t. num.* 1.

L. Ante obligationem. ult.

SUMMARIA.

Fur semper est in Mora, ideoque si res surrepta casu pereat, periculum est furis. 1.
Limitatio n. 2. 3.
Consectaria ex h. l. n. 4.

1 Quia Fur semper in mora, per *l. ult. tit. praeced. ibique Auctor*, ideoque si res surrepta casu pereat, periculum est furis, nisi offerendo eam purget moram, quo casu si dominus accipere nolit, ipse est in mora & in periculo, *Auctor in l.* 8. *ff. h.*
2 *t. n.* 1. & 6. Collige: I. Furem semper in
3 mora videri ante oblationem. II. Licet furtiva res perierit casu, tamen furem teneri ad aestimationem rei, quando convenitur condictione furtiva, & quidem quanti plurimi fuit, & licet expensis furis sit melior facta, has tamen expensas non esse restituendas furi, sed tantum necessarias, hae ipsae tamen necessariae expensae cum interesse eo, quod ob carentiam rei praetendit Dominus, pro concurrente quantitate compensandae, & sic v. g. res non tantum cum incremento intrinseco, v. g. vaccae aestimatio cum vituli interim nati aestimatione, sed etiam quanto carius jam aestimari possit ob augmentum labore & impensa furis restituenda, quod accessit per *l. ex argento* 13. *ff. h. t. l. pen. ff. rerum amot.* Vid. *Garsias de expens. cap.* 2. *num.* 12.

Covarr. in c. peccatum p. 2. §. 6. n. 3. Petrus Barbos. in l. divortio 8. §. *fin. p.* 1. *num.* 63. *Fagundez ad* 7. *precept. decal. l.* 7. *c.* 15. *n.* 1. *& seq.* & praecipue *num.* 4. qui ibidem tractat, quid in foro conscientiae. III. Col-
4 ligitur: Quia dominus post oblationem rei oblatae a fure factam, si nolit accipere, constituitur in mora, semper ultimam moram nocere etiam in delictis, *l.* 17. *ff. de periculo & commodo rei venditae, Card. Tusch. concl.* 327. *lit. M, Sig. Scaccia de commerc. gl.* 6. *num.* 13. *& axiom. Barb. locup. l.* 11. *c.* 48. *num.* 17.

TITULUS IX.

De Condictione ex Lege & sine Causa, vel Injusta Causa.

L. Licet. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quaestio inde deducta. 2.
Decisio cum ratione dubitandi & decidendi. 3.
Quandoque debitor etiam ante tempus conveniri potest. 4.
Privilegium Fisci. 5.
Quod non habet locum extra casum necessitatis. 6.
Vitanda est legum correctio. 7.
Extenditur privilegium ad alios. 8.
DD. notantur. 9.
Causa primipilaris pro fisco habet quadam singularia. 10.
Si creditor ante diem petat, oblato interusurio temporis, audiendus non est. 11.
Extensio h. l. 12.

1 DEbitor Fisci non est solvendo, id ut constet, prius ille excuti debet, sed debitori alius debet centum, verum tempus solutionis nondum venit, Quaeritur:
2 *An Fiscus ob necessitatem suam, quae praesumitur, debitoris sui debitum ante tempus*
3 *exigere possit?* quod per *hanc l.* ex privilegio conceditur. Ratio dubitandi in *pr. legis*, quod ante tempus debita exigi non possint: ratio decidendi in fine, quod Fisci ob necessitates publicas potior esse debeat causa, interusurium temporis tamen intermedii remittendum; quia autem hoc privilegium Fisco ob necessitatem datur, hinc conclu-
4 dunt nonnulli, privatis etiam licere ante tempus suum debitorem convenire, quando ille molitur fugam, *arg. l.* 6. *ff. ex quibus causis in poss.* idem si notorie labatur facultatibus, vel dilapidet bona, tunc enim ante diem capi & ad cautionem praestandam compelli potest, *l.* 41. *ff. de judiciis, Colerus de process. execut. p.* 3. *c.* 3. *num.* 106. *Hilliger. in Donell. l.* 15. *c.* 8. *lit. A*; vel si constituto tempore usurae non solvantur, putant ante tempus conventum sortem repeti posse per *l. qui in futurum* 37. *ff. de pactis*, *tradit Georg. Schultz. de*
5 *oblat. c.* 4. *num.* 25. Notetur ex *hac l.* Privilegium Fisci, quod possit exigente necessitate publica debitoris sui debitores excutere etiam ante tempus, soluto tamen interusurio temporis intermedii, *Peregrinus de Jure Fisci lib.* 6. *tit.* 7. *num.* 11. *Surdus de alim. tit.* 8. *privil.* 77. *num.* 9. & quos
6 *hic Barbosa* allegat. Sed Quaeritur; *An hoc Privilegium Fiscus potest praetendere extra casum necessitatis?* Et videtur quod non, *ob l. justas C. de jure Fisci*, & ita puto tutissime dici, extra casum necessitatis *hanc legem* non habere locum, quia fundat se
7 haec lex super necessitate; & vitanda est legum correctio, & ipsa aequitas favet huic restitutioni, *Roder. Suarez in rep. l. post rem judicatam ff. de re judic. lib.* 7. *num.* 7. & ex hac lege deducit *Bl. & Hippo-*
8 *lytus de Marsil. sing.* 355. Emtores Gabellarum teneri imminente Reipubl. utilitate pretium ante tempus numerare, restituto interusurio temporis. Et procul dubio ex hac lege traxit originem, quod contractores vectigalium non tantum, sed & Quaestores solent interdum compelli, ut certam quantitatem Principi praenumerent, imminente aliqua necessitate Reipublic. Haec ita *DD.* liberalissime contendunt.
9 Sed vereor ne haec latius extendantur, contra propositum Justiniani; nam de primipilo hic tantum quaestionem esse, ex li-
10 tera patet, & solet causa primipilaris pro Fisco habere singularia quaedam, quae recenset *Petr. Barb. ad l.* 1. *p.* 7. *num.* 1. *ff. sol. matr.* Sed quia communiter ita *DD.* intendunt hanc legem, non est ut divertamur ab hoc intellectu legis communiter
11 recepto. Interim obiter observes: Si creditor, cui in diem aliquis debet, vellet ante diem petere oblato interusurio temporis,

poris, licet non videatur plus tempore petere, audiendum tamen eum non esse, quia hoc speciale est primipilo, & juxta
12 intellectum Doctorum in Fisco; quamvis in Fidejussorem, labente facultatibus debitore, hanc legem ex æquitate transferat *Hering. de Fidejuss.* c. 20. §. 15. *num.* 32.

L. Dissolutæ. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio cum ratione dubitandi & decidendi. 2.
Alia quæstio. 3.
Tutissimum est chirographum simul & apocham petere. 4.
Quid juris, quando creditor chirographum restituere non potest. 5.
Judicis factum pro facto partis habetur. 6.

1 Debitor dedit Instrumentum obligationis creditori, sed postea successu temporis solvit debitor, creditor se excusat, quod Chirographum non habeat ad manus, ut dici solet, se velle id quærere, & restituere; interim se dare velle apocham super solutione; Quæritur, si debitor videat posse creditorem restituere Chirographum an non possit compellere eum
2 per aliquam actionem? Et possit videri quod non, quia satis cautum esse potest per apocham; sed affirmatur hic, quod detur contra creditorem condictio sine causa, qua debitor dicit, sine causa Chirographum vel instrumentum debiti esse penes creditorem, cum debitum sit solutum. Vid. *Vult. l. 2. Jurispr. c. 8. Treutl. vol. 1. disp. 22. th. 11. lit. C*, ratio legis manifesta est, quia apochæ facile amitti possunt, & possit creditor ex instrumento agere, quia præsumtio est pro creditore penes quem
3 Chirographum reperitur. Sed quæritur, si Creditor reddere Chirographum paratus, sed apocham super solutione dare renuat? Et Creditorem apocham simul dare debere in *comm. C. h. t.* dicit *Wesenb. num.* 13. nam posset creditor testibus probare debitum, & licet instrumenti redditio faciat aliquam præsumtionem solutionis, *Menoch. de præsumt. l. 1. q.* 28. posset tamen negare creditor redditum a se Chiro-
4 graphum, ideoque tutissima via videtur Chirographum simul & apocham petere.
5 Sed quid si creditor chirographum restituere non possit, v. g. Titius credidit tibi, ego Titio, & ago per arestum contra te, ceu debitoris debitorem, tu compelleris ad solutionem justificato aresto, sed petis tibi reddi chirographum, quod dedisti Titio; Sed in manibus id non est meis, ergo possum petere a judice, ut judicialiter mortificetur, quod instar libera-
6 tionis a creditore factæ est: factum enim judicis pro facto partis habetur, *Dn. Mev. p. 6. dec.* 94.

L. Malæ fidei. 3.

SUMMARIA.

Malæ fidei possessor, si res evincatur, non tantum rem, sed etiam fructus tenetur restituere. 1.
Differentia tamen est inter fructus consumtos & extantes, quoad actionem. 2.
Etiam b. f. possessor fructus nondum consumptos restituere tenetur. 3.

1 Malæ fidei possessor, si res evincatur, non tantum rem, sed etiam fructus omnes restituere tenetur, per *l. certum* 22. *C. de*
2 *R. V.* Extantes repetuntur Rei Vindicatione; consumti vero, quia qua tales vindicari non possunt, per Condict. sine causa juste repeti possunt. Sed de Malæ fidei possessore supra *in d. l. certum* satis actum. Sed etsi bonæ fidei possessor quis sit, si tamen bona fide fructus perceperit, eosque nondum consumserit, factus est quidem eorum dominus, per *l.* 48. *de acquir. rer. domin.* sed condici possunt fructus a bonæ fidei possessore percepti, nondum consumti, *Struv. syntagm. juris civ. exerc.* 42.
3 *th.* 52. Nam probato non jure possessoris, id est, quod injuste possideat, sine causa apud bonæ fidei possessorem esse videntur, *Bacch. in Treutl. d. disp. th.* 11. *lit. C. Wesenb. in comm. C. h. t. n.* 8. & 14.

L. Si non est numeratum. ult.

SUMMARIA.

Casus ubi locum habet exceptio non numeratæ pecuniæ. 1.
Potest etiam in hoc casu instrumenti conditio sine causa institui. 2.
Condictiones sunt rei persecutoriæ atque perpetuæ, excepta condictione ex h. l. n. 3.
Quandoque tamen & hæc est perpetua. 4.

1 Quando spe futuræ numerationis data est cautio vel Chirographum, & numeratio non

non est secuta, tunc datur exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium. Sed si creditor non agat ex Chirographo, Quæ-
2 ritur: *An possit is, qui dedit, instrumenti condictionem sine causa instituere?* Quod Affirm. quia instrumentum debiti sine causa penes creditorem est, cum pecunia nul-
3 la numerata sit. Et quamvis alias condictio biennalis est, per *hanc legem*, quia in locum dictæ exceptionis surrogata, *argum. l. 7. C. de non num. pecun. Oldend. classe* 6. *act.* 5. quod *Auctor Collegii Ar-*
4 *gent. th.* 4. ita intelligit, si instituatur hæc actio cum privilegio exceptionis non numeratæ pecuniæ, id est, si velit onus probandi (solutam esse illam pecuniam) derivare in creditorem; alias vero, si velit onus probandi in se suscipere, perpetua erit actio. De formula libelli condictionis hujus vid. *Oldendorpius d. L. in fine, Wesenb. in comm. C. h. t. n.* 15. *& seq.*

TITULUS X.

De Obligationibus & Actionibus.

L. Data. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Decisio. 2.
Mulieri succurritur per SCtum Vellejanum, si se pro alio obligat. 3.
Mandatum factum procuratori in rem suam, seu cessio nominis, non finitur morte mandantis nec mandatarii. 4.
Directa actio cum actione utili facta cessione, potest concurrere. 5.
Differentia inter actionem directam & utilem. 6.
Licet cedens moriatur lite contestata a cessionario, non tamen extinguitur mandatum. 7.

1 Valeria pro Titio debitore Creditori Sempronio solvit; cessis sibi a Creditore actionibus seu mandatis, & ita solvit pretium emtæ actionis, *Cujac. lib.* 2.
2 *obs.* 31. Antequam autem Titius litem contestaretur & sic re integra, Creditor, qui mandaverat actiones, moritur, nullo relicto herede, ideoque expirat mandatum, *l.* 23. *C. de Procur.* nec competit actio directa. Nam si creditor heredem habuisset, heres debuisset fidem implere defuncti, & deberet in eodem mandato perseverare; Superest tamen Valeriæ actio utilis, quæ etiam competeret emta actione. Collige
3 I. ex textu: Mulieri succurrere SCtum Vellejanum, si se pro alio obliget, non si pro alio solvat, *l.* 4. *in fin. l.* 5. *ff. de SCto Vellej. Cujac. tom.* 3. *in hanc l. p.* 281.
4 II. Mandatum factum procuratori in rem suam seu cessionem nominis, non finiri morte mandantis, nec mandatarii, sed heredem etiam obligari, & in heredem transire cessionem, secus si heredem non reliquerit, *Cujac. d. l. Jo. a Sande de cessionib. c. ult. num.* 2. *Auctor in l.* 26. *ff. manda-*
5 *ti num.* 2. III. Directam actionem, cum actione utili, facta cessione, posse concurrere. Licet enim communiter putent, directa actione ceu digniore tolli utilem tanquam minorem, *argum. l.* 13. *ff. de duobus Reis*, ita ut utilis in subsidium competat, hanc tamen opinionem rejecit *Jo. a Sande in tr. de cessionib. cap.* 8. *num.* 22. per *l.* 55. *de Procur. Auctor in l.* 11. *ff. de præscript. verb.* cui addo textum in *l.* 5. *C. de hered. vendit. & l.* 7. *d. t. & Franc. Caldas in tr. de emt. c.* 24. *n.* 27. nixus ipsa *h. l.* 1. quam ceteri pro se adducunt. Nam hic actio cessa directa, nec tamen directa sustulit utilem, alioquin cessionarius directa actione cessa & hac extincta non po-
6 tuisset utili postea uti. Fusius *hic* DD. agunt de actione directa & utili, illa est ipsa actio, quam habebat cedens, qui exercitium suæ actionis in utilitatem cessionarii huic cessit. Utilis autem non ex cessione, sed ex contractu præcedente datur beneficio Imperatoris Divi Pii. Nam cum venditio nomine & venditore mortuo nemo esset, qui missi posset, ut ita loquar, tradere actionis exercitium, Pius Imperator dedit actionem utilem etiam sine cessione,
7 vel cessione extincta, ut *hic*. IV. Licet cedens moriatur, lite contestata a Cessionario, non extingui mandatum, quia non est amplius res integra post litem contestatam, sed cessionarius seu procurator in rem suam dominus litis factus est, *argum. l.* 22. *C. de Procurat. Cujac. d. l.*

L. No-

L. Nominibus. 2.

S U M M A R I A.

Non solum res corporalis vendita debet tradi, sed etiam actio seu nomen venditum quasi tradi debet, ut transferatur dominium. 1.

Emtor nominis etiam sine cessione actionem utilem habet. 2.

Ampliatio. 3.

Verius est generaliter ex omni causa, ex qua alias jure communi dominium transfertur, accedente traditione, actionem utilem beneficio Imper. sine cessione competere. 4.

Jure novo etiam ex causa lucrativa actio utilis concessa est. 5.

Ad leges contrarias respondetur. 6.

1 Sicut ei, qui rem corporalem vendit,
necesse est, si velit transferre dominium,
eam etiam tradat, *l. 20. C. de pact.* ita quoque qui Nomen seu actionem vendit,
debet id etiam quasi tradere, id est, cedere sive mandare. Sed quia Venditores
Nominum sæpe sine herede moriuntur,
ideoque in actionibus introductum est, ut
2 Emtor nominis etiam sine cessione actionem utilem habeat ad venditionis exem-
3 plum; idem statuitur hic in datione dotis,
si nomen mihi in dotem detur. Sic etiam
idem in donato nomine, *l. 33. C. de donat.*
vel legato, *l. 18. C. de legat.* vel pignori
dato, *l. 20. ff. de pignoribus*, & ideo hoc
ad has species nonnulli restringere videntur. Alii vero distinguunt inter contractus nominatos & innominatos. Vid. *Trentacinq. l. 3. resol. tit. de solut. resol. 13. nu.*
4 *7. & seq.* Sed verius est, generaliter ex
omni causa, ex qua alias jure communi
dominium transferri solet, accedente traditione, actionem utilem beneficio Imperatoris sine cessione seu mandato compe-
5 tere, præsertim jure novo, quo utilis actio
etiam ex causa lucrativa concessa est, per
d. l. 18. C. de legat. & d. l. 33. de donat.
multo magis ergo in causis onerosis, &
specialitatis ratio nulla reddi potest & accedit *l. 2. §. 13. ff. de tutel. & rat. distrah.*
adeoque leges, quæ non nisi per cessionem
seu mandatum in aliis casibus; actionem
alicui competere ajunt, vel de jure veteri
agunt, ut *l. 5. de pecul.* vel de actionibus
directis, ut *l. 3. ff. pro Socio*, *Joan. a Sande*
d. tr. c. 8. Franc. de Caldas d. tr. de [illegible] *cap.*
6 *24. nu. 15. in fine & nu. seq.* Et sic non erit
opus, Nomen in solutionem dotis datum
quasi pro vendito accipere, ut interpretari vult, præsupponens communem illam
sententiam, *Petrus Barbos. in L. æstimatis 51. nu. 9. ff. solut. matrim.*

L. Ob causam. 3.

S U M M A R I A.

Ob debitum locatoris seu domini non potest conveniri conductor. 1.

Limitatio. 2.

Debitor debitoris mei non potest conveniri a me. 3.

Quandoque conductor a locatoris creditore conveniri potest. 4.

1 Ob debitum Locatoris seu domini non
potest conveniri conductor, quia est obligatio personalis, si scilicet pensiones sol-
2 vat conventas. Si tamen esset obligatio
Realis, & dominus absens, potest conductor compelli, v. g. ut reficiat viam, &
postea hoc domino imputabit. Collige: I.
3 Debitorem debitoris mei non posse conveniri a me, de quo infra peculiari titulo
4 *quando Fiscus &c.* II. posse conductorem
a locatoris creditore conveniri, si locator
condemnatus prius sit, *l. 2. & 3. infra*,
quando Fiscus vel privatus &c. quod hic
probari potest ex verbis: *Pensionibus ex placito satisfacientes*, a contrario sensu,
ergo si pensiones debeat, potest conveniri,
condemnato prius locatore.

L. Bonam fidem. 4.

S U M M A R I A.

Si dolus commissus dedit causam contractui b. f. ipso jure contractus est nullus. 1.

Secus est in contractibus stricti juris. 2.

Dolus incidens in contractibus b. f. purgatur actione ex contractu. 3.

In contractibus vero stricti juris per actionem vel exceptionem doli. 4.

1 In Contractibus considerari debet, num
b. f. fuerit adhibita, tam in contractus
celebratione, quam consummatione. Si
vero dolus commissus sit, & quidem causam dans contractui b. f. est ipso jure
contractus nullus, per *l. & eleganter 7. pr. ff. de dolo*, *Auctor. in L. 7. ff. de dol. nu. 2. & Struv. syntagm. jur. civil. exerc. 8. th. 27.*
2 *ubi plures allegat auctores.* In Contractibus,

tus stricti juris, est contractus validus, sed datur Actio doli vel Exceptio, *Auctor in*
3 *d. l. 7. ff. de dolo n.* 9. Si vero dolus incidens, tunc hic in contractibus bonae fidei purgatur actione ex contractu, v. g. actione emti, *l. Julianus* 12. §. 4. *ff. de act.*
4 *emt. Idem Struv. th.* 33. In Contract. juris stricti, purgatur per Exceptionem vel Actionem Doli. Conf. *Gail. l.* 2. *obs.* 2. *Dn. Carpz. p.* 2. *Jurisp. Const.* 34. *def.* 9. *Bacchov. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 20. *th.* 2. *lit. F, & DD. communiter, idem Struv. th.* 32. *& Auctor in d. l.* 7. *ff. de dolo n.* 9.

L. Sicut initio. 5.

SUMMARIA.

Contractus ab initio sunt voluntatis. 1.
Limitatio. 2.
In Contractibus innominatis ille, qui a sua parte implevit contractum, potest resilire a contractu, si alter non implevit. 3.
Limitationes. 4.
Ad contrahendum nemo potest compelli. 5.
Contractus simul initus est necessitatis. 6.
Quae regula locum habet tantum in iis contractibus, in quibus ad perseverantiam obligatio contracta fuit. 7.
Lex vel statutum, ubi in contractum transiit, revocari non potest. 8.
Ampliatio ulterior. 9.
Ad cessionem bonorum regula h. l. accommodari nequit. 10.

1 Contractus initio sunt voluntatis, cum ad contrahendum nemo cogi possit, *hic & l. invitum* 11. *C. de contrah. emtion. l.*
2 *nec emere* 16. *C. de jure delib.* nisi publica necessitas aut utilitas aliud suadeat, sed postquam contractum est, jam illud quod
4 initio voluntatis, fit necessitatis. Sane in contractibus innominatis receptum, ut ille, qui a sua parte implevit contractum, si alter nondum implevit, a contractu resilire possit, *l.* 5. §. 2. *l.* 6. *pr. ff. de condict. causa dat. causa non secuta, Mantica de tac. & amb. convent. lit.* 3. *tit.* 8. *n.* 13. *Molina*
4 *de J. & J. tr.* 2. *d.* 258. *num.* 3. nisi stipulatio concurrat, *l.* 7. *de rerum permut.* (quam tamen non praesumi ex verbis: *Promisit permutare*, tradit *hic Baldus n.* 5. immerito reprehensus *a Salyceto hic in fine*) vel nisi transactio concurrat, *l.* 39. *C. de transact. Mantica d. l. num.* 37. *&* 39. nisi etiam ad piam causam quid sit datum per *l. si ego* §. 1. *ff. de jure dot. c. verum X. de condict. appos. Tiraquell. priv. piae causae* 33. *Mantica d. l. num.* 23. Collige igitur ex textu ce-
5 lebres illas duas regulas: I. Ad contrahendum neminem compelli posse: II. Con-
6 tractum esse ab initio voluntatis, postea vero, postquam semel initus est, esse necessitatis, ut ab eo invito altero recedere non liceat, sicut hanc Regulam tractant allegati *a Barbos. hic num.* 4. & in *Axiom. Barbosae locupletat. lib.* 3. *cap.* 62. *axiom.* 25. Sed cum hoc videatur pugnare, quod in quibusdam casibus datur poenitentia etiam in contractibus Nominatis, ut in Societate, Mandato, Deposito, in quibus uni licet poenitere; ideoque *DD.* nonnulli in his Exceptionem statuunt, sed *Bart. hic* negat Regulam fallere, nam in istis exemplis valet etiam regula, postquam ille qui renunciare vult, est obligatus ad aliquid alteri, v. g. mandatarius non potest renunciare, postquam est obligatus. Sed me-
7 lius, ut puto, *Salyc.* qui dicit hanc Regulam habere locum tantum in iis contractibus, in quibus ad perseverantiam obligatio contracta fuit, nam tunc poenitentiae locus non est, quamdiu perseverantia durare debet &c. Colligunt etiam
8 alii ex *hac l.* Legem vel statutum, ubi in contractum transiit, revocari non posse,
9 *Hippolyt. de Marsil. sing.* 333. *in fine*. Hanc Regulam ad judicialia etiam accommodant (nam in judiciis quasi contrahitur) *Dn. Carpz. p.* 1. *Jurispr. Const.* 11. *def.* 1. *& Const.*
10 14. *def.* 15. Ad cessionem bonorum regula hujus legis accomodari nequit, quia qui cessit bonis, licet creditores acceptaverint eandem, potest revocare cessionem, quia cessio bonorum non est actus obligatorius, arg. *l. legis C. qui bonis cedere*, sed & beneficium a lege debitori concessum. *Cephalus cons.* 193. *num.* 5. *& seqq.*

L. Si in solutum. 6. & L. si a creditore. 7.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quaestio inde deducta. 2.
Decisio. 3.
Quicquid juris habet cedens, id etiam habet cessionarius. 4.
Alia quaestio. 5.

Dei-

Decisio cum ratione decidendi. 6.
Cessa actione aliqua, cessæ videntur etiam actiones accessoriæ. 7.
Limitatio. 8.
Mulier privilegium simul cessura constituat simplicem procuratorem. 9.
Facta cessione a pupillo privilegium pupilli personale cessum non videtur. 10.
Hypotheca sive tacite sive expresse per cessionem translata cum sua causa transit. 11.
Duæ exceptiones, per quas actio hypothecaria elidi potest. 12.

1 Dedi tibi in solutum, juxta *l*. 6. vel vendidi tibi juxta *l*. 7. nomen, hoc est, centum, quæ debet mihi Titius, pro illo no-
2 mine obligata erant duo prædia, Quæritur: *An licet non cesserim hypothecam, tamen actionem hypothecariam habeas contra*
3 *possessores prædiorum?* Quod affirm. quia cesso nomine omne id videtur translatum,
4 quicquid juris ego habebam, & quicquid juris habet cedens, id etiam habet cessionarius, v. g. Fidejussorem. Sed alterum prædium prius erat alii obligatum, & ab
5 eo jure pignoris distractum. Quæritur: *An iis contra eum, cui prior creditor vendidit,*
6 *habeat actionem?* Resp. quod non, quia transtuli cum omni causa, Ergo quia ego non habui jus prioritatis, non potui id transferre. Colligitur I. ex Legibus dua-
7 bus: Quod cessa Actione aliqua cessæ videantur etiam actiones accessoriæ, v. g. actio contra Fidejussores, *arg. l*. 2. *infra per quas personas, Sich. in l*. 6. *num*. 5. *h. t*. & actiones hypothecariæ seu Reales, sive sit hypotheca generalis, sive specialis, *Boer. dec*. 335. *num*. 1. & sic una cum cessa personali actione, & tacite cesso jure hypothecæ, tacite cessum etiam videtur jus distrahendi, *d. l*. 7. *h. t. Neguzant. de pignor.*
8 *p*. 6. *memb*. 1. *n*. 19. Sed non videntur jura Personalia cessa, ut Privilegium viduæ competens ratione dotis, ut etiam prioribus hypothecis præferatur, Personale est, & ita cessionario non competit, *Jo. a Sande d. tr. de Cess. c*. 9. *num*. 9. *Nicol. Noalis in tr. de transm. cas*. 3. *num*. 21. *Petrus Barbos. in l. qui tale* 14. *ff. sol. matr. n*. 21. Quamvis autem *DD*. quidam post *Bartolum* distinguant inter voluntariam & necessariam Cessionem, ut in illa non transferantur personalia privilegia, sed in hac, *Afflict. dec*. 306. *num*. 7. *Anton. de Padilla in Auth. res quæ C. comm. de legatis num*. 107. *plures citans*, videtur tamen sententia illa impugnari posse per *l. ex pluribus* 42. *de admin. tut*. quia ibi fuit cessio necessaria, *Petr. Barb. in l. post dotem* 41. *num*. 58. *ff. sol. matrim*. Alii *DD*. distinguunt, utrum mulier, dotale nomen quæ cessit, vivat, an vero mortua sit, ut illo casu privilegio personali cessionarius, directa actione utens, uti possit, non hoc, *Alex. in Tartag. d. l. post dotem num*. 30. *seqq*. de quo tamen du-
9 bito. Securior cautela est, ut mulier privilegium simul cessura, constituat simplicem procuratorem, non in rem suam.
10 *Joan. a Sande d. tr. c*. 9. *num*. 15. Sic facta cessione a Pupillo, privilegium tamen pupilli personale cessum non videtur, *c. pluribus* 42. & 101. *Gl. & DD. ff. de admin. tut*. & ibi *Cujac*. Si etiam vidua suam actionem cedat, non videtur cessum privilegium, *tit. C. quando Imp. inter pupillos &c. Salyc. in l. per diversas C. mandati n*. 17.
11 II. Collige: Hypothecam quando illa sive tacite sive expresse per cessionem transfertur, semper transire cum sua causa, v. g. quando quis habet prius jus, ille etiam me præcedit, *Sich. hic in fine*. Collige III.
12 Duas exceptiones, per quas actio hypothecaria elidi possit: 1. si Possessor hypothecæ habeat jus prius vel antiquius: 2. Si possederit annis decem inter præsentes, vel viginti inter absentes, ut est *gl. hic notabilis in l*. 7. *lit. K, Corvinus in C. t. de præscript*. 30. *annorum & ibi Perez. num*. 5. Sane si ipse debitor possideat, aut ejus heres, quadraginta demum annis præscribitur infra, *l*. 7. *C. d. t. de præscript*. 30. *ann*.

L. Si quidem. 8.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Decisio cum ratione decidendi & resolutione l. contrariæ. 3.
Limitatio. 4.
Contra procuratorem, cui mandatum est, ut mihi solveret, nulla datur actio. 5.
Donatio perfecta non revocatur, licet sperata remuneratio non sequatur. 6.
Mandatum finitur morte, si res est integra. 7.

1 Dedi Titio nomen affectione & animo
donandi, ille ut remuneraretur me, jussit
procuratorem suum, ut mihi numeraret
triginta, sed antequam Procurator exeque-
2 retur mandatum, moritur Titius; Quæri-
tur: *An possim petere illa* 30. *a procurato-*
3 *re?* Resp. Quod non, quia prior donatio
perfecta est, hæc posterior non; nam
morte mandantis solvitur mandatum, *hic*
& §. 10. *Institut. Mandati.* Nec obstat
l. illam 33. *de donat.* quia illa loquitur de
Procuratore in rem suam & actione ces-
sa, & sic hæc lex non est correcta per
d. l. 31. ut putat *Gothofred.* quem refutat
Bacchov. in Not. ad Wesenb. de donat. n. ult.
4 Aliud autem esset, si mutuo dedissem il-
lud Nomen, & Titius Procuratori man-
dasset mihi solvi, quia tunc cum herede
recte agitur, nisi novandi animo a dele-
gato, id est, procuratore stipulatus essem,
nam tunc mutuum in alium contractum
5 transiret. Collige: I. Quando mandasti Pro-
curatori tuo, ut mihi solveret, me nul-
lam habere actionem contra Procuratorem,
quia nulla mihi fuit actio cessa, ut *in l.*
c. h. t. & in l. illam C. de donat. & ne utilis qui-
dem actio in Procuratorem competit, cum
donatio imperfecta sit, & donatio nulla
intercessit stipulationis jure, & ideo nec
nulla actio ex stipulatu contra Procurato-
rem datur, circa delegationem, *Cujac. hic.*
6 II. Donationem perfectam non revocari,
licet sperata remuneratio non sequatur, *l.*
si repetendi sup. de condict. ob causam. Collígi-
7 tur III. Regula Vulgaris: Mandatum mor-
te finiri, si sit res integra, *hic & l. mandatum*
15. *C. de mandato, Ricc. coll. dec.* 321. Regulæ li-
mitationes *hic Sich. Hippol. Marsil. sing.* 44.
Sebast. Med. in tr. mors omnia solvit p. 2.
concl. 64. *Anton. Gabriel. l.* 2. *tit. de Procur.*
concl. 2. Casus, ubi mandatum morte non
finitur, habet *Auctor in L.* 26. *ff. mandati n.* 1.
3. *&* 4.

L. Negantes. 9.

SUMMARIA.

Debitum non armata vi, sed actione in ju-
dicio proposita exigendum. 1.
Limitatio. 2.
Aliæ exceptiones. 3.

1 Debitum non armata vi, sed actione in
judicio proposita exigendum. Ratio in *l.*
nulli C. de judic. quod limitant *DD.* nisi
debitor sit in fuga, & copia nulla judicis
haberi possit, *l. ait prætor* 10. *si debitorem*
16. *ff. quæ in fraudem Credit. Gail. l.* 2. *obs.*
2 44. Sed pecuniam illam ereptam cum cæ-
teris creditoribus communicare teneor, si
a Creditoribus possessa sint bona, alias
non, per *d.* §. 16. *ibique Jason. in pr. Inst.*
de act. num. 72. *Sich. nu.* 5. *Stracha de Deco-*
ctoribus parte 7. *nu.* 13. *Zas. ind.* §. 16. *Al-*
3 *phon. coll.* 613. Aliam exceptionem hic
habet *Sich. num.* 3. in desertore militiæ
l. 1. *&* 2. *C. quando liceat unicuique sine au-*
ctor. jud. se vindicare num. 7. in Legata-
tario apprehendente rem legatam a nemi-
ne possessam, *l.* 1. §. 1. *ff. quod legatorum.*
Et hæ Limitationes pertinent etiam *ad l.*
extat 13. *ff. quod metus causa.*

L. Adversus. 10.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde resultans. 2.
Decisio cum ratione decidendi. 3.
Ad l. obstantem respondetur. 4.
Actio hypothecaria non tollit personalem,
nec contra. 5.
Creditor, si obtinuit rem sibi oppignoratam
pro residuo retinet ipsum debitorem obli-
gatum. 6.
Ipsa hypotheca vel pignore peremto, ta-
men manet debitor obligatus. 7.

1 Dedi tibi Pignora pro debito cum po-
testate distrahendi: vendis pignora, sed
totum debitum conficere non potuisti.
2 Quæritur: *An re residuo actione personali*
3 *agere possis contra me?* Resp. Quod sic;
nam actio hypothecaria non tollit perso-
nalem, *l.* 3. *inf. de distract. pign.* uti nec
hypothecariam respectu aliorum bonorum,
4 *l.* 19. *C. d. t.* Nec obstat *l. a divo Pio* 15. §.
3. *de re judic.* quia de alio casu loquitur,
quando scilicet res subhastatæ pro execu-
tione emtorem non inveniunt, & pignora
capta per judicem addicuntur actori pro
ea quantitate, quæ debetur. Nam licet
pignus addictum in eam quantitatem de-
biti non sufficiat, nihil amplius tamen pe-
tere potest creditor, sua veluti transactio-
ne exclusus, *Donell. lib.* 27. *c.* 3. *lit. Ar.*
Zas. in d. §. 16. *num.* 3. Colligitur ex hac le-
5 ge: I. Quod actio hypothecaria non tol-
lat personalem, nec contra: Sic qui im-
missus est in bona debitoris nihilominus
po-

potest intentare personalem & petere debitorem in carcerem detrudi, secundum formam statuti, *Boer. decis.* 309. *num.* 3.
6 II. Si Creditor obtinuit rem pignoris titulo sibi obligatam, pro residuo tamen retinere ipsum debitorem obligatum, *Negu-*
7 *zant. de pign. p.* 8. *m.* 1. *num.* 64. III. Ipsa hypotheca vel pignore peremto, obligatum tamen manere debitorem, *Covar. lib.* 3. *resol. c.* 7. *num.* 5. *Garsias de expensis c.* 4. *n.* 43. *Gutierrez l.* 2. *quæst. pract. q.* 177. *num.* 3.

L. Nimia. 11.

SUMMARIA.

Sensus legis. n. 1.
Nuda præsentia nemo se, nedum alium, obligat. 2.
Dominus pro colono non tenetur, nec vice versa. 3.
Nimia credulitas culpanda est. 4.
Probabilis est credulitas, quæ oritur a viro digno. 5.

1 Si Colonus tuus aliquid mutuo sumsit a me in utilitatem suam, etiamsi Actores tui vel Procuratores præsentes fuerint, contra te tamen nullam habeo actionem, quia
2 de te obligando nihil actum, & nuda præsentia nemo se, nedum alium obligat, aliud autem est, si in rem sive utilitatem tuam mutuo sumsisset, & tuo nomine, *l.* 7. *C. quod cum eo &c.* secus si nomine suo colonus mutuasset, licet in rem domini vertisset, *l.* 3. *sup. si certum petatur*. Colli-
3 ge: I. Sicut dominus pro colono non tenetur, *l.* 3. *h. t.* ita nec colonus pro Do-
4 mino, per *hanc l. DD. hic*. II. Nimiam credulitatem culpandam, *l.* 1. §. 1. *de eo per quem factum &c.* nimia enim credulitas stultitia est, *Nevizan. in Sylva nupt. in l.* 4. *num.* 55. *Tiraq. de pœnis temper. causa* 51. *n.*
5 26. *& seq.* Est autem probabilis credulitas, quæ oritur à Viro digno, *Ant. Gabriel. lib.* 7. *comm. concl.* 8. *n.* 86. *& seqq. Menoch. cons.* 406. *num.* 82. qui etiam *Const.* 107. *num.* 25. credulitatem in præjudicium tertii tendentem excusare dicit, in quo merito dissentit *Ant. Gabriel. d. l. num.* 46. Gradus credulitatis ponit *Ant. de Butrio in tr. de Notorio art.* 1. *num.* 4. *& seqq. vol. tr.* 5. Illud paulo infirmius, quod ex *hac lege hic* vult colligere *Barbosa num.* 2. *& Tiraq. ad l.* 9. *connub. Gl.* 1. *p.* 9. *num.* 137. Fœminas nimium esse credulas.

L. Ob æs. 12.

SUMMARIA.

Liberi homines nec ob debitum proprium, nec alienum, servituti mancipari possunt. 1.
Nec obstat l. fin. C. de postlim. reverf. *n.* 2.
Valet obligatio, qua debitor se ad carcerem obligat. 3.
Limitatio. 4.
Ampliatio. 5.
Ex conventione jurata debitor invitus detineri potest. 6.

1 **Liberi homines nec ob debitum proprium nec alienum servituti mancipari possunt**. Ratio: quia libertas est res inæstimabilis, §. *ult. Inst. quibus ex causis manumittere &c.* Et ideo vocem, Liberos, non præcise de filiis, sed quibusvis hominibus liberis accipiunt *Cujac. & Ant. Faber, quos refert Hill. in Donell. l.* 15. *c. ult. in fine*.
2 Nec obstat *l. fin. C. de postlim. reverf.* ubi ratio quinquennalis servitii, quia antea
3 hostium servus fuit. Valet tamen obligatio, qua debitor se ad carcerem obliget, per tradita *Gail. l.* 2. *obs.* 45. *num.* 3. *& seqq. Coler. de Process. execut. p.* 1. *c.* 6. *num.* 49. *& seqq. Carpz. p.* 2. *Jurispr. Const.* 21. *def.* 1. *& seqq. Struv. synt. juris civ. exerc.* 44.
4 *th.* 33. Sed observandum, non de privato, sed publico carcere id esse intelligendum, *Colerus d. num.* 40. *& seq.* Nam lex hæc de obligatione, quæ fit privato loquitur. Aliud, si quis se obstrinxerit, si non solverit, tædii causa in publicum carcerem iturum, *Kremberg. ad* §. *cum eo quoque in* 16.
5 *Inst. de act.* Sicut & teneri putant, si debitor se ad serviendum seu operas serviles præstandas obligaverit, quia isto casu debitor non fit servus, sed liber remanet, & tantum tenetur servire tanquam famulus, *Gomez T.* 2. *resol. c.* 11. *num.* 25. *in fine*, de quo, si præstitum juramentum,
6 vix ulli hac de re, quin liceat ex conventione jurata debitorem invitum detinere, dubium esse potest, *Covar. l.* 2. *resol. c.* 1. *num.* 1. *in fine*. Et talia Statuta valere, ut scilicet debitor tradatur creditori ad serviendum, tradit *Oldrad. cons.* 54. *& Petr. Barbos. ad l. alia* 35. §. *eleganter num.* 53.

ff. sol. matr. Struv. synt. juris civil. exerc. 44. *th.* 30.

Auth. Imo a debito.

SUMMARIA.

Tempore Justiniani prava consuetudine invaluit, ut liberi ob debitum paternum vinculis detinerentur. 1.

Hac auth. praced. non corrigit. 2.

Sed per illam prava illa consuetudo tollitur addita pœna. 3.

Quoties plures pœnæ junguntur, una per alteram non tollitur. 4.

Si creditor liberos debitoris detinet, & ad servile ministerium inducit, jus crediti amittit. 5.

1 Quia tempore Justin. consuetudo invaluerat, ut liberi ob debitum paternum vinculis detinerentur, non quidem certo jure. Vid. *Hillig. in Donell. l.* 15. *cap. ult. lit.* C, sed prava consuetudine, ideo in *hac Auth.*
2 *ex Nov.* 134. *c.* 7. (quæ legem præced.
3 non corrigit, se extendit) hoc tollit Imper. & constituit triplicem pœnam creditorum: Amissionem debiti: 2. Restitutionem tantidem: 3. Pœnam corporalem, scilicet in privato detineant carcere, *l.* 1. *infra de priv. carc.* Alias pœna extraordinaria lo-
4 cum habet. Collige: I. Quoties plures pœnæ junguntur, unam per aliam non tolli.
5 II. *Sich. hic num.* 2. II. Si Creditor liberos debitoris detineret, & ad Servile ministerium induceret, jus crediti amittit, ut ex *hac Auth. & Nov.* 134. probat *Menoch. rem.* 5. *recup. possess. num.* 20. licet ibidem sic creditorem pacisci esse putet, *num.* 21. *cum Zasio l.* 2. *singul. respons. c.* 8.

L. Eum. 13.

SUMMARIA.

Debitor est conveniendus, non ille, qui a debitore pretium rerum, quas hic vendidit, accepit. 1.

Actio personalis non datur contra tertium, sed personam sequitur obligatam. 2.

Exemplum. 3.

1 Debitor est conveniendus, non ille, qui a debitore pretium rerum, quas hic ven-
2 didit, accepit, quia actio personalis non datur contra tertium, sed personam sequitur obligatam, quam Regulam ex *hac l. & l.* 36. *ff. de serv. rust. prædiorum* colligit *Surdus decis.* 90. *num.* 3. *de Afflict. decis.* 162. *num.* 5. *& Sanchez de matrim. lib.* 9. *disp.* 4.
3 *num.* 29. v. g. licet dominus prædii se obligaverit ad annuas præstationes, si fundum ipsum non obligaverit pignori, tunc non obligatur emtor, licet expresse dictum, ut ea conditione veniret fundus, qua habuit venditor, quia hæ sunt præstationes personales, per *l. fin. §. fin. ff. de contrah. emt. Boer. decis.* 66. *num.* 4. *Anton. de Padill. in l.* 3. *C. de serv. num.* 23. *Klock. v.* 2. *cons.* 40. *n.* 65. *& seqq. & Donell. l.* 19. *c.* 21. *& ibi Hillig. lit. L.*

L. Est in arbitrio. ult. cum Auth. Sed hodie.

SUMMARIA.

Creditori licitum est vel agere actione personali contra debitorem, vel hypothecaria contra possessorem, vel utraque experiri. 1.

Hoc immutatum per Nov. 4. n. 2.

Limitatio. 3.

Quam impugnat Fachin. & Dn. Franzk. n. 4.

Sed rationibus firmis fulcitur. 5.

Non semper in Novellis jus speciale continetur. 6.

1 Creditori licitum est, vel agere personali actione contra debitorem, vel actione hypothecaria contra possessorem pigno-
2 rum, vel utraque simul experiri. Sed per *Nov.* 4. hodie contra extraneos possessores pignorum, id est, si alius, quam ipse debitor pignus possideat, non licet experiri, sed agendum est cum debitore, postea contra Fidejussorem, demum contra possessorem pignoris tertium, alias hic habet exceptionem Excussionis, quod tamen de eo casu intelligendum, quando non est
3 hypotheca specialis. Nam possessor hypothecæ specialis, etiam non excusso principali debitore conveniri potest per *Nov.* 112. *c.* 1. §. 1. *ver. ad hoc autem, Ben. Carpz. p.* 2. *Jurispr. const.* 18. *def.* 18. *Thesaur. decis.* 51. *num.* 1. *Berlich. p.* 1. *concl.* 24. *num.* 71.
4 Sed ab ea sententia recedit *Fachin. lib.* 8. *controv. c.* 105. *& Dn. Franzkius lib.* 1. *resol.* 12. *per totam.* Nam præsupponunt hi DD. *in d. Nov.* 112. *c.* 1. non esse quæstionem de hypotheca, ubi nulla lis præcessit, quia de eo, an liceret rem pignoratam distrahere, nulla poterat esse quæstio, quia hoc fieri posse jamdudum erat constitutum per *L.* 9. *C. de pign. & hyp.* Sed de eo-

eo casu ubi vel super ipso debito personali, vel super hypotheca mota erat lis, & lite pendente res fuit alienata, & sic de casu speciali loquitur, maxime cum Novell. inscribatur *de litigiosis & in d. Nov.* 112. *c.* 1. etiam de generali hypotheca sermo fit, & quod ea multo minus
5 Litigiosi vocabulo contineatur. Certe hæc non destituuntur probabilitate, sed pro *Carpzov.* sententia facit 1. Quod in *d. c.* 1. §. *ab hoc autem litigiosi vocabulo &c.* nulla fiat mentio litis mutuæ: 2. Nec argumentum a Rubro adeo firmum, ut ipse fatetur *Dn. Franzkius resol.* 12. *n.* 7.: 3. Mallem videre rationem, cur creditor, pignore alienato, postquam lis mota personalis, statim posset agere contra successorem singularem. Respondet *Franzkius* de eo tempore, qui scivit qualitatem pignoris in re emta, sed ego non video hujus rationem ullam in textu: 4. Si lis in judicio pendet super ipso debito vel super hypotheca, quo jure lite adhuc pendente teneretur ex pretio satisfacere creditori, quasi hujus creditum esset liquidum, & quomodo daretur actio contra tertium, cum tamen lis de actione personali vel jure hypothecæ nondum sit finita? 5. Duæ sunt in isto §. quæstiones; una principalis: *An hypotheca specialis nexus impediat alienationem?* 2. *An Creditor specialem hypothecam possit vindicare?* Quæ Quæstiones bene sunt distinguendæ, prima est primaria, altera secundaria & illativa. Primam extendit (non secundam) ut multo magis hypothecas generales liceat alienare:
6 6. Nec semper in Novellis jus speciale continetur, vel potius non omnia in novellis sunt nova. Illud novum, quod de religiosis dixerat. Ne autem id, quod de litigiosis in judicium saltem deductis non alienandis dixerat, alii ad hypothecam, quasi illa etiam vitio alienationem impediente esset affecta, extenderent, ea occasione quasi in transitu etiam de hypothecis agere videtur.

TITULUS XI.

Ut actiones & ab heredibus & contra heredes incipiant.

L. Cum stipulationes. un.

SUMMARIA.

Olim post mortem suam non poterat aliquis stipulari, neque post mortem promittere. 1.
Hoc sustulit Justinianus. 2.
Potest quis alteri sua bona donare vel promittere post mortem. 3.
Cautela, ut possit quis facere, ut pœna ad heredes transeat. 4.

1 Olim post mortem suam non poterat aliquis stipulari, neque post mortem promittere. Idem in Legatis, §. *post mortem Inst. de inutil. stipul.* Ratio erat, quia mortuus ut non dare, ita nec accipere potest, & alias plus haberet juris
2 heres, quam defunctus. Sed hoc sustulit *Justin. hic & in l.* 11. *C. de contrah. stipul. & d.* §. 13. quia potius voluntas contrahentium, quam verborum subtilitas attendenda; & cum heres cum defuncto eadem persona esse videtur, ipse defunctus solvere videtur, quod heres solvit ex voluntate defuncti, *argum. l. heredem* 59. *ff. de*
3 *R. J.* Colligatur ex *l. hac*: I. Quod quis bona sua possit alteri donare vel promittere post mortem. Nec dicitur tunc pactum de futura successione, quia non promittitur ut futura successio, quæ non potest deberi nisi ex testamento aut ab intestato. Sed hoc casu bona debentur ex promissione & obligatione, statim effectum habente, quantum ad obligationem, licet differat, quantum ad exactionem, *Roder. Suarez. in repet. l. quoniam in prioribus C. de inoff. testam. lim.* 5. *num.* 16. *Tiraq. de Retr. Consang.* §. 1. *gl.* 10. *num.* 118. Colligunt
4 II. *DD.* Cautelam; ut possit quis facere, ut pœna ad heredes transeat. Dominus enim feudi si velit, ut pœna caducitatis transeat ad heredem, potest id in conventionem deducere & pacisci, ut si Feloniam committeret Vasallus, feudum ad dominum rediret. Si etiam dominus prædii emphyteutici velit, ut pœna commissi transeat in heredem, ut scil. heres teneatus, tunc poterit hoc in conventionem dedu-

deducere, ut si emphyteuta pensionem non solvat, emphyteusis amittatur. Utroque enim casu declaratio Feloniæ vel commissæ emphyteuseos contra heredem Vassalli vel emphyteutæ fieri potest, *Ant. Gabriel. lib. 7. comm. concl. 35. nu. 14. Petr. Barbos. in part. 1. legis 2. pr. ff. sol. matr. num. 137.*

TITULUS XII.

Ne uxor pro marito, vel maritus pro uxore, vel mater pro filio conveniatur.

L. Frustra. 1.

SUMMARIA.

Uxor pro contractu mariti non potest conveniri. 1.

De superfluis non est disputandum, & impertinentes articuli sunt rejiciendi. 2.

Vel statutum, quod uxor teneatur pro marito. 3.

1 UXor pro contractu mariti non potest conveniri, licet pro contractu mariti fidejusserit, ob SCtum Vellejanum: aliud autem si nomine uxoris & in ipsius utilitatem sit contractum, *l. contractus*
2 *24. C. de locato.* Nota bene: De superfluis non esse disputandum, & impertinentes articulos esse rejiciendos, cum Imperator hic respondeat, frustra hic disputari de contractibus mariti, cum uxor jure com-
3 muni sit secuta. Sed quæritur: *Annon valeat statutum, quod uxor teneatur pro marito?* sicut statuta alia novi, & ex actis transmissis didici, ita valere volunt DD. *Mynsing. cent. 1. obs. 29. Gail. lib. 2. obs. 90. n. 1. Campeg. de dote p. 5. q. 2. n. 3. Coler. decis. 31. Hill. in Donell. lib. 15. c. ult. Lit. B.*

L. Ob maritorum. 2.

SUMMARIA.

Uxor pro debito mariti ne quidem a Fisco inquietari debet. 1.

Ob male a marito administratum munus mulier nec a Fisco conveniri potest. 2.

Exceptio. 3.

Nec maritus tenetur ob æs alienum uxoris, & uxore damnata non fiet executio in bonis dotalibus constante matrimonio. 4.

Bona reperta in possessione & domo mariti præsumuntur esse mariti. 5.

1 Ut Uxor nec pro debito mariti, ita nec pro culpa ejus in bonis suis, si ea sua esse probaverit, quod necesse est, ne quidem a Fisco inquietari debet, Auctores in *l. sancimus 22. C. de pœnis, Sichard. in L. 2. h. t. ab init.* Præsumendum enim hoc loco, maritum ex administratione bonorum Fiscalium Fisco esse obligatum, & tamen uxorem in rebus suis non deberi
2 pati damnum. Collige ergo: I. Si a Fisco Mulier ob male a Marito administratum munus non potest conveniri, *Gail. lib. 2.*
3 *obs. 86.* nisi in causa primipili, de qua *in l. 4. C. in quibus causis pignus tacite contrahatur*, utique neque a privatis creditoribus mariti inquietanda erit, *Berlich. p. 1. concl. 84. n. 47. Neguz. de pign. part. 5. m. 1. nu. 29. & seq. Baldus Nov. de dote p. 7. priv.*
4 *18. & 24.* II. Nec e contrario maritum teneri ob æs alienum uxoris, & uxore damnata non fiet executio in bonis dotalibus constante matrimonio. Nam aut ante matrimonium debitum contractum est, & tunc nihil possit in dotem dari, nisi quod deducto ære alieno reliquum esset; aut tempore constantis matrimonii debitum contractum, & tunc non fiet executio in dotalibus, *argum. l. quinque legibus 3. ff. de bonis damnat. Guido Papa dec. 447. Petr. Barb. in l. si constante §. fin. num. 1. & l. si ab hostibus §. fin. n. 74. ff. sol. matr. Jo.*
5 *Aloys. Ricc. dec. coll. 1533.* III. Bona reperta in possessione mariti & in domo mariti, præsumi esse mariti, & contrarium uxori esse probandum, ibi in textu: *domini tui esse probaveris, Didac. Spino in spec. testam. gl. 11. nu. 90. & A. Barb. hic nu. 4.*

L. Cum te possessiones. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Quæstio inde resultans. 2.

Decisio. 3.

Ex alterius contractu nemo obligatur. 4.

In bona dotalia (ut nonnulli volunt,) creditores immissionem quidem petere possunt, sed non ex secundo decreto immittendi. 5.

An & quatenus fructus dotis sint mariti? 6.

Qua-

Quatenus creditor in fructus dotalis prædii immitti, & eos percipere possit? 7.
Ex fructibus paraphernalium non poterit creditor mariti solutionem petere. 8.
Bona uxoris receptitia quanam? 9.
In iis creditoribus mariti nihil juris competit. 10.
Bona filiæ data ad sustentationem videntur esse dotalia. 11.
Dotis finis est sustentatio filiæ & liberorum ejus. 12.

1 Mater filiæ extra dotem dederat prædium, ut ipsa se ex eo sustentaret vel liberos, & sic est receptitium. Maritus ob civilia munera vel ex administratione tu-
2 telæ alterius debitor fit, Quæritur: *An Creditor mariti in hoc prædium immissionem*
3 *petere possit?* Resp. Uxoris prædium non teneri pro marito, sicut nec mater loco liberorum conveniri potest. Additur ratio, cum nec maritus loco uxoris teneatur, multo minus uxor loco mariti. Nota bene
4 Regulam, quæ sæpe allegatur: Ex alterius contractu neminem obligari, *Sichard. in Cod. l. 3. h. t. num. 2.* ubi casus quosdam
5 allegat ab hac regula exceptos. Volunt nonnulli in bona dotalia creditores immissionem petere posse, quod tamen hic negat *Baldus in fine*, sicut etiam verum est, ex secundo decreto creditorem in bona dotalia immitti non pos-
6 se. Nam licet fructus dotis sint mariti,
7 atque adeo in fructus immissio fieri posse videatur, hoc tamen intelligendum puto, si maritus ex labore vel arte sua uxorem alere & onera matrimonii ferre possit. Nam tunc cum alimenta sua a marito habeat, non posset mea opinione quidem impedire, quo minus mariti creditor in fructus dotalis prædii immitti & eos tamdiu percipere possit, quamdiu matrimonium constat, cum fructus mariti sint. Sed si maritus non ferat onera matrimonii ob paupertatem, & uxor ea ferre teneatur, iniquum foret, si creditor fructus dotalis prædii, ad ferenda onera matrimonii destinatos auferat, sed ex illis fructibus mulier maritum & liberos alet, *l. mutus 73. §. 1. ff. de jure dot. Gail. lib. 2. observ. 83. num. 17. Petr. Barb. in l. si constante num. 46. ff. sol. matrim. Molina de J. & J. d. 429. num. 2. Card. Mantica de tac. & amb. convent.*
8 *l. 11. tit. 30. num. 10.* Multo minus etiam ex fructibus Paraphernalium poterit creditor solutionem petere, quia paraphernalium bonorum fructus ad maritum non pertinent. Ergo nec ullo colore creditor eos petere potest, *Gail. d. obs. 83. num. 3. Petr.*
9 *Barb. in d. l. si constante pr. num. 8.* Omnium minime ergo in Receptitiis bonis, quorum cum nec administratio marito competat,
10 creditoribus mariti quid juris competet?
11 Colligunt etiam, bona filiæ data ad sustentationem videri esse dotalia. Nam quia hic addit Imp. verba (*extra dotis causam*) hac ipso innuens aliud esse, si simpliciter data pecunia ad sustentationem filiæ, sicut hoc latius deducit *Cephalus conf. 157. n. 19.*
12 Et sane dotis finis est sustentatio filiæ & liberorum ejus. Ergo, quia dos cum bonis ad sustentationem dotis fine conveniunt, videntur ejusdem esse conditionis. Ex hoc etiam sequitur in bona paraphernalia creditorem mariti missionem petere non posse, ut supra dictum.

L. Cum te ideo. 4.

SUMMARIA.

Mater, si quædam debita pro filio solvit, ad reliqua etiam solvenda compelli non potest. 1.
Qui gratis solvit pro alio partem debiti, non ideo solvere tenetur totum. 2.
Qui reditus solvit certorum annorum, non obligat se in perpetuum & futurum. 3.
Limitatio. 4.
Quicquid jure familiaritatis fit; non constituit alium in possessione ad præscribendum. 5.
Pater, si pro filio partem solvit, non tenetur ad totum debitum. 6.
Si quis habet exceptionem contra actionem, & partem postea solvit, contractum de novo approbare videtur, & in solidum tenetur. 7.
Ampliatio. 8.

1 Mater debita quædam pro filio solverat, Quæritur: *an ad reliqua etiam solvenda compelli possit?* Videtur quod sic, per *Auth. sed cum testator C. ad leg. falcid. & l. 1. C. de fideicomm.* Sed negatur, quia in *dd. LL.* subfuit obligatio naturalis ad omnia, licet non civilis, & accedebat favor ultimarum voluntatum, & alimentorum in *d. l. 1. Flores de Diez l. 3. quæst. 23.*

23. *num.* 8. Nam sola obligatio naturalis non sufficit, per *l.* 28. *C. de pactis*. Sed hic nulla obligatio naturalis, nec favor allegatus: ideoque gratuita est ista solutio & in sola voluntate solventis sita, quem neque creditor, neque debitor cogere possunt, ut de re sua faciat aliquid invitus, *Hering. de fidejuss. c.* 5. *num.* 178. Nota be-
2 ne: Qui gratis solvit pro alio partem debiti, non ideo solvere tenetur totum, *Natta tomo* 1. *consf.* 77. *num.* 6. & *t.* 2. *consf.* 446. *num.* 19. *Surdus consf.* 212. *in fine* & quos hic allegat *Barb. num.* 2. Colligit idem *num.* 4.
3 eum, qui reditus solvit certorum obligare se
4 in perpetuum & futurum, nisi præscriptio tricennalis concurrat, *l. cum de in rem verso* 6. *ff. de usuris*, & *l. si cum certis* 28. *C. de pactis*, *Baldus de præscript. p.* 2. *m.* 1. *c.* 4. *per totum* & *p.* 6. *princ. m.* 4. *q.* 5. *num.* 2. & quos allegat *Barbosa d. l. ac Menoch. l.* 3. *præsumpt.* 131. *nu.* 51. *Carpzov. p.* 2. *Jurisprudent. Const.* 2. *def. ult.* Colligit etiam
5 *Barbosa hic num.* 5. Quicquid jure familiaritatis fit, non constituere alium in possessione ad præscribendum, per *l. qui jure familiaritatis* 41. *ff. de acquir. possessione*, & quos ibi allegat, & præter eos *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 160. *num.* 13. *Honded. vol.* 1. *consult.* 65. *n.* 37. *Klock. vol.* 1. *consf.* 21. *nu.* 99. & *seq.* & *consf.* 29. *num.* 561. & *seqq.* & *consf.* 51. *num.* 254. Ex textu colli-
6 ge: Si filius tuus mihi debeat mille, & filio mortuo tu Pater mihi offeras nomen pro filio, pro parte debiti, te non teneri propterea mihi in toto, multo minus, ut tu tenearis totum debitum in parata pecunia solvere. Si enim ille ad totum debitum se non adstrinxit, qui partem debiti solvit, multo minus, qui partem debiti in nomine obtulit, quem casum in facto
7 habui. Si tamen quis habeat exceptionem contra actionem, & partem postea solvit, videtur de novo approbare contractum, & in solidum tenetur, *l.* 7. §. *penult.* & *ult. ff. ad Senatusconsf. Macedon. Mozz. de mutuo rubr. quomodo finiatur*, *num.* 24.
8 Et qui nomine proprio in vim causæ præambulæ ordinatæ ad obligandam partem solvit, non videtur non totum agnovisse, nisi fecerit necessitate coactus, ubi protestatio necessaria, *Hering. d. num.* 178. & *seq.*

Auth. Sed omnino.

SUMMARIA.

Qui alium pro alio exigit, debito cadit, & deinde quadruplum ejus, quod vi occupavit, solvit. 1.
Prohibitæ sunt repressaliæ. 2.
Limitationes. 3.
Maritus pro uxore non tenetur ex Castrensibus bonis. 4.

1 Qui alium pro alio exigit, & a me v. g. extorquet, quod ille debebat, ille debito cadit, & deinde solvit quadruplum
2 ejus, quod vi occupavit. Prohibitæ itaque sunt repressaliæ per *Recess. Imp. Spir. anno* 1570. quando quis alicujus civitatis ci-
3 ves detinet, nisi id fiat in casu denegatæ justitiæ & consensu Superioris, *DD. hic*; quod tamen non nisi de consensu summi Principis intelligendum, & eo casu, quando legitimi belli causa adest. Si enim Judex aliquis non habens Superiorem, nobis, officium ejus implorantibus, justitiam denegasset, & hoc Principi meo probaverim, tunc ad instantiam meam poterunt per retorsionem detineri bona subditorum alterius Principis, de quo jure Repressaliarum videatur *Baldus hic*, *Bart. Martinus Laudensis*, & *Jacobus a Canibus in tract. de Repressal. Frid. l.* 2. *de process. cap.* 49. *Gilhausen Arb. Civ. cap.* 1053. *Carpzovius part.* 4. *Jurisprud. Const.* 16. *definit.* 4. & *seq. Cæsar. consil.* 1. & 2. *pag.* 1. & *Bar-*
4 *bos. hic prolixe.* Sed quæritur hic: *An non maritus pro uxore teneatur etiam ex Castrensibus bonis?* Talis casus non ita pridem ad Facultatem nostram deferebatur. Quamvis autem dicendum videbatur quod sic, ob societatem & communionem bonorum, de qua *Scheplitz part.* 3. *consuet. tit.* 2. §. 1. & *Mevius de jure Lubec. lib.* 1. *tit.* 4. *art.* 51. Contrarium tamen decisum per tradita *Pruckman. vol.* 2. *consf.* 1. *num.* 374. & *Dn. Kohl. de Const. March. q.* 1.

TIT.

TITULUS XIII.

Ne Filius pro Patre, vel Pater pro Filio emancipato &c.

L. Neque. 1.

SUMMARIA.

Sensus legis. n. 1.
Lectio legis vitiosa est. 2.
Pater ex mutuo filiofamilias dato ne quidem peculiotenus tenetur. 3.
Neque ex delicto in peculium profectitium fit executio. 4.
Limitationes regulæ n. 3. *tradita*. 5.
Si pater post mortem filii aliquid in honorem ejus solvit, ad reliqua solvenda non tenetur. 6.
Ex statuto Pater pro filio ad pœnam pecuniariam usque ad legitimam teneri potest. 7.

1 SI Filio emancipato, vel ei qui adhuc in potestate est, mutuo dederis, ego non teneor, nisi meo jussu id feceris, & si extorseris mihi solutionem, ad quam non teneor, condictione ago contra te indebiti. Ratio in *SCto Macedoniano & in* §. 7.
2 *Inst. quod cum eo &c.* Ceterum lectio versic. *neque si contra*, est vitiosa, ideoque particula *Si* vel omittenda vel ante conjunctionem *neque* ponenda, per tradita *Colleg. Argent. lib.* 14. *tit.* 6. *th.* 9. *num.* 3. per *l.* 9. §. 2. *ff. l.* 6. *C. de SCto Ma-*
3 *ced.* Colligitur exinde: Pater ex mutuo filiofamilias dato, ne quidem peculiotenus teneri, qua de re infra in *l. pen. ad SCtum*
4 *Maced.* neque ex delicto in peculium profectitium fieri executionem, *Clarus* §. *fin.*
5 *q.* 86. *num.* 3. Ceterum illam Regulam multipliciter limitant *DD.* scilicet quod ex debito vel mutuo filii non teneatur Pater, nisi Filius in rem Patris vertisset mutuum, per *l.* 2. *C. ad SCtum Macedon. Auctor in l.* 7. *ff. h. t. num.* 9. ubi plura notabuntur. Si etiam pater præposuerit filium negotiationi, non poterit detrectare solutionem, *l.* 7. §. 11. *ff. ad SCt. Maced. Mozz. in tit. de mutuo tit. quomodo deficiat & finiatur mutuum num.* 26. *Gomez. tom.* 2. *resol. c.* 6. *num.* 2. *limit.* 9. & quos allegat hic *Barbos. num.* 5. Si etiam filiusfamilias palam patre sciente, licet non expresse id ei mandaverit, sed tacite permiserit, tenetur pater pro filio solvere *ob l.* 7. §. 11. *ff. ad SCt. Maced. Afflictus dec.* 308. *Ludovicus dec.* 55. *Sichard. in C. l.* 1. *n.* 1. & quos refert *Thesaurus lib.* 4. *quæst.* 79. Hanc etiam limitationem proponit *Barbos. num. seq.* si pater solitus sit pro filio solvere, *Gomez. d. c.* 9. *num.* 2. *limit.* 11. *Trentac. lib.* 3. *resol. tit. de solut. resol.* 6. *num.* 13. *Card. Mantica de tac. & amb. convent. l.* 8. *tit.* 7. *num.* 3. allegati a *Barbosa*. Sed id cum grano salis intelligendum, si scilicet vivo filio solitus erat Pater debita filii solvere, & ita creditor fidem potius parentis secutus esset, de qua specie *Doctores* loqui ex ipsorum
6 verbis apparet. Sed si mortuo filio, unum & alterum ejus nomen solvisset Pater in honorem filii, non esse Pater obligatus ad alia nomina filii solvenda, *argum. l. fin.*
7 *tit. præced.* Hic Quærunt *DD. An Pater pro filio ex statuto ad pœnam teneri possit?* Et affirm. de pœna pecuniaria, non vero corporali, *Sichard. in C. l.* 1. *num.* 5. quamvis statuta talia in genere oppugnet *Meischn. vol.* 3. *decis. Camer.* 20. *nu.* 51. *& seqq.* Sed defendit ea Statuta *Bald. hic n.* 3. *& Sich. hic n.* 3. *& Baldus in tr. de statut.* verbo *Parentes*, *num.* 14. Et quidem plerique Interpretes restringunt hanc pœnam ad Legitimam filii, quam haberet, si Pater statim mortuus esset, Vid. de hac *quæst. Hippol. de Marsil. sing.* 362. *Clarus*, §. *fin. in q.* 86. *n.* 7. *Covar. lib.* 2. *resol. cap.* 8. *n.* 7. *& Acacius Enenkelius Baro in tr. de privil. parentum priv.* 9. *n.* 4.

L. Ne contra. 2.

SUMMARIA.

Filius ut filius tenetur pro debito patris, si non sit heres. 1.
Possum in libello petere, ne inquieter, si actus inquietativus præcessit. 2.

1 Filius ut Filius, si non sit heres, non tenetur pro debito Patris, & sic nec pro male administrato officio a Parente. Ratio dubitandi forte fuit, quod pater consentiens, ut filio munus publicum deferretur, pro filio in solidum teneatur, *l. si filiusfam.* 7. *ff. de administ. rerum ad Civit. pert. l.* 2. *l. libertus ff. ad Municipalem*. Ergo idem videretur dicendum, si pater consentiente filio eligeretur ad munus publicum. Sed nemo non videt diversita-

sitatem rationis, quia non æque filius patrem in potestate habet, ut pater filium.

2 Colligunt *Bald. & Salyc. hic*: Posse in libello peti, ne inquieter, quando scilicet actus inquietativus & turbativus præcessit, ut fit in Interdicto uti possidetis.

L. Si filiusfamilias. 3.

SUMMARIA.

Pater non tenetur pro filio, si ipso invito hic munus publicum suscepit. 1.

Ut pater invitus aut contradicere dicatur, opus est expressa contradictione. 2.

Taciturnitas hic magis consensui, quam dissensui applicatur. 3.

Invitus pater consentire non cogitur. 4.

DD. quidam male statuentes notantur. 5.

1 Diximus jam Parentem obligari pro filio, si consentiente patre officium publicum suscepit filius, ex quo a contrario sensu colligitur, aliud esse, si invito parente creatus sit. Ut autem invitus pater aut contradicere dicatur, opus est expressa contradictione. Nam si taceat, licet expresse non consentiat, pro consentiente tamen habetur, *l. 2. pr. ff. ad Municip.* &
3 sic taciturnitas, quæ alias media est inter consensum & contradictionem, consensui magis quam dissensui hic applicatur, *Enenkelius Baro de privil. 9. num.* 28. Sed invitus Pater consentire non cogitur, *l. honor* 14. §. 4. *ff. de muner. & honor.* Ceterum *Barbosa hic n.* 3. *DD.* allegat, statuentes, si filius consentiente Patre mutuum accipiat, patrem pro eo teneri, quod paulo ab hoc loco alienius. Nam alia ratio suscepti muneris publici, & alia ratio mutui vel debiti privati: Consensus facilius in illo, quam in hoc, præsumitur, nec hic silentium pro consensu habebitur, ut illo casu.

L. Patris. 4.

SUMMARIA.

Patre adhuc vivente, filius non potest conveniri pro debitis illius, vel pro administratione publ. muneris. 1.

Argumentum a contrario sensu non valet in legibus Codicis ad certam speciem facti directis. 2.

In verbo personali, *latet declaratio legis.* 3.

Duo casus, ubi actione reali filius conveniri possit. 4.

1 Patre adhuc vivente, Filius non potest conveniri pro debitis illius, vel pro administratione publici muneris. Ergo, inquies, mortuo Patre poterit conveniri, a contrario sensu. Sed & hoc negatur per
2 *l. a. h. t.* nec Argumentum a contrario sensu valet in Legibus Codicis ad certam
3 speciem facti directis. Sed in verbo *per-*
4 *sonali* latet declaratio legis, scilicet quod actione reali aliquo casu filius possit conveniri, si pater peculium obligavit. Item si heres sit patris, potest etiam personali actione conveniri.

L. Ex Patroni. 5.

SUMMARIUM.

Neque patroni contractus libertum, neque domini servum obligat.

Hæc Lex ad libertum & Patronum Rubricam extendit, quod scilicet Patroni contractus libertum non obliget, ut nec contractus Domini servum, ob rationem in *l. penult. supr. de obl. & act.*

L. Auth. Habita. 6.

SUMMARIA.

Tres sunt hujus constitutionis partes. 1.

Prima docet, quibus privilegia infra scripta sint tributa? 2.

Secunda pars continet rationes. 3.

Quicquid ad studia continuanda Studioso legatum vel donatum est, id censetur factum ad pias causas. 4.

Tertia pars ipsum privilegium continet, quod est duplex. 5.

Gladii potestas legem specialem desiderat, nec continetur generali, & indefinita oratione. 6.

Non est verosimile, Fridericum plus studiosis indulgere voluisse, quam militibus, & clarissimis viris. 7.

In Academiis plerumque sunt peculiaria statuta & privilegia. 8.

Statutum Academiæ Francofurtanæ. 9.

Commentatores in h. authent. 10.

1 Tres hujus novæ constitutionis sunt par-
2 tes: I. Docet, cui privilegia infra scripta sint tributa, scilicet 1. Scholaribus, id est, literarum Studiosis in probatis Gymnasiis publicis studia sua tractantibus, & in numerum Studiosorum ibi, seu in Album relatis. Vid. *Gail. lib.* 1. *observ.* 21. *num.* 5. & 9. *Menoch. p.* 2. *præs.* 10. *num.* 3. & illis, qui

qui in Patria Academia studiis invigilant, ut *hic Gilken. num.* 21. cum sola peregrinatio non sit causa privilegii, & competunt etiam Clericis & Professoribus: 2. Scholarium etiam Nunciis, ne tabellarios quis morando, ipsos studiosos aliqua via oppugnet, atque adeo etiam nuntiis Universitatis hæc competent, *Gilken. hic n.* 22.

3 II. Pars continet rationes: 1. a Fructu studiorum, *quorum scientia &c.* Nota bene: Omne ingenii acumen, cogitationes & consilium eo intendendum, ut homines omnes vitam ad obedientiam Divini Numinis instituant: 2. Quia amore scientiæ peregrinantur & quasi exules fiunt: 3. Se multis sumtibus exhauriunt: 4. Periculis multis se exponunt. Ex quibus rationibus colli-

4 gunt *DD.* quicquid ad studia continuanda Studioso legatum vel donatum est, id censeri factum ad pias causas, *Bolognettus hic num.* 283. *Tiraq. de priv. piæ causæ in præfat. num.* 26. *Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 13. *tit.* 14. *pr.* Atque ita pro testamento, in quo studiorum causa quid relictum, respondit aliquando nostra Facultas Juridica,

5 &c. III. Ipsum Privilegium continet, quod est duplex: 1. Quod ob alterius provinciæ debitum aut delictum nullo casu, ne quidem si bellum exarserit, scholari ulla injuria inferenda, sub pœna restitutionis quadrupli, ablati restituendi a violatore, vel Præside hoc non vindicante: 2. Quando Scholaris conveniendus est, tunc id fieri debet vel coram Domino, id est, Nutritio Academiæ, vel Magistro, id est Rectore & Senatu Academico, vel Episcopo loci, qui plerumque est Academiæ Cancellarius, qui vero coram alio convenerit judice, actionem amittit *hic & l.* 5. *C. de Jurisdict.* quod ultimum tamen multi *DD.* de Criminalibus etiam causis intelligunt, sed ab iis non sine gravibus rationibus discedit *Ant. Matthæi ad lib.* 48. *ff. tit.* 13. *cap.* 5. *num.* 14. Cur Imperator ultimo casu ne verbulo quidem meri Imperii men-

6 tionem faciat, cum gladii potestas legem specialem desideret, nec contineatur generali & indefinita oratione, *arg. l.* 1. *ff. de offic. ejus cui mandata est jurisdict.* & Imperator causa cadere vult eum qui Studiosum ad Judicem non suum traxerit, id autem accusationi quadrare non videtur, & vetat Fridericus studiosos ob alterius delictum clarigari & conveniri in primo Privilegio; ob suum ergo delictum conveniri possunt.

7 Nec vero simile est, Fridericum plus studiosis indulgere voluisse, quam militibus & Clarissimis Viris indultum, quorum admissa ab ordinario judice vindicantur, *l.* 1. *C. ubi Senatores*, *Nov.* 8. *c.* 12. *&c.* Hæ sunt rationes *Antonii Matthæi*, quibus non puto solide ex omni parte responderi posse, ideoque libens in ejus sententiam transeo.

8 In Academiis plerumque sunt peculiaria

9 statuta & privilegia. In Nostra Academia Francofurtana Juris est, ut Studiosus crimen publicum committens a Serenissimo

10 Electore nostro puniatur. Ceterum quia Interpretes hic maxime excoluerunt *hanc Authenticam*, & præcipue *Gilkenius*, nonnulli etiam *integros tractatus* ediderunt, ut *Bolognettus*, *Rebuffus*, *Christophorus Kuppenerius*, & præcipue *Excellentiss. Dn. D. Godofredus Suevus*, *Professor in Wittenb. Academia celeberrimus p.m.* hanc Authenticam aliquot Disputationibus illustravit doctissimis, nolo hic diffluere.

TITULUS XIV.

An Servus pro suo facto post manumissionem teneatur?

L. Quamvis. 1.

SUMMARIA.

Casus legis, n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Decisio cum ratione dubitandi & decidendi. 3.
Non habetur pro actu, quod est in proxima potentia. 4.
Studiosus non consequitur privilegia Academiæ specialia, antequam in matriculam relatus. 5.
Ad l. obstantem respondetur. 6.

1 SErvo suo aliquis sub conditione libertatem dedit, & ea conditione pendente cum alio contraxit servus, postea

2 extitit conditio & liber effectus est, Quæ-

3 ritur: *An etiam liber factus teneatur?* Resp. licet videri possit quod sic, quia proxima potentia liber est, deciditur tamen hæc quæstio negative, quia actu liber non est, sed Servus. Unde Regulam *hic* colligunt

4 *DD.* quos sequitur *Sich. num.* 4. Non haberi

beri pro acta; quod est in proxima potentia. Similis textus in *l. ex eo tempore* 42. *ff. de testam. Milit.* ubi dicitur ex eo tempore milites habere privilegia testandi jure militari, ex quo in matriculam relati,
5 unde etiam hic probat *Sich. d. num.* 4. hanc thesin, quod Studiosus non consequatur Privilegia, antequam in matriculam sit relatus, quod de Privilegiis specialibus illius Academiæ intelligo. *Similis* lex in *l.* 52.
6 §. 5. *de legat.* 3. Sed videtur contraria *l. pen. ff. de testam. Milit.* Vid. *Guilhelmus a Monfr. in tr. de Success. Reg. dub.* 3. *num.* 5. *Tiraq. de LL. connub. Gl.* 2. *num.* 30. *&* 43. *Gædd. ad l.* 176. *num.* 4. *de V. S.* Sed *hæc lex* ad contractus pertinet, nam in Criminalibus diversa est ratio, *l. moris* 9. §. *fin. ff. de pœnis*.

L. Creditoribus. 2.

SUMMARIA.

Servus cui mutuum est datum, nec liber factus tenetur. 1.

Ampliatio. 2.

Distinguitur inter servum orcinum, & fideicommissarium. 3.

Servus manumissus tenetur præstare indemnitatem heredi. 4.

1 Si Servo Titii mutuo dederit, Servus liber factus non tenetur, sed quia Imperator addit: *maxime cum peculium tibi non esse legatum proponas*. Quæritur; *Quid si*
2 *peculium legatum?* Et nec hoc casu teneri servum manumissum, ex particula implicativa *maxime* colligit *Glossa*, ex qua tamen *Cujac.* videtur *in hoc tit. tom.* 3.
3 contrarium colligere. Distinguendum autem inter libertum orcinum & fideicommis-
4 sarium, ut *Gloss. h. l.* Dicendum secundo servum manumissum teneri tamen præstare indemnitatem heredi. Conf. *l.* 1. §. 10. *de dote præleg. & l.* 18. *ff. de pecul. leg.*

L. Promissæ. 3.

SUMMARIA.

Servus domino tenetur post manumissionem ad præstandum id, quod pro libertate promisit. 1.

In libertate videtur actum, quod in tempus libertatis confertur. 2.

Actio, quæ hoc in casu competit, in factum est subsidiaria actionis præscriptis verbis. 3.

Si dolo expresserit servus manumissionem, datur actio de dolo. 4.

1 Si servus meus mihi promisit decem, si eum manumisero, manumissione præstita tenetur, & potest conveniri actione in factum, quod videtur esse singulare, quia videtur in libertate actum, quod in tem-
2 pus libertatis confertur. Sed hæc actio in
3 factum est subsidiaria actionis præscriptis verbis. Nam licet civile negotium gestum esse videatur, v. g. facio ut des, vel do ut facias, hic tamen ea actio locum non habet, quia cum servo negotium contra-
4 hi civile nequit. Si autem dolo expresserit Servus manumissionem, datur actio de dolo, *l. & elegantur* 7. §. 8. *ff. de dolo*.

L. Licet. 4.

SUMMARIA.

Servus ob furtum extraneo factum etiam post manumissionem tenetur. 1.

Limitatio. 2.

1 Si Servus non domino sed extraneo furtum fecit, de furto etiam post manumissionem tenetur, quia noxa caput sequitur, & ideo Noxalis actio sequitur Servum manumissum, quia actio furti est no-
2 xalis, non autem condictio furtiva, quæ servum manumissum non sequitur, *l. quod ab alio* 15. *ff. de condict. furtiv.*

L. Si ut allegas. 5.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.

Quæstio inde deducta. 2.

Decisio cum ratione decidendi. 3.

1 Dominus servum, qui erat colonus domini & prædium coluerat, manumisit, ademto ipsi peculio, postea apparuit servum aliquid ex administratione & cultura
2 debere domino. Quæritur: *An ob ea reliqua manumissus a domino conveniri possit? & an res ejus postea acquisitæ inquietari*
3 *possint?* Utrumque negatur, quia ex contractu & gestione in servitute facta post manumissionem non tenetur, per *l.* 1. *h. t.* præsertim cum hic sit ademtum peculium. Sed si peculium legatum, tenebitur libertus, juxta distinct. *gloss. in l.* 1.

L. Si-

L. Sive Seni. fin.

SUMMARIA.

Si servus in dominum deliquit tempore servitutis, tunc nulla inter dominum & servum est actio. 1.
Exceptio. 2.
Poterit tamen servum ob domesticam jurisdictionem corripere. 3.
Servus post manumissionem in dominum non impune delinquit. 4.

1 Si Servus in ipsum dominum deliquit tempore Servitutis, tunc nulla inter dominum & servum actio, *l. lis nulla* 4. *ff. de*
2 *judic.* nisi in casu *l. vix certis* 53. *ff. d. t.*
3 Sed poterit dominus ob domesticam, ut ita loquar, jurisdictionem corripere servum per *l. congruentius* 4. *C. de patr. potest.* Si autem hoc non fecerit, post manumissionem cum servo ea de re agere non potest, cum in potestate corripere potuerit. Et videtur injuriam remisisse, dum ipsi immensum beneficium libertatis contulit.
4 Sed si post manumissionem quid commiserit, impune hoc non faciet, cujus exemplum est in *l. Servi* 17. *ff. de Furtis*, si tempore Servitutis rem subreptam contrectaverit.

TITULUS XV.

Quando Fiscus vel Privatus Debitoris sui Debitores convenire possit vel debeat.

L. Propter. 1.

SUMMARIA.

Res tutoris non sunt inquietandae propter aes alienum pupilli. 1.
Limitationes. 2.

1 RES Tutoris non sunt inquietandae propter aes alienum pupilli, nec tutor debet immissionem pati in bona sua ob debitum pupilli, tum ne officium suum ei sit damnosum, cum ex necessitate offi-
2 cii sui non voluntarie contraxerit, tum quod exetutio non fieri debeat, nisi in bonis eorum, quorum nomine contractum est, *l.* 1. *C. quando ex facto tut.* nisi tutor proprio nomine se obligasset, *Matthias Colerus de Proc. execut. p.* 2. *cap.* 3. *num.* 244. & *seqq. Dn. Carpz. de Process. tit.* 25. *art.* 1. *num.* 39. aut si ex dolo tutorum agatur, *l. Julianus* 13. §. 7. *de act. emti*, *Carpz. d. l.* aut si in contumaciam tutoris procedatur, qui poterat ex mobilibus bonis pupilli redigere pecuniam & solvere. Nam tunc in contumaciam contra tutorem procedi potest, *l. un.* §. 2. *ff. si quis jus dicenti non obtemperaverit*, *Bl. & Salyc. hic.*

L. Si in causa. 2.

SUMMARIA.

Si debitor condemnatus, & excussus neque mobilia, neque immobilia bona habeat, executio potest fieri in nomina. 1.
Limitatio. 2.
Quandoque debitor est audiendus, si malit executionem fieri in nominibus. 3.
Quandoque in nomine statim executio fieri potest. 4.

1 Si debitor condemnatus & excussus nihil habeat in bonis, quid sine controversia pignoris titulo capi & qua executio fieri possit, etsi deficiant mobilia, & immobilia, tunc executio fieri potest in nomina: seu potest victrix pars, seu creditor venire contra debitores sui debitoris, *hic* & *l. a Divo Pio* 15. §. 2. & 8. *ff. de re ju-*
2 *dic.* modo ille debitor seu tertius se fateatur debere: nam alias sine processu ordinario non condemnaretur novus debitor, *Colerus dict. tr. de Process. exec. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 464. *Dn. Mevius p.* 4. *decis.* 65. *Berlich. part.* 1. *conclus.* 80. *num.* 37. *Surdus cons.* 5. ubi tamen contra *glossam hic*, si tertius ille malitiose neget, per instrumen-
3 ta convinci posse tradit *n.* 27. Si tamen ipse debitor, exigentibus licet aliis bonis, malit executionem fieri in nominibus, & nomina sint facilia exactu, nec creditor habeat hypothecam, tunc debitorem audiendum esse tradit ob constitutionem Electoralem Saxonicam, *Dn. Carpzov. in tract. de processu tit.* 25. *art.* 2. *num.* 25. Sed id alibi, licet aequum sit, forte non admit-
4 tetur. Hoc vero certum, si omnia bona generaliter, vel nomen aliquod specialiter obligatum, in nomina statim executionem fieri posse, *l. nomen* 4. *C. quae res pign. l. si convenerit* 18. *pr. ff. de pignerat. act.*

L. Si debitum. 3.

SUMMARIA.

Fiscus etiam non condemnati debitoris debitores convenire potest. 1.
Limitatio. 2.

1 Fiscus habet hoc privilegium, ut etiam debitoris non condemnati debitores convenire possit & exigere, quia Fiscus habet legalem hypothecam in omnibus bonis debitoris sui, & sic etiam in Nominibus, *leg. 2. C. de privil. Fisci, tit. C. sine censu vel*
2 *reliquis &c.* modo debitor debitoris non inficietur debitum, nec habeat exceptionem peremtoriam, quia confessum & liquidum oportet esse nomen, in quod fit executio, *d. l. a Divo Pio* 15. §. 9. *ff. de re judic.* videatur *Peregrinus de Jure Fisci lib. 6. tit. 7. num. 37. & seqq. Franc. Caldas ad tit. de emt. c. 12. num.* 18.

L. Non prius. 4.

SUMMARIA.

Fiscus non potest agere contra debitoris sui debitorem, nisi prius excusso debitore principali & primo. 1.
In quo nihil videtur habere peculiare. 2.
Fiscus tacitam habet hypothecam. 3.
Non requiritur excussio, quando debitor ex pecuniæ fiscali alteri mutuo dedit, vel ex contractu fiscali debitores conveniantur. 4.
De credito debitoris plene constare debet. 5.
Debitor secundus coram suo judice conveniendus. 6.

1 Fiscus non potest agere contra debitoris sui debitorem, nisi prius excusso debitore
2 principali & primo. Unde videri poterat, nihil hic peculiare in fisco esse statutum. Nam & privatus potest excusso principali venire contra nomina. *Perez. in C. hoc tit.* putat in eo esse quid singulare quod non expectanda sit condemnatio. Sed hanc præcessisse puto, & in hac lege præsupponendam. Nam vix potuit aliter patere, quod principalis debitor non sit solvendo, nisi prius sit excussus primus debitor, excuti autem non potuit, nisi præcedente sententia. Et Fiscus non habet electionem, an prius personalem an hypothecariam actionem instituere velit, *l. Moschis* 47. *ff. de*
3 *jure Fisc.* Ideoque putarem dicendum, quod Fiscus habeat tacitam hypothecam, in hoc esse quid singulare, quod autem aget cum debitoris debitore, fretus illa hypotheca tacita, hoc non fieri proprio jure. Nam & quilibet creditor hypothecarius idem habet, *Cujacius ad l. 3. C. de O. & A. in fine t.*
4 3. *pag.* 283. Sed nec requiritur excussio, quando debitor ex pecunia fiscali alteri mutuo dedit vel ex contractu fiscali debitores conveniantur, *l. non intelligitur* 3. *ff. de jure Fisc. Peregrin. d. tract.* 7. *num.* 26.
5 Debet autem de credito debitoris plene constare, per tradita *Peregr. d. t.* 7. *n.* 27.
6 & debitor secundus coram suo judice conveniendus, *Peregr. num.* 28.

L. In solutum. ult.

SUMMARIA.

Si in solutum detur nomen, actio duplex cessionario competit. 1.
Si directa agit actione cessionarius, in reconventione cedentem defendere debet. 2.
Limitatio. 3.
Secus est si agat actione utili. 4.
Differentia inter actionem directam & utilem. 5.
Legitimatio personæ debet esse primus actus. 6.

1 Si in solutum detur Nomen, actio cessionario datur duplex, scilicet 1. directa ex cessione & ex persona cedentis: 2. Actio utilis, quæ dativa est, quam habet cessionarius ex Constitutione Divi Pii. Ideoque in illa libellum format ex persona cedentis, ut & totum processum, *hic & l. ultim. Cod. de hered. vendit. Joann. a Sande in tract. de cession. act. cap.* 8. *nu.* 19. Actio illa directa contra cedentem non datur, si ad ipsum res, cujus nomine actio cessa erat, pervenit, sed bene actio utilis, *l. si culpa* 63. *ff. de rei vind. Trentacinq. libro* 2., *tit. de action. resol.* 6. *Tuscus conclus.* 182. & 215. *lit. C, Sande*
2 *dict. tract. cap.* 8. *n.* 17. Si directa agat actione cessionarius, in reconventione debet cedentem defendere, *l.* 33. §. *fin. ff.*
3 *de Procurat.* nisi cessio sit necessaria, ut si actiones in judicio fuerint adjudicatæ, *leg.* 3. *ff. famil. ercisc.* Aliud necessariæ exem-
4 plum in *leg.* 34. *de Procurat.* Sed si agat actione utili, non opus est, ut cedentem defendat, quia suo nomine agit, *dict. leg.*
5 33. §. *penult.* Tradunt etiam *DD.* hanc differentiam, quod directa actione agens

ante

cere debeat, sed in utili sufficere, ut post litem contestatam id fiat, quam opinionem etiam sequitur *Joann. a Sande dict. tract. cap. 8. num. 27.* & alii allegati *a Schradero in Tract. Feudali parte 10. sect. 18. n. 157.* Sed discedit ab hac sententia
6 ipse *Schraderus d. l. num. 158.* quia legitimatio personæ debet esse primus actus, quem sequitur etiam *Dn. Pruckmannus vol. 2. cons. 19. n. 99.*

TITULUS XVI.

De hereditariis actionibus.

L. Pecuniam. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.

Confusio non fit in totum, sed pro ea parte, pro qua defuncto succeditur. 2.

Actionis hypothecariæ hac est natura, ut non solvatur, nisi debitum totum sit solutum. 3.

Si contra eundem agatur, actio personalis cum hypothecaria conjungi potest. 4.

Quæstio hic a Glossa mota. 5.

1 DEfunctus mihi debuit centum, cui ego cum alio successi, quamvis autem aditione hereditatis confundatur debitum, *l. 1. §. 18. ff. ad L. Falcid. l. 21. ff. de libert. leg.* pro altera tamen parte coheredem convenire possum actione personali, & si pignus mihi constitutum est, etiam actione hypothecaria per *l. 7. supr.*
2 *de negot. gest.* Nam confusio non fit in totum, sed pro ea parte, pro qua defuncto succeditur, verbi gratia, si pro dimidia parte succedam defuncto, pro dimidia etiam parte confunditur debitum, *leg. cum a matre 14. supra de R. V.* Ergo [illegible] reliquo manent coheredibus & contra coheredes actiones, *dict. leg. 7. supra de negot. gest.* Sed actio personalis datur pro parte competente actionis, scilicet in hac specie in parte dimidia, sed hypothecaria
3 ago in solidum, quia hujus natura est, ut non solvatur, nisi debitum totum sit solutum, quod quidem hic per confusionem pro parte dimidia solutum est, sed non totum. Sed videtur hypotheca ipsa esse pro parte extincta in ea parte, in qua pothecatæ, *leg. neque pignus de R. J. leg. pen. §. 1. ff. de except. rei judic.* Sed Resp. quod attenta natura hypothecariæ actionis in solidum agitur, sed attento dominio agentis, pro ea rata obstat exceptio, & sic in effectu ad solidam rem hypothecaria actione non agitur, *Salyc. hic num.*
4 *2.* Collige hic: sic contra eundem agatur, actionem personalem cum hypothecaria conjungi posse, *Salyc. hic num. 3. Neguzant.*
5 *de pign. p. 8. m. 1. nu. 9.* Sed quærit hic *Glossa*: quid si a defuncto mihi debebatur res individua, verbi gratia, Servitus? Et distinguit *Salyc.* an constituta sit in esse suo, an vero constituenda, ut illo casu nullo modo actio extincta, nec illi aliquid decedat, *l. si communi 27. ff. de Servit. R. P.* hoc vero sit extincta pro parte, *l. pro parte ff. de Servit.*

L. Pro hereditariis. 2.

SUMMARIA.

Heres non nisi pro ea parte, qua heres est, conveniri potest. 1.

Limitationes. 2.

Actio hypothecaria contra unum heredem, si rem obligatam possideat, in solidum cum effectu datur. 3.

Cautela notanda illi, qui habet hypothecam generalem, estque acturus contra heredes. 4.

Actio hypothecaria pro legatis non datur contra singulos heredum, nisi pro parte. 5.

Subsidiarius feudi nexus in Pomerania non tollit exceptionem: non sum solus heres. 6.

Etiam actio pro pensione ex re emphyteutica in solidum datur. 7.

Actionibus personalibus heredes non tenentur, nisi pro parte hereditaria. 8.

Limitatio Barbosæ notatur. 9.

1 Heres propter debita hereditaria, non nisi pro ea parte, qua est heres, potest conveniri, etiamsi Fiscus sit Creditor: quia nomina per LL. 12. Tabul. in heredes
2 divisa (secus in obligatione individua, *leg. 58. §. 2. in f. de V. O.*) Sicut nec tunc divisio locum habebit, quando defunctus pactus est, ut heredes singuli in solidum conveniri possint. Sed contraria sententia ex subtilitate juris defendi posset ex *leg. cum qui*

qui ita 56. §. 1. *& ibi Jason.* nec non *Zasius*, *& leg.* 81. §. 4. *de legat.* 1. Quam sententiam defendunt *Cremensis sing.* 10. *Dn. Mevius part.* 5. *decis.* 66. *& Carpz. part.* 3. *decis.* 252. Posset forte dici illam conventionem non prodesse heredibus certis ut tertiis, & creditores ceteros conveniri posse, si expressus & in solidum obligatus heres non sit solvendo. Sane si unam rem obligaverit mihi defunctus, & eam rem uni heredum reliquerit, illum solum teneri non est dubium: contra eum enim actione hypothecaria in solidum agi potest, sicut & in aliis realibus actionibus, *leg.* 3. §. 3. *ff. commodati*, non tanquam contra heredem, sed contra possessorem. Sed solutum pro parte a coheredibus repetere potest Act. negot. gest. vel famil. ercisc. *l.* 3. *supra*
3 *famil. ercisc.* Colligitur itaque actionem hypothecariam contra unum heredem, si rem obligatam possideat, in solidum cum effectu dari, *Dn. Mevius part.* 5. *decis.* 354.
4 *n.* 6. Unde hanc cautelam commendat *Roderic. Suarez in celebri tractatu super l. post rem judic. limit.* 1. *n.* 14. quod creditor habens hypothecam generalem possit convenire unum heredem actione hypothecaria, quia personali actione si ageret, teneretur expectare absentes, & forte Clericos in suo foro sequi teneretur, sed ex hac lege posset contra unum heredem in
5 solidum agere. Sed excipitur actio hypothecaria pro Legatis, quæ non datur contra singulos heredum, nisi pro parte per *l.* 1. *C. communia de legat. Neguz. p.* 2. *m.* 4. *n.* 160. *& p.* 8. *m.* 1. *n.* 51. *Berlich. p.* 1. *concl.* 67. *n.* 70. *Dn. Richter. de jure & privil. Credit. disp.* 8. *n.* 6. *Cavalc. de usufr. mul. reli-*
6 *cto n.* 15. Subsidiarius etiam feudi nexus in Pomerania non tollit exceptionem, *non sum solus heres*, ut probat *Dn. Mevius*
7 *part.* 4. *dec.* 21. Sicut autem hypothecaria in solidum datur, ita etiam actio pro pensione ex re emphyteutica per allegata *Bar-*
8 *bosa hic n.* 5. Porro est notandum, quod actionibus personalibus heredes non te-
9 neantur, nisi pro parte hereditaria. Et quamvis *hic Barbosa n.* 6. allegatis aliquot Doctoribus velit limitare hanc Regulam in legato dotis, sententia tamen illa nullo textu nititur, nec ex *l. cum ab uno* 53. *de legat.* 2. qua communiter utuntur, hoc firmiter probatur. Videatur *Surdus decis.* 90. Sicut nec in Alimentis hoc verum esse puto universaliter. Distinguunt enim DD. an ab heredibus relicta sint alimenta in ultima voluntate, an vero promissa sint inter vivos ab uno, & huic plures succedant; illo casu quilibet heredum pro parte tenetur, quia ab illis incipit obligatio, hoc casu vero quilibet in solidum, *Joann. Petr. Surdus de aliment. tit.* 9. *quæst.* 14. *n.* 13. *& seqq.* licet dubitet *hic Salyc. n.* 5.

L. Heredem. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Decisio cum ratione decidendi. 2.

1 Vidua quædam de restituenda dote volebat convenire debitores mariti: sed Imper.
2 resp. ipsam convenire debere mariti heredem, quia quamvis omnia bona mariti ipsi sint tacite obligata, & sic etiam nomina mariti, tamen hic nondum excussus principalis, quod in tacita hypotheca requiritur, *leg. Moschus* 47. *princ. ff. de jure Fisci*. Quod etiam hodie locum habet, per *Novell.* 4. *cap.* 2. *& Auth. hoc si debitor C. de pignor.* in generali hypotheca expressa. Vid. *Carpz. p.* 2. *Jurispr. Const.* 18. *def.* 18.

L. Sub prætextu. 4.

SUMMARIA.

Etiam durante adhuc ætate pupillari agi cum pupillo, ceu debitore hereditario potest. 1.

Heres ejusdem juris est, cujus est defunctus. 2.

Tutor potest vendere de pupilli bonis, ut creditoribus satisfiat. 3.

1 Durante Pupillari ætate etiam agi cum pupillo ceu debitore hereditario, id est, debitoris herede, potest, ut actio contra tutorem instituatur. Nec enim ex persona heredis debitoris, mutari potest conditio
2 creditoris, *l.* 2. *de V. O.* & heres ejusdem juris est, cujus est defunctus, *l. heredem* 59. *de R. J.* Nec ideo in pubertatem differenda actio, sed potest statim intentari, & contra heredem agi, licet hic sit pupillus, *l. si tibi* 8. *C. mandati*, *l.* 8. *in fine C. de non numerata pecunia & similibus.*
3 Collige: Tutorem posse vendere de bonis pupilli, ut Creditoribus satisfiat. In *hac l.* allegat *Barbosa*, ne nihil addat, quæstio-

lutio. Vid. *ibi DD. allegati.*

L. Ut debitum. 5.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.

Non potest peti debitum hereditarium, nisi prius constet de herede. 2.

1 Delata est mihi hereditas, sed eam alius possidet. Convenio ipsum ob debitum a defuncto contractum, sed cum Protestatione, me nolle renunciare hereditati, sed petitionem hereditatis mihi fore salvam. Respond. Imper. prius constare debere quis heres sit, & tunc ei solvendum esse æs
2 alienum, alias præpostere ageretur. Ergo non potest peti debitum hereditarium, nisi prius constet de herede.

L. Si adulta. 6.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Decisio cum ratione decidendi. 2.

Quando debitor quid legat creditori, non videtur animo compensandi relictum. 3.

Limitatio. 4.

Confusio debiti non fit nisi pro hereditaria parte. 5.

1 Patruus virginis fuerat ejus Tutor & debebat ipsi centum, postea instituit ipsam cum aliis duobus heredem in triente. Hic metuit virginis curator, si virgo adiret hereditatem, ne confundatur debitum, aut si non confunderetur in solidum, & contra coheredes agi pro parte posset, juxta *leg. 1. h. t.* metuit, ne coheredes inidonei fiant, qui alias sunt ære alieno obruti, ideoque vult impugnare testamentum. Re-
2 spond. Imper. adhuc manere actionem pro besse, id est, octo Unciis contra coheredes, pro triente tantum esse confusam, per *leg. 1. h. t.* ideoque contra utilitatem virginis facturum curatorem, si testamentum impugnaret. Quia licet fiant coheredes inidonei, beneficio tamen separationis virgini satis consulum esse. Nam potest curator virginis petere, ut separentur bona defuncti a bonis ipsorum heredum, *l. 2. C. de bonis auctorit. judic. possid.* Vid. *Me-*
3 *noch. lib. 3. præsumt.* 142. Nota bene: Quando debitor quid legat creditori, non videtur animo compensandi relictum, nisi ex-

4 81. v. 1. Et alias non videtur defunctus animo compensandi aliquem pro parte instituisse, nisi debitum esse origine necessarium, non voluntarium, *leg. 22. §. 3. ff. solut. matrim. Auth. præterea C. unde vir & uxor, Cardin. Mantica de conject. ultim. vol. lib. 10. titul. 2. Carpzov. par. 3. Jurisprud. consist. 13. defens. 29. Hartm. Pist. obs.* 105. *Anton. Faber in Cod. lib. 6. titul.* 17. *disp.* 8. *Honded. vol. 2. cons.* 39. *n.* 77. *&*
5 *seq. & cons. per totum.* Illud vero planum est, quod confusio debiti non fiat nisi pro hereditaria portione, *Tiraq. de retr. consang. §. 32. Gloss. 1. num.* 50. & quos hic *Barbosa & Zang. de except. part. 3. cap. 9. n. 4.*

L. Creditores. ult.

SUMMARIA.

Legatarii non tenentur solvere æs alienum defuncti, sed heredes. 1.

Quandoque tamen a legatis deducitur æs alienum. 2.

Cui usufructus legatus, ad eum non pertinet onus solvendi æris alieni. 3.

1 Legatarii non tenentur solvere æs alienum defuncti, sed heredes, & personalis actio hereditaria non datur contra successorem singularem sed universalem. Ratio
2 in *LL. 12. Tabb.* A Legatis tamen deducitur æs alienum, quando solutis legatis hereditas non solvendo reperitur, quia potior est causa creditorum, quam legatariorum, & ideo illis contra hos datur condictio indebiti, *l. ultim. §. 5. C. de jure delib. Vinc. de Franch. decis. 246. num. 4.*
3 *& seqq.* Colligitur ergo: si usus fructus alicui legatus sit, ad eum non pertinere onus solvendi æris alieni, sed ad heredem, *argum. hujus l. & l. ult. ff. de usufr. legat. l. 69. ad L. Falcid. Menoch. lib. 4. præsumt.* 148. *num. 9. Carpz. part. 2. Jurispr. c. 42. def. 15. & lib. 1. resp. 104. Covarr. lib. 2. resolut. cap. 2. Mantica de tac. & amb. convent. lib. 9. tit. 4. in fin. & tit. 6. n. 22. & alii.*

TITULUS XVII.

Ex delictis Defunctorum in quantum heredes conveniantur.

L. Post litis contestationem. unic.

SUMMARIA.

Litis contestatio actiones temporales & pœnales reddit perpetuas, & ad heredem transitorias. 1.
Exceptio. 2.
Lite nondum contestata tenetur heres, in quantum ad eum pervenit. 3.
Ex delictis defunctorum privatis tenentur heredes post L. C. 4.
Ampliatio. 5.
Ex delicto defuncti heres quoque tenetur, si quid ex eo ad eum pervenit. 6.
Ampliatio hujus. 7.
Jure Canon. heredes ad damna a defuncto data tenentur, licet nihil ad eos pervenerit. 8.
Quod tamen non observatur in nostro Imperio. 9.
Limitatio ejus, quod n. 8. dicitur. 10.
Exceptio ex delicto fluens etiam heredi potest opponi, licet ipse actione ex delicto defuncti non possit conveniri. 11.
Ex delictis, quæ in contractibus committuntur, heres contractus actione convenitur. 12.

1 Hæc vis est Contestationis Litis, ut actiones temporales & pœnales reddat perpetuas, & in heredem transmittat, *l. omnes* 26. *l.* 33. *l.* 58. *de O. & A.* quia hæc novat quasi contractum, & est quasi contractus, *l.* 29. *de novat.* Sed Criminales Actiones
2 non transmittit in heredem, excepto crimine Majest. & repetundarum, *l. ult. ad leg.*
3 *Jul. Majest. l.* 20. *ff. de accus.* Sed si lis nondum contestata, tenetur heres, in quantum ad eum pervenit, *hic & l,* 4. §. *ult. ff. de incend. ruina nauf. &c.* ne quis cum alterius damno locupletetur, *c. locupletari* 48. *de R. J. in* 6. *l.* 5. *ff. de calumniat.* Turpia enim lucra etiam heredibus extorquenda, *d. l.* 5. *de calumn.* Vid. *Farinac. lib.* 1. *quæst.* 10. *num.* 50. *& seqq.* Collige ergo I.
4 Ex delictis defunctorum privatis teneri heredes post litem contestatam, sicut & *hanc legem* de delictis privatis accipit, *Sichardus hic ad Rubricam & D. Mevius vol.* 5. *decis.* 393. Si scilicet cum defuncto lis
5 contestata. Idem est, si ob moram defuncti, quia reorum proprium est fugere, lis non potuit contestari, *l. si eum* 10. §. 2. *ff. si quis cautionibus, Vasq. lib.* 3. *illustr. controv. c.* 92. *num.* 25. *Farin. d. q.* 10. *num.* 51. Oportet etiam litis contestationem esse validam, si ex ea contra heredes agendum sit, *Vasq. d. l. & Farin. num.* 54. *in fi-*
6 *ne.* II. Alius casus notetur, quod ex delicto defuncti heres teneatur, ex textu scilicet, si aliquid ex scelere vel delicto ad heredem pervenit, *hic & l. sicuti pœna* 38. *de R. J. Pruckman. v.* 2. *cons.* 7. *num.*
7 146. quæ exceptio regulæ non in privatis tantum, sed & publicis criminibus locum habet. Et sufficit, si ad primum heredem pervenerit, licet probari nequeat, quod ad secundum pervenit, *Farin. d. q.* 10. *n.*
8 68. Præter hos duos casus volunt heredem etiam teneri Jure Canonico ad damna a defuncto data, licet nihil ad heredem pervenerit, *c. fin. X. de sepult. c. tua nos num.* 9. *X. de usuris c.* 2. *de pign. Gomez tomo* 3. *resol. c.* 1. *num.* 85. *Covarr. lib.* 3. *resolut. c.* 3. *n.* 7. *Farin. d. q.* 10. *num.* 60. & quos hic
9 allegat *Barbosa num.* 7. quo jure tamen non utitur Imperium, nisi judicium sit Ecclesiasticum, *Cacheranus decis.* 152. *num.*
10 106. *Farinac. num.* 63. Neque heres Jure Canonico tenetur ultra vires hereditatis *Covarr. d. c.* 3. *num.* 8. *Cavall. q.* 464. & quos
11 hic allegat *Barb. Farin. num.* 64. Quando vero ex delicto fluit exceptio, hæc etiam heredi potest opponi, licet heres actione ex delicto defuncti non possit conveniri, *argum. l.* 3. §. *quod autem* 5. *ff. quod quisque juris, l. pure* §. *fin. ff. de except. doli, Zasius in d.* §. 5. *num.* 9. *Farin. d. l. num.* 76. *limit.* 14. *Anton. Gabriel. lib.* 7. *comm. concl. tit. de crimin. concl.* 35. *ad fin. Petr. Barbosa ad l.* 2. *pr. p.* 1. *n.* 132.
12 *seq. ff. sol. matr.* Demum ex delictis, quæ in contractibus committuntur, heres ex contractus actione convenitur, *l. ex depositi* 12. *ff. de O. & A. Farin. d. limit.* 15.

TI-

De Constituta Pecunia.

L. Si pro alieno. 1.

SUMMARIA.

Quando quis alienum debitum se soluturum constituit seu promittit, ex hoc ipso perpetuo obligatur, & heres ejus. 1.
Ex pacto geminato semper oritur actio. 2.
Ratio, cur ex constituto oriatur actio. 3.
Constitutum inter absentes per epistolam, & nuncium fieri potest. 4.

1 Quando quis alienum debitum se soluturum constituit seu promittit, ex hoc ipso perpetuo, ut in aliis personalibus actionibus, *l. 2. C. h. t. & l. sicut* 3. C. *de praescript.* 30. *annorum*, obligatur & heres ejus, *Struv. syntagm. jur. civ. exerc.* 18. *thes.* 79. quia est actio personalis, datur enim ex conventione seu pacto. Cur autem ex nudo pacto hic actio detur, rationem Doctores assignant hanc: quia geminata hic voluntas. Ideoque Regulam
2 exinde exstruunt: Ex pacto geminato semper dari actionem: *Doctores* allegat *Tuschus concl.* 28. *num.* 24. *lit. G*, *Auctor in l.* 1. *ff. h. t. num.* 2. Sed rationem hanc, & multo magis consectarium, refutat *Jason. in l.* 14. *C. de pact. & Bacchov. disp.* 8. *de act. th.* 3. *lit. C*, *& Treutl. disp.* 23. *th.* 7. *lit. G*.
3 Forte accessit haec ratio: quod viderent modum constituendi inter mercatores esse
4 receptum. Licet autem ipsum constitutum sit conventio, quae nudo consensu constat, *Besold. cons.* 125. *num.* 10. & ideo inter absentes per epistolam & nuntium fieri possit, *argum. l.* 2. §. 2. *de O. A. Auctor in l.* 1. *ff. h. t. num* 5. *Mantica lib.* 19. *de tac. & amb. convent. tit.* 4. *num.* 13. *& seqq. Duarenus ad tit. ff. de constituta pecunia*, *cap.* 3. actio tamen Realis etiam constitui potest, quia secundum latiorem significationem debitum dici potest, *Mant. d. L.* 19. *tit.* 3. *n.* 12.

Auth. Si quando.

SUMMARIA.

Constitutum ex duabus causis est inutile. 1.
Impersonalitas vitiat actum. 2.
Rittershusii *sententia reprobatur.* 3.
Non vitiatur constitutum, licet non adjiciatur certa quantitas. 5.
Constitutum, si fiat personaliter, sed referatur ad personam extraneam, inutile est. 6.
Casus, quo constitutum ex parte est inutile. 7.
Particula copulativa inducit obligationem pro rata. 8.
Conjunctio vero aut inducit obligationem in solidum. 9.
Vocabulum satisfaciendi, prolatum ab homine obligare se volente, significat solutionem 10.

1 Constitutum ex duabus causis est inutile, I. Quando quis impersonaliter constituit: *satisfiet*, quia impersonalitas vitiat actum,
2 ut *hic DD.* statuunt. Impersonalitas enim illa, i. e. quando non exprimitur quis solvere debeat, vitiat totum, quod agitur, *Auct. in l.* 1. *ff. h. t. n.* 8. Imo nec stipulationem hujusmodi valere: *dabis centum? dabuntur*; putat *Rittershusius in Nov. p.*
3 3. *c.* 5. *n.* 17. Verum haec sententia merito
4 rejicienda. Nam Responsio stipulati facta, licet impersonalis, tamen ex interrogatione praecedente interpretanda, *Bacch. in Treutl. v.* 2. *disp.* 27. *th.* 2. *lit. E*, & in *Wesenb. n. n.* 4. Quae ratio cessat in constituto, ante quod non praecessit interrogatio. Sane ex parte stipulantis impersonalitatem ad-
5 mitti probat *l.* 38. §. 5. *ff. de verb. obl.* Non vero vitiatur Constitutum, licet non adjiciatur certa quantitas, per *hanc authenticam* & collatam *l.* 14. *pr. ff. h. t. ibique auctor*. Ea enim intelligitur quantitas, quae & in priori obligatione, quae constituitur, & certum est, non tantum quod nominetenus exprimitur, sed etiam quod per relationem ad aliud definitur, *l. certum* 6. *ff.*
6 *de rebus credit.* Si autem personaliter quidem fiat constitutum, sed referatur id ad personam extraneam, v. g. satisfiet a fratre meo, etiam inutile est constitutum, cum alium ignorantem obligare non possimus, *Duar. hic cap.* 4. *Mantica d. tit.* 4. *n.*
7 16. & 18. II. Quando vero quis se & Titium, vel se aut Titium soluturum constituit, utroque casu est inutile constitutum respectu Titii, sed utile respectu consti-

tuentis, qui secundo casu tenetur in solidum, priori vero pro parte, vid. *Rittershus. d. n. 5. n. 15. Tholosanus lib. 24. Syn-*
8 *tagm. tit. 7. n. 7.* Nota bene: Particulam copulativam inducere obligationem pro ra-
9 ta, *l. 1. C. si plures una sentent.* & Conjunctionem *aut* inducere obligationem in solidum.
10 Collige etiam: Vocabulum *satisfaciendi* prolatum ab homine, obligare se volente, significat solutionem, & ita promissorem non posse se liberare dando pignora vel fidejussores, ut alias per *l. 10. ff. de pign. act. Neguzant. de pign. p. 5. m. 1. n. 4. in fin.* & sic vocabulum satisfactionis hic strictius accipitur, quod tamen latino interpreti & Imerio tribuit *d. l. Rittersh. num.* 12.

L. Recepititia. 2.

SUMMARIA.

Differentia inter actionem de constituto, & recepititiam. 1.

Posterior est abrogata per Imper. & tota ejus vis transfusa in actionem de constituta pecunia. 2.

Quæ competit pro omnibus rebus, & durat 30. annos. 3.

Vocabulum pecuniæ hic accipitur etiam pro rebus non fungibilibus. 4.

Si debitum conditionale constitutum est pure, existente demum conditione constitutor tenebitur. 5.

Si purum debitum sub conditione constitutum, manet prior actio utilis, si non novata. 6.

Actio de constituta pecunia datur heredi & contra heredem. 7.

Requisitum, ut detur actio de constituto. 8.

Quod ex antidorali obligatione debetur, non potest constitui. 9.

Debitum sine causa promissum etiam constitui potest. 10.

Quod solo jure civili debetur, id non potest constitui. 11.

Mercatores, & omnes qui aliquam artem profitentur, possunt condere statuta. 12.

Improbanda est eorum subtilitas, qui non sensum, sed nuda nominum vocabula amplecti desiderant. 13.

1 Actio de Constituto tantum dabatur in rebus fungibilibus, id est, numero, pondere & mensura constantibus, in aliis ve-
2 ro Recepititia Actio. Sed hanc Imper. abrogat, & totam ejus vim transfundit in
3 actionem de constituta pecunia, quæ competit pro omnibus rebus, & durat trigin-
4 ta annos, quia est Personalis; ut ideo pecuniæ vocabulum hic largissime capiatur, etiam pro rebus non fungibilibus, *Tir. de retract. consanguin. §. 1. gl. 14. num. 48. Bacchov. in Treutl. disp. 25. th. 10. lit. A.* Sic & pure vel sub conditione Constitu-
5 tum fieri potest. Sed si quis debitum conditionale constituerit, sine die, seu pure, existente tamen conditione demum constitutor tenebitur, quia non potest incipere constitutionis obligatio sine principali, quæ cum nulla sit ante existentem conditionem, etiam nullum erit Constitutum, *Schneidew. in §. in personam Inst. de act. num. 27.* E
6 contrario, si purum debitum sub conditione constituero, manet prior actio utilis, si non novata, *Cujac. ad l. 19. ff. h. t. to-*
7 *mo 1. p. 1186.* Datur autem hæc actio heredi & contra heredem, ut ex aliis con-
8 tractibus actiones sunt hereditariæ. Sed ut actio de Constituto detur, requiritur ut ante adsit debitum, quod constituitur. Unde quod supra debitum constituitur, non valet, *l. 11. & seq. ff. h. t.* Sufficit tamen debitum jure naturali tantum, quod gentium jure exigi possit, quo referunt testamenta imperfecta, de quo *Bacchov. d. th.*
9 *9. lit. E.* Illud vero quod ex antidorali obligatione debetur, constitui non potest, quia jure gentium exigi minime poterit,
10 *Mantica d. l. 19. tit. 3. num. 6.* Et cum jure Gentium debeat, qui sine causa promisit, puto etiam tale debitum constitui posse, post *Bart. & Galiaulam in rubr. de V. O. Mantica d. t. 3. num. 11.* Et sufficit debitum eo tempore fuisse, quo constituitur, licet postea desierit deberi, *Mant.*
11 *d. t. 3. num. 16.* Quod vero solo jure civili debetur, v. g. si actioni exceptio obstet, id non potest constitui quia constitutum ex jure naturali oritur, quod autem per exceptionem elidi potest, pro non debito habetur, *l. 3. §. 1. ff. h. t. Jason. in §. in personam Inst. de action. n. 42. Schneidew. ibid. num. 25. Mantica d. t. 3. num. 4. Bacchov. d. th. 7. lit. F, Donell. lib. 12. c. 3.*
12 Ex fine *l. hujus* notant *DD.* quod Mercatores & omnes, qui aliquam artem profitentur, possint condere statuta, nec ea re-

sequirant consensum superioris, scilicet in rebus ad suam professionem & jurisdictionem spectantibus, per *l. fin. C. de Jurisdict.* & si statuta juri non sint contraria, *Stracchia de Mercat. tit. quomodo procedendum sit in princ. num. 7. Rol. a Valle cons. 29. n. 7. vol. 1. Ruinus cons. 23. n. 14. Natta cons. 400. num. 17. Vasq. de succ. creat. §. 6. num.*
13 14. Ex §. 1. hujus legis colligitur, improbandam esse subtilitatem eorum, qui non sensum, sed nuda nominum vocabula amplecti desiderant, *Dn. Mev. p. dec. 35. num. 4.*

L. Divi Hadriani. fin.

SUMMARIA.

Beneficium divisionis competit pluribus idem debitum constituentibus. 1.

Limitatio. 2.

Ea, quæ in Fidejussoribus locum habent, etiam in constituto habent locum. 3.

Beneficium excussionis etiam ei accommodatur, qui alterius debitum constituit sine animo novandi. 4.

Si principale debitum metu extortum, constituenti etiam doli exceptio competit. 5.

1 Sicut plures, qui eandem rem mandant, vel pro uno debitore fidejubent, licet in solidum ipso Jure teneantur, habent beneficium Divisionis, ita & hic idem privilegium ad plures, idem debitum alienum constituentes, extenditur, *Auctor in l. 16. ff. h. t. num. 1.* Nam ubi eadem ratio, ibi idem jus, *l. illud 32. in pr. ff. ad leg. Aquil.*
2 nisi scilicet quis renunciaverit illi benefi-
3 cio. Colligunt ex *hac l. DD.* Ea, quæ in fidejussoribus locum habent, etiam in constituto habere locum, nisi ubi diversum in jure expresse dispositum, *Schneidew. d. l. num. 32. Dn. Mevius p. 2. dec. 25. Duar. h. t. num. 31. cap. 2. Auctor in d. l. 16. ff. h. t. num.*
4 2. Hinc etiam beneficium Excussionis ei accommodant, qui alterius debitum constituit sine animo novandi, vel se principalem debitorem constituit, ne actiones temere multiplicentur, *Auctor in l. 28. ff. h. t. num. 2. & 3.* Et hanc sententiam tuentur *Sich. ad Auth. præsente C. de fidejuss. num. 4. Carpzov. p. 2. Jurispr. const. 18. def. 2. Bacchov. in Treutl. v. 2. disp. 28. th. 5.* & quos allegat *Hering. de fidejuss. cap. 27. p. 1. n. 67.* licet dissentiat ipse *Hering. num. 84. & seq. & Gail. lib. 2. obs. 28. num. 2. &*
5 *Fachin. l. 8. c. 54.* Si cum principale debitum esset metu extortum, constituenti eandem exceptionem doli datam in supremo Tribun. Suec. refert *Dn. Mevius d. dec. 25.*

TITULUS XIX.

De Probationibus.

L. Ut Creditor. 1.

SUMMARIA.

Actor suam actionem, reus suam exceptionem probare tenetur. 1.

Reus excipiendo non fateri videtur intentionem actoris. 2.

Limitatio. 3.

Reus si aliquid excipiendo affirmat, tenetur illud probare. 4.

Is, qui intentionem actori negavit, tamen probare potest exceptionem. 5.

Non satis probatæ sunt usuræ, si probaverim, aliquem solitum esse fænerari. 6.

1 UTi Actor suam intentionem debet probare, *hic & l. 2. ff. & C. eodem Struv. Synt. jur. civ. exerc. 28. th. 6.* ita si Reus intentionem actoris fateatur, sed Exceptionem opponat, v. g. solutionem, tunc eam probare debet, *hic & in l. in in exceptionib. 19. ff. eod. Auctor in l. 5. ff. h. t. num. 2. & l. 19. ff. eod.* ex natura
2 correlatorum. Sed *an Reus excipiendo videtur fateri intentionem actoris?* v. g. si dicat se solvisse, an tunc fatetur debitum? Resp. Si conditionaliter excipiat, v. g. non debeo, aut si solvi, nullum est dubium, quod scilicet tunc non fatetur; sed etsi simpliciter excipiat, non videtur fateri, ob *l. 9. ff. de except. cum venerab. 6. X. de except.* hanc esse communem testatur *hic Sich. n. 3. Gilk. num. 6. Masc. concl. 37.*
3 *num. 4.* nisi præsumtio militet contra eum, v. g. si necessariam defensionem alleget.
4 Collige I. ex textu: Reum si aliquid excipiendo affirmet, teneri illud probare, *Donell. l. 25. c. 2. Camill. Borell. lib. 2. decis. tit. 2. num. 16. Struv. Synt. jur. civ.*
5 *exerc. 28. th. 6.* II. Illum, qui intentionem actoris negavit, tamen probare posse postea exceptionem: exceptis iis casibus, in quibus mentiens amissione sui juris punitur, ut *l. ult. ff. de rei vind. vid. hic Si-*
6 *chard. Castr. Gilken.* III. Non satis proba-

tas

tas esse usuras, si probaverim ipsum solitum fuisse fœnerari, *DD. hic & Rom. sing.* 164.

L. Possessiones. 2.

SUMMARIA.

Qui possessionem vult vindicare, probare tenetur dominium. 1.
Ex possessione præsumitur dominium. 2.
Defensio, quæ in sola inficiatione dominii actoris consistit, parit reo solam absolutoriam. 3.

1 Si quis possessionem vindicare velit, is debet dominium probare, alias res penes reum mansura est, *hic & l. in rem* 23. *ff. de R. V. l. qui accusare*, 4. *C. de edendo.*
2 Ratio in *l. præced.* Collige: Aliquem, donec rem possidet, præsumi dominum, & non teneri possessorem, ut afferat se esse dominum, *DD. ad* §. *omnium* 1. *Inst. de act.* Sed satis est, ut Reus actoris dominium neget, quam sententiam contra *Contium* (cujus partes suscipit defendendas *Harppr. in d.* §. 1.) *Wesenb. in C. h. t. num.* 54. *& ex eo Hillig. in Donell. lib.* 20. *c.* 7. *lit. A*, his rationibus firmat: 1. quia nec titulum possessionis edere cogitur Reus, *l.* 11. *C. h. t.* Ergo nec dominium allegare: 2. Ex possessione ipsa præsumitur Reus dominus, *hic & l.* 15. *C. de rei vind. Carpz. p.* 2. *Jurispr. Const.* 14. *def.* 25. *num.* 9.: 3. Necessitate contra vindicandi posita, ex simplici judicio petitorio constitueretur duplex. Si tamen reus contra vindicaverit, habebit hoc insignem utili-
3 tatem; nam defensio, quæ in sola inficiatione dominii actoris consistit, parit reo solam absolutoriam, *l. ult. C. de rei vind.* At, quæ in contra vindicatione consistit, efficit, ut una ejus esse declaratur, *Hillig. d. l. lit. B.*

L. Ex persona. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Decisio. 3.
Nominator magistratus non potest conveniri, si magistratus tempore depositi officii sit solvendo. 4.
Qui aliquem dicit fuisse solvendo, id probare debet. 5.
Paupertas est qualitas naturalis. 6.
Probatio ejus, quod collega tempore depositi officii solvendo fuerit, non pupillo agenti, sed tutori convento excipienti imponitur. 7.
Quoties ea de re agitur, quam recte gessisse ad officium rei pertinet, non probatio male gesti ab actore requiritur, sed a reo quod recte & secundum officium gesserit. 8.

1 Titius & Sejus cum Avo suo Tutelam vel aliud officium administrarunt; Priores duo post mortem Avi in solidum conve-
2 niuntur. Quæritur *an recte?* Videtur quod sic, *L.* 1. *C. de divid. tutel. l. Imperator* 11.
3 *pr. ff. ad Municipal.* Quod negatur, si potuerunt probare Avum tempore depositæ tutelæ fuisse solvendo, per *l.* 1. *C. de di-*
4 *vid. tut.* quod hic probandum Reis. Sic nominator magistratus non potest conveniri, si magistratus tempore depositi officii sit solvendo, *l. ordine* 15. §. 1. *ff. ad Municipalem*, *l.* 1. *C. de periculo nominatorum*
5 *lib.* 11. Collige: I. Qui aliquem dicit fuis-
6 se solvendo, id debere eum probare. Quia enim paupertas est qualitas naturalis, cum pauperes nascamur, & divitiæ sint qualitas adscititia, merito pro qualitate naturali militat præsumtio. Qui vero in divitiis se fundat, se in qualitate accidentali fundat, & ideo probandæ hæ ab allegante, cum qualitas accidentalis sit probanda, *Menoch. lib.* 1. *de præsumt. quæst.* 13. *n.* 3. *Mascard. concl.* 1255. *n.* 86. *Gail. lib.* 1. *de PP. cap.* 13. *Tiraq. de retr. consang.* §. 8. *gl.* 7. *n.* 1. Sed si paupertas etiam pro fundamento Intentionis ab aliquo allegetur, ab eo etiam probanda, *Covar. l.* 2. *resol. c.* 6. *Menoch. lib.* 6. *præsumt.* 25. *num.* 14.
7 *Gilken. hic num.* 8. II. Probationem ejus, quod collega tempore depositi officii solvendo fuerit, non pupillo agenti, sed tutori convento excipienti imponitur, quæ tamen species in *hac lege* relata non deviat a regula communi, nam plures tutores singuli in solidum tenentur, *l. tres tutores* 55. *de administratione Tutor.* Verum datur singulis Exceptio dividendæ actionis, si tutores solvendo sint, vel tempore officii depositi fuerint, atque ita pupilli agentis intentio, quia jure nititur, necesse est, ut Rei intentionem suam probent, *Donell. ad hanc l.* quam refert *Hillig. lib.*

25.

25. *c.* 4. *in fine*. III. Quoties ea de re agitur, quam recte gessisse ad officium rei pertinet, non probatio male gesti ab Actore requiritur, sed a Reo, quod recte & secundum officium gesserit, *l.* 1. §. 11. *ff. de Magistrat. conveniend. l.* 11. *ff. h.t. ibique auctor n.* 2. *Donell. ad l.* 1. *C. h. t. in fine, & l.* 25. *cap.* 4. *Ummius disp. ad process.* 15. *n.* 12.

L. Proprietatis. 4.

SUMMARIA.

Dominium rei non tantum instrumentis, sed & testibus, aliisque modis probatur. 1.
Dominium est quid incorporale, quod non percipitur sensu. 2.
Distinctio inter proprietatem & dominium ex hoc textu & similibus vix probatur. 3.
Per famam dominium non probatur. 4.
Limitatio. 5.
Casus, ubi fama aliquod praebet indicium, remissive. 6.

1 Dominium rei non tantum Instrumentis, sed & Testibus, aliisque modis probatur. Sed quomodo? Si testis non deponat esse ipsum dominium, sed deponat de causa dominii, v. g. quod viderit rem vendi, & venditam tradi, quia dominium est quid
2 incorporale consistens in jure, quod non percipitur sensu, sed ratione & intellectu, & in talibus debet testis maxime allegare causam scientiae, v. g. Si articulus de dominio loquatur, debet dicere, unde sciat illum esse dominum, quia venditor tamdiu rem habuit, & postea vendidit Titio &c. *Castr. hic num.* 4. De probatione dominii pluribus agit *Schneidew in* §. *omnium Inst. de act. n.* 2. *Mascard. de probat. concl.* 1198. *Carpzov. lib.* 1. *resp.* 76. *Menoch. l.* 2.
3 *A. Q. cas.* 42. Colligunt nonnulli distinctionem inter proprietatem & dominium, ut illa directum dominium tantum significet; sed illa distinctio ex *hoc textu* & similibus vix probatur, vid. *Pinell. in t. C. de bon. mat. p.* 2. *num.* 6. & quos allegat *Barb. in coll. hic n.* 2. Conf. *Joan. del Castillo de usufr. c.* 75. *n.* 37. *& seq.* Quia etiam *Glossa* inter indicia famae mentionem facit, quaerunt
4 *DD. An etiam per famam probetur dominium?* quod hic negat *Salyc. Castr. Sichard.*
5 & alii, nisi de antiquissimis rebus, quarum memoria non extat, agatur, *Mascard. concl.*
6 546. *n.* 13. de iis, quibus fama aliquos praebet indicium, vide *l.* 3. §. 2. *de testib. c.* 4. *c.* 6. *q.* 35. *cap.* 5. *de eo qui cogn. consl. ux. Freher. L. de Fam. Hunn. p.* 2. *t.* 18.

L. Instrumenta. 5.

SUMMARIA.

Instrumenta domestica non sufficiunt ad probationem. 1.
Sunt illa triplicia. 2.
Apocha, quae negata, sine testibus regulariter non probat. 3.
Liber rationum contra scribentem semper, non pro illo probat. 4.
Epistola contra scribentem probat. 5.
Haec lex melius de privatis annotationibus, quas faciunt creditores, intelligenda. 6.
Privata annotatio debitoris non probat solutionem. 7.
Limitatio. 8.
Privatae rationes unius socii contra reliquos non probant. 9.
Privata instrumenta contra scribentem omnino probant. 10.
Castrensis & Sichardi sententia notatur. 11.
Instrumentum privatum, modo sit recognitum, aequiparatur scripto publico, & plene probat. 12.
Scriptura privata a partibus subscripta etiam sine testibus in personalibus actionibus plene probat. 13.

1 Quaeritur: *An instrumenta domestica sufficiant ad probationem?* Resp. Negative,
2 nam instrumenta domestica triplicia sunt, *Struv. Synt. jur. civ. exerc.* 28. *th.* 23.
3 I. Apocha, quae negata sine testibus non probat, sed si comparatio literarum accedat, semiplene probat, *Mascard. concl.* 330. *n.* 7. *Covar. P. Q. qu.* 22. *num.* 6. idem si sigillum scribentis accedat, *Menoch. l.* 2. *praes.* 58. *num.* 1. *Mascard. concl.*
4 1302. II. Liber rationum, qui contra scribentem semper, sed pro eo non probat, ut in *l. Nesennius* 34. *ff. de negot. gest.* nisi agatur de re non magni momenti, accedatque juramentum, *argum. l. thesaurus* 15. *ff. ad exhib. l. pen.* §. *penult. in fine*
5 *C. de donat.* III. Epistola, quae contra scribentem probat, *l. publica* 26. §. *fin. ff. depos.* non pro eo, nisi acceptans non protestatur, *l.* 16. *ff. ad SCtum Macedon.* Quamvis autem de Syngrapha *Accurs.* videatur hanc legem intelligere, quia tamen haec

hæc fidem facit *l. ult. supr. si certum pet.*
6 ideoque melius hæc lex de privatis annotationibus, quas faciunt Creditores, intelligenda, v. g. si aliquis scribat in suo libro: Titio hodie mutuo dedi centum, & ideo de scriptura, qua quis sibi debitorem constituit, hæc lex accipienda, ut recte *Cujac. ad hanc l. tomo 3. operum p. 304.*
7 Sic etiam privata annotatio debitoris non
8 probat solutionem, nisi adminicula concurrant, v. g. fides hominis, & subsecuta mors, & alia accedente juramento Suppletorio heredum super credulitate, *Dn.*
9 *Mev. p. 4. dec.* 121. Sic nec probant privatæ rationes seu pastitæ unius socii contra reliquos, de quo *Dn. Mev. p. 4. dec.* 170.
10 Nam alias privata instrumenta contra scribentem omnino probant, *Struv. Synt. jur. civil. exerc.* 28. *th.* 24. v. g. ex rationibus accepti ab actore seu creditore confectis, reus potest sumere probationem solutionis, id est, si creditor in brevibus suis pecuniam acceptam retulerit, ex eo reus ducet probationem solutionis, *l. 5. sub pr. de edendo*, *Cujac. d. l.* E contrario, ex rationibus accepti, confectis a debitore, sumere potest creditor probationem crediti, si forte eam scripturam invenerit casu fortuito actor, nam reus ad edendam eam non teneretur. Ex dictis apparet, plane aliena esse, quæ de adminiculis, v. g. causa debiti, & recognitione scripturæ hic
11 scribunt *Castrens. & Sich.* & alii. Præsupponunt enim hic de Syngrapha sermonem esse, & faciunt discrimen inter testationem & annotationem, quasi hæ duo differant, quæ omnia sunt conficta; nam testationem & annotationem pro una hic acci-
12 pere videtur Imperator. Maneat ergo firmum, Instrumentum privatum, modo sit recognitum, *Struv. exerc.* 28. *th.* 24. æquiparari scripto publico, & plene probare, *Pruckmannus vol. 1. cons. 7. n. 17.* & habere executionem paratam, *Carpz. p. 1. Jurisp. const.* 16. *def.* 10. *Berlich. p. 2. dec.* 284. *Colerus de process. p. 3. c. 1. n. 87. & seq. Ummius ad Process. disp. 17. n. 22. Nicolaus de Passeribus in tr. de Scriptura privata l. 1. q.*
13 1. *n.* 122. Scriptura etiam privata a partibus subscripta etiam sine testibus in personalibus actionibus plene probat, *Gabriel. tit. de probat. concl. 9. Koppen decis. 46. Vivius dec. 539. Covar. 9. pract. 22. Trentac. l. 2. de fid. instr. res. 1. Struv. exerc. 28. th. 24.* Confer *Camillus Borellus lib. 2. decis. tit. 23.*

L. Rationes. 6. & Auth. seq.

SUMMARIA.

Nec rationes pro scribente etiam mortuo, nec pro herede probant. 1.
Libri mercatorum semiplenam faciunt probationem. 2.
Requisita tamen quædam adesse debent. 3.
Assertio testatoris in testamento non probat. 4.
Limitatio. 5.
Juramentum est argumentum anica voluntatis. 6.
Dispositio generalis cum juramento habet vim specialis & expressi consensus. 7.
Dispositio auth. seq. *n.* 8.
Quæ rectius l. 10. C. comm. utr. jud. *subscripta fuisset.* 9.
Sufficit, si testator dicat tantum se jurasse, licet formale juramentum non reperiatur. 10.
Ampliatio. 11.
Assertionibus, quæ fiunt sub amissione salutis, non temere fides est deroganda. 12.
In processibus inquisitionum istiusmodi assertionibus v. g. (Sie wollen drauff leben und sterben,) *parum credendum.* 13.
Inepte sæpe DD. & Practici allegant & applicant regulam, quod mors loco juramenti habeatur, & scriptura per mortem confirmata habeat vim juramenti. 14.

1 Nec rationes pro scribente, *Struv. synt. jur. civil. exerc.* 28. *th.* 25. etiam mortuo, licet alii sint contrarii, *id Struv. d. l.* nec
2 pro herede probant. Excipiunt vulgo Libros Mercatorum, de quibus statuunt, quod rationes a mercatore, in iis scriptæ semiplenam faciant probationem, ob hanc rationem, quia qui sine Chirographo dato merces a mercatoribus accipit, tacite videtur permittere, ut mercator suis libris inscribat, & se velle eorum librorum fidem sequi; quæ quidem ratio aliquid ad præsentem materiam facit, sed experientia docet, hanc rationem probandi per libros mercatorum hodie sæpe in abusum trahi, nam forte pauci sunt, qui libros suos ita componunt, ut omnia illa requi-
3 sita habeant. Requirunt enim Doctores, ut Persona Mercatoris sit honesta, proba, & fide

& fide digna, ut libros expressa legatur causa debendi, ut liber contineat omnia data & accepta, & si quid solutum sit, semper reperiatur deletum, ut addatur dies, ut annotata pertineant ad negotiationem illam, in qua occupatus est mercator, Vid. *Gail. lib.* 2. *obs.* 20. *& obs.* 43. *Carpz. p.* 1. *Jurispr. Const.* 17. *def.* 35. *& seqq. Menoch. lib.* 3. *praes.* 63. *Nicolaus de Passeribus, in tr. de Scriptura privata lib.* 4. *tit. de libris Mercat.* & quos collegit *hic Aug.*
4 *Barb. n.* 9. Dicitur deinde, quod nec assertio testatoris in testamento probet, quia verbis dispositivis, non enunciativis, fides habenda, sive se debere dixerit, *l. ex his* 7. *C. de testam. Milit.* sive sibi debere alium per *hanc l.* 6. ergo defuncti assertio in testamento prolata non praejudicat alicui, & non facit ut sim debitor Testatoris,
5 cui nihil debeo: Si tamen minus complectatur Testator, quam debeo, habet eares speciem remissionis & liberationis legatae, v. g. Si Testator in recensione bonorum scripserit, Titium sibi debere centum, qui tamen debebat ducenta, non possunt heredes ab eo petere nisi centum, videlicet si cum religione Jurisjurandi hoc
6 scripserit, nam juramentum est argumentum enixae voluntatis, quasi voluerit centum tantum petere, & reliqua insuper habere, *l. cum pater* 77. §. *filius* 23. *de legat.* 2.
7 & dispositio generalis cum juramento habet vim specialis & expressi consensus, *Tiraq. de LL. Connub. Gl.* 7. *n.* 152. *Boer. decis.* 3. *n.* 8. *Covarr. in c. Raynald.* §. 3. *n.* 16. *X. de*
8 *testam.* Atque haec est materia *Auth.* quae huic legi subjecta, in qua dicitur: si juramentum accedat, id obligare heredes, non vero praejudicare creditoribus si minorem afferat quantitatem. Sed, *an debitori noceat hac confessio jurata?* Negatur per tradita *Rittersh. ad Nov. p.* 6. *t.* 9. *cap.* 7. *n.* 7.
9 ideoque rectius, *l.* 10. *C. communia utriusque judicii*, haec *Authent.* subscripta fuisset, scilicet quod designatio bonorum heredibus non praejudicet *d. l.* 10. nisi jurata, per *hanc Auth. & Novell.* 48. *Rittershus. d. l. n.* 3. Nam non loquitur ipsa *Nov.* 48. aperte de testatore, qui scripsit sibi deberi, sed de testatore, qui scripsit bonorum suorum modum, quae descriptio non nocet creditoribus, quo minus si qua sint alia bona defuncti, ea possint persequi. Itaque *Novella* opitulatur Creditoribus, cum testator minus dixit se habere in bonis, cum plus habeat. *Lex* autem 6. opitulatur debitoribus, quos scilicet heredes dicunt esse hereditarios debitores, ipsi autem inficiantur, ut scilicet non convincantur scriptura testamenti. Haec recte *Cujac. ad d. l.* 6. Neque in pejori specie, quando dicit testator: juro Titium mihi debere 10. necessaria erit particula taxativa, tantum, *Gu-*
10 *tierrez de juram.* Conf. *p.* 2. *c. ult. n.* 4. Sic sufficiet, si testator dicat tantum se jurasse, licet formale juramentum non reperiatur, per *l. cum quis decedens* 37. §. *codicillis* 5. *de legat.* 3. *Gutierrez d. l. & p.* 1. *c.*
11 54. *n.* 14. Idem si dicat sub amissione salutis suae haec vera esse, (*er nehme es auff seine Heimfarth, wolle drauf leben und sterben, &c. nehme es auff sein Christliches Gewissen.*) *Hering. de fidej. c.* 20. §. 2. *n.* 79.
12 Sane his assertionibus temere fides abroganda non est, donec probetur contrarium, quando persona fide digna est & Christiane vixit, quod hodie tamen rarum; nam ex eo exsurgit praesumtio magna pro defuncto, *Alciatus de praesumpt. reg.* 3. *praes.* 4. *n.* 3. *&* 4. Sane in processibus inquisitionum nihil frequentius est,
13 quam ut dicant inquisiti, (*sie wollen drauff leben und sterben*, item *das heilige Abendmahl darauff nehmen*,) sed parum
14 istius modi adseverationibus creditur. Obiter etiam colligitur, quam inepte soleant *Doctores* & *Practici* allegare Regulam: quod mors juramenti loco habeatur, & scriptura per mortem confirmata habeat vim juramenti, quia scilicet moriens non videtur immemor salutis aeternae, *l. fin. C. ad Leg. Jul. repet. l.* 26. *C. de Nuptiis*, & quos allegat *Augustin. Barb. l.* 11. *cap.* 51. *axiom.* 12. Conf. *Gail. l.* 2. *obs.* 43. Nam regulam illam eo extendunt nonnunquam practici, ut si testator dicat Titium sibi debere, & scriptura reperiatur inter Chartas defuncti, quod hac ratione videatur probatum debitum. Item si Titius scripsisset se solvisse, ex hac mortui scriptura putant solutionem probari posse; id scilicet in scripturis judicibus exhibitis ita saepe urgeri vidi. Sed absurda est ea opinio: si enim testatoris assertioni non est credendum, licet mortuus sit, multo minus aliis scripturis credimus. Et si jurata etiam as-

fessio tantum heredibus præjudicat, non autem creditoribus, multo minus id præstabit mors sola, quod nec juramentum præstare potuit.

L. Exempli. 7.

SUMMARIA.

Dispositio l. 5. *extenditur ad Fiscum*. 1.
DD. a vero h. l. *sensu maxime exorbitant*. 2.
Fisci privilegium. 3.
Non potest Fisci procurator ex suis vel prædecessoris annotationibus debitum probare. 4.
Libri publici, & catastra, si habent solennitatem debitam, ex consuetudine plene probant. 5.
Abusus hodiernus in productione horum librorum nulla fide dignorum graviter notatur, 6.
Catastra & libri publici plerumque vitiosi. 7.
Notarius publicus in propria causa non potest conficere instrumentum, 8.
Limitatio. 9.

1 Dispositionem *l.* 5. extendit ad Fiscum, quod ne hic quidem per instrumentum a suo procuratore scriptum, debitum probet.
2 Ex quo apparet, quia *hac lex* est extensio & ampliatio *quintæ legis*, quam exorbitent *DD.* a vero sensu. Nam fiscus omnino potest probare debitum suum ex instrumentis & rationibus sui debitoris,
3 imo habet privilegium, ut possit delatum urgere, quo hic edat instrumenta, quibus causa Fisci instrui aut probari evidentius possit, & si supprimantur illa instrumenta, delatus habetur pro convicto, quod tamen in pecuniariis causis tantum locum habet, non criminalibus, & quando aliæ probationes deficiunt, *l.* 2. §. 1. *&* 2. *ff. de jure Fisci*, *Cujac. T.* 3. *ad hanc l.* 7. *Peregrinus de jure Fisci l.* 7. *cit.* 3. *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu.* 499. *Bronchorst. cent.* 2. *assert.* 94. *Donell. lib.* 23. *c.* 9. *& ibi Hillig. lit. E*. Sed
4 alia ratio, si Procurator Fisci ex suis vel prædecessoris annotationibus vellet Fisci debi-
5 tum probare, quod non licet. Sed si aliquid debitum in publicis catastris & libris contineantur, & libri illi habeant solemnitatem debitam, ac contineat utramque paginam accepti & dati, tunc eos libros probare consuetudine videtur receptum, de quo hic *Salyc. Struv.*
6 *synt. jur. civ. exerc.* 28. *th.* 28. Sed omnibus libris publicis, etiam sine solemnitate confectis, utramque paginam non continentibus, imperfectis; vitiosis, in materia contributionum & collectarum fides adhibetur, magno cum justitiæ naufragio,
7 & hac in parte multis fit injuria. Nam plerumque catastra & libri publici sunt vitiosi & suspecti. Tradunt etiam *hic DD.* Quæstionem: *An Notarius publicus in sua*
8 *propria causa possit conficere instrumentum?* quod per *hanc l.* negat *Caldas in tr. de emt. c.* 34. *n.* 17. *Tiraq. de jure constit. p.* 3. *limit.* 30. *n.* 39. & quos hic allegat *Barbosa n.* 7. *& seq.* ubi tamen non est magnum
9 præjudicium metuendum. Putarem posse hoc admitti, per tradita *Guidonis Papæ dec.* 318. præsertim cum in jurisdictione Voluntaria aliquis duarum personarum vicem possit repræsentare, de quo alibi dictum.

L. Frustra. 8.

SUMMARIA.

Reo non incumbit onus probandi. 1.
Limitatio & sublimitatio. 2.
Reus quandoque per indirectum negativam probare tenetur. 3.
In summariis causis solet utrique parti imponi probatio. 4.
Idem obtinet in duplicibus judiciis. 5.
Quandoque causative necesse est, ut reus probet negativam. 6.

1 Reo non incumbit onus probandi; Ra-
2 tio in *l. quia accusare* 4. *C. de edendo*, nisi intentionem suam in aliqua fundet exceptione, *l.* 1. *h. t.* Sed exceptionem illam non tenetur probare, nisi actor antea suam intentionem probaverit, per *l. si quidem C. de except.* Si tamen actor intentionem
3 suam probaverit, & reus negativam per indirectum probare velit, v. g. me tunc temporis (cum testes tui dicunt me Florentiæ contraxisse) Romæ fuisse, hoc omnino a reo præstandum est, *Struv. synt.*
4 *jur. civ. exerc.* 28. *th.* 6. Solet etiam in summariis causis, præcipue in remedio possessorio uti possidetis, utrique patri imponi probatio, ut lites abbrevientur, *Bald. in d. l. si quidem num.* 2. *Tuschus concl.* 373.
5 *num.* 2. *l. B*, *Berlich. P.* 2. *decis.* 156. Idem in judiciis duplicibus Finium Regundorum, &c. fieri solet, quia uterque actoris locum

tum sustinet, *Wesemb. in t. finium regund. num.* 7. Deinde causative necesse est,
6 ut licet neget tantum intentionem actoris, & hæc ab actore non sit probata, reus tamen teneatur probare contrarium, si velit non tantum absolvi, sed etiam se Dominum vel Ingenuum declarari, *l. circa* 14. *ff. h. t.* de quo supra.

L. Cum te minorem. 9.

SUMMARIA.

Minorennitas probatur vel testibus, vel libris Parochorum. 1.

Semper ætas ab allegante probari debet. 2.

Limitatio. 3.

Quandocunque quædam superflua ponuntur in libello, actor non tenetur ea probare. 4.

Qui objicit procuratori minorennitatem, probare illam tenetur. 5.

Modi probandæ ætatis sunt quatuor. 6.

1 Petebat Mariana beneficium Restitutionis, ideo allegabat se non tantum tempore contractus, sed etiam adhuc minorem esse; id ipsi probandum est. Testibus scilicet,
2 licet, vel libris Parochorum. Semper igitur ætas ab allegante probanda, *hic & l. de ætate* 43. *ff. de Min.* 25. *ann. cum l.* 11. *pr.*
3 *ff. de interr. in jure fac.* nisi allegetur ad justificationem actus judicialis, pro quo præsumitur, *arg. l. observare* 6. *ff. de Curat. Furios. & l.* 5. *ff. h. t.* Cum autem hic quærens allegaverit, se etiamnum esse minorem, cum tamen majori etiam detur restitutio, quod *Accursium* turbavit, ideo notant *hic DD.* præsertim *Castrens. num.* 2. *Si-*
4 *ch. num.* 3. Quandocunque quædam superflua ponuntur in libello, actorem non teneri ea probare, *l. quæ extrinsecus* 65. *de V. O. & l. scio* 3. §. *fin. ff. de appell.* Sed quærit
5 *hic Castrensis*, si quis procuratorium producat, & adversarius minorennitatem & ita inhabilitatem ei objiciat, quis teneatur probare? Et videtur probare adversa-
6 rius, qui excipiendo fit Actor. *Glossa hic* tradit 3. modos probandæ ætatis; scilicet Instrumenta, Testes & Aspectum corporis, quibus *Sich. num.* 4. addit Testimonium Parentum, quod probat *l. etiam* 16. *ff. h. t. Mauritius de restit. c.* 317. *Masc. de probat. concl.* 669. *num.* 7. *Dn. Carpz. P.* 1. *Jurispr. Consist.* 16. *def.* 49. *Farin. de Testib. q.* 54. *n.* 177. quod *num. seqq.* de præsumtione explicat. Plura de probat. ætatis *hic Barbosa in Collect. Mascard. concl.* 668. *& seq.*

L. Neque natales. 10.

SUMMARIA.

Probatio debet esse concludens, ut & certa ac clara. 1.

Non probat adesse, quod contingit abesse. 2.

Ex separatis nihil infertur. 3.

Limitatio. 4.

Impertinentes articuli ad probandum non sunt admittendi a judice. 5.

Natus ex concubina postea desponsata præsumitur post desponsationem natus. 6.

1 Probatio (1.) debet esse concludens, *hic & l.* 21. *h. t. Struv. Synt. jur. civil. exerc.* 28. *th.* 10. v. g. non sequitur: Pater est ingenuus, ergo & Filia, cum hæc Matris conditionem sequatur quoad natales seu statum, *l.* 28. *C. de lib. causa*, licet quoad originem sequatur Patrem, *l.* 1. §. 2. *ff. ad Munic.* & Dignitatem, *l.* 9. *cum seq. ff. de Senat.* 2. Certa & Clara, *Struv. exerc.* 38. *th.* 10. Ex *hac l.* communiter solent probare Regulam illam Vulgarem, quæ in
2 omnium Practicorum ore est: Non probat adesse quod contingit abesse, probatio
3 debet de necessitate concludere, & ex separatis nihil infertur. Sed duplici tamen
4 modo hoc declaratur: 1. Si aliquid frequenter cum alio sit conjunctum, tunc omnino valere argumentum, licet interdum separari possint, ut in *l. matrem* 17. *h. t.* 2. si præsumtio sit unum cum alio esse conjunctum, nam tunc oritur præsumtio, licet non plena probatio, & illa probandi onus in adversarium transfert, *l. sive possidetis* 16. *h. t.* quod exemplo puellæ, ad quam juvenes solent diurno & nocturno tempore commeare, declarant, de quo *hic* facete *Baldus & Richard.* Cons. *Wesenb. cons.* 13. *num.* 74. *Schurff. cons.* 52. *num.* 8. No-
5 tant etiam hic: impertinentes articulos ad probandum non esse admittendos, scilicet a Judice, nam a partibus super hoc disputandum non est, sed recte hæc dispositio differtur in tempus post probationem, ubi de probationibus disputatur, *Castrens. hic num.* 3. Alia requisita probationis per ar-
6 ticulos habet *Struv. exerc.* 28. *th.* 12. Allegare solent DD. id quod hic *Salyc.* tradit,

6 dit, natum ex concubina postea desponsata, præsumi post desponsationem natum, de quo *Cephalus conf.* 82. *num.* 1. *& n.* 56. *&* 57.

L. S. Scripturam. 11.

SUMMARIA.

Intellectus legis. n. 1.

Qui allegat vitium testamenti, vel incapacitatem heredis, illud debet probare. 2.

Qui negat alteri jus esse aliquid faciendi, debet hoc probare. 3.

Limitatio. 4.

Lex hæ ad petitionem hereditatis pertinet. 5.

1 Antonia petebat hereditatem a Titio, qui erat institutus heres ab amita Antoniæ, quod hæc facere potest, si probet testamentum non esse justum, vel Titium
2 non esse capacem, nam qui allegat vitium testamenti vel incapacitatem heredis, illud debet probare, quia pro testamento in dubio præsumitur, *l.* 5. *ff. h. t. Menoch. l.* 4. *præsumt.* 5. *& præsumt.* 10. *&* 21. *n.* 24. *Masc. concl.* 1359. *Mantic. de conject. ult. volunt. l.*
3 2. *tit.* 9. Collige: Qui negat alteri jus esse aliquid faciendi, v. g. testandi, vel hunc vel illum heredem instituendi, debet hoc
4 probare, modo illud sit ex iis, quæ regulariter sunt permissa, secus si sint regulariter prohibita, *l. ab ea part.* 5. *ff. h. t. Facian. lib.* 1. *de prob. cap.* 52. *Umm. ad Process. d.* 15. *num.* 10. Sic si heres negaret tantum esse in bonis, quantum testator legasset, heredis est probare negativam, nisi pro se habeat Inventarium, quo casu legatarii deberent contrarium probare, *l. cum de lege* 17. *ff. h. t. Covarr. lib.* 2. *resol. c.* 6. *num.* 4. *Mascard. concl.* 887. *num.* 7. *Decius in repet. rubr. de novi operis nunt. num.* 37. *& seq.*
5 Sed recte notat *hic Cujac.* legem hanc ad petitionem hereditatis pertinere, quod etiam verba finalia insinuant. Ideoque si Antonia voluisset bonorum possessionem petere, *ex l. fin. C. de Divi Adriani Edicto tollendo*, non fuisset admissa, si voluisset probare, Amitam non potuisse testari, nec Titium potuisse heredem institui, neque alias solemnitates adhibitas, nam si nullum visibile vitium in testamento, hæc omnia ad petitorium fuissent rejicienda. *Castr. hic.*

L. Cum res. 12.

SUMMARIA.

Dominium quomodo probetur? 1.

Venditor non tenetur emtorem inducere in vacuam possessionem. 2.

Vacua possessio ad transferendum dominium non est necessaria. 3.

Qui habet causam a me, non potest mihi referre quæstionem dominii. 4.

Si venditor non est dominus, non potest dominium transferre in emtorem. 5.

1 Dominium probatur non instrumentis tantum, imo nec instrumentis præcise, si in iis quis dominus appelletur, sed debet dominium ita probari, si doceatur 1. factam fuisse venditionem ab eo, qui jus dominii habuit: 2. Introductum esse emtorem in vacuam possessionem: 3. Pretium numeratum esse, §. *vendita* 41. *Instit. de R. D.*
2 Colligunt nonnulli ex *hac l.* Venditorem teneri emtorem inducere in vacuam possessionem. Vid. *Wesenb. in r. de contr. emt. num.* 13. *Gedd. in l.* 188. *de V. S.* Sed communius id Negant *DD.* quos recenset hic *Gilken. per l.* 38. *de contrah. emt. & Donell. & ibi Hillig. lib.* 4. *cap.* 19. *& Phil. Matth.*
3 *ad l.* 11. *de R. J.* qui ad hanc legem respondent, hic probandam esse inductionem in vacuam possessionem, non tanquam sit ad transferendum dominium necessaria, nam & hic emtionis factæ & probati pretii fit mentio, quorum neutrum tamen ad dominium est necessarium, cum ex alia etiam quam emtionis causa adquiri possit, & in emtione etiam sine pretio; si fides de pretio habita, sed quia ex facto evenisse mulier proposuerat, & ideo cogitur fundamentum intentionis suæ approbare, *Donell. d. l.* & ad *hanc l.* Quomodo autem dominium probari possit, de eo videatur *Mascard. concl.* 538. *& multis seqq. Ricc. dec. coll.* 311. & quos hic in collectaneis congessit *Barbos. num.* 7. Ex *hac l.* etiam volunt probare *DD.* instrumentis non probari dominium, quos congessit *Masc. concl.* 541. *num.* 1. sed ut aliquo modo id probari possit, sententia tamen hujus legis hæc non est, ut observavit *Gilken. hic in princ. Glossa hic* repetitur, quæ vult quod ille,
4 qui habet causam a me, non possit mihi referre quæstionem dominii, quam glossam hic commendat *Castr. num.* 11. *& Menoch.*

noch. l. 6. præsumpt. 63. *num.* 7. *& Barb. hic*
3 *num.* 9. Sed & Venditorem dominum fuis-
se probandum est, nam si venditor domi-
nus non fuisset, non potuisset dominium
transferre in emtorem, quod hic etiam
monet *Castr. & Masc. concl.* 613. *num.* 5. &
quos *hic num.* 11. allegat *Barbosa*, illud
non opus est admonere, si diutina pos-
sessio accedat, non opus esse probare ven-
ditorem dominium, nam præscriptione tutus
est emtor.

L. Non epistolis. 13.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Decisio cum ratione decidendi. 3.
*Verba enunciativa transferunt onus proban-
di in adversarium.* 4.

1 Habebam Ancillam per errorem pro so-
rore & petieram arbitrum ad dividendam
2 inter me & illam hereditatem, Quæritur;
an ob id sit consanguinea mea? Resp. quod
non, quia natalibus vel solemnitate ad-
optionis id probandum. Sed *cui incumbet*
3 *probatio*; Resp. quia præsumtio ex tali
nominatione oritur, ideo probatio incum-
bit mihi, quod sit ancilla, quia hæc ver-
ba in epistola pronunciata erant propter
aliud, scilicet pro dividenda hereditate,
4 ideoque dicunt verba enunciativa transfer-
re onus probandi in adversarium, maxime
si principaliter propter se prolata, non in-
cidenter & propter aliud, *l.* 1. §. 12. *ff. de
agnosc. lib. Castrensis hic n.* 4. *Mascard. concl.*
700. *n.* 34.

L. Non nudis. 14.

SUMMARIA.

*Nuda patris asseveratio, vel ementita
apud magistratum census facta professio,
liberos non constituit, qui liberi non
sunt.* 1.
*In contractibus ex nuda professione quis te-
netur.* 2.
*Oritur tamen ex ejusmodi patris professione
præsumtio pro filio.* 3.
Filiationis probatio remissive. 4.
*Regula, quod nominatio filii non sit legi-
tima probatio filiationis, quatuor modis
limitatur.* 5.

1 Nuda asseveratio Patris, vel ementita
apud Magistratum census facta professio,
liberos eos nobis non constituit, qui libe-
2 ri non sunt, ratio in *l. præced.* sed cur in
contractibus ex nuda professione v. g. me
tibi debere 100. aliquis tenetur, & non
in hac professione filiationis vel fraterni-
tatis, de qua in *l. præced.* Resp. *hic Sich.
num.* 3. & alii, quod obligationes ex so-
la voluntate nostra dependeant. Sed filia-
tio non aliter nisi per generationem na-
turæ aut per adoptionem fieri potest, quæ
ratio in textu insinuatur, quia autem ex
3 hac professione oritur præsumtio pro illo,
quod filius sit, ergo Pater qui hoc negat,
suam negativam tenetur probare, quod
probabit, si demonstrabit, hunc alterius
esse filium. Si igitur asseveratio filiationis
præsumtionem pro filio inducit, ita ut
contrarium asserentes teneantur id proba-
re, merito colligetur ex *hac l.* Tractatio-
nem, qua quis habitus fuit pro filio, præ-
sumtionem filiationis inducere pro filio,
4 *Mascard. concl.* 78. & quos allegat hic pro-
lixe *Gilkenius & pro more suo Barbosa*,
qui & plurimos citat tractantes, quomo-
5 do filiatio probari possit. Sed hæc Regu-
la, quod scilicet nominatio filii non sit
legitima probatio filiationis, a *Menoch. lib.*
2. *A.Q. casu* 89. *num.* 78. *& seqq.* quatuor Mo-
dis limitatur: I. Quando nominatio in eo
actu facta esse, ut non possit nisi filio
convenire: II. Si geminata sit nominatio.
Sed de hac declaratione dubito, nam hic
etiam duplex actus reperitur, scilicet ad-
severatio & professio forte census, & ta-
men non plene probat filiationem, sed
tantum præsumtionem aliquam inducit: III.
Si facta fuerit præsente filio licet inciden-
ter, sed ipse *Menoch.* id intelligit, quod
semiplena probatio exinde exurgat, licet
melius præsumtio hæc dicatur: IV. Ut
non habeat locum in antiquis. Sed in an-
tiquis etiam partem contrarium probari
posse, si testes adsint aut instrumenta,
quamvis in antiquis difficilius habeantur pro-
bationes.

L. Vis ejus. 15.

SUMMARIA.

*In præjudicialibus actionibus officio judicis
incumbit, ut constituat, quis probandi
onus sustinere debeat?* 1.
*Duas difficultates circa hanc l. Petrus Bar-
bosa movet.* 2.

Quan-

Quando liber homo per vim adducitur, non acquiritur possessio illi, qui hanc vim commisit. 3.
Consectaria ex h. l. *n.* 4.
Adversus spoliatum ex spolio agentem admittitur exceptio, quæ concludit, eum non possedisse, vel possidere non potuisse. 5.
Violenta possessio non liberat ab onere probandi. 6.
Homo liber ab alio vi detentus potest aufugere, sicut & injuste captus. 7.
Injuste incarceratus præstito juramento de redeundo non tenetur redire, si redeunti imminet periculum vitæ immeritum. 8.

1 In præjudicialibus actionibus officio judicis incumbit ut constituat, quis probandi onus sustinere debeat. Igitur in hac specie debet inquirere, quis sine dolo in quasi possessione libertatis vel servitutis sit, *l.* 14. *ff. h. t. l. Titia* 24. *ff. sol. matr.* quando igitur quis me ut servum detinet violenter, quamvis ille sit in possessione, possessio tamen hæc vitiosa est, & ideo eum
2 onere probandi non liberat. Sed duas difficultates circa hanc legem *Petrus Barbosa in l. si de vi* 37. *ff. de judic. n.* 254. movet. Nam 1. hic dicitur, servo non incumbere onus probandi suam libertatem, quando allegat, dominum eum violenter possedisse, cum tamen servus fugitivus non sit in bona fide, per *l.* 1. *C. de serv. fugit.* Sed resp. Servum hic non ob fugam constitui in quasi possessione libertatis, sed potius quia antequam dominus per vim eum constituerit in quasi possessione servitutis, ipse erat in quasi possessione libertatis bona fide: 2. Difficultas, quod licet dominus servum per vim possederit, quia tamen servus fugiendo sui furtum fecit, ultimum delictum, ultima spoliatio debuit considerari, sed accurate pro more suo respondet
3 *d. Petr. Barbos. num.* 264. *& seqq.* quando liber homo per vim adducitur, non acquiritur possessio illi, qui hanc vim commisit, *l. si quis liberum* 20. *ff. h. t.* Nam hominis liberi nulla est possessio, & ideo ille per vim possessus, fugiendo non privavit illum detentorem sua possessione, quia eum nunquam habuit, neque per rerum naturam in libero homine habere potuit. Atque hæc ex suo patrueli fideliter & pro-
4 lixe hic tradit *Aug. Barb.* Unde etiam Consectaria colliguntur: 1. Quando exceptio injustæ possessionis concludit, injusto possessori nullam omnino fuisse quæsitam possessionem, tunc Restitutio impeditur, quæ non conceditur, nisi illis, qui, cum possiderent, ab ea possessione fuerunt dejecti, *Ant. Gabr. l.* 5. *comm. concl. tit. de restit. Spol. concl.* 1. *num.* 66. *Panormit. in c. item cum quis* 6. *n.* 9. *X. de restit. spol. Petr. Barb. d. l. num.* 268. *Aug. Barb. hic num.* 8. & crimen objectum, quando inficit jus possidendi, obstat agenti ex spolio, *Panormit. in*
5 *d. c.* 6. *num.* 9. Generale enim est, quod adversus spoliatum ex spolio agentem admittatur Exceptio, quæ concludat enim, non possedisse, vel possidere non potuisse, *Menoch. rem.* 1. *rec. poss. num.* 334. *& seq. Petr. Barb. ad d. l.* 137. *num.* 269. *de*
6 *judic.* II. Violentam possessionem non liberare ab onere probandi, *Mascard. concl.* 1201. *num.* 68. sicut etiam possessio, cui jus commune resistit, non liberat ab onere probandi. Exemplo decimarum hoc confirmat *Masc. d. l. num.* 66. *& Dn. Carpz. p.*
7 1. *Jurispr. Const.* 16. *def.* 23. III. Hominem liberum ab alio vi detentum posse aufugere, & injuste captum licite posse aufugere, *Farinac. q.* 30. *num.* 120. *& seqq. & Tiraq. de retr. Consang. præfat. n.* 69. & quos *hic* allegat *Aug. Barb. num.* 13. Illud autem dubium, quod hic in fine *a Barb.* dicitur,
8 quod injuste carceratus præstito juramento de redeundo, non teneatur redire, namque non videtur hoc universale, imo nec conscientiæ tutum, & ipsi *DD.* restringunt ad eum casum, quando redeunti immineret periculum vitæ immeritum, *Farin. d. l. n.* 126.

L. Sive possidetis. 16.

S U M M A R I A.

Casus legis, n. 1.
Quæstio inde deducta cum decisione. 2.
Qui semel fuit dominus, ille etiamnum dominus esse præsumitur. 3.
Qui olim possedit, etiamnum possidere videtur. 4.

1 Post mortem Patris inter filiosfamilias & emancipatos erat lis de prædio, quod emancipati sibi donatum asserebant, illi
2 negabant, Quæritur: *cui incumbat probatio?*

tio? Resp. Imper. per dilemma: aut filiifam. possident, & emancipatis ut actoribus incumbit probatio, *l. 1. & 2. h. t.* aut emancipati possident, & sibi donatum esse dicunt, & quamvis alias possessio liberet a probatione, *l. fin. C. de R. V.* & ab allegatione tituli, hi tamen quia prædium paternum fatentur & sibi donatum asserunt, & quia bonorum paternorum dominium in filiosfamilias continuatum, & res in eodem statu manere præsumitur, *Menoch. lib. 6. præs. 26. num. 3. Everh. in loc. 90. a tempore ad tempus num. 16. Masc. concl. 550. num. 1.* ideoque his etiam incumbit probatio. Unde duo ex *hac l.* probantur:
3 I. Qui semel fuit Dominus, ille etiamnum dominus esse præsumitur per tradita *Mascard. concl.* 551. *Menoch. lib. 6. præs. 62.* quod non tantum in ipsa persona, quæ olim possedit, sed etiam in herede ejus, v. g. filio locum habet, de quo *hac lex* loquitur, *Masc. d. l. num. 4. Menoch. præs.*
4 62. *num. 7.* II. Qui olim possedit, etiamnum possidere videtur, & ex possessione de præterito colligitur præsumtio in præsenti, *Menoch. l. 6. præs. 64. Masc. concl.* 1202. & quos hic *Barbosa* multis allegat *num.* 8. Quamvis autem hoc *DD.* multi, præsertim *Ant. Gabr. l. 1. comm. concl. 10. tit. de præsumpt. num. 2. & 3. Masc. d. concl. num. 22. Menoch. præs. 64. num. 24.* putent, hanc Regulam in mobilibus non obtinere, eo quod mobilium neglectior videatur custodia, *l. si rem mobilem 47. de acquir. possess.* de sententia tamen hac merito dubitandum, an sit universaliter vera? Nam si quis rem mobilem tempore litis motæ possedit, adhuc possidere præsumitur, *l. 4. C. ad exhib. Menoch. d. l. num.* 28. Et, si quis nuper possedit rem mobilem, videtur etiamnum possidere, *Sich. hic, Menoch. d. l. num.* 31. Unde apparet arbitrariam hanc esse quæstionem, & judici æstimandam ex personarum & rerum qualitatibus, & forte ad hoc proderit hæc præsumptio, ut si non plena probatione, saltem juramento doceat translationem dominii.

L. Matrem tuam. 17.

SUMMARIA.

Casus legis, ejusque decisio. 1. 2.
Objectio. 3.
Quando in favorem libertatis aliquid præsumendum. 4.
Qui fundat se in tempore, semper illud tenetur probare. 5.
A tempore ad locum frequens est argumentatio. 6.

1 Petebat quis Paulinam ut ancillam, illa se ancillam fuisse factam, sed post manumissam, & deinde fratribus suis nullam moveri controversiam excipiebat.
2 Resp. Imperator in secundo argumento, nullam esse consequentiam, prius vero esse probandum. Sed quomodo onus probandi fæminæ imponitur, cum tamen si mater aliquo tempore libera fuerit, potius pro libertate sit respondendum? *l. in*
3 *ambiguis de R. J.* Alii respondent hic, Paulinam fuisse in possessione servitutis, & ideo proclamasse in libertatem: quod aliis displicet, quia ex voce *defensionis* concludunt, hic ream fuisse Paulinam, & ideo alii intelligunt *hunc textum*, quod Paulina non tantum petierit se absolvi, sed etiam pronunciari ingenuam; nam hæc sententia contra omnes ipsam defenderet, ideoque *Castr. hic & Sich.* pluribus agunt de differentia, utrum tantum absolvat a petitione actoris, an etiam dominus vel liber pronunciet, & hoc ultimo casu sententia proderit contra omnes, per *l. 15. ff. de except. rei jud.* & *ibi Zas.* & nos
4 alibi. Sed videtur obstare favor libertatis, ob quem præsumendum videtur, post manumissionem Paulinam esse natam. Sed resp. *P. Barbosa ad l. 1. pr. num. 5. ff. sol. matr.* hic sermonem esse de eo casu, ubi substantia rei probata non est sufficienter: Aliud est, si substantia sit probata, & circa aliquam qualitatem maneat ambiguitas, tunc enim favore libertatis præsumitur id, quod libertati est utilius. Colligunt omnes Interpretes ex eo, quod Paulina debeat probare, se post manumissio-
5 nem esse natam, hanc Regulam: Quod qui fundat se in tempore, sive agat, sive excipiat, semper debeat illud probare, *Masc. concl. 997.* & quos allegat *hic Barbosa*, quod exemplo alio declarat *hic Castr. num. 3.* si ego contra te hypothecaria actione, & tu excipias de dominio, ego autem replicem, mihi rem prius fuisse obligatam, tempus præcise probandum, ex

quo

etiam id deducitur, si testis deponat de actu, qui tempore aliquo prodesset, vel noceret producenti aut producto, alio tempore non prodesset vel noceret, ideo testem specifice de tempore quærendum esse, *c. cum Joannes X. de Instrum. Klock. consil.* 29. *num.* 528. *vol.* 1. Atque eadem
6 ratio loci, *Sich. hic num.* 3. *Masc. d. l.* cum a tempore ad locum frequens sit argumentatio, *Hippol. Riminald. cons.* 363. *vol.* 4. *num.* 212. *Decian. cons.* 8. *num.* 153. *vol.* 1. & alii.

L. Cum pretibus. 18.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Decisio. 2.
Tamdiu verbis instrumenti credendum, donec probetur contrarium. 3.
Fides instrumenti tamen per testes, vel aliud instrumentum convelli potest. 4.
Subscribens scripturæ eam videtur approbare. 5.

1 Commodo tibi usum prædii, facto desuper instrumento; sed tu inscribi curas,
2 quasi tibi denegaverim, Resp. admittendum me esse ad probationem contrarii.
3 Nota bene: Tamdiu verbis instrumenti credendum, donec probetur contrarium; Est enim præsumtio pro instrumento, quod *DD.* passim inculcant, quod hic enumerat
4 *Barbosa.* Sed *quomodo fides instrumenti convelli potest?* Respondeo, id vel per ipsos testes instrumento descriptos, si dicant contrarium esse actum, non si dicant se non recordari; vel per alios, vel per alia instrumenta posse probari, de quo *hic DD.* & *Masc. concl.* 920. *Covar. lib.* 2. *resol. cap.* 13. *n.* 13. *Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 105.
5 & alii. Colligitur etiam: Subscribentem scripturæ eam videri approbare, nisi doceat dissensum suum adfuisse, *l.* 2. *C. de reb. alienis non alien. Mascard. concl.* 1358. *Menoch. l.* 3. *præs.* 66.

L. Exceptionem. 19.

SUMMARIA.

Exceptio dilatoria quando proponi & probari debeat. 1.
Limitatio. 2.
Lex hæc generaliter quidem loquitur, ex ratione tamen juris restringi debet. 3.
Lex videtur corrigenda. 4.

1 Exceptio dilatoria (per quam hic *DD.* communiter intelligunt in specie eam, quæ non Personis judicis vel adversarii opponitur, per *l. pen. & ult. C. de except.* sed quæ ipsam petitionem differt, ut est exceptio pacti temporalis) initio quidem ante litem contestatam proponi, sed tunc saltem probari debet, quando actor probaverit suam intentionem, v. g. convenis me ob debitum centum florenorum, ego excipio, me non debere, aut si deberem centum, non deberem, nisi post nundinas
2 propter pactum. Ceterum ea, quæ personis opponuntur, ante litem contestatam proponi & probari debent, *d. l. fin. l. ita*
3 *demum* 13. *C. de Procur.* Fateor quidem *hanc legem* in genere loqui de exceptione dilatoria, & tamen ratio juris non aliud infert, quam ut ita restringatur, nisi lectionem legis hujus sollicitare & pro *dilatoriam* velimus legere *peremptoriam*, cum *Donello ad l. pen. & ult. C. de except. num.* 9. *Bacch. in Treutl. disp.* 26. *vol.* 2. *th.* 7.
4 *lit. D*, quod suo loco relinquo. Nec absurdum puto, ut in tot descriptionibus error ab amanuensibus fuerit commissus, præsertim cum mihi, semper dura visa sit ea explicatio, quæ verba generalia ad exemplum minus frequentatum restringit: quando autem dilatoria exceptio probanda, suo loco dicetur.

Auth. At qui semel.

SUMMARIA.

Hæc lex præcedentem declarat, non corrigit. 1.
Qui bis vel ter testes produxerit, non debet alios quarto producere. 2.
Limitationes. 3.
Si attestata sunt publicata, & partibus didicita, non licet novos testes producere. 4.
Exceptiones ab hac regula. 5.
Si judex decernat attestata esse publicanda, ab eo decreto admittenda est appellatio. 6.
In iis, quæ nondum inferunt gravamen, sed tantum minantur, non opus est appellatione, sed sufficit protestatio. 7.

1 Hæc declarat, non corrigit *l. preced.*
2 Regula duplex est: I. Qui bis vel ter testes produxerit, non debet alios quarto producere: quia periculum, ne attestata didi-

3 didicerit. Quod limitatur: 1. Nisi productio testium aliquot diebus continuis fieret, maxime si omnes primo nominasset: 2. Nisi sibi reservaverit quartam productionem, cum tertio produceret ex justa causa, *arg. Nov.* 90. *cap.* 4. *ibi, non ut concluserit*: 3. Nisi juraverit modo in *Auth.* præscripto, quod juramentum non potest sine speciali mandato præstari a procuratore, nec a consorte uno, *Dn. Mevius p.* 5. *dec.* 391. *&c.* remitti autem non potest, nisi metus perjurii, aut impedimentum sit notorium, *Dn. Mev. p.* 5. *decis.* 201. *conf. Hillig. in Don. l.* 24. *c.* 3. *lit. B.* Sed Recessus imperii solemnitatem quartæ productionis in tertiam refundit, ut dictum supra ad *l.* 1. *de dilationibus*. Ceterum quia hæc materia a *Gilkeno hic* exacte tradita, nolo hic id pluribus tradere, præsertim cum raro id occurrat, ut quis quarta vice testes producere velit, Conf. *Donell.*
4 *lib.* 25. *c. ult.* II. Regula: Si attestata sint publicata & didicita partibus, non licet novos testes producere, ob metum scilicet
5 subornationis. Excipiunt nonnulli 1. causam Appellationis, *l. eos* 6. §. *si quis* 2. *C. de appellat. l. per hanc* 4. *C. de temp. appell. Const. Spir. anno* 1600. §. (*Es seyn in dem*) *gravaminibus &c. P.* 3. *Ordin. Camer. c.* 33. §. 2. Sed videtur verius Causam Appellationis non esse excipiendam, per *Clement. ult. de testib. Gail. lib.* 1. *obs.* 105. *num.* 2. *Hartm. Pistor. l.* 4. *q.* 24. *& Carpz. p.* 1. *Jurispr. Const.* 21. *def.* 2.: 2. Exceptio est, si probatio non sit contraria actioni; nam tunc etiam post didicita attestata rei probatio admittitur, v. gr. Si Titius Bertham dicat secum sponsalia contraxisse; Bertha fateatur sponsalia contracta, sed se esse consanguineam Titii, vel Titium esse servum, Vid. *Dauth. de testam. rubr. qui testamentum facere possint n.* 135. *Anton. Gabr. tit. de testib. concl.* 21. *Mascard. concl.* 134. *Camillus Borellus lib.* 2. *dec. tit.* 9. & quos hic citat *Barb. Ummius ad*
6 *proc. d.* 16. *n.* 9. Sed si judex decernat, attestata esse publicanda, ab eo decreto admittenda est appellatio, *Dn. Mevius p.* 2. *dec.* 52. Et sufficit, si contra decretum
7 fiat protestatio. Nam in iis, quæ nondum inferunt gravamen, sed tantum minantur, non opus est appellatione, sed sufficit protestatio, quæ jus protestantis illæsum conservat.

L. Si de possessione. 20.

SUMMARIA.

Casus atque sensus legis. n. 1.
Qui instrumentum surripuit, vel discerpsit, ille præsumitur habere malam causam. 2.
Is qui jussus est edere instrumenta, & non facit, habetur pro convicto. 3.
Et contra eum potest jurari in litem. 4.

1 Eutychia instrumentum emtionis, in quo emta erat, surripit, & vindicat se in libertatem, & ipsi ut actrici incumbit probatio, si vero ipsa in quasi possessione libertatis sit, tunc probatio incumbit actori Domino, qui intentionem suam probabit, si probaverit, illam instrumentum emtio-
2 nis surripuisse. Nota bene: Qui instrumentum surripuit vel discerpsit, ille præsumitur habere causam malam, & hæc præsumtio sufficit ad condemnationem, *Masc. concl.* 981. *Farin. q.* 155. *n.* 33. & quos al-
3 legat *hic Barbosa*. Colligunt etiam: Eum, qui jussus est edere instrumenta & non facit, habendum pro convicto, *Hillig. lib.*
4 23. *c.* 7. *lit. I*, & contra eum jurari posse in litem, *Pruckm. vol.* 2. *cons.* 19. *n.* 97.

L. Ad probationem. 21.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Decisio cum ratione decidendi. 2.
Fundus mea pecunia emtus non est meus, nisi exceptis quibusdam casibus. 3.
Instrumentum non nocet ei, qui se in illo obligavit. 4.
Spoliatus ante omnia est restituendus. 5.

1 Crispus duobus modis probare vult, prædium ad se pertinere: 1. quod habeat emtionis instrumentum: 2. quia res ejus pe-
2 cunia emta. Resp. Imperator ex neutra ratione id sequi: non ex prima, quia instrumenta non prosunt, nisi ei, qui in eo nominatus, per *hanc l. & hic Bl. n.* 2. & ceteris, *Dn. Carpz. l.* 6. *resp.* 8. *num.* 12. jam vero non fuit nominatus in illo instrumento; non ex secunda, per *l.* 6. *C. de rei vind. l.* 1. *C. si quis alteri vel si-*
3 *bi &c.* Nam fundus mea pecunia emtus non est meus, nisi sim, 1. Miles, aut 2. Pupillus, aut fundus ex pecunia dotali emtus, per *l. res qua ff. de jure dot. Gil-*
4 *ken. hic*. Colligunt ex hac *l.* etiam: Quod instrumentum non noceat ei, qui se in

illo non obligavit, *Vivius dec.* 342. *num.* 1. *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 91. *in fine*, *Axiomata Barbosæ nuper edita lib.* 9. *cap.* 73.
5 *axiom.* 9. Probant etiam, licet spoliator objiciat spoliato exceptionem injustæ possessionis, non tamen eam exceptionem excludere regulam, quod spoliatus ante omnia sit restituendus, *P. Barb. ad l.* 37. *de judic. n.* 270.

L. Ad probationem Servitutis. 22.

SUMMARIA.

Per media impertinentia non debet fieri probatio. 1.

Legis intellectus. 2.

1 Sæpius dictum, quod per media impertinentia non debeat fieri probatio. Sic non valet sequela: Glyconis mater serviles operas exercuit, & fratres Glyconis. Ergo etiam Glycon est servus. Prius enim potest fieri conniventia Glyconis ipsius non necessitate juris; nec posterius concludit, quia potuit Glycon antea manumissus es-
2 se. Hæc autem lex intelligenda est de eo casu, quod Glycon est in quasi possessione libertatis.

L. Actor. 23.

SUMMARIA.

Non tenetur reus contrarium probare, quamvis actor intentionem suam non probaverit. 1.

Quandoque negativa probari potest. 2.

Quicunque aliquid dicit vel affirmat, probare illud tenetur. 3.

In definienda negativa non tam verba, quam sensus verborum attendi debet. 4.

Negativa divisio & subdivisio. 5.

1 Quando actor dicit probare se intentionem suam non posse, Quæritur: *an contrarii probatio incumbat Reo?* Negatur per *l. ult. C. de rei vind.* & ob hanc rationem: quia per rerum naturam negativa non potest probari, scil. infinita, nam restricta ad quantitatem, qualitatem, locum & tempus potest probari, *arg. l.* 77. §. 25. *de legat.* 2. *l. optimam* 4. *C. de contrah.*
2 *stipul.* & sim. sane negativa juris probari potest, *l. ab ea parte* 5. *ff. de prob. ibique auctor. num.* 1. sicut & alios casus recenset *Herculan. in tr. de probanda negativa.* Col-
3 ligitur ex *hac l.* 23. Eum, qui aliquid dicit & affirmat, debere id probare, neque attendendam esse dignitatem actoris. Nam licet nobilis quid dicat, sordidus & infamis quid neget, illi tamen incumbit probatio, *Masc. concl.* 36. *num.* 13. *Facian. l.* 1. *de prob. c.* 6. *n.* 9. *Umm. ad proc. disp.* 15. *n.* 7. Secundam Regulam quod at-
4 tinet, sc. quod negativæ per rerum naturam nulla sit probatio, ita declarant, ut in definienda negativa, non tam verba quam sensus verborum debeat attendi, *Facian. de prob. l.* 1. *c.* 29. *& seq. Ummius d. disp.* 12. *num.* 18. *Struv. exerc.* 28. *th.* 6.
5 Negativa autem vel est juris vel facti, nam ad hanc etiam negativa qualitatis potest referri, negativa facti est vel infiniti, vel determinati, hoc, non illud, potest probari, v. g. si negativa sit determinata ad certum tempus vel locum, tunc ea potest probari, *l. optimam C. de contrah. stipul. DD. hic & Umm. d. l. Don. & Hillig. lib.* 25. *c.* 2. & quos hic allegat *Barb. Berlich. p.* 1. *c.* 37. Sic negativa prægnans, quæ continet affirmationem, probari potest, *l.* 8. *ff. h. t. c.* 5. *X. de renunc. Conf. Nobiliss. Dn. Struv. ad h. t. in Pand. n.* 6.

L. Jubemus. 24.

SUMMARIA.

Processus quando quis in judicio suspectum producit instrumentum. 1.

Ex delicto coram judice commisso potest quis puniri sine accusatione, ex officio judicis. 2.

Limitantur ea, quæ num. 1. *traduntur.* 3.

Producens instrumentum suspectum non puniendus est pœna falsi ordinaria, sed alia minori arbitrio judicis. 4.

1 Qui instrumentum suspectum, v. g. si in substantialibus rasuræ appareant, *c. cum venerabilis* 7. *X. de religios. dom. c. ex litteris* 9. *X. de fide instrum.* vel si in margine quid additum magni præjudicii, vel alia indicia adsint, de quibus *Masc. concl.* 740. in judicio producit, si veritatem scripturæ probare non possit, debet detineri in ju-
2 dicio & de crimine ulterius inquiri. Unde colligunt DD. Ex delicto coram judice commisso, aliquem puniri posse sine accu-
3 satione, officio judicis. Sed quæritur I. *Quale vitium requiratur, ut producens instrumentum suspectum, ut falsarius possit detineri?* & communiter hoc de vitio manifesto & visibili intelligunt, quod ex rasura

tura vel simili oritur; *Menoch. lib. de præsumt. q.* 99. *num.* 8. *Mascard. concl.* 739. *n.* 6. Ideoque recte monet *Gilken. num.* 7. suspectum instrumentum non esse definiendum ex persona illud exhibentis vel facientis, ut *Gl. & Sich. & Castr. hic*, nam hoc non est patens & visibile vitium: II. Quæritur, *an etiam ad punitionem Judex pervenire possit?* & communiter hunc textum ita intelligunt, uti *DD.* non tantum hic, sed & *Menoch. d. l. numer.* 7. quam sententiam mihi probabilem reddit *l. nul-*
4 *lum* 14. *C. de testib. in tit. seq.* Fateor tamen producentem tale instrumentum non puniendum esse pœna falsi ordinaria, sed alia minori arbitrio judicis, ut hic *Castr. n.* 1. ex Regula vulgari, quod ubicunque aliquis ex præsumtionibus condemnandus est, non ordinariam, sed aliquam minorem extraordinariam eligendam esse.

L. Sciant cuncti. fin.

SUMMARIA.

In criminalibus actionibus non sufficiunt indicia communia, vel præsumtiones communes, sed requiruntur probationes luce meridiana clariores. 1.

Limitatio. 2.

Crimina etiam instrumentis apertissimis possunt probari. 3.

Ex indiciis & præsumtionibus etiam aliquis in criminalibus convinci potest. 4.

Taliter tamen convictus non afficiendus est pœna ordinaria. 5.

An & quatenus quis ex pluribus coacervatis indiciis corporaliter puniri possit? 6.

An tortura tali decernatur? 7.

1 In criminalibus actionibus non sufficiunt indicia communia, vel præsumtiones communes, sed evidentiora argumenta, itaque vel Testibus vel instrumentis vel indiciis manifestissimis & liquidissimis probari debent. Solet hæc *l. fin.* quotidie allegari ad probandum, quod in criminalibus requirantur probationes luce meridiana cla-
2 riores *DD. hic* allegati a *Barbosa*; quod tamen solent limitare, si criminaliter agatur ex crimine, non si civiliter agatur ad pœnam parti applicandam, *Cephal. consil.* 141. *num.* 22. Colligitur ex *hac l.* I. Quod crimina etiam instrumentis apertissimis pos-
3 sint probari. Nam licet regulariter crimina non probari per instrumenta velint *Doctores communiter*, nisi crimen scribendo committatur, aut nisi conjuratio sit contra Principem illicita fœneratio, perjurium, hæresis, aut nisi adminiculum sit, quod probandum est, ut *Farinac. q.* 84. *Clarus §. fin. q.* 54. *Masc. concl.* 461. & alii: rectius tamen regulam contrariam ex *hoc textu* firmat *Dn. Anton. Matthæi in lib.* 49. *ff. tit.* 15. *cap.* 5. *num.* 1. qui etiam adducit *l.* 2. *C. quorum appell. non recip. & l. in*
4 *exercendis* 15. *C. de fide instrum.* II. Colligimus ex indiciis & præsumtionibus etiam aliquem in criminalibus convinci posse, ut & per *d. l.* 2. *quorum appellat. non recipian-*
5 *tur.* Sed taliter convictum non esse pœna ordinaria afficiendum volunt, *Menoch. lib.* 1. *præs.* 97. *num.* 23. *& seq. & lib.* 2. *A. Q. casu* 297. *num.* 4. *Gomez t.* 3. *res. c.* 12. *num.* 25. *Tiraq. de pœnis temp. causa* 27. *Farin. q.*
6 86. *num.* 78. *& seq.* ubi dicit, ne quidem ex mille indiciis aliquem corporaliter puniendum, quod & *Wesenbecius* sæpius inculcat. Sed ab his recedit novissime *Dn. Ant. Matth. d. tr. tit.* 15. *cap.* 5. nec contemnendis rationibus. Sed non facile recedendum putarem a sententia communi, nisi tot indicia prægnantissima concurrant, quot ibi in exemplis conjungit *Anton. Matth.* ubi facile quivis videret, aliter rem
7 esse non posse. In collegiis si talia indicia prægnantia ostendantur, solet tortura dictari. Sed ea ratio periculosissima, cum possit eludere torturam, ideoque tali casu potius approbarem sententiam communem, & extraordinariam pœnam dictarem.

TITULUS XX.

De Testibus.

Lex prima non est authentica, aut nec legitur in judiciis allegatur.

L. Sibi tibi. 2.

SUMMARIA.

Ingenuitas per solos testes non potest probari. 1.

Limitatio. 2.

Intellectus legis. 3.

1 Ingenuitas per solos testes non potest probari, quia parentes liberos suos a nativitate profiteri debuerant, ut hoc modo

prompta esset ingenuitatis probatio, & suspecta est etiam testium fides in re tam perplexa & diuturna, præsertim quando ingenuum quis se dicit, qui perfectioris
2 est ætatis. Exceptio habetur in *l. 6. tit. seq.* scilicet si natalium testimonium amissum. Sed aliter hanc legem interpretantur *Donellus lib.* 25. *cap.* 15. *lit. L, Castr. & Sich. hic* & alii, qui negant hunc sensum, solis Testibus non probari posse ingenuitatem, eo quod causa status iisdem regulis, quibus aliæ, regatur, *l.* 30. §. *pen. ff.*
3 *de jurejur.* Ideoque versiculum ultimum ita intelligunt, quod non solis Testibus, sed etiam documentis ingenuitas probari possit, id quod ex *l.* 1. §. 1. *ff. si quis cautionibus* probare satagunt. Sed fateor hanc exceptionem duram. Nam licet concedam verba: *Soli non* ita explicari posse, non video tamen vocem: *sufficiunt* quadrare. Ideoque *hic* Regulam esse puto, exceptionem in *d. l.* 6. & ideo in subsidium testes admitti.

L. Etiam jure civili. 3.

SUMMARIA.

Domesticorum testimonium omni jure improbatur. 1.
Limitationes. 2.

1 Domesticorum testimonium, *Auctor in l.* 24. *ff. h. t. num.* 1. id est, Parentum, Liberorum, Fratrum, & omnium in eadem domo habitantium, & qui ejusdem cognationis sunt, vid. *Menoch. arb. jud. q. lib.* 2. *cas.* 104. *num.* ... *Farin. de testib. lib.* 2. *t.* 6. *q.* 54. *reg.* 2. *num.* 139. *Mascard. concl.* 408. *num.* 8. fides non tantum jure naturali,
2 sed & civili improbatur, ut suspecta. Excipitur: I. Si quis tempore contractus domesticus fuit, sed esse desiit, *argum. l.* 1. §. 12. *ff. de quæst.* Nam tempus testimonii ferendi inspicitur, *l.* 3. §. *Lege Julia* 5. *ff. de testibus*. II. Si aliis quam domesticis probari non possit, *l. consensu* 8. §. 6. *C. de repud. Auctor in d. l.* 24. *ff. h. t. num.* 3. III. Si approbatus a partibus, ut quæ eum adhibuerunt testem in Contractu. IV. Si utrinque pariter sit domesticus, *argum. l.* 67. §. 1. *ff. de rit. nupt.* Has aliasque exceptiones vide ulterius tractatas a *Farin. d. l.* & aliis ibi allegatis doctoribus, & a *Trentac. de testib. resol.* 1. & quos hic allegat *Barbosa & Gabr. de testib. concl.* 10. *Cothm. vol.* 1. *consf.* 15. *n.* 46. *& seqq. Donell. l.* 25. *c.* 11. per totum.

L. Solam. 4.

SUMMARIA.

Sola depositio testis per se fidem non facit. 1.
Testimonia scripta, non in præsentia judicis deposita, non merentur fidem. 2.
Testis causam scientiæ sponte exprimere, vel desuper interrogari debet. 3.

1 Sola testatio testis, id est, depositio sine aliis adminiculis, v. gr. si non ab ipso judice examinetur, ut iis de facto inquirere possit, si non juramento confirmet dicta, si causam scientiæ non addat, per se fidem non facit. Sententia hujus legis, quia brevior, obscurior est: vel enim potest intelligi, quod depositio testis destituti juramento, vel causa scientiæ, vel præsentia judicis sit nulla. Sed ultimam puto
2 præferendam, scilicet quod testimonia scripta, non in præsentia judicis depositas, non mereantur fidem, *hic & l.* 3. §. 4. *ff. h. t. ibique Auctor num.* 16. Nam 1. præsentia judicis deterrere potest, ne mentiatur. 2. Judicis est æstimare, quæ fides attribuenda testi, idque æstimandum ex vultu, voce, unde trepidatio vel perfidentia cognoscitur, *Donell. lib.* 25. *c. ult. lit. F*, *Covarr. l.* 2. *resol. cap.* 13. *num.* 6. *Masc. de probat. lib.* 1. *q.* 1. *num.* 11. *Rulandus de commiss. p.* 2. *lib.* 2. *c.* 15. quamvis verum sit,
3 testis causam scientiæ sponte exprimere, vel desuper interrogari debere, *Masc. d. q.* 5. *num.* 120. *Ruland. d. c.* 2. *num.* 22. *Farin. qu.* 70. *num.* 1. *& seqq.* sed id ex nostro textu non probatur.

L. Eos testes. 5.

SUMMARIA.

Non admittendi sunt ad testimonium, qui gratiæ, vel inimicitiæ suspicione laborant. 1.
Id tamen est in arbitrio judicis positum. 2.
Testes jurent, se nec pretio, nec amore, nec timore, nec pro alio commodo testimonium dicturos. 3.
Nec illi admittendi sunt testes, qui metu alienæ potentiæ a vero deflectere possunt. 4.
Et si in penuria aliorum admittuntur, minor tamen fides illis est adhibenda. 5.

Si

Si testes alterius jurisdictioni sunt subjecti, vinculum subjectionis pro hac vice illis erit relaxandum. 6.

1 I. Testes ii non admittendi, qui gratiæ vel inimicitiæ suspicione laborant, *hic & l. ob crimen* 21. §. *fin. ff. de test. l.* 3. *C. eo-*
2 *dem*, quamvis id in arbitrio Judicis positum sit, annon interdum amico, si persona sit honesta, & quanta fides adhibenda, *arg. lib.* 3. *ff. h. t. Farin. de test. l.* 2. *tit.* 6. *q.* 55. *insp.* 5. *num.* 247. *Masc. concl.* 86. *num.* 16. *Ummius ad processum disp.* 19. *num.* 25. cum nec amicitia quævis repellat a judicio, quo minus aliquis judicis officium tueri possit, *Menoch. l.* 2. *arb. quæst. cas.* 152.
3 *num.* 12. *Auctor in l.* 2. *ff. h. t. num.* 6. & testes jurare debent, quod nec pretio, nec amore, nec timore, nec pro alio commodo, testimonium dicturi sint, *Masc. de probat. lib.* 1. *qu.* 5. *num.* 75. *Farin. qu.* 174. *numer.* 17. & quos citat *Aug. Barb. in coll. hic num.* 4. Secus si utriusque sit testis inimicus, *Auctor in d. l.* 2. *ff. h. t. num.* 4. II.
4 Nec ille admittendus, qui metu alienæ potentiæ a vero deflectere possit, & qui metuit, ne potentior in se durius consulat, ut sunt servi, filiifam. subditi, Vasalli.
5 Quamvis enim hi in penuria aliorum testium interdum admittantur, *d. l.* 8. §. 6. *C. de repud. c. veniens* 38. *in fin. X. h. t. Masc. concl.* 1298. *Farin. d. q.* 55. *insp.* 5. *num.* 205. minor tamen fides illis adhibenda,
6 *Farin. d. l. num.* 212. Et ideo si testes producentis, vel alterius adversæ partis jurisdictioni sint subjecti, his vel a parte ipsa, vel a judice aut commissario, vinculum Subjectionis relaxandum pro vice, & ratione hujus testimonii, *c.* 38. *X. de testib. Ruland. de commiss. parte* 2. *c.* 9. *num.* 4. *& parte* 1. *lib.* 5. *c.* 11. *per totum*, *Auctor in l.* 6. *ff. h. t. n.* 1.

L. Parentes. 6.

SUMMARIA.

Parentes contra liberos, vel liberi contra parentes testes esse nequeunt, etiam volentes. 1.
Limitationes. 2. 3. 4. 5.
De testimonio affinis. 6.

1 Parentes contra liberos, vel liberi contra parentes testes esse nequeunt, etiam volentes, *Auctor in l.* 9. *ff. h. t. num.* 1. Ratio *in l. fin. C. de impub. subst.* ne quidem tum, si veritas aliter probari non possit, *ob l. seq. h. t. & l. actor* 23. *tit. prec.* Hanc regulam multis ampliat *Farin. q.* 54. *num.* 156. *& seqq. & Enenkelius Baro de priv. parent. priv.* 17. *& DD.* quos citat *Bar-*
2 *bosa*, nisi 1. tractetur de ætate liberorum vel consanguinitate, *cap. preterea* 25. *quæst.* 3. *c. videtur* 3. *X. qui matrimon. accus.*
3 & sic communiter solent dicere *DD.* in negotio matrimoniali parentem pro liberis ad testimonium admitti, *Dn. Carpzov. P.* 1. *Jurispr. consi.* 16. *def.* 49. *Anton. Gabr. tit. de testib. concl.* 9. *num.* 1. *Auctor in d. l.*
4 9. *ff. h. t. num.* 2. vel 2. si adhibiti essent testes in contractibus, & sic probati ab utraque parte, *Masc. concl.* 1153. *n.* 25. *Farin. d. q.* 54. *num.* 187. vel 3. si lis sit inter duos filios, *arg. l. non solum* 67. §. 1. *de*
5 *rit. nupt.* nam tunc propter parem affectionem bene probant, *Farin. q.* 54. *num.*
6 205. *Masc. concl.* 408. *num.* 21. De affinis testimonio *vid. Auctor in d. l.* 9. *ff. h. t. n.* 4. *& l.* 4. *eod. n.* 1. *seq.*

L. Nimis grave 7.

SUMMARIA.

Intellectus l. n. 1.
Non possum cogi, ut adversarium meum instrumentis meis instruam. 2.
Nec, ut meos filios vel mihi subjectos contra me producam. 3.
Qui jure retentionis usus, cum rationes reddit, suum manuale exhibere non tenetur. 4.
Non debet actor ex domo rei petere fundamenta ad intentionem suam fundandam. 5.
Limitatio. 6.

1 Hic agitur de Testibus non tantum domesticis, sed & in quos quis imperium ha-
2 bet, ut servis & filiis. Quemadmodum igitur non possum cogi, ut te adversarium meum instrumentis meis instruam, *l. fin.*
3 *C. de edendo*, ita nec compellor, ut meos filios, vel mihi subjectos producam contra me, cum proprias adferre debeas intentionis tuæ probationes: unde hic non de domesticis simpliciter, sed de iis, quos in potestate habeo, agitur, ut recte hic observat *Gilken.* Et *ex hac & d. l. ult.*
4 *Dn. Mevius p.* 6. *dec.* 188. *num.* 5. non teneri eum qui jure retentionis usus, cum rationes reddit suum manuale exhibere

Et

5 Et generalius colligunt DD. quod Actor non debeat ex domo repetere fundamenta ad intentionem suam fundandam, *Ceph.*
6 *conf.* 260. *num.* 8. quod tamen limitat *num.* 29. ubi versamur in interrogationibus, & responsionibus ad eas, ubi actor potest se fundare in responsione rei: Et ubi actor habet probabilem dubitandi causam, tenetur reus respondere ad interrogatoria. Nam licet non teneatur reus probare contra se, tenetur tamen respondere pro se, vel contra se, *Nevil. conf.* 5. *num.* 32. *& seqq.*

L. Servus. 8.

SUMMARIA.

Servus in causa domini contra eum ut testis produci nequit. 1.
Exceptio. 2.

1 Servus in causa domini contra eum ut testis produci nequit, sed de facto proprio
2 potest interrogari. Prius Exceptionem patitur in causa adulterii, fraudati census, & criminis majestatis, *l.* 1. *de quæst.* Conf. *l. ult.* §. *licentia* 10. *C. de jure delib.*

L. Jurisjurandi. 9.

SUMMARIA.

Jusjurandum a testibus, antequam prohibeant testimonium, præstandum est. 1.
Testes quidem se multis modis excusare solent, sed non attenditur excusatio. 2. 3.
An & quatenus a partibus possit remitti testibus juramentum? 4.
Limitatio. 5.
Credendum potius testibus honestissimis. 6.
Uni testi etiam honestissimo non est credendum. 7.
Dantur tamen casus multi excepti, ubi unius tantum testimonium admittitur & sufficit. 8. & seqq.
Communiter ubi testes requiruntur, duo sufficiunt. 12.

1 Pars Legis dicit juramentum a Testibus, antequam perhibeant testimonium, esse exigendum, quia hoc quasi de substantia testimonii est, *hic & c.* 39. *& cap.* 51. *X. h. t.* adeo ut ante dispositionem hoc præstari sit necesse, *d. l.* 9. nisi in continenti post depositionem juret, ut de stylo Cameræ testatur *Rulandus de Commiss. lib.* 2. *c.* 12. *n.* 5. *& seqq.* Conf. *Tiraq. de retr. convent.* §. 1. *Gl.* 3. *num.* 8. *Masc. concl.* 1369. *num.* 11. *Gail. l.* 1. *obs.* 101. *num.* 9. Alias vero opus est repetitione testium jurata, etiam publicatis attestationibus, *Hartm. Pist. lib.* 1. *quæst.* 43. *Ruland. d. c.* 12. *num.* 6. *in fin.* quod etiam in causis summariis procedit, *Menoch. A. Q. l.* 1. *q.* 26. *num.* 1. *& Masc. conclus.* 1369. *n.* 5. *Rul. d. l.* 2. *c.* 11. *num.* 1.
2 Et quamvis testes a juramenti præstatione se excusare soleant, 1. quod semel in
3 causa juramentum præstiterint: 2. quod juxta consuetudinem loci testes non soleant jurare, &c. has tamen & similes excusationes elidit *Ruland. d. cap.* 11. A parti-
4 bus autem posse remitti juramentum Testibus rationis est, quia pacisci hoc licet, *c.* 39. *X. h. t. Mynf. c.* 3. *observ.* 80. *num.* 6. & ideo hoc de privatis & pecuniariis non vero de publicis & criminalibus causis intelligunt *Farin. qu.* 74. *n.* 84. *& seqq. Gail. lib.* 1. *obs.* 101. *n.* 2. *Masc. de prob. d. l.* 1. *qu.*
5 5. *n.* 108. Excipiunt vero Episcopum per *Auth. sed Judex C. de Episc.* de quo supra.
6 II. Pars Legis est, quod credendum potius sit honestissimis, qua in parte ita distinguitur, quod 1. metiri rem debeamus ex verisimilitudine, *l.* 21. §. *fin. ff. h. t. c.* 32. *X. h. t. Auctor in l.* 2. *ff. h. t. n.* 11.: 2. Ex dignitate testium, ut *hic Auctor in d. l.* 2. *ff. h. t. n.* 9. *&* 12. *& l.* 21. *num.* 7. *eod.*: 3. Ex natura vel favore rei, *arg. l. inter pares* 38. *ff. de jud.* alias pro reo ferenda sententia. Quando enim contraria videntur dicta testium, variæ circumstantiæ attendendæ, dignitatis, personæ, dictorum verisimilitudo, testium numerus, qui affirment, qui negent, nam illis semper magis creditur, quinam etiam simpliciter affirment, quinam cum distinctione qua de re *Cravetta conf.* 60. *Farin. q.* 65. *p.* 3. *Carpz. p.* 1. *const.* 16. *def.* 43. *& seq. & lib.* 2. *resp.* 95. *Mynf. c.* 4. *obs.* 38. *Borell. tom.* 2. *decis. tit.* 14. *Gabriel. de testib. concl.* 4. &
7 alii. III. Pars Legis ait, uni testi etiam
8 honestissimo non esse credendum, nisi sit Princeps, *c.* 1. *probat.* aut Princeps ex justa causa id statuat, *arg. c. quæcunque c.* 11. *q.* 1. Et hæc decisio in quacunque causa locum habet, & nititur auctoritate juris Divini, *Deut. c.* 17. *v.* 6. *& c.* 19. *v.* 15. Quamvis autem *Ant. Matth. ad l.* 48. *tit.* 15. *cap.* 3. *num.* 2. ne Imperatorem quidem vel Pontificem eximi velit, vereor tamen,

men, ne hæc sententia obtineat, præsertim cum illi *DD*, omnes obstent *Matth.* qui statuunt, Principem ex conscientia sua contra acta & probata judicare posse, quanto magis, ubi nihil probatum, Principis stabitur assertioni. Illud vero non dubium: quod in caussis summariis & parvi præjudicii, etiam unius stetur testimonio, *Farin. q.* 63. *num.*
9 10. *Masc. de prob. in præfat d. q.* 11. Excipiunt etiam casum, quo plures, quam unus testis haberi non possunt, *Mascard. d. q.* 11. *n.* 18. *Farinac. d. q.* 63. *n.* 38. Sed de hac exceptione merito dubitat, imo eam
10 oppugnat *Ant. Matth. d. c.* 3. *n.* 18. Nam perniciosum exemplo est, unum in criminalibus præsertim, admittere testem nisi alia
11 adminicula concurrant. Sic etiam unum admitti posse tradunt, quando de stando illius depositioni inter partes convenit *Farinac. d. q.* 63. *n.* 18. *Mascard. d. q.* 11. *n.* 12. *Covarr. lib.* 2. *res. c.* 13. *n.* 1. quod de casu, ubi caussa est in potestate partium, non ubi de morte agitur, intelligit *Ant. Matth. d. l. n.* 5. Ceterum in quibus casibus alias unius dicto stetur, Vid. *Farinac. d. q.* 63. *Mascard. de probat. concl.* 118. *seqq. Camill. Borell. t.* 2. *decis. d. t.* 4. *Cavall. q.* 484. *Ant. Gabr. concl.* 1. *de testibus*, *Card. Tusch. concl.*
12 280. *lit. T.* Communiter ubi testes requiruntur, duo sufficiunt, nisi leges in speciali casu plures requirant, *Auctor in l.* 12. *ff. h. t. n.* 1.

L. Omnibus. 10.

SUMMARIA.

In propria causa nemo est testis idoneus. 1.
Limitatio. 2.
Idem, si secundarium, idque necessarium & immediatum interesse inde habet. 3.
Testis in re propria ab adversario admissus idoneus est. 4.
Limitatio. 5.
Quando testes de universitate in causa ejus admittuntur. 6.

1 In propria caussa, id est, ex qua quis commodum sperat vel damnum metuit, ob affectionem nemo est testis idoneus; quia proprii commodi spes judicii lumen
2 obfuscat, nisi commodum id sit exile, *Masc. concl.* 357. *n.* 58. Exceptio alia in §. *legatariis Inst. de testam. ord.* ubi tantum per consequentiam commodum testis vertitur, *Auctor in l.* 10. *ff. h. t. n.* 1. Quamvis *Doctores* ad eos etiam extendant decisio-
3 nem hujus *legis*, & *l.* 10. *ff. h. t.* qui habent interesse secundarium in ea caussa controversa, *Auctor in d. l.* 10. *ff. h. t. num.* 2. quod tamen ita intelligit *Farin. qu.* 60. *nu.* 10. si interesse sit necessarium & immediatum, & quod illud interesse fidem testis elevet, non in totum tollat, *Farin. d. l. n.* 9. & hanc Regulam multis ampliat *Farin. d. q.* 60. *p.* 1. per totam, *Masc. de probat. concl.*
4 1364. per totam, præcipue testis in re propria, admissus ab adversario, idoneus est, *Auctor in d. l.* 10. *ff. h. t. n.* 4. *Seraphinus de privil. Juram. privil.* 120. *n.* 1. *Berlich. decis. aur.* 264. *Riccius coll. dec.* 527.
5 Sed hæc, ut in simili antea diximus, de eo casu intelligenda, quando res arbitrio partium subjecta, ut de ea submittere se
6 alicujus arbitrio possint. Illud alibi traditur, posse testes de universitate admitti in caussa, quæ principaliter non singulorum, sed totius Municipii vel universitatis commodum & utilitatem respicit. Vid. *Trentac. resol.* 4. *de testib. Dn. Carpz. P.* 1. *Jurisprud. Constit.* 16. *def.* 65. & *lib.* 3. *resp.* 3. *Farin. q.* 60. *n.* 496. *Masc. concl.* 318. *Menoc. l.* 2. *A. Q. cas.* 106. *Ummius disp.* 16. *nu.* 32. *Auctor in d. l.* 10. *ff. h. t. n.* 5, *Struv. Synt. jur. civil. exerc.* 28. *th.* 39.

L. Quoniam liberi. 11.

SUMMARIA.

Neque servus, neque socius criminis regulariter possunt esse testes. 1.
Ratio prohibitionis quoad socium in communi crimine. 2.
Excipiuntur quædam crimina, ubi socii ut testes admittuntur. 3.
An & qualem fidem assertio socii ejusm. criminis mereatur? 4.
Testis exhiberi debet producentis sumptibus. 5.
Testibus, qui labore manuum vivunt, salarii loco, arbitrio judicis aliquid solvere tenetur. 6.

1 I. Legis pars arcet a Testimonio servos, si scilicet veritas aliter haberi possit & socios criminis, nisi caussa defensionis, in qua producitur socius, sit diversa in reo principali, ita ut absolutio rei socio non prosit, *l.* 1. *C. de comm. rerum alien. l.* 20. §. *ult. ff. de appell. Mascard. concl.* 1311. *nu.* 1.

nu. 1. *& concl.* 1357. *Menoch. c.* 3. *cas.* 474.
2 *n.* 13. Cur autem socius non possit esse testis in communi crimine, ratio est hæc, quia suspicio est, aut omnino elusurum crimen, aut derivaturum in socium solum, nisi agatur civiliter, *c.* 3. & ibi *Panorm. X.*
3 *h. t.* Sed excipiunt quædam crimina, ut hæresin, Majestatem læsam, falsitatem pecuniæ, Sodomiam, Simoniam, *cap.* 1. *lib.* 6. *h. t. Gomez. lib.* 3. *resol. cap.* 12. *nu.* 16. *Decianus lib.* 7. *pract. crim. cap.* 24. *nu.* 7. *Franc. Viv. dec.* 157. *num.* 2. quod displicet
4 *Anton. Matth. tit.* 15. *cap.* 2. *num.* 4. nam aliud dicit esse quærere, an facinorosi de sociis interrogandi, & an ac qualem fidem assertio socii mereatur: Negandum tamen non est, licet assertio socii criminis plenam fidem non mereatur, omnino tamen aliquam fidem illis tribui, præsertim si requisita, quæ Augustus Carol. V. Imper. in *Const. Carol. art.* 31. posuit, quæ si concurrant, ad torturam etiam sufficere pos-
5 sunt. II. Pars declarat, cujus sumptibus testis adhiberi debeat, scilicet producentis. Is enim non tantum sportulas judicii, sed & alimenta ac sumptus itineris Testibus suppeditare debet, *Auctor in l.* 2. *ff. h. t. nu.* 18. *&* 20. *Covarr. in c. peccatum p.* 2. §. 3. *num.* 2. *Petr. Barb. ad l.* 79. *nu.* 223. *ff. de judic. Donell. l.* 25. *c.* 16. *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 310. *n.* 19. *Surdus de alim. tit.* 1. *q.* 62. *Rulandus de commiss. p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 13. *n.*
6 3. Sed & Testibus, qui labore manuum vivunt, debebit loco salarii aliquid solvere, arbitrio judicis, *Gratianus disc. for. cap.* 57. *num,* 6. *Gail. lib.* 1. *obs.* 99. *nu.* 8. *Surdus d. tract. tit.* 4. *q.* 8. *n.* 3. *Umm. disp.* 16. *n.* 56. *Auctor in d. l.* 2. *h. t. n.* 20. adeo ut si ab utraque parte producantur, testes utriusque sumptibus produci debeant, *Farin. qu.* 67. *nu.* 270. *& seq. Surdus d. q.* 21. *n.* 2. *Gail. d. obs.* 99. *in fine, Auctor d. l.* 2. *ff. h. t. n.* 20.

Auth. Si Testis.

SUMMARIA.

Debet testis primo interrogari, cujus conditionis sit? 1.
Servi testimonium rejicitur. 2.
Si testis odiosus vel inimicus sit ex causa criminali, repellitur plane a testimonio. 3.
Inimicitia orta ex lite civili non repellit testem. 4.
Limitatio. 5.
Inimicitia quanam capitalis? 6.
Propter exceptionem objectam personæ testis, examinatio non est differenda. 7.
Exceptiones contra personas testium regulariter ante juramentum præstitum opponi debent. 8.
Limitatio. 9.

1 Duæ partes sunt hujus Auth. I. dicit, debere primo interrogari testem; cujus
2 conditionis sit, & si servum se esse dicat, rejiciatur ipsius testimonium &c. *ut in*
3 *textu*. II. Si testis sit odiosus, vel inimicus alterius, distinguitur, utrum ex causa criminali inimicitia exarserit, & hæc plane repellit testem, quia ex capitali, an vero ex causa pecuniaria & civili, tunc admittendus est, sed disceptatio, utrum idoneus, servatur in tempus disputatio-
4 num. Unde colligunt: I. Inimicitiam ortam ex lite civili non repellere testem, ortam vero ex lite criminali, tanquam capitalem, repellere testem, *Farin. qu.* 53.
5 *num.* 23. *Clarus* §. *fin. q.* 24. *num.* 5. sed circa prius membrum notandum, non simpliciter admitti inimicum, sed admitti interim, & exceptionem contra testem differri & arbitrio judicis committendum, qualis fides inimico testi tribuenda, licet inimicitia ex lite civili orta, & ita non tam refutat, quam declarat Doctorum mentem *Anton. Matthæi in l.* 48. *ff. tit.* 15. *cap.* 2. *n.* 9. II.
6 Eam inimicitiam esse capitalem, quæ ex lite criminali oritur, vel ex quæstione status, *Farin. q.* 49. *n.* 24. *& seq.* plures citans, *Masc. concl.* 899. *n.* 27. & quos hic congessit *Barbosa, Menoch. de præs. l.* 1. *q.*
7 43. *n.* 4. III. Propter exceptionem objectam personæ testis, examinationem non esse differendam, sed de ea in ipsa disputatione super personis & dictis testium esse disceptandum, nisi pro opponente militet
8 præsumptio juris. Nam quamvis exceptiones contra personas antequam juramentum præstent, opponendæ sint, ne ille, contra quem producitur, videatur consentire in personam testis & eum approbare, vel saltem sibi reservare teneatur exceptiones contra personas testium, nisi juret se malitiose non procedere ad oppositiones contra personas testium, aut se post publicationem didicisse ea, quæ jam vult objice-
re,

re, c. 31. *X. h. t.* & ibi *Panorm. n.* 2. *&* 3. *Jo. Crotus in tr. de Testibus p.* 8. *n.* 357. *Gail. lib.* 1. *obs.* 87. *n.* 4. *Ummius ad Process.*
9 *d. disp. n.* 94. Si tamen exceptio non statim in continenti possit probari, aut talis non sit, quæ ex toto testem repellere possit, discussio hæc post publicationem rejicienda, *Farin. q.* 62. *n.* 356. *& seqq.* ubi hoc varie limitat *Crotus d. p.* 8. *n.* 360. *Berlich. decis.* 2. & sic ex dictis colligitur: Exceptionem, quod testis sit inimicus capitalis vel servus, non esse differendam, si statim probari possit, *Mascard. concl.* 695.

L. Libertorum. 12.

SUMMARIA.

Liberti contra patronum, ne quidem vocati testimonium perhibere possunt. 1.
Ne Vasallus contra dominum. 2.
Quod tamen limitatur. 3.

1 Liberti contra Patronum ne quidem vocati perhibere possunt testimonium, imo si facerent, puniuntur, quia hoc pugnaret
2 cum reverentia Patrono debita. Exinde forte fluxit, quod Vasallus contra Dominum non possit testimonium dicere, non tantum in causa criminali, sed etiam civili & modica, §. *similiter tit. de consuet. recti feudi*, & quidem sub pœna amissionis feudi, quod perquam durum ait esse *Rosent. de feudis c.* 10. *concl.* 23. *n.* 26. quamvis duritiem hanc si moderentur, ut obtineat saltem, si Vasallus sponte & non vocatus dicat testimonium, aut si vocatus quidem sit, sed non exceperit se esse Vasallum. Nam
3 si se esse Vasallum allegaverit, & judex ipsi depositionem injunxerit, Vasallus erit extra periculum, *Schraderus de Feudis p.* 9. *cap.* 8. *n.* 3. *Rosenthal. d. l. n.* 28. Nam quamvis libertus non possit compelli ad testimonium dicendum contra dominum, diversum tamen placuit in Vasallo, quia libertus ob libertatem rem inæstimabilem arctissime Patrono & quidem ratione personæ, quam patronus fecit liberam, Vasallus vero ratione rei in feudum datæ domino saltem obstrictus est, *Rosenthal. d. l. n.* 32. & quos allegat in Scholis.

Lex 13. non est authentica.

L. Nullam. 14.

SUMMARIA.

Si testes contraria atque falsa proferendo, vel contumeliosa in judicium effutiendo peccaverint, judex eos coercere potest. 1.
Testis in depositione sua delinquens ibi forum sortitur, ubi deposuit. 2.
Limitatio. 3.
Testes singuli separatim & clam sunt examinandi. 4.

1 Si testes contraria atque falsa proferendo, vel contumeliosa in judicium effutiendo peccaverint, potest judex eos nullo obstante privilegio coercere, ratione temeritatis, *l. quia falso* 16. *ff. h. t. l. eos* 27. *ff. ad L. Cornel. de fals.* licet alias competens non sit. Ratio in auctoritate judicii, *l.* 19. *ff. de off. præsid.* De Clericis tamen id communiter negatur, per tradita *Farinac. de test. q.* 67. *n.* 56. *Menoch. l.* 1. *quæst.* 91.
2 *num.* 18. *Afflict. dec.* 230. Ex hac lege apparet: Testem in depositione sua delinquentem ibi forum sortiri, ubi deposuit.
3 Sed hoc de Judice ordinario, non vero delegato, nisi a Principe sit delegatus in causa criminali, intelligunt *Menoch. lib.* 1. *A. Q. quæst.* 91. *n.* 4. *Farin. quæst.* 7. *n.* 50. *& seqq. Covar. cap.* 18. *pract. quæst. n.* 8. quos hic *Barbos.* citat; Vid. *Riccius dec. col.* 243. Quomodo autem testium delicta, nempe 1. Falsitas, 2. Variatio, & 3. Si non attenta impositione silentii dicta sua partibus revelent, puniantur? Eleganter id docet *Auctor in l.* 16. *ff. h. t. n.* 1. *& seqq.* Ex verbis *intrare secretum*, colligunt *Doctores*;
4 Testes singulos separatim & clam esse examinandos. Sed hanc consequentiam refutat *Anton. Matth. tit.* 15. *cap.* 4. *in criminalibus n.* 9. eo quod secretum nihil aliud sit, quam Secretarium, id est, judicii locus, *l. ultim. C. ubi senat. vel clariss. l.* 3. *C. de off. div. judic. &c.* eo quod iste locus tecto & parietibus concluderetur, paucique circumstarent, cum olim in foro magna circumstante populi corona causæ disceptarentur. Quicquid autem sit, ipsa sententia licet ex *hac lege* non possit probari, melius tamen probari videtur ex *Nov.* 90. *cap.* 4. Si enim sæpius licebat testes producere, modo non didicita essent attestata, utique regulariter non erant præsentes principales partes & sententia hæc in foro est receptissima, licet in Theoria dubia sit.

LL. 15. *&* 16. non allegantur in foro.

L. Si quis testibus. 17.

SUMMARIA.

Quibus testibus usus sum, contra eos in alia causa excipere nequeo. 1.
Limitationes. 2.
Producens non potest reprobare testes ex causa, quæ procedit ab ipso producente. 3.
Hæc l. inter eosdem litigantes locum habet. 4.

1 Quibus Testibus usus sum, contra eos in alia causa excipere nequeo. Ratio in *tit. quod quisque juris &c.* Excipe 1.
2 Nisi inimicitiæ inter eos emerserint, per *Authent. si testis h. t.*: 2. Si possim probare eos pecuniis corruptos esse per *hanc leg.*: 3. Si contra dicta eorum velim opponere. Nam quæ testis à me productus contra me dixit, ea possum ex ipsis depositionibus arguere & refutare, quod ex *textu* colligunt *DD. hic*, & præcipue *Castr. n.* 5. ubi dicit, producentem scire potuisse, an testis esset habilis, an non, sed non potuisse scire, quid esset dicturus, *Sich. hic n.* 3. & ceteri *Tyndarus de Testibus part.* 3. *cap.* 1. *num.* 9. *Mascard. de probat. conclus.* 1242. *num.* 26., *& seq. Marant. de judic. part.* 6. *tit. de testium repulsa num.* 12. *Farinac. q.* 62. *n.* 241. Licet autem quidam inter dicta testium ad articulos, & dicta ad interrogatoria distinguant, sententia tamen hæc falsa, & indistincte oppugnatio dictorum conceditur producenti, *Masc. d. l. n.* 29. Addunt 4. *Doctores*, si domesticus, vel amicus adversarii, *l.* 3. *h. t.* quia diversa est inter nos ratio. Ratio enim affectionis, propter quam illum reprobare possum, si a te productus sit, non militat in eo casu, quando ipse produxi con-
3 tra te; & sic producens non potest reprobare testes ex causa, quæ procedit ab ipso producente, secus si ex causa, quæ procedit ab alio, *Boer. dec.* 245. *n.* 4. *Abbas in c. præsentium n.* 7. *X. h. t. Farin. d. q. n.* 248. *Mascard. d. conclus.* 1242. *n.* 10.: 5. Si mores ipsius mutati, *l. in confirmando* 8. *ff. de confirm. tut.* Sic si produxisti testem aliquem contra me, quem non reprobavi, poteram tamen probare, possum tum eum in alia causa contra me productum reprobare, quia aliud est producendo approbare, & aliud non reprobando, *Castr. hic n.*
4 6. Nec tamen alius se in hac lege fundare potest, qui mecum non litigavit, quia *hæc lex* inter eosdem litigantes locum habet, ne res inter alios acta aliis præjudicet, *Castr. hic n.* 8. licet contrarium videatur communius receptum, *Masc. d. concl. n.* 9. *& Farin. d. q.* 62. *n.* 210.

L. Testium. 18.

SUMMARIA.

Si debitum solemniter in scriptis contractum, solutio ejus nonnisi instrumento vel quinque testibus probari debet. 1.
Ratio dubitandi & decidendi. 2.
Limitatio. 3.
Aliud est, per scripturam probare debitum, aliud per scripturam contrahere. 4.
Omnis testis regulariter suæ depositionis reddat rationem. 5.
Limitatio. 6.
Quænam probanda, si instrumentum casu perierit? 7.

1 Tria dicit: I. Si debitum solemniter in scriptis contractum, solutio ejus non nisi instrumento vel quinque Testibus probari de-
2 bet. Ratio dubitationis in *l. in exercendis, tit. seq.* Ratio decidendi in *l.* 35. *de R. J. l. fere* 153. *d. t.* facilius enim est testes falsos subornare, quam falsa istrumenta fabricare.
3 Sed notandum est, *textum hunc* loqui de eo casu, quando placuit contrahentibus in scriptis contrahere, non vero si probationis causa instrumentum confectum. Nam si conventum inter partes, ut actus in scriptis celebraretur, adeo quod sine scriptura partes non contraxissent, necessario requiritur scriptura ad probandam solutionem, cum eo vinculo, quo quid introductum est, illud etiam dissolvi debeat, *Dn. Carpz. p.* 2. *Jurisprud. for. const.* 29. *def.* 13. *num.* 4. *& seqq. Masc. concl.* 1325. *num.* 6. *& seq.* Unde colligitur: non esse opus quinque Testibus ad probandam solutionem, si creditor Chirographum habeat, quia probandum est prius creditori, non nisi in
4 scriptis voluisse contrahere, quippe aliud est per scripturam probare debitum, & aliud per scripturam contrahere, ita ut sine scriptura nolint esse obligati. Conjecturis tamen probari posse solutionem in hoc casu, tradunt *Mascard. d. concl.* 1325. *num.* 26. *Hering. de fidej. c.* 20. §. 1. *n.* 41. præsertim diuturnitate temporis, *Masc. num.*

num. 27. Nam debitum diu differens presumitur in mala fide, *Hering. d. l. n.* 86. *Menoch. l.* 3. *præs.* 135. *n.* 3. 6. 7. 19. 21. Conf.
5 *Hart. Pist. p.* 4. *qu.* 13. *n.* 36. II. Testis regulariter omnis suæ depositionis rationem reddat ibi: *sub præsentia sua*; & *l. sola* 4.
6 *h. t. c. causam* 37. *X. de test.* & potissimum si articulus in jure consistat, vel intellectu potius quam sensu percipiatur, v. gr. Jurisdictione, Territorio, Dominio, Stipulatione, *Mascard. concl.* 1376. *nu.* 5. & 36. *Unmius ad processum disp. d.* 16. *num.* 18. Et certum est, dictum testis a ratione dependere, & per illam ampliari, restringi & declarari, *Mascard. d. l. n.* 58. & *seq. Farin. qu.* 70. *n.* 8. & *seqq. Casp. Klock. vol.* 1. *cons.* 29. *n.* 314. & *seq.* Ideoque recte tradunt *Doctores*, quod etiam non interrogatus rationem reddere debeat, *Masc. d. concl.* 1376. *Farin. lib.* 3. *tit.* 7. *qu.* 70. *c.* 1.
7 III. Si vero instrumentum solutionis incendio vel alio casu perierit, tunc casus juramento confirmandus & contenta duobus testibus probanda, *l. ubi* 12. *ff. h. t.* Tria ergo hoc casu probanda: 1. Quod instrumentum super solutione confectum: 2. Quod instrumentum illud casu fuerit perditum: 3. Quod hæc fuerit summa deperditi instrumenti, adeo ut si testamentum sit amissum, hoc per duos testes juxta prædicta tria capita probari possit, *Masc. concl.* 909. *num.* 4. *Card. Mant. de conject. ult. vol. lib.* 12. *tit.* 16. *n.* 15. Unde id ad Testamentum accommodant *DD.* si Testamentum sit deperditum, & testes duo casum amissionis & contenta Testamenti probent, quod tunc hæc probatio sufficiat, si testes periti sint, *Mandellus de Alba cons.* 101. *n.* 7: *Casp. Ant. Thesaurus lib.* 2. *qu. for.* 94. *n.* 2. Incidenter hic quæri potest: An debitor in causa creditoris possit esse testis? de qua quæstione vide *Auctorem in l.* 6. *ff. h. t. n.* 2.

Auth. Rogati.

SUMMARIA.

In tribus exemplis necesse est testes rogari, id est, interpellari, admoneri, cujus rei causa adhibeantur. 1.

Quartum adhuc exemplum est in divortiis. 2.

1 Licet regulariter sufficiat intervenisse testes non rogatos, per *l. ad fidem ff. de testib. Farin. qu.* 60. *n.* 132. in tribus tamen exemplis necesse est testes rogari, id est, interpellari, admoneri, cujus rei causa adhibeantur: I. In Testamentis, *l.* 21. §. 1. *ff. de testam. l. ult.* §. *ult. C. de codicill. Mascard. de probat. concl.* 1361. per totam, *Camill. Borell. tom.* 2. *decis. tit.* 6. *Mantica de conject. ult. vol. lib.* 2. *tit.* 12. *Farin. d. l. num.* 137. & *seq. Auctor in l.* 11. *ff. h. t.* cujus rei reddunt duplicem rationem, quæ etiam sequentibus duobus casibus possunt suo modo accommodari, 1. timor falsitatis aut fraudis, 2. ut appareat rem serio & deliberate agi non perfunctorie vel blandiendo, *Mantic. d. l.* & *Farin. num.* 136. II. In solutione debiti in scriptis contracti, *Auctor in l.* 12. *ff. h. t.* Nam cum talis solutio nonnisi quinque testibus probari possit, per *l. testium* 10. *h. t.* necesse est, ut etiam hi testes omni suspicione vacent, & ut melius sciant, quid agatur, prius admonitos esse oportet. III. In confessione creditoris, quando post solutionem dicit tale debitum solutum esse, *Rittershus. in Nov. p.* 9. *c.* 22. *n.* 11. Quamvis enim testes de alieno audito deponentes fidem non mereantur, hic tamen admittuntur, quia testes de auditu proprio probant, quando agitur de probatione ejus rei, quæ non nisi sensum auditus percipitur, *Farin. qu.* 60. *n.* 156. Sed si sint admoniti a debitore, ut constet, an illa confessio sit seria. Casus, in quibus de auditu admittitur deponens testis, vid. apud *Farin. d. qu.* 69. *Ric. dec. coll.* 327.
2 alios. Addunt alii quartum exemplum, nempe in divortiis, *Auctor in l.* 11. *ff. h. t.*

L. Si quando. 19.

SUMMARIA.

Testes ad testimonium dicendum tam in causa criminali, quam civili compelli possunt. 1.

Restringitur. 2.

Quando possint etiam privilegiati testes ad testimonium compelli? 3.

Actu & habitu delictum est occultum. 4.

Quomodo judex procedere debeat, si testes inviti vocati & metuendum, ne recedant? 5.

Intra quod tempus judex teneatur testes examinare? 6.

Testis, qui juravit silentium, etiam potest compelli ad dicendum veritatem. 7.

Ad examinandos testes partes citari debent. 8.
Limitatio. 9.
Causæ hujus citationis. 10.
Si adversa pars citata non venerit, non opus est nova aliqua citatione. 11.

1 Loquitur de testibus invitis compellen-
dis, ne veritas occultetur, *Gail. lib.* 1.
obs. 100. *n.* 1. *Auctor. in l.* 2. *ff. h. t. n.*
28. in causis civilibus non tantum, de qui-
bus Imperator *hic*, ut in causa magis du-
biæ respondet, sed & criminalibus, *argum.*
l. 19. *ff. h. t. Auctor. in l.* 4. *ff. h. t. num.* 4.
ubi tamen excipiuntur personæ nonnullæ,
& in *l. parentes* 6. *ff. h. t.* nisi veritas ali-
ter haberi non possit, nam tunc privile-
giati ad testimonium dicendum compellen-
di sunt, *Gail. lib.* 1. *obs.* 1. *num.* 15. Et
2 hanc sententiam, quod in criminalibus te-
stes etiam compellendi sint, in foro ma-
xime civili veriorem puto, & utilitati pu-
blicæ magis conducere, quod etiam *l.* 16.
h. t. quæ quidem authentica non est, suo
calculo firmat. De jure Pontificio testes
monendi tantum & persuadendi sunt, ne
veritati asserendæ desint, non cogendi,
nisi inopia probationum urgeat, & gratia,
vel odio, vel metu adversæ partis a fe-
rendo testimonio absterreantur. Ex *Cujac.*
in tit. decret. de testibus cog. Ummius d.
disp. 16. *num.* 39. ubi subdit, si testium co-
pia suppetat, neque illi testimonio dicen-
do injuste se subtrahant, eos jure Canoni-
co cogi non posse, non tantum quoad
causam criminalem, sed etiam civilem.
Et de hac causa intelligendos esse *Docto-*
res, quia a *Farin. qu.* 78. *n.* 115. allegan-
tur, male sentientes, si simpliciter id af-
firmant, *Ummius d. l.* Conf. *Zasius in tit.*
decret. de testibus cog. num. 2. *Mascard. de*
3 *probat. lib.* 1. *qu.* 5. *num.* 47. Quod autem
diximus, privilegiatos testes etiam com-
pellendos, si veritas aliter haberi non pos-
sit, id ita explicant Doctores, si nego-
tium illud de sua natura sit difficilis pro-
bationis, vel ratione loci ac temporis ut
plures testes actu non tantum non conve-
nerint, sed nec etiam convenire potuerint,
c. ult. X. de testibus cog. Farin. qu. 62. *n.*
62. *Mascard. de probat. concl.* 1366. *num.* 9.
Dn. Carpz. p. 1. *Jurisp. const.* 10. *def.* 27.
4 ut ita pateat, actu & habitu delictum es-
5 se occultum, *Masc. d. l.* Quando autem in-
viti vocati sunt, & timendum, ne rece-
dant, non debent carceri mancipari, sed
vel satisdationi vel juratoriæ cautioni com-
mitti. Additur ratio: quia in majori cau-
sa, in ipsa scilicet causa principali, ejus
juramento credendum. Si autem effugiat,
judicis est suam jurisdictionem defendere,
l. 1. *ff. si quis jus dicenti &c.* Ne autem
testi suum officium sit damnosum, *l.* 61.
6 §. *quod vero* 5. *ff. de furt.* ideo Judex te-
netur intra 15. dies examinare testes, quod
si neglexerit, recedere possunt testes, sed
Judex tenetur parti ad resarciendum dam-
7 num. Sed *annon testis, qui silentium ju-*
rarit, potest compelli ad dicendam verita-
tem? Aff. per *c.* 17. & 45. *X. de testib.*
& per tradita *Gaillii d. obs.* 100. *num.* 4.
Farin. qu. 78. *num.* 149. & *seqq.* Conferatur
Rulandus de commiss. p. 2. *lib.* 2. *cap.* 7.
Wurms. tit. 17. *obs.* 25. *Hering. de fidejuss.*
c. 1. *n.* 72. *Myns. cent.* 2. *obs.* 78. Colli-
8 gitur ex *hac l.* 19. ad examinandos testes
partes citari debere, ex verbis: *postquam*
fuerint admoniti, alias testimonium erit
nullum, *DD. hic* citat *Barbosa num.* 8. Sed
9 excipiunt *DD.* varios casus, ut si genera-
lis inquisitio instituatur, vel si periculum
sit in mora propter mortem aut diutur-
nam testis absentiam, de quibus exceptio-
nibus fuse *Mascard. concl.* 633. *a n.* 15.
usque ad finem, & *Farin. qu.* 72. *cap.* 2.
a num. 10. *usque ad fin.* quamvis nonnul-
læ exceptiones, ut in consuetudine pro-
banda, si testis omni exceptione major,
item de Arbitris, merito displiceant. *Ru-*
lando de commiss. d. l. 2. *c.* 3. *num.* 1.
10 Causæ autem citationis sunt, ut videat
produci testes & jurare: 2. Ut exhibere
possit interrogatoria: 3. Ut possit adjun-
gere Commissarium, vel Notarium: 4. Ut
contra personas testium exceptiones pro-
ponere, aut sibi reservare possit, *Ruland.*
d. c. 3. *n.* 3. & *seq.* Colligitur etiam ex
verbis legis *alterutra parte cessante*, item:
11 *admoniti venire voluerint*, si pars adversa
citata non venerit, non opus esse, ut de-
nuo citetur, sed posse in contumaciam te-
stes Res examinari, licet pars adversa non
fuerit peremtorie citata, *Farin. qu.* 72.
num. 77. *Masc. d. qu.* 5. *num.* 87. *Ruland.*
dec. 3. *n.* 16.

Auth.

Auth. Sed & si quis.

SUMMARIA.

In h. Auth. l. præcedens declaratur, non corrigitur. 1.
Attestationes altera parte emanente receptæ valent, & possunt publicari. 2.
In h. auth. probabile argumentum reperitur, quod tempore Justiniani partes interfuerint examini, & audierint attestata. 3.

1 In *lege præcedente* dictum, quod altera parte cessante Judex intra 15. dies testes examinare possit, hoc repetit & declarat Imper. non vero corrigit in *Nov.* 90. *c.* 9.
2 additque attestationes altera parte emanente receptas æque valere, ac si ea præsente acceptæ essent, & posse etiam publicari, & partem alteram excusari, non ob quasvis causas justas, sed si inevitabilis necessitas impediat. Interpretes quidem *hanc Authenticam* de eo casu intelligunt, quando ante litem contestatam attestata recipiuntur, de quo in *t. t. X. ut lite non contest. Mynf. cent.* 1. *obs.* 18. *Gail. lib.* 1. *obs.* 82. *Hartm. Pist. p.* 1. *qu.* 39. *Ruland. de commiss. p.* 1. *cap.* 3. *Farin. qu.* 76. *Borellus l.* 2. *decis. tit.* 8. & quos hic congessit *Barbosa*. Sed de eo hic nihil agitur, ut deprehendit cum *Donello Gilken. hic num.* 5. Sæpe enim decisa semel & observata repetuntur, *l. fin. C. de indict. viduit. tollenda*.
3 Et fateor sane in *hac Novella & Auth.* probabile argumentum reperiri, quod tempore Justiniani partes interfuerint examini & audierint attestata. In dicta enim *Nov.* 90. *c. fin.* expresse dicitur, oportere adversarium præsentem esse audire attestationes. Ideoque *hanc Nov.* urget *Anton. Matth. tit.* 15. *c.* 4. *n.* 9. Forte non inepte quis diceret, fuisse in arbitrio partis audire vel non audire, & hoc forte eo casu, quando plurium testium depositiones sibi reservavit.

L. Cum apud. fin.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
An attestata testium coram arbitro deposita suam vim in judicio exerant? 2.
Testes examinati coram arbitro non faciunt plenam fidem coram judice. 3.
Limitatio. 4.
Testes examinati coram arbitro, si mortui sunt, & repeti non possunt, plenam fidem faciunt. 5.
Partium conventione fieri potest, ut testimonia sint valida vel non. 6.
An testes denuo jurare debeant? 7.
An testis possit se referre ad prius dicta? 8.
Cautela testis denuo examinandi observanda. 9.
Attestata coram arbitro dicta in instrumentum redigenda sunt, & subscriptionibus arbitri confirmanda, & publicanda. 10.
Etiam contra testium mortuorum personas quid excipi potest. 11.
Dicta testium in una instantia super eodem negotio faciunt fidem in alia. 12.
Pacta testium dicta possunt corroborari. 13.

1 Quidam apud Judicem compromissarium testes produxit, sed soluto arbitrio judi-
2 cem adiit. Quæritur: *An attestata testium coram arbitro deposito suam vim in judicio exerant?* Resp. nisi ab initio hac de re quid conventum, si superstites sint testes, optio datur adversario, utrum repetendi sint alias si hoc noluerit, vel omnes mortui, vel quidam, tunc eorum qui mortui sunt, depositiones, ut attestata valent. Cur autem repetitio testium a parte peti possit, hæc est ratio, quod ab arbitro non ea diligentia videatur examinatus testis, quam ab ordinario solet, & testis coram arbitro citius mentiatur, cum ab eo plecti non possit, *hic &c. præsentata* 50. *X. h. t. Menoch. de Arb. Jud. quæst.*
3 *cas.* 109. *num.* 8. *& seq.* Collige: I. Testes examinatos coram arbitro non facere
4 plenam fidem coram judice, nisi consensus utriusque accedat, qui consensus videtur accedere, quando pars, contra quam testes producti, non peteret, ut testes supervenientes repeterentur, *Trentacinq. lib.* 2. *tit. de testibus resol.* 9. *n.* 5. Et quod hic de arbitro dicitur, non potest per omnia ad arbitratorem extendi, ut communiter distinguere solent, dum arbitrator ex bono & æquo procedit, nisi hoc inter partes convenerit, vel arbitratos judicialiter examinaverit, ex *Lanfranco in tr. de Arbit. in* 7. *divis. n.* 74. *Trentac. d. l.*
5 II. Testes examinatos coram arbitro, si mortui sint, & repeti non possint, plenam fidem facere, quod idem etiam in examine

ne coram judice incompetente instituto locum habere dicunt, Vid. *Vivius dec.* 78. In Criminalibus autem non habere locum
6 notant. Colligitur etiam ex hac lege, partium conventione fieri posse, ut testimonia sint valida vel non, *Castr. hic n.* 3. *Sich. num.* 5. & ceteri. Et notetur hic casus, ubi non obstat metus subordinationis, quo minus post didicita attestata, in hoc casu speciali testes super iisdem arti-
7 culis examinari possint. Sed quæritur 1. *An testes denuo jurare debeant?* quod post *Bl. hic* affirmant *DD.* quia examen prius plane annullatum. Secus si in eadem instantia ad declaranda attestata repeterentur, ubi non videtur novo juramento opus esse: Vid. *hic Sich. n.* 7. *Trentac. d. l. n.*
8 82. *Quæritur* 2. *An testis possit se referre ad prius dicta, ita ut non teneatur ad singulos articulos in specie respondere?* Et recte hoc negat *hic Sich. num.* 7. *in fine.* Nam ad quid induceret hujus legis dispositio, si in specie & diserte non cogeretur
9 deponere? Suppeditat tamen *hic Castrensis* cautelam, quam multis allegatis Doctoribus etiam tradit *Farin. qu.* 66. *num.* 40. *& seqq.* ut testis denuo examinandus putat, sibi prælegi primam depositionem, & si judex hoc facere nolit, cum protestatione deponat testis, si in primo examine aliter dixerit se velle corrigere hoc ipso secundum dictum ex primo. Sed si sine protestatione hac aliter respondeat judici quam Arbitro, secundo magis standum esset, ut *hic DD.* quia in parte arbitrium judicis non excluderem, qui æstimabit, an tantum temporis spatium effluxerit, ut potuerit oblivisci nonnullarum circumstantia-
10 rum: 3. *An attestata coram Arbitro dicta, sint in instrumentum redigenda & subscriptionibus Arbitri confirmanda, & publicanda?* quod dicendum videtur ex *d. c.* 50.
11 *X. h. t.* Demum quærunt: *An etiam contra testium mortuorum personas quid excipere possint illi, contra quos producti sunt coram Arbitro?* & id affirmant *hic interpretes* ex verbis textus in fine: *adversus eas & testes legitimo jure, quod ei competit, adversus quem proferuntur, integro reservato*, licet alias post mortem de pœna quæri non soleat. Collige ergo: I.
12 Quod dicta testium in una instantia super eodem negotio faciant fidem in alia. II.
13 Quod pacto testium dicta possint corroborari.

TITULUS XXI.

De fide instrumentorum & amissione eorum, & de Apochis & Antapochis faciendis, & de his, quæ sine scriptura fieri possunt.

L. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

SUMMARIA.

Amissio instrumenti fortuita non nocet creditori, nec amissio apochæ nocet debitori. 1.

Quid juris, si facto adversarii instrumentum subtractum? 2.

HAs leges omnes, quia unius argumenti sunt conjungam, *Sichardum*
1 *hic* secutus. Amissio instrumenti fortuita non nocet creditori, nec amissio Apochæ nocet debitori. Sed, amisso licet instrumento, debitum vel solutio ejus quibuscunque, idoneis tamen probationibus probari potest, v. g. Si quis Fisco solvit & apocham amisit, debitum illud ex Fiscalium rationum inspectione probari potest, *l.* 4. *h. t.* Sic Ingenuitas, amissa licet natalium professione seu testimonio, aliunde potest probari, *l.* 6. *h. t.* Sic Miles Veteranus solemnibus stipendiis missus, amisso licet instrumento missionis, testibus tamen id probare potest vel aliis probationibus, *l.* 7. *h. t.* Sic si mihi proprietas relicta testamento alteri vero ususfructus, amisso licet testamento proprietatem vel dominium directum aliter probare possum, juxta *l.* 8. *h. t.* sic Actorum judicialium interitu, emancipatio semel facta, licet alias ad essentiam requirat actorum solemnitatem, *l.* 3. *C. de emanc. lib.* non tollitur, si instrumentis aliis, v. g. testimonio judiciali, vel aliter probari possit, *l.* 11. *h. t.* Hoc tamen notandum, quando contractus est in scriptis celebratus, ut in *l.* 7. *h. t.* vel solutio in scriptis celebrata, juxta *l. testium* 18. *tit. praced. l. hac consultissima* 21. *C. de testam. l. statutis* 3. *C. de sent. ex peric. rec. &c.* atque ita scriptura de essentia negotii est, quod tunc amisso instrumento duo requirantur: 1. Juramento confirmanda est amissio instrumenti,

ti, *per l.* 5. *h. t.* Et. 2. testibus duobus debet probari ipsum debitum. Quamvis enim scriptura ad essentiam contractus requiratur, postquam tamen hic semel inesse deductus est, non tollitur amisso instrumento, *l.* 1. *ff. de testibus*, si modo testes sint periti, & sciant, quæ ad essentiam instrumenti requirantur, quod in arbitrio judicis collocat in *l.* 1. *hic Gilken. num.* 9. Vid. *l.* 1. *ff. de testibus, Camillus Borellus tom.* 2. *decis. collect. tit.* 5. *num.* 35. *Mascard. de probat. concl.* 88. *& concl.* 904. *Wesenb. consil.* 72. *Trentac. lib.* 2. *resol.* 4. *Vinc. Honded. cons.* 19. *n.* 19. *Be-*
2 *sold. cons.* 246. Si vero facto adversarii subtractum instrumentum, locum habet *l. si de possessione* 20. *supr. de probat.* sufficit enim probare furtum vel lacerationem. Nam in contentis stabitur juramento ejus, cujus fuit instrumentum, & is, qui laceravit, punitur, ut falsarius, si dolo id fecit, sed extra ordinem, si ex iracundia, *Bald. Castr. Sich. hoc loco in fine.*

L. Si uteris. 2.

SUMMARIA.

Qui instrumentum falsum non tantum fingit, sed etiam eo utitur, tenetur criminis falsi. 1.

Ex delicto unius alter non est perstringendus. 2.

Mitius puniendus est is, qui falso instrumento utitur, quam qui fecit. 3.

Testis semel de falso condemnatus nunquam potest esse testis. 4.

Instrumentum in una parte falsum totum præsumitur falsum. 5.

1 Qui instrumentum falsum non tantum fingit, sed etiam eo utitur, tenetur Criminis falsi, *l.* 4. *&* 8. *C. de falsis*. Ego igitur aliquo instrumento utor, de quo socius meus crimine falsi condemnatus est. Quæritur: *an etiam pœna falsi ex dicta sententia mihi immineat?* & videtur quod sic, ex *l.* 2. *ff. de duobus reis, & l.* 31. §. *si duo, de novat.* Sed negatur, quia est res inter alios acta, *t. t. C. res inter alios*
2 *acta &c.* nec ex delicto unius alter perstringendus, *l. sancimus* 22. *C. de pœn.*
3 Colligunt ex hoc textu, mitius puniendum eum, qui falso instrumento utitur, quam qui fecit, *Sich. hic num.* 4. *Castr. num.* 8. & ceteri, *Honded. lib.* 1. *cons.* 109. *n.* 65.
4 *& seq.* Sed aliam rationem volunt esse testis semel de falso condemnati, qui nun-
5 quam potest esse testis. Sane si instrumentum in una parte falsum, totum præsumitur falsum, de quo *Masc. de probat. concl.* 743. *per totam, Prukm. vol.* 2. *cons.* 15. *num.* 49. *Klock vol.* 2. *cons.* 41. *n.* 306.

L. Si Adversarius. 3.

SUMMARIA.

Renuncians instrumento suspecto, quod falsi arguebatur ab adversario, eodem postea uti nequit. 1.

Limitatio. 2.

Potest quis evitare pœnam falsi, si falso instrumento renunciet. 3.

An si quis instrumentum produxerit in judicio, & adversarius ex eo aliquid pro se acceptaverit, producens possit renunciare productioni, & instrumentum ab actis tollere? 4.

Qui renunciat instrumento, non statim renunciat debito. 5.

1 Renuncians instrumento suspecto, quod falsi arguebatur ab adversario, eodem postea uti nequit. Ratio, quia semel reprobatum iterum probari nequit, *l.* 11. *C.*
2 *de rebus cred.* Requiritur tamen, ut 1. Instrumentum de falso accusatum sit, 2. ut absolute, non cum protestatione renunciaverit, 3. ut fecerit testato coram testibus, vel apud acta, id est, in judicio, nec potest eo uti in instantia appellationis. Nam hæc quidem reducit litem ad tempus litis contestatæ quoad ordinem judicii, non tamen rescindit pacta & probationes & confessiones in priori judicio
3 factas. Collige: Aliquem evitare pœnam falsi, si falso instrumento renunciet. Ratio est, quia non est consummatum delictum, si instrumentum falsum composuisset, non posset per pœnitentiam id abolere; sed hic tantum utitur instrumento, ergo si dicat se nolle uti instrumento, pœnam falsi evitabit, *Castr. ad l. preced. num.* 5. *& hic num.* 4. Quandoque tamen suspecta renunciatio facta instrumentis, scilicet ubi quis habet instrumenta, sponte tamen & antequam excipiatur de falso, illis renunciat, & suam intentionem testibus vult probare; cum enim expeditior sit via probandi per instrumenta, quam per testes,

testes, non sine causa probationem per testes eligit, ideoque de falso se suspectum facit, *Cravetta cons.* 134. *num.* 30. *Menoch.*
4 *lib.* 5. *praes.* 20. *num.* 22. Sed quaeritur: *Si quis instrumentum produxerit in judicio, & adversarius ex eo aliquid pro se acceptaverit, an producens possit renunciari productioni, & instrumentum ab actis tollere?* quod recte negatur. Nam aliud est, si instrumentum ut falsum allegetur, de quo haec lex loquitur; & aliud est, si ipse adversarius id non impugnet, sed pro se alleget, tunc enim jam factum est pars actorum, *Guido Papae decis.* 243. *Myns. cent.* 6.
5 *obs.* 76. Nota tamen: Eum qui renunciat instrumento, non statim renunciare debito, *Rodericus Suarez in Repet. l. post rem judicatam ff. de re jud. limit.* 6. *num.* 4.

L. Illatae. 4.

SUMMARIA.

Debitor Fisci, amisso licet instrumento solutionis, librum rationum tamen edi potest. 1.

Libri publici & catastra debent esse instrumenta non curiae tantum, sed omnibus civibus communia. 2.

Hanc quidem *legem* habuimus supra ad
1 *l.* 1. hoc tamen repetendum duxi, debitorem Fisci amisso licet instrumento solutionis, a procuratore Fisci, vel potius dispensatore rationum Fisci, librum rationum edi postulare posse. Et non possum non hic infelicitatem nostrorum temporum accusare, cum hodie amissis instrumentis solutarum collectarum frustra miseri ad libros civitatum quarundam provocent, sed adhuc semel solvere collectas forte jam solutas compellantur plus quam barbare,
2 cum tamen libri publici & catastra debeant esse instrumenta non curiae tantum, sed omnibus civibus communia, ut ex *hac l.* probatur.

L. Si constiterit. 8.

SUMMARIUM.

Species facti h. l. ejusque decisio.

Et *hanc legem* supra in *l.* 1. habuimus; species autem hujus legis haec est: Constitui tibi usumfructum in bonis meis, & feci instrumentum; illud Instrumentum tamen lacerasti, an per hoc mihi eripuisti proprietatem fundi, vel saltem intervertisti probationem proprietatis? Negatur utrumque. Nam instrumento amisso non statim amissum est jus, super quo instrumentum confectum, & potest illud jus aliis modis probari, v. g. per confessionem, testes, vel potest desuper juramentum alteri deferri.

L. Instrumentis. 9.

SUMMARIA.

Scriptura regulariter non requiritur ad essentiam contractus. 1.

Divisio recte facta etiamsi sine instrumentis facta, non rescinditur. 2.

1 Quia scriptura regulariter non requiritur ad essentiam contractus, sed tantum ad probationem, *l. seqq. h. t. l.* 4. *de pign.*
2 ideoque divisio recte facta, id est, sine fraude, *l.* 35. *de pact.* & cum vero coherede, *l.* 36. *ff. fam. ercisc.* etiamsi sine instrumentis facta non rescinditur. *Vid. sup. l.* 1. 2. *fam. ercisc.*

L. Non idcirco. 12.

SUMMARIUM.

Quando in rei donatae vacuam possessionem introducor a donatore, non necessarium est rei gestae testimonium in scriptis.

Quando in rei donatae vacuam possessionem, id est, quae ab omni possessione libera sit, introducor a donatore, non necessarium est rei gestae testimonium in scriptis, sed traditio ea aliter probari potest, si opus sit, ratio in *l.* 9. *h. t.*

L. Apud eos. 13.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.

Quaestio inde deducta cum decisione & ratione decidendi. 2.

1 Amissi instrumentum vi praedonum, quam amissionem probo apud judicem testibus, v. g. qui fuerunt comites itineris, sed neque Judex perspectum habuerunt tenorem
2 testamenti, Quaeritur: *an sufficiat probare amissum esse testamentum?* Resp. quod non, sed praecise etiam requiritur probatio, quod hic fuerit tenor instrumenti &c. alia est enim probatio casus, alia tenoris testamenti.

L. Scri-

L. Scripturæ. 14.

SUMMARIA.

Diversæ & contrariæ scripturæ, quæ fidem sibi mutuo derogant, nullam habent vim probandi. n. 1.

Diversi in h. l. notantur casus, 2.

1 Si ego diversas & contrarias scripturas, quæ fidem sibi mutuo derogant, produceam, illæ nullam habent vim probandi, quia contraria allegans non est audiendus, *l. 1. C. de furt. l. 9. C. de lib. causa*, nisi utar instrumento adversarii in uno tantum capitulo, addita protestatione, me velle eo uti in passibus utilibus. Vid. *Menoch. lib. 2. præs. 45. Carpz. p. 1. const. 17. def. 7.*

2 Collige ex hac lege diversitatem casuum, an instrumenta contraria a diversis producantur, v. g. ab hoc unum, & ab illo aliud, an vero duo instrumenta contraria ab uno & eodem producantur, ut illo casu attendatur, quidnam dignius sit, *l. pen. C. de contrahenda stipulatione*, posteriore vero casu, unum alteri fidem derogat, sive una scriptura sit publica, altera privata sive utraque sit publica vel utraque privata, *Abb. & Felin. in c. imputari X. h. t. Trentac. lib. 2. tit. de fide instrum. resol. 5. num. 11.* Sic licet reus duas possit allegare exceptiones contrarias, non tamen auditur allegans instrumenta contraria, *Glossa hic & Trentac. n. 12.* Sed si quis instrumentum unum produxerit, quod partim pro producente, partim pro adversario faciat, solet producens, protestari, quod illud approbet in partibus utilibus, & pro se facientibus, quod in capitulis separatis, & iis præcipue quas enunciative ponuntur, procedere posset, *Masc. concl. 916. Cavallos qu. 696. Vivius dec. 110. Carpz. p. 1. Const. 17. def. 7. Berlich. dec. 38.*

L. In exercendis. 15.

SUMMARIA.

In agendis causis parem vim probandi habent testes & instrumenta. 1.

Quædam nonnisi instrumentis, quædam utroque genere probandi, quædam facilius per instrumenta, quædam per testes probantur. 2.

Modus probandi testes magis informat judicem, per instrumenta autem est facilior parti. 3.

Quando quis vult executive procedere, tunc necesse est, ut per confessionem vel instrumentum hoc probet. 4.

Limitatio. 5.

Crimina an instrumentis probari possint? 6.

1 In agendis causis parem vim probandi
2 habent testes & instrumenta. Nota tamen, quædam nonnisi instrumentis probari, ut quæ ad sui essentiam scripturam requirunt, de quibus in *l. contractus 17. h. t.* quædam utroque genere probantur, sed alia facilius per instrumenta, ut facta antiqua implicita; nam in his magis instrumentis creditur, quam testibus, *Knichen de jure superiorit. cap. 3. num. 12. & seq.* alia facilius per testes, ut quæ in jure consistunt, v.
3 gr. dominium. Nota bene: Modum probandi per testes magis informare judicem, per instrumenta autem esse faciliorem parti, unde exceptionem spolii non minus testibus quam instrumentis probari posse, probat *Carpz. p. 1. Jurispr. Const. 6. def. 3.*
4 Sed quando quis vult executive procedere, tunc necesse est, ut per confessionem vel instrumentum hoc probet, & ita etiam, si reus contra instrumentum, ex quo via executiva agit actor, exceptionem opponere velit, tenetur eam ex vi relatorum instrumentis probare, non testibus, per tradita
5 *Carpz. d. Const. def. 5.* quod intelligo, Nisi reus neget actionem fundari in instrumento, & jus agendi actori competere, de quo alibi. An autem si testes repugnent scripturæ, an huic vel illis major fides adhibenda. Vide *Menoch. l. 2. arbitr. q. cas. 105. Masc. hic lib. 1. quæst. 6. & concl. 920. Cavall. qu. 455. Farin. qu. 158. Trentac. d.*
6 *tit. de Instrum. resol. 6. per totam.* Crimina an instrumentis probari possint, docet *Auctor in l. 2. ff. h. t. num. 17. seqq.*

L. Contractus. 17.

SUMMARIA.

Sensus per h. l. n. 1.

Quando contrahentes videantur voluisse in scriptis contractum celebrare? 2.

Aliud in scriptis velle contrahere, aliud est, velle ut contractus in scripturam redigatur. 3.

Verba contrahentium intelligenda sunt juxta naturam contractus. 4.

Hic textus male allegari solet in Practicis. 5.

Quando arrha data est super facienda venditione neutra pars impune recedere potest. 6.
Limitatio. 7.
Quæ valde est dubia propter rationes adductas. 8.

1 *Princ*. Quando contrahentibus placuit in scriptis contrahendum esse, non aliter valet contractus, nisi instrumenta in mundum recepta, & subscriptionibus partium confirmata, & si instrumenta sint publica etiam a tabellario completa, & postremo a partibus absoluta, id est, iis prælecta; & ab iis approbata sint. Sed quæritur,
2 *quando contrahentes voluerint in scriptis contractum celebrare?* & resp. si ab initio placuerit, ut super contractu instrumentum fieret, volunt nondum confecto instrumento, nullam esse obligationem, secus si post contractum hoc placuerit, *Fachin. lib. 2. cont. cap.* 97. & quos *Hartm. Pist. p.* 3. *qu.* 27. *num.* 22. citat & *Carpzov. p.* 2. *Jurispr. const.* 33. *def.* 13. Sed dubiam illam sententiam facit, quod Imper. in *hac l.* loquatur de eo casu, quando partes in
3 scriptis contrahere voluerunt. At aliud est in scriptis velle contrahere, & aliud est velle, ut contractus in scripturam redigatur, ideo licet ab initio Notarius vocetur, placetque statim, ut super contractu scriptura fieret, non tamen statim sequitur, quod in scriptis, & sine scriptura non velint se obligare, nam hæc sunt distincta, & in dubio, quocunque tempore hoc placeat, ut super contractu scriptura fieret, hoc probationis tantum gratia factum videtur, & non eo fine, ut sine scriptura se non obligarent, *Vasquius p.* 1. *lib.* 1. *controvers. cap.* 28. *num. fin. Mascard. de probat. concl.* 435. *num.* 8. *& seqq. Caspar. Klock. cons.* 16. *num.* 117. *vol.* 2. & cum hac sententia videtur consentire *Hippolytus de Marsil. sing.* 666. ubi tradit, eo ipso, quod placuit super contractu esse faciendum instrumentum, non posse recedi a contractu & *Covarr. in c. relatum* 11. *n.* 19. negat hanc consequentiam esse validam: Testator Notarium ad testamentum scribendum vocavit, ergo necessario ita scripturam exegit, ut aliter testari noluerit; sed tunc hoc dicendum esse, quoties ex aliis conjecturis apparet, hanc voluntatem fuisse testatoris. Et ab hac sententia vel videtur valde alienus *Ant. Gabrielius*, licet fluctuans *l.* 3. *lit. de pactis concl.* 3. *in fin.* nostramque sententiam manifesto probat, *Menoch. lib.* 3. *præs.* 148. ubi hanc communem dicit, & pro hac sententia duas ra-
4 tiones ponit, 1. quod verba contrahentium intelligenda sint juxta naturam contractus, *l. si stipulatus ff. de usuris &c.* Atqui horum Contractuum natura non requirit pro sui esse & substantia scripturam & instrumentum; 2. ratio, quod juxta communem practicam contractus non dicatur in scriptis celebratus, quando Notarius de eo contractu rogatus fecit instrumentum, & *num.* 13. *& seqq.* proponit exceptiones, si v. g. partes expresse asserant, se velle in scriptis contrahere, vel se non aliter contrahere velle, quam si conficiatur instrumentum, & de his terminis loqui puto legem nostram. Hanc sententiam quoque defendit *Phil. Decius cons.* 340. *num.* 2. *& seq.* Conferatur *Castillo lib.* 3. *contr. cap.* 26. Et quia hæc controversia quotidiana est in Judiciis, & multarum litium mater, optandum esset ut Principes has & similes lites per constitutiones locales definirent.
5 Ideoque hic textus male allegari solet in practicis, cum hodie rarissime hoc conveniri soleat, ut in scriptis velint contrahere & sine scriptura nolint obligari, licet hoc sæpe placeat, ut super contractu instrumentum fieret, eamque sententiam omnino etiam jure Canonico puto veriorem, quo ex pacto nudo atque contractu innominato a neutra parte consummato datur actio. Ideo si constet, v. g. vendidisse me fundum centum thaleris, licet ab initio placuerit desuper instrumentum fieri debere, omnino tamen licet poneretur, jure civili nullam oriri actionem, Jure Canonico tamen orietur obligatio, & imploratio officii judicis, nisi diserte probetur, parte nullo modo ante scripturam se voluisse obligare.
6 §. *Illud*. Quando Arrha data est super facienda venditione, pœnitens venditor, qui accepit arrhas, eas duplicatas reddat, emtor
7 vero pœnitens non repetat. Sed idde contractu nondum perfecto intelligendum esse notat, *Wesenb. in tit. de contrah. emt. num.* 9. *& Carpz. p.* 2. *cap.* 33. *def.* 14. Nam contractu perfecto non licet recedere, per *l.*
8 6. *C. de rescind. vendit.* Sed id sine dubio non transit: nam *Carpz. & Wesenb.* utuntur

tur duabus rationibus, 1. quod Imp. hic de facienda & imperfecta venditione loquatur; 2. quod absurdum videatur, arrhæ dationem, quæ firmando contractui adhibetur, contrarium operari effectum. Verum primæ rationi responderi posset, illa verba: *super facienda emtione*, captari, & ea de futuris tunc emtionibus intelligi posse; & contra urget, quod arrha detur eo fine, ut de pretio constet, per *l. quod sæpe* 35. *ff. de emt.* & per *l.* 11. §. 6. *ff. de act. emt.* & Imp. etiam aliis verbis utitur, quæ perfectam emtionem inferunt, v. g. *ab emtione recedens*, & quia Imperator de venditione sine scriptis expresse loquitur, non possum aliter dicere, quia sine scriptis solo consensu venditio perficitur, quam quod Imperat. hic non tantum de imperfecta, sed etiam perfecta emtione loquatur, & quod arrhæ datio hoc inferat tacite. Hoc etiam appellatio Germanica vocis (*Reue Kauff*,) probat & *d. l. quod sæpe ff. de emt.* & *d. l.* §. 6. *ff. de act. emt.* Secundæ Rationi responderi posset, 1. Brocardicum tamen esse, in quo firmum fundamentum vix collocandum; 2. posse fieri, ut quod firmando pacto adhibetur, mihi tamen pariat facultatem pœnitendi, v. g. si dederim, ut tu des in permutatione, illa mea datio firmando contractui adhibetur, & tamen ideo quia ego dedi, habeo facultatem pœnitendi, non alter; 3. Arrhæ dationem non principaliter, sed per consequentiam & tacitam conventionem operari, ut qui dedit, possit pœnitere; Eamque sententiam amplectuntur, *Gomez tom.* 2. *resol. c.* 2. *num.* 18. *Fachin. l.* 2. *c.* 28. Conf. *Caldas de emt. cap.* 18. *num.* 35. *Molin. de J. & J. tr.* 2. *d.* 338. *num.* 3. Limitatur tamen hæc sententia. Nam etiam arrhis datis non licet recedere a contractu, quando res vendita tradita, vel arrha in partem pretii data, *Gomez d. c.* 2. *num.* 18. *in fine*, *Caldas d. c.* 18. *num.* 38. Et hæc etiam quæstio decisione opus habebet.

L. Judices. 18.

SUMMARIA.

In civilibus causis concedenda est remissio a judice pro examinandis testibus, quotiescunque remissio petitur ex justa aliqua causa. 1.

Ampliatio. 2.

Sicut testium examen alteri potest committi, ita etiam productio scilicet editio instrumenti alibi existentis. 3.

Limitatio. 4.

1 In Civilibus causis concedenda est remissio a judice pro examinandis testibus absentibus, & extra provinciam vel jurisdictionem judicis existentibus, vel judici non subjectis, vel si testes sint senes, valetudinarii &c. & quotiescunque remissio petitur ex causa aliqua justa, non ex præsumta calumnia, *c. cum causam X. de testibus*, *DD. hic* certatim omnes & *Gail. lib.* 1. *obs.* 96. & quos allegat *Farin. q.* 77. *num.* 2. & *Menoch. rem.* 15. *recup. poss. num.* 346. ideoque Judex petenti potest deferre juramentum calumniæ, *Sich. hic* & ex eo

2 *Farin. d. l. num.* 22. Et hoc examen non tantum in casu alienæ diœceseos locum habet, sed etiam ubi testes sunt subjecti judicio. Sed ob distantiam locorum non possunt commode ad locum judicii citari sine magnis expensis, sicut *Camera Spirensis* examen testium Commissariis a parte producente nominatis, committere solet, quod peti debet ab actore statim post litis contestationem in secundo termino per *Recessum Imperii nuperrimum de Anno* 1654. §. (*Dahero wir, wenn dasjenige*, ibi: *wenn dasjenige, was Klager vorbracht, von Beklagten negiret worden, soll Klager in dem darauf folgenden and re* Commissarios *zu ernennen und* Commission *zu bitten schuldig seyn*;) & de observantia aliorum locorum *Rauchb. P.* 1. *q.* 13. *n.* 14. *Carpz. in*

3 *process. tit.* 13. *art.* 4. *num.* 36. & *seq.* Sicut igitur testium examen alteri committi potest habenti jurisdictionem vel non habenti, ut delegato; Ita etiam productio seu editio alicujus instrumenti alibi existentis alio judici, vel etiam privato committi

4 potest, per *hanc l. DD. hic* & *Farin. d. q.* 77. *n.* 8. & *seqq.* Sed utroque casu citatione partium opus est, debet fieri judice remittente ad alium judicem, ut arctentur partes, ubi se sistant, *Farin. qu.* 77. *num.* 116. & quæ ibi acta sunt, occlusa sunt remittenda ad judicem remittentem, ut ibi publicentur, *Gail. d. l. n.* 9. *Farin. n.* 143.

 Auth.

Auth. Apud eloquentissimum.

SUMMARIA.

In criminalibus causis crimen testium aliis demandari non potest. 1.
Ampliatio. 2.
Limitatio. 3.
Quando examen testium subdelegari possit? 4.

1 In criminalibus causis, quia major circumspectio requiritur, & opus est attendere, quo vultu testis deponat, & testis varians etiam tormentis subjici potest, ideo examen testium aliis demandari non potest, sed debet Judex sive per se, sive in subsidium per judicem loci illius absentes citare, ut in locum judicii veniant, & ibi deponant, *Gail. d. l. n.* 10. *Farin. d. q.* 77.
2 *c.* 2. *n.* 71. *& seqq.* Quod nonnulli etiam ad causam civilem arduam extendunt, *Capyc. dec.* 90. *n.* 15. *Trentac. lib.* 2. *tit. de test. resol.* 10. *num.* 2. & quos allegat *Farin. num.*
3 15. Sed limitant *hanc Authent.* quando necessitas urgeret, v. g. remotioris absentiæ morbi, aut senii testis, & quas alias proponit *Farin. d. c.* 3. *num.* 93. *& seq. & Mynf. cent.* 3. *obs.* 40. *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 250.
4 *Trentac. d. resol.* 10. *num.* 8. *& seq.* Quando autem examen subdelegari possit, vid. *Tusch. concl.* 170. *lit. T.*

L. Plures apochis. 19.

SUMMARIA.

Casus l. ejusque decisio. 1.
Ex apochis plene probatur solutio. 2.
Creditor potest compellere debitorem ad antapocham. 3.

1 Colonus quidam sive Emphyteuta ratione prædii conducti, aut emphyteutici, aliquot annis canonem solvit, & apocham, id est, confessionem soluti Canonis accipit. Vel (qui alius casus est,) debitor aliquot annis usuras solvit, apochis acceptis: Sed postea colonus Emphyteuta asserit, prædium ad se pertinere jure dominii directi. Vel debitor negat debitum, Dominus autem directus allegat colonum solvisse aliquot annis canonem. Vel creditor allegat debitorem solvisse usuras, ideoque in mala fide ipsum versari, & testari hoc apochas a se datas: sed negat omnia debitor vel colonus. Hoc ut evitetur, vult Imper. ut dominus vel creditor antapocham postulare possit, qua debitor fateatur se solvisse, ut creditor in promtu habeat probationem factæ solutionis, quia præscriptio interrumpitur. Collige ex ar-
2 gum. hujus legis: I. Ex apochis plene probari solutionem, licet sint instrumenta privata, modo de manu constet, *Mascard. concl.* 109. *num.* 8. *Camill. Borell. t.* 2. *decis. tit.* 23. *num.* 2. *& seq. Menoch. cons.* 206. *n.* 1. Nec sufficit, si creditor instrumentum obligationis reddat, sed tenetur etiam apocham tradere, *Mod. Pist. consil.* 27. *q.* 2. *n.* 58. *& seq. vol.* 22. *Wehnerus in observ.*
3 voce *Quittanz.* II. Creditorem posse compellere debitorem ad antapocham, quæ est exemplum apochæ a debitore subscriptum, vel alia confessio debitoris, quod canonem vel usuras solverit, ne præsumtionem possit opponere, & solutionem canonis aut usurarum negare debitor vel ipsius heres, *Tholos. lib.* 48. *syntagm. tit.* 14. *n.* 7. *Sanchez de Matrim. l.* 7. *dis.* 32. *n.* 5.

L. Comparationes. 20. & Auth. Ad hæc.

SUMMARIA.

Quando quis chirographum a se scriptum negat, tunc ad collationem scripturæ confugiendum. 1.
Quomodo hæc comparatio instituenda? 2.
DD. *sententia notatur.* 3.
Comparatio manus per se ac sola non est tam certa, ut non fallere possit. 4.

1 Quando quis chirographum a se scriptum negat, tunc ad collationem scripturæ confugiendum, ut inde rei gestæ veritas constare possit; quia autem manus alienæ fa-
2 cile effingi possunt, comparatio fiat, 1. A viris in hoc genere collationis probatis: 2. Ex aliis instrumentis indubitatis, trium testium subscriptione munitis, vel aliis, quibus ipse adversarius utitur, vel etiam ex privata scriptura, quæ in Archivo publico producitur, locus enim publicus facit scripturam publicam: 3. Debitor debet præstare juramentum calumniæ, dum manum suam esse negat: 4. Petentes comparationem debent jurare, quod neque lucri causa, neque inimicitiis, neque gratia tenti, hujusmodi faciunt comparationem, & se non habere alias probationes, *Nov.* 73. *Casp. Ant. Thesaurus l.* 1. *q.* 24. *n.* 8. : 5. Illi periti debent ductus litterarum diligenter inspicere, & quidem coram judice, ut eo melius de ductibus litterarum judicare possit judex, *Thes. d. qu.* 24. *n.* 8. qui

n. 9. **hanc** cautelam adhiberi tradit, quod **qui negat** manum, in præsentia judicis jubeatur **scribere**. Quamvis enim hoc non **sit infallibile**, cum ductus litterarum **mutentur**, interdum tamen ductus debitoris **detegi potest**. Et hic non possum non mirari, **cur** Doctores, quæ de tribus testibus **hic habentur**, retulerint ad Instrumentum, **cum quo** fides facienda, & putaverint illam **scripturam**, quam vocant ad quam, **quæ scilicet** confirmanda per comparationem **litterarum** debere continere subscriptionem trium testium, cum tamen sententia Imperatoris planissima sit ex verbis: **scriptura illa**, ad quam debet fieri comparatio, est illa ipsa, quæ producta est **in judicio** & quæ a reo negatur, & eget **probatione**. Hæc ut probetur, manu debitoris esse scripta, per comparationem manus est probanda, quia aliæ probationes deficiunt, ideoque requiritur alia scriptura, de qua constet, quod ipsius manu scripta, constare autem poterit, vel ex confessione ejus, vel ex subscriptione testium. Ergo Testes ad scripturam ex qua, non ad scripturam ad quam requiruntur. Nam si Testibus probaretur, quid quæso opus esset comparatione litterarum? Ut recte animadvertit *Carpzov. l. 3. resp. 84. & Thesaurus* solet illos *DD.* refutans *lib. 1. qu. 24. n. 6.* plures referens. Confundi etiam solet comparatio cum cognitione facta a testibus. Nam hæc fit a testibus deponentibus, quod præsentes fuerint cum scriberetur Instrumentum: non enim sufficit, si dicant sibi notam esse manum. Si ergo de actu scriptionis non constat, comparatio litterarum necessaria, *Salgado d. l.* Unde solent DD. notare, comparationem semiplene, recognitionem plene probare, *Afflict. dec. 181. Trentac. lib. 2. resol. tit. de fide instr. res. 7.* Imo si præter cetera, quæ hic in textu adduntur, & persona sit honesta, quæ petit, & notitiam rei verosimiliter habeat, & præsertim adminiculo uno vel altero fulta sit intentio petentis, maxime in rationibus, cambiis &c, omnino plenam facies probationem, ad minimum, donec probetur contrarium, de qua materia plane tractat *Thes. d. l. num. 11. & seqq.* Ideo non sustinere videtur, quod scriptura ad quam, suam debeat habere solemnitatem, ut putat *Farin. p. 1. fragment. lit. C num. 470.* licet hoc concedam requiri, ut scriptura si esset manu ipsius scripta, probaret, nam si recognita non probaret, cui usui esset comparatio? Ceterum de comparationis forma plura *Doctores hic & Masc. concl. 330. Trentac. d. res. 7. Carpz. d. resp. 84. Farin. d. l. n. 446. & multi seqq. Menoch. d. l. 2. A. Q. cas. 114. Riccius decis. coll. 350.* & multi alii, qui omnes tamen fere in hypothesi falsa interdum fundamentum collocant. Hoc tamen passim incul-
4 catur, comparationem manus per se ac solam non esse tam certam, ut non fallere possit, quod innumeræ falsitates per imitationem alienæ scripturæ fuerint commissæ, *Nov. 73. in præf. Zasius lib. 2. sing. resp. cap. 25.* ubi exemplum refert, quod intelligo, si alia adminicula non concurrant, ut supra.

Auth. At si contractus.

SUMMARIUM.

Quando contractus in civitate celebratus, & libram auri excedit, soli comparationi litterarum non creditur.

Quando contractus in civitate celebratus, & libram auri excedit, soli comparationi litterarum non creditur, sed aliud adminiculum accedat necesse est, per *Auth. si contractus*, quia imputet sibi creditor, quod in civitate & negotio arduo testes non adhibuerit, quanta tamen fides comparationi huic habenda, in arbitrio judicis positum esse videtur, *Menoch. lib. 1. arb. quæst. cas. 114. n. 19.*

L. Cum quidam. 21.

SUMMARIA.

Requisita, ut instrumentum aliquod probet. 1.

Non potest quis ad reproductionem instrumenti cogi. 2.

Ampliatio. 3.

Is, qui negat se habere instrumenta penes se, debet juramento id obtinere. 4.

Licet juramentum calumniæ generale semel præstitum sit, ob articulum tamen incidentem potest fieri, ut adhuc semel cogatur jurare de calumnia. 5.

De falsitate instrumenti licet tantum usque ad sententiam quærere. 6.

Limitatio. 7.

Is illud turpiter facit, qui religione magis,

gis, quam conscientia motus, tam facile jurare nolit. 8.

1 Ut instrumentum probet, debet apud judicem produci, *l. judices* 18. *h. t.* citata ad hoc parte adversa, *d. l.* 18. & debet ipsi producens fidem imponere per attestationes eorum, qui subscripserunt, vel per comparationem, vel per manus recognitionem factam ab adversario, quo facto, exemplum ejus apud acta relinquere potest. *Sed quid si adversarius petat, ut adhuc semel producatur hoc fine, ut id*
2 *falsi convincere possit?* Resp. ad reproducendum cogi non posse eum, nisi reproductionem petens juret, quod existimet se posse falsum redarguere instrumentum. Ratio in verbis: *quid enim si non nosset &c.* Si vero reus dicat deperditum esse instrumentum, hoc debet confirmare juramento, quod nec habet eandem chartulam &c. quod quomodo intelligendum, pluribus tractat *Dn. Richter. vol.* 2. *consf.* 134.
3 *numer.* 6. 7. & 12. & reproducere recusans amittit vim illius instrumenti, ulterius vero non puniendus. Ratio in vers. *quod si prædictum*, quia scilicet contingere potest, ut non conscientia doli, sed ob reverentiam Numinis nolit jurare. Demum id restringitur ad negotia pendentia nondum sopita, ne in infinitum causæ retractentur, quod fieret, si sopita lite reproductio in-
4 strumenti postuletur. Unde Collige: I. Eum, qui negat se habere instrumenta penes se, debere juramento id obtinere, *Ruland. de Commiss. P.* 2. *l.* 5. *c.* 25. *Carp. P.* 1. *const.* 17. *def.* 28. & se dolo malo non perdidisse, nec in alium transtulisse, *Afflict. dec.* 330. Notandum autem, eum, qui affirmat instrumentum se perdidisse, tunc demum ad juramentum admitti, si originale semel produxit, dimissa apud Acta copia, alioquin non facile admittetur, nisi adminicula pro casu amissionis concurrant, Vid. *Menoch. l.* 6. *præsumt.* 61. *n.* 15.
5 & *consf.* 354. *n.* 19. II. Licet juramentum calumniæ generale semel præstitum sit, ob articulum tamen incidentem posse fieri, ut adhuc semel cogatur jurare de calumnia, quod hic juxta *Sichar.* ex ea ratione fit, quia negotium criminale intervenit. III.
6 De falsitate instrumenti licere tantum usque ad sententiam quærere, quod de vitio intrinseco & visibili, quod ex diversitate ma-
7 nus & rasura colligitur, intelligunt, non vero de extrinseco & oculos non incurrente, quod etiam post sententiam potest moveri, per *l.* 1. & 2. *C. si ex fals. instrum. Sich. hic n.* 2. Confer. *Trent. d. lib.* 2. *tit. de fide instrum. resol.* 9. *Dn. Carpz. in tr. de process. tit.* 14. *art.* 4. *num.* 66. & *seqq.* IV.
8 Eum haud turpiter facere, qui religione magis quam conscientia motus tam facile jurare nolit, *l.* 8. *ff. de condit. inst. Carpz. p.* 1. *Jurispr. const.* 14. *def.* 14. licet soleat hic esse prætextus ut plurimum, cum in rebus ludicris non jussi sæpius jurent.

TITULUS XXII.

Plus valere quod agitur, quam quod simulate concipitur.

SUMMARIA.

Instrumentorum non est tanta vis, ut veritatem convellat. 1.
Qua ratione de veritate constare possit? 2.
Simulatio quot modis contingat? 3.
Ex pacto de retrovendendo occasione mutui inito contractus præsumitur usurarius. 4.
Simulatus contractus quomodo probetur. 5.
Subscriptio ultra scientiam & intentionem agentium non extenditur. 6.
Qui allegat ignorantiam, argumentis & conjecturis id probare debet. 7.
Exceptiones. 8.
Eadem facilitate renunciatur, qua quis ad contrahendum inducitur. 9.

1 Quamvis magna sit vis Instrumentorum, tanta tamen non est, ut rei veritatem, (si de ea constare possit, ne obstet *l.* 19. *ff. de usuf. legato*) convellat, *l.* 1.
2 *h. t.* Ut autem de veritate constare possit, requiritur probatio simulationis, sive per confessionem, sive per testes, sive per conjecturas ac præsumtiones, de quo *Mascard. concl.* 438. & *seqq. Menoch. lib.* 3. *præs.*
3 122. *Farinac. q.* 162. *p.* 1. *per totam*. Contingit id autem vel simulatione utriusque, vel fraude unius: illud fit vel a persona ad personam, ut si tutor per subornatam personam, v. g. uxorem, res pupilli emat, contra *l. pupillus* 5. §. 3. *ff. de auctor. Tutor.* ut in *l.* 2. & *l.* 4. *h. t.* quæ simulatio a persona ad personam per se jure non est impro-

probata, si modo non fiat in fraudem legis, ut in dato exemplo, *Baldus conf.* 249. *num.* 2. *lib.* 1. *Card. Tuschus concl.* 257. *n.* 38. vel a contractu ad contractum, ut si venditus ager cum pacto de retrovendendo, cum tamen prius mutuum fuerit contractum, & simulatio sit facta in fraudem legis commissoriæ & usurarum, ut in *l.* 3. *h. t.* Unde Colligunt: Quod ex pacto de retrovendendo occasione mutui inito, contractus præsumatur usurarius. Vid. *Carpz.*
4 *p.* 2. *Jurispr. C.* 1. *def.* 1. scilicet si pacto de retrovendendo additum certum tempus, ut post certum tempus liceret rem reemere, *c. ad nostram* 5. *X. de emt. c. illo vos X. de pignoribus*, *Capolla de simulatis contr.* (*in tract. tract.*) *n.* 49. *Mascard. de probat. concl.* 441. *Cardin. Tusch. concl.* 262. si scilicet accedat modicitas pretii, *Card. Tuschus d. concl. n.* 44. *Mascard. concl.* 447. *n.* 7. *Natta conf.* 198. *n.* 8. *vol.* 1. Vel a re ad rem, ut si filiofamilias dem mutuo vinum, ut eo vendito pecunia utatur, contra *l.* 7. §. 3.
5 *ff. ad SC. Maced.* Quomodo autem simulatus contractus probetur, videatur *Menoch. de A. J. Q. casu* 247. & *cas.* 39. & *lib.* 3. *præsumpt.* 23. 24. & 25. & *Mascard. conclus.* 439. & *multis seqq.* Fraude unius aliud agitur, quando ædes alienas conduxi, & existimo me subscribere instrumento locationis, & subscripsi instrumento emtionis, quod adversarius astu subjecit, & quod per imprudentiam non legi, per *l. ult. h. t.*
6 Unde colligunt: Subscriptionem ultra scientiam & intentionem agentium non extendi, licet alias subscribens totam scripturam approbare censeatur, *Anton. Gabriel. lib.* 1. *concl.* 3. *tit. de præsumpt. Cravetta conf.* 73. *Menoch. conf.* 450. & *lib.* 3. *præs.* 66. *Roland. a Valle conf.* 44. *l.* 1. *Colerus de process. exec. p.* 3. *c.* 1. *n.* 130. *Schurff. conf.*
7 17. *n.* 12. *cent.* 1. ergo qui allegat ignorantiam, ex argumentis & conjecturis id probare debet, *Mascard. concl.* 1348. *n.* 19. & *seq.* Aliud exemplum in *l. cum precibus*
8 18. *supr. de probat.* In his omnibus & similibus plus valet quod agitur, excipitur si instrumentum habeat per se præsumptionem juris & de jure, ut in *l. ult. C. arbit. tut. l. res judicata* 207. *de R. J. l.* 8. *C. de non numerat. pec. l. antiqua* 33. *C. ad SC. Vellejan.* Fallit etiam si æquitas aliud suadeat,
9 ut in *l.* 27. *ff. depositi*. Non vero si renunciatum sit, cum eadem facilitate renuncietur, qua quis ad contrahendum inducitur, *Card. Tusch. concl.* 266. *n.* 39. *Capolla n.* 84. *Treutac. tit. de simulat. resol. un.*

MONI-

MONITUM.

OPus hoc satis elaboratum perfectumque, nonnullis tamen furtim ac raptim maculatur erroribus, qui ab Auctore Protestante asserti tantum, non argumento ullo firmati videntur. Illos indicasse satis superque fuisset suis quibusque locis, nisi currente prælo Typographi oscitantia notæ excidissent: operæ pretium visum est, ad calcem hujus tomi primi subtexere indicem σφαλματων, quibus interspersum confutare superfluum, adeo enim vulgati errores sunt, ut in quibusvis alicujus nominis Theologis discussos invenias. In sequentibus tomis sua cuique loco medicina apponitur.

FINIS TOMI PRIMI.